

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

E LEGATO
WILLELMI PATON KER
SOCII SOCIIS DESIDERATISSIMI
PER OCTO LUSTRA SEPTENVIRI LIBRIS ELIGENDIS
ET RECTORIS THEOLOGIAE
MCMXXIII

EE 5. 21.

Heilagra Manna
SÖGUR

Heilagra Manna SÖGUR

FORTÆLLINGER OG LEGENDER

OM

HELLIGE MÆND OG KVINDER.

EFTER GAMLE HAANDSRIFTER

UDGIVNE AF

C. R. UNGER.

II.

UNIVERSITETSPROGRAM FOR FØRSTE SEMESTER 1877.

CHRISTIANIA.

TRYKT HOS B. M. BENTZEN.

1877.

Indhold.

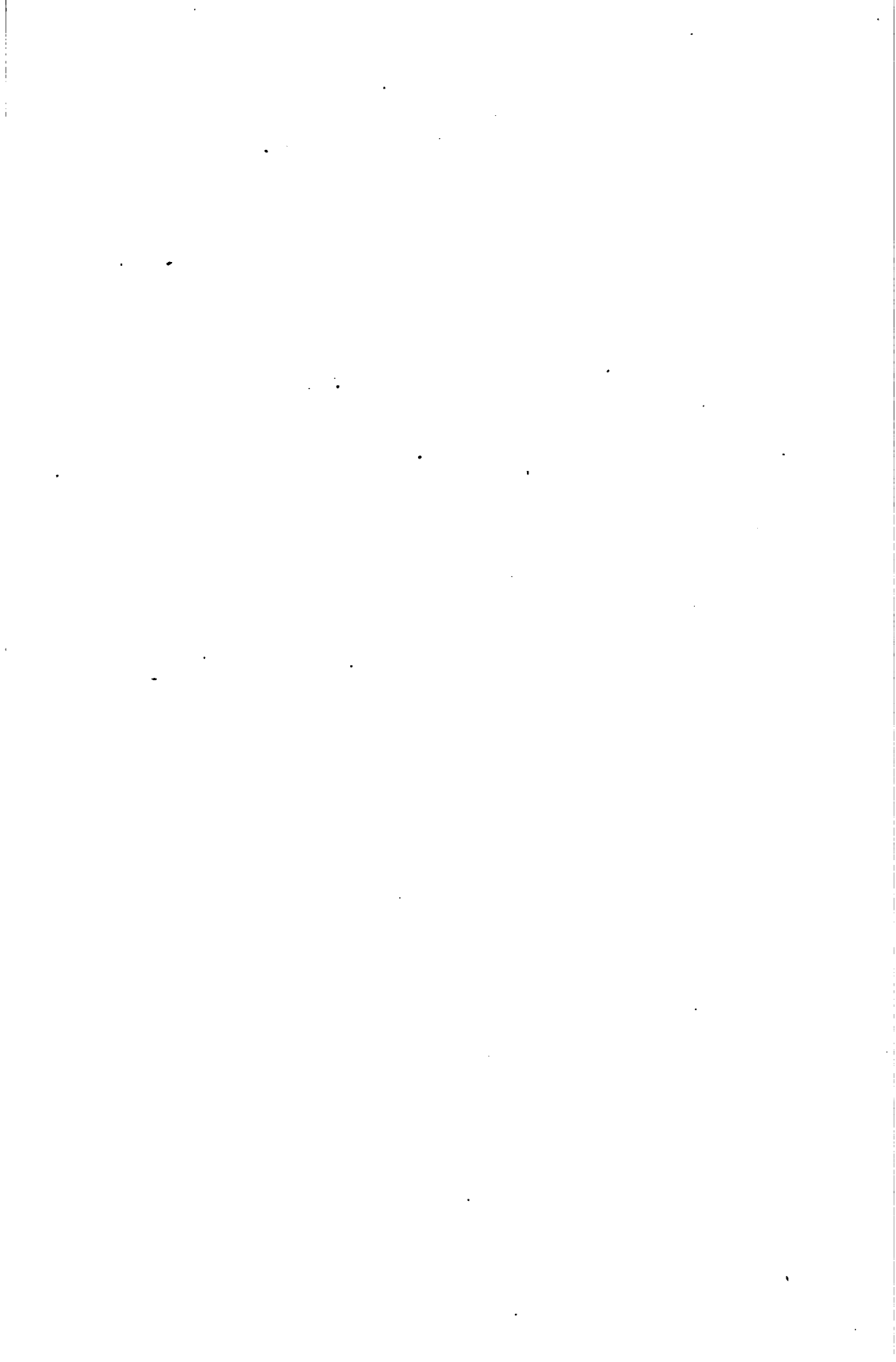
II.

Niörstigningar Saga	I.	1—8.
“ “	II.	8—14.
“ “	III.	14—17.
“ “	IIII.	17—20.
Nikolaus Saga Erkibyskups	I.	21—41.
“ “	Appendix 1.	41—46.
“ “	— 2.	46—49.
“ “	II.	49—158.
Olafs Saga hins helga		159—182.
Páls Saga Eremita		183—192.
Placidus Saga		193—203.
“ “	Appendix I.	204—207.
“ “	— II.	207—209.
“ “	— III.	209—210.
Quadraginta Militum Passio		211—219.
“ “	Appendix	219—221.
Remigius Saga		222—227.
Sebastianus Saga, Fragment		228—235.
Septem Dormientes, Fragment		237—240.
“ “	Appendix, den latinske Legende	240—244.

Silvesters Saga	245—280.
« Appendix 1.	280—281.
« — 2.	281—286.
Stephanus Saga	287—309.
Theodorus Saga	310—314.
Thomas Saga Erkebyskups, Fragment	315—320.
Vincencius Saga	321—326.
Vitus Saga	327—334.
Vitæ Patrum	335—488.
« « II.	489—671.
Navneregister	672—686.

HEILAGRA MANNA SÖGUR.

II.

NIDRSTIGNINGAR SAGA.

I.

(Cd. 645 qv.)

Níðrstigningar Saga.

5 Karinus oc Levcius fratres synir Simeonis ens gamla segia sva fra níðrstigningo Crisz til helvitis a boc þeire, es [þeir gærðo¹ of þat, hversó Cristr hafði þa Adam alla saman fra helviti. En þó at því se varla sva uphalldit, es of þetta er gært, sem æþrom helgom ritningom, þa er eki þess sact fra þvísá, es of tortryggva
10 megi; boc su es cællot verk græðerans. Segia menn samsett hava Nichodemum lerisvein drotens.

Ver vorom þar stader, sogdo þeir, es sva þoti sem væll(r) vere; þar var Adam oc aller hófuðfeþr oc spamenn, þaðra var þocusamt oc myræ vant at vera. Þa gærbisc þat minnilict oc
15 merkilict, at næsta vaveifes scein þar lios fagrt oc biart [sva sem² af solo iver oss alla. Þa toc Adam fæþer alz mannkyns oc aller hæfotfeðr oc spamenn at fagna miog oc mela sva: «Lios þetta mon scina af guði, er oss hefer heitet at senda lios sit.» Þa callapi Ysaías spamæþr oc melte sva: «Þetta lios er af guði, sva
20 sem ec sagða, þa er ec var lifs a iorþo, oc melta ec sva: Terra Zabulon et terra Neptalim transiordanis via maris Galilee gentium, populus, qui-sedebat in tenebris, lucem vidit magnam, habitantibus in regionibus umbre mortis lux orta est eis. Nu er lios þat comet iver oss, er ec spaða þa at coma mundi, þvíat at sænno
25 sitiom ver i heliar myrærom. En nu megom mioc of fagna aller liose þvísá.» Þa com þar at gangande fæþer okarr Simeon, er fiolþinn var allr saman comenn, oc melte þa allglaplīga við guðs

1 [þærðo Cd. 2 [sicut Cd.

vine: «Gæret dyrt domino nostro Jesu Cristo, af því at ec toc hann i fapm mer, þa er (hann) var barn, oc bare hann i kirkio, oc var ec þa kvæþr af helgom anda oc sæng ec þetta: Nunc dimittis Vsque in finem.» Þvísá ærendi fagnuþo miog aller guþs helger.

5

Þa com þar at gangandi maþr sa er þeir kendo eigi, sa maþr var gærvilegr oc a þann veg buenn, sem af eyðimorc være comenn. Þeir spurðo þann mann at namni, eþa hvat hann cynni nyt at segia. Hann lez Johanne heita oc vase(!) rod callandi a ayþimorc oc fyrrennere sunar guþs a iarþriki, oc at segia monnom deili a því, at sa er sonr guþs, er þa var þangat comenn at hondom þeim til þess at hialpa þeim, er þat villdo þiggia. «Oc þa er ec sa hann coma at finna mic, þa knuþi mic enn helgi ande, oc melta (ec) þetta: Ecce agnus dei usque in finem. Ecc scirþag hann þa i onne Jordon. En þa sa ec anda helgan coma iver (hann) i dufu like, oc heyrða ec þa rød af hi(m)nom mela: Hic est dilectus meus in quo mihi complacui. En nu kann ec þetta yör at segia, at ec (hevi) nu fyrer honom faret hingat þess eyrenndis at bopa yör sva, at nu mun vera allscamt til, unz ipse filius dei mun her coma ovan af himnom at vitia var, þeira manna es her sitia i heliar myrerom.»

2. Þat var þa er Adam fyrst scapaðr faþer varr heyrþi sact fra þvísá, at Jesus var scirþr i Jordon, es sa maþr Johannes for af heimenum, at hann varþ allcatr við oc hallapiz ða at syni sinom oc melta sva við hann: «Seth sunr! segðu fra því patriarchis oc prophetis, er þu (heyrþir) Michaellem hofuðengel þer segia, þa er ec senda þic til paradisar at leita oc at qveda droten varn þess, ef hann myndi vilia engil sinn senda at færa þer þaðan viðsmior, þat er þar getr af viðsmiorstre miscunnar, at mæti meþ því smyria [licam minn², þa er ec var siucr, at ec of finga heilso.» Þa hefir Seth þangat til gengit, er hofutfeþr oc spamenn voro. Þa spurþi hann oc toc sva at mela: «Þat var, qvat Seth, þa er ec for eyren(di) fæpor mins, at ec com of siþir til paradisar hliþs. Þar var tvennt fyrer, at þar var elldr brennandi at banna manne hveriom at(gengo), en englar at veria ollom diofom oc øndom syndogra manna. En þa er við toc at nema of for mina, þa nam ec staþar oc baþe [til guþs oc syndisc mer] þa þar Michael hofuð-engell oc melta sva við [mec: Ec em sendr til þin af drotni]. Ec emc til þess setr at sia um hvers mannz hug. En sva er þer at

1 synr Cd. 2 [licaminnvm Cd.

segja, Seth: Elgi þarftu með tarom vípsmíors þess at bíðia, er getr a paradís, til handa fopor þínom, þo at hann se a[l]siuer, af þvi at vípsmíor mun hann ecki þápan hafa, fyrr en lípnir verða heðan .v. þusundir oc .cccc. ára, þa mun coma a iarþriki ynnelegr guðs
 5 sunr sialfr Crístr, oc mun þa gera heila marga siyca menn, en suma reisa af dauða, oc þa mun sialfr Crístr verða scírþr i onne Jordon. Oc þa er hann stígr or vatneno, þa mon hann með vípsmíorve miscunnar smyrva lata þa alla, er a hann trúa, oc mun þat miscunnarsmíor þeim, er endrgetasc af vatne oc helgom anda,
 10 verða¹ endrgetnaðr at eilífre² sælo. Þat mon oc þa verða, at enn astsame guðs sunr Jesus Crístr mon stíga níðr vilia undir iarþrike, oc mon hann þa leiða Adam fopor þinn i paradís til miscunnar tre(s). Erennde þvísá, er þa hafði Seth melt, fagnuðu et mesta aller patriarchar.

15 3. Nu þa oc er þeim varð at þvísá gleði mikil, sem von var at, er sact at Satan iotunn helvitis hófðingi, er stundom er með .vii. hefðom en stundom með .iii., en stundom i dreka like þess, er omorlegr er oc ogorlegr oc illegre a allar lundir, hefir ða þingat víp iotna oc víp díofla oc víp ríkistroll gervoll, þau [er i 3 helvite
 20 voro, oc melte sva: «Verit nu buner víp at taca oc gripa Jesum, er þvi vændisc, at hann se guðs sunr, en hann er þo maðr, oc merki oc at þvi, at hann qvide dauða. En þar er sa maðr, er mer hevir mioc a mot gingit oc veret enn grimaste avalt, oc marga menn, er ec hafða blinda gerva oc biuga oc líopra oc opa, þa
 25 græði hann með orði sino.» En þeir (melto) oc svoroþo honom: «Elgi mondom ver vita, at sva se, sem þu segir. En þat [vitom ver⁴ oc kunno(m) þat sia, at engi hevir þu þann til handa oss spanet, drottenn, es sva hafi þinn crapt oc ríke níðr brotet oc lamet avalt, sem sia er þu segir nu fra, at s eit sþroorð hafi melt.
 30 Enda hvaggiom ver þat oc leiðom atqveþom fyrer þer um, þar er hann er, at hann mon almategr vera i godomenom, at engi mon mega honom, er i heimi er, slíc[r sem hann er] i manndominom.» Þa melte hófðinge myreranna: «Hvat íve þer umb [oc hreþez] at gripa þenna mann Jesum, er beði er minn (ovín) oc yðvarr, þar
 35 [er ec freistaða hans oc vacða ec up Gryþinga] lýð [til] fiandscapar [víp hann, oc buet tre] til crossfestingar spíot hevi ec hvessa latet til at leggja a honom, oc nu mun allscamt til, unz hann mun andasc, oc mun ec hann þa [hingat leiða], at hann

1 verþrþa Cd. 2 eilífre Cd. 3 [err Cd. 4 [vitom vitom Cd.

40 5 at er skrevet to Gange.

liggi þeði under yðr oc mer.» Þeir svoröþo: «Sagþer eigi þu ðat hann hefði hotvetna gert meþ orþe sino, oc þat heilt gert [er þu meitt] hafðir oc drepit. En þat vitom ver, at hann hevir menn marga dauða af ðer tekit, þa er af oss varo halldnir. Þþa hverr var sa enn örðsterci, er Lazarus callaþe heþan? en 5 ver helldom hann her .iiii. daga aþr i bændom, oc var hann þegar þa kyrc a iarþriki allr a brauto fra oss.» Satan höfðinge dauþans svarapi: «Jesus var sa.» En þeir svoröþo þa sva: «Þess sveriom ver fyrer þic oc crapta þina oc vara þar með, at þu leiþer hann eigi hingat, af þvi at þa er ver h om boþorþom hans, þa 10 varþ oss ollom viþ flemt, oc sculfo ða þrelar varer aller oc allar smiþior orar, oc for sva fjarri umb, at ver meþim Lazaro geta halldet, at næsta hvivetna sciotara fasta kyco. Vissom sem nu at inn almatki guþ er [i manni] þeim innan oc mun comenn til þess hingat i heim at leysa menn af syndom oc 15 leysa til lifs guþdoms sins.» Þar hverf ec [nu fra] fyrst, er þeir Satan reðoz viþ.

4. En ec tec fra þvi at segia, [er þa] gærþisc en fleira til stormerkia. Þat var mioc i þat mund dagra, er himennen opnaþisc, þar com fram fyrst hestr hvitr, en höfðingi sa reiþ hesti þeim, er 20 morgom hlutom er gofgari en gervaster aller aþrer, augo hans varo se(m) elld[z] logi, hann hafði corono a hefði, er morg sigrmerki mate of syna, hann hafði cleþi þat umb aunnor utan, er bloþ-stoket var; a cleþi hans yfer miopmenni voro orþ þessi riten: rex regum et dominus dominorum; hann var solo biartare; hann leide 25 efter ser her [mikinn, aller þeir, er honom] fylgþo, riþo hestom hvitom, oc voro aller cledir silki hvito [oc voro lioser] mioc. Sa inn ricsti allvalldr leit þa til Jorsalaborgar oc melte: «Gilldra su er at Jorsolom er gær verþi miþ[garþsormi at scaþa].» Hann fal þa engul, þann er h[or]venn [var agni oc eigi sia m]ate, i [ez]llino, 30 þvi or i gilldrona var lagit, oc sva vaþinn gat hann folget, svat eigi of mate sia. Þa bauþ hann næcquerom dyrtingom sinom at fara fyrer ser oc gera vart viþ como sina til helvitis.

5. Nu scal þar til mals taca, er ec hvarf aþr fra, at þa er þeir Satan reðoz viþ, at þeir heyrar, er englar helger colloþo sva 35 hat, at dynia þoti umb alt, oc melto sva: «Tollite portas, principes, vestras et elevamini porte eternas, et introibit rex glorie. Þa melto helvitis buar viþ Satan: «Far a braut nu or sætum varom; ef þu mat, þa berstu nu hart viþ dyrðar konongen. Ecki villdom ver

við hann eiga.» Þeir ræðu þá braut hefðingja sinn or helviti. Þá er Satan kom út, þá sa hann engla(líf) mikit vera comet til helvitis, en g[ec] eigi til fundar við þá, og sneide hann þar hia. Þá brá hann sér i dreca like og gæðiz þá sva mikill, at hann þótesc
 5 liggja munda umb heimen allan utan. Hann sa þau típennde at Jorsolom, at Jesus Cristr var þá i andlati, og for þangat þegar og ætlaði at alita ondina þegar fra honum. En þá er hann kom þar og hugþez glæpa munda hann og hafa með sér, þá beit engullinn godomsens hann, en crossmarkit fell a hann ovan, og varð hann
 10 þá sva veidr se(m) físcr a ængle eða mus under treketi, eða sem melraki i gilldro, epter því sem fyrer var spat. Þá for til dominus noster og bat hann, en qvade til engla sina at varðveita hann.

6. En nu tek ec þar til mals at segja þat, hvat þeir hava til tekit i helvite, síðan er Satan for út. Ríkæðioflar i helvite
 15 melto við kappá sina: «Taket er, greypet og byrget nu hlípen anll og færet fyrer iarngrindr og iarnbranda, og vereze hart og standet við vel, at er verpet eigi up tekner, eða þat verði af yör tekit, es er hafet a haldet her til.» Gups helgir, er þeir heyrðu þetta, þá melto þeir sva við þær illar væter: «Tollite portas, at
 20 dyrþar konongrenn megi her inn ganga.» Þá toc David konongr og spamaðr við gups meun hat at mela: «Þat var þá es ec lifða og callaðr konongr i austrvex¹ ríke, at ec spaða yör þetta: Confitemini domino et invoke nomen eius et mirabilia eius que fecit, quia contrivit portas ereas et vectes ferreos confregit. Suscepit
 25 eos de via iniquitatis eorum.» Þá melte Ysaías spamaðr: «Veistu at ec spa(ða) sva fyrer, þá er ec vaec a iorþo, at dauþer munda up risa, en fagna þeir er i grofom væri; dauði [og helviti] myndi sigre tyna.» Gups helger, er þeir heyrðu orð Y[saias], calluðu acafliga a helvitis folk: «Later er up nu hlípen, en ella verði þer
 30 ofríke borner.» Þá hafa þeir i annat sinn heyrða néd sva miola, at scialfa þote helvite allt: Tollite p. p. v. Hofuðdioflar, er þeir heyrðu tysvar utan callað, at up seyldi luca, þá brugþez þeir við ocunner og svorðu: «Quis est iste rex glorie, dominus fortis et potens, dominus potens in prelio?» Þá melte David: «Ec kenni
 35 orð þau er þar ero melt, af því at ec spaða þetta af helgom anda. Nu mun ec segja yör: dominus fortis et potens, dominus potens in prelio est rex glorie, quia prospexit de excelso sancto suo, dominus de celo in terram aspexit, ut audiret gemitus compeditorum, ut solveret filios interemptorum. Lioter og saurger, latet

up hliþen, at rex glorie of comesc hingat.› Þa er David hafði þetta melt, þa com konongr dyrþar at helvitis virki, hann braut þegar borg helvitis oc gærpi a hliþ miket. Hann hevir vitraz i mannz asiono með liose mielo, svat myrcr helvites hafa þa horfit. Hverr goðr maðr hevir þa losnat or því bandi, sem bundinn var. 5 Sva micell craptr oc gnyr hevir at gærze við þat, er sva sciort reð (hann) um brotet helvite¹, at dioflar allir toco at falma oc at scialva, oc þa þegar brat efter, er þeir sa Crist þar ganganda guð þeira, þa hafa þeir til kagat þangat aller oc melto þetta: «Yfer hever þu nu oss stigit, allhart hever þu nu til rapit oc til söt at 10 hneykia oss. Se þar undr oc endime, syndisc lagr oc litell oc i þrels like, veginn a crossi oc niþr gravinn, en nu er þu her comenn, leyser bundna oc leyser hotvetna.» Sliet et sama allar helvitis fylor toco sva umb at mela: «Hvapan er þu Jesus, maþr sva styrer, oc sva rikr maþr, oc sva lioss oc sva synðalauss? Sa heimr 15 iarpægtr, er under oss hever lengi veret scatgilldr, hever oss slican daupascot fyrr alldrege golldet. Ofraþar maþr er sia, er sva hugfullr er, at ferr iver qvalar varar, at hann hræpisc eigi, oc gripr menn or bondom. Muna þat nu, at sa Jesus mune her nu vera comenn, er Satan höfðingi varr qvaz einn myndo raþa heime 20 efter hann daupan.» Þa toc dominus rex glorie at troþa niþr höfðingi(a) daupans oc bat hann [með elldli]gom bondom. En hann heimte Adam til sinnar birte.

7. Þa [toco] helvites buar við höfðingia sinom með socun micille oc avitöþo hann: «Heyrþo, qvapo þeir, glaz odvite² oc 25 daupa ioforr, þrihöfða(ð)r Bee(l)zebul, hlegenn af englom. Til hvers var þer at heita oss friþendom við hingatsþaning hans? Allovistliga hever þer umb rapiz, þat ma nu of sia, at Cristr ferr her nu oc rekr a braut með liose guþdoms sins daupa myrcr oc brvtr byrgi vær, [oc alla: leiptr hann hertecna heþan oc þa marga, 30 er vaner varo at stynia sarliga under varom pislom, oc færise nu sva hotvetna or, at nu muna mannkyn hans coma siþan. Nu ce(m)r þat við, at þeir dramba við oss, er alldregi mato glaþer verða, oc taca oss ogn at biða. Heyrþo, Satan, ioforr helvitis oc allz illz! hvi varþ ðer þat fyrer nu at speniann(!), at nu er þess at 35 van, at her verþet gratr ne stynr. [Auð þinom⁴ þeim enom miela, er þu ater (i) saure oc i fylo, oc glepi þeiri, er þu hafðir her fingit fyrer afbrigpartreot, hevir þu gersamliga tynt fyrer crosstre,

¹ helvites *Cd.* ² princeps perditionis *lat.* ³ [aralar(?) oc *Cd.*

⁴ [*rettlet*; i dauni siþan *Cd*; Illas tuas divitias quas acquisieras *lat.* 40

oc mun æll gleði þin fyrerfaraz, er þu vilder sialfan dyrþar konong eggia¹ lata at mote þer. Of grunnuþect er þin orþet, hafa² rapit a þann, er sva var syndalauss, oc spanet hann hingat, en nu scyldder þu lata her neþegr laust alt þat er þu vill eigi.» Eptir þetta er
 5 sact, at konongr dyrþar melte við helvites bua alla saman: «Nu skal Satan her eptir vera i stað Adams oc barna hans retlatra minna.»

8. En þa reti guþ hend sina oc melte sva: «Comet er til min nu aller, þeir er hafa scilning mina. Vitet er þat, at diofull
 10 oc dauði er nu fyrerdæmþr.» Þa sæmno(ðo)z aller saman oc costuþo at renna til handa domino nostro. Þa toc dominus i hend ena hægge Adams oc melte sva: «Friþr se þer með ællom bærnom þinom retlatom minom.» Adam fell til fota domino oc melte: «Exaltabo te, domine, quoniam suscepisti», .iiii. vers sæng hann
 15 af þeim salm framan. Sliet it sama sungo aller helger oc fello til fota domino (oc melto): «Jamt hever þu comet oc ent þat, er þu hetz oc þu spaþer fyrer læg oc spamenn, at leysa oss oc heim allan fyrer crossdauþann oc niþrstigning til var, oc coma oss til dyrþar með meti þinom fra helvite oc marki cross þins, at oss
 20 drotne eigi siþan dauði.» Þa gerði siþan dominus crossmarc ifer Adam oc ollom helgom oc toc i hend Adams oc (ste) up or helvite með her miclom, oc fylgþo drotne aller helger. Þa melte David hat oc sæng þetta: «Cantate domino cantionum novum.» Sva sungo aller með honom oc qvaðo amen. Eptir þetta callapi Abbacuc
 25 spamapr: «Ætlaþer ðu heilso þioð þinne at leysa valaþa ðina.» En aller helger svoroþo oc melto: «Lofaðr se sa er cæmr in nomine domini, oc leysti guþ oss at eilifo.» Sva melte oc Micheas spamapr: «Hver er guþ slicr sem varr guþ? þu recr braut illzcor varar oc stigr ifer synþer varar oc helldr vitne reiþe þinnar i gegn
 30 illom; þu ert viliandi miscunn til var; dayðir þu allar illzcor varar oc allar syndir varar i minni(n)g dauða þins.» Þa svoroþo aller helger: «Sia er guþ varr at eilifo of verolld verallda.» Þa qvaþo aller amen. Þa toco aller spamenn at syngva: sin orþ, er þeir fylgþo domino nostro.

35 9. Guþ baud Michael archangelo, at hann leide þa Adam i paradisum. Þa runno .ii. menn at mote þeim. Þa spurþo spamenn: «Hverer eroþ it þegar licamliger i paradiso?» Þa svaraþe annarr: «Enoch heiti ec, en ec var með guþs orði hingat færðr. En sa er mer fylger heiter Helyas, er Thesbites er callapr, hann var higat ekinn

40 1 heggia Cd. 2 hvafa Cd. 3 Dette Ord staar to Gange i Cd.

i elligre kerro, oc hofum við enn eki daet. Við scolom her hirder
 til þess, unz Anticristr er uppi, en þa munom við þanga(t) coma
 oc beriaz a mot honom með guþs iarteinom oc tacnom. Hann
 mon oer lata vega (i) Jorsalaborg, en efter .iii. daga- oc halfan
 fiorþa verþom við með scyiom upnumner. Pat var þa er þeir
 Enoch oc Elyas ræðosc sliet við oc guþs helger, at þar com at
 gangande maþr alloseligr, sa hafði crossmarc a herþom ser. Þeir
 spurþo, hverr hann vøre. Hann svarapi: «Ec var illvirke oc
 geyrþa ee hotvitna illt a iorþo. En gyþingar crossfesto mic með
 Cristi. En þat var þa, er ec sa undr þau er urþu, at ec þotomo
 vita, at Cristr myndi vera scapare allrar sceþno. Toc ec af þvi
 at biþia mer miscunnar, oc melta ec sva: Minnztu min, drotinn,
 er þu cœmr i riki þit. Hann toc vel male mino þa þegar oc
 melte sva: Vist segi ec þer, i dag verþr þu með mer i paradiso.
 Þa gaf hann mer þetta crossmarc oc melte: Ef angelus, sa er værþr
 er paradisar, bannar þer inngengo, þa syndo honom crossmarc, oc
 seg honom þat, at Jesus Cristr, sa er nu er crossfestr, hafe (þic)
 þangat seynt. Nu gerða ec svá, at ec melta við paradisar vorþ
 sem mer var boþet. Hann lauc þegar up fyr mer paradisar hliþ oc
 leide mic inn til hegre handar¹ oc melte: Her scolom biþa litla
 stand, þviat Adam faþer allz manncyns man hingat coma bratt
 með bœrnom sinom retlatum Crisz drotens in(s) crossfesta. Þa er
 hæfuðfeþr oc spamenn heyrðo þetta, er ilvirkenn sagði, þa toco
 aller seynt² at mæla: «Lofaþr ser þu almategr guþ, es sva miscunn-
 samr ert, at þu veiter overþum.»

25

10. - Karinus oc Leucius fundosc eigi i grofom sinom efter
 upriso Crisz af dauða, helldr hafa þeir upriset með honom, oc
 marger aþrer, sva sem segir i guþspiollom. Karinus oc Leucius
 varo sender sipan i borg Ar(i)mathia at Joseps oc rito þenna þot
 níðrstigningar Crisz, af því at þeir villdo eki við menn mela, oc
 leto bocena coma i hendr Nicodemo oc Josep. En þeir repo up.
 En morgom mannzældrom siparr comsc at boc þeire Theodosius
 keisere oc sendi Archadij, hann hafði með sér i Miçlagarþ oc let
 þar up rafa, oc varþ þar monnom alldat umb per omnia secula
 setulorum. Amen.

35

1 vorþr Cd. 2 hogdar Cd. 3 seynt Cd.

II.

(Cd. 623 qv.; *Begyndelsen mangler.*)

til þín. Ec emc til þess settr at lita hvers manz hag. En sva er þer at segia, at égi þarftu at bipia vípsmíors þess, er getr i paradiso, til handa fæþor þínom, þot hann se siucr, af því at hann mon allz 5 ecki þápan hafa ne þu, fyrr en lípnir ero heþan i fra .v. .m. .c. .xxx. ara, þa mon coma a iard(r)iki ynniligr guþs sonr sialfr Cristr, oc mon þa græþa marga siuca, en suma reisa af dæþa, oc mon þa sialfr Cristr verþa scirþr i Jordán. Oc þa er hann st(i)gr up or vatnnino, þa mon hann smyrva met vípsmíorvi misconna[r sinn]ar 10 þa alla, er a hann trua, oc mon þat misconnarsmíor þeim, er endrberasc af vattni oc [he]lgom anda, verþa til eilífrar sælo. Þat mon oc þa verþa, at enn kersti guþs sonr Jesus Cristr mon stiga niþr undir iarbriki, oc mon hann þa leiþa Aðam fæþr þínn i 15 paradisum til misconnartr[es].» Ørendi þvísar, er Seth hafpi mælt, fægnopó aller.

3. Síþann var þeim at þesso gleþi mikil, sem van var. Þa er sagtt, at Sathan heims hofþingi, er stundom er þar met .vii. hæþom eþa .iii. i hreþiligo dreka líki oc omorligo á allar lundir, 20 hefir þa þingat víþ diofla helvitis oc mælt: «Veri þer bunir at gripa víþ Jesu, er callasc guþs sonr, en hann er þo maþr, oc merki ec at því, at hann kviddi dæþa. En þar er sa maþr, er mer hefir mioc at moti gingit oc verit enn grimmasti ávallt, oc marga menn, þa er ec hafpa blinda gorva oc hallta oc biuga, líeþra oc opa, þa 25 græddi hann meþ orþi sino.» En þeir svaropó: «Egi mondo ver vita, nema sva se. En þat cunno ver sia, at engi hefir þu þann til handa oss dreginn, er sva hafi þinn crap(t) ok ríki niþr brotit avalt sem sia, er nu segir þu fra, at eitt (eþro) orþ hafi mælt. Þat hyggíom ver oc leiþom þeim atqveþom fyrir þer þar umb, er hann 30 er, at sa mon almattogr vera i goddomi, at engi mon mega honom, er hann er slicr i manndomi.» Satan spurði: «Hvart ífisc er umb oc hreþisc er at gripa þenna mann Jesum, [er ovi]n er m[í]nn] oc yþvar, þar er ec freistapa hans oc (hefi) eggíat gyþing[a] lyþ fiandscapar víþ hann, oc tre er etlat til crosfestingar honom oc 35 spíot hvast at leggja á honom, oc er nu allscamt til, unz hann mon deyja, oc mon ec hann þa hingat spenia, at hann [lig]gi beþi undir mer oc yþr.» Þeir svaropó: «Sagþir þu eigi sva, at hann græddi þat er þu meiddir oc drapt. En þat gruno ver, at hann

hafi dafpa¹ menn af þer tekit, þa er varo af oss hallnir. Eþa hverr er sa enn orþrammi, er Lazarum callaði heþan, er ver helldom .iii. daga af i dafpa bændom, oc var hann þa kvikr þegar a iorþo oc brætt fra oss?» Sathan sagði: «Jesus var sa.» Þeir mæltu: «Þess sverio ver fyr crapta þina oc óra þar með, at þu spenir hann egi hingat, af því at þa er ver heyrþom call hans, þa varþ oss aullom við fælt, oc sculfo þa leyni² var æll oc smiþ(i)or orar, oc fór sva fiarri umb, at ver mettim Lazaro ahold veita, þvíat hvivættna sciottara hvarf hann heþann oc gecc kvikr a iorþo. Scilia þikciomsc ver, at Jesus má leysa menn fra synþom oc leiða til lifs gupdoms sins.» Þar hverf ec fra viðþeþom þeira anscota.

4. Nu mun ec segia fra stormerkiom þeim, er þa gø(r)þosc. Þat var mioc i þat mund dægra, at himinn opnaðisc, þar rann fram hestr hvitr, er reiþ higgiligr maþr, sa er hveriom var ve[gligr] oc tilgoligr; ægo hans varo sem logi a eldi; corono þa bar hann a hofpi, er mörq sigrmerki ma[tti] syna; hann hafpi clæpi þat umb ænnor fætt utan, er bløstokit var. A clæpi hans yfir miopminni varo orþ þessi ritin: rex regum et dominus dominancium. Hann var solu [biar]tari, [fylgþ]i honom ovigr herr riddara, oc hofþo hvita hesta, allir sniavi hvitari. Sa enn riki allvaldr leit til Jerusalem oc [mælti s]va: «Gilldra su, er at Jorsolom er gor, verþi miþgarzormi at scaþa³, oc ængull sa enn hvarsí, er leynisc i agnino, er i gilldro var lagt, oc vaþr sa en sterki verþi folginn, sva at egi megi sia. Þa bæþ hann nockveriom dyrlingom sinom at fara fyrir ser oc gera vart við como sina til helvitis.

5. Nu scal þar til taka, er ver hurfom aþan fra viðþeþom þeira Sathans, at þeir heyrþo, er helgir englar colloþo sva, at scialfa þotti allt, oc mæltu: «Tollite porta(s) principes vestras, et elevamini porte eternas, et introibit rex glorie.» Þa mæltu helvitis buar við Sathan: «Far a bræt þu ór sætom orom, ef þu matt, oc berse nu hart a mot dyrþar conongi; ecki vildi ver við hann eiga.» Þa rezk Sathan a mot oc sa engiliga flocca comna til helvitis, en guþ egi. Hann sneiddi helldr hia þeim oc bra ser i dreka liki oc gørþisc þa sva mikill, at hann hugþisc liggia mondo umb allan heiminn utan. Hann sa þa tipendi, er þa gørþosc at Jorsolom, at Jesus Cristr var þa i andlati, oc flo hann þangat til þegar oc villdi slægja ændina fra honom. En þa er hann villdi [taka hann oc] hafa með ser, þa beit hann ængul(l) gupdoms hans, en crosmark féll a hann ofan, oc varþ hann þa sva veiddr sem fiskr a ængli eþa

1 dafpan Cd. 2 leyni Cd. 3 Færst skrevet bana; dette er rettet til scaþa.

melracki i gilldro, eptir því sem fyrir var spat. Þá for drottinn oc batt hann, en þarþ englom at varþveita hann.

6. Nu scal segia fra a[thburþ]om þeim er [i helviti] varo. Ríkisþursar melto við smípiocap[pa sjina: «Ta[keþ er] nu grimmir, oc
5 b[yr]g[þ] hliþ oll ramliga með iarnhurþom oc latíþ slag[br]anda við innan, oc verize h[ar]t oc standíþ vel við, at er verþit egi upp-gorvir, eþa líþ verþi af yþr tekit.» Helgir menn guþs heyrþo hial þeira oc melto við fiandr: «Lucit up hliþom, at dyrþar conongr megi her ganga.» Þá tok David konongr við guþs men hatt at
10 mela: «Þat var þa, er ec lifþa oc vare konongr callaþr i æstriki, at ec spaþa yþr þetta: Confiteantur domino misericordie eius et mirabilia eius filiis hominum, quia contrivit portas ereas. Suscepit eos de via iniquitatis eorum.» Þá mælti Ysayas propheta: «Veiztu, at ec sagþa sva fyrir, þa er ec lifþa, at dæþir mondo up risa, en
15 fagna þeir er i grofom legi, dæþi oc helviti mondi sigri tyna.» Guþs helgir, er þeir heyrþo orþ þessi Ysayas, calloþo acafliga á helvitis bua: «Lukíþ up hurþom, ella munor er þola ofriki.» Þá hafa þeir i annat sinn heyrþ ogorliet call, svát lypta þotti ællo helviti: Tollite portas principes. Hofþingiar helvitis heyrþo tysvar callat
20 oc brugþose ócunnom við oc spurþo: «Hverr er sia konongr dyrþar?» David mælti: «Ec kenni orþ þar, er þar er[o me]lt fyrir helgan anda. Nu mun ec kynna yþr þat: dominus fortis et potens, dominus potens in prelio, quia prospexit de excelso sancto suo, dominus de celo in terras, ut ædiret gemitus compeditorum, ut solveret
25 filios interemtorum. Greypir oc liotir, lukit up durom, at konongr dyrþar gangi hingat.» [Þa e]r David læ[k t]ali sino, þa com konongr dyrþar [at h]elvit[is b]yrgi oc bræt a hliþ mikit. Hann syndisc i manz asio með liosi m[ielo], svat hvergi bar [scu]gga á, en goþr maþr h[verr var] leystir or bændom. Sva mikill gnyr oc
30 otti varþ fiandom við þat, er a e(i)no agabragþi bræt drottinn Jesus allt helviti, at þeir falmorþo af hrezlo, þa er þeir sa Cristum, oc scutose hingat oc þingat undan geislom hans oc corgorþo til hans oframliga oc melto: «Yfir hefir þu oss stigit. Allhartt hefir þu nu til sott at scelfa oss; blaþir ero ver nu or(þ)nir oc scemþarfullir.
35 Sæ, þat er undr oc endimi, hann syndisc lagr oc litill oc i þræls- asiano, festr a cros sem þiofar oc niþr grafinn, nu er hann her cominn heil(1) oc lifandi, mikill oc ríkr sem guþ, leysir hotvettna.» Sliet et sama spurþi allt fianda lið: «Hvaþan ertu, Jesus, maþr sva oflogr, lioss oc ríkr oc synþalær? Sia iarþligr heimr, er undir oss

hefir lengi verit scatgilldr, hefir oss slićan dāþascatt allđregi fyrr gollđiþ. Ofraþar þrekmaþr er sia, er hann stigr yfir qvalar varar oc ottasc egi at hialpa monnom. Mona þat nu, at sa [Jesus mo]ni her co(m)inn, er Sathan hofþingi varr qvazk einn mondo rapa heimi ałlom eptir dāþa hans. Þa tok drottinn Jesus Cristr at troþa niþr dāþanom, en hofþingia myrkra batt hann meþ elldligom bondom crapta sinna, en hann leiddi A[dam t]il sinna[r bir]ti. 5

7. Þa toco helvitis buar viþ hofþingia myrkra meþ ansa(o)o[n m]ikilli oc ascellingom: «H[ey]rþo, qvapo þeir, glaz odviti, dāþa soilfng, þ[ri]hofþadr Belzebub, hleginn af englom oc hræptr af monnom, til hvers var þer at heita oss friþendom viþ hingatspaning Cristz? allovislīga hefir þer umb rapisc. Her ma nu sia, at Jesus Cristr ferr yfir fylgsni or meþ liosi crapz sins oc hefir lamit dyflizor varar, leiþir ut bunna en leysir hertekna oc þa, er sarar pisliř þolþo, fęřisk hottvetna ór stað, nu muna friþir menn her coma siþan. Nu kemr oc þat viþ, at dāþir oc herteknir, þeir er allđregi matto glapir vera, mono dramba yfir oss oc bioþa ofriki. Heyrþu, Sathan, allz illz orkandi, hve ovitrlięa þer varþ at spenia þann hingat, er þu hafþir ecki i mot, nu se þess arvent, at her verþi gratr oc stynr siþan. Anstyęþ þeiri allri oc ohęři oc leiþendom, er þu fect fyr a(f)brigþartreit, þa hefir þu nu gorsamlīga tynt fyr crosstreit, mon nu virþing þin ał(l) farasc, er þu v[il]ldjir dyrþar konong egg(i)a a moti þer oc oss. Grunuplićt er þin orþit þo at hafa a þann rapit, er þic ruplar, sva at þu soylir nu marga vanda oc sękia lata lęsa.» Siþan melti konongr dyrþar viþ alla myrkra hofþingiana: «Nu scal Sathan her eptir i stað Ada[ms oc] barna h[ans rett]latra minna.» 15

8. Þa retti guþ hānd [sina] til ma[rgra heila]gra flocca oc melti: «Comit er til min nu allar ęttir, þer er haf[t] scilning mina! V[itit] er þat, at diofol(l) oc dāþ[i er] nu fyrđemþr.» Þa samnaþosc allir samann oc runno til handa drottni orom. Þa tok drottinn Jesus i hānd ena hęgri Adams oc melti: «Friþr se þer meþ ałlom barnom þinom retlatom minom!» Adam fell þa til fota drottni oc saęg þetta: Exaltabo te domine, quoniam suscepisti me usque sanctitatis eius. Slićt et sama sungo allir helgir oc fello til fota drottni oc melto: «Jamnt hefir þu komit oc entt þat, er þu spaþir fyrir log oc spamenn, at leysa oss oc heim allan fyr dāþa cros þins oc niþrstigning til var (oc) at coma til fagnaþa paradi(sar) męþ mętti þinom fra helvitis qvalom (fyrir) mark sigrs þins, at 35

oss drottnei egi dæpi síðann.» Þá blezæpi drottinn Adam oc alla helga. Þá tok guþ i hænd Adami oc ste up með hann til paradis- ar, oc fylgþo drottnei allir helgir. Þá sæng David konongr hátt: Cantate domino canticum novum quia mirabilia fecit, oc tva vers
 5 or þeim psalmi en næsto. Þá svarþo allir helgir oc qvaþo amen oc melto: «Gloria deo et sanctis eius, amen alleluia.» Oc eptir þetta melti Abbacuc propheta: «Etlaþir þu heilso! þioþ þinni at leysa valaþa þina.» En allir helgir svarþo: «Se lofaþr sa er cœmr i nafni drottins guþs, er leysti oss, amen.» Sva melti oc Micheas
 10 propheta: Hverr er guþ slie[r sem] var g[uf? Þ]u ert sa, er bræt rac illzeor órar, oc stigr yfir [synþir] órar oc helldr vittnei [reiþi] þinnar, þvi at þu ert viliandi misconn oc snyr t[il v]ar, deyþir þu allar illzkor [or]ar oc allar synþir orar i gliking dæþans, sva sem þu svarþir fæþrom orom.» Oc svarþo allir helgir sva: «Sia er
 15 guþ var at eilifo of verolld verallda, mon hann rikia i verolld, amen, amen.» Sva toko allir spamenn hver sin orþ at læsa, er þeir fylgþo drottnei orom.

9. En guþ bæþ Michaeli engli at leiþa þa alla i paradisar fægnof. Þá runno .ii. menn a moti þeim. En spamenn spurþo
 20 þa, hverir þeir veri, «er it hafit egi dait með oss i helviti, helldr eroþ it þegar með licama comnir i paradisum.» Þá svaræpi annar þeira: «Enoc heiti ec, ec var með guþs orþi hingat leiddr; en sa er mer fylgir heitir Helias, er Tespides var calladr, hann var hingat ekinn i elldligri kærro. Egi hófom vit en dæþa bergt, vit
 25 scolom lifa til þess, unz Anticistr er uppi, oc beriasc við hann með guþs tacnom oc iarteinom. Mun hann i Jerusalem lata vega ocr, en eptir .iii. (daga) oc halfom(!) fiorþa verþom við með scyiom i annat sinn upnomnir.» Þá er þeir Enoc oc Helias reddo umb slict við guþs helga, þa com at gangandi otirligr maþr, sa hafþi
 30 cross a herþom. Þá spurþo guþs helgir, hver sa veri: «Oss synisc æ þu odygligr, eþa hvi gegnir, er þu ber cross a herþom?» Hann svaræpi: «Ec var þiofr, oc gerþa ec mart ilt a iorþo, en gyþingar crosfesto mic með Jesu. En þa er ec sa undr þæ er gor[þosc], þa þottome ec scilia, at Jesus mondi vera scapari allrar sceþno, oc
 35 bæþ ec hann misconnar mer, oc mel[ta] ec þetta: Minze þu min, drottinn, er þu cemr i riki þitt. Hann toc vel mali mino oc melti: Sat segi ec þer, i dag verþr þu með mer i paradiso. Þá gaf hann mer þetta mark oc melti sva: Ef engil(!) sa bannar þer ingango, er vorþr er paradisar, þa syn þu honom þetta crosmark,

oc seg honom þat, at Jesus Cristr en crosfesti hafi þic hingat sent. Nu gerþa ee eptir því sem mer var kent. Engil(1) læk mer up þegar paradisar hliþ oc leiddi mic in til hégri handar iafntit oc melti: «Her scaltu biþa litla þa stund, af því at Adam fapir allz mankyns mon hingat coma brát með bornom sinom, helgom oc 5 retlatom Cristz drottins.» Þa er hofopfeþr oc spamenn heyrþo þat, er þiofr melti, þa toko allir senn at mæla: «Lofaþr se þu, almattigr guþ, er sva misconnsamr ert, at þu veitir overþom.

10. Karinus oc Leucius fundose egi i grofom sinom eptir upriso Cristz af dæþa, helldr hafa þeir up risit með honom, oc 10 margir aprir, sva sem ritiþ er i guþspiollom. Margir likamir heilagra dæþra manna, er sofnat hofþo, riso up. Carinus oc Leucius varo senir siþan i borg Joseph Arimathia oc ri[to þe]nna þatt niþrstigningar Cristz, af því at þeir villdo ecki við menn mæla, oc letu b[ok] coma i hendr Nichodemo oc Joseph, en þeir lasu up 15 siþan fyr æþrom. En morgom manzaïldrom siþarr comso at boc þeiri Teodosius keisari son Archadij oc hafþi með ser i Miçlagarþ oc let þar up raþa, oc varþ monnom þa dat umb. Per omnia benedictus deus. Amen.

III.

20

(Cd. 233 folio; kun første ok fjerde Spalte af et Blad.)

cipes uestras, et eleuamini porte eternelles, et introibit rex glorie. Þetta vers þyðiz sva æ vara tungu: Takit þer hlið hofdingiar ydrir(!) ok hefit upp hlið eirlig, ok man inn ganga konungr dyrdar. Þa mæltu helvitis buar vid Sathan: «Far a brott þu or sætum 25 varum, ok berst nu hart vid konung dyrðarinnar, ok ecki villdum ver vid hann eiga.» Þeir raku þa hofdingia sinn or helviti. Enn Sathan er hann kom ut, þa sa hann englalid hit mesta komit til helvitis, enn eigi gud. Hann for þa eigi til fundar vid þa, helldr sneiddi hann þar hia. Þa bra hann ser i dreka liki ok hugðiz at 30 vera sva mikill, at hann mundi liggia i hring um allt helviti.

1 k•eiri Cd.

Hann sa þau tidindi, er gerduz at Jorsolum, at Jesus Cristr var i liflati, ok for þangat, þegar hann matti, ok hugdiz slita mundu ændina fra Jesu. Enn þa er hann kom ok hugdizst mundu gleypa Jesum ok hafa hann med ser, þa beit ængull guddomsins hann, 5 enn krossmarkit fell æ hann ofan, ok vard hann sva veiddr sem fiskr æ ængli, edr mus undir treketti, edr melracki i gilldru, eptir því sem fyrir var spad. Þa for til varr drottinn ok batt hann, en kvaddi til engla sina at vardveita hann.

Her seghir hvern vidbunat dioflarnir hofdu.

5. Nu er fra því at segia, hvat þeir hofduz at i helviti, sidan er Sathan for ut. Ríkisdioflar i helviti mæltu vid smidiukappa sina: «Takit þer nu ok byrgit hlið æll, ok setit fyrir iærngrindr ok iærnbranda, ok verit hart ok standit vid vel, at þer verdit eigi uppteknir, edr þat verdi af ydr tekit, er þer hafit æ at hallda.» 15 Guds helgir er þeir heyrdur þetta, þa mæltu þeir sva: «Latit upp hliðin, at konungr dyrdar meg i inn ganga.» Þa tok David konungr ok spamadr hatt at mæla vid guds menn: «Þa, sagdi hann, er ek var lifs æ iordu, ok var ek kalladr konungr i austrvegs riki, at ek sagda þetta: confitemini domino misericordie eius, et mirabilia 20 eius filiis hominum, quia contriuit portas ereas et uectes ferreos confregit. Suscepit eos de via iniquitatis eorum.» Þersi vers þydaz sva æ vara tungu: iati þer drottni ok miskunn hans, þviat hann gerdi dasamliga luti sonum manna, þviat hann [braut hlið i eirlig ok lamdi lokur iærnligar, tok hann þa af götu illzku þeira. Þa 25 mælti Ysayas spamadr: «Veitz þu, at ek sagda sva, þa er ek var æ iardriki, at daudir mundu upp risa, ok fagna þeir, sem i grofum lægi, enn daudi ok helviti mundi sigri tyna.» Guds helgir er þeir heyrdur þetta, þa kalladu þeir akafliga a helvitis folk: «Lukit upp hliðin, ella verdit þer bornir ofriki.» Þa heyrdur þeir i annat sinn 30 rædd sva mikla, at skialfa þotti allt helviti: Tollite portas principes vestras. Höfðingiar helvitis, er þeir heyrdur tysvar kvatt, at upp skylldi luka hliðin, þa brugduz þeir vid ukunnir ok spurdu: «Quis est iste rex glorie, hvern er þersi konungr dyrdar?» Þa svaradu englarnir: «Dominus fortis et potens, dominus potens in prelio.» 35 Þersi ord þydaz sva: drottinn styrkr ok mattugr, drottinn mattugr i orrostu. Þa mælti David konungr: «Þar kennir ek ord þau, er

þar voru mælt, af því at ek spada þetta fyrir helgan anda. Nu man drottinn sigra ydr, styrkr ok mattugr ok aflugr i orrostu, hann er konungr dyrdar, þvíat hann leit af hæd sinni heilagri af himni a iordina. 5

drottinn varr baud Michaela hofudengli at fylgia Adam ok allum helgum hans at leida þa i paradisum hina fornu.

Her seghir fra Enok ok þeim Helias.

9. Ok sem þeir komu þar, þa runnu .ii. menn æa moti þeim, þeir spurdu þa, hverir væri, «er þit haft eigi daudir verit med 10 oss i helviti, helldr erot þit nu likamligir i paradiso.» Þa svaradi annarr þeira ok mælti: «Enoch heiti ek, ok var ek med guds ordi hingat færdr. Enn sa er med mer er, heitir Helias ok kalladr Thesbites, hann var hingat ekinn i elldligri kerru; ok enn höfum vid eigi æa dauda bergt, vid skulum her enn vardveittir vera, til 15 þers er Antieristr er boriun. Enn þa skulum vid fara nidr i heiminn ok beriaz vid hann med guds iartegnum ok taknum. Enn hann mun i Jorsalaborg lata vega ockr. Enn eptir .iii. daga lidna ok halfum fiorda verdum vid med skyium uppnumnir.» Ok er þeir Enoch ok Helias taladu þetta vid helga menn guds, þa kom þar 20 at gangandi einn madr allosælligr hafandi krossmark æa herdum ser. Þa er guds helgir sæa þenna mann, spurdu þeir, hverr hann væri, «oss syniz, sem þu munir illvirki verit hafa, edr hvi gegnir, at þu berr krossmark?» Hann svaradi: «Segir ek ydr, at ek var illvirki, ok gerda hvetvetna illt a iordu, enn Gydingar krossfestu mik med 25 Jesu. Enn þa vid þat er ek sæa undr þau, er gerduz, at ek þottumz vita, at Jesus mundi vera skapari allrar sköpnu, tok ek þa at bidia hann mer miskunnar, ok mæltu ek sva: Miskunna þu mer, drottinn, þa er þu kemr i riki þitt. En hann tok val minu mali, ok mælti þa þegar vid mik: Vist segir ek þer, i dag skaltu 30 med mer i paradiso. Þa gaf hann mer þetta krossmark², ok seg honum, at Jesus Cristr, sa er nu er krossfestr, hefir þik hingat sent. Nu mæltu ek þetta vid engilinn paradisar vördinn, ok hann lauk þegar upp paradisar hlid ok leiddi mik til hægri handar ser ok mælti: Her skaltu nu bida litla stund, þvíat Adam man bratt 35 her koma med börnum sinum helgum ok rettlatum hins krossfesta

1 En Linie oversprunget se ovenfor S. 815, 16, 1338, 39.

Cristz drottins. (En er) feðr ok spamenn heyrdur þat, er illvirkinn sagði, þa toku þeir allir senn sva at mæla: «Lofaðr sér þu, almattigr gud, er sva miskunnsamr ert, at þu veittir uverðum eylifa sælu um allar aldir.

Fra Karin ok

5

10. Karinus¹ ok Leutius synir Simeonis hins rettlata funduz eigi i grofum sinum eptir upprisu Cristz ok dauda, helldr hafa þeir upprisit med honum ok margir menn adrir, sva sem ritat er: Et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Ok margir
 10 likamir heilagra manna, er sofnad hofdu, risu upp. Karinus ok Leucius voru sidan senir i borg þeiri, er heitir Aremathia, at Josephs ok skrifadu þenna þatt nidrstigningar Cristz, þviat þeir villdu ecki vid [menn mæla², ok letu bokina koma i hendr þeim Nichodemo ok Joseph, enn þeir hafa upp lesit sidan. Enn mörgum
 15 manna]ldrum sidarr komz at þeiri bok Theodosius keisari, hann var son Archadij, ok hafði med sér i Miklagard ok let þar upp lesa, ok varð monnum þa nytt [um dasemdir almattigs guds per] omnia benedictus deus i secula seculorum. Amen.

III.

20

(*Membranblad i 238 folio.*)

þesse er son minn elskuligr, vidr þann er mier likadi vel, ok for eg fyrir asionu hans ok steig eg niðr til yðar, til þess at segja yðr, at sialfr guds son upprennandi af hifna hæð mun skiott koma ok vitia yðar ok allra sinna vina, þeira er sitia i myrk(r)um ok i
 25 skugga daudans.»

2. Ok þa er Adam fadir vor heyrdi þat sagt, at Jesus er skirðr i Jordan, gladdiz hann geysi miog ok leit til Seth sonar sins ok mællti vid hann: «Heyrdu, son minn, sagði hann, ber fram ok boda hofutfedrum alla hluti, þa er þu heyrdur af Micaele hofud-

30

1 Marinus Cd. 2 [mæla mæla Cd.

eingli, þa er eg senda þik til paradisar hlids, at þu skylldir bidia drottin, at hann sendi eingil ok gæfi þer vidsmior af myskunartre, at eg smyrda likama minn, þa er eg var siukur.» Þa geck Seth fram ok sagdi til hofudfedrum(!) ok spamanna(!) ok mællti sva: «Eg Seth, þa er eg kom til hlida paradisar, eg sa elld brenn- 5 anda, sa er bannade hverium sem einum manne ingaungo, ok einglar guds vardveittu þessi hlid bædi fyrir diofli ok syndugum monnum, ok þar sem eg stod, vard eg miog gagnhræddr, ok bad eg til drottins með miklum otta. Þa syndiz mier Mikael eingill ok mællti vid mik: Eg er sendr til þin af drottni, eg er skipadr yfir 10 mannlegum likama. En eg segi þier, Seth, með sonnu, eigi þarf þu at starfa með ervidi eda tarum bidia sakir vidsmior's myskunartres, at þu smyrir fodur þinn Adam, at betridz likams sott hans, þviat með aungum hætti mattu taka þetta vidsmiorh nema a efstum dogum okomins tíma, þa er adr fyllaz .v. þusundir .c. ok þritigir 15 ara; þa mun koma yfir iord hin elskulegsti guds son Kristr at vekia upp likame daudra manna. Oc þa er hann sialfr kemr, mun hann skira i vatni ok helgum anda. Þa mun hann smyria alla þa, er sa hann trua, með vidsmiorvi sinnar myskunar, ok mun þetta myskunar vidsmior vera til endrgetningar þeim, er fa muno 20 af vatni ok helgum anda i eilíft líf. Þa mun nidr stiga til iardar enn elskuligsti sonr guds Kristr, ok mun þa in leida fodur þinn Adam i paradisum til myskunartress.» Ok þa (er) allir hofudfedr ok spamenn heyrdo þessa hluti framsagda af Seth, þa fognudo þeir með mikille gledi. 25

3. 4. Ok þa er allir helgir glaudduz með fagnade, þa kom til þeira helvitis hofdingi leiddogi daudra i líking hræðilegs dreka ok miog auskurlegs, sa er stundum syndiz þeim með sio hofdum, en stundum með .iii., stundum i mannz líki. Hann hliodadi þa með hafi roddu til helvitis ok sagdi: «Bu þig sialfr með allri kunnattu at 30 taka vid Jesu, sa er sialfan sik dyrkar ok segiz vera Kristr son guds, en hann er madr, þviat hann ottaz daudann svo mælande: Hrygg er ond min allt til dauda. Ok margar illgiordir fyndi hann i moti mier, ok marga græddi hann með ordi sinu, þa er eg giorda blinda, hallta, krepta, líkþra, ok kvalda meinsemdum. Þa svaradi 35 helviti ok sagdi til Satans hofdingia: «Hver er sva mattugr i orðe, ok se hann þo madr, ok ottaz dauda, þviat alla mattuga iardar hofdingia hefi eg halldit undir mino valde, þa er þu fluttir nu undirorpna með þinum styrk. En ef þu ert mattugr, hver er þessi madr Jesus, er ottaz dauda ok stendr þo i moti þier ok þinu 40

valldi, ef hann er þvilikur i mandomi mattugr ok styrkr. Sannliga segi (eg) þier, almattugr er hann þo i gudome, ok eingi mun þa mega i moti standa hans styrk ok mætti. Ok ef hann segir sva hræddan¹ hræðaz dauda, þa vill hann leyna gudomsmætti sinum, ok
 5 eigi mun þat vera um eilifar veralldir.» Þa svarar Satan helvitis hofdingi ok mællti: «Hvi efar þu eda ottaz at taka þenna Jesum, er bædi gioriz minn ok þinn mo(t)staudumadr, þviat eg freistada hans ok vakta upp lyd hans Gydinga flokk med ofrkappe ok reide i moti honum; hvesta eg spiot, ok fram egiadi eg at legia a sidu
 10 honum; gallsuro blandada eg at gefa honum i þostadryck; eg bio tre at krossfesta hann; ok nu er miog nalægr daudi hans, ok mun eg leida hann til þin ok min yfirkominn.» Þa svarade helvite ok mællti: «Þu sagdir mier, at þessi er sa sialfr, er dauda menn dro fra mer; en margir eru þeir, er eg hieyllt i valldi, er fra mer voru
 15 gripnir, [er þeir² lifdo æa iordu. En hver er þersi Jesus, er med ædi sinu ok gudligum bænum kallar dauda menn til lifs, almattigr er hann, sa er dro af mier dauda menn, þa er eg hugdumz mattu- lica hallda mundo undir minu valde? Mun eigi þessi sa vera, er leysti Ladarum(!), sa er i grauf la .iiii. daga, þann er eg hellt
 20 daudan i mino valde ok gallt hann lifanda fyrir ord sins almattar?» Þa svarar Satan hofdingi daudans ok segir sva: «Þersi sialfr er sa Jesus.» Ok þa er hann sagdi þetta, heyrde helvite ok sagdi til hans: «Særi eg þig fyrir krapta þina ok mina, at eigi leidir þu hann hingat til min, þviat þa er ek heyrda styrkan matt ordz
 25 hans, þa vard ek miog gagnhræddr med skialfanda otta, ok allir helvitis þionar med mier urdo skialfer. Ok eige matta ek hallda Ladarum med aullum styrk ok flotleik minum, ok spratt hann upp lifandi ok heill, ok sialf iord, su er hieyllt daudligan likama Ladari, gallt hann lifanda, ok fyrir því veit ek, at sa madr, er
 30 þessa alla hluti matti giora, hann er styrkr i valldi, mattugr i manndomi, grædari allz mannkyns, ok hann mun leysa þa, er byrgdir eru i grimre myrkvastofu ok stridligum³ synda baundum, ok leida til lifs sins guddoms.» Þad var ok i þat mund dægra ok þenna tima, at himen opnadiz, þa kom fram fyst hestr hvitr, en
 35 sa kongr er reid hesti þeim, er maurgum hlutum er fridari ok fegri en allir adrir ok tigolegri, augu hans voru sem elldz loge, hann hafði koronu þa æa hofdi, er morg sigrmerki synde; hann hafði þat klædi um onnur utan, er blodstocket⁴ var; æa klædi hans yfir

1 *Tre Punkter ere tilføiede over Bogstaverne* ræ i Ordet hræddan.

2 [af þier Cd. 3 stidligum Cd. 4 blodstocken Cd.

miodmenne voru þessi ord ritud: Kongr konunga ok drottin drottna. Hann leiddi med sier her hinn mesta; þeir er honum fylgdu, ridu hvitum hestum ok voru klæddir silke hvitu, lioser hardla. Sa hinn rikazti allvalldr leit þa til Jo(r)salaborgar ok mællti: «Gilldra su er at Jorsolum er, verdi midgardzorme at skada.» Hann fal 5
aungul sin i æzlino, því er i gilldruna var lagt, ok sva gat hann vadin folgin, at eigi matti um sia. Þa baud hann nockurum sinum elskuligum vinum, at þeir skyllde fyrir fara ok boda tilkvomo hans.

5. En þa er þau tauludo med sier, sem fyrir sagt, Satan hofdinge ok helvite, þa vard hvell rodd mikellar reidarprumo ok andlekt 10
kall sva mælandi: «Heyrit, hofdingiar helvites, luk(it) upp hlid ydur, ok hefiz upp eilif hlid, ok mun i ganga kongr dyrdar.» Ok þa er helvite heyrdi þessi ord, þa sagdi það til Satans hofdingia sins: «Far þu brott hiedan ok fly skiott ut af minum sætum. En ef þu ert mattugr bardagamadr, þa berstu vid dyrdarkongin, þvíat 15
hvat sa eg at skyllda med honum.» Ok eptir það rak það Satan hofdingia sinn ut af sætum sinum. En þa er Satan var brott rekin, leit hann utarligan(!) fiolda himnesks folks ok herlids, en eigi sa hann þo dyrdarkongin þar komin, ok villdi hann þo eigi moti þeim ganga, helldr hneigdi hann sik fra augliti þeira. Þa 20
likti hann sik i mynd ogurligs dreka, þeim er iafnat er at mikeleik vid midgard(z)orm, sa er sagt, at ligi um allan heimin. Hann sa þa takn þau, er voru i Jorsalaborg, drottin varn i andlati, ok iamskiot

NIKOLAUS SAGA ERKIBYSKUPS.

I.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

Her hefr upp sögu Nicolas erkibyskups.

- 5 1. Nicholas var ens göfgazta kyns or borg þeiri er Patara
heitir, su er i þann tíma var fiolmenn ok agæt, en nu er miög sva
eydd. En þar skamt fra borginni er völlr, sa er slitnar sem klædi
fornt, ok leggr or þeim rifum svartan reyk um daga en elld um nætr
sem ur afli. En edli elldz þess er þat, at madr kenner hita, of
10 hann rettir hönd sína i elldinn til forvitnis, en hann brennr þo
eigi af elldinum. En i borg þessi, þa er hon var enn agæt at
mannfiolda, voru frændr Nicholas göfgir at kyni en allra göfgastir
at godum sidum, elskudu þeir meir himneska tign en iardliga.
Fadir hans ok modir þau attu aud mikinn, en fyrir guds sakir
15 villdu þau eingva tign hafa iardliga, helldr bunduz þau i reinlifi,
þviat þau voru ung, er þau gatu þenna son, en sidan helldu þau
sik fra allri likams munud ok badu þess gud, at sia einn skyllði
eptir þau lifa erfingi eigi at eins at aurum helldr ok i godum
sidum. En gud heyrði bæn þeira ok let ser soma at syna þeim
20 bratt, hvilikr verda mundi sveinninn; þviat þegar er hann var
borinn, stod hann einn i munnlaugu rettr halfa stund dags, er
honum var þvegit. Enn fylgir þar önnur iartein, su er faheyrd er
i veröldu, þat at hann drack sinn a degi briost modur sinnar,
midvikudag hvern ok föstudag. Þessar iarteinir foru bratt ok urdu
25 sagdar byskupi þeim er Nicholas het, hann var modurbrodir ens
unga sveins. En er hann fra þetta, þackadi hann gudi ok mælti:
«Dyrd þer, gud, er agætr ert i helgum manni þínum ok lofadr um
alldir, þviat nu er guds madr borinn.» En sveini var nafn gefit

modurbroður síns ok kallaðr Nicholas. En stundum fór hann einn ok festi í bríosti sér þat, er hann heyrði sagt frá helgum ritningum. En er hann gekk til kirkju um dag, mætti hann halltri konu ok bað hana stadar nema. Síðan gerði hann cross-
mark yfir henne, ok stóð hon upp heil a fætr sína, ok rann hon þegar ok sagði föður ok modur Nicholas, en þau sögðu Nicholasi
byskupi iartein þessa, en hann þackaði gudi, er hann frá þetta. En sveinninn féll til föta modurbroður sínum ok mælti: «Heilagr
fadir, bið þu fyrir syni þínum, at drottinn Jesus Krístr geri mik
verðan himneskrar blezandar af þínum bænum.» Þá hélt byskup
höndum til himins ok mælti: «Drottinn guð almáttigr ok (o)um-
ráðiligr, veittu þessum sveini Nicholasi gófgugt líf ok þeckiliga atferð,
at hann sé verðr at finnast í tölu heilagra manna þinna.» Munkr
nóckur heilagr var opt vanr at koma til fundar við Nicholas
byskup, ok varð þeim rétt um enn unga svein Nicholas, ok sagði
byskup marga hluti frá honum. En er þeir sofnuðu, þá kom
eingill guðs at byskupi ok mælti við hann: «Fylgdu mér.» Þá
leiddi eingillinn byskup í austrætt a fíall ok syndi honum fagran
stað ok dyrd paradísar. Þar voru hallir biartar ok fagrúnar ok
vellir blomgadir ok dyrligir, ok sva mikil dyrd ok fegrd, at eigi
ma frá segja. Þar sa hann ok holl eina sva mikla ok sem nýgerva,
gulli fegri ok gimsteinum. Dyrligr eingill guðs mælti við
Nicholas: «Þessa höll mun drottinn gefa enum dyrligzta vin sínum
Nicholasi.»

2. En þá er andaðr var fadir ok modir Nicholas, þá mintiz
hann a þat, er mælt er í guðzspíalli, at eingi mátti Críz lærisveinn
vera, utan hann fyrirleti allt þat er hann ætti. En er hann barst
þat fyrir at gefa alla eigu sína, þá ugði hann, at manna lof mundi
fyrir honum spilla því, er hann villdi til guðs gera; af því bað
hann, at guð skyldi skíota því í hug sér, at hann starfadi þat
fyrir aurum sínum, at hann líkadi framar gudi en mönnum. En
þá bar volat at einum borgarmanni, þeim er auðigr hafði verit, en
hann varð sva voladr, at hann hafði sér eigi atvinnu: Þá villdi
hann selja dætr sínar .iii. til saurlífis. En þat fór brátt um borg-
ina, ok varð mönnum fíðrætt um þat. En er Nicholas frá þetta,
þá harmadi hann vesöld þeira, ok þóttiz hann eigi mega sía betra
ráð fyrir aurum sínum (en) at renna því ráði, at kyngófgar meyar
væri til saurlífis selldar, en hann villdi eingan annan hafa vott en
Críst at verki sínu. Þá leitadi hann þess, of hann mætti sva gefa,
at sa vissi eigi til, sem gefit væri. Þá fór byskup nockura nótt

til hus ins volada manz ok batt gull i duki ok kastadi því inn i glugg, er var a husinu, ok vard eingi varr vid þat, er hann kom þangat, ne vid þat, er hann for þadan. En er enn voladi madr reis upp at morni ok fann gullit, þa felldi hann tar ok gerdi gudi 5 þackir ok grof sidan eptir, hverr sa madr væri, er sva mikla huggun hafdi honum veitta, ok matti hann eigi þess vis verda. En Nicholas þræll Jesus Cristz kom til husa ens volada manz litlu sidar ok gerdi slikt verk sem fyrr. Ok er dagr kom, reis bondi upp ok fann gullit iafnmikit ok fyrr, ok vard feginu ok for þegar 10 til bænar ok mælti a þessa lund: «Drottinn gud, er öllu rædr, ok ecki laufsbld fellr a iordu an þinum vilia, bid ek þik, er alla hluti veiz, at þu synir mer syndugum, hverr sa er, er sva mikla hluti veitir mer overdugum; gerdu mer kunnan þræl þinn, þann er eingla atferd hefir i milli manna, at ek dyrka nafn þitt, 15 þat er lof(at) er um allar alldir.» Slikum ordum bad hann ok eggiadiz a þat at vaka allar nætr i gegnum, unz gud syndi honum þræl sinn. En er fair dagar voru lidnir, þa kom þrenningar iati Nicholas ok villdi i þrenningar tölu fylla godgerning sina ok kastadi inn i glugginn pundi gullz. En bondi vaknar vid dettinn, 20 ok spratt upp þegar ok rann eptir honum ok kalladi: «Nem þu stadar ok fly eigi mik, fyrir longu var ek fus at finna þik.» En er hann hafdi þat mælt, þa rann hann, unz hann kom sva nær, at hann kendi Nicholas, ok fell þegar til iardar ok villdi kyssa fætr hans. En Nicholas bannadi honum ok bad þess a moti, at 25 hann skyllði eingum manni segia, hverr þetta verk hefði gert, medan Nicholas lifði.

3. En ad lidnum þessum hlutum þa andadiz byskup i borg þeiri er Mirrea heitir. Hans dauda harmadu¹ byskupar nalegra² borga, hann hafdi verit sidsamr, ok qvomu margir kennimenn at 30 velia byskup i stad ens andada. A þeim kennimanna fundi var einn heilagr byskup, sa er allir urdu a þat sattir, at hann skyllði fyrir rada, hvern þeir skylldu til byskups taka. En hann fylgdi postola dæmum at öllu ok bad þa alla fasta ok vera a bænnum, unz almattigr gud syndi þeim nytsamligan hirdi sauda sinna, sa er 35 fordum syndi Mathiam verdan at fylla postola tölu. En er kennimenn voru a bæn, þa heyrði heilagr byskup rödd af himne mæl-andi, at þeir vigdi þann til byskups, er fyrst kæmi til kirkiu þa nott, ok var sagt at Nicholas mundi heita. Þa sagði byskup kennimönnum vitran þessa ok mælti: «Er skulit hallda framm

40 1 harmadi Cd. 2 volegra Cd.

bæn ydarri, en ek mun uti vera, ok trui ek, at vær munum na fyrirheiti guds.» Ok vardveitti byskup kirkiudyrr med heilagri slægd. En Nicholas kom fyrr en allir adrir til kirkiu, sem hann væri af gudi sendr. En er hann kom at kirkiudyrum, þa spurdi byskup hann at nafni, en hann neigdi höfud sitt ok laut byskupi: 5
 «Nicholas heiti ek, qvad hann, þræll ydars heilagleiks.» Þa tok byskup i hönd honum ok mælti: «Sonr, fardu med mer, skyllt mal a ek vid þik.» En er byskup kom inn i kirkiu, þa kalladi hann hatt: «Nu er þat sannat, brodir, er drottinn mælti, at hverr mundi geta þat, er hann bædi i guds nafni, ef hann tryði því. 10
 Nu höfum vær getit þat, er vær badum, ok er byskup sa er vær leitudum.» En allir urdu fegnir, er þeir litu Nicholas, ok helldu allir hondum til himins ok lofudu milldi guds. Þa var Nicholas vigdr til byskups þegar enn sama dag. En er hann tok byskups velldi, þa hellt hann litillæti, sem fyrr hafdi hann; opt var hann 15
 a bænum ok mæddi likam sinn i vokum ok föstum; hann var gestrisinn ok blidr i mali, avitadi hann ofreflismenn, en hann rækti ofstopamenn ok rikis, en hann huggadi hvern, er ryggr kom til hans fundar. Hvern dag gengu sögur fra gæzku hans, ok ræddu hans lof gofgir menn ok ogöfgir. Eigi ma ordum skrifa crapta 20
 hans ok verdleika, en sa er vita vill, hvilikr hann var, lydi hann því, er eptir ferr, ok leggi nidr öfund.

4. Nicholas skein i öllum crauptum, ok eignadi hann ecki ser helldr allt gudi, en hann var sva mattigr i taknum, at þeir fundu hialp ok heilsu, er a hann hetu, þott hvar fiarri væri. Menn 25
 foru a skipi um dag, ok gerdi rid at þeim ok frost, ok kölludu þeir ok mæltu: «Nicholas guds þræll, ef þat er satt, er vær heyrum sagt fra þer, lattu oss nu þat reyna i þessum haska, leys oss fra grimmum sæ, at vær megim þacka gudi ok þer.» En er þeir höfdu þetta mælt, þa gerdiz undarligr hlutr, þa vitradiz þeim madr ok 30
 mælti vid þa: «Her er ek nu, hvat kölludu þer mik.» Ok tok hann ok bætti skipreida þeira ok reip, er slitnat höfdu, ok fell þegar hridin ok hafgialfrit allt, en fardreingir qvomu gladir til þeirar hafnar, er þeir villdu, ok gengu þegar af skipi ok spurdu, hvar Nicholas væri; en þeim var visat til hans i kirkiu, ok gengu 35
 þeir til hans ok kendu, at hann hafdi þeim a skipi vitraz, ok fellu til fota honum ok sogdu, hve þeir voru leystir fra dauda. Nicholas mælti: «Eigi skulit þer mer kenna, gud barg ydr fyrir tru ydra, skili þer ok þa, hversu mikit ma fyrir gudi hrein trua, þvíat vær

erum hvern dag bardir fyrir syndir vorar, en ef vær snumz til guds af öllu hiarta, þa veitir hann oss miskunn sina ok leysir oss or pislum. Af því verit er eigi traudir, brædr, vel at gera, halldit litillæti ok olmusum, truit er því, at eingi godgerning er gudi þægri en ölmusugerd, ef eigi er til heimskrautz gert.» En er Nicholas taldi fyrir þeim þessum ordum, þa foru þeir leidar sinnar ok undruduz mikileik crapta hans.

5. A nöckurri tid qvomu menn or borg einni til heilags Nicholas ok mællto vid hann: «Vær bidium þik, heilagr fadir, at þu veitir oss fullting þinnar gæzku, þvíat oss er naudsyn at höggva tre eitt mikit, er stendr hia borg vorri; en þar er ohreinn andi i trenu ok lætr oss eigi höggva þat, en vær truum, at þu rekir i brott fiandann, ef þu kemr til.» Nicholas sagdi: «Förum vær ok þa brædr, verdi vili drottins.» En er þeir qvomu til tresins ok þordu eigi at höggva, þa geek Nicholas þangat ohræddr ok reist med öxi kross a trenu, ok hio .vij. högg ok bad adra höggva. En er tred brast, þa hugdiz fiandinn mundu gera mörgum manni mein, ok villdi hann fella tred a menn. En heilagr Nicholas tok höndum vid trenu ok hratt því fra mönnum. Þa flydi fiandinn veinandi ok mællti: «Bygd minni glatada ek, ok fyllda ek vilia minn, þvíat Nicholas rak mik a brott, ok ma ek eigi her vera.» En smidir hiuggu i sundr tred ok gerdu sem Nicholas baud.

Enn qvomu menn or ödrum kastala til heilags Nicholas ok mællto vid hann: «Langt eigum vær til ydar, þvíat kona ein od do i brunni þeim, er vær attum, ok er þar sidan ohreinn andi i brunninum, ok þora menn eigi at drecka or þeim brunni. Enn hafdi verit forðum annarr brunnr skamt fra oss, en vær megum eigi þann finna, en vær truum því, heilagr fadir, at þu megir þat geta at gudi, at vær megim þar vatn finna.» Þa mællti Nicholas: «Förum vær, brædr, ok höfum traust i milldi guds.» En er þeir qvomu þar, þa fell Nicholas a kne til bænar. Sidan tok hann graftol i hond ser ok gröf i iord halfrar annarrar alnar diupt, ok spratt upp þegar nogt vatn, ok þöckudu allir gudi, at hann gaf þræli sinum brunnvatn. En er þeir qvomu til ens ohreina brunz, þa var heyrd diöfuls rödd ok blistrun. Þa fell Nicholas a kne til bænar. En er allir svörudu bæn hans ok sögdu amen, þa sa allir svartan diöful koma upp or brunninum, ok gneggiadi hann ok mællti: «Med öllu ma ek eigi standaz vidlit heilags Nicholas.»

Þeir menn qvomu or heradi því, er Andronika heitir, til

Nicholas, ok færdu honum odan mann ok mællto: «Margar þrautir gerdi sia enn odi, at eigi færðim vær þer hann, fadir.» Nicholas svaradi þeim: «Leysi þer skepnu guds, þviat drottinn mun biarga honum.» Þeir sögdu: «Eigi þorum vær, þviat hann mun flygia ok finnaz eigi.» Nicholas sagði: «Eingi ma lifa an augliti guds.» Þá geck Nicholas til kirkiu ok vigdi vidsmior ok smurdi enn oda mann, ok vard hann heill at önd ok likama ok for leid sina ok gerdi gudi þackir ok enum helga Nicholasi. 5

Enn sa Nicholas um dag blindan mann sitia fyrir kirkiudyrum ok mællti vid hann: «Hversu leingi hefir þu sionlaus verit?» En hann svaradi: «Fyrir .iiij. vetrum misti ek synar minnar, ok gaf ek alla eign mina læknum, ok mattu þeir mer ecki stoda.» Nicholas mællti þá vid hann: «Fyrir hvi heztu eigi a helga menn, er þik mundu felaust græða i crapti guds, ef þu trudir þeim?» Enn blindi madr svaradi: «Trui ek gudi ok helgum bænum þinum, at þu matt geta þat af gudi, at hann taki blindi af mer ok lati mig sia lios.» Þá miskunnadi Nicholas honum ok gerdi crossmark yfir honum ok smurdi augu hans vigdu vidsmiörvi ok mællti: «Þess væntir ek i crapti drottins mins Jesu Cristz, at þu munir a morgin snemma sia lios himins.» En sva vard, sem Nicholas sagði, ok sa hann lios, ok for hann götu sina fagnandi ok dyrkandi gud. Þá fra annarr siukr madr, at enn blindi hafði syn tekit, ok kom þegar ok fell til fota guds þræli ok mællti: «Drottinn heilagr fadir, .iiij. manadi hefir ek haft sott, þá er ek ma eigi af iordu risa ne til verks taka, ok ma mer eigi fæzla siatna, ok veitti ek morg audæfi læknum, ok stodadi mer ecki þat.» Nicholas svaradi honum: «Ek mun selia þik þeim lækni, er þik mun græða at heilu felaust.» Enn siuki mællti: «Hverr ma mik sva skiott græða?» Nicholas svaradi: «Her er hann nôckur.» Þá litadiz enn siuki madr um ok hugdiz sia mundu lækniinn. Nicholas mællti: «Hyggr þu þik munu sia lækniinn, þann er þik grædir? Ef þu truir lækni minum af öllu hiarta, þá mun ek bidia hann, at hann gefi þer heilsu þina andar ok likams.» Enn siuki madr svaradi: «Trui ek gudi lifanda ok heilagleik þinum.» Þá bad Nicholas fyrir honum ok blezadi hann i nafni Jesus Cristz ok mællti: «Verdu heill fra þessi stundu.» Þá vard hann þegar heill ok for heim til hus sins lofandi gud. 35

Enn komu margir menn um dag at gista helgan Nicholas, ok er þeir qvomu til gestaskala ok satu a bekk, þá baud Nicholas diakna sinum at skipta fæzlu med þeim ok byrja þeim dryckiu. Diakninn gerdi sem honum var bodit. En gestir sa, a(t) vin var i 40

litlu ker, þat er þeim var ætlat. Þá mællto nöckurir með sér, at þeim mundi eigi hoska öllum dryckr sa. En er Nicholas vard varr vid þetta, þa kom hann til þeira ok mællti: «Mer byriar sialfum at vinna ydr beina i dag, at vær fagnim allir saman.»

5 Sidan blandadi hann vinit vatni ok byrladi þeim öllum til nogs, ok urdu þeir druknir sem af hinu bezta vini ok dyrkudu gud, þann er iok ok bætti dryckiu þeira fyrir þræl sinn Nicholas.»

Enn let Nicholas kirkiu gera ok safnadi til smidum ok verk-mönnum, unz urdu .vii. tigr. En þat gerdiz, at þeir mattu eigi
10 vellta steini einum miklum þangat, sem þeir villdu, ok leitudu þeir vid þat allan dag, unz þeir voru modir ok lettud af verki. En Nicholas for til vid .iii. menn i guds trausti. Nicholas vellti steininum þangat, sem hann villdi, a halfri stundu dags. En þeir lofudu gud, er hia voru, þann er sva mikinn crapt veitti helgum
15 Nicholasi, at hann matti færa or stad biorg ok steina.

Tveir menn qvomu nordan um fiall or stad þeim, er Evandi heitir, ok færdu helgum Nicholasi mey siuka, þa er hvergi matti sik hræra, ok lögdu þeir hana fyrir fætr Nicholasi ok mællto: «Miskunnadu þessi vorri mey, er sarliga qvelz i öllum limum ok
20 hefir .vii. vetr siuk verit.» Guds þræll sagdi: «Ef er truit af öllu hiarta, at drottinn ma græda önd ok likam þessarrar meyjar ok fylla vilia ydarn.» Þeir sogdu: «Af öllu hiarta .truum vær gudi ok vilium lyda þer, godgiarn fadir.» Þa miskunnadi Nicholas þeim ok bad leingi fyrir þeim, en er hann hafdi lokit bæn sinni,
25 þa vard mærin heil ok for heim med forunautum sinum fagnandi ok lofandi gud.

6. A nöckurum degi kom diöfullinn, þar er heilagr Nicholas var a bæn sinni, ok bra a sik lioss eingils liki. En er Nicholas leit hann, þa mællti hann: «Hverr ertu edr hvi komtu her?»
30 Diöfullinn svaradi: «Eingill guds em ek, ok kom ek higat at sia verk þin.» Þa skildi Nicholas, at diöfull var, ok gerdi crossmark a moti honum ok mællti: «Þu enn slægi andi, gacktu ut or husi minu fra augliti mer ok dvel ecki.» Fiandinn svaradi: «Hvat gerdi ek þer til meins, lattu mik hvilaz her.» En Nicholas avitadi
35 diöfulinn ok bad hann flyia. Þa for diöfullinn ut ylandi ok mællti: «Þottu rekir mik a brott hedan, þa mun ek eigi langt fra þer fara.» Þa hvarf ohreinn andi or augliti hans, er hann hafdi þat mællt. Litlu sidar kom sa enn sami diöfull i elldhus ok fann einn þion heilags Nicholas, þann er skipti brædra fæzlu, þeira er
40 voru med Nicholasi, ok slo diöfullinn ædi a hann. En er Nicholasi

var sagt, þa for hann þangat skyndiliga. Þa fann hann þann enn sama mælandi margar orar ok gudlastan. Í þa minti Nicholas hann a þat, at hann vi(t)kadiz af gudlastan. Enn illgiarni andi var þess akafari ok mælti fleiri orar fyrir munn ens oda manz. Þa skildi Nicholas, at diöfullinn mælti fyrir munn honum, ok geck 5 hann nær ok tok i hönd honum ok mælti: «Signdu þik, brodir.» En er hann signdi sik, þa var senn fara fra honum ohreinn andi sva sem brendr ok svidinn, ok geck ut i elldhus dyr veinandi ok mælti: «Yfir em ec stigin af Nicholasi, þviat hann lætr mik hvergi gera minn vilia.» En sa er odr hafdi verit vitkadiz ok 10 fell til fota Nicholasi ok tok blezan af honum, ok þordi diöfullinn alldri sidan at koma til hans.

Hion .ii. qvomu til Nicholas enn um dag ok fellu til fota honum ok mæltu: «Miskunnadu ockr, heilagr fadir, fra skemd ok bid fyrir ockr, þviat vid höfum .xxx. vetra saman verit ok megum 15 eigi son ala, en vid væntum ok treystum i guds nafni, at drottinn gefi okkr avöxt fyrir þinar bænir.» Þa hellt Nicholas hondum til himna ok bad fyrir þeim halfa stund dags ok blezadi þeim ok let þau fara leidar sinnar. En guds miskunn veitti þeim bæn þa, ok færdu þau Nicholasi son sinn til blezunar a enum (næstum) misserum. 20 Þa er Nicholas taldi fyrir lyd i kastala nöckurum, þa fell til fota honum einn ridusiukr madr ok mælti: «Miskunnadu mer, heilagr fadir, ok ger eigi eptir otru mins verdleiks, at eigi fyrirförumz ek, þviat ek heyrdi sagt mart fra iarteinum þinum, ok gerdi ek eigi at trua; þa syndiz mer nöckura nott i draumi ohreinn andi 25 med sauri, ok fell ek a ana, þa sa ek þik standa annan veg fra mer, ok kallada ek a þik til fulltings, en þu rettir hond þina i gegn mer ok drott mik or sauri. En nu bid ek þik, at sva sem þu leystir mik i draumi, sva lattu þer nu soma at leysa mik fra sott þeiri, er þa tok ek i þeim draumi.» Nicholas sagdi: «Sonr, 30 vertu trur hedan fra, þviat otruum manni verda iarteinir at afallz-dome. Far nu ok ver heill af sott þeiri, sva sem drottinn leysti þik i draumi.» Þa vard hann heill ok lofadi gud ok enn helga Nicholas.

Enn var Nicholas a bænum um nott ok söng salma med presti 35 sinum. Þa syndiz þeim badum ohreinn andi, sva sem madr gengi upp ok nidr eptir stiga. Þa hræddiz prestr, en Nicholas styrkti hann ok mælti: «Eigi skalltu hrædaz, sionhverfing diöfuls er þat er þu sier, en eigi madr, venia hans er su at svikia avallt þræla

guds.» Þá gerdu þeir báðir crossmark a moti dioflinum, ok hvarf þegar or augliti þeira bæði stiginn ok sva sa er eptir for.

7. Smidir ok verkmenn qvomu um dag til Nicholas byskups, ok skyldi gera kirkiu. En er Nicholas sa þá vera komna, þá spurdi hann matskiptismann, hversu mart braud þá væri buit at gefa þeim, er komnir voru. En hann vard ogladr vid ok svaradi: «Of sid gatzu fyrir mer, fadir, verkmanna þessa, þviat ek a nu skyllt at vinna, ok er eigi meira en einn leifr brauds.» Nicholas mælti: «Vertu eigi rygg, brodir, ok sel mer leifinn, ok skiptum
10 honum med verkmönnum.» En þeir atu ok höfdu allir nogt .lxxx. manna. En er þeir voru sva taknsamliga fæddir af einum leif, þá gerdu þeir þackir gudi ok enum helga Nicholasi.

A nøckurri tid gerdi Nicholas for sina til Jorsala, ok voru med honum prestar hans .iii. Amoti ok Artheman ok Emeus, ok
15 gengu þeir a skip. En a enni somu nott gerdi hrid sva mikla, at miðg sva mundi dreckia skipi þeira. Þá syndiz þeim logandi fiandi fara eptir skipinu, ok villdi hann vellta þvi um. Þá gerdi Nicholas crossmark a mot honum, ok flydi ovinrinn þegar i stad. En einn þeira fell nidr a skipinu, ok la sem daudr væri, ok stodu
20 menn ryggir yfir honum. En Nicholas bad fyrir honum ok tok i hond honum ok reisti hann upp heilan ok mælti: «Siglum vær nu i nafni drottins.» Þá kom þegar byr, ok sigldu þeir .v. daga, en sidan lendu þeir i Jordan. En er þeir gengu af skipi, þá gerdi enn heilagr Nicholas margar iarteinir, i hverium stad, þar er hann
25 kom, græddi hann siuka ok rak diofla fra odum mönnum, ok dyrkudu allir nafn drottins, er sa edr heyrdur crapta ens helga Nicholas.

8. A nockurri tid gerdi oaran mikit, ok spilltiz akrar manna, ok hafdi Nicholas mikit kostgæfi til þess at hialpa voludum, ok
30 for hann at kaupa þeim fæzlu. Þá var honum sagt, at skip morg voru korni ladin komin i hofn þá, er Laudaticus heitir. Þá kom Nicholas þangat ok mælti vid skipamenn: «Ydr em ek kominn at finna ok at bidia, at er midlit nøckut af hveiti ydru vid þann lyd, er hungradr er.» En skipamenn sogdu: «Eigi þorum
35 vær, fadir, at veita þer þat, er þu bidr, þviat vær erum sendir eptir konungsmanna fæzlu, ok skulo konungs þrælar taka vid korni þvisa ok reida allt vættum ok mælum. «Hlydit er mer, sagdi Nicholas, ok veitit .c. mæla af hveriu skipi, en ec heit ydr þvi i nafni drottins, at eigi munit einskis mælis missa, þá er er reidit
40 kornit af hendi.» Þá gerdu skipamenn, sem hann bad, oc veittu

.c. mæla af hveriu skipi, en sidan gaf þeim byr, unz þeir qvomu allt til Miklagardz. En er þeir reiddu kornit af hendi, þa misstu þeir einskis mælis, ok sögdu þeir konungsmönnum, hvat gerz hafdi. En er þeir heyrdu þessi tipindi, þa lofudu hvorirtveggju nafn drottins. En er guds madr tok vid hveiti, þa skipti hann því sva 5 med hverium, sem honum þotti þaurf vera. En guds mattr iok þat et litla korn, er Nicholas veitti, at þat vanz þau misseri öll til fæzlu ok önn(ur) en næstu öllum lyd, sem þurfti, ok freistudu margir fordum at sa því korni, ok urdu akrar þeir godir, er þadan af grædduz. 10

9. Sva er sagt, at allra blota mest var þa magnat Gefjonar blot, þvíat margir þorpkarlar göfgudu skurdgod hennar allt til þess, unz Nicholas kom þangat, en hann braut nidr villu þa ok eyddi allri hindrvitni heradsmanna. En er diofull sa sik ræntan veg göfganar sinnar, þa fylldiz hann reidi i gegn guds þræli ok leitadi 15 nyrrar vælar, ok hafdi hann af folkyngum mönnum eitrblandin smyrsl, ok bra hann a sik liki nöckurrar truadrar konu ok retti a mot þeim mönnum, er foru a skipi med landi framm til fundar Nicholas byskups, ok mælti: «Se ek, at þer vilit sækia fund Nicholas byskups, ok villdi ek fara med ydr, þvíat ek væri fus at 20 hafa blezun hans; en fyrir því at ek ma eigi fara, þa bid ek, at þer færit vidsmior þetta til kirkiu hans i mina minning.» En þeir toku vid því, en vissu eigi von diöfuls vælar. En er þadan var skamt lidit, þa sa þeir skip mönnum ladit fara a moti ser, ok var þar einn enn likazti madr Nicholasi ok mælti: «Hvat selldi 25 konan ydr?» Þeir svorudu: «Vidsmior selldi hon oss ok bad oss bera til kirkiu ens helga Nicholas.» Hann mælti: «Vili þer nu vita, hversu konan var? þat var en odyggva Gefjon; kastit þer i brott langt fra skipinu, ok munu þer vita, at ek segir satt.» Þa gerdu þeir þat, er þeim var bodit. En þegar er vidsmiorit kom a 30 sio, þa kyndiz elldr mikill a sionum, ok brann vida. En er þeir stördu æ undr þessi, þa var skipit horfit, þat er i moti þeim for, en þeir helldu fram for sinni ok fundu Nicholas ok mæltu: «Saunliga ertu sa, er oss syndi mikit undr a sæ ok leystir oss fra vælum diöfuls.» En er Nicholas heyrdi þat, þa þackadi hann 35 þat gudi, ok kendi þeim vel at lifa sitt lif ok treystaz vardhalldi guds, þess er einskis lætr meir freista en standaz ma. En þeir toku blezan af Nicholasi ok foru til heimkynna sinna.

10. Vikingar ok styrialldarmenn gerdu ofrid a landi því, er Frigida heitir; þa sendi Constantinus konungr .iii. höfþingia i moti 40

þeim með miklu lidi, en þeir eru nefndir Nepocianus ok Ursus ok
 Eliveus, en þeir foru á skipum frá Miklagardi, unz þeir qvomu til
 hafnar þeirar er Adriaticus heitir, en su er litlu meir en .iii.
 mílur frá Mirrea borg. En er eigi var byrr at sigla, þá gengu
 5 nökurir menn af skipi sva sem at matkaupum, en þeir gerdu
 landzmönnum oskil ok toku at heria. En er Nicholas varð varr
 við þat, þá fór hann skyndiliga til skipa at¹ bidia fridar lydnum.
 En höfþingiar ok sva adrir lutu byskupi, er þeir sa hann. En
 Nicholas spurdi þá, hverir þeir væri, edr hverr þá sendi, edr hvert
 10 þeir færi. Þeir sögdu: «Fridarmenn erum vær, ok sendi oss
 Constantinus konungr af Friggialandi at stöðva ofrid, en vær
 bidium þik, at þú bidir fyrir oss við gud, at hann greidi för vora.»
 En Nicholas bad þá, at þeir færi til borgar með honum ok kæmi
 til kirkiu ok tæki blezan af honum. En er höfþingiar reyndu
 15 heilagleik byskups, þá bönnudu þeir skipverium sínum at heria á
 landzmenn. En er þeir rædduz þetta við, þá qvomu menn or
 borg ok mællto við Nicholas: «Ef þú værir innan borgar, fadir,
 þá mundi eigi .iii. saklausir til dauda dæmdir í dag.» Nicholas
 mællti: «Fyrir hveria sök eru þeir til dauda dæmdir?» Þeir
 20 sögdu: «Domandi hefir tekit fé til höfuds þeira, en allr lydr leitar
 þín ok ma eigi finna.» En Nicholas varð rygg, er hann heyrdi
 þat, ok spurdi, ef þeir lifdi, er dæmdir voru. En honum var sagt,
 at þeir lifdi, en þá voru þeir til höggs leiddir út or borginni. Þá
 rann Nicholas þangat, er þeir voru leiddir ok stödu bundnir, ok
 25 voru andlit þeira dukum hulit, en einn madr stöð með brugdnu
 sverde buinn at höggva þá. En er Nicholas kom þar, þá tok
 hann or hendi honum sverdit ok kastadi lang(t) í brott, síðan
 leysti hann bönd af þeim, er fyrirdæmdir voru, ok leiddi þá til
 hus iarlz þess, er Eustasius hét. En er dyrvordr sagdi Eustasio
 30 iarli, at Nicholas var kominn, þá gekk hann út þegar í moti honum
 ok villdi luta honum. En Nicholas bannadi þat ok mællti: «Þú
 vigamadr, fyrir hvi þóðir þú at koma í augsyn mér fundinn at
 sva morgum glæpum? Einga líkn mun ek veita þér, helldr mun
 ek segia konungi, hversu þú skipar edr hveria glæpi er þú gerir.»
 35 Þá fell iarli til fota Nicholasi ok mællti: «Reidztu eigi drotni
 þínum, ok vertu þó linmodr ok lyð enu sanna, þvíat ek villdi eigi
 þvísa, helldr .ii. höfþingiar Eudoxius ok Simonides. Nicholas
 mællti: «helldr gull ok silfr, er þú tokt til höfuds þeira.» Þá badu
 hertugar, er frá skipum voru komnir, at Nicholas veitti líkn iarli,

en hann gerdi sva ok leysti ena saklausu menn .iii. or bandi. En hertugar atu ok drucku med byskupi ok toku blezan af honum; en sidan foru þeir a Friggialand, er þeim gaf byr, ok gerdu þar frid orrostulaust ok foru sidan aptr til Miklagards. En er konungr spurdi, at þeir höfdu sigr, þa vard hann feginn ok for sialfr i mōti 5 þeim med miklu lidi, ok var vegsamliga vid þeim tekit, ok höfdu þeir mikenn metnad af konungi.

Þa toku nöckurir menn at öfunda þa vid hann, ok leitudu saka i gegn þeim ok mattu eigi finna. Þa qvomu þeir til mals vid greifa þann, er Ablavius het, ok hetu þeir at gefa honum gull 10 mikit, ef hann ræggi hertugana vid konung. En hann vard feginn fevon þeiri ok for til mals vid konung ok mællti: «Mikil ostiorn geriz i velldi þinu, konungr, þviat þeir hertugar, er þu sendir a Friggialand, bera fe undir rikismenn ok heita miklum fridendum ok rada þik or landi; en er ek vard varr vid þat, þa var eg skylldr 15 at segia þer, konungr, en þu ger sidan sem þer likar.» Þa reiddiz konungr ok let setia i myrqvastofu hertugana, sva at þeir qvomu hvorki fyrir sik ordi ne eidi. En er nöckura stund frestadiz drap þeira, þa qvomu rogmenn ok mællto vid greifann: «Fyrir hvi settir þu þa i myrqvastofu ok letz þa lifa? Winir þeira munu 20 tægja þeim ok leida þa or myrkvastofu ok setia oss i þeira stad. En er Aflavius greifi heyrdi þat, þa for hann enn til mals vid konung [ok qvad: «Eigi lata hertugarnir enn af illum radum sinum, þviat menn koma til myrqvastofunnar um nætr ok hafa mal af þeim.» Þa mællti konungr, at höggva skyldi höfud af 25 þeim þa ena somu nott. Greifinn vard gladr, er hann heyrdi þetta, ok geck ut or höll ok mællti vid myrqvastofuvordinn: «Þessa .iii. menn, er þu hefir at hallda, bu þu til dauda a þessi nott.» Myrqvastofuvordr vard ryggir vid þat ok kom til þeira ok mællti med grati: «Er drottinn minir, ek villdi vid ydr mæla, en 30 hræzla dauda ydars ryggir mik, ok ma ek eigi mæla vid ydr, þviat konungr hefir sva bodit, at er skulit deya a þessi nott.» Þa urdu hertugarnir ryggir af hræzlu dauda ok iosu molldu i höfud ser ok mællto med tarum: «Hvat höfum vær sva illt gert, at vær se(n) eigi verdir at koma ordi ne eidi fyrir oss, adr vær deyim.» 35 En er þeir mællto þetta med miklum ryggeik hugar, þa mintiz Nepocianus, hversu heilagr Nicholas hafdi fordum leysta meun frá dauda saklausa, ok mællti med tarum: «Þu heilagr drottinn ok eilifr konungr gud, upphaf veralldar lioss ok skapari allra hluta,

miskunnadu oss þrælum þínum ok leys oss i taknum þínum, sva sem þu leystir .iii. menn saklausa fyrir þræl þinn Nicholas.» En er hann hafði þetta mællt, þa kölludu þeir allir samt a enn helga Nicholas ok mællto sem einum munni: «Þu milldr iatari guds, 5 makligr allrar góðganar, þu enn trausti þræll himnakonungs Nicholas, þottu sier oss fiarri at likam, vertu þo nær bænum vorum, ok leys oss or haska, sem þu leystir fyrr þria saklausa menn, at vær megin enn sia þik ok gera þackir fyrir godgerning þinn.»

- En er þeir luku bæn sinni, þa vitradiz heilagr Nicholas
- 10 Constantino konungi i svefni a þeiri stundu ok mællti: «Constantine, ris þu upp skiott ok lat utleida or myrqvastofu .iii. hertuga, þa er þu lez þangat leida, þviat þeir eru saklausir ok hafa ecki þess gert, er þeir se dauda verdir. En ef þu vill fyrirlita bodord mitt, þa mun ek bidia drottin minn Jesum Crist, ok mun hann vekia
- 15 orrostu i gegn þer, ok munu dyr slita hræ þin.» Konungr vard hræddr ok sagdi: «Hverr ertu sva diarfr ok mattugr, er um nætr þorir inn at ganga i höll mina?» Nicholas svaradi: «Ek em Nicholas, ok er ek Mirrea borgar byskup.» Þa syndiz hann ok Aflavio greifa ena somu nött ok mællti vid hann: «Þu illr domandi,
- 20 fullr flærdar ok lygi, ris upp þu skiott ok leid or myrqvastofu hertuga þa, er þu rægdir, en ef þu gerir eigi þat, þa mun ek bidia himnakonung, at hann lati þik falla i sut, ok muntu vella möðkum sialfr ok öll hiu þin.» Greifinn spurdi: «Hverr ertu er þat mælir?» «Ek em Nicholas þræll Jesus Cristz Mirrea byskup.» En konungr
- 25 reis upp þegar, er hann vaknadi, ok sendi ord greifanum, ok sagdi hvorr öðrum draum sinn. En annan dag eptir let konungr leida hertugana or myrqvastofu ok leit til þeira reidiliga ok mællti: «Segit er mer, vesalir menn, hvar namud er fiólkyngi til þess at hræda oss um nætr med draumaskrimslum ok sionhverfingum?»
- 30 En er þeir svörudu eigi fyrir hræzlu ok stodu neigdu höfði, þa spurdi konungr tysvar edr .iii. ens sama mals. Þa sagdi Nepocianus: «Þu enn milldi konungr, er drottinn ert allz þessa heims velldis, en vær þrælar þinir höfum hvergi fiólkyngi numit.» Þa mællti konungr: «Segit er mer, ef er vitit nöckurn byskup þann
- 35 er Nicholas heitir.» En er þeir heyrdu nafn heilags Nicholas, þa felldu þeir tar fyrir fagnadi ok kölludu a Nicholas, at hann tædi þeim ok leysti þa fra dauda. Konungr mællti vid þa: «Leggit nidr hræzlu ok segit mer, hverr er sia Nicholas, sva heilagr ok milldr ok rettlatr ok sva nalægr gudi, at slika hluti ma gera?»
- 40 Þa sögdu þeir konungi allt þat, er þeir höfdu sied ok heyrt fra

helgum Nicholasi. En konungr mællti við þá: «Farit er ok þá ok gerit þackir gudi ok enum helga Nicholasi, þeim er ydr leysti frá dauda í bænum sinum, ok færir honum fornir þær, er ek mun senda honum, þat er gullritin bok ok .ii. kertistikur or gulli ok dryckiarbolli gerr af gulli ok dyrligum gimsteinum; berir honum 5 ord min til þess, at hann bidi fyrir oss við gud drottin vorn, þann er gerir takn a himne ok iördu.» Þá foru þeir, unz þeir qvomu til Mirrea borgar ok fundu Nicholas ok færdu honum konungs gíafir ok sogdu honum alla hluti, þa er gerdiz(!) um hag þeira, en Nicholas hóf augu sín til himna ok þackadi þat gudi. 10 Sidan foru þeir heim fagnendr ok lofudu drottin Jesum Crist.

11. A nöckurri tíð kom kona ein til kirkju, þar er Nicholas var inni a bænum, en hon færði þangat son sinn diöfulodan, þann er klæði reif ok beit af ser, ok lagði hon hann fyrir fætr helgum Nicholasi ok mællti: «Miskunnadu, þræll guds, veslingi syni 15 minum, er qvelz af diöfi.» Þá tok Nicholas í hönd honum ok bles í andlit honum, ok flyði þegar öhreinn andi fyrir guds crapti ok verdleikum heilags Nicholas, ok fór sveinn heill heim með modur síuni fagnandi. A annarri tíð kom maðr með konu sína oda til munklifis heilags Nicholas ok fell til föta honum ok mællti: 20 «Heilagr guds þræll, hialp þu þessi konu, er þungliga qvelst af diöfi.» En þegar er Nicholas bað fyrir henne, þá rak hann a brott öhreinan anda frá henne, ok fór hon heim til huss síns dyrkandi gud. Enn var siukr maðr færðr helgum Nicholasi um langaföstu, en sa maðr var þornadr í öllum lidum ok matti sik 25 hvergi hræra, en þeir er honum fylgdu, báðu Nicholas bidia fyrir honum, at hann mætti heilsu fá. En Nicholas smurði vigdu við-smiorvi enn siuka ok bað fyrir honum ok gerði heilan, ok tok hann blezan af Nicholasi ok fór heim til hus síns lofandi gud. Enn var odr maðr leiddr til munklifis heilags Nicholas, sa het Timo- 30 theus, sa hafði fallit opt í brot ok lostit höfði sínu við steina, ok fell vogr ok maðcar or höfudsarum, en þeir menn leiddu hann fyrir Nicholas ok báðu, at hann skyldi gefa honum heilsu ok mællto: «Nicholas þræll guds, lettú sott þessa manz, ok bid fyrir honum, at gud miskunne honum.» En Nicholas signdi hann ok 35 leysti hann af allri sott ok sendi hann heilan heim fagnanda ok lofanda gud.

12. En er Nicholas skein í slíkum iarteinum, þá tok hann þanasott. En er hann lá í rekkju, þá kom til hans kona tungl-

siuk, su het Eugenia, hon bad hann veita ser heilsu. En Nicholas bad fyrir henne, ok tok hon þegar heilsu. En guds þræll Nicholas sa andlat sitt nalgaz, ok var hann þá þrasamliga a bænnum, en hann bad þess drottin, at hann sendi eingla sina a mot önd hans. En er hann lauk bæn sinni, þá sa hann eingla koma til sin, ok lneigdi hann höfut sitt ok skryddi sik crossmarki ok söng enn þrettuganda salm i salltara, unz at því versí kom, er sva mæli: i hendr þinar, drottinn, fel ek anda minn, þu gerdir mik, drottinn minn, gud minn. Er hann hafdi þat sungit, þá tok hann corpus domini ok blezadi presti sinum ok lærðum mönnum, þeim er hia stodu, ok hvarf hann til þeira. En sidan andadiz hann, ok toku einglar önd hans ok baru til eilifrar dyrdar. En er heilagr Nicholas var andadr, þá var allr Mirrea borgar lydr i mikilli ogleði. Lærdir menn, munkar ok allr lydr karla ok qvenna fylgdu líki ens helga Nicholas ok gretu ok sögdu sik mist hafa ens milldazta födur, er¹ hlífskiöldr var allz herads. Þá kom þangat margr lydr eigi at eins or enum næstum borgum helldr ok or öllu herade, þvíat allir höfdu notit iarteina hans ok godgerninga, medan hann lifdi. En líkami hans var lagdr i steinþro ok buit um dyrliga, sem vera atti. En hann synir nu margar iarteinir, sva sem þá er hann lifdi i líkam, ok veitir hann eigi at eins þar, er hann er grafinn, helldr ok hvervetna i heime, þar er a hann er heitit. En or steinþro hans fiota .ii. heilsubrunnar, vidsmiors brudr af höfði, en annarr brunnr vatz af fotum, ok fa heilsu siukir menn, er því vidsmiorvi eru smurdir edr af því vatni bergia. A nöckurri tíð varð byskup einn rekinn fra byskupsstoli sinum at radi Mirrea borgar greifa fyrir öfund manna, en þegar er hann var utlægr² gerr, þá draup eigi vidsmior ne vatn or steinþro Nicholas byskups til heilsu siukum mönnum; en er hann kom aptr, þá gafuz öllum guds vinum margar iarteinir, er þangat sottu.

13. Enn eru nöckurar gamansamligar iarteinir at segia fra helgum Nicholasi. Þá er vikingar komu af landi því, er Affrica heitir, ok heriudu víða ok brendu bæi, þá fann heidinn maðr i husi nöckurs cristins manz líkneski heilags Nicholas skrifat a tabulo, ok gerdi eigi segia lagsmönnum sinum til þessa fundar. En er hann kom þar, er cristnir menn voru, þá syndi hann einum þeira tabulum ok sagði, hvers líkneski þar væri markat. En er líkneskit sa cristnir menn, þá mællto þeir með tarum: Þetta er líkneski ens helga Nicholas, er biart er fyrir gudi ok mönnum i

mörgum iarteinum, ok sannar hann þat i taknum, at hann lifir med gudi eptir dauda.» En er enn heidni madr heyrdi þetta, þa fal hann likneskit ok let þat ecki i skipti koma, en sa var audigr madr ok var tollari. En er hann var heim kominn til husa sinna, þa setti hann likneskit um dag yfir dyrr hus sins, þar er gull hans ok silfr var allt inni ok dyrlig klædi, er hann atti, ok mællti vid likneskit: «Nicholas, vardveittu hus þetta, þviat ek a naudsyn til fra at fara.» En er hann hafdi þetta mællt, þa geck hann i brott fra opnu husinu, sva sem hann hefði þar sett margan vardhalldzmann. En þiofar voru nær husinu ok sa husit opit, sva at eingi vardveitti, ok foru til husins ena sömu nott ok toku i brott gull ok silfr ok allt, þat er femætt var inni, en likneskit eitt var eptir, þviat þat var sett ut fyrir dyr. En er enn heidni madr kom heim ok misti fiar sins, þa vard hann rygger ok leit til likneskis grimmum augum ok mællti vid þat sem vid lifanda mann: «Þu Nicholas, ek hugdi þik vera godan vardhalldzmann fiar mins, hvat gerdir þu, gialltu mer fe mitt, ella mun ek beria þik.» En er hann mællti þat, þa tok hann svipu ok bardi likneskit; en er hann var modr af því, þa mællti hann: «I elld mun ek þer kasta, ef þu gelldr mer eigi fe mitt.» En enu milldazti Nicholas leit miskunnar augum a likneski sitt, ok kom skyndiliga þangat, er þiofarnir skiptu feingi því, er þeir hofdu tekit or husi ens audga manz, ok mællti Nicholas vid þa: «Hvat gerit þer, vesalir, vitit er eigi, at ek var þar, þa er er stalud þadan, ok sa ek allt þat, er er tokud or husinu.» Ok skyrdi hann fyrir þeim mikilleik þess, er þeir hofdu tekit, ok mællti hann vid þa: «Þat skulut er vita, at ek mun gera augliosan stuld fyrir ollum monnum, nema er berit aptr allt þat, er er tokut þadan, þviat mer var þat sellt til vardveizlu, ok var ek bardr saklaus fyrir glæpi ydra; af því mun ek eigi vægia ydr, helldr mun ek selia ydr til dauda a morgin, nema er latit at radi minu.» En er þiofarnir sa, at þeir voru fundnir at stuldi, þa hugdu þeir vera bæiarmann nöckurn þann, er mællti vid þa, ok hrædduz þeir daudann ok baru aptr þat, er þeir hofdu stolit, ena sömu nott til hus ens audga manz. En er hann kom ardegis til huss sins ok fann alla eigu sina, þa er hann hafdi mist, þa felldi hann tar fyrir fagnadi ok mællti vid likneskit: «Þu heilagr Nicholas, trur ok rettlatr, milldr ok miskunnsamr þrell ens hæsta guds, mikill ok mattugr ok nalægr gudi odaudligum konungi, þeim er þu þionadir, medan þu lifdir, ok hefir þu nu tekit velldi af honum at gera

slika hluti, sem þu synir mer heidnum manni; en fra þessi stundu mun ek trúa a Crist ok þik.» Þa tok hann tru ok hiu hans öll, ok let hann kirkiu gera til vegs helgum Nicholasi ok þionadi gudi ok helgum Nicholasi alla sina æfi sidan. Þa tok nafn heilags
 5 Nicholas at kynnaz sva heidnum monnum, at þeir margir göfgudu hann, er eigi hofdu skirn.

14. Einn audigr bondi var göfugr at þessa heims audæfum, sa var vanr a hverium misserum at koma til Mirrea borgar ok gofga helgan Nicholas, en hann het því a nockurri tid at gera
 10 gullker eitt dyrligt ok gefa þat til kirkiu Nicholas. Þa heimti hann til sin enn kænsta smid ok selldi i hönd honum gull mikit ok gimsteina ok sagdi, hvat hann skyllði or gera. En smidrinn tok vid gullinu ok gerdi kerit, sem hann kunni vandliga; en eva tædi Nicholas honum at smid þessa gullkers, at hann undradiz
 15 sialfr handaverk sitt ok þottiz ecki smidi iafnvel gert hafa. En er gullkerit var gert, þa selldi smidrinn þat buandanum, en hann gallt smidnum verdkaup fyrir smidit, ok lofadi hann miog smidit. En sidan lagdiz honum eigingirni a kerit, ok nenti hann eigi at gefa þat Nicholasi, sem hann hafdi heitit. Þa heimti hann enn
 20 til sin enn sama gullsmid ok selldi honum slikt gull ok gimsteina sem fyrr ok bad hann gera annat likt enu fyrra, ok matti (hann) eigi. Þa kom hann ok sagdi bondanum, at hann matti eigi af gera kerit, en bondi hellt þo enni somu eigingirni sinni ok ætladi at færa helgum Nicholasi gull þat ok gimsteina, er smidrinn matti
 25 eigi kerit or gera. En er ad þeiri tid kom, er hann var vanr at sækia helgan dom Nicholas, þa ste hann a skip, ok for med honum kona hans ok morg hiu hans, ok gaf þeim þegar byr til siglingar. En er þeir sigldu a midium firði, þa þysti bondann, ok bad hann son sinn færa ser dryck i því enu dyrliga keri, þviat honum þotti
 30 kerit svo gott, at eingi skyllði a því taka utan kona hans ok sonr. En er sveinninn villdi blanda vatni vid vin ok seildizt utan bords, þa fell gullkerit utan bordz, ok hann sialfr, er hann seildiz eptir kerinu; en skipit var fullskrida, ok bar vindr þat þegar langt i brott fra sveininum, sva at eigi var von, at honum mætti biarga.
 35 Þa hafdi rōng agirni þat, er makligt var, en bondi hellt þo framm for sinni, sem stofnad var, ok for þegar til kirkiu Nicholas, er hann kom at landi, ok lagdi gull þat ok gimsteina yfir allteri hans, er hann ætladi at gefa fyrir gullkerit; en þat hraut þegar langt fra allterinu, sem því væri kastad med mikilli reidi. Þa idradiz

bondi syndar sinnar ok sagdi, hversu hann hafði gert, edr hversu hann hafði lagt aptrmund a gullkerit, þat er hann het at gefa Nicholasi, edr hversu hann hafði i þeirri for hormuliga mist sonar sins ok gullkersins. En er hann hafði þetta allt sagt med tarum, þa bad hann alla, þa er þar voru, bidia fyrir ser, ok fell sialfr til bænar ok het því, at hann mundi mikinn hlut eigu sinnar gefa enum helga Nicholasi, ef hann gylldi honum son sinn. En er hann hafði þetta heit einradit fyrir ser, þa geck sonr hans inn i kirkiu, sa er a midium firði stöck utan bordz ok hann hugdi daudan vera, ok hafði hann i hendi ser gullkerit heillt. En er fadir hans ok modir sa hann, þa urdu þau fegin ok gerdu þackir gudi ok enum helga Nicholasi. En sveinninn sagdi, at göf(ug)ligr alldradr madr kom at honum, þa er hann for utan bordz, ok bar hann i fadmi ser til landz ok hvarf þegar or augliti hans. En er hann sagdi þetta, þa þöckudu allir gudi ok enum helga Nicholasi þær iarteinir, er gerduz, en bondi leysti af hendi heit sitt ok gallt Nicholasi gullkerit ok margar adrar godar giafir, ok for sidan gladr til heimkynna siuna med ollu sinu lidi ok lofodu gud.

15. Kaupmadr nöckurr var sa, er mikinn aud hafði æxtan i kaupum sinum, en sidan geck hann i dryckiur ok eyddi aurum sinum i morgum vauhögum, unz hann vard valadr um sidir. En er hann skammadiz at verda at fyrirsion fyrir voladi, þa bad hann gyding nöckurn audgan midla aura vid sik, at hann mætti því veria til avaxtar ok firra sik voladi. En er gyþingrinn trudi eigi cristnum manni, þa beiddi hann nöckurs i ved fyrir fe sitt. Þa mællti enn cristni madr: «Ecki hefir ek at leggja i ved, nema þu vilir taka helgan Nicholas handsalsmann fyrir mik.» Gyþingrinn svaradi: «At því er margir menn segia ok iarteinir hans bera vitni, þa trui ek því, at hann se godr madr, ok mun ek selia þer feit, sem þu beidir, i hans trausti ok handsölum, þvíat ek hefir fregit, at hann var trur himnagudi, ok væntir mik, at hann muni mik eigi væla, ef ek truir honum.» Þa gengu þeir badir til kirkiu Nicholas, ok lagdi enn cristni madr hendr sinar yfir allteri ok mællto: «Þetta allteri sel ek þer i ved ok sialfan Nicholas handsalsmann fyrir mik, fyrir hans augliti heit ek at gjallda þer nefndum degi þat, er þu veitir mer nu i naudþarfir.» Þa for gydingrinn heim ok selldi enum cristna manni gull slikt, sem hann villdi. En heilagr Nicholas tædi honum sva, at a skamri stundu var hann iafnrikr, sem hann hafði verit. En er at eindaga kom, ok gyþingrinn heimti fe sitt at honum, þa bad hann, at færa

skyldi eindagann, ok het at giallda allt sidar. En gydingrinn veitti þat, er enn cristni madr bad. En er þrysvar var færdr eindaginn, sem enn cristni beiddi, þa kom gydingrinn at heimta aura sina. En enn cristni madr gleymdi godgerningi þeim, er honum var
5 veittr, ok sagdi hann golldit hafa allt gydinginum. En er þeir urdu eigi sattir um þetta, þa sagdi gydingrinn domöndum, hvat hann atti at heimta at enum cristna manni, ok bad hann þa, at þeir skyldi duga honum, at hann nædi fe sinu. En enn cristni þrætti ok qvaz golldit hafa þat, er hann heimti. Þa dæmdu domendr þat,
10 at hann skyldi giallda gydinginum þat, er hann heimti, edr vinna ella eid, at hann hefði golldit. Þa mællti gydingrinn: «Þvi trui ek, at Nicholas er tryggr, en undir hans trausti selldi ek gull mitt þessum manni, sem mik vill væla; en ef hann vill sveria yfir allteri þvi, er hann lagdi i ved, þa mun ek lifils virða fiarskada
15 minn, þviat ek veit, hverium ek truda, ok mun sa eigi væla mik.» Þa gerdi enn cristni madr uyian staf holan innan ok grof þar i gull slikt, sem hann atti at giallda gydinginum. En er at þeim degi kom, er hann skyldi eidinn vinna, þa foru þeir badir til kirkiu Nicholas, ok hafði hvortveggi með ser votta sinna laga. En
20 er þeir qvomu til kirkiu, þa bad enn cristni gydinginn taka við stafinum, er gullit var i folgit, ok ætladi hann ser þat til eidhialpar, er hann hafði gydinginum sellt i hond þat, er hann heimti. En ecki ma mannlig slægd i gegn guds radi edr heilagra manna. Gydingrinn tok við stafinum ok vissi eingrar slægðar von; en enn
25 cristni madr lagdi hendr sinar a allteri ok sor ohræddr, at hann hefði sellt i hond gydinginum allt þat, er hann heimti. En er hann hafði eid unninn, þa for (hvorr) til sins heimkynnis. En er enn cristni madr kom midleidis, varð honum sva höfugt, at hann varð þar ath leggið nidr, sem hann var kominn a midri götu.
30 En er hann var þar sofnadr, þa foru menn þa leid með vagnhlass mikit, þat er öxn voru fyrir beittir; en er þeir qvomu at, þar er hann svaf, þa mattu þeir eigi vekia hann ok eigi vikia vagninum, en yxnir hlipu framm, sem þeir væri keyrdir, ok drogn vagnenn yfir hann þveran, ok var hann allr lamdr þegar ok eyrendr; en
35 stafrinn brotnadi, er hann hafði lagðan hia ser. Þa kom upp fyrir domendr ok alpydu, hveria slægd hann hafði haft við gydinginn, ok tok gydingrinn við gulli sinu at radi domanda, er hann kendi stafrinn ok margir adrir. Sidan rann gydingrinn skyndiliga til kirkiu Nicholas ok mællti, sva at margir heyrdur: «Þackir geri ek
40 þer, guds madr Nicholas, þviat þu hefir truliga golldit mer þat, er

ek sellda at þínu trausti; en fyrir því attu vart mer overdum godr ok lezt eigi vælamann þenna bleckia mik, þa mun ek gofga þik hedan i fra sem enn hæsta guds vin. En ef þu veitir mer af crapti þins verdleiks, at þessi slægdarmadr risi upp ok lifni, þa mun ek trua a gud þinn ok hiu min öll ok þeir menn allir, er ek ma radi vid koma.» Ok er hann hafði þetta mælt, þa geck sa inn i kirkiu, er daudr hafði verit, ok fell til iardar fyrir allteri heilags Nicholas ok idradiz þess, er hann hafði gert, ok bad ser liknar med tarum ok for heim til hus sins. En er gydingrinn sa þat, at hann var upprisinn ok þar kominn, þa vard hann hardla feginn, tok hann þa tru ok öll hans hiu, ok þionadi gudi avallt ok helgum Nicholasi.

16. Þa er gud almattigr villdi efla miskunn sina ut i Bar ok vitia þeirar borgar med skini milldi sinnar, þa gerdiz þat, at þadan foru menn .iii. kaupskipum til Anþeckiu. En er þeir komu a leid, þa redu þeir um þat, hversu þeir skyldu a brott taka helgan dom heilags Nicholas or Mirrea borg. Sidan hvótudu þeir kaupför sinni ok selldu varning sinn skyndiliga ok foru sidan til Mirrea borgar. En er þeir qvomu til hafnar, þa foru .vii. menn (ens) .v. tigar upp af skipum, en allir adrir voru eptir at vardveita skip vid vikingum, er þar höfdu grimliga heriat. En þeir er af skipum höfdu gengit, qvomu til kirkiu Nicholas ok fundu þar .iiii. vardhalldzmenn ok mællto vid þa; «Synit er oss, brædr, hvar heilagr Nicholas hvilir.» En hinir hugdu, at þeir spyrdi þess af því, at þeir villdi þar bidia fyrir ser edr gefa þangat fe, ok syndu, hvar Nicholas hvildi. Þa geck einn þeira at ok laust hamri a golfpilit yfir likam heilags Nicholas ok braut i sundr marmarasteininn, en adrir grofu, unz þeir fundu steinpro heilags Nicholas; en þa þorðu þeir eigi at briota steinprona ok ugdu, at þeir mundi fyrir taka. En sa er fyst red til at briota golfpilit, hann laust ok fyst a steinprona, þviat hann lagdi mestan hug a at koma framm því verki. En er upp la(u)kz steinproin, þa vard sva dyrligr ilmr, at allir hugduz i paradisu vera, þeir er hia voru. En þeir tóku likam heilags Nicholas or steinpronni ok lögdu i duk hreinan, er prestr nockurr atti, er i þeiri ferd var. Sidan toku þeir vopn sin ok foru skyndiliga til skipa sinna med helgan dom Nicholas ok lofudu gud. Sidan gaf þeim byr fra landi, ok voru þeir uti .xx. daga, unz þeir komu heim i Bar. En likamr heilags Nicholas var a brott tekinn or Mirrea borg, þa er .xi. dagar lifdu manadar þess er

Aprilis heitir, en hann kom i Bar enn .ix^{da}. dag manadar þess er
 Maius heitir, en þá var drottinsdags aptan, ok var hann borinn
 af skipi til kirkju heilags Benedictus, en su kirkia var i munklifi
 þvi, er sa aboti red fyrir, er Elias het. En þat var .m. vetra ok
 5 .iii. vetrum ens .ix^{da}. tigar eptir burd Crisz. A þeiri nott ok enn
 næsta dag eptir urdu þar heilir af allzkyns sottom .vii. menn ens
 .v^{ta}. tigar, en þeir voru allir þar borgarmenn. En enn .iii. dag
 var borinn likamr ens helga Nicholas þangat, sem nu er kirkia
 hans ger, en þangat komu or mörgum borgum ok bæium hvern
 10 dag siukir menn, ok urdu þar heilir a þeiri viku .xv. menn ok .c.,
 ok fær þar otal manna hvern dag heilsu i nafni drottins vors Jesus
 Cristz, þess er med gudi fedr ok helgum anda lifer ok riker einn
 gud i heilagri þrenningu um allar alldir allða. Amen.

APPENDIX.

15

1.

(2 Pergamentblade 655 qv. III: jef. ovenfor S. 38^{ff}.)

Þa sagði bvandinn þeim ollom, es hia voro, hvat hann hafði
 gort eða hversu hann hafði eignat sér gollkerit, þat es hann hafði
 gefit Nicolao, oc talði sik sekian oc syngan, oc sagði hann með
 20 tarvm tion sonar sins oc gollkers, oc bað hann alla biðia fyrir sér,
 þa es hia stopo. Síðan het hann at gefa Nicolao mikinn hlvt eigo
 sinnar, ef hann gyldi honom aptr sonn sinn. Enn gybs(!) iatere
 dvalði eigi lengi at hœyra bæn hans, því at a þerri inni somo
 stvndo kom sonr hans i kirkio, sa es vtan borz hafði stokit a
 25 miðvrm firði, oc hafði hann i hendi sér gvlkerit heilt. Þa varþ
 fapir hans feginn oc mofir hans, oc allir þeir es þar voro, oc gorþo
 gvpi þakkir oc envm helga Nicolao. Enn sveinninn sagði sva, at
 þa es hann kom niðr a se, at honom vitraþisc gamall maðr oc
 gæfvgligr at alite oc sva at byningi, «oc bar hann mik i faðmi sér
 30 til lanz, oc hvarf hann mer þegar,» qvað sveinninn. Enn bvand-
 inn laysti af hendi heit sinn oc galt fagnandi af hendi gollkerit,

þat es hann hafði fyrr sparat, oc fór aptr síðan glaðr með syni
sinom oc ollo lífi oc dyrkafi gvp i ollom iarteinvm, þeim er honom
voro veittar fyr helgan dom Nicolas.

Carpmaðr vas einn æpigr, sa es miklo fe æddi i drvkkio oc i
margri æra lógon, oc fann hann eigi, æðr hann vas orþinn miok
sva þreigi. Enn es hann scammapisc at verða annarra berliga
þvrfi, þa fór hann til gypings neqqvers, es þar atti hvs scamt fra
honom, hann vas æpigr at femunum, oc bað karpmaðrinn hann selia
sér fe at lani oc hvga sva valepe sitt. Enn gypingrinn vildi eigi
trva cristnum manni oc beiddi, at hann legði grip neqqvern i vef.
Enn inn kristni maðr svarði: «Eki hefi ek at leggja i vef, enn
ef þv vill taka Nicolavm hansalsmann fyr mik, þa mon ek þat
biða þér.» Gypingrinn oc(!) svarði: «Vist trvi ek þvi, qvað
hann, at Nicolavs se goðr maðr, sa es þv byðr mér at hansals-
manni, þvi at ek hefi hayrt sagt fra iarteinum hans, ok sva fra
þvi at hann væri avallt trvr himnagvði. Af þvi mon ek selia
þer fe at lani vndir hans travsti, ef þv vill, þvi at ek trvi þvi, at
sva s(c)ynsamr maðr mvn eigi mik lata veltan verða i sinn travsti.»
Þa foro þeir báðir til Nicolavs kirkio, oc lagði enn crist(n)i maðr
hendr sínar yfir altara oc melti sva: «Þetta altera legg ek i vef,
oc byð ek helgan Nicolavs handsalsmann fyr mik, oc heit ek i hans
nafni at gjalda þer a nef(n)dom degi alt þat, es þv veitir mér til
hvggonar i þessa þyrft(!). [Enn þa es enn cristni maðr het honom
þvisa, þa seldi gypingrinn honom gvll mikit at lani. Enn hann
tok við fe þvi oc varði til avaxtar, oc vas scamt at fresti, vnz
hann varð æpigr, sem hann hefði fyrr verit. Enn es at eindaga
kom, þa heimti gypingrinn fe sit at honom. Enn enn cristni maðr
bað sér fresta oc lezk síðarr myndo gjalda alt. Gypingrinn goðði,
sem inn cristni maðr beiddi, oc þokafi eindaganvm. Enn es
ein[daginn] vas .iii^{var}. forðr, þa kom gypingrinn oc heimti fe sitt.
Enn inn cristni maðr glæmði þa vin[atto, es] gypingrinn hafði veitt
honom, oc varð hann teldr af slögð diofvls oc sagbisk alt goldit
hafa. Enn es þeir vrðu eigi a eitt sattir of féét með sér, þa sagði
gypingrinn domondom, hverso enn cristni maðr helt fyrir honom
fe þvi, es hann hafði selt honom at lani. Enn enn cristni maðr
dvlði alz fiarins oc lézk goldit hafa alt þat, es gypingrinn heimti.
Þa dæmþo domendr þat, at inn cristni maðr seyldi gjalda gypingi
fé sitt, eða vinna eið ella, ef hann þóttisc alt goldit hafa. «Þvi
mon ek trva, quað gypingrinn, at Nicolavs er trvr, þótt sia maðr

vildi mik vela i trvgþ oc i hans træsti. Enn ef hann vill eip vinna yfir altera því, es hann seldi mer i vep, þa mon ek eigi røkia fiarscaða minn, því at ek veitt, i hvers trösti ek selda gvll mit af hendi, oc mvn sa eigi vela mik.» Sþan foro þeir bapir til
5 kirkio Nicolavs gyþingrinn oc inn cristni maþr, oc vattar þeirra meþ þeim, sem lög voro til. Enn inn cristni maþr hafði holapan innan staf sinn oc folgitt þar gvll þat, er hann atti at gialda gyþinginum oc hann heimti at honom. Enn es þeir komo bapir til kirkio, þa seldi inn cristni maþr i hond gyþinginvn stafinn meþ
10 gvlli, sva sem þa meþti hann þess retligar sveria, at hann hefði alt selt i hond gyþinginum, þat er hann atti honvm at gialda. Enn eigi es manulig vitra ne slo(g)þ i gegn gvpi. En gyþingrinn tók við stafnum oc vissi eigi vanir þessar flærþar, oc gingo inn bapir i kirkio Nicolavs. Sþan lagði inn cristni maþr hendr sinar
15 yfir altera oc sorði sik ohredr, at hann hefði hvernn eyri seldan i hond gyþinginvn, þann es hann atti honom at gialda, oc fór sþan glaþr a bræt, sva sem hann hefði inn bezta eip vnninn. Oc fór þá hvarr til sins heimilis. Enn es inn cristni maþr fór sinnar leiþar, þa gorði¹ honom hofvkt a miþri goto, sva at hann hvþisc
20 eigi mundo lifa, nema hann legþisc niþr oc somnaði; oc gorði hann sva ok lagði hia sér staf sinn, þann es gollit vas i folgit. Enn es hann vas sofnapr, þa foro menn meþ vagnhlass mikit þessa goto ena somo, es hann svaf, oc voro oxn beittir fyrir vagninn. Enn es vagnkarlarnir komo at, þar es hann svaf a gotonni, þa vildo
25 þeir vekia hann, oc mattv eigi. Enn oxn hliopo fram hart, sva at hinir matto eigi yqva vagninum af honom, oc vas hann þegar qrendr; enn stafrinn brotnaði þegar, es la hia honom. Þa vas set, yfir hvi stafrinn hafði bvit, oc vas þar gvll mikit, oc kom þa vpp fyrir alþyþv oc fyr domendr, hveria slogþ enn cristni maþr² hafði
30 fært at honom meþ slægþ sinni. Þá rann gyþingrinn til kirkio Nicolavs oc mæltæ: «Þakkir geri ek þer, goþr maþr³ Nicolavs, því at þv galzt mér gvll þat, es ek selda af þinvn trvnaði. Enn alz þv ueittir mer overþvm sva mikla miskvnn oc lezt eigi sykera(!) geta veltann mik, þa mon ek heþan fra gofga³ þik sem drottinn oc
35 inn hesta gyþs vin. Enn ef þv vildir syna mer crapt verþleiks þins oc reisa af dafþa þenna slogþarmann, þa monda ek meþ ollo liþi minv oc af ollo afi gofga Crist þann, es þv þionapir, oc snva ollom til cristinnis sþar, þeim es ek metta rapí við koma.» Enn es gyþingrinn hafði þetta melt, þa kom inn farandi i kirkio sa, es

40 1 fórði Cd. 2 .Y. Cd. 3 ggofga Cd.

dæpr (haffi) verit, oc fell till iarþar fyr altera Nicolavs oc gorþi iþron synþa oc baþ sér liknar fyr þat, er hann haffi gort, oc feldi morg tór a bæn sinni oc fór heim síþan til innis sins. Enn gyp-inngr tok þegar trv, oc hiv hans oll, oc fyrlet alla gyþinga villo oc vas avallt síþan uinr guþs oc gofgapi Nicolæm.

Tha(!) es almattegr gvþ villdi vitia lyfs sins, þess es i Bór es, oc pryþa alla herapsbygþ meþ eno bi(a)rtasta liose mildi sinnar, þa gorþisc þat, at menn foro .iii. scipvm kápfor yr Bór til Anþekiu. Enn es þeir uoro komnir a fór, þa scað gvþ þvi rafi i hvg þeim, at þeir scyldi taka a bræt likam Nicolavs yr Mirrea borg. Enn es þeir hofpo þetta raþ stöfnat, þa hvotvþv þeir for sinni oc seldo varningg sinn scyndiliga oc kápto þat eit, es þeim vas naþsynlict, oc heldo síþann scipum til Mirrea borgar. Enn es þeir vrþo landfastir, þa ginngo sia menn ins fimta tigar af scipvm til borgarinnar, enn aprir varþveittv scip þeirra við vikingom, es þar lago við land oc herioþo. Enn þér(!) es af scipom gingo, foro til þess, vnz þeir komo i borgena Mirreo oc i kirkio Nicolavs oc lvto altera hans, oc fyndo þar fíora eina varþhalzmenn oc melto við þa: «Syniþ oss, broþr, hvar heilagr domr es Nicolavs byscops.» Enn uarþhalzmenn hvgþo, at þeir myndi þar vilia a þenom standa, oc syndo þeim, hvar inn helgi Nicolavs hvildi. Þa tok einn af scipamonnom hamar i hond sér oc lavst hart a golfit oc bravt þegar i syndr marmarahello, þa er íafnt vas yfir helgom dome hans. Síþan grofo þeir iorþ, vnz þeir fyndo(!) steinthro(!) sva hvíta sem snær. Enn þeir oc(!) þorþo eigi at drepa i syndr steinthro oc vggþo, at þeim myndi neqvæt til meins verþa, ef þeir gorþi þat. Enn einn þeirra, sa es ohreþnastr var, sa eki fyr þvi, þott honom yrþi neqqvæt til meins, oc lavst steinþrona ovan oc bræt steininn, sva at vpp læzk(!) oll steinþroin. Þa gorþi þar sva dyrligan ilm, at allir þottosk i paradiso komnir, þeir es hia stoþo. Enn steinþroinn vas fvll við smiors. Þa tóko þeir þapan helgan dom Nicolavs oc logþo i hreinan dvk, es prestr neqqverr atti i for þeirra. Síþan toko þeir vapn sin oc foro til scipa sinna meþ helgan dom Nicolavs oc lofoþo crapt gvþs. Enn es þeim gaf byr, þa toko þeir til segls oc voro vti fíora togo dægra, vnz þeir komo aptir i Bór. Likami heilax Nicolavs vas a braut tekinn ór Mirrea borg, þa es .xi. netr lifþv Aprilis manapar, enn hann kom i Bár inn niunnda dag þess manapar es Maiys heittir, enn þat es sex nottom eptir Crvcis messo of varit. Enn þa vas drottinsdags aptann, es þeir komo til borgarinnar, oc

vas heilagtr domr Nicolavs borinn af scipi til Benedictus kirkio, þar
 es fyr mrvnkliu reþ abbati, sa es Elias het. Enn þa vas þvsvnd
 vetra lipin fra bvrþ Cristz oc .iii. vetr ens niunda tigar. Enn a
 þeirri nott oc annan dag eptir enn nęsta þa toko siar menn heilso
 5 ens fimta tigar af bonom oc verþleikvm heilags Nicolavs. Enn
 þeir voro allir innan borgar menn. Enn inn þriþia dag viko vas
 hann forþr þangat, sem nv es hann dyrkaþr, oc nv eq honom
 kirkia gor. Þa kom þangat mikill fiolþi manna yr borgom oc
 bþiom oc herþom meþ sivka menn, oc toko þar heilso fimtan
 10 menn oc hvndraþ a þeirri viko. Oc taka þar margir hvern dag
 heilso oc verþa grþddir af otalligom sþttom i namfni drottins Jesus
 Cristz oc af verþleikvm heilags Nicolavs. Oc eigi þar at eins, es
 hann hvilir at likam, nema oc horvetnna þess, es a hans nafn es
 kallat, hvargi sem menn verþa staddir heimsins i haska eþa i
 15 sottom, eþa i hverregi m(e)insemi, þegar ef hann biþia miskunnar meþ
 reþto hvgsote, þa fa hvggvn sinna meina. Eigi ma menzkom manni
 æþvelt verþa at vita iarteinir hans allar, þar es iarteinir gorþþose
 of hann, þegar es hann kom i þenna heim, oc scin sva i heilagri
 atferþ alla eve, at gvþ veitti honom hþttvetnna þess, es hann baþ.
 20 Sva hefer drottinn gofgat hann, at hann gorþi hann hþffingia cristni
 sinnar oc gaf honom byscops tign þess i qmbon, es hann gaf gvþi
 alla fþþorleifþ sina oc vildi sialfr engi metorþ hafa þessa heims.
 Enn siþan es hann varþ byscop, gorþise sva mikill mþttr at crafsti
 hans, at menn fingo likn meina sinna, þa es þeir kælloþo á hann,
 25 þott þeir veri a oþrom londom eþa miok i fiarrþt, oc syndisc hann
 þeim, es a hann heto, stvndom vakondom enn stvndom sovqndom,
 oc vas hann þo heima at stoli sinom sem aþr.

Vel hefir hann nafn sitt sannat, þar es hann heitir Nicolavs, þvi
 at þat es i at þyþa i vart mal sigr lyþs. Hvat se enn betr mþlt,
 30 nema hann se sigr lyþs, fiorgiafi alz lyþs, þar es hann veitir þat
 fylting, at huerr vegr sigr a sinvm vandreþvm, es a hann heitr.
 Sannliga es sia enn helgi maþr sell, es til sva mikils goþs kom i
 heim þenna, at hann matti sva styra vegsemp heimsins, at gvþs
 aost vas avalt i briosti honom, oc hvgr hans girnþise ensais nema
 35 himnesca hlyta einna, þott hann varkyndi iar(þ)ligvm mþnnom
 aymþ sina. Sva stilti hann lifi sino, at hann sþmþi meirr viþ
 heiminn enn aþrir helgir menn, þeir es ver vitom deili a, þvi at
 hann vas beþri bþna enn flestir aþrir, oc vas deþl oc inn mildasti
 viþ alla goþa menn, þa vinato oc giafar at konongvm oc gofgom

monnom oc vas rikr víþ vanda menn. Enn þott hann veri bñnd-
inn i slikvñ hlvtvñ, þa varþveitti hann þo anliga vpplitningarlif
sem einsetomvñkar oc sargapisc eigi i sinni syslo, heldr tok hann
margfold lñn fyr erfþi sitt. Makligr er heimrinn at gofga gvþs
vini oc allra makligastr: víþ þa, es slika ahyggyo(!) oc erfþi hafa 5
drygt fyr honom sem inn helgi Nicolars, es alla verold hefir prydda
meþ sipom goþom oc iarteinagorþ beþi i lifi sino oc eptir andlát.
Sva vas hann orr oc misvñnsamr, at hann dygþi heiþnum monnom
oc syndi

2.

10

(Pergamentblad i Norske Rigsarkiv; jvf. ovenfor S. 38 Cap. 15.)

at fe oc atti hann bratt hvesvetnna gnott. Enn er sva (var) komit
hans mali, at hann þottiz þa eigi meir fiar þurfa at afla, þa fece
hann þat sannreyntt sem mællt er, at ongvñ er allz leð ne allz
varnat; þvi at þat var honum veitt at afla fiarins ok verða mikils 15
eigandi, enn hins var honum varnat, at vel helldiz a. Af þvi at
þa var sva komit, at honum þotti ei(n)gis gæta þurfa, þa lagdiz
hann i dryckior oc oga, oc var þat eigi minnr fra, hve sciott þa
eydiz ok ferliga, enn þat hve sciott oc kænliga hann hafpi aflat.
Fann hann þa sialfr sva fremi, er hann var alsnavdr vordinn, oc 20
var engi kavpeyrir eptir, oc mioc þrotin atvinnan, oc hvgdiz hann þa
illa meðferþinni, þeiri sem vorþit hafði, oc sannadi(z) þa þat með
honvm, sem mællt er, at eptir koma osvinnvm rad i hvgr. Sa hann
þa ser ecci annat fyrir liggia at sva bñnv nema vá oc vesolld, oc
kviddi hann þvi mioc, sem eigi var kynligt, þviat hart er at hyggia 25
til en verra at reyna. Leitadiz hann um þa a marga vega, hvat
fyrir mundi liggia, oc toc hann sipan rad, at hann for a fvnd
gyþings eins, þess er var vèllavdigr at fe, sem þeir vorv iafnan
gyþingarnir, hvar landa sem þeir ero, oc baþ, at hann mvndi lana
honvm fe nockvt. En hann sagdiz vera kæn vid kavpeyri at fara 30
oc kvad ser mvndv verða mikit til snvdar, ef hann lanaði honvm
feit, oc kvaz honvm einkar vel giallda mvndo. En hann svarar
gyþingrinn oc qvad ecci sva mikla trvleika vera a milli gyþinga oc
cristinna manna, at hann mvndi honvm fe lana, nema hann fengi
honvm annathvart vep eþa vorzlvmann. Enn cristni maðr sagði: 35
«Ek ma þer ecci veð fá, þar er oc em felavs, at sva bñnv, enn
i mæligastr 'd.

vorzlvmann mvn ec fa þer sva goðan, at vist er, at þv mvnt eigi þins missa.» Oc bar sva ravn á, at hann sagði sannara, en hann ihvgadi. «Hverr er sa, sagði hann gyþingrinn, er þu bydr fram til vorzlonar?» «Ek byð fram, qvad hann, enn helga N. byskup, at
5 hann scal i vorzlvnni vid þic.» Gyþingrinn sagði: «Heyrtt hefi ek hans getit, oc þo at vid hafim eigi samtrvadir verit, þa ifa ek hann eigi goþan mann vera, oc ek hefi heyrdar margar oc storar hans iarteinir sagdar með sanni(n)dum. Nv mvn ek honvm iata til vorzlvnna oc trva þvi fastliga, at ec mvn eigi mins missa, ef
10 þv sver mer þat vndir hans trvnadi.» Þeir keyptv nv saman, sva at þeir gengo til kirkio oc til altaris ens helga N., oc lagdi enn cristni madr hendr sinar a altarit oc mælti sva: «Þetta altari legg ec þer i ved i ockrvn kavpvm, en ec heit þer þvi vndir trvnat ens helga N., at ek skal þer hvernn penning giallda eptir
15 sannindvm, þann sem þv átt at mer.» Oc er þeir hofþo þetta at syst, þa forv þeir heim til hvsa gyþingsins, oc selldi hann honvm slict fé at lani, sem hann beiddiz. Var siþan (a qvebit), hve mikit gvll en cristni madr scylldi gyþinginvn giallda, oc scildvz þeir nv vinir, oc mælti hvarr vel fyrir avðrvn. Oc for enn cristni madr heim til herbergis sins oc vndi vel sinvm lvt. Enn er sa en
20 cristni madr hafði fengit ser nockvr(n) cavpeyri, þótt helldr væri at lani en at eiginorði þa fyst, þa tekr hann ena savmv iðn, sem hafði vel hagnat fyrr, oc gafz honvm sem hveriom annarra, er a hittir a sin forlagv, at þa hagnar. Rez hann nv i kavpferþir, oc
25 varþ en gott (til) penninga, oc toc sciotara voxv feinn en forsia eþa ra(d)vendi, þvi at þat þroadiz seint með honvm hvartveggia; hafði hann ok (i) hellzta lagi ravn a þvi, sem drotinn segir i gvþspiallinv, at mangi ma tveim drotinvn senn þiona, oc verdr hann at hafna avðrvn, ef hann sæmir vid annan. Nv for honvm oc sva, at it
30 fyrri sinn er hann fecc feit, þa eyddi hann þvi ollo
.
borgvnm vm Abrahams daga Sodoma oc Gomorra oc morgvm vm Moyses daga, oc opt hafa siþan margir tynnz vm þa env savmo savk. Nv þionadi hann þa it fyrri sinnit, er hann fecc feit, eptir
35 fyst sinni rangri, enn eigi let hann hana þa drottna ser. Enn drotinn beip hann þolinmöðliga oc let hann eitt i moti koma, sem iafnan er vant eptir vanstillit at koma, feleysi ok fataeki. Enn it sidarra sinnit, er hann varþ mikill(!) fiarins eigandi, þa for hann ecci þverra fæti at, oc þionadi hann þa þeim, er drotinn kalla(r) Mamm-

ona i gypsíallinu, er agirni díofvls kallaz; oc er þat sannligt, at agirni merkir helviti, því sva segir Salomon enn spaki, at þat verdr allðri fyllt ne avgv agíarnz mannz. Enn þenna glep let sia en cristni maðr sva drotna, sem heyra ma i þeiri frasogn, er eptir ferr. Nv kom at þeiri tíð, er gyþingrinn atti gialldit mællt af envm cristna manni, oc kom þa at vitia gialldsins oc heimti þa feit at honvm. Enn hann svarar vel oc bað en nockvra fresta vm gialldit ok kvaz síðarr mvndo betr viðlatinn¹ vm giolldin. Oc let hann enn eptir því vera gyþingrinn, sem hann beiddi. Oc en i annat sinn bað hann fresta a oc kalladi ser þa miclo meira skipta, qvad þa storvm rípa mvndo, oc var sva oc enn sialfvm honvm til ofarnadar oc a(11)drtila. Gyþingrinn let enn leidaz eptir hans vilia oc var þo nockvro tregari til. Enn er þav stef voro lípin, er giolldin voro mællt, þa heimti gyþingrinn feit oc letz þa hafa villia. Enn enn cristni maðr brazt vkvnnr þa við vm scyldina oc kalladiz golldit hafa eptir maldogvm, þa er hann hafði heimt at honvm. Enn gyþingrinn sagði, sem satt var, at² hann hafði (engi) penning af golldit, ok hann hafði avallt fresta a beitt vm giolldin þangat til, sem þa var komit. Oc er þeir hófdo nockvra stvnd þrætt vm þetta mál, en hvargi hafði vitni til at sanna sitt mal, kæra nv þetta mál síðan fyrir fleirvm monnvm, oc var borit fyrir ena vitrosto menn i borginni oc þa, er forstíorar voro oc domarar. Segir gyþingrinn nv sína savgu sanna oc hve vel hann hafði i mot raði(t) við enn cristna mann, lanat honvm feit fyst, sem hann beiddi, enn vnt honvm avallt síðan fresta vm giolldin þangat til, (er) hann hafði beþit, oc þottiz hann af því omakligr at missa. Enn cristni maðr sagði oc sína sogv, þa sem hann hafði fyrir ser fest, oc kalladiz golldit hafa hvernn penning oc sagði þat, at vitrir menn mætti þat at licindvm rada, at hann mvndi eigi allt saman hafa vilia teiti fiar oc micla scvld. Oc er þeir hófdo a þa leid tíað tveggja vegna, sem nv var fra sagt, þa syndiz þat domvndom, at inn cristni maðr sannadi þat með eipvm oc vitnvm, at hann hefði allt fé af hendi golldit, þat sem gyþingrin atti at honvm. Hann gyþingrinn mællti við mennina: «Bapir mvno vid, hvat vid hófvm vid mælz, þot víð se(m) nv eigi bapir réttorþir i frasavgn- inni; þv lagdir mer i veð altari ens helga N. byscvps oc hetz yfir því altari vndir hans trvnat at giallda mer hvernn penning mins fiar, sva at mer licadi vel, enn ec trvi honvm sva fastliga N., at hann mvn mic eigi svikia lata i þesso mali, er ek hefi allan trvnat

¹ viðlatann *Cd.* ² af *Cd.*

við hann lagdan. Ef þv sver eid yfir þesso savmv altari vndir trvnat ens helga N. oc sannar sva þina savgv, at þv hefir mer allt golldit fe, þat sem ec hefi at þer, þa scal ek at sidr heimta fe at þer þadan ifra, at ek scal eigi illa kvnna eþa vid vna, ef hann
 5 (mvn) sva vera lata. Enn eigi trvi ek fyrr enn fram kemr, at sva verdi.» Sliet er avmliht at heyra oc hormvliht, at gyþingrin vscirdr scylldi syna trvleik oc réttlæti, en cristinn maðr svic oc velar, oc kom þat enn hvarvm eptir, sem til verkadi . . .

II.

10 (Cd. Holm. 16 qv.; Cd. 638 qv., Codex Resenianus:
 Cd. 640 qv.; Cd. 643 qv.; Cd. 641 og 642 qv., de to sidste indeholde
 Fragmenter af 5 forskellige Haandskrifter.)

Bref herra Berge abota.

Ollum guds vinum ok sinum, þeim sem þenna bækling sia eda
 15 heyra, sendir brodir Bergr Sockason kvediu guds ok sina. Medr þvi at ek klerklauss maðr dirfiz at giora sva mikinn hlut fyrir bænestad nockurra manna at snara lifssogu hins sæla Nicholai erkibyskups helldr fullari, en adr finnz skrifud i fornum bokum, er ek bidiandi litillatliga þa menn, sem þetta verk eru heyrandi
 20 ok vel skiliandi, at þeir þyrmi minni fafrædi, þa er þeir sia atfyndiligt, bætandi vanskilt, en eigi fyrirdiarfandi sialft verkit, at sa partr, sem heill er, megi til nytsemdar koma. Þa bidr ek annat, at sa, er soguna less, segi iafnan capitulum, fyrr en annat byriz, þviat malshattrinn beidir þess i morgum stodum. Þess bidr ek hit
 25 þridia i min starfalaun, at hvern, sa er skrifar soguna, lati þetta mitt bref iafnan fyrir standa bokinni, en eigi nidr falla, þviat min bæn er su hin sidazta, at hvern maðr i herbergi nærri staddr i upphafi sogu þessarrar lesi minni sal til fridar ok nada elskuligt vers Ave Maria. Einkannliga bidr ek þik, dugandis maðr, sem til

er skipadr at lesa soguna, at þu alla aminnir fyrir minn hond sva at gera. at i þessum stad segiz skynsamliga Ave Maria ¹.

Prologus fyrir sögu sanoti Nicholai.

Þat ord er i upphafi var med gudi, fyrir hvert gud skapadi alla hluti. gefi þann framburd tungu minni meðr haleitri miskunn ⁵ sinni, at ek megi heyrliga boda lif ok iarteignir völdugs herra virduligs Nicholai Mirrensis erkibyskups meðr því efni ok undirstodu, sem meistari Johannes Barensis erkidiakn hefir sett ok samit i latinu. Þvi er heyrandi i fyrstu sa prologus, sem hann frammi skrifar i ondverdu briosti sinnar frasagnar, sendandi nockurum ¹⁰ brodur Athanasio at nafni sva sem heilsanarbref undir kærleik astarinnar.

Bref Johannes diakna til Athanasij.

Johannes, minztr diakn i guds kristni ok lægstr þionostumadr heilags Januarij, sendir þer guds kvediu, brodir Athanasi. Þer er kunnigt sem godum klerk, at hvert þat smidi, sem af litt hogum ¹⁵ mauni er uppreist, þolir eigi at eins ofagrt lyti smidarinnar, helldr iafnvel lastandgan skada nidrfallz ok hrapanar; somu leid ferr þat, of ufrodr madr i bokliga list berr sik med diorfung til nys framburðar ok letrligs setnings, þviat hans verk er eigi at eins hlutlaust af snilldinni, helldr langt nidrhrapanda af rettum skilningi. ²⁰ Hveria grein, minn kærasti brodir, er ek ottadiz morgu sinni sakir mins stirdleiks ok fafrædi, þa er þu vart mik optliga bidiandi at skrifa nockut af frægdarfullu lifi hins helgazta fodur Nicholai. En sva sem þu stadfestiz i byriadri bæn tiandi optliga minum eyrum postoliga roksemd, er sva segir. at astin sigrar alla hluti. veitti ek ²⁵

¹ *Her indskyder C'd. Resenianus: gracia plena dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui Jesus Christus. Amen.*

Presens huic operi sit gracia pneumatis almi

Me vivet et faciat implere quod utile fiat

Assit principio sancta Maria meo

Ave tumbam sancti dilectam dat Nicholai

Infundens olei sudorem sanctificati

Det michi peccanti ius patris scribere tanti

Ut prosit menti concordans sepe legenti

Scribere si noris fructus tibi crescit honoris.

30

35

til um sidir mitt samþycki, at fyrir þa godfysi til helgazta fodur Nicholaum erkibyskups, sem þu fagnar þik tekít hafa sva sem i erfð þinna forfedra, bar ek mik til at skrifa hans fæding, lif ok iarteignir, sem gud drottinn vann fyrir sinn virktavin miok stor-
 5 merkiliga. Nu meðr því at ek kennir mik hvergi nær standa fridum meistaramonnum i letrligri mekt eda fogrum framburdi, bidr ek alla samt, er þetta verk eru lesandi, at eigi risi þeir forliga upp i mot mer, með opinberu hareysti dæmandi mik þegar i fyrstu miok diarfan ok óþrífinn, helldr er heyrandi min bæn, sem ek frammi hefir,
 10 at líkn se gefin litlum alldri ok natturligu mannzins edli; þvíat þann tíma sem ek yfir sat greindu verki, var ek enn eigi half-þritugr at alldri, meir i skola verandi sva sem upprennanda nytt klerksefni, helldr en bæktr diktandi eda i meistara tolu uppsitiandi. Uppras, lif ok andlat þessa dyrdarmannz bladdi ek brott með
 15 stuttu mali or því lofi, er herra Methodius patriarcha skrifadi fogrum stil einum rikum manni Theodoro at nafni. En þær iarteignir, sem ek er setiandi, tok ek upp af odrum doctoribus, meir fylgiandi efni
 i opinberri I Cd.

Sicut omnis materia, si ab imperito artifice constructa fuerit,
 20 non solum deformitatis verum etiam ruinæ damna patitur: ita scripturarum series, si a viro indocto prompta verbositate ordinata fuerit, non a venusti tantum sermonis facundia, sed etiam ab intellectus corrueat altitudine. Quod ego Johannes indignus diaconus servus sancti Januarii multum devitans, tibi me sæpius roganti,
 25 frater Athanasi, rusticitatis obstaculum opponebam. Sed cum mihi crebris in precibus illud apostolicum ingereres, caritas omnia vincit, tandem aliquando assensum præbui, et propter devotionem, quam te erga sanctissimum dei famulum Nicolaum a progenitoribus habere gaudebas, nativitatem et vitam atque miracula, quæ per eum
 30 dominus gessit, latinis explicare sermonibus aggressus sum. Verum quia scio me penes liberalissimos magistros inefficacis sermonis esse, ideo deprecor omnes, qui huius operis studiosi lectores accesserint, ut non facillimum prorumpant in vocem, et me indoctum meque iudicare inertem incipiant. Dent rogo veniam ætati, dent et
 35 naturæ. Enimvero quintum percurrens lustrum natura fragilior plus discere quam scribere aliquid appetebam. Sane ortum Sancti huius et vitam et laudem, quam Methodius patriarcha argolico stilo cuidam primicerio Theodoro nomine eum roganti de eo est prosc-

en ordferli. Nu sem verða kann, ef nokkurum mislíkar þat, er
 vær gíorum skamma ok stutta vara rædu, sendum vær þann
 til skreytttra boka gírzkra meistara, er því ollu framarr ok fullígar
 skrifudu af greindum guds manni, sem þeir voru honum nálægri
 bæði at kynferdi ok mali. At þvílíkum ordum framsettum bidium 5
 vær þik, guds þíonostumadr brodir Athanasi, ok allan brædra safnat
 i ydru munklífi, at meðr skærum bænum audlíz þer allir saman af
 sialfum gudi, at hann veiti mer usniollum þa miskunn, at ek skrífi
 tilheyrlíga; þvíat eigi at eins gíorir hann sníallar ungbarna tungur,
 þa er honum líkar, helldr leysir hann íafnvel skynlausra kvíkenda 10
 munn til greídlígs orðaframburðar; ok því, minn kæri brodir, legg
 eigi af at bidia fyrir oss einkannlíga vernd ok asia þessa guds vinar
 Nicholai erkibyskups, at þa hluti sem vær dírfumz af hans lífi at
 skrífa, se þeckilígir ok vel ílmandi meir fyrir guds auglíti en dauð-
 lígra manna, at sva sem vær lasum marga miok gladda undir vernd 15
 ok skyling þessa guds vinar, sva fagnim vær oss fyrir hans verð-
 leika frelsi odlaz af ollu valldi umsítíanda ovínar. Sva bíðr ek
 þína mílldi, drottinn minn Jesus Krístr, at þu styrkir mík i godum

cutus, summátim brevíturque studuimus carpere. Si cui forte
 dispícet hæc nostra brevis narrátio, mittimus eum ad Græcorum 20
 phalerata commenta, quæ tanto largíus de eo dísseruntur, quanto
 illi et in genere et in sermone congruunt. Cætera quoque miracula
 eius, ex aliis doctoribus sumentes, magis sensum quam verba
 protulimus. Excessum vero eius, qualíter e seculo Sanctus abíerit,
 ideo non scripsimus, quia nusquam illum ínvenire potuimus. Sed 25
 cur eius finis obstínatíus ínquírítur, cum tantæ virtutes operationum
 índícent, eum post víncula carnis, post luteam domum líberum volasse
 ad æthera et in sede cælesti cum Christo triumphare perennítter.
 His íta præmíssis rogamus te, monache dei, cunctam postulare
 congregatíonem, ut fúsís precíbus parítter obtíneatis a domino, ut 30
 míhi ímperítto scríbendi tríbuat facultatem; qui, cum voluerít, non
 tantum línguas ínfántíum facít dísertas, sed et brutorum animalíum
 ora resolvít in verba loquentíum. Deínde tu, frater mí, specialítter
 huíus Sancti patrocíníum pro nobís petere non desístas, ut ea, quæ
 de íllo scríbere præsumímus, non humano sed dívino sít approbata 35
 iudícío; et sicut multos ex eius protectione gavísos legímus, íta nos
 mértís íllíus ex antíquo hoste ereptos et ab ínímicís tutos fore
 lætemur.

vilia, þviat þu ert bædi lif ok heilsa, synandi þin verk ok stor-
merki eigi sidr a sionum en viderni iardarinnar. Heyrdu þar næst,
sannr guds iatari sell Nicholae, sæmiligr ok fyrir allar heimsins
ættir: hveriu lofi makligr! þu rekr diofla langt a flotta veitandi
5 salunum miuka næring þinna lækidoma; þat iatar ek, at þin verk
eru miklu fleiri ok meiri milli upphafs ok enda, en mer fafrodum
se mattuligt þau at boda, ok þo at allar tenn i minu hofdi sneriz upp
i sniallar tungur meðr sinum framburdi, fengi þær eigi um alldr
traliga talit allar þær dygdir, er gudi likudu i þínu lifi. Nu þat
10 er skrifat verdr, skrifar ek þær til sæmdar en mer til saluhialpar
ok syndalausnar, at þu bidir almattigan gud fyrir mer, at ek reiknumz
i eilifri tolu hans valdra manna, þviat ek trui styrkliga ok ek iatar
nefanliga, at þat er þu bidr, veitir þær konungr konunga ok drott-
inn allra verallda. Hvar fyrir ek byriar undir þínu trausti upp-
15 tækít mal, sem gud gefr skilia.

Her hefr upp sögu hins blezada Nicholai byskups eptir því sem Bergr
aboti hefr saman sett 2.

Þa er lidit var fra higatburd vars herra Jesu Kristz sex hundrat
ara ok .iii. ar, tok cesar Foka til at rikia. Af honum er þat lesit,
20 at hann logtok með keisaraligu valldi ok beztu manna radi, at
Petrus kirkia i sialfri Roma skyllði vera hofud ok forpris allra
kirkna i kristninni, þviat Constantinopolis var adr kollud ok skipud
hæstrar raddar ok virdingar. A fimta ari hans keisaradoms tok
virduligr herra Bonifacius quartus postoliga stiorn yfir romverskri
25 ok almenniligrí guds kristni, ok miok at verdugu, þviat þessa hins
blezada sins stiornara hefr hon æ sidan eilifar miniar allt til enda 3.
Þviat sva er lesit in Ecclesiastica Historia, at Bonifacius quartus
bad fyrr nefndan Fokam keisara, at hann gæfi kristninni fornt hof,
er stod i Roma, Pantheon at nafni, hvat 4 er i fyrrum blotskapar
30 tímum hafði haft verit til diofla faganar framarr en onnur hus i
heiminum. Ok sva sem hann þa sina bæn fyrir keisarans godfysi.
sneri hann blothusinu upp i guds mustari vigiandi þat heilagri
þrenning til sæmdar ok virdingar, þar næst gofugligrí guds modur
fru sancte Marie drottning, ok sidan ollum samt guds helgum
35 monnum til heidrs ok uendiligrar minningar. Þviat herra pavanum
1 bygdír 2 Cdd. 2 Saaleses lyder Overskriften i Cd. Resen.; Cd. Holm.
har: Her hefr upp sögu Nicholaj Mirrensis erchibyskups ok patronis
ecclesie. 3 saal. 4 Cdd; þessa dags 1 Cd. 4 þat 2 Cdd.

syndiz þat vidrkvæmiligt, at sa stadr, sem fyrr var saurgadr i svivirding¹ allra diofla, væri sidan biartr ok hatidisfullr i gofgan allra guds heilagra. Er i þessa minning skipud i kristninni allra heilagra messa, er greindr guds vin Bonifacius quartus baud hallda sidan.

2. A setta ok hinu sidazta ari pavadoms virduligs herra Bonifacij riss agætr madr Eraclius upp til veralldar rikis ok verdr cesar eptir Fokam framlidinn. Sagdr Eraclius var merkiligr madr ok storliga vel kristinn, stridandi fyrir guds kristni ok sitt blod fyrir hana utsetiandi, þegar hon þurfti. Af honum er lesit, at a 10
tolfta ari sins rikis vann hann fagrau sigr a hundheidnum ovin Kosdroe Persida konungi, er til hrokanar sinua glæpa hafdi stritt upp a Jerusalem med elldzgangi, ranum ok manndrapum, fandi um tima sva mikit valld yfir borginni, at hann bar brott med ser heilagan kross drottins vars Jesus Kristz, er Helena modir mikla 15
Constantini keisara hafdi latit nyfundinn virduliga bua. Eptir þessa herfor Kosdroe konungs digraz hann sva mikit i diofuligum metnadi, at hann gerdi ser glerhimin, setiandi þar yfir sinn stol, ok þottiz gud vera, gefandi nidr vatn af glerhimninum sva sem regn yfir iordina, hvat er adr hafdi hann meistarliga latit upp vinda 20
yfir glerhimininn miok leyniliga, ok tok hann þat or iordinni sem daudligr madr, er hann drambadi sik veita i þa mynd sem gud. Af nefndum glerhimni steypir Eraclius umilldum Kosdroe nidr til holvitis, þviat hann villdi eigi taka tru retta ne fromdum illgiordum af letta. Odladz sva Eraclius kross drottins vars Jesu Kristz 25
aptr snuandi til Hierusalem medr miklum pris ok fagnadi. Giorduz þa morg stormerki ok iarteignir i guds lofi.

3. Eraclius cesar rikti siau ar ok .xx. Hann atti tva sonu Constantinum skilgetinn ok Eraklionem laungetinn. Tok Constantinus rikit eptir dag fodur sins, niotandi eigi meir en sex manadi, 30
adr Martina modir Eraklionis sveik hann medr eitri. Rikti þa ranglatr Eraklionis tvau ar. Sidan kom til rikis annarr Constantinus son hins fyrra, rikiandi .xx. ar ok atta. Eptir hans dag tok keisaradom son hans hinn þridi Constantinus, rikti hann sextan ar. Eptir hann var rikiandi Justinianus tiu ar. 35

Þvi hofum vær talit nefnda hofdingia i upphafi þessa mals, at oss syniz mætir hlutir ok merkiligir ok mikils verdir merkiliga byriandi, ok at sidr komi a uvar, ef nokkurir af greindum hofdingium verda nefndir sidarr i frasogninni. Fyrir þa þridiu grein

hofum vær nockurn tilbunad. at eigi syni(m)z vær ganga upvegnum hondum til bordz medr rikum manni; þviat ef vær giordim enga dvol frammi fyrir sva biortu iarteignabordi stormerkisfullrar sanikundu, sem lengra inn stendr i herbergi framburðarins, vyrdim vær of bradlatir til faguðarins. Þvi skal heðan aptr venda til þeira hluta, sem samtida finnaz verit hafa, sidan vær hofum fundit, hvert oss byriar at snua.

4 Rauksamlig skipan fornrar vizku hefir sva ok helldr, at viderni heimsbygðarinnar er sundr skipt i þria hluti: heitir einn þridiungur Asia, annarr Europa, þridi Affrica. Fyrsti þridiungur, er Asia heitir, gengr af solar uppras sva sem þvert takandi austan af heimskringlunni; en tveir þridiungar Europa ok Affrica ganga vestan i mot sundrskiptir til uorðs fra fullu austri. Er þvilikt sem Asia gangi þvert austan fyrir endimark Affrice ok Europe.

15 Af Asia munum vær skamt tala, en af odrum tveimr þridiungum eigi meira, en nu matti heyra. Asia hefir nafn tekit af konu nockurri, er i fornum timum hellt austriki; hun liggir i tveim hlutum, heitir annarr hlutr Asia maior, en annarr Asia minor, þat er at skilia hin meiri Asia, en onnur hin minni. Asia maior hefir

20 morg storlond ok hofuðborgir i ser: þar er India hvartveggi, Parthia, Assiria, Media ok Persida. Mesopotamia, Arabia, Siria, Palestina, Judea, Samaria, Galilea, Egiptus, Armenia, Kapadocia, ok morg onnur riki. I austrhelfu meiri Asie er sa stadr, er Paradisus heitir, hann er fullr med ollu kyni blómganda vidar; i honum

25 er lifstre; þar kemr eigi kuldi ne ofrhiti, helldr stendr þar obrigðiliga eilifr loptzins skærleikr; þar sprettr upp brunnr i midiu doggvandi skoginn allan, en skiptiz sidan i fiorar fallandi ar. Þessi er sa stadr, er ollum var bannadr ok sterkliga byrgðr eptir fall fyrsta mannz, en var upplokiinn med pinslarlykli drottins vars; veitiz æ

30 sidan þessi stadr guðs astvinum, sem eum mun sidarr getit verða. Til vestrhelfu greindrar Asie liggir Capadocia, er fyrr var nefnd, ok þadan vestr i hafit hin minni Asia. Gyrdir at henni sior ollum megin utan til austrættar, er hun suertr Capadociam. Sumnan at gengr sior vðkendr Egiptaland ok kalladr Marc Egiptium. Ma

35 um þann sio sigla til Jorsala, Egiptalandz ok Italian. Nordan at gengr sior Euxinum, en vestan Propontidis. Asia (minor) hefir i ser sva heitandi halfur: Bittiniam, Frigium, Galaciam, Libiam, Cariam, Pamphiliam, Isuriam, Liciam, Ciliciam. Bittinia liggir nyrðzt en Licia synzt. Margar frægar borgir eru i nefnuðu riki: Nichomedia,

40 Anthiochia, Effesus, Troia, Mirrea, Patera; Nichomedia stendr i

Bittinia, en Mirrea ok Patera standa badar i Licea. Mirrea er erkistoll, sva sem sidarr mun getid verda. Munum vær landagreinir her upp gefa, þviat nu er fundit med guds vilia, hvert vær eigum varn gimstein at sækia.

5. A dogum fyrr nefndz Eraclij hins goda cesaris stod hin frægazta borg fyrr greind Patera med miklum soma, forpris hafandi yfir ollum stodum i Licia bædi sakir sterkra mura, rikdoms, fiolmennis ok vapnafla, sva at erkistollinn i Mirrea var eigi samvirdiligr i giofum nefndra greina. Af þessi borg Patera er lesinn einn undarligr hlutr ok monnum miog uskilianligr. Sva segir 10 meistari Johannes, at i nalægd vid borgina er einn slettr vollr, sa er opnaz med storum iardarrifum, sva til likendis at taka sem klædi slitnar af langri fyrnsku. Af þessum rifum brennr elldr um nætr, en leggr reykh um daga. Elldr sa er eigi sva mikils hita, at hann brenni þat, er hann snert, helldr giorir hann meinlæti mikit, ef 15 madr rettir hond sina i hann sakir profanar ok forvitnis. Ysidorus Ethimologiarum nefnir fiall Cimeram segiandi, at þar af brennr elldr a nottum, ok stendr i Licia heradi, sem fyrr var greint af vellinum.

6. Nu þott vær synimz gera nockurn fragang fyrra efnis, 20 ætlum vær þessi ord verolddinni miok nytsamlig, ok bodum vær, segir meistari Johannes, þessa hluti i sannleik, at heimligir menn hræðiz þvi framarr oguriligen guds dom fyrir syndirnar, sem þegar sia þeir her lifandis hræðiliga stadi pinunnar. Ok fyrir þa grein at vær sogdum þetta undr eptir þeim sannendum, sem uefasamliga 25 bar madr manni allt fram a vara daga, er at hyggianda kristnum lyd medr astriki ok þacklætisanda, hversu dasamlig er milldi guds fodur i himinriki, er sva er almattigr, at engi hinn rikazti madr a iardriki þorir hann spyria: «Gud, hvi giorir þu sva?» Þessi sami gud drottinn med sinum natturligum godleika slær eigi 30 med skiotum atburð glæpafulla menn, ok eigi glatar hann synduga menn i bradum dauda, helldr hefir hann ymist frammi fodurliga blidu ok astud monnunum til leidrettu, stundum strangligar ognir i moti natturu, stundum hrædir hann biortum iarteignum, at um sidir idriz madrinn af fromdum illgiordum ok fordiz makligar 35 hefndir i guds domi miklum ok rettlatum.

Til framsettra greina hofum vær gnog efni ok dæmi i heil-ogum ritningum skinandi liosi biartara. Ef vær litum a fyrstu grein, er sva hliodar, at gud drottinn slær eigi glæpafulla med skiotum atburð, helldr hefir hann frammi fodurliga blidu ok astud, 40

rennr oes til minnis sæl Maria Magdalena, er fyrrum var full af siau dioflum, fann hun sva mikla ok uvirdanliga astud sialfs himna-konungsins, at hun odladiz hans fætr at þva ok þerra, þiggiandi frid ok fulla likn allra sinna glæpa sva framarliga, at hun matti ; alldri sidan hofudsynd gera. Þetta skal þörf vinna fyrstu grein.

7. Næsti articulus er sva hlíodandi, at gud drottinn hefir stundum frammi strangligan otta moti natturu monnunum til leid-rettu. Þessa grein skulum vær sanna giora vida framiz hafa, þott vær forðimz sakir langmælis þadan af framarr en eitt æfintyr segia.
- 10 Sva er lesit, at ein agæt kirkia varrar fru sancte Marie var brunnin upp at koldum kolum a Fraklandi i þeim stad, er Lau-dunum heitir, ok til uppreistar kirkiunni var drottningarinnar skrin borit vida um Franz ok eigi sidr um England. Gerduz miklar ok haleitar iarteignir, hvar sem þat kom fram. Um sidir koma
- 15 Laudunenses fram i England til þess stadar, er landzmenn kalla Kristikerkam, en þat þydum vær Kristz kirkiu. Þar var kaup-stadr mikill, sotti þangat mugr kaupmanna. Kirkia var i stadnum nyliga reist ok hvergi nær fullgior, var þar fyrirsettr einn decan med sinum brædrum, voru þeir allir saman miok feskygnir.
- 20 Laudunenses gerdu i þeim stad sem i hverium odrum bidiandi decanum, at hann veitti varrar fru heilogum domi sæmiligan stad innan kirkiu, medan þeir dveldiz i stadnum. En um þessa bæn finnz decano storliga litid, þviat hann hræddiz sik munu lata kaupmanna offrit, ef hann veitir skrininu haalltarit. Þvi vill hann
- 25 med engu moti a þat hætta at missa penningana, þviat fe vill hann hafa lifegiarna. Hvar fyrir hann leyfir um sidir, at skrinitt standi yfir litlu alltari sva sem i hyrning nockurri, þviat regn var storliga mikit, sva at heilagr domrinn matti varla vadalaust vera utan herbergis. En i stad sem kaupmenn verda visir, at her er komit guds modur
- 30 skrin, hvert þeir hofdu adr heyrt frægiaz fyrir utoluligar iarteig-nir, snua þeir þangat allir, hvern med sitt offr, sva sem engi þeira sæi decanum eða hans mikla alltari. Hverri þeira tiltekt hann reidiz geysi miok, fyrirbiodandi skrininu alla stodu innan kirkiu. Ok sakir þess, sem fyrr var greint, at regn var æsiligt uti, eru
- 35 Laudunenses nockut tregir ut af kirkiunni, þviat hvarki ser ne helgum dominum hofdu þeir syslat nockut herbergi. Þvi ligger vid vadann sialfan, hvart decanus mun þyrma helgum dominum, adr þeir vægia undan ut af mustarinu. Sva keyrir hann þa miskunnarlaust ut af kirkiunni, at þeir ok hestar þeira med ollu
- 40 sinu fargagni standa uti undir regnsins akefd an nockuru herbergi,

þviat hvert hus i stadnum er naliga fullt af kaupmonnum. Ok sva sem guds kennimenn ok sællar Marie drotningar eru naudugliga staddir sakir valks ok vandræða, ser guds modir til þeira, sem hon er iafnan von, með þeima hætti, sem nu skal greina.

8. Ein husfru vel kristin þar i stadnum, sem hon ser Lau-
dunenses sva standa, samþinir hun þeira kvöl einkannliga þat
harmandi, er i stadnum birtiz sva mikit astleysi ok umilldlei-
kr vid sialfa miskunnar modurina. Hedan af taraz hun sakir godleika
ok godfysi talandi litillatliga til síns bonda: «Minn kæri, sagdi
hun, gior fyrir guds nafni, lit a meðr þinni hiartaligri godfysi,
hversu harmanliga drottning himinsins er fyrir decansins grimd
kostud ok utskyfð undir regn ok rasanda vedr með þionostu-
monnum stadarins. Þvi gior i guds nafni, minn kærasti, syn
maundom skyldugan drotninginni veitandi henni með sinum
þionostumonnum þat nyia hus, sem skomnu smidadz i þinum
gardi ok þu hefir eigi. Nu þott ek viti, at þetta hus hefir þu
adr leigsellt kaupmonnum fyrir fulla penninga, iatar ek þer með
fullri borgan miklu fridari ombun, ef þu ler guds modur herbergit.»
Vid þessi ord sinnar husfru vikz ríki madr miok giptuliga, veitandi
giarna tiadan velgiorning með fullum godvilía, ladandi skrinitt ok
alla þionostumenn til godra nada, kallandi þangat sína vini ok
kumpana, pryðandi herbergit með rikuligu formi friduztu klæða.
Kom þar skiotliga saman mikill fioldi kaupmanna, ok einn odrum
godfusari festir upp i herberginu þriar klockur, er hann atti,
biodandi með þeira sön, at her til sæki allir, en engi til kirkiu
decani a þeim degi. Hvat er allir sanþyckia giarna meðr lofataki,
leggiandi vid fesekt, ef nockurr bryti þetta sammæli. Eru þar
Laudunenses i godum fagnadi.

9. Næsta morgin eptir, sem Laudunenses eru a veg komnir,
gioriz udæmiligt undr i nefndum stad, þegar sem þeir eru með
helgan dominn i brottu farnir; a þann hatt at dreki hræðiligr
kom upp or sionum, er miok var nalægr stadnum, hann bles eitri,
elldi ok brennusteinu, flugandi inn i midian stadinn, þar sem stod
kirkia ok herbergi fyrr sagdz decani. Brennir hann með sinum
blæstri þetta allt upp a einu augabragdi, sva at engi sa ormul
eptir. Ok þo með guds vilía komz decan undan með litinn fiar-
hlut rennandi til skips, er hann atti fliotanda fyrir bænum. En
er flugdrekinn verdr varr þessa tiltækis decani, vill hann eigi, at
þeir skili at sva bunu, helldr gefr hann þat vel skilia, at hans

erendi er ecki annat en giora decano sem mestan skada. Þvi flygr hann brott af stadnum med hræðiligri ogn ok mikilli akofd fram at skipinu fyrir bænum flötanda, brennandi þat upp a einu augabragdi med ollu þvi gozi, er a var. Skilr nu decanus. at
 5 guds reidi er yfir hann komin fyrir sitt hardbrysti ok miskunnarleysi, er hann hafdi framit i moti sælli himinrikis drotningu, med þvi at hann ser allra þeira goz ok varnad ospilltau standa fyrir allar halfur, sem med skrini sællar guds modur hofdu semi-liga tekit, einkanliga þess rika mannz, er veitt hafdi herbergit.
 10 Nu sakir þess snyz decanus um sidir til idranar glæps sins rennandi berum fotum ut af stadnum, fram til skrins sællar Marie guds modur kriupandi ok miuklatliga fyrirgefningar bidiandi, skiotliga miskunn þiggiandi, sem hann var senniliga idrandi. Þetta dæmi vinnur þorf annarri grein, er fram var sett fyrrum, at gud drottinn
 15 knyr opt synduga menn til idranar med strangligum ognum. Þvi er þessu næst i þridiu grein alitanda, er sva segir, at gud milldr ok miskunnusamr hrædir optliga synduga menn med biortum iarteignum ok vikr þeim sva a hialparveg i brott af glæpum sinum.

10. Sagdan hatt gudligrar mildi er skyldugr at predica
 20 Paulus postoli, er med biortum iarteignum himneskrar raddar var nidrfelldr i likamligan blindleik af sinum hesti ok barinn til batnadar. Vard hann sidan, sem verolldin veit, gofugligr guds postoli ok agætr predicator, þvi ollu fremri ok kristnum retti nýtsamligri, sem fyrr hafdi hann verit grimuari meir af ovizku
 25 en illvilia moti gudi. Taka sagdar greinir sinn enda i þessum stad, skal þessu næst aptr hverfa til efnis, sem fyrr var byriat.

11. I fyrr nefndri borg Patera voru margir agætir menn i þenna tima bædi kyustorir ok sva at fiarhlutum fullrikir, þviat þessi stadr var i þann punkt sva sem miok skinandi medr allri
 30 heimsins æru, þo at nu se hann, segir meistari Johannes, naliga eyddr ok at þorpi gerr fyrir syndagialld manna. Medal otoluligra rikismanna greindrar borgar var agætr madr Epiphanius at nafni, vel kristinn ok sinum skapara hiartaliga hlydinn. Miog var hann mektugr til veralldar med gnogum audæfum, ulikr odrum monnum
 35 einkannliga a varum timun; þviat nu vilia flestir sæmdina þiggia. en þessi Epiphanius elskadi engar nafubætr i verallligri vegsemd, utan helldr alla hluti sva gera, sem gudi mætti bezt lika. Var hann þo sennillga sva vel borinn i allar kynkvislir, at hann matti vidrkvæmiliga sakir sinnar ættar herradom bera. Gud drottinn hafdi

gefit honum frítt kvanfang bæði at sætt ok síðferði, þat til marks, at hans husfrú var systurdóttir virðulígs herra Nicolai Paterensis byskups.

12. Þessi blezud hion lífdu sva þægíliga ok logurum samþykkíliga, at engi ma fyllíliga vítni um bera nema einn guð, þvíat í hæsta æskublómi¹ spillti engi uleyfdr astarhiti þeira blóði, helldr brunnu þau bæði í andlígrí girnd himneskrar fódurleifdar, halldandi í millum sín heilagan híuskap, bíðiandi himneskan fódur gefa sér [afsþringi þann², er maklíga yrði þeira erfíngi bæði samt yfir andlígu atferði ok veralldlígu gozi. Undir þessarri astundan¹⁰ fromdu fyrr nefnd hion holldlíga sambud, sem guð bydr ok heilug ritning, þat er at skíllia, eigi með saurlífsgirndum, helldr með þeiri fysi at reisa upp guðs þíonostumann af sínum lendum; þvíat þau vissu vel, at engi híuskapr ma rettr kallaz eða heilagr, utan hann fremiz með þeiri grein, at guði verði til heídrs ok hans helgum¹⁵ monnum, þvíat sa hverr, er eykr tolu heílagra, odlaz mikla sæmd í auglíti guðs engla. Þessi var þeira optlíg bæn í guðs mustari, at þeim veittiz goðr erfíngi. Því fríovar allzvalldandi guð husfreíuunnar kvíð með líflígu sáði heyrandi blíðlíga sagðar bænir af sínu hasæti. Hvar fyrir Epiphanius ok hans husfrú gléðiaz²⁰ miklum fagnáði lofandi sannan guð, er þeira raddir hafði heýrt ok þegit í sínni míllði.

13. Nu sem rettlát husfrú ens ríka Epiphaniij er kvíðug vórðin með lífanda barni, kemr yfir borgína fyrir syndagíalld míkít ok faheýrt afelli með þeíma hætti, at enn verstí hoggormr fullr²⁵ með eítri ok íllzku skríðr ínn í stáðinn. En til þess at skíllíanlígt verði með skómmu malí, hversu míkít gránd a skammrí stúndu hann mattí vínna borgínni, skulum vær heýra nafn hans ok natturu eptír orðum Ysodori. Þessi ormr heítír basilískus at girzku malí, en í latínu regulus, þat þýðiz konungr í norrænu;³⁰ þvíat basilískus er sva sem konungr hoggorma sakír sínna illzku ok eítrlígrar natturu. Þat er hans fyrsta³, at hverr maðr, sem verðr fyrir hans síonum eða blæstri, deýr í stáð, ok þó at maðr ætli at flýia undan honum, deýr hann af því, er ormrínn dregr veðr af líkamanum. Engi flíugandi fugl, er fyrir hans augum³⁵ verðr, kemz ómeíðdr í brott, helldr er því líkáz sem þeír brénni í loptínu, þótt aðr se þeír harðla fíarri orminum. Hann er sva langr sem halfs fotar, eplottr at lít með bleíkum fleekum. Nu með því at gofuglígr fadíðr hímnanna skípáði enga hlúti an lækn-

¹ saal. 1 Cð; elskublómi 3 Cdd. ² [saal. alle (4) Cdd. ³ nattura tilf. 1 Cð. 40

ingu tilsettri, er fyrr nefndum basilisko sett i alldrtila, at þat kvikendi, er mustela heitir, skal honum bana vinna. Mustelam kollum vær Nordmenn hreysikatt. Þessarra kykvenda grein er a tvennan hatt, sumir veniaz at vera i herbergium hia monnum, 5 sumir uti i skogum. Þat kyn er miok slægt ok vitrt i sinni natturu. Mikil uvinatta er skipud i milli mustelam ok basiliskum, berr mustela þar iafnan hærra hlut, þviat basilisko er skopud hræzla mikil, sva at hann þorir ecki at bera sik i mot honum. Þvi taka menn sagdan mustelam ok setia leyniliga vidr þa grens- 10 munna, sem basiliskus er vanr inni at liggia. Kann hreysikattrinn sina natturu ok leyniz slægliga, þar til er basiliskus skridr ut af sinu inni, en hleypr þa i milli hans ok munnans gripandi basiliskum flyianda ok deyðandi grimliga. Er þessi grein skiliandi af þeim mustelis, er a skogum veniaz uti.

14. Af greindri natturu ormsins ma vel skilia, hvilikan eda 15 hversu mikinn mannskada hann mundi vinna nefndri borg Patera, sva sem hann for at likliga takandi ser stodu yfir einn mur miok hafan, hvaðan hann megí sem vidazt sia yfir lyðinn. Ma af fyrr nefndri ormsins meðferd undirstanda, hversu morg hundrud 20 manna deyia mundu innan litils tima, adr guds miskunn sa til ok lægdi þenna bardaga með þeima hætti, sem nu skal greina.

15. Sem þessi undranartidendi beraz til eyrna rettlatri husfru Epiphani, er fyrr var greind i þessu mali, sampiníz hun sinum borgarmonnum ok fylliz, sem truligt er, meðr leyniligum ablæstri 25 heilags anda takandi folkvapn sterkrar truar i trausti guds miskunnar. Sva væpnir hun sidan alla sina limu girnandiz gladliga i mot orminum til strids at ganga, eigi grioti kastandi eda orum skiotandi, helldr litillatliga framgangandi ein samt af sinu herbergi, eigi framar klædd en einum motli. Er þat fyrst af hennar ferdum 30 greinanda, at ormsins augu megu henni ecki grand giora, ok þvi sidr, at hans sionum verdr nidrat i þessum tima, þviat heilagr andi blæss i briost konunni þat sniallrædi, at hon berr fra ser mottulinn ok synir basilisko beran kvidinn; bregdr honum sva vid þessa syn, at hann fellr daudr nidr, þar sem hann er kominn.

16. Þvilik eru verk vars herra synd ok unnin til birtingar 35 okominna hluta, hvilika miskunn hann mun veita þeim burd sidar, sem nu sitr i modurkvidi lagt ok leyniliga. Vard nu mikill fagnadr i borginni ok undran af annarri halfu, er sva framdiz miok i moti natturu.

17. Nu sem fylldr er fruinnar timi, at hun leysi sinn getnad 40

eptir skipan guds i himinriki, fædir hun sinn burd með likamligum siukdomi eptir veniuligum hætti. Ok þegar er þessi sveinn er skryddr veralldligu liosi, geislar alla Liciam skinandi iarteigna blomi ok blomberanlig dæmi, uheyrd fyrr i verolldinni, þviat þessi sveinn nyborinn fra modurkvidi stendr rettr upp nær halfa stund dags i munnlaugu an manna fulltingi, takandi sva roskinmannliga þvattar þionostu i mot mannlugu edli. Hvar fyrir líkligt ma þickia, at sa væri hreinsadr af hinni gomlu synd i modurkvidi, sem yfir nyfæddum skinu þegar þvilikar iarteignir; þviat eigi mun sa framburdr visum monnum skyrligr synaz, at yfir þeim nyfæddum geriz iarteignir, sem helvitismadr væri, ef hann yrði eigi hreinsadr fyrir vatn ok helgan anda.

18. Nu skulum vær a lita, hversu mikit gud drottinn er þeim vanr at veita, sem hann hreinsar af gomlu synd, adr þeir fæðiz a iordina, en sidan, sem vær heyrum lif ok atferd þessa dyrdarmannz, er oss at hyggianda, hvat oss syniz með ganga eda i milli bera. Þat er guds miskunnargiof vidr þa, sem hann hreinsar i modurkvidi, at þeir mega alldri hofudsynd gera a sinni æfi, ok eru þo miklu minnr framlutir i likamligar syndir en adrir menn i þessum heimi. Af þeiri reglu er upplyptandi sæl ok blezud guds modir Maria, er helgud var i modurkvidi, en giordi hvarki meiri synd ne minni i verolldinni, eigi helldr fyrir bodan Gabrielis en eptir, sem sæll Augustinus segir. En Jeremias spadmadr ok Johannes baptista misgerdu badir likamliga, þo lett ok litit hia þvi sem adrir menn. Nu ef sva finnz i sogu þessa dyrdarmannz, er vær ætlum fra at segia, at hans atferd hafi likari verit engla lifi en manna her a iardriki, hvat er þa i mot, at hann samlagiz þeiri sæmd, er lesin er af hreinsudum guds vinum i modurkvidi. En þvi setium vær þvilikar skynsemdir her inn með skommu mali, at vær hofum eigi logtekna ritning með nefndum auctore eda skyrum atkvædum.

19. Su fagnadargrein sem lesin er af ordum Gabrielis fyrir segianda fæding virduligs Johannis baptista, at margir mundu glodiaz a hans burdartaime, þionar sæmiliga þessum nyfæddum sveini, sem vær skulum fra segia, ok virdiz þat enn með odrum fyrrum greinum eigi motstadligt vera; er þat ok miklu fleira i þessa mannz lifi, er þvi samþyckir, en vær megim telia, þviat yfirvættis giafir standa alla vega, sem meðr guds lofi munum vær allir samt nockurn part af mega heyra.

20. Hverr megi ordum skyra þa gleði, er a þeim degi giordiz i husum Epiphanij, er honum fæddiz frumgetinn sonr med sva haleitu stormerki. Þviat ef fullrikum monnum þickir þat mest veralldliga veitaz af gudi, at þeir odliz borinn erfingia, er þat þo 5 frabæriligr auki gledinnar, at sia yfir sinu barni sialfa guds hond med mildri blezan yfirvættis miskunnar. Ok sva mikit finnz ollum nærverandum monnum til þeira hluta, at þegar tala þeir opinberliga, sem her ma heyra: Þetta er takn almattigs guds, segia þeir, er hann fremr i gratanda barni blautrar æsku moti heimsins 10 naturu. Ok an dvol senda þessi blezut fedgin sveinsins fram til fyrr sagdz Nicholaum Paterensem byskups, bodandi greiniliga hvat gud drottinn hefir þeim nyliga veitt i milli annarra hluta. En er byskupinn heyrir þvilika hofudgiptu frændkonu sinnar, undrar hann hardla miok þvilikt stormerki lofandi sannan gud sva mælandi: 15 «Heyrdu eilifr gud, lofligr ok dasamligr um uendiligar veralldir i þinum helgum monnum! Þer se dyrd ok udaudlig æra, þviat nu er guds madr fæddr i verolldina.» Eptir sva talat bydr byskupinn, at greindir hlutir se hlíodliga geymdir, en eigi þegar i fiolmenni ordfleyttir eda frambornir. Er sva med farit, sem hann gefr rad 20 til. Leidir þat hedan sakir astríkis ok frændsemi, at modir sveinsins vill med engu moti annat samþykia, en son hennar kalliz þvi sama nafni, sem byskupinn frændi hennar, ok heiti Nicholaus. Er þat virdanda, hversu æskiliga modurinni tokz til at kiosa þetta nafn af ollum odrum til handa syni sinum, þviat 25 Nicholaus i girzku mali þydiz i latinu victoria populi, þat er at skilia i norrænu sigr lydsins. Hvat er skyrrri frasogn i gudligum spædomi, en at kalla svein þenna victoriam populi, er nu frægiz um alla verolld i hialp ok fulltingi hveriu mannkyni, er til hans kallar a sio eda landi. Þvi er hann sannr guds iatari ok 30 gofugligr fagari, at hann er skiotr til miskunnar, sendandi ut af sinni birti geisla kraptanna sva sem gladr lampi skinandi hreiut ok fagrliga.

21. Nu er um runnit i skommu mali, hversu gerzt hefir upprás virduligs guds vinar Nicholai, ok syniz eigi olikt hlíod inn 35 bera þess mannz burdartima, sem mestr hefir fæddr verit milli karlmannz ok konu a iardriki. Þvi heyrum vær enn lengra fram, hvat fylgir fyrra efni.

22. Sem hinn ungi Nicholaus er lagdr i voggu vafinn reifum, byriar hann med nyium hætti fostur ok bindendi, reiknandi tima 40 ok framtal daganna, sva at alldri brestr honum sin regla at drecka

einmællt: modur sinnar briost hvern midvikudag ok fostudag. Er hann ok sva varr um, at engrar annarrar konu briost vill hann piggia, ok eigi meiri fædu taka en nu var greint innan sagdra tima.

Her yfir segir meistari Johannes: Hvat eru þvilikir hlutir utan þin verk, almattigr gud! Hverr um alldr skal þora daud- 5 ligra manna disputanargreinir fram setia yfir þinum almættis- verkum, umæliligr gud? Hverr mun eigi hrædaz þinn ogurligan matt, þviat þinni skipan þiona allir hlutir iafngladliga med nattur- unni sem i moti. Hverr er mikill gud sva sem gud varr, gerandi stormerki ok dasamliga hluti framar, en nockur tunga megi skyra. 10 Se her nyian son Zacharie, se her brennanda lampa fagrt lysanda, se her frumgetinn sou annarrar Elisabeth! Hinn fyrri son Zacharie er fylldr med helgum anda þegar i modurkvidi, en þessi sidarri vafinn i reifum smidadi þegar heilags anda herbergi med þeim listum, er hann matti. Son fyrri Elisabeth syndi varn herra med 15 sinum fingri, en þessi fylgdi af barnæsku sialfum gudi. Eigi eru sva rettskilin var ord, þo at þessi madr se uvirdanligs verdleiks fyrir gudi, at vær samiafnim hann sælum Johanni, medr því at sva segir varr herra Jesus Kristr, at engi karlmadr reis meiri upp af skaddri brudhvilu en Johannes baptista, helldr eru var ord sva 20 skiliandi, at medr þeim greinum, er hæst ganga, girnumz vær at lofa guds stormerki. Þat tolum vær uhræddir i alla stadi, at sæll Nicholaus er pedissequus heilags Johannis, þat þyðiz fylgiari eda forunautr, þviat senniliga hefir hann gengit hans fotspor i hreinleik ok hardlifi, i tungunnar vardveizlu, i vandlatu bindendi, sem þegar 25 hof hann upp i voggu liggjandi um sinn dreckandi sitt modurbriost a degi. Hverr mun trua þvilika hluti sanna vera, hverr mun eigi daufheyraz moti framburdi sva unatturligra hluta, ef hann geymir eigi, hvat drottinn varr segir i gudspialli til sinna lærisveina: Fadir minn vinnr allt her til, ok ek vinnr, þviat fadir ok sonr er einn 30 oskiptiligr gud stiorandi allan heiminn medr eilifu einvalldi, skrydandi nyiar salur medr nysomdu likams formi, vikiandi skepn- una eptir sinum vilia upp ok nidr moti natturligu edli, sva sem einvalldzherra til heyrir, er skapadi alla hluti af engu efni.

23. Þessu næst er þat greinanda, hversu blezud fedgin unga 35 Nicholai ombunudu gudi sagdar veizlur ok velgærninga med þeim hætti, at þegar i stad sem þau hafa getid þenna sinn einga son, afneita þau fullkomliga likans munudum, bindandi sik medr hæstu astundan undir hreinlifra manna logum, halldandi greindri dygd

af æskublomi allt upp i þann lífsenda, sem gud ledi þeim i þessum heimi, elskandi atferd himneska her a iardriki, birtandi þat falslaust vera, sem vær tiadum fyrr, at þau badu fyrir þann skyld erfingians at auka guds heilagra manna tolu i himinriki, hvat er líkliga
 5 byriaz med guds vilia, at þau megi fullkoma sina fysi, þviat þeira ungi son Nicholaus var odrum bornum usamvirdiligr i sinum medferdum. Sva er þegar guds miskunn med honum vaxandi ok samvinnandi, at engan tima sez hann fylgia leik eda lausung, sem adrir pilltar i sinum uppvexti, eigi elskar hann hlatr eda nockurs
 10 kyns hegoma i sinum barndomi, helldr er hann bædi senn ungr ok gamall umfram natturu manna.

24. Þegar a fyrsta namsalldri er signadr sveinn Nicholaus i skola settr bækr at skilia undir godum ok gudhræddum meistara. Er hann sva flíottæk i allri skilning innan litils tima, at aud-
 15 syniliga birtiz spektarandi guds i himinriki med hans hugskoti rikiandi; her medr er hann sva hlydinn ok audvelldr sinum meistara, at hvern hlut vill hann gera, sem honum ma bezt líka. Odlaz ok vel signadr Nicholaus einkannligri elsku af skolameistar-
 20 [ofundar fnioskr i hiortum klerkanna upp til nockurrar hræringar i mot Nicholao ok miok umakliga, þviat hann var til þeira línr ok astrikr sem allra annarra, hvat er birtaz mun i fylgiandi fraso-
 25 sogn hvartveggia satt vera elska hans en illvili þeira.

25. Sva berr til einn dag, sem klerkar hafa heyrt lectiones
 25 sins meistara, at hann gefr þeim blitt orlof ollum samt ut af skol-
 anum at letta ser eda leika sva langan tima. Þiggr Nicholaus þetta orlof milli sinna skolabrædra, ok þo medr uliku hiarta, þviat hann hugsar eigi sidr uti en inni himneskan sætleik heilagra rit-
 30 ninga, þat til marks, at hann berr bok sina med ser ut af skol-
 anum siandi þar a, medan adrir klerkar fara med gabb ok galeysi. Þeir setia leikstefnu sina a siovarstrond i einhverium stad, þviat borgin Patera stod sionum storliga nær. Sva eru þeir komnir framarla a strondinni, at þar er eigi veranda i siofarins atfalli. Fylgir sæll Nicholaus sinum kumpanum meir sakir elsku ok sannrar
 35 astar en nockurs kyns hegoma eda uprifins lausleika, sem hann provar líosliga sitiandi hlutlaus hia leikinum, siandi a bok sina ok trakterandi ser lesnar lectiones vel ok smasmugliga, rett ok roskinmannliga, þar til er hann sakir æsku hallaz ut fra bokinni ok sofnar fast rett i flædarmali. Liggir hann, sem gud drottinn

ser, þar til at klerkarnir gefa upp leikinn, sefr hann þá enn sem adr, ok allt eins vill engi vekia hann sakið ofundar ok illvilia, þvíat þeir sia þat margfalldligt yfir honum skina, sem engi þeira villdi sialfr med ser hafa.

26. Sva fara þeir til herbergis, at sveinninn liggr eptir. 5
Fellr nu at sior ollum megin, sem gud sialfr giorir rad fyrir. Ok þegar er skolameistarinn hefir vissu af, at Nicholaus er eigi heim kominn medr odrum skolaklerkum, spyrr hann eptir fast ok innvirduliga, hvar þeir hafa skilit vid Nicholaum. Verda þeir nu at segia, þott naudigir se, hversu umannliga þeir hafa gert vid sinn skolabroður godan ok meinlausan. Ok an dvol medr ollum skunda rennr skolameistarinn fram til siofarins litandi þar guðligt stormerki: sior fellr a land upp med flæði¹ eptir sinu skipudu edli, en þat er langt i mot natturu, er Nicholaus liggr sofandi þurr ok frials i midiu siofarfalli, því likt sem murr gangi umhverfis, sva 15 at hofutskepnan nair hvergi at snerta hann, ok eigi hellr bok hans en har eda klædi. Eru þvílik stormerki vidrkvæmilig guðligri speki, at sa frialsadiz i fyrstu sialfr af siofarganginum, sem sidar frialsadi marga adra or þungum bylgium med sinum haleitum verdleikum. Vaknadi ok hedan i fra iarteignakraptr gofugligs guds 20 vinar Nicholai þegar a unga alldri, sem enn ma framleidis undirstanda i fylgianda efni.

27. Annan tima gengr sæll Nicholaus ut af skola, sem hann hefir heyrt sinn meistara ok tekit gott orlof, ok er hann signadr gengr fram eptir einu stræti borgarinnar, ser hann hallta konu 25 komandi a veginum i mot ser. Þegar i stad tendraz þat blezada ungmenni med miskunn talandi miukliga til konunnar, at hun ekuli stadar nema. Nu sem þat er gert, gengr Nicholaus nærmeir signandi konunnar lidu med heilogu krossmarki sva stormerkiliga, at an dvol tekr hun styrka heilsu ok oskadda gongu i alla stadi. En 30 er konan skilr med ser nyframda sva gofugliga iarteign fyrir sveinsins valld ok verdleika, undrar hon geysi miok rennandi medr ollum skunda fram til herbergia sveinsins fædgina berandi þeim fagnadarsogu, hversu hun er heil vordin ok styrk i ollum limum med signan ok sætum verdleikum Nicholai skolaklerks. Fylla 35 þessi tidendi allt hus ok hyski fyrr sagdz Epiphaniij med haleitum ok hatidligum fagnadi sva framt, at þessi bædi hion taka hond sonar sins, leidandi hann til fundar virduligs herra Nicholai Paterensis byskups frænda sins, segiandi honum, hvat guddrottins hond

¹ saal. 2 Cdd; flodi 1 Cd.

hefir unnit skommu fyrir son þeira hinn unga Nicholaum. En er
byskup heyrir sva nyia frægd ok faheyrdá, lofar hann drottin
eilifrar heilsu, er einn vinnr stormerki a himni ok a iordu. Ok
sem hann hefir endat sin ord, fellr hinn ungi Nicholaus fram a
5 iordina fyrir fætr byskupi sva segiandi meðr sælu litillæti:

28¹. «Ek bidr ydr, heilagr fadir, hiartaliga, at þer minniz
ydvars fadernis, bidiandi fyrir mer syni ydrum, er fyrir guds giof
i himinriki geck fram i fliotan avoxt sva sem nyr vidr af friori
iordu upprennandi, at med ydrum bænum giori drottinn varr Jesus
10 Kristr mik makligan sinni þionostu, skipandi mik oruggan undir
himneska blezan.» En er Nicholaus byskup heyrir sva heilagan
roskinleik med gloandi godfysi af munni sveinsins moti nattur-
ligu edli, taraz hann ok miok vidr kemz, i þacklætis anda ok sannri
godfysi sva bidiandi fyrir sveininum til guds i himinriki meðr
15 upplyptum augum ok skæru hugskoti: «Þu drottinn gud, almattigr,
usyniligr ok umæligr, er þina skepnu virdiz at kalla þat, er þu
formeradir fyrir son þinn i heilogum anda, veittu þessum sveini
Nicholao sæmiligt lif ok verk vidrkvæmilig ok atferd agæta, at
fyrir þina gofugliga miskunn geriz hann makligr at reiknaz inn i
20 samlag þinna heilagra manna, er med þer glediaz blezudum gudi
um allar veralldir verallda. Amen.»

29. Til greindrar bænar fyrir sælum Nicholao framsteyprar
hneigir himneskr fadir giarna sitt gofugligt eyra birtandi þegar i
stad byskupinum til uvirdanligrar hugganar, at þat var þegit af
25 hinu hæsta einvalldi, sem hann hafdi godfusliga bedit her a iard-
riki. Her med veitir þat sannr gud, at annarr skilrikr vattr gengr
fram i somu syn byskupinum til efalausrar styrkingar vars herra
birtingar, hvat er geriz meðr þeiri skipan, er utskyriz i hliodi
[fylgianda framburðar².

30. Einn godr guds vin var i nalægum kastala vidr optnefnda
borg Pateram Sabacianus at nafni, madr mikils kraptz ok heilag-
leiks fyrir gudi. Þessi madr var hardla kær Nicholao byskupi,
funduz þeir optliga med andligri skemtan i guds lofi. Þessum
tveimr guds vinum Nicholao ok Sabaciano birtiz ein ok hin sama
35 syn, sem hvarr bodadi odrum; munum vær byskupsins vitran sam-
tengia þessu mali, at þadan af skyriz sannr skilningr beggia syn-
anna, þviat þær hafa eitt at þyða.

31. Eina nött sem Nicholaus sefr i sinu herbergi, ser hann

¹ Bænarord Nicholai unga *Overskr. Cd. Holm.* ² *saal. 2 Cdd;*
fylgiandi frasagnar *1 Cd.*

engil guds frammi standa fyrir ser sva mælanda: «Byskup Nicholae, fylg mer.» Ok er hann fylgir englinum, sem hann baud honum, koma þeir badir saman i fiarlægt herad til austrættar upp a eitt fial storliga hatt i verolldinni. Þar ser byskup blomgandi 5
vollu medr allzkyns ilm ok skemtanarfullum sætleik langt um þat fram, sem mannlig tunga megí eptir verdleikum utskyra. Þessi er sa paradisus, er fyrr var greindr i þessu mali, skipadr af hæsta hofutsmid i heims upphafi, aptr strengdr fyrir mannzins afbrígd, en til lifs upplokinn fyrir dauda vars herra Jesu Kristz. I þessum haleita stad ser Nicholas byskup hallir skinandi ok osam- 10
virdilig herbergi gior med skiaeru gulli, sett gimsteinum ok geisl- andi birti uti ok inni. Milli annarra herbergia ser hann eina stora holl yfirvættis frida, berandi alla vega sva mikít blom a sinu formi, sem obodanligt er milli daudligrá manna. Ok er byskup hefir alítid undrandi sagda holl i [frabæriligri skemtan¹, kemr yfir hann 15
gudlig rodd af himnum talandi sætliga þessum ordum: «Þessi holl er eilíf vist, er drottinn virdiz fyrir bua voldum sinum þionostumonnum ok sælum Nicholao.» Her birtiz audsyniliga satt vera þat, sem fyrr var greint, at hallir heilagrar paradisi² eru guds astvinum upploknar med pislarlykli grædara vars Jesu Kristz. 20
Þvílík er birting ok fyrirbodan eilífrar sælu hins blezada Nicholai gudliga synd ok fyrirsogd undir tveggja manna vitni.

32. Nu sem sæll Nicholas var sva gamall at aratolu, at hann mætti elska veralldar skemtan, ef hann villdi, hefir hann sik eptir dæmi Jacobs hofudfodur heima i fodur sins herbergi, eigi 25
fadmandi heimsins usnilli, er þess kyns alldr gerir optliga med gialifi, helldr gengr hann fram retta gotu litillatr ok kloekr i hiarta fullr med elsku guds ok manna, radinn þegar ok roskinn i ollu sinu medferdi, fylgiandi fotsporum sinna fedgina medr agætum lifnadi, vitandi optliga heilagrar kirkiu med hæstu athygli, vard- 30
veitandi med styrku minni, hvat er hanq heyrdi framborit i ritningum, sva sem þat væri allt til hans talat, er bezt gegnir salinni, hlydinn var hann fodur ok modur eptir guds bodordi, sva lengi sem hann matti þeim sæmd veita her i verolldinni.

33. Þessu næst kemr sa timi, er sialfr guds sonr vill heim 35
boda fodur ok modur sæls Nicholai til eilífrar vistar ynniligrar paradisi. Tekr þa Nicholas son þeira allan rikdom eptir rettri erfd, voru þat allzkyns mikil audæfi bædi fost ok laus i gulli ok

¹ [*saal. 2 Cdd*; frabæriligu skrauti *1 Cd.* ² *saal. 2 Cdd*; paradisar *1 Cd.*

silfri. Ok sem hann hefir i sezt sina fodurleifd, hugsar hann optliga med hiartaligri alvoru til sins rikleika, hversu hann skal honum forsia veita. Eigi vakir hann fyrir þessa grein sem sumir adrir yfir gozinu, at hann girniz med nyium febrogdum at draga
 5 ser i siod sem flesta penninga, helldr hugsar hann um þat iduliga, hversu hann megí vitrligaz ok gudi þægiligaz minka rikdominn leidandi þat optliga ser fyrir hugskotzaugu, sem drottinn varr segir i gudspiallinu: Eigi ma sa vera minn lærísveinn, segir varr herra, sem eigi afneitar ollum hlutum þeim er hann a.

10 34. Nu sem signadr guds vin sæll Nicholas girniz med allri fysi hugskotzins at fylla þessi guds ord i framningu verksins, piprar hans hiarta i annarri grein medr þess kyns otta, at eigi fiuki þat brott fra honum i stormsomu vedri ordlofsins, sem hann ætladi i fyrstu at gera fyrir ast ok elsku grædara vars. Þvi lykr
 15 hann upp sinar hugrenningar fyrir sialfum gudi, bidiandi hans himneska spekt ok obodanliga milldi þat rad blasa ser i briost, sem honum gegnir bezt at hafa, at sa er einn hefir vizku allra hluta, gefi honum þat vel skilia, hversu hann skal sinum rikdomi sva skipa, at guds augliti væri þekt ok vel ilmanda, en hann
 20 fordiz heimligt ordlof mannanna.

35. En er hann hefir þvilika hluti at hræra, berr sva til, at einn kynstorr madr þar i borginni hefir sva gersamliga upp eytt ollu sinu gozi, at med engu moti hefir hann likamligt vidværi. Hann hafdi fordum verit fullrikr at fjarhlutum, en sakir van-
 25 geymslu ok vandrar ugíptu er hann nu vordinn fyrirlitligr sinum kumpanum. Hann atti þriar dætr, ok voru þær allar fridar meýiar ok storliga vel ættadar, en þoat þær væri vel bornar ok fagrliga skapadar, vilia eigi otiginbornir¹ menn i þenna punct eiga þær, sakir þess at þær voru gersamliga fataekar. Ma fatæki madr eoki
 30 med þvi stydiaz, at nockurr vili med logligum hiuskap hans magr geraz. Þvi tekr hann miok at reika salugr i sinum hugrenningum, hvat honum muni vera tiltækiligaz, þviat honum verdr þungr sinn kvidar hungur ok hormulig oreign þvi ollu framarri, sem hann hafdi adr verit sællifari ok rikari. Þat stadfestiz med honum þann
 35 tima, sem hungriinn herdir at ollum megin, at hann muni gefa upp dætr sinar til saurlífiss sameiginligrar lostasemi hverium sem villdi, til þess at af þeira ofogrum afia megí hann sitt vesaligt lif nockurn veg næra. Ok sem hann hefir þetta orad uppkvedit, flygr

¹ saal. 2 Cdd; tiginbornir 1 Cd.

þetta ok ferr þegar i stad um alla borgina, sva at hverr segir odrum, hvat þessi madr vesligr sætlar rads at taka.

36. Nu sem heilagr guds vin Nicholas heyrir greinda ufrægd, sampinir hann hiartaliga þessum auma manni, er vordinn var fyrir sva miklu afelli; þat stangar hann ok sarliga innan, ef sva kyngofgar meyar skulu seliaz til horanar þvers i moti guds logmali. Þvi hugsar hann innvirduliga, at her mun stadr gefaz nockurum hans penningum til hugganar fataekum fodur en frelsis meyianna, hvar fyrir hann gerir sik radinn til at hugga fataeki þeira leyniliga allra saman med sinum rikdomi, at godar meyar firriz fullifi. Her med er hann einradinn at hafa engan vitordzmann þessa verks nema einn gud, sva framt at eigi þeim helldr, er olmusuna þarf, vill hann trua. Þvi hugleidir hann smasmugliga, hvern tima hann megi til fara at fullkoma sinn vilia.

37. Nu i bidstundartima olmusunnar setr meistarinn þess hattar ord af sinum klerkdomi til aeggianar, at eigi hindriz ofmiok framkvæmd hialparinnar: «Heyrþu, heilagr guds pionostumadr Nicholae, segir hann, dvel eigi þina godfysi; tak brott sem skiotazt fataekt fodurins ok leys milldliga horanarskemd dætranna. Þin hugskotziord her til fagut med heilogum ristli gangi fram i tvi-falldan avox, at af einu braudi sediz hungranda fataeki, en af odru leysiz meyianna portlifi; byrg eigi lengr, sæll Nicholae, þann agætisakr, sem varr herra hefir plantad i þinu blezada briosti, er fullkomliga er frials af ollu illgresi; luk upp þinn thesaur, er fagnandi fylliz med rikdomi milldinnar, ottaz eigi hedan af ordlofagotu alpydunnar, þviat synda logi brennir eigi þat goz utgefit, sem almattigr gud lofar ok sinu valldi þægiligt gerir, ok þat smidi hrædiz eigi eilifan elld, sem upp er reist af hæsta hofudsmid. Nu þa snid i sundr allar dvalir, sæll Nicholae, algerandi gott verk, at menn siai þina dyrd, ok enn helldr skili þina dygd ok dyrki fodur þinn allzvalldanda himneskan ollu styranda an enda rikianda.»

38. Þessi aminningarord meistarans fyllir sæll Nicholas med sannri godfysi, þviat nockura nott, sem adrir menn eru i svefni, helldr hann voku fyrir ser, stendr upp sidan kyrrliga af sæng sinni takandi mikit gull af sinu gozi, sem adr hafdi hann tilbuit, bindandi þat i einum duk, gengr sidan fram eptir stadnum, sem honum var allt kunnigt, ferr þar til er hann kemr at husi fataeka mannz; hann gengr umhverfiss athyggiandi smasmugliga, hversu hann fai olmosuna fram sellt, sva at engi megi viss verda;

Her lætr Nich. siga inn gullit til fataeka mannz *Overskr. Cð. Holm.*

ok því næst finnr hann einn lagap glugg ok skapliga mikinn a herberginu, lætr þar hogliga inn siga feit i brott farandi sidan leyniliga.

39¹. Nu sem morginn kemr, riss hinn fataeki madr upp
 5 finnandi skiotliga gullit, dylz þo vid i fyrstu, hvat vera mun, ok leysir þa dukinn. En sidan hann ser, hvat um er, fylliz hann þa med miklum fagnadi, ok sva margfalldar þackir gerir hann almattkum gudi, sem hverr ok einn ma skiotaz undirstanda med fam ordum fyrir þau tar, er gledinnar mikilleikr fram steyp² af
 10 hans augum, þviat hann skilr sik huggadan fyrir gudliga milldi ok firdan eilifu brigzli. Er nu þegar sva komit hans kosti, at madr velz til at bidia dottur hans. Gerir hann þat med guds logum giptandi ellztu dottur sina med þeiri heimanfylgiu, sem astvinr himnakonungs hafdi honum gefit i olmosu, dragandi af nockurn
 15 part ser ok tveimr dætrum sinum til atvinnu, her med eptirleitandi alla vega lagt ok opinberliga, vid hvern mann er hann matti ord a festa, hverr sa mun vera, er sva godmannliga hafdi leynz til hans herbergia. En þess verdr hann med engu moti viss, þviat þess hattar trunadr var undir einskis mannz tungurætr
 20 lagiinn i borginni. Nu sem hann hefir lengi i þessu fengiz at verda her um nockurs viss, gerir þionostumadr Jesu Kristz sæll Nicholaus enn sem fyrr, leggiandi honum iafnmikit gull med somu atferd i alla stadi, sem adr var greint.

40. Ek undraz, segir meistarinn, þenna mann Nicholaum
 25 lærðan med allri vitzku, froðan med allri spekt andaligrar godgirndar, hann er sva blezadr, at honum þickir ser eigi þorf vinna at fylla at eins bodskap logmals hins fyrra, nema enn helldr samtengir hann þar med gudspialliga miskunn iatandi sik samþyckianda hvartveggia testamentum forna ok nyia, at medr tveimr votnum af
 30 einni uppras framrennandum skuli hann vel doggva þurran gard þverrandi truar, sva at eigi optar megi uppsnidnir þyrnar med snorpu iarni milldinnar undirleggia gudligt sædi med illgresi rangrar spillingar. Þessi meistarans ord truum vær flestum olærðum monnum þung verda nockut i sinum skilningi, því vilium vær
 35 nockut birta ritningarinnar atkvædi med skommu mali.

41. Þat kallar hann skapliga milldi i hinu fyrra logmali, at Nicholaus hefði um sinn gefit sitt goz hinum fataeka manni, þviat hit forna 3 vitni var i ollum hlutum sliovari miskunnar en hit

1 Fataeki madr finnr gullit *Overskr. C'd. Holm.*

2 hleypti 1 Cd.

3 logmalid ok tilf. 1 Cd.

sidarra, þat er varr herra Jesus Krístr þryddi meðr sinni gofug-
 ligri hervíst, gefandi ny þodord einkannliga til sannrar astar milli
 kristinna manna, at hverr elski sinn ovín ok víli odrum íafngott
 sem sér sialfum. Sva gengr Nicholaus fra einfalldri elsku fyrra
 testamenti til þrífalldrar astar gudspíalligrar miskunnar, at með 5
 tveimr votnum, þat er at skíla með tveim testamentis af einni
 uppras framsprettandum megi hann vel doggva þurran gard
 þverrandi truar. Tvau testamenta ganga fram af einni ras, þvíat
 sva sem gud drottinn gaf hit fyrra logmal Moysi a íallínu Sinay,
 sva gaf Jesus Krístr kristni sinni hit sidarra logmal her í verolld- 10
 inni af somu uppras, þvíat fadir ok sonr er einn gud, brunnr ok
 uppspretta rettlætis ok miskunnar. Meðr þessum votnum dogg-
 vadi Nicholaus þurran gard þverrandi truar, þvíat hann tok misk-
 unnar orleik af hvarutveggia testamento ok doggvandi þar með þurran
 gard í bríosti fatæka mannz, er þrotinn var í truar styrk ok þólin- 15
 mædis dygd, radinn at kasta þímur salum sinna dætra í horanar
 forad sakir stundlgs vídrværis daudlgs líkama. Því doggvadi
 Nicholaus endaliga þenna gard sedíandi hans íord með sínu gulli,
 at portlífis þýrnar uppsnídnir með glódu íarni gýllðrar miskunnar
 mætti alldri síðan efni til hafa nockurs framgangs eða yfírbods 20
 krístílligrar framíatanar, er mædrinn heitr í fontinum heilags anda
 miskunnar. Hvat eru syndir ok saurlífi utan þýrnar ok illgresi,
 til einskis hæfir nema brenna í elldi. Sogdu illgresi eyddi sæll
 Nicholaus gefandi fríðan fíarhlut ollum dætrum hins fatæka mannz
 til loglgs híuskapar eptír setning kristninnar. 25

42. Nu er þar til at taka sem hinn fatæki mædr vaknar um
 morgíninn ok rís upp af sænginni fínandi a sínum gardi ok
 varnadi sva mikit skært gull innkomít, sem einn tíma var honum
 fyrr gefít, hvar fyrir oss vírdiz, sem þessi mædr megi varla fatækr
 kallaz hedan í fra. Því at gull er eígi stafkarla eígn, því 30
 skulum vær hedan af helldr kalla hann inn ríka mann, eínkannliga
 ef Nicholaus gerir enn sem fyrr sína ferd til at audga hann. Verdr
 þessi mædr sva gládr víð fyrr sagt fíar uppgríp, at þótt oll mal-
 snílldargíof hins snarpa Omeri eða Marónis hófudsþekinga legdi
 síg fram at skýra, sètlar ek bada mundu synaz sva sem sígrada 35
 fyrir mikílleik sva margfalldra þacklætísgérða. En vær vílium
 her inn setía fa hluti af þeim morgum, er hann taladi, þvíat oss
 syníz betr standa at gefa þegiandi hugsanar stad voskum klerk
 vel skílianda, en allt at skrífa með langmælis þíngan í út til enda.

í saal. 1 Cd; þvingan 1 Cd; þungan 1 Cd.

Sva bidr hann til guds milli annarra hluta, sem her ma undirstanda:

43. «Þu herra minn, sannr drottinn, sva mattugr ok mikill, at an þínu valdi ok vilia ma eigi minzti fugl a iardriki sik hræra
5 ok eigi vidarlauf til iardar falla, bidr ek þína uvirdanliga milldi, drottinn minn, þviat þu veizt alla hluti, at þu virdiz mer at syna syndugum manni, hverr sa er, sem mer gerir oafatliga sva goda hluti; þu veitz, drottinn minn, at eigi bidr ek þessa fyrir þa skyld, at ek ætla med ofdirfd hann at snerta eda hallda minum saurugum
10 hondum, helldr til þess at ek kenna þinn þionostumann, er engiliga atferd hefir her a iardriki verandi med daudligum monnum, hvar fyrir ek dyrka nafn þitt blezat ok lofligt um allar veralldir veralda.» Sva bidr hann til guds, sem nu var greint, talandi her med vid sialfan sik, sva segiandi: «Senniliga mun ek i brottu taka
15 svefn af augum minum; vord mun ek hallda med sannri ahyggiu, vakandi mun ek nætr framleida til væntingar, at drottinn syni mer syndugum þionostumann sinn.» Sva talar þessi madr fyllandi sin ord i fylgianda verki.

44. Hedan lida miok fair dagar, adr sæll Nicholas vitiar
20 þridia sinn þessa sama mannz herbergi girnandiz at fylla sitt verk med þrifalldri tolu, profandi sik vera faganarmenn heilagrar þrenningar, kastar inn gullinu um hinn sama glugg iafnmiklu at vexti sem tysvar fyrr; ok kemr nu med guds vilia neckuru hardara nidr i herbergit en eptir vana, sva at bondi vaknar vid dettinn, spretr
25 upp þegar i stad hafandi sik uti, ok ser skiotliga, hvar madr rennr, sem hvataz matti, i brott fra herberginu; þviat sa tok þegar til fota, sem hann grunar, at honum se eptirfor veitt. Rennr nu hvartveggi, sem mest ma, sækir bondi eptir med karlmenssku, en Nicholas flyr undan med litillæti ok guds elsku, ok medr því at
30 hann gerir bondanum alldrs mun, verdr hann i skeidinu miklu skiotari. En er bondi ser, at i sundr dregr med þeim, ok kennir a sig vesold ok briostmædi ok erfidi, kallar hann harri roddu sva mælandi: «Statt þu madr, segir hann, bid min, ok renn eigi undan mer olldrodum, þviat ek girtiz longu þik at sia; því gior fyrir
35 guds nafn ok bid min, dugandis madr.» Vid þessi ord nemr stadar sæll Nicholas bidandi hans. Ok þegar sem bondi nalægiz ok kennir Nicholaum at syn, fellr hann allr til iardar ok vill kyssa fætr hans. En Nicholas med sinum gofugleik ok einfalleik ok litillæti vill honum þat lofa med engu moti, en talar med ast
40 ok sannri elsku sva mælandi: «Gudi allzvalldanda ertu skyldr

þackir at gera, er fyrir eilifa milldi sins godleika hneigdi til þin sitt miskunnar auga, þa er þu vart, brodir minn, adr buinn at falla, því skalt þu hann lofa ok dyrka ok þackir gera meðr lofligri atferd hedan fra.» Bondinn svaradi þa med klockvanda hiarta: «Ek bidr þik fyrir guds nafn, at þu gerir mer kunnigt, 5 hvat mer byriar at gera.» Sæll Nicholas svarar: «Geym at hedan ifra, at þu selir eigi dætr þinar nidr i glæpa forad, helldr gef þær i logligan hiuskap godkendum monnum. Lat þat goz ut fara med þeim, sem drottinn sendi þer, sva þo at þu vardveitir af nockurn part sialfum þer til atvinnu; ok ef þu ferr sva med, 10 sem nu legg ek rad a, mun þat litla fe, sem þu helldr eptir, þer allan tima þorf vinna, medan þu þarft at hafa.»

45. Vidr þessi blezud ord gerir bondi skæra idran med fullkominni iatning yfir sinum glæp, at sakir fatækisdoms hafdi hann sigdradr vordit sva miok fyrirðiarfandi gudligar setningar ok logmalit, heitandi nu fræmleidis moti sia ok alldregi sva optar gera a sinum lifdogum, helldr fylgia ok i ollum hlutum fylla þau æminningarord, sem hann heyrdi ser gefin fyrir sælan Nicholaum. Sva skilia þeir, at sæll Nicholas fyrirbydr bondanum at segia þenna hlut nockurum manni, ok eigi helldr vin sinum en uvin, beidandi 20 hann þar meðr þann trunad vel geyma, medan þeir lifdi badir a iardriki.

46. Se her, hversu signadr Nicholas likir sina gerd eptir sælum meistara varum herra, er eigi at eins fyrirbaud monnunum helldr iafnvel dioflunum at ordfleyta hans frægd med lydnium. 25 Þvi fyrir baud drottinn varr, at eigi milskadi þeir fals med sannyndum. En Nicholas bannadi fyrir þa grein, at fyrir engis hattar kvitt mætti hans nafn miklaz eða upphefiaz fyrir monnum. Þvi er þessi madr tilheyriligum sæmdum makligr, skiliandi sik eigi mega lika tveimr gagnstadligum volldum, þat er at skilia gudi 30 hinneskum ok fallvalltri heimsins blidu med sinum hofdingia fiandanum, þviat þessi volld eru sva sundrlik sin i milli, sem birtaz mun med skommu mali i fylgiondum greinum. Drottinn tekr virðingarnafn af sinum herradomi, er einkannliga honum sialfum til heyrir, er eigi at eins er stiornari helldr skapari allrar skepnu, 35 lifandi ok æ rikiandi konungr konunga ok drottinn allra drottna. Af annarri halfu er diofull herra kalladr, ok þo med engu moti eiginliga helldr sva sem hæðiliga. sakir þess at hann setr valld sins bolvada herskapar i þeira manna hugskotum, sem undir hann

leggjaz med sinum illum verkum. Þessum tveimr drottnum ma einn ok hinn sami madr med engu moti badum i senn þionostu veita a einum ok hinum sama tima, þviat hardla ulikir ok ymisligir eru þeir hlutir, er drottinn bydr ok diofullinn til teygir, sva
 5 sem her greinir. Drottinn almattigr bydr litillæti, en af annarri halfu fylgir diofullinn fram drambsemi; drottinn predicar hreinlifi, en þar i mot hefir diofullinn lostasemi; drottinn bydr olmosugædi, en þar i mot setr diofullinn fram fiar agirni; drottinn bydr frid ok sanna elsku, en þar i mot teygir diofull hatr ok sundrlyndi;
 10 ok at vær byrgim þetta med skommu mali, ladar drottinn til kraptaverka ok manndyrda, en diofull eggjar til lasta ok illra verka; ok þvi er ecki mannligt hugskot sva rumt eda vidrtækiligt, at hvaratveggju þionostu megi senn i ser vardveita. Hvar fyrir signadr guds vin Nicholaus valdi ser þann drottin af þessum
 15 tveimr, [er ok hefir sætt en þunga lettan¹. Þessum blezudum drottni gaf hann sinn hals audmiukan med allri godfysis astundan, brott verpandi blidu veralldarinnar med hiartaligri heims hafnan; eigi villdi hann takanockut ordlof eda lidandi frægd her a iardriki, at þar fyrir yrði hann ræntr eilifri sæmd med guds helgum
 20 monnum i himinriki; þroadiz hann i godum verkum dag fra degi, hversdagliga sik a hendi felandi sialfum gudi, þeim er virdir ok skipar alla hluti, þa er hann vill ok þann veg sem hann vill.

47. Af fyrr sogdum bonda er þat greinanda, at hann hellt vel ok godmannliga sælar aminningar hins goda Nicholai giptandi
 25 dætr sinar allar eptir logmali kirkiunnar, gefandi þeim ollum godan fiarhlut heiman, er Nicholaus hafði adr honum godmannliga tært² fyrir ast ok elsku heilagrar þrenningar. Vard hann sidan allðri mannþurfa geymandi vel sina lifdaga ut i sidarsta enda. Er þvilikr avoxtr guds verkmanna, milli hverra er sæll Nicholaus
 30 reiknaz rettliga.

48. Nu sem sa timi kemr, er allzvalldandi gud drottinn vill, at heilagleiks birti hins sæla Nicholai skini biart i verolldunni, sva at allir i verandi guds husi megi þenna lampa sia yfir kertistiku settan fagrt lysanda, geriz sva med guds forsia, at Mirrensis
 35 erkibyskup gengr fram þann sama veg um dauda dyrr, sem almenniligr er hveriu holldi. Er nu erkistollinn formannzlaus i Mirrea. Hvar fyrir geriz hin hæsta naudsyn, at annarr kiosiz til i stad hins framfarna. Þvi koma byskupar af nalægum borgum, þar med prestar ok klerkar ok skynsamir leikmenn, allir saman i

40 1 [sem honum gegndi 1 Cd. 2 tied 1 Cd.

einn stad til opt nefndrar Pateram, þvíat hon var mest hattar borg i allri Licia, sem fyrr var skrifvat. Þessir allir i guds nafni samanlesnir eru miok ahyggjusamir, fyrst fyrir þa grein at kirkian hafði skada fengit i frafalli gods hofdingia, ok þar med hversu giptusamliga þeim mun byskupskosningtinn ut ganga eptir logum 5 heilagrar kirkiu erkistolinum i Mirrea til frægdar ok frama en salunum til nytsemdar ok eilifra nada. Fyrir þeim brædrasamnadi var einn liodbyskup mikillar roksemdar ok heilagleiks sva frægr ok fagrliga kendr i milli annarra manna, at hvat er hann fram ferr, samþyckia allir giarna, ok enn er hann sva harrar raddar i 10 þessum mikla vanda, at þann erkibyskupskosning sem hann gerir, vilia lærdir ok leikir samþyckia. Þvi gengr sia byskup i fotspor sialfra postolanna aeggjandi eda enn helldr biodandi, at allr þessi safnadr fasti ok vaki til guds ok hiartaliga bidi, at sa hinn sami gud, sem Mathiam valdi til fyllingar heilagrar postola tolu, virdiz 15 fyrir sina veniuliga milldi syna, hvern hann vill i þessum stad sva miklum kennimannzdomi neyta lata, þann sem undirgefinn lyd megi sem godr hirdir fagrliga styra til uendiligrar hvilldar andanna. Þetta byskupsins heilrædi tekr allr þar kominn lydr sva fagnandi sem guds aminning af himni hlíodandi, snuandi sik til þess full- 20 tings, er allri veralldar bygdinni vinnr þorf, bidiandi tarliga af innztum hiartans mergium, at eilifr gud virdiz at audsyna nyt-samligan hirdi sinna sauda. Ok þat gerir drottinn, sem honum er veniuligt, at veita rettar bænir framsteyptar med fullri godfysi, birtandi sogdum byskupi sinn vilia nockura nott sva mælendi med 25 sætu raddar hliodi: «Þat skulut þer vita, sagdi roddin, at drottinn Jesus Krístr virdiz ydrar bænir at heyra, ok þann mun hann til byskups kiosa ok ydr til stiornar veita, sem allan lyd sins valldz mun heilan gera, ok su hiord mun sæl vera, er þvilikan formann odlaz at hafa. Nu til marks greindra guds fyrirheita skalltu ganga 30 ut af mustarinu i mot ottusongs tima, halldandi vord a þeim manni, sem fyrstr kemr til kirkiunnar, þann tima sem hringt er. Sa mun Nicholas heita, hann skalltu þegar hondum taka ok til lydsins i mustarit leida, truandi allir uefasamliga, at lifandi gud virdiz i sinni nalægd þenna at kiosa hirdi ok forstiora sinna 35 sauda. Þenna skulu þer helga ok til erkibyskups senniliga vigia, þott hann mæli i mot sogdum vanda.»

49. En er byskupinn hefir þvilika vitran þegit af sialfum gudi, verdr hann fullr af andligum fagnadi, vattandi þessa syn fyrir sinum brædrum byskupum sva segiandi: «Þer skulut stadfastliga, 40

segir hann, a bænum vera, en ek mun utan kirkiu vord hallda, þviat ek trui stadfastliga, at sinu fyrirheiti mun drottinn fylling veita, oss til bradrar hugganar en kristni sinni til eilifrar nyt-semdar.» Sva talar byskupinn ok gengr sidan ut af mustarinu, 5 geymandi kirkiudyrr med heilagri slægd. Ok sva sem lysir um morgininn, gengr Nicholaus son Epiphanij ut af sinu herbergi fram til kirkiunnar, sakir godfysi komandi þangat sem af gudi sendr fyrr en nockurr annarr i borginni. Ok þegar sem hann nalægiz kirkiudyrrnar, verdr byskup varr vid hafandi sik hliodliga 10 fram fyrir kirkiuna, sem fet mæli, þviat hann hugsar vitrliga, at sva mikil veidr skal eigi undan honum setia. En er Nicholaus uvitandi þvilikar umsatis kemr upp at sialfum kirkiudyrunum, gengr byskup blidliga at honum segiandi til hans þessum ordum: «Minn kæri, segir hann, hvert er nafn þitt?» En blezadr guds 15 vin Nicholaus iafnan verandi med dufuligum einfalldleik svarar lutu hofdi ok litillatu hugskoti sva mælandi: «Nicholaus heiti ok syndugr madr, þræll ydvars heilagleiks.» Ok er byskup heyrir þat sama nafn uppkomit, sem adr var honum fyrir gudliga birting kunnigt vordit, tekr hann heimoliga i hond erkibyskupsefnis sva 20 segiandi med blidu andliti: «Son minn, segir hann, gack med mér, þviat ek hefi leyndan trunad at segia þer.

50. Medr þessum hætti leidir byskup sælan Nicholaum inn i mustarit ok fram fyrir alltarit i midia samkundu vakandi brædra talandi hatt med miklum fagnadi sva til allra þeira: «Skærliga 25 skinn i dag yfir iordina, segir hann, þat er sannleikrinn vattar himneskliga, at hvat sem þer munut fa bedit i nafni minu, munu þer þiggia. Se her, vær badum ok vær þagum; hyggit at allir, her er nu sa, er ydur astsemd girntiz at sia; her er nu sa, er al-mattigr drottinn virdiz oss at syna.» Ok er lydrinn heyrir þvilik 30 ord byskupsins ok ser nalægt standa erkibyskupsefnit, geriz mikit kall ok hareysti um alla kirkiuna, þviat lydrinn romar bædi med rodd ok likanna lofandi himneskan hialpara ok gofugligan grædara, er þeim ollum gaf rettlatan hirdi ok stiornara. En er hliod fëkz eptir langa stund lidna, talar Nicholaus af sinni halfu i mot þessum 35 kosningi, vattandi sik vera uheyrligan sva miklu valldi, her med i moti standandi ok stridandi ok sinum ordum fylgiandi medr sonnu litillæti, hvat er hann matti. En þo at hann tali sniallt, fær hann varla i mot stadit eda nockurum flutningi a komit, sakir þess at lydrinn vill med engu moti annat heyra, en þegar i stad 40 se hann gripinn i sveit kennimanna ok vigdr til erkibyskups, sem

fyrst er mattuligt, a heyriligum tima; samþyckia þessu allir fegin-samliga lærdir ok leikir; þviat mikil ok agæt frægd hafði af honum ut gengit alla stund, sidan hann var fæddr a iordina, sakir hans litillæti ok hreins lifnadar, ok med þvi at borgarmenn eru vattar þvilikra hluta, vinnr Nicholao allz ecki annat at flytia. Her med 5 var hann sva vinsæll, þeckr ok elskanligr, at allir unnu honum hugastum bæði nærr ok fiarri, sva at engan mann fysti at reisa sitt hiarta honum i mot, helldr var þat bæði guds vili ok godra manna, at hann yrði mikill kennimadr i guds kristni. Hvan af sva er skrifat, sogdum kosningi til ubrigdiligrar styrkingar, at þann 10 tima sem Nicholaus hafði talat sitt erendi til nockurrar motmælis greinar, kom guds rodd af himni yfir allan lyd, er var i kirkiunni, vattandi Nicholaum makligan byskupsdominum, þott hann mælti i mot med sinu litillæti.

51. Senniliga var Nicholaus makligr byskupsdominum, þviat 15 hann hafði med ser allar þær tolf dygdir, er agætr Paulus postoli ok predikari skrifar til sins lærisveins Titum, er byskupsefnit a med ser at hafa, ok suma hluti hafði sæll Nicholaus frammarri. Postolinn segir sva i sinum epistola: Þat byriar, segir hann, at byskup se frægr madr, einkvænt, hofsamr, vitr, skirlifr, sæmiligr, 20 gestrisinn, predicari, fridsamr, uprætinn, eigi miok agiarn, vaskr husbondi langan tima undir þionandi retta tru ok heilaga sidsemd.

52. Frægr madr er Nicholaus erkibyskupsefni, sva sem postolig regla bydr, þviat allir þeir glæpir, sem mannum mega fra hrinda kennimannligri tign, voru hans lifi miok fiarlægir: langt 25 var fra honum villa, manndrap eda simonia, fiarri var honum þionostugerd i ohlydni eda hafnan moti kirkiunni; langt var fra honum hvers kyns ufrægd, er af liotu mannzins lifi kann optliga ut beraz, helldr var hann sæmiligr hafdr i milli allra dugandis manna, kennimannligri stett eptir guds vilia tilheyriligr ok miok skapligr, 30 skilgetinn madr af heilogum hiuskap i milli rettkristinna hiona, verandi sialfr ubrigdiligr vin ok fagari heilagrar þrenningar, reisandi menn til lifs andar ok likama med veralldligum audæfum ok andligum bænum, hreinliga takandi allar vigslur af rettum byskupi fyrir utan medalgongu fiar eda frændastyrks, þviat lif ok lærdomr 35 gerdi hann vigslum makligan; vidrskildr var hann alla ohlydni eda kirkiunnar stormæli, þviat hann elskadi satt litillæti; hlutlaus var hann allrar ofrægdar, þviat sva hagadi hann sinu lifi, at allir menn rikir ok fatakir villdu honum sæmdar leita en engrar mink-anar i neiinni grein.

53. Nicholaus erkibyskupsefni sigrar i yztu grein postolans reglu, i hverri hann bydr, at sa sem kiorinn verdr til byskups skal eigi meir att hafa en eina konu, medan hann var leikmadr i verolldinni, þviat fyrir allar rasir sinna lifdaga fordadiz þessi guds
50 madr sem eitrit sialft allar syndblandnar navistir kvennanna, makligr þeirra felagskap, sem meydominn hallda obrugdinn allt til enda, fylgiandi sialfum guds syni til eilifra fagnada. Sva stendr skrifut postolig regla med sinni skyring i lifsbrefi virduligs herra Nicholai erkibyskups fra upphafi til enda, sem enn mun sidarr getit verda
10 med guds vilia.

54. Nu sem nalægiz vigsludagr virduligs herra Nicholai, drifr til Mirream mikill mannfildi af borgum ok bæium, kastalum ok kauptunum, allir eins ok ens sama erendis at sia med augunum en samfagna i hiartanu vigslugerd ok virdingarhæd sva
15 mikils herra, sem þeim var gefinn af gudi til allra sinna naudsynia; þviat varr herra veitti Nicholao sva mikla giof med byskuptigninni, at allr heimr unni honum, hvat er styrkara verdr gert i framburðinum, ef vær heyrum eitt æfintyr, er gerdiz a sialfan vigsludaginn þar heima at erkistolinum.

55. Þann tima snemma dags sem herra Nicholaus electus er i kirkiu kominn ok byskuparnir eru bunir til pionostugerdar, var ein kona þar innan bæiar, er laugadi barn sitt med þeima hætti, at hon setr eina stora ponnu a elld matuliga fulla med vatni, tendrar hon sidan elldinn med þurru skidum, er hon hafði til-
25 borit, ok sva sem flott er vordit i ponnunni, lætr hon barnit þar i koma temprandi sva modurliga elldzneytit, at barninu var matuligt. Ok sem hon hefir skidin at ser lesit fram til elldzins, sitiandi sem adr var greint, heyrir hon klockur vid kveda i stadnum med hatidligri gleði, ok því næst kemr madr inn farandi i herbergit,
30 sa er henni bodar fagnat borgarinnar, at nu vigiz volldugr herra Nicholaus Mirrensis erkibyskup. En vid þessa sogu verdr konan sva glod ok fylld af fagnadi, at hon gleymir því ollu, er adr gerdi hon, sprettr hon upp fra elldinum þegar i stad at fyrirlatnu barninu, rennandi fram til kirkiunnar sem skiotaz matti hon. Er
35 þa byriud vigelupionosta virduligs Nicholai; bidr hon stadfastliga allan tima þar til, er embættit lyktaz fagrliga a þeim signada degi. En eptir þat kemr henni til minnis, hversu flitliga hon hefir skilit vid barnit geymslulaust a elldinum, ok rennr nu þangat til med ollum skunda. Er þar su skipan a vordin, at elldrinn
40 hefir hrunit fram at skidunum ok sidan lesit sik sva, at nu stendr

pannan i einum loga gloandi utan en vellandi innan, sva at kastar i; sitr þar barnit i vellunni glatt ok usakat leikandi ser vid barurnar, er at því risu fyrir uppkast vellunnar. Ok er modirin ser því lík stormerki, gripr hon ponnuskaptit rennandi med flyti fram a strætut med kalli miklu ok hareysti, synandi ponnuna med sinum farmi, biodandi lydnum at sia þar ny stormerki. Giordiz nu þegar nyr fagnadr med guds folki, þvíat allir skildu innvirduliga fyrir konunnar framburd, at þessi hlutr var af gudi gefinn fyrir valld ok verdleika ens nyvordna erkibyskups. Glediaz nu byskupar af blezudum fedr ok felaga nyliga gefnum sinni sveit himneskliga, fagna prestar ok klerkar, þvíat þeir skilia ser gefit elskuligt faderni, allr lydr samfagnar sem godr smali undir godum hirdi.

56. Sem guds virktavin godr Nicholaus hefir makliga tekit byskupliga virding, geymir hann somu hofsemd ok litillæti, sem adr hafdi hann haft i verolddinni ok agætr postoli kennir i sinni reglu fyrr greindri. Hofsamr var hann i vist ok dryck dagliga, sik vardveitandi af allri ofneyzlu matar ok dryckiar, synandi sinum klerkum þat optirdæmi at firraz gialifi en elska fostur ok bindendi; þvíat hann veit vel, at samvitzka kennimannzins a iafnan hrein ok skir at vera fyrir utan ofdryckiu þunga, þvíat af þess hattar lesti mega margir illir hlutir fram ganga, einkanliga reidi ok lostasemi, hvat er klerkunum er bannat hvartveggia. Hvan af meistarinn segir sva: Þu klerkr, segir hann, neyt litlu vini fyrir heilsu sakir kvidar þins, þvíat iduligri ofdryckiu fylgir lostasemi. Þenna lost lamdi Nicholaus erkibyskup med iduligum bænum, fostum ok vokum, flyandi, sem fyrr var sagt, kvennanna samvistur sem uvininn sialfan, hofsamliga temiandi sitt holld fra rongum girndum til retrrar sidsemdar guds bodorda.

57. Sæll Nicholaus var vitr madr i þrifalldri gipt, vitr til heilagra ritninga, viss til veralldligra boka, skyr ok smasmugall til heimliga skynsemda. Heilagar ritningar framdi hann til salubotar sinum undirmonnum, en veralldligan bokaskilning til skyrrar greinar milli fals ok rettindis i rettum domum; heimliga skynsemi fagadi hann til þess at bera fodurliga forso fyrir sinum sonum eigi sidr til likamliga naudsynia en til andligra. Þvi fagnadi allr lydr af sva miklum formanni, glodduz konungar, herra menn ok hofdingiar i sva blezudum byskupi, er sik framdi sva fullan med roksemd ok miskunn, at hann vaktadi naudsyniar allra ser undirgefina, en firirlet þo i engan stad byskupligan soma. Hreinn ok

skirlifr var hinn sæli Nicholaus bædi með ordum ok sidum birtandi sitt hiartablom i sætum greinum ok mætum skynsemdum, þviat hans signud tunga taladi iafnan af ilmandi gnægd hunangligs hiarta, setiandi frid ok sætt, ast ok elsku i milli allra manna, er
5 hans framburd mattu heyra.

58. Sæmiligr herra var hinn sæli Nicholaus i tvifalldri frægd, þat er at skilia innri ok ytri: hin innri stendr saman i kroitum ok biortum framningum; hin ytri stendr i dryck ok bordhalldi, gongu ok klædabunadi. Sva var hann tempranarfullr til þessarra
10 greina, at hann hellt sanna virding, sem til heyrir agætum hofdingia, en gleyradi þo i engan stad rettu vandlæti guds bodorda. Hugbeck ok sæmiligr var hans ganga synandi briostzins stadfesti með radnum roskinleik hræringanna, þviat burdr likamans birtir hugskotzins rad.

59. Gestrisinn var hinn sæli Nicholaus, sva at hans kostr ok herbergi var ollum sameiginligt, sem bydr inn godi Jeronimus prestr, þviat hann skildi ser þann abyrgdarhlut at predica gestrisni fyrir sinum undirmonnum, ef hann byrgdi herbergisdýrr fyrir utlendum eda þurfondum; vissi hann ok einkar vel, at þess hattar
10 kraptr ombunaz bædi stundliga ok eilifliga, sem lesit er af hofutfedr Abraham ok Loth frænda hans, at þeir odluduz badir guds englum bord veita. Gladr var hann i mali, blidr ok litillatr vid gesti sina sediandi þa bædi með likamligri vist ok andligri; þvi var hann elskadr bædi af rikum ok fatækum, at hans frægd ok
15 godmenzka þroadiz hversdagliga i milli guds vina.

60. Predicari var hann sva godr, sem gudi einum var fylliliga kunnigt, þviat hann hafdi með ser allar þær þriar greinir, er heita mega grundvollr makliga guds ord fram at bera, þat er hitnandi ast i hiartanu, skinanda lios i lifinu, nogr klerkdomr i
30 briostinu. Kenning hans stod saman meðr tveimr greinum, predicanarordi ok hirtingarframburdi, þviat hann skildi vel sva byria, at vargar væri þrongdir bædi með rodd ok hirdiligum sprota; einardliga ok miok byskupliga hirti hann dramblata; en þoldi miskunnsamliga skridnanir ostrykra. En þott honum væri naudsyn
35 snarpari hirting fram at hafa fyrir mikilleik lastanna eda stirdleik þriozkra manna, framdi hann engan tima sitt valld með grimd nockurri helldr með grodrsamri ast ok læknanligu hiarta, þviat satt rettlæti hefir sampining, en falsligt vanvirding. Sva tempradi hann stridleik hirtinganna, sem hann skildi stett ok astundan mis-

giorandi manna. Mest ok einkannligaz pindi hann ofreflismenn, ef þeir syndu¹ lydnum illt eptirdæmi með sinum verkum; miúkr var hann í æggianargreinum en harðr í hirtingarordum, þvíat hvart er hann pindi eða líknadi, vissi hann sík þat eina eptir ritninginni vel gera at hirta líf mannanna. Veniuliga glæpi eða verndadar 5 illgerdir hirti hann akafligast, þvíat þess battar framferd skildi hann morgum manni uparfa til vandz eptirdæmis, ef eigi yrði hirting framhöfd öðrum til vísionar ok otta sva illa at gera; en eigi at síðr tempradi hann saman miskunn ok rettlæti í hverium domi, sva meistarlíga mílskandi, at hvarki var hirtingin of hord ne 10 líknin of lín, ok sa einn matti þvílíkt mundang a finna, sem helgan anda hafði stöðugan íbyggjara síns hiarta. Allan sinn skörungskap ok byskuplígan framburð eignadi hann einni saman guds miskunn en eigi sínum þroska eða þrífnaði. Því var oll hans astundan í einum saman gudi, at hann elskadi engan lídanda 15 hlut her a iardríki.

61. Fríðsamr maðr var hinn sæli Nicholaus, engan mann um allðr líostandi hvarki andlíga ne líkamlíga; engan mann andlíga, þvíat eigi nöckut veykt hugskot skelfði hann eða píprt gerði með nýiungarfullum framburði, forðandiz þat predica, sem 20 nöckurum væri flyianda, helldr greindi hann smasmuglíga hvern tíma, hvílíks hugarstyrks eða samvízku þeir voru, er hans ord skýlðu heyra, at ollum ok sérhverium í sinni stöðu mátti hans framburðr gagnaz, en engum mein gera. Her með í næstu grein bardi hann engan mann líkamlíga, eigi með þust ne hnefa ne 25 einfalldrí hendi, þvíat hvarki var í hans bríosti hatr ne illzka. En ef naúdsyn gerdiz nöckurn at hirta fyrir astar sakir, feck hann þar til hófsaman mann ok guðhræddan, þvíat hann skildi sinni vírding þat böðit at halda báðar hendr kyrrar af ollu meínlætiskyni víð hvern mann, helldr nærði hann ok styrkti andir ok 30 líkami sem goðr huggari, þann vög hverium veitandi, sem hann sa at bezt gegnði, því var hann faðir margra sona í dyrd eilífri.

62. Uprætinn maðr var þræll Jesu Krístz sæll faðir Nicholaus erkibyskup, þvíat hann vel undirstöð, hversu margir úvinir fylgjia þrætum ok þæfum, einkanlíga drambsemi, illyrði ok naungs- 35 íns astléysi; díarflígt vírdiz honum, at sa kendi öðrum lítillætis dygd varðveita, sem síalfr stöði í þrætum ok askílnaðargreinum með drambsemisanda; ok sa sem illa geymir sinnar tungu, talandi hvat er hann ætlar naunginum mest í móti, syndiz honum míok

fiarlægr fyrir odrum predica munnzins byrging eda vakrliga geymslu; ok sa er samþykkit nidr brytr med framhleyppisfullum hita reidinnar, þotti honum omakligr at bera fram nytt bodord astarinnar; því hellt hann sitt hugskot obrigdiliga stodugt i [sonnum
5 fridi til¹ guds ok manna, sattr ok kærigr fyrir utan fals ok hegoma.

63. Uagiarn var agætr herra Nicholaus, þvíat hann vissi sva skrifat, at rong agirni er rot allra illra hluta, ok fyrir þa grein at hann villdi sin augu iafnan ubrigdilig vardveita til upplitningarlioss himneskra bodorda, forðadiz hann at sliova þeira skærleik i
10 lidanda thesaur fallvalltra gullpenninga; þvíat sa sem agirndarlostinn tekr alvarliga inn i hugskotit, litr miklu giarnara gullit en solina, ok þar er iafnan hans hiarta, sem stendr hrokut gullkista. Hvat er gud virðiz veroldinni kunnigt gera eptir andlat eins riks mannz, er miok hafði gradugr verit i fiar agirni; þvíat einum
15 vitrum manni nær stoddum hans andlati var forvitni a fyrir vizku sakir, hvern veg sa madr væri hattadr innan i bukinum, sem þvílikan agirndarloga hafði iafnan borit i hugskotinu; ok sem hann er krufinn, birtiz undarligr hlutr a þann hatt, at hiartat er i brott or honum. Undra þetta allir menn, er nær voru, en sa enn vitri
20 madr bydr, at þeiri gullkistu se upplokit, sem hann hafði mesta atta ok framazt elskat; ok þegar sem þat var gert, sia allir nærverandi menn, at efst i kistunni ofan a fenu liggir mannzhiarta, ok rauk af, sem nytakit væri or bukinum. Synir þetta dæmi, hversu þat er satt, er drottinn segir i ewangelio, at þar mun hiartat vera,
25 sem fehirðzlan er. Þvi valdi volldugr herra Nicholaus þann thesaur hiarta sinu til eilifrar elsku, sem eigi nair ransmadr gripa, eigi þiofr stela, ok eigi nockut meinkvikendi spilla. Þessi fehirðzla er med gudi sialfum ok heilogum englum ok himneskum borgarmonnum. Þvi var hiarta Nicholai iafnan med gudi, at þessi fe-
30 hirdzla leid alldri brott or hans hugskoti.

64. Godr husbondi var blezadr Nicholaus erkibyskup styrandi sitt folk vel ok byskupliga bædi med ordi ok eptirdæmi, dragandi fra lostum til godra verka. Þviat eigi skildi hann ser haskalaust at hirta annarra manna sidu, nema fyrr syndi hann fagra stiorn a
35 sinum klerkum ok heimolligum monnum, vel vitandi at vanræktarlostr formannzins þagnar audlaz mikla pinu, en ef hann hirtir ok umvandar, sem framaz er honum mattuligt, lettir hann sinni byrði; en ohlydnir menn hafnandi hans kenning eiga skynsemd at gera fyrir gudi. Sva vel skipadi sæll Nicholaus því valldi, sem gud

drottinn hafði honum í hendr gefit, at fyrir ollum hlutum bar hann hina agætuztu forso, iduliga hugsandi til klerka sinna ok presta ok annarra keðnimanna, at þeir lifdi vel ok fagrlega eptir skipan ok-bodordum heilagra fedra; einkannliga var hann ahyggiufullr, at þeir sem fram vigdiz, væri makligir þeiri stett ok tilfærir sakir klerkdoms ok gods lifnadar at gera drottinlig sacramenta heilagri kristni til blomganda soma en salunum til eilífs fagnadar. Enga hluti let hann reikandi fara eða radlausa undir sinu valldi, helldr greindi hann vitrliga, hverir menn kristninni mætti mestan styrk veita. Ollum þessum ok sérhverium skipadi hann ymisligar þion-
ostur ok embætti til upphelldis kristnum dominum, hverium eptir þeiri grein sem þa sa hann hellzt tilfæran, at engi væri idiulaus eða sér onytr í guds vingardi. Enga hluti vanrækti hann, helldr let hann sér tilheyrligt allt þat, er logmalit bydr. Engan tíma dro hann yfir sik letisvefn, þa er kirkian þurfti hans, helldr var hann æ vakr ok reidubuinn. Eckium þröngdum ok fodrlausum var hann hinn haleitazti huggari, sva hugleidandi þeira þurft sem sialfs sins naudsyniar. Alldri batt hann sik í vinattu við konunga eða veralldar höfðingia til þess at þegia yfir þeira lostum eða lytum eða halla rettum domum, helldr stod hann á öhollum rettlætispalli alla stund: einn veg moti rikum sem fatækum. Ransmenn ok ribballda, ofdryckiumenn ok fullifa hirti hann með logunum helldr hart ok þó heilagliga; en þó sva sem hann var hardr á hegningartíma, sva var hann miukr ok línr á miskunnartímanum, spakliga greinandi, hvert endimark hvart atti at hafa eptir ritninginni.

65. Þvílík er síðsemd ens sælazta fodr Nicholai, eigi með honum nyliga fundin, helldr ubrigðiliga með honum verandi allt frá upphafi. Ma fyrir þa grein vitr madr hugleida, hversu astgiafir himnakonungsins mundu honum til reidu vera, eða með hverium hætti heilagr andi sialfr gud mundi sitt herbergi í hans blezada bríosti stadfastliga sett hafa. Því er óumræðiligt hverium manni, hversu gloandi var innan kirkiu hans hiarta goðfysi í þionostugörðinni, einkannliga þat er altarisembættinu til heyrdi. Hver tunga ma skyra, í hversu mikilli hiartans goðfysi, víðrkomning ok taranna uthelling, með hvilíkri sæmd ok vírding, með hverium líkamsins hreinleika ok andar skærleika sia gofugligr guds vin dyrkadi þetta hit himneska stormerki, ollum heimi til hialpar ok miskunnar. Var ok þvílíkum kennimanni lífanda guds hardla tilheyrlig sva gofuglig þionosta, þvíat hann var alla vega pryðdr

heilögum framningum sva sem þecksettr geislondum gimsteinum, vitr i hiarta, iafnan geymandi af briosti ok munni sannleik fram bera, hreinn ok hogværr, sætr ok blidr, hofsamr ok milldr, retrr ok undirhyggiulauss, gudhræddr ok gestrisinn, stadfastr ok stilltr vel, godgiarn ok elskuligr, einfalldr ok fullkominn, litillatr ok þolinmodr, syndir fordandiz en guddrottin dyrkandi iafnan i godu verki. En hvat mun oss lengr gera at starfa i þess hattar erfidi, sem vær munim talit fa dygdir ok manndyrdir hins sælazta fodur Nicholai, þviat fyrr mun timinn taka sinn enda ok tungunnar framburdr oss fyrirlata, en vær setim a bokfelli skinandi dygd allra hans verðleika. En sa madr, er med fullum vitnisburd girniz undirstanda, hvilikan eda hversu völdugan sialfr gud hefir giort þenna signada herra Nicholaum, hugleidi vel ok innvirduliga þa hluti, sem sagdir verða, ok mun honum sva virdaz, sem med skyrum greinum se þeir hlutir styrktir, sem nu voru i næsta capitulo frambornir.

66. I þann tima sem sæll Nicholas var vordinn Mirrensis erkibyskup, rikir Constantinus keisari a Griklandi i Constantinopolis sonarson Eraklij, er fyrr var nefndr i þessu mali. Skipar hann sitt rettindavalld i Mirrea þeim iarli, er Eustakius heitir, þviat þar er mikill lydr ok margar kirkjusoknir. Allra stadarins kirkna var völdugast sialft mustarit, er kallaz Sancta Syon, þviat su kirkia fagnar margskyns miklum gíofum ok agætum metordum. Þar er geymdr innan kirkiu agætr thesaur ok miok heilagr. I fyrstu dyrkaz þar heilagr domr sæls Johannis baptiste; ma þat synaz vel tilheyriligt fyrir þar greinir, sem fyrr voru skrifadar, at þa somu kirkiu, sem Johannes baptista helldr hofdingskap yfir, sæmi virduligr herra Nicholaus med erkibyskupligri tigu ok sætri þionostu, þviat ritningin setr Johannem baptistam sva sem meistara en sælan Nicholaum sva sem þionostumann med þeiri grein, at kynferdugr þionostumadr er natturligr godum meistara. Her med dyrkaz Sancta Syon af heilogum domum elskuligs guds vinar Stephani prothomartiris ok virduligs Theodori pislarvatz, þar med sælla piningarvatta Sergij ok Bachi, er pindir voru undir Antiocho hertuga ok fíogurra tigi riddara, er i minni Armenia pinduz undir glæpafullum Licinio keisara i borg Sebastia. Her med pryðiz þessi kirkia af þionostugerd sæls Nicholai a sagdan tima skinandi med fegrd frabærligrar hofutgiptu hafandi erkibyskups-gard nalægan sinni stodu. Nærri því gofugliga mustari stendr munklifi virduligs fodur Nicholai, var þar mikill munkasafnadr fagrliga þionandi undir reglugogum. Greinduz sva nofn milli fyrr sagdz mustaris

ok munklifis, at kirkian, sem fyrr greinir, var kollut Sancta Sion, en munklift Sancta Jerusalem. Hierusalem þyðiz i latínu visio pacis, þat er at skilia fridar syn, ok miok vidrkvæmiliga i þessum stad, þviat guds astvin Nicholaus lysti allan þenna samnat med biortum geislum sins lifnadar, sva at allir hlutir fognudu standandi 5 med fullum fridi sannrar elsku; prestar, munkar ok klerkar unnu allir sinum erkibyskupi, þar med halldandi sannan frid ok samþycki sin i milli. Þar innan stadar stendr ok mustari sancti Michaelis, var þar vinatta einkar god millum þeira Michaellem ok Nicholaum, sem enn mun sidar getid verða; þviat sæll Nicholaus elskadi hans 10 kirkju mest i borginni næst sialfri Syon; var hann optaz fundinn i einhverium stad þessarra þriggia: heilagri Syon, Michaelis mustari eða munklifinu. I opt nefndri borg var ok kirkia sælla guds vina Dioscori ok Crescencij, liggr þar frammi fyrir stræti ymisliga kent vidr nofn pialarvattanna, er mustarit eiga, stundum platea Dioskori 15 eða martirium Crescencij.

67. Heilagr guds vin Nicholaus erkibyskup hafði med ser agæta menn i kennimannligri þionostu, þa sem hann virði vel mækliga sinni nalægd fyrir lifs sakir ok klerkdoms. Voru þessir prestar hans: sira Archiman, Amon ok Hermon, Ermes ok Arche- 20 minus. Var honum Archiman einkannliga kær sakir langs heimolleika, gods sidferdis ok hiartaligs dyggleika; veitti gud drottinn þessum kennimanni sva mikla gíof her i heimi, at hann odladiz heimolleika ok fullkominn trunad virduligs herra Nicholai, verandi a bænum med honum leyniliga um nætr, sáfandi i sama her- 25 bergi ok heyrandi optliga af hans munni hunanglig ord eilifrar glædi, sem hvartveggia mun liost verða i fylgianda efni.

68. Fyrir virduligan herra Nicholaum beraz merkiligir draumar, sem hann er erkibyskup gerr, ok adr en heyrir, hvilikir þeir eru, skulum vær greina, med hversu morgum hattum geraz kyn draum- 30 anna, at þvi auðveldligar megim vær sidan a finna, hvar draumar erkibyskups eiga heima.

69. Likneskiur draumanna snerta mannzins hug med sex hattum. Nockurn tima fæðaz draumar af fylli eða hungri kvidarins, stundum af spottsamligu gabbi diofulsins,nockurn tima bæði 35 samt af hugrenning ok uvinligri sionhverfing, stundum fyrir eina saman birting,nockurn tima bæði samt af birting ok hugrenning. Hin fyrstu tvau kyn draumanna, er vær framsettum af fylli eða hungri kvidarins, eru oss fyrir eiginliga raun ollum kunnig, en fíogur sidan fylgiandi finnum vær i bokum med heilagrar ritningar 40

vitnisburdi. En ef eigi giordiz draumar optliga fyrir spottsemdar gabb leyniligs ovinar, hefdi vist eigi sva talat einn spakr madr: Draumar letu marga menn villaz, segir hann, ok þeim treystandi menn fyrirforuz; ok enn her med talar hann sva: Eigi munu þer hindr-
5 vitni fremia ok eigi medr draumheill fara. Af þessum ordum birtiz opinberliga, hværrar svivirdingar er draumanna atrunadr, er hann hindrvitni samiafnaz. Her næst er alitandi fiorda grein: þviat ef draumar gengi eigi stundum fram af hvarutveggia, þat er at skilia hugrenning ok sviksamligri ovinarins tilteyging, hefdi einn viss
10 madr med engu moti sva sett i sinni ritning: Multas curas secuntur sompnia, þat er sva þydanda: draumar foruneyta miklar ahyggiur. Nu er talanda af fimtu grein draumanna: þviat ef eigi væri þat þeira kyn at geraz med birtingar stormerki, hefdi Joseph eigi fordum sed þat i draumi, at sinum brædrum mundi hann verda
15 ædri; ok annarr Joseph brudgumi sællar Marie guds modur mundi eigi med sveininn Jesum flyt hafa fram i Egiptum, nema engillinn hefdi hann a mint um nott per sompnium. Nu er i settu grein alitanda: nema draumar fram gangi bædi samt af hugrenning ok birting, mundi Daniel spamadr, nattliga syn Nabogodonosor
20 konungs fordum utskyrandi, med engu moti sinn framburd af hugrenningar rot byriat hafa sva segiandi: «Þu tokt at hugsa, konungr, i sæng þinni, hvat ovordit mun vera eptir þessa hluti, ok sa sem birtir stortaknin syndi þer okomna hluti.» Ok litlu sidar taladi Daniel enn til konungsins: «Þu satt, at eins mannz likneskia
25 furduliga þyck ok breid ok storliga long stod fyrir þer», ok þat meira sem þar fylgir i drauminum. En ek mun her at sinni um lida. Nu medr því at spamadrinn gerdi hvartveggia, þat er at skilia sagdi drauminn sannan vera til eptirfarandi fyllingar ok audsyndi þar med hans undirstodu fyrir uppraz hugrenningar, aud-
30 syniz einkar liosliga, at bædi samt af birting ok hugrenning geraz draumar optliga. Sem nu er yfir runnit med skommu mali, hversu draumanna hættir greinaz a marga vega, ok hversu þeir kunnu huginum oliktil til renna, skal því sidr þeim nockurn trunad veita, sem eigi lysiz audvellðliga, med hvilikum tilblæstri þeir koma.
35 En heilagir guds vinir greina fullvel med nockurs hattar innra gloggleik sialfar raddir ok likneskiur synanna, hvat i milli gengr spottsamligra bleckinga ok sannra birtinga, at þeir greiniliga viti, hvat þeir taka af godum anda, ok af annarri halfu vidr kenniz, hvat þeir þola af umsatum uhreins anda. Fyrir utan efasemd voru

allar falaligar synir fiarri Nicholao, því skulum vær boda undir vitranar grein þat, er gud drottinn virdiz honum birta.

70. Nockura nött sem guds madr Nicholaus sefr i sinu herbergi ok Archeman hia honum, birtiz honum i syn einn madr afburdar fridr ok fagr sitiandi a hvitum hesti, hunangligri rodðu 5 talandi til hans sva segiandi: «Guds þionostumadr Nicholae, kom þu, ek mun syna þer dasamligt takn, þat er ollum heimi sidan til heyrir, þvíat med bodi vars herra Jesu Kristz er kominn kornskurdartimi, ok fyrir þa grein em ek sendr at dubba þik til kornskurdar.» Sem sæll Nicholaus hefir heyrt þvílik ord af munni 10 unga mannz, verdr hann ottasleginn ok svarar med þeima hætti: «Herra minn, hverr ertu talandi þessa hluti?» Hinn ungi madr ser i moti honum blidliga sva segiandi med biortu ándliti: «Ek er, segir hann, engill drottins Jesu Kristz halldandi kornskurdar iarn i minni hendi, hann sialfr sendi mik til þin þess erendis at 15 gefa þer eitt af þessum iarnum, þvíat sva er, sem ek sagda adr, at avaxtartimi er komandi ollum heimi, ok því byriar þer nyt-samligum þionostumanni þvílik vapn at bera a sialfum kornskurdar-tima.» Ok er engillinn hefir sva sagt, girniz sæll Nicholaus at sia þessi vapn, ok þegar birtiz frammi fyrir honum standandi þess 20 hattar tol, sem menn eru vanir til akrverks at hafa, þo miklu hærra ok stærri, en nockurr iardligr madr mætti þau hræra til nockurrar athafnar. Vid greinda syn ottaz sæll Nicholaus ok vaknar skiotliga. Stendr hann þa þegar upp til bænar ok salmasaungs. En eptir þat gert segir hann sinum kærasta vin sira Archiman 25 allan hatt synarinnar, hvat hann hafdi sed ok heyrt. Ok er sa godi prestr synina undirstendr, taraz hann af fagnadi sva segiandi: «Fadir minn kærasti, segir hann, ek kenniz vid, at drottinn virdiz okomna hluti ydr birta.»

71. Eigi miklu sidar birtiz sælum Nicholao annat stormerki 30 medr þeim hætti, at hann þottiz staddr i einu storu herbergi, þar ser hann standa til hægri handar innar i husit virduligt alltari furduliga mikit ok fagrliga buit, syniz honum sem margr lydr se þar samankominn til þess at dyrka þat signada alltari. Þickiz erkibyskup ok ganga til alltaris med odrum monnum, ok er hann 35 gengr fram at alltarinu, ser hann upp i loptit at opnaz himinninn; því næst snyr hann til herbergisdyranna ok ser fyrir utan portit eitt mikit stoduvatn hrædiliga svart ok þokufullt. Þessa syn ottaz hann storliga miok ok vaknar bradliga kallandi til sin

sira Archiman sva mælandi: «Ris upp brodir, ok gefum dyrd gudi badir samt, þviat hann virðiz oss syna leynda hluti sina.»

72. Eptir siau daga lidna ser signadr fadir Nicholaus þridiu syn med þeiri grein, sem nu skal segia. Honum birtiz sva sem
5 gofugr madr sitiandi fridan hest allr herklæddr sva sem dubbadr riddari, hafandi blomberandligan sprota i hendi ser grafinn ok fagrt formeradan med heilogu krossmarki. Þessi riddari talar lint ok miukliga til Nicholaum erkibyskups sva mælandi: «Kom þu brodir minn Nicholae, ok mun ek syna þer dasamliga birting guds. Ek
10 er Michael hofutengill, er iafnan stendr i guds augliti, þess er mik sendi at syna þer þa hluti, sem ovordnir eru i verolldinni. Þin trua er vel kunnig himneskri speki, ok þvi byriar, at þer birtiz gudlig stormerki, hvar fyrir þu ert skuldbundinn at læra ok byskup-
liga boda þa hluti, er framkvæmnr eru a sinum tima. Þvi er ek
15 sendr til þin af gudi til þess at rada drauma þina.

73. Sa engill, sem i fyrstu sattu sitianda a hesti ok bitrt akriarn i hendi halldanda, var sendr til þin af sialfum gudi þer at syna ovordna hluti. Þa i fyrstu feck drottinn þer i hond bitrt iarn fyrir engil sinn, er hann sæmdi þik sinum kosningi ok þar med
20 byskupligri tign, gerandi þik skipanarmann ok foringia sinna sauda ok valdra manna, þeira sem koronandi eru fyrir hvasseggjat sverd þinna predicanarorda; þviat sva sem bitrt iarn snidr upp avoxt iardarinnar, sva snidr predican þin hiortu valdra manna i brott af halldsemi ok oleyfdri elsku veralldarinnar, flytiandi fagran avoxt
25 af friosamri iordu til kornhlodu himnakonungs. Hvat er sidarri birting gerdi þer liost, þar sem hin fyrri gaf upp, þa er þu satt mikit alltari fagrliga buit i fridu herbergi ok lyd saman lesinn þat dyrkanda med godfysi, hverium þu samlagadiz i gongunni; þviat gud drottinn veitir ydr formonnum kirkiunnar sva mikla sæmd, at
30 allr sa lydr, sem þer hafit aflat, skal ydr i fyrstu nalægiaz a doms-degi, at þer trulyndir pionostumenn offrit yfir guds alltari þann fjarhlut vel avaxtadan, sem fordum feck hann ydr a hendi felandi, upplokinn himin, birti ydr ollum saman inngongu himinrikis. Stoduvatn fyrir utan portit svart ok illa daunat merkir stodugan
35 helvitis ofagnad fraskilligan guds husi, ok eptir sidaztan dom sva uti byrgdan af syn gledinnar sem ollum fagnadi, syniligan godum monnum eptir dominn til aukningar sinni sælu, at þvi framarr þacki þeir ok glediz i gudi, sem þeim er audsynna, hvat mikit illt þeir forduduz fyrir hans obodanliga milldi. Var þer fyrir þa
40 grein synt hit minnzta kyn oþeckra hluta, at þu ert umakligr

þeirar hræzlu, sem geraz ma af hræðiligri syn helvitzkra písla. Nu ris þu upp sva sem goðr vinnumadr i guds akri offrandi gudi makligan avoxtr af þínu erfíði, þvíat sumar er komit, ok heimr hvítar til sannrar fríovanar fyrir gudi. Vít þat fyrir víst, at himinríkis herri hefir sva skipat, at otoluligar andir skulu forn-
færaz yfir hans alltari fyrir þína byskupliga roksemd ok sanna
godfysi.» Eptir þetta vaknar signadr fadir Nicholaus erkibyskup
gangandi til bænar, þackandi gudi allan hatt greindrar vitranar,
segiandi greiniliga sínum kæra vin sira Archiman, hvat hann hafði
sed ok heyrtr i stormerki synarinnar.

74. Blezadr guds vin Nicholaus, sem hann er upptendradr þvílikum aminningum, hugleidir hann innvirduliga ok eptir spyrr þa menn, sem giorla víta, hversu hreinliga kristins doms rettrinn mun halldinn i Licia, ok finnz því framar, sem meir er rannsakat, at storliga mikít skortir a víða, þat er fyrri byskupar hófðu eigi
getíð af sníðit sakir langs uvana. Her meðr verðr hann fullkom-
liga víss, at margir bændr i herodum eru með ollu verr en hund-
heidnir, þvíat þeir blota skurðgod með fullkominni villu, einkann-
liga dyrkandi þann díoful, er þeir kalla Dianam gyðiu. I mot
sagðri villu ok hverskyns vantru ríss upp signadr Nicholaus erki-
byskup vel ok vítrliga, hart ok heilagliga, neytandi þess bitra
íarns, er engillinn hafði fært honum, sníðandi fyrst alla vílluporna
með samvinnandi miskunn heilags anda, en síðan eríandi víðr-
tækiliga íorð hugskotanna með haloítum rístli sinnar predícanar orða,
doggvandi með míukum línleík aminninga, þar til er avoxtr birtiz,
en víllan firríz sva oruggliga, at hon hafði engan eiginlígán stáð i
allri erkibyskupsins provincia.

75. En er víllumeístarinn sialfr fíandinn sér Nicholaum sva stáðfastlígá moti sínum vílía fram fara, at hann eyðir allt ok níðr brytr, þat sem fyrr hafði kýrt stáðit, reíðiz hann með loganda
gallí sinnar íllzku, brennandi meðr þungazta þott i mot Nicholao
erkibyskupi, hugsandi nyíar ráðagerðir i nybólvudu bríosti, hversu
hann megi grímígazt hefna þannu herskap, sem Nicholaus hefir
gert i hans ríki, speníandi allan lýð undan hans níðinglígá valldi.
En er hann fær i þessarri ráðagerð, syníz honum fastlígtr fyrir ok
með ollu eigi arenníligt, þvíat hann kann með engu moti at gera
síð sva hófudæran at dílíaz víð heilagleík Nicholai sva míkínn
ok haloítan, ok þat líggr díoflínum eigi bezt i lundínni, at fyrir
þat ofráð, sem erkibyskup gíorir i þvílikum framgangi, tékr hann
sva míkla þock ok fullkomna vínattu af sialfum gudi, at hann

skinn með allzkyns taknum ok iarteignagerdum, framarr en fyrr
 se lesit af daudligum monnum, hvar fyrir at honum lytr sva mikil
 sæmd ok virðing, at meun sækia til hans fundar vida um verolld-
 ina a sio ok landi hann at sia ok blezan taka til lettis sinna
 5 meina. Af þessum hlutum ok morgum odrum skilr ovinrinn, at
 ecki er til efnis, at sva styrkum kappa guds verdi a kne komit,
 hverium brogdum eda hlyekiottum utvegum sem at er farit; því
 snyr hann ser þadan i fra ok til þeira utvega at gera erkibyskupi
 með klokskap sva mikla skapraun ok skada, at hann megi muna
 10 nockura daga.

76. Sem gallsurar diofulsins radagiordir eru til fullz eitrliga
 bruggadar, sækir hann heim eina galldrakerling sina mestu vinkonu,
 kærandi fyrir henni sin vandrædi sva mælandi: «Allan hoggva
 mik innan, segir hann, stridir hardydgisbroddar með svortum
 15 svidaklungum þiotandi, þvíat sa madr, er Nicholas heitir, kalladr
 byskup Mirreorum, hefir gert mer sva mikinn sæmdarskada með
 sinu ifangi ok umbrotum, at ek bid alldri þess bot. Nu heil
 sva! tak sem skiotazt til þinnar kunnattu, giorandi mer þat smyrsl,
 er mediacon heitir, þat skallt þu eittra ok alla vega blanda með
 20 þinum golldrum ok folkyngi, lykiandi innan i herbergi lokads gler-
 bikars ok fandi mer sva i hendr.» Su bolvud galldraskioda [flytir
 ser an dvol ginandi vid sva¹ svivirdligu bodi haduligs meistara,
 samsetiandi þann liotazta likorem² með allzskyns flærd ok fordædu-
 skap, er hun til tekr af nedsta grunni sinna gerninga, seliandi sva
 25 buit i hendr andskotans, sem henni var bodit. Ok þegar er fiand-
 inn hefir fengit þann bannsettan bikar, dvelr hann ecki sinar fram-
 ferdir, þvíat meistari falsaradomsins er iafnan fliotr til flærdarinnar.
 Hann bregdr nu a sik sidsamrar konu liki farandi yfir sia sva
 sem a litlum bati, þar til er hann finnr þa menn i midiu hafi, sem
 30 langan veg hafa sott giruandiz at fara til Mirream a fund hins
 sæla Nicholai. Su hin falsliga likneskia ferr at skipinu sva mælandi
 til þeira, er innbyrdis voru: «Ek skil, segir hun, at þer dugandis
 menn ætlit at sækia fund virduligs herra Nicholai erkibyskups.
 Nu er því verr, at ek ma eigi með ydr fara sakir þess, at ek a
 35 eigi valld a þessum farkosti lengra fram a leid, en nu er komit;
 villda ek þo giærna heim sækia signadan Nicholaum, þvíat ek hefir
 heitid minni ferd til Mirream at taka blezan sva mikils fodur. En
 fyrir þa grein at ek er nu vanfær at sinni, bidr ek, sva framt
 sem ydr er eigi i moti skapi, at þer flytid mitt litla offr fram til

40 ¹ [*saal. 1 Cd*; hlydir an dvol *4 Cdd.* ² lang *1 Cd.*

kirkiu Mirreorum, en þat er vidsmior fagrliga temprat. Sva mikít hefir ek til þess gefit ok gera latid at smyria kirkiueggina, bidr ek ok einkanliga, at þer giorit þat i mina minning, sva sem ek segi fyrir.» En med því at skipverium eru miok okunnar flærdir ok fiandans undirhyggiur, taka þeir bikarinn ok med ser flytia. 5 Berr þa batkonuna i brott ok hverfr skiotliga.

77. Nu sakir þess at milldr drottinn vill eigi þola, at þeir se spottadir medr falsligum ordum ok fulum sionhverfingum, sem einfalldliga skunda til fundar vid hans goda vin sælan Nicholaum, verda nefndir pilagrimar eigi fyrr varir vid, en eitt fagrt skip 10 brunar fram hia þeim; þat er skipat agætum drengium, milli hverra þeir þickiaz kenna virduligan fodur Nicholaum; ok sa madr sem þeim þickir honum likaztr, kallar þegar a þa med hofdingligri raust sva mælandi: «Segit mer, kumpanar, hver su kona var, er fyrir skommu taladi vid ydr, eda hvat feck hon ydr til med- 15 ferdar?» Pilagrimar segia þeim frida manni allan hatt þessa hlutar synandi honum offrit konunnar, þat er hun bad þa med ser hafa til kirkiunnar. Hinn virduligi madr talar þa i annan tima: «Vilit þer nu giorr vita, segir hann, hver kona su var, þvíat ek kann segia ydr? Þat var fyrir vist hin daligsta vættr Diana, hvat 20 þer megit skiotliga profa, ef þer verpit þat svivirdliga ker ut i bylgiur siofarins, siandi hversu þeim bregdr vid.» Ok an dvol gera skipveriar, sem þeim er bodit. En iafnfrám sem þat drepsottliga kyn diofuligrar sviksemdar kemr nidr a sioinn, brestr upp bal mikít i bylgiunum, sva at þid hofudskepnan logar vida umhverfis, 25 sem þurru tundri væri i skotid. Ok er pilagrimar undrandi geysi miok sia langan tima upp a, hversu elldzgangrinn less barurnar, hefir þat skip, er þeim birtiz, sva langt undan borit, at nær felr syn i milli. Mega þeir nu ecki at sinni visir verda, hverr þeim gaf sva mikít heilrædi, en halda fram sinni ferd sem adr, unz 30 þeir na hofn skamt fra Mirreaborg, bodandi biortum roddum þat er gerzt hafdi, hvar sem þeir koma. Ok sva framt sem þeir finna blezadan guds mann Nicholaum, kalla þeir upp a hann allir i senn sva mælandi: «Senniliga ertu sa guds madr, er oss þirtiz i midiu hafi, synandi oss syndugum mikil udæmi, fyrir utan efasemd ertu 35 sannr guds þionn, þvíat fyrir þinn lifs verdleik erum vær allir frialsadir af daudligum diofulsins umsatum.» Eptir þessi ord boda þeir erkibyskupi allan hatt, hversu gerzt hefir. En er drottins elskari sæll Nicholaus heyrir þvílikan framburd, giorir hann eptir vana, at hann fellr miukliga fram til bænar, þackandi hæsta fodur 40

alla framning sinnar miskunnar. En eptir þat tíar hann lífs ord fyrir þeim, er hans fund hófdu sott, serliga aminnandi, at þeir lífdi hofsamliga, rett ok milldliga: hofsamliga upp a sinn líkama, rettliga til naunga sinna, ok milldliga til guds bóðorda, hlífandi sík a hverium veg með miskunnarvernd eilífs geymara, er engan leyfir frammar vera freistadan, en vel ma bera.

78. Milli annarra hluta segir herra Nicholaus fyrr sögðum pilgrimum þessi ord i spádóms anda: «Þat skulut þer víta, segir hann, at þa vandú gíorningakonú, sem þetta eitr sambruggaði með falsaradómí, munut þer finna miok ríðusiuka, þa er þer heim komit til yðvarra herada, til þess at fylliz heilog ritning sva segiandi: Þrettir hans mun uppsnaraz i sialfs hans hófud, ok hans ranglæti mun níðr koma i sialfs hans hvírfli. Sva gæðir guds máðr greinda pilgríma með hunanglígum ordum mætra skynsemda, veitandi þeim elskuliga blezan með blíðu orlófi til sinna herada heim at snúa. Þrovaðiz þeim, sem erkibyskupinn hafði fyrir sagt, at sú vanda kona fanz illa halldin, grípín af díofínú með maklígri pínu ok harmkvæli. Víðfrægðu þessir menn sælan Nicholaum, hvar sem þeir fram komu, vattandi hversu sæll Nicholaus Mirrensis erkibyskup hafði þeim verit stíornari, leíðtogi ok millðr hialpari, lofandi gud i ollum hlutum, er þeir heyrðu fram fara af munni sæls Nicholai.

79. Nu var greind i næsta capitulo svívirðing díofulsíns, hversu hæðiliga hann var fundinn i sínu falsi, ok allt eins leggz hann eigi [undir hófut², helldr dregr hann a nýia leik þa óðæmisdírfd ser yfir hófut, at hann muni sialfan Nicholaum fa beitt nockorum brogðum, ef hann tekr i fornu golf eptir slægðunum; þvíat allðri væri sva lítit kneskot, at honum þætti eigi fullfengr i, þótt erkibyskup verði með engu móti lockaðr til þess, at hann falli i nockura glæpi. Því bregðr díofullinn a sík þeiri fegrd, sem hann hafði forðum hæðiliga níðr orpít, drambandi i móð gudi, myndandi síg i engil líossíns með fríðu ok fogru yfirbragði, komandi at úvoru inn i þat sama herbergi nockurn dag, sem signaðr guds vín Nicholaus var a bæni sínni. Hann var með skínandi asíonu ok frabærri fegrd klæðanna, sva at engi mundi trúa díofulsíns eðli verða mega slíkt, utan nockurum væri þat sagt ok synt með gíof heilags anda. Nu sem hann er inn kominn ok sæll Nicholaus fær sed hann, gíorir sa guds máðr miok spaklīga þrofaði kyn andanna meðr roksemd ritninganna, spýriandi þegar i fyrstu þenna, er

1 [saal. 3 Cdd; ser 2 Cdd. 2 [saal. 2 Cdd; fyrir 3 Cdd.

kominn er, sva mælandi: «Hverr ertu eda fyrir hveria sok komt þu her.» Diofullinn svarar: «Engill er ok komandi hingat þess erendis at sia gerdir þinar.» Af þessum diofulsins ordum skilr sæll Nicholas þegar, at uvinarins svik eru, ok hlifir sik med sigrmarki heilags kross drottins vars Jesu Kristz sva talandi med fullu trausti: «Þu vandr ovin, segir hann, hafandi þusuundrat flærðsam-
 5 ligra svika, gack ut i stad af þessum kofa brott af augliti guds pionostumanna gerandi enga dvol a hedan i fra.» En er fiandinn skilr, at ecki vinnr lengr at dyliaz fyrir Nicholao, giorir hann hliodaskipti talandi ramr ok illa raddadr sva segiandi: «Undra ek
 10 vandlæti þitt ok mikit smakvæmi. Ek kom her inn adan þegiandi, sva at engiskyns unadir leiddi þer af minum ferdum, ordum eda giordum, en þu vill angraz vid, at ek dveliumz her nokkura litla hrid. Nu ger sva vel, leyf mer at dveliaz her litla stund, at ek læri þik ok kenni þer speki nokkura.» En signadr guds madr
 15 Nicholas snubbar þa diofullinn hart i annan tima, at hann skuli i brott fara, ok med því at diofullinn þiekiz nu eigi lengr mega vid halldaz, kallar hann mikilli roddu ylandi ok illa latandi sva mælandi: «Þvi muntu nu rada Nicholae, at ek fara hedan i brottu, en eigi at helldr skal ek langt nu at sinni undan þer flyia.» Ok
 20 eptir þessi ord hverfr uvinrinn.

80. Litlu sidar kemr sami diofull i steikarahus þar a erkibyskups gardi gripandi þegar einn pionostumann virduligs herra Nicholai kveliandi med grimmu kyni. En er guds madr verdr þessa varr, bidr hann fyrst bæn sinni gangandi sidan ut af herberginu þar til, er hinn diofulodi fæz um æpandi ok alla vega
 25 gudlastandi, hvat er uvinrinn var hann eggjandi ok fyrir hans munn talandi. Sem herra erkibyskupinn kemr til siandi mannzins eynd ok vesolld, bydr hann honum at leggja af sva illum ordum ok afskapligum; en hinn geysiz því meir upp i moti medr æsiligu
 30 hareysti, milli annarra hluta sva segiandi: «Medr því at ek piniz sva grimmliga, skalltu alldri, Nicholae, fyrir mer nadir hafa.» Guds madr gengr þa nærri takandi med afi hans hægri hond sva mælandi: «Signa² þik, brodir.» Ok er hann hefir signt sik med tilstyning virduligs Nicholai, ferr ohreinn andi i brott af honum,
 35 sva at allir nærverandi menn sia upp a. Hann er þa allr sem svidinn utan ludrandi³ ut af herbergi, rennandi⁴ fiandligum latum, med gudlastan sva segiandi i milli annarra orda: «Svei mer æ

1 saal. 2 Cdd; lykr 3 Cdd. 2 saal. 4 Cdd; sign 1 Cd. 3 saal. 4 Cdd; farandi 1 Cd. 4 saal. 4 Cdd; rymjandi 1 Cd.

verdi, þviat i ollum hlutum em ek yfirstiginn ok undirlaginn af Nicholao erkibyskupi, sva at hann vill engan tima þola, at minn vili standi, ok riss i mot mer med sva miklu kappi, at allt eydiz her a hans timum, þat er mer var huggan i. Vidr þessa hluti
5 framda signar guds madr Nicholaus sik sialfan biodandi sva alla gera, er nær voru staddir, styrkiandi brædr ok aeggiandi, at þeir standi karlmannliga i guds bodordum hlydandi hans kenningum, fordandiz med þeima hætti allan daraskap diofuligra svika. Hvar fyrir sagdr þionostumadr, er fyrr hafdi odr verit, fellr til fota
10 sælum Nicholao med heilli samvizku ok litillatu hugskoti gerandi sanna idran þeira hluta, sem guds madr vill hann sekan kalla. Vard hann sva vel lærdr i godum guds vinar skola, at alldri sidan dirfdiz diofull hann at gripa.

81. Enn i fiorda tima vill fiandi til hætta at glettaz vid
15 sælan Nicholaum, ef nockut meg i hann i afla; þviat eina nott sem blezadr guds vin vakir a bæn sinni ok sira Archiman i hia honum, sia þeir um midnætti sva sem einn stiga uppreistan i kirkiunni, ok þvilikt sem madr færi upp ok ofan æ sem tidazt eptir stiganum. Verdr sira Archiman miok hræddr vid þessa
20 syn, adr guds madr Nicholaus styrkir hann sva mælandi: «Eigi skallt þu ottaz, minn kæri, þviat eigi er þat madr, er þu ser, helldr diofull ovin varr gerandi sina veniu, þviat alldri leggr hann af at freista, ef hann meg i nockuru guds þionostumenn skelfa eða onada.» Eptir þat hefr guds madr upp sina hægri hond med heilogu
25 krossmarki biodandi diofinum i brott at flyia, ok i stad hverfr stiginn ok sa, sem fylgt hafdi, brott af augliti þeira.

82. Nu sem guds virktávin gofugligr Nicholaus erkibyskup hefir sva undirlagt heiminn ok sialfan fiandann, sem nu er nockut af greint, hellt hann sik sva lagan ok litinn i hugskotinu, at
30 engiskyns ofran geck inn med honum, helldr var hann æ þvi miukari ok guds bodordum hlydnari, sem hans verdleikr geck hærra med sialfum gudi; veitti ok himinrikis fadir honum sva blezodum þvi frabærligri fegrd heilagleiksins, sem hann geymdi sin stadfastligar i krapti hugskotzins; þviat sva tok hann at skina med iarteig-
35 num, sem varla er lesit af nockurum manni odrum. Eigi gerdi hann þau ein stormerki, sem nalæg voru hans personu, helldr frialsuduz af þrongingum hverir, sem i fiarska kolludu a hans nafn i sinum naudsynium, hvat er vær skulum birta i fylgiondum æfin-tyrum bædi synandi hans valld ok litillæti.

40 83. A nockurum tima voru margir menn uti a sio a einu

skipi, ok þa er minzt varir, kemr a mikil hrid med frosti ok fra-
 bærligum stormi. Þvi tekr hafit at grafaz¹, en bylgiur geysaz.
 Hvar fyrir skipit skekzt², reidinn brestr, en lidsmenn mædaz
 akafliða bæði af fárkulda vedrsins ok brottu bylgiufalli siofarins.
 Ok sva sem allir nefndir hlutir ogna þessum monnum bradan dauda, 5
 hefia þeir upp sinar raddir allir i senn med hormungargrati sva
 segiandi: «Heyrdu guds þionostumadr, sæll Nicholae! Ef þeir
 hlutir eru sannir, er vær heyrdum med frægd af þer ganga, bidium
 vær i miklum haska hryggiliga staddir, at þat sama latir þu oss
 med eiginligri raun profandi verða, at frialsadir or bylgium ægiligs 10
 siofar megim vær þackir gera himneskum gudi ok þer fyrir alla
 miskunn varrar frialsanar. Þegar sem skipveriar hafa sva talat,
 kemr okunnigr madr þriffliga buinn upp a skipit sva talandi til
 þeira, er fyrir voru: «Se, þer kolludut mik, nu er ok her.» Sidan
 ferr hann til ok or miok lidvaskr i skipinu bætandi hofutbendur 15
 ok allan annan skipreida, hvar sem gengit hafði. Fellr þa ok
 skíott ofvidrit, en lægiz bylgiufallit, ok gioraz skiparar gladir,
 sidan þeir voru or ollum hlutum albættir, ok innan litils tíma koma
 þeir farsælliga til þeirar hafnar, er eigi var langt brott fra Mirrea,
 giorandi sem skiotaz sinn veg til borgarinnar spyriandi innvirdú- 20
 liga, hvar erkibyskup væri. Ok sem þeim verdr sagt, at guds
 madr er i kirkiu a bæn sinni, skunda þeir þangat med mikilli
 godfysi. En þegar i stad er þeir sia erkibyskupinn, kenna þeir
 hann fullgerla brott fra odrum monnum fyrir utan nockurs mannz
 tilvisan, ok hofdu hann alldri framarséd a sinum lifdogum, en adr 25
 var greint i siafarganginum. An dvol falla þeir til fota virduligs
 herra Nicholai erkibyskups þackir gerandi ok skyrliga bodandi.
 hversu þeir hofdu frialsaz af haska daudans med hans arnadarordi.
 En er vars herra vin hefir heyrt þessa sögu, talar hann sva med
 lagu hugskoti ok frabæru litillæti: «Eigi skulu þer ætla, brædr 30
 minir, segir hann, at þetta hafi giorz af minum styrk eða nætti,
 helldr af veniuligri guds mildi, er ydr virdiz miskunn veita fyrir
 styrkleik truar ydvarrar en eigi fyrir mik omakligan sinn þionostu-
 mann. Nu fyrir þessa grein nemi þer ok skilit, hversu mikit
 hrein trua ok hiartalig bæn ma fyrir almatkum gudi. Vær erum 35
 hversdagliga bardir fyrir syndir varar, ok allt eins ef vær snuumz
 til guds med ollu hiarta, hrærir hann skiotliga yfir oss miskunni
 sina frialsandi oss af haska i nalægium pinum; fyrir því, brædr
 minir, se ydr einkannligt gott at gera fylgiandi litillæti ok fatækum

1 saal. 3 Cdd; akafaz 2 Cdd.

2 saal. 3 Cdd; skelfr 2 Cdd.

hialpandi með sannri godfysi; trúi þér minum litilleik, at a þeim tíma sem madrinn var kastadr fyrir sinn glæp i saurfullan svelg þessarrar veslu veralldar, er engi hlutr af gudi sva framt lofadr sem olmusugæði, ef þat er eigi gert til hegomligrar dyrdar helldr 5 fyrir eina saman hreina astundan gudligrar astar. Nu sem skiparar eru lærdir með sogdum greinum ok odrum þvilikum, undraz þeir miok sva mikit litillæti ok briostzins hogværi, þar með malsnilld ok kraptzins mikilleik, hvat er þeir allt fundu fagrt rikianda með einum Nicholao fyrir gudligan orleik; ok sva vel af gardi giorvir 10 snua þeir til skips heim ferdandiz til sinna herada, bæði a sio ok landi Nicholaum frægiandi. Þvi vard hans nafn vel kunnigt bæði nær ok fiarri. Fylgir her ok annarr hlutr eigi minna hattar bæði synandi byskupliga roksemd Nicholai ok yfirvættis verdleik fyrir sialfum gudi.

15 84. A þenna tíma sem herra Nicholaus erkibyskup skinn þvilikum kroitum i Mirrea fullr með heilagleik ok miskunn heilags anda, helldr Constantinus sonarson Eraklij keisaradom i Grecia, sem fyrr sagði, sitiandi i frægustu borg Constantinopoli a Griklandi, hveria er Constantinus hinn mikli, er kristnadiz fyrir 20 predican virduligs herra Silvestri pafa, hafdi forðum uppreist af forn-fagudu hreysi pryðandi hana með sinu nafni. Nu berr sva til a nockuru ari, at su þíod er Attaphala heitir ohlydnaz keisarans valldi takandi diorfung þa af illra manna tillogum, þeira er fridinn hotudu. Þessi þíod byggvir Frigia, er fyrr var nefnd i upphafi[, hver er 25 liggir i nyrdra hlut Asie minni. Ok er keisarinn frægð tidendi þessi, stefnir hann til sin hofdingium hafandi vid þa radagerdir, hversu sagða þíod skal undir leggja ok lægia af sinu ofdrambi. En þat verdr stodugt, at hann nefnir þria herra menn, Nepocianum Ursum ok Arpinionem, at vera fyrir þessum hernadi. Þessir þrir 30 voru iafnan hofdingiar fyrir lidi keisarans, ef hann striddi, framir menn ok storliga fræknir ok reyndir i orrostum. Þess hattar formenn kalla Greci stratilates en Latini comites, þat pyðaz iarlar i norrænu. Þeim bydr herra keisarinn þrifliga buaz með sva miklum skipakosti ok fridazta herlidi, sem þeir þickiz hafa gnogan styrk i 35 mot fyrr sagðri þíod. Ok sva gioriz an dvol, at riddarar herklæðaz ok með miklum heimsins metnadi hvatliga buaz, halldandi brott af Miklagardi með fridum skipakosti². En er þeir sigla i haf, byrjar þeim storliga litt, þviat styrk austanvedr bægia þeim i brott af

¹ [sogunnar, hun 1 Cd. ² skipastoli 2 Cdd.

Frigia, en sidan nordanvedr, sva at þa keyrir: allt sudr i haf fyrir Liciam.

85. Sem þar er komit, fellr vedrit, ok eru þeir þa nærri landi skamt fra þeirri hofn, er Adriaticus heitir, su hofn liggr þriar milur i brott af Mirrea. Ok med því at eigi syniz byrligt, leggja þeir inn til hafnar Adriaticum kastandi þar ackerum. Sidan ganga menn a land af skipum; er þar bygd nærri ok god kaupstefna. Vilia hermenn þo illa gera vid landzfolkit, med því at formenn banna eigi, sva at þeir ræna lydinn því, sem falt var a torginu, beriaz um, ef nockurr vill sitt goz veria, gerandi margskyns uspektir, sva sem hermonnum er iafnliga titt. Ok er landzfolkit kennir sagdan ofrid, verdr þyss mikill ok samhleypti til hefndar ok bardaga i þeim stad, er Platomens¹ heitir, hafa þeir ok sva mikinn her med aeggianaropi ok vapnabraki, at allt heyrir fram i Mirream.

86. Þessum hlutum leynir eigi heilagr andi sælan Nicholaum¹⁵ Mirrensis erkibyskup, helldr birtir hann honum, at hverium vada komit er med landzfolkinu ok keisarans monnum. Hvar fyrir hann hefir sik i stad ut af borginni stodvandi herhlaupit med styrku bodi, sem honum var auðvelt, þvíat hverr i sinni stodu villdi sva gera, sem honum matti bezt lika. Sem hann hefir frid for-²⁰ meradan, ferr hann signadr allt fram til hafnarinnar heilsandi blidliga upp a herlidsins hofdingia med fadmanda fridarkossi elskunnar sva mælandi: «Hverrar borgar menn eru þer, godir brædr, eda hvadan komu þer i varn landskap, sva sem nockut efanliga, hvart þer erut fridmenn eda fullkomnir hermenn.» En er þeir sia ok²⁵ heyra sva blezadan fodur, skilia þeir i stad honum sva mikla heilagleiks dygd fylgiandi vera, at þeir þora eigi ordi at svara til spurdra hluta, utan adr framfallnir a iordina sva segiandi med sonnu litillæti: «Heilagr fadir, segia þeir, vær vilium giarna ydrum spurningum serhverium skynsamlig andsvor veita. Af Griklandi³⁰ or miklu borg Constantinopoli erum vær tilkomnir ok kyniadir; sendir erum vær af sialfum keisanum til Frigiam, þvíat i þeirri þiod risu nockurir drambsamir menn med ohlydni upp i moti krununni; skulum vær lægia þeira ofstopa med guds vilia ok ydru bænafulltingi. Straumar ok ofvidri baru oss hingat at ydru landi,³⁵ erum vær her komnir med fullkomnum fridi hiartaliga bidiandi, at med ydru bænafulltingi megim vær sæmiliga giora vars herra keisarans erendi, sva at gudi sialfum vel liki ok oss afi sæmdar

¹ saal. 2 Cd; berr 1 Cd; rekr 1 Cd.

² saal. 2 Cdd; Platenatus 1 Cd; Flacontanis 1 Cd.

i þessum heimi.» Guds madr Nicholaus talar þa til þeira miok
kærliga biodandi þeim i bod sitt um daginn heim i borgina, at
þeir taki blezan til brottferdar. Þeckiaz þeir iarlarnir giarna þetta
bod kennandi virðuligan verdleik gofugligs fodur Nicholai, biod-
5 andi sinum undirmonnum at fordaz hveria ospekt i þeima by, sem
Nicholaus bad fyrir. Fara þeir nu fagnandi heimleidis til borgar-
innar glediandiz af nalægd sva mikils fodur. Ok sem eptir er
skammr vegr, renna ut nockurir menn af stadnum i mot þeim med
harmi miklum ok hugaræsingi sva segiandi: «Godi herra ok heilagr
10 fadir, ef i dag væri þer sialfir heima i Mirrea, myndi eigi þrir
saklausir menn vera til dauda dæmdir.» Heilagr guds madr svarar
þeim sva: «Fyrir hveria sok eru þeir til dauda dæmdir, eda i hver-
ium stad er þeim daudinn fyrirheitinn?» Þeir svara: «Dacianus
domandi, segia þeir, hefir blindat sin skynsemdaraugu med gull-
15 penningum at lata þa menn halshoggva, en borgarlydrinn hitnar
med sut ok grati, leitandi ydvalt miskunnarfullt faderni medr
miklu kalli ok hareysti, en fundu ydr eigi.» Guds madr Nicholaus
sem hann heyrir sva hord tidendi, verdr hann storliga hryggv upp-
kveiktr med elldi astarinnar i sonnum algiorleik miskunnarinnar,
20 bidiandi iarlana ser fylgia med mesta skunda fram i borgina.

87. Nu sem heilagr guds vin Nicholaus kemr med sinni
fylgd innan borgar i þann stad er Leonti heitir, spyrr hann sem
akafligast, hvat nu væri titt um þa menn, sem skemztu voru dæmdir.
Honum er svarat: «Ef þu, heilagr fadir, vill þeim hialpa, þa skunda
25 sem mest, þviat nu skommu voru þeir leiddir fram a stræti hins
heilaga Dioscori.» Ok er guds madr kemr i greindan stad, sem
hann matti hvatazt, ok finnr þa enn eigi, spyrr hann nærverandis
menn, hvart þessir þrir lifdi eda hvert þeim [hefði skemstu skotid
verit]. Honum verdr svarat med þeima hætti: «Heilagr fadir, nu
30 voru þeir skommu leiddir ut af borginni sva heitanda port.» Guds
madr kveikiz þa at nyiu til eptirsoknar, rennandi ut af portinu
sem hvatast, spyriandi moti ser komandi mennu, hvat nu lidi þeim
þrimr, er dæmdir voru. «Herra minn, segia þeir, þessir menn, er
þer at spyrit, eru nu framkomnir i þann stad er Virra heitir, ok
35 skulu þar vera halshoggnir.» At heyrðri þessi grein rennr guds
madr fram i greindan stad sem akafligaz, þo miok mæddr af longum
veg, finnandi þar mikinn lyd saman kominn, siandi þessa þria
menn standandi i midium mannhring med bundnum hondum a bak
aptr, at beygdum kniam, huldum asionum ok framrettum svirum

40 1 [saal. 4 Cdd; væri þa undan skotit 1 Cd.

bidandi sins dauda; þviat madr stendr uppi yfir þeim með brugðnu sverdi, ok engi dvol onnur a hans hoggi, en su at borgarlydr nær staddr vill með engu moti þola, at þeir menn se drepnir, fyrr en [Nicholaus erkibyskup kemr til alitandi¹ daudasokina. En er herra erkibyskup kemr inn a þingit, tekr hann rettlatr skiott til rads, ottandiz hvarki heimligt valld ne hvasseggjat sverd manndraparans, rennandi þegar i stad fram at þeim, er [brandinn helldr brugðinn², treystandi sem leo fyrir utan mannligan otta, gripandi sverdit brott af þeim styrka manni sva segiandi: «Ek er buinn með guds vilia mitt lif ut gefa fyrir saklausan dreyra þessarra manna.» Ok þegar an dvol kastar hann brandinum langt i brott a vollinn, leysandi bandingiana i fullkomnu frelsi af ollu valldi sinna ovina, sva at engi madr i verolldinni þordi einu ordi i mot mæla eða nockurskyns talmán a gera, þviat allir menn kendu osigranliga einord erkibyskups ok þar með yfirvættis valld ok verdleik.

88. Nu sem þetta er at gert, bidia þeir borgarmenn, sem gott hófdu til lagit þessa mals, at virðuligr herra Nicholaus viki til fundar við Eustachium iarll, er yfirvalld hafði borgarinnar, sem fyrr var skrifat, þess erendis at segia honum, hversu uheyriliga hann stiornar þvilikum malum. Ok er sæll Nicholaus kemr inn i iarllsins gard með sinni fylgd fram at hans herbergium, er honum sagt af vardhalldzmonnum, at virðuligr herra Nicholaus er frammi i gardinum, ok þó at iarlinum þætti betr, at fundi þeira Nicholai erkibyskups bæri nu eigi saman at sinni, þorir hann eigi annat fyrir augu sin en standa upp ok renna fram i gardinn moti erki- byskupinum heilsandi hans personu, sem til heyrdi. En er þeir finnaz, talar guds madr sva til iarllsins: «Þú vandr ovinn rettlætis ok grimmr niðrbrotzmadr logmalsins, hvi giorir þú þik sva diarfan, at þú gengr mer i augsyn ofdryckiumadr blodsins? Þitt ranglæti er sva fagnadarlaust, at miklu sætari kenniz þér dreyri mannzins en seimr hunangsins. Uminnigr ertu fullr af agirni, hvat drottinn bydr i ritninginni sva segiandi: eigi skulut þér fyrirdæma, segir hann, saklausan mann ok rettvísan. Þessa glæps, sem drottinn fyrirbydr i þessum ordum, matt þú kenna þik samvitugan³ a nalægum tímum.» Iarl svarar þá með litillætis yfirbragði framfallinn til fota erkibyskupinum: «Godi herra, segir hann, reidiz mer eigi of miok ydrum undirmanni, heyrit helldr sannleik ok haft frammi þolinmæði. Ek er eigi sekr þessa lytis, sem þér.

¹ [blezadr fadir ser adr yfir 1 Cd. ² [a brandinum helldr brugðnum 1 Cd. ³ samteingdan 1 Cd.

herra, berit at mer, helldr Simonides ok Eudoxus tveir borgar hofdingiar, þviat þeir unnu verkit; taki þeir hirtingina, badir miklu flötari til blöðuthellingar en ek.» Nu með því at Nicholaus vissi oll sannynði þessa hlutar, at iarl hafði þegit meir en tvau
 5 hundrut marka silfrs til þess at drepa saklausa, svarar hann iarlinum miok byskupliga, sem her ma heyra: «Eigi er þat satt, iarll, er þu segir, at Simonides ok Eudoxius se fyrir þenna glæp asakandi, helldr þin fiaragirni, þviat silfrpenningar blindudu þin augu steypandi þik fram i þvilika glæpsku. Nu tru ordum minum, at
 10 sva illa sem nu samsetr þu ranglæti ok lygi, skal ek eigi þyrma þer ok með engu moti eptirmæli veita þinum glæpum, helldr skal ek greiniliga segia Constantino keisara, hversu hæðiliga þu styrrir því valldi, sem hans herradóm (hefir þik yfir settan¹, þviat þu giorir herskap af hans godvilja; muntu þa makliga sialfr taka þær
 15 pinur, sem nu veitir þu odrum aflagliga.»

89. Nærri þessum hlutum standa fyrr sagdir herramenn heyrandi asakanarord erkibyskups a iarlinn, hvat er þeir harma sakir manndomligrar gæzku, biddandi litillatliga virðuligan herra Nicholaum, at hann miskunni iarlsins mali, sektina fyrirlatandi með
 20 hofsemd ok litillæti². Ok gofugligr herra Nicholaus heyrir giarna þeira bænir sektina fyrirlatandi, miukliga talandi, tekna meingjörd ok kinnroda skriptandi, fogrum ordum aeggjandi, at sva miok fyrirbodna fiaragirni se hann eigi optar fremiandi. Eptir sva gert gengr herra erkibyskup heim til herbergis ok til borz, halldandi
 25 fridan fagnat sva lengi sem fyrr greindir herramenn villdu, gefandi þeim at skilnadi blezan sina ok sanna vinattu. Eða þeir sidan farsælan³ byr heim i Frigiam með bænafulltingi sæls Nicholai, styriolld an stridi niðr setiandi, frid formerandi, allan lyd þeirar halfu undir keisarans herradóm aptr kallandi, sidan með sæmd ok
 30 mikilli mekt til Constantipolim heim vendandi. En er keisarinn heyrir sva frægiliga ferd þessarar hofdingia, at þeir hafa sigrat hans uvini an stridi eða mannskada, fylliz hann mikilli gleði, farandi ut i moti þeim með allzkyns skemt看 ok agætu foruneyti sinna hirdsveita ok morgum lyd karla ok kvenna, leidandi þessa
 35 hofdingia inn i sina holl með fullum heidri sva sem nyia sigrvegara, gerandi veizlu agæta með dyrazta kosti veralldar skemtana.

90. Nu sem greindir iarlar hafa sva frabærliga stett i keisarans vinattu, kveikir sialfr fiandinn sva mikla ofund ok illzku i

¹ [*saal*. 1 *Cd*; skildi (skipadi) þer til rettinda 2 *Cd*. ² *saal*. 1 *Cd*; rettlæti 2 *Cdd*. ³ hagstæðan 1 *Cd*.

nockurra manna hiortum þar innan hallar, at þeir etaz ok angraz fyrir annarra farsæld med sva helvizkum broddum eitrligs hatrs, at þessa þria hofdingia saklausa vilia þeir hafa i dauda ok þar sitt goz mikit til gefa, at eigi megi þessir menn lengr niotandi verda þvilikrar sælu, likiandi eptir diofinum sialfum, er ofundadi sælu Adams i paradiso leitandi i mot honum radagerdir, at fyrir bodorda brot yrði hann af fagnadinum ut kastadr. Sva giora þessir hans limir, honum i fotspor gangandi, sém allir þeir er elska ofundarsyki, aukandi afskapliga sina pinu med annars mannz sælu; þviat ein-kannliga er þat vidrkvæmiligt, at sa hafi sialfr illt, sém [eigi þolir 10 opindr, at annarr iafukristinn hafi gott, ok þvi verr, at hann kaupir med penningum, at naungrinn hafi illt. Hvat er diofulgra verk, en at kaupa annars mannz skada med sialfs sins tvifolldum skada, þat er at skilia bæði andar ok likama. Sva gera þessir, sém fyrr voru nefndir, spillandi keisarans hirdstiora med fegiofum 15 gefandi honum meir en þusundrat punda gullz til þess at rægia þessa þria iarla fyrir keisanum, sva at þeir allir fai skiotan ofagnat. Urdu þeir fyrir þa grein skyllðir rogit at kaupa, at med engu moti funduz sannar sakir fram at hafa. Þvi kyssaz her kærliga sin i milli tvær dætr diofulsins ofund ok agirni; þviat 20 sagdr hirdstiori Ablavius at nafni brennr innan med agirndarloga eigi minnr, en ofundarelldrinn leikr þa uvinarins limu, er feit gafu. Uminnigir eru þessir hvarirtveggiu guds ovinir, hvat ritningin segir, sva mælandi sém her fylgir: Giorit eigi flærd eda prett ydvar i milli, þviat sa madr, er med svikum aflar, glatar rettætlinu. Nu 25 ef þessi Ablavius agirndar fullr væri spurdr, hvat hann hefði aflat, mundi hann skiott svara, at margra manna sæla væri þat. Þessi andsvor hefir hverr madr, er rangliga aflar fiarins, litandi þat einu, er hann tekr inn, en gefr þvi ecki nafn, er hann lætr ut. Er þo sa munrinn, at hann inn tekr fallvalltan penning med fesinki, 30 en leggr ut tru sina ok hiartaliga dygd; her i mot hefir hann þa rikleik i fehirdzlu en fagnadarlausa fataekt i hiartanu, hugsandi hvat hann aflar, en ecki hvat hann missir, kastandi brott i penninga dratt sin beztu audæfi, þat er elska guds ok manna, er hann skyllði leida eptir himneskri skipan til eilifra fagnada; þviat a 35 domsdegi er betri rikleikr sonn elska en morg femuta, fyrir þa grein at fallvöllt audæfi frelsa eigi þa menn af helvitis bruna, sém adr neyta þeira rangliga. Hvat er oflitt verdr hugsat i þessum heimi, þa er madrinn setr sik sva agiarnan, at hann hirdir med

engu moti, hvar hans manndomr ferr, ef penningar liggja í skauti¹,
 sva sem þessi vansignadr maðr er nu skemztu var nefndr, þvíat
 honum þótti engis vert at drepa .ii. salur ok þrjá likami, til þess
 at hann fengi gull meira, en adr hafði hann; þvíat senniliga villdi
 5 hann í forði hafa keisarans sal ok sína, þá er hann rægdi sak-
 lausa svá talandi með hegomligri dyrd ok gylldum² falsaradomi,
 sem her ma heyra: «Yðr se kunnigt, minn frægasti herra, undir
 hvers stíorn ok stilliligu valldi allr heimr hvíliz í fríði, at su
 diofuleins drambsemi, sem ut dreifir alla illzku, hefir upp vakit
 10 yðr í moti leyniliga ok miok grimma ovini. Senniliga er þat sart
 at vita, hversu þrír höfðingar, er yðvarr herradomr sendi til
 Frigiam, kunnu afskaplaga ser í nyt at færa veitta sæmd; þvíat
 þeir faz í þingán ok stefnum víð lyðinn, veitandi nu þegar gíafir
 stinnar ok stórar sínum samblastrsmonnum fyrir heitandi ymisligar
 15 vírðingar með gnogum metordum, til þess sem afskapligt er at heyra
 ok uhæfufullt fram at bera, þat er, minn herra, at drepa yðr en taka
 síðan ríkt undir sik. Nu meðr því at ek vart varr þessarra
 svíkræða af sialfum þeira kumpanum ok lagsmonnum, þóða ek
 eigi annat gera en opinbera yðru valldi sva framdan hátt bolvadra
 20 svíka, at ek forðadiz hræðiligan guds dom, ok eigi fella ek með
 ovinum guds í yðra misþykt ok reidi; þvíat eigi eru þeir einir
 sekir, er slíkt gíora, helldr ok allir, er gerandum samþykka. Hefir
 ek yðvarr þíonostumadr lagit þetta ranglæti mér af baki, gíorit
 þér nu, sem bezt gegnir yðru ríki ok þér skílit, at eigi ofgiz of
 25 miok ranglætit.

91. Sem Constantinus keisari heyrir þvílík ord Ablavij, truir
 hann fullkomin sannýndi vera, sem trulýndum undirmanni ok
 kærum vín heyrði fram at bera, ok fylliz mikíllar reidi til fyrr
 nefndra höfðingja, sva at fyrir utan allt þrof lætr hann grípa þá
 30 ok inn kasta í myrkvastofu ok fíotra. Ok sem þeir hafa setíð um
 tíma, líkar rogsmonnum stórilla, er sva lengi dvelz daði þeira;
 ganga nu til Ablavium í annan tíma með mikílli hurran illgíarnra
 orða ok segja sva: «Til hvers kemr þat, er þú sýsladír, segja þeir,
 at varir uvínir væri innkastadír, ef nu skulu kumpanar þeira ok
 35 fulltingsmenn híalpa þeim ok huggan veita hversdaglíga, en at
 síðustu fríalse gíora ok fullkómít líduga, sem þeir ætla, en gíallða
 oss allar þínur þeira þröngvínga. Nu gíallt þú oss gull vart, at
 þessir menn fai bana.» Ablavíus hlýðir enn gíarna fíandans erönd-

1 saal. 3 Cdd; síð 1 Cð. 2 saal. 3 Cdd; myklum 2 Cdd. 3 yðru
 40 valldi í mot tilf. 1 Cð.

rekum gangandi an dvol fyrir keisarann með þvílíkum ordum: «Ek vil enn gera ydr kunnigt, minn goði herra, fyrir dygðar sakir, at þeir þrír menn, sem þer letut inn í myrkvastofu setia, letta eigi af uppteknum sinum illræðum, heldr hafa þeir enn vandan ok omilldan samburd með lydnium.» Sem hann fagnadarlauss hefir sva talat ok undirflutt, diktar herra keisarinn dauda sentenciam¹ upp á þessa þria menn, biodandi Ablavio sva rad fyrir gera, at á næstu nött fai þeir allir bana. Verdr Ablavius við þenna orskurd geysi gladr, utgangandi af keisarans herbergi, myrkvastofuvordinn til sin kallandi, sva segiandi: «Þá þria menn, sem þu hefir í vardhalldi, skalltu í nött af lífi taka eptir keisarans bodi.» En er carcerarius² heyrir þvílík ord, verdr hann beiskliga hryggr, gangandi til stofunnar með sarum grati sva mælandi: «Ek vil giarna tala við ydr, herrar minir, en skialpti ok ákefðarotti ydvars dauda ognar mér sva, at ek ma eigi ordi upp koma; sart er þat at vita ok hiartaliga hormuligt, at vær skulum skilia verða hina næstu nött með grimmum dauda, ok sæll væri sa, at vær hefðim alldri sezt eða vidkenzt, er varr skilnadr skal sva beiskliga ut ganga. Nu vitit fyrir vist, at orskurdr er fallinn á ydvart mal, sva at á næstu nött skulu þer allir deyia grimmum dauda.» En er fyrr nefndir menn heyra sinn dauda sva bráðan fyrrisagðan, ottaz þeir akafliga slitandi klædi sin eptir þesskyns landskap, leysandi lockana, klæðandi³ asionuna, [dreifandi dupt⁴ yfir hofut ser, með grati miklum ok veinan sva kallandi upp í himininn allir í senn: «Hvat gerðum vær veslugir ok syndugir, er vær skulum sva rangliga deyia, hverr er sa hinn mikli glæpr, er oss giorir umakliga ollu lagaprofi, hvi skulum vær sva deyia, at oss skal adr enga sok gefa?» Nu sem þeir salugir hafa langa stund sva romat, kemr Nepociano til minnis fyrir íblastr heilags. anda, hversu sælazti fadir Nicholaus erkibyskup hafði styrkliga frialsat þria menn saklausa undan brugðnu sverði ranglatra; því hefr hann sína bæn til almattigs guds með miuku hiarta ok sannri víðkómning taranna undir formi þvílíkra orða: «Heyr þu, eilífr gud, verandi konungr ok uppras allrar birti þessa heims, þu ert skapari hlutanna⁶ ok skipari þiódanna. Meðr þínu bodi beygiz loptit moti iordunni, ok þu temprar hafit, at eigi drecki þat iordina. Miskunna þu oss, drottinn, þinum þionostummonnum frialsandi oss í stormerkium þinum, sva sem þu

¹ urskurd 1 Cd. ² myrkvastofuvordrenn 1 Cd. ³ saal. 1 Cd;
blodgandi 1 Cd; blediandi 2 Cdd. ⁴ [ausandi dupti 1 Cd.
⁵ uppspretta 1 Cd. ⁶ herranna 1 Cd.

liduga gerdir þria menn fyrir vin þinn sælan Nicholaum.» En er þeir tveir heyra þvilik ord af munni Nepociani, kemr þeim i hug at kalla a signat nafn Nicholai, ok sva segia þeir allir i senn med hareysti: «Heyr þu mikill ok milldr guds iatari, virðuligr herra i 5 verdleik ok nafni, þionn eilífs konungs, heyrdu agætr forsiomadr fiarhlutar drottins þins, hinn sælazti Nicholae! vertu nalægr varum bænum, þott þu ser oss fiarlægr at likamanum, frialsandi oss af haska daudans, sva sem þu leystir þria saklausa menn undan sverdi manndraparans, at vær lidugir fyrir þinar gofugligar bænir odlimz 10 at lita þina asionu, þackir gerandi fyrir sva miklum velgærningi, sem nu ter þu oss, virðuligr guds iatari.»

92. Nu sem iarlarnir hafa lyktad sina bæn, birtiz sæll Nicholaus Constantino keisara a þeiri somu nott, þegar skiotliga sem hann er sofnadr, ok enn er eigi kominn sa timi, at carcerario syniz 15 vidrkvæmiligt at taka fyrr greinda menn af lífi. Erkibyskupinn gengr diarfliga inn i keisarans holl ok at honum med snorpu andliti: «Þu Constantine, segir hann, ris upp i stad, biodandi at þeir þrir menn riddarahofdingiar, sem þu rangliga inn kastadir, se utleiddir af myrkvastofunni fyrir utan alla hindran, þviat þeir 20 eru med ollu saklausir ok daudans umakligir. En ef þu dirfiz at hafna [þessi min bodord¹, mun ek bidia drottin minn Jesum Krist, at hann reisi upp i moti þer opolanligan bardaga, skalltu þar deyia, ok ek skal þinn likama skogdyrum gefa.» Vidr þvilika heitan skelfiz keisarinn storliga miok ok svarar sva: «Hverr ertu, segir 25 hann, sva furduliga diarfr ok yfirvættis mattugr, at a nattar tima treystiz at ganga inn i holl vara?» Sæll guds madr svarar: «Ek er, segir hann, Nicholaus Mirrensis erkibyskup», brott hverfandi eptir þat af keisarans augliti. A somu stundu birtiz agætr byskup vandum Ablavio talandi reiduliga til hans þvilikum ordum: «Þu 30 ranglatr domari, fullr med bleckingaranda, hladinn med prettum ok undirhyggiu, falsi ok hegoma, ris upp an dvol ok lat or myrkvastofu leida þa þria hofdingia, er þu hefir umilldliga leikit fyrir solltinn hungur þinna glæpa. Nu ef þu dirfiz odrúvis at gera, skal ek bidia drottin minn, at yfir þik komi fyrirlitlig bradasott, sva at 35 þu vellir modkum til bana, ok þitt hyski fyrirfariz hlutlaust allt saman godrar minningar yfir iordina.» Ablavius verdr hræddr vid sva strida asakan ok svarar þo um sidir sva segiandi: «Hverr ertu, er sva stritt talar, eða hvadan komtu?» Guds madr svarar: «Ek

1 saal. 1 Cd; vidbragdi 2 Cdd; ifrbragdi 1 Cd. 2 [saal. 2 Cdd;

þessor min bodord 1 Cd; þessum minum bodordum 2 Cdd.

er Nicholaus pionn drottins vars Jesu Kristz Mirrensis erkibyskup», ok hverfr i brott sidan.

93. Nu er þat titt med keisaranum, at hann þorir eigi til svefnis at fara, medan sva buit stendr; riss hann upp ok sendir eptir Ablavio. Er þetta miok allt i senn, sem fyrr var greint. 5 Ok er þeir finnaz, segir hvarr odrum, hvat heyrt hefir ok sed. Hvar fyrir keisarinn bydr honum, at hann fari til myrkvastofunnar aptr kallandi orskurdinn, ok geymiz menninir i betra stad bidandi morgins, ok sva geriz. En a næsta dag eptir bydr keisarinn þessa þria menn leida fyrir sik, sva at mikill mannfildi var saman 10 kominn, litandi til þeira i fyrstu grimmum augum ok ognanda andliti sva segiandi: «Segit veslugir menn, med hvers meistara-domi þer erut lærdir a galldralist at unada oss a nattar tima medr spottsamligum sionhverfingum?» En sva snorpum keisarans ordum þora þeir salugir engu svara sakir hrygdar daligs dauda, helldr 15 standa þeir med lutu hofdi þegiandi ok skialfandi. Ok er keisarinn hefir spurt þrysvar med sama hætti, svarar Nepocianus ok þo miok hræddr sva mælandi: «Sva sem almattigr gud gaf ydr i hendir, godi herra, taumalag þessarrar veralldar i stiorn ok riki giptufullrar sæmdar, sva namum vær alldri ydrir þionar forneskiu svikligrar 20 flærdar.» Keisarinn talar þa: «Segit oss, ef þer kennit þann mann er Nicholaus heitir?» En er þeir heyrdur Nicholaum nefndan, taraz þeir med miklum fagnadi, sva at allir kvomuz vid, þeir er nær voru, sva segiandi sem einum munni: «Heyrdu þionn hins hæsta guds, sælazti fadir Nicholae, hialpa þu ok frammi statt, at 25 þrir menn piniz eigi saklausir.» Ok er hlíod fekz, talar enn keisarinn: «Setid nidr hiartaligan otta likamligs dauda bodandi oss, hverr þessi Nicholaus er, sva sæll ok rettlatr, trulyndr, milldr, heilagr ok nalægr eilífum gudi odaudligum, at hann ma gera þvilika hluti.» Þeir byria þa skorugliga sinn framburd segiandi af 30 sælum Nicholao, hvat er þeir hofdu sed ok heyrt. En eptir þat talar keisarinn: «Farit sem hvatazt ok gerit klædaskipti, margfalldar þackir gudi veitandi ok þessum sælazta manni, er ydr frialsadi af lifshaska med sinu bænafulltingi. Her med skulu þer bua ferd ydra til fundar vid þenna agætazta guds mann, takandi 35 ut af varri fehirdzlu sæmiligar giafir, er vær vilium senda honum; her med bidit hann einkannliga af varri halfu, at hann se var minnigr i sinum bænum vid varn herra Jesum Krist, þann er dyrligr er i sinum helgum monnum gerandi stormerki a himni ok iordu.» Þessum keisarans bodordum verda fyrr nefndir hofd- 40

ingiar fegnari, en fra megi segia, takandi ut af keisarans thesaur
 dyrar presentur, þat var bordfara [skal mikil¹ med raudu gulli,
 sett dyrum steinum, ok onnur ker minni grafin med undarligum
 hagleik i meistaradomi agætum; her med eina bok alla buna med
 5 skæru gulli, ok tvær kertistikur med sama kosti hreinazta gullz ok
 agætliga gervar med frabærligu formi. Þessar gíafir bera þeir
 fram signadum Nicholao erkibyskupi, berandi honum vinsamliga
 kvediu keisarans med þeim bænarordum, sem fyrr voru skrifut,
 segiandi honum allan hatt hins fyrra efnis, margfalldar þackir
 10 gerandi greindrar miskunnar. Ok er vars herra vinr heyrir þeira
 ord, hefr hann augu sin til himins lofandi himneskan fodur fyrir
 alla sina miskunnsemd stormerkiliga synda i þessu mali, sem hann
 ubrigdiliga fremr yfir himin ok iord allt fra upphafi, gefandi greind-
 um höfðingium blezan sina at skilnadi, snuandi sidan aptr til sinna
 15 eiginligr hluta med gledi ok andligum fagnadi i varum herra
 Jesu Kristo. Heyrði milldr drottinn ok miskunnssamr af sinu
 hasæti bænir virduligs herra Nicholai framsteyptar fyrir ríki ok
 radi herra Constantini, þviat nefndum keisara gafz fyrir gudliga
 milldi veralldligt afspringi, makligr erfingi yfir hans hasætisstol
 20 uppsitiandi Constantinus hinn þridi, sva lengi ríkiandi, næstr fyrir
 Justinianum keisara, sem i upphafi sögunnar matti undirstanda.

94. A nockurum tíma kemr fyrir syndagialld mannanna sva
 offugt hungur ok hallæri inn i Liciam, at menn hafa [vist eigi líkams²
 naudsýniar, þviat sædin friovaz eigi, neitandi sinum faganarmonnum
 25 veniuligt vídværi. Af þeima hlut angraz guds mádr sœll Nicho-
 laus storliga miok, er hann ser eynd ok vesaldarpinu lydsins, en
 fær eigi at gert sakir hallæris. Ok er þessi hegndartími stendr
 yfir, koma storskip morg saman or Egiptalandz hafi leggiandi inn
 til hafnar Adriaticum, er fyrr var nefnd. Þessi skip eru keisarans
 30 eign af Miklagardi nykonnin af Alexandria or Egiptalandi hladin
 med hveiti ok dyrazta kosti. Ok þegar i stad sem landzfolkit hefir
 vissu af, drifa þeir til skipanna falandi hveitid fyrir fulla penninga,
 en skipamenn neita þeim [alla solu³, segiandi gozit keisarans eign
 en eigi sina. Hverfa þa landzmenn hryggir fra, takandi þat rad
 35 er þeim hafði alldri brostid, þat er at renna til Nicholaum erki-
 byskups bodandi honum nálægd skipanna ok andsvor formannanna.
 Ok þegar i stad fyrir þeira bæn hefir blezadr Nicholas sik fram

¹ [*saal. 1 Cd*; ker skal storliga mikil *1 Cd*; st(!) storliga mikil *1 Cd*;
 stettarker storliga mikil *1 Cd*. ² [*saal. 2 Cdd*; eigi líkams vist

40 ser til (vist i) *2 Cdd*. ³ [allri solu *1 Cd*.

i veg til hafnarinnar. Nu sem hann kemr þar, heilsar hann astsamliga keisarans monnum talandi sidan með þeima hætti: «Þat er mitt erendi með bænarordum hingat til ydvar, dugandis menn, at þer litid godmannliga fyrir guds skyld yfir hungur ok vésöld þessa folks, er nálaga hnigr af matleysi¹, veitandi nockut af því mikla hveiti, sem þer hafit meðferdar, at þar fyrir næriz lydrinn ok lifi.» Þessum erkibyskupsins ordum svara formenn skipanna: «Fadir, segia þeir, eigi þorum vær hlydni veita þvílíkum bænarordum, þvíat vær hofum eigi traust af keisarans² vinattu yfir þess hattar gerdum, heldr varum vær þvingadir³ til eigi fyrir miklar sakir at fara til Alexandriam eptir sva miklu hveiti, sem allt er mællt ok reiknat upp i herra keisarans varnad.» Sæll Nicholaus talar þá: «Giorit brædr minir, sem ek bidr, at sagdr lydr fordiz sva mikla pinu, reiknit ut hundrat mæla hveitis af hveriu skipi kauplaust, en ek geng-i borgan, fyrirheit ok framiattan i nafni drottins mins, er ek þionar, at þer skulut engan þurd a finna þann tima, sem þer hveitid ut reiknit umbodsmanni Constantini keisara.» Sva mikill kraptr fylgir þessa mannz ordum erkibyskupsins, at skiparar þora með guds vilia þessu iata, veitandi af hveriu skipi hundrat mæla. Ok þegar sem þat er gert, eru lyktud erendi þeira i nefndan stad, ok fa blidan byr ut af hofninni siglandi farsælliga, sem æskiligaz matti, þar til er þeir taka Miklagard; reikna keisarans monnum sva mikit hveiti upp ok nidr i alla stadi, sem þeir ut toku af Alexandria i fyrstu. Ok er þeir hugleida með sér, hversu fagrliga fullgert er fyrirheit Nicholai erkibyskups, þora þeir eigi [fyrir gudi at hallda nidri⁴ þvílíku stormerki, heldr boda þeir sannliga keisarans monnum allan hatt þessa verks fra upphafi til enda; lofa þá hvarirtveggju guds nafn, er þvílík stormerki vinur fyrir ast ok elsku sinna þionostumanna.

95. Af guds manni Nicholao er þat greinanda, at hann parterar lyd sinum i Licia þat hveiti, sem fyrr var skrifat, skipandi hverium til handa sva mikit, sem honum syndiz þorf til vera. Fylgdu þessu hveiti onnur stormerki eigi minni, þvíat fyrir orleik almattigs guds veittiz því sva mikil aukning með guds vinar sundrskipting, at ollum ok serhverium vann vel þorf þat ar ok annat til. Her með sadu margir þessu hveitikorni til avaxtar, ok blektiz engi madr i tomum ristli, heldr tok hverr ok einn god starfalaun

¹ hardretti 1 Cd. ² alfu eða tilf. 1 Cd. ³ saal. 2 Cdd; þungadir 1 Cd; þyngadir 1 Cd; þyngdir 1 Cd. ⁴ [annat en hallda upp 1 Cd.

sins erfidis með gnogum avexti, hvat er engum manni mun þickia utruanligt, þviat þetta sialft er fyrirheit vars herra Jesu Kristi sva segianda: «Ef þer hafit tru sva sem mustardzkorn, munu þer segia þessu fialli: far hedan i brott, ok þat mun i stad fara.»

5 Þat annat er varr herra segir sva: «Sa er a mik truir, segir hann, mun gera þvilik verk sem ¹ ek giorir, ok hann mun giora meiri hluti.» Senniliga trudi Nicholaus a þenna sama drottin, i hvers fulltingi hann matti vinna þvilikt ok sva mikit stormerki.

96. I þessum tveim iarteignum næstum er audsyniliga birt, 10 sem vær fyrr sogdum, byskuplig roksemd, einord ok forstada, er guds madr Nicholaus veitti kristiligri hiord ser undirgefinni. Her skinn liosi biartara, hverir heilagleiks gimsteinar raktu með frabærri fegrd i gofugligum anda Nicholai erkibyskups, at hann daudligr madr i brigdiligum likama var sva nalægr bænum til sin 15 kriupandi manna, sem þeir er sigrat hafa. heiminn ok eru uppteknir af hollzins logmali til eilifra fagnada. Her með var hans truar styrkr sva mikill i gudi, sem nu matti heyraz i næsta capitulo, at eptir þvi sem sannleikrinn vattar in ewangelio, matti hann fiollin or stad hræra, þviat ufalsadri tru i sonnum gudi er 20 ecki umattuligt at gera. Var ok eigi undarligt, þott Nicholao erkibyskupi gengi greitt at þiggia kraptalanin af gudi, þviat sa var honum storliga nærri, er veitir þvilika hluti; sva nalægr, sem i ordum drottins vars Jesu Kristz verdr liost, er hann segir: «Ef nockurr elskar mik, segir hann, sa mun vardveita mitt bodord, ok 25 fadir minn mun elska hann, ok vit munum koma til hans ok gera vist með honum.» Nu þa senniliga elskadi Nicholaus þenna sama Jesum, er sva taladi, þviat i ollum hlutum af hans lifi frambornum verdr skilianligt, at hann vardveitti bodord lifanda guds sonar. Hvar fyrir gud fadir ok hans eingetinn sonr skipadi sitt sæti meðr 30 honum, ok sidan gud var i sæti kominn meðr hans salu, var hann senniliga sialft himinriki vördinn, þviat almattigum einvalldskonungi heyrir eigi annat sæti at hafa en himinn, hvat er drottinn skyrt vattar sva talandi fyrir spamanninn: «Himinn er sæti mitt.» Ok hinn visi Salomon giorir enn liosara: «Rettlatz mannz 35 ond er sæti spekinnar,» segir hann. En Paulus vattar, at Jesus Kristr er guds kraptr ok speki guds. Nu er með vitnisburd ritninganna liost ordit, at ond rettlatz mannz er himinn, þa er sæti guds er kalladr himinn. Hedan segiz af heilogum predicatorum fyrir salmaskalldit: [Celi enarrant gloriam dei². Vidrkvæmiliga segium

vær signada ond Nicholai erkibyskups himinriki eptir orskurd hins mikla Gregorij, fyrir þa grein at hann girntiz ecki stundligt her a iardriki, helldr fystiz hann uafiatliga til himneskra fagnada. Þvi bygdi drottinn med honum sva sem i himneskum hlutum, hvat er enn mun [eigi leynaz¹ fyrir byrianligan æfintyr, hversu spadoms andi geislar hann i gegnum ok gæddi med vitzku ok valldi, framarr en fyrr se lesit i frasognum.

97. Einn storliga ríkr madr var i þeiri halfu Licie, sem hnigr undir erkistulinn i Mirrea, var þessi madr kvænt^r, ok miog eptir þvi sem honum þotti bezt, þviat husfru hans var honum ¹⁰ miok skaplik, eigi til godra verka helldr til undirhyggju ok flærd-samligra svika medr allzkyns agirni ok fiandligri feskni. Fylldu þessi hion þat, er fyrr var skrifat i capitulo agirndarinnar, at þau gafu engan gaum at, hvar manndomrinn for, þegar fefongin lagu vid. Var þat fyrsta kyn illz tilbunadar, at þau letu miok mann- ¹⁵ fatt vera i sinum herbergium hafandi sialfra sinna² vardveizlu yfir ollum hlutum, þviat þau trudu engum, ok i odru lagi sva timulaus³, at þau mattu alldregi verðskyllda goda þionostu af nockurum. Var þeira gardr i kaupstad einum, ok mattu þau fyrir þa grein marga vega komaz at penningum. Nu berr sva til einn dag a þeira ²⁰ gardi, at þangat koma þrir okunnir menn med godan kaupeyri; beida þeir bonda veita ser herbergi um nottina, þviat þeim monnum var okunnigt fyrir. Fyllidiz þat med þessum monnum, sem ordzkvidrinn⁴ segir, at okunnr kaupstadr stelr margan mann fe. Lætr bondi sem hann se hinn beinasti vid gesti skipandi þeim ok ²⁵ gozi þeira utiskemmu nockura, litr a fiarhlut þeira, ok syniz miok fagr ok eiguligr. Lidr sidan dagrinn ok kemr nottin; segir þa husbondi fru sinni, sem adrir menn eru i svefni, at þau skulu upp standa ok rada at kaupmonnum, þviat þeir hafa sva mikit goz, segir bondi, at þat er fullfengi. Þesskyns radagerdar var husfreyia ³⁰ allz ecki letiandi; þvi standa þau upp hliodliga bædi samt, tekr bondi breidoxi sina harhvassa ok gengr med hana til skemmunnar, luka þau upp hurdu ok stilla hliott þar til, er gestir sofa. Hafdi bondi veitt þeim um kvellidit flatsæng eina at sofa i ollum saman, var fyrir þa radagerd storliga hægt at vinna at þeim skiott. Ok ³⁵ þegar i stad gengr bondi upp at sænginni hoggvandi um sinn til hvers þeira sva hart ok titt i hofudit, at stendr i heila. Sem þeir

¹ [reynaz 1 Cd. ² saal. 2 Cdd; sin 3 Cdd. ³ saal. 3 Cdd; trulaus 2 Cdd. ⁴ malshattrinn 1 Cd.

eru allir erendir¹, bera hion saman rad sin i annan tima, hversu nu skal med likamina fara, at engi madr a iardriki megi þessa viss verda. Þvi skytr þeim i hug, sem undarligt er frasnagnar, at þau skuli kryfia bukana ok taka i brott or innsterin sockvandi, þeim med grioti nidr undir einn fors, er nærri fell stadnum, en bukana sialfa syniz þeim at sallta nidr i eina grof nedst undir þar, sem vidværiskostr þeira liggr uppi yfir. Þetta sem nu var skrifat, fylla þau allt ok fullgera, adr'lysir af degi. Giorir bondi um morgininn snemmendis ord a fyrir heimamonnum, at furdu
10 tidlatir væri kaupmenn þessir til brottfarar med allt sitt, ok þat annat segir hann, at þeir vilia eigi seinaztir vërda fram a torgit til kaupstefnunnar.

98. Eigi miklum tima sidar en bondi hefir sva umannliga aflat fiarins, visiterar gofugligr guds vin Nicholaus erkibyskup
15 syslu sina, ok kemr hann med sinu agætu foruneyti i þenna sama stad, gerandi menn fram fyrir til þessa rika mannz, at hann vill þar kost hafa med sinni fylgd. Verdr bondi storliga feginn sem adrir at herbergia þvilikan gest. Byr bondi sin herbergi med bezta kosti ok gnogum fagnadi gangandi ut i moti erkibyskupi
20 med blidu andliti. En er virduligr herra Nicholaus hefir til bordz gengit, ok vistin er framborin, sitr hann þegiandi ok blezar eigi. Ok er stund hefir sva lidit, yrkir bondi a þegianda erkibyskup sva segiandi: «Herra, segir hann, hvat berr til, at þer sitit sva, ok blezit eigi ne snæding takit?» Sæll Nicholaus svarar: «Þat berr
25 til þess, husbondi, at þu hefir enn eigi framborit fyrir oss þa retti, sem vær vilium fyrsta taka.» Minn herra, segir hann bondinn, ok villdi enga mina eign undandraga, at þer ok allir ydrir menn mættit sem beztan fagnad hafa.» Nicholaus erkibyskup svarar þa: «Þessi þin ord munum vær profat fa, bondi, hvilika alvoru þau
30 hafa. Statt nu upp i stad ok syn mer kostinn; vilium vær yfir lita ok segia þer sidan, hvat oss fysisir at hafa.» Sva gioriz i stad med guds vilia, at bondi riss upp, ok erkibyskup gengr undan bordinu, biodandi at allir hans menn siti kyrrir ok bidi þar til, er hann kemr aptr. Sva ganga þeir bondi ok erkibyskup badir samt
35 at þvi husi, sem bondi lykr upp med bodi virduligs herra Nicholai. Ok þegar sem lassinn er fra, gengr erkibyskup snudigt at grofinni ok bydr bonda þar upp taka kostinn, ok segiz sia vilia. En er bondi hefir upp tekit marga hluti, en erkibyskup segiz iafnan vilia sia þat, sem nedar er, skilr bondi, at fyrir spaleiks andagipt er

hann honðladr i sinum glæpum, ok nu giorir eeki undan at fara. Veitir þat ok lifanda guds miskunn, at nu rennr til med honum hiartalig idran med geysiligum grati, sva at [flíotandi tar ok hugar-
 æsingr auðsynir hann idranda fyrir sinn glæp,¹ tekr hann upp
 bukana ok synir erkibyskupi. Ok er sæll Nicholas hefir at hugat,
 spyrr hann, hvar idrin væri komin. En bondi segir, at þeim hefir
 hann sokt medr þungu grioti níðr undir sva diupan arfors, at
 engi er van i, at þau megi finnaz. Sæll Nicholas vel treystandi
 i gudi byðr bondanum at fara til forsins, ok segiz sia vilia, hversu
 þar er fallit. Nu sem þeir koma til arinnar, biðr signadr Nicho-
 laus bæn sinni litla stund ok blezar sidan fram yfir flugastrauminn.²
 Ok an dvol skytr upp idrunum med ollu því grioti, er fylgt hafði,
 sva at i stad ma nalægiaz ok til landz færa. Ok sem þetta er
 gert, ganga þeir heim aptr til bæiarins. Byðr erkibyskup þa
 bondanum þva bukana sem vandvirkligazt, ok eptir þat gert lætr
 sæll Nicholas aptr insterin i serhveria bukana, sva sem hann
 hugdi at legít mundi hafa, ok þrystir sidan saman ok biðr yfir
 bæn sinni til almattigs guds i himinriki, hverium gladliga þionar
 lif ok daudi. Ok skíotliga heyriz þessi mikla bæn af himnesku
 sæti sva framt, at sialfr gud er þa miskunn veitandi bænarordum
 sæls Nicholai, at hann sendir aptr lifsanda i sva forna likami ok
 reisir til lifs þessa þria menn i sinum almætti. Byðr guds madr
 þessum ollum at lifa vel. Bonda segir hann þat eina fyrir liggia
 at fyrirlata eigu sina ok gera penitenciam æfinliga fyrir morg
 ranglæti sinna illra framferda. En þeim sem upp voru reistir, tíar
 hann einkanliga naudsynligt at fyrirlata þeim, er vid þa hefir mis-
 gert, ok geyma sin i godu lifi, at su amban, sem fyrr veittiz þeim
 fyrir saklausan dauda, mætti alldri endaz, hellðr ubrigdiliga standa.
 Ok sva mikit veitir gud drottinn sinum iatara, at allir þessir vilia
 hans aminningum hlyða ok vel fylgia, leidandi fagra lifdaga allt
 til enda. En sæll Nicholas ferr sidan brott af þeima stad i syslu
 sina. Gefr i þessum hlut vel skilia, hversu heilagr andi guds hefir
 ríkt med blezudum Nicholao erkibyskupi, er bæði var augðadr i
 spadoms gipt ok yfirvættis verdleikum fyrir gudi. Senniliga var
 þat mikit verk at reisa þria menn af likams dauda, en þo var enn
 meira at reisa einn mann af tvennum dauda bæði andar ok lik-
 ama, sem skrifat finnz i framburði herra Gregorij hins mikla.
 Fyrr utan ef var greindr bondi daudr i sinum glæpum, adr

¹ [*saal. 1 Cd*; i flíotandum (flíotandi i) tarum ok hugaræsingi *3 Cdd*.

² *saal. 2 Cdd*; flugaforsinn *1 Cd*; arforsinn *1 Cd*. ³ verit tilf. *1 Cd. 40*

læknirinn hialpadi honum leidandi hann til lífs fyrir idran ok yfirbot. Þvílík eru storf ok erfídi heilagra manna at stunda þat nött med degi at draga andirnar fra tion ok tapan til yfirbotar ok uendiligrar gleði. Þessi var ahyggia guds vinar Nicholai at
 5 afla sem flestar salur sialfum gudi, hvar fyrir hann var miok gagnstadligr því valldinu, sem alla vega stridir þvers i moti, þat er diofulsins herskapr, er þat æ stundar at draga sem flesta fra gudi. Þvi var diofullinn einkar hræddr við sælan Nicholaum, at kraptr astarinnar striddi i mot honum, hvat er enn mun betr liost verða
 10 med næstum æventyrum.

99. A nockurum tíma, sem guds vin Nicholas er heima staddr i Mirrea, koma til hans menn af þeim kastala, er heitir Pluvit. Þessir heilsa virðuligan fodur, þar med bídandi miuklatliga sva segiandi: «Vær bídium allir saman ydra helguztu god-
 15 girnd, elskuligr fadir, at þer virðiz oss fullting veita i þeima hlut, sem oss er miok naudsynligt, en vær megu eigi orka. Cipressus storliga mikít tre stendr nærri varum kastala, er vær villdum fyrir naudsyn upphoggva; en ohreinn andi byggir i trenu, sva at vær megu engan hlut at gera, þvíat hann bannar oss nærri koma.
 20 Nu truum vær stadfastliga, ef þer komit til ok veitid trenu [hinn fyrsta slag¹, at vær munum þegar vinna mega þat, sem naudsynligt er varum kastala.» En sæll guds madr gloandi med sannri elsku guds ok manna, sem hann undirstendr ord ok erendi Pluvitanorum, svarar hann þeira bæn sva segiandi: «Ek vil giarna,
 25 brædr minir, þetta veita ydr at fara med ydr, verði vili drottins vars.» Nu sem guds madr kemr med sinu foruneyti þar til, er cipressus stendr, þora kastalamenn med engu moti nærri koma eða nockut at gera. En sæll Nicholas gengr til uskelfdr med miklu trausti, gerandi heilagt krossmark yfir trenu, en hoggr siau²
 30 sinnum med bolauxi, ok bídr síðan kastalamenn til ganga i guds nafni ok vinna diarfliga. Ok er margir menn ok sterkir hafa þat mikla tre hoggit undir trausti sæls Nicholai, sva at bifaz ok byz at falla, ætlar diofullinn enn til hefnda fyrir þvilíkar meingiordir, ok lætr treit ríða med miklum gny ok vaveifligum þvers af ut a
 35 þann veg, sem lydrinn stendr flestr undir. En er Nicholas ser þat, rennr hann sem hvatligaz upp undir treit ok stingr við badum hondum sva sterkliga ok stormerkiliga, at hann fleygir því brott annan veg a vollinn, þar sem engi matti fyrir verða. Ok er fiand-

¹ [*sæl.* 2 *Cdd*; hit fyrsta slag 2 *Cdd*; atak med hinum fyrsta slag

40 1 *Cd.* 2 þrim 1 *Cd.* 3 eptir 1 *Cd.*

inn ser sva mikinn sigr Nicholai, flyr hann brott æpandi með miklu hareysti ok illum latum sva segiandi: «Nu for enn eigi vel, þviat fyrst glatada ek bygd mina, en er ek ætlada til hefnda at leita þar fyrir, matta ek engu a leid koma, ok hvat er vandara en þat, Nicholaus, at þer ofsækit mik, hvar sem ek em. Verdr ek nu enn vesall þessa mina bygd fyrirlata ok brott at flyia.» Var þat undir með annarri meingirni diofulsins, at sagdr cipressus var sva mikill frægdargripr sakir lengdar ok digrleika, at þar mattu hofudsmidir marga nytsemd or gera; geck þat allt eptir radi ok tillogu sæls Nicholai, hvat helldz skyldi snida or þessarri gersimi.

100. A odrum tima koma margir menn til sæls Nicholaum af þeim kastala sem Arnaven¹ heitir, bidiandi miuklatliga allir i senn sva mælandi: «Godi herra, segia þeir, bidium vær, at þer litit a vara naudsyn; brunnr hardla fridr var forðum nærri varum kastala, en hann er nu onytr ordinn sakir þeirar ogíptu, at þar fell i nidr kona vitlaus ok druknadi, en sidan er brunnrinn onytr² með ollu, sva at hvarki madr ne kvikvendi þorir af honum drecka, þviat ohreinn andi byggir i honum ok æpir³ allar nætr. Nu i annarri grein vitum vær, at nærri kastala varum hefir forðum brunnr verit a halsi einum, en nu er hann horfinn ok huldr, sva at hvergi finnz. Fyrir því truum vær, heilagr fadir, at gudlig mildi mun oss huggan veita fyrir þinar bænir, þviat vær þolum [dagliga þvingan⁴ sakir langs vatzburdar.» Signadr Nicholaus svarar þeira mali: «Se, brædr minir, vær skulum taka með hæstu virding gudspiallabok lausnara vars ok fara allir saman þann veg, er þer visit.» Verda kastalamenn þessu miok fegnir ok segia leid upp a halsinn. Ok er sælazti guds vin Nicholaus kemr þar, fellr hann fyrst a bædi kne til bænar bidiandi drottin miskunnar sva hatt, at þeim vard ollum skilianligt, er hia voru staddir. Sidan tekr hann sialfr sinum hondum eitt graftol ok grefr sva langt nidr i iord sem helming annarrar alnar, ok þegar i stad sprettr þar upp vatn sætt smatt ok lystiligt af hreinni ædi. Lofudu allir nærverandis menn drottin varn herra Jesum Krist, er veitti sinum pionostumanni fagran brunn lifanda vatz. En sæll Nicholaus vill með litillætis hamri nidr briota lydsins akefd ok undran sva segiandi: «Eigi skulu þer mer þat kenna, sem gud hefir veitt i þessum stad, helldr miskunn hans ok tru ydvarri.» Þvi næst ganga

¹ saal. 1 Cdd; Aftiaven 2 Cdd; Afnanen 1 Cd; Karnaven 1 Cd.

² saal. 2 Cdd; ohæfr 3 Cdd. ³ gaular 1 Cd. ⁴ [saal. 1 Cd;

dagliga þungan 1 Cd; dagligan þunga 2 Cdd.

kastalamenn til þess sama brunnz, er lengi hafði bannsettr verið, sem fyrr var greint, heyrar þaðan um langan veg ramar raddir ok diofulig oskran¹ með oþekt ok ottabodi. En iafnskiott sem guds vin Nicholas hefir gert sína bæn til guds nær brunninum ok sagt⁵ er Amen af ollum nær stöndondum, sez diofullinn upp skrida or brunninum blistrandi eða gneggiandi með hræðiligum latum. En er þat hefir gengit um stund, þagnar hann ok lætr, sem honum se sva erfitt ok mæðit, at varla gæti hann orði uppkomit, ok þo talar hann lagt ok vesalliga með þungum hvæsingi sva segiandi: «I morg-¹⁰ um stöðum er þat reynt, at ek verð lagt at skrida undan augliti Nicholai, þvíat þungr maðr verðr mer hann i afalli².

101. A nockurum tíma komu þrír menn fyrir Nicholaum með odan mann ok mælltu við hann: «Margar þrautir gerði oss sía hinn odi maðr, at eigi birtiz hann ydvarri asionu.» En heilagr¹⁵ faðir Nicholas svaradi: «Leysit þer skepnu guds, þvíat drottinn Jesus Krístr mun biarga honum.» En þeir svorudu: «Eigi treystumz vær, herra, at leysa hann, þvíat brott flyiandi mun hann síðan alldregi finnaz.» Nicholas mællti þá: «Engum manni er þat mattuligt at flyia or augliti almattigs guds, þvíat hans nalægd²⁰ er hvervetna.» Síðan gengr hann til kirkju ok tekr víðsmior or einu glerkeri, þat sama víðsmior var hann fyrst vígiandi ok því sama síðan smyriandi hinn oðaði mann i nafni fōður ok sonar ok anda heilaga, ok leysti hann eptir þat. En af guds miskunn ok bænakræpti ens vírduliga fōður Nicholai flyði þegar fiandinn, en²⁵ hinn odi maðr varð alheill at hugskoti ok líkam, ok fór síðan leidar sinnar lofandi gūð allzvalldanda ok hans hinn helgasta astvin. Sva ok þeir, er hann leiddu þangat bundinn en sa hann nu frialsadan, þóckudu gūði hans heilsu ok hinum blezada Nicholao. Voru þessir menn tilkomnir af þeim kastala ok heraði, er Andro-³⁰ ma heitir, vendandi aþtr með hiartaligum fagnadi til sinna eiginligr hluta lofandi sannan gūð ok dýrligan.

102. Nockurr blindr maðr Antonius at nafni sat hversdagliga frammi fyrir kirkju fyrr greindra guds þiningarvatta Dioscori ok Crescencij, hann hafði þríu ár sionlauss verið, veitandi læknum³⁵ marga penninga sér til heilsubotar ok at þarflausu, þvíat engi þeira matti honum bot vinna. Nu sem þat var allt fyrirdríf, er mannlígu trausti til heyrir, hefir hann sík allan fram undir guds fullting ok heilagra manna, sitandi ok hialpar væntandi fyrir guds húsí, sem fyrr matti heyrar, þar til er herra Nicholas erkibyskup

40 1 eiskran 1 Cd. 2 saal. 1 Cd; atfalli 2 Cdd; fallði 1 Cd.

vitíar einn dag með sannri godfysi heilagrar kirkiu þar innan stadar, ok er hann nalgaz fyrr sagt mustari siandi greindan Antonium sionlausan standa, talar hann miukliga tilvíkiandi sam-piniliga sva segiandi: «Hversu langan tíma hefir þú blindr verit?» En Antonius kennir þegar fyrir frabæriligan sætleik ordanna, 5 hverr víð hann talar, svarandi sva til spurðra hluta: «Herra minn sæti, segir hann, þríu ár hafa síðan runnit, er ek sa líos himinsins, veitandi læknum alla mína eign til engis.» Sæll Nicholaus svarar þá með miuku hiarta: «Ok hvi, sonr minn, tréystir þú eigi framarr helgum monnum guds, at þeir gerði þik heilan kauplaust?» 10 Antonius svarar: «Fadír minn sæli, hvat skal ek gera; ek truir ok traustliga væntir í gudi ok hans helgum monnum.» Sæll Nicholaus segir þá ok enn framleidis: «Truir þú, at heilagír menn megi þik græða í krapti guds?» Antonius svarar: «Truir ek lífanda gudi ok þínum bænum, heilagír fadír, trúliga væntandi, at guðlíg 15 millði reki í brott blindleíks myrkr augna mínna fyrir þína verðleíka.» Ok eptír þessi ord miskunnar Nicholaus þegar síuka manni, bíðiandi fyrst bænn sinni ok síðan víðsmíor takandi af lampa sæls Theodori, ok bra því yfir augu Antonij með heilogu krossmarki sva segiandi: «Í krapti míns herra Jesu Krísti væntir ek, 20 at í morgín munir þú sía líos himinsins eiginlígum augum.» Sva er vordit, sem guds madr sagði fyrir, at blind augu Antonij lukuz upp til skærrar synar a næsta degi gudi síalfum ok hans kæra vín til heíðrs ok æru.

103. Lítlum tíma síðarr en þessi íarteign gerðiz, kemr einn 25 síukr madr til vírdulígs herra Nicholaum erkibyskups framfallandi ok miukliga bíðiandi sva segiandi: «Heyrðu, heilagír fadír. Sú mikla frægd, er út gengr af heilsugíof Antonij, skýlðar mík til at bíðia yðr miskunnar í guds nafni, þvíat minn krankðomr er sva þungr, at innan næstu fíogurra manaða matta ek alldrí nadír hafa, 30 helldr skríð ek lagt eptír íordunni fyrir míns kvíðar sarleík, þvíat oll mín innsteri eru hormulíga þínud í þeiri kuldasett¹, at sú fæða sem ek bergi [moaz ecki² líkamanum til styrkingar, helldr hardnar hun ok þýngír fyrra vanmegn mínna vesalðar. Her með veítta ek læknum þat lítla goz sem ek atta, ok stóðaði mér með ollu 35 allz ecki.» Guds þíonostumadr sæll Nicholaus svarar þá síuka manni sva segiandi: «Ek mun selía þik lækni þeim, er fyrir utan fegíafír ma þik í stað heilan gíora.» Síuki madr svarar þá: «Eigi

¹ saal. 4 Cdd; kvíðasett 1 Cd. ² [saal. 1 Cd; ma ecki moaz 1 Cd; ma ecki níotaz 1 Cd; gagnaz ecki 2 Cdd.

fær ek skilit, at nockurr læknir muni sva vaskr til koma, at mik fai i stad heilan gert af sva miklum krankdomi, sem ek skil med mer vera.» Guds madr segir þa: «Þat syniz mer undarligt, at þu fær eigi skilit, med því at læknirinn er her i hia ockr.» Siuki
5 madr svarar heyrandi vel ord erkibyskups, litaz hann um a alla vega innan herbergis, ef hann mætti sia þann goda lækni. Sæll Nicholaus mælti þa: «Ætlar þu at sia þann lækni likams augum, er þik ma heilan gera? Heyrdu helldr, hvat ek segi þer; ef þu truir lækni minum af ollu hiarta, mun ek bidia hann, at þer
10 veitiz heilsubot bædi andar ok likama.» Siuki madr undirstendr nu, hvar til erkibyskup talar, ok svarar hans ordum med miklum fagnadi sva segiandi: «Truir ek lifanda gudi ok þinum heilagleik, blezadr fadir.» Guds þionn sæll Nicholaus giorir þa enga dvol bidiandiz fyrir i fyrstu, en því næst signandi siuka mann sva
15 segiandi: «Ver heill þegar i stad.» Ok sa er siukr hafdi verit, tekr an dvol fagnadarfulla gleði fyrir styrking ok heilsubot hugskotz ok likama, lofandi gud drottin ok margfalldliga dyrkandi i sælum Nicholao erkibyskupi, aptr hverfandi til sins herbergis, hvervetna frægiandi ser veitta miskunn fyrir valld ok verdleik
20 gofugligs guds iatara.

104. Med því at vær til tokum þoat omakligir at segia nockut af lifi ok iarteignagerd volldugs herra Nicholai, skulum vær enn heyra framleidiss, hveria hluti hann virdiz at vinna her a iardriki fyrir sinn kærasta vin. A nockurum tima koma tveir menn til
25 virduligs herra Nicholaum erkibyskups af þeim stad er Evandis heitir, þeir bera frændmey sina i florum skautum sva visna ok vanmattuga, at hun matti sik hvergi hræra, þvíat allir hennar limir voru [þionostulusir fyrir sakir afleysis¹, hvar fyrir þessi mæer var likari daudum en lifanda manni; hveria fyrr greindir
30 menn leggja fram fyrir fætr sælum Nicholao, miuklatliga bidiandi sva segiandi: «Heilagr fadir, se her dottur vara, er siau² ar i samt hefir pinuliga halldin verit ok kvaliz i ollum limum, því miskunna þu, guds madr, ok fullting veit þessarri olmosu.» Guds madr andsvarar þeim: «Ef þer truit ifalaust af ollu hiarta, at drottinn
35 Jesus Kristr ma audvellldiga græda ond ok likama, munum vær fylla med hans vilia ok fulltingi ydra bæn.» Fyrr sagdir menn svara þa med tarum af innztum hiartans rotum: «Truum vær gudi almatkum hlydandi þinum bodordum, hinn helgazti fadir, i ollum hlutum.» Drottins þionostumadr sæll Nicholaus miskunnar þa þeira

mali, bidiandi godfusliga bæn sinni, ok at henni fylldri veitir gud drottinn skiota framkvæmd verdleikum sins vinar, sva at mærin er styrk i stad ok fullkomliga alheil fyrir allar greinir, gangandi eiginligum fotum til sins herbergis lofandi gud med sinum fylgiorum i ollum hlutum senum ok heyrdum fyrir sælan Nicholaum. 5

105. A nockurum tima sem virduligr herra Nicholaus erkibyskup ferr i syslu sina, kemr hann i fyrr sagdan kastala Arniven predikandi frammi fyrir kirkiu nockurri lærandi fagrliga stadarlydinn. Ok sem minzt varir, kemr einn ridusiukr madr fram fyrir erkibyskupinn litillatliga kriupandi ok sina sekt iatandi sva segiandi: 10
 «Miskunna þu, heilagr fadir, minni vesold, ok frem eigi makliga hefnd a minum otruleik, þviat sakir mins ofbelldiss þolda ek þungar pinur miok at verdugu, sidan ek reistumz i moti med drambsemis anda þeiri iarteignafrægd, er af ydr hliodadi hvervetna, segiandi at alldri skylda ek því trua, at þer skinit iarteignum yfir iordina; 15
 hellt ek aumr madr þessu forzi fram, þar til er mik dreymdi eina nott, at ek sæi svart deynanda vatnfall rennanda med fulum fnyk ok [hardla mikilli uþekt], i hvert er ek fell vesall madr medr hafum dett ok þungri nidrkvomu, orvæntandi frelsis a minu mali, þar til er ek sa, upp yfir mik, at þer, herra minn, stodut 20
 nalægir þeim haska; hvar fyrir ek kalladi harri roddu, at þer mundit hialpa mer, ok þer rettut i moti mer ydra hond frialsandi mik af þeiri pinu, sem ek var i staddr. Nu bid ek i guds nafni, at sva sem þer frialsudut mik af saurfullu vatni sofanda, sva veitit þer mer miskunn vakanda i minu vanmegni, er ek þoldi allan tima 25
 sidan med þungum krankdomi, er mer birtiz su syn, sem adr sagda ek ydru faderni.» Sæll Nicholaus svaradi þa hinum siuka manni: «Son minn, segir hann, venzt því iafnan at vera trulyndr, þviat otruum manni verda godir hlutir at afallzdomi. En nu far i guds nafni heill ok hraustr af þessum ockrum fundi, ok sva sem drottinn 30
 Jesus Kristr frialsadi þik fyrir miskunn sina af pinuligum fyrirburdi, grædi hann þik nu i sinum krapti af ollum krankdomi.» Ok an dvol fagnadi þessi madr fullri heilsu lofandi gud fodur himneskan, er fyrir son sinn giorir oll stormerki i heilogum anda a himni ok iordu. 35

106. Einn tima i heilagri langafostu kom madr af fiarlægum stad til heilagarar Sion a fund virduligs herra Nicholai erkibyskups. Þessi madr het Nicholaus af þeim bæ er Sivin heitir, flytiandi a sinum eyk siukan mann med þeim krankdomi, er Greci kalla

paralísím, þat kalla Nordmenn límafall. Þenna auma mann lætr hann níðr koma af greindum fararskiota fyrir fætr sælum guds manni bíðíandi míuklígá sva segíandi: «Guds maðr Nicholae, lít á vesöld þessa mannz, þígígíandi með þínum bænum, at almattígr gud
5 drottinn veítí mískunn sva aumum línum.» Ok fyrir híartalígán godleíka samþíníz þegar sæll Nicholas þessum aumíngía, takandi víðsmíor af drottínlígum lámpa, smýríandi sara líkama eptír bæn algerva sva stormerkílíga, at sa sem síukr hafdí verít feek án dvol fullkomna bot allra sínna meína, dírkandi fodur ok son ok helgán
10 anda, aþtr snuandi með guds vínar blezan tíl sínna heímkýnna.

107. Á oðrum tíma kom kona nockur tíl kirkíu heilágs Michaelís, hon var af þeim bæ sem Ciparícus heítír. Þessi kona flýtr með sér son sínna díofulodan, þann er rífr ok slítr, hvat er hann náir, eígí síðr én klædí, er hann var húlðr með. Þenna
15 kastar veslug móðír fram fyrir fætr Nicholao grátandi ok sva segíandi: «Þú þíonostumaðr híns hæsta guds, mískunna þú þessum veslugum syní mínú, er stýrklíga þíníz af úhréínum anda.» Ok mílðífullr guds maðr hneígír þegar í stáð sítt eyra konunnar bænum, takandi sveínsíns hönd blasandi í hans asíanu sva stormerkílíga, at maðrínn er hreínsaðr í stáð ok fullkomlíga fríalsaðr
20 af díofulsíns valdí, sva fagnandi aþtr vendandi tíl síns herbergís með móður síní, dírkandi guðlígán krapst ok ýfrívættís verðleíka sæls Nicholai.

108. Í annan tíma flýtr eínn bóndi af þeim bæ er Nectapóleus heítír húsfreyíu sína díofuloda fram tíl munklífís vírdulígs herra Nicholai, fallandi tíl fota sælum guds manni sva segíandi: «Heilagr faðír Nicholae, híalpaðu aumrí húsfreyíu míní, þvíat hun kvést grímmlíga af úhréínum anda.» Ok þegar sem guds maðr gíorír sína bæn fyrr henní, leggr díofullínn á flotta, én konan
30 tékr fulla heílsu sína lofandi gud drottín fyrir mískunn veítta, heím ferdandíz tíl sínna eígínlígra hluta.

109. Eígí míklum tíma síðarr koma þrír menn af þeim bæ er Cendímus heítír fram tíl munklífís heilágrar Híerusalán leíðandi míllí sín díofulodan mann Tímótheum at nafní. Þessi aumí maðr
35 var allr or lágí færðr fyrir hínn versta anda, slandi sínu hófdí víð gríot ok steína eða aðra skepnu meínsamlígá, sva at af fellu stor sár í hófðínu fulnandi með vágí, þvíat engí máttí neínú læknísdómí at koma. Fyrr greíndír þrír menn hans leíðtogar bíðía hínn helgázta Nicholaum, at hann vírdíz þenna mann heílan at gera
40 með sínum bænum. Sva segía þeir framfallnír: «Þú þíon lífanda

guds virduligr Nicholae, lit þu a vesold þessa mannz bidiandi drottin fyrir honum, at hann megí fordaz sarleik þessarrar pinu ok fa miskunn at eilifu.» Þessar bænir heyrir guds madr blezandi siuka mann sva heilagliga ok stormerkiliga, at hann er albættir i ollum hlutum fullrar heilsu ok skærrar samvizku. Gaf hann margfolld lof himnakonunginum, er sva dasamliga hluti vinnr fyrir sinn haleitazta vin volldugan Nicholaum.

110. A degi nockurum komu hion tvau til heilags Nicholaum fallandi med ollu litillæti honum til fota sva segiandi: «Godi herra heilagr fadir, miskunna þu ockr veslugum hionum, þviat vit hofum samt verit þriatigi ara ok mattum allðri barn geta. Nu truum vit þvi stadfastliga, at drottinn milldr ok miskunnsamr mun ockr huggan veita ok afspringi gefa, ef þu hinn blezadi fadir vill þess bidia.» Sæll Nicholaus sampinir þeira roddum lyptandi badar hendr til bænar, standandi sva bidiandi eigi skæmr en halfa stund dags, smyriandi sidan þessi bædi hion af kirkiunnar heilogum lompum, at skilnadi sina blezan þar til gefandi sva friosama ok til avaxtar orugga, at innan næstu tolf manada komu þessi hion aptr til erkibyskups med son sinn ungan ser af gudi gefinn, hvern virduligr herra Nicholaus skirir sialfr veitandi greindum hionum virduliga huggan i ollum hlutum til sinna herbergia aptr vendandum.

111. A nockurn dag sem guds madr herra Nicholaus hellðr mikit festum, koma saman klerkar margir til Mirream af ymisligum stodum, allir girnandiz at sækia blezan sva mikils fodur, hveria guds elskari tekr med miklum fagnadi, kallandi þa til bordz med ser eptir pionostugerd fagrliga fyllda. Ok sem þeir eru undir bord skipadir, er þeim engi vist i fyrstu framsett, þar til er herra erkibyskup sendir sinn pionostumann til þeira med þria braudhleifa, er hann sialfr blezat hafdi, ok eitt ker med vini, sva pionostumanninum segiandi: «Ber þetta ker klerkum tilkomnum ok varrar kirkiu pionostumonnum, at þeir allir saman glediz i dag af guds giofum.» Sva gerir pionostumadrinn, sem honum er bodit. Ok er klerkar sia fram koma hardla litit braud ok vin ser upprettat, styggiaz þeir fyrirlitandi sendingina sva sem engis verda. Nu sem heilagr fadir undirstendr klerkanna gerd, kann hann bædi ok vill betr hafa, nidr setiandi mottulinn, til þeira gangandi sem einn pionostumadr sva segiandi: «Mer byriar, segir hann, at pionaydr i dag, brædr, at vær gledimz allir saman.» Ok þoat nockurir menn meir i litillætinu grundvalladir dæmði sik umakliga sva harri pionostu, geriz sva sem guds madr hefir skipat. Hann brytr

braudit en skenkir vinit, parterandi þria hleifa ok vin af litlu keri
 tva vega ut i fra sva husbondliga sem stormerkiliga, at bædi er i
 nog at eta ok drecka, þar til er klerkar gioraz vel katir sva talandi
 sin i milli: «Lof ok dyrd se uendiliga þeim hæsta gudi, er þvilika
 5 gíof veitti i dag fyrir sinn þionostumann sælan Nicholaum.» Sva
 voru þessir allir af gardi giorvir, at þeir hófdu stadfasta tru yfir
 allri þeiri iarteignafrægd, sem þeir heyrdú ok allan tíma heyrð
 hófdu, af sælum Nicholao framborinni.

112. Einn dag kallar heilagr Nicholaus til sín marga smídu,
 10 at þeir skulu endrbæta eða eitthvát smíða til uppreistar heilagri
 kirkiu. Ok sva sem þeir eru i miklu starfi ok erfíði, víkr sæll
 Nicholaus at ræðismanni sínum sva segiandi: «Gíor, minn kæri,
 gudi þackir, þvíat vær hófum tekit marga smídu i dag; þvi skalltu
 bua þeim blíðan fagnað i kvellð, at þeir hafi gott víðværi eptir
 15 mikít erfíði.» Ræðismadrinn verðr míok hrygggr víð þessi orð
 heilags fofur sva segiandi: «Undra ek, goði faðir, at þer sögdut
 mer þetta sva síðla, þvíat ek hefír verít míok onnugr i annarri
 sýslu, sva at ek hefír ecki víð þessu buíz, ok nú er eígi meíra hía
 mer en einn brauðhleífr.» Sæll Nicholaus svarar þa: «Broðir minn,
 20 ver eígi hrygggr, tak helldr ok fær mer þann eína brauðhleífr, at
 þaðan af seðíz gestír ockrír i nafni drottíns.» Sva gíoríz, sem hann
 byðr. Nú sem hann hefír víð tekit hleífinum, gíorír hann fyrst
 bæn sína til guds, en brytr síðan hleífinn ok sundr skíptír upp-
 sítiondum með sva míkílli blezan af síalfum gudi tilgefínni, at
 25 átta tígir manna fæðaz þar með eínkar vel ok gnoglíga, allír samt
 lofandi lífanda gud, er sva skínanlíga geíslar gofuglígan herra
 Nicholaum með frabærri frægd yfírvættis íarteígna.

113. Godfýsísandi guds i híminríki tíar þat hugskotí vírdú-
 lígs herra Nicholai, at hann skuli heim sækía heilaga stadí, eín-
 30 kannlíga Jorsalaborg ok þau stormerki, er henni til heýra. Því tekr
 hann með sér sæmíligt forúneytí, presta sína Archíman Amón ok
 Hermon ok marga aðra ýmislígrar stettar lærða ok leíkmenn.
 Síðan stígr hann a eítt skíp, er ut af Adriático gengr i Egiptalandz
 haf, sem fyrr var nefnt i upphafi sögunnar, síglaní skamman tíma,
 35 adr víndr grær en býlgiur vaxa, sva at skíotlíga verðr hín snarpazta
 hríð bæði síofar ok ofvíðrí, fyrir þa. sok at meístari kvalanna
 síalf fríandínn mínníz fornra saka, er hann þíckíz luka eíga sælum
 Nicholao fyrir margan undandratt ok harðfengi; þvíat ovínínum
 þíckír þess van, at auðfengnari muni sígr yfír slíkum a sío en landí,
 40 ok Nicholaus erkíbýskup muni mæðaz víð ellína ok þola mínná,

en þa er hann var i æskublomi. Þvi stundar diofullinn a með allri sinni list at talma ferd erkibyskups farandi logandi umhverfis skipit, a treystandi at hvelfa með ollum styrk ok klokskap ok miok uvitruga hugsandi, at skip þat mundi vellta, sem þvilikan stodamann hafdi innbyrdis, er adr hafdi margan frialsat af siofarganginum, sem enn birtiz i greindum naudsynium. Þviat sva framt sem skiparar eru miok at þrotum komnir sakir strange erfidis, gengr guds madr um skipit blezandi ut yfir ollum megin, hvar fyrir diofullinn ma eigi vid halldaz ok verdr at bera lægra hlut, þott vid alldradan erkibyskupinn se at eiga. Fellr nu þegar vedrit ok gioriz kyrrleikr mikill, eru margir lidsmenn storliga mæddir, ein- 10 kanliga sira Amon prestr nidrfallandi með bleiku andliti, adr guds madr signar hann heilan uppreisandi. Sigla þeir sidan farsælligan byr fimm daga takandi sialfa Jordan, sem þeir mundu kiosa, ok a land gangandi. Luta skiparar sælum Nicholao sva segiandi: «Nu kendumz vær vid i siofarganginum, at fadir himneskr er nalægr þinum bænum, þviat hann leiddi oss or haska með þinum verdleikum.» Hverr megi ordum skyra þann krapt ok iarteignagerd, er drottinn vann fyrir sælan Nicholaum i þessarri ferd með allzkyns heilsugiofum, hreinsandi líkþra, lysandi blinda, græðandi siuka, 20 frialsandi diofuloda, sva at allir nærverandis menn dyrkudu sannan gud i fogru blomi frabærra stormerkia. Nu sem blezadr Nicholaus er heim a veg af Jorsolum, giorir hann fyrir ser sira Archiman til Mirream, biodandi at hann saman lesi marga steinmeistara, þviat herra erkibyskup vill lata mustari gera. Ok sem Archiman hefir fyllt bodna hluti [marga menn vel menta: til Mirream fram- 25 leidandi, berr sva til a sama degi, sem erkibyskupinn er heim komandi til stols sins, at smidir hafa bodit at vellta einum steini, er þeim syndiz hentiligr smidinni¹. En þat fa þeir með engu moti gert, sem til eru fengnir, ok þar kemr um sidir, at siautigir manna skiptaz vid steininum at vellta ok atak veita, ok sitr hann æ þvi fastara. Ok i þenna punkt sem allir eru modir ok at þrotum komnir i tomum sveita sva mikils erfidis, kemr til sæll guds iatari Nicholaus litandi framkvæmdarlausu mædi smidanna ok annarra manna. Þvi leggrr hann af ser yfirhofuina gerandi krossmark yfir steininum 35 velltandi vid þridia mann, hvert er honum líkadi, sva at i halfri stund dags var hann i smidi samdr ok nidrsettr, þar sem bezt gegndi.

114. Þa er gofugligr guds vin sæll Nicholaus erkibyskup

¹ [saal. 1 Cd; marga menn 1 Cd; margan meistara 1 Cd. 2 saal. 1 Cd; smidinu 1 Cd; smidunum 1 Cd; mgl. 1 Cd.

mundi skinanliga blomgaz þvilikum kroitum ok stortaknum, veitandi verolddinni otoluliga velgernainga med frabærri frægd lysandi lifdaga, heimtíz at honum su skulld, sem hverr ok einn daudligr madr verdr at luka, þat er fram at ganga um pinu holldzins i fraskilning andar ok likama. Þvi tekr sæll guds iatari likamligan siukdom i godri elli. Er sa krankdomr fyrirrennari daudans ok þess sarligzta skada i ovirdanligri missu, sem oll Licia feck a þann dag, er þvilikr fadir ok forstiori var uthafinn. Þessi vanmattr, sem til er kominn, bodar sælum Nicholao erkibyskupi lifs inngongu, en ollum hans saudum hiartaligan harm ok sut med sarum grati i tregasamligum hugaræsingi. Nu sem gud drottins iatari hefir sott tekit, leggz hann i reckiu med þungum vanmætti. Koma þegar til Mirream, er þessi tidendi spyriaz, margir agætir menn af ymissum stodum, allir med einu hugarangri ok ottabodi, at hinn godgiarnazti þeira fadir muni [i brott takaz¹ af þessu stundliga lioei. En er sæll guds madr liggr i sogdum vanmætti, kemr til hans einn dag su kona, er Eugenia heitir, af þeim bæ er kallaz Alkon. Hon hafdi þungan vanmatt upp a þann hatt, at i hverri tunglkvamu stack hana sva hart i hofudit, at þar fyrir tyndi hon vitid. En i þenna punct er hon sva skærrar samvizku ok godrar greinar yfir verdleikum völdugs herra Nicholai erkibyskups, at hon bidr hann litillatliga ser heilsubot vinna, ok gofugr guds iatari veitir milldifullr bedna hluti, bidiandi fyrst til guds i himinriki en sidan blezandi konuna, aptr gialldandi fullri heilsu i alla stadi, af miklu lofi fyllda heim hverfandi til sinna herbergia, lofandi dasamligan gud i sinum helgum monnum fyrir alla tima.

115². Nu sem þar kemr, at guds madr sæll Nicholaus undirstendr bædi fyrir andliga gipt ok hversdagliga likamsins þverring, at su skulld [heimtíz honum af hendi³, sem engi ma undan komaz at luka her a iardriki, þvi kallar hann saman klerka sina ok kennimenn, einkannliga fyrr nefnda presta sira Archiman, Amon ok Ermon ok Artemium ok virduligan mann Nicholaum archidiaconum med odrum mikils hattar personum til sækiandum af ymissum stodum. Þessum ollum veitir signadr fadir fagran sermonem fram a lifagotu i fridar geymslu ok hverskyns vardveizlu godra guds bodorda, veitandi þeim ollum ok serhverium gofugliga erfd af hunangligum sætleik eilifra unadsemda fyrir fliotandi ras ilmandi predicanarorda. Sidan skipar hann kirkiunnar erendum sem bezt

¹ [fram stiga 1 Cð. ² Nicolaus liggr i siukdomi *Overskr. Cð. Holm.*

³ [heimtíz af honum 1 Cð; kemr honum at hendi 2 Cðd.

samdi fyrir gudi ok monnum, alla þa hluti liosliga birtandi kirki-
 unni ok eptirkomanda erkibyskupi til rettligrar framferdar, sem
 stodu undir hans tungurotum med vilianligum atkvæðum, at ecki
 þat efni, sem hann hafði hrært, heyrt eda frammi haft i kirkiunnar
 stiorn, mætti eptir hans dag urettan veg i ovisum enda bleckiligt 5
 fram ganga. Eptir alla hluti sva vel skipada, sem einn gud a himni
 ma fylliliga vitni um bera, segir hann fyrir legstad sinum, at hann
 vill liggja a hægra veg alltaris i heilagri kirkiu opt nefndri Sion,
 biodandi því næst, at honum veitiz su þionosta, sem kristnum
 monnum er skipud til hialpar ok miskunnar a framferdartima. 10
 En er sva kemr fram þionostugerdinni, at buit er til smurningar,
 ok menn skulu til ganga eptir bodi erkibyskups at gefa honum
 sidarsta fridarkoss, ma þat engi tunga telia, hversu mikill
 stynr eda tregafullr þytr þar var inni med grati ok geysiligum
 harmi. Allir syta med sarum andvorpum innan rifa, einkanliga 15
 þeir mest ok uvirdanligast, sem dagliga hofdu næst verit þessum
 haleitazta huggara, þvíat prestar, munkar ok klerkar unnu honum
 allir hugastum, sem fyrr var skrifat.

116¹. Sem gud drottins elskari hefir veitt fridarkoss ok blezan
 sina ollum prestum ok alltaris þionostumonnum, tekr hann sætt 20
 farnesti eilifs fagnadar likama drottins vars i himinriki med allri
 þionostu fagrliga fylldri. Bidr hann sidan buinn ok blezadr sinnar
 framferdar, fordandiz at tala utan hæstu naudsyniar, lesandi uafat-
 liga heilaga salma, bidiandi fodur himinrikis senda sina engla moti
 hans utgengnum anda, framflytiandi til eilifra fagnada, hvat er 25
 hann þiggr þegar af sinum skapara fyrir fliotandi nægd yfirvættis
 verdleika, siandi glada guds engla til sin komna sva sem reidubuna
 ok frammi standandi ser þionostu veita. En er sæll Nicholaus
 kennir biarta borgarmenn himneskrar Jerusalem, hneigir hann sitt
 hofud þeim til virðingar sva sem eptir longum vana framfallinn 30
 til bænar, byriandi salm hinn þrituganda i salltara, in te domine
 speravi, lesandi fyrstu sex vers af þeim haleita lofsongi ok þetta
 sidarst, in manus tuas domine commendo spiritum meum, redemisti
 me, domine deus veritatis; þat þyðiz sva: þu drottinn gud sann-
 leiks leystir mik, i þinar hendr fel ek anda minn. Ok med sva 35
 heilogum ordum gengr su blezada sala ut af likamanum fram i

1 Andlat sæls Nichulae erkibyskups *Overskr. Cd. Resen.*; Her stigr
 virdoligr herra Nicholaus Mirrensis erchibyskup fram or stundligo lif
 i andligt lios eilifrar dyrdar *Overskr. Cd. Holm.*

felagskap sinna brædra, þat er at skilia fyrr greindra guds engla, koronandi þvísá næst i himinrikis curia milli villdoztu guds vína, þiggiandi stinnar malagíafir ríkdoms æveranda fyrir margan sveita útsteyptan i völdveizlu guds bodorda. Hverr ma tina sæmd ok
 5 sælu [þessa hins blezada himnakonungsins vinar, er a sinni daudastundu líktiz sva miok sialfum grædara heimsins, at med hneigdu hofdi las hann næst andlatinu þat sama lof or salmabokinni, sem drottinn varr ok lausnari herra Jesus Krístr song a krossinum helga, adr hann gæfi sinn anda.]

10 117. Nu sem veröldin hefir latid þvilikan erkibyskup, ma engi tunga skyra, hverir sarleiks broddar stanga innan þeira manna hiortu, sem adr hofdu verit undir hans hendi ok miuku faderni, sem raun er sögu ríkri, þviat engi madr er nu sva hardr, at eigi grati flitondum tarum sem barn. Sumir kasta ser upp a líkamann
 15 eyrendan kyssandi ok i taralækium doggvandi þann blezada munn, sem uvirdanliga huggan hafdi sva hvervetna tært ok fram latid, sem astin vard mest ok ollum gegndi bezt. Einkanliga piprar² æsiligr harmr med sira Archiman ok Nicholao erkidiakn, er heimolligast hofdu bergt astardryckinum i nalægd sva mikils hofdingia. Hvar
 20 fyrir þeira augu hvilaz eigi af tarum ok trega, helldr væta þeir kinnr ok varrir þess hins líufa líkama. Sva mikill stýnr ok gratr ok þýtr var þar inni, at rettliga ma þat heita hrygdarherbergi. Ok sem lydrinn fær enga tempran a gert sinum hugaræsingi, talar einn vitr madr Paulus at nafni sva segiandi: «Brædr minir ok
 25 systr, segir hann, ef vær stondum i rettum skynsemdarveg ok þadan alitum gofugligt andlat þessa guds vinar fodur vars ok forstiora herra erkibyskups, finnum vær eigi hrygdarefni, angrs ok erfidis, þviat hvar sem vær rannsokum hans tíma síð eða snemma, finnz hann alla gotu verit hafa skinandi lampi vel lysandi med godri
 30 birti gofugligra verka i guds kristni, hvat er var augu siandi hafa mikít ok hiartaligt fagnadarefni, þviat yfirvalldzdrottinn allrar gæzku tok þenna sinn goda vin i brott af lídanda líosi veralldarinnar, biodandi honum heim til himinrikis hallar i þa samkundu, sem hann sialfr gleðr sannr gud fyrir sína nalægd um uendaligar
 35 veralldir.» Sva talar þessi godi madr, ok allt eins fær lydrinn eigi tempran inn leitt fyrir hugaræsingi, helldr gioriz i þenna punct sva mikít kall, sut ok sorg a erkibyskupsins gardi, at naliga heyrir um alla borgina. Hvar fyrir konur ok kallar, ungir menn

1 [er þessi guds vin þa, þa er hann song þat vers, er Jesus Krístr song, adr hann gæfi sinn anda 1 Cd. 2 pinar 1 Cd.]

ok gamlir renna ut af sinum herbergium, allir eins ok hins sama eyrendis at grata þann andadan, sem þeir elskudu lifanda.

118. Margir menn agætir ok mikils virdir komu til Mirream, sidan er spurdiz krankdomr sæls Nicholai erkibyskups; komu sumir fyrr, en sumir sidarr, adrir fyrir andlat guds vinar, en adrir eigi fyrr en eptir; i milli hverra er voru agætir byskupar med odrum kristninnar personum, einkanliga vilium vær nefna sannheilagan mann Philippum Felletonensem byskup af agætum lifnadi storliga frægan, er a framferdartima sæls Nicholai var miog nalægr borginni; hverium til sæmdar er fyrr nefndr Paulus vitr madr ok vel reyndr er utgiorr med sæmiligri fylgd a veginn i moti honum. En er sa guds madr kemr til, er hann fremstr i allri pionostugerd vid þann blezada likama, ok honum næst standa þeir Nicholaus erkidiakn ok sira Archemius pionandi, sem byskupinn bydr ok fyrir segir. Þessir þva þat signada holld, semiandi asionuna ok serhveria limu sem fagrligazt, sveipandi hofudit ok allan likamann sem hreinligazt, veitandi vegsemdarheidr þeim guds virktavin, sem þeir kunnu framazt. Sagdr Philippus Felletonensis byskup skrydir likamann ok byr til graptar, sem hann vissi login ok heilagra fedra setning bida.

119. En hvat ma segiaz af þessarri likfylgiu utan þat, at halfum Licie var gefinn annarr dagr þeim ulikr, er Nicholaus vigdiz til erkibyskups, þviat þa fognudu allir, en nu grata serhverir. Eigi at eins sitr Mirrea i þessarri hrygd, helldr allir stadir henni nalægir, ok enn framarr, þviat oll Licia er harmprungin af þeim sva miklum hormungarskada, sem i því ma marka, at mannfildi kom sva mikill til Mirream, sidan tidendin spurduz fyrir alla Liciam, at engi matti tolu a koma. Berr þessi dagr vitni því, sem fyrr var skrifat af lifi virduligs herra Nicholai, hversu þeckan ok astudigan, hversu þydan ok fagnadarsælan hann tiadi sik allri alþydu. Þat vattar hans likfylgia, at allt kyn, ungt ok gamalt, karla ok kvenna, syrgir framarr en fra megi segia: konur renna med leystu hari flokkum umhverfis, bledandi sinar asionur, rifandi af ser klædin, reyttandi harit, ausandi molldu i hofud ser. Sva geriz utferd þessa guds vinar, at audsyniliga birtiz stynr ok kveinan veralldarinnar, at sva sem hans innleidzla var ollum hiartalig gleði, sva vard hans utferd allri Licie sutfenginn harmr ok tregi.

120. Sæll Nicholaus frægazti fadir Mirreorum var greptadr a

hægra veg alltaris i heilagri Sion, laginn i sniohvita steinþro fiarri iordu sva fagrliga ok einkar sæmiliga, sem þvilikum kennimanni til heyrdi. Prydir hann signadr greinda guds holl milli þeira gimsteina, sem fyrr voru nefndir, hveria hann sæmdi adr med sinni pionostu ok erkibyskupligri tign skinandi med kroitum ok iarteignum. Þvi þogdum vær yfir liksongs pionostugerd virduligs herra Nicholai, at af godfysisanda ok miklum klerkafolda ma þat lesandi madr undirstanda, hversu einkanlig þessi pionostugerd mundi vera fyrir allar greinir fra upphafi til enda, þviat byskupar ok abotar, klerkar ok klaustramenn settu fram hæstu godfysi med sonnu astriki upp i lof ok dyrd guds i himinriki fyrir allan utferdartima völdugs herra Nicholai.

121. Astvin himnakonungsins heilagr Nicholaus Mirrensis erkibyskup hvildiz i godri elli brott af stundligu erfidi, þa er lidit var fra higatburd vars herra Jesu Kristi sex hundrat ok attatigir ara ok atta vetr, a fyrsta ari Justiniani keisara ok a timum gofugligs mannz Macharij patriarche. Hann sofnadi sælliga til himinrikis eptir skipan drottins i þrettandu indictione octavo idus Decembris, a setta dag viku, settr hia sinum fedrum fullr med godum verkum gudi þægiligum. A hvern idusdag eilifliga sidan hatidliga dyrkaz hans sigrsamlig heimferd til himinrikis hallar eigi at eins innan Mirree borgarveggia helldr um alla kristnina, hvat er gioriz einkar vidrkvæmiliga, þviat hans heilagleiks mork eptir andlat sem fyrir eru sva mikil i yfirvættis gíofum almattigs guds, at hliodar i allar [ættir um heimskringluna¹. Heyrinkunnigt er ordit a hvert nes ok utskaga, sva vitt sem verolldin er, hversu drottinn domari lifandi ok daudra sæmir nu þegar erkibyskupsins likama signadan, framar en fyrr se lesit af frumtignum heilagra, med þeim hætti gudligs stormerkis, at ut af hans steinþro renna tveir heilsu- brunnar, sem vær sialfir sam varum augum, segir meistari Johannes. Rennr af sinum proarenda hvarr, skært vidsmior af hofdahlutinum, en lystiligt ok smatt vatn af fotahlutinum, oafatliga, nema med þeim ymisleik at enn se meira guds lof ok margfaldari sæmd Nicholai erkibyskups, sem lesit er, at einn tima, sem Mirrensis erkibyskup nockurr var rangliga utflæmdr af sinu sæti fyrir borgarmanna hatr, ofund ok ranglæti, byrgdiz² framrasir af steinþro virduligs herra Nicholai, þar til er borgarmenn makliga idroduz, leidandi byskup sinn aptr i borgina med fridi ok fagnadi. Hver er su sott, eynd eda vesolld, er eigi grædiz fyrir þessa heilags mannz liquores,

1 [halfur heimsins 1 Cð. 2 saal. 3 Cdd; byrgduz 2 Cdd.

likamlig ytri sar fyrir vidsmior, en sullir ok hverskyns innanmein fyrir vatn, sva at andadr Nicholaus veitti tvennan læknisdom ollum þurfondum sik truliga heimsækiondum, at alldri megi endir verda þeira velgerninga, sem hann vandiz ollum veita innan sinna lifdaga. Nu er hann undir lok lidinn, en hvat gera siukir ok sarir, 5 dumbir ok daufr, diofulodir eda kararmenn, krankir eda kreptir, blindir eda brotfallnir¹, veykir, veslir eda vanmattugir, hrumir eda halltir, utan kriupandi skrida fram at þessum andlausa likama, bergiandi eda smurning takandi af þeim haleitazta sveita, er signud steinpro virduligs herra Nicholai gefr ut af sinni fehirdzlu i krapti¹⁰ otoluligra iarteigna. Hvar ek syndugr madr ok omakligr, segir meistari Johannes, ma vitni um bera, þviat þria tima, sem ek kom at bidia fyrir syndum minum vid grof herra Nicholai, bergda ek því blezada vatni, er fleiri velgerninga veitir þurfandum, en nockurr megi telia. Sva stendr þessi andadr erkibyskup i heilsugiofum til¹⁵ beggia handa sem adr lifandi i likamanum, eigi at eins þar sem hann hvilir fyrir sina limu, helldr um alla heimsbygdina, hvar sem hans signat nafn er kallat med rettri tru; hann frialsar naustadda i skipbrotum ok i midium siofargangi ok leidir til blidrar hafnar sik kallandi, leysandi serhveria i brott af haska bædi a sio ok a landi;²⁰ hann grædir allzkyns sottir, gofgandi allri verolld sem guds postoli, godr bæna ok miukr i aheitum, sem verolldin vattar; þviat þessum vars herra vin eru kirkiur smidadar, vigdar ok at verdugu helgadar ok tidir sungnar med hatidligri gleði a degi hans heimferdar. Idulig minning er hans ger med bænum ok godum verkum, þviat hans²⁵ nafn er sætt ok hugþekt ollum kristninnar sonum; adrir lata fyrir astar sakir likneskiur grafa eda penta undir hans nafni, at því iduligri se hans minning i sannri godfysi. Senniliga fylliz þat i þessum guds vin, er salmaskalldit syngir til lofs varum herra sva segiandi: Mirabilis deus in sanctis suis, þat norrænaz sva: dasamligr³⁰ er gud i sinum helgum monnum. Uefasamliga er gud dasamligr i sinum vinum, þviat hann veitir i sinum almætti upp i þeira dyrd þat, er enn segir salmaskalldit medr þeima hætti: In omnem terram exivit sonus eorum, þat segir sva: hliomr þeira geck ut a hveria iord. Senniliga fyllir drottinn spamannzins rodd i sælum fedr³⁵ varum Nicholao erkibyskupi Mirreorum, þviat hans hliomr er yfir hveria iord dreifdr² ok utrunninn, hliomr heilagleiks ok sælu eilifrar, hliomr himnarikis skiært birtandi med harri raust haleitra stormerkia, at Nicholaus lifir i gudi sæmd allra kennimanna. Nu

¹ saal. 4 Cdd; brotfeildir 1 Cd. ² dreifr 1 Cd.

þa, brædr minir kærustu, glediumz vær allir samt i gudi varum, er sva mikinn ok frægan hefir gert sælan Nicholaum, sva heilagan ok haleitan med allzkyns kryptum ok iarteignum, at hans hliomr er floginn ok fluttr ok fagrliga borinn yfir hvert iardarskaut i 5 heiminum. Þvi dyrkum vær allir med andligri gledi þessa guds vinar hatid arliga, sem hun kemr at hendi, at hann minniz varra naudsynia fyrir þeim sama drotni, er hann skipadi yfir alla sina goda hluti, bidiandi at vær samlagimz eptir heiminn sigradan eilifu hatidarhalldi syngiandi med helgum monnum i himinriki. Ein- 10 kannlig vinatta er oss gerandi med þvilikum guds kappu med optligri minning i varum bænum ok olmusugiordum, at hann fremi sitt nafn a varum øvinum, styrkliga sigrandi ok at velli leggiandi þa fiandr ok uvini, sem um sitia oss at svikia med ymisligum hætti færdsamligra bleckinga, leidandi oss med sinu arnadar- 15 ordi til eilifra fagnada brott af ollu yfirbodi varra motstodumanna. En medr þvi at satt er þat, er vær skrifudum i fyrsta prologo þessarrar sögu, at engi tunga yfir iardriki fær þat fylliliga utskyr, hversu mikils valldz ok verdleiks, lofs ok lysandi birti sæll Nicholaus er fyrir almatkum gudi, munum vær aptr venda til frasagnar 20 iarteigna þeira, er himneskr fadir vann fyrir hans verdleika, sidan hann fyrirlet verolldina. Þviat helldr synumz vær i þessum framburdi nockut vinna fyrir þa grein, at heidr ok æra virduligs Nicholai reisiz sva hatt i loptid upp fyrir hugskotzaugunum, at tungunnar hræring kemr hvar fiarri nidr; hun kann eigi meira at 25 tala i sæmd ok virding hans verdleika, en gud almattigr veitir honum, hvat er hann vill bidia, sem vel mun birtaz i þeim hlutum, er fylgiandi fara til styrkingar varra framsettra greina ok skynsemda.

122. Vidrkvæmiligt er, segir meistari Johannes, at til dyrdar virduligum fedr sælum Nicholao skrifim vær þa hluti med skommu 30 mali, er drottinn vann a varum timum fyrir hans haleita verdleika, a þann hatt sem her ma heyra. Þa er iarteigna hliomr guds vinar Nicholai mundi, sem fyrr var greint, langt ok vida, hvelld ok hardla sætt hvervetna ut renna, sottu til Mirream otoluligir flokkar af fiarlægum heimsins halfum, rikir ok fataekir, gofgir ok 35 kynstorir, otignir ok sættsmair, allir þess erendis at profa eiginligri raun sagda hluti, þiggiandi heilsuot af sialfum gudi fyrir helgan dom ok drengiliga medalgongu sæls Nicholai. I milli hverra er var einn burgeis omatans ríkr ok kynferdugr, er arliga sotti mikinn sio til fundar vid sælan Nicholaum, þviat hans eiginligr rikdomr 40 var langt i sudrhalfuna stóra sigling i brott af Mirrea. Hann var

kvæntir madr ok atti einn son vid husfru sinni, er hann unni stor-
 liga mikit, hann var veralldar ríkr med hverskyns audæfum, gulli
 ok gimsteinum, silfri ok klædum dyrum. Fyrir þa sok offradi
 hann hvern tima vel ok sæmiliga til alltaris ok grafar guds vinar
 Nicholai meðr miukum bænum ok godfusu hugskoti. Nu berr sva
 til einn tima, sem hinn ríki madr er kominn til Mirream a hatidar-
 degi guds iatara, at eptir dyrkan grafarinnar heitr hann gudi ok
 sælum Nicholao at lata gera fritt ok furduliga mikit upphalldzker
 [til upphelldis ok prydi¹ hans kirkiu, at þat hafiz i guds þionostu.
 Ok eptir sva gert undir guds vitni ok virduligs Nicholai snyr hann¹⁰
 heimleidis ferdinni. En sidan hann er heim kominn a sinn eigin-
 ligan gard, kallar hann til sin einn gullsmid birtandi sitt heit
 fyrir honum, segiandi at fyrir fulla amban skal hann smida sva
 þungt ker af skæru gulli til kirkiu sæls Nicholai. At fengnu sam-
 þycki smidarins, veqr ríki madr honum i hendr sva mikit gull,¹⁵
 leggiandi þar med gimsteina agæta, er kerit skal med pryda. Eptir
 sva gert tekr smidrinna vid gullinu ok berr til smidiu². Er af þessi
 smid miok skamt at tala, þviat allr meistaradomr enn agætazti er
 þeim smid innan handar, sva at hann furduliga undrar sialfan sik,
 hvi hann matti ser sva olikr vera allan hagleik frammi at hafa,²⁰
 grafa ok gimsteinum setia, lika ok samkvamur sundrteknar undar-
 liga vel formera, sva at þessi gersimi var hinn mesti hnossagripir
 fyrir allar greinir.

123. 3 Nu sem kerit er algert, kenir gullsmidr a fund ríka
 mannz, synandi honum sagða gersimi ok af hondum reidandi sva²⁵
 mikinn þunga smidissins, sem þeim badum vel samþyckir. Þvi tekr
 hann makliga amban fyrir sitt erfidi með vinattu ríka mannz ok
 morgum sæmdarordum, at hann se frabærr odrum smidum. Tekr
 nu ríki madr kerit i sitt valld ok hefir skamma stund geymt, adr
 en uleyfdr agirndarbroddr smygr⁴ hans hiarta sva hart ok hormuliga,³⁰
 at þenna godgrip, sem Nicholaus atti, dregr hann undir sina drotnan
 blecktr ok brogduliga svikinn fyrir fegrd kersins ok ofmikla fiarins
 agirni, sva at hann er einradinn i þeima hlut, at þetta ker skal
 Nicholaus hafa med engu moti, ok skal honum gera ker annat³⁵
 med iofnum kosti, en þetta, sem adr var forkunnar vel smidat,
 kallar ríki madr sitt bordker dreckandi af því, þa er hann hellt
 mest hof inni. Sva lagdi hann mikla virkt ok metord a þetta
 ker, at engi þionostumadr skyldi því upp skenkia, utan son hans

1 [saal. 1 Cd: þangat til 3 Cdd. 2 smidjar 1 Cd. 3 Gullsmidr
 berr fram ker Nichol. byskups Overskr. Cd. Holm. 4 stingr 1 Cd. 40

ok husfru skyldi þat hafa [med hondum¹, en engir fleiri. Ok sem þat er sva kærliga fadmat, er greindr gullsmidr kalladr i annan tima a gard rika mannz þess erendis at taka ut gull ok gimsteina sva mikit sem fyrr, smidandi þar af annat ker sælum Nicholao. 5 Hvát er hann iatar sik giarna giora munu, ok þo at þarflausu, þviat su gipt hefir nu fyrirlatid hann, er þann tima var med honum, sem hann smidadi guds iatara sælum Nicholao.

124. ² Hvát þarf her langt um at gera, greindr smidr berr þetta gull til stedia nidr steypandi ok alla vega med sinni kunnattu 10 eptirleitandi at gera sva fritt ker ok vel formerat sem i fyrstunni. En þat verdr því sidr, sem hann freistar framar til, þviat þetta staup er med guds vilia ok hins heilaga Nicholai sva stint ok ovikianligt, at engiskyns list verdr sva vidr komit at dugi, er sa hinn beztu at gefaz upp ok leggja af þarfleysu erfidi, medr því at ecki gott tekr i 15 adra hond. Sva giorir smidrinn, less saman gullit ok færir rika manni, segiandi allt sem [gerdz hefir i þessu efnis. Tekr nu burgeis vid fenu ok vardveitir, eigi enn vendandi til yfirbotar sinnar agirni fyrir þvilikar iarteignir, helldr halldandi sem adr sagdan grip sæls Nicholai med þeim hugrenningum, at þetta gull, sem eigi 20 vard smidat, sœtlar hann at offra yfir alltari guds vinar, þvilikt sem þat skuli vera skadi kirkiunnar i Mirrea, er kerit vard eigi gert i sidarra tima.

125. ⁴ Nu lida dagar þar til, er nalgaz hatid sæls Nicholai. Lætr nu riki madr skip bua med fridazta kosti hlaðit ollum þeim 25 gognum, er honum voru naudsynlig i þessa ferd. Husfru sina ok einga son þeira lætr hann med ser fara, hefir hann ok med ser kerit goda i sva einkanligri virkt, sem fyrr matti heyra. Nu sem hann er buinn med agætu foruneyti, sem veralldar mektin hefir i gnogum rikdomi, lætr hann i haf ok fær blidan sunnanvind med 30 fogru byrleidi, sva at skiott stikar hafit. Ok er sior var nærri halfsottr⁵ til Mirream, er byrr hardla skemtiligr einn dag; þickir rika manni þa vel at fara ok farsælliga gefa, ok giorir sik gladan ok katan i skipinu talandi sva til sonar sins: «Son minn, segir hann, nu er godr byrr ok gott i flokki; taktu ker ockart hit 35 goda ok ber mer med vini.» Ungi madr hyggz at gera, sem honum er bodit. En þann tima sem hann hefir kerit upp tekit af sinni

1 [i hondum med orlofi 1 Cd. 2 Onytiz gull rika mannz Overskr. Cd. Holm. 3 [greiniligaz, svo ath eingis er hann um kunnandi 1 Cd. 4 Sonr burgeiss fellr utan bordz i mid(!) Overskr. Cd. Holm. 5 halfnadr 1 Cd.

hreinuztu hirdzlu, þar sem hvergi matti duft a falla, syniz honum þó sem renna þurfi innan, adr hann skenki, ok berr undarliga fiott ut af saxinu til siofarins med þeiri ætlan at hreinsa kerit¹. En þegar i stad sem kerit nalægiz sioinn, er því likazt sem ein bara risi i opit kerit sva hart, at þegar verdr unga manni laust med sva miklum felmt, at þar steypiz hann sialfr utbyrdiss eptir. Er nu skipit fullskrida ok snarar hart, sva at engi er van i, at unga manni verdr borgit. Skilr sva skiotliga med þeim fedginum, sem sutfenginn harmr ok kveinkan berr vitni um, at allan eptirstandanda veg til Mirream giorir riki madr med sutligu angri hiartaligs trega, þvíat gagnstadligir hlutir maktiga tilkomnir pina þat agiarna hugskot til sættar vid gud ok sælan Nicholaum erkibyskup fyrir greind afbrot.

126. ²Nu sem riki madr kemr til Mirream, gengr hann inn i heilaga Syon framfallinn fyrst til grafar virduligs Nicholai, en sidan upplukandi sinn thesaur offrar hann yfir alltari guds vinar þat sama gull ok gimsteina, sem fyrr greindum vær. Ok eigi seinna en hann vikr i brott fra alltarinu, er gullit osynliga upptekit ok fleygt langt i brott a kirkiugolfit sva sem i hermd ok mikilli reidi. En er opt nefndr burgeiss ser þvíilikt þottabragd völdugs herra Nicholai, idraz hann geysi miok sinnar agirni, iatandi opinberliga med tarum fyrir ollum nærverandis³ monnum, hversu hann hefir blektr vordit i sogdu efni ok heitrofi i moti gudi ok hans bezta vin Nicholao erkibyskupi. Kunnigt giorir hann her med, hversu hann tyndi fyrir syndagialld einga syni sinum i midiu hafi, hvat er allt saman godfusir menn harma miok, þvíat þeir skilia sælan Nicholaum stygdan i þessu mali. Sem her er komit, semr riki madr heit annat til almattigs guds ok virduligs Nicholaum erkibyskups, at hann skal gefa mikinn part allra sinna audæfa til heilagrar Sion med þeiri bæn, at sæll Nicholaus arni þess vid almatkan gud, at son hans komi aptr med einhverium hætti. Sem hann hefir fest heitit, gengr einn ungr madr inn i kirkiuna berandi hardla fritt gullker ser i hendi, hvern er skiotliga kenniz af fedr ok foruneyti, at þar er kominn ungi madr, er utbyrdis steypitz i midiu hafi. Vid þessa syn verda menn bædi gladir ok ottaslegnir spyriandi innvirduliga, hversu gud hefði hans lif vardveitt i siofar haska, eda med hverium hætti nu væri hans þarkvama. Hann svarar þeim roskinmannliga sva segiandi:

¹ innan 1 Cd.

² Her kemr ungi madr aptr *Overskr. Cd. Holm.*

³ nærverandum 1 Cd.

«Undriz þer matuliga miok mina ferd, þviat hun er eigi ordin eptir mannlígu hætti, helldr sva stormerkiliga, sem [er i guds vitordi]. En þat kann ek at segia her af, at þegar sem ek steyptiz i kaf ut af bordinu, var tekit i mot mer sva godmannliga i sio-
 5 num nidri, at engis kyns atfall matti granda minu lífi; þviat þar var fyrir einn gamall madr ok gofugligr skylandi mer fra siofar- ganginum ok allan tíma fylgd veitandi, þar til er hann leiddi mik a græna iord her nærri stadnum, hverfandi þa skiotliga brott af minum augum. Geck ek sidan þessa skommu leid til kirkíunnar
 10 halldandi, sem þer siat, þetta ker minni hendi, er allan tíma bar ek, sidan ek fell i forad bylgíunnar.»

127. At heyrðum sva miklum ok stormerkisfullum tíð- endum lofa allir nærverandis menn ok aheyrandi sannan gud ok sælan hans elskuga vírduligan herra Nicholaum, hverium ríki madr
 15 offrar nu þat sama ker med fagnadi, sem fyrr sigradi hann med agirni. Helt hann sidan vel ok fagrlega oll sin hoit, verðskýlð- andi at nyiu sæla vinattu guds elskara Nicholai, hveria hann hafði hrært¹ i moti ser med optnefndu heitrofi. Er her endir sagðrar iarteignar meðr þeiri grein, at vær, er þvilika hluti heyrum lesna
 20 gudi til tignar ok hans iatara, skulum eigi þegia i moti sem daufir menn eða skynlausir, helldr eru hiortun uppreisandi ok tungunnar framburðr til greidandi at lofa, dýrka ok vegsama allz- valldanda gud, er sva fremr sik dasamligan i sinum helgum monn- um blezadr einvalldzkonungr per omnia secula seculorum. Amen.

128. Kaupmadr einn var i Licia nálægr Mirree siglandi i milli landa, furduliga ríkr um tíma med hverskyns auðæfum, er plagazt i þeim halfum, klokr madr ok kænnt i þess hattar afra, sem verolldin vill hafa. En meðr því at heimr sia er miok brogðottr ok valltr, leidandi nockura [til fullsælu fra skemd ok oreign, en
 30 flettandi suma fíarhlutum skryðandi fatæktar brígzli³, geymir nefndr kaupmadr, sem stundir lida fram, uvitrlega sinu gozi, halld- andi sik dagliga miok metnadarsamliga meðr dryck ok krasum, gerandi veizlur stinnar veralldarhofðingium med fegiofum sæmi- ligum glutranliga, veitandi vin ok vist leikorum ok fontum sik
 35 lofondum sva oforsialiga, at eigi litaz hann fyrri um, en uti er enn síðazti penningr, ok hann er volltinn af sæti vírdingarinnar níðr i brígzli ok kinnroða fyrirlitningar, þviat engi vill honum luta, sidan penningrinn ma eigi ambana. Nu sva ríkr sem hann

1 [gud veit 1 Cd. 2 adr hert 1 Cd. 3 [fra fullsælu til fatæktar- bælis, en suma fra oreign til mektugra metorda 1 Cd.

hafði adr verit, er honum því ollu þungbærri ugipta sin, ef þar sem hann var barnfæddr skal hann opinberliga stafkarl verða. Því hugleidir hann sínar radagiordir profandi, ef nockurr kristinn madr vill selia honum fe at lani, en hann finnr þann engan, at sitt goz vili lana eða ut lata nema fyrir fulla borgan. En er þessi van er giorsamliga fokin, sækir hann heim gyding nockurn storliga rikan at gulli ok silfri, sem þess hattar kyni er veniuligt, bidiandi, at hann seli honum sva mikit gull at lani. Gydingrinn svarar hans mali: «Hvar er borgan su er þu bydr mer, segir hann, at ek mega hafa mitt godz en blekiaz eigi.» Hinn kristni madr svarar: 10 «Eigi hefir ek, segir hann, goz til i pant at setia vid þik, ok eigi veit ek þess mannz van her i stadnum, at mer vili sva mikinn fagnat gera at borga penningana.» Gydingrinn svarar: «Þa þicki mer engi van, at ek kasta gozi minu i hendr þer, ef þu hefir ecki annat mer at boda en eina saman lokleysu, þvíat optliga 15 erut þer kristnir menn med engu moti skilrikari en onnur þiod eða fastordari; því anza ek litt, þott þu iatir at luka, ef engi borgar fyrir þik.» Kristni madr svarar þa: «Villtu lia mer þessa penninga, ef ek set i pant virduligt alltari heilagrar Syon, ok ek giori blezadan Nicholaum trulofanarmann fyrir mik, at i nefndan dag 20 skal ek þer luka hvern halfan penning ok heilan, sem nu lanar þu mer i mina naudsyn.» Gydingrinn svarar: «Nicholaum, þann er þu nefndir, truir ek senniliga vera godan mann fyrir hæsta gudi, þvíat margir vatta hans kraptaverk ok iarteignir fagrliga skina, ok med því at ek truir hann fyrir sagdar greinir bæði mikinn ok 25 mattugan, vil ek senniliga lana þer penninga mina undir hans nafni ok trulofan, þvíat ek veit fyrir vist, at flærd ok prettr ofgaz eigi mer til fiarskada, ef þessi madr Nicholas vill minum hlut framhallda. Nu ef þer er samt i hug, þa forum til kirkiu þeirar, er þu nefndir, [sva at þetta gioriz endiliga]. 30

129. Eptir sva talat fara þeir bádir saman til heilagrar Syon, ok inngangandi fellr kristni madr a kne fyrir alltari virduligs herra Nicholai halldandi: alltarishornit sva segiandi: «Þetta hit heilaga alltari set ek hia þer, ebreski madr, i vordzlu, ok her med giori ek sælan Nicholaum trulofanarmann fyrir mik, i hvers augliti ek iatar 35 heitandi stadfastliga at luka þer aptr hvern þann eyri i nefndan eindaga, sem þu lanar i mina þronging med sonnum godvilja.» Þessi gerd oll saman likar ebreska manni hit hezta. Fara þeir til herbergis eptir greindan skilmala, greidir þa ebreski madr gullit

af hendi sva mikít, sem adr hafði hann íatad, ok sva gládlíga, sem hann hefði fengít fríduztu borgan allra sinna penninga. Tekr hinn kristni madr nu fyrra hatt, fæz í kaupferdum til ymissa stada, veriandi þessu gozi sem bezt kunni hann til avaxtar, hvat er
 5 innan lítíls tíma guðlíg blezan ok arnadarord sæls fodur Nicholai margfallðar sva miok til aukningar, at sagðr kaupmadr gíoriz fullríkr í annan tíma. Kemr hann sva til Mirream at lyktingardegi fiarins, er þa nálægr ok gnogr ríkdómr at luka bæði skíott ok vel hvern þann penning, sem honum var lanadr. Þvi kemr ebreus í
 10 loglígan tíma heimtandi sítt goz. Kaupmadr svarar þessi skulld hardla vel í fyrstu, bíðiandi ebreska mann lítillatlíga, at hann bíði um nockura daga, þvíat í þenna punct lezt hann eígi lídugr at luka. En gyðingrinn vill þat gíarna. Lídr nu bídstund, ok heimtir hann feít í annan tíma. Kaupmadr bídr enn fresta, ok sva ferr
 15 þrim sinnum í millum þeíra, at ebreus vill hafa, en kaupmadr færir íafnan fram tímann, sva at seínkaz utlyktín.

130. Her kemr sem ebreski madr heimtir sítt goz hit fiorda sinn, at díofullinn svíkr með sinni flærdaror ok agírndargalli kaupmannzins híarta sva hart ok umannlíga, at hann ottaz eígi
 20 fyrir síalfum guði at vera ómínnígr þeíra allra hluta, sem ínn voru leíðídr í þenna skílmala. Eígi anzar hann sínum guði, baksetíandi blezadan Nicholaum ok hans signat alltari, líugandi upp í loptíð fyrir guð drottíns auglíti, at hvern penning hafi hann honum vel lukt a nefndum degi. En er hinn ebreski madr heyrir upp spretta
 25 sva míkil ósannyndi, verðr hann akafíga ottaslegínn sva segiandi: «Fyrir hveria sok þorir þu til fiar at vínna sva líotan hlut, þar er þu veítzt í híarta þínu, at ek leða þer fe mítt í þína naúdsyn, ok ek heimti optlíga, en feck engan tíma. Nu gíor sva míkínn fagnad, at ek þurfa eígi at kæra eptir fe mínu í hendr þer, þvíat kunnígt
 30 er þer, undír hvers nafní ek leða fatækt þíní penninga mína.» Kaupmadrínn leíðrettíz með engu moti fyrir þvílík ord ok amínníngar, helldr stendr hann harðr í móf sannýndum ok segir hvern penning luktan, vattandi ebreska mann heimta týsvar með agírni hína somu skulld.

35 131. Opt ok ínorgu sinni fara þvílíkar greínir míllí þeíra, adr ebreski madr berr upp þetta mal kærandi fyrir valldzmounnum ok domorum stadaríns, líoslíga bírtandi allan hatt fránfarínn í þessu efni, hversu hann lanadí ok undír hvers trunadí, sva ok hversu optlíga hann heimti ok síðan místi. Kaupmadrínn berr
 40 hit sama fram segiandi sík með rettri vag þetta goz í nefðan dag

lukt hafa vel ok skilríkliga. Nu sem víðrganga heyriz, at hann tok í fyrstu af gyðinginum fe at lani, þótt vítnalaust segi hann lukt vera, fellr orskurdr á þetta mal, at kaupmadr skal luka skulldina, ella sveria eid at alltari sæls Nicholai, at ebreski madr hafi sitt goz brott tekit fylliliga af hans hendi, sva mikit sem hann atti. 5 Nu sem sia orskurdr er opinberadr, svarar ebreski madr sva til: «Þau min ord vil ek gud ok goda menn heyra lata, at á hvern hatt sem lygd eða meinsæri, slægd eða brogðotr falsaradomr fær um sidir rangturnat þessu mali, trúi ek eðfalaust, at sa Nicholaus er hlutlauss þvilíkra gerða, sem mer trúlofadi mína penninga, þvíat 10 hann veit ek vera godan mann, rettvísan ok sannordan, ok vís van þícki mer, at honum er í moti skapi, ef uskil eru gior á því gozi, sem eigi nadiz odrúvis en undir hans nafni ok trunadi. En hvat sem þar er um at tala, þá virði ek lítills þenna fiarskada, ef kaupmadr þessi sverr opinberan fortakseid yfir sama alltari, sem 15 hann í fyrstu vedsetti, at hann hafi lukt mer þessa skulld, sem nu segir hann, ok þótt hann vinni þenna eid, veit ek rett íafnvíst sem adr, hverium ek lanadi: mína penninga, hverr fyrir víst eigi verdr svíkin fyrir rangan swardaga.» Ek undra miok, segir meistari Johannes, gofugliga trú gyðings þessa, er enn var eigi endrgetinn fyrir vatn ok helgan anda til kristiligrar trúar, ok truir þó oífasamliga, at gud drottinn í himinríki ok hans virktavin Nicholaus mega eigi svíknir verða eða nockurskyns blektir fyrir prett eða undirhyggju. Sa verdr endir þessa fundar, at dagr er akvedinn, nær þessi eidr skal fram koma í heilagri Syon yfir allt- 25 ari vírduligs Nicholai. Snúa hvarirtveggiu heim til sinna herbergia at sva gervo.

132. Nu í bídstundartíma greindra særa víkr kaupmadr eigi sínu mali til hægri handar at fordaz framsettan vada, helldr giorir hann nýfundin rad í mot gudi sínum ok hans signada iatara, smíð- 30 andi diupar flærdir sér til andar skada en naunginum til meingerða, eigi geymandi, hversu [ritningarinnar atkvæði þínir: flærdsama, sem guds madr Nicholaus sagði, þann tíma sem hann lifði hér í líkama, ok enn fylliz í þessum stad sem hinum fyrra: Convertetur dolor eius in caput eius et cet. Þýðing þessarra orða er þvilík sem 35 fyrir í bokinni matti undirstanda.

133. Þessi aumur madr smíðar einn dígran staf með storum knappi holandi innan með sva miklum klokskap, at þar í matti geymaz allt þat gull, er hann atti gyðinginum at gíalda. Her vegr

1 saal. 1 Cd; trúlofadi 2 Cdd. 2 [ritningarnar segia at kvólin þínir 1 Cd. 40

hann inn i sva mikit gull, ok lykr aptr sidan miok vandliga staf-
inn, sva at hvergi ser nyvirki¹ a, ok a þeim degi, sem nefndr var
af domaranum, fiolmenna nu hvarirtveggju, kaupmadr med kristnum
monnum, en gydingrinn med sinum bræðrum. Hefir kristni madr
5 þenna staf i hendi sva sem [med naudsyniar yfirbragdi fyrir alpyðu.²

134. Sem kaupmadr meðr sinum kumpanum er utgenginn
af sinu herbergi, kemr hann fram snemma dags til klaustrs guds
vinar Nicholai, er stendr a veginum, fram at fara til heilagrar
Sion. Kemr þar ebreski madr af annarri halfu sva sem i foru-
10 neyti, hvers undirhyggiuleysi kaupmadrinn hefir at spotti sva segi-
andi med flærðsomu hugskoti: «Þo at ockr greini a um nockura
penninga, segir hann, muntu ecki sva þrongbriostadr, at þu vilir
eigi bera handhofn mina fram til kirkiunnar, er mer verdr miok
þung sakir sins vaxtar.» Ebreski madr segir sik þat mega vel
15 giora, engan grun hafandi sva bolvadra flærða. Hugsar kaupmadr
nu, at undir eidinn se sva buit oruggliga, at hann megi [fram
ganga i nefndan tima³, þickiz hann nu rettliga sveria mega, at
ebreski madr tok af hans hendi sva mikla penninga, sem honum
var at luka. En meðr því at engi ofdirfdarfullr klokskapr, slægd
20 eða diuphugut speki ma oflgaz i mot gudi, birtaz sagdar flærdir
fyrir verdleika dyrdligs guds vinar Nicholai med þeim hætti, sem
sidar ma heyra.

135. Framkomandi til heilagrar Syon ganga þeir badir
samt inn i mustarit. Læggr kaupmadr þa sina hond yfir alltarit
25 sveriandi diarfliga vidr guds nafn ok sæls Nicholai erkibyskups,
at sva mikla penninga, sem hann atti gydinginum luka, hafdi hann
skilríkliga reitt ok honum sialfum i hendr greitt. Sva gladr gengr
hann i brott fra alltarinu, sem hann hafi unnit hinn bezta eid.
En er ebreski madr ser ok heyrir þvilika hluti fram fara, talar
30 hann sva: «Vel ok gladliga skal ek bida þess tima, er Nicholao
syniz hefndir fram at hafa fyrir þenna prett, þviat honum er
kunnigt, hvar sannyndin fara.» Snua nu hvarirtveggju heim til sinna
husa, ok tekr kaupmadr aptr staf sinn ok berr feginsamliga. Ok
sem hann er nærri kominn herbergi sinu ok einn samt ordinn a
35 veginum, fellr a hans briost sva mikill þungi, at honum þickir
bradr bani sinn nalægr, nema hann kasti ser nidr þar i stad a
iordina ok sofni. Ok sva giorir hann i þessum hlut, sem drottinn
skipar, at hann legz nidr ok skiotliga sofnar. En litlu sidar er

¹ nyverkan 2 Cdd.² [til studningar 1 Cd.³ [vel fyrir því

þann sama veg fram ekit morgum yxnum fyrir storum vognum; en er fylgiandi menn sia þenna sofanda rett liggja þar a gotunni, sem yxnin skylldu ganga, renna þeir fyrir fram ok knyia a allar lundir þann er svaf, en fa med engu moti vakt hann. Ganga nu yxnin sinn veg ok vilia vist eigi stadar nema, hvat sem fyrir 5 verdr; því hleypr einn vagninn upp a manninn sva akafliga, at i stad hefir hann bana. I þeiri hrid brotnar ok sa brogdotti stafr, sem kaupmadrinn hafdi mestar flærdir undir framdar, birtiz nu yfir hveriu hann bio; skilia nu nærverandis menn ok tilspyrandi oll þessi svik ut i gegnum. En er ebreski madr spyrr þessi tidendi, 10 rennr hann med ollum skunda fram til mustaris guds astvinar gofugligs Nicholai med skirri roddu þackir gerandi, i milli annarra orda sva segiandi: «Mikla sæmd hefir þu odlaz i dag, sæll Nicholae, ok at verdugu, þviat bædi ertu, sem fyrr sagdi ek, rettviiss ok sannordr. Nu hefir þat gerzt i dag, at þeir somu domarar ok 15 meistaramenn borgarinnar, sem heyrdur minn ok kaupmannzins askilnad, hafa nu saman komit i þann stad siandi sinum augum þat mikla fals, er moti þer var fram haft, skipandi mer penninga mina eptir logum, hvar fyrir ek giori þer þackir, godr madr Nicholae, þviat styrkliga veikt þu vagninum, at ranglætishirdzlan 20 ok svikaforkrinn skylldi sundr brotna ok flærd upp flotna, en ek fa penninga mina. Senniliga sætludu vinnumenn ser ofdul at vekia sofanda eða vognum vikia moti þinum vilia. En eitt stendr enn eptir, at eigi hafir þu giort þat er beidir mitt hiarta; villdir þu veita fyrir bæn mina syndugs ok omakligs, at þessi prettvisi 25 madr risi upp til lifs fra dauda, skyllða ek gydinga tru med ollu afneita, gofgandi Jesum hinn krossfesta alla mina lifsdaga dyrkandi þik sem guds iatara, her med skal ek draga til þessa sidar fyrst mina undirmenn ok alla þa sidan, sem min ord vilia nockurs virda, ef þu villdir mer þetta veita.» 30

136. Litlu sidar en ebreski madr hefir sva talat, kemr kaupmadr af dauda risinn fram til kirkiunnar med lutu hofdi ok andsynu litillæti inngangandi, framfallandi med tarum ok idranarfullri andvarpan fyrir alltari virduligs fodur sæls Nicholai, iatandi aína sekt ok meinsæri i guds augliti, miskunn finnandi, sem allir adrir 35 þagat med idran sækiandi; hvat er gydingrinn siandi undrar geysi miok i sinu hugskoti, vikiandi þegar i stad brott af fyrra atrunadi, heilaga skirn drottins vars Jesu Kristz med ollum sinum hionum ok herbergismonnum feginsamliga takandi, ladandi alla til rettrar trúar, er hann matti, eptir sinu fyrirheiti, halldandi sagða sidsemd 40

med godum frídi allan þann tíma, er guð drottinn veitti honum her í heimi, at hann sitt fyrri líf endrætti. Hvar fyrir þer se lof ok dyrd, ynniligr faðir Nicholae, er opit settir þitt eyra í mot bænarordum Judæi, fyrr en hann væri hreinsadr af gyðinga villu, fyrir skirnar stormerki vars lausnara Jesu Kristz. Þar fyrir aflaðir þu enn framlidinn himnakonunginum margan þionostumann, sœll Nicholae, er þu reistir einn af dauda bæði andar ok líkama fyrir þína lofliga verdleika, hverir oss verndi ok styrkliga hlíf moti flærd ok svikum varra uvina, at med þínu bænafulltingi audlimz, vær at koma til þeira fagnada, er þu tokt í ombun þinna gofugligra verka, í hverium þu fagnar siandi drottin himinríkis allrar sköpnu skapara, lífandi med frabæru blómi hunangliga verdleika, þiggiandi hvat af hæsta einvaldi er þu villt bidia, veitandi verolldinni, sem vær truum stadfastliga, otoluliga velgiorninga med arnadar- orði þinna bæna, hvar fyrir þitt nafn se blezat fyrir utan enda.

137. Hverr megi ordum skyra þa sæmd ok virðing, þionkan ok lotning, er Mirrea, þar med Licia ok enn helldr Asia eda oll austrhالفan, veitir þvi mæta mustari heilags fodur Nicholai, er alla vega skinn med forpris í þvilíku stortaknablómi, sem greint hefir verit ok enn mun tíaz í fylgianda máli, þviat nu er fyllt ok framkomit, þat sem vær fyrr hetum í upphafi þessarr arbækr, at iarteignabord er uppreist ok samkunda fagrliga sett. Þetta it blezada bord stendr í heilagri Syon hláðit med fríðum rettum skemtilígs fagnadar, rettum lífs ok eptirdæmis hunangliga ilmandum ok meistarlíga píprandum yfir elld heilags anda í manndyrdum astar ok meinlætis; yfir þetta bord er uppskenktr fysiligr dryckr dyggiliga mílskadr med fremsta lystugleik tveimr liquoribus framras gefandi ut af steinþro vírdulígs guðs vinar Nicholai. Breið er su samkunda, er sœmir þetta bord, þviat af ollum sættum koma lydir heim sœkiandi greinda guðs holl bergiandi af þeim ríkdómi framsettum, sem hverir skília hentiligaz sínum naudsýnium. Til at geyma þetta blezada bord ok dyrazta dryck eru skipaðir margir dyggir þionostumenn ymisligrar stettar, prestar ok klerkar, munkar ok leikmenn, sumir til songs ok sœmiligrar þionostugerdar, adrir til voku ok natligrar vaktanar, þríðiu til vardhallz ok geymslu dagligrar, at allir hlutir ok sérhverir sva gofuglígs stadar væri íafnan undir umhyggiu godmannligrar ætsemdar. Þvi gafu goðir menn ok guðhræddir sína sonu í greinda guðs vinar þionostu, þóttiz sa hverr storlíga vel fyrir síu sínu barni, sem hann let inn ganga í signadan skóla Nicholai fullan med guðlígu astríki, þviat allir í

Þessi þionostu lifandi unnu hugastum þessum andada erkibyskupi. Hvar fyrir sa madr er miok hatsamligr heilagri guds kristni, sem eigi hlífir sva dyrdarfullum stad, helldr rænir ok ruplar, sem lesit er af einum hundheidnum ranglætis konungi, hverr upp fylliz sva mikillar guds reidi, at hann stridir upp a Liciam marga drepanði, suma meidandi ok nockura þrælkandi med ser flytiandi. I þessi bolvadri herfor sturlar sa daudasonrinn sialfa Mirream med grimdarfullu ofbelldi rænandi mustari sæls Nicholai, gripandi þionostumenn brott af hans fadmi, dragandi undir sitt otrutt valld sem grimmr kvalari. Einkannliga vikr þessi ræda til eins þionostumannz, er hann brott tekr af heilagri Syon Cedron at nafni. Þessi madr er vel mentr, kurteiss ok hofdingium tilheyrligr, hiartaliga astrikr til sins lavardz¹ ok lausnara ok hans virduligs iatara. Hvar fyrir varr herra veitir med arnadarordi sins vinar Nicholai, at Cedron finnr miskunn i konungs augliti frials af þvingan² ok þrældomi,¹⁵ þviat konungrinn finnr, hveria slekt ok hæversku hann fagar i sinu meðferdi. Þvi gioriz hann hinn fremzti konungsins skenkiari, sialfs hans ker berandi ok fyrir hans bordi dagliga standandi yfrit vel halldinn bædi med klædum ok skotsilfri. En þott honum falli sva giptusamliga sin utlægd, fær hann alldri gladan dag, þviat eigi ma²⁰ honum or hug ganga, hvat mikit ok ynniligt hann fyrirlet heima i Mirrea; þvi stendr hans asiana æ med hrygdar yfirbragdi hiartaligs trega, hvat er konunginum ok allri nærverandis hird gefr vel skilia.

138. Nu sem arsins kringla leidir nalægan hatidisdag völd-²⁵ ugs herra Nicholai erkibyskups, angraz sveinninn sarligar en adra tima, þviat hann berr i sinu briosti, hversu Mirrea gledz ok fagnar a þeim degi. Ok snemma dags sem hann stendr med ker fyrir konungs bordi, fær hann eigi temprat sik af hrygdar yfirbragdi, hvat er konungrinn hugleidir sva segiandi: «Hvat ogleðr þik, ungi³⁰ madr, segir hann, med því at vær tiam þer dagliga vara blidu veitandi þer hina sæmiligstu þionostu, þar med guoga penninga ok vinattu allra manna.» Cedron svarar mali konungs: «Satt er þat at segia, herra, at þer gerit vel til min upp a ydvarn hatt, en eigi er þat undranar vert, þoat mer þiki munr þionostunnar þeirar, sem³⁵ ek var i fyrstu til skipadr, ok þeirar, sem nu er ek i staddr, miok er sundrlikt at standa þionandi fyrir bordi virduligs Nicholai Mirrensis erkibyskups eða vera ydarr skenkiari heidins konungs milli heidinnar þiodar.» Konungrinn talar þa: «Hvat mun því

¹ lavardar 1 Cd. ² saal. 2 Cdd; þungan 1 Cd; þungan 1 Cd. 40

vallda, at engi stod moti því, at ek tæki þik brott af Mirrea ok helldi sidan eptir minum vilia, utan annattveggia at kumpan þinn Nicholaus ann þer miklu minna en þu sætlar, eda er hann eigi sva sterkr ok mattugr, sem þu hugsar, þvíat vær tokum þik
 5 brott af Mirrea med varum afla; en Nicholaus mun hvarki hafa styrk til ne vilia þik aptr skipa. Eptir sva talat rettir konung-
 inn hond sina moti kerinu; en þa er þess eigi kost, at Cedron skenki honum lengr, þvíat i þann sama punkt er hann undarliga brott tekinn af konungsins augum ok settr a sama augabragdi fyrir
 10 kirkiudyrum heilagrar Syon heima i Mirrea, rett i þann tima sem kennimenn giora hatidliga processionem umhverfis kirkiluna. Ok er þeir vikia syngiandi fra [sudri til nordrættar: aptr fyrir kirkiudyrnar, sia þeir einkanligan hlut, þat er þionostumann ker halldanda hatt ok kurteisliga, sva sem fyrir hofdingia er vani til.
 15 Bera menn i stad kenzl a þenna mann, at þar er Cedron kominn þionostumadr Nicholai erkibyskups, er fyrir tima var utflæmðr i fiarlægt riki. Hvar fyrir dasamlig undran riss upp med lydnum eptir spyriandi, hversu hann væri þar kominn. En hann svarar þeim litillatliga vattandi ser eigi kunnigt vera, hvilikan almatt
 20 himneskr fadir hefir a honum framt fyrir arnadarord ok verdleika sins iatara. Segir hann þeim greiniliga, hvat þeir heidni konungr hofdu talat i hans holl rett a þann sama tima, iatandi sik enga grein þess i milli hafa, er hann stod fyrir konungi sætlandi honum kerit bera, ok hann var staddr fyrir kirkiudyrum i Mirrea. Hvar
 25 fyrir þat birtiz, at i einu augabragdi hefir hann borinn verit með guds krapti sva stormerkiliga, at yfir kerit, er hann hellt a, hafði hvergi² stoplaz. Hvat megum vær tala til þvílikra hluta utan samlagaz Mirree borgarmonnum i lofi guds almattigs, er vinnr dasamlig takn ok stormerki fyrir sinn kiera vin Nicholaum nærri
 30 ok fiarri. Þvi kriupa honum ok hans likneskiu gratandi kristnir menn um heimsbygdina, sem enn mun greint verda i næsta kapitulo med guds vilia.

139. Su þiod vestan af Affrika, er heitir Gens Vandalica, stridir nockurn tima i austrveg a þa kristna þiod, er Greci kalla
 35 Kalabritidem. Þeifar þiodar getr Gregorius mikli opt i bokum Dialogorum iafnan i þeiri grein, at hon var grimmuz a kristni guds med ranum ok illzkuverkum. Þar setr hann ok optliga þa þiod, er Goti heita, grimman lyd ok illan vidreignar. Eru nefndar þiodir, Goti ok Vandali, nalægar med landastodu sin i milli til vestr af

40 1 [nordri til utsudrættar 1 Cd. 2 hvarki steypz ne 1 Cd.

Gricklandi. Nu gera Vandali sva i þessum stad, sem Gregorius berr þeim vitni, at þeir heria upp a erfð hins krossfesta med elldi ok iarni, rænandi kristna menn sinu gozi, leidandi þa suma undir sverd ok oxi, en suma þrælkandi svivirdliga leikna med bondum eda bardaga. Nu berr sva til i einum stad, sem þeir gomlu guds ovinir upp hlaupa bolvandi ok brennandi, hvat er fyrir verdr til beggia handa vida um landit, eydandi med fiandligum grimdarloga, kemr einn son ranglætisins inn i nockurs kristins mannz herbergi milli annarra sinna kumpana, rænandi ok ruplandi hvat er femætt ma finnaz, sem sidr er til þess hattar hermanna. Ok sem þeir hafa svipt i brott þat er þeir finna, dvelz þessi heidinginn, sem vær gatum fyrr, lengzt i herberginu sem nockurs leitandi; hvar fyrir hann fær litid eina mannzlikneskiu setta i leyniligum stad fagrliga skrifada yfir sletta tabulam eptir hætti Grickia. Hann þikiz vita fyrir einkannligt form likneskiunnar bædi hagleiks ok harskurdar ok klædabunadar, at þetta mun pentad vera eptir nockurum mikils hattar manni. Þvi tekr hann þessa tabulam berandi med ser leyniliga, gefandi kumpanum sinum enga vissu þessa fundar, þar til er hann finnr kristna menn i hoptum halldna, synandi þeim likneskiuna spyriandi innvirduliga, hvar eptir hon væri formerud, eda hvat hon hefir þyda. Hvat er kristnir menn siandi fella tar i hiartaligum elskugrati vattandi med rettu sannindi, at þetta er likneskia virduligs herra Nicholai, hverr sik birtir i kryptum ok iarteignum lifa odaudliga med sialfum gudi. En er heidni madr heyrir þvilika utskyring skriptarinnar, geymir hann vanvirkliga þa somu pikturam fyrir utan vissu sinna lagsmanna, flytiandi heim med ser til Vandaliæm eptir fullgior illvirki ok herleiding kristinna manna.

140. Þessi madr var storliga ríkr sva sem kaupmadr, undir því nafni er Greci kalla theloneario, þeir eru vid kendir þat hus, er þeir faga ser til fiarafla, med þeiri uppras at thelon i girzku þyðiz longus i latínu, þat er langr i norrænu, þvíat nefndir kaupmenn reisa long herbergi med fridum kosti fyrir þeim markad, er ferikaztr er innan stadar, hvadan af þetta hus kallaz theloneum, en kaupmadr kallaz thelonearius, sitiandi æ dagliga uti eda inni fyrir þessu husi, halldandi til avaxtar med ymisligri kaupstefnu sinu gozi. Fra þvilikri idiu eda kaupstefnu kalladi varr herra Jesus Krístr Matheum i sitt foruneyti, er sidan vard, sem kristni veit, bædi gudspiallamadr ok postoli, hvat er skyrt vattar heilagr

Gregorius fyrr nefndr, þa er hann skýrir evangelium Manifestavit se Jesus.

141. Greinda framferd hefir sagdr Vandalus eigandi mikit hus gnogliga giætt gulli ok silfri, dyrum steinum, klædum agiæt-
um ok allra handa þingum. Hann var kvæntr madr ok atti son
med husfru sinni; fyrir þa grein var hann herra yfir hyski morgu
ok miklum rikdomi. Nu med því at hann elskadi theloneum meir
en nockut annat, þvíat þar voru hirðir, sem fyrr segir, allir hans
gripir ok gersimar, berr hann likneskiu sæls Nicholai inn i þetta
10 herbergi. Ok sem hedan lidr skammr timi, kemr hann einn dag
til hussins, lykr upp ok gengr inn vikiandi þar til, sem hann hefir
sett likneskiu virduligs Nicholai, sva segiandi: «Þat er undarligt,
Nicholae, segir hann, at þu stendr her inni sva sem undir geymslu
minni ok hefz ecki at; nu gack ut ok statt frammi i dag ok ver
15 geymslumadr fyrir husi þessu, ok eigi sidr i nott, þvíat ek a i
brott skyldugt erendi, sva at ek fær eigi fyrr heim komit en i
morgin.» Eptir sva talat tekr hann likneskiuna berandi ut af
husinu setiandi upp yfir dyrnar¹ sva sem til vardveizlu, gangandi
brott sidan fra opnu herberginu, sva gladr fyrirlatandi sina fullsælu
20 undir fyrr sagdri geymslu, sem marga vardhalldzmenn ok trulynda
hefði hann skipat til vakrligrar umhyggiu.

142. Hvat eru þvílíkir hlutir nema undranar verdir, at heid-
inn madr ok agiarn giorir sialfr rad til eptir natturligum hætti,
at hverr hans penningr se brott stolinn; hvat hefir þyda sva undar-
25 lig trua i heidnu briosti, utan guds forsia vill ok skipar i þion-
andum greinum, at nafn ok virding hans vinar Nicholai kynniz i
Affrika heidnum þiodum. Senniliga styrkir þessi hlutr þat, er
segir hinn mikli Gregorius, at heidnir menn eru eigi trulausir,
[þott þeir se eigi fyrir vatn hreinsadir.²

30 143. Þessu næst er þat segianda, hversu Nicholaus vaktar
geymsluna, þvíat hann er skipadr yfirskygnari mikils fiar at opnu
herbergi, en [eignarmadr hvar fiarri³. Hvat ma rettara synaz en
agiætr fehirlumadr leitar ser nyrta utvega, geymandi gozit, fra því
sem flestir adrir. Sa er alpydligr hatr at strengia aptr dyr ok
35 lata lasinn geyma, en Nicholaus gerir eigi sva, hann vikr fra
vardhalldinu um tima leyfandi ranglatum valld yfir hafa, at því
sterkligar ok stormerkiligar megi hann sidan alla hluti aptr vinna;
þviat sama dag sem þiofar ok ransmenn renna fyrir þat herbergi,
siandi olæst vera en hyggiandi engan vardhalldzmann giæta, gera

40 ¹ ofdyret 1 Cd. ² [tilf. 1 Cd. ³ [eigandi hvergi i nandir 1 Cd.

þeir rad sin i millum, at a næstu nott, sem myrkt er vordit, skulu þeir þar koma ok stela, sem mest mega þeir orka. Sva giora þessir myrkranna synir saman komandi, sterkir menn ok storir, lærdir i lymaku ok miok slægir i stuldum, sva mikilvirkir, at a þeiri somu nott rydia þeir þat hus ok rupla sva giorsamliga, at ecki er femætt eptir. Stendr sva husit tomt um morgininn, er thelonearius kemr heim. En er hann ser allt autt ok þar svartazt, er gullit hafdi legit, skerz : hann innan med hvossum skadabroddum sinnar missu, tonnum gnistandi ok hatt æpandi, sem titt er þeiri þiod, ef hon verdr fyrir harmi. Eptir langa veinan ok grat ok morg onnur ill læti snyr hann fyrir likneskiu sæls Nicholai siandi grimmum augum ok ygri asionu moti henni, talandi sem til skynsemdarfullz lifanda mannz sva segiandi: «Hvat gerdir þu, Nicholae, er þu geymdir eigi fiar mins, sem ek baud þer. Ek setti þik godan mann sva sem forstiora þessa hus; en nu fær ek eigi skilit, hvat þu lezt þer skyldra synaz en vernda þat fyrir þiofum ok ransmonnum. Nu fyrir þa sok at ek setti mina fiarhluti upp a þina dygd, heimti ek þa alla ut af þinni hendi; þvi kios um tva kosti, giallt mer aptr penninga mina heila ok uskadda, ella stendr þu i stad undir þeiri hudstroku, sem mesta ma ek þer gefa.» Nu sem hann ser likneskiuna ecki linaz vid þessi hotanarord, gripr hann mikinn þust beriandi likneskiuna bædi hart ok titt, þar til at hann er miok modr. Þa talar hann: «Nu hefir ek golldit þer nockut fyrir vangeymslu þina, en þo er eptir meira, þviat i elldinn brennanda skal ek þer kasta, ef þu daufheyritz vid at skipa mer aptr penninga mina. Nu mun ek bida til morgins, at þu megir fordaz þat er ek ognaz þer.»

144. Milldr ok blezadr iatari guds sæll Nicholaus sampinaz sinni likneskiu, sem hann sialfr þyldi greinda vanvirdu, takandi a sik syniligt yfirbragd a þeim sama degi, gangandi at ovoru þar nærri, sem vandir þiofar skipta sinu ranfengi. Hann talar sva til þeira, sem her ma heyra: «Hvat giori þer, vandir menn ok veslugir, saman sitiandi sem hluti gerandi yfir þvi gozi, sem þer eigit engan hlut i, helldr stalu þer i nott fra þeim rika manni hvern eyri þann, sem her er saman kominn. Hvi voru þer sva heimakir ok vitstolnir, at þer ottuduz mik eigi, þar sem ek var skipadr geymslunadr allz fiarins, ok ek sa upp a, þa er þer stalut hivetna, þat til marks, at ek kann greina nafn ok kyn serhverra hluta, gull ok silfr hafi þer sva mikit, dyra steina sva marga undir þvi nafni,

klæði agæt sva morg med því kyni, sva adra hluti ok serhveria, sem ek merki med því nafni. Nu fyrir þa sok er þer giordut sva illa ok umannliga, at þer drogut undan minni vernd þat, er mer var a hendi folgit, var ek barinn saklauss fyrir ydra skyld bædi med
5 þust ok þungum ordum. En nu vil ek segia ydr fyrir vist, at ef þer berit eigi aptr hvern penning heilan ok halfan i kaupmannzins theloneum, skal ek sva um ganga, at ydr se skamt til þess mesta ofagnadar, sem þer þurfit hafa, þvíat eigi seinna en i morgin skal ek kunnigt gera stadarins rettara, hversu þer haft liotliga giort
10 ok illmannliga, kastandi ydr alla samt i daligstan dauda, ef þer dirfiz min ord bakverpa ok eigi fullgiora.»

145. Sva segir hann i mikilli roksemd. En þiofar verda hræddari en fra megi segia, þvíat þeir ætla nockurn borgarmann sed hafa sina giord ok fyrir þa grein sva kunnliga fra segia.
15 Þvi sucka þeir engum hlut af því gozi, berandi aptr næstu nott hvern penning i þann stad, sem adr hafdi verit. Sva kemr husherrann til um morgininn, siandi a badar hendir sina eign aptr skipada, fellandi tar fyrir fagnadi þvilikra iarteigna, gangandi litil-latliga med blidu andliti fyrir likneskiu sæls Nicholai kyssandi
20 hana kærliga fadmandi, fogrum ordum sva talandi: «Heyrdu, heilagr fadir Nicholae, rettvís ok trulyndr, milldr ok miskunnsamr, þionn hæsta guds! há há herra minn, hversu mikill ok mattugr, hversu haleitr ok heilagr, nalægr ok heimoligr þu ert vordinn odaudligum konungi almattigum gudi, hverium þu dyggiliga þionadir sem godr
25 riddari, þa er þu lifdir a iardriki, af hverium þu tokt sva mikit valld, sem nu provaz, at þu matt gera þvilika hluti, sem nu eru syndir mer heidnum manni fyrir þina milldi. Þvi skal ek fra þessi stundu trua a Krist ok a þik.» Tok þessi madr sidan tru vars herra Jesu Kristz, takandi heilaga skirn med ollu sinu hyski,
30 giorandi kirkiu til sæmdar sælum Nicholao, i hverri er hann þionadi med sinni husfru ok sonum, dyrkandi gud drottin ok hans elskara sælan Nicholaum. Fyrir þvilika atburdi þroadiz hogliga virduligt nafn Nicholai erkibyskups milli heidinna þioda sva framt, at þeir þionudu honum margir, sem eigi hofdu kristnina tekit,
35 sækiandi heim hans signada likama med fremstu þionostu, er þeir kunnu gera.

146. Eigi ætla ek, segir meistari Johannes, at finnis sva fiarlægr stadr eyddr eda leyniligr i allri heimsins kringlu, sva vitt sem verolldin byggiz, at eigi hafi heyrt ok feginsamliga fregit lof
40 ok iarteignagerd gofugligs herra Nicholai. Eigi at eins bera hans

verdleik vitni oll herod ok breidar halfur Grecorum, er næst standa hans lifi ok iarteignagiord sakir veralldligs ættboga her i heiminum, helldr allt austrriki med ymisligum ættum; heidnar þiodir lofa hann, dyrka ok vegsama vida um verolldina a greindum iordum með ymisligum tungum, heidrandi hans grof ok heyrandi hans lof i kryptum ok iarteignum. Heyrt hefir Italia ok oll Romania hina somu frægd a nyium tima, syngiandi sælum Nicholao arligt festum i sonnum fagnadi vel ok gladdiga, sæmiligar kirkjur reisandi, eflandi ok helgandi honum til lofs ok dyrdar fyrir viderni margra storlanda ok konungsrikia, sva framt at hans hunangligt nafn er flogit allt i nordanverda kristnina; þviat engi fagnadarstadr guds i himinriki ma sik byrgia brott af hans lofi. En þat er vær sogdum, at Italia tæki virðingarlof Nicholai a nyium tima, leidir af þeiri hofutgiptu, er hon odladiz at taka i sinar halfur hans blezadan likama, hvar fyrir þat birtiz satt vera, er vær hofum skrifat af skinandi frægd hans ynniligztu atferdar. Ok i tilbunadi þeirar prydi, er Italia odlaz i sva miklum fagnadi, skulum vær enn þann hlut birta, er Nicholaus vinnr i Mirrea, adr hann fari brott til vestrlanda, at því sidr se undranarvert, hver stormerki elskunnar heitleiki þorir frammi hafa.

147. Sva berr til einn tima, at herra keisarinn sendir einn mikils hattar mann i pilagrimsfærd af sinni halfu fram til Mirream med fridu foruneyti at vegsama sælan Nicholaum bædi med tilsokn ok sæmiligu offri. Nu sem hann kemr til Mirream, gengr hann inn litillatliga i heilaga Syon, kriupandi miukliga til legstadar sæls Nicholai bidiandi hiartaliga, at sa gud drottins vin veiti honum nockut af sinum limum, at hann megi sia ok kyssa. Þess bidr hann fyrir því, at heilagr domrinn er sva sterkliga luktr i sinum umbunadi, at engis mannz hond ma honum nærri koma. Hvar fyrir þionostumenn grafarinnar hafa ser til samit sva digra penna, sem þeim borum til heyra, er a þroarendunum hafa vordit med guds vilia, at þa ut leidiz fyrr sagdir liquores a skipudum tima fyrir framdratt pennanna. Sem herrann hefir bediz fyrir um stund, ok miok er sidla vordit, heimtir hann til sin einn kirkjunnar þion. segiandi honum sina astundan bidiandi hann profa, at sæll Nicholaus veiti þessa bæn. Giora þeir sva rad sin i milli, at klerkrinn skal profa utrasarvegin til hofdahlutarins, þar sem oleum gafz ut af helgum dominum, þviat riki madr hefir traust a, at guds iatari muni honum huggan veita. Ok sva ferr, þviat eigi seinna en klerkrinn til profar, skytr ut at endanum einni tonn i boruna,

- sem straumr bæri, með beinazta framhalldi sva vel ok vidrkvæm-
 liga, at hon nemr stadar i þeim gulliga kistli, sem ríki madr hellt
 frammi fyrir. Er honum nu veitt at sia ok kyssa þann heilagan
 dom guds iatara, hvat er honum þickir ser nu eigi þorf vinna, hellðr
 5 ætlar hann med klerksins felagskap at taka tonnina a brott flyti-
 andi leyniliga heim til sinna herada. Hvar fyrir hann lykr aptr
 kistilinn vandliga setiandi yfir eitt alltari þar i kirkiunni. Ok litlu
 sidar ser hann, at kistillinn sveitiz med vidsmiori sva gnogliga, at
 stod ollum megin. Hann rennr til med ollum skunda, sveipandi
 10 kistilinn einum duki sva sem hugsandi at stemma rasina vidsmiors-
 ins, þviat hann villdi lifsgjarna, at engi madr mætti viss verða
 hans gerðar. En fyrr sagðr dukr ma eigi leyna sva miklum heilag-
 leik sæls Nicholai, þviat vidsmiorit rennr þvi hardara. Tekr nu
 ríki madr at ottaz ok fyrirdiarfaz i sinu hugskoti, at hann megi
 15 helgum dominum leyna eða med ser i brott hafa, ok allt eins berr
 hann yfir fleiri hulningar ok margfalldari, að hann ferr sofa.
 I þeim sama svefni birtiz honum sæll Nicholaus sva segiandi: «Ek
 veitti, segir hann, bæn þína, at þu sæir kyn lima minna, en þat
 er ecki til efnis, at þu berir brott med þer, þviat þat leyfi ek med
 20 engum hætti, at gripiz eða sundr dreifiz i þessum stad nockurr
 minzti þatr mins likama.» Sva segir hann blezadr fylgiandi sinum
 ordum sva merkiliga, at um morgininn sem ríki madr til kemr
 ok rannsakar kistilinn, er tonninn brott horfin. Berr þessi hlutr
 vitni med odrum vattum otoluligum, hversu Nicholaus erkibyskup
 25 er mikill hofdingi i heilagleiks stettinni, þvilikt sem allt fíoti i
 nand med iarteignum. Her skilz þat ok annat, at herra Nicholaus
 vill lata sinn oskaddan likama ok heilagan dom flytiaz brott af
 Mirrea til vestrlanda, þa er timi kom ok drottinlig forsio villdi
 sva gioraz lata, hvat er vær skulum birta þessu næst med guds vilia.
 30 **148.** Einvalldzherra himinrikis sem hann hefir dæmt i sinu
 leyndu ok obrigdiligu radi at vitia eða enn hellðr birta meðr eilifri
 ok skærri pryði þa borg er Barim heitir, byriar hann þessa gerð,
 þa er lidit var fra hans holldgan þusundrat ara atta tigr ok þriu
 ar, en af sigrsamligri heimferð sæls Nicholai erkibyskups til himin-
 35 rikis þriu hundrat ara ok niutigir ok fimm ar. Su borg er vær
 nefndum stendr i Italia ut a Pul eigi miok langt fra fialli heilags
 Benedicti, þvi er honum þar helgat innan borgar eitt vegligt
 mustari. Þessi borg stendr austr vid sioinn, er þar rikdomr mikill
 ok margr fíaraffi. Þadan er sigling stor til austrlanda meðr hveiti

ok odrum kaupskap; hvar fyrir sva gioriz med guds vilia, at Barensis bua sina ferd a þrim skipum hloednum med hveiti ok hinum bezta kosti ok setla at sigla kaupferd til Antiochiam. Su sigling gengr miok nærri opt nefndri Licia, er a þessum tima er vordin med guds domi fyrir miklum bardaga, þviat Tyrkia herr er kominn i rikit med allzkyns onadum flandligra illvirkia sva umannliga, at Mirreaborg er vida eydd fyrir agangi sagdra ovina. Er nu endir kominn þeirar hofutgiptu, sem hon hefir lengi neytt, hvat vær truum henni til beraz fyrir ofmikrit syndagialld.

149. Nu er segianda nockut af ferdum fyrr nefndra Barensium, at sva sem þeir hallda i haf samflota, eru þeir allir eins lids berandi saman sin rad med gudligum iblaestri, at þeir skulu taka helgan dom virduligs guds iatara Nicholai brott af Mirrea, annatveggia þa er þeir sigla fram til Antiochiam eda heimleidis. Eptir stadda radagerd fa þeir god vedrfohl ok blida byri, sva at þeir taka farsælliga Antiochiam gangandi af skipum til kaupstefnu; ok fa daga hafa þeir dvaliz i Antiochia, adr þeir verda visir med guds vilia, at þeir kaupmenn eru þar komnir af Italia, er Veneciani heita, þeir eru kendir vid þa iord, er þeir byggia. Barensibus er sagt i hliodi, at Veneciani hafi i milli sin sva mikil storraedi at stela i brott af Mirrea helgan dom sæls Nicholai. Fyrr þenna kvitt ottaz Barensis nockut litt, rannsakandi vitrliga sva sem undir kærleik ok vinattu milli kaupmanna, hvat Veneciani muni setla fram at fara, ok skiotliga sem þeir hafa med klokskap eptir leitad, finna þeir satt vera, at Veneciani hafa morg tol stinn ok stor med iarni gior til þess samin at briota kirkiugolfit i heilagri Syon ok bera brott likama heilags Nicholai af Mirrea borg. Eptir fengna vissu sagdra greina venda Barensis ut i kaupstefnu sem akafazt veriandi sinu gozi nott ok dag, sva at innan litils tima eru þeir albunir siglandi brott af Antiochia, sva at Veneciani liggia þar eptir.

150. Sva sem Barensis taka til segls, gefr þeim byrleidi hardla fritt; eru þeir þa katir ok af annarri halfu ihugafullir, hversu giptuliga þeim gangi þessi ferd, eptir þvi sem þeir mundu kiosa. Taka þeir fyrr greinda hofn Adriaticum medr þeiri tilskipan ok radagerd, at siau menn hins fimta tigar herklæddir til handa ok fota skulu ganga upp til borgarinnar, en allir adrir skulu skipa geyma herklæddir fyrir ogn ok aga tyrkneskra manna. Nu sem Barensis koma til heilagar Syon, ganga þeir inn godfusliga, stilliliga ok obreytiliga, a þann hatt sem pilagrimar eru vanir at sækia

til heilagra stada. Eptir godfusa bæn ok miok skamma litaz þeir um ok sia eigi meir en fíora vardhalldsmenn i kirkiunni, til hverra þeir ganga litillatliga sva segiandi: «Þer godir brædr, synit oss, i hverium stad leiddr er likami sæls Nicholai.» Þessir, sem fyrir eru, syna þeim þegar þann blezada stad, hugsandi at pilagrimar muni offra vilia eda bidiaz fyrir heimolliga hia þeim guds iatara, því greina þeir gladdiga alla stodu steinþroarinnar tiandi þær utrasir, sem fyrr voru sagdar. Ok er Barensis undirstanda, hvar liggr su agæta fêhirdzla, er einn sva snarr milli þeira, at hann setr digrt hogg med storum hamri a þa hellu, sem efzt er a umbunadinum sva hart, at marmarinn brestr þegar allr i sundr i sma styoki. Leita þeir nu nidr lengra ok finna skiotliga sialft leidit sniofi hvitara forkunnliga prutt fyrir allar halfur, hvat er þeir siandi ottaz nockut sva mikit storrædi at briota sialfa þrona medr afli, þvíat þeim syniz hættumikit, at sa madr fai guds reidi, sem þat dirfiz fyrstr giora. En er sa madr, sem fyrr hafdi lostit hinn efra steininn, ser þat, at fyrirdiarfaz mun þeira erendi, ef eigi gioriz at meira, því tekr hann sva mikit traust med astarhita i hugskotit, til þess at Nicholaus flytiz i brott af Mirrea, at hann virdir engis i hiartanu, hvat honum kann til beraz, oruggandi sik sva, at hann setr hogg annat eigi minna nidr i sialfa grofina, sva at yfirtabulan springr i stad. Birtiz fyrir þetta hogg mikill fagnadr ok guds miskunn, þvíat berudum helgum dominum dreifiz sva mikill ilmr ok sætleikr um alla kirkiuna, at þeir hyggia sik i paradiso vera, sem nærri standa. Hver megi tunga skyra þvilika dyrd, at daudir limir skulu framar ilma en dyruztu smyrsl eda iurtir, med þeiri grein at grofin er full af oleo, sva at beinín svimma i nidri, þau bein er dyrrí eru, mætari ok agætari en nockut gull a iardriki. Þvi se þer lof ok dyrd, odaudligr gud i himinriki, er sva dasamligan fremr þik margfalldri dyrkan þinna vina, skipandi þeira sêlir i haleitri nalægd þinnar asyndar i sialfu himinriki, veitandi þeira likomum, sem þer likar, ymisliga sæmd ok æru i moti holldzins natturu her i verolldinni; suma lætr þu liggia medr obrugdnum likama at vaxanda hari ok noglum, sem þeir lifi, suma lætr þu snuaz til minkanar, sva at holldit gengr sina natturu, veitandi þar i mot sva miklar yfirvættis gíafir, sem nu voru skommu lesnar af þinum kîærazta vin Nicholao, med ilm ok oleo. Þessu næst lesa Barensis saman helgan dominn sveipandi med hinum hreinazta duki, er sa kennimadr attí, er var i þeira fylgd ok foruneyti, ok eptir sva gert taka þeir vapn sin ok snua til skípa meðr ollum

skunda, setiandi helgan dominn i eitt ker hardla sæmiligt ok fagrt, latandi þegar i haf, er byrr fellr til, lofandi gud i ollum hlutum ok virðuligan Nicholaum.

151. Heilagr domr sæls Nicholai fluttiz brott af Mirrea ellefta dag Aprilis manadar, en tok Barim farsælliga a drottinsdag 5 eptir .xx.¹ daga lidna. Ma þat vitr madr at likendum rada, hverr fagnadr fylla mündi alla goda menn i frabærri gleði þvilikra tidenda, hvat er lydr Barensis vel birti meðr fagrligri motgongu ok hiartaligri godfysi. Er sunnudagækvellidit af skipi borinn heilagr domrinn ok settr med harri processione i kirkiu guds vinar Bene- 10 dicti, er fyrr var nefndr, a sama ari drottins vars Jesu Kristi sem i upphafi greindiz undir tiundu indictione, med allra manna gleði ok hiartaligum fagnadi. Sva mikill guds kraptr var i nefndri kirkiu til iarteigna ok heilsubotar siukra manna fyrir lof ok arnadarord virðuligs herra Nicholai, at drottinsnottina ok annan 15 dag vikunnar urdu heilir af ymisligum sottum fiorirtigir ok siau menn, allir þar innan borgar. A þridi daginn næsta eptir er heilagr domrinn brott fluttr af Benedictus kirkiu, fylgir virðuligr herra Elias aboti honum sæmiliga fram af sinni geymslu i þann stad. er borgarmenn kalla Kurtein. Er þar skiotliga kirkia reist gudi til 20 sæmdar ok sælum Nicholao, prydd ok skipud med allzkyns iarteignum. Sva haleitliga blomgadiz þessi borg i tilkvomu sæls Nicholai erkibyskups, at a næstum .vii. nottum, sidan hann kom i Kurtein, urdu heilir fimtan menn ok hundrat med ymisligum hætti ok atburdum. Hvar af vær kunnum fatt at greina sakir 25 fafrædi, en þat sem til er birtir fylgianda efni.

152. Nu sem til sækia greindrar borgar siukir menn ok veslugir af ollum attum, sakir þeirar frægðar sem nykominn Nicholaus giorir þar innan stadar, kemr einn salugr madr i milli annarra af þeim halfum, er undir liggia fræga borg Anchonitanam. Þessi 30 madr var kreptr i likamanum, sva þurr ok visinn i bondum ok fotum, at hann matti hvergi hræra sik, eigi hendrnar til pionostu likamans eda nockurrar gerðar, eigi helldr fætrna til gongu eda nockurar hugganar. Sva veslugr er hann færdr fyrir sælan Nicholaum, ok iafnfram sem hann er tilfluttr af sinum fylgiorum at 35 kyssa umbunadinn yfir settan helgum dominum, verdr hann i stad heill, rettr ok styrkr i ollum limum lofandi gud drottin himneskan fodur ok hans virktavin sælan Nicholaum.

153. Prestr nockurr sarliga vanmattugr kom til Barim a þessum

1 saal. 2 Cdd; .x. 1 Cd.

timum, hann var kyniadr af því kaupþuni er Kanumerum¹ heitir. Hann hafði þat vanheilendi, at hann virkti i hrygginn sva hart, at hann matti þar fyrir ecki upprettaz, ok gerdiz hann sva biugr, at helldr matti synaz, at hann skridi fram en gengi. En sva sem 5 hann sækir heim sælan Nicholaum, minkar verkinn hogliga, ok madrinn rettiz sœ iafnfram sem verkinn dregr brott, sva at hryggsterkr ok alheill ferr hann þadan veg sinn syngiandi lof gudi i sæmd ok virding sæls Nicholai.

154. Tvau hion koma med son sinn diofulodan af þeim stad 10 er heitir Amalphim. Þau eru sarliga hrygg af sva þungum vanmætti sins sonar, bidiandi med tarum sælan Nicholaum, at hann ogni ovininum med ser gefnu valldi ok verdleikum miskunn veitandi sveininum. Ok þat veitir gud fyrir sinn elskara Nicholaum, at sa ferr heill ok frials þadan i brott, sem þangat kom odr ok 15 illa halldinn. Lofudu hans fedgin varn herra Jesum Krist, er utolulig takn vinnr fyrir sinn vin sælan Nicholaum.

155. Enn i milli annarra salugra manna eru borin til Barim tvau born af einum kastala, sveinn ok mæ. Hafði sveinninn sva þungan krankdom i kvidinum, at [honum matti engi fæda setna² 20 eda nockura dygd gera³, en mærin var aflaus ok vanmattug i ollum likama, adr Nicholaus erkibyskup grædir þau bæði sva vel, sem bezt þurfti, veitandi hvarum likamanum þat er adr vantadi. Hvar fyrir þeim se lof i verkum sæls Nicholai, er lifir an enda um allar veralldir verallda.

156. Nockurr fataëkr madr kom af því þorpi er Barrochia 25 heitir, hann flytr til Barim eiginkonu sina kararmann, sva aumliga ok aflausa, at hon matti engan lim hræra utan tunguna. Þessa efir mattugr Nicholaus gefandi godan styrk hverium sem einum hennar lim til sinnar þionostu, sva at þadan gengr hon alheil 30 lofandi gud ok sælan Nicholaum.

157. Ambatt eins ríks mannz Sepontini er flutt til Barim af þeim stad er Dalmatica heitir, hon er bæði líkþra ok kryplingr, adr gud drottins elskari lítir hana med sinu miskunnarauga, rettandi beygt en hreinsandi saurugt sva vel ok stormerkiliga, at konan 35 nadi fullri heilsu at fagna i alla stadi med hreinni hud ok hægum lidum, hvar fyrir hon lofar sannan gud ok sælan Nicholaum erki-
byskup.

¹ saal. 2 Cdd; Canvinerum 1 Cd; Rannumerum 1 Cd; Canniterum 1 Cd.

² saal. 2 Cdd; siatna 1 Cd; liggia 1 Cd. ³ [hann matti enga fædn
eta eda mellta 1 Cd.

158. Aunnur kona nefndan stad heim sækir með sva undarligum vanmætti, at hun hafði born getit ok fætt sem adrar konur, en briost hennar voru þurr hafandi enga natturu eptir kvenligu edli at gefa miolk barninu. Af þessum bardaga frelsar sæll Nicholas þessa konu steypandi godum kosti i hennar likama, sem 5 nattura bydr annarra kvenna, hvar fyrir hun lofar sinn grædara dyrligan i valldi ok verdleikum sæls Nicholai.

159. Sveinn nockurs ríks mannz er borinn til Barim a greindum miskunnartíma, hann var sva veykr i nedra hlut likamans, at hann matti alldri ganga a sinum dogum, fyrr en Nicholas erki- 10 byskup blezar hann veitandi styrka fætr til allra þionostu við bukinn eptir guðligri skipan; hvar fyrir þeim se lof ok dyrd, sem eiginliga kallaz hofut ok pryði valdra manna.

160. Fatakr madr var i einhverium stad miok vanheill bæði hondum ok fotum, sva at hann matti hvergi ganga ok enga at- 15 vinnu ser afla. Penna mann dreymir eina nott, at biatrr madr stæði hia honum sva segiandi: «Fyrir hvi liggr þu her ok sækir eigi til Barim sem adrir siukir menn?» Siuki madr svarar: «Herra minn, ek ma hvergi fara sakir krankra fota.» Draum-madrinn segir: «Þu matt senniliga fara, ef þu villt.» Eptir sva 20 talat vaknar fataeki madr styrkr ok alheill i ollum likama. Er nu kostur at sækia heim i Barim þann, er vær truum honum birtz hafa, þat er at skilia sælan Nicholaum guds iatara.

161. Riddara nockurum var gerr leyniligr fiarskadi. En þa sok berr hann upp a einn mann med getu einni saman; ok er sa 25 gengr eigi i moti gerdinni, hoggr riddarinn til hans med sverdi veitandi honum mikit sar i hofudit. Hvat er illa hafðiz ok miok spilltiz, sva at vall modkum ok holldfua. Þa sækir sia madr til Barim bidiandi ser miskunnar, hvat er honum veitiz med agætri gíof bradrar heilsubotar gudi til lofs ok dyrdar ok sælum Nicholao 30 til sæmdar ok virdingar.

162. Af Gallis koma tvær konur, onnur blind en onnur díofulod, fa þær þat erendi, at Nicholas gerir þær badar heilar, adra frialsandi af díofli en annarri gefandi syn med skíærri birti. Offradi su er synina feck tva silfrbolla, setta med agætum steinum, 35 sva formerada sem mannz augu, til vitnisburdar stortakninu. Þvílik eru verk sæls Nicholai, ok þau onnur fleiri, sem engi tunga fær talit i verolldinni, þviat allr heimr er fullr med hans frægd ok birti; hvar fyrir þessi bæklingr ma kallaz hinn minzti smakvistr af þeim blomganda vidi, er upp rann i guds vingardi, þa er sæll Nicho- 40

laus fæddiz i guds kristni. Senniliga er þessi saga litill dropi af því stóra iarteignavini, er gnogliga gek ut af fyrr greindum avexti, ollum tilsækjandum gnogan heilsudryck skenkiandi, hverium eptir sinum naudsynium. Hvat er þetta, er vær hofum lesit, nema litil afbladning sögu sæls Nicholai, til þess saman tekin at vær lesim a hans hatidardegi, einkannliga minning giorandi hans virduligs nafns i þessum framburdi. Þviat sa dagr er makligr godu lofi, sem sialf hatidin [berr vitni um med sinu hliodi 1. Sa madr, er skilia kann ord ok hliod med prosa ok historia virduligs herra Nicholai, ma senniliga þackir giora sonnum gudi, er fyrir sinn helgan anda veitti þvílikan iblastr mannligu hugskoti, sem her ma heyra af hans gofugligum verdleikum.

163. Af historia virduligs fodur Nicholai erkibyskups segia nockurir þvílikt efni, at einn agætr meistari vard fyrir konungs reidi fyrir þann skyld, at hann hafdi profaz ofblidr dottur konungsins, ok sem konungrinn verdr akafliga reidr, bydr hann þenna mann inn kasta i bidstund haduligs dauda. Ganga þa fram godir menn bidiandi meistara liknar, þott hann hefði illa gert, tiandi konunginum þann mannskada, er gerdiz fyrir hans dauda. Ok sva kemr med godum flutningi, at konungrinn gerir lidugan 2 hals meistarans, ef næsta morgin færir hann honum nytt historia sæls Nicholai vel diktad ok sæmiliga. Nu sem greindr meistari heyrir þenna þunga skilmala, ser hann talat moti nat্তুuru manna. Þvi heitr hann a sælan Nicholaum til fulltings, at hann leysi sitt lif, hvat er honum veitiz med guds vilia undir arnadarordi hans ynniligs iatara, at næsta morgin ferr hann lidugr 3 af bondum ok myrkvastofu, berandi adr fram fridan song fyrir konungs hasæti, er sidan syngz allan tima i guds kristni a virduligri hatid sæls Nicholai. Segiz sva her med, at engis heilags mannz historia muni nygert skiotara runnit hafa innan um kristnina, þviat þat fluttiz nær um alla kristnina i hvern stad ena næstu tolfmanadi sakir vinsældar gofuglign herra Nicholai; hvar fyrir sa madr er miok undrandi, er greint guds vinar historia eigi at eins lastadi eda fyrirleit, helldr smadi ok af sinni kirkiu utkastadi, takandi þar fyrir maklig giolld af sialfum gudi framsettr i pinu sins ofbelldis undir hegningarsprota sæls Nicholai, sem liosara gioriz, þa er meir greiniz i fylgianda efni.

164. Sva er skrifat i logtekinni ritning, at einn priorr var skipadr yfir þann brædrasamnat, er undir lytr guds modur kirkiu,

1 [sæmiliga hliodar 1 Cd. 2 lausan 1 Cd. 3 lauss 1 Cd.

er heitir Crux Cristi. Prior þessi var nockut stirdlyndr ok vidr-
 skotull i ordum, eigi miok miukr til brædra, þott þeir bædi hann
 nockurs. I þann tíma var fyrir skommu diktad fyrr sagt historia
 sæls Nicholai, en sungit eigi hvervetna i kristninni. Ok med því
 at brædrum er astudigt til þess blezada erkibyskups, skrifa þeir
 songinn skilvisliga, hugsandi at prior þeira muni giarna hafa vilia
 ok hatidliga syngia lata. En þat for þvers i mot þeira ætlan, þvíat
 prior lætr eigi sem hann heyri, þott nockur frægi eda vel tali af
 nysomdu historia sæls Nicholai, helldr lætr i nos hans nockut litt
 sem med atfyndli. Af þvílíku vidbragdi þickiaz brædr skilia,* at
 prior er eigi a þeim veginum sem þeir villdu. Þvi bera þeir saman
 rad sin, sva sem nalgaz hatid sæls Nicholai, bidia prior orlofs at
 syngia i sæmd Nicholao hit nyia historia. Ok sem þeir hafa bedit
 orlofs litillatliga, svarar priorinn helldr þungliga, a þann hatt sem
 her ma heyra: «Undarligr hlutr er þat, segir hann, at þer klaustra-
 menn vefiz i nyiungum veralldarinnar ok latit ydr eigi þorf vinna
 fornar setningar.» Ok med því at priorr svarar þessum ordum i
 þungum andardrætti, leggja brædrnir af ok hallda eigi lengra fram
 at sinni. Lidr nu timinn, ok rada brædr til i annat sinn, hugsandi
 at prior muni nu vera miukari vidmælis en fyrr. En þat er eigi
 þann veg med ollu, þvíat nu svarar hann þyngra en fyrr sva segi-
 andi: «Eigi þicki mer vis van, at ek gera þat fyrir ydra lausungar-
 fulla bæn at breyta kirkiunnar vana.» Hafa brædr sva buit, þar
 til er kemr næsti dagr fyrir festum Nicholai, þa bidia brædr þridia
 tíma hins sama, en prior svarar blodreidr a þann hatt: «Dragiz i
 brott, segir hann, ok leggit af þegar i stad; hyggit þer, at ek muna
 leida inn leikara læti i kirkiu mina fyrir hopp ydvalt ok laus-
 leika?» Þickir brædrum sa hinn beztu at leggja af sem skiotaz ok
 gefaz upp, þvíat prior stendr nu med ollu i framstafni hugar
 sins. Eru þeir godu menn brædrnir af þessum hlut miok angradir,
 segiandi aptansaung messudagskveldit miok daprir, gangandi til
 svefnis eptir completorium. Ok er allr conventus er i nadum, ser
 priorr, at madr mikill ok merkiligr kemr inn i herbergit, hann er
 skryddr byskups skruda ok hefir storliga mikinn vond i hendi,
 hann gengr snudigt fram at þeiri sæng, er priorr liggir i, ok flettir
 fyrst af honum klædunum, en þrifr sidan vinstri hendi i harit ok
 ryckir honum sva fram a stockinn, lætr sidan detta vondinn med
 miklu afli sva hart ok vægdarlaust i alla stadi, byriandi tonaliter
 med fyrsta hoggi þa antiphonam, er syngez yfir Magnificat fyrra

* umleitan 1 Cd. * dormitorium 1 Cd.

aptan in festo Nicholai, ok sva hliodar i ordasetningi: O pastor eterne,
[o clemens et bone custos, qui dum devoti gregis preces attenderes,
voce lapsa de celo presuli sanctissimo dignum episcopatu Nichola-
um ostendisti tuum famulum¹. Þessi antiphona hefir þann skilning,
5 at hun þackar almatkum gudi fyrir þat, er hann birti sælan Nicho-
laum makligan byskupdominum, sem fyrr var skrifat i hans
kosningi. Sagda antiphonam syngr þessi sæmiligi byskup, er pri-
orinn berr seint ok hatidliga [allt til enda, en berr sem hardaz allan
þann tima, sva at prior velltiz fram or sænginni ok einstrengir
10 upp i lopt undir hudstrokunni². Vakna brædr vid þetta hareysti
ok sia tilkomandi, at priorr liggr a golfi nidri blar ok blodugr
medr ollu i oviti. Ok er þeir standa yfir honum med doprum hug
undrandi þenna hlut miok, raknar priorr vid ok fær vitit, talandi
sva til brædranna, er hia honum standa: «Skundit sem mest, farit
15 sem skiotast ok syngit sæmiliga novam historiam sancti Nicholai.»
Sva bardi signadr Nicholaus þenna prior til batnadar rekandi fra
honum hardydgisanda med vandarhoggum, sem hann blezadr vandiz
[at gera þann tima sem hann styrdi kristnina³, fyrir hveria grein
þessi gofugligi cedrus er hatt uppreistr i signadri curia himneskrar
20 paradisi ilmandi ok miok vegsamandi i allri kristninni. Rettliga
kallaz Nicholaus ilmandi cedrus fyrir sina natturu. Cedrus er einn
agætr vidr ok vex i þeim skogi sem Libanus heitir. Þat tre hefir
fiorar dygdir: þa fyrstu, at þat kann eigi funa; þa adra, at þat
ilmar einkar sætliga; þa þridiu, at feiti þess vidar er i sinni natt-
25 uru sva mikillar yfirvættis dygdar, at hun grædir siuka limu
drepanði þa madka. er sarunum spilla; þar med i fiordu grein hefir
hon þann krapt med sinum ilm, at hoggormar ok eitrlugur mega
eigi þola ok leggja undan a flotta.

165. Greindar natturur cedri þiona vidrkvæmiliga stett
10 Nicholai. Su hin fyrsta dygd, at cedrus skrifaz uspilliligr, merkir
agæt verk hrein ok heilog þessa guds vinar, er engan fleck eða
folnan taka med ras timanna, hellðr standa þau hardla fogr i guds
angliti ubrigdiliga an enda; hvar fyrir fylgir ilmr mikill, þviat
hunanglig frægd af fyrr greindum verkum sæls Nicholai vida hliod-
35 andi gengr inn i skilningarvit allra manna i kristninni. Af þeim
blezada vidi gengr sa sveiti, er grædir siuka limu drepanði þa
madka, er sarunum meina, þat er at skilia sa hinn agæti avoxtr,

¹ [ok alla til enda 1 Cd. ² [Velltir priorinn ser þa fram af sæpanði
upp yfir sik harri roddu 1 Cd. ³ [medan hann var her i veroldinni
1 Cd.

er blezadr herra Nicholaus veitti siukum salum her i heiminum, snidandi af med hvossu iarni sinna predicanarorda hrokkvisar¹ meinsemdir saranna, þat eru brogdottar flærdir ohreinna anda med hlyckiottri bliding lastanna, veitandi hreinum sarum² fagra smurn-ing med feiti sinna miskunnsemda. Hoggormar ok eitrfugur, þat⁵ er at skilia i þessum stad illgiarnir dioflar, er flyia fyrir sætum ilm þessa avaxtar, þviat þeir brenna ok flyiandi renna fra herteknum hugskotum fyrir predicanarord, valld ok verdleika sæls Nicholai, er uafatliga audgaz medr kryptum ok iarteignum. Þvi ma hans frægd alldregi lægiaz eda undir leggiaz, helldr eilifiga bodaz ok¹⁰ skilvisliga fram beraz, at hans rettlæti vel kunnigt gudi ok monnum se i eilifri minning medr godfusum hugskotum, hvar fyrir gud drottinn elskadi hann veitandi sva miklum kennimanni biarta stolu i himinriki.

166. 3 Nu i enda þessa mals hefium vær upp augu var ok¹⁵ hugskot til þin, hinn sælazti fadir Nicholae, þar sem þu rikir ilm-andi cedrus medr almatkum gudi, bidiandi þina dyrd, at þu standir frammi fyrir allri kristni guds almenniligri, þiggiandi at hun fordiz grimmar kverkr kyndugs uvinar ok standi medr miskunnarverkum i stodugri tru drottinligrar iatningar. Bidium vær þik, hinn sælazti²⁰ fadir, at þu minniz i þinum bænum andligs fodur vars postuligs herra herra pavans, at sa gud, er honum gaf sva mikit valld, vardveiti hann heilan, hreinan ok rettvisan til logligrar stiornar sinu folki, at allr kristiligr lydr þroiz medr ast ok verdleik undir sva miklum byskupi. Bidium vær þik, blezadr fadir, at virduligr²⁵ herra byskup varr medr sinum prestum, klerkum ok klaustramonnum se hlifdir med þinum bænum, halldandi milli sin sannan frid ok ast hvarir eptir guds bodordum. Minnigr vertu ok, heilagfadir, at bidia fyrir konungi varum ok ollu hans rettu radi, at sa drottinn, sem hann smurdi til krununnar, styrki hann ok stydi til³⁰ lagasetninga ok rettra doma milli allra sinna þegna rikra sem fatekra, sva at eptir stundligt erfidi se hann makligr þeira malagjafa, er standa an enda. Sidazt i þessu mali bidium vær litillatliga þina milldi, virduligr fadir Nicholae, at hverium þeim manni, sem godfusliga less eda heyrir þessa sogu, veitir þu þa miskunn, er³⁵ hann megi fegnaztr verda, þa er hann fram lidr af brigdiligum likama, takandi þann fagnad, er allzvalldandi gud let þeim fyrir bua, er hann hiartaliga elska ok honum dyggiliga þiona, i hverium

¹ saal. 2 Cdd; hverskonar 1 Cd.

² saal. 1 Cd; bænum 2 Cdd.

³ Sidarsti capituli Nichulas soghu Overskr. Cd. Resen.

er hann sialfr lifir konungr konunga, koronandi þik, Nicholae, milli frægztu sinna iatara, rikiandi ok alla hluti stiornandi, einvalldz-herra ok drottinn altrar skepnu, hana stydiandi, fyllandi, fadmandi ok upphalldandi, einn oskiptiligr gud ok almattigr i heilagri þrenn-
 5 ingu, æ lifandi, yfirbiodandi, drottnandi ok eilifliga rikiandi, honum se lof ok dyrd, heidr ok æra, sæmd ok prydi, valld ok uendilig virding, er med fedr ok syni ok helgum anda lifir ok rikir einn almattigr gud yfir allar veralldir verallda. Amen.

1 Iarteinir sæls ok heilags Nicholai giorduz eigi at eins þar,
 10 sem hann hvilir at likam, helldr hvarvitna þar er a hann er kallat; hvar sem menn verda staddir i heims haska eda i sottum eda hverri meinsemi, þegar hann bidia miskunnar medr rettu hugskoti, þa fa þegar huggan meina sinna. Eigi ma oss auðvelt verda at vita iarteinir hans allar, þar er þær giorduz, þegar hann fæddiz i
 15 þenna heim, ok skein i sva haleitri atferd alla æfi, at gud veitti honum allt þat, er hann bad hann. Sva hefir drottin hafit þenna sinn virktavin, at hann giordi hann hofdingia kristne sinnar ok gaf honum byskupstign i ombun þess, er hann gaf gudi alla eigu sina ok fodorleifd, ok villdi sialfr ecki eiga eda metord hafa þessa heims.
 20 En sidan hann vard byskup, giordiz mikill krafr at bænum hans, at menn fengu likn meina sinna, þa er kolludu a hann, þott þeir væri i odrum londum, sem fyr er skrifat i sogunne, ok syndiz þeim, er a hann hietu, stundum vakandum, stundum sofandum, ok var hann þo heima at stoli sinum sem adr. Vel hefir hann nafn sitt
 25 sannat, þat er hann heitir Nicholaus, þviat þat þyðiz i vart mal sigr lyds. Hvat se betr mællt, en hann se sigrgiafi lyds, þar er hann veitir þat fullting, at (sigr) vega a sinum vandræðum þeir, er a hann heita. Sannliga er sia madr sæll Nicholaus enn helgi, er til sva mikils gods kom i þenna heim, at hann matti sva vegsemd heims-
 30 ins styra, at guds ast var iafnan i briosti honum, ok hugr hans girntiz einkis nema himneskra hluta, þot hann lifdi med iardligum monnum. Sva stillti hann life sinu, at hann sæmdi meir vid heimin en adrir helgir menn, þeir er vær vitum nockur deili a, þvit hann var betri bæna en flestir adrir. Dæll var hann ok hinn mildazsti vid

35 1 Dette Slutningscapitel med Overskrift: Her endir sogo Nicholai byskups, ulfeier Cd. Holm. (jvf. ovenfor S. 45¹²—46⁹).

alla goda menn, þa hann gíafir ok vinattu af konungum ok gofgum monnum. En þoat hann væri bundinn i þvilikum hlutum, þa vard-veitti hann þo einkanliga upplitning sem einsetumunkar ok saurgadiz (eigi) i sinne syslu, helldr tok hann margfallig laun firir sitt erfvide. Þvi er makligt, at heimrinn gofgi guds vine, þvi er ok makligaz hardla, at hann gofgi þenna, er sva mykla ahyggiu bar firir honum sem heilagr Nicholaus, er alla verolld hefir prydda med godum sidum ok iardteignagiordum bædi firir lift ok eftir. Sva var hann ok miskunnsamr, at hann dugdi heidnum monnum ok syndi þeim guds stormerki ok kraft, at þeir mætti hialpaz, ok voru þeir sumir, er hans nafn dyrkudu, þott þeir væri eigi skirdir. Heimrinn sialfr berr vitni um, hve þarfr hann var verolldunne i sinu life, þar er hann er dyrkadr um alla kristne, eigi at eins a Griklandi, þar er hann vox upp ok hafði byskupdom, helldr um alla austrhelfu heimsins, sva ok firir hedan Griklandz haf, bædi um Langbardaland ok firir nordan fiall; Frakkar ok Saxar, Valir ok Einglar, Danir ok Nordmenn, ok allir kristnir dyrka hann sem postula, ok hafa hans iarteignir at minnum ok hallda hatidliga dagh hans, ok lata gera kirkiur (honum) til vegs ok dyrdar. Hans frægd er farin um allan heim, ok nær i hveria obygd, eyiar ok annes ok afdali er komit nafn virduligs herra heilags Nicholai; hans iarteignir fyrrnaz alldregi, þar er hann hvilir ok var firir morgum hundradum vetra, ok mega menn hans iarteignir en sia, þvit margir menn, þeir er i kirkium vaka firir dag hans a bænum, eda lata gera kerti honum til þacka, eda fasta firir hatid hans, verda heilir sotta sinna eda annara meina, ok fordaz fiarskada ok verda leystir or haska ok allzkyns vandrædum, þeim er at hendi monnum kann beraz. En til þess synir gud likamligar iarteinir firir helga menn sina, at þeir se at fusari at glikia atferd sina eftir helgum monnum, er sia megi iarteinir þeira. En hvat stodar oss at heyra sagt fra helgum monnum, ef vær vilium þo ecki eftir þeim mynda vart lif; þviat heilagra manna lif er sem skugsio: i þeiri skugsio litum vær fagra asianu lifs þeira ok vara atferd olika þvi, er saurgadir erum i margfolldum syndum. Kostum nu þess, godir brædr, med guds fulltingi ok bænum heilagra manna, at vær þvoim þann saur af oss med idranartarum, sva at vær megum hreinir vera af ollum syndum, þa er vær skiliumz vid þetta lif, ok megim þa odlaz samvistu med heilogum monnum.

OLAFS SAGA HINS HELGA.

(Cd. 235 folio).

. Her byriaz saga Olafs kongs Harallz sonar videte.

Hinn helgi Olafur konungur Harallzson¹ tok ríki í Noregi, þá
er hann var .xx. at alldri. Þá var þar í landi sva komit um
kristnihallð, at vidazt um sæbygdina voru menn kristnir, en uppi
um land voru monnum okunnig kristin laugh, ok var þar vida
heidit; þviat þegar er Olafs konungs Tryggvasonar misti við, ok
siolfr lydrinn var siolfradr, þa festizt fyrir monnum þat hellzt í
10 minni um truna, sem í ber(n)sku hófdu numit. Olafur konungur
braut allt landzfolkit til krisni ok þau bóðord at hallda, sem þar
eigu at fylgia, en tok af margar ovæniur, ok heidinn her lagði
hann alla stund æ, meðan hann ríkti yfir landinu, þæði með blidu
ok stridu, sva at (hann) lét augan uhegndan fara, þann er eigi
15 villði gudi þiona með retri tru; fek hann presta ok kennimenn í
herod ok setti kristinn rett við rad Grimkels² byskups ok annarra
lærdra manna. Hann tok með valldi fim konunga æ Upplondum,
er satu um líf hans, sem segir í sögu hans. Eptir þat bar hann
einn konungsnafn yfir ollum Noregi ok fek kristnat allt landzfolk.
20 Vida af londum spurði hann at³ síðum manna mest um kristin-
dom, hversu haldinn veri, þæði í Orkneyium ok æ Hiatlandi,
Fereyium ok æ Islandi, ok betti yfir allz stad(a)r, eptir þvi sem
hann matti við komaz. Slikar reður hafði hann optaz í munni
um laug at tala eða landzrett. Þat er alsagt, at hinn helgi Olafur
25 konungur alldri⁴ drykki afeingium drykinn, ok opt leyndist hann
ur hvílu sinni um netr til benar, þa er etlad var, at hann svefi.
Sva er fra honum sagt, at hann var síðlatr ok benrekinn til guds

1 konungur tilf. Cd.

2 Grimkels Cd.

3 rettet; af londum af Cd.

4 rettet; her þa Cd.

[alla efi sina¹. En sidan er hann fann, at ríki hans þvarr, en motstodumenn efdúzt, þa lagdi hann æ þat alla(n) hug at ger(a) guds þionustu alla stund, er hann matti fyrir audrum fiolskylltum, ok allar stundir i konungdominum hafði hann þat starfat, sem mest var til nytsemdar, (at) frelsa ok frida landit af æþian utlendra hofdingia, ok sidan at setia log ok landzrett med geymslu kristins doms. Hann hegndi ok fyrir rettdemis sakir marga þa, sem rangt gerdu i ranum eda hernadi, sem margir hof(d)ingia synir eda ríkra bonda hof(du) gert; þar til ok refsadi hann ríka sem uríka i hverium stad, sem hann matti því vid koma. En þar 10 fyrir fylltuz landzmenninir fiandskapar i moti honum ok þoldu honum eigi rettindi um sannar sakir. En hann var inn femilldasti vid sina menn ok vini.

2. En af slikri stormsemi hans, ok i annan stad storum febodum ok semdaheitum Knutz konungs riddara, þa toku ner allir landz- 15 hofdingiar Knut til konungs yfir ser. En hinn helgi Olafur konungr stauk ur landi. Ok er hann kom med lid sitt sudr a Meri, toku bendr, þeir sem þar voru fyrir, fegnir vid honum. Þar brutuzt þeir at bodi konungs vid urd eina, þat var torleidi mikit, sva at hvarki var þar fert monnum ne hestum. Konungrinn var heima um daginn 20 i landtialldi. Menn hans komu heim um kvelldit, ok bendr med þeim, ok voru modir af erfidi miklu ok hofdu þo ecki syslat ok kvadu þar alldregi mundu veg yfir leggiáz. Þar voru þeir adra nott, ok var konungrinn alla þa nott æ þenum. Þegar i dagan bad hann menn fara til urdarinnar ok freista, ef vognum yrði yfir 25 komit. Þeir foru ok voru tregir, letuz ecki mundu fa at unnit. Þa er þeir voru bruttu, kom sa madr til konungs, er vistir vardveitti, ok² sagði, at vist var eigi meiri en .ii. naut slatrs, «en þu hefir fiogrhundrut þins lids, sagði hann, ok .c. bonda.» Konungrinn bad hann lata upp alla katla ok i hvern ketil noekut slatr. Ok 30 er sva var gert, þa gek konungrinn til ok gerði krossmark ok bad þa matbua. En hann siolfr gek til Sefsurdar, þar sem þeir skyldu veginn rydia, ok er hann kom þar, satu þeir allir meddir af miklu erfidi. Þa mællti Brusi, er þar var fyrir bondum: «Sagða ek ydr, herra, at ecki matti gera at urd þessi, ok villdu þer eigi því trua.» 35 Þa leggr konungrinn af ser skikkiu sina ok biðr þa til fara alla ok freista enn, ok sva var gert. Ok ferdu þa .xx. menn þa steina hvert er villdu, er adr mattu eigi .c. manna ur stad hrera eda koma. Var vegrinn ruddr at midium degi, sva at þar var fert

¹ [allar efi sínar Cd. ² at Cd.

- bædi monnum ok hrossum med klyfsum. Sidan foru þeir ofan eptir, þangat sem nu heitir Olafs hellir. Kellda er þar nær hellinum, ok þo konungrinn ser þar i. En ef bufe manna sykiz þar i dalnum, þa batnar því, ef þat drekkur af. Sidan fara þeir til matar.
- 5 Konungrinn spurdi, ef setr nokurt væri i dalnum upp fra urdinni, at þeir setti þar vera um nottina. Brusi segir, at setr voru þar, er hetu Greningar, ok kvad þar aungva menn mega vera um netr fyrir flagdagang. Konungrinn bad þa bua ferd sina ok kvat þar vilia vera um nottina. Þa kom sa madr til konungsins, er vista getti,
- 10 ok segir, at þar var mostr(!) vista, ok kvezt eigi vita, hvadan komit var. Konungr þackar gudi sending sina ok let gera bondum byrdar af mat, þvíat margir voru i heimferd. Þeir voru æ setri um nottina. Ok ner nidri nott, er menn voru margir i svefni, þa var heyrt ut æ staudulinn mikit karll ok þetta mellt: «Sva brenna
- 15 mik þenir Olafs konungs, at eigi ma ek her vera at minum hbylum, verd ek nu at flyia ok koma alldri æ þenna stodul sidan.» Um morgininn melli konungrinn vid Irusa: «Her skal gera þe, ok man sa bondi, er her byr, hafa framdratt at fe sinu, ok alldri skal her korn friosa, þott bædi friosi fyrir ofan þe ok neðan.»
- 20 3. Þa er Olafur konungr hafdi konungr verit yfir Noregi .xv. vetr med þeim vetri, er þeir Sveinn iarll (voru) badir, snyr hann ferd sinni til Sviþiodar ok þadan allt sudr i Gardariki, ok dvaldizt þar um hrid i godu yfirleti af Iarizleifi konungi ok Ingigerdar drotningar, ok þo med storum æhyggium sinna rada-
- 25 gerda, þar til er gud birti fyrir honum, hvat hann skyldi ur rada, ok því fylgdi hann sidan. En þat vard med þeim hetti, at sidan er hann bar upp fyrir Jarizlaf konung ok Ingigerdi drotningu rada-gerdir sinar, budu þau honum þar at dveliaz ok taka þat upp riki, er heitir Wlgar(i)a, ok var þat folk allt hundheidit i því landi.
- 30 Olafur konungr hugdi fyrir ser um þetta bod ok bar fram fyrir menn sina; en þess lauttu allir, at hann skyldi þar stadfestast, ok eggiudu hann at fara aftr i riki sitt i Noreg, þvíat hann hafdi þat i radagerd at fara ut i heim til Jorsalalandz eda i adra helga stadi ok radaz undir reglu. En þat kom leingstum i huginn at hugsa um,
- 35 ef nockur færi mundi verda til, at hann nedi riki sinu i Noregi. En er hann hafdi þar huginn, þa minntiz hann æ þat, at ena fystu .x. vetr rikis sins voru honum allir hlutir hegir ok farseligir, en sidan voru honum aull sin ræd þungber ok torsott, en gagnstadligar allar hamingiuraunir. Nu efadi hann um fyrir þa sok,
- 40 hvart þat mundi vera vitrligt ræd at treysta sva miok hamingiuna

at fara með sva litinn styrk i hendr fiandmaunnum sinum, er allr landzmugr hafði snúizt til at veita honum motstaudu. Slikar ahygg(i)ur bar hann optliga ok skaut til guds allo sinu male ok bad hann þat lata upp koma, sem hann vissi honum best gegna.

4. Þat var æ einni nött þa er Olafur konungr la i hvilu sinni, ok vakti leingi um nottina, ok hafði hann storar æhygg(i)ur i skapi. En er hugrinn meddizt miok, þa seig æ hann svefn, ok þo sva laust, at hann þottizt vaka ok sia aull tidendi i husinu: hann sa mann standa hia hvilunne mikinn ok tiguligan, ok hafði dyrlig klæði. Baud konunginum þat hellzt i hug, at þar mundi kominn Olafur konungr Tryggvason. Sa madr mellti til hans: «Ertu miok hugsuokr um radagerdir þinar, hvat þu skaltt upp taka. En mer þickir undarligt, er þu velkir þat fyrir þer; sva ok þat, ef þu etlar at leggja nidr konungs tign, þa sem gud hefir gefit þer; sliet it sama ok at vera her ok þiggja riki af utlendum hofdingium ok þer ukunnum. Fardu helldr aptr til rikis þins, þess sem þu hefir at erfðum tekitt ok raditt leingi fyrir með þeim styrk, er gud gaf þer, ok lat eigi undirmenn þina hreda þik. Þat er konungs fræmi at sigrazt æ ovinum sinum, en vegligr daudi at falla i orrosto með liddi sinu. Eða efar þu nockut um þat, at þu hefir satt at mæla i ydarri deilu? Eigi skaltu þat gera at dylia þik siolfan sannynda; fyrir því mattu diarfliga sækia til lanz þins, at gud mun bera þer vitni um þat, at þat er þin eigu.» En er konungrinn vaknadi, þottizt hann sia svipinn manninn, er æ braut gecc. En þadan fra herði hann huginn ok einstreingdi fyrir ser at fara aptr til Noregs, sva sem hann hafði adr fusastr veritt, ok hann fann, at allir hans menn villdu þat hellzt vera lata. Gladdi hann þa hellzt i huginn, at landitt mundi vera audsott, er haufdingialaust var, sva sem þa hafði hann spurt; etladi hann þa, ef hann kemi, at margir mundi honum lidsinnadir. En er konungrinn birtt þessa radagerð fyrir monnum sinum, þa toku allir því feginsamliga.

5. Svo er sagt, at sa athburðr varð i Gardariki, þa er Olafur konungr var þar, at son einnar gaufugrar konu fekk kverkasull, ok sotti sva miok, at hann matti ner ecki mat bergia, ok þotti hann vera nær banvænn. Modir sveinsins geck til drottningar Ingigerdar, þviat hon var kunleikakona hennar, ok syndi henni sveininn. Drottningh svarar, at hon kann þar eyngar lekningar til at leggja: «Gakk þu, sagði hon, til Olafs konungs, hann er bestr leknir her, ok bið hann fara haundum meinit; ber til

ord min, ef hann vill eigi elligar.» Hon gerdi sem drotningin mælti. En er hun fann konunginn, þá segir hon honum, at son hennar var banvænn af kverkasull, ok bad hann far(a) h(a)undum um meinit. Konungrinn segir henni, at hann var eingi leknir; ok bad hana þangat fara, sem leknar voru. Hun kvad drottningu þangat hafa visat ser, «ok hun bad mik sin ord til bera, at þer legdit til þa lekning, sem þer kynnit, ok hun sagdi mer, at þu verir bestr leknir i stadnum.» Þá tok konungr til ok for haundum um kverkr sveininum ok þukladi sullinum miok leingi, til þess er sveinninn hrerdi munninn. Þá tok konungr braud ok braut ok lagdi i kross i lofa ser; sidan lagdi hann þat i munn sveininum. En hann svalg nidr, ok þadan af tok verk allan ur kverkunum, ok var hann æ fam dogum alheill. Modir hans vard fegin ok sva frændr sveinsins ok vinir. Var þanveg virt, at Olafr konungr hafdi sva godar leknishendr, sem mellt verdr um þa menn, er su iþrot er miok lagit, at þeir haf(i) godar hendr. En sidan er alkunnig var iarteinagerd hans, þa var þat tekit fyrir sanna iartegn af morgum monnum.

6. Sa athburdr vard æ einum sunnudegi, at Olafr konungr sat ok hafdi sva fasta hugsan, at hann gadi eigi stundanna. Hann hellt æ knifi ok tannara ok rendi þar af sponu nockura. Skutilsveinninn stod fyrir honum ok hellt bordkerti; hann sa, hvat konungrinn gerdi, ok skildi at hann siolfr gadi eigi, hvat er hann gerdi. Skutilsveinninn mælti: «Manadagr er æ morgin, drottinn.» Konungr leit til hans, er hann h(e)yrði þetta, ok kom þa i hug, hvat hann hafdi gert ok bad fa ser kertislios. Konungr sopadi saman aullum spanunum i lofa ser, þeim er hann hafdi telgt, þa bra þar i loginu ok let brenna sponuna i lofa ser, ok matti þar af marka, at hann mundi fast hallda login ok bodordin ok vilia eigi yfir þat ganga, sem hann vissi rettast.

7. Sidan snyr konungr ferd sinni austan ur Gardariki, ferr til Svíþíodar ok efízt þadan at lidi, sem hann fek. En er hann for austan um Kíol ok sotti þa vestr af fiálinu, sva at land legdi þadan vestr, þa reid mart lid fyrr en konungrinn, en sumt sidarr; var þar þa rumt, er hann reid siolfr. Hann var hliodr, ok mælti eingi við hann; reid hann sva langa hrid, at hann sazt litt um. Þá reid byskup at honum ok spurdi, hvi hann veri sva hliodr. Þá svaradi konungrinn med ahyggiu mikilli: «Undarliga hluti hefir nu fyrir borit um hrid; ek sa nu yfir Noreg, er ek reid vestr af

40 1 leknir Cd. 2 ok mælti tilf. Cd. 3 eplust Cd.

fiallinu; mer gaf þa syn, at ek sa um allan Þrandheim ok því nerst um allan Noreg, ok sva leingi sem su syn hafði verit fyrir augum mer, sa ek e því vidara, þar til er ek sa um oll lond ok verolld, lond ok sio, ok kenda ek giorla þa stadi, sem ek hafða fyrr komit, ok iafngiorla sa ek þa stadi, er ek hafða eigi fyrr sena, sva þa, er ek hefi haft spurn af, ok suma hina, sem ek hefi eigi heyrð fyrr getid, bygða sem obygdá, sva vitt sem verolld er.» Byskup svaradi ok kvad syn þa vera merkiliga ok storum heilagliga.

8. Sidan er Olafur konungr sotti ofan af fiallinu, þa var þer sa fyrir þeim, er æ Sulu heitir i ofanverðri bygd i Verdala fylki. En er þeir sottu ofan at þenum, lagu akrar vid veginn. Konungr bad menn fara spakliga ok spilla eigi eign fyrir bonda. Gerdu menn þat vel, medan konungr var vid, en þer sveitir, er sidarr foru, gafu ath þessu aungan gaum, ok hliðu menn sva um akrinn, ath allr var lagðr at iordu. Sa bondi het Þorgeir flekr er þar bio, hann atti .ii. sonu vel frumvaxta. Þorgeirr fagnadi vel konunginum ok baud þeim allan þann forbeina, sem hann hafði faung ath veita konunginum ok monnum hans. Konungrinn tok því vel ok spurði, hvat titt var landinu, eða hvart samnadr nockurr mundi gerr vera æ moti honum þar. Þorgeirr segir, ath lid mikit var saman dregit i Þrandheimi, ok þar voru komnir lenndir menn bæði sunnan ur landi ok nordan af Haloghalandi, «en eigi veit ek, segir hann, hvart þeir etla því lidi at stefna yðr i moti eða annan veg.» Sidan kerd Þorgeirr fyrir konungi skada sinn ok sagði honum siolfum, hvert hervirki menn hans höfðu gert ok brotið niðr alla akra hans ok troðið. Konungr segir, at þat var illa ordit, ath honum var mein gert. Sidan reid konungr þar til, er stadið hafði akrinn, ok sa, at allr var ath iordu lagid. Hann reid umhverfist akrana ok melli sidan: «Þess vænti ek, bondi, at gud muni leidretta skada þinn, ok man akr þessi betri æ viku fresti.» Var konungrinn þar um nottina i godum forbeina, ok hefr þadan ferd sina um morgininn. Ok er hann kom æ Stafamyrar, funduzt i hernum .ix.c. heidinna manna. En er konungr vissi þat, biðr hann þa skirast lata, ok segir, at hann vill eigi hafa i orrosto með ser heidna menn, ok lysti því yfir, at hann etlar eigi i mannfilda at fa sigr, helldr eiuni saman guds miskunn ok hans krapti. «Vil ek eigi, sagði hann, blanda saman heidinna manna blodi vid minna manna blod.» Heiding(i)ar bera saman rad sin ok letu skirast .cccc. manna, en allt lid þeira annat snerist aptr til landz sins. Ok er konungr fluttiz ut eptir dalnum, komu miok margir bendr

til moz við hann, ok geingu flestir í líd með honum, ok kunnu allir eitt at segja, at landzmenn drogu saman her ovígjan, ok þeir helldu eðlan sinni um þat at beriaz við konung. Þá let konungurinn taka margar merkr silfrs ok fek í hendr einum bonda, ok
 5 mellti: «Fe þetta skaltu vandliga vardveita ok skipta síðan, leggja sumt til kirkna en sumt gefa kennimonnum, sumt olmosumonnum, ok fyrir sál þeira manna, er með bondum er(u) í orrosto ok beriazt í moti mér ok falla fyrir vapnum varra manna. En þeir menn er falla í orrosto þessi ok mér fylgia munu, þa maunum ver biargazt
 10 allir saman.»

9. Olafur konungur flutti her sinn út eptir dalnum ok letti eigi fyrr ferdinni, en hann kom æ Stiklastadi. Þá sa þeir líd bonda, ok fór þat miok dreipt, ok var sva mikill fiolldi, at af hverium stig dreif til, en víða þat, at storflokkar fóru saman. Konungurinn
 15 stóðvadi herinn ok bað menn stíga af hestum sínum ok buazt her um. Síðan var skotid æ fylkingum ok sett upp merkit. Dagr var eigi kominn með þat líd, er honum fylgdi. Þorgísl: Híalmuson het sa bondi, er þar bio æ Stiklastodum, hann var faðir Grims goda. Þorgísl bað konungi lídsemd sína ok at vera í orrosto
 20 með honum. Konungurinn bað hann hafa þauk fyrir bodit: «En ek víl, sagði hann, at þu bondi sér eigi í orrosto; veittu oss helldr þat, at þu biarg vorum monnum eptir bardagann, þeim sem sárir verða, en veit hínun umbunad, er falla í orrostonne. Sva ok ef þeir athburdir verða, at ek falla í orrosto þesse, þa veittu þann
 25 umbunad líki mínu, sem naðsyn beidir til, ef þer er þat eigi bannat.» Þorgísl het þesso sem konungurinn beiddi.

10. En er konungurinn hafði fylkt lídi sínu, taladi hann fyrir hernum ok mellti sva, at menn skyldu herða hugína ok ganga díarflíga fram, ef orrostan tækizt, «hofum vær líd beði mikit ok
 30 frídt; en þóat bendr hafi meira líd, þa mun auðna ráða sigri; er því fyrir yðr at lýsa, sagði hann, at eigi man ek flýia úr orrosto þessi, skal ek annathvart falla her ella sigrazt æ bondum. Víl ek ok þess guð bíðia, at sa hlutr komi upp um þetta, sem hann sér, at mér gegnir betr. Skulum vær því treystazt, at ver hofum
 35 rettara at mæla en bendr, ok því þar með, at guð man frelsa oss eígur vorar eptir orrosto þessa, en ellígar mun hann veita oss meiri laun fyrir þa raun, er ver sáam her, en ver kunnim síolfir at kíosa oss. En ef ek blýt eptir at mæla um orrostonna, þa skal ek gæða hvern yðarn eptir sínum verðleíkum, ok eptir því sem hann gengr

fram i bardaganum.» En er konungrinn lauk reðu sinni, gerdu menn mikinn rom at mali hans, ok eggjaði hverr annan.

11. En er Olafr konungr hafði fylkt lidi sinu, þá voru bendr eigi enn komnir, bad hann menn þá setiazt nidr ok hvila sik. Settizt konungr þá nidr ok allt lid hans, ok satu rumt. Hann halladizt ok lagdi hofudit i kne Finni Arnasyni; þá rann svefn a konunginn, ok var þat um hrid. Þá sa þeir her bonda ok sotti lidid til mozt vid þa. En er konungr vaknadi, mellti hann: «Hvi vaktir þu mik, Finn, ok lezt mik eigi niota draums mins?» Hann svarar: «Ekki mundi þig þess dreyma, at eigi mundi meiri naudsyn at vaka ok buast vid ovinum vorum ok hernum, er at oss ferr; eða ser þu eigi, hvar nu er kominn bondamugrinn?» Konungrinn svarar: «Ekki eru enn þeir sva nær oss, at eigi veri betra, at ek hefða sofit.» Þá mellti Finn: «Hvat dreymdi þik þess, er þer þikir sva mikil missa, er þu vaknadir eigi siolfr?» Þá segir konungr draum sinn, at hann þottiz sea stiga hafan ok ganga þar eptir upp i loptid sva langt, at hann þottiz sea, at himinn opnadizt, ok þangat til þotti honum taka stiginn. «Var ek þa, segir konungrinn, kominn i ed efsta stigit, er þu vaktir mik.» Finn svarar: «Ekki þiki mer draumr sia sva goðr, sem þer mun þikia, ok etla ek vera munu fyrir feigd þinni, ef þat er nackvat annat en svefnorar.»

12. Bendr fluttu her sinn a Stiklastadi, þar sem fyrir var Olafr konungr med lid sitt. For Kalfr Arnason i ondverdu lidinu, ok Harekr ur Piottu fram med merkinu. En er þeir mettuzt, tokz eigi allskiott arasin, þviat bendr frestudu atgaungu ok bidu lidsins, þess er eigi var komit. Þorir hundr for sidarst med sinu lidi, þviat hann skyldi geta, at ekk(i) slegist aftr folkit, þa er heropit slegi upp, ok bidu þeir Kalfr Arnason. Bendr hofdu þetta ordtak i hernum at eggja lid sitt fram i orrosto: Fram fram buandmenn. Olafr konungr villdi eigi at ganga, þviat hann beid Dags ok þess lids, er med honum var, ok sa þeir þa, hvar þeir foru. Ok þa er hvaratveggia lid stod ok menn kenduz, mellti konungrinn: «Hvi ert þu þar, Kalfr? Vid skildumz vinir sudr a Meri; illa samir þer ath skiota geigrskott i flok varn, þviat her eru flórir breðr þinir.» Kalfr svarar: «Mart ferr nu annan vegh, konungr, en best mundi sama. Skilduzt þer sva vid oss, at naudsyn var at fridazt vid þa sem eptir voru. Verdr nu hverr at vera þar, sem hann er staddr, en settazt mundim vid enn, ef ek reda.» Konungr svarar: «Vera kann þat, Kalfr, at þu vilir settaz, en eeki fridsamliga þiki mer þer lata buendrnir.» Þá svarar Þorgeirr af Kvistodum:

«Þer skulut nu hafa slíkan fríd, sem margir hafa af ydr haft; munut þer nu þess gíallda.» Konungrinn melli: «Eigi þarptu, Þorgeir, at fýsazt sva miok til fundar víð oss, þvíat eigi mun þer í dag audít sígrs æ oss, þvíat ek hefi hafít þík til ríkis af lítlum manni.»

- 5 13. Þorir hundr kom þa með sveit sína ok gek fram fyrir merkit boandanna ok melli: «Fram fram, boandmenn.» Þa lústu bændr upp heropi miklu ok skutu bedi aurum (ok) spíotum. Konungsmenn eptu þa ok herop. En er því var lokít, þa eggíuðuzt konungsmenn, eptir því sem þeim var bodít, ok melli sva: «Fram
10 fram Crístzmenn, krossmenn, konungsmenn.» Ok er þetta heyrdú boandmenn, þeir sem út stódu í arminn, þa melli slikt íd sama, sem þeir heyrdú adra mela. En er adrir bændr heyrdú þat, þa hugdu þeir þa vera konungsmenn ok baru vapn æ þa; baurduzt þeir þa síolfir, ok fell mart, adr þeir kaunnúduzt víð. Vedr var
15 fagrt ok skein sol í heidi. En er orrostan hófzt, þa laust roda æ himíninn ok æ solína¹, en adr letti, gerdí. myrkt sem um nott. Konungr hafdi fylgt lídú sínu, þar sem var hed nóokur, ok steyp-
20 uzt þeir ofan æ lídú bonda ok veittu sva hartt æhlaup, at fylkingh bonda bognadí fyrir, sva at þar stóð þa bríost konungsfylkingar-
25 innar, sem adr hófdu stadíð þeir, er fremster stódu í bondalíðinu, ok var buit margt bondalíd at flýia. En lendir menn ok lendra manna synir ok huskallar þeira stódu fast, ok var þa allsnorp orrosta. Sotti þa lídú bonda at aullum megum, híuggu sumir, en flestir skutu. Gerdiz þa bardaginn skædr. Í fýstu fellu þeir miok,
30 er voru fyrir framap merki konungsins, mart fell ok af bondum. Þyntízt þa um merkit. Þa bad konungr Þord fram bera merkit, en hann síolfir fylgdi ok su sveit manna, er hann hafdi síolfir valda til með ser at vera í orrostonni. Voru þeir menn í hans lídú einna vapndíarfastir ok best búnir at vopnum. Ok þa vard
35 alhord hríð. Geck þa konungr síolfir fram í hauggorrostona. En er bændr æ í andlít honum, þa hrædduzt þeir, ok felluzt þeim hendr. Olafir konungr bardízt alldíarflíga, hann híó til Þorgeirs af Kvístodum lendz mannz, þess er fyrr var getíð, ok um þvert and-
lítíð ok sundr nefbíorgína æ híalminum ok klauf haufudít fyrir
40 nedan augun, sva at nær tok af. En er hann fell, þa melli konungrinn: «Hvart er þat satt, Þorgeir, er ek sagda þer, at þú mundir eigi sígras æ fundi ockrum.» Í því bíli skaut Þordr níðr merkiestaungínni sva hart, at hon stóð. Þa hafdi hann feingít banasár, ok fell hann þar undir merkinu. Þa fell ok Þorfinnr

munnr ok Gizur gullbra; ok hófdu hann sott .ii. menn, hafði hann drepit annan þeira, en annan sərði hann, adr en hann fell. Þa var þat, sem fyrr var sagt, at himinenn var heidr, en solin hvarf, ok gerði myrkt sem um nott. I þenna tíma kom Dagr ok tok at fylkia¹ líði sínu ok setti upp merki sitt. En fyrir því at myrkt⁵ var, þa var eck(i) skíott um atgaunguna, þvíat þeir vissu eigi víst, hvat fyrir þeim var. En þa sneru þeir þar at, sem fyrir voru Haurda(r) ok Rygir. Þessir hlutir voru ok margir atburdir adrir íafnsnemma, eða sumir lítlu² fyrr en sumir.

14. 3 Kalfr ok Olafur hetu bræðr frendr Kalfs Arnasonar, þeir¹⁰ stóðu æ adra hlíð honum, miklir menn ok sterkir ok hraustir. En æ adra hlíð Kalfi gek fram Þorir hundr. Olafur konungur hio um þverar herðarnar. Sverdit beit ekki, en sva syndízt, sem dust ryki upp i moti ur hreinbílbanum. Þorir hio til konungsins, ok skíptuz þeir þa nokkurum höggum víð, ok beit ecki sverd konungs,¹⁵ þar sem hreinbílbinna tok fyrir. En þa varð Þorir sár a hendi. Konungur melli til Biarnar stallara: «Berdu hundinn, er eigi bita iarnin.» Biorn sneri auxinni i hendi sér ok laust með hamrinum, ok kom þat haugg æ auxi Þori, ok varð mikít haugg, ok hrataði Þorir víð. En íafnskiott sneri konungur i moti þeim Kalfi frendum²⁰ ok veitti Olafi banasar frenda Kalfs. Þa lagði Þorir hundr spíoti til Biarnar ok æ hann midian ok veitti honum banasar. Þa melli Þorir: «Sva beyta(!) ver biornuna.» Þosteinn knarrarsmíðr hio til Olafs konungs með auxi, ok kom þat haugg æ fotinn vinstra fyrir ofan kneit. Finnur Arnason drap þegar Þostein. En²⁵ víð sár þat hneigdiz⁴ konungriinn upp víð stein einn ok kastadi sverðinu ok bað guð hialpa sér. Þa lagði Þorir hundr til konungs, kom þat lag neðan undir bryniuna ok rendi upp i kvíðinn. Þa hio Kalfr til konungs, ok kom þat haugg utan a halsinn enum hegra megu. Menn greinazt at því, hvar Kalfr veitti konung-³⁰ inum þetta sár. Þessi .iii. hafði Olafur konungur til líflatz. En eptir fall konungsins, þa fell flest aull su sveit, er fram hafði geingít með konunginum. Dagr hélt upp bardaganum, þar til er hann var ofrlíði borinn, sneri hann þa æ flotta, ok allt líð þat sem upp stóð; en margir voru sárir eða móðir, sva at til einskis³⁵ voru ferir. Bendr raku skamt flottann, þvíat höfðingiar sneru bratt aþtr ok þar sem valr⁵ læ, þvíat margir attu þar at leita eptir frendum sínum ok vínun.

¹ fylgia Cd.² lítilla Cd.³ Fall Olafs konungs *Overstr.*⁴ hneigid Cd.⁵ valir Cd.

15. Þorir hundr gek þar til, sem lík konungsins var, ok ve(i)tti umbunat, lagði níðr ok retti líkit ok breiddi yfir klæði. En er hann þerði blóð af andlitinu, þá sagði hann sva síðan, at andlit konungsins var sva fagrt ok roði i kinnum, sem þá at hann svefi, en miklu biartari en aðr var, meðan hann lifði. Þá kom blóð konungsins æa hönd Þori ok rann upp i greipina, ok þurpti þat sær eigi umbaund at hafa þaðan frá, sva greri þat skíott. Vattadi Þorir þat síolfr síðan um þenna atburð, þá er upp kom helgi Olafs konungs fyrir alþýðu. Vard Þorir fýstr til þess af
 10 sveit² manna þeira, sem i móti konunginum hafði verit, at hallda upp helgi hans. Olafur konungr fell midvíkudag .iiii. kal. Augústi. Þat var ner midium degi, er þeir funduðt, en fyrir midmunda hóf orrostan, konungrinn fell fyrir non, en myrkrið hellzt frá midmunda til nons. Bendr réntu ekki valinn, ok var helldr sva, at otta slo
 15 yfir þá marga, er i móti konunginum hófðu verit, en þó helldu þeir illvíla sínum ok demdu þat milli sín, at allir þeir menn, er með Olafi konungi fellu, skyldu augan þann umbunat eða grauft hafa, sem guðs monnum somdi, ok kaulluðu þá alla ransmenn ok utlaga. En þeir menn, er ríkir voru ok þar attu frendr i valnum, gáfu at
 20 þessu augan gaum, fluttu þeir frendr sína til kirkna ok veittu umbunat eptir síðveniu.

16. Þorgils Híalmuson ok Grímr son hans fóru til va(l)sins um kvellit, er myrkt var orðit. Þeir tóku upp lík Olafs konungs ok baru i bruttu, þar til sem var husskytia nockur lítil ok auð
 25 annan veg frá benum. Hófðu þeir með sér líos ok vatn, tóku þá kledi af líkinu ok þógu þat, svipudu síðan með dukum ok laugðu þar³ níðr i husinu ok huldu með víðum, sva at eigi mátti sío, þótt menn kemu inn i husit; gengu síðan brutt ok heim til þeiarins. Þar hófðu fylgt hernum hvaratveggia(l) margir stafkallar
 30 ok þat fatekt fólk, er sér báð matar. En þat kvellð eptir bardagann hafði þat fólk þar márt dvalízt eptir, ok er náttadi, leitadi þat sér herbergis um aull hus beði sma ok stor. Þar var einn blínðr máðr, sa er frá er sagt, hann var snauðr, ok fór sveinn hans með honum ok leiddi hann. Þeir geingu úti um þeinn ok
 35 leitudu sér herbergiz, ok komu at því sama husi, sem lík konungs var inni. Dýrnar voru sva lagar, at þeir þurftu náliga at skríða inn eða kr(i)upa. Ok er hinn blínði máðr var inn kominn i husit, þá þreifadízt hann fyrir, hvar þar mándi mega níðr setíazt. Hautt hafði hann æa hófði, ok steypízt hann fyrir andlit honum, er hann laut

níðr; hann tok upp hendinni votri, ok kendi at tiorn var æ golfinu, ok retti upp hauttinn, ok kom haundin við augun. En þegar bra klada æ hvarmana sva miklum, at hann strauk með fingrunum augun síolf. Síðan hopaði hann ut ur husinu ok segir, at þar matti ecki inni vera, þvíat þar var allt vott. Ok er hann kom ut, sa hann fyst skil handa sinna, ok sva þat allt, er sva ner honum var, at hann matti sia fyrir mattmyrkri. Hann geck þegar til beiarins ok inn i stofu, segir þar aullum maunnum, ath hann hefir feingit syn sina, ok at hann var þa skygn madr. En þat vissu margir menn, at hann hafði leingi blindr verit, þvíat hann hafði þar leingi farit um bygdir. Hann segir, at þa sa hann fyst, er hann kom ut ur husinu nockuru vaundu ok litlu, ok þar allt vatt inni, ok segir, at hann greip þegar i vetuna ok strauk votum haundunum um augun. Hann segir ok, hvar þat hus stod. En þeir menn, er þar voru ok sa þessi tidendi, undruduzt miok þenna atburð ok reddu milli sin, hvad þar mundi inni vera i því husi. En Þorgisl bondi ok Grímr son hans þottuz vita, hvaðan af þessi atburðr mundi hafizt hafa; þeir hredduzt miok, at ovinir konungs mundi fara ok ransaka husit. Síðan leynduzt þeir til hussins, toku likit ok fluttu likit i brutt i haga ok falu þar, foru síðan heim til beiarins ok svafu af nottina.

17. 1 Þeir fedga(r) hófdu nu i sinni geymslu lik Olafs konungs hins helga, ok voru um þat miok hugsuikir, hversu þeir feingi til gett, at eigi nedi ovinir konungs at misfara því med nockurum hetti; þvíat þat var ord bonda, at þat mundi til liggia, ef lik konungsins fyndiz, ad brenna þat eða flytia æ sæ eða sockva níðr. Þeir fedgar hófdu sed sva sem kertislios veri, þar sem lik konungsins la i valnum. Sva var ok síðan, er þeir hófdu folgit likit, þa sa þeir iafnan lios um netr pangat, sem konungrinn hvilldi. Þeir hredduzt, at ovinir hans mundi leita liksins, þar sem þat var, ef þeir sei þessi merki, var þeim því titt til at koma því i þann stad, er þat ver(i) vel komit. Þeir gera kistu ok vanda sem mest ok leggja þar i lik konungsins. Síða(n) gera þeir adra kistu, ok bera þar i halm ok griot, sem veri mannz haufgi, lykia kistu þa vannliga. Ok er bruttu var af Stiklastodum allt bondalid, þa bua þeir ferd sina, fa ser rodrarskutu ok eru saman .vii. menn eða .viii., ok voru allir þessir frendr eða vinir Þorgils. Þeir fluttu lik konungs til skips leyniliga ok setia kistu undir þiliur níðr. Kistu þa

1 hófadi Cd.

2 þegir Cd.

3 Af liki Olafs konungs *Överskr.*

4 hialm Cd.

hofdu þeir með sér, er griotit var í, settu þeir hana í skip, sva
 at menn sá, foru sidan ut eptir firði ok fa gott leidi, komu um
 kvelldit, er myrkva tok, til Nidaross. Þá sendi Þorgils menn
 upp í þéinn ok let segja Sygrdi(!) byskupi breska, at þa(t va)r af
 5 halfu Knutz konungs, at þeir fara með lík Olafs konungs. En er
 byskup spyr þat. þá sendir hann þegar menn ofan á bringgr(!).
 Þeir taka sér lettiskutu ok leggja at skipi Þorgills, bidia fa sér
 lík konungsins. Þeir Þorgils taka kistu, þá er uppi stod á þilium,
 ok bera í skutuna. Þessir menn roa þar á fiordinn ut ok sokva
 10 þar niðr kistunni. En þá var myrkt af nött. En þeir Þorgils roa
 upp eptir anni til þess, er þra(u)t þéinn, ok logdu at þar, er Sau(r)-
 hlid er kallad; þat var þá fyrir ofan þéinn. Fundu þeir menn at
 mali, þá sem helldr hofdu verit vinir Olafs konungs, ok spurdi,
 ef þeir villdi taka við líki Olafs konungs. En þat þordi eingi
 15 madr at gera. Sidan fluttu þeir Þorgils likit upp með anni ok
 grof(u) þar niðr í sandmel þeim, er þar var, biuggiu(!) þar sva um,
 at þar skyldi eeki nyvirk(i) á sia. Hofdu þeir þessu aullu lokit
 adr dagadi, foru sidan til skipsins ok logdu þar ut eptir anni; ok
 foru þar til, er þeir komu heim á Stiklastadi.

18. Hinn nesta vetr eptir hofzt umræða sudr í Þrandheimi,
 at Olaf konungr væri sannheilagr madr, af morgum monnum, ok
 iartegnir margar urdu þar at helgi hans. Hofu þá margir menn
 áheit við hinn helga Olaf konung um þá hluti, er monnum þotti
 malskipti við liggja, ok feing(u) margir menn af þeim áheitum
 25 bot, sumir heilsu, en sumir farargreida eða adra þá hluti, er naud-
 syn þotti til bera. Einarr Þambaskelbir varð fyrst til þess ríkis-
 manna at hallda upp helgi Olafs konungs. Eptir um sumarit
 gerðizt mikil umræða um helgi konungsins. Sneri þá ordrominum,
 voru þeir þá margir, er þat sonnudu, at konungr mundi vera
 30 heilag, er fyrr hofdu með ollum fiandskap mot honum geingit ok
 latid hann í aungan stad na af sér sannméli. Toku menn þá at snuazt
 til amelis við þá menn, er honum hofdu mestan motgang veitt.
 Var af því mikit kent Sigurdi byskupi. Gerazt menn þá sva
 miklir hans ovinir, at hann stok brutt ur Noregi ok vestr til
 35 Einglandz á fund Knutz konungs. Sidan gera Þrændir menn
 ok ordsendingar eptir Grimkeli byskupi ok bidia hann koma norðr
 í Þrandheim. Byskup bregðr skiott við þessa ordsending, bar þat
 miok til, at hann trudi þat satt vera mundu, er sagt var fra
 iartegnagerd Olafs konungs ok helgi hans. Byskup ferr fyst til
 40 fundar við Einar Þambaskelfi, ok tok Einarr feginsamliga við

honum, reðdu þeir mart ok sva þat, sem þar i landi hafdi gerzt ok til stortidendanda ordit, ok komu allar rædur vel æ samt med þeim. Sidan ferr byskup inn i kaupangh, ok tok þar oll alþyda vel vid honum. Hann spyrr vandliga at um takn þau, er saugd voru fra Olafi konungi, ok spurdizt honum þar vel til. Sidan gerir byskup ord Þorgisli inn æ Stiklarstadi ok Grimi syni hans, stefnir þeim ut til þeiar æ sinn fund. Þeir fara, ok er þeir koma, segia þeir honum aull mærk(i), þau sem þeir vissu, ok svo hvar þeir höfdu latid lik konungs. Sidan sendir byskup eptir Einari, ok kom hann til þeiar, hafa þeir byskup ok Einarr reður vid Svein konung Knutzson, er þa var yfir Noregi, ok vid Alfivi(!) modur hans; badu þeir konung leyfa, at lik Olafs konungs veri ur iordu tekitt. En konungr bi:lr byskup fara med því, sem hann vill. Þa var þar mikitt siolmenni i þenum. Byskup ok Einarr ok menn þeira med þeim fara til, þar sem Olafr konungr var grafinn, letu þar til grafa, ok var þar kistan komin miok sva upp ur iordu. Þat var margra manna ræd, at byskup leti lik konungsins grafa i iord at Clemens kirkiu, þa kirkiu hafdi Olafr konungr gera latid, ok sva var gert. En sidan fra andlati Olafs konungs voru lidnir .xii. manadir ok .v. nêtr, þa var upptekinn hans heilagr domr. Var þa enn uppkomin miok kistan ur iordu, var hon þa spanosa, sem nyskafin veri. Grimkell byskup geingr þa til, er kistan var upptekin, var þar þa dyrligr ilmr. Þa berar byskup andlit konungsins, ok var eyngan vegg brugdit hans æsionu, sva rodi i kinnum, sem þa mundi, þott hann veri nysofnadr. En æ því fundu menn mikinn mun, þeir er sed höfdu Olaf konung, þa er hann fell æ Stiklastodum, at vaxit hafdi hær hans ok negl, því nest sem þa mundi, þott hann hefði lifs veritt iafnlangan tima. Þa gek Sveinn konungr til ok adrir höfdingiar, þeir sem þar voru. Þa melli Alfifa: «Furdu seint funa menn i sandinum; ecki mundi sva, ef hann hefði i moldu legit.» Þa tok byskup saux ok skar af hari konungsins, ok sva tok hann af kaupum hans. Hann hafði haft langa kampa, sva sem þa var sidr. Byskup melli þa til konungs ok Alfivu: «Nu er hær konungs ok kampar sva sitt, sem þa er hann fell, en þvílíkt hefir vaxit, sem nu siat er her afskorit.» Þa svarar Alfifa: «Þa þicki mer har þetta heilagr domr, ef þat brennr eigi i elldi; en opt vitum vær hær manna heillt ok osakat, þeira sem leingr hafa i iordu (legitt) en þessi madr.» Þa let byskup taka elld i glodarkeri ok blezadi, ok lagdi

reykelsi æ elldinn ok glæðrnar ok þar med har konungsins. Ok er brunnit var reykelsit allt, þa tok byskup harit upp ur elldinum med ollu obrunnit. Synir byskup konungi ok audrum hofdingium. Alfifa bad þa leggja harit i ovigdan eld. Þa svarar Einarr þambaskælbir ok bad hana þegja ok valldi henni morg snaud ord. Var þa þat byskups atkvedi ok konungs samþycki ok domr allz heriar, at Olafur konungr veri sannheilagr. Var þa likami hans borinn inn i Clemens kirkiu ok þar um buid. Var kistan sveiput pellum ok tialldat allt yfir med gudvefium. Vurdu þar þa þegar marga-
 10 konar iarteinir at hans heilögum domi.

19. Þar æ melnum sem Olafur konungr hafdi i iordu legit, kom upp brunnr fagr, ok feingu marger bot af því vatni meina sinna. Var þar veittr umbunadr, ok hefir þat vatn verit vandliga vardveitt iafnan sidan. Kapella var þar fyrst gerr ok sett þar
 15 allterit, sem verit hafdi leidi konungs. En nu stendr (þar) Kritz kirkia ok þar haallterit sem i enne fyrri hafdi verit. Þat er nu kallad Olafshlid, er heilagr domrinn var borinn af skipi, ok er þat nu ner þe midium. Byskup vardveitti lik Olafs konungs ok helgan dom, ok skar har hans ok nægl, þviat hvart(v)eggja vox sva skiott,
 20 sem hann veri lifandi madr i þessum heimi. Olafur konungr enn helgi var þa hælfertugr at alldri, er hann fell, ok hafdi att .xx. folkorrostor. Þa er Olafur konungr fek it fysta haugg æ Stiklarstaudum, kastadi hann fra ser sverdinu Hneiti. Þat tok upp ok vo med einn senskr madr, sa madr komz ur bardaganum med
 25 audrum flottamaunnum ok til bus sins heim i Svipiod, ok for med sverd þat alla sina daga, ok sidan son hans, ok hverr eptir annan þeira frenda; ok fylggir þat e eign sverdins, at hverr segir audrum nafn þess, ok sva hvadan komit var. Sidar miklu æ dogum Kirialax keisara bar sva til, at æ einu sumri, þa er keisari var i herferd
 30 nockurri, at þeir lagu i herbudum; voru þar storar sveitir Veringia, ok þeir voktu ok vord helldu yfir konunginum, lagu æ velli nockurum fyrir utan herbudir. Skiptu þeir med ser nottinni til voku ok voru med alvepni, laugduzt þa adrir til svefns, er adrir voknu.
 35 Þeir voru vanir, þa er þeir svofu, at hafa hialm æ hofdi, en skiold yfir ser ok sverd undir hofdi, ok hegri hendi hallda um medalkaflann. Einn þeira felaga er lotid hafdi at [vaka, vaknadi i dagan, ok var þa sverd hans i brottu. Stod hann upp ok tok ok etladi lagsmenn sina. er voktu, hafa gert til spotz vid sik at vela fra honum sverdit. Þeir synia fyrir sik. Sva ferr þriar nętr.

Hann undrazt þa miok, ok allir er vissu, ok spurdu¹ hann, hveriu gegna mundi. Þa segir hann, at sverd þat var kallat Hneitir, ok Olafur konungr hafði att ok siolfr borit i bardaga, þa er hann fell. Segir ok sidan, hversu sverdit hefir farit sidan. Þetta var sagt Kirialax keisara, let hann þenna kalla til sin ok fer honum gull⁵ þrenn iafnunvirdi sverdzins. Sidan let hann sverdit bera i Olafs kirkiu, þa sem Væringiar hallda. Eindridi ungi lendr madr ur Noregi æ dogum sona² Harallz gilla var þa i Miklagardi ok hann sagði fra þessu i Noregi, þa er hann kom heim.

20. Magnus konungr son ens helga Olafs konungs let gera¹⁰ skrin ok bua gulli ok silfri ok setia steinum, er þat sva gert at mikilleik sem kista liks, ok svalir undir, en vætt yfir vaxit sem reifr, ok þar af upp hofut ok burst æ hlidveggjunum, lamar æ bak en læst framan. Sidan let Magnus konungr leggja i skrinitt helgan dom Olafs konungs fodur sins. Urdu þar þa margar iarteinir. Þa¹⁵ var i logh tekit at hallda heilagt um allan Noreg liflatzdagh Olafs konungs, var þa sa dagr þar þegar halldinn sem hinu sterstu hatidir. Magnus konungr hafði heriat æ Vindr, ok sidan er hann kom aptr til Danmerkr, let hann fra lidit mætt, ok var hann þa eptir eck(i)-fiolmennr. Þat sama haust foru Vindr med ogrynni²⁰ lids. Hann dregr þa her saman ok ferr i moti heidingium, ok var lidit hans litid hia því, sem þeir hofdu. Eggiudu þa menn hans, at hann skyldi flyia, ok var hann þa allhugsuikr. Þa i svenfni syndizt honum enn helgi Olafur konungr fadir hans ok mœlti vid hann: «Erut þer nu ottafullir, er heidingiar hafa her²⁵ mikinn; hrez þu eigi, ek man þer fylgia. Stattu upp ok rad þegar til orrosto, (er) þer heyrir ludr minn; verit oruggir ok ottalausir.» Þa vaknadi konungrinn. Rann þa sol upp. Segir hann draum sinn, ok urdu menn vid þat gladir, herdu nu hugina. Þa sa þeir her Vinda fara yfir Skotborgar æ. Þa heyrdur allir lid(s)menn³⁰ Magnus konungs upp i loptid yfir sik kluckuhliod, ok þeir menn, sem verit hofdu i Nidarosi, þa kendu, at sva var sem Glauð veri bringt. Su kluka var at Clemens kirkiu, ok hafði hinn helgi Olafur konungr hana þangat feingit til. Sidan steypiti Magnus konungr af ser bryniunni ok tok i hond ser Hel, auxi þa er Olafur konungr³⁵ hafði atta, redzt þegar i moti Vinda her. Giora þeir þa (sva) harda atgaungu, at Vindr hrukku fyrir; sneru þa æ flotta þeir sem fremstir voru, en þeir sem sidaz voru, stodu sva, at hinir mattu eigi flyia; fellr þar þa hverr um annan. Magnus konungr ok menn

hans hiuggu þa nidr sem bufe. Segia frodir menn þat manfall mest verit hafa æ Nordrlondum i kristni. Raku þeir þa flottann sidan ok drapu þa ogrynni lids.

21. Guthormr son Gunhilldar systur en(s) helga Olafs konungs for vestr i vikingh æ Irland, var hann þar i kerleikum miklum med Mardagi konungi. Um sumarit heria þeir æ Bretland ok fa of fiar, leggja sidan i Aungulseyiar sund, skipta herfanginu. Ok er konungr sæ yfir silfr þetta it mikla, vill hann hafa einn allt, virdir þa litils vingan vid Guthorm. En Gutturhmi(!) likadi illa, ok vill eigi vera hlutreningr, ok menn hans. Konungr gerir honum .ii. kosti, annathvart at beriazt vid hann eda ganga þar fra aullu herfanginu ok sva fra aullum skipum sinum: «Vil ek hafa þau, sagdi konungr, ella hefir sa fe, er sigrazt.» Sa var munr lids þeira, at konungr hafdi .xi. langskip, en Guttormr .v. Bad hann ser fresta um þetta vandkvæði, ok fek þat eigi. Þa kaus hann at deya med dreingskap eda vega sigr, helldr en þola skaumm ok svivirdingh af sva mikilli missu fyrir aungva sok. Kallar hann æ gud ok hinn helga Olaf konung frenda sinn; var þa ok hans vokuaptan; bidr hann fultings ok hialpar ok het honum at gefa tiund af aullu því herfangi, sem hans menn hlyti, ef þeir feingi sigr. Sidan skipar hann ok fylkir lidi sinu i moti þeim mikla her ok bardizt vid þa, ok med guds fulltingi ok hins helga Olafs konungs fek hann sigr. Þar fell Mardagr konungr ok hverr madr bædi ungr ok gamall, er med honum var. Eptir þann haleita sigr vendir Guttormr heim gladr med allt þat fe, er þeir hofdu til heriad. Var þa tekinn hverr penningr enn tiundi, sem heitid var Olafi konungi. Var þat sva mikit ofa fe, at þar af let hann gera rodu eptir vexti sinum eda stafnbua sins. Er liknerski þat nu miklu meira en þeir menn, sem nu eru. Gaf hann roduna sva buna til stadar hins helga Olafs konungs, ok hefir hon þar sidan verit til minningar sigrs Guttorms ok iartegnar Olafs konungs.

22. Kir(i)alax Miklagardz keisari for herfaur æ Blaukumanna vullu. En er hann kom æ Peizina vullu, þa kom þar i mot honum heidinn konungr med uvigian her, bædi hestalið ok stora vagna, ok þar æ i ofanverd vigskaurd. Biuggu sva um nattbol sitt, skipudu vagnum hverium vid annan fyrir utan herbudir sinar, ok þa(r) fyrir utan grofu þeir diki mikit. Var þat þa allt saman vigi mikit sem borg. Enn heidni konungr var blindr. Nu er Griki her kom, þa setia heidingiar fylkingh sina vid vagnaborgina, en Grikir

setia sína fylking þar í mot; ríða fram hvarertveggja¹ ok beríazt. Þá Grikir þar mikit mántion ok flýja, en heidingjar fa sigr. Þá skipar keisari fylking af Frakkum ok Flemingjum, ríða þeir fram, ok fer sem fyrr, at margir fellu, en allir flýdu. Var þá keisari reidr hermonnum sínum, en þeir svarödu ok báðu hann taka til Væringja vinbelgia sína. En hann lezt eigi vilja leida fa menn, þó at hrauster veri, í mot sva miklum her. Þá svarar Þórir hellingr, er þá var fyrir Væringjum: «Þótt fyrir veri brénnandi elldr, þá munda ek ok mínir menn þegar upp hlaupa ydr til viss fríðar.» Keisari svarar: «Heitíð æ Olaf konung yðarn til fulltings¹⁰ ydr² ok sigrs.» Þá taka þeir heit með staðfesti ok hetu at reisa kirkiu Olafi konungi af sínum kostnadi ok goðra manna stöðum. Síðan ríðu fram Væringjar æ völinn. Ok er heidingjar³ sva þat, segja þeir konungi sínum, at enn ferr líð af Grikkja her ok rann um völlum, ok er meira en haund full manna. Þá spurði konung-¹⁵ inn: «Hverr er sá inn tíguligi maðr, er þar ríðr æ hvítum hesti fyrir líði þeirra?» «Eyngan sáam ver þann mann, sögðu þeir.» Þar var eigi minni líðsmunr, en sem .lx. heidingja veri í mot einum krisnum manni, en eigi ath síðr réðu Væringjar til bardaga alldjárfliga. Ok þegar er þeir komu saman, kom ötti yfir heidingja,²⁰ ok töku þegar at flýgia. Væringjar ráku þá ok dröpu marga. Þat æ Grikir ok Frakar, er flýð höfðu fyrr, réðuzt nú til ok ráku flötann með hinum. Voru Væringjar þá komnir upp í vagnaborgina. Vard þar hit mesta mannfall í flötta heidingja. Þá var hinn heidni konungr handtekinn, höfðu Væringjar hann með sér.²⁵ Þeir töku her þá herbúðir hinna í sitt valld ok fóru aftur með ágætum sigri.

23. Greifi einn grímur var í Danmörk, hann átti ambátt nor-æna ok þrænska. Hun dýrkadi Olaf konung með mikilli trúfesti. En Greifinn tortrygði allt þat, sem honum var sagt frá hans heilag-³⁰ leik, hefir í spotti ok sagði þat kvítt einn vera ok þat. Á hatíðar-ðegi Olafs konungs, er allir Norðmenn hallda, þá vill sio greifi eigi heilagt hallda, hann bað ambáttinni at vinna, ath baka braud ok ellda ofn til brauds þann dag. Vita⁴ þóttizt hun eði hans, ef hun gerði eigi sva, at hann mundi henne sárliga hefna. Geingr³⁵ þá til allnaúðig ok bakar í ofninum, ok kveinar þó miök, meðan hun var at, ok heitazt við Olaf konung, kvazt alldri skyldu trú helgi hans, nema hann hefndi nokuru þessarrar náðungar. Ok allt var íafusnemma ok æ somu stund, at greifinn vard blíndr

¹ hvartereggja Cd. ² yðrs Cd. ³ höfðingjar Cd. ⁴ Veita Cd. ⁴⁰

badum augum ok braudit allt vard at grioti, þat sem i ofninn var skotid. Ok sidan hefir Olafs messa verit halldin um Danmork.

24. Magnus konungr vardveitti sidan helgan dom fedrs sins Olafs konungs, medan hann lifdi, skar hær hans ok negl, ok sva
 5 gerdi Haralldr konungr eptir hann um sina dagha, allt til þess er hann for ur landi vestr til Einglandz; þa læsti hann skrinitt, en kastadi lyklunum: ut æ Nid, en sumir menn segia, at hann kastadi utan bordz fyrir Agdanesi. Þa var lidit fra falli Olafs konungs halfr² fiordi tugr vetra, þat var iafnlanght sem hann hafdi lifat
 10 her i heimi. En Olafr konungr kyrri let gera steinkirkiu³ i kaupangi i þeim stad, sem lik Olafs konungs var fyrst i iord grafit, let hann þat musteri bua, ok var þar vigd Kriz kirkia. Var þar þa byskupsstoll ok skrin Olafs konungs ens helga, þar urdu þa margar iartegnir, ok gerdizt þangat mikil at(sokn) hatidardag
 15 Olafs konungs. Þenna tima hofdu þangat flutz þrir siukir menn ok vënt ser heilsu ok miskunnar af hinum helga Olafi konungi. Einn þeira fek syn sina um kvellidit fyrir Olafs messu, er sionlaus hafdi þangat komit; en annarr mal sitt, sa er þangat hafdi dumbi komit, þa er helgir domar voru utbornir ok skrinitt nidr sett i
 20 kirkiugardi eptir vanda. Tok sa þa gudi at þakka ok enum heilaga Olafi konungi med miuku tungubragdi sina heilsubot. Kona var inn þridi madr, er þangat hafdi sott austan af Svipiod, ok i þeiri ferd hafdi hon þolt mikid vos ok naud; hun var sionlaus ok borin til kirkiu, ok hafdi verit blind .xiii. vetr; en fyrr en tidum var
 25 lokit.um daginn, þa sa hun badum augum ok for þadan heil heim.

25. Ungan mann danskan at ett toku heidnir menn ok fluttu til Vindlandz, hofdu hann þar i baundum med audrum herteknum maunnum. Hann var um daga i iarne einnsaman vardveizlulauss, en um nętr var son bonda i fiotri med honum, at hann hlypi eigi
 30 fra honum. En þessi aumi madr beid alldri svefn ne ro fyrir harmi ok sinni sorg, hugsadi marga vega, hvad til hialpar veri, ok kvidde miok ænaud, hreddizt sullt ok pislir, vænti aungrar lausnar af frendum sinum, er tys(v)ar adr hofdu hann utleyst med fe af heidnum monnum. Eyngan ser hann annan utveg en hlaupaz ut
 35 ok brutt, ef hann ma. Aa einni nott drepr hann son bonda ok hoggr af honum fotinn, skundar sidan til skogar med fioturinn. Um morgininn er lysir, verda menn varir vid hann, at hann er i bruttu, ok fara eptir honum med sporhunda, finna hann þar i skoginum, þar sem hann la, taka hann nu med hondum ok beria fast, binda

40 1 lyknunum Cd. 2 hialfr Cd. 3 steinsta kirkiu Cd.

hann sidan i iarne. Þotti honum, sem skuggi einn veri þat hard-
 retti, er fyrr hafði hann reynt, hia því ollu, er nu þolldi hann.
 Eingi bad honum miskunnar ne sa aumu æa honum nema krisnir
 menn, er þar lagu bundnir hia honum, þeir haurmudu ok gretu
 hans mein ok sina naud. Einnhvern dagh rada þeir honum þat
 ok bidia hann gefazt Olafi konungi honum at piona i hans kirkiu,
 ef hann kemizt med hans miskunn i brutt ur þessi prisund. Hann
 iatar því feginn ok gefr sik til stadar hins helga Olafs konungs.
 Nestu nott sæa hann i svefni mann standa fyrir ser ekki hafan, ok
 mellti vid hann: «Heyrdu, aumr madr, hvi ris þu eigi upp?»¹⁰
 Hann þottizt svara: «Lavardr minn, hverr ert þu?» Sa svarar:
 «Ek em Olafir konungr, er þu kalladir æa.» Hann mellti: «Ek
 villda feginn upp risa, en ek ma eigi, þvíat ek lig [bunndinn i
 iarni] ok þo i fiotri med þeim monnum, er her liggia bunduir.»
 «Stattu upp skiott, sagdi sa, ok edrast eigi, vist ertu lauss.» Þa¹⁵
 vaknar hann ok seger felogum sinum, hvad fyrir hann bar. Þeir
 badu hann þa upp standa ok vita², ef satt veri. Hann stendr upp
 ok kennir, at hann er lauss. Þeir kvadu honum fyrir ekki koma
 mundu, er hurdin var læst. Þa lagdi til gamall madr, er þar var
 meinliga halldinn, bad hann eigi tortryggia þess heilaga mannz²⁰
 iartegn ok miskunn, er hann hafði lausn af feingit, «man hann af
 því iartegn vid þik ger(v)a hafa, sagdi hann, at þu munt niota skulu
 ok hedan lauss verda, ok eigi þer til vesalldar eða meiri pinu; nu
 leita þu dyra, ok ef þu kemzt ut, þa ert þu holpinn.» Hann gerir
 sva ok finnr þegar dyrnar opnar, kemzt ut ok i brutt. Þetta finna²⁵
 heidnir menn ok fara þegar eptir honum med hunda. Hann liggir
 ok leynizt, ser hann giorla, hvar þeir fara, en hundarner villazt
 sporsins, þegar þeir sekia i nand honum, ok maunnunum villizt
 sva syn, at þeir sio hann eigi, ok la hann þa nær fyrir fotum
 þeim. Fara þeir nu heim aptr ok fundu hann eigi. En hann setti³⁰
 undan ok til skogar. Þa gaf enn helgi Olafir konungr honum aptr
 heyrn ok alla heilsu, er hann hafði mist i hardretti, þa er barit
 hafði verit um hofud honum. Þvi næst komst hann æa skip med
 .ii. krisnum mounum, er þar hofdu leingi pindir verit, ok flytiazt
 sva i brutt af þeim flugstigi. Sidan sotti haun til Nidaross ok var³⁵
 þa ordinn alheill. Hann idrazt þa heita sinna ok geingr æa ord
 sin vid hinn helga Olaf konung, ok hleypzt i brutt þadan um dagh,
 kemr til eins bonda, er honum veitti hus fyrir guds sakir. Um
 uottina i svefni ser haun koma til sin meyar þriar fridar, ok avita

¹ [bunndit j iarna Cd. ² hvart hann tilf. Cd.

þær hann ok spyria, hvi hann geriz sva diarfr at hlaupazt i brutt fra enum helga Olafi konungi, er honum hafdi sva mikla ok margfallða miskunn veitt, ok hann hafdi honum adr gefizt. Þa vaknar hann felmsfullr ok otta, stendr þegar upp ardegis ok segir bonda, 5 hvat tit er. En bondi let hann aungu audru vid koma en snua heim aptr til stadarins. Sæ madr ritadi i fyrstu þessa iartegn, er sæ manninn ok sæ æ honum iarnastadinn.

26. Þora modir Sigurðar konungs Jorsalafara let skera tungu ur hofdi þeim manni ungum, er Kolbein het, ok fyrir eigi meiri 10 sok, en hann hafdi haft eitt stykki af diski hennar, ok sagði hann steikarann hafa gefit ser. En sæ þordi eigi i gegn at ganga fyrir henne. Sidan for þessi madr leingi malauss. Hann kom til Nidaross ok vakti at Krizkirkiu. En um ottusaung Olafs messudag inn sidarra sofaar hann, ok ser hann Olaf konung koma til 15 sin, ok tok tungustufinn ok heimti. Hann vaknadi heill ok gerði gudi þackir ok hinum helga Olafi konungi.

27. A dogum sona¹ Harallz gilla Eysteins ok Sygurðar ok Inga toku Vindar mann þann, er Halldorr het, ok veittu honum meizl, skaru kverkrnar ok drogu þar ut tunguna ok skaru af i 20 tungurotunum. Sidan sotti hann til ens helga Olafs konungs ok rendi fastliga hug til hans, bad hann arna ser vid gud mals ok heilsu. Þvi næst feck hann mal ok heilsu, ok gerdizt þegar þionostumadr heilags mannz ok hellt þvi iafnan sidan alla sina lifdaga ok gerdizt goðr madr ok trufastr. Þessi iartegn gerdiz 25 halfum manadi fyrir sidarri Olafs messudag, er Nicholas cardinali vard landfastr i Noregi.

28. Bræðr .ii. voru æ Upplondum rikir menn ok kynstorir ok audgir, Einarr ok Anndress synir Gutthorms grabarsz, þeir voru modurbræðr Sigurðar konungs munnz. Systur attu þeir frida ok 30 eigi til forsiala², at þvi sem sidarr reyndizt. Hon hafdi blidleti mikit vid einn enskan prest, er Rikardr het, er þar atti heima med bræðrum hennar, gerði hun honum ok martt med godvilia. En um konu þessa gerdizt ferligr ordromr, ok er þat var æ lopt komit, þa hugdu þat allir prestinum æ hendr, sva bræðr hennar 35 sem adrir menn. Þegia þeir þo yfir leyndri vel ok lata þo ecki æ sik finna. Einn dag kalla (þeir) hann til sin³, hann vardi einskis af þeim nema gods eina. Teygdu þeir hann heiman med ser ok letuzt ferd eiga i annat herat, hofdu einn mann med ser, þann er eigi vissi þessi ræd med þeim. Þeir foru æ skipi eptir

vatni því, er Raund heitir, ok lendu vid nes þat, er Skiptisandr heitir, ganga þar a land ok leku litla (stund). Sidan fara þeir i leynistad einn, lata hann verkmanninn sla hann prest(inn) auxarhamars hogg eitt, sva at hann la i oviti. Hann spyr, þa er hann vitkzt: «Hvi skal nu sva hart leika?» Þeir svarodu: «Þu skalt nu finna, hvad þu hefir gert.» Baru þeir þa sakir æ hann, en hann syniadi ok bad gud skipta med þeim ok inn helga Olaf konung. Þa briota þeir fotleggi hans ok draga hann sidan milli sin til skogar, binda hendr hans æ bak aptr. Sidan leggja þeir streing at hofdi honum en piliu undir hofud ok herdar, setia æ sneril ok snua at streinginn. Þa tok hann Einarr elrihel ok setti æ auga presti; þionninn stod yfir ok laust æ med auxi, sva at augat stok ut or ok nidr æ kampinn. Þa setr hann helinn æ annat augat ok mælti: «Liostu munum kyrrara.» Hann gerir sva. Skautz hellinn þa af augasteininum ok sleit hvarminn. Hann Einarr lypti hvarminum ok sa, at þar var augasteinninn, setr þa helinn at vid kinnina, ok er þar var æ lostid, sprac augasteinninn a kinnarbeinit, þar sem hest var. Sidan luka þeir upp augu hans ok munn hans, drogu ut tunguna ok skaru af. Eptir þat leysa þeir hendr hans ok hofut. Þegar er hann vitkzt, verdr honum þat fyrir, at hann leggir augasteinana² i stad sinn ok heldr þar at badum hondum sem fastast. Þeir bera hann til skips, roa til bæia(r), er heitir æ Sæheimraudu, senda menn til bæiar ok segia³, at þar la prestr æ straundu. Medan þeir voru i bruttu, spyria þeir prest, ef hann megí mæla. Hann bladrar tungustufinum ok leitar vid at mæla. Þa seger hann Einarr til brodur sins: «Ef hann grer ok rettir vid fyrir tungustufinn, þa hyg ek, at hann megí mæla.» Þeir klypa þa med taung ok skera af tungunni tysvar ok sidarst i tungurotunum, ok lata hann þar eptir liggja halfdaudan. Husfreyia æ þeim bæ var fatek, for hon þo til hans med dottur sinni, ok bera þer hann heim i motlum sinum. Sidan var sotr prestr, hann kom ok batt sár hans oll; leita þa(u) honum heginda slikra, sem þau mega. Enn sári prestr la þa lama ok ollu megni numinn, gret hann sárlega ok stundi, bad gud miskunnar i hugnum ok enn sæla Olaf konung arnadarordz. Eptir midia nott sonfnar hann. Þa þikkizt hann sio gofugligan mann koma til sin, ok mælti sva: «Illa ertu nu leikinn, Rikardr felagi; se ek nu, at mattrinn er nu eigi mikill.» Hann þottizt svara: «Þyrpta ek miskunnar almattigs guds ok ens helga Olafs konungs.» Hann

1 þionin Cd.

2 augvsteinana Cd.

3 þegia Cd.

svarar: «Þu skalt nu ok hafa.» Hann tok þa i tungustufinn ok heimti sva hart, at prest vard sart vid. Sidan strauk hann hendi sinni um augum(!) honum ok bein ok um adra sœra limu. Þa spurdi hann prest(r), hvern hann veri. Hann leit vid honum ok mællti: «Her er Olafir konungr nordan ur Þrandheimi.» Hann hvarf þa i brutt, en prestrinu vaknadi alheill ok tok þegar at mæla: «Sell em ok, sagdi hann; almatkum gudi (þœk) ok enum helga Olafi konungi, hann hefir grædan mik.» Sva hormuliga sem hann var adr leikinn, sva bradar bætr fek hann þeirar all(r)ar ohamingiu, ok sva þotti honum, sem alldri hefði hann ordit siukr ne sœr tungan var heil ok bædi augun fagrliga i lag komin med biortum skygnleik, brotin bein voru heil ok aull aunnur sœr voru groin. En til vitnis, at augu hans voru utstungin, þa var groit aur hvitt æ hvarumtveggia hvarmi ok til agætis enum helga Olafi konungi.

29. Bondi einn æ Mæri vard fyrir þiofnadar alygi, sva at hann feck eigi fyrir sik ordi ne eidi, ok hann til galga leidr aurvænti af þeim allz rettdæmis, sem vid voru; het þa æ hinn helga Olaf konung, at sa byrgi honum ok ryfi þeira rangdæmi, er fyrir rettleitinu let þessa heims lif ok afladi sva ens himneska. Sidan var hann heingdr af gnipu fram hæri: nockurre; ok er hann bar af gnipunni fram, ok virgullinn villdi renna at halsi honum, þa þotti honum Olafir konungr skiota fiol undir fetr honum ok firra hann dauda. En er hann hafði uppi hang(i)t fra dagmalum ok allt til nattmala, þa kom til kona hans ok synir med leyfi gauþugs mannz at iarda lik hans. Sidan steig hann son hans upp i galgatreit ok skar virg(u)linn. Vard fallit sva hatt fyrir hamarinn nidr, at þat veri vanliga mannz bani, þott þat eina yrdi til. Litlu sidar en hann var æ skip lagdr, ok naevad roid, þa er sem hann vakni af svefui, ok segir þa slikt, sem i hafði gerzt, sekir sidan erchibyskups fund med fagnadi, ok var þar þeim iartegnum lyst.

30. A Þelamork villdu menn steinkirkiu gera lata enum helga Olafi konungi, en talgugriot hittizt hvergi i heradinu, þa er steinsmidrinn var kominn. Redu menn þa at gera trekirkiu, er eigi urdu efni æ audru. Ok er smidrinn villdi aptr hverfa, brast þar fiall eitt i sundr, ok hraud þar fram talgugrioti, sem hafa villdi. Var þa byriad steinkirkiusmidin, sem fyrir aundverdu var stofnat.

31. Heradsmadr einn audigr ok rikr gek af tru sinni ok gafzt fiandanum. Hann var staddr i Nidarosi at Olafsmessu, þo at af

allzaungum godvilia. Af þessum manne tok þar fiandinn at hælast sva sem af auruggu herfangi. En þa er skrin ens helga Olafs konungs var utborit, tekr þessi vesli madr saman at virda ok sundr leitazt vęsollid sina ok himnerskan fagnad þessa ens haleita konungs med allri samiafnan, tign hans ok virdinghu. Her af kom gud-
 hræzla yfir hann, ok fellr æ hann sva akafligr ohugr, at hann fellr allr til iardar i þeim stad, sem skrin konungs hafdi stadið þa. medan uti var dvalizt, ok græt þar sarliga glep sinn. En þo varð hann þreckvana til at segia þar til sins misfellis. Nockuru sidar kom yfir hann guds bardagi i sotti af bænum hins helga Olafs
 konungs, ok þa sagði hann kennimanni alla setningh sinnar diofu-
 ligrar handgaungu. Skar sva ur allt id dauda adr andarsær. (en) hann veri af heilags anda giof med heilu grett.

32. Einn riddari vestan af Einglandi sotti heim enn helga Olaf konung. Hann var horfinn ogurligu vandræði, hann hafði
 barizt við broður sinn um arf, ok varð bæði banamadr hans ok sva modur sinnar i einu atvighi, þa er hon villdi skilia þa sonu sina. Taldizt hann eigi hafa hana kent, er blod ok reidi ok sveiti sotti i augu honum, ok etladi frillu hans. Ok eptir slikan glep tok hann æ ser sarligar skriptir med idran. Bar hann æ ser
 morg iarn marga vetr ok sotti heim helga stadi vida um verollid; þat eina hafði hann matar ok klæda, er menn hugdu honum þegi-
 andi þaurf. En er hann kom i Kriztkirkiu i Nidarosi, þa bar hann enn æ ser .ii. iarn, annat um armlegginn, en annat um augxl ok nidr undir haundina beygt ok neglt ramliga, gek þa um
 briost ok bak. En er messan var upphafin hvitsunnudag i Kristz-
 kirkiu, þa hrytr iarnit af hendi honum ok langt i brutt. Þa þotti honum at naudsynligra at bida þar Olafs messu, svæ sem hann heyrði sagt, at þa yrði þar flestir ur ænaudnum(!) leystir. Nu kemr at Olafs [messu, er heilagr domrinn var borinn um kirkiu, ok þa
 med guds miskunn ok arnadarordi hins sæla Olafs konungs brestr iarnit af þessum manni ok i þria hluti, þat sem legit hafði um herdar honum ok briost; þetta hafði slegit verit af sverði því, er hann hafði misverkann med unnit. Sidan hefia lerdir menn upp Tedeum, en ulærdir menn syngia Kirieleison ok lofa allzvalldanda
 gud ok hans pislurvott enu sæla Olaf konung, er þessar allar iarteignir, sem nu eru her ritadar, med otali annarra þiggr af þeim sama drottni vorum Jesu Kristi, er med fedr ok helgum anda lifer ok riker gud um allar aldir. Amen.

1 [rettel; konungur er hinn Cd.

PALS SAGA EREMITA.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

Her hefr upp sögu hins helga Pauli heremita ok Antonij.

Af Antonio einsetumanne er saga gior fulliga bædi a girzku
5 ok latino, ok því hefir ok ætlat, segir enn helgi Jeronimus, at rita
fæ luti af upphafi ok endalykt Pals, ath þessi frasögn hæfi adr
nidri legit, en þat er eingum kunnikt ordit, hversu hann hefir
lifat midian lut æfi sinnar eda hveriar umsatir anzskotans hann
hefir þa þolat.

10 1. A dögum Decij keisara ok Valeriani enna grimmöztu ovina
guds kristni, þa er pindir voru med dyrliku liflæti Cornelius pave
i Romaborg ok Ciprianus byskup i Cartagine, þeiri höfuborg vestr
i Affrica, þa braut ok nidr guds kristni mikill ofridarstormr vida
a Egiptalande ok i Thebaida. Þat potti kristnum monnum æski-
15 ligt i þann tima ath vera sverdum högguer fyrir guds nafne. En
slægdafullr fiandi leitadi því langar kvaler at fa þeim framan til
daudans, at hann girntiz meir ath drepa salurnar en likamina; ok
svo sem sagdi sa, er af honum var pindr, enn sæli Ciprianus, let
hann eigi næ ath deyia þa, er giarnir voru til daudans. Ok at
20 fiandans grimleikr ok hans limi megi kunnari verda, segium vær
tvenn dæmi til þess, þau er minnissöm skulu vera mega. Einn
guds pislarvottr stadfastr i sinni tru, sidan er hann hafdi verit
margfalliga kvaldr ok hann hafdi sigrad bædi elld ok iarn, þa var
sem fiandinn kendi rad til, hann var flettr af klædum ok smurdr
25 hunangi, bundnar hendr hans a bak aptr i þeim stad, sem solin
skein sem heitazt æ hann, at sa skyllði vægia fyrir hvössum
flugna broddum, er eigi matti af gloandi pislarfærum sigradr verda.
Annarr ungr madr, því at hann villdi eigi lata sina tru, vár leiddr
i enn fegrsta grasgard, ok þar sem stiohvitar liljur ok raudar

rosur voru alla vega i hia honum; rennandi lækr i grasinu kraun-
 adi skamt fra honum, en litit vedr hvísladi i laufinu yfir honum;
 þar voru dyr klædi borin undir hann ok buin sem hæguz rekkia;
 en bundinn var hann þar ok þo med silkidukum, at hann mætti
 eigi i brott komazt, en hefði þo sem sitz meinlæti af bondunum. 5
 Ok þa er allir gengu fra honum, þeir sem hann hófdu þangat flutt,
 kemr þar ein puta fôgr at sia, su er hans freistar med sinu blid-
 læti, sem hann skyldi sem mest til hennar fyssa ok fa ser eigi
 fra halldit at eiga vit hana. Hvat mætti Kristz riddari nu til rada
 taka, hvert var undan at leita, (at) munugdin¹ sigradi (eigi) likam- 10
 ann, þann sem eingar pislir fengu adr sigradan. Ok þo at hann
 tæki at digna, þa fyrirlet guds miskunn þo eigi sinn riddara, er
 honum kendi þat ræð, sem fiandinn vard fyrir at lata: hann retti
 or ser tunguna ok spytti heune framan i andlit putunni, er adr
 lockadi hann til saurlífs med kossum ok annarri radleitni svo 15
 rækiligri, sem madr ma skammazt i fra at segia. En sarleikr
 þessar pislar feck skiott stöðvad alla lostasemi, þa sem adr hafði
 viknad i likamanum.

2. A þeim tíma er guds riddarar þöldu slíkar þrautir, þa
 hafði sia Pall, er fra skal segia, mist fodur ok modur, þa er hann 20
 var .xvi. vetra gamall. Mikinn arf leifdu þau honum, systur atti
 hann, ok var hun þa manne gefin. Vel var hann lærðr bæði a
 girzka tungu ok ebreska. Hann var madr hogværr ok unne gude
 hardla mikit, ok þar til er ofridarstormr enn mesti kunni af at
 ganga, var hann i þorpi einu eigi allnær heimili sinu ok nockut 25
 huldu hófde. En hvat er þat, er gullzins þorsti fær eigi þraungt
 agiörnum manne? Sa madr er atti systur hans, því at hann villdi
 komaz at fe mags sins, tok um þat at sitia, at ofridrinn yrði varr
 vit² þann, er hann var skyldr at leyndu ok skylda sem hann mætti.
 Hvorki mikill gratr huspreyiu hans ne svo nanar teingdir mattu 30
 heimta hann fra þessum glæp, er hann ætladiz fyrir, eigi ottadizt
 hann svo gud, er alla hluti ser, at hann villdi at sidr hall(d)a framm
 þessi ohæfu. Kostgæfr var hann æ at gera vart vit mag sinn, ok
 neytti hann svo greypleiks þess, er af agirninni reis, sem þat væri
 mikil millde. Sidan er sa enn ungi madr Pall fullr af speki fann, 35
 i hveriu magr hans starfæde, þa flyr hann æ fioll æ braut ok ætlar
 þar víð at hafaz, þar til er ofridrinn mætti lægiaz. Ok er hann
 atti þar nockura dvol, þa snyr hann naudsyn þeiri, er honum
 þraungdi þangat, i þat efni, ath hann vill þar stadfestaz; reikar nu

¹ munugdin Cd. ² hann tilf. Cd.

aptr ok framm at leita ser nockurs herbergis, ok hann kemr at fialle nockuru ok finnr þar einn helli i nedanverdri fiallzhlidinni; hellismunninn var litill ok var byrgdr með hellu einni. Pall veltir henne fra dyrum, fysir hann ath vita, hvat þar væri til
 5 nylundu, eda hvilikr hellir sa væri. Ok er hann kemr inn, þa tekr hellirinn bratt at rymazt, ok þar er þa liost um at siaz, þviat biargit er þa opit yfir honum. Ok i þeim glugg, er æ var biarginu, var i einum stad or hamrinum vaxit eitt tre, þat er palme heitir; þat breiddi vel i sundr kvistu sina ok huldi glugginn med laufi
 10 sinu, sva at þo var vel liost. Brunnr var þar ok i hellinum hardla fagr, ok sa lækr er þadan rann fell þegar i iord nidr fyrir utan hellinn. Fleiri voru þar þess konar herbergi i fiali þessu, funduz þar smidartol fornlig ok rydtekin, stedar ok hamrar þess hattar, sem myntarar ero vanir at hafa. Þat segia egipzkir menn, at i
 15 hellum þeim hafi silfr verit slegit æ laun a þeiri tid, er Antonius romverskr hofdingi hafdi geingit at eiga Cleopatram, er drotning var yfir Egiptalande.

3. Þa er Pall hafdi fundit helli þenna ok kannat, þa felldi hann svo hug sinn til þessa herbergis, sem sialfr enn hæsti gud
 20 hefði þenna stad honum til handa buit. Ok þar er skiott fra at segia, at i þeim helli bio Pall alla æfi sina þadan i fra ok skemti ser vit bænir sinar ok einsetu. Tre þat, er i biarginu stod ok adr var fra sagt, feck honum bædi mat ok klædi; at hann alldinit en klæddi sik med laufinu. Nu at eigi þicki þetta med nockurum
 25 kosti eigi vera mega, þa veit gud ok hans einglar, segir enn helgi Jeronimus, at ek segi satt, at i þeiri eydimörk einni, er liggr vit Syrland, hefi ek sed þa munku, at einn af þeim, sa er inni sat þriatigi vetra, lifdi ecki vit annat en vit byggbraud ok drack leirsfullt vatn. Annar munk(r) hafdi byrgt sig i gröf nockurri, ok át
 30 sa eingan dag meira en .v. caricas, alldin þau er sva heita. Slikir lutir munu þeim þickia otruligir, er eigi trua, at ecki se omattuligt þeim, sem trufullir ero.

4. Nu skal enn aptr snua, segir enn helgi Jeronimus prestr. til þeirar frasagnar, er ok hof adr. Ok er fra því nu at segia, at
 35 þa er Pall hafdi lifat i helli sinum himnesku lifi her a iardriki, ok var svo gamall ordinn, at hann hafdi þrettan vetr ok .c. tirætt, ok Antonius var nirædr i odrum stad i eydimörkinni, þa kom su hugrenning i briost honum, sem hann var vanr sidan at segia, at eingi munkr mundi fyrr hafa til hætt en hann at setiaz i eydi-
 40 mörk. Ok eina nött er honum vitrad i svefni, at var annar madr

verdr af því hareysti nockut. Sa er þar byggir fyrir var ecki gestrisinn. Í fyrstunni þegar er hann heyrir nockut hark, þá keyrir hann aptr hurd, þá er þar var fyrir idra hellinum, ok skytr fyrir loku, því at dyr höfdu adr verit opnar. Þessi dreingr er þar bio var enn sæli Pall einsetumadr. Antonius kastar ser nidr fyrir 5 dyrunum, ok þadan hlytr hann fyrir at mælazt allt til mids dags eda leingr, ok bidr ser inngongu svo mælandi vit þann er fyrir er: «Kunnikt er þer, hverr eda hvadan ek em, eda hvert er mitt erendi; veit ek, at ek em (o)makligr ath sia þitt andlit, þo mun ek eigi hëdan fyrr ganga, en ek nae þik at sea. Þu er vit tekr 10 dyrunum, fyrir hvi rekr þu manninn fra þer? Ek leitada ok fann ek. Nu bid ek, ath mer se upp lokit. En ef ek fæ þat eigi, þa skal ek her deya fyrir dyrum þinum, ok muntu þa verda at iarda lik mitt, þo at þu vilir eigi annat veita mer.» Slikt taladi Antonius ok let hvergi hefiaz fra dyrunum. Þa svaradi Paall: «Eingan 15 veit ek svo bidia, at hann lati heitan fylgia, bidia med tærum en bioda ranginde. Wndrazt þu, at ek vil eigi vit þer taka, med því attu hefir þess erendis hingat farit at deya her.» Þetta mælti hann brosandí ok lykr sidan upp dyrunum.

6. ¹En er þeir finnaz, þa verda þeir badir fegnir, fadmar 20 hvor annan med mikilli blidu, ok þo at hvorgi hefði annan fyrr sed, þa heilsar þo hvortveggi öðrum med eiginligu nafni ok gera gudi þackir, er þeira fund hefir saman borit; ok eptir þann helga koss setiaz þeir ²nidr badir. Tekr Pall þa fyrri til orða ok segir svo: «Se her nu þann, er þu hefir leita farit med svo miklu starfi, 25 se hversu ufagud hëra hylr þa limo, er funadir ero af ellinni. Se þann mann litr þu her, er skiott mun at molldu verda. En því at astin berr alla luti þolinmodliga, þa bid ek, attu segir mer, hversu mannkynit hefir sik i heiminum, eda hvort nockut hrellazt upp fornar borgir, eda hverir höfðingiar nu styra heiminum, eda 30 hvort nockurir ero þeir enn uppi, er svo se villtir af fiandanum, ath þeir bloti skurdgodum.» Ok þa er þeir eiga slikt at ræda, sia þeir, ath hrafn einn settiz i trenu, er stod i biarginu uppi yfir þeim. Hann sitr litla hrid, ok þa er hann flygr upp, lætr hann falla or klom ser heilan braudleif nidr fyrir þa, þar er þeir sitia. 35 Ok þa er hann var i brott floginn, mælti Pall: «Gud hefir sendan ockr dögurd; sannliga er hann milldr, sannliga er hann miskunn-samr; svo hefir nu geingit sextigi vetra, at hvern dag hefir hann sent mer halfan hleif; en fyrir sakir þinnar tilkomu hefir Krístr

drottinn gefit halfu meiri fæzlu riddorum sinum.» Þeir giora nu gudi þackir, setiaz þeir nidr æ backann hia þeim fagra brunni, er var i hellinum. Ok þa gioriz þræta milli þeira eigi af odru efni en því, hvar fyrri skyldi briota hleifinn. Su þræta vanzt þeim allt 5 naliga til aptans. Pall þottizt eiga ath rada hybylahattum, er hann var husboandi. Antonius sagdi enn ellra eiga ædra vera. Þat var þeira¹ ræd w m sidir, ath þeir skyldu kippa i sundr hleifinum, ok hafva þat hvorr, sem þa helldi æ. Sidan er þeir voru mettir, leggiaz þeir nidr at brunninum ok drecka litid þat. Eigi var bonde 10 svo rikr, at hann ætti nockut ker at drecka af. Eptir þat taka þeir at bidiaz fyrir ok hallda þa nott alla i guds lofe med bæn ok voku. Ok þa er lioss dagr var ordinn, mælti enn sæle Pall sva vit Antonium: «Fyrir longu vissa ek, brodir, ath þu biott her i þessum herodum, fyrir longu hafdi drottinn mer fyrirheitid minum 15 samþræli. En því at nu er at hendi komin andlatztid min, ok þat er mik hefir langat til hveria stund fra annarre, at ondin skyldi skiliaz² vid likamann ok verda med Kristi ok taka þa ombon, er henni er fyrirbuin eptir lidit starf, þa ert þu sendr af gudi at iarda likam minn ok giallda aptr iordina iordunni.» Nu 20 er Antonius heyrdi þessi tidindi or munni Pals, þa tekr hann at bidia gratandi, ath eigi skyldi skilia med þeim, ok Pall mætti þat af gudi þiggia, at Antonius nædi hans foronautr at vera til slikrar ferdar. En hann svaradi svo slikri eptirleitan: «Eigi skalltu, segir hann, leita þins snudar, helldr skalltu lita annarra 25 naudsyn. Þat hæfir mer at leggia byrði likamans ok fara til guds. En brædrum byriar ódrum ath vera enn samdir af dæmum lifs þins, ok fyrir því bid ek, attu sert mer eigi sorgmodr, far helldr ok sæk möttul þann, er Athanasius byskup gaf þer, ok legg i þeim mötli minn likama i iordina.» Enn sæli Pall bad þessa eigi af 30 því, at hann hirti miok um, hvort likami hans funadi hulidr edr nökr, þar sem hann hafdi svo langar stundir eigi klæde haft, nema þau er hann hafdi gert af laufi þess vidar, er palma heitir ok þar hafdi vaxit i biarginu uppi yfir honum, helldr bad hann Antonium af því ferdar þessarrar ok fann slíkt til erendis, ath hann hefði 35 þa minna harm en adr af hans framför, ath hann væri eigi vit staddr.

7. Antonius undradiz, er Pall hafdi nockut heyrt af Athanasio ok mautli hans; sem hann sæi sialfan Krist med Pali ok dyrkadi³ drottin i hans briosti, þordi hann óngu at svara þadan af, helldr kysti hann ath eins augu hans ok hendr, geingr i brott

gratandi ok þegiandi ok ferr aptr til munklifis sins, þess er sidan eyddu þær þiodir, er Sarraceni heita. En eigi matti hann svo mikít fara, sem honum var í hug, ok svo sem hann var mæddr af föstum ok elli, feck fysin þó sigrat alldrinn, þvíat ferd hans varð miklu skiotari, en líkligt matti þíckia. Framm kom hann um sidir hardla modr til heimilis sins. Ok þá er tveir lærisveinar hans runnu a mot honum, þeir er í elli hans höfdu honum tekit at þíona, ok spurdu: «Hvar hefir þú svo leingi dvaliz?» þá svaradi hann sva: «Vei verði mer syndugum, þvíat ek maa ecki ath sonnu munkr hoita. Ek hefi sed Helyam, ok ek hefi sed Johannem 10 baptistam, ok sannliga sa ek Pæl í paradiso.» Ok þá fæ þeir ecki af honum fleiri tíðinde. Berr hann hendinne a bríostid, tekr þegar maúttulinn or herbergi sinu, er hann var eptir sendr. Lærisveinar badu, at hann skyldi segia þeim greiniligar þat, er hann hafði nockut rausat. Hann svaradi svo: «Tempus tacendi et tempus 15 loquendi. Nu er tími til at þegia ok tími ath segia.» Ok þegar geingr hann ut eptir, er hann hafði þetta mællt, ok aptr ena sömu gautu, ok hann hafði heim farit; ecki gaf hann ser tom til at bergia nockurre fæzlu, svo fysti hann til ok þysti at sia Pál odrú sinni, a honum hafði hann augun ok huginn, þvíat hann ottadiz 20 þat, er fram kom, at Páll mundi svo af heiminum fara ok giallda gudi önd sína, at hann væri eigi víð staddr. Ok þá er annar dagr kom yfvir Antonium, sidan er hann for heiman, en leidarennar var svo langt eptir, sem fara matti eina stund dagsins, þá sa hann í loptinu eingla sveitir, spamenn ok postola guds; í því lídi sa 25 hann ok enn sæla Pál einsetumann stiga upp til himinsens með mikilli birti ok með slíku foruneyti. Antonius fellr þegar til iardar víð þessa syn ok eys molldu í höfud ser ok mælir svo sidan gratande: «Hví fyrirleztu mik, Páll, fyrir hví ferr þú frá mer, sva at ek mættu eigi heilsa þér, svo seint sem ek mættu kenna þik? því 30 syti ek, því at þú skildiz svo skíott frá mer.» Enn sæli Antonius sagði þat sidan, ath hann for þat svo skíott þadan í frá, sem eptir var leidarinnar, sem fugll flygi, ok eigi var þat af eingri sök, þvíat þat náði hann at sia, þá er hann kom inn í hellinn, at þar stod Páll a kníam lítandi upp í loptid ok retti hendr sínar til himens 35 ins, þó var þá líkaminn örendr. En þat sætladi Antonius í fyrstu, at hann lífdi; hóf þá upp bæn sína, sem einsetumenn eru vanir at gera, þá er þeir finnast. En sidan er hann heyrði enghi andvorp Pals, sem hann hafði vanr verit at lata fylgia bæninni, þá geingr hann ath honum gratandi ok kyssir hann, ok skildi, at lík þessa 40

helga manz leit með þessum hætti til guds, er alla luti lætr sialfum ser soina at lifa, svo sem hann vill skipad hafa.

8. Nu byr Antonius um lík Pals með mótlinum, er hann hafði sotti eptir hans bði, ber út líkit ok syngir yfir; en graftol hefir hann ecki, þat er hann megi með giora grofina. Ok nu hryggviz hann af því miog, hugsar² marga vega, hvat hann skal til rads taka, ok mælir sva: «Ef ek fer eptir graftoli heim til munklifs, þa er þat fiogurra dægra ferd, en ef ek höfumzt her vit, þa fæ ek ecki syslat. Deyia mun ek þa, sem makligt er, hia kappu
10 þinum, Kristr.» Nu er hann hugsadi slíkt eðr mælti, þa koma þar tvö hlaupande leon or eydimorkinni, þau fara miog geyst, ok i fystunni, er Antonius sa þau, þa ottadizt hann. En þegar er hann rendi hug sinum til guds, þa var hann sva ottalaus odrú sinni, ath hann leit til þeira, sem hann sæi dufur fiuga. Þau stefndu
15 með rettri rás þangat ath, sem lík Pals la, ok namo þar stadar ok kostudu ser nidr hia fotum honum ok blodrodu holunum, emiudu miok, svo ath skilia matti, at þau gretu hans dauda þann vegh, sem þau mattu ser vid koma. Sidan toku þau grof at grafa skamt þadan, er líkit la, ok iusu skiott upp sandinum með fotum ser;
20 kunnu þau vel til at ætla at giora at því hofi grofina langa, sem Pall þurfti ath hafa. Ok þegar er þau höfdu grafargerðinne lokit, þa gengu þau at Antonio ok bendu með hölonum ok eyrunum, svo sem þau beiddiz at taka verkkaup af honum, sleiktu³ hendr hans ok fætr, voru svo blid, at hann skyllði þat hugsa, at þau
25 beiddiz blezanar af honum. Þegar gerir Antonius gudi þackir, er iafnvel skylldu mallaus kykvendi skilia mega hans vilia ok skaparú sinum svo hlyðin vera, ok mælti: «Drottinn, sagði hann, an þinum vilia fellr eigi laufsblad til iardar, ok eigi tynizt einn titlingr utan þitt ræd; gef þu dyrum þessum þat verkkaup, er þer líkar ok þu
30 vitir þeim hæfa.» Ok sidan bendi hann þeim með hendi sinni, ath þau skylldu æ braut fara. Nu er þau foru, sem vegar þeirra lagu, þa leggir hann þann helga líkama i þa gróf, er dyrin höfdu honum buit, ok fyllir sidan grofina af þeiri molldu, er af þeim var adr upp ausin. Sidan er annar dagr kom eptir þenna, þa ser
35 Antonius yfir eign Pals, er hann hafði eptir sig leift ok einga skipan fyrir gert; hann tekr til sín kyrtíl hans, er hann hafði sialfr sinum hondum gert af palmlofinu; ecki er sagt at arfrinn væri meiri. Ok sidan ferr hann aptr til munklifs síns, segir sidan lærisveinum sinum greiniliga allt, þat er gerdiz til tíðenda i hans

ferdum. Þat var sidan vandi hans at hafa kyrtíl ens helga Pals enar hæstu hatidir paskadag edr hvitsunnudagh.

9. Lystir mik, segir enn sæli Jeronimus i nidrlagi þessarrar frasagnar, at spyria þa, er eigi vita aura sinna töl ok eigi þickia sínar hallir fullniok vandadar, nema þær se af marmara skreyttar ; ok settar, eda þa, er i einn vef veria svo miklu, at þeir fa þar godar iardir med keyptar; lystir mik, segir hann, at spyria þa, er sva leika ser at sinum gnottum, hvat skorti um alldr þenna enn haleita mann Pal einsetumann. Þer dreckit or kerum þeim, er sett ero dyrum steinum, hann drack or lofum ser ok gerdi sva¹⁰ naudsyn nattuinnar; þer gangit i gullofnum klædum, Pall hafdi eigi svo god klædi sem enn herviligsti þionostumadr ydvar; en þar i mot er paradis opin fyrir þessum fatæka manne, en helviti mun taka vid ydr gullhalsonum. Pall vardveitti klædi Kristz, þo at hann væri nöctr, en þer i peilzklædum ydrum hafit tapat Kristz¹⁵ klædnadi; hann hvilir hulidr herfiligri molldu, en mun upp risa med mikilli dyrd, en þer liggít undir legsteinum virduliga grofaum brenna munandi med ydrum audæfum. Bid ek ydr, segir enn helgi Jeronimus, er synit þann sid, er þa var i þeim londum um hans daga, Jorsalalande edr Egiptalande, hversu ferikir menn biuggu²⁰ um lik astmanna sinna, bid ek ydr, segir hann, þyrmit fenu, þo unnit þer því svo mikít. Fyrir hvi vefit þer dauda menn i gullofnum klædum? Hvi skal metnadrinn eigi stadar nema, medan þer gratid frændr ydra ok vini? Edr kunna lik audkyfinganna eigi at funa odruviss en i dyrum pllum? Bid ek þik, hverr sem þessa²⁵ sogu less, ath þu minniz syndugs Jeronimi; (ef) gud gefi honum þa osk, er hann villdi þiggia, þa mundi hann helldr kiosa kyrtíl Pals med verdleikum hans en purpura konunga med pislum þeira. Heilagr prestr Jeronimus, er ecki þarf nu vorra bæna, þeir dyru dreingir ok guds riddarar Pall ok Antonius arne oss miskunnar ok³⁰ syndalausnar af vorum lavardi Jesu Kristo, er med fedr ok helgum anda lifir ok rikir gud um allar alldir.

PLACIDUS SAGA.

I.

(Efter Cd. Holm. 8 octavo, paa Papir, jævnført med den latinske Text hos Mombricitus: Sanctuarium.)

5 A dogum Traiani keisara var hofdingi riddara, sa er Placidus¹ het, gofugr at kyni, agætr at metordum, audigr at fe, tigginn at burdum, agætr at frægdum ok gæddr at rettlæti ok godum sidum, en var þo heidinn. Barg hann þeim, er i hoptum eda hormungum voru, ok leysti fra bana þa, er at rongu voru fyrirdæmdir; hann
10 klæddi nakta ok dugdi ollum þurfundum. Engum manni var hann likari i lifnadi en Cornelio hundradshofdingia, þeim er fra er sagt i bok þeiri, er Actus Apostolorum heitir. Konu atti hann heidna, sem hann var sialfr, ok honum lik at godum sidum. Sonu attu þau tva, ok lærði (hann) þa til godra sida. En þessi Placidus
15 var sigrsæll i orrostum ok kænn vid veidar ok algiorr i ollum hlutum. En miskunn guds, su er kallar sva inniliga til sinnar mildi, fyrirleit eigi god verk þessa mannz, ok eigi villdi hann lata godgiarnan faraz i þionostu skurdgoda an verdkaups; þviat sva er ritad, at [med hverri þiod² er gudi þægr sa, er rettlæti
20 vinnr. Af því kalladi guds mildi hann fra villu eigi med þeim atburd, sem hann kalladi Cornelium, helldr því likara sem hann kalladi Paulum. Þviat þa er Placidus for einn dag, sem hann var vanr, at dyraveidum med huskorlum sinum, þa urdu fyrir þeim hirtir margir, ok skipadi hann lidi sinu til at veida hiortuna. En
25 er ollum riddurum var skipat til veidarinnar, þa syndiz Placido einn hiortr ollum odrum meiri, ok sneri hann leid sinni til skogar

¹ Navnet skrives afvexlende Placidius, Placidus og Placidus i Cd.

² [rettet; in omni gente lat.; fyrir hveria þionostu Cd.]

fra ollum odrum dyrum. Sem Placidus sa þenna hiort, reid hann fra lidi sinu með fam riddurum ok eptir hirtinum. En er hestar þeira mædduz, þa mæddiz þo eigi hestr Placidi ne hann sialfr, ok reid hann eptir hirtinum langt fra sinum monnum. En hiortrinn nam stadar a hamri einum eda biargi. Placidus ridr nu nær, ok leitadi vid, með hverium hætti hann mætti veida dyrit. En þa varð veiddr veidimadr, er hann ætladi at veida dyrit; þvíat þa er Placidus nam stadar, sa hann a hiortinn lengi ok undradiz mikilleik dyrsins; ok sa hann a hirtinum a millum horna dyrsins krossmark solu biartara, ok likneski vars drottins Jesu Kristz, þess er hirtinum gaf mannliga rodd, er sva taladi: «Þu Placide, hvat sækir þu at mer? Fyrir þinar sakir kom ek hingat at birtaz þer i kvikendi þessu, en ek em sa Jesus Kristr, er þu gofgar ovitandi; olmosugædi þat, er þu veitir þurfundum, hefir stadar numit fyrir minni augsyn, ok kom ek at synaz þer i hirti þessum ok veida þik með mætti miskunnar minnar, þvíat eigi er rett, at sa þioni dioffi, er vinr minn gioriz i godum verkum. Fyrir þa sok kom ek til iardarinnar i þeiri asionu, er þu litr nu i millum horna dyrsins, at ek biarga ollu mannkyni.» En er þetta heyrdi Placidus, varð hann hræddr ok fell a iord af (hestinum). En er hann styrktiz, sva sem stund var i millum ok mannligr otti leid af honum, þa reis hann upp ok hugdi at vandliga, hver þessi syn var, er honum var vitrud, ok mælti i hugrenningum, hveriu gegnir syn þessi, er mer vitradiz, segiandi: «Vitradu fyrir mer þat, er þu mælir, at ek trua a þik!» Drottinn mælti vid hann: «Hygg at þu, Placide, ek em Jesus Kristr; ek giorda himin ok iord ok allar skepnur af engu efni; ek skilda lios fra myrkri ok setta tidir ok daga; ek skapada mann or molldu iardar, ok vitrudumz a iordu fyrir heilsu mannkynsins, ok var ek krossfestr ok grafinn, ok reis ek upp a þridia degi.» En er Placidus heyrdi þetta, fell hann aptil til iardar ok mælti: «Trui ek, drottinn, at þu skapadir alla hluti, himin ok iord ok allar skepnur, leidrettir þu villta en lifgar dauda.» Drottinn mælti vid hann: «Ef þu truir, þa far þu til borgarinnar ok tak skirn af byskupi kristinna manna.» Placidus mælti: «Ef þu villt, drottinn, þa mun ek segia konu minni ok sonum, at þau trui a þik.» Drottinn mælti vid hann: «Seg þu þeim, ok taki þer skirn ok hreinsiz af syndum ok saurgan skurdgoda villu; sidan kom hingat, ok mun ek vitraz þer ok syna þer oordna hluti ok luka upp fyrir þer heilsutaknum.»

2. Þa for Placidus heim af fiallinu ok sagdi konu sinni alla

þessa hluti, er drottinn vitradi honum. Þá er hann hafdi sagt henni alla þessa vitran, svaradi kona hans: «Sattu hinn krossfesta Jesum drottin, þann er kristnir menn þiona, hann er einn sannr gud, er með slikum iarteignum kallar menn til sannrar idranar ok guds kynningar; sa ek hann ena fyrri nott, ok mællti hann við mik: A morgun skalltu ok bondi þinn ok synir koma til min. Nu veit ek vist, at sa er hinn sami Jesus Krístr, er þer vitradiz i hirtinum þessa nott, at þu mattir undraz matt hans ok trúa a hann.» Hon mællti þá við hann: «Forum nu þessa nott ok tok-
 10 um skirn kristinna manna.» Þá svaradi Placidus: «Hann sialfr mællti þetta við mik, er mer vitradiz.» Þá fundu þau kennimann kristinna manna at ovitundum hium sinum, ok iatudu þau at trúa a Jesum Kristum ok badu hann gefa ser takn skirnar. En kenni-
 15 madrinn varð feginn ok dyrkadi drottin, þann er ollum vill hialpa ok leida til sinnar kynningar, ok skirdi hann þau i nafni heilagrar þrenningar, ok kalladi Placidum Eustachium, en konu hans Theopistam, son hans hinn ellra kalladi hann Agapitum, en hinn yngra Theopistum, ok mællti við þau, er þau voru skird: «Drottinn varr Jesus Krístr son guds lifanda se með ydr ok gefi ydr eilíft líf ok
 20 ríki; veit ek, at Krístr ok hans kraptr er með ydr. En er þer komit til paradísar gleði, þá minniz þer andar minnar, ek heiti Jóhannes.»

3. En um morguninn fór Eustachius til fiallzins með fam riddurum a dyraveidar sínar. En er hann sotti i nand þangat, er
 25 hann hafdi hiortinn set, sendi hann menn sína sva sem a dyra-leitir, en hann fór til vitranarstadar ok sa ena somu syn sem hinn fyrra daginn, ok fell til iardar ok mællti: «Nu veit ek, at þu, Jesu Kríste, ert sonr guds lifanda, ok trúi ek a gud fodur ok son ok helgan anda. Af því kom ek hingat at bidia guddom þinn,
 30 at þu vitrir þat, er þu hezt mer.» Jesus mællti við hann: «Sæll ertu, þvíat þu tokt skirn miskunnar minnar ok skryddir, þik odaud-leik, þvíat nu steigst þu yfir díoful þann, er þik hefir tældan, ok fyrirleztu hinn forna mann, en skryddiz hinum nyia, þeim er lífir um alldir allda. Nu munu lysaz verk truar þinnar, þvíat díofull
 35 vegr ofund i gegn þer, allz þu hverfr fra honum, ok setr hann allar velar i gegn þer; en þer byriar at standaz marga freistni, at þu takir koronu ok dyrd sigrs; [ertu upphafdr i veralldar aúdæfum, en þer byriar at lægiaz af hegoma þínum, at þu upphéfiz i andligum aúdæfum]. Lat eigi þrotna kraptr þinn, ok lit eigi til

40 1 [*rettet*; ecce enim exaltatus es temporalibus opibus; oportet ergo te

hinnar fyrri dyrdar þinnar, sva sem þu fyrri villdir, er þu þionadir daudligum konungi ok hafdir sigr ok gagn, hvargi er þu fort; þvíat a þessum tímum byriar þer annarr Job at synaz fyrir freistni ok bera sigr af diofi fyrir þolinmædi; en þu sia vid, at gudlast-anar hugrenning stigi upp i hiarta þinu. En þegar er þu ert lægdr, þa mun ek enn koma til þin ok setia þik aptr til hinnar fyrri dyrdar þinnar.» En er drottinn hafdi þetta mællt, steig hann til himins ok mællti vid Eustachium: «Hvart villtu nu taka freistni þa, sem þer er ætlud, eda a sidustum tímum lifs þins?» Eustachius mællti: «Ef eigi ma fordaz þat, er þu hefir ætlat oss, drottinn minn, þa bid ek þik, at þu latir oss nu þegar taka freistni, en þu gef oss stodugleik: at standaz, at eigi hræri tilkomandi ovin hiortu var til illgiarnligra orða a moti þinni tru, drottinn minn.» Drottinn mællti: «[Þu skallt eigi ottaz², Eustachius, þvíat miskunn min er með þer ok vardveitir andir ydrar.»

4. Eustachius for eptir þat ofan af fiallinu ok sagdi konu sinni, hvat honum var vitrat af gudi. Ok fellu þau þegar bædi a kne ok kolludu a gud ok mælltu: «Drottinn, verdi vili þinn!» Ok er þadan lidu fair dagar, kom sott sva mikil i hans hus, at a skamri stundu do allir þrælar hans ok ambattir. Þa skildi Eustachius, at fram mundi koma fyrirsogd freistni, ok giordi hann gudi þackir, ok bad konu sina eigi mædaz i freistni. Voru þa daudir allir mansmenn þeira. Þa do busmalinn a fam dogum ok allt þat, er þau attu i kvikum kvisti. Eustachius for i brott or husi sinu með konu sinni ok sonum tveim at leita ser annarrar vistar. En er vandir menn sa hus hans gæzlulaust vera, foru þeir þangat um nott ok baru brott allt gull ok silfr ok klædi ok allt þat er femætt var. Var þa farin oll þeira eiga utan klædi þau er þau baru.

5. Nu kom hatid su, er Traianus konungr hellt sigrhelgi sina, ok baud þangat ollum sinum borgarmonnum ok hofdingium. En er Placidus riddarahofdingi kom eigi þar, ok hiu hans, vard konungr ogladr vid ok spurdi hvern mann at honum, ok kunni engi honum nockut til hans at segia, sidan er fiarskadi kom i hus hans; ok undruduz allir menn þann atburd, er ordinn var. Þa mællti Eustachius vid konu sina: «Hvers bidu vit her? Foru i brott með sonu ockra, er eptir eru, þvíat ver munum æ verða

humiliari de alta tua vanitate, et rursus exaltari in spiritualibus divitiis lat.: en vert eigi upphafdr i verallidar auðefum Cd.

1 stodugum Cd: sed da nobis virtutem sustinere lat. 2 [rettel: noli metuere lat.; þu skallt hefiaz Cd.

fyrirlitin af ollum monnum, þeim er oss kenna.» Þá foru þau í brott ena næstu nött með sonu sína, ok gordu for sína til Egiptalandz. Ok er þau komu til siovar, villdu þau stiga á skip, er buit var til siglingar. En skipdrottinn var grimmr ok heidinn; en þó gengu þau á skip með honum. En er þau voru á midium firði á degi nockurum, þá spurdi skipdrottinn, hvat þau hefði at giallda í skipleigu. En er þau höfdu ecki til at giallda, þá dvaldi skipdrottinn eptir konu Eustachii, þviat hon var væn at aliti, ok felldi hann girndarhug til hennar. En Eustachius matti þat eigi (banni)
 10 ne bænum við koma, þviat skipdrottinn ok forunautar hans villdu færa hann þegar utbyrdis, ef hann mælti því nockuru í moti. En er Eustachius sa sik aflvana fyrir þeim, þá let hann þar naudigr eptir konu sína, en hann geck allogladr í brott með sonum sínum.
 15 ii. ok mælti: «Harmr er mer ok yckr, þviat modir yckur er
 15 sellð okunnum manni.»

6. Nu ferr Eustachius leidar sinnar ok kom at á mikilli, ok treystiz eigi at vada yfir ana með báða sveinana. Þá bar hann annan á oxl sér yfir ana, en let annan sveininn vera eptir á arbackanum, ok fór síðan eptir þeim. En er hann kom á midia
 10 ana, sa hann eitt oarga dyr gripa son sinn hinn ellra, ok rann til skogar með hann. En er hann orvænti honum lífs, hvarf hann aptr at taka hinn yngra son sinn. Þá sa hann, hvar vargr kom at honum ok tok í brott, ok matti hann eigi leita eptir, þviat var at vada yfir ana. En er hann sa harmsion þessa, er hann var á
 15 midri anni. [Þá tok hann at reyta sik gratandi ok veinandi, ok villdi hlaupa í hyl þann til líftions¹. En guds miskunn styrkti hann enn til þolinmædi. En fehirðar sa, hvar hit oarga dyr bar sveininn; redu þeir til ok sottu eptir dyrinu. En dyrit flyði ok let lausan sveininn oskaddan. En þann sveininn, er vargrinn hafði
 10 gripit, fundu akrkarlar heilan. Þeir voru or einu þorpi ok fehirðarnir, ok voru sveinarnir uppfæddir báðir í einu þorpi, ok vissi hvargi til annars. Þetta vissi eigi Eustachius, þar er hann fór leidar sinnar harmandi, ok mælti: «Harmr er mer, er forðum blomgudumz ek sem hit fegrsta gras, en nu em ek sem forn fauskr;
 15 harmr er mer, er forðum atta nogt, en nu em ek berr; harmr er mer, er forðum var höfðingi riddara ok red fyrir miklu líði, en nu em ek eptirlatinn sonalaus ok hugganarlaus. En, drottinn,

¹ [rettet; coepit evellere capillos capitis sui, plangens et ululans, voluitque se prolicere in aquam lat.; red' hann þá til at hlaupa þann hyl í gegnum til landz Cd.

gleyrn mer eigi ok fyrirliit eigi min tar; veit ek, drottinn, at þu sagdir, at ek skyllða slíka freistni taka sem Job; en nu se ek at sonnu, at min er meirr freistat en hans: hann sat i sopdyngiu heima i husi sinu, en ek em her utlendr med slíkum hryggleik; hann hafði vini, þa er hans vitiudu, en min vitia dyr af eydi-
morku, þau er brott gripu sonu mina; en þo at hann misti sona sinna, þa var þo kona hans hia honum, en ek em beggia andvani konunnar ok sonanna. En þu, drottinn, reidz eigi margmælgiminni, þvíat ek harma, ef ek mæli þat, er mer byriar eigi; veittu. drottinn, vardhalld munni minum, at eigi hneigiz hiarta mitt til illra orða, þeira er mer varpi fra þinu augliti, helldr gef þu mer hvíld eptir erfíði.» En er hann hafði þetta mælt med miklum hryggleik hugar, kom hann til bæiar þess, er Babillus¹ heitir, ok var þar um langa tíð ok vann til atvinnu ser, ok vardveitti akra manna ok tok kaup a því, ok lifði við þat .xv. ar. En synir hans voru uppfæddir i þorpi því oðru, ok þektuz eigi, er þeir funduz. En skipdrottinn tok konu hans ok hafði hana med ser. En drottinn gud vardveitti sva hag hennar, at hon saurgadiz ecki af honum, þvíat hon bað þess gud, at hann vardveitti hreinleika hennar. En er sa madr do, er hana hafði at ser tekna, þa vann hon fyrir ser ein i því husi, er hon hafði ser giora latid i kalgardi litlum.

7. Nu er fra því at segia, at hermenn komu i herað þat, er kona Eustachii var vistum, ok heriudu víða ok toku iardir af Romaborgar monnum. Þa tok Traianus at fa mikils hersaga þessi, ok mintiz hann þa Placidus hofdingia riddara, er opt hafði rosk-
liga bariz i moti hans ovinum; ogladdiz konungr at nyiu af brotthvarfi Placidi; ok er hann samnadi lidi, spurði hann hvern mann at honum, ef nockurr vissi til hans lífs eða daða. Ok sendi hann riddara sína i hveria borg ok kastala, er undir hans valldi voru, til þess at leita at Placido, ok mælti: «Sa madr er finnr Placidum, þann skal ek giæða at veg ok auðæfum.» Ok tveir riddarar foru at leita at honum, þeir er forðum voru huskarlar hans, het annarr Achasius, en annarr Antiochus. Þeir leitudu, unz þeir komu a bæ þann, er Eustachius var fyrir. Nu sem Eustachius ser til þeira um langan veg, kennir hann þa giorla. Þa
mintiz hann hinnar fyrri æfi sinnar, ok kalladi a drottin ok mælti: «Drottinn minn Jesus Krístr, er leysir or kvolum alla menn væntendr i þer! sva sem ek se þessa menn, er verit hafa huskarlar minir, ok vænta ek þeira eigi, sva bið þu, drottinn minn,

¹ Dadissus lat.

at ek sia konu mina en ambatt þína. Veit ek, at dyr hafa sundr rift sonu mina; veit þu mer, drottinn, at ek sia þa i upprisutid.» En er hann hafði þetta mællt, kom rodd af himni sva segiandi: «Huggaz þu, Eustachi, þviat nu muntu koma til hins fyrra hags þíns, ok muntu finna konu þína ok sonu, en a upprisutid muntu koma til fyrri dyrdar ok finna eilífan fagnad, ok mun vegr þinn aukaz um alldir.»

8. En er riddarar komu, þa kendi hann þa, en þeir eigi hann, ok mælltu: «Heill, brodir!» Eustachius svarar: «Fridr se með ykr, godir brædr!» Þeir mælltu: «Ef þu veizt nu deili a þeim manni, er Placidus heitir, þa seg ockr þat, konu hans ok sonum tveimr, ok munum ver þer penninga til gefa, ef þu synir ockr hann.» Eustachius mællti: «Fyrir hveria sok leiti þer hans?» Riddarar mælltu: «Vinr varr var hann ok hvarf i brott or borg varri fyrir morgum arum, ok villdum ver giarna finna hann.» Eustachius svarar: «Eigi kann ek þann mann, þviat ek em her utlendr.» Þa leiddi Eustachius þa til herbergis síns ok mællti við husbondann: «Kunningiar mínir eru menn þessir, ok eru komnir at finna mik; af því veit þu þeim fædzlu ok vin, ok mun ek gefa þer af verdkaupi minu.» Husbondinn veitti þeim fædzlu, en Eustachius vann þeim beina, ok mintiz hins fyrra lífs síns ok matti eigi vatni hallda af miklum hryggleik. Fyrir því geck hann ut af herberginu ok þó andlit sitt, adr hann geck inn ok beindi gestunum. En riddarar hugdu at honum vandliga ok mælltu sin a millum: «Þó er þessi madr miok líkr þeim manni, er vit leitum at; en sa er vit leitum, hafði orr a halsi, er hann feck i bardaga.» Þeir mælltu sva: «Hyggium við at þessum manni ok verum visir, at við hafim hann rett kendan, mun hann þa eigi lengi dyliaz fyrir ockr.» En er þeir hugdu at vandliga, þa sa þeir orrit a halsi honum. Þeir spruttu þa upp skiotliga ok spurdu, ef hann hefði verit hófdingi riddara. En hann duldiz fyrst fyrir þeim. En þeir sonnudu með iarteignum ok sogdu, at hann var Placidus hófdingi riddara, ok spurdu hann at konu ok sonum. Þa duldiz hann eigi lengr fyrir þeim ok sagði, hvernig var, ok sagði þeim andlat konu sinnar ok sona. En er upp komu þessi tíðendi, þa drifu þangat allir menn ok undruduz, er sva gofugr madr skyldi hafa þionat sem annarr fatekr. En riddarar sogdu fra krapti hans ok fra fyrrum dogum hans. Síðan sogdu þeir Eustachius ord konungs ok skryddu hann godum klædum. For hann síðan heim með þeim, ok leiddu hann ut allir bæiarmenn.

9. En eptir halfan manad komu þeir til konungs ok sogdu, at þeir hefði fundit Placidum. Konungr varð við þessa sögu geysi gláðr ok geck út a moti honum með miklum fagnadi, fadmi-
 adi hann ok kysti, ok undradiz farlengd hans. En Eustachius
 sagði konungi ok sva Romaborgar folki frá ollum atburði ferðar
 sinnar, ok hversu hann hafði mist konu sína ok sonu. Konung-
 inum ok öllu Romaborgar folki varð mikill fagnadr at aþrkomu
 Placidi, ok sögduz skyldu fá honum hit beztu kvánfang, er til
 væri, ok skyldi hann taka hina fyrri tign sína ok riddarasýslu ok
 fara til orrostu ok geraz höfðingi fyrir lídinu því öllu, er saman
 var dregit. Eustachius iatar því ok kannar skiotliga allan herinn
 bæði at mannfolda ok vagnabunadi. Fannz þar sva til, at hann
 þóttiz afvani til orrostunnar, ok sendir orð i allar bygðir ok bæi
 eptir ungum monnum þeim, er vigligir væri. Ok er þau orð
 komu i þann bæ, er synir Eustachius voru uppfæddir, þá sendu
 þeir þessa menn tva til hans i útgerðina, þvíat þeir voru miklir
 at vexti ok vœnir at aliti. En er saman kom allr þessi lídsamnad,
 þá leit Eustachius yfir allan herinn ok sa þessa .ii. menn fríðari
 at vœnleik ok meiri at vexti en aðra, ok sa hann, at þeir mundu
 kyngofgír vera; því valdi hann þá sér til motuneytis ok elskadi þá
 fyrir síðsemi, ok virði þá öllum framarr i sinni sýslu. Síðan fór
 hann til orrostu með fylktu líði ok hafði sigr ok leysti undan
 herfangi iardir þær, er óvinir þeira höfðu með herfangi tekit af
 borgarmonnum. En at yfirstignum óvinum fór Eustachius íafnan
 lengra ok heriadi a land þeira ok lagði undir sik nockur heruð.

10. En er Eustachius villði undir sik leggja meira, þá kom
 hann a bæ þann, er kona hans var fyrir, en hon atti hús i kal-
 gardi nockurum. Ok er Eustachius kom a bæ þann, er kona hans
 var, dvaldiz hann þar nockura daga ok beid líds síns ok setti
 tialldbudir sínar umhverfis gardinn, er hon varðveitti. En Agapitus
 ok Theopistus gengu um dag i hús modur sinnar ok vissu eigi,
 at þar var þeira modir. En þeim varð þat til mals at minnaz
 þess, er þeir mundu til barnæsku sinnar. Þá mælti hinn ellri við
 hinn yngri: «Þat man ek, þá er ek var barn, at faðir minn var
 höfðingi ríðara, ok modir mín var harðla fríð kona, ok attu þau
 .ii. sonu, mik ok annan yngri. Síðan fóru þau faðir minn ok
 modir or húsí sínu með okkr, ok gengum ver til síofar ok stigum
 a skip, en eigi vissu ek, hvert ver skyldum fara. En er ver
 gengum af skipinu, var modir mín eigi með oss i ferð, ok vissu

ek eigi, hvat af henni vard. En fadir minn bar ockr bada brædr a oxlum sér klockvandi, ok komum ver at a mikilli. Þa let fadir minn mik eptir a arbackanum, en hann bar brodur minn yfir ana. Ok er hann od eptir mer, greip vargr brodur minn. Ok sem ek sa þetta, greip mik hit oarga dyr ok hliop med mer til skogar, adr en fadir minn komz til landz. Ok toku fahirdar mik af munni dyrsins, ok var ek sidan uppfæddr i því þorpi a þeim bæ, er þu veiz at vit hofum iafnan fundiz. En sidan veit ek eigi til fodur mins ne brodur ok eigi til modur.» Ok er þetta heyrdi hinn yngri brodir, spratt hann upp skiotliga ok felldi tar fyrir fagnadi ok mælti: «Sver ek fyrir gud kristinna manna, at ek em brodir þinn; þeir sem mik hafa uppfætt, segiaz hafa tekit mik or vargs munni.» En er modir þeira heyrdi þetta ok sa þa vidr kennaz ok fegna verda, vard hon ahygginsom i sinu hiarta, af því at henni þotti likendi, at þessir ungu menn væri hennar synir, þvíat þeir sogdu vera fodur sinn hofdingia riddara, samt kom a med þeim, at þeir hofdu skilit vid modur sina a skipinu, sva sem fyrr var sagt.

11. Annan dag eptir kom hon at mali vid Eustachium ok mælti: «Ek em romversk kona ok herleidd hingat; bid ek þik, drottinn, at þu flytir mik aptr til minnar fostriardar.» Ok er hon hafdi þetta mælt, hugdi hon vandliga at honum, þvíat hon sa oll merki a honum, þau sem bondi hennar hafdi a sér. En er hon þottiz fullkomliga kenna hann, kvaddi hon hann mals odru sinni ok mælti: «Bid ek þik, drottinn, at þu reidiz mer eigi ambatt þinni, helldr seg mer litillatliga hit fyrra lif þitt ok æfi, þvíat ek ætla þik vera Placidum hofdingia riddara, at odru nafni Eustachius, er drottinn vitradiz i hiartar liki ok kalladi til retrrar truar ok idranar. Sidan for hann med mikilli freistni i brott or sinu landi med konu sina, ok em ek su sama, ok med sonum tveimr ockrum, er annarr het Agapitus, en annarr Theopistus, ok villdum fara til Egiptalandz. En er ver komum a skip, tok skipdrottinn mik brott af bonda minum naudgum ok leiddi mik hingat til herads. En Kristr er minn vattr, at saurgadi mik hvarki þessi ne annarr sidan allt til þessa dags, þvíat drottinn vardveitti mitt hreinlifi, sidan ek mista bonda minn. En nu seg þu mer fyrir krapt Jesu Kristz, ef þessi merki eru sonn a þer, sem ek sagda.» Ok er Eustachius heyrdi þetta, hugdi hann at aliti konunnar ok kendi hana fullkomliga, ok vard hann nu feginn af ollu hiarta, ok hvarf til hennar ok þackir giordi drottni grædara sinum, er avallt huggar þæla sina i meinum. Þa mælti hon vid Eustachium: «Hvar eru synir

ockrir?» Hann mælti: «Dyr gripu þa fra mer, þa er ek bar sitt sinn hværn þeira yfir moduna.» Hon mælti þa: «Giorum við gudi þackir, þviat ek ætla, at við munum hafa fundit sonu ockra, sva sem ockr badum audnadiz at finnaz ok vidr kennaz.» Eustachius mælti: «Sagda ek þer um sinn, at dyr hafa þa sundr rift.» 5 Hon mælti þa: «Heyrda ek tva unga menn minnaz a barnæsku sina, ok kenduz þeir þadan af, at þeir se sambornir brædr, ok nu veit ek fyrir vist, at þessir eru ockrir synir. Spyr þu þa at fyrri æfi sinni, eda hvat yfir þa hafi drift, ok munu þeir rettiliga segia þer, ok sva hversu þeir voru visir, at þeir voru brædr.» Þa voru 10 þeir kalladir þangat þessir ungu menn, ok sogdu þeir alla sögu, sem gengit hafði yfir þa. Þa kendi Eustachius, at þeir voru hans synir, ok urdu þau nu oll fegin, sem at likendum var, ok gerdu gudi þackir fra morni ok fram til middegis. Þessi tidendi spurduz um allan herinn ok vidara annarstadar, ok komu þangat allir 15 menn, er i nand voru, undruduz þetta ok fognudu af fundingu þeira eigi minnr en af sinum sigri, ok helldu med Eustachio dyrliga hatid allzvalldanda gudi fyrir sinar iarteignir.

12. En er Eustachius hafði undir sik lagt oll riki konungs andskota, er hann villdi, for hann heim aptr med miklum feng 20 fjar ok holldnu lidi. En adr Eustachius kom aptr, andadiz Traianus keisari, ok tok annarr grimmari hofdingi keisaradom eptir hann, sa het Adrianus. En er hann spurdi aptrkomu Eustachii, rann hann i moti honum med allri sinni hird ok odru miklu fiolmenni, ok let hallda sigrhelgi, sem sidr er til Romveria. En annan 25 dag eptir geck konungr til blothofs at blota fyrir fagnadi sigrs ok aptrkomu Eustachii. En er Eustachius geck eigi inn i blothofit med konungi, þa heimti konungr hann til mals við sik ok spurdi, hvi hann blotadi eigi fyrir sva fogrum sigri ok þar med fundingu konu sinnar ok sona. Eustachius svarar: «Ek færi drottai minum 30 bænir oafatliga, þeim er miskunnadi mer ok leiddi mik aptr or herleidingu ok let mik finna konu mina ok sonu, en ek gofga engan annan en gud almattigan, þann er gerdi undarliga hluti.» Þa reiddiz Adrianus, er hann heyrdi ok sa, at hann var fullkominn i tru Kristz; let hann taka af honum riddarabunad ok leida i 35 dyragard, ok konu hans ok sonu, ok var leitt at þeim eitt oarga dyr. En er dyrit kom, lagdi þat nidr allan grimmleik ok skreid at fotum þeira ok sleikti iliar þeira med allri hogværd ok geck i brott. En er konungr sa þat, at dyrit grandadi þeim eigi, þa let hann gera gloanda eiruxa ok setia þar i guds astvini. En mikill 40

fíoldi kristinna manna kom at sia, er guds píslarvattar voru settir
 i eiruxann, ok hormudu þeira píslir. Ok adr þau voru leidd til
 písla, badu þau ser orlofs ok toms at bidiaz fyrir, ok þat var þeim
 veitt. Sidan helldu þau hondum til himins ok baduz fyrir med
 5 þessum ordum: «Drottinn Jesus Krístr, þu gud osynilígra krapta,
 þu sem villdir synaz oss! heyr þu bæn vara, þvíat nu er alger
 freistni, er ver hófum fundiz, ok náðum at sia ok taka hlut þenna
 heilagra manna. Lat þu, drottinn, oss enda líf vart fyrir elld, ok
 gef oss miskunn þína, sva at allir þeir, er var minnaz ok varrar
 10 píslar med bænum ok olmosugiordum, hafi hlut i himnaríki ok
 nægtir a iordu; leystu or haska alla þa, er a þík kalla fyrir minn-
 ing vars nafns a sío eða landi, eða i hverium haska er þeim kann
 at hondum koma; ok þeir er falla i syndir ok minnaz vars lítil-
 lætis i bænum sínum, þa veittu þeim líkn synda; veittu ollum
 15 miskunn, er a þítt nafn kalla ok þík dyrka ok þín minnaz; en lat
 þu oss her enda vart líf sva, at eigi verdi sundrskildir líkamir
 varir, helldr sem ver her oll saman grafin; en þu tak víð ond-
 um varum!» En er þau hófdu þetta mællt, kom rodd af himni
 ok mællti: «Sva mun veitaz, sem þer badut, ok framar mun veitaz,
 20 þvíat þer stoduz mikla freistni ok urdut eigi yfirstigin, ok fellut
 þar med góðu lífi. Af því komi þer i fríð ok takit ombun sígrs
 fyrir stundlig meinlæti, ok neytíð eilífra gæða um alldir allda.»
 En er þau hófdu þetta heyrð, gengu þau inn i eiruxann. Stodvadiz
 þegar ogn elldzins. Ok lofudu þau drottin ok letu þar líf sitt; ok
 25 grandadi eigi elldrinn líkomum þeira, ok eigi svidnadi har af hófði
 þeira, ok eigi var elldz daunn af líkomum þeira. Þrím dogum
 síðar let konungr luka upp eiruxanum, ok sa hann líkami þeira
 osakada. Hugði hann, at þau mundi lífa, ok því let hann kasta
 þeim ut or eiruxanum. En allir menn, er hía voru, undruduz, at
 30 elldrinn hafði ecki grandat þeim, helldr voru líkamir þeira oskaddir
 sníofi hvítari. Þa hræddiz konungr ok fór heim til hallar sinnar.
 En þeir er víð voru, undruduz ok mælltu: «Míkíll er gud kríst-
 inna manna, einn ok sannr Jesus Krístr, sa er sva hlífir sínum
 monnum!» Krístnir menn komu leynilíga ok toku i brottu líkami
 35 þeira ok grofu i iord i enum beztá stad. En er ofríðr stodvadiz,
 var þar kirkía ger þeim til dyrdar, ok er halldin minning þeira
 næsta dag eptir allra heilagra messu gudi til lofs ok dyrdar um
 alldir allda. Amen.

APPENDIX.

(Membranfragment 655 x¹, x² gv.)

Fra Eustachio.

A daugum Traiani keisara uar hofþingi ridera, sa er Placidus het, gaufugr at kune oc auþegr at aurum oc tigginn at metorþum, ⁵ agetr at retlete oc at goþum siþum, en þo uar hann heiþenn. Barg hann þeim, er i hæftom eða hernvma voro, oc læsti oft fra bana þa, er at rangv voro fyrðæmðir, oc clæððe næcða oc dvgðe ællvm þvrfarndum. En ængvm manne var hann glicari i lifi sino en Cornelio hvndraðshæfðingia, þeim er fra er sagt i boc þeire, er ¹⁰ heitir Actus Apostolorum. Cono atte hann hæiðna oc, sem hann var, oc honom glic at goðvm siðvm. Sono tra attv þar, oc lærðv þar þa til goðra siða. Sia maðr Placidus var sigrsæl(1) i orostom oc kænn við væ(i)ðar oc algor at ser i ællvm lvtum. Enn miscvnn-samr goð, sa er avallt kallar ser macliga til sinnar millde. hann ¹⁵ fyrleit eigi verk þessa mannz oc villdi eigi goðgiarnan hvg lata fyrfaraz i þionusto scurþgoða an uercaþe, þuiat sua er ritet, at með hverre þioþo er guþe þegr sa, er með retlete uiþr. Af þui callaþe guþs millde hann fra uillo eigi: með þeim atburð, sem hann kallaði Corneliu. helldr þui licara. sem hann kallaði Paulu. ²⁰ Þuiat þa er Placidus for of dag a dyraueiþe með hus[kor]lum sinum, þa urþo fyrer þeim hirter marger. oc scipaðe hann liþe til at ueiþa hior[tuna. En] er aullom ríðerum uar scipat til dyra-
uæiþarinnar, þa syndez Placido einn h[iortr au]þrom aullom meire. oc snere sa for sinne til scogar fra auþrom aullom dyrum. En er ²⁵ [Placidu]s sa þenna hiort, þa reið hann fra liþe sino með fam riderum epter hirtenum. En er hest[ar þeira] meddoz. er iarlinum hofþo fylgt, þa meðþez eigi hans hestr ne hann sialfr, oc reiþ hann eptir hirt[en]um oc fra liþe sinu. En hiortr(i)nn nam staþar fyrer honum a hamri noccorum. En hann sotte [epter oc] hvgþe, með ³⁰ huerium uelum hann scyllde ueiþa hiortenn. En þa uarð ueiddr ueiþimaþrenn, er hann uillde ueiþa dyret; þuiat þa er Placidus na[m sta]þar oc sa a hiortenn lenge oc undraþez mikille(i)c hans, þa sa hann a mille (horna) hirtenum cross[marc solo biar]tara oc

licesce drottens uars Jesu Cristi þess er
 hann Placidum oc mellte: «Þu Placide, huat
 þer i cyquende þesso
¹ mann vr molldo, var
 5 [ec sa er] uitroþume i licam a iorþo fyr heilso manncyns
 grauen oc reis ec up a þriþia dege.» En er Placidus
 hey(r)þi þat, þa fell hann en true ec, drottenn, at
 þu scapaþer alla hlute, oc lei(ð)retter þu uillta oc lifgar
 uið hann: «Ef þu truer, far þu til borgar oc tac scirn af
 10 byscupi cristenna manna» Ef þu uillt, drottenn, þa
 mun ec fara at segia þetta cono minne oc so a þic.»
 Dominus mellte við hann: «Segþv þeim, oc taki þer² skirnn oc
 hreinsetsc af forð þu hingat, oc mun ek syna
 þer oc uittra³ oorpna hlute oc luca up fyrer
 15 Þa for Placidus heim af fialli oc sagþe cono sinne of nottina efter
 alla hlu eþa [sa af] drottne. En er hann hafþi
 sagþa alla uittron þessa, þa suarapæ cona hans
 drotten er cristner menn þiona, hann er saþr guþ, er slicum iart-
 einum spenr til sin menn þuiat ec sa hann ena
 20 fyrre nott oc mellte hann við mic: A morgen scaltu oc buande
 þinn ma til min. En nu ueit ec uist, at sa er enn
 sami Jesus Cristr, er uittraþez i hirtenum at az
 matt hans oc trua a hann. Forum uer þa þessa nott oc taveum
 scirn kristenna manna.» hann sialfr mellte við mic,
 25 er mer uittraþez.» En⁴ a miþri nott þa foro þau kristen
 ndum hium sinum oc saugþu honum þat, er þeim uar
 sagt eþa synt. Oc iattu þau sic trva oc baþo hann
 gefa ser taen seirnar. En kennemaðr varð fegenn oc dyraþe
 drotten llum uill hialpa oc leiþa til sinnar cynningar.
 30 Oc scirþe hann þau i nafne heilagrar allapþe Placidum
 Eustachium en cono hans Theopista, son hans enn ellra callapþe
 hann Agapitum heopistum, oc mellte við þau, er þau
 uoro scirþ: «Dominus Jesus Kristus souþr guþs se með
 . . . þr æ(i)lift rike. Veit ek, at crafr guþs er með yþr. En er
 35 þer comet i paradisom er andar minnar, en ec heite
 Johannes.» En at morne þa for Eustacius til fialls með
 a sem a dyraue(i)þi. En er hann sotte i nand þangat,

¹ Her begynder Blad x^o, der er beskaaret saaledes, at paa Forsiden
 mangle de første Ord i hver Linie, og paa Bagsiden de sidste. Desuden
 ere de sidste Linier aldeles bortskaarne. ² þei Cd. ³ uittraþ Cd. ⁴ Ec Cd.

sem hann hafði hiortenn set, þá sende a sem a
dyraleiton. En hann fór einn til uitronarstapar, og sa hann
ena somo syn sem enn fyrri dæði rþar og melte:
«Nu veit ec, at þu ert Jesus Cristus sonr guðs líuanda, og true
ec af æ anda helgan. Af því com ec hingat at
þú guðdom þinn, at þu uittrir þat er þu Jesus
melli uið hann: «Sell ertu, þvíat þu toct scirn miscunnar minnar
. t þu yfer diofol þann, er þic hafði telþan og
fyrletstu enn forna mann og sýrd í þeim er lífer of
allder alda. Nu munu lýsast veru trúar þinnar, þvíat dæðfoll . .
. ofund a mot þer, alls þu hvarft frá honum, og setr hann
allar uelir í gogn þer íar at standaz marga freistni
.
. þu scalt ceppaz, Eustachi, en
miscunn min er með yþr og hrið(er) ander yþrar.»
af fialle og sagði cono sinne, er hann com heim, hvat honum var
uittrað af drottne caullþo a guð og melli: Domine
Jesu Criste, verði uile þinn!» En er þá þan liðo frá dag . . .
. chij og do allrer(!) þrælar hans og ambatter a scamri
stundo. Þá scilþe Eustachiu fyrir saugþ freistne,
og georþe hann þacker guði og þá cono sina, at hon meodesc . .
. þer uoro mansmenn Eustachij. Þá com fall í
smala hans, og do a fám dogum allt þat er hann a
for hann braut ur husi sinu leynilega með cono sinne og sonum
at leita ser annar der sa hus hans gezlólás vera,
þá georþo þeir til of nott og baro a braut allt gull og
. . . . eke var eptir femetz og var þá aull þa(!) farinn eiga þeira
fyr vtan fætnoþ þann e Enn þá kom hátíð sv er
Traianus konungr helt sigrhelge sina og bavþ þanga
. giom. Enn Placidus riddera hofþinge com eige þangat ne
hiv hans. Þá varþ konungr hvern mann at
honom, og kvæne enge til hans segia, síþan er mandavþr og fíar .
. hus hans; vndroþvz aller þann atbvrþ er orðenn
var. Þá melli Evstakivs víþ kon víþ her, farom
vitt brot hieðann(!) með sono ockra, er eptir lífa, þvíat ver mun-
um fyr lí þeim er oss kenna.» Þá foro þav í
brot ena nesto nott með sono sina og georþo f lands.
Enn er þav komo til sevar, þá villdo þav ganga ganga(!) a scíp
þat er til farar. En scipsdrottinn var heiþinn og
grimr, enn þo gengi þav a scíp með voro a miþiom

firþe, þa spyrþe scipsdrottinn, hvat þav hefþe at giallda i skiple . .
 hofþo ecke til at giallda, þa dvalþe scipsdrottinn efter
 kono Evstachij, þvi at h alite, oc felde sciptdrottinn(!)
 hvg til hennar. Enn Evstachivs matte þat eigi b vip
 5 koma, þvi at scipsdrottinn oc færoneyte hans villdo lata hann þegar
 fara vtann b chius sa sic aflvane i mote þeim, þa
 let hann efter kono sina. Enn hann for vglaðr i brot meþ
 harmat er mer oc yckr, þviat moþer yckvr er selld
 vkvunvm manne. Enn fór Evstachi kom at að
 10 nockorre mikille oc treystiz eigi at fara yfer æna meþ baþa svein-
 ana annan á ocxl ser yfir æna, en annan let hann
 efter á arbackanom, oc fór en i a þeim. Enn er
 hann kom á miþia ána, þa sa hann at(!) óarga dyr koma(!) oc
 grif(!) þann sonn hans oc rann til scogar meþ. Enn
 15 hann orvente þeim lifs, þa hvarf hann aftr at taka ann
 sa hann oc vare(!) at þaðra kom at þeim oc toc hann i
 bravt, oc matte hann eigi setia efter ho var at vaþa
 yfir æna. Enn er hann sa harmsionn þessa, þa er hann var a
 miþre anæ, þa

II.

(Pergamentblad 655 qv. IX A; *Levning af samme Codex, som Fragment
 ovenfor 1, S. 269 af Blasius Saga, og af Mathæus Saga, Postola Sögur
 S. 823—825.*)

at ec em fyrir þinar sacar komen her a dyr þetta. At synasc þer
 15 En ec em sa Cristr er þu gerer min vilia. Oc min metnað duldr.
 Olmusur þinar er þu gerer við vesla menn. Ðær ero allar hia
 mer. oc fyrir mer. Oc ec em fyrir þvi comen her a þetta dyr.
 At taca þic j nete miscunnar minnar. Ðvi at uret er þat. At
 vinr min þione dioflum. Oc trui a stoca oc a stæina. Er andar
 30 lausir ero. Þvi com ec a iarðriki i Cross licneskiu. At ec vilda
 hialpa allu folлке. Þa er hann hæyrði þat hofðingin Placidas. Ða
 varð hann sva rædr at han fell niðr a jorð af hestenom. Oc vissi
 æcki till sin. En þa vitkaðesc han oc stoð up. Oc hugði þa at

syn þeirri er han hafðe þar sét. Oc villdi han gorla vita hvi þat sætte. Oc hugði i hug sinum. Hvat man þetta vera er ec hæfui her séét. Oc mælte sva. Ðu er mæler viðr mec. Mæll liosom orðom viðr mic. Sva at ec vita viðst við hværn ec mæle. Ða svaraðe drotten var hanum at. Placidus ;
. Ec ec gerða himin
oc iorð af ængo. Oc ec gerða lios oc skilda myrcr fra liose . . .
.
bauð tungli at lysa not. Oc ec em sa er gerðe fiðir oc ar oc daga
Oc ec em sa er scop mannen af iarðu. Oc ec em sa er com a 10
jarðriki at læysa alt mankyn fra vesold. Ec var festr á cros. Oc grafuen. oc þriðia dag sætir ræis ec up af dauða. En þa er Placidus hafðe hæyrð þau orð hans Ða fell han till fota hanum Oc mælte sva. Trui ec drotten at þu ert sa er gerðer alla luti. Oc ert alltz valldande. Oc snyr viltum mannum till vitz oc visdoms. 15
Ða svaraðe drotten var hanum. Ef þu truir sva sem þu mæler nu. Þa farðu aftr till borgar ennar Oc hit biscop minn
. bið han skira þec. Ða svaraðe Placidus
At sæggia kono minni ifra oc barnnum
. Far oc tæll þæ er þer hafueð fylt. 20
Síðan er þu hæuir þat syst. Ða com hengat. En ec man synasc þer þa i annat sinni. Oc vill ec gera þer þa cunt, hvat vera scall um þin hag. Ða var comet at not. Oc for Placidus. þa hæim till borggarennar. Oc sagðe kono sinni till. Ðeirra allra at burða. En þa er hon hæyrði þat mall. Ða svaraðe hon því Oc 25
mælte sva. Lavarðr min cvað hon. Sat tu þan man er guð er. Oc gyðingar fæstu a cros; Sa er æin guð Oc sanr. Er sliocar iartæignir gerer. Ðat var i fyrri not. Ða sa ec han i scæmne. Auc han mælte viðr mec i scæmne sua. I morgon þa seulu þer coma till min þu oc boande þin Oc synir yerir. Nu væit ec þat 30
gorla cvað hon at han er Jesus Cristr. Allz er valdande. Oc allz scapare. Farum ver nu cvað hon þegar i not. Oc latum skira oss. Þa svaraðe Placidus henne. Ðat sama bauð han mer cvað han at gera. Ða at miðri not. Ða foro þau oll fiogor till biscups. Svá at ængi vissi þat hans manna. Oc sagðu biscupi. 35
Alla vaxtu a því male. Auc sagðu hanum at þau vildu trua a drotten varn En han oc varð því male fægin. Biscop þaccaðe þat guði at han villdi miscunna sínar skæpnu. Oc toc han þa. Oc primsignaðe [þau oc] kende þæim vit oc visdom. Oc hvassu þau skyldu sit lif lifa. Eftir skirninni. Oc skirði 40

[biscop þau] Oc kallaðe han þa. Eustachium Er aðr hett Placidus en kono hans Theospitem. En hin sellra sun hans Agapium. En hin yngra Theospitus. i(!) En síðan gaf han þeim blezan. Sina Oc mælte sva. Drotten Jesus Cristr gæte yðars hags. Oc bað þau taca sec i böner sinar. Oc abyrgði þau. a hende Johanni postola. En síðan foro þau hæim aftr. En þegar um morgon æftir þa for han till fialz þes er han fan drotten varn a. Oc fylgðu hanum faer menn. En þegar han com i þan stað er þeir funnusc. Ða sende han sina menn i brot. En drotten var syndisc hanum þa Sva sem han gerðe fyr. En Eustachius fell þa till fota hanum oc mælte svaa. Drotten cvað han. Væit ec at þu ert Jesus Cristr sonr ljivanda guðs oc trui ec á faður. Oc a son. Oc a hinn hæ At þu synir mer

III.

(Pergamentblad i 696 qv.)

hann aftr til hins, er hann hafdi ifir borit, ok fyrr en hann kæmiz þangat, þa tok ylgr þann fra honum ok bar til skogar. Ok er hann þa einn eftir. Ok þa er sva fra sakt, at hann villdi fara ser sialfr þar i sanne. En almattigr gud leit þa miskunnar augum til hans oc let þat eigi verda. Sva ok er sagt, at menn, þeir er at ackrverki voru, sa ylgina, þar er hon for met sveininn, ok hlupu eftir ok gatu nad sveininum omeiddum. En fehirdar nockurir sa hit oarga dyr, þar sem þeir gættu hiardar sinnar, ok gatu hvarirtveggiu nad sveinunum ok fæddu upp. En ecki vissi Eustachius til þessa, þvíat hann ætladi, at hvartveggi mundi daudr. Nu er fra því at segia, at keisari i Romaborg skyldi fara i herfaur, ok spurdi hann at, hvar Placidus væri riddara hof(d)ingi. En þat kunni honum eingi at segia. Keisarin vissi eigi, at Placidus hefði vid tru tekit, ok nu sendi hann riddara sina, þa sem adr hofdu þionat Placido, at leita hans. Þeir foru vida um laund at leita hans ok fundu hann um sidir þar, sem hann hafði stadfest sik i helli einum. Hann kendi þa þegar ok baud þeim met ser at vera. En þeir kendu hann ecki

ok spurdu hann, hvart hann vissi nockut til hof(d)ingia þeira Placidum. En hann kvez ecki til hans vita, hvar hann væri, en þó for hann met þeim æ brott or einsetu sinni ok aftr til Romam. Hann bad þess iafnan almatkan gud, at hann skyldi þat audlaz at sia konu sina ok sonu, ef þat matti verda.

Enn er sva sagt, at þa er Eustachius hafdi þessa þraligha bedit, kom almattigr gud til hans ok (birti) honum þat, at hann mundi enn na at sia konu sina ok sonu, ok verda allr slíkr vegr hans, sem fyrr hafdi verid. Ok þetta allt veittiz honum, at til hans kom kona hans ok synir. En eigi er sagt, met hverium hætti eda atburd þat vard, en hitt er sagt, at hann for brott met þeim, ok kendu þau hann af því, at aurr var æ halsi honum. Ok var hann þa lengi æ brottu, ok sidan vitiadi hann aftr Romaborgar. En medan hann hafdi brottu verit, hafdi vordit keisara skipti i Romaborg, ok het sa keisari Adrianus, er nu var til kominn, hann var heidin sem hundr, ok allt Romaborgar ríki i þann tíma. Sidan geck Eustachius fyrir keisaran ok sagdi honum farleingd sina, sem farit hafdi, nema því leyndi hann af, at hann hafdi truna tekit.

Sidan feck hann veg sinn allan, sem þa er mestr hafdi verit. Ok enn bar sva til einu sinne, at keisarin ferr i herfaur ok Eustachius met honum, ok unnu sigr, hvar sem þeir komu. En er keisarin kom heim, þa villdi hann blota skurdgod sin ok þacka þeim sigr sinn. Ok er þeir komu til blothussins, villdi Eustachius eigi blota, þvíat hann trudi æ gud allzvalldanda. En Adrianus skylladi hann til blota, ok stodadi þat ecki. Þar var þa kona Eustachij ok synir þeira, ok villdi ecki þeira blota ok eigi inn ganga i blothusit at gaufga skurdgodin. Þa mælti keisarin, at þau skyldu leida a sand nockorn ok lata hin oargu dyr rífa þau i sundr. En dyrin faugnudu þeim ok graundodu eigi. Þa var giorr uxi or eiri ok giorr gloandi. En þau badu þess allzvalldanda gud, at hverr madr, er æ þau het, skyldi fa hialp, hvat sem at meine væri. Þa kom rodd af himne, sva at aller heyrdur, þeir sem vid voru, ok mælti at

1 Den røde Overskrift er ulæselig.

QUADRAGINTA MILITUM PASSIO.

(Cd. 623 qv).

Passio .xl. militum.

Sa varp atburðr, at þvi [er] menn segia, at a tíð Licinij kon-
5 ongs gæpisc ofrípr mikill cristnom monnom, oc allir, þeir er vël
lifþo fyrir gupi, varo neiddir(!) til blota af eggion iarls þess, er
hét Agricolaus, er réþ fyr borginni Sebastia. Hann gæpí ofsokn
snarpa oc grimma af sciotri aeggion (diofolsins) cristnom monnom,
en allir riddarar, þeir er voro settir til herferðar, voro scyldir til
10 blota. En varo .xl. riddara af Cappadocia herapi, þeira er veg-
samliga lifþo eptir bopörþom drottins. Þeir varo sigrselir oc frenir
i orrostom. Þessir varo handteknir af iarlli oc scyldapir til at færa
fo(r)nir gopom. Iarlinn tok til orða oc mælti: «Ræð yþor syndosc
ollom monnom mikil i bardægom, er yþr samþycþosc, oc varo þer
15 ollom monnom sigrselli. Syniþ er nu oc vizco yþra oc samþycþit
lægom cononga oc blotiþ gopom órom, at egi verþiþ er hafþir i
qvolom sem gopreþkir menn.»

2. Helgir menn svaröþo oc mæltu við iarlinn: «Hæþo ver
soknir fyr dæþligom conongi, sva sem þu veizt, oc sigroþomsc, en
20 miklo meirr ættim ver nu fram at ganga fyr odaþligom conongi
drottni órom, oc scolom ver costa at sigra þinn illvilia.» Agrico-
laus mælti: «Of tva hluti mon ec yþr vélia láta, at blota gopom
oc hafa veg mikinn af oss, eþa blota egi, oc monöþ er þa syptir
riddara tign; hyggiþ at er, at er velit þat, er yþr gegnir.» Þeir
25 svaröþo: «Þat monom ver kiosa, er drottinn sér fyr oss.» Iarlinn
mælti: «Hirþiþ egi er at hafa illmælgí fram, helldr gangiþ er á
morgin at dags magni ærno at blota.» Þa bæþ hann at láta þa i
myrqvastofu. En inngangendr sancti i myrqvastofona þa fello þeir
a kne allir oc bæþo til gu[þs] oc mæltu: «Leystu oss, drottinn, fra

freistni oc rængom verkom.» En þa er fram var orþit, þa sungu þeir þenna salm qui habitat: Sa er byggvir i enom hæsta ténapi, mon hann dvelia i scioli himins; guþ mon segia drottnei, iatari minn ertu oc sciol mitt, guþ minn, vettom ver af þér misconnar. Oc þa er þeir hofþo songit salm, þa fello þeir a kne oc risu en up oc sungo salma til miþrar netr. Sa er eþtr var þeira het Quirion, en til svara allra fyr malsnilldar sakar var sa tiletlaþr, er Candidus het, þviat Quirion var lagmeltr. Eptir þetta syndysc(l) þeim engill drottins oc mælti: «Góþ er fyrirætton yþr; sa er stafþastr er allt til enda, sa mon heill verþa.» Allir heyrþo þeir þessa rædd oc urþo óttalævsir oc sofnþo egi oc varo stafþastir i guþs lofi allt til dags.

3. En iarl samnapi at ser ollom vinom sinom oc bæþ, at þangat scyllði leyþa(l) ryddara(l), oc como allir oc stoþo fyr iarli, oc toc at segia þeim: «Þa hluti er ec hefi»

1 Her er et Blad udskaaet i Codex. For at fuldstændiggjøre Fortællingen meddeles nedenunder Capitlerne 3, 4 og 5 i latinsk Text efter Surius: *De probatis Sanctorum vitis, Martius IX.*

3. Præfectus autem, amicis omnibus convocatis, sanctos adduci iubet, atque ita loquitur: «Quæ in præsentia dicam, non loquar ad gratiam, sed ut sese veritas habet. Quotquot imperator milites habet, nec sapientia sunt vobiscum, nec fortitudine, nec pulchritudine comparandi, neque ita diliguntur a me, quemadmodum vos. Itaque nolite benevolentiam in odium convertere. In vestra enim est manu, ut vel odium a me vel gratiam ineatis.» Cui sanctus Candidus respondit: «Cum moribus, inquiens, congruit nomen tibi, Agricola; es enim agrestis adulator.» At ille: «Nonne, inquit, dixi, in vestra esse potestate, ut vel odium vel gratiam ineatis?» At sanctus Candidus: «Quoniam, inquit, hoc in nobis est, ideo te odio prosequimur; Dei autem nostri gratiam atque benevolentiam quærimus. Tu vero, agrestis et immanis homo atque inimice deo nostro, noli nos diligere, cum sis impius atque invidus, et ignorantiae tenebris coopertus, ferisque moribus agresti nomini respondeas tuo.» His verbis præfectus indignatus, et dentibus frendens ut leo, iussit eos in vincula atque custodiam trudi. Sed sanctus Quirion: «Non habes, inquit, potestatem puniendi nos, sed tantum interrogandi.» Qua territus oratione præfectus, iussit illos solutos in carcerem duci, Aglaioque custodi, ut eos diligenter servaret, imperavit. Ducis enim adventum expectabat. At illi

5. . . . ver taka af yþr tign ridderascapar yþvars oc lata pina yþr. Sell Candidus mælti: «Takiþ er tignir yþrar oc likami vara; mangi hyggjom ver gæfgara ne tignara en Crist.» Þa bað hertoginn at beria steinom i andlit þeim. Candidus mælti: «Her-
 5 togi myrkranna ok ken[nari] allz rangletis, þu tekr þetta up fyrst, oc mon þu taka pisl fyrir þetta.» En iarll toc at herstasc a riddarum oc mælti: «Heyriþ, illir þionar! fyrir hvi hlæpiþ er egi sciott til þess, er ver biðom yþr.» Þa toko þionarnir steinana oc villdo fleygia af hendi, oc com a fêtr þeim sialfom, eþa a þeira laxmenn.
 10 En þa er þetta gærpisc i, þa toko helgir riddarar at [tre]ystasc af guði. Þa þrutnaði hertoginn af reiði oc greip up stein oc villdi liosta nœqqvarn af guðs riddarom i anlit. En sa stein com i anlit iarli, oc þegar brotnaði kinnarkialki hans i sundr. Þa mælti sanctus Quirion: «Lofaðr se þu, drottinn, fyr þina misœnn, þviat beria
 15 villdo oss varir ovinir, ósigrsamir ero þeir oc falla sialfir. At sœnno legiasc vapn þeira i hiortu þeira, oc bogi þeira læstisc.» Þa

per totam diem et noctem a sancto Quirione erudiebantur, qui sic eos alloquebatur: «Dei consilio factum est, amici, ut in hac caduca militia coniungeremur. Quamobrem operam demus, ne seiungamur.
 10 Sed quemadmodum uno animo eademque sententia viximus, sic etiam martyrium perferamus. Et quemadmodum hic grati fuimus mortali imperatori, ita immortalī imperatori Deo cari esse studeamus.

4. Diebus igitur septem elapsis, cum adhuc in carcere sancti detinerentur, dux rediit Cæsaream. Dumque Sebasten ingressus
 15 esset, atque in tribunali una cum præfecto consedisset, octavo die sanctos in iudicium adduci imperavit. Eos autem in via sanctus Quirion sic adhortabatur: «Fratres, ne timeamus. Nonne cum essemus in prælio, Deum invocavimus, et opitulatus est nobis, et vicimus? Memoria repetite, cum manus consereremus magno
 30 prælio, et reliqui omnes se fugæ dēdissent, et nos in hostium medio soli quadraginta relictī essemus, Deo cum lachrymis supplicasse, eiusque auxilio partem ipsorum occidissee, partem ita profligasse, ut nemo ex nobis in tanta turba vulneraretur. Nunc autem tres sunt, qui nos oppugnant, Satanas, Dux et Præfectus. Immo vero nos
 35 unus tantum hostis persequitur, qui non perspicitur. Unus ergo quadraginta superabit? Absit. Id, quod semper fecimus, nunc etiam nobis faciendum existimo, ut ad Deum confugiamus. Hoc

var hogenda leitast iarli, oc þa mælti hann: «Særi ec fyrir gób var þessa riddara, oc at sænno scil ec þat, at þe(i)r eflasc af fiolkyngis iþrottom, þviat fyrir liotar sionhverfingar mæla þeir i gegn drott-nom sinom; fylla þeir osa at viso herviligri scæmþ, oc egi kenna þeir varra qvala, hellðr qvelia þeir meir oss sialva s[caþ]afari sino.»⁵ Þa melto helgir: «Dæcqver þic anscoti, oc ertu afhendr Cristo; far a bræt þu, erfingi anstyggra oc enn efsti lipr diofols! Þu ert, Agricolae, rófa óvinar, en Lisias sem krokrinn, sa er meþ þer er; þvi ero þit bapir pionar anscotans. En ef it kendoþ egi crapt drottins fra uphavi qvalanna, sva er sem er buiþ þessar ypr oc¹⁰ aprar margar.» En þionar iarls spurþo guds riddara: «Heyriþ er, heimscir oc ovinir allra góþgiarnra goþa, fyr hvi blotiþ er þeim egi?» Sanctus Quirion mælti: «Ver gofgom einn guþ, Jesum Cristum son hans oc helgan anda, sa er mattoqr er at myqva munn várn til sannleix, at ver takim óbrigþligar dyrþir, at ver¹⁵ stigim yfir uptekning ypvarrar illzko.» Þa bæþ hertoginn at leiþa

nobis opitulante, nec carcer nos lædet, nec tormenta, nec vincula. Nonne semper institutum hoc observavimus, ut prælum ineuntes psalmum hunc diceremus: Deus, in nomine tuo salvum me fac, et in virtute tua iudica me; Deus, exaudi orationem meam, auribus²⁰ percipe verba oris mei? Nunc item psalmum hunc dicamus, et exaudiet nos Deus atque adiuvabit.» Hunc igitur psalmum dum ad tyrannos ducerentur, pronunciabant. Omnes autem ad specta-culum concurrebant.

5. Verum cum ad ducis et præfecti præsentiam essent con-²⁵ stituti, dux, oculis in eos defixis: «Isti cogentur, inquit, ut ad maiores honoris gradus velint conscendere?» Et ad illos conversus: «Maxi-mas, inquit, a me dignitates et plura quam alii munera percipietis. Vobis iam datur optio, ut vel diis sacrificantes, maxima dona et maiorem dignitatem consequamini, vel si id facere recusabitis,³⁰ honore militari privemini et suppliciis statim afficiamini.» Candidus: «Aufer, inquit, nobis non solum militiæ honorem, sed etiam ipsa corpora. Nihil enim Christo præstantius, aut magis præclarum existimamus.» Tunc dux imperavit, ut ora sanctorum lapidibus percuterentur. Candidus autem: «O dux, inquit, tenebrarum et³⁵ totius magister iniquitatis, aggredere id facere, et videbis supplici-um tuum.» Tunc dux dentibus frendens ad ministros ait: «O ærvi

þa til myrqvastofo. Þa reðdo þeir iarll með s[er, hv]at af þeim scyldi gera.

6. Síþan voro þeir byrgþir i myrqvastofo. Þa tok Quirion at syngia með samriddarom sinom ad te leuau: Til þin up hef
 5 ec ægo min, drottinn minn, er byggvir i himnom! Sé her sva sem ægo þræla i hondom drottna sinna, oc sva sem ambattar augo i hondom drottningar sinnar, vér sungom vers at scipon, unz lokit var. Þa com rædd yfir þa, oc syndi sic þeim drottinn Jesus Cristr greþari oc mælti: «Sa er truir a faþor oc á son oc á helgan anda,
 10 ef hann verþr dæþr heþann, þa mon hann lifna. Treystizk er oc hirpit ege at ottazk pislir þeira, þviat stund eina ero; verit er þolinmopir litla stund, at er dyrkisc.» En þeir varo of nottina sialfa i fagnapi oc i gleþi Cristz. En þa er morginn com, þa bæþ Lisias at leiþa þa ut ór myrqvastofo, oc voro þeir leiddir fyrir
 15 herviking oc stoþo þar oc melto: «Þa hluti, er [þu] hyggr at gera, lattu fram coma.» Þar syndisc þa á meðal þeira storgetinganna

pessimi, cur celeriter non facitis imperata?» At illi sublati lapidibus, mutuis sese ictibus percutiebant. Sancti vero milites, re perspecta, confirmabantur. At dux indignatione atque ira percitus,
 20 arrepto lapide, ut unum e sanctis militibus percuteret, eum in faciem præfecti coniecit, et totum illi os contrivit. Tunc sanctus Quirion ait: «Qui oppugnabant nos, afflicti sunt ipsi et ceciderunt. Vere gladius eorum intret in corda ipsorum, et arcus eorum confringantur.» «Per deos, inquit præfectus, præstigiæ aliquæ præces-
 25 serunt.» At sanctus Domnus: «Per Christum, inquit, Deus præcessit. Ora enim vestra impudentia, quæ adversus filium suum loquuntur iniquitatem, implevit confusione. Nonne erubescis, ebrie tenebricoseque diabole, et ab omni veritate aliene, qui scandala seminas? Tu caput es diaboli, Agricolæ, et dux, qui tecum est,
 30 furoris caudam obtinet. Ambo estis satanæ ministri. Nihil vos movet primum experimentum tormentorum, alterum aggredimini.» Ministri vero: «O dementes, inquiunt, et ab omni deorum benevolentia remotissimi, cur diis non immolatis?» «Nos, inquit sanctus Quirion, per Jesum Christum, in Spiritu sancto, Deum unum colimus, et certaminis nostri curriculum alacri animo conficere festina-
 35 mus, ut fraude vestra devicta, coronas accipiamus immortalitatis.» Tunc eos dux in carcerem iussit abduci, ut quid de illis agendum esset, consideraret.

diofoll, oc hellt á sverþi enni hégri hendi sinni, enni vinstri hendi á dreka. En hann mælti í eyra: «Agricolai minn, sagði hann, vertu karlmanligr cappi!» Þá barð iarl at binda þa oc láta reip á háls hveriom þeira, oc leipa þa alla saman til starþovaz mikils. En á þeiri tid, er helgir riddarar pindosc, þa var lagiþr iss mikil(!) ; á vatn eitt. En þa leiddo þeir þa eptir isinom á mitt vatnit; þa flogo þeir þa ór fatom oc leto siga þa nœþa i vœc, þa er a isinom var, þviat tagar þer heldo þeim, er á halsom þeira varo. Þat fylgþi oc, at vindr var calldr of aptaninn við dagssætr. Settu þeir yfir þeim riddara til varþveizlo oc luclavarþveitara: á vatnzstrond- 10 onni. En þar var gœr [la]vg til þess, ef noœqverr vildi sœkia vero þangat, oc var hop sva buin sem scapligast: scyllði þickia.

7. En á enni fyrsto tiþ netrinnar toc isinn at þrængva at þeim, oc toc at þrutna hold þeira oc leysask af ku[lþ]a. En einn i tælo þeira sialfra ifaði oc fleþi til lagarinnar; en þegar er honom 15 ornapi, þa leysti holldit þegar i sundr, oc stôpsc hann egi oc dó. En helgir riddarar sa, er hann dó, oc melto sva sem einom monni(!): «Heyrþu, drottinn, at égi reipize þu oss i vatnom eþa isom, helldr miscunna þv oss þrelom þinom, þviat sa er scylþisc(!) fra oss, fell hann sva sem vatn, oc varo dreifþ æll bein hans; en 20 ver munom egi sciliaisc fra yþr, unz þu lifgar oss, oc a nafn þitt muno ver calla. Heyr þu, drottinn, þviat þic lofar æll scœpna oc allar eþar undird(i)úps, elldr oc hagl, snœr oc iss, oc ser oc vatn, oc andir by(l)gna, þer er gœra orþ hans, sa er gengr yfir sio sva sem yfir þurt land, oc hægir þu grimþ hans meþ anda handar 25 þinnar; oc nu heyrþu, drottinn, sa er heyrþir Jacob biþianda þic, þa er hann fleþi ognir Esau; sa er var meþ selldom Joseph, oc tœþir þu honom; sa er heyrþir 3 Moysen, þa er hann gorþi tácn oc m[erki] fyr Pharaoni oc ællom lyþ hans, oc sundr scryptir(!) þu sianom oc leiddir þu lyþ þinn i eyþimork; heyrþu, drottinn, sa er 30 heyrþir postola þina; heyrþu oss, at égi kefi oss tempestat vatz oc egi svelgi oss d(i)up, þviat æmir erom ver orþnir; hialp þu oss, greþari var; eyþþu þungleik oc snerpi þessa frostz, at þic tigni allir; þvi at a þic kollom ver, oc heilir monom ver verþa, þvi at af þer vœttom ver misconnar, oc egi monom ver þa hneyþir.» 35

8. Oc [þa e]r en þriþia stund netr var orþinn, þa com lios yfir þa, oc scœin sva heit sem sol of sumar, oc leysti isinn oc gorþi varmt vatnit. En varþveitandr(!) allir voro somnaþir fast á landino, nema einn varþhallzmaþr vacþi oc hlustapi til allra hluta,

þeira er þeir höfðu fyrir melse, oc hugði [hann v]ið sic sialfan, hversu sciott sa dó, er lægna hafði sotti, oc þeir, er þessir höfðu fyrir, lifðu í isinom; oc er hann sa lios scinanda yfir þa, þa leit hann til himins oc sa, hvaðann liosit scein, oc sa hann corónor
 5 sendar af himni með talo .xxx.viii., oc hugði hann at fyrir sér oc melti: «Hverio mon þetta gegna, er einni corono er miðr en .xl.» Oc vekiannði varphallzmenn, þa er með honum höfðu verit, oc castaði til þeira kleðom sinom oc hliop á vatnit út [cal]landi: «Cristinn em ec», oc forþisc i flocc þeira riddaranna oc melti:
 10 «Heyrðu, drottinn guð minn, trui ec á þic oc þann, er þeir trua á, oc gorpðu mik makligan at finnasc i talo með þeim sialfom, oc fyr þitt nafn þola ec harmkveli oc qvalar; oc þa er ec verð reyndr, þa finnome ec með þeim.»

9. Þa þottisc anscotinn yfirstiginn. Þa sneri hann manz liki
 15 á sic oc batt sic saman i knionom [oc call]aði scialt oc melti, sva at allt folc heyrði: «Vei mer vesolum, yfirstiginn em ec af helgom riddarom, oc at hlatri em ec orþinn, óathugaðsama (hefi ec) þiona; oc nu mon ec snua hug domanda, at hann hegni licami þeira heilagra, oc se castat út á á; af því mon ec þetta verða lata, at
 20 egi finnisc ærmod þeira.» Quirion melti: «Er nocqvirr guð sem varr guð, er nocqverr drottinn slíkr sem varr drottinn, eða nocqverr guð slíkr sem varr? Þu ert einn guð, sa er micla dasamliga hluti gerir, þu lezt at ængo verða ognir motstarðomanna varra, oc andscotan hneyðir þu.» Þa toc hann at hefja up [sa]lm Salvum me
 25 fac domine, quoniam defecit sanctus et [cete]ra.

10. En þa er morginn com, como grimmir sporgangomenn hervíkings oc sa varpveizlomann cominn i sveit með riddarom, oc leitopu þeir at riddarom sinom oc melto: «Hvat undra varð þess, er þetta gorpisc af?» Riddarar sagðu: «Ver vorom sofnáðir fast,
 30 sem dæðir verim ver, en sia vacði of alla nott, oc sciott vacði hann oss; oc sam ver lios .mikit hia honum. En hann castaði sciott cleðom oc hliop til þeira á vatnit oc kallaði hátt oc scyrtr: Cristinn em ec sem er,» sagði hann. Þa bæð iarll at heimta þa at landi oc at briota fotleggi þeira. En þar stóð hia þeim moðir
 35 eins þeira, sa var yngstr þeira allra oc het Milton, oc var hann áhyggiofullr of þat, at egi berisc sva at, at hann ottast. Oc optliga com moðir hans til hans oc hóf up hendr sínar oc klappaði of herþar honum eða kiðr oc melti með grati: «Heyr þu, enn ynniligsti sonor! nu er scæm stund, at þu verðir a[ngrað]r, se her,

40 1 varðmann Cd. 2 ferðisc Cd.

at Cristr er fyrir innan hurf, oc mon hann tēja þer.» Þá bruto þionar iarls fotleggi þeira, oc melto (þeir) áþr þeir andapisc: «Avnd ór er sva sem titlingr, er spretr ór snoro¹ veipimanna; snara er slitin, en ver erom leystir; hialp² var er i nafni drottins, þess er gorpi himin oc iorþ.» Oc allir saman qvaþo amen. Þá gullo 5 þeir gupi andir sinar. En enn ynxti, sa er lockaþr var af moþr sinni til hreysti, er áþr var nefndr, lifði enn. Þá var boþit, at þangat scyldi færa bát noeqvernn, oc lægþo þeir þar i licami heilagra, oc baro margir oc setto hia ánni niþr. En þeir leto eptir Militonem oc vetto, at hann mundi lifna, ef honom væri at hiukat, 10 þviat þeir etloþo þat fyrir, at þeir mondo mega snua hug hans til goþanna, ef hann lifnapi³. Moþir hans sa, at hann var einn [eptir] látinn, þa varp hon af ser æþkymli kononnar oc tok þrott karlmanligs scaps oc greip son sinn oc svipti á herþar ser karlmanliga oc snaraþisc eptir batinom, þar er i varo licamir heilagra. 15

II. Þá kveyþo þionar mikinn loga oc hioloþo umb meþ ser, þa er þeir brendo licami heilagra, oc melto: «Latom ver engi ærmol eptir af þessom» - oc fleygþo þa up á bálit Miltonem sva sem licamom heilagra - «oc mono egi þa cristnir menn bera hroþr þeira; comom oc þa oc castom æsco þeira út á ána, oc sopom ver met 20 sóflom af æll fotspor þeira.» Þá toko þeir alla æsco þeira oc baro á á út. En meþ guþs misconn þa sæmnoposc saman ærmol heilagra til eins stræmfalz árinna, oc scilþisc eeki fra æþro i ánni. En eptir sex daga var vitrat byscopi þeirar borgar: «Com þu til ar, oc mondo finna bein oc æsco saman rekit i eina iþo, oc a[sam]t ferþo 25 oss bræt ór ánni.» Oc véliandi næcqvera af klerkom oc ólerþa siþsama menn, oc como til arinna of nott, oc sa þar, at geislar scino af beinom i vatni arinna sem stiornor á himni, oc hvegis litit sem eptir var af æsconni, þa stoþ lios af micit. Þá varo hirþ bein oc asca sella piningarvatta guþs, at látit var i ker dyrlikt, oc 30 sva scina þeir á iorþ, er til endimarka voro þreyttir, sem himintungl á himni ællom truondom á fæþor oc son oc helgan anda. Fylldo þessir einvala menn .xl. riddara pislavetti sitt enn fimta idusdag Martius manapar⁴, þat er einni nott fyrir Gregorius messo of fosto. 35

Þessi ero nofn .xl. riddara: Quirion, Theophilus, Eu[odius, L]isimacus, Gorgonianns, Xanthus, Cirus, Heli[anus], Flavianus, Cudus, Eraclus, Enoicus, Alexandr, Angia, Bepianus, Efichus, Smaragdus, Filoténus, Ápasius, Domnus, Johannes, Exius, Sever-

ianus, Nicander, Candidus, Helias, Acacius, Valerius, Clāvdus, Eveius, Leoncius, Sisinnius, Nicallus, Priscus, Sacerdón, Edicius, Peodulus, Mellitus, Gaius, Valerianus.

APPENDIX.

(Membranfragment 655 XXXIII qv.)

boþorþe þino, drottinn; þv gengr a sio sem a þvrrv lande oc myqvir hans scoþpleik; oc þv, drottinn, heyrþir þenir Jacobs, þa er hann fleþe vndan Jesau broþor sinom, oc þv vart meþ Joseph, þa er hann var seldr, oc gerðir(!) þv hann; oc þv heyrþir þenir Moysen, 10 at hann ge[rþe] tacgn(!) oc stormerke i avgliti Pharaonis konvngs oc allzs lyþs; oc svndr sprettir (þv) ravþa haf, oc gengo þeir Moysen þa i gegnvm hafit þvrrvm fotom; fylgþir þv lyþ þinvm vm æypemork; þv er¹ heyrþir orþ postola þinna, bi[ar]lg þv oss, dominus, at eige drecki oss hriþ vaza, oc eige svelge oss divp, 15 þviat ver erom fatekir; hialp þv oss, greþere varr, þviat ver erom etlatþir(!) til siofar divps, oc litapir ero fétr varir i bloþe varo; léttv, domine, þvnga oc snarpleic þessa frost(z), at allir viti þat, at ver kolloþvm til þin þviat ver vettvm af þer miscvnnar.

8. En þa er komin var en þriþia stvnd neþr, þa scein sol 20 yfir þa sva heit sem vm svmar, oc leyste isinn af vatnino, oc gerþizs vatnit flót. [En] þa svæfo varþhaldsmenn allir, nema sa einn er hofþingi var fyrir þ(e)im, hann vacþe oc hafþe heyrðt allt, þat er þeir hofðo beþit fyrir ser, oc hann hafþe seþ þat, er hinn hafþe flyit til la[vga]rinnar, [flyit oc dait þegar², er honom ornapi; 25 en þeir lifþo, er i ioclavatneno voro, oc boþo fyrir ser; oc sá þa, er lios scein yfir þa, oc leit til himins oc hvgþe at, hvart(!) lyste, oc sa hann koronor ofan farande af himne .xxxix., oc hvgþe at, hvi setþe, er einne var miþr, þars þeir voro .xl., oc kom i hvg oc korononnar, hve margar þer voro, at sá mynde recþr vera fra 30 samlage þeira, er til lavgarennar hafþe hlavpit; oc vacþe hann vp felaga sina oc kastapē af ser cleþvm oc hliop a vatnit oc kallapē:

¹ ert Cd. ² [rettet; fleit oc deitþ þigaz Cd.

«Ec em cristinn,» qvað hann, oc for hann a meðal þeira oc mælte:
«Á þann gvp trvi ec, sem þessir trva, oc telþv mic með þeim, oc
ger mic þess macligan at þola pislir oc ræyn(d)ir fyrir þinar sakir,
oc finomzs ec reynðr fyr þer.»

9. Þat var i oprom stað, er andscotinn brazs i manns líki 5
oc kom fyr marga menn kallande: «Vei mer vesolom, sagði hann,
ec em yfirstiginn af riddervm, þviat eigi hefi ec nytsamliga þiona;
eigi mynda ec [ver]a yfirstiginn, ef nytsamligir veri mer þionar
minir. Oc nv sny ec hiarta doman[da til] þess, at hann láte
brenna líkame heilagra riddera oc kasta á á vt. En þetta gere ec 10
til [þess, at] eige finnizs helgir domar þeira.» Sanctus Quirion
mælte: «Hverr er gvp sem var gvp, eða hverr [er] drottinn sem
varr dominus, eða hverr er gvp sem varr gvp; þv ert gvp, er gerir
réttu eina h[lt]i, oc hneykir þv andscotann oc motstöþvmenn
vara.» Oc þa toc hann at syngia þenna salm Salvum me fac deus. 15

10. En at morne þa koma sendemenn þangat til vatsins oc
sa felaga sinn standa i millom þeira, er pindir voro, oc spvrþv
þeir varþhalsmennina, hvi honom hefði þat fyrir orþit. Þeir sogþv:
«Ver sofnopvm sva fast, sem ver verem dæþir, en hann vacþe i
alla nott. En þa vacþe hann oss, oc sam ver lios mikit hia honom. 20
En þa varp hann af ser klépvm oc kastaþe til var; þa tokom ver
hann margir oc vildom halda; þa dro allt afl or hondom [oss oc]
hliopann(!) a vatnit síþan til þeira oc kallaþe: Ec em cristinn.»
Þa bað iarl at þa scyl¹
oc heiminn oc iorþ. Þa falo þeir ond sina gvþe a hendi allir. 25
Síþan leto þeir lif sit oc gvaldv gvþi andir sínar, nema enn yngsti lifði
þa enn. En þa voro eknir líkamer þeira i vognom til ar þeifar,
er þar var eigi lagnt(!) i bravt, oc lagði(r) þar niþr hia ónne. En
þeir leto eftir Militom, oc vetto, at þeir mynde hann geta spanit
til blo(ta), ef hann lifði. En er moþir hans sa son sinn eftirlatin 30
einn, þa kastaþe hon niþr qvenligri ostyret oc toc up kalmanliet
afl, oc tok vp son sinn a herþar ser oc fylgði vognom, þeim er i
voro líkamir heilagra militvm. Þar kastaþe hon honom niþr hia
anne, sem þeir kostoþo hinom ór vægnom.

11. En þrelar brendo líkame þeira oc gerþv rað sin oc mælte: 35
«Þessar leifar, er her verþa eftir, monv cristnir menn taka oc
kalla helga doma. Þat scolom ver eigi lata verþa, heldr scolom
ver sopa her vanlega vndan ollvm savre, er ver brennom líkami
þeira, oc kasta þeinom þeira a ana vt.» Oc sva gerþv þeir. En

¹ Her mangler et Par Linier.

þær enar helgv leifar somnop(o)sz saman i einom stað, oc glatapizs
 ęcki af. En eftir sex daga var vitrað byscvpe ęinom, hvar leifar
 þeira lege, oc var honom sva til kent, at hann fere til of nótt at
 hafa þa i bravt [þapan]. Oc nv for hann nott eina oc siþsamir
 5 clerkar meþ honom til arennar. En er þeir koma til vats þess, er
 byscvpe var til visað, at helgir domar þeira mvndo i vera, þa sa
 þeir lios mikit a vatnino, oc syndvzs þeim leifar þeira, er birti
 stoð af mikill(!), oc hofpv þeir vp leifar þeira meþ lofsongvi miclom,
 oc let byscvp bera þegar dyrlict scrin at þeim helgom domom.
 10 Þessir enir ageto fyldv pisl sina .xl. riddera a enom fimta idvs
 die þess manapar, er Marcivs heitir. Allzsvaldande gvp biargi oss
 nv oc iamnan oc þessir enir helgo milites. per omnia s[ecv]la
 secvlorum].

REMIGIUS SAGA.

(Cd. 764^a qv.)

Her hefer Remig[us] sog[u] ins helga byscups 1.

Þann tíma er mikill luti Gallie eyddiz af illzku ok grímd þeira manna, er Vanndali ero kalladir, þat kallaz nu Francia, þa 5 var i Remisborg a Fraclandi einn heilagr munkr, er Montanus het, ok hellt einsetumanna lifnat ok hattum. En (er) hann bat iafnan til guds firi frídi kristinnar, þa sa hann sik i svefni eitt sinn vera milli eingla floeka ok heilagra anda ok heyra id lofsamligzta vidmæli þeira, er þeir toludu um níðrbrot ok audn krisninnar i 10 Gallia; ok þat med at þa mundi vera tími at miskunna þeim. Þa heyrdi hann ok rodd ofan af himni, er sva mælti: «Cilinia mun kvidug verda ok son fæda, þann er Remigius skal heita, ok mun ek fa honum þat folk i henndr, er ek vil at hialpiz.» Ok er guds madr Montanus hafdi heyrt rodd þessa med sva mikilli huggan 15 milli otoluligra haska, leid synin fra honum, ok gerdi hann i kunnleika Cilinie gudligt frihe(i)t. En Cilinia þersi var eiginkona ins gofgazta mannz, er Emilius het; hafdi hon fætt honum .ii. sonu a æsku alldri, ok vard annarr þeira byscup, en annarr tok vid fodurle(i)f sinni ok atti byscup at syni, þann er Lupus het. En þau 20 trudu (eigi) ordum Montanus munks, þviat þau voru bædi olldrup ok hófdu firi longu af latid munadarlifnadi. Þa sagdi sæll Montanus til þeira: «Halldit þat firi m(ar)k, at þetta er guds mal, a(t) þa er sveinninn er vanndr af modurmiolk, þa mun hann rida augu mer miolkinni, ok mun ek taka syn.» Þetta mælti hann af þvi, at 25 hann var adr blindr. Nu trudu þau hion um sidir gudligu friheiti, ok vard Cilinia kvidug ok fæddi sidan svein, ok var kalladr

1 Overskriften meget utydelig.

Remigius. Ok er hann var fæddr a briosti, bra hann miolkinni a augu sins spamannz Montanus, ok gaf gudlig miskunn honum syn.

2. Þessi hinn helgi sveinn Remigius var uppfæddr af þersum virðuligum fedginum, er hann tignaz miog af; var hann eigi at
 5 eins valdr, adr hann var fæddr, helldr adr hann væri byriadr, med þeim hætti, sem adr var flutt, at einn tíma er Montanus munkr sofnadi sem lausligaz, var hann knudr upp .iii. ok bodit, at hann segdi Cilinie, med hversu myclum fagnadi hon mundi fæda. Nu þott hon tryði fastliga frísogninni, þa gerdi hon þo eyngum i kunn-
 10 leika, fyrr en framkomit var, helldr hellt hon med ser fagnadi hans burdar, ok gladdiz iduliga, at hans sæt bernska birtiz bratt firi verdleika ukomins aldrs, ok sva sem hon kunni hann, adr hann var getinn, sva sa hon nu ok firi hans ukomna tíma; þviat ung bernska synrði þat, sem hann fyllði sidan a laungum alldri.

3. Sidan var sæll Remigius settr i skola til nams, ok vard hann skíott virðuligri at kunnattu sinum iamalldrum, þott meiri væri burdum. Lagdi hann a þat allan hug at sigra litinn alldr med gofugleik sidanna; en sidan hann geck unndir vigslur, þa sogdu þat allir firi sida sakir, at hann væri alroskinn prestr. Hvat nu
 10 þa, nema sva sem hann tok at þroskaz, sva tok hann ok at þroaz i hattum heilags sidferdis. Hversdagliga kalladi hann fiolda manna i bod sitt. En er hann hafði tvau ar ok .xx., þa andapiz Bannadius i Remisborg, ok var þetta ungmenni he(i)lagr Remigius med allra manna aheitum valdr til byscups, eða enn helldr dreginn til;
 15 ok er hann kostgiæfði med mikilli kostgiæfi ok stadfesti mot at stannða akafligu kalli folcsins, syndiz almatkum gudi til at bennda ok opinbera, hvilika skilning hann hafði a helgum Remigio, at þar sem hann kostgiæfðiz mot vilia lydsins, þa sa allir þeir (er) voru vid, at geisli kom ofan af himni yfir hofud honum, ok vard sva
 30 biart ollum megum hia honum, at margir hugdu, at solin hefði fallid yfir hann. Var þa ok hofud hans smurt himneskliga med legi heilags vidsmíors. Tok þetta tilfelli allan ifa af folkinu, sva at honum tioadi ecki mot at mæla. Er hann nu gerr byscup ok stolsettr med allri virðing: Nu er hann var med sva mikilli guds
 35 miskunn kosinn ok adr af lerdum monnum valdr ok ulærdum, þordi hann eigi unndan færæz, helldr fiell hann skíott allr til iardar ok lægdi hofudit; tok sidan naudigr vid kennimannzskap ok hugsadi ser þat helldr þunga eða byrði en valld eða vegsemd. Vard hann bæði bratt skapligr ok godfuss i þersu embætti, sem hann
 40 hefði iafnliga firi verid, þar sem hann var nykominn til.

4. Þessi ungi madr Remigius, ordinn gaufugligr hirdir guds sauda, var med aurleika pionostumadr fataekra ok faudurlausra ok ekna, gerdi hann ok med hinni mestu ast ok litillæti godfysi likamans rækt brædra eda annarra tilkomandi manna. Aurr var hann i olmosugerdum, en ipinn i vokum, godfuss i bæn, i litillæti ollum lægri, hinn helgasti i ollu atferdi. Alldri fann uvinr allz mankyns þat med honum, at hann feingi bleckt med sinni flærd; syndi hann med skyrleika astarinnar hreinleik hugskozins en maildi sins godfusazta hiarta, syndi hann linleik i blidu malsins. Allt þat sem til eilifrar heilsu kom, þa fylldi hann eigi oframar i athofn gods verks en med mali heilagrar predicanar. Langt er at telia serhver daindi þeira godra luta, er hinn hæsti veitari himneskrar ambanar hefir hann med prisad, ok því munu ver fa luti tina, en lida um allan foldann, at ver veitim eigi leidindi heyrandum; þvíat sva ero morg agiæti hans kraftaverka, at ukiaenska vars mals megi (eigi) upp telia eda i minni hallda, þvíat fyrr lyktaz dagrinn ok hans lios, en bokina enndi.

5. Heilagr Remigius stundapi miog at flya ræсни kraftanna, þess at þo mætti ei leynaz vizka gudligrar miskunnar med honum. Eitt sinn er hann hafdi naduligan ok leyniligan samsess med heimamonnum sinum ok hann gladdiz af skemtan vina sinna ok kunningia, þa flugu titlingar til hans uhræddir ok settuz i lofa honum ok lasu leifar af bordinu; gengu aprir til svangir, en adrir flugu brott fullir; hogværdiz sva skiarleikr fuglanna firi verkum dygdanna. Þessi er sa Remigius, er fyrr var helgadr en byriadr, ok iafnan framdi, sidan hann kom or voggu, rettlætiss reglu gudligs sidferdis, ok þat odladiz hann ungr a iordu at sia, er af himni kom krisma smurning yfir hann; þessi er sa Remigius, er sina tungu liet eigi þegia yfir riettleitum firi guds sakir, ok ei ottadiz hann purpura konunganna i sinni predican, eigi virði hann ok sva mykils tignina eda uptoku allra sinna aura, at hann lietti því helldr af at sa gudlig mæl. Þat profadi sa hinn grimmazti hofdingi Frankismanna Lodoveus enn fysti konungr, er til guds sneriz af hans predican, ok var af honum skirdr ok vard algiorr kristinn madr at firilatnum skurdgodum.

6. Þat barz a(t) eitt sinn, er heilagr Remigius for milli kirkna i syslu sina med hirdiligri ahyggiu, se(m) byscupa sidr er til, at vita ef nuckud flyttiz vanhyggiligar en skyldi i guds pionostu, ok er hann kom med þvílikri godvilld i þann bæ, er Palmatiatus heitir, þa bad nuckur blindr madr helgan Remigium ser olmosu,

þviat þa tok hann enn at kveliaz af dioffi þeim, er fyrr meirr hafði hann ærdan. Heilagr Remigius tok þat rad, sem hann var vanr, fiell til bænar ok kalladi a gudligt fullting. Gafz sidan hinum blinnda brott tekin syn, ok rak fra honum uhreinan anda. Her matti sia ousmædilig dæmi drottinligrar miskunsemdar, er þriföld lækning var veitt þeim, er olmosunnar einnar bad, er hann fæddi hinn fatæka, gaf honum syn ok leysti hann hertekinn af dioffi.

7. Sva sem uvinr allz mannkynsins lætr alldri af at syna monnum meinsemismatt sinnar illzku, sva hafði hann ok tendrat upp elld ok usla þenna tima ok brenndi Remisborg med hinni skiotaztu ogn ok audn, sva at ecki var eftir eins þridiungs borgarinnar nema kol ok faulski, en geisadi nu a því, sem eftir var obrunnid. Ok er þersi frett kom firi helgan Remigium, rennr hann sem einn usigranligr kappi sem skiotaz þar til, er borgin fiell ok eyddiz af elldinum. Ok er hann hafði bediz firi, sneriz hann mot loganum, en elldrinn sem sekr ok ifrkominn lagði þegar a flotta ok hrook unndan um þat hlid borgarinnar, sem opid var, ok sva ut af stadnum; sem borgarlydrinn vitnadi sidan, at þat vard ollum augliost, hversu guds madr Remigius fullr af hita sannrar truar sigradi med sinum verdleik ok sloeti grimd sva mikils vafellis ok uhamingiu.

8. Nuckur mæz af borg þeiri, er Tolosa heitir, kyngofug var allt fra barnæsku af uhreinum anda hertekin; en med því at þau godfusu fedgin elskudu hana, þa fluttu þau hana i Romaborg til legs hins helga Petri postola med myclu fiolmenni ok margfalldri godvilld. Þar var firi einn guds þionn, sa er med fulltingi heilags doms postolans gerdi morg taku, ok þo matti hann ei hreinsa þessa meyz med sinni bæn ne ureins anda eitr fra henni reka. Gaf hinn forni fiandi honum þau ansvor tilþrongdr firi akall gudligs nafns, at hann mundi firi eingis manz bæn ne bod ut ganga af sinu herbergi næma akall hins blezada guds þionostumanz Remigii. Sidan foru fedgin meyarinnar med æggian þessa guds vinar ok vinmælum Heinregs Gauta konungs med hina siuku meyz a fund Remigii byscups ok badu, at þau kendi hans kraft a hreinsan meyarinnar, þann sem þau lofudu adr forvis vordin at iattan uvinarins. Heilagr Remigius færðiz leingi undan ok sagði þat umfram sinn verdleik at bidia þers; ok þott hann berdiz leingi mot, vard hann sigradr af bæn lydsins ok tarum fedgina meyarinnar. Baud Remigius byscup þa med vallzordi vapnadr helgum verdleik, at

40 1 hitta Cd.

hinn vandi gestr gengi um þann sama munn ut, sem hann hafði inn gengid, ok leysti sva Kriz ambatt. Var þat ok sva, at hann for ut af munni meyarinnar med mikilli spyu ok ferligum snyk. En at litilli stundu lidinni ok helgum Remigio brott fornum andadiz mærin mædd af myelum hita ok erfidi. Nu rann af nyu mikill mannfoldi til læknissins at bidia heilsu meyunni. Sæll Remigius asakar sig miog, kallaz helldr uhæfu framid hafa en heilsu veitt meyunni eda lækning, ok segiz sekr maundraps. For hann sidan aftr firi bæn folksins til kirkiu heilags Johannis, þar er likaminn læ anndlaus, ok fiell nidr a kirkiugolfid a leg heilags guds manz med tarum til bænar, ok sva bad hann ok adra gera. Ok er heilagr Remigius hellti ut tararegni sinn, reisti hann upp ina aunnduþu mey til lifs, þa er hann hafði adr grædda siuka. En hon tok þegar i hond Remigio ok ferr heim alheil til sins heimilis, ok megu ver þat eigi segia, hversu mikill fagnadargratr fædginum hennar vard af þersi iarteign, eda hversu mikid lof folksins fækkz firi þenna sigr. Sungu þa allir, þeir er sia nadu, gloria in excelsis deo. Ma þat ok hyggia, hversu audmiukliga sa mundi mega frelsa sitt folk fra hverium haska, er sva matti hinn dauda upp reisa til lifs, sem adr var flutt.

9. Nuckuru sidar bar sva til, at einn siukan mann skilldi skira, at krismi fannz eingi. Setti heilagr byscup Remigius þa tomar ampullur ifir alltari, en fiell sialfr til bænar; fylldi þa ok þegar ampullur himneskliga heilagum krisma.

Sva bar til einn tima, at sialfum konungi ok utoluligu folki med honum gafz firi bæn heilags Remigii byscups sva nogligr dryckr, at eingan sa þurd æ, þa er allir voru vel halldnir ok drucknir.

10. Nuckurt sinn er heilagr Remigius for i syslu sina at neydsynium sinum, var hann bedinn af systrungu sinni, er Celsa het, at hann virdis at vitia hennar herbergiss. Hann veitti henni þetta ok kom til hennar huss, ok var heimoliga kvaddr af vinum ok kunningium. Þa kom at fru Celse þionostumadr hennar einn ok taladi i eyra henni, at rædismadr hennar hefði logat giorsamliga ollu vini, því sem innan bær var. En er heilagr Remigius fann, at hon rodnadi vid, ok fretti, hvat þionostumadrinn hefði sagt henni, ok er hon gerdi honum þat i kunnleika, vard hann gladr vid ok huggadi hana; sagdi sidan, sva at allir heyrdi, þeir er vid voru, bad hana aunaz adra luti ok akta til veizlunnar, en hann

liez villdu ganga i vingard heunnar ok spacera. Ok sva gerdi hann, ok for þadan nuckud sva klokliga i vinkiallarann; spurdi sidan kialleramann, ef i einnihverri tunnu væri nuckud af vini. Hann benndi honum til, hvert þat var. Þa baud guds madr Remigius, at hann byrgdi hurdina ok geymdi þar til, er hann kiæmi til hans. Ok sva gerdi hann. Sidan lagdiz heilagr Remigius a kne ok badst firi miog leingi. En sva vox vinid, sem fram leid bænin, þar til er dundi nidr ok rann um golfid. Þetta unndrapiz þionninn hardla miog, er vid dyrnar stod, (ok) hratt upp hurdunni. Heilagr Remigius reis þa ok þegar upp af bæninni ok baud, at hann segdi aungum manni þetta, helldr at fru hans hefði feingid annan veg, sva at hon mætti nogliga veita gestum sinum.

11. Meirr en .lxx. ara lifdi heilagr Remigius i byscupsdomi sinum, at því sem flutt er, ok skein lif hans allt þvilikum krauftum, sem talt var, ok odrum otaligum. Leid hann sva alldradr at sinni bæn hedan or bylgium heimsins ok for þa gladr ok gaimall til þeirar hafnar, er hann hafdi leingi til girnt. En eftir andlat hans þa verda þo margar iarteignir vid groft hans, trutum monnum heilsugiafir, at sannliga segiz hann lifa at verdleikum þeim dæmum ok dygdum, sem hann skinn; ok þo pislarkvol lyktadi eigi lifi hans, þa hafdi hann þo til godfysi ok orugleik i hverigu mustari, sem hans heilagr domr er vardveitt, eða a hans herradom verdr heitid. Bidium því allir med einum hug, at firi þa hveria stund, er ver lifum her veralliga, faim ver syndalausn firi bæn heilags Remigii byscups med fulltingi lausnarans, þar med gefiz oss ok ollum her i heimi hogværir timar med farsæld ok fridi af þeim, er sinum rietlatum monnum hefir firi heitid eilifum fridi, at veitanda drotni varum, þeim er med fedr ok helgum annda lifir ok rikir um veralldir verallda.

SEBASTIANUS SAGA.

Fragment.

(*Cd. 235 folio, A; 238° folio, B.*)

1[Niko]strato, at greifinn sendi honum ord, at hann skyldi þangat koma, fyrir þa sök allra hellz at hann villdi vita, til hvers Nikostratus hafði bandingiana latit leida i hus sin. Þa for hann til fundar vid greifann, ok var hann þessa sama spurdr. En hann svaradi sva: «At þino radi hefi ek at vardveita kristna menn i husum minum; en ek let til þess leida bandingiana þangat, at enir kristnir menn hræddiz at deyia sem illmenni, þot þeir vili 10 eigi lata at fortólum vorum ok þodordi þino.» Greifinn vard gladr vid þessi svör hans ok mælti: «Miklum auðefum mun ek þik audga, ef þu matt hugum þeira snua til blota.» En er Nicostratus kom heim til husa sinna, þa hóf hann upp sögu ok sagði Claudio öll þau típindi, er gerðz höfdu af kenningum ok iarteinum heilags 15 Sebastiani. En er Claudius heyr(di) þetta, þa mælti hann sva: «Tva sono a ek mer vid konu þeiri, er andadiz, ok er annarr þeira vatnþolginn, en annarr er sárafullr ok sotta; en ek efa eigi um þat, at sa ma gefa heilsu sonum minum, ef hann vill, er konu þeiri matti mal gefa eptir .vi. vetr.» Þa for Claudius heim eptir 20 sonum sinum ok leiddi þa til husa Nikostrati, þar er inne voru guds vinir, ok fell hann til fota þeim ok mælti: «Engi efi er eptir i hiarta mino, helldr trui ek fastliga, at Kristr er sannr gud, sa er þer göfgit. Ek ferða ydr .ii. sono mina, ok trui ek því, at þer megit leysa þa fra haska dauðans.» Guds vinir svorudu: «Allir 25 þeir er siukir koma hingat i dag, hvat sem þeim er at meini. munu heilir verða, þegar er þeir iata Kristi.» Þa mælti Polikarpus prestr, at fram skyldi ganga til skirnar allir þeir, er Kristi villdi trua. Þeira var fyrstr Tranquillinus fadir þeira Marcelliani ok

Marki, síþan .vi. vinir þeira, Ariston, Crescencianus, Euticianus, Urbanus, Vitalis ok Justus; þar næst Nikostratus ok brodir hans Kastorius, Claudius ok .ii. synir hans Felicissimus ok Felix. Síþan geck fram Marcia modir þeira ok konur þeira Beatrix ok Lucina ok synir þeira, ok kona Claudij Simphoriosa, ok kona Nikostrati Zoe, ok hiu hans öll .xlii. menn, ok allir þeir er or böndum voru leystir .xvi. menn, en allz voru .viii. ok .lxx., þeir er Polikarpus prestr skirdi, en Sebastianus veitti þeim gudsfiar. En er Polikarpus prestr skirdi sonu Claudij, annan vatnbolginn, en annan sáran, þa komu þeir sva heilir or skirnarbrunni, sem þeim hefði ecki til meins verit. En Tranquillinus fadir þeira Marcelliani ok Marci var siukr, sva at hann matti eigi a fêtr standa eða hendir retta. En Policarpus prestr spurdi, ef hann tryði af öllu hiarta, at drottinn Jesus Kristr matti honum gefa likams heilsu ok syndalaussn. Tranquillinus svaradi: «Syndalausnar einnar beidumz ek; en þott ek fa eigi likams heilsu i skirn, þa skal ek þó alldri efa um tru Kristz; þviat ek reynda, ok trui ek af öllu hiarta, at drottinn Jesus Kristr sonr guds er mattugr at ge(fa) heilsu öndum ok likamum ok lif eilíft eptir dauda.» Allir felldu tar fyrir fagnadi, er þetta heyrdi, ok badu, at gud syndi avöxt truar hans. Þa spurdi Policarpus prestr, ef hann tryði a fôdur ok son ok anda helgan. En er Tranquillinus sagdi sik trua, þa losnudu hendir hans ok fêtr, ok rann (hann), sem hann væri ungr ordinn, ok mælti: «Kristr er einn gud, sa er heimr sia vesall kann eigi.» Ok er allir þessir höfdu skirn tekit, þa voru þeir a þenum .xvi. daga ena næstu ok lofudu gud netr ok daga, ok eggioduz a þat bæði karlar ok konur at ganga hraustliga undir pislr.

¹ Eptir þetta sendi Cromatius greifi ord Tranquillino fôdur þeira Marcelli(a)ni ok Marci, ok sagdi hann, er hann kom, hvat gerdz hafði um sono hans. Tranquillinus svaradi: «Eigi vinz mer ord² til at þacka þer, sem vert er, þat er þu veittir oss, þviat synir minir væri nu fôdurlausir, en ek sonalaus, ef þitt huggæði hefði eigi oss dugat. En nu fagna allir þeir, sem ast hafa i briosti, ok trui ek, at þu munir ok fagna, þviat nu er gefit lif deyðöndum ok gleði hryggðöndum ok huggan harmöndum.» Þa etladi greifinn. at synir hans mundu blota vilia: «Komit þer ok blotit i dag godum þeim, er þer gulldu sono ³ þina heila.» Tranquillinus svaradi: «Ef þu villdir rett virda þa hluti, er gerduz um mik ok sono mina, þa mundir þu kenna, at mikill er kraptr Kristz nafns.»

Greifinn svaradi: «Ertu er nu Tranqvillinus?» Hann svaradi: «Er var ek hingat til, en þegar ek truda Kristi, þa fann ek heilsu hugar ok likams.» Greifinn mælti: «Til þess synumz ek gefit hafa frest sonum þinum, at þeir leiddi þik i sina villu, en eigi at þu leystir þa fra villu.» Tranqvillinus svaradi: «Virtu rett, hvat villa er, eda hvat villuverk megu heita.» Greifinn mælti: «Segdu ok þa, hvat villa er?» Tranqvillinus svaradi: «En fyrsta villa er at ganga dauda stiga en hafna lifs götu.» «Hvat er dauda stigr» sagdi greifinn. Tranqvillinus svaradi: «Syniz þer eigi dauda stigr vera at eigna guddoms nafn daudum monnum, ok luta stocki ok steinum?» Greifinn mælti: «Eru eigi þat gud, er ver göfgum?» Tranqvillinus svaradi: «Sialfir lesit þer þat i bokum ydrum, hversu grimt var kyn þeira, eda hversu illir upprunar eda herfiligt lif, eda hversu vesaligr var daudi þeira. Eda mundi eigi gud vera fyrr a himni, en Odin var konungr i Krit, þa er hann át hold sona sinna, sem þekr ydrar segia? Miok villaz þeir, er Þor son hans etla elldingum styra, þann er ser sialfum styrdi eigi fra oðefum hlutum, ok fódur sinn let meida, en atti systur sina at eiginkonu. Fyrr hvi se eigi villa at trua a þa menn, er Romaborgar lög fyrirdæma, en hafna almatkum gudi, þeim sem a himnum er, en göfga stock ok stein ok kalla þat gud sinn?» Greifinn mælti: «Síþan er þer tokut at lasta gud, þa hefir Romaborgar lydr ordit fyrir mörgum sköðum.» Tranqvillinus svaradi: «Er eigi þat satt, er þekr ydrar segia, at .iii. þusundir ok .xx. Romaborgar lyds fello a einum degi, þa er þeir blotudu Þor. Margir adrir skadar ok óáran ok herleidingar ok manntapanir urðu a Romaborgar lyd, fyrr en menn trudu a einn gud. En síþan er osyniligr gud var göfgadr, þa tok Romaborgar lydr at fagna fridi. En þer kennit eigi gud, er ydr veitir allt, þat er gott er, ok kennit skepnunni þat, er skaparinn veitir.» Greifinn mælti: «Ef sa er gofgandi, er flest gagn veitir, þa er synt at trua a solina, er allan heim lysir ok vermir iðrdina, at gras megi groa.» Tranqvillinus svaradi: «Ef göfugr madr sendir þrel sinn at fera godan grip nockurum manni, þa mundi heimslíkt þickia at göfga þrelinn, en orøkia þann er giðfna sendi. Ef ver eignum konungum en eigi þrelum þat, er þeir senda oss korn a skipum, þott þrelar fari med, þa er þó miklu skýlldara at göfga gud þann, er sol ok tungl ok öll skepna þionar bodordi hans.» Greifinn mælti: «Ef einn er osyniligr gud, sa er þer göfgit, þa munu þer eigi Krist göfga, þann er sénn var ok heydr ok krosfestr ok syndi öll merki mannligrar ostyrktar i

- pjal sinni. Tranqvillinus svaradi: «Rettliga mættir þu þessa spyria, ef þu hefur radit at trúa sönnu, þviat ötrum mauni syniz allt þat onytt, er hann vill eigi trúa. En spakr madr demir makliga um alla hluti. Ef þu ertir fingrgull gott ok dyran gimstein, ok felldir þu þat i saur, þa mundir þu senda þrela þina at taka þat or sauri; en ef þeir metti þat eigi finna, þa mundir þu leggja nidr prydi þina ok skrydaz þrels klædum ok stiga nidr i saurpyttinn ok retta hendr þinar i saurpyttinn ok leita gullzins, þar til er þu fyndir, ok sidan mundir þu þva þat ok gera þer þat enn at handaprydi.» Greifinn mælti: «Til hvers kemr þessi demisaga?» Tranqvillinus svaradi: «At ek syna þer, at ver göfgim einn gud osynligan.» Greifinn mælti: Hvat er fingrgull ok gimsteinn, er i saur fell?» Hann svaradi: «Gull merkir likam mannz, en gimsteinn öndina, þviat einn madr er önd ok likamr, sva sem eitt fingrgull er bæði saman gull ok gimsteinn. Ef þer þickir gull þitt gott, þa er þo Kristi meiri elska a mannum. Þu sendir þrela þina, ok mattu þeir eigi na. En gud sendi spamenn sina ok mælti við þa af himni, at þeir leiddi mannkynit fra syndasauri, ok mattu þeir eigi þat gera. Þu lagdir nidr pryðiföt þin ok stett i saurpytt med þrels buningi ok rettir hendr þinar i saur eptir gullinu. Kristr legdi guddom sinn ok tok a sik þrels likam ok steig nidr af himni i þenna heim ok retti hendr sínar i saur þrela vorra, ok tok a sik þjal þa, er ver vorum verdir, en gerdi oss prydi handa sinna ok þo oss i skirnarvatni af syndasauri. En ef þrelar þinir neita þik vera drottin sinn, þa er þeir sæi þik i þrels buningi, þa myndi þer þeir þickia dauða verdir; sva munu þeir ok eigi fordaz eilifar þjalir, er fyrir þer sakir neita Krist vera drottin sinn, er hann tok þrela likam a sik.» Greifinn mælti: «Til þess syniz mer þu hafa bedit frest sonum þinum, at þu samnadir at mer gamalmannz ræðum slikum.» Tranqvillinus svaradi: «Eigi etla lærisveinar Kristz lengi fyrir, hvat þeir skulo tala i ögliti rikismanna, þviat drottinn mælti sva: eigi þurfit þer þat hugsa, hveriu þer skulut svara rikismonnum, þviat ydr mun gefaz af gudi þat, sem þer skulut mæla, þviat þer mælit eigi sialfir, heilðr heilagur»
- þeira Petrs ok Pals vard hann gripinn af heidnum monnum ok grioti bardr ok kastad liki hans ut a ana Tibr. En Klaudius ok Nicostratus, Castorius ok Victorinus ok Simp[hor]ia[nus], þa er þeir leitudu likama med særströndu, þa urdu þeir teknir ok leiddir fyrir borgargreifa, þann er Fabianus het, ok teygdi hann þa til blota,

ok matti æ einga lund snua hugskoti þeira fra tru Kristz. En er þeir voru þrysvar æ mot leiddir ok kvaldir, ok helldu fastliga tru sinne, þa woru þeir færdir æ sæ ok saukt þeim þar nidr, ok foru andir þeira til guds. Þæa lögdu heidnir menn fe til höfuds kristnum monnum ok sendu flugumenn til at væla þa.

¹Torqvatus het fiskimadr nockurr, er kristinn sagdiz² vera, ok tok Gaius pavi vid honum, þviat hann vissi eigi flerd hans. En er Tiburcius [pruðr drengr³ avitadi opt Torqvatum um þat, er hann var hársidr ok breyttinn i buningi, svefnugr ok fastadi litit⁴, ok var galaus i allri atferd, þa let Torqvatus, sem⁵ hann 10 mundi eigi reidaz vid þessa avitan; en þo gat hann sva gert af vél sinni, at þeir Tiburcius urdu badir teknir af heidnum monnum ok leiddir fyrir greifann. Fabianus spurdi enn ellra fyrr bæði at tru ok nafni. Torqvatus nefndiz ok letz⁶ kristinn vera. Fabianus mælti: «Veiztu eigi, at konungar lata pina þa menn, er eigi blota 15 godom?» Torqvatus svaradi: «Sia madr er lërifadir minn, ok mun ek sva gera, sem hann gerir.» Fabianus mælti vid Tiburcium: «Heyrdir þu, hvat Torqvatus sagdi?» Tiburcius svaradi: «Hvat þarf Torqvatus at segiaz kristinn, þviat kraptr nafns guds reidiz þeim, er liuga a hann, þviat þeir er sannliga eru kristnir, hallda 20 sik fra [allri munugd⁷ til allrar sidsemi. Truir þu þvi, at sa madr se kristinn, er hann lëtr [hanga hár⁸ um herdar ser ok glikiz blotmonnum i buningi [ok i allri atferd⁹? Eigi vill Kristr þiggia slíka þrela. I þvi muntu bradaz reyna lygi at honum, er hann sagdi sik kristinn vera ok [gera eptir mer¹⁰. Nu mun hann þat 25 syna, hvilíkr hann hefir e verit.» Fabianus mælti vid Tiburcium: «Þat er þer heillt rad¹¹, at þu hafnir eigi bodordum konunga. Tiburcius svaradi: «Ecki finn ek heilla rad öndu minni en hafna godum ok gydium ydrum, en iata einum drottnei Jesu Kristo sönnum gudi.» Torqvatus mælti þa: «Eigi at eins er hann sialfr¹² 30 grimmr, helldr teygir hann marga menn fra blotum ok segir aull god diöfla vera, ok nemr hann eða kennir¹³ galldra ok folkyngi nêtr ok daga.» Tiburcius svaradi: «Liugvottr verdr [eigi opindr¹⁴. Sia madr, er þu, göfugr domandi, matt lita, hann er til enskis 35 annars med kristnum monnum staddr, nema til þess at hann seli 36

1 Her begynnder atter A; B har Overskriften: Fra Torqvato illum manne.

2 þettiz B. 3 [pryðidreingr B. 4 litt B. 5 at B. 6 kvaz B.

7 rettet; munugd A; [likams munudum B. 8 [lafa hær nidri B.

9 [sinum ok i öllu atferli B. 10 [eptir mer mundu ganga B.

11 til hialpar tilf. B. 12 kristinn ok tilf. B. 13 lagsmonnum 40

sinum tilf. B. 14 [alldri opinberr B.

þa til písla, ok synir¹ hann sik kristnum monnum sem kristinn, en heiðnum sem heiðinn, ok er hvarigum trur. Ek avitapa hann um osidsemi sina, er hann át ok drack, þar til er hann spio, ok svaf, þa er adrir voru a þenum; en nu avitar hann kristna menn
 5 ok regir ok eggjar ohreinan domanda, at hann reidiz oss [ok fysisir oss at blota diöflum². Se ek fysi þina, lita ma ek grimleik [hiarta þins³; hvatki er þu hefir frammi i gegn kristnum monnum i ognum ok kvölum⁴, vid öllu eru ver bunir, því er oss kemr at hendi; eigi hredumz ver utlegdir, þvíat allr heimr er oss utlegd,
 10 ok eigi píslir, þvíat þa leysumz ver ur myrkvastofu þessa heims; ok eigi hredumz ver elld, þvíat meiri er girndarelldr, sa er ver stigum yfir.] Fabianus mælti: «Gialltu þik kyni þínu, ok ver gödfugr, sem þv att kyn til; en þu ert nu oltinn i þa otign, at þu ert píslar verdr ok dauda.» Tiburcius svaradi: «Er þat domr ins
 15 vitrazta domanda, at ek se af því [ætlaeri, at ek göfga eigi ohreinan anda Odin eda Freyio portkonu, ok af því písla verdr, at ek gaufga sannan gud⁵, þann er a himnum er ok til þess kom af himni til iardar, at madr mætti stiga af iördu til himins.» Þa let Fabianus bera glædr fyrir fêtr honum ok mælti: «Kiostu annathvart, at þu
 20 brenn reykelis á glodum þessum, eda gack berum fotum a glædrnar.» Þa gerdi Tiburcius krossmark fyrir ser ok geck yfir glædrnar ok mælti vid greifann: «Legg þu nidr otru þina, þvíat einn gud, sa er ver iatum, reðr fyrir allri skepnu sinni. En ef þu matt nockut i nafni Þors þins, þa rettu hönd þina i vellanda vatn, ok reyn, ef
 25 Þor⁶ þinn [hlífir þer⁷; þvíat mer syniz i nafni drottins mins Jesu Kristz, sem ek ganga um fagra bloma, þvíat öll skepna pionar bodordi skapara sins.» Fabianus mælti: «Ollum er nu audsynt, at Kristr ydvarr kendi ydr folkyngi.» Tiburcius svaradi: «Þegi, [vesöl tunga⁸, ok lat mik eigi heyra, at þu geyir heilagt nafn
 30 drottins.» Þa reiddiz Fabianus ok lét til högs leida Tiburcium a götu þa, er Lavikana heitir, þriar milur fra Romaborg, ok var hann þar hoggvinn ok i þeim enum sama stad grafinn. Ok verda þar margar iarteinir allt til þessa dags.

9 Sidan [let Torqvatus Castulum verda höndladan husbonda¹⁰
 35 guds votta, ok var hann þrysvar a moti hafdr ok pindr, ok hellt

¹ saal. B; syniz A. ² [tilf. B. ³ [rads þins ok velar briostz þins B. ⁴ eda i skandum tilf. B. ⁵ [saal. B; dauda verdr, er ek göfga eigi diöfla, helldr Krist guds son A. ⁶ Þorr B. ⁷ [hlíf þer vit bruna B. ⁸ [vesall madr B. ⁹ Fra Kastulo Overakr. B.

¹⁰ [gerdi Torqvatus svo, at Kastulus vard haundladr husbondi B.

fast¹ tru sinni. Ok eptir þat var hann settr i grof kvíkr. ok mokat a hann sandi ok grioti, ok for sva til guds med sigri. Þa voru þeir Marcellianus ok Markus teknir ok bundnir vid eitt tre badir, ok [voru berfettir a bröndum², ok melli Fabianus vid þa: «Þar skulut þit standa badir fastir, til þess er þit blotit godum,³ ok munu þit þa leysaz fra pislum.» Þeir³ svorudu: «Alldri höfum vit iafnvel verit staddir, þviat nu stöndum vit fastir i ast guds; ok veri sva vel, at vit stöðim her⁴, medan vit lifdim.» En er þadan leid dagr ok nött, þa let Fabianus leggja a þeim spiotum. Þar er þeir stodu, ok foru sva til dyrdar ok voru grafnir a götu¹⁰ þeiri, er Appia heitir, tver milur fra Romaborg.

⁵ Sidan vard uppvist, at Sebastianus var kristinn, ok var þat sagt Diocletiano konungi, ok let Diocletianus kalla haun til sin, ok melli: «Ek gerda þik inn ęzta mann i hird minni, en þu leyndiz allt hingat til at þvi, er þu gerir i gegn heilsu minni ok i gegn¹¹ godum vorum.» Sebastianus svaradi: «Fyrir heilsu ydvarri ok⁶ allz Romaborgar lyds göfgada ek einn sannan gud, þviat ek truda þat orar vera at trua a stock eða stein.» Þa let Diocletianus leida Sebastianum a völlum ok binda ok hafa at skotspeni. Þa var skotit a hann örum öllum megin, unz hann var allr utan sem biarnigull.²⁰ Ok ętludu allir hann dauðan ok foru a brott. En kona su, er átt hafði Castulus, hon het Herena, kom til um nöttina at grafa Sebastianum; ok [lifði hann⁷, ok leiddi hann heim med ser, ok tok hann heilsu eptir fa daga. Þa badu kristnir menn, at hann mundi flyia. En hann stod a loptridi nockuru, þa er konungarnir¹⁵ gengu [hia honum⁸, ok melli hann vid þa: «Mikit liuga blot-byskupar at ydr, er þeir segja kristna menn vera ovini Romaborgar velldis, þar sem af þeira bönum [þrifaz ok⁹ þroaz allt Romaborgar velldi.» Diocletianus melli: «Ertu Sebastianus, sa er ver letum pina⁹ fyrra dag?» Sebastianus svaradi: «Til þess let¹⁰ gud mik lifna, at ek [segda þat¹⁰ öllum lyd, at þer demit rangt. Þa er þer latit pina þrela Kristz.» Þa let Diocletianus beria Sebastianum stöngum til bana ok kasta liki hans i keytu diupa, at eigi göfgadi kristnir menn hann. En heilagr Sebastianus vitradiz i draumi sidsamri konu, þeiri er Lucina het [ok melli vit hana:¹⁵ «Leitadu liks mins. ok guntu finna þat hanga a staur i gang

¹ hann fastri B. ² [latnir standa berfettir B. ³ brædr B.
⁴ fast tilf. B. ⁵ Um lifat Sebastiani pislavottz Overstr. B. ⁶ fyrir þrifum tilf. B. ⁷ [fann hun hann lifanda B. ⁸ [tilf. B. ⁹ hafa at skotspeni B. ¹⁰ [bera þat fyrir B.

nockurum, ok hefir þat eigi nidr fallit i saur; þat skalltu færa i stad þann, er Catacumbas heitir, ok grafa hia fotum Petri ok Pauli guds postola.¹ Lucina² for þegar um nottina med huskarla sina ok fann [likam heilags Sebastiani ok færði til þess stadar³, sem hann hafði bedit, ok grof vandliga, ok var þar a þenum .xxx. daga ina næstu. En er fridr gerdiz kristnum monnum [nockuru sidar⁴, þa let heilög Lucina gera kirkiu ur husi sinu ok lagdi þar til öll auðefi sin, ok þionadi þar gudi⁵ alla efi sina. Enn seli Sebastianus var pindr enn .xiii. kal. Februarij srikianda drottnei vorum Jesu Kristo, þeim, er med fedr ok helgum anda lifir ok rikir gud um allar alldir. Amen.

¹ [*saal. B*; En hon *A*. ² [*saal. B*; lik Seb. fest a stauri einum ok ferði til kirkiu Petrs postola ok Pals *A*. ³ [eptir nockura vetr *B*,
⁴ sialf *tilf. B*. ⁵ at *tilf. B*.

SEPTEM DORMIENTES.

Fragment.

(Cd. 623 qv.)

.vii. dormiencium.

A þeim dægum er Decius var keisari, þá fór hann í margar ⁵
borgir at briota niðr cristni guðs oc eyða cristnom monnom. En
er hann com á Asialand í borg þá, er Effesus hei[tir, þá] lét hann
eða scurþgoða villo oc hof í borginni. En dioful(!)inn greniði í
hiarta hans, oc bæþ hann þegar ællom hæfþingiom [at] blota í
hverio hovi. Þá samnapisc allr fíolþi borgarly[þs til] bloz, oc ¹⁰
lagði reyc oc illan dæn um borgina innann af blótun þeira, oc
gerþisc mirkr(!) yfir þeim oc in svartasta þoca. En gratr oc hrig-
leikr(!) com yfir alla cristna menn, oc falusc þeir oc hulþo andlit
sin. A inom þriþia degi bæþ enn grim masti konongr at taka
cristna menn oc neyða til blóta. Þá drifu til gyþyngar með ¹⁵
heipnom monnom oc leitubu þræla guðs oc drogu ór fylcsnom oc
or hellom oc gráfom [oc] neyddo þá til blota. Þá voro pindir
þeir allzkyns pislom, er egi villdo blota, [oc la]go likamir þeira
ómyllidir, oc baru foglar oc dyr hré guðs váttá í munni ser, oc
rann blóþ þeira of streti sem vatn of gætr, oc varo hæfþ þeira ²⁰
fest á garðstæra. En af mikilleic kvala oc ofriðar varþ hrézla oc
hrygleikr yfir ællom cristnóm lyþ, oc báþo allir með saru hiarta
ser hialpar af guði oc staþremmi oc tru oc þolinmæði, at þeir mætti
standasc pislir. A þeim dægum selldo fęþr sono sina til dæða.
eða synir fęþr, oc mat[ti en]gi aþrom trua. En guðs ast, su er ²⁵
send er í briost heilagra manna, ste yfir illzko þessa með styrc oc
þolinmæði.

A þeirri tíð fundusc .vii^{tem}. hinir gæfgustu guðs vinir Maxi-
mianus, Malcus, Martinianus, Dionisius, Serapion, Constantinus oc
Johannes, þeir varo styrkir í tru guðs oc meddo hvern dag líkami ³⁰

- sina i fæstom oc i [þena]halldi oc i hrygleik þeim, er þeir sa yfir
 allo cristno lípi. En ávallt er konongr for til bloz oc lýr hans,
 þa falusc þessir .vii^{tem}. [oc gin]gu inn i þenarhus oc hnegþo(!) hofuð
 sin oc dægþu andlit sin i tarum fyrir guþs sakir oc i agliti hans.
- 5 En cunnir menn þeira sviku þa oc hugþu at, hvert þeir færi fra
 blóti, þa er ap(r)ir blotþu, oc fundo menn þa á þenom i einom
 staþ. Þa gingo inn ovinir en(s) sanna guþs fyrir Decium konong
 oc melto: «Lifi þu ei i fegr(þ) rikis þins, hinn milldasti konongr!
 þu letr samna monnom of langan veg til blóta, en nagrannar þinir
 10 fyrirrita þic oc hliþa(!) egi boþorþi þino, oc sykva hæfþingia þina
 oc lifa at siþ cristinna manna oc blóta egi. Magsimianus greva
 son, þess er mestr var i ríki þino, oc sex laxmenn hans, þeir er
 ens mesta kyns ero i þessi borg, þeir fyrirrita boþorþ þínn oc blota
 egi goþum varum odaþligum.» En er konongr heyrþi þetta, þa
 15 reiddisc hann oc let þa leiþa i bræt ór þenarhusi oc fyrir domstól
 sinn, oc mælti hann við þa: «Fyr hvi blotiþ er egi goþom þeim,
 er allr heimr blotar, oc glikisc enom stærstum hæfþingiom oc iamn-
 alldrum yþrom? Gangit nu til oc blotiþ goþum, sva sem yþr er
 seyllt oc allir menn gera.» Magsimianus svarapi: «Ver eigom gud
 20 á himni, þann er scop himinn oc iorþ, honom færum ver forn oc
 syni hans, er sendr var i þenna heim, oc helgom anda hans, þeiri
 ósundrscilligri þrenningo ferom ver lof fórn oc goþann ilm, þat er
 avaxtr erviþis vars. En egi færum ver seurgoþum fornir, sem er
 færit, oc egi blotum ver dioflom ne særgum hreint hiarta vart.»
- 25 Decius mælti: «Þvi at er scilit yþ[r fra] blotum oc fyrirletuþ vellði
 rikis mins, þa scola þer scylþir(!) fra vinattu minni, unz ec gef
 mer tom til at dæma of yþr oc saca yþr of þessi mál yþr, þviat
 egi er gott at glata yþr á unga alldri oc lita fegr(þ yþ)ra i
 kvælom. Fyr því gef ec yþr frest, at er higgip(!) at yþr oc lift.»
- 30 Þa lét konongr leisa(!) af þeim bænd oc let þa a bræt fara. En
 hann fór til annarra borga, oc var þar grimmastr sem [þa var] hann.
- En Maximianus oc laxmenn hans gerþo rettleði guþs með tru,
 oc hæfþo gull oc silfr af frendom sinom oc gafo þurfamonnom
 leyniliga oc melto með sér: «Færum a bræt ór borg þessi oc færum
 35 til hellis ens mikl[a, er] er i fialli því, er Celius heitir, oc verom
 vér þar ottalæsir á þenom, unz Decius kemr aptr at dæma of oss,
 en guþ geri við oss at vilia sinom oc láti oss taka eilifa dyrþ
 truapra piningarvatta sinna.» En er þeir melltusc þetta við goþir
 vinir, þa foro þeir til hellis oc hæfþo silfr með sér til atvinno, oc
 40 varo þar marga daga a þenom oc biðu þatan guþs miscunnar. En

þeir settu ein(n) þeira (er Marcus het) til þess at þiona þeim. En sa hafði silfr með sér og fór til borgar í staðkals buningi at carpa þeim mat, og gófu hann misconu við æma menn, og sagði lagsmonnom sinom all típendi, þá er hann frá í borginni. En eftir marga daga com Decius konungur aptr í Effesom og barð þegar rikismonnom at blota, og var leitað Maximianum og lagsmanna hans. Þá com ogn og hrezla yfir alla trúnað menn, og fleðu þeir scyndiliga frá ægliti Decij konungs. Marcus fleð[i or] borginni og hafði bráð lit þá með sér til bræðra sinna, og sagði þeim, at Decius v[ar] kominn í borg og let magna bló[t, og at] þeira var leitað allra laxmanna. Þá urðu guðs vátar hryggvir, er þeir heyrðu þetta, og fello til iarbæ og báðu guð miskonnar með tárur og fálu andir sína guði á hendi. En er þeir settusc til matar allir, þá fylldose ægo þeira tára og hiortu þeira ogleði. En eftir solarsetr sofnuðu þeir allir, þviat ægo þeira þyngþusc af tarum og af ahiggio(!) hiarta þeira. En guð misconsamr gaf þeim hvíld og hoglig bið iarteina þeira, er hann villði vitra á sinni tíð. En þeir visso egi, hversu þeir svavo eða hvar guð hirði andir þeira, en þeir hvíldo allir á iorðu af líkam sva sem sofnend[r, og la] silfr þeira hia þeim. Þat er þeir hafðu þangat haft.

En enn næsta dag at morni lét Decius leita þeira of borg alla, og fundose þeir egi. Þá mælti hann við ráðgjafa sína: «Mikil(!) afsak(n)i er mér at þessom enom ungum monnom, er hirts mesta kyns ero; þeir ætluðu, at ec reiddome þeim of óhlyðni»

þeir upp biartir at aliti og sungu lof guði, sem þeir voru vanir. En engi var dæðalitir á andliti þeira, egi voru funuð kleði þeira engi var elli á líkamom þeira, og sva þotti þeim, sem þeir (hefði) eina nött sofit og vaknað at morni þeirrar nætr. Ahiggia(!), er þeir sofnuðu, var all í briosti þeim, og etluðu þeir, at Decius konungur leitaði þeira. Þá litu þeir til Marcus, þess er vanr var at þiona þeim, og spurði Magesimianus, hvat of þá hefði rett verit í borginni. Marcus svaraði: «At þvi er mér scyldisc(!), var várr leitað, til þess at ver blétim með æprum borgarmannum. En guð veit, hvat Decius hefir oss hugat, en ver hyggjom at, hvat ver scolom gera.» Maximianus respondit: «Verom bunir, bræðr, at coma fyr demistól Cristi, og hrepomsc egi dómstól þessa konungs, og neitum egi lífi þvi, er ver hafom fyr tru sonar guðs.» Þá mæltu þeir við Marcus: «Tak þu silfr og carp oss meira bráð, en þu keyptir í ger. og

verð vis oc kunn segia oss, hvat Decius demir um oss.» Þá reis
 Malcus snema up, sem hann var vanr. ok hafði silfr með ser. En
 þat var mót á silfri, er gek en fyrsta vetr ríkis Decij konongs.
 En þa voru lípnir .lxx^{ta}. .ii^o. .ccc^{tum}. vetra¹. Sva (lengi) hafðu
 5 þeir sofit, en þeir hugbuse eina nott sofit hafa. En er mo[rgi]nn
 var, þa gek [Malcus] út oc sa steina marga uti fyr hellisdurom, oc
 undrapisc² hann þat. Þa for hann til borgar með hreðlo oc hugði
 þat, at [hann] mundi kendr verða oc leiddr fyrir Decium [konong].
 En hann vissi egi, at Decius va[r fyr] lango i molldo funaþr. En
 10 er Malcus nalgapisc til borgarlyps(!), þa sa hann cross³ reistan up
 yfir borgarhlipit. Þa leit hann ollom meginna a crossinn oc hugði
 at, hvi þat m[und]i gegna, oc fór hann til annars hliþs oc sa þ[ar]
 annan cross³. Hann undrapisc [þetta, e]r honom syndisc all ænnr
 ge[rþ] a borginni, en hann vissi van, oc kendi hann egi borgina.
 15 Þa for hann aptr til ons sama hliþs oc gerði crossmark fyr andliti
 ser oc melti i hug ser: «Hvi gegnir þat, e[r i] ger var þe[tt]a
 crossmark fólgit, en nu er þatt(!) berliga up r[eist] i borgarhlipom?
 Hvi se þetta egi dræmr eða nækr spaleix syn, er fyr mik berr.»
 Síðan hulpi hann hafut sitt oc gek inn i borgina. En er hann
 20 com til torgs, þa heyrði hann marga menn mela oc sveria i nafni
 Jesu Cristi, oc oapisc hann i hug ser oc melti: «Hversu matti sva
 mikil scipun verða a cinni nott? I ger matti engi diarfliga Xrist
 nefna, en nu nefna hann allar tungur. Vist hygg ec þessa abra
 borg vera en egi Effesum, þviat sia er allt annan veg gor, [oc er]
 25 her cristinna manna mal.» Þa nam hann stápar. En ungr maþr
 rann til hans, oc spurði hann þann, hvert heiti væri borgarinnar.
 En sa sagði, at su borg het Effesus. Þa melti Malcus við sialvan
 sí: «Út mun ec ganga or borg, at egi villome ec oc hitta ec
 helldr aptr til þeira⁴, er mic sendo, þvit ec sialfr mac egi styra
 30 hug minom.» Þessa hluti alla sagði Malcus sialfr eptir ser, þa er
 hann com til hellis oc vitroþ var uprísá þeira.

En er Malcus villdi ganga ut or borginni, þa com hann at,
 þar er menn selldu bráþ, oc tok [hann] sil[fr] or siopi oc selldi
 þeim. Þeir litu a silfr hans, er a torgino varo, oc undropose, oc
 35 sa hverr til annars. Þa tok hiarta hans at hreþasc oc etlapi, at
 þeir kendi hann oc villdi selia De[cio konongi], oc melti hann við
 þa: «Bráþ vil ec hafa af yþr fyr silfr þat, er ec sellda yþr.» En
 þeir [g]rip[o] hann hændom oc spurðu hann: «Hverr er þu eða

1 .v^r. Cd. 2 undrazisc Cd. 3 .f. Cd. 4 at egi villdi ec tilf. her Cd.,

40 *men disse Ord ere som urigtige underprykkede af Skrivenen.*

h[vert] er nafn þitt. Seg þu oss, hvar þu fan[t fo]rnt fe, oc mun-
om ver egi segia eptir [þer]. En ef þu vill egi þat, þa monom
ver selia þic til daþa.» Malcus fann enge svar til at sinni¹ at
svara þeim fyr hrezlo sakir, helldr melti hann sva i hug ser:
«Þat er nu heimt at mér [ve]slom, er ec hreþomc egi.» En er
þeir sa, at hann þagði oc svaraði þeim egi, þa lægðo þeir band a
hals honom oc drogo hann of streti i miþia borg. En þa tífendi
foro um borgina, at maþr var hænlaþr, sa er fornt fe² hafði meþ
ser. Þa samnaðisc saman margr lyþr oc melti: «Sia maþr er ut-
[len]dr, oc hæfom hann alldregi senn.» Oc allir undruðosc. oc
kendi engi hann. En þo treys³

APPENDIX.

(Den latinske Legende efter Jacobi a Voragine Legenda Aurea.)

De septem dormientibus.

Septem dormientes in civitate Ephesi orti sunt. Decius autem
imperator persequens christianos cum venisset Ephesum, iussit
ædificari templa in medio civitatis, ut omnes cum eo miscerentur
sacrificiis idolorum. Cum ergo omnes christianos inquiri iussisset
et vinctos aut sacrificare aut mori compelleret, tantus pœnarum
terror cunctis inerat, quod amicus amicum et filium pater et patrem
filius abnegabat. Tunc in illa urbe inventi sunt christiani septem.
Maximianus, Malchus, Marcianus, Dionysius, Johannes, Serapion
et Constantinus, qui hoc videntes nimis dolebant. Et cum essent
primi palatii, sacrificia idolorum spernentes in domo sua se
celabant et ieiuniis et orationibus vacabant, accusati igitur ante
Decium statuuntur et comprobati veraciter christiani dato iis resi-
piscendi spatio usque ad reditum Decii dimittuntur; at illi patri-
monium suum interim inter pauperes expendentes inito consilio in
montem Celion secesserunt et ibi esse secretius decreverunt. Diu
ergo sic latentes unus eorum semper ministrabat, et quoties intrabat

1 .s. Cd. 2 Y Cd. 3 Slutningen mangler.

urbem, figura se mendici et habitu vestiebat. Cum ergo Decius in urbem rediisset et eos ad sacrificandum perquiri iussisset, Malchus minister eorum territus ad socios rediit et iis furorem imperatoris indicavit. Qui cum graviter terrentur, Malchus allatos panes iis apposuit, ut cibo confortati fortiores ad prælium redderentur. Postquam autem cœnabant sedentes et colloquentes in luctu et lacrymis, subito, sicut Deus voluit, dormiverunt. Mane facto cum quæsi fuissent et inveniri non possent et Decius doleret, quod tales iuvenes perdidisset, accusati sunt, quod hucusque in monte Celion latuissent et sua christianis pauperibus erogantes in suo proposito permanerent. Iussit ergo Decius, ut parentes eorum adessent, et comminatus est iis mortem, nisi de iis dicerent, quidquid scirent. Illi autem eos similiter accusaverunt et divitias suas pauperibus expendisse conquesti sunt. Tunc cogitans, quid de iis faceret, nutu Dei iussit os speluncæ lapidibus obstrui, ut ibi morerentur fame et inopia circumclusi. Quod ministri quidem fecerunt, et duo christiani Theodorus et Rufinus eorum martirium describentes caute inter lapides posuerunt. Mortuo igitur Decio et tota illa generatione post annos .ccclxxii. anno .xxx. imperii Theodosii pullulavit hæresis eorum, qui negabant resurrectionem mortuorum, unde contristatus Theodosius christianissimus imperator, quia fidem tam impie agitari videbat, indutus cilicio sedens in interiori loco per singulos dies flebat. Quod videns misericors Deus consolari lugentes et confirmare spem de resurrectione voluit mortuorum et thesaurum suæ pietatis aperiens ita prædictos martires suscitavit. Misit siquidem in cor cuiusdam civis Ephesi, ut in illo monte ædificaret stabula pastoribus suis. Cæmentariis speluncam aperientibus surrexerunt sancti et se invicem salutantes putabant se tantum una nocte dormivisse et prædianam tristitiam recordantes interrogaverunt Malchum, qui iis ministraverat, quid de iis Decius decrevisset. At ille respondit, sicut dixit in sero: quæsi fuimus, ut idolis immolemus. Ecce quod de nobis cogitat imperator. Respondit Maximianus: et Deus scit, quod non sacrificabimus. Cumque socios confortasset, iussit Malcho, ut emturus panes ad urbem descenderet et plures quam heri afferens panes, quæ iussisset imperator, rediens nuntiaret. Tollens ergo Malchus quinque solidos de spelunca exiit et videns lapides miratus est, sed aliud cogitans parum de lapidibus cogitavit. Veniens igitur timidus ad portam urbis valde miratus est videns superpositum signum crucis, unde pergens ad alteram portam, dum idem signum invenit, ultra modum

miratus est videns omnes portas signo crucis appposito et mutatam civitatem, signansque se ad primam portam rediit existimans se somniare. Unde se confirmans et vultum operiens urbem ingreditur et veniens ad venditores panum audivit homines loquentes de Christo et amplius stupefactus ait: quid est, inquit, quod heri nemo Christum audebat nominare, et nunc omnes Christum confitentur? puto, quod hæc non est Ephesorum civitas, quia aliter ædificata est, sed aliam civitatem nescio talem. Et cum interrogans audivisset, hanc esse Ephesum, errare veraciter se putavit et redire ad socios cogitavit, accessit tamen ad eos, qui panem vendebant, et cum argenteos protulisset, mirati venditores dicebant ad invicem, quod ille iuvenis antiquum thesaurum invenisset. Malchus vero eos ad invicem loquentes videns putabat, quod vellent eum trahere ad imperatorem, et territus rogavit eos, ut se dimitterent et panes et argenteos retinerent. At illi tenentes eum dixerunt ei: unde es tu? quia thesauros antiquorum imperatorum invenisti, indica nobis et erimus socii tecum et celabimus te, quia aliter celari non potes. Malchus vero non inveniebat, quid diceret illis, præ timore, illi vero videntes eum tacentem misso fune in collo eius trahebant per vicos usque in medium civitatis, et exiit rumor ad omnes, quod quidam iuvenis thesauros invenisset. Congregatis ergo ad eum universis et eum mirantibus volebat iis satisfacere, quod nihil invenerat, et circumspectans omnes a nemine cognosci poterat, et prospiciens in populum volebat cognoscere aliquem de consanguineis suis, quos veraciter vivere putabat, et nullum inveniens stabat quasi insanus in medio populi civitatis. Quod cum audivisset sanctus Martinus episcopus et Antipater proconsul, qui nuper in urbem advenerat, mandaverunt civibus, ut eum caute adducerent et argenteos eius. Cumque a ministris traheretur ad ecclesiam, putabat, quod duceretur ad imperatorem. Episcopus igitur et proconsul mirantes argenteos interrogaverunt eum, ubi thesaurum incognitum invenisset. At ille respondit, se nihil penitus invenisse, sed de sacculo parentum suorum eosdem denarios habuisse. Et interrogatus, cuius civitatis esset, respondit: bene scio, quod huius civitatis sum, si tamen hæc est civitas Ephesorum. Proconsul dixit: fac venire parentes tuos, ut testentur pro te. Quos cum nominasset et nullus eos cognosceret, dicebant eum se fingere, ut aliquo modo evaderet. Et ait proconsul: quomodo credimus tibi, quod hoc argentum parentum tuorum fuerit, cum scriptura eius habeat plus quam trecentos septuaginta septem annos et sit

primorum. dierum Decii imperatoris et in nullo similes sint argenteis nostris? Et quomodo parentes tui ante tantum tempus fuerunt, tu vero iuvenis vis decipere sapientes et senes Ephesi? Idcirco iubebo te legibus tradi, donec confitearis, quid invenisti. Tunc
 5 procidens Malchus ante eos dixit: pro Deo, domini, dicite mihi, quod vos interrogo, et ego dicam vobis, quod est in corde meo. Decius imperator, qui fuit in hac civitate, ubi nunc est? Episcopus dixit: fili, non est hodie in terra, qui Decius nominatur, imperator autem fuit ante longum tempus. Malchus autem dixit:
 10 in hoc, domine, ita stupeo et nemo credit mihi, sed sequimini me et ostendam vobis socios meos, qui sunt in monte Celio, et ipsis credite. Hoc enim scio, quod a facie Decii imperatoris nos fugimus, et ego sero vidi, quod ingressus est Decius in hanc urbem, si tamen hæc est civitas Ephesi. Tunc episcopus cogitans in semet
 15 ipso dixit proconsuli, quia visio est, quam Deus vult ostendere in iuvene isto. Perrexerunt ergo cum eo et civitatis plurima multitudo, et ingressus est primo Malchus ad socios suos, et post eum episcopus ingrediens invenit inter lapides litteras sigillatas duobus sigillis argenteis, et convocato populo legit eas. et audientibus et
 20 admirantibus cunctis, et videntes sanctos Dei sedentes in spelunca et facies eorum tamquam rosas florentes procidentes glorificaverunt Deum, statimque episcopus et proconsul miserunt ad Theodosium imperatorem rogantes, ut cito veniret et miracula Dei nuper ostensa videret. Qui protinus surgens de humo et de sacco, in
 25 quo lugebat, glorificans Deum venit a Constantinopoli Ephesum, et obviantibus ei cunctis adscenderunt simul omnes ad speluncam. Et mox ut sancti viderunt imperatorem, resplenduerunt facies eorum sicut sol et ingressus imperator procidit ante eos glorificans Deum, et surgens amplexatus est eos et super singulos fleuit dicens: sic
 30 video vos, tamquam si viderem dominum resuscitantem Lazarum. Tunc dixit sanctus Maximianus ad eum: crede nobis, quod propter te resuscitavit nos Deus ante diem magnæ resurrectionis, ut credas indubitanter, quod resurrectio mortuorum est. Vere enim resurreximus et vivimus, et sicut infans est in utero matris non
 35 sentiens læsionem et vivit, sic fuimus viventes, iacentes et dormientes et non sentientes. Et his dictis videntibus cunctis inclinantes capita sua in terram obdormierunt et tradiderunt spiritus suos secundum Dei imperium. Surgens autem imperator cecidit super eos flens et deosculans eos, et cum iussisset fieri loculos aureos,
 40 in quibus mitterentur, in ipsa nocte apparuerunt imperatori dicentes,

ut, sicut hactenus in terra iacuerant et ex terra surrexerant, ita eos dimitteret, donec dominus iterum eos resuscitaret. Iussit ergo imperator locum illum inauratis lapidibus adornari et omnes episcopos resurrectionem confitentes absolvi. Quod .ccclxxii. annis dormiisse dicuntur, dubium esse potest, quia anno domini .ccccxlviii. surrexerant, Decius autem regnavit uno tantum anno et tribus mensibus, scilicet anno domini .cclii. et ita non dormierunt nisi .cxevi. annis.

SILVESTERS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

Her byriar Silvesters sögu.

Silvester, er vær hölldum nu messudag i dagh, var ungr selldr
5 til læringar presti þeim er Cirinus het; hann var sidlatr maðr ok
guds vinr göfugr. En Silvester likti bratt eptir godum sidum
prestzsins ok kom til ennar æztu truar kristens sidar. En moder
Silvestri het Justina bædi at nafni ok atferdum, en þat er a vora
10 tungu at þydaz rettlæt. Silvester hafði gestrisni mikla i vanda,
þegar er hann tok at vardveita fe sitt, ok framdi hann þat helldr
af audæfum guds vilia, en hann girntizt eigi þessa heims tignir
ne iardligs fiar. Fra því er sagt einhveriu sinni, at Silvester tok
kristinn mann nökurn i hus sin at gistingu, þann er kominn var
or Antheochia ok bodadi Kristz nafn berliga, en sa het Thimotheus.
15 En þat þordu enn þa faer menn at giðra, þvíat ofridr var mikill
kristnum mönnum i þann tima. En Silvester tok eigi at eins við
honum at gistingu, helldr efði Silvester hann með miklu trausti
ok kenningum. En er Thimotheus hafði framm fluttar kenningar
sinar .ii. misseri ok .iii. manodu ok snuit mörgum lyd til almattige
20 guds, þa vard Timotheus tekinn af heidnum monnum ok selldr
greifa þeim, er Tarqvinius het, hann var borgargreif, en hann let
pina Timotheum mörgum pislum ok let setia hann i myrkvastofu.
En er guds kappi villði eigi blota skurdgodum, þa var hann
höggvinn af manndrapsmonnum ok for hann sva or þessum heimi
5 með sigri gudi til handa, en heilagr Silvester (færði) likam hans
til hus sins ok kalladi þangat Melchiadem byskup, ok helldu þeir
minning pislar hans þa nött alla i guds lofvi. En nockur kristen
kona, su er het Theodora, grof likam hans i gardi sinum skamt

fra leidi Pals postola. Þat verk likaði vel öllum kristnum mönnum, at sa guds piningarvottr væri nær Pali postola grafenn, sva (sem) Timotheus fylgdi forðum Paulo.

2. Sidan let Tarqvinus greifi taka Silvestrum, þvíat hann vænti, at Timotheus mundi att hafa nöckveria aura. En er margir baru þat vitni, at hann hefði eingha aura atta, þa gaf þat greifenn Silvestro at sok, er hann var kristinn, ok lezt honum mundu bana veita, nema hann blotadi sialfkrafi. Silvester svaradi: «Vittu þik fyrirdæmdan vera til eilifra kvala, nema þu truer skiott a drottin varn Jesum Krist son guds lifanda.» Þa reiddizt Tarqvinus greifi ok bad Silvestrum setia i myrkvastofu. Ok enn mællti greifinn: «At öndverðum degi a morgin mun ek lata þer glata i hordum pislum.» Silvester svaradi: «Gudzspialligum ordum mun ek þer svara, a þessi nött enni somu mun önd þin skild fra þer, at þu takir eilifar kvaler, fyrir þat er þu pinir kristna menn, en þa muntu vita þat, at sa er gud, er vær göfgum kristnir menn.» Sidan var Silvester leiddr bundinn til myrkvastofu, en Tarqvinus greifi gæok til bordz at matazt. En þa kom hefnd mikil af gudi yfir hann, þvíat fiskbein stod i halsi honum, ok mattu lækna þvi eigi æ braut koma ne galldramenn, en alla þa nött var hann i miklum naudum ok kvölum, en hann do at morni a þeiri stundu, sem hann ægdi Silvestro pislum ok dauda. Þa foru kristnir menn til myrkvastofunnar ok leiddu a braut Silvestrum med fagnadi. En þa foru þeir þegar til fundar vid Melchiadem byskup, ok vigdi (hann) Silvestrum til prez.

3. En er Silvester var vigdr til prez, þa veitti drottinn honum sva mikla miskunn i kenningum sinum, at allir unnu honum hugastum, þeir er hans kenningum hlyddu ok sönnudu hann guds þræl vera. En er andadizt Melchiades byskup ok for til guds ok vard sottdandr, þa valdi allr (lydr) Silvestrum til pafa, ok var einn ord(romr) allra lærðra manna um þat ok olærðra. En er hann taldi sik sialfr overdan þess velldis, þa var þvi a mot svarat at hann væri fyrr guds vottr en hann væri prestr. Af þessum ordum lydsins var Silvester tekenn til pafva yfir Romaborg, ok syndi hann þat i verkum sinum, at hann var þess velldis makligr, þvíat hann var enn milldasti, ok var öll gæzska audsæ a honum, ok hann var sva a milli audigra ok voladra, at audgir virdu hann sva sem ser sædra audgan, en voladir elskudu hann sem födur fyrir astar sakir; þvíat hann virði eingan mann at tign þessa haims, helldr at sidum godum, ok göfgadi hann þvi frammar hvern mann,

sem hann sa hann heilagligar lifa. Daufheyrdizt hann vid bak-
mælum ok sagdi sva, ath rog bakmalugs vegi önd heyrandans¹ sva
sem höggorma eitr, helldr samteingdi hann sinni vinattu þa, er
rægdur voru, til þess ath hann bætti fyrir þeim i kenningum sin-
5 um, er villzt höfdu fra rettum sidum, ok hann sneri dramblatum
til litillætis. Þat dæmi bar (hann) til vitnis, er Gydingar löstudu
drotten varn um þat, er hann at ok drack med syndugum mönnum,
en drottinn svaradi þeim ok kvad eigi heilum manni læknis þörf
vera helldr siukum mönnum, ok lezt eigi kominn at kalla rettlata
10 helldr syndga menn til ipronar. Fyrir utlendum mönnum ok fyrir
þurfamönnum bar Silvester mikla ahyggju, þvíat hann trudi Krist
vera med þeim, ok þottizt hann Kristi sialfum veita þat, er
hann veitti her þurfamönnum. Eingi volud eckia ok eingi frænd-
laus þurfamadr fannzt i allri Romaborg, sva at eigi vissi Silvester
15 æ öllum deili. Bædi vissi hann nöfn ok tal voladra manna ok
lærðra i öllu því heradi, ok veitti þeim slikan astargerning i allar
þurftir, sem fadir veitir sonum sinum. Þa rækt hafði hann
vid lærða menn, at hann fal volada menn æ hendi þeim, er
audgir voru, at þeira gnott huggadi volad hinna, sem Paulus postoli
20 bydr. Su rækt var Silvestro æ ulærdum mönnum, ath hann elskadi
þa med mikilli ast ok gerdi ser at vinum alla þa, er hann vissi
kostgæfa til guds laga. En ef audgir menn lögðu fe sin til
kirkiu, þa let hann þegar skipta fe því i fíora stadi, at einn hlutr
væri hafdr til kirkiugarda botar, en annar hlutr væri veittr lærð-
25 um mönnum voludum, en enn þridi hlutr væri veittr öllum
saman voludum ok utlendum mönnum, en enn fiorda hlut hafði
hann til at leysa kristna menn or haskum ok frelsa þa or naudum
af heidnum londum. Af því villdi hann opt sialfr skulldarmadr
verða, at hann villdi biarga þeim, er skulldum voru horfnir, en þa
30 leysti hann or böndum ok or höftum, er herfeingnir voru. Sva
rækti hann nunnor Kristz, at hann let þeim forlög færa æ hverium
manadi, at eigi þyrfti þær at leita huggunar af okunnum mönnum,
ok færði hann þa opt önd sina i haska, er hann villdi færa þeim
fæzlu. Ef kristinn madr gaf aura sina alla til kirkiu med ser,
35 þa let Silvester þangat heimta alla frændr þess manz ok hugga
þa at nöckveriu af þeim aurum, er hinn hafði til kirkiu gefit eptir
sinn dag, ok hann leysti þæla hans alla fra anaud, adr hann leti
til kirkiu þurfta hafa fed. Til þess kvad hann mannenn skyllðu
aura sina alla til kirkiu leggja, at þat væri fögnudr þeim, er eptir

40 1 vegandans *Cd*; animam audientis *lat*.

lifa, ok yrði þeim huggun at aurum ens andada, er huggun var at lifi hans, sva at þeir fagnadi endrlifnat hans þa huggun, er þeir þottuzt tynt hafva, þa er hinn andadizt. Uhæft taldi hann vera at taka fe at erfdum, nema fyrr se golldnar allar lögsamligar skulldir, sva sem Abbakuk spamadr mælti: Upp luktu munn þinn sva sem solttinn, ok etr þu oheimillt i fylsknum. Þeira sullt merker þat, sagdi hann, er erfingi tekr til erfdar fyrr, en hann leysir af hendi allar lögsamligar skulldir. Sva vandadi hann ok lærda menn, at eingi skyldi vera lector at vigslu, nema annattveggia væri, at hann kunni vel at lesa edr syngia. Slikir voru adrir ok þvilikir lutir Silvestri pafa.

4. Byskup nöckurr heilagr kom af austrlöndum til Roma-borgar, sa er het Eufrosinus, en hann byskupinn sagdi ser vitrad vera af gudi, at hann sægti(!) helga doma postola guds. Sia byskup hafdi margar pislir ok utlegdir þolat fyrir nafn guds, ok sva mikill kraptr fylgdi honum, at siukir menn feingu heilsu, þegar er þeir snurtu vid sveitaduk hans, ok flydu diöflar fra odum mönnum i nafni Kriz drottins at bodordi hans, en hann var enn malsniallazi madr bædi at girzsku mali ok sva at latinu. Sva mikil miskunn var i hiarta hans ok i andliti, at hverium þotti iafndællt vid hann sem vid fodur ok modur. Hvern dag var hann a bænum, en þo þionadi hann gudi stadfastligast hvern drottinsdagh. En er hann söng messur, þa hafdi hann slopp þann, er hann sagde Jacobus postola att hafa. Þa gofgun kvad hann ok makliga vera, at kennimadrinn hefði postoligan buning i klædnadi, þa er hann syngi messu. Þadan fra hofz et fysta sinni slops vandi i tidum af Silvestro pafa ok prestum hans ok diaknum, ok gerdu sva enir næstu .iii. pafar eptir, Marcus, Liborius ok Julius. Sidan var sloppum snuit i dalmatikur, þviat þat þotti betr sama fyrir alþydu augum. Midvikudag ok föstudag ok þvottdag þa baud Eufrosinus byskup at fasta, en hann baud at hallda enn .v^{ta}. dag sem drottinsdag ok kvad postola guds sva hafa bodit. En Griekir spurdu, hvi hann byði helldr þvottdag at fasta en enn .v^{ta}. dag. Eufrosinus byskup svaradi: «Þörf ma þar vinna til fullrar skynsemi, sagdi hann, ef vær vitum, at helgir fedr postolar vorir hafa bodit, en þo er skynsemi gialldandi, þar er skynsemi er leitad. Ef allir göfga drottinsdag af sök upprisú drottins, þa er rett, kvad hann, at þvottagr se fastadr af sök graftar hans, til þess at vær naim at fagna upprisú drottins vors Jesu Kristz med postolum drottens vors, þa er vær gratum dauda hans med þeim.» Þa svörudu Grieker ok

kvodu einn vera þvottdag graptardag, þann er halldinn væri meðr föstum æ .ii. misserum. Þá svaradi Silvester þeim: «Ef þer vilet, sagdi Silvester, einn þvottdag hallda með föstu, þá halldit er ok einn drottinsdag, en ef hverr drottinsdag truizt heilagr vera af upprisú drottins¹, þá er hverr þvottdagr, sa er fyrir drottinsdag ferr, makligr til föstu af grepti hans, at makliga fagni upprisú hans sa, er grætr dauda hans, þat er at samþyckiazt með honum, þviat písl hans er helldr fylling fagnadar vors en hrelling.» Þá letu Grickir at þeiri skynsemi um þvottdaginn at fasta, en þeir þrættu i gegn honum akafliga um þat, at þeir kvodu eigi kristnum mönnum þörf at hallda enn fimta dag. Silvester páfi svaradi þeim þá: «Ef drottinsdagr helgadizt af upprisú drottins vors Jesus Kristz, fyrir hvi, sagdi hann, se eigi kristnum mönnum göfgandi enn [fímti dagr² af takni uppstigningar hans, þviat þat var æ enum fimta degi viku, er drottinn vor Jesus Kristr ste upp til himna. A þeim degi hófst³ ok, sagdi hann, af drottni vorum sialfum upphaf fornar holdz hans ok blods, ok a þessum degi geriz i ollum heimi heilagr krismi, ok a þessum degi gefzt líkn ollum kristnum monnum iþróndum. A þessum degi ok hverfa sundrþyckir til samþyckis, fridazt reidir, gefa domendr líkn syndgum, drottnar líkna illum þrælum, upp lukazt myrkvastofur, ok fara um allan (heim) a þessum degi til fagnadar hatidar þeir, er uti voru byrgdir fyrir syndum, ok bæta þeir þat idrendr, er þeir misgiördu i gleði edr i reidi edr i munudlifi.» En er Silvester hafði þetta mællt, þá stöðvadizt allt gagnmæle Grickia, þat er þeir höfdu upp tekit, ok svorudu þessu allir: «Sannliga er sva skynsemi at postolum drottins numin, er a ongva lund ma yerda yfirstigin æ iördu.

5. Þat var a dögum Constantini konungs, at ofridr mikill giördizt kristnum mönnum, ok let konungrinn Constantinus pina miög kristna menn ok taka marga af lífi. En er þetta for framm miög leingi, þá vard konungr fyrir mikilli guds reidi, fyrir því at hann var lostinn líkþra mikille af gudi. Þá let konungrinn senda i borger ok herud at vita, ef læknað mætti honum bot vinna. En er þeir komu til ok mattu eigi bot vinna, þá kendu blotmenn þat rad til þess, at hann mundi heill verda, at safna börnum til þess, unz væri þriar þusundir. En þá er sva mikill safnaðr var saman kominn, þá voru bornin færð til Romaborgar at radi blotmanna. En er konungrinn fra þat, þá let hann aka ser i kerru ut ur höll sinni a nefndum degi til hus manz þess, er a var kvedit, ok sætladi

40 1 degi Cd. 2 [fimta d. Cd. 3 hófst Cd.

lata höggva börnin. Þá rann á mot honum otalligr fiöldi kvenna, ok gretu þær allar akafliga, ok voru falldlausar, ok syndu þær briost sín ber, ok lögduzt níðr á stræti fyrir fætr konunginum ok íosu á sik molldu. Constantinus konungr spurdi, fyrir hveria sök kvenna fiöldi sa greti sva sök(af)liga. En honum var sagt, at þessar konur voru mæðr barna þeira, er hoggvin skyldu hafa verit til heilsubotar honum. En þá er honum var sagt, þá hræddizt konungr synd þessa ok þottizt sekr vera mikils manndraps, ef börnum þeim væri glatað, ok let hann stadar nema kerruna, ok settizt upp ok mælti: «Hlyðit mér, sagði hann, hirdmenn mínir ok ríððar ok allir lydir, er hia stándit! Þau voru lögð vor, sagði konungr, þá (er) vær attum við fiandr vora, at sa var sekr taldr ok dauda verðr, er vo barn nóckut, ok töldum vær eigi at þeim manni veganda, er eigi var gransprottinn; en nu gorum vær þat við sonu nagranna vorra, er oss þætti ógeranda við sonu (ovina) vorra, ok verðum vær sekir af lögum vorum sialfra ok yfirstignir i hugskoti, þar sem vær nadum sigri i orrostum af allri þíod. Hvað stodar oss þá at stiga yfir þíoder, ef vær stigumzt yfir af klækum ok grimleik? Kraptr hermannar er at stiga yfir þíodir, en kraptr er síða at stiga yfir syndirnar. I þeim orrostum, er vær bodum, stigum vær yfir ovini vora, en i þessum orrostum stigum vær yfir oss sialfa. Þá stigum vær yfir oss sialfa, er vær byrgium uti illan vilia ok rækium þat rad visliga, ef vær fysumzt óvisliga; en þá gerum mér sva, ef vær vírdum meira god vor en vorn vilia, ok vilium vær beriazt i gegn girndum vorum, þeim er i gegn standa gudligum girndum. I þessi orrostu skulum mér, sagði konungr, fagna, at vær sém yfirstigner, er vær finnum þat, er vær villdum beriazt i mot heilsu vorri; fyrir því at sa vill stiga yfir gæzskuna, er þat synizt at giðra, sem illt er; en ef hann verðr yfirstiginn i þessum orrostum, þá eignazt hann sigr, en hann mundi finna glatan, ef hann stigi yfver adra, ok mundi sa sigr honum verða at illu herfangi, ef þat skal sigr kallazt, er millði stigzt yfir af omillði, ok rettlæti af illzsku. Stigi millði yfir oss i þessi þraut, þvíat þá munum mér bera sigr af andzskotum vorum, ef vær stigumzt yfir af millði ok gæzsku; þvíat sa reynizt sigr hafa, er sik giorir íafnan millði þræl.» En allr lydr giðrði godan rom at mali konungs. Þá let hann sonu selia mæðrum sínum i allra augliti, ok gaf þeim margar gíafvir ok fararskiota, til þess at þær, er með erfíði ok ryggleik foru heiman, færi fagnendr heim til sinna heraða.

6. En er nött kom eptir þann dag, þá vitruduzt þeir postolar

guds Petrus ok Paulus Constantino konunge i draumi ok mællto vid hann: «Nu gerdir þu vel, sögdu þeir, þvíat þu giördir enda æ syndum þinum, ok leiddizt þu uthelling saklaus blods, af því erum vær hingat sendir af drottnei Jesu Kristo at kenna þer heilsurad. Silvester pafi, er flyd hefvir fyrir ofridi þinum, hann er nu folginn i fialli því, er Saracten heiter, med klerkum sinum; en þu skallt nu lata senda epter honum ok lata hann koma til fundar vid þik. En er hann kemr til fundar vid þik, þa mun hann syna þer miskunnar laug¹, ok þa er hann söckvir þer þrys-
 10 var i [þa laug², þa mun sott sia oll ok likþra fyrirlata þik. En þu skallt þat veita grædara þinum a moti, at endrbætizt kirkiur allar i Romaborg, þær er þu lezt eydazt; þu skallt reinsa þik sialfan ok sva, at hafna allri villu skurdgoda ok trua æ einn gud lifanda ok (gera) eptir hans vilia.» En sidan hurfu þeir Peitar(l)
 15 ok Pall æ braut at syn. Konungrinn vaknadi or svefninum, ok kom i hug, hvat hann hafdi dreymt, ok reis upp ok sagdi hirdmönnum sinum draum sinn. Sidan sendi hann epter Silvestro i fiallit Seracten, þat er hann var folginn i fyrir ofridi konunga med klerkum sinum i landi kristins manz nöckurs. En er þeir riddar-
 20 arnir kvomu til fiallzsins, þa sa Silvester sik horfinn ridderalidi miklu ok ætladi, at hann mundi þa vera til pisl (leiddr), ok sneri hann til klerka sinna, er med honum voru, ok mællti: «Nu er tid tækilig komin, nu er heilsutid ok fagnadardagr, nu er su tid komin, er oss mun syna ömbön verka vorra. Nu gengr drottinn
 25 i milli manna ok segir sva: Sa er vill, komi hann eptir mer, neiti hann sialfum ser ok taki kross sinn ok leiti eptir mer ok fylgi mer.» En er hann hafdi þetta mællt, þa geck hann til bænar ok fal gudi a hendi önd sina ok sitt lif allt, ok geck ut sidan. En allir klerkar hans fylgdu honum ok .xxx. presta ok diaknar .v.,
 30 ok voru þeir aller fusari at taka pisl ok dauda fyrir nafn Kristz helldr en skilia vid Silvestrum ok lifa, þvíat þeir voru styrkir af hans kenningum, at þeir elskadi helldr en þeir hræddizt banann, ok foru þeir aller med honum.

7. En er Silvester for med ridderum, unzt hann kom til
 35 fundar vid konung med prestum þrimr ok diaknum tveimr, þa mællti Silvester ok kvaddi konunginn: «Fridr se þer, konungr, ok sigr af himne.» Konungrinn tok blidliga kvediu hans, ok sagdi hann honum þegar alla þa hluti, er honum voru vitrader i draumi. Sidan spurdi konungrinn hann, hver god þau væri Petrus ok

40 1 lög Cd. 2 [þan lög Cd. 3 elskadizt Cd.

Paulus, er hans vitiudu ok kendu honum rad til heilsu. Silvester svaradi ok kvad þa eigi god vera, helldr postola guds senda i heim til þess at lada allar þioder til tru ok til heilsu. En er þafenn sagdi þetta konunginum, þa spurdi hann, ef nockur likneski væri giör eptir þeim, sva at hann mætti kenna, hverer honum vitruduzt. 5 Þa sendi Silvester diakn sinn epter likneskium þeira postolanna. En er hann sa likneskiur postolanna, þa sagdi hann skyrt, at þeira likneski voru, þau er hans vitiudu i draumi. Sidan bad konungr þafvann eigi dvelia at syna honum þa¹ laug, er þeir hetu honum til heilsu. Þa mælti Silvester vid hann: «Hlyd þu mer, konungr, 10 ok leita sva heilsulaugar þinnar, at þu truer guds son til þess hafa komit af himne ok verit her i heimi madr med mönnum, at hann syndi truðndum þessa laug. En sia laug er sva asynis sem eitt-hvert vatn annat her i heimi, hvort sem er sær edr brunnar edr sær edr tiarner edr kelldur, en² sva mikill er kraptr guds nafns, 15 er sæ hann er kallat yfver vatninu, at þa(t) þvær af allar synder af manni ok veitir manni þa heilsu, er trua ok þurft beidir. En til þess at þu vitir, konungr, at sva er sem ek segi, þa giördu ipran fyrir villu þa, er þu letz ofrid gera kristnum mönnum, ok iatadu eigi at eins i mali, kvad hann, helldr ok i tru, at Jesus Kristus 20 er grædari likams ok andar. Sidan gaek þu inn i stofu þina, en ek mun kalla sæ nafn Jesus Kristz yfvir vatninu, at þa er þu kemr ur varmri stofu, þa taki heilagt vatn þik truanda sæ einn gud, födur ok son ok helgan anda.» Constantinus konungr svaradi: «Þat er synt, sagdi hann, at öll otrua manna er tom, ok ma þar 25 eigi finnazt dyrd guddoms, er menn segia þat god vera, er sialfver gerdu; þviat ef osyniligr er sa, er þann kraptr veiter, at hreinsizt syndugra manna ander ok gefizt heilsa likömum, þa er ok synt, at sa er ok sannr gud, er postola sina sendi til fundar vid mik, þa er mer kendu at trua sæ einn gud grædara minn.» En er 30 konungrinn lauk sinu mali, þa baud Silvester ollum lyd tveggja daga föstu, þat var föstudagr ok þvottdagr, ok var hann stadfastr sæ bænum med öllum lærdum monnum, ok let hann konunginn fasta med sér ok kendi honum skynsemi rettrar tru(a)r. En at aptni þvottdagsins vigdi Silvester þafi skirnarbrunn, medan konungr var 35 geinginn til stofu sinnar, en Silvester merkti hann helgum krisma gudi til handa; ok spurdi Silvester, ef konungr trydi sæ einn gud födur ok son ok anda helgan. En er Constantinus konungr sagdi sik sæ gud trua en neita öllu diöfuls glysi, þa spurdi Silvester

1 þau Cd. 2 þvi at tilf. Cd. 3 helgum Cd.

konung ok mællti æa þessa lund: «Þu gud, er hreinsader likþra Noamanz i Jordan, ok þu er laukt upp augu þess manz, er blindr var borinn, ok þu er gaft Paulo postola fyrir skirn sion þa, er hann tyndi, ok gerdir hann kennanda ur hermanni, sva hreinsadu
 5 ok þenna þræl þinn Constantinum höfðingia allz iardrikis, kvad hann; ok sva sem þu hreinsader önd hans af öllum synda sauri, sva hreinsadu likþra hans af allri meinsemi, til þess at heilug kristni þin fagni þenna mann vera ser vordinn verianda ok veg-
 anda fyrir drottin Jesum Kristum son þinn, þann er med fedr ok
 10 syni ok helgum anda lifir ok rikir um allar allder allða.

8. En er aller kvadu amen, þa kom lios sva mikit, sem ellding væri, ok skein fyrir allra manna augum um eina stund dags, sva at aller rædduzt ok mattu eigi i gegn sia. Þa giördiz þytr mikill i skirnarbrunninum, sva sem þa er vellr i katli edr fiskar laupa
 15 storir i vatni. Þa reis konungr upp ok geck alheill or skirnarbrunninum, ok sagdi hann sik sed hafva Krist sialfan skryddan hvitum klædum. Enn fysta (dag) skirnar sinnar setti Constantinus konungr þau lög, at allr Romaborgar lydr skyldi göfga Jesum Krist sannan gud, þann er konung hreinsadi af allri likþra; annan
 20 dag gaf konungr [þau lög¹, at þann skyldi pina, er Kriz nafni neitadi; enn .iii. dagh setti konungr þau lög, at sa madr skyldi tyna helmingi allrar eigu sinnar, er kristnum manni giordi oskil; enn .iiij. dag gaf konungr þau lög, at Romaborgar byskup skyldi hafa forrad allrar kristni, at aller kennimenn göfgadi hann sva i
 25 öllum heimi, sem domendr göfga konunga; enn .v. dag setti konungr þau lög, at kirkia hver skyldi þann krapt eignast i vigslu sinni, at hverr hefdi frid vid annan, er þangat flydi, þott sekr væri; enn .vi. dag setti konungr þau laug, at eingum væri lofat innan borgar at gera kirkiu nema at radi byskups þess, er i þeiri borg
 30 var; enn .vii. dag setr hann þau lög, at allar tiunder skyldi heimta ok leggja til kirkna; enn .viii. dag for hann or hvitavodum ok geck til kirkiu Petrs postola ok kastadi af ser koronu sinni, er hann hafdi adr a höfði, ok fell allr til iardar, ok lægdi hann sik i augliti drottins. En sva mikill tarabrunnr flaut or augum
 35 hans, at klædi hans voknudu, ok giordi hann iþrun millum tara, ok taldi hann sik misgiort hafa miög ok sekan vera af drapi kristinna manna, ok kvedz overdr vera at koma til guds hallar. Allr lydr, sa er hia var, felldi tær fyrir fagnadi, þviat öllum var slíkr fögnudr at heilsu hans, sem þa verdr, er harmdaudi madr er

uppreistr af dauda, edr þa er madr fordaz vadasamligan haska. Langt er þessa hluti alla ath tina, af því munum vær þat segia, er oss þicker agætazta vera, hvat Constantinus konungr gerdi til stormerkia.

9. Þann enn sama dag er Constantinus konungr for or hvitavodum, kastadi hann af skickiu sinni ok mældi sidan grundvöll til kirkiugerdar. En sidan bar konungrinn i minningu ok i tölu .xii. postola .xii. byrdar a öxlum sér þangat, er kirkian var stofnut. En sidan for hann heim fagnandi til hallar sinnar ok ok i kerru med Silvestro pafa til hallarinnar. Annan dag eptir let konungr kirkiu reisa vit holl sina sialfa ok mællti svo vit hirdmenn sina: «Af því megu allir hyggia ok vita, at vær erum kristnir menn, er vær latum standa guds musteri vit höll vora, til þess at þangat komi med oss kristinn lydr at giora þar guddomi hans þackir.» En sidan er hann hafdi þetta mællt, þa let konungr setia þau lög, ef voladr madr nockur villdi kristinn vera, þa skyldi sa eignaz af konungs fe alklædnat ok .xx. skillinga, sa er hefdi inzsigli byskups; en þat var gert til þess, at eigi slægdiz otruir menn til þessa gíafa ok segdiz kristnir, þeir er eigi væri kristnir. En svo mikill fioldi manna tok vit tru a þeim misserum, at .vij. þusundir kalla letu skiraz, en börn ok konur umfram. En er hofdinginn hafdi þessa tru tekit, þa heimti Constantinus konungr saman alla oлдunga ok rikismenn til þess, at eigi reiddiz þeir Silvestro pafa um sidaskipti, ok sat konungrinn æ stole ok mællti sidan vid allan lyd sinn: «Sundrþycki otruada manna tekr af því eigi vid skynsamligu radi, at hun velltiz i villupöku ok sér eigi et sanna lios; upp er lukanda ok þa, sagdi hann, hugskotz augum, ok er æ þat vandliga litanda, at eigi mega god kallaz handaverk manna, helldr eru menn gud þeira, er þau giördu. Ef nöckvert þeira lestiz at nöckvi, þa bæta mennerner þau af sinum hagleik; af því eru menn god þeira, sem ek sagda, at þeir giördu þau, þa er þau voru eigi, ok bæta þeir þau, þa er þau læstazt. Þersi dæmi megi þer sialfir sia ok reyna æ mer, þviat gud mætti mik eigi endrbæta ok græða, ef hann væri eigi skapari minn; þviat allt reynizt þess guds skepna vera, er brotit bætir ok styrkir siukt ok upp reisir fallit, sva sem öll eru skurdgod manna smidi ok endrbætaz af manna fulltingi, ef þau brotna. Hafi villa sia enda, segir konungr, um sidir, ok rækium mer þann vanda, er ovitra bar en heimska fæddi, ok likium helldr eptir sidum Silvestri pafa.

1 eigi tilf. Cd.

Göfgum vær einn gud, þann er sannr er um allar allder. Latum af vær at trua ok þiona þeim, er vær gördum¹ sialfer, en þeir mega oss eigi græða; bidium eigi þa vardveita oss, er vær verdum at vardveita. Hvat göfgum vær vesaler mennu nema stook edr
 5 steina edr malm. Allt hingat kölludum vær æ daufu, at þeir heyrdi, ok æ blinda, at þeir sæi; en þat skulu nu aller vita, at vær latum af þessi villu at fulltingianda Kristi sialfum ok Silvestro pafva. En ef Romaborgar spekingar þickiaz eigi liugfroder, þa göfgi þeir þann gud, er þa vardveitir, en eigi þann, er þeir vard-
 10 veita. En at eigi giðriz ydr langt mal leidindi, segir konungr, þa munum vær bratt yfver lysa, hvat vær vilium bida. Upp vilium luka kirkiu fyrir kristnum monnum, sva at byskup kristiuna manna laga taki metnad þann, er blotmenn hafa fyrr hafdan; ok hefir (ek) til þess latid kirkiu gera vid holl mina, at allr Romaborgar
 15 lydr viti þat vist, at ek þiona Kristi sialfum sonnum gudi, sva at eingi ifi ennar fornu villu er eptir i hiarta minu.» En er Constantinus konungr endi sva sitt mal, þa giordiz romr alpydu at mali hans um allar .ii. stundir dags, ok mællto menn opt et sama: «Fariz þeir aller, er Kristi neita.» Þat er sagt, at Constantinus
 20 konungr let kirkiu gera þegar eptir skirnina ok let reisa göfugligt musteri i Romaborg, ok var su kirkia helgud Johaune baptista med almatkum gudi. Su kirkia er sidan köllud Constancia, er hann let fystir giðra, fyrir þær sakir tok hun nafn af hans nafni. Eptir þat let hann gera adra kirkiu til dyrdar helgum guds post-
 25 olum Petro ok Paulo, en ena þridiu kirkiu (let) konungrinn giðra, þa er stendr uti a Puli, ok let helga þa kirkiu med sialfum gudi þeim helgum manni er Sosorianus het, ok er su kirkia köllud Hierusalem, ok er sagt, at hann leti þar vardveita at þeiri kirkiu nökurn hlut af krossi drottins vors. Enn let hann giðra ena
 30 fiordu kirkiu til dyrdar enni helgu meyi Agnete. Þessa kirkiu let hann giðra at bæn dottur sinnar, þeirar er Constancia er nefnd. Sia kirkia var gior eptir skirn dottur hans ok i þeim enum sama stad, sem hon var skird. En ena .v. kirkiu let hann giðra til dyrdar enum sæla Laurencio ok æ götu þeiri, er Tiburtina heitir,
 35 ok stendr hun æ akri þeim, er Veranus heitir, ok let hann helga þessa kirkiu guds pislavottum Petro ok Marcelliano. Enn let hann giðra ena settu kirkiu, su kirkia stendr æ götu þeiri, er Lævikana heitir, ok let helga þessa kirkiu morgum helgum monnum. Giðra let konungr enn ena siaundu kirkiu, hun stendr i

borg þeiri, er heitir Hostia, sia borg stendr vid Romaborgar hlid. Þessa kirkiu helgadi hann guds þóstolum Petro ok Paulo ok einkum Johanne baptista.

10. «Sæ er Krist göfgar mun ævallt sigr hafa; reki æ brott blotmenn or borgum, en luki upp kirkium öllum; þeir er enn blota, se þeir æ daga brott reknir.» En er alþýdan hafdi þetta allt mællt ok opt et sama, þa bad konungr ser hliods i annat sinn ok mællti vid allan lyd: «Su er grein æ milli gudligrar þionustu ok mannligrar, at mannlig þionusta er ænaudig, en guds þionusta er sialfrad; af því skal guds þionusta sialfrad vera, at menn skulu göfga hann med hreinum hugh. I því er vist, at hann er gud, er hann reiddiz eigi um sva margar alder ne fyrirfor þeim, er honum höfnudu, heldr syndi hann sik mildan ok miskunnsaman þeim, er æ hann trudu, ok fyrirgef þeim synder ok veitti heilsu öndum þeira ok likömum. Af því viti allir menn vist, at eingi madr skal naudigr kristinn vera, heldr sialfradi at sinum vilia, þvíat eingum manni byriar fyrir manna hræzlu at koma til göfgunar guds, heldr skal hverr bidia med skýnsamligum athuga þa, er kristnum lögum þiona, at þeir leidi hann i tölu truadra; sva sem synd er at neita skirn þeim, er bidia, sva synizt mer ok omakligt at gefa þeim skirn, er eigi bidia. En öngvir þurfu at ugga, at æ braut verdi reknir fra vorri vinattu, þott eigi vili kristnir vera, þvíat eigi skiptiz hugr vor vid vini vora, þott vær hafim adra tru en þeir; en þat ma at likendum rada, at þeir munu oss tidaztir verda i vinattu, er sialfkrafa vilia koma til kristinna laga.» En er Constantinus konungr lauk eyrindi sinu, þa lofadi allr lydr kristinn ok heidinn þessi lög, er Constantinus konungr hafdi sett, ok æsktu allir konungi lifs ok heilsu. Allir fögnudu því, er þau log voru gefin, er eingan mann neyddi til sannrar tru ok eingan mann rak æ braut fra sinni tru. En er Constantinus konungr for heim til hallar sinnar, þa for æ mot honum allr borgarlydr med liosi ok allri vegs þionustu. Fögnudr gerdiz allri kristni, ok dyrkuduz allar kirkiur ok helger domar; allir Kriz iaterar, þeir er i haskum ok utlegdum höfdu verit, hurfu aptr medr dyrd ok veg til fostriarda sinna ok giörduz vinir Constantini konungs. Lida latum vær marga hluti usagda, þa er giorduz til frasagnar, þvíat vær skundum enn til agiætari atburda.

11. Helena drottning modir Constantini konungs var austr i londum med tveimr sonarsonum sinum, annar þeira het Constans en annar Constancius. En hun var i sveit Gydinga, ok mundi

hun Gydinga tru (hafa), nema son hennar Constantinus konungr
 kalladi hana fra villu ok til rettrar tru. En er hun fra þessi
 tidindi, at konungrinn hafði sidaskipti giört ok son hennar var
 kristenn vordinn, þa sendi hun syni sinum rit a þessa lund:
 5 Helena drottning sendir (kvediu) Constantino syni sinum. Vitr
 hugr hneekir eigi sönnu, ok hefvir rett trua alldregi skada. Guds
 miskunn eignum mer þat, er þu nadir at fyrirlata skurdgod, en
 vær kennum mannligri villu þat, er þu villdir trua Jesum Nazar-
 enum gud vera ok ætla þann guds son æa himni, er Gydingr var
 10 at kyni ok rægdr¹ fyrir fiðkyngi ok krossfestr med þiofum. En
 þat skalltu vita, at eingi er önnur gata til ens sanna lios nema
 trua Gydinga, þeira er guds lög hafa. In af því er þer heilsa
 gefin af gudi, at þu giordir fystr enda a blotum skurdgoda ok
 reyndir, at þeir megu eigi gud kallast ne truazt, er likneski eru
 15 vondra manna or malmi gior, ok hafa eigi önd edr skilning. En
 sannr gud syndi oss, at þau eru eigi sönn gud, er vær ræddumz
 at þarfleysu ok hugdum oss mega heilsu veita, ef þau væri oss
 holl, en æa braut taka, ef þau reiddizt. Af því giördi gud enda
 æ þessi villu ok tok æa braut haska ok (veitti) lif ok heilsu af
 20 himne. En er þu göfgar hann, þa muntu eignaz vellði slikt, sem
 hafði Davíð, ok speki slika, sem hafði Salamon, ok med þer mun(u)
 vera spamenn þeir, er gud mælir við, ok muntu geta af gudi þa
 hluti, er þu biðr hann. Lif heill þu konungr, enn kærsti son, ok
 þroazt i ollum farsælligum lutum. En sidan er Constantinus las rit
 25 þetta, þa sendi hann annat rit i moti æa þessa lund: Constantinus
 konungr sendir kvediu Helenu drottningu modur sinni. Sa er veröldu
 styrir ok öllum heims nytium rædr, þeim er vær lifum við, ok
 hann lifgar ok sialfr fyrir sik allt þat er lifvir, ok hann gefr
 þælum sinum lög fyrir briosti höfðingia. En því auðsærri verdum
 30 vær öllum, sem vær höfum hærra stad medal manna. Af því skal
 allt þat satt vera, er vær vilium, ok þat rangt, er vær vilium
 eigi, at allir nemi retta hluti af vorum verkum. En sialf villa
 vor vottar þat, at gud er umframum um skilning vora, þar er vær
 hugdum þat gud vera, er vær letum sialfir giöra. Endiz mannligr
 35 dirfd ok þa med þeiri skynsemi, at saman komi æa eitt mot kenni-
 menn Gydinga ok kristinna laga, ok sanni hvorir sina tru med
 vitni heilagra boka fyrir oss, er hia munum vera, sva at vær
 megim vita et sanna ok leida veröld alla med oss til sannra laga.

¹ rægtr *Cd*; *magus accusatus lat.*

Lif heil þu moder, ok efzt i godum hlutum med tveimr sonum minum vaxðndum ¹.

12. En er rit þetta kom til handa Helenu drottningu, er Constantinus konungr sendi henne, þa red hun þat rit, ok þa er drottningin hafdi ritid radit, þa let hun saman safna ðllum yfirgydingum ok spekingum þeira ok kennimonnum ² til þers at velia ena malsniolluztu menn, þa er fara skylldu med henne til Romaborgar, ok sagdi hun þeim, at þeir skyllði þræta um sønnun tru sinnar vid kristna menn, ok eigi mætti konungr vita sønn log, nema adrer stigi yfer adra i sinni tru edr mals sønnun. A þeiri ¹⁰ tid var yfverbyskup Gydinga sa er Isachar het, en hann braz siukr, er hann fra þessi tihindi, ok taldiz hann undan forinni sialfr, en hann sendi af sinni hendi þa .xii. spekinga, þa er makligir þottu vera til þessar þrætu, þviat þeir kunnu vel bædi girzsku tungu ok ehreska. Þa giðrdiz kennimanna fundr mikill i ¹⁵ Romaborg; þangat kvomu .vi. byskupar ens atta tigar, en .ix. ok .c. kennemanna Gydinga fyrir utan þa .xii. kappa, er Isachar hafdi senda. Constantinus konungr kom þangat, ok allir ðlldungar Romaborgar ok Helena drottning med sveit sinni. En þeir voru domendr teknir ²⁰ æ þessu enu siðlmenna þingi, er hvorki voru kristnir ne Gydingar, af því sva, at eigi halladiz þeir eptir sinni tru i domi.

13. Spekingr nøckurr var til domanda tekinn, sa het Krathon. hann var vel lærdr bædi a girzsku ok latinu. En hann var sva ofegiarn madr, at þat ³ matti eigi fyrir honum umtelia, at hann þægi giðf at manni. Alldri virði hann konungs tign i domi edr ²⁵ nøckurs rikismanz vellði, vinr var hann höfðingium, en þo villði hann eeki iardligt hafa sialfr; en þott hann hefði eigi aura med höndum edr femuni, þa sagdi hann þo sitt eigin vera allt þat, er hann sa fagrt; en hann kvad audkyfinga vardveita þat med mikilli ahyggiu, er hann kvez betr niota en þeir ok bera einga ³⁰ ahyggiu fyrir. Sva var hann vanr at mæla: Ef audgir menn beri æ sik gull edr silfr ok dyrlig klædi, til þers at þeir synizt þa alhydu betr en adr, þa þiona þeir med allri fegrd sinni þeira augum, er audæfum hafna, en þeir gremia þa at ser, er audæfanna girnast, af því at eigi giðrir ast ⁴ audæfanna manninn audgan, ³⁵ helldr höfnun audæfa, fyrir því at sæ dugir vinum sinum ok svikr eigi fe af (o)vinum sinum, ok þickizt allt eptir ærit eiga. Þetta atkvæði Kratons spekinga var ðllum spökum mönnum ok godgiðrnum vel at skapi. Annar madr var til domanda tekinn, sa

1 vaxðndum Cd. 2 kennimenn Cd. 3 hann Cd. 4 oss Cd. 40

bet Zenophilus, sa hafði greifi verit, ok var fyrir þær sakir hellz til þessa velldis tekinn, at hann þotti allra manna ofegiarnaztr vera, þeira er þo hefði opt mikil audæfi með höndum; alldregi kvad hann rettlatan mega vera þann mann, er með nöckurum
 5 atburd villdi fegiafir þiggja af öðrum. Þessara tveggja þegna atkvæði var öllum spökum mönnum sva hugþeckt, at fyrir lög var haft allt, þat er þeir dæmdu, ok ifudu öngvir um þat, er þeir dæmdu. Af því voru þessir teknir tveir domendr af hendi konungs ok drottingar a milli Gydinga ok kristinna manna, at þat
 10 var af radi allz stormennis ok alþydu.

14. En sidan er allir voru komnir til motz með konungi ok drotningu, þeir er þeira flokk fylldu, þa var hlíods bedit, ok tok Constantinus konungr til mals ok mælti a þessa lund: «A þessu
 15 moti er þeira hluta leitanda, at eigi at eins eru þeim naudsýnligir til heilsu, er nu lifa i heimi, helldr ok þeim, er okomnir eru i heiminn, þvíat speki drottingar modur minnar berr ahyggju fyrir þurft allz heims; en hun vill Gydinga tru fylgia, nema annat reyniz sannara a þessu þingi, en allr lydr veit þat, at ek em kristinn. Af því samir ockr badum at sitia ok lyda því, er mælt
 20 er, ok virða öll mal rettri virðingu ok veita i hugskotz vitni lof skynsamligum malum en fyrirlita oskynsamligar þrætur. Siti sa, er ser lætr þessi laug lika, ok lydi því, er dæmt er um tru ens himneska konungs almattigs guds, ok tæi vel sönnu en hnecki lognu. En þeir er með þessum athuga koma til sannrar tru, munu
 25 oss verða þeckir, ok munu þeir finna heilsu anda sinna.» En er hann hafði þetta mælt, þa romadi allr lydr mal hans ok taldi ser þat þo vel lika.

15. En er hlíod giörðizt, þa tok Kraton spekingr til orða ok mælti: «Hlydi þer mer, allir lydir, er a þessu þingi eru! Skamt
 30 mal mun ek mæla, segir hann. Til þeira hluta allra, er her giöræzt, hefir konungr mik settan domanda ok annan Zenophilum göfgan mann ok agætæn. Constantinus konungr leggur ást a kristin lög, ok er hann hlífskiöldr þeirar tru, en hann villdi af því eigi domandi vera, at hann setti sialfr þau lög, ath eingi skyldi bæði veria
 35 sök ok dæma um. En en milldazta drotting moder konungs fulltingir Gydinga logum. Miklir eru fylgendr hvorstveggja mals, þar er af tiginna manna trausti eflæzt hvorirtveggju, þeir er til þessar þrætu (eru) bunir. En þat skulu þer allir vita, at vid domendr erum eigi kristnir ok eigi Gydingar, helldr elskum vid
 40 speki ok rettlæti, ok vilium vid helldr deya en tyna rettlæti.

Allra þurft er her mællt, ok skulu af því allir hlíðir vera, at allir skili, hvat her er mællt edr dæmt.» En er Kraton hafði lokit sinu male, þá mællti Zenophilus: «Sva hefir Kraton mællt, sem hann hafi minum munni; en ek vil þess spyrja, hverir skulu i moti mæla þessu, at eigi taki hverr (m)adr fyrir munn öðrum mal 5 at mæla; einum lofum vær senn at mæla, en öðrum at andsvara einum senn, er hinn þagnar, er adr hefer mællt; en ef sva verdr gert, þá vitu allir vist, hvat hvergi mæli, ok allra visast, hvat domendr dæma.» Allir letu sér vel lika þat, er domendr mællto.

16. Sidan voru taldir ok nefndir þeir, er til þrætunnar voru 10 bunir. Tolf kappar Gydinga voru fystir taldir, þeir er Isachar hafði af sinni hendi senda. Fyst voru taldir þeir Abiathar ok Jonas lærifedr þeira; sidan voru taldir Godolias ok Aunan, þeir voru ritara þeira; þá voru taldir þeir Doek ok Kusi², þeir voru lögspekingar (þeira); þá voru taldir þeir Benjamin ok Aroel, 15 þeir voru tulkar þeira; þá voru taldir þeir Jubal ok Thara, þeir voru lögsögumenn þeira; sidaz voru taldir þeir Seleon ok Jambri, þeir voru prestar þeira. En sia Jambri var fjölkunnigr, at því er reyndizt sidan, en því var leynt, ok var Gydingum mikit traust at honum. En nu eru taldir þeir .xij. kappar, er af Gydinga 20 hendi voru. En af kristinna manna hendi var taldr fystr Silvester pafe, en þá annarr prestr, sa er Romanus het, Maximus diakn enn þridi, Tullianus het enn .iiij. sidsamr madr ok göfugr. En er þessir voru nefndir, þá var spurt, hvi eigi skyldi nefna fleiri³, unz væri .xij. i moti .xij. Silvester svaradi: «Eigi treystumz vær i 25 fjölda manna, helldr i mætti guds ok tölu fugurra gudzsþiallamanna. Kristr er ærinn einn, ok köllum vær a hann af öllu hiarta ok mælum sva: «Ris upp þu drottinn (ok dæm) um sök þina 4.»

17. Sidan tok Abiathar til mals lærifadir Gydinga ok haf þessa kostar sitt mal: «Vor propheta söng þetta i salmi einum: 30 taktu dæmi af þinum bokum, segir hann, en eigi af vorum bokum, ef þu villt þitt mal sanna.» Silvester svaradi: «Öll vitni mun ek af ydrum bokum taka i dag i gegn ydr, sva sem þer skulut taka af vorum bokum i gegn oss, ef þer megit sialfer.» Sidan mællti domandi: «Makliga ok skynsamliga er þat fundit, at sialfr verdi 35 yfirstiginn af sinum bokum sa, er upp hefir þrætuna.» Abiathar svaradi ok mællti: «Þat er upp(haf) mals mins, at vær truum a einn gud, en sia Silvester veit ecki i lögum hans, er þria goda göfgar, ok veit hann eigi, hvat hann skal mæla, sem sa vissi eigi,

1 rettet; .xix^{an}. Cd. 2 saal. senere Cd., her Esni. 3 fleira Cd. 4 sama Cd. 40

- er sialfr gud sagdiz ok var af því krossfestr af fedrum vorum, ok mun Silvester eigi dylia, at hann hafi daudr verit ok grafinn; en því eykr hann, at hann hafi upp risit af dauda æ þridia degi ok stigit upp til himna. Nu eru þar tveir godar, fader ok sonr, ok
- 5 enn helgi andi enn þridi, er postolar ens krossfesta segia ser hafa vitrazt. En gud vor mælir sva i lögum vorum: siai þer, at ek em einn gud ok eingi er annar gud.» Zenophilus mælti: «Ef gud hefir þetta mælt, segir hann, þa verdr Silvester skylldr at sanna sik æ einn gud trua en eigi .iij.» Silvester svaradi ok mælti:
- 10 «Sia rödd guds er i gegn otru Gydinga, þeira er dulduz vid gud, þa er þeir sa hann ok heyrdur ord hans ok reyndu krapt hans, þa er hann gaf daudum lif, þvíat sva mællto flester spamenn Gydinga: sa er gud vor, er upp reiser dauda menn. Gud vissi fyrir otru Gydinga ok mælti sva: se þer at ek em einn gud, ok eingi er
- 15 annar gud; ek mun vega, ek mun lifga, ek mun beria ok græða.» Abiathar svaradi ok mælti: «Rannsakuðu gudszspiall þitt ok¹ syn oss, ef Kristr hefir nöckurn veginn², því at rödd guds vors mælti sva: Ek mun vega ok lifga.» Kraton domandi tok til orða ok mælti: «Ef Kristr reisti [upp dauda menn³, þa er synt, at hann
- 20 matti rada dauda [þess, er adr lifdi⁴, þvíat dyr megu lifanda manni bana, ok margr annar vodi, sa er monnum giðir⁵ geig, en gud einn ma daudum lif gefa.» Abiathar svaradi ok mælti: «Margir gerdu slikar iarteinir i lögum vorum; þeir gengu þurru fotum um sio ok stodvöðu sol ok tungl, ok þeir letu falla elld af himni
- 25 yfvir ovini sina, ok þeir gafu daudum lif; ok kalladiz eingi þeira gud, þott slikar iarteinir gerdi, nema Jesus sia, er Silvester pafi kallar Krist guds son.» [Þa svaradi Silvester⁶: «Þvi mattu eigi i gegn⁷ mæla, at Jesus gaf lif dottur höfðingia ydvars, ok reisti hann upp af dauda einga son eckiu, er til grafar var borinn, ok
- 30 gaf lif Lazaro, er .iiii. daga [var daudr i gróf ok fólnadr(!) i iördu⁸. Lyg ek, ef Josippus⁹ sagnamadr ydar hefir eigi þetta sagt fra honum.» Abiathar mælti: «Sagða ek adr, kvad hann, at margir giördu slikar iarteinir fyrr, ok tölduz þeir vera þrælur guds, en sia¹⁰ sagdiz gud sialfr vera.» Silvester mælti: «Mantu
- 35 þat sagt, Abiathar, i bokum þínum¹¹, at þeir Dathan ok Okoreb¹² ok Abiron drömbúðu i gegn Moysen, ok opnadiz iörd undir þeim.»

1 *Her begynnder Fragment 23tes folio.* 2 *vegitt Fr.* 3 [menn af dauda Fr. 4 [þeim sem hann villdi, sem adr lifði Fr. 5 *mein*

ok *nif. Fr.* 6 [nif. Fr. 7 *mot Fr.* 8 [hafði i gróf fulnat Fr.

40 9 *Josephus Fr.* 10 *þessi Fr.* 11 *yörum Fr.* 12 *Choreb Fr.*

Abiathar [svaradi: «Man ek þat.» Silvester spurdi enn: «Mantu þat sagt¹, at Saul konungr var selldr ohreinum anda fyrir ofmetnad?» [Abiathar svaradi: «Sagt var þat².» Silvester mælti enn: «Ef þat er sagt³, en allra hellz [þvi at⁴ satt er, þa liti domendr æ þat, ef Jesus [sia er⁵ gaf blindum syn en daufum heyrn ok rak⁵ diðfla fra odum mönnum, ok geck þurru fotum um sia, ok stöðvadi hridir ok vinda, ok gaf daudum lif, [ok sanni þeir þat⁵, hvort hann mætti liuga þat, at hann væri guds son, þar er gud let alldri vitislaust undan ganga ofmetnadarmenn; en sia⁶ Jesus sagði sik gud vera ok sannadi þat iarteinum ok mælti sva vid¹⁰ Gydinga: Ef er truid eigi ordum minum, [truid þa iarteinum⁷. En er Silvester lauk mali sinu, þa mællto domendr þeir Kraton ok Zenophilus: «Yfver er stigin Abiathar af Silvestro, ef þat er vist, at gud Gydinga hefir avallt stadit [fyrir i gegn⁸ ofmetnadarmönnum, ok ef sia Jesus segdiz gud vera, ok [væri hann¹⁵ eigi gud⁹, þa mætti hann eigi [reisa menn af dauda¹⁰, helldr væri hann sialfr dauda verdr.»

18. En þa geck [Jonas fram a motit¹¹ ok mælti: «Upphaf mals mins mun hefiaz af Abraham fedr vorum. Vinr guds var hann kalladr, ok kyn hans allt er heilagt. Þa er gud skipti þið-¹⁰ um ok endimörkum þeira, þa vard guds hlutr yfir [kyni Jacobs, þess er var sonarson¹² Abrahams. Lyg ek, kvad Jonas, ef Silvester ma dylia, at sva se¹³ ritid.» Silvester svaradi: «Eigi dylium vær, at sva er, en [þeygi vitum vær, til hvers þu færir þat vitni fram¹⁴.» Jonas svaradi ok mælti: «[Þvi at umskurn-¹⁵ ingarskirn¹⁵ helgar alla þa, er a gud trua, [fyrir þvi at eingum¹⁶ var lofat i lögum vorum at samteingiaz vorri sveit, nema hann tæki adr umskurdarskirn¹⁷.» Silvester svaradi: «Rett mællt væri þetta, ef engi¹⁸ hefði rettlatr verit¹⁹ án skurdarskirn. Abel likadi fyrstr gudi vel, ok var hann enn rettlatazti, en sidan var enn³⁰ helgazti madr Enoch, ok segia bækr, at hann [hafi verit uppnuminn²² fra daudligum mönnum. Noe var rettlatr madr, ok mælti gud sva vid hann: Þik fann ek rettlataztan mann fyrir mer i

1 [lezt þat muna. «Mantu þat, sagði Silv. Fr. 2 [Ok hann kveðs þat vist muna Fr. 3 satt Fr. 4 [ef Fr. 5 [mgl. Fr. 6 mgl. Fr. 35
7 [þa trui þer verkum Fr. 8 [i moti Fr. 9 [lygi hann þat Fr.
10 [lif gefa dauðum Fr. 11 [fram Jonas æ mot Silvestro Fr.
12 [Jacob sonarsyni Fr. 13 er Fr. 14 [þu vitum ver eigi, hvar þu vill, at þetta mal komi til Fr. 15 [þess at skurparskirn Fr.
16 [ok öngum Fr. 17 skurdarskirn Fr. 18 saal. Fr; ek Cd 40
19 ok guði likat tilf. Fr. 20 [var kominn Fr.

þessu kyni. Sem ok Japhet synir hans voru rettlátir at vitni blezunar guds sialfs. Lygr þu, Jonas, ef þu dyllr¹, at þessir allir hafi [gudi likat² an skurdarskirn.] Þá svaradi Jonas: «Minztu þess, er ek sagða, at Abraham var upphaf mals mins, þers er ek vil³ syna, at eingi ma gudi lika án skurdarskirn.» Silvester svaradi: «Af því nefnda ek ena fyrri fedr, at [ek villða vita, hvort þu segdir, at sa væri⁴ enn sami gud, er þeir elskudu, ok sa er Abraham elskadi.» [Jonas svaradi: «Sa enn sami⁵.» Silvester spurdi Jonas a þa leid: «Hvort likudu þessir gudi vel fyrir skurdarskirn eda fyrir rettlæti?» Jonas [svaradi: «Fyrir rettlæti.» Silvester spyrr enn: «Hvort gerðiz rettlæti þeira gudi þægt med godum verkum þeira eda af tru þeiri, er þeir trudu (a) gud?» Jonas⁶ svaradi: «Eigi mattu þeir kallazt rettlætir, nema þeir [trudu æ gud⁷.» Silvester spurdi Jonas: «Hvenær likadi Abraham gudi, ok letz gud vera med honum, edr hvenær bardi gud lid Abimelecs konungs fyrir hans saker, ok var mællt vid konung, at hann skyldi eigi granda spamanni guds, helldr bidia Abraham, at hann bæði fyrir honum, at a braut hyrfi bardagi guds fra husi konungs? Segdu, hvenær Abraham sa .iii. eingla, ok göfgadi hann einn gud⁸ i þrenningu, ok trudi hann því, at hann mundi son geta i elli sinni, sem gud hafði honum fyrir sagt, ok var hann kalladr vinr guds. Segdu, hvenær hann var pryddr þessum hlutum öllum, hvort hafði hann þa umskurdarskirn edr eigi?» Jonas [svaradi: «Um skurdarskirn ræddi ek vid þik, þa er gud gaf kyni Gydinga til sönnunar vitnis.» Silvester svaradi ok mællti: «Svaradu því fyrst, er þu ert spurdr, ok skrid eigi undan sva sem hrockvis höggormr. Abraham sagdir þu vera upp(haf) mals þins. Segdu nu þa, hvenær Abraham var þessum hlutum öllum skryddr ok var kalladr vinr guds, edr hvort hafði hann þa tekit skurdarskirn edr eigi?» Jonas⁹ svaradi: «Eigi hafði hann þa tekit¹⁰.» Silvester mællti: «Trua giörði hann þa vin guds.» Jonas spurdi: «Til hvers var gudi at bida vinum sinum skurdarskirn, ef þat tru-mark¹¹ var eigi naudsynligt til heilagleiks?» Silvester svaradi: «Gud vissi fyrir, at kyn Gydinga munde vida dreifaz ok fyrirfaraz, ok gaf hann [af því þat mark æ likami þeira¹², at allir kynsmenn hans¹³ syndi i því marki fodur sinn Abraham gudi hafa likat

¹ þess tilf. Fr. ² [rettlátir verit Fr. ³ þer tilf. Fr. ⁴ [þu segþir, hvart sa er Fr. ⁵ [Hann sannadi þat Fr. ⁶ [mgt Fr.

⁷ [elskadi gud ok tryði æ hann Fr. ⁸ skurðarskirn Fr. ⁹ mgt Fr.

¹⁰ [þeim af því þat mark a likomum sinum til þess Fr. ¹¹ Abrahe Fr.

fyrir tru ok rettlæti.» Þeir Kraton ok Zenophilus [toku til mals¹: «Trua ok rettlæti ma meira en skurdarskirn, sögdu þeir, ef Abraham likadi gudi helldr fyrir tru ok rettlæti en fyrir skurdarskirn, ok er Jonas yfirstiginn af Silvestro, ef hann hefir eigi annat at svara fyrir sik.»

19. En þa geck fram Godolias [ritare Gydinga² ok mællti: «Undrumzt ek þat, [er kynsmaðr heiðinnar þiöpar þörir at klanda nöckut³ i lögum vorum, fyrir því at hvort sem hann⁴ segir Abraham likat hafa gudi fyrir tru ok rettlæti edr fyrir skurdarskirn, þa er oss einum ok voru kyni [hans trua heimilld af gudi sva⁵ sem erfd⁵.» Silvester svaradi: «Lat af þu at kalla tru Abrahams ok rettlæti ydra erfd at eins, þvíat þu hefir lesit þat, er gud mællti vid Abraham, at i hans kyni mundi allar þiöder arf⁶ taka. En nu skyri domendr, hvort helldr er, at gud hefver satt sagt, en þu logit, eda [mun gud logit hafa, en þu matt nöckut sannara⁷ segia⁷.» En þeir Kraton ok Zenophilus domendr sögdu: «Godolias hefer sik vist mællt i þau, ef gud mællti þat vid Abraham, at i hans kyni mundi allar þiödir arf taka, ok efnir gud heit sitt, þat er hann het, en Godolias gydingr er yfirstiginn.»

20. En þa geck Aunan fram riteri. þeira Gydinganna enn¹⁰ fiordi ok mællti: «Se ek þat, sagdi hann, at domendr þessir dæma eigi iafnt med oss, er þeir hafa otallig vitni [i gegn oss⁸. Ok ef vær verdum at einu mali felldir fra, þa er oss eigi lofat at taka onnur dæmi nalægri⁹ af bokum vorum at biarga mali voru.» Domendr svöruðu Aunan: «Þer hefit¹⁰ oll mal fyrri upp. En sa¹¹ [er þat mal tekr upp, er eyðiz, hann verðr yfirstiginn; en ef mal hans¹¹ verdr eigi eytt, þa ma hann sanna sitt mal med mörgum þusundum orða. Af því skal hverr fyrir siazt, [aðr hann verdr¹² byrgdr, því at hann hefvir eigi rum at renna, ef hann verdr byrgdr adr. Domandi verdr sekr ok rekinn af sæti sinu, ef hann [helldr¹³ eigi rettlæti i domi; en þat er rettlætisdomr at lofa þat, er lofanda er, en fyrirdæma þat, er¹³ lastanda er. Nu af því [finn þu¹⁴ sonnur sa þínu mali, [til þess at þu faer adra rettlata domendr¹⁵;

1 [domendr mællto Fr. 2 [enn .iiid¹. Fr. 3 [saal. Fr; hvi heiðinnar þiöder kynsmanz þorer at blanda Cd. 4 Silvester Fr. 5 [trua Abrahams heimil sva sem erfð af gubi Fr. 6 erfð Fr. 7 [hefir guð logit, en þu mættir nöckut sannara segia en hann Fr. 8 [at sanna sitt mal, sem i gegn oss ero Fr. 9 nalæg Fr. 10 saul Fr; haft Cd. 11 [saal. Fr; en sa verdr yfirstiginn, er þat mal fyrri upp er eyðizt, en ef þat Cd. 12 [at eigi verði hann Fr. 13 [dæmir 40 þat rett, sem Fr. 14 [saal. Fr; þa fjndu ok Cd. 15 [ok fa adra domendr, ef þu matt Fr.

en ef þu matt eigi onytá þessa, þa er rett, at þu latir ordalaust.» Aunan spurdi: «Hver sök var til þess, at Abraham tæki skurdarskirn i marki tru sinnar?» Silvester svaradi: «Þat var til þess, at gudi er rækt a hreinlifi manna, sva sem hann mælti fyrir spamann sinn einn: Taki þer skurdarskirn hiarta ydvars. Gud leitaði¹ hreinlifs hugar, en þat mattu Gydingar eigi skilia, ok ætludu Gydingar, at skurdarskirn [mætti vinna² heilagleik, þar er heilagleikr hofz eigi af skurdarskirn, helldr hofz skurdarskirn af heilagleik.» En þa tok Kraton til mals: «Wita vilium vær, til
 10 hvers Aunan gydingr [ferdi fram þessa spurning, eda hvort vær skulum Krist gud trua³?» Aunan spurdi: «Hvi gegnir þat, er lærisveinar Kristz lasta⁴ skurdarskirn, þar er lærifadir þeira tok þa skirn sialfr?» Silvester svaradi: «Minztu þess nu, er ek sagða þer aðan⁵, at gud mælti fyrir spamenn: Snidi þer hiörtu ydur
 15 helldr en likami ydra, sva sem hann mælti þetta: Særi þer eigi ydr med iarni, helldr vardveiti þer hreinlifi i hiarta ydru.» Aunan svaradi: «Fyrir hvi tok [eigi Kristr ydar hiartaskirnina, en hann tok skurdarskirnina⁶, eda þa er hann [tok skurdarskirn⁷ sialfr, fyrir hvi bannadi hann hana lærisveinum sinum?» Silvester svaradi: «Þat
 20 var rett, at skurdarskirn helldiz [til þess unzt⁸ Kristr var borinn, sa er allar þioder leidretti fyrir tru en eigi fyrir skurdarskirn. En Kristr giördi enda æ likamligri skurdarskirn, en hann hof andliga skirn hiartans, þa er fyrir var heitin allri þiodu⁹ til syndalausnar.» Aunan mælti: «Illa litz mer þat giört, [at þa er Kristr tok
 25 skurdarskirn, at þa skyllði hon þegar onytaz¹⁰.» Silvester svaradi: «Þeir giöra illa, er sipan¹¹ taka skurdarskirn, [sitz Kristr endi hana, sva sem fyrir var heitid¹² Abrahe, en sidan er fyrirheit guds fylldizt, þa endizt¹³ skurdarskirn, ok tok þa upp ath hefiast vat-skirn.» Kraton tok til orða ok mælti: «Ef þvi var heitid af gudi,
 30 er i Kristi fylldiz, þa er Aunan yfirstiginn, en annar gangi fram til þætu, sa er [skynsamligu mali¹⁴ spyri þers, er greid svör liggi til, ok leiti eigi annars mals at öðru, ef visse skynsemi verdr svarat um sinn.»

1 *saal. Fr*; heradi *Cd*. 2 [mundi gefa þeim *Fr*. 3 [spurdi þessa eda sva, hvart ver skulum ~~aa~~ Krist trua eda eigi *Fr*. 4 *saal. Fr*; fala (*d*.
 35 5 *saal. Fr*; adur (*d*. 6 [Kristr yðvarr eigi hiartaskirn at eins, en eigi skurþarskirn *Fr*. 7 [*saal. Fr*; taldi skirnina (*d*. 8 [þar til er *Fr*. 9 þiöd *Fr*. 10 [er Kristr tok skurdarskirn, til þess at hon skyllði þa þegar onytt auðrum, er hann var skirðr þeiri skirn *Fr*.
 40 11 *saal. Fr*; sidr *Cd*. 12 [er Kristr villdi hana lykta, þa er fyrir var heitin *Fr*. 13 lyktabiz *Fr*. 14 [skynsamligs mals *Fr*.

21. En þa [stendr Doek¹ upp ok mælti: «Ef Kristr er² sannr gud or kyni Davids, þa mundi hann ok einn heilagr vera; en hver þörf var honum þa at lata skiræzt?» Silvester svaradi: «Sva sem skurdarskirn endiz fyrir skurdarskirn Kristz, sva hofzt ok helgadz vatzskirn fyrir skirn Kristz. Eigi helgadz hann af skirnarvatninu,³ hellr helgadi hann vatnit, þviat i skirn hans opnaz himinn yfir honum, ok kom heilagr andi yfir hann af himni, ok veitti Jesus Kristr þvi þann krapt votnunum³, til þers at þau þægi sva ok reinsadi allar andir af syndum, sem þau reinsa likami af sauri, ok tæki allir helgan anda fyrir skirn i skirnarbrunninum, þeir er trua æ¹⁰ guds son.» Zenophilus domandi mælti: «Gnogi skynsemi litz mer svarat þessi spurning, en Doek gydingr leiti ser annarrar spurningar, ef honum syniz vanspurt.»

22. Þa geck fram Kusi, enn .vi. kappi þeira Gydinga, ok mælti: «Gud er algjör ok einskis þurfi, til hvers var honum ath¹⁵ beræzt hingat i heim?» Silvester svaradi: «At sa er getinn var af fedr fyrir alldir ok gjörði alla hluti, þa er eigi voru adr, þat er himinn ok iörð ok allr buningr þeira.» Kusi mælti: «Segir þu at sonr guds gjörði himin ok iörð?» Silvester svaradi: «Hvat ætlar þu son guds vera?» Kusi mælti: «Þat skalltu segia, er æ¹⁰ gud truir.» Silvester svaradi: «Vær truum son guds vera ord fedr, en fyrir þvi attu geriz nu lærisveinn kristinna manna, en adr vartu Gydingr eðr höfðingi Gydinga, þa hlydtu þvi er mælt er. orði guds eru hinnar festir. Enn mælti annar spamadr: ord guds er styrkt ok mattugt, i þess krapti er iörð sköput, ok himinn með¹⁵ liosum sinum, ok sær i stöðu sinni.» Kusi mælti: «Með hverri skyusemi sannardu ord þetta son guds vera?» Silvester svaradi: «Sialfr fadir [sannar þat⁴, er hann gat son þann, er ord guds er. þa er hann mællte sva: með þer er upphaf æa degi krapz þins i liosi heilagra, fyrir tidir gat ek þik. En sva mikill er mattr al-³⁰ mattigs guds födur, at ord reynis ok truizt son hans vera, ef framm ferr af munne hans at skapa alla hluti, þa er eigi voru adr.» Kuse mælti: «Vist matti hann eigi fader kallaz, adr hann atti þenna (son). Segdu mer, hversu hann ma kallaz oskiptilighr, ef atburdr eignadi honum þenna son.» Silvester svaradi: «Hird eigi³⁵ þu sva heimeliga at villæzt, attu ætlir gud sva getid hafa son sem menn; gud var avallt fadir, þviat son var avallt, eigi hlaut hann þetta nafn (af) atburd, af þvi at fadir hafði ævallt ord ok krapt

1 [reis Dohech Fr. 2 Her ender Framm. 238³ folio. 3 vatninu Cd.

4 [sonar þess Cd.

ok speki með sér án ífa.» Kusi mællti ok spurdi: «Hversu mattu þat sanna?» Silvester svaradi: «Sialfr gud fader sannar ord þat, er hann kvad ~~avallt~~ vera i hiarta sinu, ok mællti gud sva: Upp ropti hiarta mitt godu ordi. Eunn mællti sva sialf guds speki: Ek
 5 for ut or munni ens hæsta guds, ok giörda ek þat, at upp runnu lios af himni, ok skipada ek öllum hlutum, þa er giörr var himinn ok iörð, ok þa er upp spruttu allir brunnar vatna. Fader hafdi avallt krapz ord ok tok eigi þa at hafa þat, er hann hafdi eigi adr, er þersir hlutir giörduzt, helldr tok hann at sýna kraptt ordz
 10 sins, þess er hann hafdi avallt; fyrir því at gud skiptiz alldri, ok var hann avallt gud ok fadir, þvíat ord hans ok kraptr ok spekt er sonr hans. Hversu ma þa af atburd tidar þetta nafn hafa komit at gudi, at hann kalladiz fader, þar er hann hefir alldregi verit ~~aan~~ speki edr kraptr edr ord, þat er sonr (ok) fader.

15 23. Beniamin tok til mals, tulkr Gydinga, ok svaradi hann sva: «Um þann þrætum vær, er borinn var um daga Tiberius konungs, ok fra þeim segia gudzspiöll ydur, at fiandenn freistadi hans, ok hann var selldr vid verdi af lærisveinum sínum ok var tekinn ok bundinn ok bardr fyrir gudlaustun sína, ok var þörn-
 20 giörd rekin æ löfud honum, ok var hann krossfestr æ milli tveggja þiofa, ok var hann daudr ok grafinn; en þer kristnir menn göfgit gröf hans ok segi þer, at hann risi upp af dauda æ enum þridia degi eptir pining sína, en þat megum vær eigi segia, hver skynsemi til þess er, ath þer kallit hann gud.» Silvester svaradi:
 25 «Allztu synder þann yfirstiginn, er adr atti þrætur vid mik, ok mattir þu eigi domsordz at bida, þa hlyttu, unz svarat er serhverium hlut, þeim er þu spurdir. Þa er ek sagdi son guds avallt vera, þa mælltir þu sva: um þann rædum vær, er borinn var, ok villdir þu eigi þat fylgia lata at segia, at hann væri fra Mariu meyi-
 30 borin, til þess at eigi mællti spamadr þinn i gegn þer sialfum, sa er spadi higatburd hans ok mællti sva: Mær mun son ala, ok mun kallaz Emanuel, en þat þyðiz gud æ vora tungu. Sia var borinn at likam or kyni Davids, en hann var son guds i krapti. Gud efndi þat, er hann het David, ok sor þers, at sa mundi sitia
 35 æ stoli hans, er fra honum væri kominn. Ok þann son, er fadir gat án modur, fyrr en heimr sia væri, þann enn sama son bar Maria mær algjörvan gud ok mann án likamligum fedr, þvíat heilagr andi helgadi briost osaugadrar meyiar ok let hana þann son geta, er endrbætti allan heim, ok guds son er osyniligr i krapti,

en hann giördiz syniligr mönnum fyrir manndom sinn, en gud fader af himni mælti við hann: Sonr minn ertu, i dag gat ek þik. Ef þetta er eigi ritid a bokum ydrum, þa neittu því; en með því at ritid er, þa er rett, at þu truir ritningum þínum helldr en ordum minum.» Zenophilus domandi mælti: «Ef ydrer spamenn segia þetta, þa megi þer eigi bækr þær rækia, er þer truid helgar vera; en ef þat er eigi æ ydrum bokum, þa megi þer því neita þrætulaust.»

24. Aroel annar tulkr Gydinga mælti ok sagdi sva: «Fyrir hvi rædir sia madr um burd Kristz sins at eins, þar er Benjamin spurdi framarr at pisl hans?» Zenophilus domandi svaradi: «Benjamin hof mal sitt um burd hans, ok skulu þer annattveggia iata eda neita því fyst, er um burdinn er ydr svarad, til þess at hann megi enn odru svara, því er þer spyrid.»

25. Jubal tok til mals lögsögumadr Gydinga ok mælti: «Segi Silvester þat, ef gud hefir baulvat hiuskap.» Silvester svaradi: «Þat segium vær, at hiuskapr er blezadr en eigi baulvadr af gudi.» Jubal mælti ok spurdi: «Fyrir hvi neitid er því, at Krístr ydvar væri af hiuskap getinn?» Silvester svaradi: «Eigi segium vær af því vera Krist meýiar son, at vær fyrirdæmim hiuskapinn, helldr til þess at vær dyrkum meýdominn.» Þa svaradi Jubal ok mælti: «Eigi skil ek, hveria skynsemi þu matt adra syna fyrir meýiar burd, helldr en þat at þu lofar meýdom en lastar hiuskap.» Silvester svaradi: «Med þeire skynsemi dyrkaz hiuskapr en lastaz eigi, at su mær, er Krist bar, var af hiuskap borin, en hun vardveitti sva hreinliga likam sinn, at hun var maklig at ala guds son, þann er ollum heimi barg.»

26. Þa gekk fram Thara annar lögsögumadr Gydinga ok mælti a þessa lund: «Minnizt Silvester þess, er hann het at segia öll rök burdar ok pislar Kristz sins.» Silvester svaradi: «Sva mun eg giðra, sem ek het, at syna til nytzsemi ok segia ydr alla hluti, þa er um hann hafa giðrzt; en gud skop enn fysta mann or reinni iordu, þa er hun het mær.» Seleon prestr Gydinga kvad við ok mælti: «Nybreytiligan malshatt heyri ek nu, at iördin hafi mær verit, sva sem hun mætti kona vera.» Silvester svaradi: «Öll iörd var mær, medan hun hafdi eigi manzblod druckit ne opnat sik til graftar ne saurgaz af syndum manna.» Seleon svaradi: «Hversu mattu þat sanna, at iörd hafi mær verid?» Silvester svaradi: «Undrumz ek þat, er þu leitar vitnis at því, er

þat er almæli, at su iðrd er mær, er eigi hefir daudra manna gropt i ser. En ef þu vill þat vita, hvenær iðrd let af (at) vera mær, þa blydtu, hvat gud mælti við þann, er vegit hafði brodur sinn: bðlvud er iðrd i verki þínu, þvíat hun lauk upp munni sinn ok drack blod brodur þins. Enn mælti spamadr þetta: Saurgadiz iord af blodi ok spilltiz iord af verkum þeira vandra.» Kraton domandi mælti: «Án ifa matte iord mær vera, ef hun mætti sidar saurgazt af syndum.»

27. Silvester mælti: «Enn fysti madr, sa er allir heims menn eru fra komnir, var skapadr or reinni iðrdu, þeiri er mær var; af því byriadi, at sa letiz fra meyiú berazt, er endrbætti verk ens fysta manz ok gaf eilift lif ollum truðndum monnum, sva sem hann var getinn af fedr ok borinn fra meyiú af tilkvomu heilags anda einga sonr¹ guds, er sávallt hafði verit, til þess at vær endrbætímzt guds megir² i heilagri skirn. Sva let hann ok freista sin, til þess at hann leysti oss fra freistni; hungradi hann ok þyrsti, til þess at hann gæddi oss ok gæfi oss lifs dryck; bundinn var hann, til þess at hann leysti oss; selldr var hann, til þess at hann keypti oss til sin; bleginn var hann, til þess at hann tæki oss fra hlatri diðfla; þorngiðrd var hann skryddr, til þess at hann tæki af oss bolvan þorna ok þistla, ok gaf hann oss bloma paradisar, þann er mannlig dirf(d) hafði glatad; or fótum var hann færdr, til þess at hann hyldi skemd ennar fystu syndar eigi saurgum klædum helldr hvitum klædum miskunnar sinnar. A krosstre var hann pindr, til þess at hann bætti þat, er misgiðrt var a girndartre; eitr var honum gefit at dreeka sæ krossinum, til þess ath hann leiddi oss til hunangs fliotandi iardar; bolvon vora tok hann, til þess at hann gæfi oss blezon sina; dauda vorn tok hann, til þess at hann gæfi oss lif sitt; eigi at eins lauk hann upp dyrr paradisar, þau er hann byrgdi dirf(d) ens fysta manz, helldr lauk hann ok upp himin-riki fyrir ollum retttruðndum monnum. Eigi sannadi hann med ordum einum guddom sinn, helldr ok med taknum, þa er hann reid molldu ok raka sinum a augastad þess, er blindr hafði verit, ok gaf honum sion, til þess at hann syndi sik vera þann, er skapadi enn fysta mann or molldu iardar. Af því hreinsadi hann líkþra ok gaf heilsu siukum, ok hann rak diðfla fra odum mðnnum, ok geek hann um sæ þurru fótum ok stðdvadi vinda ok hridir, ok gaf hann lif daudum mðnnum ok grðfnum.» En er Silvester þafve hafði þetta mællt, þa tok allr lydr med konungi ok dom-

ðndum at lofa kenningar hans ok þöckudu gudi, er þeir heyrdum kenningar hans með sva mikilli skynsemi, sva at þeir mattu eigi ifa um guddom Kristz.

28. En sidan þá reiddiz Jambri enn af þeim .xii. köppum Helene drottningar, ok mælti hann æ þessa lund: «Wndrumzt ek þat, er spakir menn ok domendr vilja trúa því, at i ordaprætum megi reynaz mattr guds. En nu skulu þer lofa mér þat, er ek hefir enn ecki um mællt, at ek syna¹ krapt nöckurn i nafni guds vors, til þess at mannlig skynsemi lati fyrir guds krapti, ok syniz þat með vitni ok iarteinum helldr en með ordum einum, hver enn¹⁰ sanni gud er. En Silvester sanni þann gud vera, er hann dyrl eigi sialfr at krossfestr var, ok fyrir því skal ek sanna þess guds krapt, er ousmædiligr er ok uskiptiligr. Leidi hingat nu hinn sterkazta ok enn grimmazta gridung, ok mun ek nefna nafn guds i eyra honum, ok munu þer þá sia krapt þess nafns sva mikinn,¹¹ at steinar munu eigi standazt mega.» En fyrr en hann hafdi mali sinu lokit, þá var þangat leiðdr enn sterkazti gridungr, ok helldu menn æ festum öllum megin. En sidan þá nefndi Jambri nöckud illzskunafn i eyra gripunginum; en gridungriun beliadi við um sinn hatt, sidan fell hann daudr nidr, sva at hann hrærdi ecki¹⁰ æ ser. En þá hræddizt allr kristinn lydr, ok mællto þat margir menn, at þetta væri guddoms nafn, er eingi skepna matti standazt.

29. Þá bad Silvester ser hliods ok mælti sidan æ þessa lund: «Lydi þer Romaborgar spekingar, ok skili þer krapt Kristz; en ek mun syna ydr þat, at þetta er eigi guds nafn, er nefnt er i¹¹ eyra gridungi þersum, helldr² ens versta diöfuls, fyrir því at ek boda þann gud æ at trúa, er eigi at eins deydir lifendr, helldr lifgar hann ok dauda, en dyr ok ormar edr illvirkiar mega glata liföndum en lifga eigi dauda. En þott þat se kraptr nöckurr at giora gridunginum bradan bana fyrir akall eins nafns, þá þiki mér¹⁰ meiri æ kraptr at lata gridunginn lifna aprtr. En ef Jambri vill, at vær truum eigi þat hafa verit diöfuls nafn, þá nefni hann nu þat nafn i eyra gridunginum daudum, til þers at hann lifni. En ef Jambri ma³ deyda en eigi lifga gridung þenna, þá er vist, at hann hefir æ diöfuls nafn kallat, þat er lifendr ma drepa en lifga einga¹¹ dauda.» En er Silvester lauk mali sinu, þá matti Jambri eigi reisa upp gridungiinn. En þá mællto domendr við hann sialfan ok sögdu: «Vist er nu, at þu hefir æ diöfuls nafn kallat, sem Silvester sagdi, er þu matt deyda gridunginn en lifga eigi.» En

1 syndi Cd. 2 ok tilf. Cd. 3 eigi tilf. Cd.

Jambri svaradi ok sagdi sva mikinn vera guds matt, at eingi skepna mætte standazt. Silvester svaradi ok mællti: «Vær sôgdum fyrir stundo adr, ath drottinn vor Jesus Kristr syndi sik vera guds son i því, er hann gaf heilsu siukum en lif daudum; eða hvern telr þu þenna vera, Jambri, er hans nafn matti deyða kvikan en lifga eigi daudan?» Jambri svaradi ok spurdi: «Veiztu eigi höfudundr þau .x., er urdu æ Egiptalandi fyrir akall guds nafns, ok do þa allir frumburdir Egiptalandz bædi menn ok fe.» Silvester svaradi: «Veiztu eigi, Jambri, at sa enn sami, er drap frumburdi Egiptalandz, mællti sva: Ek mun drepa ok lifga, ok ek mun beria ok græða; en ef þu kalladir æ gud, at hann dræpi, kalladu nu þa æ hann, til þess at hann lifgi, ok til þess at vær megin æ einn gud allir trua ok æ þann, er bædi ma lifga ok deyða, af því at sva er fra honum sagt: drottinn lifgar ok deydir ok leidir til helvitis ok enn aptr þadan.» Þeir toku til mals domendr badir Kraton ok Zenophilus ok sôgdu: «Yfvir er stiginn Jambri, er hann ma eigi reisa upp gridunginn i þess nafni, sem hann deyddi hann.»

30. Jambri mællti: «Reisi Silvester nu þa upp gridunginn i nafni Jesus Kriz ens naddverska, til þess at vær megin vera sannindamenn guddoms hans.» Silvester svaradi ok mællti æ þessa lund: «Gudi þöckum vær, kvad hann, er Jambri mællti um sidir nöckut ord af viti.» Ok enn mællti hann: «Þid domendr, sagdi hann, Kraton ok Zenophilus, er rettliga dæma um alla hluti, spyrid nu adra Gydinga, þa er ordaskipti attu vid mik, ef þeir vilia allir trua i nafni Jesus Kriz, ef gridungrinn lifnar.» Sidan mællto þeir domendr Kraton ok Zenophilus: «Segi nu serhverir Gydingar, sôgdu þeir, ef þeim likar þetta atkvædi, er en efzta þræta fann » Abiathar geck fram ok mællti fystr af þeim Gydingum: «Bunir erum vær, kvad hann, at ganga at því, ef vær reynum þat, at gridungrinn risi upp i nafni Jesus.» Þa tok Jonas til mals ok mællti æ þessa leid: «Heyra vilium vær, sagde hann, hvat Silvester mæli yfir gridunginum, at vær megin vita, at hann kalli æ nafn ens krossfesta, ok megin vær þa trua æ hann.» Sidan tok Godolias til orða ok mællti: «Ef Silvester kallar æ þann, er fedr vorir dæmdu sekan, ok risi gridungr sia upp, er i guds nafni er drepinn, þa mun ek an ifa allan trua kenningu Silvestri.» Aunan mællti ok sagdi sva: «Sva sem eigi ma [trua vor villaz] af rettri götu, sva mun ok eigi gridungr sia upp risa. En fyrir því at þau eru malalok ordin, ef gridungrinn ris upp i nafni ens krossfesta,

til þess at vær truem æ hann, þa mun ek eigi því i gegn mæla. Doek tok þa til mals: «Undrumz ek þat, segir hann, er sva spakir menn vefiaz i sva iakilli villu, sem her er nu, at trua því, at gridungrinn muni upp risa ok lifna, er i guds nafni ok krapti var drepinn. En ef hann ma sik nœkkur hræra i nafni Jesus ens krossfesta or þeim stad, er nu liggr hann, þa mun ek kasta nidr ollum ifa ok trua því, er Silvester kenner.» Þa tok Kusi at mæla: «Orôggr heit ek því, at ek mun trua því er Silvester kennir, fyrir því at gridungr þessi ma eigi lifna fyrir nafn Jesus.» En þa mællti Benjamin þetta: «Fyrir hvi munu menn eigi hlæia at oss, 10 kvad hann, þeir menn er sia gridung þenna liggia daudan ok bolginn, en vær skulum trua því, at hann muni upp risa i nafni Jesus ens krossfesta manz. En fyrir því at domendr beida þessa, þa mun (ek) veita þat af minum mun ok eptir þeira þocka, ef þetta ma verda.» Aroel mællti: «Slikt ed sama mun ek um 15 mæla, sem Benjamin mællti, trua, ef gridungr lifnar.» En þa mællti Jubal þetta: «Bratt mun ek yfvir því lysa, at ek mun hverfa fra Gydinga tru, þegar er Silvester ma sva giôra, at gridungr sia lifni.» Nu mællti Thara med þersum hætti: «Sva sem þat eru miklir orar at trua því, at gridungr sia megi upp risa, sva 20 er ok mer mikil heimska at fyrirlata lög min; en fyrir því at hvorki ma verda, þa heit ek því ôruggr, at ek mun kristinn verda, ef Silvester reisir upp gridunginn.» Sidan tekr til (mals) Seleon prestr Gydinga ok mællti: «Hveriu sem vær heitum, þa mun hvorki fram fara, at gridungr lifni ne (ek) muna trua; en ef Silvester er fúss 25 at reisa hann upp, þa mun ek eigi einn i gegn því mæla, ok heitum vær þa allir, at vær munum kristner verda, ef hann reisir upp gridunginn i nafni Kristz sins.» Zenophilus ok Kraton domendr badir toku þa til mals ok mællto þann veg ok tiado fyrir ollum lyd: «Þar hefir nu stadar numit, segia þeir, atkvædi allra 30 Gydinga, þeira er keptu vid Silvestrum, at þeir munu allir fra Gydinga tru hverfa, ef Silvester kallar æ nafn Jesus Kristz ok reisir upp gridung þenna.»

31. En þa er þraut þessar rædur¹, þa bad Silvester ser bliods ok mællti æ þessa lund: «Lydit þer mer synir ok brædr, þeir er 35 gud gaf skilning. Þat vitum vær allir, at gudi er eigi rækt æ nautum, en nu beidir allra þurft, at hann lati ser soma at rækia þetta kvikendi; en fyrir því skili kristner menn sik fra heidnum mönnum ok Gydingum, ok göngum mer allir saman i einn stad,

er æ Krist truum, ok föllum æ knebed allir, ok bidium þess gud af öllum hug, at hann lati ser soma at heyra bænir vorar ok syna öllum lyd drottin Jesum Krist son sin vera.» En er Silvester hafði þetta mællt, þa skilduz kristnir menn allir fra heidnum mönnum ok voru a bæn sinni alla tíð dags, ok var eigi sa maðr þar, er vatni helldi. Þa toku Gyðingar at hlæia at kristnum mönnum ok mællto svo: «Nu mun Kristr yðvar koma ok synaz ydr.» En þa tok Silvester þafi at halda upp höndum sínum til himna ok at mælaz fyrir vit gud a þessa leið: «Deus Abraham, 10 deus Ysaac, deus Jacob, er þvi ert nefndr i þrennu akalli ok kend(r) vit þessa þria alldarfedr, at þu ert einn faðir gud i þrenningu, faðir með syni ok helgum anda, faðir getandi sannan son af þer ok helgan anda frammfaranda af fedr, einn guddomr i þrenningu, iafn avallt ok enn sami! Þu gud, er skapaðir himen ok iörð 15 or öngu fyrir ord, þat er fyrir son þinn, þann er ser let soma at taka mandom a sig ok gerdizt gud algerr maðr, til þess at hann byrgi öllum truondum mönnum, sa er borinn var fra meyio heilagri ok i iötu lagðr, himna konungr, sa er einglar syndu hirdum, en stiarna syndiz austrvegs konungum, ok sa er til þess var freistat 20 af dioffi, at hann leysti oss fra diofla freistni, sa er krossi var pindr fyrir syndir heims, ok gerdiz til þess maðr, að hann giordi mennina guds sonu ok hluttakendr eilifrar dyrdar! Kalla ek æ Jesum Krist nazarenum, þann er krossfestur var ok reis upp af dauda, a þik kalla ek yfir gridung þenna, er i diofuls nafni do, 25 til þess at hann rise upp i þínu nafni, ok fari hann hogvær sem lamb til hiardar sinnar, ok veittu honum margra vetr lif til vitnis kraptz þins, til þess at menn þessir allir viti, at þu ert son guds, er komt i þenna heim.»

32. En er Silvester hafði a þann veg fyrir bediz, þa laut 30 hann i eyra gridunginum ok mællti svo: «Þu nafn bolvonar ok dauda, svo sem þu gallt inn i eyra gridungs þessa, svo gialltu ut fyrir krapti drottins vors Jesus Kristz ens krossfesta, i þess nafni mæli ek vit þik: ris upp þu, gridungr!» En er hann hafði svo mællt, þa bles gridungrinn vit ok reis upp sidan. En Silvester 35 leysti bond af honum ok mællti svo: «Far þu nu til nauta þinna ok ver hægr avallt sidan.» En þa gekk gridungrinn a braut ok til hiardar sinnar hægr ok hogvær, ok lifði marga vetr sidan. En eptir þat kalladi allr lydr einni röddu með Constantino konungi ok Heleno drottningu modur hans ok domondum guds ok Gyðingum

ok ollum lyd, ok mællto svo: «Sannr er gud ok sannr er guds son drottinn Jesus Kristr.» Ok a þessum enum sama degi sneruz til Kristz meir en .iiij. þusundir Gydinga. Helena drottning modir keisara tok tru med sonarsonum sinum .ij. Constancio ok Con-
stante ok döttor konungs¹ Constancia, ok allir þeir er henne þion-
odu, toku vit tru. Craton ok Zenophilus domendr badir toku ok
vit tru ok allir þeira vinir, ok gerdu allir þackir gudi, er þeir
voro allir leystir fra villu fyrir Silvestrum pafa.

33. En þa fór hverr heim fagnandi þadan fra því þinge til
sinna heimkynna. En er þadan lidu nokkurir dagar, þa sendo¹⁰
blotbyskupar Constanti(n)o konungi rit ok mællto a þessa lund: «Lydr
þinn, konungr, fær skada mikinn af blæst(r)i dreka þess, er hof-
gydiur vorar voru vanar at blota ok færa honum fæzlur a hverium
manadi. En sidan er þu tok(t) kristin lög, þa er honum nu ecki
fært drekanum i fæzlu, ok reidiz hann nu ok kvelr hvern dag¹⁵
marga menn af blæstri sinum. Af því bidium vær, at þu lofir
oss nu at færa honum fæzlu, sem vant hefir verit, til þess at lydr
þinn megí fagna heilso² sinni.» En er konungr hafði (lesit) ritid,
þa spurdi hann Silvestrum at því, hvort (hann skyldi) þetta blot-
monnum veita eða eigi. Silvester svaradi ok mællti: «Lattu nu²⁰
svo, ef nokkur hofdingi riddara þinna leti taka upp lög vinar þins
i gegn þer ok þinum lögum, mundir þu eigi reidaz honum, þott
hann gerdi eigi þat sialfr, en hann bannadi eigi odrum at gera?
Hvat dæmir þu um þat?» Konungr svaradi: «Dauda er sa verdr.»
Silvester svaradi ok mællti: «Slikrar pislar er verdr fra himna-²⁵
konungi hverr þeira, er eigi bannar diofuls logh i gegn guds vilia
Calpurnius het borgargreifi einn, hann var heidinn madr, hann var
þa staddr med honum, er Silvester mællti þetta. En er hann
heyrdi þessi ord Silvestri, þa mællti hann greifinn vit konunginn:
«True þu því, konungr, sem ek segi þer, at meir en .iii. hundrut³⁰
manna faraz a hverium degi, ok er nu ecki annat biargrad, nema
þat at vær aukim fæzlu drekans, ok verdi hann oss i hugum, þegar
er þat ma vera.» Silvester svaradi ok mællti: «Syndu mer nokk-
urn kristinn mann af þeim, er daudir ero af blæstri drekans.»
Calpurnius greifi mællti a þessa lund: «Ef drekinn grandar eigi³⁵
kristnum monnum, þa fardu til hans ok kyrr hann svo nokkurn
manad, at hann drepí eigi menn.» Silvester svaradi ok mællti:
«I nafni Jesus Kristz mun ek svo giöra, at dreki sia grandí
mannigi sidan.» Calpurnius mællti: «Giör þu þat, er þu mælir

nu, til þess at vær megim trua Kristi þinum.» Silvester svaradi ok mællti sva vit Constantinum konung: «Konungr, kvad hann, hlyd þu mer, ok gior sem ek beidi. Ek vil nu, at þu biodir hingat öllum blotbyskupum a morgin, til þess at þeir heiti því allir, er nu heitr Calpurnius einn.» Konungrinn kvad svo vera skylldu, sem Silvester mællti, ok baud þangat öllum blotbyskupum at morni. En er þar kvomu allir blotbyskupar annan dag eptir med Kalpurnio greifa, þa hetu þeir því allir, at Kristi mundi trua, þott drekinн kyrdiz einn manud, ok drepi hann eigi menn.

34. En þa for Silvester til kirkiu ok prestar hans .ii. med honum Fauskonius ok Constancius, ok föstodu allir saman sex dægr ok voru æ bænnum allar þær stundir. En ena þridiu nott syndiz Petr postoli, ok mællti postolinn vid hann: «Med þeim prestum, er föstodu med þer ok voru æ bænnum stadfastir, þa vil ek at þu stigir nidr til drekans, ok skulud er allir taka corpus domini, en einga skalltu fæzlu adra taka; eigi skalltu hrædaz, helldr hafdu allt traust i gudi, ok gack til dreka þess, er fiandinn byggir i, ok mæl vid hann: Jesus drottenn, sa er getinn var af helgum anda ok borinn fra mey Mariu ok var krossfestr daudr ok grafenn ok reis upp af dauda, ok ste hann upp til himna, ok sitr nu til hægri handar gudi, ok mun hann þadan koma at dæma um lifendr ok dauda, bidtu hans stadfastr ok bundinn i þessum stad, unz hann kemr. En sidan er þu hefir þetta mællt, þa bittu munn hans med hörþrædi þrefolldum vextum ok snunum, ok inzsigla

sidan, ok lat krossmark æ vera; stig þa upp sidan fra drekanum. Sidan kom þu til kirkiu minnar, ok muntu þar þa finna braud latid æ allteri, þat er ek sendi þer, ok skalltu því fyst bergia, adr þu takir fæzlu þina, ok mun þa flyia fra þer öll illzska ok eitr.» En er Petr postoli hafdi þetta mællt, þa hvarf hann æ braut. En Silvester giördi, sem hann baud, ok ste sidan nidr til drekans. En kristnir menn voru a bænnum i öllum kirkium medan, ok badu allir fulltings ok trauz af gudi. En blotbyskupar sendu eptir honum ok þeim .ii. fiölkynga menn, ok het annarr þeira Porphirius en annar Torkvatvus, til þess at þeir sæi, hvort hann kæmi til drekans edr eigi. En sidan ste Silvester nidr i iörd til drekans med tveimr prestum sinum, ok .i. palla annars hundrads. En þeir enir fiölkunnigu menn Porphirius ok Torkvatuus blotudu diofla, adr þeir stigi nidr eptir þeim Silvestro. En er þeir enir fiölkunnigu menn komu at blæstri drekans, þa fellu þeir nidr badir

1 honum Cd.

ok kvölduz i sott akafa mikilli. En Silvester kom til drekans ok batt munn hans meðr streing, þeim er hann hafði með ser, ok mællti við hann öll þau ord, er honum voru kend at mæla. En er hann kom aþr or þeiri haskaför, ok prestar hans með honum, þá fann hann þá Porphirium ok Torkvatum illa halldna, ok bað hann fyrir þeim ok tok i hönd þeim ok leiddi þá með ser upp or iordinni; en þá let hann þá fara, ok voru þeir þá alheilir af bænum ok iarteinum Silvestri pafa. Þá runnu þeir þegar visliga eptir villubokum sinum ok brendu þær allar þegar i augliti Silvestro ok allz lyds ok allra blotbyskupa, ok mællto þeir sva fyrir sialfr: 10
 «Brenni þeir, er eigi trúa Kristi þeim er Silvester bodar.» En þá varð margr Romaborgar lydr leystr frá tvennum dauda, þeim er Silvester leysti þá, frá skurdgoda¹ blotum ok frá diðfuls villu ok frá eitri drekans. Á þeim misserum toku tru ok sneruzt gudi til handa .xx. þusundir karla, ok voru umfram börn ok konur, ok 15 toku skirn af Silvestro pafa, enda varð mannigi mein at þeim dreka um allr sidan.

35. Þá varð Silvester pafi storliga sægætr um allan heiminn af tölum sinum ok af otalligum iarteinum, þeim er hann giðrdi i Romaborg, fyrir því at bæði lærdir menn ok olærdir elskudu 20 heilagleik hans ok sidsemi, fyrir því at mikill fólldi manna hvarf til handa drottni vorum af hans kenningum ok fyrirtölum; fyst at upphafi Constantinus konungr, er hann hvarf eptir tru þeiri, er Silvester bodadi, en sidan Helena drottning modir hans ok Gyðingar þeir allir, er henne fylgdu, ok allir rikismenn ok storeflis- 25 menn², þeir er i Romaborg voru, hurfu eptir bodordum Silvestri pafa. En sidan er Silvester hafði sva mikinn frid giðrt æa meðal manna, at hann hafði öllum komit æa einn sid at trúa æa gud fódur ok son ok helga(n) anda, þá sendi sidan Constantinus konungr rit i allar storborgir ok mællti sva: Constantinus konungr 30 sendir kvediu öllum Romaborgar lyd ok allra borga höfðingium. Se öllum fridr ok heilsa göfgundum enn hæsta gud. Leingi hefir ek wndrazt með miklum hugarharmi willu vora ok rangindi³, er vær gofgudum skurdgod með þeiri ræzlu, sem vær skyllidum gofga þann gud, er sier alla leynda hluti hiartans ok veit allt fyrir, adr 35 verði, skapari allra hluta, sa er alla tru gefr lifs anda, einn er sannr gud, sa er styrir valldi allz heims, osyniligr ok ousmædiligr, öllum ædri ok allz valldandi i sinum mætti ok allz litandi i sinum guddomi, þat er ordit er ok oordit. En eigi er undarligt, þott

1 skurdgodum Cd. 2 storeflismenn Cd. 3 ranginda Cd.

ostyrkr líkami megi eigi líta í gegn eilífu líosi allz heims skapara ok lausnara, þar er vær megu eigi sía í gegn solar geisla, sva at eigi dóckviz þegar ostyrkloíkr mannlígrar synar, en oss gegnir at fyrirlíta eitr illra hugrenninga ok hallda dyrd himnakonungs med
 5 rettum hug ok fyrirlata myrkva götu en ganga líosan heilsustig. Af því latum vær af villu ok greidum hug vorn til þeíra hluta, er betrí eru ok nytzsamlígrí, þvíat su er betrí gata ok bíartarí, er guddomr synir, en su er myrkr færir öllu mannkyni ok tekr hugi manna fra ordi guds. Hölldum vær: því med omæddum vilía
 10 lög þau, er gud gaf oss, þvíat med honum er eilíft líf ok líos, en sa mun ödlaz eilífa mískunn, er hans lögum þíonar. Hönúm býrjar oss at þíona en fyrirlata skadsamlíga villu, þa er oss bannar lífs götu, þvíat þeír munu finna eilíft líf ok líos, er gófga sannan gud med mílldum hug, ok munu þeír níota sætleíks himneskrar fæzlu
 15 med gudi þeim, er ríkir í himnum. Þessa hluti veit ek med ast til sannrar tru, til þess at ek syndag mönnum naudzsynlíga gófgun gudlígrar mílldi, sva sem ek kallazt höfđingí fostríardar þessar. Hyggíum vær ath dyrd almattígs guds, ok bídíum hann oss mískunnar, ok munum vær þa eígnaz ær ok fríð ok forðaz allan haska.
 20 En enn hæsti gud, þa er hann ser síðu vora ok goðan vilía, þa mun hann gefa oss fyrir mílldi sína ok mískunnsemi eilífan fríð ok gnott fagnada, sa er lífver ok ríker med syni ok fedr ok helgum anda um allar alldír allda.

36. En eptír þat síðan þa for Constantínus konungr til oróstu
 25 víð Serkí ok hafđi gagn or oróstunni. En er hann kom til borgar þeírar, er Bizancíum heitír, þa dreymdi hann um nott, at honum værí kona færð gömul ok daud, ok þat at Sílvester mællti þetta víð hann: «Bíð þu fyrir henne ok mun hun lífna.» En er konungr bað fyrir henni, þa reis konan upp, ok varð hvn ung ok fögr, ok
 30 þockađíz hun vel í auglíti konungs, ok skryđđi Constantínus hana skíckíu sínni, ok setti konungr yfir höfud henne kórónu², þa er hann atti beztá. En honum þótti, sem Helena drottning mællti víð hann: «Sía skal þín kona vera, sagđi hun, ok deya eígi fyrr en í enda heíms.» Þa vaknađi konungrínn ok sagđi vínúm sínum
 35 draum sínn, ok red eíngí draumínn, sva ath honum hugnađi. Þa tok Constantínus konungr at fasta, ok bað hann gud vítronar ok mællti sva: «Eígi mun ek aflata at fasta ok bíđía þík, Krístr sonr guds, unz þu vítrazt mer fyrir þíon þínn Sílvestrum.» En sa enum þríđía degi föstu hans þa syndíz honum í annat sínne heílagr

40 : med tilf. Cd. : kóróna Cd.

Silvester i draumi ok mællti við konunginn ok mællti sva: «Aurvasa kerling er borg sia Bizancium, er þu ert nu i staddr, þviat veggir hennar eru nu fallnir af fyrnsku; en þu stig æ hest þinn, þann er þu reitt til kirkiu postola guds Petrs ok Pals i Romaborg, þa er þu vart nyskirdr, ok gef þu tauma hestinum, at hann fari, sem eingill guds leidir hann¹; en þu skalt hafa merkis-staf þinn i hendi þer ok draga stafvinn, sva at broddrinn nemi iðrd, sva at sia meggi ristuna eptir æ iðrdunni, þar er stafrinn hefvir nidr tekit. En i þann farveg skaltu upp reisa borgarveggi, ok muntu endrnyia borg þessa, er nu er forn ok miok sva daud; en þessa borg muntu pryda nafni þínu ok giðra drottningu annarra borga, ok munu vera giðr i henni musteri gudi til vegs ok öllum helgum mönnum, ok munu synir sona þinna hafa her velldi.» En þa [vaknadi konungrinn² ok fór þegar til kirkiu, ok sagði hann draum sinn byskupi borgarinnar, en hann het Sisinnius; en sidan³ let hann syngia ser messu ok færði gudi fornir i messunni ok tók sialfr corpus domini. En eptir þat ste Constantinus konungr æ hest sinn, ok fór hann þangat, sem eingill guds leiddi hann. En konungr let þar upp reisa borgarveggi i þann farveg, er stafsbroddrinn hafði æ ritit⁽¹⁾, ok var su borg köllud sidan Constantino-polis, en þat er Constantinus borg, en þa borg kalla Nordmenn Miklagard ævallt sidan. Sva segir æ bokum, at Constantinus konungr enn mikli, sa er nu var fra sagt um hrid, red fyrir sinu ríki ok styrdi sinum konungdomi eitt ær ens fiorda tigar, ok var hann enn mesti höfðingi ok ágætismadr fyrir sakir sinnar tignar³; ok gæzsku, ok fór hann af þessum heimi i fullum veg sinum ok akvedinni stundu af almattekum gudi. En heilagr Silvester pafvi, sa er vær hölldum nu messudag, giðrði allzskonar iarteinir i sinu lifi i guds nafni af sinum bænum ok verdleikum, hann gaf sion blindum ok heyrn daufum, mal þeim er dumba voru, göngu þeim³ er halltir voru, líkþrair hreinsuduzt, diðflar flydu fra odum mönnum.

37. ³Nu er þat langt at tina edr fra því at segia um hans iarteinir, en þo er her skömm frasoðgn giðr æ þessi bok, þott nog se malaefnen. En þar sem vær megum eigi alla hluti rita æ bokum, þa er giorz hafa i lifi ens dyrliga pafva Silvestri, odr³ hversu mörgum mönnum hann hefvir snuit til rettrar tru af Gydingum ok heidnum mönnum bæði með ordum ok meðr iarteinum, þa vilium vær þo með skömmu mali yfir fara enar efztu

¹ hans Cd. ² [for k'gin ok vaknadi Cd. ³ Her er andlat heilags Silvestri pafva *Overskr.*

hans lífs stundir. Þá er almattigr guð villði honum ómbúna sitt erfiði ok leida hann frá þessa heims sánaud til eilífrar dyrdar, þá tok hann þyngd, þá er hann þóttiz sík skamma stund mundu lífa, ok kalla(di) til sín alla. sína klerka ok kysti þá alla ok mælti sidan við þá sá þessa lund: «Nu er hér komit, synir mínir, at mik skyllðir hvortveggja til framfarar aldr mikill ok vanheilsa, ok er nú mal, at iörðin taki til sín þat, er af henni var tekit fyrir öndverdu, líkama þann, er guð gaf mér, til þess at ek skyllði honum þjóna, ok mætti sva verða, sem hann mælir sialfr fyrir

10 munn Davíðs spamanz, at þá mætti verða líkaminn erfd drottins, er hann gefr svefn þann völdum mönnum sínum, er bið eru meiri dyrdar helgum mönnum, þá er þeir eru hédan af heime kalladir. Um alla hluti framm vil ek ydr biðja, at þér halldit ast ydvar sá milli, en unnit guði um alla hluti framm sá öllum dögum lífs

15 ydvars.» En þá er hann hafði þessa hluti mælt ok marga aðra fyrir þeim, þá komuz þeir við, er hia voru stadder, ok sungu lof guði, ok skildiz þá en helga önd við hann sá milli guðlígra mala, ok andadiz þá at vilja guðs Krístitz iateri ok yfirbodi allrar krístiní. Líkami Silvestri páfa var grafvinn með veg ok með dyrd í kirkju-

20 gardi Pricille¹ heilagrar meyar. Su kirkia stendr sá götu þeirí, er heitir Via Salaria, ok er þat sá enni þrídiu mílu ath leidarleingd frá Romaborg, ok veitir almattigr guð í þeim enum sama stað ok víða annars stadar margfallda miskunn af bænum ok verðleikum hins helga Silvestri páfa, ok verða þar mörg takn ok iarteinir allt

25 til þessa dags, ok getr sía enn helgi maðr Silvester páfi alla hluti at guði, þá er hann vill beðit hafva. En í andlati Silvestri páfa var su² en helga önd, er fylgt hafði þessum enum helga líkama í þessu lífi, borin til himneskra fagnada af guðs einglum. Ok með því at víst er, at hans önd gladdiz þá sá milli heilagra eingla,

30 þá hæfir ok, at vær gledimz með goðu sá hans hatid, er til þess erum settir at hallda nú minning hans dyrdar hér sá iörðu. En heilagr Silvester páfi sat í stóli Petrs postola, ok varðveitti hann postoligt sæti ok síðu .iii. ár ok .xx. manudr .x. ok umfram daga .ix. Nú skulum mér þau hafa lok þessa mals at biðja enn

35 helgazta Silvestrum páfa líknar ok arnadarordz, at hann arni oss sá hveriu dægri ok arnat fae, at vær getim bættu alla glæpi yora ok syndir, aðr drottinn skili andir frá líkómum vorum, fyrir verðleik ens helga Silvestri páfa, ok þat at Krístr lati sér soma af sinni miskunn ok dyrd at leida oss sá enum efzta dome helga ok

hreina með sér til himneskra fagnada, þar er allðregi verði endir
per omnia secula seculorum. Amen.

APPENDIX.

1.

(Fragm. 655 V^a. qv.)

Silvester uar ungr selldr til lerrinngar preste þeim er Cirinus
het, enn hann glicpi brat eptir síðom prestens(!) oc com til ennar
qeto tru cristins sipar. Gestrisni vanþi hann sik, oc framþi hann
þat helldr af auþhofom gvþs vilia enn iarþligs fiar. Enn hann tok
cristinn mann nekquern a gisting, þann er komenn uar or Anþekio ¹⁰
oc boþapi Crist nafn berlega; enn sa het Timotheus. Enn þat
þorþo þa faer menn at gera, þui at ofriþr mikill var cristnom
monnom i þer mvnndir. Enn Silvester tok eigi at eins við honom
at gistingo., helldr elfde(!) hann oc kenning hans með sino lofe.
Enn er Timotheus hafpi kenningar fram forþar .ii. misseri oc .iii. ¹⁵
manor oc snvet morgom lvp til gvþs, enn þa uarþ hann tekenn
af heþnom monnom oc selldr Tarqino borgargrefa, enn hann let
pina hann morgom pislom oc setia hann i myrquastouo. Enn er
gvþs kappe villdi eigi blota scvrþgopom, þa uar hann hognenn
meþ manndrapsmonnom. Enn sanctvs Silvester forþi licam hans ²⁰
til hvs sins, oc callapi hann þangat Melkiadem pava, oc heldo þer
minning pislar hans þa not alla i gvþs loue. Enn nekquer cristen
cona, sv er het Theodane, grof lik hans i garþi sinom scamt fra
leiþi Pæls postola. Þat uerk licapi vel ollom cristnom monnom,
at sa gvþs votr vere ner þarlo postola grauenn, sva sem fvr fylgpi ²⁵
hann honom oc uar hans lerisveinn. Síðan let Tarquinius greve
taca Siluestrvm, þuiat hann vetti, at Timotheus mvndi at hana
aura nacquara. Enn er marger boro uitni, at hann hefpi ongva
iarþliga æra atta, þa gaf grefenn þat at soc Silvestro, er hann uar
cristenn, oc letsc honom mvndo bana, nema hann blotapi sialfarafe. ³⁰
Silvester suarapi: «Vittv þic fvr dom þan vera til eilifra quala,

nema þu trver sciott a Jesvm Crist son gvþs. Þa reidisc Tarquinius borgargrefe oc baþ setia Silvestrym i mvrquastouo oc mēlte, at «a onndvrþom dege a morgon mon ek lata glata þer i horþom pislom.» Silvester svaraði: «Gopeþialligom orþom mon ek uiþ þic mēla: 5 A þesse not mon ond þ[*in sciliasc*] fra þer, at tu taker eilifar qualar fvr þat er þu piner crist at sa er gvþ er ver cristner

2.

(*Pergamentblad 655 qv. IV.*)

10 Helena drotning moþir Constantini konvnge var austr [i lon]dom meþ tvem sonarsonom sinom, annarr [þera] het Constans, enn annarr Constantinus. Enn hon var i svet gvþinga oc mvndi gvþinga trv haua, nema sonr hennar callaði hana fra villo til trv 15 rettrar. Enn er hon fra þessi tipindi, þa senndi hon sēni sinum rit, enn sva sagði a ritino: Helena drottning sendir q. Constantino konungi sēni sinom. Vitr hugr bækir eigi sonno, oc hevir ret trva alldregi scapa. Gvþs miscunn eignom ver þat, er þu naþir at fylrata scvrþgof, enn ver kennom manligri uillo þat, er þu uildir 20 trva Jesum nabzarenum gvþ vera, oc etla þann gvþs son a himni, er gvþingr uar at kvni oc rægþr fvr folkvngi oc crosfestr meþ þiofom. Enn þat scaltu uita, at eigi er ænnur gata til gvþs oc ins sanna lios nema trua gvþinga, þerra er gvþs log haua. Enn af þui ær þer hēlsa geven af gvþi, at þu gerþir fyrstr convnga 25 enda a blotom scvrþgofa, oc reyndir þu, at þer mego eigi gvþ kallasc ne trvasc, er licesci ero uandra manna or malmi gor, oc haua eigi ænd ne scilning. Enn saþr gvþ syndi, at þau ero egi sonn gvþ, er ver hredomsc at þarflauso oc hugþom oss mega helso uēta, ef þa uere oss holl, enn bræt taca, ef þa reidisc. Af þui gerþi 30 gvþ enda a þesse villo oc toc a braut hasca oc uetti lif oc helso af himni. Enn er þu [h]etr hann at gaufga, þa monþu eignasc vellði slict sem David oc epeke slica sem Salomon, oc muno uera meþ þer spamenn þer, er gvþ melir viþ, oc mundu geta at gvþi alla hlvti, þa er þu biþr. Lifi heill þu konungr, inn kersti son, oc þroasc 35 i ollom farseligom hlutom. Enn er Konstantinus konvngr las rit þetta, þa sendi hann annað rit at moti a þessa lynd: Constantinus konvngr s. q. Eleno drotningo moþor sinni. Sa er uerolldo stvrrir oc ollom heims nvtiom reþr, þeim er ver lifþom(!) uiþ oc fæþomsc,

hann lifgar sialfr fvr sic allt þat er livir, enn hann gefr þrelom sinom log fvr briost hofpingia. Enn þui aþseri verþom ver ollom, sem uer hovom hœra staþ a miþil manna. Af þui ma ret vera þat, er ver uiliom, enn rangt eigi, at allir nemi retta hluti af orþom orom. Enn siolf villa or uattar þat, at gvp er umb fram of scilning ora, þar er uer hvþom þat gvp vera, er ver letom sialvir gera. Enndisc manlig dirþ oc þa meþ þeri scvnsemi, at saman comi a eitt môt kennimenn gvþinga oc cristinna laga, oc sanni hvarir trv sina meþ uitni heilagra boca fvr oss, er hia monom vera, sva at ver megem uita it sanna oc leipa alla verolld meþ oss til efisc i gopom hlutom meþ .ii. sonom minom.»

12. Þa samnapi Elena drotning ollom ennimonnom, til þess at velia ena malsniollosto menn, þa er fara scv[llidi] meþ henni til Romaborgar, oc sagði hon þeim, at þer scvllidi þrevta trv sinnar uip cristna menn, oc eigi meti konvngv vita et sanna, nema aprir tvegio stigi vfir apra. A þerri tip var vfirbvscop sa er het Isacar, enn hann brasc siukr, er hann fra þessi tipindi, oc talþise vndan forinni sialfr. Enn hann sendi af sinni hendi .xii. spekinga, þa er macdigir þotto vera til þessar preto, þuiat þer evnno bepi vel girzea tvngo oc ebresca. Þa gerþisc kennimanna fvndr mikill i Romaborg, oc komo þangat .vi. bvscopar ens atta tigar, enn .ix. oc .c. kennimanna gvþinga fvr utan þa .xii. spekinga, er Isachar hafði senda. Constantinus konungv com þangat oc allir o[lldu]ngar Romaborgar oc Elena drotning meþ sveit sinni. Enn þer voro domendr tecnir, er hvartke hofþo gvþinga trv ne crist[inna manna], at eigi hallapisc þer eftir sinni trv i domi.

13. Spekingv necqverv var til domanda tekenn, sa er Craton het, oc uar lerþv vel bepi a girzeo oc latino. Enn þat matti alldregi of telia fvr honom, at hann þegi giof at manni. Alldregi uirdi hann konvngs tign i domi ne enseið rikismanz velldi; vinv var hann hofpingia, en þo uilldi hann eki iarþliet veldi sialfr hana. Enn þot hann hefði eigi aura meþ hondom, þa sagði hann sit eigin vera allt, þat er honom þotti fagrt at sia, onn hann qvap [aup]kvþinga uarþveta þat meþ ahvgio, er hann quask betr niota enn þer, oc bera evngva ahvgio fvr. Sva uar hann [uanv] at mela: Ef aupgir menn bera a sic goll oc silfr oc dvrlig clepi, at

1 Her er Hvl paa Pergamentet. 2 Fragmentet har ingen Capitelinddeling: denne er foretagen for at lette Sammenligningen med Texten ovenfor. 40

þer svnesc þa alþvþo betr en aþr, þa [þio]na þer meþ allre fegrf
 sinni þerra augom, er aþphofom [ha]fna, enn gremia þa at ser, er
 aþphofanna girnasc; þui at eigi gorir ost aþphofa [mann aþgan]
 helldr hofnon; þui at sa dvgir uinom oc sver eigi fe af ouinom,
 5 oc þvckisc þv(!) allt [er]it eiga. Þetta atqueþi Cratonis speking
 var ollom spocom monnom oc goþgiornom uel i scap. Annar
 domandi het Zenophilus, sa hafþi greve verit oc uar fvr þer sakar
 helst til þessa velldis tekinn, at hann þotti allra manna ofegiar-
 [nast] vera þerra manna, er þo hefþi oft mikil aþphøfi meþ hondom.
 10 Alldregi quaf hann þann mann retlatan mega uera, er meþ nec-
 queriom atbvrf uildi fegiafar þigia af oprom. Þessa þegna .ii.
 atqueþi var ollom spocom monnom sva hvgþect, at fvr log var
 haft alt þat er þer dæmþo. Af þui uoro þessir tekner domendr af
 hendi konungs oc drotningar a milli gvþinga oc cristinna manna
 15 at rafi allz stormennis.

14. Enn er allir voro comner til mots meþ konvngi oc drot-
 ningo, þa uar hliops beþit, oc toc konungr til mals: «A þesso moti
 er þerra hluta letanda, er eigi at eins ero þeim naupsvnligr til
 [helso, er nu lifa i] hemi, helldr oc þeim, er enn ero egi komner
 10 i heminn, þuiat speki drotningar moþor minnar berr ahvgio fvr
 þvrf allz heims, enn nu fvsisc hon gvþinga trv fvlgia, nema annat
 revnisc [sannara] a þesso þingi. [Enn þat ueit allr] lvþr, at ec
 em cristinn. Af þui samir oer boþom at sitia oc hlvþa þui, er
 melt er, oc virþa oll mol [retri uirþingo oc ueita i] hugscots uitni
 25 lof sevnsmiligom molom, enn fvrlita osevnsmiligar þretor. Siti sa
 er ser letr [þessi] log lica, oc hlvþi meþ oss þui, er domt er of
 trv ens himnesca konvngs, þat er [almattigs] gvþs, oc tæe sonno
 enn hnæki logno. Enn þer, er meþ þessom hvga coma til saþrar
 trv, mono oss verþa þeckir, oc mono þer finna helso anda sinna.»
 30 Enn er konungr hafþi þetta mellit, þa romafi allr lvþr mal hans
 oc talþi ser þat uel lica.

15. Enn er hl(i)oþ gerþisc, þa melti Craton spekingr: «Lvþir
 allir, er a þesso þingi eroþ, scamt mal mon ec mela. Til þerra
 hluta allra, er her [gera]sc, hevir konvng mic setan domanda, enn
 35 a[nnan] Zenophilus gofgan mann oc agetan. Konvng leggir ost a
 cristni, [oc er] hann hlifsciollr þerrar trv. Enn hann uildi sialfr
 eigi af þui domandi vera, at hann setti þa log, at engi sevlldi
 beþi veria soc oc dæma umb. Enn in milldasta drottning moþir
 konungs fylltingir gvþinga trv oc þera logom. Miklir ero tæendr
 40 hvarstvegia mals, þar er af tiginna manna træsti eflasc hvarer-

tvegio, þer er til þessar þreto ero bvnir. Enn þat scola aller uita, at uit domendr erom eigi cristnir oc egi gvþingar, helldr elsoo uit speþ oc retleþi, oc uiliom helldr devia enn tvna retleþi. Allra þvrft er her melt, oc scola at þvi allir hliopir vera, at allir of scili, hvat her er melt eþa dómt.» Þa melti Zenophilus domandi: 5
 «Sva hevir Graton melt, sem hann hafi minom munni, en ec uil þes spvria, hverir mela scola a moti þesso, at eigi taki hverr maþr mal fvr munn oprom. Einom lofo ver senn at mēla, en þa oprom at andsvara einom senn, er hinn þagnar. Enn ef sva verþr gort, þa uitu allir uisast, hvat hverge melir, oc allra uisast, hvat dom- 10
 endr dēma.» Allir leto ser þat uel lica, er domendr melto.

16. Siþan voro talþir oc nefndir þer, er til þretonnar voro bunir. Tolf cappar gvþinga voro talþir, Abiathar oc Jonas lerifēðr þerra, Godalias oc Aunan ritarar þera, Beniamin oc Aroel tulcar þeira, Jubal oc Thasa logspekingar þera, Doecc oc Kvsi þingcall- 15
 endr þerra, Seleon oc Jambri prestar þera. Enn sia Jambri hann var folkvunnigr mioc, en þvi uar leynt, oc uar gvþingom mikit traust at honom. Enn af cristinna manna lipi uar fvrstr talþr Siluester pave, þar nestr prestr sa er Romanus het, enn Maximus diacn inn þripi, en inn fiorþi Tvllianus siþsamr maþr oc gofgr. 20
 Enn er þessir fiorir voro nefndir, þa uar spurt, hvi eigi scvllde .xii. a mot .xii. Siluester svaraði: «Egi trāstomc uer i fiolþa manna, helldr i mētti gvþs oc tolo .iiii. gvþspiallamanna. Cristr er oss enn ørinn, oc kollo uer nu a hann af ollo hiarta oc melom sva: Ris up þu drottinn, oc dom of sok þina.» 25

17. Abiathar gvþingr toc þa til mals: «Varr prophete sagði þetta i psalmi: tacþu dēmi af þinom bocom, en eigi af orom bocom, ef þu uill mal þit sanna.» Siluester svaraði: «Oll uitni mon ec taka af vþrom bocom i dag i gegn vþr, sva sem er scolop taca af orom bocom i gegn oss, ef er megoþ.» Zenophilus 30
 domandi melti: «M» þat fvndit, at sialfr verþi vfirstiginn af sinom bocom oc logom, sa er upp hefr þret er upha[f m]als mins, at ver trvum a .i. gvþ, enn sia Siluester ueit eki i logom, hans, er þria goþa gofgar, oc ueit hann eigi, hvat hann scal mela, sva sem sa 35
 uissi eigi, er gvþs sonr sagþisc, oc uar af þui crossfestr af feprom orum, oc mon Siluester eigi dvlia, at hann uar dauþr oc grauenn. Enn þvi ever hann a, at hann segir hann up hana risit a þriþia

degi oc stigit til himna up. Nv ero þar .ii. goðar faðer oc sonr, enn inn helgi andi inn þriði, er postolar segja ser uitrasc hana. Enn gvp uar melti sva i logom orum: Sep er, at ec em .i. gvp, oc er engi annarr gvp.» Zenophilus melti: «Ef gvp hevir þetta melt, þa uerþr Silvester scvlldr at sanna sic a .i. gvp trva en egi a þria.» Silvester svarði: «Sia rod gvps er i gegn otrv gvpinga þera, er dulpusc uip gvp, þa er þer sa hann oc hevrþo orþ hans oc revndo craft [hans], er hann gaf dauþom lif; þui (at) sva melto flestir spamenn gvpinga: Se her gvp varn, er up reis[ir] djaupa menn. Gvp uissi fvrir otrv gvpinga oc melti: Sep er, at ec em .i. gvp oc engi annarr, ec mon uega, oc ec mon lifga, ec mon beria oc græpa.» Abiathas svarði: «Ransacapu gvpspiall þit, oc svn oss, ef Cristr þin havi necquern ueginn, þui at rod gvps vars melti sva: Ec mon uega oc lifga.» Graton domandi melti: «Ef Cristr reisti up dauða menn, þa er svnt, at hann man rapa lifi þess, er lifði, þvi at dvr mego lifanda manni bana, oc ma(r)gr a[nnarr] uafi, sa er monnom gorir geig. Enn gvp .i. ma daudum lif geva.» Abiathar melti: «Margir gerþo slicar [iartei]nir i logom orum. Þer gengo þurrom fotum of sio, oc stopuþo sol, oc leto falla eld af himni vfir ouini sina, oc gauo dauþom lif, oc callapisc engi þerra gvp, þot slicar iarteinir gerþi, nema sia Jesus, er Silvester callar Crist gvps son.» Silvester svarði: «Þui mattu eigi i gegn mela, at Jesus gaf lif dotor hosþingia yþuars, oc resti hann af dauða einga son eckio, er til grauar (uar) boren, oc gaf hann lif Lazaro, er .iiii. daga uar fulnaðr i grof; lvg ec, ef Josippus spamaðr yþuarr hevir eigi þetta sagt fra honom.» Abiathar melti: «Sagþa ec aðr, at [margir] gerþo slicar iarteinir fvrir, oc tolþosc eigi vera gvp helldr þrelar hans, enn sia sagþisc gvp vera.» Silvester melti: «Mantv þat sagt i bocom þinom, at Dathan oc Goreb oc Abiron dromþoþo i gegn Moisen, oc opnaþisc iorþ undir þeim.» Abiathar svarði: «Sat uar þat.» Silvester melti: «Ef þat er satt, enn allra helst þui at sat er, þa liti domendr a þat, ef Jesus sia, er gaf blindom svn, enn dauðom hevrn, oc rac diofla fra opom, oc gek þvrrom fotom of se, oc stopuafi hriþir oc uinda, oc gaf dauþom lif, hvart hann metti livga þat, at hann vere gvps son, þar er gvp letr alldregi uitislaust vndan ganga ofmetnaðar[menn, en sia Jesus] sagði sic gvp ver[a oc] sannafi þat meþ iarteinom, oc melti sva við gvpinga: Ef er trvþ egi orþu[m] minom, tr]vþ er þa iarteinom.» Þa malto domendr Graton oc Zenophilus: «Vfir er Abiathar stiginn af Silvestro, ef þat er uist, at gvp gvpinga hevir auallt

fyr i gegn stápit ofmetnaþarmonnom. Enn ef hann segþisc gvþ vera oc [vere hann ei]gi, þa mette hann eigi lif geva dauþom, helldr vere hann sialfr dauþa verþr.»

18. Þa gek fram Jonas oc melti: «Vphaf mals mins mon hefiasc af Abraham feþr orum. Vinr gvþs var hann callaþr oc cvn hans allt heilact. Þa er gvþ scipti þioþom oc endimorcom þerra, þa varþ gvþs hlutr vfir cvni Jacobs, þess er var sonarson Abrahams. Lvg ec, ef Silvester ma dvlia, at sva er ri

STEPHANUS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio, A; Cd. 661 qu., B*).

Her hefr upp sögu ens helga Stephani erkidiakns 1.

I þann tíma er Tiberius keisari ríðr Rómariki, oxu upp tveir
5 ungrir menn gaufgir ok agætir undir hendi godum manne ok virdu-
ligum í Gyðingalandi, þeim er het Gamaliel, hann var meistare
ok lögmadr Gyðinga. En þessir inir ungu menn het annar Saulus
en annar Stephanus, báðir voru þeir ættstórir menn ok vitrir en
þó sundrleitir í orðum ok skapferde. Saulus var harðlyndr ok
10 bradr, en Stephanus var miuklyndr ok þolinmodr, Saulus var odr²
ok akafr, en Stephanus var linr ok blidr. Saulus [skildi þat er
hann nam af³ meistara sinum í Moyses lögum eða spamanna bok-
um líkamliga, en Stephanus þyddi þat andliga. Optlaga fór svo
þeira í millum, at Saulus leitar vandra spurninga vit Stephanum,
15 en hann leysti þær vel ok vitrliga, en Saulus þrætti þó moti
þriotlīga. Saulus var utlendr at ættboga, en Stephanus þarlendr.
Stephanus var allra manna vænstr, svo at hans fegrd ok fridleiki
var líkari einglum en monnum. Þetta [er miok allt⁴ samstunda
þvi, er drottinn vor Jesus Kristr birti veröldina með sinni holld-
20 gan [ok þining⁵ ok dauda, ok mörgum iarteignum ok stormerkium,
þeim sem gudspiöllin votta bæði í lífinu ok sialfs hans þiningarsaugu⁶.

2. 7 En eftir þísl Jesus Kristz ok upprisu þa ihugar Pilatus
íarll sitt mál, er hann veit a hendr sér sakir⁸ um þat, er hann
hafði Jesum Krist til dauda dæmdan saklausan, ok uggir reidi

25 1 *Saaledes er Overskriften i A; B har: Hier byriar upp sangu virduligs herra Stephani prothomartiris patroni Snoksdals kirkju.* 2 ygr *B*.
3 [var næmr at *B*. 4 [var *B*. 5 [hiervist, uppstigning *B*.
6 þíslarsaugu *B*. 7 Af Pilato íarli *Overskr. i A; jvf. Postola Sögur, S. 154 ff.* 8 mgl. *B*.

Tiberij keisara af þessu tilfelli; tekr nu þat rads, at hann lætr bua skip ok setr fyrir vin sinn, sa het Adrianus, ok sendir til Romam med miklum fjarhlut ok storum giöfum at tulka mæl sitt ok afsaka sig fyrir keisaranum. Adrianus rædz [a ferdina¹, ok bera vedr hann vestr i hafit miog, ok at lyktum at Galicialande², þar sem nu hvilir enn helgi Jacobus postoli. Þar fyrir var Vespasianus settr einvalldzhöfðingi af Tiberio keisara. En þat var þar venia ok lög, at allt þat sem þar bæri vedr at lande ok ræki upp, þa skyldi þat vogrek heita, ok landzmenn skyldu eiga valld bæði æ fe ok mönnum. Nu er ok þegar tekit feit allt ok hond-³ ladir menn af landsfolkinu. Ok er Adrianus veit sidu þeira ok ser lif sitt i hættu ok sinna manna, ok þa leiddr fyrir Vespasianum, segir hann svo: «Ek veit herra, sagdi hann, at eptir lögum ydrum em ek ok allir minir menn i ydru valldi, en fyrir höfðingskap ydvarn bid ek ydr, at þer gefit oss frid ok frelsi þangat sem vær⁴ vilium, hvat sem af fe verdr.» Vespasianus svaradi: «Hverr ertu eda hvert skalltu fara, eda hvarðan komtu ath?» Adrianus svaradi: «Ek em af Jerusalem borgarmadr, þadan kominn, ok ætlada ek til Romam, ef eigi bægi oss vedr ok bære hingat.» Vespasianus spyrr: «Segir þu þik þadan ættadan, sem menn eru vitrir; seg⁵ mer, kantu nockut af lækning⁶? leyn mik eigi, ef þat er.» Vespasianus hafdi kvikur i nausunum allt fra því er hann var fæddr, en þeir kalla þat mein vespas, ok af því var hann kalladr Vespasianus. Adrianus svaradi: «Satt er þat, at med oss eru margir vitrir menn, en þo em ek eingi lækni, ok enga bot ma⁷ ek þer vinna; en þo var madr einn dyrligr med oss, ok ef þu heflir hans fundi næð, þa værir þu nu heill.» «Þu kant, sagdi Vespasianus, at lækna mik, tak til at helldr, þriat þar skal lif þitt vit liggia.» Adrianus svaradi: «Sa enn sami, er syn gaf blindum, heilsu siukum, hreinsadi likþra, græddi oda, lifgade dauda,⁸ leidretti villta, hann veit, at ek kann ongva lækning, ok hann mun mik leysa undan lifs haska.» «Hverr er sa, er þu segir her fra?» Hann svaradi: «Jesus nazarenus, sa madr er mattugr var⁹ i ordi ok verki bæði fyrir gudi ok monnum, hann dæmdu til dauda Gydingar fyrir ófund sina ok krossfestu.» Vespasianus svaradi:¹⁰ «Sia kann ek þat, ef sia madr lifdi, þa mætti hann mik heilan giora.» Adrianus svaradi: «Ok enn veit ek, ef þu [hefir tru til attu¹¹ matt af honum miskunn fa.» Vespasianus svaradi: «At

1 [til ferdarinnar B. 2 [saal. B; Galizkilande A. 3 saal. B:
af A. 4 at segia tilf. B. 5 tilf. B. 6 [truir a hann, at þu B. 40

visu trúi ek, at sa megí mer bæta ok mik heilan giðra, ef hann vill, er lifgadi dauda menn.» Ok íafnskiott sem hann hafði þetta mællt, þá fellu kvikurnar allar þegar or nausum honum, ok feck hann fulla lækning ok heilsu meins sins. Hann var storfeginn ok mællti svo: «Auruggr em ek, at sa madr er sannliga guds son, er mik hefir græddan, ok þegar er ek fæ leyfi til af keisaranum, þá skal ek her safna, sem ek ma fyrst, ok fyrirkoma þeim nidingum, er þetta overkan hafa unnit at rada eða gera bonum dauda, þeim enum sama er adra grædir ok lifgar dauda; en þu haf nu heilan sialfan þik ok þína menn, fíarhlut þinn ok þeira, ok far nu heill ok í frídi hedan heim, ok far ecki með þeim eyrendum framár, sem fyrir þik eru logd.» Ok svo gíorir hann, snýr aptr ok kemr heim í Judeam.

3. «Svo er sagt frá Tiberio keisara, ath hann hafde² haft 15 vaumegn mikít, ok er svo í sumum bokum frá sagt, at hann hefði æxl mikít odrum megin æ kinninne eða vanganum, ok var margs í leit at um lækningar, ok verdr eingin su fundin, er [honum vinni bot³. Keisarinn fregn þessi tíðendi or Gydingalande, at þar var lækni, sa er hvetvitna græddi heillt, ok eigi með grasagrædingu 20 eða íarnaskurdi eða elldbruna⁴, helldr með einu saman orði sínu. Nu heimtir hann til sín í. höfðingia ok sinn kæran vin, er het Albanus, ok sendir hann út um haf með miklum fíarhlut ok forúneyti a fund Pilati íarllz⁵. Honum [tekz vel sín ferd⁶, ok kemr síðan til Jorsalaborgar ok a fund íarllzins, berr upp fyrir hann 25 bref ok eyrendi sín ok fær þar vírduligar víttokur; var þat ok í brefum bundit, at keisarinn bað íarllinn senda sér Jesum lækni norðr þannveg⁷ til Romaborgar. Pilatus varð vít þetta far ok íhugafulur, ok spyrr Albanus, hvi honum [fínniz her ecki⁸ um. «Því segir Pilatus, at hans er nu eigi vít kostr, hann er nu dauðr,» 30 ok segir honum síðan allt, hversu farit hafði um píningina Jesu, þvíat hann hafði þat vor krossfestr verit, sem þá var nylíðit or hendi. Albanus telr míok a hendr íarlinum ok avítar hann um þat, er hann skal dæmdan hafa til dauda þann mann, er þvílíkr nytíamadr var ollu folki, sem Jesus hafði verit, ok sagde hann 35 í hættu hafa ríki sitt ok valld, ef keisarinn spyrr þetta. Pilatus verr sík sokinni, kváð sialfa Gydinga eina þessu valldit⁹ hafa ok radit, en sagdiz hafa gefit til samþýcki at lokum, ok þó nær

1 Frá Tiberio keisara *Overskr. A.* 2 hafa *B.* 3 [vinne bot meinenu *B.*

4 elldbruna *B.* 5 íarls *B.* 6 [forzt vel *B.* 7 þangat *B.*

40 8 [fínz híer svo mikít *B.* 9 ollat *B.*

naudigr, ok hafa vit¹ mællt, medan hann matti. Nu medan Albanus dvelzt þar í Judea, þa eru honum sögd mörg takn ok iarteignir, þær sem Jesus hafði gervar, ok íafnvel er hann reisti menn af dauda. Þa segir hann svo, ath honum virdiz þessi sannliga gud vera, er með sannyndum [let lifga² dauda menn. Hann a ok³ stefnur vit Gydinga ok asakar þaa fast, [at þeir hefði³ sialfan gud krossfestan ok pindan, «ok munut þer, segir hann, þat fyrir hondum eiga at lata land ydvert ok fjarhlute, en taka a moti ofrid ok harmkvæli, ef þer fæit eigi með sönnu þessi sok af ydr komit⁴.» Gydingar verda hræddir ok ihugafullir við þesse ord Albani ok¹⁰ beida ser bidstundar til andzvara um þetta mal, ok vilia ord gera þeim, sem frodaztir voru ok vitraztir til umrada, hversu þessu mali ma sannligaz hrinda. Nu lætr hann svo standa þetta mal at sinne, sem þeir beiddu, ok byz nu til heimferdar.

4. Kona ein var su, er í mikille vingan ok kærleik hafði¹⁵ verit vit Jesum ok het Veronica, hun var göfugh husfreyia ok radvond kona. Hun kom til fundar vit Albanum ok sagði honum mörg takn ok stor fra Jesu Kristo, ok kvad hann vera drottin sinn ok gud sinn, «var hann íafnan með mer, sagði hun, meðan hann lifði, ok hialp ok huggan minu hyski; hann fyrirdæmdi²⁰ Pilatus til dauda ok krossfestingar fyrir öfunð ok illvilia Gydinga; hann reis upp af dauda a þridia degi ok syndiz vinum sinum af dauda risinn; a fertuganda degi fra upprisum sinni steig hann til himens.» Albano fær þetta mikils ihuga ok segir svo: «Se ek, segir hann, at erendleysu mikla ferr ek at sinni, er ek skal einga²⁵ lækning fa mega keisaranum, þviat nu se ek þann öngvan utveg til.» Hun svaradi: «Alldri mun su von at eingu verda, er madr treystiz gudi.» «Allmiok harmar mik, segir hann, er ek skal með öngum kosti minu eyrendi til leidar koma.» Hon svaradi: «Þat var, þa er minn herra ok meistari for her um land ath kenna tru³⁰ ok retta sidu, at hann var stundum ath min, ok þo löngum mista ek hans syniligrar navistu; þa villda ek nockura liking hans hafa iduliga hia mer til hugganar, ok þa er ek villda færa duk einn skrifara, at hann pentadi þar a likneski drottins mins, þa mætti hann mer sialfr, ok er ek sagda honum spyrianda efni göngu³⁵ minnar, þa tok hann dukinn or hendi mer ok strauk andlit sitt með ok feck mer sidan, en þa var dukrinn markadr fagrliga sialfs hans yfirliti⁶ ok likneskiu; ok þess vænti ek, ef keisarinn litr

¹ moti B. ² [hefir lifgat B. ³ [er þeir höfðu B. ⁴ hrundit B.
⁵ tilf. B. ⁶ asionu B.

þenna duk ok likneskiu, at hann fae heilsu sina, þviat mörgum hefir at því orðit.» «Er sia gersimi, segir hann, nockuru gulli eda silfri samvirdilig?» «Nei, segir hon, ok engu vætta nema fastri tru ok fullkomnum godvilia.» Albanus spurdi þa: «Hvat er nu til rads?» Hun svaradi: «Ef þu vill, sagdi hun, þa mun ek fara með þer til Romaborgar ok syna keisaranum likneskit.» Albanus þackar henne ok verdr storliga feginn. Snýr nu þegar sinni ferd heimleidiss, ok ferr Veronica með honum. En er hann kemr a fund keisarans ok geingr fyrir hann, þa verdr keisarinn
 10 honum svo feginn, at hann kvedr Albanum fyrri ok ætladi, at Jesus mundi þar kominn með honum. Albanus sagdi honum nu, hvat titt var a Gydingalande. «Hvat er nu þa, sagdi keisarinn, er mer nu eingi von lækningar eda liknar?» Albanus svaradi: «Eigi er svo, her er komin dyrlig kona með mer, su er verit hefir
 15 hans þionostukona, ok hefir sialfs hans likneskiu a einum duki dyrliga merкта með sialfs hans hagleik ok undarligum hætti, ok hefir til heilsubotar ydr þessa gersimi hingat flutt, ef þer takit með trúfesti.» Keisarinn bad þegar dukinn til sin bera ok let allt a leidina [fyrir breida nidr² klædi ok káugra, pell ok purpura.
 20 En iafnskiott sem hann leit likneskiuna, þa vard hann heill. Veronika lofar gud fyrir allar gíafir sínar ok iarteinir, ok snýr heim aptr sinni ferd með miklum soma ok giöfum af keisaranum. Þptir þetta lætr keisarinn Tiberius þings kvedia i borginni, ok hefir hann uppi ok tíar a þinginu, hveria heilsubot ok iarteign
 25 hann hafde feingit, ok vill þat i moti leggja, at sia Jesus, er honum hafdi heilsubot unnit, væri [i lög tekinn³ ok i goda tölu hafdr þaðan i fra bædi i Romaborg ok annarstadar, ok beiddi þar alla samþyckis⁴ til ok iayrdes, þviat þa var sem nu svo rik Roma, at þat eitt skyldi fullkomit eðr lögtekit með ollum monnum um
 30 heiminn, sem þar var sett eda [lögfest gert⁵. En aulldungar villdu eigi þessu samþyckia, at Jesus væri i lög leiddr, kvoduz ecki kunna at henda ordreidu⁶ alþydu til slikra stormæla, þar sem eingi höfdu þeim bref um þetta komit eda merkiligar ordsendingar höfðingia or Gydingalande. Nu fæz þetta eigi, sem keisarinn beiddi, en her i
 35 mot lætr hann suma ölldungana drepa en suma or lande reka.

5. En fra Gydingum er þat at segia, at þeir ihuga vandrædi sin. Þeir stefna til sin ollum inum æztum⁷ ok vitróztum sinum ættmönnum ok eiga margar stefnur sin a medal, setia þessi svör

1 nockut B. 2 [nidr breida bæde B. 3 [logtekinn B. 4 sam-
 40 þycktar B. 5 [laugtekit B. 6 ordreðu B. 7 ellztum B.

ok sakvarnir fyrir sigh, segia gud vera oðaudligan ok eigi mega deya, en kallaz villumann einn dæmdan hafa, þann er níðr braut Moyses lög ok eyddi ollum soma þeira eða retti, þeim sem gud hafði settan, at folkit skyldi gera til sinna yfirmanna. Nu vilia þeir fa ser formælanda þessi svör ok sakvarnir upp at bera fyrir Romveria. En þar finna þeir óngvan iafnvel tilfallinn sem Stephanum bæði fyrir ættar sakir ok vitzku ok snilldar. Eiga nu vit hann ok bidia hann undir taka um þetta mál ok fara a fund Romveria ok hrinda þessu vandmæli með þvílíkum svorum ok efni, sem nu var frá sagt. Stephanus gefr rad til, at þeir sendi¹⁰ ord enn af nyiu til allra hinna æztu ok hinna vitróztu manna iafnvel i onnur lond, þeira sem þar væri Gydingar, ok bad þa þing stefna þar i Jorsalaborg, letz þa vilia heyra ord þeira allra eða hvat samþykt¹ yrði með þeim, letz þo midlung² vænt hugr um segia, hversu fara mundi um þetta mál, kvedz ugga mundu¹⁵ fyrir þeira hond, at þeir mundi: sönnu sagdir, «þriat mer syniz, sagði hann, sem allir hlutir se framm komnir ok fylltir um Jesum, þeir sem fyrir voru spadir bæði i Moyses lögum ok i⁴ spamanna ordum.» Þessum tillogum hans toku þeir þungliga, en þo þago þeir þetta rad, at þeir efna þingit ok stefna til víða enum vitrózt¹⁰ um Gydinghum.

6. En a þessu mæli⁵ fregnir⁶ hinn helgi Petr ok adrir postolar vitrædur þeira Stephani ok Gydinga ok stefna honum a sinn fund leyniliga ok kenna honum retta tru, sem þat var áðvællt, ok eptir þat var hann skirðr, ok bado postolarnir hann síðan¹⁵ kenna mönnum kenningar. En er vaxa tok fíoldi lærisveina, en konur þeira urðu umhyggiulausar, þa mögludu Girkir um þat. Postolarnir heimtu saman lærisveina ok mællto: «Eigi hæfir oss at fyrirlata kenningar en þiona þeim i fæzlufangi, leiti þer af ydr siau þeira manna, sem godan ordrom hafve ok fullir se af helgum¹⁰ anda, þa er vær setim yfir þetta verk. En vær skulum vera stadfastir i bænahalldi voru ok kenningum guds orða.» Ollum líkadi þetta vel. Þa logdu postolarnir hendr i hofut þeim siau, er þeir gafu diakna tign, með bænarordum. Hinn helgi Stephanus var valdr einn af siau diaknum til þessarar þionustu, en hann var¹⁵ fullr miskunnar heilags anda ok sannrar speki, styrktr af gudi at giora takn ok iarteinir fyrir folkinu.

7. En er Gydingar fluttuz⁷ saman til Jorsalatorgar, af þeim

¹ samþycke B. ² þeyge B. ³ mundu B, ⁴ saal. B; svo A.
⁵ mál B. ⁶ fregnar B. ⁷ flyektuzt B.

sokum sem fyrr voru sagðar, þá reistuz upp nockurir af þinghusa-
monnum Gydinga til motmælis vit Stephanum, er kalladir ero
Libertini, þat ero þeir er frelsingar¹ ero giorfir af þrælum; þessir
voru fyrstir, er i mot stodu kristiligri tru ok enum helga Stephano;
þar med þeir menn er kallaz Cyrenensis af Cirene, þeire borg er
svo heitir, ok þeir er voru af Cilicia ok Asia enni minne, er
hvort er odru nalægt. Þessir allir gengu til þrætu um truna vit
hinn helga Stephanum, en eigi mattu þeir i moti standa sannri
speki ok helgum anda, er med honum talade. Þá leiddu þeir inn
¹⁰ tvo falsvotta, er vottudu hann sagt hafa gudlaustun i mot gudi ok
Moyses lögum, hrærdu þeir nu allt folk, höfðingia ok ritara til
mikillar reidi, ok leiddu² sidan enn helga Stephanum æ þing þat,
er Gydingar höfdu stefnt. Falsvottarnir, er til voru ætladir, risu
upp æ þinginu ok sögdu svo: «Þessi madr lætr eigi af hallmæli
¹⁵ at veita helgu musteri ok lögnum, vær heyrdum hann segia, at
Jesus nazareus mun nidr briota stad þenna ok um skipta setn-
ingar þær, er Moyses skipadi oss.» Ollum þeim, er a þinginu
voru ok sa enn helga Stephanum, syndiz andlit hans fagrt sem
eingils asiona. Höfðingi kennimanna spurdi þa, hvort þessir lutir
²⁰ væri svo, sem þa voru fluttir honum i mot. Hinn helgi Stephanus
dvaldi þá ecki andsvor merkilig at veita, en því at hann var
avitadr ok rægdr af guðlöstun i gægn gudi ok Moyses lögum, veik
hann i upphafi sinnar tolu lofsamligum ordum til sialfs guds, er
fyrr meir taladi vit helgha fedr ok spæmenn, sagði þenna vera
²⁵ gud allz velldis ok dyrdar; skiotliga snéri hann malinu til lofs vit
Moysen, talandi af hans ættmonnum virdulighum, er hann var fra
kominn i upphafi af Abraham, segiandi hversu hann geck ut af
Caldea ok kom i Mesopotamiam ok i Karram ok þadan i Judeam,
hof sidan med þessum hætti sina tolu.

³⁰ 8. Heyrid mik³, brædr ok fedr. Gud dyrdar vitradiz fedr
vorum Abraham, þa er hann var i Mesopotamia, fyrri en hann
bygdi i Aran, ok mællti vit hann: «Gack ut af þínu lande ok fra
frændsveit⁴ þinni ok kom a þat land, er ek mun þer syna.» Þá
for hann braut af lande Caldeorum ok bygdi i Aran, þat er et
³⁵ sama ok Karra. Ok sidan er fadir hans Tare var andadr, leiddi
gud hann æ þetta land, er þer byggit nu, en eigi gaf gud honum
erfd æ þessu lande ok eigi eitt fotspor, þat er enn minzta llt,
þvrat ecki atti hann þar þa nema þat, er hann hafdi verdi keypt,
helli med akri eignadiz hann eigi at erfd, helldr keypti hann hann

⁴⁰ 1 frelsingar *B*. 2 *saal. B*; leiddi *A*. 3 *saul. B*; menn *A*. 4 ættleifd *B*

af Effron syni Seor etheo florum hundrudum skillinga, en þetta land het gud at gefa honum til eignar ok afkvæmi hans [i erfd¹ eptir hann, med því at þa enn atti hann óngan son. Gud mælti þa wit Abraham: «Afkvæme þitt mun vera utlent a odru landi, ok munu egipzkir menn þat undir þrældom leggja ok þat illa⁵ hallda þar flogur hundrut ara ok þriatigi, en þa þíod, er þína ættmenn þrælkadi, mun ek hegna, sagdi drottinn. Eptir þat munu þeir braut fara af Egipto ok þíona mer i þessum stad.» Gud gaf sidan Abrahe laugmal skurdarskirnar, ok eptir þetta var fæddr Ysaac son Abrahe. Fadir hans veitir honum skurdarskirn¹⁰ æ atta degi þadan fra. Ysaac gat Jacob, en Jacob .xii. hófudfedr. Synir Jacobs aufundudu Joseph brodur sinn ok selldu hann vit verdi i Egiptum, en gud var med honum ok leysti hann af ollum kvolum ok mannaunum ok gaf honum miskunn, gipt ok speki² i augliti Pharaonis konungs Egipti. Pharao skipadi Josep hófðingia yfir¹⁵ Egiptum ok yfir allan sinn hirdgard. Þar næst kom sulltr ok hallæri mikit yfir Egiptum ok iord Canaan, svo at fedr vorir fengu eigi fæzlur at kaupa; ok er Jacob heyrdi, at hveiti matti aflaz i Egipto, sendi hann fyrst [fedr vora af þessi sök, ok svo i annat sinn³; var Joseph þa kendr af bræðrum sinum. Þa var Pharaoni²⁰ konungi kunnikt, hverrar ættar hann var. Sidan sendi Josep menn eptir födur sinum ok ollum nafrændum. Kom Jacob þa i Egiptum, ok med honum siautigir ok .v. menn. Þar andadiz hann ok fedr vorir, ok voru fluttir i Sichem ok grafnir i þeim stad, er Abraham keypti med silfri af sonum Emor sonar Sichem. En þa²⁵ er nalgadiz guds⁴ fyrirheit, þat sem hann het Abrahe, toku at vaxa ok folgaz ættmenn vorir i Egipto, þar til er konunga skipti vard i landinu. Þessi enn nyi konungr vissi eigi skyn²⁶ æ Joseph ok þeim velgerningum, er hann veitti landino, þessi veitti umsatir frændum vorum ok naudgadi fedr vora, at [þeir bæri⁵ ut sonu sina,³⁰ en þeir væri eigi uppfæddir. A þeirri somu tid, er konungriinn baud sveinbörnin ut at bera, var Moyses fæddr⁶, er kær var gudi, [þria manadi var hann fostradr i husi fodur sins⁷. Eptir þetta var haun utborinn ok kastadr i ana Nil. Dottir Pharaonis konungs kom til arennar Nil a þessi³⁵ stundu ok tok sveininn. fæddi ok³⁵ fostrade sem sinn son. Moyses var lærdr æ alla speki egipzkra manna, hann var mattugr ok framkvæmdarmikill i ordum ok

1 [til erfdar B. 2 i ollum hlutum tilf. B. 3 [sonu sina þangat af þessare sök B. 4 saal. B; gudlikt A. 5 [bera B. 6 i husi fedr sins tilf. B. 7 [mol. B.

verkum. Ok er Moyses mundi vera fertugr at alldri, hugsadi hann at vitia brædra sinna Israels sona, ok er hann sa nockurn ebreskan mann meingiordir þola af egipzkum manne, hefndi hann þess, er meingerdina þoldi, ok drap enn egipzka, ætlandi at brædr hans myndi skilia þat sem hann sialfr skildi andliga, at fyrir hans styrk mundi drottinn frelsa Israels sonu af valde egipzkra manna; en þeir skildu eigi. Næsta dag eptir villdi hann sætta .ij. ebreska menn þrætandi sin a mille, ok sagdi svo: «Þit erut brædr yckar i mille, því samir eighe, ath hvor giðre odrum mein.» Sa er naungi sinum weitti meingerdina, hafnadi hans tillögu svo segiande: «Hverr skipadi þik höfðingia ok domanda yfir oss, eðr wiltu drepa mik, svo sem þu drapt i giær hinn egipzka mann.» Ok er Moyses heyrdi þetta, ottadiz hann ok flyði a iörd Madian; þar geck hann at eiga Sephoram dottur kennimanz Madian ok gat vit henne tvo sonu. Ath fylltum odrum forumtigum vetra vitradiz honum eingill guds i eydimörk fiallzens Synay svo sem i loganda runni. Moyses þetta siæandi undradizt synina, ok er hann geck nær, at hann matti glögligar at hyggia, þa heyrdi hann rodd drottins svo segiandi: «Ek em gud fedra ydvarra, gud Abraham, gud Ysaac, gud Jacob.» Moyses hræddiz miðg ok þordi eigi nær ath ganga. Drottinn mælti þa vit hann: «Leys þu skoklædin af fotum þer, þvíat stadr, sa er þu stendr sa, er heilög iörd. Ek sa mædi ok meingerdir, er lydr minn þolir, sa sem halldinn er i Egipto, heyrdi ek ok syting ok grat minna manna, ok nu kom ek þa at leysa. Ek kom nu ok at senda þik i Egiptum.» Þenna Moysen, er þeir neitadu, er svo sögdu fyrr, «hverr skipadi þik domanda ok höfðingia yfir oss,» sendi gud höfðingia ok lausnara þa at leysa af egipzkum þrældome; med fulltingi eingils, er honum vitradiz i loganda runni. Þessi leiddi þa af Egipto gerandi takn ok mikil stormerki a Egiptalande, i hafinu rauda ok i eydimörk fioratigi ara. Þesse enn same Moyses sagdi svo sonum Israels: «Gud mun spamann reisa ydr til hugganar af brædrum ydrum, honum skulu þer hlyda sem mer.» Þessi er sa er var med safnadi Israel folks i eydimörkinni, med eingli þeim, er talade vit hann a fiallinu Synay, ok med fedrum vorum, hann tok af gude lifs ord at gefa ydr. Fedr vorir villdu honum eigi hlyda, ok raku hann af höndum, en fystuz aptr i Egiptum med rangsnunum hiortum svo talandi vit brodur Moysi Aron: «Gior oss þau gud, er oss visi leid, þvíat vær vitum eigi, hvat af er ordit Moysi, þeim er oss leiddi brott af Egipto.»

A þeim dögum smidudu þeir einn kalf, sidan færdu þeir þessu skurdgodi fornir ok glodduz af handaverkum sinum. Fedr vorir höfdu ok tialldbudir logmals eda vitnis i eydimorkinni eptir þeire skipan ok mynd, sem gud syndi Moysi a fiallinu, ok baud honum at gera, ok þessa somu tialldbud fluttu þeir med Jesu, er Josve kallaz, a fyrirheitziord, er fedr vorir bygdu eptir brautferd heid-
 inna þoda fyrir gudligan styrk ok allt til daga Davids konungs, er fann miskunn i guds augliti, ok bad at hann mætti finna eda smida tialldbud gudi Jacob. Salomon konungr smidadi guds musteri sa sinum dögum. En hinn hæsti gud [byggir eigi i þeim herbergium¹, er med manna hondum er gior, sem hann sialfr segir fyrir spamanninn: «Himinn er sæti mitt, en iordin fotbord fota minna.» Ok enn segir hann svo: «Hvilikt hus munu þer mer smida, eda hvilikr mun vera stadr [minnar hvilldar², eda gerdi eigi min önd alla þessa hluti? Þer hafit hardan ok torsveigdan hals, svo it sama oskir hiortu ok saurga heyrn, þer vorud avallt gagnstadligir helgum anda sem ydrir fedr. Hverr er sa madr af spamonnum, er fedr ydrir gerdu eigi ofrid? Þa drapu þeir, er fyrirbodudu tilkomo ens rettlata, þess ens sama vorut þer nu svikarar ok manndrapsmenn; þer tokut vid logmalinu eptir skipan ok vardveittud þer eighi.»

9. 3 En er Gydingar höfdu heyrt agæta tölu ens helga Stephani, skaruz [innan hiörtu þeira⁴, ok gnistu tönnum i gegn honum. En med því at enn helgi Stephanus var fullr af helgum anda, leit hann i himinenn ok sa guds dyrd, hann sa ok Jesum i [manz asionu standandi⁵ a hægri hönd gudligs kraptz. Hinn krossfesti Kristr vitradiz honum standandi, at eigi stakade sa i trunni, er gryttr mundi vera. Ok af því sialfu, er Kristr syndiz standandi, birti hann sig buinn at hialpa enum helga Stephano, þvíat sa, er beriazt skal eda fullting veita, hæfir at stande. Hinn sæli Stephanus mælti þa: «Nu se ek himna upp lukazt ok son guds standa a hægra veg guddomligum krapti.» Gydingar æpto þa akafligha i gegn honum, en byrgdu eyru sin, svo sem þeir hræddizt gudlaustun ath heyra, ok med einu samþycki ok akafa gengu þeir at honum grimliga ok drogu hann ut af borginni ok gryttu hann þar. Þetta hugduzt þeir gera eptir Moyses lögum, þvíat lögin budu, ath gudlastanarmadr væri leiddr ut af herbudum

1 [giorer eigi i þeim herbergium at byggia B. 2 [sa er ec hvilir B.

3 Gryting Stephani *Overskr. A.* 4 [þeir innan i hiortum sinum B.

5 [mannligrí asionu standa B.

ok gryttir þar af ollum lyd. Tveir falsvottar, eptir því sem lögin budu, gryttu hann fystir, þvíat svo var ritad af gudlastanarmanne hin fyrsta hond vottanna mun hann gryta. Klædi sin lögdu þeir nidr¹ fyrir fætr ungum manne Saulo, er fyrr var getid, fostbrodur heilags Stephani, sa er nu Pall postoli, sem þeir skylldu eigi saurgaz nærkomandi þeim, er gryttir var. Heilagr Beda prestr vottar, at gud sa miskunnsamliga fyrir Saulo, er hans hendr saurgoduz eigi i uthelling saklauss blods, helldr at eins vardveitti hann klædi þeira, er gryttu Stephanum; en þo mundi hann hafa fyrir-
 10 farizt af þessu samþycki sva sem makligr daudans, nema sialfr gud fyrir sina miskunn hefdi blasit i hans briost sanna synda idran. Enn helgi Lukas segir svo: Nu gryttu þeir Stephanum kallanda ok svo segianda: «Heyrdu Jesu drottinn minn, tak nu anda minn.» Svo mællti drottinn Jesus Kristr vit gud fodur fyrir
 15 sitt andlat: «I hendr þinar fel ek anda minn.» Hinn helgi Stephanus setti nidr kne sin kallandi mikilli roddu ok svo segiandi: «Heyrdu drottinn minn, lat þeim eigi þetta verda at synd, þvíat eigi vita þeir, hvat þeir giora.» Margir þeir, er honum veittu dauda, hugduz lögin fylla i² því, sem drottinn hafdi fyrir sagt:
 20 Koma mun su stund, at hverr sva, er ydr veitir dauda, mun hyggiazt gudi þionostu veita. Ok er hinn helgi Stephanus hafdi þetta mællt, þa sofnadi hann i fridi³ drottins. Hinn sæli Stephanus kallaz merkismadr piningarvotta guds, þvíat hann var fyrst⁴ pindr eptir Kristz pining a því enu sama are, [er menn hyggia at
 25 verit hafi s. Gydingar letu uiardadan liggia likam hans, ath dyr rifi eda fuglar, en med gudligri gæzlu vard svo, at hvorki grandade. Gamaliel fostri hans ok fleiri⁶ guds vinir toku likam hans æ nattarþeli ok veittu virduligan grauft eptir þeira sid, ok gretu miok ok syttu miok hans dauda. Svo er sagt, at hinn helghi
 30 Stephanus væri pindr a þeim manade er Augustus heitir, en heilagr domrenn fyndiz⁷ i Decembre manadi þann dag, er vær hölldum piningina⁸. Þa gerdiz ofridr mikill kristnum mönnum i Jorsalaborg, flydu allir adrir nema postolar guds, ok dreifduz i herod Gydingalandz ok Samarie, en Saulus leidrettiz litlu sidarr af
 35 bænum heilags Stephani ok gerdiz postole guds. En hefnd drottinligrar piningar vit Gydinga frestadiz af Romverium fioratigi æra, eda helldr meir allt til daga þeira fedga Vespasiani ok Titi, þvíat

1 af sier ok B. 2 eptir B. 3 nafne B. 4 fyrstr B. 5 [at því er menn hyggia B. 6 adrer tilf. B. 7 fundenn B. 8 saal. B; piningynne A.

þegar er Vespasianus geck til rikis yfir Romverium, mintiz hann sins fyrirheitiz, þess sem fyrri var getit, ok gerdu þeir fedgar her ut um haf ok brutu nidr Jorsalaborg ok drapu marga Gydinga, en suma selldu þeir eda meiddu, ok eyddu allt Gydingaland. En langa æfi leyndiz likame heilags Stephani i iordu ok annara heil-
agra manna, þeira er¹ med honum voru grafnir, þar til er drottinn villdi lata lysa yfir dyrd heilagra votta sinna mönnunum til hialpar.

10. Lucianus het prestr, sa er var skamt fra Jorsalaborg a bæ þeim, er kallaz Gamaliels stadr, þviat þar hafde hann buit ok [latid kirkiu gera². Gamaliel var spekingr mikill ok hafdi tekit¹⁰ tru af kenningum Pals postola, en verit lærifadir þeira Stephani æ fyrrum tímum, svo sem adr var ritad. Lucianus prestr var lóngum at kirkiu ok a bænum ok var vanr at sofa i kirkiuskoti. En þetta gerdiz a dögum konunga þeira, er annar het Honorius en annar Theodosius. A föstunott þeire er var enn þridia nonas¹⁵ dag Decembris manadar, þa er Lucianus var kominn i reekio sina ok sofnadr svo laust, at hann vissi trautt, hvort hann vakti eda eigi, þa sa hann koma til sin göfuglighan mann alldradan ok mikinn vexti, hæran ok skeggiadan i kennimanz buningi, ok var krossmark a klædum hans, ok hafde hann gullsprotu i hende, ok²⁰ stod hia prestinum ok knydi: hann med sprotanum þrysvar ok mællti: «Luciane, Luciane, Luciane! fardu i Jerusalem ok mæl þetta vit Jon byskup: Hversu leingi skulum vær byrgdir vera, þar sem vær eigum æ þinum tímum ath vitrazt? luk þu upp skyndi-
liga grof þeiri, er i liggia likamir vorir oræktir, at drottinn luki²⁵ upp dyrum milldi sinnar fyrir mannkyninu, þviat heimrinn færizt i margan haska; en eigi ber ek þessa ahyggiu fyrir mer einum, helldr ok fyrir þeim sem⁴ med mer ero.» Lucianus mællti: «Hver ertu eda hverir ero med þer?» Hann svaradi: «Ek heiti Gamaliel fostri Pals postola, en austr fra mer i grófinni þar er Stephanus³⁰ drottinn minn, er grioti var bardr af Gydingum fyrir Kristz tru utan borgar i nordratt, ok la þar likame hans bædi dag ok nott omyldr fyrir borgarhlidi, sem Gydingar budu, en ecki dyr ne fugl grandadi likama hans; en ek vissa tru hans ok heilagleik, ok villda ek eignaz nockurn hlut med helgum manne, ok sendi ek³⁵ leyniliga um nott þa menn, er ek vissa guds tru hafa, ok feek ek þeim reidskiota ok adra naudsynliga hluti til, at þeir færði likam heilags Stephani a bæ minn .xx. milur fra Jorsolum, en ek let hann leggja i steinþro mina nyia. En i annari steinþro hvilir

¹ þar hvila, er *tilf. B.* ² [þar kirkiu giorva *B.* ³ knude *B.* ⁴ er *B.* ⁴⁰

Nichodemus, sa er kom um nött til lausnara wors, ok heyrði hann þá kenning af honum, at eingi matti inn ganga i himinríki, nema hann væri endrgetinn af vatne ok helgum anda. Sidan tok hann skirn af lærisveinum Kristz. En Gydingar urdu varir vit þat ok

5 toku af honum höfðingia velldi ok rako hann a brott or Jorsala-borg; en ek tok vit honum, ok fædda -ek hann ok klæddag, til þess er hann andadiz. En sidan grof ek hann vegsamliga hia Stephano, þviat hann hafði ok tekit ofrid fyrir guds nafni. Þar

10 skirn af lærisveinum Kristz tvitugr at alldre, ok andadiz fyrr en ek. Ok var ek lagdr sidan i þa enu somu steinþro hia honum; en kona min ok enn ellri son minn þau ero grafin ~~sa~~ odrum bæ, þviat þau villdu eigi taka tru Kristz. En er Gamaliel hafði þetta mællt, þa spurdi Lucianus prestir ok mællti: «Hvar skulum

15 vær þin leita?» Hann svaradi: «I akri þeim er kallaz Delagabri.» En þat þyðiz styrkra manna stadr. Þa vaknadi Lucianus ok geek til bænar ok mællti: «Drottinn Jesus Kristr, ef sia syn er af þer, ok se þetta eigi villa, þa veittu, at mer vitriz i annat sinn ok et þridia, ef þu villt, at ek treystumzt at segia þessa vitran.» Þa

20 tok Lucianus at fasta ok þurra fæzlu at hafa allt til annars föstudags. Þa vitradiz honum enn Gamaliel med enum sama buningi ok yfirliti² sem fyrr ok mællti vit hann: «Fyrir hvi oræktiz þu at segia Joni byskupe þa luti, sem ek band þer?» Lucianus svaradi: «Ek hræddumst miðk, drottinn, at segia ena fyrstu syn,

25 ath eigi giordumzt ek lygimadr. En ek bad drottin minn, attu skylldir vitrazt mer i annat sinn ok et þridia, ef þu ert³ af gudi sendr til min.» Gamaliel mællti: «Þviat þu spurder, hvar helgir domar vorir væri, þa hyggdu at vandliga þeim lutum, er ek syni þer.» Lucianus svaradi: «Svo skal vera, drottinn.» Þa syndi

30 Gamaliel honum þria gullkistla, en hinn fiorda silfrligan fullan ilmandi grasa. Þrir gulligir kistla⁴ voru fullir af rosum, tveir höfdu hvítar rosor, en hinn þridi raudar sem blod, en hinn fiordi, sa er silfrligr var, var fullr af kroge ilmanda. En er Lucianus spurdi, hvat þetta merkti, þa svaradi Gamaliel: «Þetta eru helgir

35 domar vorer. Sa er raudar rosor⁴ hefir, þat er vor herra hinn helgi Stephanus, er hvilir til hægri handar i austratt fra haugsdyrum, en annar kistill er Nichodemus, sa er hvilir i gegn dyrum; en hinn silfrligi kistill er Abibas son minn, er hreinlifr andadizt ok er af því syndr silfri biartare med godum ilm, en hann hvilir i

40 1 ydvar B. 2 alite B. 3 værer B. 4 rosir B.

enni somu steinþro sem ek.» Ok er Lucianus vaknadi, þa gerdi hann gudi þacker ok hellt fostunni til ens þridia fostudags. Þa vitradiz honum Gamaliel et þridia sinn reidr ok ogurligr ok mælti vit hann: «Fyrir hvi oræktir þu hingat til ath segia Joni byskupi þat, sem ek synda þer, hveria vörn muntu hafa a domsdeghi fyrir ; [þessa orækt¹? Ser þu eigi, hversu mikit hallæri er um allan heim, ok ert þu þo orækin? Fyrir hvi skilr þu eighe, ath margir eru þer betri menn i eydimörkum, ok lidum vær um þa ok villdum helldr þer vitrazt; af því villdum vær þik lata hingat fara af odrum bæ ok vera her kennimann, at vær vitrodumzt fyrir þik.¹⁰ Af því ris þu upp ok far ok segh Joni byskupe, at hann luki upp grófum vorum ok giori oss bænastad, at drottinn miskunni lyd sinum med voru arnadarordi.» Lucianus svaradi af hræzlu²: «Eigi dvalda ek fyrir orækt³, drottinn, helldr beid ek ennar þridiu tilkomu þinnar, ok nu skal ek fara a morgin ath segia byskupi¹⁵ þat er þu bautt mer.» En er [Luciano þotti Gamaliel reidr standa fyrir⁴ ser, þa dreymdi hann annan draum vit voknon sialfa, hann þottiz kominn i Jorsalaborg fyrir Jon byskup, ok sagdi honum drauminn. Honum þotti byskup svara ser: «Ef drottinn hefir þers vitrad þessa hluti a vorum dögum, enn kærsti vinr ok brodir, sem²⁰ þu segir, þa byriar mer ath hafa a brott or þinni landeign enn mikla olldung, þann er vel kann ardr at draga ok vagn, en lata þik ræda fyrir odrum þeim, sem eptir ero.» Þa þottiz Lucianus mæla: «Hvat stodar mer, ef ek hefi eigi þann aulldung, er fædiz ok styriz aull landeign min af?» Þa þotti honum byskup svara ser:²⁵ «Þessa kostar hæfir at se, enn kærsti brodir, þviat vor borg hefir marga vagna, en til ens mikla vagns höfum vær eingan mikinn olldung, nema þann er þu segir i þinni landeign leynazt, ok at visu hæfir, at hann se helldr i enni agætuztu borg en i litlu þorpi, þviat þer vinna þörf tveir enir minni at yrkia iord þins vagns.»³⁰ Þa vaknadi Lucianus ok gerdi gudi þackir, ok for þegar til Jorsalaborgar ok sagdi Joni byskupi alla hluti, þa er hann hafdi sed ok heyr, nema [oxadrauminn rifiadi⁶ hann eigi, ok beid atkvæða byskups ok orða, þviat hann skilde, at Stephanus var enn mikli ölldungr, en vagn eda kerror væri⁷ helgar kirkjur, en Syon en³⁵ sætsta kirkia kallaz enn mikli vagn. Ok af því villdi hann eigi segia byskupi oxa [vitronina, at byskup hafdi valld til þess⁸, hvert

¹ [þetta orakslu(') verk B. ² med hræzlu mikilli B. ³ orækslu B.

⁴ [Lucianus sa Gamaliel reidan standa hia B. ⁵ saal B; þat A. ⁶ [oxa vitronina sagde B. ⁷ voru B. ⁸ [drauminn, at hann hefde valld a því J. ⁴⁰

heilagr domr Stephani skyldi fara. En er Jon byskup heyrdi þessa lute, þa felldi hann tær fyrir fagnadi ok mællti: «Lofadr se drottinn Jesus son guds lifanda! Ef gud vitrade þer þat, er þu heyrdir, brodir, þa byriar mer ath fara til ok færa þadan Stefanum
 5 frumvott Kristz, þann er fyrstr hade guds orostu ok sa drottin standa a himnum i velldi sinu, ok syndiz biartr sem eingill æ þinghi fiolmenno. En þu, Lucianus brodir, skallt fara til stadar þess, er þer er vitrad, ok leita þeirra þar, ok seg mer, ef þu finnr þa.» Lucianus svaradi: «Geck ek um akrinn, ok sa ek þar glögt haug
 10 smarra steina, ok ætla ek þa þar vera i högnum.» Byskup mællti: «Fardu ok graf hauginn, ok send diakn þinn eptir mer, ef þu finnr þaa.»

11. Þa for Lucianus heim ok sendi ord ollum bæiarmönnum, at þeir risi upp snemma um morgininn ok græfi hauginn. En a
 15 þeiri somu nott vitradiz Gamaliel munki nockorum einfolldum, þeim er Migecius het, med enu sama aliti ok buningi, sem hann vitradiz Luciano, ok mællti vit hann: «Far þu ok segh Luciano, at hann starfar at þarflausu i haugi þeim, þviat vær erum nu eigi þar, en þa vorum vær þar fyrst, er gratinn var daude vor at fornum
 20 sid, ok var þa orpinn haugr sa til vitnis; en nu leitid þer vor i landnordr þadan i þeim stad, er kallaz Debathalia a sylrendzsku, en þat kollum vær godra manna eign.» En er morgintidum var lokit ardegis, þa bioz Lucianus med lidi sinu at fara til haugsins at grafa. Þa mællto nockurir menn vit Lucianum: «Hlydit fyrst
 25 þvi, er Migecius munkr segir.» En er hann var þangath heimtr, þa spurdi Lucianus, hvat hann hafdi sed. Ok sagdi hann sigh sed hafa haug fornan i akri ok þriar gulligar reckior i hauginum, ok hvilldu tveir i einni reckiunne, annar gamall en annar unghr, en [einn hvilde² i hvorre hinna; ok mællti enn gamle madr vit
 30 Megecium: «Far þu ok seg Luciano, at vær erum drottnar þessa stadar. Ef hann vill finna enn mikla oc enn rettlata, þa hvilir hann austr fra mer.» En er Lucianus heyrdi þetta, þa dyrkadi hann gud, þviat fundinn var annar votttr vitranar heilagra manna. En er Lucianus fann ecki i haugi þeim, er þeir grofu enn fyrra
 35 daginn, þa hurfu þeir til þess haugs, er munkinum var vitrad, ok grofu þar ok fundu steinproar þær þriar; þar fundu þeir ok runar klappadar a steine³, er svo mællto: Her hvilir Stephanus guds votttr ok Nichodemus, Gamaliel ok Abibas son hans. Þa sendi Lucianus diakn sinn at segia Joni byskupi, þar er hann var a kennimanna

40 1 hauginum B. 2 [saal. B; hinn þridi A. 3 saal. B; sveini A.

funde i borg þeiri er Lidda heiter. Þadan hafði hann i for með ser tvo byskupa, þa er hvortveggi het Eleutherius, annar þeira or borg er heitir Jerico, en annar or Sebasteborg. En er þeir höfðu upp lokit steinþro Stephani, þa varð landskjalpti mikill, ok þadan kom ilmr svo mikill ok dyrligr, at eingi madr hafði slíkan kendan, svo at allir hugduz vera i paradiso, þeir sem¹ þar voru vit staddir. En þar var mikill mannföldi ok margir þeir, sem² siukir voru af ymissligum meinum; en a þeire somu stundu toku heilsu þeir menn ens atta tigar af ilm þessum, sumer toku syn blindir, hreinsuduz líkþrair, ærir vitkoduðt, sumum stöðvadizt blodraa, sumum¹⁰ bættizt höfutverkia, en sumum innanmeina eða ridusotta. Þeir kystu³ a helga domana ok biuggu um sidan. Þæ færði Jon byskup, ok þeir er með honum voru, helgan dom Stephani með guds lofi i Jorsalaborg til hofutkirkiunnar Syon, þar er hann hafði erkidiakn vigðr verit af postolum guds. En Jon byskup gaf¹⁵ Luciano presti nockura luti af beinum hans ok þa adra helga doma, er þar funduðt með honum, af því at bein voru eptir, en allt hold af fallit ok ath dusti ordit. Þa voru adr þurkur miklar ok hallæri vida um heiminn; en æ þeiri stundo kom regn af himni, ok gaf gud gnogan avoxi ok ær a iðrdina fyrir bænr ens²⁰ helga Stephani. Helgir domarnir funduz ok voru færdir æ annan dag iola, þa er vær hölldum piningina³, en fimm nottum eptir Olafs messu hyggium vær, at hann væri pindr, þa er vær hölldum minning fundningar hans. En Lucianus ritade þessa frasogn ok sende presti þeim, er Avitus het, ok var prestr Augustini byskups.²⁵ En er Augustinus byskup spurði þessi tidende, þa gaf hann mikinn kost til þess at næ helgum dome Stephani, ok veitti gud honum fysi hans⁴, en hann midlade vit marga kennimenn helgan dominn i sinni syslu, ok urðu margar iarteignir at, hvervetna þar sem heilagur domrinn kom eða honum voro alltari vigð.

12. Alexander het öldungr einn i Jorsalaborg, sa er kirkiu let giðra enum helga Stephano af sinu fe sialfs a dogum Jons byskups. Ok þa er husit var algiort, bað hann byskup, at þangat skyllði færa helgan dom Stephani. Þat veitti byskup honum, ok var þangat færðr heilagur domrinn a manadi þeim, er December³⁵ heitir, ok níðr lagðr i kistu þeiri, er merkt var utan með ebræskum stöfum þeim, er skyrðu, hvers líkami þar var hirðr. Fim vetrum sidar tok Alexander sotti ok gerði þann maldaga um fe sitt, at kona hans, er Juliana het, skyllði hafa þridiung, en annan

1 er B. 2 saal. B; þustu A. 3 saal. B; piningvni A. 4 sina B. 40

fataekir menn, ok enn þridia heilög kirkia, ok bad sidan Jon
 byskup, er þar var þa vit staddr, ath likama hans skyldi nidr
 setia hia likama ens sæla Stephani i kirkiu þeire, sem hann hafdi
 sialfr gera latid, sem fyrr var ritad. Litlu sidar andadiz Alex-
 5 ander, ok annan dag eptir andlat hans kom Jon byskup med fiolda
 manna at setia nidr likama hans hia enum helga Stephano, sem
 hann hafdi bedit i sott sinni. Atta vetrum sidarr villdi Juliana
 fara af Jorsalalande til Miklagardz ok hafa med ser likama bonda
 sins; því villdi hon til Miklagardz¹, at fadir hennar lifdi ok var
 10 þar, ok hon var þar odalborin, ok af því odru, at hun villdi eigi
 giptaz, en henne var til þess miok bægt. Juliana geck a fund
 byskups þess, er þa var i Jorsolum, er Cirillus het, ok beiddi, at
 hun skyldi næ likama bonda sins; en byskup þordi þat eigi at
 veita, af því at hann kvedz eigi vita, hvors likami var eda ens
 15 sæla Stephani. Juliana vard daupr vit ord byskups ok for heim
 gratande, ok sidan sendi hon rit fodur sinum i Myklagard, at hann
 skyldi fara a keisara fund, þess er Constantinus het, ok beida
 þess, at [hann sendi bref sin ok innsigli Cirillo byskupi, at Juliana
 nædi sinu mali at hafa likama bonda sins ok giptaz² eigi, nema
 20 hon villdi. Fadir hennar feck af keisaranum, at hann sende rit
 Cirillo byskupi, at Juliana nædi því, er hun beiddiz. En er keis-
 arans bref kom til byskups, þa treystiz hann eigi i mot at mæla
 ordum hans. Sidan kallade byskup Julianam a sinn fund ok bad
 hana bua ferd sina en segia ser, þa er hun væri albuin. Hun
 25 bioz nu skyndiliga ok for sidan a fund byskups. A þeim apni
 enum sama for hun med herra byskupi, er hun hafdi komit til
 Stephanus kirkiu, ok tok þa synt at huma. En er til var leitad,
 þar er likamarnir³ voru nidr settir, funduz þar kistor tvær. Þa
 mællti byskup: «Eigi veit ek, hvar er kista [ens helga Stephani
 30 eda⁴ bonda þins, Juliana.» Hun svaradi: «Ek kenni kistu bonda
 mins, þa er ek let gera.» Byskup mællti: «Tak sialf, ef þu
 kennir.» Sidan tok Juliana i fadm ser kistu ens sæla Stephani
 ok ætladi kistu bonda sins, ok lagdi i bunar barar⁵, en bad byskup
 vel lifa ok i guds fridi, ok for sidan leid sina. Ok alla nottina
 35 þa heyrdi Juliana ok foruneyti hennar dyrligan lofsöng ok kendu
 sætan ilm. Ohreinir andar kollodu ok sogdu: «Vei verdi oss, því-
 at frumvottr guds Stephanus, sa er her ferr nu, berr oss med
 brennanda elldi.» Juliana sat i vagne, en þrælar hennar gengu

¹ fara tilf. B. ² [hun næde bonda sinum ok giptizt B. ³ likamirnir B.

42 ⁴ [mgl. B. ⁵ baurur B.

fyrir börðnum með otta ok mællto: «Ætlar þu eigi, drotning, at vær hafim likama ens helga Stephani með oss, er fiolldi guds eingla syngr honum lofsöng, en dioflar veina ok þickiaz brenna af bænum hans.» Juliana felldi tær¹ ok mællti vit sina menn, at þeir skyldi eeki fra segia, hvat fyrir þa hefði borit i förinni. En ef þeir væri spurdir, hvers likama þeir bæri i börum, «þa segit þer, kvad hon, þar er likami bonda drottningar vorrar, [henni skulum vær flytia hann² i Miklagard.] Hvervitna þar sem þau komu, vurdu heilsugiafir vit siuka menn ok iarteignagerdir af arnan heilags Stephani. Þau komu i sæborg, þa er Askalena³ heitir, ok fundu þar buit skip til Miklagardz. Juliana bra styrimanne⁴ sa mal ok gaf honum fimtigi skillinga gulls ok mællti svo: «Ek hefi leynda luti þer at segia, en þu mæl eigi i moti: i minni for er likkista su, er þu skallt virduliga flytia til Miklagardz með mer, ok muntu af almatkum gudi laun fyrir taka.» «Eigi mun ek⁵, i mot mæla þinum vilia eda ordum [segir hann³, þviat með þer er frumvottr guds Stephanus, ok augu min sa i dag dyrliga hluti um hann. Kom þu til skips, drotning, ok förum i guds krapti ok ens helga likama, þess er þu flytr.] Sidan letu þau ut i godum byr ok sigldu i mitt haf. Þa gerdi siavarstorm mikinn [ok af⁶ hreggi⁴, svo at menn þottuz at bana komnir. Þa stodu menn wpp ok dyrkudu helghan dominn með tarum. Hinn helgi Stephanus vitradiz þeim i því bili ok mællti: «Em ek her, hirdit eigi at hrædaz.» Ok þegar fell vedrit i logn, ok gerdiz kyrr siar, ok því næst skin biart; þau foru fyrir land framm, þar sem einn ríkr⁵ madr var fyrir. Þa gerdiz landskialpti mikill upp a landit, svo at fellu huss ok borgir⁵ i ríki höfðingians, medan skipit for þar fyrir. Dioflar kollodu a höfðingiann ok mællto: «Heyrdu, enn omilldazti höfðingi, hvi lætr þu eigi brenna skip þetta, sem her fer fyrir lande fram; þat velldr landskialfta ok undrum þeim, sem [verit⁶ hefir⁶.] Sidan er höfðinginn heyrdi þetta, sendir hann eptir þeim dromunda fimm at brenna skipit. Þeir sem a dromundonum voru, komuz nær at skipinu, en þa kom guds eingill a mot þeim fra skipi Stephani, sa er drekti ollum þessum lyd. Þa vard fagnadr mikill a skipi Stephani, þviat gud var með þeim. Sidan foru þau⁵ þria daga ok komo i Kallcedonem ok dvolduz þar .v. daga. Svo margir sem þar voru siukir menn, þa voru þangat færdir til græðingar, ok urdu allir heilir af arnadarorde heilags Stephani. Þar

¹ fyrir fagnadi tilf. B ² [hann skulum ver særa B. ³ [seol. B; Juliana A. ⁴ [mgl. B. ⁵ bæir B. ⁶ [hier verda B. 40

kollodu odir menn, ath þar væri Stephanus kominn, «sa guds vott
er Gydingar gryttu, ok hann verdum vær at flyia, þviat hann
brennir oss.» Þadan foru þau til borgar þeirar, er Josas heitir,
þar vurdu kristnir menn fegnir ok runnu i mot þeim, en heidnir
5 menn hryggvir. En þa komu þau til þeirar borgar, er Straturium
heitir; þa gengu sögur fra um helgan dominn, ok drifu menn þu-
sundum¹ til at sia kragt ens helga Stephani. Þessi tidendi fretti
Eusebius byskup i Miklagardi, hann for þegar til fundar vit Con-
stantinum keisara ok sagdi honum um helgan dominn Stephani.
10 Keisarinn spyrr², hverr sa madr væri, er hann hefði þangat flutt
or Jorsalaborgh. Þa leiddi byskup framm Julianam ok mælti:
«Þesse kona flutti hingat helgan dominn.» Keisarinn mælti vit
hana, ath hun skyldi satt segia, af hverium sokum hun hafði þat
giort. Sidan rífiadi Juliana upp allann [atburdinn fyrir keisar-
15 anum³, fyrst um kirkiugerd bonda sins, ok þat er Stephanus var
þangat færdr, en þa um andlat Alexandri, ok þat er hann var
grafinn hia Stephano, sem hann hafði bedit Jon byskup i sott
sinni, þar næst inti hun til, at henni var bægt til at giptast, ok
af því villdi hun til Miklagardz fara med likama bonda sins, en
20 þat nadiz eigi, adr keisarans bref kom til, «þa for ek, sagdi Juli-
ana, a nattarþeli med Cirillo byskupi, ok hugdumz ek taka wpp
likama bonda mins, en ek tok helgan dom Stephani.» Þa syndi
Juliana keisaranum brefit med innsigli, ok hann kendi þat skiott.
Juliana mælti þa: «Undir ydr er nu, herra, likamligh hefnd [þessa
25 lutar⁴, en undir gudi andlig; en ef þer truit eigi sögu minni, þa
sendit til ebreskan mann at lesa bref þat, sem fylgir kistunni ok
ebreskum stöfum er ritad, ok ma sa þa seghia ydr sanna sögu.»
Sidan sendi keisarinn ebreskan mann at [rada⁵ stafina⁶ med tveimr
vitnismönnum. Þeir komu til skips, ok red hann þegar brefit ok
30 mælti: «Mikils hattar syn se ek nu, af því at her er kominn
Stephanus frumvotttr guds.» Þa var þetta sagt keisaranum af
vitnisburdarmönnum. Hann vard feginn miok ok sendi þegar
Eusebium byskup med fiolda manna ok villdi lata bera helgan
dominn i haull sina. Lydrinn for med brennondum kertum, en
35 byskup bar kistuna af skipi ok lagdi i vagn ok let aka til hallar-
ennar. Mular tolf voru fyrir vagninum. Guds einglar þyngdu
helgan dominn, svo at mularnir komuz tregliga til þess stadar, er
heitir Constancianes, ok eigi leingra. Þeir bordu þa mulana. Þa

1 marger B. 2 saal. B; svaradi A. 3 [atburd um, svo sem farit
40 hafde B. 4 [mgl. B. 5 rettet; radina A. 6 [lesa brefit B.

tok einn þeira at guds vilia manz rödd ok mællti: «Hvi berit þer oss svo? I þessum stad byriar Stephano ath vera, ok af því þreytit þer oss eigi meir.» Þá ottadiz byskup miok ok gerdi keisaranum ord, at þeir mattu eigi færa Stephanum leingra. Keisarinn [vard hryggr vid¹ ok sendi enn adra .xii. mula at draga vagninn. 5 Þeir voru enn stodvadir af guds eingli, svo ath þeir mattu vagninn hvergi hræra. Þá kallade allr lydr ok mællti: «Einn er almattigr gud, sa er giorir undarliga hluti fyrir frumvott sinn Stephanum, þann er pindr var fyrir guds nafni. Veittu oss, drottinn, hialp ok miskunn fyrir hans bænir.» Þá hof byskup kistona or¹⁰ vagninum ok let þar sidan kirkiu gera at helgum dominum, svo at giör var æ fimm manudum. Þar urdu heilsugiafir ok hialpir yfir siukum monnnm æ þessum tidum i dyrd födur ok sonar ok heilags anda, honum se vegr ok dyrd um allar alldir verallda. Amen. 15

13. 2Þá er Preiectus byskup for med helgan dom Stefani hia vötnum þeim, er Tiburtine heita, med³ miklu fiolmeune, þa var sionlaus kona nockur þangat leidd, ok bad hun ser miskunnar ok lagdi æ helgan dominn graus fögr, er hun hafdi i hendi. En er hun lagdi grösin vit augu ser, þa tok hun syn sina, ok for fyrir a²⁰ leid fagnande ok þurfti eigi sidan leidtoga.

Lucillus byskup or kastala þeim, er Sinecensis heitir, hafdi æxl mikit a hendi ser, þat er fyllti badar hendr læknis, þess er þat skyldi skera. En er hann tok vit helgum domi Stephani ok bar til kirkiu sinnar med fagnadi allz lyds, þa vard hann heill, ok²⁵ hvarf i brott æxlit.

Eukarius het prestr af Ispanialande, sa er [stein hafdi i hræron(um)⁴, hann tok heilsu eptir langa sott af helgum domi Stephani, þeim er Possideus byskup sendi honum. En prestr sia tok sidan sott adra ok andadizt. Þa var klædi hans borit til alltaris Steph³⁰ ani ok aptr þadan ok lagit yfir lik ens dauda prestz, ok reis hann þegar upp heill ok lifande.

Marcialis het hofdingi nockur heidiun gamall at alldri, en hann atti dottur kristna ok mæg, þann er nyliga hafdi skirn tekit. En er þau töldu tru fyrir honum siukum, þa stygdizt hann vit³⁵ þat ok rak þau fra ser med reidi. Þa foru þau til kirkiu ens helga Stephani ok badu leingi fyrir honum med tarum, at gud gæfi honum⁵ fysi til retrrar truar. Sidan toku þau nockur fögr graus

1 [*saal. B.*; mællti hryggr *A.* 2 Upphaf iarteignagerda Stephani *Overskr. A.*

3 *tülf. B.* 4 | steinn la i hrærum hans *B.* 5 heilsu sina ok *tülf. B.* 40

af alltari Stephani ok lögdu undir höfud honum, þá er hann svaf um nött. En hann vaknadi fyrir dag ok sendi þegar menn eptir kennimonnum, ok er prestar komu þangat, þá sagdiz hann trúa a Krist, ok var hann þegar skirðr ok mællti þetta eitt ord [þadan
 5 fra, medan hann lifdi: «drottinn taktu anda minn», ok hafdi hann þau ord i munni sem Stephanus, þá er hann var grioti bærð; en þat lystiz i því, at hann sneriz af bænum ok verdleikum heilags Stephani til rettrar truar. Þar fengu ok tveir fatækir menn heilsu, annar þar heradsmadr, en annar utlendr, þá er þeir höfdu heitit a
 10 Stephanum. Fyrir enum utlenda manne var vitrad i draume, hvat innan borgarmadr gerði, þá er hann var siukr, ok gerði hann slíkt et sama ok varð heill.

A bæ þeim, er Audurus² heitir, er kirkia heilags Stephani, ok þar er af helgum domi hans. Þat gerdiz þar, at yxn hliopu með
 15 vagnhlassi a svein einn ungan, er lek ser a velli, ok lamdiz þegar³ ok do. En modir hans fann hann ok bar til kirkiu heilags Stephani með miklum harmi, ok tok hann þar bæði lif ok heilso.

Nunna nockur varð siuk, ok var kyrtill hennar borinn til kirkiu heilags Stephani. En hun var öndut, adr kyrtillinn kom
 20 aþr. En þó lögdu frændr hennar hann a líkit, ok reis hun þegar heil upp.

Bassus het einn madr, er kom til kirkiu heilags Stephani með klæði dottur sinnar siukrar ok bað fyrir henne. Þá komu sveinar or husum hans ok sogdu meyna dauda. En vinir hans bonnudu
 25 sveinunum at segia honum sialfum andlat hennar. En er hann kom ok lagde klædit a líkit, þá reis hun þegar upp lifande.

Son bonda nockurs do, þess er Herenus het, ok var buit um lík hans með miklum hryggleika. Margir [vinir hans villdu
 30 hugga hann. Sidan mællti einn þeira: «Taki vidsmiðr or líoskeri heilags Stephani ok ridi a líkit.» Svo var giort, ok lifnadi sveinninn.

Enn kom rikismadr nockur, sa er Eleusinus het, til kirkiu heilags Stephani með son sinn daudan ok bað fyrir honum leingi, ok lifnadi sveinninn.

35 Husfreyia nockur gömul var vanheil, svo at læknað mattu henne eigi bot vinna, en gydingr nockur taldi þat fyrir henne, at hun byndi i harþræði sinum undir falldinum fingrgull, þat sem steinn sa var i, er fundiz hafði i oxanyra, ok magnadr sidan með forneskiu. En hun giörði, sem gydingrinn mællti, ok fór þó ath

40 1 [tilf. B. 2 Anductus B. 3 allr B. 4 [komu vinir hans at B.

sækia helgan dom Stephani. En er hun for leidar sinnar hia æ nockurri, þa sa hon fyrir fotum ser æ gotunni liggja fingrgullit þat sama, sem hun hafði knytt i harprædinum. Þa undradi hun ok leitadi til harpradarins ok fann hann heilan med ollum knutum. Þa grunadi hon¹, ath gullit mundi brotit vera ok hafa svo af skridnat af prædinum. En er þat var heillt ok usakat, þa hafði hon þessa iartein til vitnis heilsu sinnar, þeirar sem hun vænti af Stephano, ok kastadi gullinu æ ana, ok tok hun þa þegar heilsu, sem hun vænti, af hinum sæla Stephano. Hun feck sidan² gíaf-ord i borch þeiri er heitir Kartago.

Tio syskin voru i borg þeire, er Cesaria³ heitir, ok voru sveinar siau en þriar meiyar, þau voru göfug ath kyni. En þau gerduz ohlydin modur sinni eptir dauda fedrs⁴ sins, ok kunni hon illa ohlydni þeira ok bðlvadi þeim, ok toku þau oll viti a ser, svo at þau skelfdi rida med ogurligri sott. Þa skommoduz þau skialpta⁵ sins ok sottar ok þordu eigi at vera i sinu heradi, ok dreifduz þau i ymsa stadi. Tvö syskin af þeim komu halfum manadi fyrir paska til [borgar Augustini⁵ byskups. Sveinninn het Paulus, en mærin Palladia, ok gengu þau hvern dag i kirkiu ok bádu ser líknar af gudi ok heilsu i minning heilags Stephani. En er margr⁶ lydr var kominn til tida paskadag enn fyrsta, þa stod sveinninn Paulus ok studdizt vit korpili, þat er var fyrir altare Stephani. En er minzt vardi, þa fell hann nidr, sem hann sofnadi, ok skalf þo eigi, sem hann var vanr, þa er hann svaf. Allir undrudu, þeir er hia voru, ok villdu sumir reisa hann upp, en sumir bonnudu⁷ þat. Þa reis sveinninn heill upp ok skalf eigi sidan, ok lofudu allir gud, þeir er hia voru, ok gerdiz romr mikill um kirkiuna. Hverr ath odrum villdi segia Augustino⁶ byskupi þessi tidendi, ok þottizt hafa nyia sogu, þott adrir hefði adr sagth. En er tidum var lokit um daginn, þa for sveinninn til bordz med byskupi ok⁸ sagdi honum allan atburd meinsemdar syakina sinna. En enn þridia dag i paskum sagdi Augustinus⁷ byskup alþydu atburd iarteignar þessarar, ok let hann standa syskin þessi bædi saman, þat er annat skalf af sott, en annat eigi, at þa mætti allir skilia, hvat gera skylldi, þat er at bidia, at gud gæfi þeim badum heilsu sina. En⁹ er Augustinus⁷ byskup atti um þetta at tala fyrir alþydu, þa komu tidendi þau fyrir hann, at mærin Palladia hafði nidr fallit, svo sem sofnut væri, fyrir alltari heilags Stephani ok risit sidan heil

1 hana B. 2 gaufugt kvonfang ok alf. B. 3 Cesarea B. 4 fandurs B.
5 [Eugenii B. 6 Eugenio B. 7 Eugenius B.

upp. Þá féldu allir tær fyrir fagnade, er hon hafði heilsu tekit sem brodir hennar, ok þöckudu þat gudi, er hun var heil ordin ok lik brodur sinum, su er litlu adr hafði honum olik verit, ok gerdu allir gudi þackir, þeim er stodade vilia þeira, fyrri en þeir helltu 5 bænum ut. Þessar iarteignir bera vitni tru drottins vars Jesu Cristi, fyrir þeiri enni somu tru tok Stephanus bana ok gerdi svo götu fyrir ollum pislavottum Cristz, at hann tok fyrstr pisl fyrir guds nafni. Er þat ok því sannliga af honum sungit, at hann var fystr fundinn i heilagra manna tolo, ok honum i spor ganga allar 10 rettlatar salur. Nu svo sem hann launadi fyrstr sialfum guds syni sina pining ok dauda, er hann þoldi ollum oss til hialpar, svo se ok hinn sæli Stephanus at eilifu vorr tulkr ok formælandi til sættar vit þann sama vorn lausnara Jesum Cristum son lifanda guds, er med honum ok helgum anda lifir ok rikir einn gud i 15 algiorri þrenningu, honum se lof ok dyrd ok vegr um allar alldir veralda. Amen.

THEODORUS SAGA.

(*Cd. 235 folio*).

Maximianus ok Maximus heidner konungar sendu bod um oll herod rikis sins i mot krisnum monnum, at allir skyldu bergia af blotmat¹, ef þeir villdu lifa, en þa skyldi pina morgum pislum, er i gegn þessu mælltu. Aa þeire tid var heilagr Theodorus tekinn til riddarasyslu, ok margir adrir med honum. En er hann mællti þessu i gegn, þa var hann tekinn ok leiddr fyrir greifa, þann er Brinka het, i þeiri borg, er Amesia heitir, þar sem allir voru til blota neyddir. Þa mællti greifinn vid hann: «Fyrir hvi¹⁰ hlydir þu eigi bodordum konunga at blota godum odaudligum?» En heilagr Theodorus fullr af helgum anda svarar: «Þvi at ek em kristinn, ok er mer eigi lofat at blota rækium skurgodum, þviat konungr minn er æ himne Jesus Kristr.» Greifinn mællti: «Taktu vapn þin, Theodore, ok riddarasyslu ok blota odaudligum¹⁵ godum, ok hlyd bodordum konunga.» Theodorus svarar: «Gudi einum þiona ek, ok ma ek aungum audrum þiona.» Greifinn mællti: «Eru þessir ok krisnir, er þer fylgia?» Hann svarar: «Þeir vita þat siolfir, hverium þeir þiona; en ek þiona drottni minum himnerskum konungi ok syne hans Jesu Kriste.» Þa²⁰ mællti rikismadr, sa er Possedonius het: «Segir þu, at gud eigi ser son?» Theodorus svarar: «Vist æ hann son, fyrir þann er(u) gervir allir hlutir.» Brinka mællti: «Hversu megum vær hann kenna?» Hann svarar: «Þat villda ek, at hann gefi ydr þa skilning, ath þer mettit kenna hann.» Possidonius mællti: «Pot vær²⁵ kendum, þa megum vær eigi fyrirlata god vor ok fylgia honum.» Guds madr svarar: «Latid þer ecki hepta ydr ath ganga ur myrkri til lioss ok fyrirlata skammæligt traust, þat sem þer hafit af kon-

ungum ydrum iardligum ok daudligum, en þer gangit til handa himnerskum konungi ok odaudligum, at þer verdit guds riddarar sem ek.» Brinka mællti: «Gefum vær honum frest nockura daga, at hann hyggi at siolfum ser ok suuizt til þess, er honum gegnir.»
 5 En er honum voru frest gefin, þa var (hann) æ bœnum nott með degi.

2. Sidan for greifinn um borgina ok let taka alla krisna menn, ok setia let hann i myrkvastofur. En heilagr Theodorus kom til þeira ok taldi tru fyrir ok mællti: «Hirdit eigi, breðr, ath
 10 hrædazt kvaler þer, er grimmir menn pina ydr til þess at neita himneskum konungi drottni Jesu Kriste.» Ok er hann hafdi því-
 liet talad fyrir þeim, er i myrkvastofunni voru, þa for hann um nott til hofs Þors ok brendi hofit. En er hann var senn ath þessu verki, þa toko heidnir menn hann ok ferdu Publio iarlli ok
 15 mællto: «Þessi styrialldarmadr kom fyrir skaummu i borg» vara, ok var hann til riddara tekinn, en nu brendi hann hof godanna. Af því tokum ver hann ok ferðum þer, at þu letir pina hann eptir logum vorum fyrir oskil sin, þau er hann gerdi godunum.» En er Publius heyrdi þetta, þa heimti hann til sin Brinkam
 20 greifa ok mællti við hann: «Gapt þu Theodoro frest til þess, at brendi hann hof goda varra?» Greifinn mællti ok svarar: «Ek bad hann opt, ok til þess gaf ek honum frest, at (hann) hygdi ath ser ok blota(di) godum odaudligum; en fyrir því ath hann gerdi þetta, þa hefndu honum þessi laga afbrigdi, eptir sem þer er veldi
 25 til gefit.» Þa baud iallinn, ath þangat skyldi leida Theodorum, ok mællti sidan við hann: «Af hvi misgerdir þu við god var ok brendir hof þeira, þar sem þu skylldir luta þeim ok brænna reykel-
 30 si fyrir þeim?» Theodorus svarar: «Eigi dyl ek þess, sem ek gerda, tre ok steina brenda ek; en eru god þin sva litil fyrir ser, at þeim ma granda eldr?» Þa reidizt Publius ok mællti við hann: «Eigi þarf maurgum ordum við þik at skipta, þvíat þer eru bunar pislir þær, sem þik munu neyða til at blota ok hlyða bodordum konunga.» Heilagr Theodorus svarar: «Eigi let ek at þer, ok eigi ugga ek pislir þinar, þott þer se grimligar. Gior þu þat, er þu
 35 vill, þvíat mik ladar dyrd rettlætis, ok treystumst ek þeiri von, er [drottinn minn 4 Jesus Kristr hefir mer heitid.] Domandinn mællti: «Blotaðu godum ok leys þik fra kvalum þeim, er þer eru sætladar.» Theodorus svarar: «Þer kvalar eru mer eigi ogrligar, er þu heitazt við mik. Drottinn minn Jesus Kristr, konungr minn, stendr

40 1 þeira tilf. Cd. 2 Grikam tilf. Cd. 3 treystumst Cd. 4 [drottins mins Cd.

fyrir augliti mer, sa er mik¹ leysir fra þisum; en þu mætt eigi sía(1) hann, þviat þu ser eigi hugakotz augum.» Þa let iallinn setia hann i myrkvastofu ok bannadi aullum at fera honum mat ok dryk, at hann syllti þar af hungri.

3. Þa somu nött vitradizt honum drottinn Jesus Krístr, enum sēla Theodoro, ok mællti við hann: «Vertu stadfastr, þionn minn, þviat ek man með þer vera; ei skaltu þiggja (m)at ne drykk at þessum maunnum, þviat æfvi² þin er ospíllt æ himne.» Eptir þessi ord leid drottinn fra augliti hans til himins. Þa tok Theodorur ath fagna ok syngia lof gudi. En er þat heyrdu verdir¹⁰ myrkvastofunnar, ok sa hana vandliga læsta, þa litu þeir inn um glug einn ok sa margan lyd skryddan (hvitum klednadi³, ok sungu þeir með Theodoro. Þa hreddizt(1) verdirnir ok foru at segia iarlínum, hvat þeir sa. Þa reis iarlínn upp skyndiliga ok rann til myrkvastofunnar ok sa, at henni var læst, hann heyrði marga rodd¹⁵ ok söng með Theodoro. Þa hugdi iarlínn, at krisnir menn mundu inni vera með hinum helga Theodoro, ok baud riddurum sínum at ala hring manna um stofuna ok vardveita, at eingir kæmizt æ brutt, þeir sem inni voru. Síðan lauc⁴ hann upp myrkvastofunni, ok gek inn ok fann aungan mann nema Theodorum sitia i stökki.²⁰ Þa lauk hann aftr stofunne i annat sinn ok for æ brutt með hræslu mikilli, ok sva allir þeir, er með honum voru. Þa let iarlínn færa honum braud ok vatn. En trur vatn guds lífdi við tru sína ok tok eigi við iardligri fedu, heldr mællti hann sva: «Drottinn minn Jesus Krístr fædir mik.»²⁵

4. Ath morne let Publius leida Theodorum fyrir domstol sinn ok mællti við hann: «Hlyd mer, Theodore, ok blota goðum vorum, ok man ek sēnda rit konungunum⁵, at þeir geri þik blotbyskup, ok mant þu þa taka veg mikinn af þeim.» Theodorur svarar: «Þott þu brennir líkama minn i elldi eða hauggvir mik³⁰ með sverdi, meðan ek ma mæla, þa skal ek eigi neita gudi.» Þa let iarlínn festa hann i tre ok slíta hold af síðum hans með iarngreipum; en þeir skofo⁶ sva hölld af beinum, ok ber voro rífn eptir. Þa saung heilagr Theodorur lof gudi ok mællti: «Lofa man ek drottin æ hverri tíð, ok lof hans man sávallt vera i munni³⁵ mínum.» Iallinn undradizt stadfesti hans ok mællti við hann: «Þu en undarligi maðr! fyrir hvi skamadizt þu eigi at trúa æ⁷ daudan mann, þann er Krístr er kalladr, ok sēlia þik til dauda hans fyrir

¹ ser *slf. Cd.* ² *rettet, afælu Cd;* *vita tibi ab interitu aliena lat.* ³ [*hvitun klednad Cd.* ⁴ *laut Cd.* ⁵ *konunginum Cd.* ⁶ *skopo Cd.* ⁷ *at Cd.* ⁴⁰

nafn hans? Theodorus svarar: «Sea skemd er yfir mer ok yfir
 aullum þeim, er hans nafn dyrka, drottins varss Jesus Kristz.»
 En er eingi fleckr var oskaddr æ likama hans, þa spurdi iallinn:
 «Hvart villt(ú) blota eda vera meirr pindr?» Heilagr Theodorus
 5 svaradi med guds trausti ok mællti við iarlínn: «Þu enn omílldasti
 díofuls son ok fullr allrar íllsku ok máklígr fianda syslu, fyrir hvi
 hredízt þu eígr gúð þánn, er þér gaf þetta velldí, ok aullum kón-
 ungum ok hóf díngíum gefr ríkí æ íorđu? En þu ney dír mík tíl
 at fyrírlata gúð lífanda ok trúa æ steína andlausa.» Publíus
 10 mælltí: «Hvart villtu vera med oss eda Krístí þínúm?» Gúðs
 vatr svaradi med fagnadí: «Med Krístí mínúm var ek, ok med
 honúm em ek æ, ok man ek med honúm vera.» Þa sa iallinn,
 at hann máttí hann eígr yfírstíga af stádfestí med píslúm, ok lauk
 dómsorði æ ok mælltí: «Þat demí ek, at þér brennít Theodórum
 15 í eldí, þvíat hann hlýdír eígr bóororúm kónunga ne velldí góða
 vorra, en hann trúír æ Jesúm Kríst, þánn er krossfestr var í velldí
 Pílatí íalls, eptír því sem Gydíngar segía.

5. Eptír þetta báro kvelíarar víð saman ok slogu bal ok leíðdu
 Theodórum tíl píslarstáðar. En er elldr tok at brenna, þa lagdí
 10 gúðs vatr af sér klédí sín ok léystí af sér skoá. En er kvelíarar
 vílđu festa víð tré hann æ balínu, þa mællte hann: «Eígr þurfít
 þér þessa, þvíat sa er mer gaf þólinmædí í píslúm, sa man mer
 gefa enn at standázt ellzplísír þessar skadálaust.» En þeir léysto
 hann eígr, helldr kaustúdu þeir honúm bundnum æ balít. En gúðs
 15 vatr gerdí krossmar(k) yfír sér bundnum med orðúm, þvíat hendr
 hans voru bundnar æ bákr aptr, ok var hann leíðdr tíl bána sva
 sém eínvala saúdr af míkíllí híorđu fyrírþuínn tíl gúðs híardar ok
 fórnar, ok sa upp tíl hímins ok mælltí: «Drottínn gúð almáttígr,
 fadír gredara vars Jesu Krístz ok skapare allrar skópnu, þík lofa
 20 ek, þvíat þu gerdí mík þessa dágs máklígan ok lútanda(!) med
 píslarvottúm þínúm í upprísu ok dírd: andar ok líkama í oðað-
 leík heílage anda. Tak þu mík nú í dag þægía fórn í auglíti allz
 lýdz! Þu gerdí mík vísan, at þu ert sannr gúð, ok af þuí bíð ek
 þík fyrír drottín varn Jesúm Krístúm son þínn, at þu letr þér
 25 sóma at kalla þa tíl þessa sígrs, er med mer eru taldír ok téknír.»
 Ok er hann háfdí þetta mællt, lítadízt hann um ok sa ríðdara
 eínn, þánn er med honúm háfdí verít tékínn tíl ríðdarasyslu, sa
 hét Kleonícus, ok kálladí æ hann ok mælltí: «Brodír Cleoníce,
 skunt þu ok fylg mer, þvíat ek bíð þín. Víð fyll(g)úmz íafnan í
 40 1 dírdar Cð. 2 þuí Cð.

þessu brígdlega lífæ, ok eigi skulum við skiliazt í himnersku lífi. En eftir þat hvarf Theodorus til bænna ok mælti: «Drottinn Jesus Kristr, gerdu mik makligan at stiga yfir þessa þraut! Þackir geri ek þer, ok lofa ek ok dyrka nafn þitt födur¹ ok sonar (ok) anda heilags um allar aldir.» En er hann hafði bæn lokit, þa tok eldrinn at kyndaz, ok er upp laust loganum, þa sa menn undarligan hlut, þeir sem hia voru, ok sögdu audrum síðan: logann gerdi sa þa leid af vindi umhverfiz líkama heilags Theodori sem vindblæit segl eða hvolf af lopthusi. En hann var eigi sem brunninn líkami helldr sem bakat braud. Guds vottr stóð í midium¹⁰ loganum an allri kvöl, þviat heilagur andi kom yfir hann ok hlífdi honum. En hann lofadi gud ok sendi aund sína til himins. Þa kom ilmr dyrligr ok raudð af himni yfir hann ok mælti: «Kom þu nu, vinr minn Theodore, ok gak inn í fagnad drottins þíns, þviat þu endir truliga þraut þína.» Síðan sa margir, þeir er hia¹⁵ voru, himininn opinn fyrir honum yfir. En nockur gofug kona, su er het Eusebia, kom til ok tok líkama hans ok smurdi² með dyrligum smyrslum ok vafði í hreinum duki ok grof í stad þeim, er kalladr er Encaita, ok þar lét hun kirkiu gera í minningh heilags Theodori, ok verða þar margar iarteinir, hreinsast líkþrair,²⁰ en dioflar flyðu frá odum monnum, ok blindir fá syn af hans arnan, til lofs ok dyrdar drottnei vorum Jesu Kristo, þeim er með fedr ok helgum anda lifir ok rikir gud um allar aldir. Amen.

¹ födur *Cd.* ² smyrði *Cd.*

THOMAS SAGA ERKIBYSKUPS.

Fragment.

(Cd. Holm. 2 folio).

1 'ongum manne undarligt þikia, þott sva yrði, þvíat guð villði
5 þenna sinn astvin¹ dyrlig(r)a liflat hafa lata í þessum heimi. Sva
leysti guð Thomas at því sinni or líkams haska ok hirti hann frá
heims gleði þeiri, er guð villði eigi, at hann fylgði leingr. Þá er
Thomas var tvitugr at alldri eða nöckuru meir, þá fór hann til
erkibyskups í Kantarabyrgi, en sa hét Þiobaldus, er þá var.
10 Hann tok vel við honum af vinattu þeiri, er byskup hafði við
feðr hans. Thomas þökkadiz vel erkibyskupi fyrir sakir atgervi
sinnar ok godrar atferðar. Hann gerði Thomas erkidiakn sinn ok
hafði hann með sér í goðu yfirlæti allt til þess, unz Heinrikr varð
konungr yfir Einglandi ok Þiobaldus vígði hann til konungs.
15 Erkibyskup kom opt á fund konungsins, fyrir því at vinatta var
góð með þeim, ok hafði hann með sér avallt Thomas í för.
Konungrinn varð nú varr við, at enn sæli Thomas var inn vitrazti
madr ok godgiarnari flestum monnum á Einglandi, ok því bað
konungr, at erkibyskup skyldi lata fara góðfugligan erkidiakn sinn
20 Thomas til hirdar með sér, «ok vil ek, sagði konungr, at bæði se
hann hirdprestr minn ok radunautr.» Þá fór Thomas til hirdar
með Heinriki konungi, ok vírdiz konunginum sva vel atferð Thomas,
at hann lét hann vera fehirði sinn ok ræðizmann ok sér nagonglan
at ollum radum um sitt ríki, ok eingi madr var sa í hird kon-
25 ungsins, er honum væri kærri en Thomas nema kona hans ok
börn. Konungrinn lét í hans varðveizlu borgir ok kastala, byskups-

¹ *Begyndelsen af Sagaen, formodentlig kun et Blad, mangler.* ² *leingra tilf. Cd., men Skriveren har gennemstrøget Ordet som Tegn paa, at det skal gaa ud.*

stola ok munklifi. Aull mal, þau er gerduzt innan hirdar eda i öðrum stöðum a landinu i hans ríki, sva ok iarldomar ok öll önnur mal, þau sem at kunni bera, þa redzt hann avallt um vid Thomas. Gull ok silfr hafdi hann ok i sinni vardveizlu ok allzkyns konungs gersimar, ok öll konungs fe matti hann ok hafa, slikt sem hann villdi, af konungs radi. En hann hæfði sva til, at eingi skyllði þat fregna, at hann hefði þar i meiri efni, en konungs vili væri til. Thomas hafði iafnan med ser mikinn fiölda manna bæði lærða ok olærða. Eingi höfðingi a Einglandi hafði betr buit lid sitt en Thomas. Sva ox metnadr hans, at hann hafði hvern mann ser at felaga eda at þionustumanni. Þeir menn, er fyrir konungs reidi urdu, sottu hans fund, því at hann matti fyrir öllum frida eda aleidis færa vid konung; ok sva gerdi hann godan mann (eigi) at minna, at fatækr væri, ne illan at meira, at audigr væri. Hann gaf storar gíafir leyniliga fatækum monnum ok lærðum monnum, ok þeim er i myrqvastofum voru eda i annarskyn meinum, en iörlum eda öðrum agiætum monnum valdi hann gripi eda gersimar oleyniliga. Fatækir menn unnu honum fyrir miskunnsemi hans. En hinir sæztu höfðingar virdu hann sem iafningia sina ok ottuduz hann sem yfirmenn sina. Huggadi hann fatæka, en hirti [audga menn] af ra[di ok ríki] því, er hann hafði af konunginum. Allir hinir rikuztu menn redu ser til vinattu vid Thomas, þvíat eingi þottiz i þann tid hafa mega ovinattu vid Thomas.

Þat er sagt, at sæll Thomas tok at leggja allan hug a al-mattkan gud ok a himneskan fognut h vakti miög a bænum. En ok dyrligu lifi. Þat fann þeckinn at dyrligr hirdprestr lifi. Þvi virði konungrinn hann öllum monnum fr[amar] gi hann red öllu því, er hann villdi rada dit. Thomas var hefdr har medalmadr at vexti kurteis, svartr a harslit, helldr lang[nefiadr ok rettleitr], skyrmælltr ok hvellmælltr ok blidr i mali ok [stamr littad] stundum, ok mællti hann brosandí [nockut, en] hvarki fylgdi [hans mali] hlatr ne stemi sva, at til lastar þotti, helldr þotti [þat vera] med blidleik ok þockamoti. Sæll Thomas var róskr i soknum, sem sagt er fra hinum helga Sebastiano, trur i heitum, forsiáll i radum, agiætligr i ollu, sidpruðr i buningi, þa er hann fylgdi konungi, þo bar hugþryði hans meir af öllum monnum i hveriu godu radi, ok þott nó[ckura tíma] syndiz hann drambsmadr i sinni

prydi líkamligri, þá var hann öllum framar í dyrlígu hugrenning-
 um ok lítillatr í guds augliti. Hverja nött vakti hann leingi á
 bænum, stundum í rekiu sinni, en stundum í kirkiu uti. Þat
 kom fram um hans rad, sem David sagði í saltara frá sinu at-
 hæfi: hverja nött mun ek því kinnr minar ok klæði rekiu minnar
 í tarum minum, segir sæll David spamadr. Þá gerðiz atburðr sa
 á Einglandi, at Þiobaldus erkibyskup andadizt í Kantarabyrgi, ok
 var þá byskupstollinn höfðingialaus. En í þenna tíma var Heinrikr
 konungr fyrir sunnan sæ í Normandi, þá er hann frá andlat erki-
 10 byskups. Ok fyrir því at naudsyn krafði at velja annan erkibyskup
 þegar í stad þessa, þann er styrði guds cristni á Einglandi, þá
 sendir konungrinn bref sín ok innzsigli með þeim orðum, at erki-
 byskupar ok lydbyskupar ok abotar ok allir enir merkiligustu
 menn skyldi saman safnazt at velja annan höfðingia til stols þess,
 15 er Þiobaldus var frá fallinn, ok sagði konungrinn sinn vilja, at
 honum syndiz sva, at Thomas væri til byskups kosinn¹, ok kvad
 hann vel verðan vera þeirar tignar fyrir vitrleiks sækir ok god-
 vilia ok allra hluta annarra. En þá er enir [æztu landz]höfðingiar
 spurðu þessi orð konungs, þá var settr fundr mikill ok fjölmennr
 20 læðra manna í Lundunaborg, ok komu þar erkibyskupar ok lydb-
 byskupar (ok) abotar, eptir því sem konungr sendi orð til, ok gerðu
 at dæmum godra manna ok báðu gud senda þeim þann höfðingia
 at styra guds cristni, er honum vær(i) sémiligr en En
 fyrir því at miog margir voru í . . . til, þá urðu eigi allir á eitt
 25 sattir, sumir villdu kiosa Thomas, en sumir mælltu í moti því ok
 sögðu hann eigi fallinn til þeirar [tignar]. Þá mællti Gunzsilinus
 Lunduna byskup, at þeir skyldu leggja frest á mal þessi, meðan
 þeir sendi menn til konungs með ritum at víta skyrt konungs
 vilia. Þá svaradi honum Hilarius byskup af Ciscestore: «Þetta
 30 mal, qvad hann, mun eigi sva níðr falla, nema er hafit önnur
 tíðindi af konunginum, en vær höfum.» Þá mællti abotenn af
 Vestmusteri: «Vel væri munkum sía fallinn til þess stadar, er
 þeir væri, at hann mætti gefa god dæmi þeim, sva sem gerði hinn
 heilagi Augustinus, er var í kanoka lífi.» Þá mællti enn Hilarius
 35 byskup: «Hvat manna sem hann er adr, meir víðr eðr míðr, þá
 ma þó goðr vera ok síðsamr an yðvarn buning.» Þá mællti byskup
 af Vincestari: «Werum sva til þessa² fundar komnir, at þat
 hæfir, at hverr segi sinn vilia ok slígt sem þíkir, en síðan höfum
 þat af, sem oss synizt öllum vænazt. Mun ek því elgi leyndu fyrir

mina hönd, at mer þikir Thomas allvel til byskups fallinn, ok eigi lit ek þa hluti i hans fari, er fyrir því megi standa. Nu ef þer vilit því iata, þa eggja ek þess, at hann se til byskups valinn.» Margar voru vidrædur þeira at þeim fundi ok miklar þrætur, ok mundo þo meiri kappmæli æ vera, ef þeir þyrði a mot at mæla konungs ordsendingu, ok vard þat at lokum, at allir iatudu Thomasi til erkibyskups nafns ok sendu eptir honum ok letu hann koma a þann lærðra manna fund.

En þegar er Thomas kom, þa mælti Heinrikr byskup af Vincestari vid Thomas: «Winr, qvad hann, gud hefir þik valdan, ok vær vid hans vilia, vorn yfirmann til stiornar heilagrar kristni æ aullu Einglandi ok til forrads enu æzta byskupsriki i Kantarabyrgi, ok vera vigdr til byskups til vegs ok dyrdar heilagri þrenningu ok upphalldz almenniligri kristni.» En er Thomas heyrdi ætlun þeira, þa komz hann vid ok felldi tær ok mælti sva: «Er vilid mer fyrirkoma ok binda mer þa byrði, er ek fa eigi borid. En ek em æ alla vega omakligr þeirar tignar, þvíat ek hefi i ollum hlutum til saka gert ok til seekta vid almattkan gud ok helga kirkiu.» Ok færðizt hann undan æ alla vega, sem hann matti, at taka vid byskups tign. Þa mælti Heinrikr byskup: «Sonr, qvad hann, lattu þik eigi þetta bryggva, þat sem þu hefir hingat til misgert vid gud, þa muntu nu allt bæta. Giordu sem Pall postoli, er fyst heriadi a helga kristni ok hennar vini, en sidan þoldi hann dauda fyrir astar sakir vid gud til vegs ok dyrdar en ser til miskunnar.» Þa svaradi Thomas litillatliga: «Med því at gud hafi þat fyrirætlat, ok þat er ydvar vili, þa iati ek því ok þo ræddr.» Þa hofu þeir upp tedeum ok lofudu gud af öllum hug ok sungu fagra lofsöngva. Eptir þetta foru þeir til Kantarabyrgis, en Thomas for til Merentonium. Þar skipti hann bædi hugskoti sinu ok klædabunadi ok tok kanokaklædnad til raunar i stad silkiklæda ok gudvefiar, ok slopp hvitan ok svarta skickiu. En sidan er hann kom til Kantarabyrgis, þa gerdu lærdir menn processionem i moti honum ok fögnuðu honum dyrliga. Sidan vigdi Heinrikr byskup Thomas til prez, ok tok hann þa vid fingrulli því, er erkibyskup hafdi att, ok forrædi stadarins. En þa þegar er sia sæll guds pislarvottr var heima at stadinum, þa var hann þo allr annar madr at mörgu athæfi sinu: hann vackti um nætr æ bænum, ok hann sa opt æ helgar bækr, ok hann fastadi miog ok gaf mart fataekum monnum, hann bodadi agætliga guds eyrindi. Sidan var enn sæli Thomas vigdr til byskups. En bratt

eptir þat bio hann för sina til pafa fundar, ok tok þa pallium af honum ok tign þa alla, er erkibyskupsdæmi fylgdi, ok var þa legatus settr yfir öllu Einglandi af pafans hendi. Þa for hann heim til stols sins ok styrdi tign sinni med mikilli milldi ok margfaldri gjæzku vid alþydu. Thomas erkibyskup eignadi ser forrad a öllum kirkium ok kennimanna vistum i sinni syslu. Hann er ríkr vid usidamenn bædi lærda ok olærda, miuklyndr var hann vid alla sidlata menn. Heinrikr konungr var bædi vitr madr ok ríkr, hann hafdi vida radit fyrir kirkiufam ok fyrir kennimanna vistum, adr Thomas væri erkibyskup. Þa gerdiz med öðru moti, ok urdu þa (konungi) eingi forrad a þeim hlutum, er erkibyskupi þotti til sin koma fyrir at rada. Heinrikr konungr atti son þann er Heinrekr het, hann var þa fulltídi madr at alldri; þess beiddi konungrinn þa, at Thomas skyldi vigia enn unga Henrik til konungs. Hann lezt eigi mundu vigia hann til konungs at honum lifanda, «fyrir því, sagdi hann, at eigi eigu .ij. konungar senn at vera yfir einu landi.»

I þeiri borg, er i Jork heitir a Einglandi, var sa erkibyskup, er Jokell het, annar byskup er nefndr Gillibiarkr, þeir voru badir motgongumenn Thomasi byskupi; þat kom til þess, at hann vandadi um sidu þeira ok bodord; þeir baru rog saman a milli konungsins ok Thomas byskups. Þat var leingi torvellt at koma osætt þeira i millum, þvíat konungrinn var vitr madr, ok hugr hans var leingi stadfastr a ast vid Thomas byskup. Þat vissu þeir byskuparner, at Thomas villdi eigi vigia enn unga Henrik til konungs, þeir budu at vigia hann til konungs, ef konungrinn villdi, ok þat þa hann ok at þeim. En þa er Thomas erkibyskup vissi þessa motgerd þeira vid gud almattkan ok vid sik, þa sendi hann rit pafanum ok sagdi honum til slikra vandræða. En pafinn setti þa bada byskupana i bann ok sva son konungs, ok enn neckveria kennimenn adra osidlata. En þa er þeir vissu þessa sina svivirding, þa spurdu þeir konung, nær hann mundi þenna o . . .

þa mællti prestr enn, at eigi þyrfti at dvelia at iarda hann, «nu hafa lidit .iii. nætr, sagdi hann, þadan fra, er hann andadiz.» Bondinn svaradi: «Ollungis eigi mun sonr minn enn vera grafinn, fyrir því at sva bydr mer i skap, sem sæll Thomas muni eigi vilia, at ek missi enn sonar mins; færi mer, qvad hann, vatn drottins mins, ok mun ek hella i munn syni minum.» Þa tok hann vid

vatninu ok hellti i munn enum andada. En þegar er vatnit kom innan tanna sveininum, þa vard þegar rodmi i kinnum hans, ok því næst skaut hann upp öndu ok mællti: «Wer þu gladr, fadir minn ok sva moder min, þvíat sæll Thomas sendi mik aptr til unads yckr.» Þau urdu fegin ok lofudu gud almattkan ok enn sæla Thomas erkibyskup fyrir sina milldi.

Þat er sagt, at .v. sinnum hafi brugdit vatn hins helga Thomas bædi ödli sinu ok lit: fíorum sinnum hefir þat synz sem blod, en eitt sinn sem miolk. Fíorum sinnum hefir lios komit af himne hatidardag Thomas i Kantarabyrgi, ok hafa kerti kve(yk)z i kirk-iunne yfir hans helgum domi honum til dyrdar ok lofs med almattkum gudi. Nu ma sia um þenna enn sæla guds pislarvott Thomas erkibyskup, at honum eru öngvir hlutir omattugir, þar sem hann hefir reista menn af dauda, rekit diöfla fra odum monnum, gefit sion blindum, heyrn daufum, hölltum gongu, hreinsada líkþra, ok nu fær eingi mannz tunga talt ne hugar sætlat hans iarteignir, sva margar agætligar sem eru. Bidium nu þa ok þenna enn dyrliga guds astvin, at hann arni oss fridar ok farsældar i heime þessum, ars ok andræða, yndis gods ok sva nöckvi langs lífs, sem hann ser, at hveriu voru gegni bezt; en ad lidnum lífs stundum leidi oss sia enn dyrligi astvinr guds ok vorr hirdir fyrir kne almattkum gudi a domsdegi, ok vær megrim þa niota med honum himinríkis fagnada med almattkum gudi drottni vorum Jesu Kristo, þeim er med fedr ok med helgu(m) anda lifir ok rikir einn gud um allar alldir allda. Amen.

VINCENCIUS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio.*)

Her hefr upp sögu hins helga Vincencij diakna.

Dacianus heidinn iarll a Spanialandi tok velldi af heidnum
5 konungum at pina kristna menn, sa er fyrr var olmr vid hiörd
guds, en hann mætti bita. En a mot illzku hans gengu fyrstir
þeir Valerius byskup ok Vincencius diakn hans, ok trudu sig því
sælli ok dyrligri verda mundo fyrir gudi, sem þeir yrði skiotare
at stiga yfir ognir heidinna manna med þolinmædi. En er Dacianus
10 ~~sa~~, at þeir voru stadfastir i tru Kristz, þa gerdi hann þeim þat
píslar upphaf, at hann let þa draga langa leid borga i millum, ok
voru þeir settir i myrkvastofu um nætr, at þa kveldi bæði erfði
leidarinnar ok matleysi ok iarnrekendr, er þeir baro ~~sa~~ halsi ok
bondum ok fotum. En er hann hugdi, at þeir mundi mæddir vera
15 af mikilleik písla, þæ ugdi hann, at þeir mundi fyrr deyja, en
hann mætti yfir ollum grimleik sinum lysa vit þa, ok let hann þa
leida or myrkvastofu, þvíat hann villdi eigi, at þeir dæi, adr þeir
væri meir pindir. En er þeir voru leiddir i augsyn honum, þa
undradiz hann, er hann sa þa heila ok hressa at likam ok stad-
20 fasta i hug, ok reiddizt vardhalldzmonnum ok mælti vit þa:
«Til hvers gafu þer þessum monnum gnott bædi atz ok dryckiu?»
Iarlinn undradiz ok matti eigi skilia fyrir hardbrysti sinnar sakir,
hvi þeir voru styrktir, er gud fædd(i). med sinni miskunn, ok
reiddiz hann, er hann sa þræ sitt eigi mundu fra(m) komaz vit
25 þa, er hann reyndi, at styrktir voru bæði ath ond ok likama. En
þott hann hefði þegar skemd i hiarta, þa syndi hann þo dyrd i yfir-
liti ok mælti vit þa, sva sem þeir mætti hrædaz: «Hvi giordir
þu Valerius i gegn hofdingium, þar sem þu hefir tignarnafn.» En

af því kvaddi hann fyrri enn ædra, at hann hugdi sér auðvelt mundu at tæla adra, ef hann mætti tæla enn ætzsta. En gud let hann helldr verða yfirstiginn af þeim, er minni vigdzlu hafði, at hann mætti skilia, hversu fjarri honum mundi fara at stiga yfir hinn ædra, þar sem hann var sigradr af hinum minna. En er Valerius byskup svaradi hofsamliga dramblatum iarlli ok talde fyrir honum retta tru, þa mælti Vincencius fullr ens helga anda vit fostra sinn: «Til hvers hvislar þu vit dramblatan mann hofsamliga, æp þu helldr a hundinn, er hann geyr.»

2. Þa reiddiz Dacianus ok mælti vit þræla sína: «Leidit brott Valerium byskup, en takit Vincencium ok leidit til písla, þann er fyrstr þordi at mæla vit oss illt, ok fyrir þær saker festid þer hann i stagl ok þenit allan likam hans.» En er hann var upphafdr ok þandr i stagli, þa mælti Dacianus vit hann: «Hvar sér þu nu komit vesaligum likam þínum, Vincencius?» En hann svaradi: «Nu em ek hafdr yfir werolldina, af því fyrirlit ek höfðingia þína, þa er traust hafa i þessa heims velldi.» «Eingin písl, kvad Dacianus, skal lida um likam þínu.» Vincencius svaradi: «Þess æskta ek avallt, ok ek em einskis iafnfuss, en þu einn ert sa, er mer vilir þat veita.» Þa voru borin at honum brennandi log, ok var holld slitit af honum med iarngreipum. Þa mælti Vincencius: «Þetta er allt dyrd nafn(s) Kristz; því meiri dyrd veitir þu mer, sem ek stig yfir fleiri kvalir þínar; buenn er Kriz þræli til allra písla, ath þu kvelizt því sarligar i hugskoti, þa er þu lætr mik þína ath likam.» Þa tok Dacianus ath ædazt ok barðe stongum edr vondum riddara sína, ok þa er fiandinn reiddiz i mot Kristz riddara, tok hann meir ath kvelia sína menn, þa er hann hafði velldi yfir. Þa mælti heilagr Vincencius vit iarllinn: «Hvat er nu, Daciane, ef þu skilr nafn Kristz ok krapt hans, þa er nu þegar framkomin hefnd min yfir þik ok yfir riddara þína.» Þa tok Dacianus at grenia ok gnista tönnum fyrir reidi, at su illzka, er guds vin píndi, syndi, at þeim var werra er píndi, en hinum er píndr war. Allir kveliarar mædduz, svo ath þeim löfðu hendr um sídur, ok bliknudu andlit þeira, ok runnu sveitalækir af þeim, ok þefodu, svo ath þeir drogu nær einsvegar önd, at þeir reyndi sig meir kvalda þa þegar en guds win. Dacianus bliknadi i andliti af reidi sinni, ok foru ymsir litir i hann sem æran manna. ok kalladi a þíona sína: «Hvar er nu mattr ydvar, þer fyrirforut mordingium ok glotudut galldramonnum ok stigut yfir hordoms-

menn ok þiofa, en þer megit nu eigi einn mann neyda til þess, at hann þegi yfir skemd worri.» Þá mælti hann vit Vincencium: «Neitadu þik kristinn vera, ok neita Krist gud vera, ok far i brott omeiddr.» Þá brosti Wincencius ok svaradi honum: «Kristi iati
 5 ek gudi minum drottne; en þu beidir mik, ath ek neita sonnu; lög bioda at kvelia lygimenn, því er synt, attu giorir i mot lögum hofdingia þinna, þvíat þeir budu þer at kvelia þa, er neita sonnu. Kristinn segi ek mik vera, en þu beidir mik, at ek mæla þat, er ongu gegnir; en er þu matt eigi rada, hvat ek skal mæla, þa kvelz
 10 þu i hugskoti, er ek vil eigi liuga.» Þá mælti Dacianus, ath endrnyia skyldi kvalernar; ok komu omodir kveliarar ok slito hold af honum med iarngreipum, ok foru um allt hörund hans bædi um bak ok briost ok sidur ok kvid. En er blod flaut um alla limo hans, ok skinu beinin ber vit i mörgum stodum, þa leit,
 15 adi Dacianus rads, hversu hann mætti fara ondu hans, þa er hann sa ecki oslitud sa likam hans, ok sia matti idrin inn i bukinn.

3. Iarlinn harmadi sigh yfirstiginn i pislum ok mælti: «Miskunna þer, Vincenci, ok glata eigi bloma æsku þinnar. Eir þu sialfum þer, ath eigi glatir þu lifi þinu.» Heilagr Vincencius
 20 svaradi med stadfesti: «Þu ert smidr illzku ok finnandi slægdar, radandi rangra teyginga. Hvat mun þat, er eigi þorir þu at gera i gegn mer, er þu þorir at freista drottins mins; se ek fysi þina, lit ek grimleik rads þins; leiti þeir miskunnar þinnar, er neita miskunn Kristz, ok hrædiz þeir þina reidi, er eigi hrædaz guds
 25 reidi. Þat er helldr vesold en miskunn, er þu kallar milldi; af því halltu reidi þinni, sem þu hoft, ok sæfaz eigi, ok drag enga kvol undan, þa er þu matt hugsa, at þu vitir þik i ollu yfirstiginn, því er þu giorir, þa er þu ser ecki eptir vera þat, er þu megir giöra.» «Kvelit þer þenna þriot, kvad Dacianus, ollum pislum
 30 þeim, sem þer erut vanir at kvelia þiofa eda mordingia, ok se allir limir hans i pislum, medan ond er i likama hans, at ek verda eigi yfirstiginn, medan hann lifir.» Enn sæli Wincencius svaradi med hreinum hug ohræddr ok med blidligu andliti: «Ognir þinar eru mer skemtan, ok dyrd min eru pislir þinar; þa er þu þickizt
 35 reidazt, miskunnar þu.» Þá var elldr giðrr ok iarnslar lagdar i elldinn ok gervar gloandi, ok var sa stadr ætladr Vincencio til pislar. En er hann var or stagli tekinn, þa for hann rennandi til elldzins ok fyrirleit gloandi iarnslar svo sem rennanda vatn or brunni, ok syndi eigi hræzlupocka i ordum ne yfirliti. Stadfastr

var hann i tru ok fyrirleit kvaler svo sem blida hluti, ok syndi ollum, ath Kristr var med honum, sa er eigi verdr yfirstiginn. Kvaldr var hann ok bardr, elldi brendr ok iarnum skorinn, salti ok glodum iosu þeir i opin sár um alla limo hans, ok var þa eigi holldit eitt pint, er salt ok eimyrja¹ fellu a idrin.

4. Ða sogdu kveliarar Daciano, at allar kvalir voru frammi hafdar, en Wincencius var því þarri, sem hann var meir pindr, ok iatte Kristi framar en fyrir öndverdu. Dacianus svaradi: «Yfirstigumz vær af Wincencio; en ef þriotzka hans ma eigi yfirstigaz, þa skal oss þat til likna, ath hann se alldregi kvalalauß, medan hann er iendr. Sidan let iarllinn byrgia hann i enum myrkvastza stad, þeim er hvossu grioti var allr innan þildr, at hann særdiz því meir af griotino, sem hann villdi ser helldr vikia til hæginda. En þo let hann fyrr þenia hann milli tria tveggia, ath oll sár hans opnadiz, adr honum væri kastad a hvassa griotit. Sidan var hann þar byrgdr, svo at hann matti ecki sia ok einskis manz mali næ ok enga fæzlu hafa. En iarllinn mællti vit vardhalldzmenn, at þeir segdi, ef hann andadiz. En æa öndverdri nott þa er vardhalldzmenn voro nysofnadir, þa sneruz þeir lutir i dyrd, er Dacianus hafdi ætlat til pislá Vincencio ok bana. Dauck ok hræðilig myrkvastofa tok himneskt lios, ok brunnu kerte solo biartare, einglar guds veittu honum hægja reckiu, ok song hann med þeim lof gudi med fagnadi. Allir þeir, er hryggvir urdu vit pisl hans, glodduzt, er þeir sa ok heyrdur dyrd hans. En er vardhalldzmenn voknodu ok sa ok heyrdur þa luti, sem gerduz, þa hrædduz þeir ok ætludu, at menn hefði til komit at leysa þann, er þeim var bodit ath vardveita. Þa kalladi guds vottr ok mællti, ath þeir skyllði eigi hrædazt, «ok mun ek, kvad hann, eigi flyia dyrd mina; litit þer hingat, ef þer megit, ok siat huggan þræls guds, þa sem einglar guds veita mer; siat þer nu lios, þar sem þer gerdut myrkt, heyrit þer nu þann gladan syngja lof gudi, sem þer hugdut, at undan mundi flyia; losnod ero bönd min ok groin oll sár min, ok ollum er mer hægt. Undriz þer helldr en þer hræðiz, ok fagnit því, er iatare ens sanna guds hefir avallt sigr. Farit þer ok segit Daciano, hveria dyrd guds vottr hefir. Leiti diofullinn nockurra bragda, ef hann ma; því meiri dyrd veitir hann önd minni, sem hann færir meiri pislir ath likamanum, þvíat gudligt lios vitradiz mer, þa er mannlígt lios var fra mer tekit, ok var mer gefin eingla huggan, þa er mannlígt huggan var brött tekin.»

5. ¹En er Dacianus fra þessi tidendi, þa varð hann fölr sem nær, ok þottiz kenna æ ser allra pislá þeira, er hann hafði guds þræl pina latit, ok varð hann þa naúdigr satt ath segia, þviat hans illzka pindi hann til sannrar sögu, þa er hann mællti þetta: «Hvat meguð vær nú framár giora vit þenna mann, er ² vær erum yfirstignir i öllu þvi, sem vær giörum. Færit þer hann nú til hægrar reckiu ok lati af at pina hann, þviat ek vil eigi giora dyrd hans meiri, ef hann deyr i pislum.» Þa baro þeir hann gládir a öxlum ser til hægrar reckiu, er aðr höfðu at pisl hans verit, ok reyndiz hann at sönnu guds viur, er hann naði þionostu uvina sinna. En þegar er hann var lagðr i reckiuna, þa andaðiz hann ok bar með ser eilífan sigr pislár. En af þvi let Krístr hann þegar andázt, ath eigi þættiz Dacianus hann hafa varðveittan af sinni miskunn. En er Daciano var sagt andlat hans, þa skammadizt hann ok mællti: «Ef ek matta eigi stiga yfir hann lífanda, þa skal ek þó pina hann daudan, ath ek mega vega sigr a þeim daudum, er ek matta eigi a kvikum. Kastí honum a víðan völl, þar sem eingin standi fyrir, ath líkami hans verði etinn af dyrum ok fuglum, at eigi grafi kristnir menn líkam hans ok kalle hann helgan.» En guds gæzla varðveitti þann, er menn villðu eigi miskunn veita, þviat vargr ok hrafn varðveittu marga daga líkam hans, svo at eigi þorðu dyr ne fuglar æ at falla. Þa endrnyíðuzt spamanz iarteinir yfir guds þræli svo sem ath guds forráði. Dacianus hræddiz, er hann heyrði þetta sagt ok mællti: «Eigi meguð vær stiga yfir þenna mann daudan helldr en kvikan, ok verðr hann þvi dyrligri, sem ek leita meir ath pina hann. En ef iörð ma eigi fyrirfara honum, þa taki siavar díup vit honum, ok leyni siarenn sigri hans, ath eigi skammimzt vær ok verðim at fyrirson af öllum monnum at verða yfirstignir af daudum manni. Kaste þer líkam hans i kistu griotz fulla, ok færit hann langt frá landi ok sockvit honum þar i sia, ath skrimsl sævarins fyrirfari honum, ef landkykvendin vilia eigi þiggia hann.» Þar sóktu þeir níðr i míðiu hafi líkam ens heilaga Vincencij, ok fara aþtr gládir ok sögðu Daciano með fagnáði, ath Vincencius var brott færðr or augliti manna. En guð styrdi skiotara líkama Vincencij til landz en þeir skipi sino, ok var hann fyrr til landz kominn, en þeir ætlðu hann til grunna sockinn, ok fyrr grafinn veggamlíga, en hann væri sagðr æ sia kominn. Þviat hann vítradiz trúfostum manne nöckurum i draumi ok sagði, hvar líkami hans var rekinn

⁴⁰ 1 andlat Vincencij diakna *Overskr.* 2 enn *Cd.* 3 ætlæðu *Cd.*

a ströndu. En er sa var tomlatr ok treystiz eigi at segia, þa vitradi(!) sönn merki, hvar siar hafdi kastad likama hans a land, eckiu nockurre gamalli, en hon sagdi þegar kristnum monnum, hvat henne var vitrad. Þa fundu þeir likama hans, er hann villdi, ok grofu med mikilli dyrd, sem makligt var. En hvar sem kirkia verdr ger ok helgut i hans nafni, þa verda þar margar iarteinir ok velgerningar, sva sem i þeim stad er hann hvilir at likama, ok dyrkaz um allt Ispanialand i tru Vincencij nafn drottins vars Jesus Kristz, þess er lifir ok rikir med fedr ok helgum anda gud um allar alldir. Amen.

VITUS SAGA.

(*Cd. 180^b folio.*)

A dogum Diocleciani ok Maximiani heidenna konunga giorde heilagr sveinn Vitus margar iartegner i herade því er Lucania ¹ heitir, ok var hann a biænum oft nætr ok daga ok snere morgum til truar ok veitte þurfundum marga naudsynlega hlute i olmosogæde. Enn heilagr Vitus var audegr at aurum ok gaufugr at kyne, ok skrydde hann sik harklædum ok kallade a gud ok mælte: «Drott-
enn Jesus Cristr, gior þu myskunn með þræle þinum, ok rek mik
¹⁰ eige fra bodordum þinum, ok skil þu eige mik fra samlage rett-
latra.» Enn er Vitus bad gud i hiarta sinu, þa kom rodd af
himne yfer hann ok mælte: «Heyrd er biæn þin, verde sem þu
batt.» Enn fader hans var grimr ok heidenn ok let eige af blot-
um skurgoda, enn hann het Hylas, ok villdi hann kalla son sinn
¹⁵ til blota. Vitus svarade: «Aungvann kann ek annann gud nema
einn sannann gud ok eilifan, þann er skilde lios fra myrkre, ok
kallade hann lios, ok vard dagr, ok kallade hann myrkr, ok vard
nott. Honum sialfum þiona ek konunge eingla, þeim er skop
himenn ok iord ok alt þat, er þar er a mille.» Enn er þetta
²⁰ heyrd Hylas fader hans, þa let hann festa son sinn a tre ok
beria ok mælte vid hann: «Hverr kende þier þetta at mæla; ef
þat heyra konungar, þa munt þu deyja.» Vitus svarade: »Þat er
þu heyrdur mik mæla, fader, Kristr kende mier, sa er ek em hans
þræll.» Þa kallade Hylas þangat Modestum fostra sveinsens ok

mælte: «Gæt þu, at sveinnenn mæle eige optar slíka hlute.» Vitus svarade: «Þetta er míer hunange sætara, svo sem þsa(1)maskalldet mælte: «Sætare eru brioste minu þín mal, drottenn, enn hunang munne minum. Betre eru míer log þíns muntz enn mikill fiolde gullz ok silfrs.» Þá syndizt Vito eingill guds ok mælte við hann: 5 «Ek em þíer senndr af gude, at ek vardveita þík til andlæzt, ok þægar eru gude biæner þínar.» Enn Hylas gret son sinn svo sem daudan ok leitade við at teygja hann með blidum ordum til blota. Vitus mælte: «Hverium godum vilt þu at ek blota?» Hylas svarade: «Veizt þu eige oðaudleg god vera Odenn, Þor ok Frey, 10 Frigg ok Freyju, er konungar gofga.» Vitus mælte: «Alldri heyrda ek nefnda svo morg god, eirn kann ek gud, faudr drottens mins Jesu Cristz, þess er þindr var fyrer syndum vorum ok leyste oss með sinu blode, enn þu kant hann eigi fodur. Enn ef þu villder kenna hann, þa munder þu vita, hversu mikill (er) drottenn vor Jesus, 15 Cristr sonr guds lifanda fleklaust lamb, þat er tekr synder heims.» Hylas mælte: «Veit ek þann er þu kallar Krist, (at hann) var krossfestr af monnum.» Heilagr Vitus svarade: «Hans krossfesting er lausn synda vorra, er a hann truum. Enn einge ma mik skília fra ast hans.» 20

2. Enn heilagr Vitus vann morg kraftaverk ok grædde siuka, lyste blinda ok rak diofla fra odum. Enn er þat spurde Vallerius iarl, þa heimte hann til mals vit sík fodur hans ok mælte með hann: «Þat heyre ek, at sonr þinn fyrerlætr god vor ok gofgar Krist, þann er krossfestr var æ Gydingalande, af því lat 25 þu hann hingat leida.» Enn er Vitus var leiddr fyrer domstol iarls, þa mælte iarl við hann: «Fyrer hvi blotar þu eige, eða veizt þu eige, at konungar budu at kvelia morgum pislum alla þa, er Krist gofga?» Heilagr Vitus svarade: «Alldri mun ek hneigia hals minn fyrer skurgodum ne luta steinum, þvíat ek hefe drottenn, 30 þann er ond min þíonar.» Enn er Hylas heyrde þetta, þa mælte hann með hryggleik: «Gangit hingat viner miner ok gratet með míer, því at ek se, (at) son minn vill fyrerfarazt.» Vitus svarade: «Eige fyrerforunzt ek, helldr kosta ek míer at ganga i sveit rettlatra.» Valerianus mælte: «Nu þegar leta ek þík stongum 35 beria, ef eige være vinatta með míer ok fodur þínum; af því lat þu at míer ok blota godum.» Vitus svarade: «Sagða ek þíer um sinn, iarl, Krist gofga ek son guds.» Þá reiddizt Valerianus ok let Vitum festa a tre ok beria. Enn sa er fystr rette hendr sínar til at beria sveinnenn, þa visnudu hendr hans, ok kallade (hann) 40

ok mælte: «Glata ek hondum minum, ok kveliunzt ek i sott.» Þá var þangat kalladr Hylas fader svein(s)ens, ok mælte Valerianus vid hann: «Se ek son þinn fiolkunnegan vera.» Heilagr Vitus svarade: «Eige em ek fiolkunnegr, helldr em ek þræll Kristz, þes 5 er mier kenner bodord sin, ok em ek fylldr af hans anda, þess er dauda lifgade ok geek þurru fotum a sio. Enn ef god ydur mega nockut, þa giore þau heila hond þessa mannz.» Valerianus mælte: «Gior þu þat, er þu mæler.» Vitus svarade: «I nafne drottens Jesus Kristz mun ek giora.» Enn er hann kallade a nafn Jesu, 10 þa giorde hann heila hond hins.

3. Þa sellde iarl Vitum fodur sinum ok mælte vid hann: «Bætt þu fyrer syne þinum, at hann late at oss ok blote godum ok fyrerfarezt eige.» Þa leidde fader hans inn i hus Vitum ok synde honum kraser ok fogr audæfe, ok let leika fyrer honum 15 golegar meyar ok prudar, ok ætlade sik mundo teygia hugskot hans fra tru Jesu Kristz med blidendum heims. Enn Vitus leit til himens ok mælte: «Eige fyrerlitr gud litillatt hiarta.» Enn klefe sa, er Vitus var i luktr, var innann buenn gulle ok silfre ok gymsteinum(!). Þa fiell heilagr Vitus æa kne ok (bad) til guds ok 20 mælte: «Gud Abraham, gud Ysaac, gud Jacob, myskunna þu mier ok styrk mik i krafte þinum, at eige meige illgiarnn dreke fremia vilia sinn i gegn þræle þinum, at eige þurfe heidnar þioder at spyria, hvar gud vor er.» Þa kom lios mikit i klefann, svo sem solskin, ok svo dyrligr ilmr, at hiu letuzt alldri slikann ilm hafa 25 kenndann. Þa mælte Hylas: «God vor munu komen i husit vera.» Enn er hann leit i klefann i gegnum glugginn, þa lukuzt upp augu hans, ok sa hann .vij. eingla biarta standa hia sveinenum ok styrkia hann. Enn er (hann) sa þetta, þa vard hann blindr. Enn er heilagr Vitus bad fyrer faudur sinum ok mælte: «Drottenn, er 30 sonr getenn ert af anda helgum, ef þat er fyrerætlun myskunnar, þa skil þu mik eige fra fedr minum, helldr visa þu honum til heilagrar hallar þinnar.» Enn Hylas kallade sarlegre roddu ok mælte: «Vesall em ek, þviat glatada ek liose augna minna.» Þa giordizt hryggleikr mikill allra hiona hans, ok foru þesse tidiinde 35 um borgina innann.

4. Þa kom Valerianus iarl þangat ok spurde, med hverium atburd Hylas hefde blindr vordit. Hylas svarade: «Þa er ek sa i klefa sonar mins, þa sa ek elldleg gud þar, ok matta ek eige standazt vidlit þeira.» Valerianus mælte: «Goden voru þar.» Þa 40 var Hylas leiddr til Þors hofs at rade Valeriani iarls, ok het þar

miklu tafne ok mælte: «Þorr god, ef þu giorer mik heilann, þa mun ek færa þier gullhyrndann oxa.» Enn Þor svaf ok veitte honum onga hialp, helldr stunde Hylas eda æpte fyrer ofverkium. Enn enn sæle sveinn Vitus fiell æa kne ok bad til guds ok mælte: «Þu gud, er lyster Thobiam ok grædder Job af sarum, gior þu svo 5 myskunn þina vit fodr minn, ef hann vill at þier lata.» Þa var leiddr blindr fader til sonar, ok fiell hann til fota honum ok mælte: «Sonr, gior þu myskunn vit mik.» Vitus mælte: «Vill þu heill vera?» Hylas svarade: «Vist vil ek.» Vitus mælte: «Neit þu Þor ok Odne, Frigg ok Frey ok Freyiu.» Hylas svarade: 10 «Hversu ma ek þeim neita?» Heilagr Vitus mælte: «Veit ek, at hiarta þitt er hardnad i villu, enn fyrer hiastandanda lyd mun ek giora myskunn vit þik i nafne drottens mins Jesu Kristz, at lydr vite, at hann er gud.» Enn er Vitus giorde krossmark yfer augum hans, þa fiell hreistr af augum hans, ok vard hann 15 heill ok kallade ok mælte: «Þacker gioro ek godum minum, er mik giordu heilann.» Vitus broste ok mælte: «Þu ovinr, Kristr grædde þik enn eige god þin.»

5. Enn er Hylas villde bana syne sinum, þa vitradezt eingill guds Modesto forstra hans ok mælte vid hann: «Far þu nidr til 20 siofar med sveinenn, ok munt þu finna þar skip, ok mun ek feria ydr til annars landz.» Modestus¹ svarade: «Drottenn, eige kunnum vær leid til siofar.» Eingellenn mælte: «Ek mun leida ydr.» Enn þa var Vitus .vii. vetra gamall. Enn er þeir komu til siofar, þa funndu þeir skip þat, er Kristr sende þeim. Eingell freistade 25 sveinsens ok mælte vit hann: «Til hvers herads vilit þier fara?» Vitus svarade: «Þangat sem drottenn vill oss senda.» Eingell mælte: «Hvar er skipleigan²?» Vitus svarade: «Kristz þrælar erum vær, hann mun þier giallda verkaup.» Enn er þeir stigu æa skip, þa voru þeir þegar fundner a odru lande, ok sau þeir 30 eeki til skipsens, er þeir komu æa land. Enn þeir komu til ar þeirar, er Siler heiter, ok hvilduzt þar under tre nockuru. Enn Vitus giorde margar iartegner, ok sogdu dioflar til hans, er mæltu³ fyrer munn odra mauna. Ok kom margr lydr til hans, ok toku marger tru, er sau iartegner hans, ok kennde hann þeim 35 ord guds.

6. Enn sonr Dioclesiani konungs var odr af dioffi, ok kallade ohreinn ande ur munne hans ok mælte: «Eige mun ek burt fara

¹ Modesto *Cd.* ² skipleikan *Cd.* ³ mælti *Cd.*

nema Vitus kome.» Dioclecianus konungr mælte: «Hvar megum
 væ þann mann finna?» Ohreinn ande svarade: «Hia æ þeire, er
 Siler heiter, munu þier finna hann.» Þa sendi Dioclecianus þangat
 .i. vopnada riddara skyndelega, at þeir kallade helgann Vitum til
 5 fundar vit konung. Riddarar foru ok fundu Vitum standannde
 æ biæn, ok mæltu þeir vit hann: «Ertu Vitus?» Enn hann
 svarade: «Ek em.» Riddarar mæltu: «Konungr sende oss epter
 þier.» Vitus svarade: «Hvat þarf konungr svo litils sveins?»
 Riddarar mæltu: «Sonr hans er kvaldr af diofle.» Vitus mælte:
 10 «Foru vær þa.» Enn er þeir koma i Romaborg, þa var sagt
 Diocleciano, ok let hann leida sveinenn fyrer domstol sinn. Enn
 Vitus var vænn at alite, ok var guds myskunnarþocke audsær a
 honum. Dioclecianus mælte: «Ert þu Vitus?» Enn hann þagde.
 Þa spurde hann Modestum fostra hans. Enn Modestus var gamall
 15 ok kunne eige konunge at svara, þa mælte Vitus vit konung:
 «Vit hvern mæler þu, enn elldra eda enn yngra? Af því svarada
 ek þier eige, at þu sætter fyrr at kvedia enn elldra.» Dioclecianus
 mælte: «Hvort styckizt(!) þu i gegn oss?» Vitus svarade: «Eige
 erum vær stykner, helldr einfallder sem dufa, þvíat lærefader vor
 20 er godr ok hofsamr i sinu edle.» Enn ohreinn ande kallade ur
 hinum oda sveine ok mælte: «Vitus, fyrer hvi kvelr þu mik?»
 Dioclecianus mælte: «Mattu heilann giora son minn?» Vitus
 svarade: «Eige ma ek, helldr drottenn minn Jesus Kristr sonr
 guds lifanda.» Þa geck Vitus til sonar konungs ok lagde henndr
 25 sinar yfer hofu.¹ honum ok mælte: «Þu illgiarn ande, far i burt
 fra skepnu guds.» Þa flyde fiande ok drap marga menn, ok
 hræddizt alþyda, ok fle.¹ Dioclecianus sialfr i ovit fyrer hrædzlu.
 Enn er hann rettez vit, þa mælte hann vit Vitum: «Lat þu at
 mier ok blota godum minum, ok mun ek gefa þier helming eigu
 30 minnar ok rikis mins ok gofga þia² gulle ok silfre ok dyrlegum
 klædum.» Vitus svarade: «Riki þitt ok¹ fe þitt se med þier, enn
 þat (er med) mier, er naudsynlegt (er), þvíat ek hefe med mier gud
 lifanda. Enn ef ek er stadfastr i hans ast, þa mun hann skryda
 mik odaudlegu skruðe, því er myrkr mega eige dauka¹ va.» Diocle-
 35 cianus mælte: «Gef þu heillt rad ond þinne ok blota godum, at
 eigi fyrerfariz þu i þisum.» Vitus svarade: «Þess fysunzt ok¹ at
 koma til þeirar dyrdar, er drottenn het vinum sinum.» Þa let
 konungr setia Vitum ok Modestum i iarn ok lykia² þa i myrkva-
 stofu, svo at eingi kœme at vitia þeira ne færa at eda dryck.

7. Enn er þeir komu ok voru setter i myrkvastofu, þa kom lios mikit af himne ok fyllde myrkvastofuna, svo at vardhallzmenn unndruduz. Enn heilagr Vitus kallade mikille roddu sa gud ok mælti: «Hygg þu a hialp yora, drottenn, ok skynt þu at leysa oss ur þesse pisl, svo sem þu leyster .iii. sveina fra ofne brennanda ellz.» Þa vard landskialte mikill, ok vitradizt eingill guds Vito sveine ok mælti vit hann: «Ris upp þu Vite!» Þa bradnudu af þeim iarn sem vax vit elld, ok sungu þeir bader lof gude ok mæltu: «Lofadr se drottenn gud Israel, sa er vitiade ok giorde lausn þiodar sinnar.» Enn er myrkvastofuvordr sa ok heyrde þessa hlute, þa rann hann til konungshallar ok kallade mikille roddu: «Fyrerfarazt mun borgin, ok eru menn i haska.» Dioclecianus mælte: «Hvat er ordit?» Myrkvastofuvordr svarade: «Lios mikit er yfer monnum þeim, er þu sellder oss til vardveizlu, ok ilmr dyrdlegr, ok er med þeim madr sa, er ecke mannkyns ma i gegn at sia.» Dioclecianus mælte: «Dyrum skal selia ander þeira, ok mun ek þa sia, ef Kristr þeira meige leysa þa ur hondum minum.» Enn er þeir voru leidder til dyragardz ok stodu þar, þa mælte Vitus vid Modestum fostra sinn, at hann hræddizt eige, ok mælte: «Hrædz þu ei daudann, þviat nu nalgazt dyrd ockur.» Enn þar stodu hia .xx. þusunder karla, enn fleire voru konr ok born. Þa mælte Dioclecianus konungr: «Hvar pickizt þu nu kominn, Vite?» Heilagr Vitus svarade: «Til dyragardz se ek mik leiddann vera.» Dioclecianus mælte: «Vert þu heilradr sasku þinne ok blota godum.» Vitus svarade: «Se þier all dri vel, ovinr, skædr vargr, svikare anda! Ef mælt væri vit hund, at hann þegde, ok mælt, at hann skyllde burt fara, þa munde hann skammazt sin ok burt fara, enn þu skammazt eige. Enn ek hefe med mier Krist þann er ek þiona.» Þa reiddizt konungr ok let kynda ofn gloanda ok hella i ofnenn vellanda bike ok vitsmiore ok blye. Þionar giordu, sem þeim var bodit, ok kostudu helgum Vito sveine i ofnenn. Dioclecianus mælte: «Nu mun ek reyna, ef gud þin mune leysa þik ur bondum minum.» Enn er Vito var orpit i ofnenn, þa giorde hann krossmark fyrer sier ok song lof gude i midium ellde, ok mælte: «Þu drottenn, er leiddir sonu Israel af Egiftalande fyrer þræla þina Moysen ok Aron, ok leyster ur anaud, svo gior þu nu myskunn þina vit oss fyrer nafn þitt.» Þa mælte Vitus vit konung: «Hvar eru pisler þinar, Diocleciano?

þacker giore ek þier, þviat þu lætr giora mier log.» Þa tok allr lydr at kalla ok mælte: «Alldri saum vær slikar iartegner, mikill er gud sveins þessa.» Þa geck Vitus osakadr ur ofne, ok var eige fleckr a likama hans, helldr var horund hans allt hvitt sem snior.

5 Þa mælte Vitus vit konung: «Skammazt þu nu med diofle fedr þinum.» Þa fylldizt hann reide ok let hlaupa at honum hit oarga dyr, þat er hverr madr hrædizt vit, er heyrer rodd þess. Þa mælte konungr: «Mun eige fiolkyngje þesse mega enn vit þesu dyre.» Heilagr Vitus svarade: «Skilr þu eige, enn heimske, þat, at Kristr

10 er med mier ok einglar hans, þeir er mik leystu fra pislum þinum.» Enn er dyrit var laust latit, þa giorde Vitus krosmark a moti þvi ok ste yfer grimleik þes. Dyrit rann ok fiell til fota honum. Þa mælte Vitus vit konung: «Nu sier þu, konungr, a(t) kvikendenn giallda¹ veg gude, enn þu kenner eige skapara

15 þinn. Enn þu munder hialpazt, ef þu villder a hann² trua.» Konungr mælte: «True þu æa þat ok allt kyn þitt.» Vitus svarade: «Vel mælter þu, konungr, ok æsker þu oss eilifrar blez-anar ok sannrar dyrðar.» Þa tok þusund karla tru, er þeir sau þessar iartegner. Konungr mælte vit Vitum: «Er svo romm fiol-

20 kyngje þin, at þu matt stodva elld ok dyr?» Vitus svarade: «Þesser hluter giallda veg gude enn ei mier, þviat þeir kenna skapara sinn.» Þa let konungr festa i stagl Vitum svein ok Modestum fostra hans [ok Crescenciam fostru hans³. Enn er guds menn voru kvalder miok i stagli, þa mælte Vitus vit konung:

25 «Þu hinn grimazte kvalare, hvat sæker þu at konu, edr hverr krafte(!) er þier at lata kvelia konur.» Þa kallade Vitus ok mælte: «Drottenn Jesus Kristus, leys þu oss nu.» Þa giordizt þegar landzskialte mikill, ok fellu morg hof skurgoda, (ok) marger menn er i hofunum voru. Þa hræddizt konungr ok flyde ok mælte: «Vesall

30 em ek, er ek em yferstiginn af svo litlum sveine.» Þa kom eingill guds ok leyste þau ur stagle ok sette þau nidr hia æa þeire, er Siler heiter, þar (er) þau haufdu fyrr tekitt hvild under tre. Þa bad Vitus til guds ok mælte: «Drottenn Jesu Kriste, sonr guds lifanda, tak þu ander vorar, ok fyll þu i godum hlutum vilia

35 þeira, er giora minning pislar minnar ok vorar, ok leid þu þa til dyrðar þinnar. Biod þu ok þat, drottenn, at i þessum stad, er likamer vorer hvila, verde alldri sidan mein at mye.» Enn i þeim stad hafde adr veritt my svo mart, at monnum þotte eige

[byggjanda i¹. Enn er heilagr Vitus lauk biæn sinne, þa kom rodd af himne mælande: «Vite þion minn, gefit er þier allt þat, er þu hefer bedit.» Þa sofnudu þau i fríde guds, ok voru sienar² ander þeira i dufna likium sníofi hvítare ok solu biartare, ok heyrd eingla rodd syngjande þessum ord(um): «Via iustorum recta, rett er ;
gior gata retlatra ok buenn stigr heilagra.» Enn erner tveir storer komu fliugande ok settu i limar tres þes, er guds piningarvottar lagu under, ok vardveittu .iii. daga líkame þeira, svo at einkis kyns kvikvennde þorde nær at koma þessum heilaugum líkomum.

1 [byggjandeí *Cd.* 2 siednar *Cd.*

VITÆ PATRUM.

(*Cd. 225 folio, A; 232 folio, B; 234 folio, C.*)

Her byriaz wpp su bok, er kallaz witæ patrum 1.

(Prologus).

5 Blezadr gud, hverr er vill alla mennina heila göra ok til vid-
kenningar koma sannleiksins, sa er at sönnu greiddi varn veg til
Egiptalandz, ok syndi oss mikla dasamliga luti stodandi til minnis
eptirkomundum; af hverium at eigi at eins rynni oss upp heilsu
sök, helldr af sealfri sögunni skapadiz eptirdemi heilsunnar ok hin
10 skapligzta kenning milldinnar, hver er upplyki viliundum at ganga
veg kraptauna hina breiduztu braut med tru fyrr unninna verka.

Nu [ath hvaru ² at ver sem litt verdugir til frasagnar sva
mikilla hluta, ok eigi syniz makligt sva smaleita, audgetliga ok

1 saal. A; Overskr. mgl. B og C. 2 [þo B.

15

PROLOGUS SANCTI HIERONYMI

IN

VITAS PATRUM SANCTORUM ÆGYPTIORUM.

Benedictus Deus, qui vult omnes homines salvos fieri, et ad
20 agnitionem veritatis venire, qui etiam nostrum iter direxit ad
Ægyptum, et ostendit nobis mirabilia magna ad posteritatis
memoriam profutura; ex quibus non solum nobis causa salutis
oriretur, verum ex historia exemplum salutis, atque doctrina pietatis
aptissima conderetur, quæ virtutis iter agere volentibus gestorum
25 præcedentium fide amplissimum tramitem pandat.

Quamvis ad tantarum rerum narrationem minus idonei simus,
nec dignum videatur, ingentiam rerum exiguos ac parvos fieri

litla diktara verda¹ gervara sva agetra kenninga ok boda sva haleitar dygdir med lágum málshetti, þó því at þat beidiz bræðranna æst optliga af oss, hverra er eru i fiallinu Oliveti, at ver lukim upp lif egipzkra munka, ok dygd salunnar, fegrd godfysinnar, styrk bindendinnar, er ver sam med þeim, nu mun ek til hætta tru-
andi mik vidhialpanda þeira bœnum, er bioda, eigi sva miok af málshettinum lofs leitandi, sem af frasögn hlutanna vœntandi lesund-
um oordna uppsmidan, at þa er hverr sem einn verdr upptendradr eptirðemum verkanna, ladiz at leidaz lastafullar girndir veralldar-
innar en at hitta hvíld ok framkvæmd godfysinnar. 10

Sa ek ok sannliga, segir sell Jeronimus, Kristz fehirdzlu folgna i mannligum kerum; þa fehirdzlu fundna villda ek eigi leynd sem öfundsiukr, helldr hitta sva sem fyrir morgum i mid² fram bera ok gera sameigna, viss at því fleiri sem af henni audgaz, því meira snudgaz mer. Ek mun vist verda rikari, þa er annarra heilsa fæz 15 fyrir erfd minnar³ þionostu.

Nu þa i upphafi varrar frasagnar bidium ver at vera med oss miskunn drottins vars Jesus Kristz, med þess krapti hafaz allar

¹ geymara ok tilf. C. ² mitt B. ³ Her ere 8 Linier bortakaarne i C.

auctores, præcelsasque virtutes humili narrare sermone, tamen²⁰ quoniam fratrum caritas, eorum qui in monte Oliveti commanent, hoc a nobis frequenter exposcit, ut Ægyptiorum monachorum vitam, virtutesque animi, et cultum pietatis, atque abstinentiæ robur, quod in eis coram vidimus, explicemus: precibus ipsorum, qui hoc imperant, iuvandum me credens, aggrediar, non tam ex²⁵ stylo laudem requirens, quam ex narratione rerum sædificationem futuram legentibus sperans, dum gestorum unusquisque inflammatus exemplis, horrescere quidem sæculi illecebras, sectari vero quietem, et ad pietatis exercitia invitatur.

Vidi ergo, et vere vidi, thesaurum Christi in humanis abs-³⁰ conditum vasculis, quemque thesaurum repertum nolui tamquam invidus occultare, sed quasi pro multis inventum proferre in medium et facere communem: certus quod quanto plures ex eo fuerint ditati, tanto mihi amplius acquireretur. Ego enim locupletior fiam, cum aliorum salus ministerii mei fuerit quæsita mercimonio. 35

In principio ergo narrationis nostræ adesse nobis precamur gratiam Domini nostri Jesu Christi, cuius virtute omnia hæc pietatis

þessar framningar godfysinnar við munka Egiptalandz. Ver¹ sáam af þeim marga fedr a iórdunni verandi, himneskt lif gerandi, ok nöckura nyia. spamenn, samt upphafda með dygdum hugarins sem embætti spadomsins, hverium eigi frá var stormerki, iartegnir ok undran til vitniss² verdleika; ok at verdugu. Hvi mundu þeir eigi taka matt himneskra luta, er eeki girnaz iardligt eda holldligt? Nöckura þeira sáam ver sva hreinsada af allri hugrenning ok grunsemð illzkunnar, at þeir mattu eigi muna þegar, þott þeir hefði nöckut vandskapar i verolldinni gert. Sva var i þeim mikil hogver¹⁰ hugarins, ok sva miok hafði með þeim stadfestz elskhugi godgirndarinnar, at með verdugu se af þeim sagt: Heyrdu, drottinn, margr fridr er elskundum monnum nafn þitt.

Sundr voru þeir dreifdir um eydimörkina ok skildir i skalum, en samtengdir i ást. Af því voru þeir sundrskildir at herbergium,¹⁵ at hvíld sinnar þagnar ok astundan hyggiunnar, fylgiandi gudligum hlutum, okyrði eigi nöckur raust eda ras eda nöckurr malsendir. Nu með herdum hugum bida þeir sva sem godir fedr, hverr sem einn i sinum stad, tilkvamu Kristz, eda sva sem riddarinn herklæddr i herbudunum nalægd keisarans, eda trulyndir

²⁰ 1 retti; er A, B. 2 Her begynder atter C.

exercitia apud Ægypti monachos habentur. Vidimus enim apud eos multos patres cælestem vitam in terra positos agentes, et novos quosdam prophetas tam virtutibus animi quam vaticinandi officio suscitatos, quibus ad testimonium meritorum nec signorum²⁵ quidem ac prodigiorum deerat efficacia: et merito. Cur enim hi, qui nihil terrenum, nihil carnale cupiunt, non accipiant cælestium potestatem? Nonnullos namque eorum ita ab omni malitiæ cogitatione ac suspicione vidimus defæcatos, ut nec si aliquid mali adhuc gereretur in sæculo, meminissent. Tanta in eis erat tran-³⁰ quillitas animi, tantusque inoleverat eis bonitatis affectus, ut merito de eis dictum sit: Pax multa diligentibus nomen tuum, Domine.

Commanent autem per eremum dispersi et separati cellulis, sed caritate connexi. Ob hoc autem dirimuntur habitaculis, ut³⁵ silentii sui quiete et intentione mentis divina sectantes, nec vox aliqua, nec occursum ullus, aut sermo aliquis otiosus obturbet. Intentis ergo suo quisque loco animis, velut boni patres Christi expectant adventum: aut tamquam miles paratus in castris im-

þionar bida drottins tilkomanda um sidir ser samt frelsi ok gíafir veitanda. Allir þessir hafa ongva ahyggiu fædzlu ne klædnadar eda nöckurra þessarra luta, þviat þeir vita, at sva er ritad: Þessa luti hugsa heidnir menn. En þeir leita rettlætis ok rikis guds, ok þessir allir lutir eru þeim veittir eptir fyrirheiti hialparans. 5

Flestir þeira, of þeir þurftu i nöckuru, sem vera kann, naudsynliga luti til nytsemdar likama, þa hurfu þeir eigi til mannlígra hraskinna helldr til drottins, ok af honum sealfum sva sem af fôður beidandi, ok fengu þegar hveria luti, er þeir badu. Sva mikil var truan með þeim, at hon mætti¹ vel biosa fiôllunum or¹⁰ stad fram at færæz; ok fyrir því stilltu nöckurir þeira með bænum geystar uppgongur ærinnar Nil til spellz nalægra herada, en gengu sidan fæti farandi diup hennar farvegs² ok drapu hræðilig hennar kvikendi; en flestu utôlulig takn fylltu⁴ þeir, hver er af postolum ok spamônnum hôfðu ger verit fyrrmeirr, at eigi skuli ifaz heim-¹⁵ inn standa þeira verdleikum.

En þat er³ hardla undarlikt, er her hefir saman borit, með því at iafnan eru hinir beztu lutir sialdfengnir ok fagætir, en þeir eru

1 matti B. 2 saal. C; farvegis A; farvega B. 3 Her er bortklippet flere Linier i C. 4 fylldu B. 20

peratoris præsentiam, vel ut fideles servi adventantem dominum sustinent, libertatem sibi pariter et munera largitutum. Omnes ergo hi nullam cibi aut indumenti aut ullius horum sollicitudinem gerunt. Sciunt enim, quia scriptum est, hæc omnia gentes cogitant. Ipsi vero iustitiam et regnum Dei requirunt, et hæc omnia secun-¹⁵ dum promissionem Salvatoris apponuntur eis.

Denique plurimi eorum, si in aliquo forte necessariis ad usus corporis eguerint, non ad humana perfugia sed ad Deum versi, et ab ipso tamquam a patre poscentes, quæ poposcerint illico consequuntur. Tanta namque in eis fides est, quæ etiam montibus,²⁰ ut transferantur, valeat imperare. Unde et nonnulli eorum irruptiones fluvii in perniciem vicinarum regionum concitatas orationibus represserunt, et pede incedentes alvei eius profunda digressi sunt, immanesque eius bestias peremerunt, et plurima atque innumera signa, quæ ab apostolis et prophetis antiquitus gesta fuerant,²⁵ consummaverunt, ut dubitari non debeat, ipsorum meritis adhuc stare mundum.

Sed illud valde mirum est, cum semper optima quæque rara

utalligir at tölunni ok osamíafnligir at verdleikum. Adrir eru í undirborgligum stöðum, en sumir um þorp, en fleiri ok enn líf-göfgare menn dreifdir um eydimörkina, ok sva sem nockurr himneskr herr settr í vidrbunadi, í landtiöldum íafnan astundandi¹ til hlydni konungsins bodorda, beriandiz með bæna vapnum, skyldir með truar skilddi fyrir umsitianda fianda, ok afla sér sva [himneskt ríki². Þeir eru pryddir síðum, kyrrlatir, linir ok hogværir, ok sva sem nöckurum brodurleik samanknyttir með bandi astarinnar. Þeir fremia óumræðiligt stríð ok þrautir til fylgiu kraptanna, hverr¹⁰ sem einn leggur hug á at hittaz öðrum mildare, godfusari, lítillatari eða þolinmodari. Ef nöckurr þeira var öðrum vitrare, þá var hann sva sameiginn öllum ok heimuligr³, at eftir sialfs drottins bodordi syndiz hann vera allra minztr ok allra þeira þíonn.

En þviat af guds gjöf, segir sæll Jeronimus, var mér veitt at¹⁵ sía þá ok vera millum þeira meðferdis, þá mun ek freista fra at segia þá luti, er lausnarinn hefir mér fyrir minni leitt, at þeir, sem eigi sa þá í líkamanum, nemandi þeira algert líf ladiz lesandi

¹ Med dette Ord begynder andet Blad af C, opbevaret i 627 quarto.

² [himinríkis C. ³ heimonligr B.

¹⁰ sint et difficilia, in illis tamen utrumque pariter convenisse, ut et numero immensi sint et virtutibus incomparabiles. Sunt enim alii in suburbanis locis, alii per rura, plures autem et egregii per eremum dispersi, et velut quidam cælestis exercitus in procinctu positus, atque in tabernaculis degens, ad obedientiam præceptorum¹⁵ regi semper intentus, armis orationum pugnans, et scuto fidei ab inimico insidiante protectus, regnum sibi cæleste conquirunt. Sunt ergo ornati moribus, quieti, lenes, tranquilli, et caritatis vinculo velut quadam germanitate constricti. Ad æmulationem vero virtutum certamen ingens exercent et agones. Studet enim unus-³⁰ quisque clementior altero, benignior, humilior ac patientior inveniri. Si quis autem sapientior ceteris fuerit, hic ita communis erga omnes et mediocris existit, ut secundum mandatum Domini omnium minimus et omnium servus esse videatur.

Quia ergo Dei munere donatum mihi est, ut viderem eos et³⁵ interesssem conversationi eorum, de singulis iam nunc, quæ ad memoriam Dominus reduxerit, enarrare tentabo; ut hi, qui non viderunt eos in corpore, opera eorum discentes vitamque perfectam

af tilsagningu¹ lesningar til eptirlikingar heilags verks, ok leite ser sva avaxtar algórrar þolinmædi.

1. ²Fyrst hefium ver upp, sva sem sannan grundvöll vars verks til allra godra luta, at segia af hinum heilaga Johanne, hverr er at sönnu vinnr einn saman³ þaurf upp at retta skynsaum ok gudi godfus hugskot til hædar kraptanna eda yfirgerda⁴ algörvinnar.

Hann sáam ver i halfum Thebaide i eydimörkinni, er liggir vid borgina Ligo, byggianda i hamargnipu nöckurs has⁵ fallz. Torvellig var uppganga til hans munklifis, brautt ok byrgd, sva at fra fertoganda sari alldrs sins allt til nitogunda, er hann gerdi¹⁰ nu, er ver sáam hann, hafdi engi inn gengit i hans klaustr. En tilkomundum veitte hann sik at sia vid glugg, ok gaf þeim þáþan annattveggia guds ord til uppsmidanar eda hialparrád⁶ til hugganar. Kvenna kom þar engi i syn vid hann, en karlmenn sialdan ok sá tilteknum visum tímum. Vera let hann herbergi fyrir utan sitt¹⁵ klaustr [heilsmidliga leyniligt⁷, i hveriu er hvilaz tilkomandi menn

¹ saal. B; sagningu A; tilsetningu C.

logum *Overskr.* A; ingen *Overskr.* B, C.

Spalte i C boriklippet.

⁴ ifirgera B.

⁶ hialprad B. ⁷ [heimonligt B.

² Fysti capitali post pro-

³ Her er Nederdelen af en

⁵ rettet; hafs A; hars B.

lectionis indicio colligentes, ad imitationem sancti operis invitentur, et perfectæ patientiæ palmam requirant.

1. *De sancto Joanne.* Primum igitur tamquam vere fundamentum nostri operis ad exemplum bonorum omnium sumamus Joannem, qui vere etiam solus satis superque sufficiat religiosas¹⁵ et Deo devotas mentes ad virtutum culmen erigere, et ad perfectionis fastigia concitare.

Hunc enim vidimus in Thebaidis partibus in eremo, quæ adiacet civitati Lyco, in rupe quadam montis ardui commanentem. Ascensus ad eum difficilis, aditus monasterii eius obstructus et¹⁰ clausus, ita ut a quadragesimo ætatis suæ anno usque ad nonagesimum, quem tunc gerebat, cum eum vidimus, monasterium eius nullus intraverit. Advenientibus vero per fenestram se videndum præbebat, et inde eis, vel verbum Dei ad ædificationem, vel, si qua fuisset consolatio, responsa reddebat. Mulierum tamen illuc¹⁵ nulla, nec ad conspectum quidem eius accessit, sed et viri raro, et certis quibusque temporibus. Cellam sane hospitalem extrinsecus fieri permisit, in qua adventantes e longinquis regionibus

af fíarlægum herudum, en hann sialfr fyrir innan tiltæmandiz ein-
um saman gudi letti eigi dag ne natt af¹ bæninni ok gudligum
málendum, fylgiandi með ollum hreinleik hugarins þat gudlíkt, er
umfram er hvers mannz hugvit; þvíat því meirr er hann skildi
sik fra mannligum ahyggium ok vidmælum, því nalægri ok na-
kvæmri var honum sealfr gud. Sva mikít hafdi hann þroaz í
skirleik hugskotzins, at eigi at eins feck hann af drottnei visdom
nyverandi² luta, helldr óðladiz hann ok fyrir syn oordinna luta.
Gud veitti honum ok sva fullkomliga giöf spadomsins, at eigi at
eins þar borgarmonnum eda sinum samsveitungum sagdi hann
fyrir, ef fretta kunnu, oordna lute, helldr ok sialfum keisaranum
Theodosio, bædi hveriar hann mundi hafa utferdir orrostunnar, eda
hverium hætti hann mundi sigraz yfir hervikingum, eda hversu
mörg hann mundi þola slög³ heidinna þiöda.

- 15 Nockurn tíma þa er blamanna [þiöð hliop⁴ æa hendr rom-
verskum riddara [vid Cirenem - er fyrst er af Blalandz herodum
vid Thebaidos⁵ - ok felldi fiölda varra manna eda tok at herfangi,
1 Med dette Ord begynder atter C. 2 nyverdandi B. 3 eða haugg
tilf. C. 4 [saal. C; sveit hliop B; sveitir hliopu A. 5 [rettet; vid
20 Ciceren (saal. C; Sirnes sirenen A, B), su er fyrst bardiz af Blalandz
herodum vid Thebaidos (Thebaneros B, Thebaveros C) A, B, C.

paululum requiescerent, ipse vero intrinsecus solus soli Deo vacans,
non diebus, non noctibus a colloquiis Dei et oratione cessabat:
divinum illud, et quod super omnem mentem est, tota mentis
puritate consecrans. Quanto enim se ab humanis curis et collo-
quiis sequestrabat, tanto illi vicinior et propinquior Deus erat.
In tanta denique mentis sinceritate profecerat, ut non solum
eorum, quæ præsentia erant, scientiam consequeretur a Domino,
verum et eorum quæ futura erant præscientiam mereretur. Evidenter
namque ei Dominus prophetiæ gratiam contulit: ita ut non tantum
civibus et provincialibus suis, si forte percontarentur, futura præ-
diceret, sed et imperatori Theodosio, vel quos belli exitus habiturus
esset, vel quibus modis victoriam caperet de tyrannis, sed et quot
irruptiones passurus esset gentium barbararum, sæpe prædixit.

- 35 Quodam etiam tempore, cum gens Æthiopum Romanum
militem circa Cyrenem - quæ prima est ex Æthiopiæ partibus
Thebaidis civitas - incursaret, et strages plurimas nostrorum
dedisset, prædamque duxisset, venienti ad se Romano duci, et
metuenti configere cum eis, quod exiguus ei erat militum numerus,

þa kom Romveria hertogi til hins heilaga Johannis miok ottandiz at beriaz vid blamennina, þviat hann hafði litit riddara lid, en otalligr fioldi i mote hers heidingia. En hinn heilagi Johannes kvad a dag ok mælti: «Far þu örugggr, þviat ~~sa~~ þeim sama degi, sem ek sagða, muntu sigraz yfir heidingium ok fa mikit herfang, 5 en leysa herleidda.» Ok er þat var fyllt ok framkomit, er hann hafði fyrir sagt, þa vard hann hardla kunnr ok kærre keisaranum, hverium er hann fyrrmeirr oordna luti fyrir sagði. En þesse giöf¹ spadomsins hafðiz sva af honum, at hann eignadi hana meirr þeira verdleikum, er eptir frettu, en sinum, sagði þessa luti eigi¹⁰ fyrir sinar sakir fyrir segiaz, helldr þeira, er til heyrdu.

Annat syndi at sonnu drottinn fyrir hann hardla faheyrð takn. Riddarahöfðingi nockurr kom til hans ok bad, at hann leyfði husfru sinni at koma til sin, sagði hana marga haska þolat hafa fyrir þat eina, at hon sæi² hans asionu. Hinn heilagi Johannes¹⁵ neitadi sins sidar um allðr verit hafa konur at sia, ok allra hellz fra því, at hann hafði sik inni byrgt i munklifi þess hamars. Höfðingi stod æ bidiandi ok þat sama sannandi, at nema hon sæi hann, væri hon af margfalldri hrygd fyrirfarandiz. Nu er hann

¹ Her mangler flere Linier i C. ² rettet; sa A; sæi ei B.

et hostis contra se innumera multitudo, Joannes statutum designans diem: «Perge, inquit, securus, die enim, qua dixi, et hostem prosternes et spolia capies, prædamque revocabis.» Quod cum fuisset impletum, etiam apud Augustum, quia carus ei acceptusque futurus esset, prædixit. Sed hæc apud illum prophetiæ gratia ita habebatur, ut magis hoc illorum, qui percontabantur, quam suis meritis adscriberet. Dicebat enim non pro se hæc, sed pro illis, qui audiunt, a Domino prænuntiari.

Aliud quoque valde mirum per eum Dominus ostendit. Tribunus quidam ad agendum militem pergens, venit ad eum, et, obsecrare eum cœpit, ut permitteret coniugem suam venire ad se, multa namque eam dicebat pertulisse pericula ob hoc tantum, ut faciem eius videret. Tunc ille negat sibi umquam moris fuisse videndi mulieres, et præcipue, ex quo in illius rupis se monasterio conclusisset. Tribunus persistit obsecrando et confirmando, quod, nisi videret eum, esset sine dubio ex multa tristitia peritura. Cumque iterum ac sæpius eadem precaretur, et causam mortis eum suæ coniugis confirmaret futurum, atque inde interitum, unde

mundi æskia enn ok enn hins sama, ok sannadi [hann munu¹ at
eins dauda sök sinnar husfru², ok hon [hefði þápan helfarir³, er
hon vænti heilsu, þa leit hinn gamli madr samt um sidir tru
hennar ok akefd hans bænar, ok mællti: «Far þu, a þessari natt
5 mun þin husfru mik sia; eigi mun hon at hvaru higat koma,
helldr mun hon heima vera i sæng sinni ok i sinu herbergi.»
Eptir þesse ord for höfðinginn⁴ a brott berandi i sinu briosti efa-
sæmd⁵ andsvarsins. En er hann hafði sagt fru sinni, þa mæddiz
hon miok likum hætti af uvisleik malsendans⁶. Ok er svefntimi
10 var kominn, þa er [Johannes guds madr komandi fyrir syn, ok
mællti við konuna⁷: «Heyrþu kona, trua þin er mikil, ok því kom
ek at fullgöra girnd þína, en ek minni þik æ at hvaru, at þu
girniz eigi at sia likamliga asionu guds þræla, helldr fyrir andann
idnir ok athæfi; þvíat andinn er sa er lifgar, en holld stodar eigi
15 nöckut. Ek em ok eigi, sva sem þu hyggr, rettlatr eda spamadr,
helldr bad ek fyrir ydra tru fyrir ydr til guds, ok veitti hann þer

1 rettet; kenna A. 2 [hana ukomna at eins vera fram at dauda B.

3 rettet; heil farit A; [yrdi þadan heil B.

4 Med dette Ord be-

gynder atter C. 5 efvabsemð C.

6 malsemdanna B.

7 [guds

20 madr Jon fyrir syn standandi hia konunni ok mællti C.

salutem speraverat, accepturam, tam fidem quam importunitatem
eius aspiciens senior: «Vade, inquit, videbit me coniux tua hac
nocte; non tamen veniet hue, sed in domo sua atque in lecto suo
manebit.» Post hæc verba abscedit vir, ambiguitatem responsi in
15 pectore suo versans. Cumque hæc etiam coniugi nuntiasset, simili
modo nihilominus etiam mulier sermonis incerto fatigabatur. Sed
ubi somni tempus advenit, adest homo Dei per visum, et assistens
mulieri: «Fides, inquit, tua magna est, o mulier, et ideo veni
desiderio tuo satisfacere; te tamen moneo, non ut faciem corporalem
30 servorum Dei desideres, sed ut gesta et actus per spiritum contem-
pleris. Spiritus enim est qui vivificat, nam caro non prodest quid-
quam. Ego autem non quasi iustus aut propheta, ut putas, sed
pro fide vestra intercessi pro vobis apud Deum, et concessit tibi
omnium morborum, quos in corpore tuo pateris, sanitatem. Eris
35 ergo ex hoc sana, et tu et vir tuus, et benedicetur omnis domus
vestra. Sed et vos memores estote beneficii a Deo vobis collati,
et timete Dominum semper, nec amplius quam stipendiis vestris
debetur, aliquid requiratis. Sufficiat ergo tibi hoc, quod vidisti

heilsu allra óhæginda, þeira er þu þolir í þínum líkam; munt þu frá þessu heil verða, ok þu ok þinn maðr munut blezut verða af gudi ok allt ykkart hyski. En þer¹ skolut minnig vera yðr af gudi veitz velgörnings, ok ottiz íafnan drottin, en leitið eigi nöckut framarr, en skyllða kreft, eptir yðrum naudsýnium²; vinni þer ok þaurf þat, er þu sætt mik í svefninum, en beidz eigi framarr. Eptir þat vaknadi hon ok sagði bonda sínum þa lute, er hon hafði seet ok heyrt, ok innte upp búnað mannzins ok asionu ok alla aðra luti til kennileita. En hann furdandi hardla miok ok þackir górandi hvarf aptr til guds mannz, ok at tekinni blezan af honum¹⁰ for hann brott [í guds fríðe³.

A audrum tíma kom til hans nöckurr riddara foringi, þess húsfrau óhraust var af honum heima eptir latín í sínu herbergi. En hon fæddi sveinbarn í⁴ miklum sárleika á þeim sama degi, er hann hafði⁵ komit til hins heilaga Jóhannis. Þá mællti heilag¹⁵ guds maðr: «Ef þu vissir guds giðf ok þat, at þer er sonr fæddr í dag, mundir þu gera gudi þackir. En víta skaltu modur sveinsins háskasamlíga hallða, en drottinn mun nær vera, ok muntu hana

¹ er C. ² audræðum B; auðæfum C. ³ [lofandi guds son fyrri sína miskunn C. ⁴ með B, C. ⁵ Her mangler flere Linier i C. ²⁰

me in somnis, et amplius non requiras.» Evigilans autem mulier, indicavit viro suo, quæ viderat quæque audierat, sed et habitum viri et vultum, atque omnia signa eius exposuit. Super quo miratus vir eius, regressus ad hominem Dei, gratias refert, et accepta ab eo benedictione, perrexit in pace. ²⁵

Alio quodam tempore præpositus quidam militum venit ad eum, cuius uxor gravida ab eo relicta est in domo sua. At illa ipsa die, qua ille ad beatum Joannem venerat, partum edens periclitabatur. Tunc sanctus homo Dei: «Si scires, inquit, donum Dei, quia tibi hodie natus est filius, ageres Domino gratias. Sed ³⁰ scito matrem pueri periclitatam; aderit tamen Dominus, et invenies eam sanam; festina ergo et redi in domum tuam, et invenies puerum septem dierum, et vocabis nomen eius Joannem; hic nutriatur in domo tua absque ulla contaminatione Gentili septem annis; quibus peractis, trade eum monachis erudiendum sanctis et ³⁵ cælestibus disciplinis.

Multis præterea ad se venientibus, sive provincialibus sive peregrinis, cum res poposcisset, occulta cordis eorum indicabat, et

heila hitta. Skunda þu nu ok hverf heim aptr, ok muntu finna .vii. natta sveininn, ok skalltu kalla nafn hans Johannem; hann skal upp fædaz i þínu husi .vii. sár utan allri¹ saurgan heidinna þíðra; at þeim² lidnum seldu hann munkum til læringar heilögum³ ok himneskum radningum.

Mörgum sagði hann til sin komundum bæði þar heradsmonnum ok utlendum leynda luti hiartans, ok ef nöckut hafði, sem vera kann, i leynd misgert verit, þa asakadi hann leyniliga hirtandi, ok eggjaði til idranar ok yfirbotar. Hann sagði ok fyrir upp-
 10 göngur arinnar Nil ok adra vatnavöxtu eða ukomit hallæri. Slikt hit sama minnte hann fyrir, ef yfir gnæfði af gudi hefnd eða hirting fyrir manna misfelli, ok innte, hvat [tilgörða var fyrir hverja, sem hefndin var veitt]. Heilsugiafir ok græzlur likamanna veitti hann sva biddundum, at hann flyði allan hræsnilöstin⁴ fyrir
 15 þat. Eigi leyfði hann til sin at flytia vanmegna menn, heldr signaðe⁵ hann vidsmior ok gaf þeim, en þeir með því smurdir urdu heilir af hverium krankleika, er þeir voru halldnir.

Husfru öldungs nöckurs miste synar sinnar; hon bað bonda

1 alla B. 2 tima tilf. B. 3 [til hefnda var B. 4 hræsninnar laust B.

30 5 Med dette Ord begynder atter C. 6 blezabi C.

si quid forte peccati ab eis in occulto fuisset admissum, secretius corripuens arguebat, et ad emendationem ac pœnitentiam provocabat. Nili quoque fluminis sive abundantiam aquarum sive penuriam futuram esse prædicebat. Sed et si forte ex offensa hominum
 25 plaga aliqua et correptio a Deo immineret, similiter præmonebat, et si quid causæ esset, pro qua introduceretur castigatio, designabat. Sanitates quoque et curas corporum ita deposcentibus conferebat, ut omnem ex hoc iactantiam fugeret. Non enim permittebat ad se incommodatos deferri, sed benedicens oleum dabat, ex quo
 30 peruncti, sani fierent a quacumque infirmitate tenerentur.

Senatoris cuiusdam aliquando uxor excæcata est; hæc deprecabatur virum suum, ut eam perduceret ad hominem Dei. Cui cum responderet vir suus, non ei esse moris videndi mulieres, rogat, ut indicaret ei tantummodo imbecillitatis suæ causam, et
 35 deprecaretur, ut orationem faceret pro se. Cumque legationem pertulisset ad eum vir eius, orans et benedicens oleum mittit ad eam. Ex quo per triduum contingens oculos suos, visum recepit, et Deo gratias egit. Sed multa sunt eius gesta, quæ enarrare

sinn flytia sik til hins heilaga Jóhannis¹. En hann svaradi ok sagdi honum osid² at sia konur. Þá bad hon, at hann segdi honum at eins hátt vanmattarins, at hann bædi fyrir henne. Ok er hann hafdi borit þetta sendibod til hins heilaga Jóhannis¹, þá badz hann fyrir ok signadi vidsmiör ok sendi til hennar. En hon reid því æ⁵ augu ser .iii. daga i samt, ok tok syn sina ok gerdi gudi þackir. Mörg eru hans verk, þau er langt er af at segia, ok því skundum ver til þeira, er ver sáam med varum augum, segir sæll Jeronimus, at eptirlatnum hinum, er ver hittum med heyrninni at eins.

Ver vorum .vii. i samt, er til hans komum, ok er ver höfdum¹⁰ kvaddan hann, tok hann vid oss med fullkomnum fagnadi ok taladi hardla horskliga³ til hvers vars. Ver. badum hann gefa oss bæn ok blezan, þvíat sa er sidr egipzkra munku, at þeir sættmælaz skíott sin i mille med heilagri bæn, [nærgi er⁴ brædr kunnu til at koma. Heilagr Jóhannes spurdi, ef nöckurr væri klerkr med¹⁵ oss. En er ver höfdum allir neitat, sa hann til serhvers vars, ok skildi einn af varu lide vigdan, en sa villdi leynaz. Hann var diakn, ok vissu ver þat eigi hans forunautar utan sa⁵ einn, er

¹ Johannem B; Jons C. ² usibat B, C. ³ bliðliga C. ⁴ [nær
sem B ⁵ saal. B; þann A, C. 20

longum est. Unde omissis his interim, quæ auditu comperimus, ad ea, quæ oculis nostris conspeximus, veniamus.

Septem fuimus simul comitantes, qui ad eum venimus; cumque salutassemus eum, omnique nos lætitia suscepisset, unumquemque nostrum gratifice alloquitur, et rogatus est a nobis, ut orationem simul et benedictionem daret; hic enim mos est apud Ægyptios monachos, ut ubi advenerint fratres, statim per orationem sibi invicem confœderentur. Interrogabat ergo, si quis in nobis esset clericus? Et ut omnes negavimus, respiciens ad singulos, intellexit esse inter nos quendam, qui huius erat ordinis,¹⁰ sed latere cupiebat; erat enim diaconus: et hoc præter unum solum, qui ei fidus erat, etiam ipsi itineris comites ignorabant. Visurus enim tales ac tantos viros humilitatis gratia celare voluit gradus sui honorem, ut inferior inveniretur in ordine his, quibus se longe inferiorem esse meritis iudicabat. Sanctus ergo Joannes¹⁵ ut eum vidit, et quidem cum esset adolescentior ceteris, digito ostendens eum: «Hic, inquit, diaconus est.» Et cum adhuc negare tentavit, apprehendens eum manu sua osculatus est, et dixit:

honum var kunnast ok heimoligast¹. Villdi hann leyna virðingu
 sins vigslupallz fyrir litilætis sakir siandi sva dyrmæta² menn, at
 hann hittiz ovegligri at vigslupallinum hverium, er hann dæmdi
 sik synu lægra at verdleikunum. Heilagr Johannes sidan er
 5 hann sa hann, ok því at hann var yngri en ver adrir, þa bendi hann
 til med fingrinum ok mællti: «Þesse er lesdiakn.» En hann villdi
 enn neita; þa greip heilagr Johannes hans hond ok minntiz til 3
 ok mællti: «Vil eigi þu, son, at afneita þer guds giöf, at eigi fallir
 þu i glæp fyrir godgerning, lygd fyrir litillæte. Miök er lygd
 10 varandiz, hvart sem syniz framsegiazt fyrir illzku eða gæzku; því-
 at öll lygd er eigi af godu helldr af illu, sem lausnarinn váttar.»
 Klerkrinn tok lundgodliga vid hans linkinligri⁴ aminningu. Ok
 er ver höfðum lyktat bæninni, bad einn af vorum bræðrum hinn
 heilaga Johannem ser heilsubotar. En þesse var miök þraungliga⁵
 15 þraungdr af vindorms⁶ meinsemd. Heilagr Johannes svaradi:
 «Þu girniz naudsynlegan lut lausan lata; þvíat sva sem likamr þvæz
 af saurum i nitro eða odrum þess konar smurningum, sva fegraz
 salurnar af siukleikum slikum eða odrum þess hattar hirtingum.»

1 hollaztr C. 2 Her ender andet Blad i C. 3 vid B. 4 blidri B.
 5 mgl. B. 6 undorms B.

«Noli, fili, negare gratiam Dei, ne incurras pro bono malum, pro
 humilitate mendacium. Cavendum namque est omni modo men-
 dacium, sive pro malo, sive etiam pro bono proferri videatur; quia
 omne mendacium non est a Deo, sed sicut Salvator dicit, a malo
 25 est.» At ille his auditis acquievit, blandamque eius correptionem
 æquanimiter tulit. Et cum orationem Domino obtulissemus, post
 finem unus ex fratribus nostris tertiano typo (id est febre) gravis-
 sime vexabatur, et rogabat hominem Dei, ut ab eo curaretur; qui
 ait ad eum: «Rem tibi necessariam cupis abiicere: ut enim corpora
 30 nitro vel aliis huiusmodi lenimentis abluuntur a sordibus, ita
 animæ languoribus aliisque huiusmodi castigationibus purificantur.»
 Et posteaquam de his nobis multa per doctrinam mysticam disse-
 ruit, benedicens tamen oleum dedit ei, quo perunctus æger omnem
 continuo abundantiam fellis evomuit, et sanissimus redditus pedibus
 35 suis ad diversorium rediit.

Post hæc iubet officia erga nos humanitatis atque hospitalitatis
 expleri et corporis curam geri, et ipse vero sui negligens, nostri
 sollicitus erat. Iam enim continuo usu et iugi consuetudine nec

Eptir þat skyrdi hann oss ut marga þessa lute með lofsamligri læringu¹. Sidan signadi hann vidsmiðr, ok hinn siuki því smurdr spio iamskiott upp allre gallz ofgeyzlu ok varð alheill ok veik sinum veg til veralldar.

Næst þessu [byz heilagr Johannes til at hafa pionostu frammi² ; manndoms ok gestrisni vid oss ok gera geymslur likamans, sialfs sins vanrækiandi sorgmodr fyrir varar sakir. Matte hann ok eigi fæzlu³ neyta nema a aptantima, ok þo þa litt, af langri sidveniu ok hversdagligri bindendi. Var því hans likami nu bæði þurr ok þunnr, hærít höfudsins ok skæggit svo sem af mikilli meinsemd⁴ miott⁴ ok meyrligt, þvíat hvarki hafði nylig fædzla ne glædligr dryckr teitt⁵ taumalag hans fyrirheiz. Þvi hellt⁶ hann enn, er hann var nitðgr, sem fyrr sögdum ver, [at hann kendi engrar þeirar fæðu, er vid ellzneyti var⁷ til buin. At luktudum⁸ snædingi gengr hann aptr til vor, ok sitia hia ser bydr hann oss. Ok þa¹⁵ hit fyrsta frettir hann eptir, at hvi eða hvadan ver komum, er hann hafði adr vid oss tekit sem eiginligum kunningium ok gladda

¹ saal. B; hirtingu A. ² [saal. B; bydr h. Joh. til pionostu A.

³ saal. B; veizlu A. ⁴ saal. B; miukt A. ⁵ rétt B. ⁶ saal. B; het A.

⁷ [tilf. B. ⁸ lyktum B.

recipere cibum nisi in vespera poterat, et hunc exiguum. Erat enim attenuati et aridi corporis præ abstinencia, capilli eius et barba quasi ex languore nimio rara et tenuis, utpote quem nullus sufficiens cibus enutriret, nec lætior aliquis humor infunderet. Observabat enim etiam tunc, cum iam nonagenariam, ut supra¹⁵ diximus, ageret ætatem, ut nullum per ignem paratum sumeret cibum. Igitur post hospitalitatis officia regressus ad se sedere nos iubet, et tunc demum unde vel cur advenerimus, inquit, cum iam nos lætos et omni cum gaudio tamquam natos (v.l. notos) proprios suscepisset. Cumque respondissemus, quod de Jerosolymis ad eum³⁰ utilitatis et profectus animæ nostræ causa venerimus, ut ea quæ olim ad auditum nostrum fama pertulerat, ipsi nunc oculis cerne-remus - quoniam quidem tenacius solent inhærere memoriæ ea quæ oculus viderit, quam quæ auris audierit - tunc beatus Joannes vultu placidissimo, et quasi subridens, ex abundantia lætitiæ hoc³⁵ modo respondit ad nos: «Miror, inquit, admodum, dulcissimi filii, laborem vos tanti itineris suscepisse, cum nihil ad hæc dignum in nobis videre possitis: homines enim sumus humiles et exigui, nihil

af allri aulværd. En er ver sögdumz af Jorsaulum til hans komnir fyrir nytsemdar ok naudsýniar sakir varrar salu, at ver sæim þa lute nu sialfir eiginligum augum, er frægdin hafði fyrr¹ flutt fyrir vara heyrn – þvíat þat er vant fastligarr i minni at festaz, er auga² ser, en hitt er eyra heyrir – þa sagdi sæll Johannes med þessum hætte til var med hinu blidligasta yfirbragdi³ ok sva sem brosandí undir nidre af nogleik gledinnar: «Miök furdar ek, sæluztu synir, ydr upp hafa tekit sva langt vegar vás, [þar sem 3 þer megit ecki [til þess 4 med oss lofíkt lita; erum ver menn litlir ok audgætligir, 10 ecki med oss hafandi, þat er tilteygílikt⁵ se eda nockurra dainda⁶ vert. En ef nockut væri samvirdiligt ydvarri somasemd, er þat þa þvilíkt, sem þer hafit lesit af guds postolum ok spamonnum; heyrar þeir því hversdagliga i allri guds kristne, at eigi leidiz⁷ monnum lífs eptirdæmi utan landz eda af fiarlægum herudum, 15 helldr hafi hverr heima hia ser þat, er hann megi sitt líf eptir leida. Ok því undrar ek mest astundan ydvars erfídis ok starfs, at þer villdut fyrir sakir [salu ydvarrar⁸ slikar þrautir þola i yfir-

1 fordum B. 2 vidbragdi B. 3 [saal. B; þi A. 4 [tilf. B.
5 saal. B; lofíkt A. 6 dasemda B. 7 saal. B; lettiz A. 8 [saal. B;
10 ydvars erfídis A.

habentes in nobis, quod vel expeti debeat vel mirari. Et tamen etiamsi esset aliquid in nobis secundum opinionem vestram, numquid tale, quale legitis in prophetis Dei et apostolis? Qui utique ob hoc in omnibus Dei ecclesiis recitantur, ut exempla vitæ
15 hominibus non de longinquis et peregrinis locis quærantur, sed domi unusquisque et apud se habeat, quod debeat imitari. Unde plurimum miror intentionem vestri laboris ac studii, quod profectus animæ vestræ causa tantas superare regiones, tantosque labores adire voluistis, cum nos eo usque pigritia desidiaque constringat,
30 ut nec cellulas nostras progredi audeamus. Verumtamen quoniam putatis esse in nobis aliquid, ex quo proficere debeatis, hoc primum vobis indicandum est, ut hoc ipsum, quod venistis ad nos, et tantum laborem videndi nos suscepistis, ne iactantiæ alicuius habeat prospectum, ut non tam proficere ad animi virtutem, quam præferre
35 se et iactare unusquisque vestrum velit, pro eo quod viderit eos, qui apud alios ex auditu solo cogniti videantur.

Grave est iactantiæ vitium et periculosum nimis, et quod de ipso etiam perfectionis fastigium deiciat animas; et ideo hoc vos

ferd þvilikra herada, þar sem oss þraungvir sva miok óþrífnaðr ok lete, at ver þorum varla ut at ganga or varum herbergium. Nu at hvaru, þviat þer hyggit þat nöckut med oss vera, er ydr se nytsamligt, ok villdut med miklu váse var vitia, þa syniz mer ydr þat fyrst segianda, at eigi fyrir sakir hræsni eda [nöckurs hegomligs hols¹ virði nöckurr ydvarr sik því framarr, þott hafi seed þa menn, er odrum eru at heyrn einni kunnir.

Þungr er laustr hræsninnar ok miok haskasamligr, þviat med sealfum ser rekr hann nidr andirnar fra hæd algörvinnar, ok fyrir því vil ek fyrst allra luta vara ydr þar vid. Tvífolld er grein¹⁰ þessa misgernings: er su önnur at þegar skiott i upphafi sinnar snuningar skilia sumir sva, ok þar eptir gera þeir, þott þeir kunni¹ litillar bindendi eda veite sma muni Kristz fatækum, sem þeir se hinum haleitari, er vid taka, ok tyna ombun³ avaxtar veitz velgórninga af lausnarans læne; önnur er hræsninnar grein, at þa er¹⁵ einnhverr hyggir sik upphafinn a hina hæstu palla heilagleiks, at hann gðrir eigi sva gudi gersamliga þackir, sem hann eignar sumt sialfs sins starfe med eiginligum athæfum; ok þa er hann leitar dyrdar af daudligum mönnum, glatar hann hinni, er af gudi er.

1 [hegoma hollzins B. 2 kenni B. 3 amban B.

20

primo omnium cavere volo. Est autem species mali huius duplex quædam. Nonnullis enim accidit in ipsis statim initiis conversionis suæ, cum parum aliquid vel abstinentiæ impenderint, vel pecuniæ in pauperes pie erogaverint; et cum de ea ita sentire debeant, quasi quod impediret abiecerint, ita agunt et ita sentiunt, quasi¹⁵ eminentiores sint illis, quibus aliquid largiti sunt. Alia vero est iactantiæ species, cum quis ad summam virtutem perveniens non totum Deo, sed suis laboribus ac studiis deputat; et dum ab hominibus gloriam quærit, perdit eam, quæ a Deo est. Propter quod, filioli, omni genere fugiamus iactantiæ vitium, ne forte in-²⁰curramus lapsum, quem diabolus incurrit.

Tunc præterea cordi nostro et cogitationibus præcipua adhibenda est diligentia. Observandum namque est, ne qua cupiditas, ne qua voluntas prava, ne quod desiderium vanum, et quod non est secundum Deum, radices in corde nostro defigat. Ex huius²⁵ modi enim radicibus continuo pullulant vanæ et inutiles cogitationes, et in tantum molestæ sunt, ut nec orantibus nobis cessent, nec in conspectu Dei consistentibus nobis, et preces pro salute nostra

Heyrit, synir! fyrir því fordumz með öllu kostgæfi hræsinnar löst, at eigi beriz sva til, at ver fallim i slíkt fyrirdæmingar diup, sem sialfr fell fiandinn.

Freistum þegar i fyrstu fra hiartanu at reka ranglætis rætr ok allt þat, er gudi er gagnstædligt, geymandi sin vid vandskapligum vilia hegomligrar girndar; þvíat af þess hattar rotum renna upp hæðiligar hugrenningar ok mæda oss sva miök, at þær skammaz eigi ne fyrirlata þann sialfan timann, er ver bidiumz fyrir eda stöndum at guds þionustu, helldr gripa þær fra oss herleitt hug-
 10 skotit sva miök, at þott ver synimz standa a bænninni með bukinum, þa reikum ver at skilningunni ok hugrenningunni um ymissa stadi her ok hvar. Nu þa ef nöckurr hyggir sik heimum hafnad¹ hafa ok fiandans verkum, þa vinnr honum eigi þörf at hafa fyrirlatit eignir ok audræði eda adra veralldar ivasan, nema hann hafi
 15 ok neitat eiginligum okostum ok af ser snidit hegomligrar ok meinsfullar munudir² - þessar eru þær, er postolinn segir sva af: hegomligrar girndir ok meinsfullar, hveriar er mygia monnum til eilífs tions - þat er at hafa sannliga diöfnum neitat ok hans verkum. Diöfullinn hleypr i mannzins hiarta fyrir tilferd eda

10 1 neittad B. 2 saal. B; hugrenningar A.

offerentibus, erubescant; sed rapiunt a nobis captivam mentem, et cum corpore stare videamur in oratione, sensu et cogitatione evagamur et abducimur per diversa. Si quis ergo est, qui se putat renuntiasse mundo et operibus diaboli, non sufficit in eo renun-
 15 tiasse, ut possessiones et prædia, ceteraque sæculi negotia dereliquerit, nisi etiam propriis vitiis renutiaverit, et inuteles ac vanas abiecerit voluptates. Hæc enim sunt de quibus apostolus dicit: Desideria vana et nociva, quæ mergunt hominem in interitum (2. Tim. 6). Hoc est ergo vere renuntiasse diabolo et operibus eius.
 20 Diabolus enim per alicuius vitii occasionem et pravæ voluptatis aditum irrepit in cor nostrum, quia vitia ex parte ipsius sunt, sicut virtutes ex Deo sunt. Si ergo sunt vitia in corde nostro, cum venerit princeps eorum diabolus, quasi proprio auctori dant locum, et introducunt eum velut ad possessionem suam. Et inde
 35 est, quod numquam huiusmodi corda pacem habere possunt, numquam quietem, sed semper conturbantur, semper terrentur, et nunc vana lætitia, nunc inutili tristitia deprimuntur: habent enim intra se habitatorem pessimum, cui introeundi ad se locum per passiones

leiding lastarins, allra hellz liotrar lostasemi, þviat lestirnir ero af hans alfu¹ sva sem godgærningar ero af gudi. Nu ef lestirnir ero i varu hiarta, þa er diofullinn hefir komit þeira höfðingi, þa gefa þeir honum stad sem eiginligum gervara ok leida inn sva sem til sealfs sins eignar. Ok þadan af er þat, at þess hattar hiörtu fa² alldrigi hvilld ne frid, helldr hrædaz þau iafnan ok hræraz yfirstigin nu af onytri hrygd ok nu af hegomligri gleði, hafa reyndar fyrir innan sik [hinna versta valldzmann, þann³ er þau veittu viðtöku fyrir eiginliga löstu vandzslegs⁴ hegoma. Her i mote hitt hugskotit, er fullkomliga hefir heiminum hafnad ok sitt briost⁵ fyrirbuit herbergi helgum⁶ anda, helldr brodur sins hrygd sem sealfs sins ok hans gleði sem eiginligum glaum, snidr af ser þegar i fyrstu hvern löst ok lyte, en lætr læstar allar briostzins umbudir fyrir fiandans umsatum, rekr i brott [rangsnuna reidi⁷ bolginnar brædi, lykr ute lygd afvirdiligrar⁸ öfundar, ok at sidr [at afþokka⁹,¹⁰ helldr vilia ecki til grunsemdar skilia af naungsins gærningi. Ok er heilagr andi hefir inn gengit ok birt briostit, er þar iafnan

¹ halfu B. ² [saal. B; af hinum versta valldz manni þeim A.
³ hollzins B. ⁴ heilags B. ⁵ [reidi rangsnunnar B. ⁶ saal. B;
 öfundligrar A. ⁷ [saal. B; af þockan A. ¹⁰

suas et vitia fecerunt. Econtra vero mens, quæ vere renuntiavit mundo, hoc est, quæ abscidit et amputavit a se omne vitium, et nullum introeundi ad se diabolo aditum dereliquit: quæ iracundiam cohibet, furorem reprimi, mendacium fugat, execratur invidiam, et non solum non detrudere, sed ne male quidem sentire aut¹ suspicari se de proximo suo patitur, quæ fratris gaudia sua ducit, et tristitiam eius suam deputat. Quæ ergo hæc et eorum similia observat mens, Spiritui Sancto aperit in se locum, qui cum ingressus fuerit et illuminaverit eam, semper ibi iam gaudia, semper lætitia, semper caritas, patientia, longanimitas, bonitas et omnes,² qui sunt fructus Spiritus, oriuntur. Et hoc erat quod dicebat Dominus in evangelio: Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Ex fructibus enim arbor cognoscitur.

Sunt autem nonnulli, qui videntur sæculo renuntiasse, et³ curam non habent ad munditiam cordis, neque ut vitia et passionēs resecent ex anima sua moresque componant; sed hoc tantum student, ut videant aliquos sanctorum patrum et audiant ab eis

fridr ok fagnadr, ast ok elska, giædzka ok godvili, þyðleikr ok þolinmædi, ok þar blomgaz ok upp renna andans avextir; sva sem sialfr drottinn segir i gudspiallinu: Eigi ma gott tre gera illa avöxtu, ok eigi illt tre gora goda avöxtu; þviat treit kenniz af
5 avextinum.

Þeir eru enn nöckurir, er synaz hafnad hafa heiminum, en bera litla ahyggiu fyrir hiartans hreinleika ne liotleik lastanna, leida hia ser vandgæfi [eda valyndi¹, semia sidu sina sumskostar, en [idna hitt eina at finna² helga fedr ok nema af þeim nöckura
10 [lute, at þvi helldr mikliz þeir af³ eda dyrkiz, öðrum segiandi [sik af hinum ok þessum⁴ hafa heyrt, ok iafnbratt vilia þeir vera annarra lærifedr, þott þeir hafi nockut litit snudgaz⁵ kunnustunnar af heyrn eda sögn, ok kenna þa lute, er þeir sa ok heyrdur, en gerdu eigi, fyrirsmandi adra ok fyrirlitandi. Girnaz þeir med
15 miklu kostgæfi at dreckia ser til tignarmotz eda meistaradæmis⁶, ovitandi at daligrar⁷ fyrirdæmingar er sa verdr, er dirfiz adra at læra af lofligum lutum sialfr leidiliga dæmdr⁸ af eiginligum löstum,

1 [*saal. B*; allar *A*. 2 [*saal. B*; hitna til at hitta *A*. 3 [þa hluti, at þeir drambi æ *B*. 4 [*saal. B*; þeim er þetta *A*. 5 þroaz *B*.

20 6 meistaradoms *B*. 7 dagligrar *B*. 8 lamdr *B*.

aliqua verba, quæ narrantes aliis gloriantur se ab illo vel illo didicisse, et sicubi forte vel audiendo vel discendo parum aliquid scientiæ conquisierint, continuo doctores fieri volunt, et docere non ea quæ egerint, sed ea quæ audierint et viderint, despicientes
25 ceteros. Affectant ipsi ad sacerdotium, atque immergere se conantur ad clericatum, nescientes quia minoris condemnationis est, si quis ipse virtutibus polleat, alios tamen docere non audeat, quam si quis ipse passionibus et vitiis prematur, et alios de virtutibus doceat. Sic ergo, filioli mei, neque fugiendum omnimodis dicimus
30 clericatum vel sacerdotium, neque rursus omnimodis expetendum, sed danda opera est, ut vitia quidem a nobis depellantur, et virtutes animæ conquirantur. Dei autem iudicio relinquendum est, quem velit, et si velit, assumere sibi ad ministerium vel ad sacerdotium. Non enim qui se ipsum ingesserit, sed quem Dominus assumerit,
35 ille probatus est.

Monachi autem illud opus est præcipuum, ut orationem puram offerat Deo, nihil habens in conscientia reprehensibile, sicut et Dominus dicit in evangelio: Cum steteritis ad orationem, remittite

hellðr en hinn er sealfr skinn af kryptunum ok þorir þó þeygi adra at abyrgiaz. Heyrit mik, synir! Nu sva sem ver segium eigi forzliga eda þverudliga flyianda: klerkdom ok kennimannzskap, sva ok eigi hlaekandi til at hliota, hellðr gerningrinn til gefandi, at lestirnir lute undan, en afiz dygdir hins idra mannzins; i guds dom er gefanda, hvern hann vill eptir lata [eda hvern hann vill upp hefia² ser til þionostu eda kennimannzskapar, þviat eigi er sa hverr lofigr, er ser lyptir upp sialfr, hellðr hinn er drottinn varr velr³.

En munks verk er þat fremzt, at hann ofri gudi hreina bæn,¹⁰ ecki hafandi i samvizkunni atfyndiligt; sva sem segir drottinn sealfr i gudspiallinu: Þa er þer standit a bæn, fyrirlatit af ollu hiarta bræðrum ydrum, ef þer eigit nockut saknæmt vid þa, þviat eigi mun fadir ydvarr, sa er a himnum er, ydr upp gefa, nema þer hafit bræðrum ydrum uppgesit þeira misverka. En ef ver¹⁵ höfum med hreinu hiarta, sem fyrr sagða ek, stadi i guds auglite frelstir af ollum þeim lytum ok laustum, sem adr voru inntir⁴, þa megum ver sia gud, sva sem mattuligt er, ok greida til hans bænr vars hiarta, ok sia hann osyniligan med hugskote en eigi med

1 rettet; fylgianda B, A. 2 [tilf. B. 3 upplyftir B. 4 mæltir B. 20

fratribus vestris, si quid habetis contra eos, ex cordibus vestris; nisi enim remiseritis fratribus vestris, nec vobis remittet pater vester, qui in cælis est. Si ergo mundo, ut supra diximus, corde astiterimus ante Deum, et liberi ab omnibus his vitiis et passionibus, quæ supra memoravimus, poterimus, in quantum possibile est,²⁵ etiam Deum videre, et orantes oculum cordis nostri in ipsum dirigere, et videre invisibilem mente non corpore, intellectu scientiæ, non carnis aspectu. Nemo enim se putet posse ipsam, sicut est, divinam substantiam contueri, ita ut speciem sibi aliquam aut imaginem fingat in corde corporeæ alicuius imaginis,³⁰ similem. Nulla forma in Deo cogitetur, nulla circumscriptio, sed sensus, et mens quæ sentiri quidem possit, et perstringere mentis affectum, non tamen comprehendere aut describi aut enarrari valet. Et ideo oportet cum omni reverentia et metu accedere ad Dominum, et ita in eum librare mentis intuitum, ut omne quidquid³⁵ potest splendoris, claritatis, fulgoris, maiestatis mens humana concipere, super hæc omnia esse eum sentiat semper; et hoc sicut diximus, si pura mens fuerit, nec ullis pravæ voluntatis sordibus

likamanum, með skýrleik skilningar: en eigi með hvassleik* vidr-
litningar. Hyggi engi sik munu sia mega sialfa guddomsins [ver-
ingina, sva sem hon er³, nær sem hann setr saman i sealfs síns
hiarta nöckurs konar eptirliking likneskiu likamligrar; þvíat engi
asiona er i gudi, engi umfedming, helldr hugskot ok skilning, er
at sönnu megu skynia ok audlaz elskhuga hyggiunnar, en eigi at
hvaru at hondlaz eda diktaz eda fra segiaz. Ok fyrir því byriar
med allri varud ok otta til guds at snuaz ok sællda sva fyrir hon-
um sialldr skilningarinnar, ok allt þat er mannlíkt hugskot fær
fengt vega eda virðingar, lioss eda birtingar, skili hann iafnan gud
vera langt umfram þessa alla lute, ok ef hreint hefir verit hug-
skotit, sem ver sögdum, ok frölst fra svivirdilegum saurum veslar
vanfystar. Byriar fyrir því [til þess allra mest gerninginn gefa⁴
þa mennina, er gudi synaz fylgia en afneita verolldinni; sva sem
ritat er: [Geymit til ok⁵ kanniz vid, at ek em gud. Nu ef hann
hefir vid gud kennz sva miök, sem mannum er framaz mattuligt
hann at kunna, þa um sidir mun hann fa visdom annars heims.
hluta, sva sem þeir ero, ok skilia guds stormerki, ok æ því hreinni

1 skynsemdar B. 2 hoskleik B. 3 [velgeyrninga, sva sem þeir
ero B. 4 [saal. B; allra mest godgörnings geyma A. 5 [tilf. B.

occupata. Et ideo in hoc maxime oportet operam dare eos, qui
renuntiare sæculo et Deum sequi videntur, sicut scriptum est:
Vacate et cognoscite, quoniam ego sum Dominus. Si ergo cogno-
verit Deum, in quantum homini possibile est, tunc demum etiam
reliquorum quæ sunt, scientiam capiet, et mysteria Dei agnoscet,
et quanto purior in eo fuerit mens, tanto plura ei revelat Deus,
et ostendit ei secreta sua. Amicus enim iam efficitur Dei, sicut
illi, de quibus dicebat salvator: Iam non dico vos servos, sed
amicos; et omne quicquid petierit ab eo tamquam amico caro,
præstat ei Deus. Ipsæ quoque virtutes angelicæ, et cuncta my-
steria divina, tamquam amicum Dei diligunt eum, et obsequuntur
eius petitionibus. Et hic est, quem a caritate Dei, quæ est in
Christo Jesu, neque mors separat, neque vita, neque angeli, neque
principatus, neque potestates, neque alia creatura. Et ideo, caris-
simi, quandoquidem hoc elegistis, ut Deo placeatis, et ad caritatem
eius perveniat, date operam alieni effici ab omni iactantia, ab
omni vitio animi, ab omnibus deliciis corporalibus. Delicias autem
corporales non solum illas putetis, quibus homines sæculi fruuntur,

sem hugrinn hefir með honum verit, því fleiri hlute vitrar guð honum sva sem kærur vin. Sialfr engiligr kraptar ok oll guðlig stormerki elska hann sva sem guðs vin ok tæia hans bænum. Ok þessi er sa, er hvarki lif ne daudi, eigi englar ne höfðingskapr ne mattr, ok engi önnur skepna ma fra skilia guðs ast, þeiri er i Jesu Kristo er. Ok fyrir því, elskuligztu synir, ef þer [voldut at¹ lika guði ok til hans kærleiks koma, gefit geymdir til at geraz annarligir af² allre hræsni ok af hverium sem einum leste hugarins, af ollum krasum holldligum eða likamligum; hygge þer ok eigi þær at eins vera likamligar kraser, er veralldar menn¹⁰ neyta, helldr ero allt³ krasir truandi bindendismanni, sem hann hefir með girnd uppnumit, þott þat se audgætligt, ef i veniu var athallzmonnum at þarnaz. Vatnit sialft eða braudit, ef þat tekz upp með holldzins teygingu, þa virdiz kræsnivam⁴ bindendismanni, þegar er [meirr fylgir⁵ girnd ahugans en naudsyn natturunnar.¹⁵ Somir salunni i ollum lutum sik sva venia at varaz vömmun, ok fyrir því villde varr drottinn kenna salunni moti at standa sinum girndum ok vandfystum, þa er hann sagði sva: «Gangit þer inn

¹ [*saal. B*; villdut *A*. ² *tilf. B*. ³ *saal. B*; þat *A*. ⁴ *Her*
begynder tredje Blad i C. ⁵ [*saal. C*; madr fullgerir *A, B*. ²⁰

sed abstinenti deliciæ credendæ sunt omne quidquid cum cupiditate sumserit, etiamsi vile illud sit, et quod in usu esse abstinentibus solet. Aqua denique ipsa, vel panis, si cum cupiditate sumatur, id est, non ut necessitati corporis, sed ut animi desiderio satisfaciatur, hoc etiam abstinenti deliciarum vitio ducitur. Oportet²⁵ enim in omnibus consuescere, animam vitio carere. Ideo denique Dominus docere volens animam desideriis et voluptatibus suis resistere, dicebat: Intrate per angustam portam, quia lata est et spatiosa via, quæ ducit ad mortem, angusta autem et arcta via est, quæ ducit ad vitam. Lata est ergo via animæ, cum qualicumque³⁰ desiderio suo satisfecerit; angusta vero est, cum voluptatibus suis repugnat. Multum tamen prodest ad hæc obtinenda secretior habitatio et conversatio solitaria, quia interdum per occasionem adventantium fratrum, et euntium ac redeuntium frequentiam, abstinentiæ et parsimoniæ frena laxantur, et per huiusmodi occasiones³⁵ venit paulatim in consuetudinem et usum deliciarum, et sic interdum etiam perfecti iam viri capiuntur. Ideo et David dicebat: Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine. Expectabam

um þraungt hlid, þviat rumr ok vidr er sa vegr, er til dauda dregr, en þröng ok haurd er su gatan, er til lifs leidir. Vidr er vegr salunnar, þa er hon [fylgir nær vel hverri sinni ¹ girnd, en þraungr, ef hon þrýstir vilianligum vandfystum. Leynilig bygd² einsligr
 5 athæfis ma mikít at hvaru vinna slíka luti at hliota; þviat stundum leysaz beisl bindindinnar ok sparneytninnar fyrir [hversdagliga fiolskylldu ³ tilkomandi brædra eða brautfarandi, ok af þess hattar tilfellum vikz⁴ smám þeim til veniu krasanna girnd, ok veidaz sva stundum algerver menn. Fyrir þvi sagdi David sva at sönnu:
 10 Fíarlægðumz ek flyiandi, ok var ek i eydimörk, ok beid ek sva þess, er mik gerdi heilan af stadleysi ok stormi hugarins. En nu mun ek segia ydr þat, er nyliga hefir at boriz nockurum af vorum bræðrum, at fyrirfarandi dæmi vinni ydr varari.

Var nockurr munkr i þessi nálægu eydimörk - þeim var
 15 hellir at herbergi - hinn mesti bindendismadr, hann afladi með handanna erfidi hversdagligrar atvinnu. Hann badz fyrir nott ok dag ok blomgadz með ollum kröptum hugarins. En þessi drambadi af gláðligum gerningum ok tok at treystaz sem af sinum

¹ [*saal. C*; fullgerir nær vel hveria sína (hverri sinni *B*) *A*, *B*.

20 ² *fyst B*; dygð *C*. ³ [*hversdaglíkt fiolskyllði B*. ⁴ *vikr B, C*.

eum, qui salvum me faceret a pusillo animo et tempestate. Retexam autem vobis, quid etiam nuper cuidam ex fratribus nostris acciderit, ut cautiore vos præcedentia exempla constituent.

Erat quidam apud nos monachus in hac vicina eremo com-
 25 manens, cui habitaculum spelunca erat: vir summæ abstinentiæ, quotidianum victum labore manuum quærens, in orationibus die noctuque persistens cunctisque animi virtutibus florens. Sed hic lætis successibus elatus, confidere quasi in profectibus suis cœpit, et non Deo totum, sed sibimet ipsi quod profecerat deputare.
 30 Hanc autem eius intuens animi præsumptionem tentator continuo accedit, et laqueos parat. Quadam namque die ad vesperam fingit speciem decoræ mulieris oberrantis per eremum, quæ velut fessa post nimium laborem accedens ad ostium speluncæ monachi, se lassabundam simulans ac fatigatam, intrinsecus semet ipsam
 35 proicit, atque advoluta pedibus viri, ut sui misereatur, exorat: «Nox enim me infelicem, inquit, in eremo latitantem comprehendit; iube me requiescere in angulo cellulæ tuæ, ne forte efficiar nocturnis bestiis præda.» At ille primo miserationis obtentu

framkvæmdum, eignadi ser nu sumt, þat er hann hafði gert, en eigi allt gudi. Freistarinn vikz við skíott siandi upphafning hugarins ok egnir upp snörur. At aptni nokkurs dags bregðr hann æ sik likneskiu nökurrar virðuligrar konu villandiz um eydimörkina; hon gengr um eydimörkina ok kemr at hellisdyrum munksins sva sem mod eptir mikit erfíði, skraukvandi¹ sik þreytta ok þrekada, kastar ser níðr fyrir innan dyrin, velltiz at fotum munkinum, bíðr hann miskunna ser sva segiandi: «Nott hefir mik [villt vesala², segir hon, leynandiz³ um eydimörkina; lofðu mér at hvilaz i hyrningu þíns herbergis, at eigi beri sva til, at ek⁴ verða bráð nattligum dyrum.» En hann tok hana með miskunnar yfirbragði inn i hellinn ok fretti eptir, [hver sök hana helldi til at villaz⁴ um eydimörkina. Hon lík⁵ sökina hardla athugasamliga, ok [setr fyrir innan blíðmæla eitri ok lostasemdar ulyfian⁶ um alla framburðarbokina, synir sik nu vesla ok vafulla⁷, nu verduga ver-¹⁵ mingar⁸, ok sveigir sva með snílld ok sætleik malsendans⁹ hans

¹ líugandi B. ² [numit sæliga C. ³ ok villt farit C. ⁴ [saal. B, C; fyrir hverja sök hon villtiz A. ⁵ greinir C. ⁶ [sár fyrir innan eitri ok lostasemdar ulyfiani B; særði hann fyrir innan með blíðmæla eitri ok lostasemðar ulyfiani C. ⁷ saal. B, C; vafulla A. ⁸ vel-¹⁰ geyrnings B; vernningar C. ⁹ malsemdar B.

recepit eam intra speluncam, requirens quæ ei causa errandi per eremum fuerit? Illa causam fingit satis accurate, et interim venena blandimentorum atque illecebræ virus per omnem textum narrationis interserit, nunc se miserandam, nunc etiam defensione dignam ostendens, elegantia et suavitate sermonis inclinât animum²⁵ hominis, et in affectum sui illecebrosi amore deflectit. Hinc iam inter blandiora colloquia, iocus risusque miscentur, manus etiam procax ad mentum barbamque quasi venerandi specie protendit, tum vero palpare cervicem mollius collumque levigare. Quid multa? Ad ultimum captivum ducit militem Christi. Continuo³⁰ enim perturbari intra semet ipsum et libidinis fluctibus æstuaræ cœpit, nequaquam laborum præteritorum, nequaquam professionis ac propositi sui memor. Paciscitur cum cordis sui concupiscentia, et intra arcana cogitationum suarum fœdus cum falsa voluptate componit. Inclinât stultus latera sua, et efficitur sicut equus et³⁵ mulus, quibus non est intellectus (Psalm. 31). Atque ubi obscænos iam conabatur inire complexus, illa ululatum teterrimum diræ vocis emittens, umbra ut erat tenuis, per manus amplectentis elabitur,

hug hneigiandi til sinnar astar vid lastafullum elskhuga. Hedan af blandaz blidlig vidmæli med hlati ok leik, því næst skekr hon skæggit sva sem til sæmdar asionunni, hondin diðrf til hókunnar siglir linliga upp um svirann ok halsinn. Hvat þarf þar langt¹ um, at lyktum hertekr hon riddara Kristz. En hann hitnar innan skiott ok skelfiz med sealfum ser af brennandi bylgium lostasemdar med ollu omninngr umlidinna erfida framiatanar sinnar eda fyrirheitiz, þvíat hann fæðiz af girnd sins hiarta, ok setr saman sætt² med falsligum fyluskap fyrir innan leynda lute sins hiarta ok hugrenninga, hneigir heimskr sinar sidur, ok geriz sem hestr eda mull utan skyns ok skilningar. En er hann kostgæfiz³ undir at falla⁴ þau fulu fadmlög, rekr hon ut hinn dimmazta skræk grimmrar raddar. Skridnar þar or hondum honum meyligr skuggi, sem var, hann eptir latandi med styrialligri atskelkingu fíplanda i loptit⁵ upp med hinum hædiligztum hræringum. Þa þegar flyktiz saman otalligr fiöldi fiandaflocks i loptinu til þessa leikmótz med oskurligu⁵ opi ok hafum brigzlanarhlatri sva segiandi: «Ho, munkr⁶, er þik hoft upp allt til himins, hversu ert þu nu drecktr allt til

1 mart B, C. 2 sættmal C. 3 kostgæfir C. 4 fara B, C.

5 saal. B, C; oskyrligu A. 6 monache C.

ipsum quoque dedecorosis motibus inanes auras sectantem foedis-
sima cum irrisione deseruit. Tunc præterea multitudo dæmonum
in aere ad hoc ipsum spectaculum congregata, clamore ingenti cum
cachinno exprobrationis elevato: «O, inquiunt, monache, monache,
qui te usque ad cælum extollebas, quomodo demersus es usque ad
25 infernum? Disce ergo, quia qui se extollit, humiliabitur.» Tunc
ille velut amens effectus, et deceptionis suæ pudorem non ferens,
gravius a semet ipso decipitur, quam fuerat a dæmonibus deceptus.
Cum enim debuisset reparare semet ipsum et renovare certamen
ac satisfactione sui, lacrymis et humilitatis fructibus, prioris elationis
culpam delere, hoc non fecit, sed desperans, semet ipsum,
30 sicut apostolus dixit, tradidit omni impudicitiae et iniquitati.
Regressus est enim ad vitam sæcularem, præda dæmonum factus.
Refugit namque conspectus omnium sanctorum, ne quis posset eum
salutaribus monitis de præcipitio revocare. Si enim reddere semet
35 ipsum priori vitæ abstinentiæ voluisset, recuperasset sine dubio et
locum et gratiam suam. Denique audite, quid et de alio viro gestum
sit, similiter quidem tentato, sed non simili exitu tentationis effuso.

helvitis? Nu þa nem þu, at hverr er sik hefr upp, mun lægdr verda.» En hann varð [þegar nær sva sem vitlauss¹, ok þólr eigi einfelldi sinnar bleckingar, bleckiz nu þungligarr af sialfum sér, en hann hafði adr blecktr² verit af diöðfinum, þar sem hann skyldi endrbæta sialfan sik ok endrnyia strid at gráta glæp sins³ fyrra fallz med tarfullum³ trega avaxtasamligrar⁴ idranar. Hann vesall gerdi þat eigi, helldr selldi hann sialfan sik, sem postolinn segir, aurvæntandi allri uhreinsan ok illzku; hvarf hann apr til veralldligs lifs vordinn fianda fodr, flyiandi felagskap allra heilagra. Engi matti hann apr kalla af foradinu med hialpsamligum aminn-¹⁰ ingum. En ef hann hefði viliat leggja sik undir hit fyrra lif ok bindendi, hefði hann endrbætt utan ifasemd⁵ alla sina [miskunn ok stað⁶. Heyrit nu, hvat af odrum hefir gerz sva freistudum, en mislikri utferd freistinnar⁷.

I [þessi nalægu borg⁸ var nockurr madr gerandi hit liot-¹⁵ azta lif med hverri uhæfu, sva at hann var inn frægazti at ufrægd-

1 [nær aurvita *B.* 2 daradr *C.* 3 tarafullum *B, C.* 4 avaxtarsamligrar *B*; avaxtsamligrar *C.* 5 efadsemd *C.* 6 [*saal. C*; misverka *A. B.* 7 freistanarinnar *C.* 8 [*saal. C*; þessu nalægu heradi *B*; þessum nalægum herudum *A.*

Fuit quidam vir in hac proxima civitate, vitam turpissimam per omne facinus ducens, ita ut opinatissimus in flagitiis haberetur. Hic aliquando Dei miseratione compunctus ad poenitentiam convertitur, et intra sepulcrum se quoddam concludens, priorum scelerum pollutiones lacrymarum fontibus diluebat, diebus ac nocti-²⁵ bus in faciem prostratus, et ne allevare quidem ausus oculos ad cælum, neque vocem emittere et nomen Dei nominare, sed in solis gemitibus et fletibus perdurabat, et tamquam vivens sepultus de inferno iam quodommodo mugitum cordis gemitumque edebat. Cumque in his posito eo septimana una transisset, noctu veniunt³⁰ ad eum dæmones in sepulcro clamantes et dicentes: «Quid est quod agis, o impurissime et flagitiosissime? Posteaquam omni spurcitia omnique impuritate satiat es, nunc vis castus et religiosus procedere. Et posteaquam consenuisti in sceleribus, nec iam sufficiunt vires ad facinora delenda, nunc Christianus videri³⁵ vis et pudicus et poenitens; quasi vero alius tibi iam ullus possit dari locus satiato in malis, nisi ille, qui tibi nobiscum debetur. Unus ex nobis es, alius iam esse non poteris. Redi ergo magis,

unum. En þessi snöriz¹ nockurn tíma víðkomandiz með guds miskunn til idranar, byrgiandi sik í grof einhverri ok þó sva saurganir fyrr gerra glæpa í brunnnum taranna. Hann lá æ iðrdinni [nottum ok dögum², eigi dirfandiz³ augunum upp at lita til himinsins ne guds nafn at nefna með raddarinnar bendingu, helldr stadfestiz hann í einum samt sutum ok sorgum nær sem lifandi grafinn í helviti, utgefandi geysiligan grat með remian⁴ hiartans. Þá er ein víka var lidin, koma dióflar at grófinni honum þar veranda kallandi ok sva segiandi: «Heyr þú, hinn oskirazti ok hinn glæpafullazti! hvat er þat, er þú gerir? Saddr af hverri horan ok uhreinsan geriz þú nú sem gudhræddr ok hreinn, er þú elldiz í glæpunum ok þer þrotna öfl til odadanna. Nú villt þú synaz kristinn, ufrámr ok idrandi, nær sem nöckurr annarr stadr megi þer gefinn verða, nema⁵ sva er þer er með oss ætladr. Einn af oss ertu, ok tynir þú þeim tíma lífsins, er eptir er til lystilígra munuda. Ver munum þer bua konunglígar⁶ krasir ok kurteisuztu konur ok alla

¹ sneriz *B*, *C*. ² [*saal. A*, *C*; nætr ok daga *B*. ³ dirfandi *C*.

⁴ *saal. C*; reiman *A*; hreinsan *B*. ⁵ en *C*. ⁶ *saal. B*, *C*; tillystiligar *A*.

20

redi ad nos, et quod superest tibi tempus, in perfruenda voluptate non perdas; præparamus affluentes delicias, præparamus scorta nobilissima, et cuncta talia, quæ florem tibi possint reparare gratissimæ iuventutis. Quid temet ipsum vanis et inanibus conficis cruciatibus? Quid temet ipsum ante tempus supplicii tradis? Quid enim aliud es passurus in inferno, nisi hoc quod nunc tibi ipsi conquiris? Si te pœna delectat, exspecta paululum, et invenies paratam; nunc interim fruire muneribus nostris, quæ dulcia semper et grata duxisti.» Hæc et huiusmodi plura exprobrantibus eis, ille iacebat immobilis, nec auditum quidem suum convertens ad eos, nec ullo penitus sermone respondens. Cumque illi sæpius eadem repeterent, et alia duriora, nec ille omnino moveretur, in furem prolapsi dæmones, ubi viderunt verba contemni, verberibus eum conficere aggressi sunt, multisque suppliciis excruciatum seminecem reliquerunt. Nec tamen in tot tantisque cruciatibus moveri saltem potuit a loco, in quo orationis causa iacuerat. Postera die quidam suorum requirentes eum humanitatis dumtaxat gratia, inveniunt pœnis incredibilibus affectum, et causam per-

30

þa luti, er þer mægi endrbæta blom þeckiligrar æsku. Hvat mædir þu sialfan þik hegomligum ok þarflausligum meinlætum. Hvat selr þu sialfan þik kvölum fyrir timann? Hvat muntu annat þola i helviti, nema þat er þu semr þer nu sialfr? Girnir þik pinan, bid þu [litt þat¹, ok muntu finna buna. Nu þar til neyt vorra⁵ gíafa, þeira er þu virdir iafnan sætar ok þeckiligar.Þessa luti ok adra fleiri brigzludu þeir honum. En hann læ ohræriligr ok veik eigi til þeira eyranu ne heyrninni nockuru ordi andsvarandi. Þeir intu opt upp hina sömu luti ok suma enn hardari, en hann hrærdiz² eeki vid. Ok er fiandrnrir fundu, at hann hafnadi full-¹⁰ komliga þeira fortölum, ædduz þeir ok gengu at honum meidandi hann med mörgum meinlætum, ok lettu eigi fyrr, en hann var nærr halfdauðr. Matti hann þa eigi fyrir mörgum meinlætum³, ok eigi villdi hann, or sinum bænarstad hræraz. Næsta dag eptir komu nöckurir hans nagrannar med mannligr⁴ miskunn hans leit-¹⁵ andi, ok fundu hann otruanligum piningum plagadan, ok frettu at, hvi sætti. En er þeir namu, badu þeir, at hann leti heim beraz til sealfs sins herbergis. Hann afneitar því, ok var einn samt

¹ [littat B, C. ² saal. C; hyrdiz A, B. ³ sarum B, C. ⁴ manndomligri B.

contantes, cum didicissent, rogabant, ut curæ gratia reportari se ad domum propriam pateretur. Abnegat, et in eodem permanet loco. Tunc vero et sequenti nocte repetentes dæmones gravioribus eum verberibus cruciabant. Sed nec sic quidem moveri voluit loco, melius esse dicens mortem subire, quam ultra dæmonibus obedire.¹⁵ Nihilominus tertia nocte multitudo convenit dæmonum, et absque ulla miseratione irruentes in eum, omnibus pœnis cruciatibusque conficiunt. Cumque iam corpus defecisset in suppliciis, extremus tamen spiritus obsistebat imperio dæmonum. Quod ubi impii perviderunt, exclamantes voce magna: «Vicisti, inquirunt, vicisti»; et³⁰ mox velut virtute quadam cælitus fugati, præcípites abscedunt, nec ultra quidquam ei suæ artis aut sceleris intendunt. Ipse vero intantum virtutibus animi profecit, et ita ornatus moribus effectus est, ac totius divinæ gratiæ repletus virtute, ut omnis hæc regio quasi e cælo eum lapsum videret, et unum esse ex numero cre-³⁵ deret angelorum, omnes pæne simul atque uno ore dicentes: Hæc est mutatio dexteræ Excelsi (Psalm. 76). Quanti exemplo eius, qui iam semet ipsos desperaverant, rursus ad spem salutis regressi

eptir. Þegar æ næstu nött hverfa fiandrnr apr beriandi hann ok beystandi med hinum [hördutztum harmkvælum framarr¹ en fyrr. Hann kvez enn hvergi flyia vilia ne fordaz, sagdi betra vera at þola drap eda dauda en² diöflum lengr at hlyda. Þridiu nött
⁵ samnaz saman otalligr flockr fianda, hlaupa þeir upp æ hann, fara nu miok geystir ok meida³ hann med allzkonar kvolum ok piningum utan alla miskunn. En þott likaminn þreyttiz af lemstrunum⁴, þa stod þo hinn efzti⁵ andi mot valldi dioflanna. Ok er hinir fornu fiandr fundu þat, kölludu þeir hárri röddu sva segiandi:
¹⁰ «Sigradir þu, sigradir þu.» Ok hurfu iafnskiott i braut keyrdir med himneskum krapti, alldri sidan þorandi hans at freista med talsnörum sinnar listar⁶. En hann gördiz skambraz⁷ sva somasamligra⁸ sida ok kunnr at kröptum ok [audgadr med allzkonar⁹ astargioflum guðligrar miskunnar, at allri þessi heradsbygd syndiz
¹⁵ hann sem af guði sendr fyrir atferdis sökum, ok trudiz vera nær sem einn af tölu sealfra englanna. Ræddu því allir med einum rom, at þessi væri [hægri handar umskipting¹⁰. Utalligir hurfu
¹ [hördorum harmkvælum C. ² fyrðæmbum tilf. C. ³ mæða C.
⁴ piningum C. ⁵ yzti C. ⁶ velar C; sinna vela B. ⁷ saal. A, C; innan litils tima B. ⁸ somaligra C. ⁹ [tilf. B, C. ¹⁰ [til
²⁰ hægri handar umskiftr B.

sunt, et emendationem sui, quam prius desperaverant, præsumserunt? Quanti admiratione eius de ipso iam inferno peccatorum retracti sunt et ad virtutis indolem reparati? Illo namque tanta immutatione converso, omnibus omnia visa suntabilia. Non
²⁵ solum enim emendatio morum florebat in eo et assumtio virtutum, verum et gratia Dei plurima ei collata est. Signa enim et prodigia, quæ ab eo facta sunt, quantum apud Dominum haberet meritum, testabantur. Sic humilitas et conversio bonorum omnium materiam præbet, elatio vero et desperatio interitus et mortis
³⁰ est causa.

Ad effugienda vero pericula lapsuum et conquirendam Dei gratiam atque ipsius divinitatis evidentiorē notitiam capiendam, plurimum prodest secretior conversatio et eremi interioris habitatio. Quod vos non tam verbis, quam rebus ipsis et exemplis melius
³⁵ docere puto.

Fuit quidam monachus, qui in eremo hac, quæ præ ceteris interior est, habitabat. Hic cum plures annos in abstinentia perdurasset, et provectus tempore prope iam ad senilem venisset

aptr af hans eptirdæmi til hialpsamligrar vanar, þeir er [adr höfdu sialfa sik örvæntat¹, ok treystuz nu öruggri endrbæting fyrirlatinni örvænting. Tortaldir droguz aptr or sialfu synda diupinu ok komu til kunnleiks² kraptanna af hans undarligri endrbæting. Ok at honum sva fullkomliga rettsnunum synduz öllum allir hlutir mattu-⁵ ligir. Eigi at eins skein med honum samtenging³ sidanna eda tilkvoma kraptanna, helldr skein ok med⁴ honum hin mesta miskunn almattigs guds. Stormerki ok takn, þau er af honum frömduz, vatta ok vitna hans verdleik vid gud.. Nu sva sem þer heyrdu, litillæti ok leidretting⁵ veitir efni allra godra luta, en dramban ok¹⁰ örvæntan er tilgerningr tions ok tapanar.

En at flyia fallvalltar⁶ flugur fiandliga umsáta ok at ödlaz enn innvirduligri⁷ astud gudlegs velgernings ma mest bygd eydimerkinnar med einfelldi atferdis, ok hygg ek mik þat munu meirr med dygdarfullum⁸ dæmum en einum samt ordum uppinna⁹.¹⁵

Munkr nöckurr var i þessi eydimork nær ollum [innar byggi-

¹ [sialfir höfdu adr örvænt B; adr höfnuðu sialfa sik örvæntandi C.

² sannleiks B. ³ samsetning C. ⁴ yfir B, C. ⁵ rettleibing B, C.

⁶ fallvattligar(!) C. ⁷ invirdiligar C. ⁸ dyrdarfullum C. ⁹ upp-
tina B.

ætatem, omni virtutum flore adornatus, ac totius continentie magnitudine sublimatus; cum orationibus et hymnis sedule Deo serviret, tamquam emerito militi suo Dominus remunerationes parat, utpote qui in corpore adhuc positus ad instar angelorum incorporeæ vitæ fungeretur officiis, et dignum iudicans annonam¹⁵ cælestem præbere in deserto ei, qui cælestem regem pervigilibus præstolabatur excubiis.

Ut enim ei cibi usum poposcisset naturæ necessitas, ingrediens speluncam suam inveniebat mensæ panem superpositum, miræ suavitatis mirique candoris, ex quo refectus et gratias divinæ præstantiæ referens, rursus ad hymnos et orationes convertebatur. Ad quem divinæ etiam revelationes multæque de futuris rebus a Deo præmonitiones fiebant. In his ergo talibus ac tantis profectibus positus, quia gloriari quasi de meritis suis cœpit, et cælestis beneficii munus vitæ suæ debitum dixit, continuo subintrat eum³⁵ parva quædam desidia animi, tam parva, quam nec posset advertere. Post hæc crevit maior negligentia, ita ut tardior iam fieret ad hymnos, sed et ad orationem pigrius surgeret. Psalmi

andi¹. Þá er þessi hafði stadfestz [hin flestu² sár i margfalldri bindendi, sva at hann var nu nær ðrvasi fyrir alldrs sökum, en augðadr med allzkonar avexti andligs athæfis, iduliga med ymnum ok bænum gudi þionandi, upphafidr³ mikilleika margfallz samhallz; 5 nu med því at hann hafði engiligt athæfi fyrir lifnadar sakir her a iordunni likamliga verandi, þa virðir almattigr gud verdugt at ðmbuna honum þat sumskostar þegar i hond med engiligri atvinnu sva sem med fôdurligri forsia ok fyrirhyggiu.

Nöckurn tima er naudsyn nattuinnar beiddiz næring fæzl- 10 unnar, gengr munkrinn inn i helli sinn ok finnr þar braud a bord borit, þat var blomaligrar⁴ birti ok furduligs sætleiks. Ok hann sæddr þar af gerir hann þackir gudligum velgerningi ok riss upp til bænar fra bordinu eptir veniuligum godvilia. Margar gudligar vitranir ok sáminningar af⁵ uordnum lutum urdu⁶ fyrir hans god- 15 vilia⁷. En hann upphafidr aa sva haleita palla heilagleiks tekr at dyrkaz sem af sialfs sins atgervi, virðir veizlu gudligs velgernings verdleik sins athæfis; þegar i stad fellr til hans litil su onenning⁸,

¹ [*saal. B, C*; hennar byggiundum *A*. ² [*saal. B*; i flestu *A*; um morg *C*. ³ i *silf. B*; með *C*. ⁴ blomasmaligrar *B, C*. ⁵ *saal. C*;

²⁰ aa *A, B*. ⁶ birtuz *B, C*. ⁷ verdleika *B, C*. ⁸ *Her ender 3 Bl. i C*.

quoque ipsi non ea qua prius vigilantia ab ipso canerentur, sed ubi parum quid exhibitum fuisset soliti ministerii, anima eius, quasi nimio labore fatigata, requiescere festinabat; quia sensus eius reprobis effectus, de sublimioribus ad inferiora ceciderat, et 25 cogitationes suæ per diversa eum præcipitia rapiebant. Erat enim iam in corde eius clandestina quædam turpis ac nefanda cogitatio, consuetudo tamen prior; velut si decursus aquæ, etiam cessante remigio, adhuc priore impetu navigium ferat: ita et vetus institutio ad consueta hominem officia trahebat. Ob quam causam et stare 30 adhuc in suo statu videbatur. Hic ergo cum post orationes cibum solito requisisset ad vesperam, ingressus locum eum, in quo refici consueverat, invenit solito panem mensæ superpositum, ex quo refectus, nihil de eorum, quæ in corde suo versabantur, emendatione curavit, neque immutationis suæ damna persensit, sed sper- 35 nentem se minima, paulatim casurum non intellexit. Interea cum gravi iam libidinis incendio stimularetur, et inflammatus turpi concupiscentia raperetur rursus ad sæculum, illa interim die cohibuit se, et solita hymnorum et orationum ministeria ex more

nær sva litil i fyrstu, at hann ma trautt eptir vikiaz. Þadan af vex meiri vangeymsla, sva at hann verdr seinni til salmanna ok obradbeinni til bænanna; syngz ok hvarki med slikum vakrleika sem fyrr, helldr skundar hugrinn at hvilaz sem mæddr af miklu erfidi, nær upphöfdu at eins embætti vanrar þionostu; þvíat hann hafdi reyndar fallit fra haleitum lutum til afleitligrá, ok hristu hann sealfs sins hugrenningar um fiállzins flug med spilltri samvitzkunni. Var nu ok i hans hiarta nöckur leynd ferlig ok fyrirdæmilig hugrenning, en hin fyrri venia for þvílíkaz til at iafna, sem þa er skipit rennr at lyktödum rodrinum af einu samt bærubrotinu; sva ok en forna venia ok fyrirheit helld honum til vanra embætta, ok fyrir þa sök syndiz hann enn standa i sinni stött. Nu er hann geck inn at lyktudum bænum i þann stad, er hann var vanr at snæda, þa fann hann braud yfir bordi eptir veniu, ok hann saddr þar af sentir hann ekki at endrbæta þa hluti, er i hiartanu hvarfludu; ok skildi hann hvergi skada sinnar umskiptingar, helldr hafnadi hann sialfum ser smam ok smam fallandi. Þvi næst kyndiz hann af hinum beiskazta bruna hinnar liotuztu lostasemi, [hyggv nu at hlaupa til veralldar, en helldr ser þo aptr samdægris ok lyktar eptir veniu hversdagligum salmasöngi ok bænahaldi; gengr sidan inn til nattverdar ok finnr braud yfir bordi [enn döckvara ok

1 a B. 2 saal. B; væntir A. 3 baurduz B. 4 eigi B. 5 [tilf. B. 6 ætlandizt at hlaupa a brott tilf. A.

persolvit, atque ingressus, ut cibum sumeret, panem quidem invenit mensæ superpositum, sed aliquantulo sordidiorem. Admiratus est et tristis effectus: intellexit enim, quod ipsum respiceret hoc genus monstri; tamen cibo sumto refectus est. Post diem tertium triplicatis urgeri stimulis cœpit; occupaverat enim cogitationes eius quasi iam præsentis et secum positæ, secumque accumbentis imago mulieris, quam et complecti sibi videbatur, et ad turpes usus habere substratam. Processit tamen et sequenti die ad solita psallendi et orandi officia, sed stabat vagus oculis et mente captivus. Cumque solito ingressus ad vesperam requireret cibum, panem quidem invenit super mensam, sed sordidissimum ac aridissimum, et quasi a muribus vel canibus undique corrosum. Tunc ille, ut hoc vidit, ingemuit et lacrymas fudit, sed non ita ex corde, nec ita uberes, quæ possent flammam tanti ignis extinguere. Verum tamen sumit cibum, sed neque quantum volebat neque qualem

saugara¹ en fyrr. Hann varð nu hryggr miðk ok furdadi, hvi gegna mundi þetta undr, varð þó saddr at hvaru sem fyrr. Eptir þridia dag þadan þrifalldaz med honum munudar broddar, þröngva nu ok þar med fast sialfs hans hugrenningar, syniz honum sem hann hafi undir ser med fadmlagi naverandi likneskiu nockurrar konu. Ferr þó framm enn æ fiorda deginum til salmasöngs ok bænahalldz, himir ok hangir reikanligr i augunum en hertekinn i hugskotinu. Hann gengr inn um kveldit til fædzlunnar, finnr braud yfir bordi hit saurgazta ok hit þurrazta, er vera matti, ollum megin sva sem af musum [gnagat eda hundum². Þa er hann sa þat, sytti hann ok harmadi ok helkti ut mörgum tærum, en eigi sva enn innvirduliga³ af hiartanu, at slaukt fengi bruna sva [mikils loga⁴. Hann neytir fædu at hvaru, en eigi sva miok sem hann villdi, eda hann var vanr, þvíat hugrenningar kringdu um hann hvdanæfa sem utlendr herr ok skutu at honum ollum megin leidiligum losta-skeytum, ok draga hann sva sidan til veralldar fanginn ok hertekinn. Hann riss upp þegar um nottina ok ferdaz eptir eydimörkinni skundandi til borgarinnar. En er dagr lioss var ordinn, var langt til borgarinnar; tekr hann nu at stikna⁵ af hinum heitligzta solar hita, mædz nu miðk i mörkinni, snyz higat ok þagat, skimar ok skygnir, ef klaustr nöckut væri nær, ok er hann leit skala nöck-

¹ [nockuru danckra B.

² [eda hundum reytt eda gnagat B.

³ einvirdiliga B.

⁴ [saal. B; mikillar astar A.

⁵ hitna B.

solebat; cum interim cogitationes eum tamquam cohors barbarica undique circumvallant, et omni ex parte in eum tela iaculantur, ac vinctum captivumque eum ad sæculum retrahunt. Exsurgens ergo cœpit iter agere noctu per eremum, et tendere ad civitatem. Sed ubi dies facta est, civitas quidem longe adhuc aberat. Ipse vero cum rapidissimo æstu coqueretur et fatigaretur in eremo, undique versus considerare oculis cœpit et requirere, sicubi esset in vicino monasterium, et cum conspexisset fratrum quorundam cellulam, tendebat illuc, ut apud eos requiesceret. Quem ubi adesse senserunt servi Dei, continuo procurrunt in obviam, et velut angelum Dei excipientes adorant, pedes lavant, ad orationem invitant, mensam ponunt, atque omnia secundum divinum mandatum complent caritatis officia. Verum ubi refectus est, et paululum requievit, ex more quasi ab eruditissimo et opinatissimo patre cœperunt verbum sædificationis expetere, ac monita salutis

urra brædra, skundar þagat at hvilaz at þeira. En er guds pionostu-
menn þektu hans ferd, renna þeir i moti honum ok vegsama sem
guds engil, þva fætrna, lada til lofsöngva, bera bord fram ok inna
oll astarembætti eptir guds bodordi. En er hann er hvilldr eptir
godan beina, bidia þeir af honum sem hinum frodazta fôdur upp-
smidanarord hialpsamligra aminninga, spyria, hversu hvern þeira
mætti hellz fordaz fiandans umsatir eda brottu reka hæðiligar¹
hugrenningar. Nu ser hann sik skyllidugan til at veita bræðrunum
fortölur fôðurligar. Innir hann þat ok bædi fylliliga² ok fagrliga,
talandi af lystugleik hins eilifa lifs ok varandi þa vid diöfla um-
satum, en tendradi upp med sialfum ser vidrkomningar³ brodda,
ok aptrhorfinn til sealfs sins mællti hann: «Hversu mun⁴ ek adra
læra eda æ minna, þar er ek svikiumz sialfr, eda hversu mun⁴ ek
retta adra [ok endrbæta, en ek retti⁵ eigi sialfan mik. Nu þa ger
þu vesall! Fyrr skalltu [göra alla luti, en⁶ þu kennir odrum at¹⁵
göra.» En er hann striddi⁷ ser i moti med þesskonar akaerslum,
skildi hann sik vesaliga velltan ok uppgörvan, kvaddi hann bræðra
ok skundadi sidan, sem [skiotaz matti hann⁸, aptr i mörkina ok
til þess sama hellis, er hann hafdi fyrr haft, fellr allr til bænar
ok segir sva: «Nær hefði min sæla bygt i helviti, nema drottinn²⁰

¹ haduligar *B.* ² *sæl. B;* inniliga *A* ³ *sæl. B;* vidkenningar *A.*
⁴ *ma B.* ⁵ [er ek endrbæti *B.* ⁶ [hveria luti, er *B.* ⁷ *sæl. B;*
⁸ stendr *A.* ⁸ [hann matti *B.*

inquirere. Interrogaverunt quoque eum, quomodo quis diaboli
laqueos possit effugere, aut si quando turpes iniecerit animo cogi-
tationes, quomodo depelli possint et abiici. Tum ille, ut compulsus
est monita fratribus dare et salutis eos viam docere, ac de insidiis
dæmonum, quas servis Dei intendunt, facere sermonem, illos qui-
dem plene et sufficienter edocuit, sibi vero ipsi stimulos compunc-
tionis incendit, et in semet ipsum regressus ait: Quomodo ego
alios moneo, et ipse decipior? aut quomodo alios corripo, qui me
ipsum non emendo? Age ergo, miser, facito ipse prior, quæ
facere alios doces.» Cumque huiusmodi increpationibus uteretur
adversus semet ipsum, et intellexisset se miserabiliter supplantatum,
valedicens fratribus, continuo se rapidissimo cursu in eremum
dedit, et ad speluncam, de qua discesserat, rediit, prosternens se
Domino in oratione, dicens: «Nisi Dominus adiuvisset me, paulo
minus habitasset in inferno anima mea.» Et iterum: «Paulo minus

hefði mer við holpit; nær var ek í öllu illa, ok nær eyddu þeir mer af iðrðunni. Med þeim er sannliga fyllt þat, er ritningin segir: Brodir brodur sinum hialpandi mun upphefiaz sem vig-skaurdut¹ borg ok styrk; brodir sa er helpr brodur sinum, er sem þrugg borg, ok domar sva sem lasar borganna. Eptir þessa luti var hann a ollum sinum lifðögum med tærum ok trega sytandi sik tynt hafa ser guðliga veittum [velgerningum himnesks² bord-bunadar; tekr nu at eta sitt braud med erfidi ok sveita³ sins and-litz⁴. Byrgdi hann sik inni í hellisskutanum, liggiandi í ösku ok hærklæði sva lengi med sorg ok sut, unz engill guðs syndiz honum ok sagði til hans: «Þegit hefir drottinn idran⁵ þína ok mun miskunna þer, en varaz þu hedan fra at dramba, at þu bleckiz eigi verr en fyrr. Bræðrnir, þeir er þu lærdir, munu til þin koma blezan med ser berandi, þa⁶ er þu skallt þeckiaz, ok kenn¹⁵ med þeim fæðu þinum guði þackir gerandi.»

Þessa luti sagða ek ydr, synir, segir heilagr Johannes, at þer skilit þadan af, hve mikil styrkt fylgir litillætinu, ok hve nælæg er hrapanin hræsninni. Fyrir því lærði oss varr lausnari enn fyrsta⁷ sælleik af litillæti, ok sagði: Sælir ero fatækir í anda, þviat þeira sealfra er himinriki. Nu þer nemandi þesskonar dæmi,

¹ saal. B; misgördut A. ² [saal. B; velgerninga forns A. ³ saal. B; sveitabroti A. ⁴ rettet; erfidis A, B. ⁵ saal. B; bæn A. ⁶ saal. B; þær A. ⁷ rettet; fyrir A, B.

fui in omni malo, et paulo minus consummaverunt me in terra.
²⁵ In hoc vero completum est, quod ait scriptura: Frater fratrem adiuvans exaltabitur, ut civitas munita et fortis; frater qui adiuvat fratrem, quasi civitas firma, et iudicia quasi vectes urbium. Post hæc ergo permansit omni vita sua in luctu et lacrymis, videns divinitus sibi concessum cælestis mensæ beneficium perdidisse:
³⁰ cœpit enim in labore rursus et sudore vultus sui manducare panem suum. Concluserat autem se intra speluncam, atque in cilicio et cinere iacens, tamdiu lugens flensque permansit in orationibus, donec assistens ei angelus Domini, diceret ei: «Suscepit Dominus pœnitentiam tuam, et repropitiatus est tibi, sed cave ne ultra
³⁵ elatus decipiaris. Venient autem ad te fratres, quos tu ipse docuisti, deferentes tibi benedictiones, quas suscipere ne recuses, et sumens cum eis cibum, age gratias Deo tuo.»

Hæc autem locutus sum vobis, filioli mei, ut sciretis, quanta

variz þer, at eigi svikiz þer af diðflum i smasmygli hugrenning-
 anna. Ok fyrir því vardveitiz su sidvenia medal munka, at ef
 nockurr kemr til þeira, hvart sem er karl eda kona, ungr eda
 gamall, kunnr eda okunnr, at fyrir ollum lutum kallaz¹ a nafn
 guds med heilagri bæn, þvíat þott nöckur fiandlig vel hafi verit,⁵
 [þa flyr² i braut, þegar bænin birtiz. En ef ohreinir andar eggja³
 ydr æ eitthvat i ydvarri hugrenningu, þat er þer skulot stæraz af
 eda lofaz, þa hlydit [þeim eigi, helldr litillætit ydr því meirr⁴ i
 guds augliti ok virðit engis ofmetnadarfulla fiandans æggian.
 Truit mer, segir hinn sæli Johannes, optliga blecktu þeirs⁵ mik¹⁰
 sva, at ok matta hvarki hvilaz ne bidiaz fyrir, ollum nottum
 æggiandi minum vitum ok hugrenningum ymisligar sionhverfingar.
 En um morgunið fellu þeir fram fyrir mik sem med nöckurri
 hadung eda spotti ok mælltu: «Miskunna þu oss, aboti, þvíat ver
 þyngdum þer-i alla nott.» Ek sagða til þeira: «Þer allir, er¹⁵
 odygd drygit, dragiz brott fra mer ok freistit eigi guds þræls.» Nu
 fyrir því, synir, elskit hvíld ok hlíðsemd⁶, gefit verkit gudligri
 vitzku ok vaktid ydr, af optligu vidrmæli hafit þer hreint hugskot

¹ kalliz *B.* ² [flyr hon *B.* ³ æsa *B.* ⁴ [saal. *B.*; nu med
 litillæti *A.* ⁵ rettet; þer *A.*, *B.* ⁶ saal. *B.*; hialpsemd *A.* ¹⁰

sit in humilitate firmitas, et in elatione ruina quam maxima. Ideo
 denique et salvator noster primam beatitudinem de humilitate nos
 docuit, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum
 cælorum. Simul et huiusmodi exemplo discentes, ut cautiore sitis,
 ne a dæmonibus in cogitationum subtilitate seducamini. Propterea¹⁵
 enim et forma huiusmodi inter monachos observatur, ut si quis ad
 eos veniat, sive vir ille seu mulier sit, sive senex sive iuvenis,
 sive ignotus sive notus, ante omnia ut oratio fiat, ut nomen Domini
 invocetur, quia si fuerit aliqua transformatio dæmonis, continuo
 oratione facta diffugiet. Si vero in cogitatione vestra suggererint²⁰
 ipsi dæmones aliquid, unde laudari debeatis et extolli, non acquies-
 catis eis, sed tunc magis vosmet ipsos humiliare in conspectu
 Domini, et pro nihilo ducite, cum vobis illi aliquid de sectanda
 laude suggererint. Denique etiam me frequenter dæmones nocti-
 bus seduxerunt, et neque orare neque requiescere permiserunt,³⁵
 phantasias quasdam per noctem totam sensibus meis et cogitationibus
 suggerentes. Mane vero velut cum quadam illusionem prosternebant
 se ante me dicentes: «Indulge nobis, abba, quia laborem tibi in-

fyrir gudi, at eigi talmiz til hans ydrar bænir. Nu þó at [þeir
geri¹ god verk ok se horsklígs samlags eda loflígrar bindendi, er
i veröldinni hafaz² vid, sealfa sik semíandi med skýrlígun ok
skýnsamlígun athæfum, geymandi gestrisni ok þeckilígar þíonostur
5 vid þurftuga, veitandi varkunnlígar vitianir heptum eda herklædd-
um, þesskonar idnir innandi ok odrum æ nockut gods af ser mid-
landi, hallda þó at hvaru med sialfum ser hreinleik ok heilagleik,
þessir eru lofsamlígir ok hardla þægiligir³ fyrir gudi, er med god-
um verkum góra geymslu hans bodorda oafyndilíga. En allir þeir
10 lutir, er nu talda ek, eru iardleg verk ok góraz af spellílegu efni
stundlegra luta. En hinn, er erfídar i astundan andlígra⁴ luta ok
hreinsar med sialfum ser skilning⁵ hugskotzins, er hinum miklu
ædri ok efri dæmandi; þvíat hann býr fyrir i sialfs sins hiarta
herbergi hinum helga anda, er fyrirlætr⁶ alla iardlega luti, en
15 gerir at eins ahyggju af eilífd ok hæd himneskra; stendr íafnan i
guds augliti, en kastar a bak ser aptr allri ahyggju nuveranda
efnis, vopnar sik med vandlæti gudlígrar girndar, sedz hvarki nott

1 [*rettet*; þer gerid *A, B.* 2 *saal. B*; hofudz *A.* 3 þeckilígir *B.*
4 *rettet*; iardlígra *A, B.* 5 *saal. B*; hreinleik *A.* 6 fyrirlitr sva *B.*

20 cussimus tota nocte.» Ego vero respondi ad eos: «Discedite a me
omnes, qui operamini iniquitatem, et non tentetis servum Domini.»
Et vos ergo, filioli, quietem silentiumque diligite, et scientiæ ope-
ram date, atque exercete vosmet ipsos, ut frequenti collatione
mentem vestram puram exhibeatis Deo, ne orationes vestræ im-
25 pediantur apud Deum. Quamvis enim et illi bonum opus agant,
et sit in illis probabilis conscientia, qui inter sæculares positi ex-
ercentur in operibus bonis, et occupant semet ipsos actibus reli-
giosis et sanctis, vel hospitalitatem sectando vel caritatis ministeriis
obsequendo, vel misericordias ac visitationes aliaque huiusmodi
30 opera explendo, in quibus alii quidem boni semper aliquid confe-
rant, semet ipsos tamen castos servant. Sunt ergo isti probabiles,
et valde probabiles, qui in bonis actibus placent Deo, et sunt
operarii inconfusibiles mandatorum Dei. Sed tamen hæc omnia
terrenos habent actus, et erga materias corruptibiles geruntur.
35 Qui vero in exercitio mentis desudat, et spiritales intra semet
ipsum excolit sensus, longe illis superior iudicandus est; locum
namque intra semet ipsum præparat, ubi spiritus sanctus habitet,

ne dag af sætleik salmasöngs eda odru lofsamligu bænahaldi drottinligrar dyrdar.

Þessa luti ok marga adra, segir sæll Jeronimus, taladi heilagr Johannes til vor .iii. daga i samt, ok saddi sva vorar salur endrnyandi til andligs atferdiss. En er ver villdum brott fra hans¹, ferdaz, gaf hann oss blezan ok bad oss i guds fridi fara. «En þat vil ek ydr vita lata, synir, at a þessum sama degi flytz i borginni Alexandria hinn fegrsti sigr dyrdligs höfðingia Theodosij keisara yfir Eugenio vikingi. Skyllða krefr ok þann sama Theodosium sitt lif at lykta litlu sidarr med almenniligum dauda.»¹⁰ Ok er ver vorum brottu fra hans¹, litum ver ok heyrðum þessa luti sva fyllða ok frammkomna, sem hann hafði fyrir sagt. Fæm dögum sidarr komu eptir oss nockurir bræðr ok bodudu oss andlat heilags Johannis. Hans efzti dagr vard med þeim hætti, at um .iii. daga i samt, sögdu þeir, at hann leyfði ongum manni inn at¹⁵ ganga til sin, fell hann a knein til bænar ok gallt gudi æ bæninni sinn signada anda. For hann sva til guds, þeim er² vegr ok virding um veralldir verallda. Amen³.

2. Ver saam vid Thebaidam, segir sæll Jeronimus prestr,

¹ honum B. ² se B. ³ tilf. B.

²⁰

et oblivionem quodammodo capiens terrenorum, sollicitudinem gerit de cælestibus et æternis. Constituit enim semet ipsum semper ante conspectum Dei, et omnes præsentium rerum sollicitudines post tergum iaciens solo divini desiderii calore constringitur, et in laudibus Dei positus et hymnis et psalmis die ac nocte non²⁵ potest satiari.

Hæc et multa alia his similia beatus Joannes per triduum continuum loquens ad nos, animas nostras refecit et innovavit. Ut autem cœpimus velle ab eo proficisci, datis nobis benedictionibus, «Pergite, inquit, in pace, o filioli; hoc tamen scire vos volo, quod³⁰ hodierna die victoriæ religiosi principis Theodosii Alexandriæ nuntiata sunt de Eugenio tyranno. Necesse est autem et ipsum Theodosium non multo post propria morte vitam finire.» Cumque profecti ab eo fuissetis, hæc ita gesta esse ad fidem comperimus, ut ipse prædixerat. Post dies autem paucos insecuti sunt nos³⁵ quidam fratres annuntiantes nobis, quod ipse sanctus Joannes in pace requieverit. Obitus autem illius talis quidem fuerat. Per triduum, inquit, nullum ad se introire permisit, et positus genibus

annan virðuligan mann, Or at nafni; hann var formadr ok fadir marga munklifa¹ ok syndiz af sealfum bunadinum engiligrar veggsemdar. Nitögr² var hann at alldri, hann hafdi sitt skegg ok skinandi hæru helldr en hvíta; sva gladr var hann i yfirbragdi, at sialf syn hans matti langt umfram þat virðaz, sem mannzins nattura er til. I fyrstu framdi hann i yztu eydimörkinni erfði margfalldrar bindendi, en um sidir setti hann klaustr i nalægri borg.

I ollum næstum stöðum sinnar bygðar rotsetti hann i skoginum tre ymisligra avaxta. Þar i þeim stöðum hafdi engiskonar grasgærdr verit fyrir hans tilkvomu³, eptir því⁴ sem oss var af flestum flutt heilagra fedra. Fyrir þa skyld plantadi hann skog þenna, at þeir brædr, er hann girntiz saman at kalla, hefði ongva naðsyn at reika eda rekaz vidara⁶ fyrir trea sakir. Gerði hann, sva sem nu gat ek, geymslu [naðsynia likamligrar⁷ þionustu, en miklu meirr hinna, er tru ok hialp heilsu þeira heyrdi til. Grösum ok rotum nöckurskonar fæddiz hann, er hann var i eydimörkinni, ok syndiz⁸ honum slikir lutir sætir fyrir guds sakir. Vatn drack

¹ munku B.² Nitögr B.³ tilkvamu B.⁴ saal. B;

þat A.

⁵ saal. B; er A.⁶ vidarr B.⁷ [saal. rettet; naðsyn-⁸ ligrar A; likamligrar B. ⁸ saal. A, B.

in oratione reddidit spiritum, atque ita perrexit ad Dominum, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

2. *De Or.* Vidimus et alium apud Thebaidem venerabilem virum, Or nomine; hic multorum erat monasteriorum pater, qui habitu ipso honoris videbatur angelici, nonaginta iam agens ætatis annos, barba proluxa et claritatis canitie splendida, vultu et aspectu ita lætus, ut plus aliquid habere, quam in hominis natura est, visio ipsa videretur. Hic prius in ultima eremo plurimis abstinentiæ laboribus exercitatus, postremo in vicino urbis monasterium instituit.

In adjacentibus autem habitationis suæ locis diversi generis arborum silvas ipse per se plantaria ponendo consevit, in quibus, ut nobis a plurimis sanctis patribus affirmatum est, ante illius adventum nullum omnino virgultum fuit. Ob hoc autem plantavit hanc silvam, ut fratres, quos inibi congregare cupiebat, non haberent necessitatem ligni gratia longius evagandi, habens curam et in his quæ ministerio corporis necessaria sunt, sed præcipue salutis eorum ac fidei. Ipse tamen cum esset in eremo, herbis pascebatur

hann, ef hann kunni at¹ finna. Allan tíma dags ok nætr hellz hann i guds lofi². En er hann var fullkominn fyrir allðrs sakir, vitradiz honum engill guds i [einsetunni fyrir syn³ ok sagdi til hans: 'Þu munt skipadr yfir marga þíod af gudi, ok fioldi folks mun a hann⁴ trua [þusundum hialpandiz fyrir þína kenning⁵. En sva mǫrgum sem þu helpr til heilsu [i þessu lífi⁶, yfir sva⁷ marga helldr þu ok hefir höfðingskap i oordnu. Ottaz eeki ne hrædz, þviat allir þeir lutir, er þu kannt krefia af gudi til natturu-ligrar⁸ naudsyniar þins likama, þa [munu þeir⁹ auðvelliga veitaz. Heilagr Or gladdr af gudligri vitran ferdadiz af mörkinni¹⁰ i nalægd¹⁰ vid borgina, ok gerdi ser einn litinn skala ok bygdi þar i einn samt. Enga kendi hann fædu nema halfhleypti kals¹¹ eptir hinar lengztu föstur. Fyrstu kunni hann eeki a bok; en er hann kom af eydimörkinni, sem fyrr var sagt, meirr i nalægd vid [manna bygd¹², þa gafz gudlig miskunn honum þar upp a; þviat þa er [bræðr¹⁵

¹ mgl. B. ² saal. B; augliti A. ³ [saal. B; syn, meðan hann var i einsetunni A. ⁴ tilf. B. ⁵ [fyrir þínar sakir B. ⁶ [saal. B: fyrir þína kenning A. ⁷ Her mangler et Blad i B. ⁸ Med dette Ord begynder fjerde Blad i C. ⁹ [saal. C; mun þer þat A. ¹⁰ eydimörkinni C. ¹¹ kal C. ¹² [saal. C; borgarmenn A.

et radicibus quibusdam, et hæc ei dulcia videbantur. Aquam vero si quando invenisset, bibebat, orationibus et hymnis occupans omne diei tempus ac noctis. Ut autem ad maturam pervenerat ætatem, apparuit ei angelus Domini in eremo per visum, dicens: «Eris in gentem magnam, et multus tibi populus credetur; et erunt qui per te salvandi sunt multa millia hominum. Quantoscumque autem in hac vita positus converteris ad salutem, super tantos principatum accipies in futuro. Et nihil verearis: numquam enim aliquid tibi deerit eorum, quæ ad usum corporis requiruntur, quoties hæc poposceris a Deo.» Hæc cum audisset, ad viciniora loca accedit, et primo solus sub parvo tugurio, quod sibi ipse construxerat, habitare cœpit, oleribus compositis vascens solis, interdum etiam post continuata ieiunia. Litteras primo ignoravit; cum autem de eremo ad hæc, quæ supra diximus, viciniora habitaculis loca accessisset, data est ei divinitus gratia. Et cum a fratribus oblatum fuisset codex, quasi olim iam sciens litteras, legere cœpit. Collata est ei adversus dæmones etiam virtus, ita ut multi ex his, quos

baru bok¹ at honum, las hann, sem hann hefði þegar í bernsku til bokar² settur verit. Sva mikil dygd veittiz honum a mot dióssa vellði, at margir, þeir er ohreinir andar ærdu, fluttuz naugdir honum fyrir kne med miklu hareysti³ vottandi af hans verdleikum.

5 Margar veitti hann monnum adrar heilsugiafir, þviat otalligr foldi munka ok annars folks flyektiz⁴ hvaranæfa til hans fundar. En er ver gengum fram milli annarra brædra, gördi hann sik miok glaðan⁵, er hann sa oss. Ok er hann hafði heilsat oss ok bediz fyrir, þo hann fætr gesta sinna, sem vandi hans var; eptir
10 þat tok hann ok lærði oss med⁶ gudligum ritningum af stadfesti truarinnar ok ómbun hins eilifa lifs, þviat honum var af gudi gefin mikil miskunn til framburðarins. Ok þa er hann hafði marga capitula gudligr ritninga snotrliga utskyrð, sneriz hann enn til bænar. Su var hans venia⁷ at bergia alldri (fyrir) likamligri fædu, en
15 hann hefði tekit holld ok blod vars herra Jesu Kristz. Þvi teknu ok lyktadri messu bidr hann oss ganga til bordz, en hann sialfr sitr hia oss æ⁸ midlandi oss af seim gudligr mola(!).

1 [saal. C; bok var borin A. 2 bækr C. 3 saal. C; erfide A.

4 flykbuz C. 5 tilf. C. 6 eptir C. 7 Her mangler Nederdelen

10 af første Spalte i C. 8 ok A.

urgebant dæmones, etiam inviti ad eum raperentur, protestantes summo cum clamore de meritis eius.

Sed et alias quamplurimas sanitates operabatur. Congregabantur interim ad eum plurimæ multitudines monachorum, inter
25 quos cum etiam nos advenissemus, visis nobis lætissimus redditur. Cumque salutans nos orasset, more sibi solito pedes hospitem propriis manibus lavit, et docere nos ex scripturis, quæ ad ædificationem vitæ ac fidei pertinent, cœpit; erat enim ei docendi gratia a Deo collata. Cum itaque plurima nobis scripturarum capitula
30 sapienter disseruisset, rursus ad orationem convertebatur. Consuetudo autem erat ei non prius corporalem cibum sumere, quam spiritalem Christi communionem acciperet. Quo accepto post gratiarum actionem adhortari nos etiam ad reficiendum cœpit. Ipse tamen sedens nobiscum numquam cessabat aliquid de studiis
35 spiritualibus commonere.

Narrabat ergo nobis tale aliquid: Scio hominem, inquit, quendam in eremo per tres continuos annos nullum sumsisse terrenum cibum, angelus enim Dei tertia quaque die escam

Slikt sva sagdi hann oss: Veit ek nockurn mann, sagdi hann, þann i eydimorkinni, er engva hafdi iardliga fædu um .iii. ár i samt, helldr færði guds engill honum hinn þridia hvern dag himneska fædu, ok var honum þat bædi matr ok dryckr. Ok enn sagdi hann: Veit ek þesskonar mann, at komu til hans dióflar i aliti himneskrar herferdar ok engiligum bunadi (rekandi) elldliga vagna, ok leiddu milli sin sva sem med nöckuru tignarmoti sem einn mikinn konung; ok sa er þeira höfdingi syndiz vera, sagdi til einsetumannzins: «Heyr þu, madr, innt (hefir) þu alla (luti) med verki, þat eina skortir, at þu lutir mer med dyrkan, ok mun ek hefia þik upp sem Heliam.» En er munkrinn heyrdi þetta, þa mællti hann i hug sér: «[Hvat er þat, er nu heyri ek? Hversdagliga dyrka ek ok veggama minn drottin, er sannr er konungr. En ef þessi væri sa, hvi mundi hann þess beidaz af mer, er hann voit mik án aflati inna.» Svarar sidan sva hinum nykomna konungi: «Ek hefi her hia mer minn konung, þann er ek dyrka án aflati, en þu ert eigi minn konungr.» Vid þessi munkins ord hvarf uhreinn andi þegar i brott ok allt hans fals, ok syndiz honum alldri sidan. En þessa luti sagdi heilagr Or oss sva sem

1 [rettet; hvart A. 2 Her begynder anden Spalte i C.

20

deferbat ei cælestem, et hæc ei cibus erat et potus. Et iterum scio huiusmodi hominem, quia venerunt ad eum dæmones in specie cælestis militiæ et habitu angelorum, currus igneos agentes, plurimo apparatu tamquam magnum aliquem regem deducentes, isque, qui ceteris ut rex haberi videbatur, dicebat ad eum: «Implesti omnia, o homo, superest, ut adores me, et transferam te sicut Eliam.» Sed monachus hæc audiens dicebat in corde suo: «Quid est hoc? Quotidie ego salvatorem, qui est rex meus, adoro. Hic si esset ille, quomodo a me hoc exposceret, quod indesinenter me facere sciret?» Et post hæc respondit ad ipsum: «Ego habeo meum regem, quem quotidie sine intermissione adoro, tu autem non es rex meus.» Et continuo inimicus ad hæc verba nusquam comparuit. Verum hæc ille quasi de alio nobis narrans, sua gesta sub alteriüs persona memorabat. Patres tamen, qui aderant, ipsi nobis affirmabant, quod ipse esset, qui hæc vidisset et audivisset.

Erat enim hic magnificus pater, qui inter cetera bona etiam hoc præstabat advenientibus fratribus, et cum ipso habitare volentibus, quod faciebat convocari fratres qui secum erant, et in una

af odrum, ok tiadi sealfs sins verk undir annars yfirsyn. En heilagir fedr, þeir er vid voru, sönnudu, at hann hefði sialfr slíka luti seet ok heyrð.

Þessi hinn mikilligi¹ fadir Or, er fra er sagt, veitti þann velgerning tilkomandi bræðrum, þeim er nær honum villdu byggja, millum margra annarra godra verka, at hann kalladi samt bræðr þá alla, er med honum voru, ok gerdu þeir upp ~~sa~~ einum degi skala hinum nykomna brodur, ok var at þessu verki mikil skemtan ollum bræðrum. Skiptu sva til, at sumir fluttu til griot eda tre,
 10 lim eda leir eda vatn. En er algert var, fengu þeir af hendi med ollum nýtsamligum lutum ok naudsynligum hinum nykomna brodur.

Nöckurn tima kom falsbrodir nöckurr til heilags Or, ok at hann syndiz nökr², hafði hann folgit klæði sin. Heilagr Or avitadi hann at ollum bræðrum aheyrundum³, ok bar þau klæði
 15 fram milli þeira, er hann hafði leynt. En þenna atburð ottuduz sva miök allir, at engin dirfdiz sidan um nöckurn lut fyrir honum at fallera. Sva mikill var hugarkraptr ok megn gudligrar miskunnar med hinum helga Or, er hann hafði fengit fyrir hreinleik trúarinnar ok erfið margfalldz athalldz, at fiöldi bræðra þeira, er

20 1 mikli C. 2 nökr C. 3 aheyraundum C.

die advenienti fratri cellulam ædificavit. Erat in hoc opere magna alacritas fratrum, unoquoque eorum festinante lateres conveyere, aut lutum porrigere, aut aquam infundere, aut ligna deferre. Ubi vero perfecta fuisset, ipse eam omnibus utensilibus vel necessariis instructam tradebat fratri.

25 Hic aliquando cum falsus quidam frater ad se venisset, et ut videretur nudus, vestimenta sua occultasset, arguit eum coram omnibus, et in medium quæ occultaverat protulit; et ita pertimere omnes, ut de reliquo nemo auderet coram ipso fallere. Tanta erat in eo virtus animi, et tanta divinæ gratiæ magnitudo, quam abstinentiæ labore et fidei puritate quæsierat. Multitudines autem
 30 fratrum cum ipso positiæ tanta gratia erant repletæ, ut cum ad ecclesiam convenirent, chori angelorum vestibus ac mentibus resplendentes, ad imitationem virtutum cælestium, in hymnis et laudibus Dei pervigiles viderentur.

35 3. *De Ammone.* Vidimus autem in Thebaide etiam alium virum, nomine Ammonem, patrem trium millium circiter monachorum, qui Tabennensii appellantur, ingentis abstinentiæ viros,

med honum voru, göfguduz af sva mikilli guds¹ miskunn, at þa er þeir komu til kirkju, synduz þeir sva biartir at bunadi ok yfirbragdi skirligra hugskota sem engiligr fíoldi himneskra hermanna, allzvalldanda gud lofandi ok naduliga vegsamandi med ymnum ok odrum lofsöngum.

3. Hinn helga Ammonem saam ver vid Thebaidam, hann var formadr yfir .iii. þusundum munka, þeir ero kalladir Thabeniensij, undarligir bindendismenn. Sa er þeira sidr at klædaz colobijs, þat er linseckum likaz, lukt at hlidunum, en um halsinn ok herdarnar ok tvein megin nidr saumat af [listum af skinni¹⁰ egipzku². Þess geyma þeir iafnan at hylia höfudit ok asionurnar med skyrtum sinum, þa er þeir fara til fædu, at engi leiti sa, þott hann finni annan ser sparneytnara. Þeir hallda hina mestu þögn yfir mat sinum, sva at engis mannz raust matti i því husi heyræz þann tima, er brædr sitia yfir bordi. Allt þeira medferd(i) milli¹⁵ mannfíolda er sva sett ok samit, at þat mætti metæz einseta; hvers sem eins brædra bindendi eda önnur meinlæti leynæz, sva at önginn ma audvelliga lofæz ne med aleitni miok lastæz. Allir samt satu brædr vid bord, ok þadan af aukadiz ást, þott kvídr kendi hardrettis, þvíat enn meiri ok dyrmætari er dygdin þeira²⁰

¹ Her mangler det nederste af anden Spalte i C. ² [rettet; listar af skinni .e. skyttr A.

quibus usus est indui colobiis quasi saccis lineis, et pelle confecta a collo post tergum et latus descendente contegi; cucullis etiam caput operiri, maxime cum ad cibum ventum fuerit, eisque etiam¹⁵ faciem velant, ne alius alium parcius cibum sumentem deprehendat. Est autem eis et in capiendo cibo summum silentium, ita ut nec puteter in eo loco esse aliquis hominum, ubi sedetur ad mensas, et omnis eorum conversatio ita est in multitudine posita, quasi esset in solitudine, dum ita latet uniuscuiusque abstinencia, ut ab²⁰ alio deprehendi non possit. Sedent ergo ad mensam contingentes magis quam sumentes cibos, ut nec defuisse mensis, nec tamen ventri satisfecisse videantur. Maior quippe est continentiae virtus, his abstinere quæ in oculis habentur et in manibus.

4. *De Beno.* Vidimus et alium senem mansuetudine omnes³⁵ homines præcellentem, Benum nomine, de quo asserebant fratres, qui cum ipso erant, quod neque iuramentum umquam neque mendacium de ore eius processerit, neque ullus hominum iratum eum

luta at þarnaz, er¹ fyrir augunum hafaz² ok halldaz med höndunum.

4. Ver sáam ok hinn blezada födur Benum, er at hogværi var hverium manni fremri; þar med sögdu sva brædr, þeir er med honum voru, at lygd kom alldri af hans munni, ok engi madr hafdi hann reidan seet ne idiulausan malsenda onytsamliga framflytianda, helldr var hans lif ok hættir med hinu mesta hlíodi ok hofsemd; virði hann i ollum lutum fyrir litillætis sakir engis sialfan sik, en hafdi þo nær engiliga skipan a sinu sidferdi³.
 10 Badum ver hardla miok af honum at heyra einhveria aminning, ok fengum um sidir, at hann sagdi oss fæa ord⁴ af hogværi ok hogsemd.

Einnhvorn tima eyddi þar hia honum nalægt herad dyr þat, er ypotamus⁵ heitir. Heradsbændr badu hinn helga Benum til
 15 koma. Ok er, hann sa þetta hit mikla dyr ok hit grimliga, mællti hann til þess: «I nafni Jesus Kristz byð ek þer, at þu spillir eigi hedan fra þessarri iordu!» Dyrir hvarf þegar i brott sem keyrt med engiligum krapti, ok kom þar alldri sidan. Sama hætti sögdu þeir ok iafnvel korkodrillum fyrir honum flyit hafa annan tima.

20 5. Ver komum til borgar nockurrar Thebaidis, er Exorincum

1 ero tilf. A. 2 Med dette Ord begynder tredje Spalte i C. 3 meðferði C.
 4 luti C. 5 ippotamus C.

viderit aliquando aut sermonem superfluum otiosumque proferentem, sed erat vita eius in summo silentio moresque tranquilli, et
 25 per omnia quasi angelici ordinis vir; humilitas quoque immensa, et in omnibus pro nihilo semet ipsum ducens. Denique nobis multum rogantibus, ut aliquem sermonem ab eo ædificationis audiremus, vix impetrare potuimus, ut pauca nobis de mansuetudine loqueretur.

30 Hic aliquando, cum bestia quædam, quæ hippopotamus (v.l. hyppotamus) appellatur, regionem illi proximam vicinamque vastaret, rogatus ab agricolis venit ad locum; et cum immanem belluam pervidisset, ait ad eam: «Præcipio tibi in nomine Jesu Christi, ne ultra vastes hanc terram.» Tum illa, quasi angelo persequente,
 35 effugata, nusquam omnino comparuit. Simili modo etiam crocodilum (v.l. cocodrillum) ab eo alio tempore fugatum perhibebant.

5. De Oxyryncho civitate. Venimus autem et ad civitatem quandam Thebaidis, nomine Oxyrynchum, in qua tanta religionis

heitir. I henni hittum ver sva mikla gezkunnar nægd, at engi ma þat makliga¹ ordum inna, þviat ver saam i hverri² ra borgina skipada utan ok innan munku bygdum, ok þar sem fyrr höfdu verit hof ok hōrgar heidingligs blotskapar, þar voru nu munkum ok bræðrum hus eda herbergi, ok um alla borgina saam ver miklu⁵ fleiri munklifi en verallig herbergi. En þviat borgin var mikil ok fiōlmenn, voru þar .xii. kirkiur, þar sem allr mugrinn veralldar manna sotti til, fyrir utan þær kirkiur er serhveriu klaustri heyrdur til. Kastalar eda stoplar, hlid eda port borgarinnar, med kram ok hyrningum, voru engi aud af munku herbergium, þeira er nott¹⁰ ok dag gulldu gudi lof ok gōrdu sva alla borgina sem eina kirkiu. Engi fannz þar vantrur eda villumadr, helldr (voru) allir borgarmenn kristnir med sameignum sid, sva at med ollu engi dvellid ne at teldi, hvart er byskup bydi a stræti eda at kirkiu heilagar bænir framm flytiaz. Sialfir valldzmenn ok höfðingiar borgarinnar¹⁵ med gardzbondum settu hugatsamliga vid hvert borgarhlid gæzlumenn, at [hvargi er³ sæiz utlendr eda öreigi, fengi þegar þat, er þurft beiddi, er hann hitti porzins herra eda stadarins forstiora.

En hversu mun ek, segir sæll Jeronimus, þa godvilld greint

¹ mackligum C. ² Her mangler det nederste af Spalten i C. ³ [hvergi A. ¹⁰

deprehendimus bona, ut ea nemo digne valeat enarrare. Repletam namque eam monachis intrinsecus vidimus et extrinsecus omni ex parte circumdatam. Ædes publicæ, si qua in ea fuerant, et templa superstitionis antiquæ, habitationes nunc erant monachorum, et per totam civitatem multo plura monasteria quam domus vide-²⁵ bantur. Sunt autem in ipsa urbe, quia est ampla valde et populosa, duodecim ecclesiæ, in quibus publicus agitur populi conventus, exceptis monasteriis, in quibus per singula orationum domus sunt. Sed nec portæ ipsæ, nec turres civitatis, aut ullus omnino angulus eius monachorum habitationibus vacat, quique per omnem partem³⁰ civitatis die ac nocte hymnos ac laudes Deo referentes, urbem totam quasi unam Dei ecclesiam faciunt. Nullus enim ibi invenitur aut hæreticus aut paganus, sed omnes cives Christiani, omnes catholici, ut nihil omnino differat, si episcopus in platea orationem aut in ecclesia faciat. Ipsi quoque magistratus et principales civitatis, et³⁵ reliqui cives studiose per singulas portas statuunt, qui observent, ut sicubi apparuerit peregrinus aut pauper, certatim ad eum currant, et qui præoccupaverit abducit, ut quæ sunt necessaria consequatur.

fa, er þetta folk veitti oss, þviat otalligr fíoldi munka ok meýia, er i borginni voru, sem fyrr var sagt, runnu i mot oss ok veittu vegsemd i ollum lutum sem guds englum. Ok (er) ver frettum eptir af heilögum byskupi stadarins, heyrðum ver hann segia þar
 5 vera i stadnum .xx. 1 þusundir meýia 2, ok .x. þusundir munka. Þessarra allra astud ok blidskap, virding ok varkunnlæti, er þeir veittu oss, fordaz 3 ofremd med styrkleiks 4 skort frasögnina, hversu einn ok einn baud oss til sin. Ver sáam þar fiolda mikinn heil-
 agra fedra hafandi ymsar guds giafir, sumir i framburd guds orða,
 10 adrir i bindendi, en flestir þionudu gudi med taknum ok iart-egnagörd.

6. Eigi langt fra borginni sáam ver heilagan mann, Theonem at nafni, til þeirar halfu, er vendir 5 til eydimerkrinnar, hann hafði sík einn saman inni lukt i kofa sinum. Sva var flutt, at hann
 15 hefði halldit þaun .xxx 6. sára i samt, þar med skein hann sva mörgum kröptum, at hann truíðiz [med ollu 7 sem einn spamadr.

1 Her *begynder fjerde Spalte af C.* 2 er i voru borginni, sem fyrr var sagt tilf. A. 3 rettet; fordaz af mörgum A; ferr þar C.

4 skyrleiks C; med Ordet styrkleiks *begynder atter B.* 5 veit B.

10 6 þriatigi B. 7 [af ollum B, C.

De his autem, quæ erga nos ab ipsis populis gesta sunt, videntibus transire nos per civitatem suam et velut angelis occurrentibus atque honorem deferentibus, quomodo enarrem? Aut de ipsis monachis et virginibus, quorum innumeræ multitudines, ut
 15 supra diximus, in illa urbe habentur? Requirentes enim a sancto episcopo loci illius, viginti millia virginum et decem millia monachorum inibi haberi comperimus. Quorum omnium affectum erga nos et honorem, quem exhibebant, vobis exponere nec sermo sufficit nec verecundia permittit, quomodo pallia nostra scinderentur, unoquoque nos sibi rapiente et ad se ducere cupiente.
 30 Vidimus quoque ibi plurimos sanctorum patrum diversas Dei gratias habentes, alios in verbo Dei, alios in abstinentia, alios in signis et virtutibus ministrantes.

6. *De Theone.* Vidimus et alium non longe ab urbe ad eam
 35 partem, quæ mittit ad eremum, nomine Theonem, virum sanctum, intra cellulam suam clausum solitarium, qui perhibebatur triginta annis silentii habuisse continentiam, quique tam multas virtutes faciebat, ut propheta apud illos haberetur. Conveniebat namque

Hversdagliga sotti til hans mikill fiöldi siukra manna. En hann retti til þeira hondina ut um glugginn, er a var kofanum, ok lagdi yfir höfud serhverium ok blezadi þeim, bad þa sidan heim hverfa heila af ollum krankleika. Hann var sva hyrliqr i augunum ok vegsamligr i vidrlitinu ok fagnadarfullr i öllu yfirbragði, at hann s syndiz sem einn engill milli annarra manna.

Sva barst¹ at nöckurn tima eigi fyrir löngu, at því sem oss var sagt, at illvirkiar nöckurir komu um nött at herbergi hins heilaga Theonis, trudu sik þar gull nöckut finna mundu. En heilagr Theon batt þa² vid dyrrin med bæn einni saman, sva at¹⁰ þeir mattu hvergi a brott hræraz fra hurðinni. Um morguninn eptir veniu sotti mikill mannfíöldi til hins heilaga Theonis³, ok er þeir sa illvirkiana vid dyrrin, villdu þeir draga þa til domanda⁴. Heilagr Theon knuidr sva nakvæmri naudsyn taladi þa til þeira eitt ord: «Latit þa fara i fridi, ella mun miskunn heilsugiafa vid¹⁵ menn fra mer hverfa.» Ok er folkit heyrði þetta, þordu þeir eigi moti mæla, ok letu þa fara frealsa, hvert er þeir villdu. Illvirkiar sia nu, hver miskunn þeim er veitt, leggja nu nídr ran ok stuldi,

¹ bar *B. C.*

² *Her ender fjerde Blad i C.*

³ Theonem *B.*

⁴ domara *B.*

ad eum per dies singulos infirmorum plurima multitudo, ad quos ille per fenestram manum proferens et uniuscuiusque capiti superponens ac benedicens, eos sanos ab omni ægritudine remittebat. Hic etiam ipso visu tam honorabilis erat tantumque reverentiæ gerebat in vultu, ut inter homines angelus videretur, ita lætus¹⁵ oculis et plenus totius gratiæ apparebat.

Huic cum parvum ante tempus, ut comperimus, noctu latrones supervenissent, aurum se apud eum inventuros credentes, oratione sola ita eos vinxit, ut foribus eius affixi movere se omnino non possent. Mane vero cum ad eum turbæ more solito convenissent,³⁰ et viderent ad ianuas eius latrones, volebant eos igni tradere. At ille rerum necessitate compulsus, unum eis solum locutus est verbum: «Sinite, inquit, eos illæsos abire, alioquin gratia a me fugiet sanitatum.» Populi vero, ut audierunt hæc, contradicere non audentes, dimiserunt eos. Latrones vero videntes quod secum³⁵ est gestum, abiecta scelerum voluntate et præteritorum malorum pœnitudinem gerentes, ad monasteria vicina confugiunt atque ibi emendationis vitæ formam modumque suscipiunt.

en skunda til nalægra munklifa, hefia þar upp hatt ok sid somaligs¹ lifs ok atferdis, gerandi idran ok yfirbot umlidinna afbrigða.

Ver næmum af sialfum Theone, segir sæll Jeronimus, ok þeim bræðrum er med honum voru, at eigi at eins kunni hann egipzka tungu eda girzkra² manna mál, helldr ok iafnvel latinu. Þessi hinn heilagi fadir fystiz at letta med aminningarordum erfidi vorrar aurlendingar³ ok ritadi til vor a spialldi miskunnsamliga kenning sins malsenda⁴. Heilagr Theon hafdi ok þa eina fædu, er utan elldzneyti var tilbuin. Sva sogdu ok helgir fedr,
 10 at [fioldi mikill skogardyra⁵ sloz i fylgd med honum, hvargi er hann geck um eydimorkina. En hann bar vatn or brunni sinum ok ombunadi þeim sva mæðiliga fylgd med hversdagligri dryckiar-giöf. En þat var augliost mark til þessa lutar, at fioldi mikill fannz ferla yxna ok onagrorum umhverfum hans herbergi.

15 7. Vid Thebaidam i halfum Hermopolis borgar sãm ver ok hittum hinn heilaga Apollonium. Til þeirar sömu borgar Hermopolis kom varr herra ok lausnari med Mariu ok Joseph, er flydu⁶ af Gydingalandi undan ofridi Herodis, sem spasaga Ysaie innir:

1 somasamligs *B.* 2 *saal. B;* samgirzkra *A.* 3 utleidingar *B.*
 20 4 mals *B.* 5 [mikill flockr dyra *B.* 6 hann flydi *B.*

Erat autem supradictus vir eruditus non solum Ægyptiorum et Græcorum lingua, sed etiam Latinorum, ut et ab eo ipso, et ab his qui ei aderant, didicimus. Sed et ipse relevare cupiens et consolari peregrinationis nostræ laborem, in tabella scribens ad
 25 nos gratiam doctrinamque sui sermonis ostendit. Erat autem eius cibus absque ignis opere. Dicebant autem, quod et noctibus ad eremum progrediens comitatu uteretur plurimo eremi bestiarum. Ipse vero hauriens aquam de puteo suo et præbens eis pocula, obsequii earum remunerabat laborem. Huius autem rei mani-
 30 festum dabatur indicium, quod vestigia bubalorum, caprarumque et onagrorum circa eius cellulam plurima deprehendebantur.

7. *De Apollonio.* Vidimus et alium sanctum virum nomine Apollonium apud Thebaidam in finibus Hermopolis, ad quam civitatem salvatorem cum Maria et Joseph de Judææ finibus
 35 venisse tradunt, secundum prophetiam Esaie dicentis: Ecce dominus sedet super nubem levem, et veniet in Ægyptum, et commovebuntur manufacta Ægyptiorum a facie eius et cadent in terram. Vidimus ergo ibi etiam et templum ipsum, in quod

Se her! drottinn mun sitia yfir lett sky ok koma i Egiptaland, ok munu fyrir hans asionu eydaz ok nidr falla¹ skurðgod egipzka manna.

Heilagr Apollonius hafði sin munklifi undir fialli nöckuru[, er ver *sæm* hann, sem fyrr var sagt². Hann var forstiori nær³ fyrir³ .v. hundrudum munka, ok af ollum halfum Thebaidis truziz hann hinn fremzti ok hinn frægzi allra fedra. Mikil ok mörg kraptaverk ok undarligra iartegna vann gud fyrir hann. Hann fæddiz allt fra bernsku vid bindendi, en er hann var alroskinn at alldri, vox æ guds miskunn med honum. Vær *sæm* hann nær¹⁰ attræðan blomgandiz milli brædra ok margra munklifa. En þeir, er her synduz vera hans lærisveinar, voru algörvir ok mikilligir, at þeir skinu nær allir iarteinum.

Heilagr Apollonius for .xv. vetra til einsetu, [sem ver sögdum², ok er hann hafði þar verit i andligri framning .xl. æra, kom¹⁵ guðlig röðd yfir hann ok mællti: «Heyrdu, Apolloni! fyrir þik mun ek yfirkoma speki spekinga a Egiptalandi ok nidra skilning skiliandi manna, ok munt þu snua vitringum⁴ Babilonsborgar mer til handa eydandi ollum atrunadi ohreinna anda. Far þu nu meirr

¹ briotaz B. ² [mgl. B. ³ ifr B. ⁴ saal. B; snytringum A. ²⁰

ingresso salvatore corruisse omnia idola in terram et comminuta esse memorabantur.

Vidimus ergo supradictum virum et in vicina eremo sub monte quodam habentem monasteria; erat enim pater monachorum circiter quingentorum, et famosissimus in omnibus Thebaidæ finibus¹⁵ habebatur. Opera enim magna erant ei, et virtutes multas signaque plurima et prodigia faciebat per eum Deus. A pueritia namque in abstinentia nutritus, ubi ad maturam pervenit ætatem, gratia Dei semper cum ipso crevit. Erat enim annorum fere octoginta, cum eum vidimus in monasteriorum congregatione floren-³⁰ tem; sed et ipsi qui videbantur eius esse discipuli, ita perfecti erant et magnifici, ut omnes pæne possent signa facere.

Quindecim ergo annorum secessisse eum ad eremum ferebant, atque ibi cum quadraginta annis fuisset in exercitiis spiritalibus conversatus, aiebant vocem Dei ad eum delatam dixisse: «Apolloni,³⁵ per te perdam sapientiam sapientium in Ægypto, et intellectum prudentium reprobabo. Perdes autem mihi et eos qui inter ipsos sunt sapientes Babylonis, et omnem culturam dæmonum subruas.

i nandir vid manna bygdir, ok snudga mer eiginligan lyd, þann er fulluliga fylgi gæzkunnar gerningi.» Heilagr Apollonius svarar sva: «Heyr þu, drottinn minn! rek brott fra mer hræsni, at eigi [dramba ek yfir² brædrum minum, ok falla³ ek sva af þinum velgerningum.» Guds rödd sagdi þa enn til hans: «Tak hendinni upp a hals þer, ok þann er þu finnr þar, gyrd hann greypiliga nidr vid sandinum.» Heilagr Apollonius tok hendinni þegar i stad upp a halsinn ok hondladi þar einn litinn blamann ok dreckti honum iafnskiott nidr i sandinn undir fætr ser kallanda ok sva
 10 segianda: «Ek em drambanar diöfull.» Eptir þat kom rödd yfir hann af gudi ok mællti: «Far öruggr nu, alla luti, þa er þu villt af gudi þiggja, munt þu fá ok odlaz.» Sidan for Apollonius til þeira stada, er menn bygdu. Þessir lutir gerduz a dögum Juliani gudnidings.

15 Heilagr Apollonius hof nu bygd sina i hellisskuta nöckurum, er var i nalægd vid eydimorkina, ok badz fyrir nött ok dag. Þar fluttu helgir fedr, at hann felli hundrat sinnum hvart nött ok dag a kne, ok neytti meirr engiligri fædu en mannligr. Klædnadr hans var colobium eitt af vefi gert, þat er þeir kalla lebitinarium, ok

20 1 fylliliga B. 2 [drambi ek fyrir B. 3 falli B.

Perges ergo nunc ad loca habitabilia, generabis enim mihi populum substantialem et perfectum æmulatorem operum bonorum.» At ille respondens ait: «Aufer a me, Domine, iactantiam, ne forte elatus super fratres meos cadam ab omnibus bonis tuis.» Respondit
 15 ad eum rursus divina vox: «Mitte manum tuam ad cervices tuas, et quod apprehenderis constringe et sub arena obrue.» At ille sine mora iniecta manu ad cervices suas, apprehendit quasi parvulum quendam Æthiopem, et continuo submersit eum sub arena clamantem et dicentem: «Ego sum superbiæ dæmon.» Post hæc
 30 vox ad eum facta est a Deo dicens: «Perge nunc, omnia enim quæcumque a Deo poposceris, consequeris.» Ille ergo post hæc perrexit ad ea loca, in quibus homines habitabant. Temporibus autem Juliani tyranni hæc fiebant.

Fuit autem in locis illis spelunca quædam eremo vicina, in
 35 qua habitare cœpit, indesinenter die ac nocte orationibus vacans, casque, ut aiebant, per diem centum vicibus totidemque noctis tempore curvans genua consignabat Deo. Cibo autem magis cælesti quam humano utebatur. Indumentum eius stupeum collobium

dukr, sa er hann vafdi halsinn með ok huldi höfudit níðr at eyrunum¹. Sva segia helgir fedr, at þessi klædnadr hefði ecki fólrat ne fyrnz a þeim .xl. vetra, er hann hafði i eyðimörkinni verit. Heilagr Apollonius stöðugr i andans krapti var i nalægum stad eyðimörkinni ok gerði undarligar iarteinir i heilsugiofum við menn, þær er fyrir sakir sins mikilleika fær engi tungum talt ne orðum innt, at því er ver heyrðum af þeim helgum fedrum, er með honum voru. Þar af for ok flaug mikillig frægd fra honum alreynd með allri undran, rett sem hann væri einn propheti eða postoli. Af ymisligum stöðum nalægra herada sottu munkar til hans fundar, ok offrudu honum sem hinum godfusazta fedr fríd framlög, þat voru [serhverir sínar salur til forsia². En hann tok við hverium sem einum með allri skynsemd, ok eggíadi suma at vinna vel, en suma vel at skília. En hann syndi þeim fyrr i dyrligum dæmum þa luti, er hann kendi þeim i orðum. Sunnu- dag hvern baud heilagr Apollonius ollum bræðrum til bordz með ser fyrir astar sakir, en adra daga bad hann hvern heima at sialfs sins fremia eptir villd mattuliga bindendi. Sialfr hann geymdi ok

¹ herðunum *B.* ² [þeira salur *B.*

erat, quod apud illos lebetes (*l.v.* lebitonarium) appellatur, et linteam, quo collum et caput obvolveret. Quæ tamen indumenta ferebant permansisse ei in deserto numquam veterata. Erat ergo in vicino eremi loco in virtute spiritus degens, signa et sanitates miras efficiens, quas enarrare pro sui immensitate, sicut ab his, qui cum ipso erant, senioribus comperimus, vox nulla sufficiet. Fama autem magnifica de eo pervulgata, cum in admiratione omnium quasi propheta aliquis aut apostolus haberi cœpisset, vicinis e regionibus monachi diversis ex locis conveniebant ad eum, et tanquam pio patri magna munera, suas singuli quique animas offerebant. At ille unumquemque eorum tota religione suscipiens, alios ad bene operandum, alios ad bene intelligendum provocabat; sed et ipse prius ea ostendebat exemplis, quæ verbis docere cupiebat. Aliis quidem diebus unumquemque apud semet ipsum exercere abstinentiam, quam posset, sinebat; die vero dominica gratia caritatis secum omnes cibum sumere hortabatur, cum tamen ipse solitis abstinentiæ observationibus deserviret, herbis solummodo aut oleribus utens, nec usum aut ministerium ignis admittens.

gætti þá sem endrinær sinnar bindendi, sva at hann bergdi ongu, nema [gröð ok kal kendi hann¹ osodit hvartveggia.

A dögum Juliani, sem fyrr gatum ver, heyrði heilagr Apollonius handtekinn einn brodur ok halldinn i myrkvastofu til þianar
 5 eda þionostu²; kom nu með bræðrum fyrir hugganar sakir at minna hann æ at hallda stadfesti truarinnar i slikri naudsyn, hlæia³ ok fyrirlita nalæg meinlæti, ok sagdi sva: «Nu er provanartimi, æ hverium er vattaz ok vitnaz hugskot heilagra af ægangi guds ovina.» Ok er hann styrkti slikum ordum ok morgum odrum
 10 hug sins brodur, kom at hundradshöfðingi ok [tok reidiliga a þvi, (er)⁴ hann dirfdiz inn at ganga, læsti þegar myrkvastofuna ok þar inni hinn heilaga Apollonium ok alla hans förunauta, en tok [ut lyklana⁵, ok ætladi slik embætti Apollonio sem [hinum broðurnum⁶; for brott sialfr, en setti marga vardmenn yfir myrkvastofuna. En nær midri nott syndiz engill guds með miklu liosi ok lauk upp myrkvastofuna⁷. En vardmenninir urdu hræddir ok ottafullir, fellu til fota heilagra guds manna ok badu þá brott fara,

¹ [kali eda grosum ok B. ² hofsidar tilf. B. ³ rettet; leggja A, B.

⁴ [spurdi hvi B. ⁵ [brott luklana B. ⁶ [odrum bræðrum þeim

20 sem inni voru B. ⁷ myrkvastofunni B.

Hic cum audisset Juliani, ut supra diximus, temporibus fratrem quendam ad militiam comprehensum detineri in carcere, venit ad eum cum fratribus consolandi gratia, et ut moneret eum in necessitate tenere constantiam atque imminetia contemnere ac deridere
 25 pericula: «Tempus enim, ait, certandi adest, in quo fidelium mentes tentationibus probandæ sunt et noscendæ.» Cumque his et aliis verbis roboraret animos adolescentis, supervenit centurio et indignatus est, cur introire ausus sit, claves extrinsecus carceris imposuit, ipsumque et omnes, qui cum eo venerant, pariter con-
 30 clusit, quo scilicet etiam ipsi similiter ad militiæ detinerentur officium; constituensque custodes quamplurimos abscessit. Medio autem noctis astare visus est angelus ingenti luce resplendens, et obstupefactis perterritisque custodibus, carceris claustra patefecit. Tunc vero ipsi custodes advoluti pedibus sanctorum, rogabant eos
 35 decedere, dicentes melius sibi esse mori pro eis quam divinæ virtuti obsistere, quæ eorum curam gerebat. Mane vero etiam ipse centurio cum principalibus viris festinus ad carcerem venit, rogans ut discederent, omnes, qui teneri videbantur. Dicebat enim domum

söguðu sér betra at deyja fyrir þeira skyld en guðligum mætti i moti standa, er þeira geymdi. Snemma um morgininn kom sialfr hundradshöfðinginn felms fullr ok adrir valldsmenn med honum til myrkvastofunnar, ok bad alla þa, er halldnir voru, brott fara frialsa, hvert er þeir villdu, sagdi sialfs sins herbergi hafa fallit af miklum landskialfta ok þar fyrir nockura sina þionustumenn [hina hærztu : dait hafa. Ok er hinir helgu fedr heyrdur þetta, gulldu þeir gudi þackir ok hurfu aptr til eydimerkrinnar, ok voru i einum stad eptir postolanna dæmi hafandi eitt hiarta ok eina önd.

En hinn gamli fadir Apollonius kendi þeim at þroaz hvers-¹⁰ dagliga at dygdunum en reka þegar brott i fyrstu fiandans umsatir, þær er hann flytr at hiartanu fyrir hæðiligar hugrenningar, ok tok sva til ordz: «Gyrdit höfud drekans, ok verdr þegar halfdaudr allr hans bolr eda bukr. Fyrir því bydr sialfr gud at gyrda höfud drekans², at þegar skiott i upphafi takim ver [eigi i hiarta varu³ 15 vid vondum ok hæðiligum hugrenningum, þvíat æ því sidr setiaz sionhverfingar hugskoziins i vorum hugrenningum eda vitum, sem þær ero i fyrstu orugligar uti læstar.» A þat minti hann ok, at annarr sigradi annan at dygdunum, en engi leti sik lægra verda at verkum eda verdleikum sinum nagrönnum. Þar af sagdi hann sva: «Vitid¹⁰ ydr þegar þroaz at kröptum, ef ydr er engi reiting⁴ vid heimsins

1 [*mgl. B.* 2 hoggormsins *B.* 3 [*tülf. B.* 4 *saal. B.*; ritning *A.*

suam terræmotu magno concidisse et electos quosque famulorum suorum peremisse. Sancti vero, his auditis, hymnum Deo laudesque cecinerunt, et regressi ad eremum erant in unum positi, secundum¹⁵ apostolorum exemplum, habentes animam unam et cor unum.

Pater autem senior docebat eos, ut quotidie proficerent in virtutibus, et insidias diaboli, quas per cogitationes inferret hominibus, in initiis statim retunderent. Sic enim aiebat: «Confringatur caput serpentis, et omne eius corpus emortuum reddetur. Ob hoc¹⁰ enim mandat nobis Deus observare caput serpentis, ut omnino statim ab initio nec recipiamus malas et sordidas cogitationes in corde nostro. Quanto ergo magis diffundi non convenit in sensibus nostris cogitationum phantasias, quas etiam ab initio recipi vetat?» Sed et illud monebat, ut in virtutibus alter alterum vincat, nec³⁵ patiatur se unusquisque inferiorem proximo suo fieri. Hinc autem dicebat: «Scietis vos proficere in virtutibus, si nulla vobis passio fuerit erga mundana desideria. Hoc enim est initium donorum

girndir, þvíat þat er upphaf guds giafa. En þott nockurr ydvarr þiggi þa miskunn, at hann göri takn eda iartegnir, geymi hann ok drambi eigi þar af eda upphæfiz i sinum hugrenningum, sem hann æ ðdrum ædri. Eigi skal hann ok þat ollum syna, at hann hafi þess hattar giðf þegit, ella glatar hann guds giðf ok þar með sialfum sér.»

Heilagr Apollonius hafði mikilliga miskunn þegit upp a fram-burd guds orða, sva sem ver reyndum at nockurum luta, en þo hafði hann miklu meiri miskunn þegit i framkvæmd verkanna, þvíat
 10 hvers er hann beiddi af gudi, þa odladiz hann æn dvöl. Utalligar vitranir birtuz honum. Nöckurn tima sæ hann i svefni uppsitiandi i postoligu samsæti i fullkomnum felagskap einn af ellrum bræðrum, þann er honum hafði lengi fylgt i haleitum lifnadi. Þessi helgi brodir hrosadi sik [eptir leift hafa a iardriki algervan erfingia guds giafa 1.
 15 En er hinn helgi Apollonius bad fyrir sér til guds, at hann hæfi hann upp til himneskrar hvíldar* með hinum brodurnum, feck hann þessi svör af sealfum gudi, at hann ætti litinn tima her overid 3, adr en utalligir mundu góraz eptirlikiarar hans lofsamliga lifs, «þviat fioldi folks ok mikill herr munka mun sannan gud
 20 gófga fyrir þinar fortaulur, at þu finnir þar fyrir við gud verduga ömbun þins tilgernings.» Þessir lutir gerduz, sva sem hann sæ
 1 [hafa eptir leift guds giafir B. 2 dyrdar B. 3 vmverinn(!) B.

Dei. Quod si etiam ad hoc venerit quis vestrum, ut et signa et mirabilia faciat, non extollatur pro hoc, neque in cogitatione sua
 25 erigatur tamquam ceteris prælatus, sed nec hoc ipsum hominibus debet ostendere, quod donum gratiæ huius acceperit, alioquin seducet se ipsum, et ipse decipietur et gratiam perdet.»

Habebat ergo hanc magnificam verbi Dei doctrinam, sicut et nos ipsi ex parte fructi sumus, sed et maiorem habebat in operibus
 30 gratiam, omne enim quidquid petisset a Deo, sine mora consequabatur; sed et revelationes ei plurimæ ostendebantur. Denique seniore[m] fratrem suum, qui et ipse in eremo defunctus est, cum quo plurimo tempore egerat vitam perfectam, vidit in somnis in sede apostolica residentem, atque unum ex ipsis effectum, hæreditatem sibi virtutum et gratiæ reliquisse. Cumque etiam pro semet ipso oraret, ut velocius eum Dominus assumeret et cum ipso sibi requiem præstaret in cælis, responsum est ei a Domino salvatore, parum adhuc temporis debere eum conversari, donec vitæ et con-

fyrir, þviat fioldi veralldarmanna ok munka af borgum ok bæium sottu til hans ladadir med lofsamligri læring eda allra hellz haleitri heims hafnan, ok innan eins manadar gerdu þeir eina mikilliga conventu med honum vid fiallit, er fyrr gatam ver, hafandi sameiginligt efni. Penna hinn himneska her, eda eigi sidr engiligan, 5 sam ver, segir sæll Jeronimus prestr, pryddan allzkonar kröptum. Engi þeira bar saurgan bunad, helldr birtuz þeir bædi at bunadi klædanna ok heilagleik huganna, nær sem ritningin minnir, at glediaz skuli þyrstandi eydimörk, þviat margir munu siaz synir hennar. Nu at hvoru at þessir lutir se af kristninni sagdir, þa 10 ero þeir þo fullkomliga fylldir ok framkomnir eptir frægd¹ frasnagarinnar i eydimörkum Egiptalandz; eda hveriar borgir snua sva morgum² til sannrar truar sem audnir Egiptalandz? Þviat sva margr lydr, sem borgirnar byggir, þvi nær mikill munkafioldi er nu i eydimörkunum. Ok þvi syniz mer, segir sæll Jeronimus 15 prestr, postolans sögn med þeim fylld, at þar sem meirr³ geisadi afgördin, þar nægdiz ok meirr³ miskunnin. Ofsadi ser meirr i Egiptalandi einnhvern tima uhrein skurdgoda göfgan⁴ en i hverium stad annarra, þviat þeir dyrkudu fyrrmeirr hunda ok apyniur,

1 frægn B. 2 lyð tilf. B. 3 mest B 4 villa B.

20

versationis eius plurimi æmulatores existant: populos namque ei plurimos credendos esse monachorum et exercitum quendam piorum, ut per hæc dignam pro talibus meritis remunerationem inueniat apud Deum. Hæc autem ut vidit, ita gesta sunt. Conuenerunt enim ex omni loco monachi, fama et doctrina eius in- 15 vitati, et præcipue exemplis eius quamplurimi sæculo abrenuntiantes, conventum quendam magnificum fecerunt apud eum in supra dicto montis loco, communem vitam mensæ unius unanimiter conservantes. Hunc ergo tamquam vere cælestem quendam et angelicum cernebamus exercitum in omnibus virtutibus adornatum. 20 Nullus sane in eis sordidis utebatur indumentis, sed splendore vestium pariter atque animorum nitebant, ita ut etiam, secundum scripturam, lætaretur eremus sitiens, et multi filii eius viderentur in deserto. Quæ quamvis de ecclesia dicta sint, tamen in Ægypti desertis hæc etiam historica relatione completa sunt. Ubi enim 25 tantæ per urbes multitudines veniunt ad salutem, quantas Ægypti deserta protulerunt? Quanti populi habentur in urbibus, tantæ pæne habentur in desertis multitudines monachorum. Unde mihi

sva ok unian eda önnur undr, ok kölludu þat kalkrist eda grasgud, sva sem ver námum af frasögn heilags fodur Apollonij, er hann skyrði ut fyrir oss tilstöður þeira bannsetta blotskapar með þessum hætti: Uxann trudu egipzkir menn einn tíma gud vera, af því at þeir aurdu með honum iðrdina ok fengu þar fyrir mat ok dryck. En af því vegsömudu þeir vatn ærinnar Nílar, at þat dögdi öll herud landzins; en fyrir því landit sialft, at þat var avaxtsamara en önnur lönd; en því hunda eda apyniur, sem fyrr var flutt, hverskonar gras eda eitthvat annat, at þeir hrosudu sik heilsulig
 10 hagfelli² þar fyrir fengit hafa a dögum [Pharaonis; þvíat hvat sem þa hefti eda hellt frá herferd³ Pharaonis, er hann fyrirforst, þa trudi þat hverr gud sinn, er hann hellt frá hans fylgd, ok sögdu sva: «Þetta var mér gud í dag, at ek drucknada eigi með fylgd Pharaonis.» Slik voru ord heilags Apollonii, er hann taladi við
 15 oss. En þó skyldumz ver miklu meirr at minnaz í ritningunni þeira dygdarfullu dæma, er hann drygdi í veran ok verki.

Einnhvern tíma var stridnockut milli tveggja þorpa þar í nand bygdum Apollonij, ok er þat var flutt fyrir honum, skundadi hann fyrir fridarins skyld til þessa fundar. En þeir voru fast-

10 1 avaxtarsamara B. 2 atfelli B. 3 [tilf. B.

videtur etiam apostoli dictum in eis esse completum: Quod ubi abundavit peccatum, ibi superabundavit gratia (Rom. 5). Abundavit enim aliquando immundus idolorum cultus in Ægypto, sicut in nullo umquam gentium. Canes enim et simias atque alia portenta
 25 venerati sunt. Allia quoque et cæpas, et nonnulla olerum Deos credebant, sicut ab ipso patre Apollonio narrante didicimus, causam enim nobis priscæ eorum superstitionis hoc modo exponente: Bovem quidem Deum crediderunt aliquando Ægyptii, pro eo quod per ipsum rura excolentes victum cibumque capiebant. Sed et
 30 aquam Nili, pro eo quod universas rigabat Ægypti regiones, venerantur. Colebant quoque et terram utpote uberiores ceteris terris. Canes etiam, ut supra diximus, et simias ac diversa herbarum genera atque olerum colebant, pro eo quod occasionem sibi salutis per hæc venisse opinabantur temporibus Pharaonis. Circa hæc
 35 enim singula occupatio eis exorta videbatur, cum ille patres nostros persequens submersus est, et unusquisque id, per quod occupari visus est, uti ne Pharaonem sequeretur, hoc sibi reputavit Deum, dicens: «Quia hoc mihi Deus fuit hodie, ut non sequerer Pharaonem,

halldir i sinni fyrirætlan ok hlyddu ecki æa hans rad eða fridsam-
ligar fortölur, mest af því at allr fíoldi folksins annarrar halfu
hafdi allt sitt traust ok trunad undir¹ ofum illvirkia eins, er oddr
ok æsir [var ufridarins². Ok er heilagr Apollonius ssa hann miok
motbarligan fridinum, mællti hann til illvirkians: «Heyr þu, vinr!
ef þu villdir hlyda mer, munda ek bidia gud minn, at hann fyrir-
leti þer þinar syndir.» En þegar hinn heyrdi þessi hans ord, dvaldi
hann ecki ok fell til fota hinum helga Apollonio ok bad hann
bidia fyrir ser til guds, ok taladi³ sialfr fyrir því folki, er honum
hafdi fylgt, ok feck sva gert, at allir hurfu med fridi heim, hverr
til sinna heimkynna. Ok er þeir voru i brottu, dvaldiz hann [med
guds manni⁴ ok beid sva hans fyrirheiz. En heilagr Apollonius
tok hann til fylgdar [med ser⁵ ok ferdadiz heim til munklifis sins.
Þvi næst beiddi hann hann betra lifnadinn ok bida⁶ med traustri
tru þolinmodliga guds miskunnar, þviat allir lutir ero mattuligir,
truanda manni. En a hinni fyrstu nott, er þeir svafu badir samt
i klaustrinu, syndiz þeim badum, sem þeir væri a himnum ok
stædi fyrir sealfs drottins domstoli. Þeir sia engla guds ok hans

¹ a B. ² [saal. B; allz ofridar A. ³ Med dette Ord begynder femte
Blad i C. ⁴ [saal. B, C; þar eptir A. ⁵ [við sik C. ⁶ bidia C. 20

et simul cum eo demergeret.» Hæc ergo erant verba sancti
Apollonii, quæ nobiscum loquebatur. Sed multo magis illa scribi
oportet, quæ in operibus et virtutibus habuit.

Post aliquantum temporis certamen erat de finibus inter duos
vicos. Hoc cum nuntiatum fuisset Apollonio, festinans descendit,
ad eos pacis gratia. Sed illi furore contentionis incensi nullo
genere ad pacis consilium flectebantur, maxime quod unius partis
populus plurimum fiduciæ in viribus cuiusdem latronis gerebat, qui
ipsius certaminis signifer videbatur. Hunc cum videret Apollonius
paci resistantem, dicit ad eum: «Si mihi, o amice, acquiescere
volueris ad pacem, rogabo Deum meum, et remittet tibi peccata
tua.» At ille cum audisset, nihil omnino distulit, sed genibus eius
provolutus supplicabat ei. Tunc deinde conversus ad turbas, quæ
eum secutæ fuerant, fecit omnes cum pace decedere. Quibus
secedentibus, ipse permansit cum homine Dei exspectans ab eo pro-
missum. Tunc vero Apollonius assumens eum, et cum ipse iter
agens ad monasterium, docebat eum mutare debere ordinem vitæ
et patienter a Deo quærere misericordiam et promissionem eius

helga menn varn herra vegsamanda¹; ok er þeir þottuz ok gud
 göfga þessa luti siandi, ræddi vars drottins rödd til þeira: «Þoat
 med liosi ok myrkri² se engi sameign, ok hinn odyggi hafi öngva³
 hluttekning med hreinlyndum⁴, þa veitiz [þer þo, Apolloni, þessa
 5 sama mannz, er þu batt fyrir⁵, hialp ok heilsa.» Ok er þeir höfdu
 i himneskri upphafning slíka luti seed ok heyrt um þat fram, er
 mannzins mælska fær fra [flutt, eda eyranu til hlytt⁶, -risu þeir
 upp af svefninum ok sögdu bræðrum fyrirburdinn. En allir undr-
 uduz einkar miok, er einn ok hinn sama fyrirburd flutti hvarr-
 10 tveggi. Fra þessu upp var illvirkinn⁷ med bræðrum ok nu heilagr,
 þviat hann skipti ollu sinu sidferdi til milldi ok meinleysis sva
 sem vordinn lamb or vargi. Fyllidiz med honum fulluliga⁸ forsögn⁹
 Ysaye, er hann tok sva til ordz: Vargar munu fædaz med lömb-
 um, oarga dyr ok uxi munu badir samt sediaz sadum. Ver sáam
 15 ok þar, segir sæll Jeronimus, blalenzka menn med munkalífnaði ok
 marga af þeim umfram gangandi adra munda i sidsamligri¹⁰ bind-

¹ saal. A, B, C. ² myrkrum B, C. ³ engan C. ⁴ rettlýndum B;
 trulýndum C. ⁵ [þo fyrir signadan Apollonium þessum sama manni B.

⁶ [sagt eda eyrat til heyrt B. ⁷ spellvirkinn B. ⁸ fylliliga B, C.

⁹ forspá B; fyrisaugun C. ¹⁰ sidlatligri B, C.

ex fide expectare, omnia enim possibilia dicebat esse credenti.
 Cumque noctis tempore simul in monasterio requievisset, per
 visum ambo vident se esse in cælis, et assistere ante tribunal
 Christi. Vident etiam angelos Dei et sanctos quosque adorantes
 15 Deum; et cum hæc videntes etiam ipsi adorassent Deum, vox
 Domini defertur ad eos, dicens: «Licet nulla sit communio luci et
 tenebris, nec sit aliqua portio fideli cum infideli, tamen donatur
 tibi salus istius, pro quo supplicasti, Apolloni.» Sed et alia multa
 cum audissent in cælesti visione positi, quæ neque sermo enarrare
 30 sufficit, neque auris audire, surrexerunt a somno, et quæ viderant
 fratribus indicarunt. Admiratio autem ingens esse cœpit, cum
 unum atque idem somnium uterque narraret. Permansit autem
 cum fratribus latro ille iam sanctus, vitam suam moresque ad
 omnem innocentiam pietatemque commutans tamquam in agnum
 35 conversus ex lupo, ut in eo plenissime compleri videretur prophetia
 Esaiæ dicentis: Lupi cum agnis pascentur, et leo et bos simul
 paleis vescuuntur. Vidimus ibi quosdam etiam gentis Æthiopum
 viros cum monachis viventes, et multos ex ceteris monachis in

endi ok krapti hugarins, sva at þeim syndiz fyllaz su ritning, er sva segir: Blaland mun til Kristz koma fyrir hans hendr¹.

Tiu bæir voru þeir, er a heidni helldu i nand bygðum heilags Apollonii. Þessir bölvudu blotmenn dyrkudu med [auskurligri² aftru einn diofulligan³ krapt. Musteri eitt mikitt attu þeir, ok⁴ stod þar i skurdgod, þat er þeir voru vanir at bera um akra sina til regns med ærslafullri oveniu, fylgdi þar þa allr fioldi folksins med sialfum hofprestunum. Sva barst⁴ at einn tima, er heilagr Apollonius ferdadiz med nokkura brædr, at veg hans veik þar [i nand⁵, er þeir baru þenna blotskap. Ok er hann sá þenna hinn¹⁰ vesla flok sva ærdan af uhreinum anda vefiaz a völlumum, þa aumkadi hann miok aftru þeira ok fell a bædi kne til bænar med akalli vars herra. Ok vid fyrstu bænarord batt⁶ hann sva alla þa, er med skurdgodit gengu, at þeir stodu sem iardfastir steinar, ok mattu hvergi or stad hræraz allan daginn i þeim heitazta⁷ solar¹⁵ hita, er þar kann verða, ok vissu eigi, hvadan þessi uhamingia hafði þeim at hendi⁸ boriz. Þa kölludu kennimenn þeira ok

1 ok bænir tilf. C. 2 saal. C; fyrirdæmdri A. 3 [diofuligri fyrir-
deming einn uvinarins B. 4 bar C. 5 [inn at C. 6 bant(!) B.
7 mesta B. 8 mgl. B, C.

observantia religionis et virtute animi præcellentes, ut et in ipsis compleri videretur scriptura, quæ dicit: Æthiopia præveniet manus eius Deo (Psalm. 67).

Erant aliquando in circuitu sancti Apollonii positi decem circiter gentilium vici, apud quos dæmoniaca superstitio summo studio²⁵ colebatur. Templum enim erat ibi amplissimum, atque in eo simulacrum, quod moris erat circumferri a sacerdotibus bacchantium ritu cum reliqua multitudine circumeuntibus, et quasi pro aquis pluvialibus profana mysteria peragentibus. Contigit autem sub eo tempore, quo huiusmodi ab eis orgia gerebantur, iter agere³⁰ beatum Apollonium per ipsa loca cum aliquantis fratribus. Et cum vidisset infelicium turbas quasi dæmone quodam agi baccharique per campos, miseratus errorem eorum, fixis genibus invocavit Dominum et salvatorem nostrum, et omnes eos, qui cærimoniis dæmoniacis agebantur, cum simulacro suo stare fecit immobiles,³⁵ ne progredi omnino usquam possent. Atque ita per totam diem rapidissimis adusti æstibus permanserunt, ignorantes unde eis hærere uno in loco immobiliter contigisset. Tunc sacerdotes eorum

sögdu nockurn kristinn mann Apollonium at nafni byggja nærmeirr eydimörkinni þesskonar¹ verdleiks, at haska mundi af von, ef hann helpi² þeim eigi. Vid þetta dreif at hvaðanæfa fiolmenni ok frettu eptir furdandi, hvi þetta undr sætti. Hinir hirdu vid ok sögduz³ eigi vita, en hafa þo frett af þessum helga fedr, «ok því beidum ver, at þer biddi⁴ hann bidia fyrir oss. [Enir tilkomnu⁴ svorudu ok sögdu þa rett inna, kvaduz seed hafa ferd hins helga fôdur þar i nand; freistudu þo fyrst at fulltingia þeim eptir fôngum, leida til yxn, ok hugdu sik⁵ dregit mundu fá skurdgodit. En er þat vard at engu rádi, sia þeir sik fiarlæga ollu fulltingi; göra nu erendreka til guds mannz ok hetu⁶ því, ef hann leysti þa af þessum böndum, at hann mundi ok fullkomliga af þeim leysa öll bönd villu ok vantru. En er hinum helga Apollonio var þetta sagt, for hann utan dvöl til motz við þa, ok badz fyrir til guds, ok urdu¹⁵ þegar allir lausir. En þeir gerdu gudi þackir ok toku retta tru. En skurdgodi því, er af tre var gert, köstudu þeir i elld; fylgdu sidan heilugum fedr Apollonio eptir postolanna dæmi hafandi einn hug ok eitt hiarta. Margir gerdu ok eptir þeira dæmum, fyrirletu

¹ vega ok tilf. B; verks ok C. ² saal. A, B, C. ³ kreft C.

²⁰ ⁴ [En þeir sem til komu C. ⁵ þaa C. ⁶ saal. B, C; hietu A.

dicebant, esse quendam Christianum in regionibus vicinæ eremi commanentem, Apollonium nomine, et ipsius esse hæc opera, qui nisi esset exoratus, sibi periculum permansurum. Ut autem ad rei tantæ miraculum convenerunt undique, qui audierant, et percontantes, quæ tanti causa existeret monstri, ignorare se penitus²⁵ fatebantur, suspicionem tamen dari sibi dicunt supradicti viri, quem et exorari pro se deposcunt. Tunc quidam ex illis, vere eos opinari aiunt; nam et vidisse se eum in illo itinere prætereuntem confirmabant, et tamen adhibere, quæ putabant prodesse, auxilia non morantur. Adducunt boves, quorum virtute videretur³⁰ posse moveri simulacrum. Sed cum nec sic quidem aliquid profecissent, omni auxilio frustrati, legatos ad hominem Dei mittunt, pollicentes, ut si eos resolverat his vinculis, pariter quoque erroris in eis vincula dissolveret. Hæc ubi nunciata sunt ei, sine mora descendit ad eos, et oratione sola ad Deum fusa omnes resolvit.³⁵ At illi sine dilatione unanimiter omnes confugiunt ad eum, salutari Deo nostro credentes et gratias referentes. Simulacrum vero, quod erat ligneum, continuo tradunt igni, ipsi autem secuti hominem

verolldina¹ en redur undir hans hönd. Margir ok eigi sidr fyrir frett ok frægd þessa takns toku kristiliga tru, sva at i ollum þeim herudum var nær hvarki eptir hof ne heidingi.

Þat er flutt enn i verkum heilags Apollonii, at einn tima hofz strid nockut milli tveggja manna, var annarr heidinn, en annarr kristinn. Foru her fram fylkingar hvarratveggja² herklæddra³. Þann tima kom at heilagr Apollonius⁴ ok eggjar hvarntveggja⁵ fast til fridarins. En nockurr af heidingium, sa er höfud ok upphaf var allz ofridarins, hardr madr ok heiptugr, kvad alldri skyldu fridinn fæz, medan lifit fylgdi honum. Þa sagdi¹⁰ heilagr⁶ Apollonius: «Verdi sva sem þu æsktir⁷, at her falli engi madr nema þu einn, ok verdi gröptr þinn vidrlikr⁸ þinum verdleikum, þat er eigi iðrd helldr giods kvidr ok annarra skogdyra. Mal hans verdr skiott at sannleik, þviat engi fell af [hvarigri halfu⁹ nema hann einn. En er þeir höfdu hann sandi ausit, hurfu þeir heim;¹⁵ um morgininn komu þeir til aptr ok fundu þa likamann af dyrum

¹ veralldliga ivasan (ivesan) *B*, *C*. ² hvarratveggju *B*, *C*. ³ herklæddar *B*; herklæddir *C*. ⁴ vivandi tilf. *C*. ⁵ hvaratveggju *B*, *C*. ⁶ sæll *B*, *C*. ⁷ mæltir *B*; æstir *C*. ⁸ likr *B*. ⁹ [sæl. *B*; hvarri halfu *A*; hvarigu liðu(!) *C*.²⁰

Dei atque edocti ab eo fidem Domini, ecclesiæ Dei sociati sunt. Plurimi vero ex ipsis cum ipso permanserunt, et etiam nunc in monasteriis degunt. Facti tamen huius mirabilis fama ubique diffusa est, et multi pro hoc ad fidem Domini convertebantur, ita ut in omnibus illis regionibus nullus iam pæne gentilium remanserit.¹⁵

Adhuc autem in gestis sancti Apollonii ferebatur hoc. Lis quodam tempore dicebatur exorta inter duos vicos, quorum unus christianus, alter gentilium fuit. Procedunt ex utraque armorum turbæ plurimæ. Accidit autem, ut sanctus Apollonius superveniret, cumque eos hortaretur ad pacem, quidam eorum, qui inter¹⁰ gentiles quasi caput erat et causa belli illius, homo truculentus et ferus, obsistebat ei vehementer, dicens, non se permittere fieri pacem usque ad mortem suam. Tunc ille: «Fiat, inquit, ut optas, nullus enim alius præter te perimetur; sed et mortuo congruum honori tuo tibi sepulcrum fiet, non terra, sed bestiarum ac vultu-¹⁵rum ventres.» Et continuo sermo eius efficitur verus, nullus enim alius ex utraque parte nisi solus ipse cecidit. Quem cum sub arena obruissent, mane regressi invenerunt corpus illius a bestiis effossum

uppdreginn, en sidan [uppgörvan af gíodum ok odrum hræfuglum ¹. Allir furdudu sva skiota framkvæmd guds mannz malsenda, snörur ² til sannrar truar ³ gerandi gudi þackir ok hans helga propheta ⁴ Apollonio.

⁵ Higi vil ek leyna ydr þeim fyrsta atburd, er górdiz þann tima, er hinn helgi Apollonius hof i hellinum bygd sina med fæm brædrum, at hinn ætta paschadag, þa er tidum var lokit i hellinum hatidliga, sem til heyrdi, var buit til bordz eptir fongum. En þat voru fair braudleifar ok þurrir vardir ⁵ med sallti ok kal ¹⁰ nöckut. Þa tok heilagr Apollonius sva til ordz vid þa brædr, er med honum voru: «Ef nöckur trua er med oss, ok seem ver sannir Kristz þionustumenn ⁶, þa bidi nu hverr sem einn, at gud gefi oss þa fædu, er fulluliga ⁷ heyri til þvilikri hatid.» En þeir svorudu ok sögdu sik yngri ok uædri, badu ⁸ hann helldr bidia, er ollum þeim ¹⁵ var fremri at verkum ok verdleikum. Heilagr Apollonius görir þat giarna, fellr þegar til bænar med allri gleði. Ok er brædr hofdu sagt amen at lyktadri bæninni, sia þeir fyrir hellisdryum

¹ [af gíodum upprifinn ok etinn af hræfuglum ok odrum illkykvendum *B.*

² snörur *B, C.*

³ tru *B, C.*

⁴ spamanne *C.*

⁵ ridnir *B.*

²⁰ ⁶ riddarar *C.* ⁷ fylliliga *B, C.* ⁸ saal. *B, C;* æsktu *A.*

laniatumque, atque a vulturibus devoratum. Cumque omnes admirationem habuissent, quod sermo hominis Dei ita fuisset impletus, conversi sunt omnes ad fidem salvatoris Domini, et Apollonium prophetam Dei prædicabant.

¹⁵ Sed et hoc nos non effugiat, quod ab eo primis adhuc diebus, quibus in spelunca habitare cum paucis fratribus cœperat, factum didicimus. Dies sanctus aderat Paschæ, et cum solemnitas vigiliarum sacramentorumque intra speluncam fuisset expleta, atque ex his quæ fuerant apud eos refectio pararetur, erant autem eis pauci ³⁰ tantummodo et sicci panes atque olera ex his quæ sale aspersa reponi apud eos solent, tum Apollonius fratres, qui secum erant, alloqui ita cœpit: «Si est in nobis fides, et vere fideles sumus famuli Christi, petat unusquisque nostrum a Deo, si quid quasi in die festo sumere libenter habet.» At illi ipsi potius, qui eos ætate ³⁵ et meritis præcelleret, hæc a Deo poscenda permittunt, semet ipsos inferiores huius gratiæ indicantes. Tum ille cum omni alacritate orationem fudit ad Deum; qua expleta, cum omnes respondissent amen, ecce repente ante fores speluncæ astare vident

uti vaveifliga¹ atkomna unga menn ok okunna. Þeir baru með ser sva mikinn nogleika allra þeira luta, er til fædzlufangs heyra, at engi þeira hafði sva marga luti ne mislika fyrr seed. Þess kyns epli voru þar, at alldri höfdu onnur þvilik hitz i ollum herudum Egiptalandz: vinber, fikiur ok netr², blalendzk epli, ok allt þetta fyrir timann, seimr ok sæti hunangs með mikilli nægd miolkr, nybakat braud undarlígs vitleika bæði heitt ok hreint. En þessir allir lutir³ voru þo sva sem utlendir eða af annarri borg komnir. Þeir ungu menn, er þessa luti höfdu þangat flutt, voru heimfusir, hurfu þegar brott, er þeir⁴ höfdu fyrir starfat fong-¹⁰ unum. Allir munkar með sialfum fedr Apollonio gerdu gudi þackir fyrir veitta velgerna og kendu hinar nykomnu vistir. Allzvalldandi drottinn drygdi sva þær vistir, at þær enduz allt fram um hvítadaga⁵, ok var hversdagliga með nægd þar af snætt. Vissu þeir því vist varn herra þeim þær til hatidarhaldzins sent hafa.¹⁵

Þat heyrðum vér enn, at brodir nockurr beisklundadr beiddiz af honum, at fyrir hans bæn veittiz honum litillætis kraptr ok hogværi. En eptir bænina undruduz allir þessa sama brodur hof-

¹ vaefliga(!) C. ² saal. B; hnetr C; ertr A. ³ atkomnir B, C.

⁴ brædr C. ⁵ ena helgu viku C.

homines quosdam sibi penitus ignotos, quique tam multas copias rerum omnium, quæ ad usus dumtaxat ciborum pertinent, detulerunt, ut neque tam multa, neque tam diversa, facile quisquam viderit. In quibus erant quædam, quæ omnino in Ægypti regionibus nunquam visa sunt, videlicet pomorum genera, et magnitudo¹⁵ incredibilis uvæ, nuces, ficus, mala quoque punica, et ante tempus omnia, favi atque mellis et lactis copia, et panes calidi et mundissimi, qui tamen peregrinæ esse viderentur provinciæ. Viri vero, qui hæc detulerant, statim ut tradiderunt, quasi festinanter ad eum, a quo missi fuerant, redire cupientes, mox discedunt. Tum ipsi²⁰ monachi gratias Domino referentes, ex his, quæ sibi fuerant delata, vesci cœperunt. Quorum copia tanta fuit, ut usque ad diem Pentecostem quotidie ministrata sufficerent; certi quod hæc sibi a Deo solemnitatis gratia missa sint.

Comperimus etiam hoc, quod quidam ex fratribus, cui deerat²⁵ humilitatis et mansuetudinis gratia, poposcit ab eo, ut peteret a Domino, ut et sibi donaretur hoc munus. Orante illo tanta in eum gratia mansuetudinis et humilitatis advenit, ut omnes fratres

semð ok hogværi, þekt ok þyðleika, þar sem hann var fyrir hvars-
tveggja andvani.

I Thebaida gördiz einn tíma úsaran mikit. Heradsbændr
hofdu frett af, at bræðr, þeir sem gudi þionudu með hinum helga
5 fedr Apollonio, lifdu löngum meirr við guds miskunn en mannliga
fædu. Ferduduz þeir með husfrur¹ sínar ok sonu a hans fund
beidandi bæði samt blezandar ok budarvarðar². En heilagr Apoll-
onius bauð fram bera utan ífasemð³ þær vistir, er bordbunadi
bræðra heyrdur til, ok gefa öllum gnogliga. En er þeir einir voru
10 eftir braudlaupar⁴, ok þó litlir, en hunginn helldz með folkinu, byðr
hann setja fram fyrir folkit þá þria vandlaupa, er eftir voru, ok
trautt var eins dags matr munkum, en helldr sialfr hondum til
himins ok mællti at öllum aheyrundum: «Mun eigi drottinligr
matr mega margfalda þessa luti? Sva segir heilagr andi: Eigi
15 mun vanta braud í vandlaupum þessum, þar til er ver sediumz
allir af nyium sædum⁵.» En eftir flestra manna sögn, þeira er við
voru ok vissu sannleik af, for þat samt, at fjóra manudr⁶ hvern

¹ husfreyiur C.

² saal. A, C; budarverðar B.

³ efatsemð C.

⁴ braudleifar C.

⁵ sædum C.

⁶ saal. C; manodr B; manni A.

30 stuperent de tranquillitate animi eius et modestia, in quo prius
nihil horum viderant.

Orta est aliquando fames apud Thebaidam. Scientes autem
habitatores terræ illius, quod monachi, qui cum Apollonio Domino
serviebant, frequenter etiam sine cibo per gratiam Domini pasce-
25 bantur, omnes simul cum uxoribus et filiis pergunt ad eum, cibum
simul benedictionemque poscentes. At ille nihil dubitans, proferre
cœpit ex his, quæ ad usum fratrum reposita erant, et dare singulis
copiose. Cum vero tres solæ panum sportæ remansissent, fames autem
populum vehementer urgeret, iubet proferri in medium sportas,
30 quæ solæ superfuerant, unius diei victum monachis præbituræ, et
in auditu totius populi, qui famis necessitate confluerat, elevatis
ad Deum manibus ait: «Numquid non valet manus Domini multi-
plicare hæc? Sic dicit spiritus sanctus: Non deficiet panis in
sportis his, donec satiemur omnes de frugibus novis.» Et ut
35 plurimi ex his, qui tunc in præsentī fuerant, confirmabant, quatuor
continuis mensibus nec cessatum est umquam erogari panis ex
sportis, neque deesse potuit aliquando.

eptir annan var braud borit fyrir alþydu, sem þurft beiddi, or laupunum, enda¹ kom þeim þó alldri fyrir enda.

Þess hattar iartegn sögdu þeir hann enn gert hafa annan tíma af hveiti ok vidsmiorvi. Vid þá krapta hræðiz² diofullinn til mikillar reidi i gegn honum, ok sagdi sva: «Hvart ertu Helias³ eda nockurr propheti³ eda postoli, er þu dirfiz slíka luti at gera?» Apollonius svaradi honum diarfliga ok mælti: «Hvat þá, voru prophetarnir⁴ eda guds postolar eigi menn, þeir sömu er oss selldu sína tru ok miskunn? Eda var þá gud nálægr, en nu fiarlægr? Almattigr gud, þá luti er hann ma, ma hann íafnan. En ef gud¹⁰ er sva godr, þu diofull, hvi ertu sva illr?» Þessa luti alla, er ver höfum her til flutt, heyrdum ver af helgum fedrum med fullkominni tru, ok þott þeira sögn se bædi sannlig ok merkilig, þá gördi gud þó enn stærri luti fyrir hans verdleika, sva at ver sam upp æ eiginligum augum. Þat sam ver, at fullir laupar af braudi¹⁵ voru þar bornir til auðs bordz, en er bordin voru skaurud ok buin med braudi ok allir menn mettir, þá urdu nær fullir þeir sömu laupar af leifum, [ok voru þó margir af saddir⁵.

¹ ok C. ² saal. C; reiddiz B; soddiz A. ³ propheta B; spamadr C.

⁴ spamennir C. ⁵ [tilf. C.

Similiter autem et alio tempore fecisse eum de frumenti et olei specie perhibebant. Quibus virtutibus motus diabolus dixisse ad eum fertur: «Numquid Helias es. tu, aut alius aliquis prophetarum vel apostolorum, quod hæc facere ausus es?» At ille respondens ei dixit: «Quid enim? Nonne et prophetæ et apostoli¹⁵ homines erant, qui nobis et fidem suam et gratiam tradiderunt? Aut tunc Deus præsens erat, nunc vero absens est? Absit: Deus omnipotens est, et quæ potest, semper potest. Si ergo Deus bonus est, tu, diabole, quare tam malus es?» Hæc, ut supra iam diximus, a senioribus viris religiosis et sanctis per eum gesta esse.²⁰ fida narratione comperimus. Et quamvis eorum fidelis sit habenda relatio, maiorum tamen fidem rerum per eum præstitit Dominus etiam hoc, quod nos ipsi oculis nostris inspeximus. Plenas enim sportas panibus deferri vidimus ad vacuas mensas, et cum replerentur panibus mensæ, atque ad omnem satietatem consumerentur,²⁵ plenæ nihilominus recolligebantur.

Aliud quoque, quod apud eum mirum vidimus, non silebo. Tres eramus nos fratres, qui ad eum venimus, et ecce longe adhuc

Yfir því hæfir ok eigi at þegia, er ek sa sialfr, segir sæll Jeronimus, ok heyrðak hardla undarligt. Ver vorum þrir i samt brædr, er til hans komum, ok er ver attum langt til munklifissins, runnu i mot oss munkar þeir, er þrim dögum fyrr höfdu heyrð 5 þann helga fôdur segia fyrir vara kvamu. Þeir sottu i mot oss med salmasöng, sva sem sidvenia þeira var til iafnan, er munkar sottu þa heim. Þeir vegsömudu oss sva miok, at þeir fellu allir til iardar, adr þeir mintuz til vár, tiadu sin i milli, birtu ok sögdu: «Þessir ero þeir brædrnir, er fadir Apollonius sagði oss af til- 10 kvomunni ok mællti: Eptir þria daga lidna munu .iii. brædr til var koma af Jorsolum.» Sumir þessarra brædra foru fyrir oss, en sumir eptir, en hvarirtveggiu sungu. Ok er ver nalgudumz miok sva til munklifissins, for ok iafnvel sialfr Apollonius ut i mot oss, þegar er hann heyrdi söng salmanna; ok iafnskiott er hann sá 15 oss, fell hann sialfr fyrri allr til iardar ok vegsamadi oss sva, ok er hann stod upp, minntiz hann til vor. En er bæn var lyktat, sem sidr munka er til, ok vær gengum inn i munklifit, þo hann sialfr fætr vara ok fyllði sva alla þa luti, er likams hvilld heyra til. Þessi sami var hans hattr vid alla tilkomandi menn. Allir 20 þeir munkar, er med honum voru, helldu þa veniu, at þeir kendu

nobis positus ab eius monasterio, occurrerunt nobis fratres, qui ab ipso ante triduum audierant de adventu nostro; occurrerunt autem nobis cum psalmis. Hoc enim est eis moris facere in adventu omnium monachorum. Et adorantes in facies suas usque ad terram, 25 osculabantur nos, atque ostendentes nos sibi invicem dicebant: «Isti sunt fratres, de quorum adventu ante triduum nobis pater Apollonius prædixerat, dicens, post triduum affuturos tres fratres de Jerosolymis venientes.» Alii vero ex fratribus præcedebant nos, alii sequebantur, utraque tamen turma psallebat. Ubi autem 30 appropinquare iam cœpimus, audita voce psalmi, etiam ipse sanctus Apollonius procedit in occursum. Et ut vidit nos, statim prior adoravit usque ad terram, et surgens osculo nos suscepit. Ubi autem ingressi sumus monasterium, oratione prius, ut moris est, data, pedes nostros propriis manibus lavit, et cetera quæ ad 35 requiem corporis pertinent adimplevit. Hæc autem ita facere ei mos erat omnibus adventantibus. Consuetudo autem erat apud eum, ut fratres qui cum ipso erant, non prius cibum sumerent, quam communionem Dominicam perciperent circa horam diei nonam,

alldri fyrr líkamligrar fædu, en þeir höfdu bergt höldi ok blóði
 vars herra Jesu Kristi nær noni dags, ok voru síðan stundum sva
 allt til kveldz heyrandi guds orð utan áfati með drottinligri kenn-
 ing ok verkanna framkvæmd. Þar eptir kendu þeir fædu ok fóru
 aptr í morkina, ok festu í minni guðligar ritningar, um alla
 nöttina¹ vakrliga stadfastir í guds lofi allt þar til er lioss dagr
 var. En sumir af þeim, þegar er þeir komu ofan af fiallinu nær
 noni dags toku sem hinir höld ok blóð vars herra ok hurfu þegar
 heim aptr, ok hlittu þessi einni hinna andligu fædu, ok létu þeir
 sva lengztum gert verða². En umfram allt annat var æ með
 þeim gleði ok fagnadr, ok sva mikill fagnadr, at umattuligt er, at
 slíkr mætti af nockurum dauðligum monnum hafaz nema með guds
 miskunn. Með öllu engi af þeim mátti nockurn tíma hrygg-
 hittaz, en ef einnhverr fannz færri en at veniu, þá fretti þegar
 faðir Apollonius, hver sók til væri³ hans hrygðar. Optliga ok, ef
 einnhverr bræðra villði leyna, þá sagði hann sialfr í augu upp,
 hvat í hiartanu hvarflaði, sva at hinn varð við at kennaz. Hann
 minnti ok æ ok sagði ofallit vera, at hrygð væri með þeim, er öll
 hialp ok heilsa var í guds valldi en von í himinríki. Hryggviz

¹ Her ender C. ² [giordu sva leingstum B. ³ helldi B.

20

et post hoc interdum sic usque ad vesperam permanebant, dum
 verbum Dei audientes, de mandatis Domini adimplendis sine inter-
 missione docebantur. Post hæc, iam cibo sumto, alii ipsorum ad
 eremum secedebant, per totam noctem scripturas divinas memoriter
 recolentes, alii in eodem loco ad quem convenerant permanebant,²⁵
 et usque ad lucem in hymnis et laudibus Dei pervigiles perdura-
 bant, sicut et ego ipse præsens vidi. Aliquantum vero ex ipsis circa
 horam nonam, cum descendissent de monte, percepta gratia Domini,
 statim discedebant solo hoc spiritali cibo contenti, et hoc faciebant
 per plurimos dies. Supra modum autem lætitia et gaudium inerat³⁰
 eis, et tanta exultatio, quanta haberi ab ullo hominum non possit
 in terris. Nullus in eis tristis omnino inveniebatur, sed et si ali-
 quis visus fuisset aliquantulum mœstior, statim pater Apollonius
 causam mœstitiæ perquirebat. Frequenter autem, etiam si aliquis
 occultare voluisset, ipse enuntiabat, quid lateret in corde, ita ut is³⁵
 qui patiebatur agnosceret. Monebat ergo eos dicens, non oportere
 prorsus inesse tristitiam his, quibus salus in Deo est et spes in
 regno cælorum. Tristentur, aiebat, Gentiles, et lugeant Judæi,

heidingjar, sagdi hann, ok grati gydingar, syti syndugir án aflati, er godfusir menn glediz. Nu ef þeir gera ser gledi, er iardliga luti elska af breyskligu efni ok fallvalltligu, fyrir hvi skulum ver eigi glediaz, er bidum med visri von eilifrar dyrdar? Eda minnir
 5 postolinn oss eigi æ ok segir sva: Fagni þer iafnan ok bidiz fyrir æn aflati, gerit gudi þackir i ollum lutum. En hverr madr mun makliga mega ordum inna miskunnarfulla mælsku hans kenningar? Ok því kann ek mik helldr heima, segir sæll Jeronimus, af þeim lutum þegia, en miott af miklu omerkiliga fram segia.

10 Marga hluti greindi heilagr fadir Apollonius fyrir oss enn leyniligarr bædi af bindendis skynsemd ok alvoru atferdissins, sva ok af gæzku gestrisni, en einna hellz baud hann, at tilkomandi brædr takim ver sem sialfs drottins tilkvomu. Er oss því bodit tilkomnum brædrum virding at veita ok drottinliga dyrkan, at i
 15 þeira kvomu er vis varð herra Jesu Kristz tilkvoma, þess er sva sagdi: Gestr var ek, ok toku þer vid mer. Menn synduz þeir at sonnu vera, er Abraham hofudfadir tok vid forðum, ok skildi hann gud med þeim. Stundum baud hann ok at neyda brædr til likamsins hvíldar utan villd soalfra þeira eptir dæmum heilags
 20 Loth, er med afi leiddi englana til sins heimilis ok huss. A þat

plangent sine cessatione peccatores, iusti vero lætentur. Nam si hi, qui terrena diligunt, super fragilibus et caducis rebus lætantur, nos qui tantæ gloriæ spem et æternitatis habemus expectionem, cur non omni exultatione lætemur? Aut non et apostolus nos ita monet dicens: Semper gaudete, sine intermissione orate, in omni-
 25 bus gratias agite. Sed quis possit doctrinam eius et verborum gratiam sufficienter exponere? Unde silere de his melius censeo, quam parum indigne proloqui.

Multa enim nobis beatus Apollonius etiam secretius de ratione abstinentiæ et conversationis integritate, multa etiam de hospita-
 30 litatis studio disserebat, et præcipiebat attentius, ut adventantes fratres quasi Domini suscipiamus adventum. Nam et adorari fratres adventantes propterea, inquit, traditio habetur, ut certum sit in adventu eorum adventum Domini Jesu haberi, qui dicit: Hospes fui, et suscepistis me. Sic enim et Abraham suscepit eos, qui homines
 35 quidem videbantur, Dominus autem in eis intelligebatur. Interdum autem etiam contra voluntatem cogere fratres ad corporalem requiem, sancti Lot exemplum proponebat, qui angelos vi compulsos

minnti hann ok, at brædr tæki hversdagliga holld ok blod [vars herra¹, ef sva mætti vera, ok sagdi því fiarrlæggra hvern almatkum gudi, sem hann neytti sialldnar slikum stormerkium, en því nalæggra, sem hann neytti optarr. Syniz sa sialfan hialparann herbergia, er hans holld ok blod ladar til sins hiarta, sem sialfr lausnarinn⁵ segir: Hverr er etr holld mitt ok dreekr blod mitt, hann er med mer, ok ek med honum. Veitiz ok, segir heilagr fadir Apollonius, munkum margfolld þolinmædi fyrir messunnar iduliga aminning i eptirdæmi drottinligrar pinu. I annan stad reiknar hverr sva [sin rad ok rædur heiman², at hann skuli eigi omakligr at standa¹⁰ gudligum stormerkium. Þat lagdi hann ok til, at truundum monnum veitiz þar af synda fyrirgefning.

Einkannliga minnti hann æ, at freadags föstur eda midvikudags væri med engu moti leysandi utan nockura mikla naudsyn, þvíat a midvikudaginn sætladiz hinn vesli Judas fyrir med herfi¹⁵ ligri hugrenning af vars herra solu, en a freadaginn var lausnarinn krossfestr. Syniz oss þadan af sa sannliga sekr krossfestingar eda þess versta sviks med Jude gudnidinginum, er föstu bindendi bregdr, nema full naudsyn banni³ a þeim tveim dögum. Þat let

1 [*saal. B*; fyrir h. altaris forn *A*. 2 [sitt rad *B*. 3 beri til *B*.²⁰

ad hospitium domus suæ perduxit. Sed et hoc monebat, ut, si fieri posset, quotidie monachi communicarent mysteriis Christi, ne forte, qui se longe facit ab his, longe fiat a Deo; qui autem frequentius hæc suscipit, frequentius ipsum videatur suscipere salvatorem, quia et ipse salvator ita dicit: Qui manducat carnem meam et bibit¹⁵ sanguinem meum, in me manet, et ego in eo. Sed et ipsa commemoratio Dominicæ passionis, cum assidue fit a monachis, plurimum utilitatis eis confert ad exemplum patientiæ. Sed et com-
monitio datur per hæc, ut studeat unusquisque ita semper paratus inveniri, ne indignus Dominicis mysteriis habeatur. Addebat autem¹⁰ his, quod etiam remissio peccatorum per hæc credentibus detur.

Ieiunia sane legitima, id est quarta et sexta feria, monebat non esse solvenda, nisi grandis aliqua necessitas fieret, quia quarta feria Judas de traditione Domini cogitaverat, et sexta feria crucifixus sit salvator. Videbitur ergo qui his diebus sine aliqua neces-¹⁵ sitate solvit statuta ieiunia, vel cum tradente tradere salvatorem, vel cum crucifigentibus crucifigere. Dicebat ergo, ut si forte in diebus prædictis supervenerit aliquis fratrum, si quidem ante horam

hann ok fylgia, ef nockurr brodir kynni til vár koma fyrr nefnda daga fyrir nontima, ok vili hann vegmodr mataz, þa baud hann at bua honum bord einum samt; en ef hann villdi þat eigi, þa kvad heilagur fadir hann eigi neydanda; þessi er sameiginleg skipan 1 þessa lutar. Hardla heilsmidliga hirti hann þa, er mikit hirda um hærferd höfudsins ok lettætislocka, sva ok hina eigi sidr, er halsinn raka eda hitt eitt göra, er fyrir manna augum megi metaz til hozanar eda hegomligrar hræsni; er þat vist, sagdi hann, at slikir leita lofs af monnum ok snua sinu sidlæti til synis, þar sem sialfar 10 fosturnar ætti med leynd at fremiaz, þviat sa sami gud, er ser þat, er i leynd er gert, gelldr opinberliga eilifa ömbun². En at þvi sem mer liz, þa þickiaz þessir ecki halldnir af hans vitni, ok þvi leita þeir milli manna birtaz ok opinberaz. Alla skynsemd varrar bindendi, brædr, skulum ver i leynd hafa, sva at lestir likamans 15 lemiz fyrir föstunni, en ver væntim æ meirr miskunnar guds en umerkiligs manna ordlofs.

Slika luti ok marga adra skyrdi heilagur fadir Apollonius ut fyrir oss alla viku i samt af munka sidferdi; ok er ver ferdudumz [fra hans 3, leiddi hann oss a veginn nockut sva fra munklifinu ok

10 1 setning B. 2 amban B. 3 [brott B.

nonam itineris causa velit reficere, ponendam ei esse mensam soli; quod si nolit, non eum esse cogendum, communis namque huius observantiæ traditio est. Culpabat sane valde eos, qui vel comam capitis nutriunt vel ferrum in collo circumferunt, vel aliquid tale, 15 quod ad sustentationem hominum fieri videatur, gerant. Certum est enim, inquit, quod isti ab hominibus laudem quærant et ostentationis causa hæc faciant, cum mandatum sit, etiam ieiunia ipsa in occulto esse celebranda, ut Deo soli sint cognita, qui videt quod in occulto fit, et reddit palam. Sed ut videtur, isti non sunt 20 contenti eius testimonio et remuneratione, qui videt in occulto, sed manifestari isti apud homines volunt. Omnis enim abstinentiæ ratio in occulto habenda est, et ut corpus ieiuniis fatigetur, et tamen non apud homines iactantia sed apud Deum retributio quærat.

35 Hæc et multa alia nobis de conversatione monachorum per totam disserens septimanam dierum, et fidem doctrinæ gestorum suorum auctoritate confirmans, ubi proficisci cœpimus ab eo, producens nos aliquantulum monebat, dicens: «Ante omnia, dilectissimi,

mællti: «Heyrit mik, hinir elskuligztu synir! hafit fyrir alla luti fram frid millum ydvar ok tvistriz eigi i sundr.» Eptir þat sneriz hann til brædra þeira, er oss höfdu ut leitt med honum ok sagdi til þeira: «Brædr! hverr ydvarr er lidugr at leida þa til nalægra munklifa?» Ok er nærr allir buduz fram til þeirar ferdar, valdi heilagf fadir Apollonius af þeim þria, þa er vissu vel at tala girzku ok ebresku, ok bædi kunnu hæverskliga stada heiti ok mergd munklifa, sva ok, ef naudsyn næmi, at endrbæta oss med fagrligum fortölum. Þar med baud hann þeim, at þeir hyrfi eigi fyrr heim, en ver hefdim kannat aull klaustr, þau sem ver villdim. En engi vinz til þess at hvaru at kanna aull. At skilnadi med godu orlofi gaf hann oss blezan med þessum ordum: «Blezi ydr drottinn gud af Syon, at þer siait, hverir godir lutir ero i Hierusalem a ollum dögum lifs ydvars.»

8. Trautt true ek ok því gleymanda', er ver heyrdum flutt af hinum helga fedr Ammone, ssaam ver ok þann stad, er hann hafdi bygðan i eydemörkinni. Nu er ver vorum brott farnir fra hybylum sæls Apollonij, hittu ver a þeim veg, er vendir til eydemerkrinnar, a skrid eins undarligs dreka; digrd hans var sem eins
i leynanda B.

pacem habetote inter vos et nolite ab invicem separari.» Tunc conversus ad fratres, qui simul cum eo producentes nos aderant, dixit: «Quis vestrum, fratres, promptus est deducere eos usque ad vicina patrum monasteria?» Et cum pæne omnes promptissime semet ipsos obtulissent et progredi nobiscum vellent, ipse sanctus pater Apollonius elegit ex omnibus tres, qui et græcam linguam et ægyptiam bene nossent, ut sicubi necessarium fuisset, interpretarentur nobis, quique et in colloctionibus suis ædificare nos possent. Mittens ergo eos nobiscum præcepit, ne prius a nobis discederent, quam omnes patres atque omnia, quæ vellemus, monasteria videremus; quamvis omnia circuire nemo sufficiat. Benedicens ergo nos dimisit, atque in hæc verba benedictionem dedit: «Benedicat vos Dominus ex Sion, et videatis quæ bona sunt Jerusalem omnibus diebus vitæ vestræ.»

8. *De Ammone.* Quæ audivimus de Ammone quodam sancto viro, cuius etiam locum in quo habitaverat vidimus in deserto, omittenda non credidi. Igitur digressi a beato Apollonio, cum progredieremur ad partem deserti contra meridianum, vidimus per

undarligs áss, er dreginn hefði verit eptir sandinum. Vid þessa syn urdu ver felagar miok ottaslegnir. En forunautar varir brædr hins heilaga Apollonij badu oss eigi hrædaz, heldr fylgia fram farveg drekans: «Munu þer þa sia, hvat truan ma, er ver deydum drek-
 5 ann, þviat ver brædr hofum marga dreka drepit, ok sva hyrnda¹ höggorma. Lesum ver sva ritad, at lausnare varr veitir matt þeim, er a hann trua, yfir at koma allan krapt höggorma ok haldreka ok eigi sidr uvinarins.» En þott þeir rædde slikt, ottudumz ver æ meirr ok meirr, at þvi er ek hygg, segir sæll Jeronimus, fyrir otru
 10 sakir ok buksins breyskleika; badum þa ganga rettan veg fram a leid, en fylgia eigi farveg drekans. Einn af þeim lystugliga gladr redz til drekans fundar, ok er hann kom til hellis drekans eigi langt þadan, kallade hann á oss, at vær færir [til fundar vid hann² ok sæim endalykt þeira vidskiptis. Þann tima rann moti
 15 oss brodir einn, sa er þar nærr atti klaustr, fyrirkvat³ oss ferdina; sagdi kvikvendit undarliga mikit, ok sagdi oss eigi bera mega hans oskurliga⁴ vidrlit, einna hellz af þvi at ver hefðim hvarki veni-
 ne natturu til slikrar synar, iatade hann brodirinn sialfan sik opt-

¹ saal. B; marga A. ² [tilf. B. ³ fyrirbaud B. ⁴ saal. B;
 20 oskyrligu A.

arenam vestigia tractus draconis ingentis, cuius tanta magnitudo apparebat, quasi trabes aliqua per arenam ducta videretur. Quod ut vidimus, ingenti terrore perculsi sumus. Fratres autem, qui nos deducebant, hortabantur nos nihil omnino formidare, sed magis
 25 fiduciam capere, et per vestigium sequi draconem: «Videbitis enim, inquiunt, quantum valeat fides, cum a nobis eum videritis extingui. Multos enim et dracones et angues et cornutas manibus nostris peremimus; sic enim scriptum legimus, quia credentibus in se
 30 omnem virtutem inimici.» Sed illis hæc dicentibus, nos præ infidelitatis fragilitate magis magisque metuebamus, et rogabamus eos, ne vellent sequi draconis vestigia, sed potius ut recto itinere pergeremus. Unus tamen ex ipsis alacritate impatiens insecutus est draconem, et cum non longe invenisset eius speluncam, clama-
 35 bat ad nos, ut iremus ad eum et videremus exitum rei. Quidam tamen ex fratribus occurrit nobis, qui in vicina eremo habebat monasterium, et prohibuit nos ire, dicens ingentis esse magnitudinis bestiam, nec posse nos visum eius aspectumque tolerare, præcipue

liga sét¹ hafa otruanliga digrd drekans, en kvat lengd hans mundu² a auka .xv. alnar³. Voru ver þadan fra audlattir. Hann skundade þa ferdinni fram eptir brodur hins heilaga Apollonij, þeim er gerdz hafde til draps vid drekan, ok bad hann med ollum blid-skap hverfa heim til sin. Hinn villde þat engum kosti, fyrr en⁴ drekinn var⁵ daudr. Hann kom litlu sidarr eptir oss ok kærde fast a kiarkleyse vart ok vantru.

Ferdudumz sidan allir samt til munklifiss þessa brodur, er oss baud heim, ok fengum þar hinar beztu vidtökur. Hann sagdi oss, at i þeim sama stad, er hann bygde, hafde verit einn⁶ madr heilagr, Ammon at nafni, ok lész vera hans lærisveinn; tiade hann utólulig takn varn herra veitt hafa fyrir hans verdleika, milli annarra hluta margra [innte hann⁷ þetta. Optliga komu til hins helga Ammonis illvirkjar ok baru brott görsamliga braud hans, þat er hann lengdi adr lif sitt med⁸. En er þeir ræntu guds⁹ mann nær hversdagliga þann veg, for heilagr Ammon til eyde-merkrinnar einn dag, ok hafde heim i fylgd med ser tva dreka udæmiliga mikla, ok baud þeim at geyma dyra, ef illvirkiana kynni

¹ saal. B; seed A.

² myklu B.

³ alnir B.

⁴ væri B.

⁵ brodirinn B.

⁶ [minti hann a B.

⁷ vid B.

⁸ 20

quia nihil tale in usu habuerimus videndi: se vero dicebat frequenter vidisse ipsam bestiam, cuius vastitas quidem incredibilis, longitudo vero in quindecim cubitis. Cumque nos ad locum dehortatus esset accedere, ipse properans, fratrem, qui illic nos operiebatur paratus ad perimendam bestiam, abstraxit secumque¹ revocavit, et nolentem discedere nisi extingueret eam, multa prece deflexit. Qui cum venisset ad nos, ignaviam nostram infidelitatemque redarguit.

Pervenientes autem nos ad cellulam fratris illius, qui nos rogaverat, cum multa dilectione ab eo suscepti requievimus. Ille² vero nobis narrabat, quod in illo loco, ubi ipse commanebat, quidam fuit vir sanctus, cuius ipse esset discipulus, Ammon nomine, per quem plurimas virtutes fecisset Dominus. Inter cetera igitur etiam hoc de eo narrabat. Frequenter, inquit, veniebant ad eum latrones, panem, quo solo vescebatur, auferentes ei, et si quid erat³ quod ad victum suum continentissimum repositum videbatur. Cumque frequenter ab his molestiam pateretur, quadam die processit ad eremum, et inde rediens duos dracones ingentes secum comitari

at bera. Illvirkiarnir koma þeptir veniu, verda varir vid vördu þrauskalldarins¹; bregdr þeim vid miok, ok fellu nidr nær sem halfdaudir ok vissu eeki til sin, löfdu hendrnar vid sidurnar. En heilagr husbondi Ammon geck ut skiott ok hitti þa hardla lim-
 5 laupa², reisti þa upp ok asakadi þanockut sva ok mællti: «Hugsit þer nu, hve miklu þer erot hardbriostare en dyrin, þau hlyda oss fyrir guds sakir, en þer ottiz hvarki gud ne lif hans þionustu-
 manna.» Leiddi hann þa [at hvaru³ inn i sitt herbergi ok bio þeim bord ok bad þa mataz. En þeir komuz vid þegar af ollu
 10 hiarta ok bættu sin afbrigdi sva skiott ok skörugliga⁴, at þeir urdu skambragdz⁵ hinum mörgum helgare, [er gamlir voro⁶ i guds þionustu. Þvi næst gerdu þeir slik takn ok kraptaverk sem hinn helgi Ammon, ok ödluduz þetta allt fyrir synda aflat ok örugga idran.

Annan tima eydde einn undarliga mikill dreki heradsbygd þar
 15 i nand hinum helga fedr Ammone ok drap fiolda mannz. Fyrir þa skyllð sottu þar herads bændr fund fyrr nefnds fodur ok badu hann af rada heradinu þessa meinvætti. En at þeir fengi því helldr heilags fódur miskunn, fluttu þeir þangat med ser son hiard-

1 þrausskialldarins B. 2 limhlaupna B. 3 [þo B. 4 skoruliga B.
 10 5 skamsbragds B. 6 [mgl. B.

iussit, atque ad ostium monasterii sui manere eis præcepit, ingres-
 sumque servare. Venientes ex more latrones vident qui essent
 custodes in limine, et ut viderunt dracones, exanimos et amentes
 effecti obmutuerunt et statim conciderunt. Quod ubi senior sensit,
 15 egressus invenit eos semineces, et accedens atque erigens increpa-
 bat eos, dicens: «Cernitis quantum vos duriores bestiis estis; illæ
 enim nobis propter Deum obediunt, vos autem nec Deum timetis,
 nec vitam servorum Dei inquietare erubescitis.» Verum tamen
 introducens eos in cellam, posuit eis mensam et iubet, ut percipe-
 20 rent cibum. Illi vero corde compuncti et ab omni mentis suæ
 immanitate conversi, multis, qui prius Domino servire cœperant,
 in brevi meliores fiunt. In tantum enim per pœnitentiam profe-
 cerunt, ut post non multum temporis etiam ipsi eadem facerent
 signa easdemque virtutes.

35 Alio præterea tempore immanissimo quodam dracone vicinas
 vastante regiones et plurimos perimente, venerunt habitatores loci
 illius ad supradictum patrem, orantes eum, ut de regionibus suis
 perimeret bestiam; simul etiam, ut ad misericordiam flecterent

reka nöckurs; hafde sveinninn fyrir eina samt syn drekans mist vitzins¹, en af eitrfullum hans blæstri var hann bæði blár ok bolginn ok at kominn dauda. En heilagr fadir Ammon fær þat fangarads, at hann smyrð sveininn med vidsmiðrvi, ok varð hann þegar heill, en het þeim ongu um drekans drap, kalladi ser þat miok um megn. Reis þo upp nockuru sidarr ok for til dreka-bælissins ok fell a bæde knein til bænar med akalli til vars herra. En drekinna flaug fram yfir hann iafnskiott ok guisti tönnum, en hvæsti med daudligum eitrbæstri. Heilagr Ammon ottadiz þetta ecki, sneriz i mot drekanum ok mællti: Jesus Kristr son 10 guds fyrirfare þer, sa er deyðde hinn mikla hval², þat er sialfan fiandann. En iafnskiott sem hinn helgi Ammon hafde þetta mællt, spio drekinna or ser upp eitrinu ollu ok fell nidr daudr, sprack sidan sundr i midiu. Eptir þat sömnuduz bændr saman furdande mikilleika taknsins ok iosu sandi dyrit fyrir uþefianar³ skyld, er af 15 stod, hiaveranda at hvaru helgum Ammone, þviat hvergi þordu þeir nær koma daudum drekanum honum fraveranda.

9. Var nockurr heilagr prest, er Copres⁴ het, sa er hafde sitt munklifi i sealfri eydemörkinni nær attrædr at alldre. Hann

¹ skynsins B. ² þelial B. ³ saal. B; olyfianar A. ⁴ Compos B. 10

senem, puerum quendam pastoris filium secum deferunt, qui solo visu draconis exterritus mente exciderat, et ab solo halitu bestiae exanimis portabatur ac turgens. Tunc ille puerum quidem perungens oleo, restituit sanum, semet ipsum vero ad necem draconis instigans, illis interim, quasi qui nihil eos posset iuvare, promittere 15 nihil voluit. Mature autem surgens abiit ad digressus bestiae, et fixit genua sua in terram deprecans Dominum. Tunc bestia cum ingenti impetu venire super eum coepit, teterrimis flatibus ac sibilis stridoribusque praemissis. At ille nihil horum metuens, conversus ad draconem dixit: «Perimat te Christus filius Dei, qui peremp- 20 turus est cetum magnum.» Et ubi haec senior dixit, statim dirissimus draco omne simul cum spiritu evomens venenum, disruptus crepuit medius. Cum autem convenissent finitimi habitatores, et cum facto miraculo obstupescerent, factoris vehementiam non ferentes, congregaverunt super eum arenae moles immensas, astante 25 tamen ibidem patre Ammone, quia nec sic quidem, cum mortua fuisset bestia, sine ipso appropinquare ei audebant.

9. De Coprete presbytero et patre Mutio. Erat quidam pres-

gerde margskonar krapta i heilsugiofum vid menn, græddi siuka en rak diöfla fra odum monnum, iafnvel gerde hann ok, sva at ver saam upp æa, marga dasamliga lute. Heilagr Copres vard gladr vid vara kvomu, minntiz til vor¹, þo fætr vara, beidde oss 5 bænar, sem sidr munka er til, fretti oss at, hverir lutir fremdiz af² verolddinni. Vær badum hann helldr segia oss nöckut af sinum verkum, fyrir hver er gud veitti honum sva mikla miskunn. Hann foryfdist þess ecki, tok þegar at segia af sialfs sins lifnade ok annarra heilagra fedra, þeira er fyrir honum höfdu verit, kvat 10 þa miklu göfugligri i ollum lutum verit hafa, [léz litil ein³ innt fa þeira fotspor, [ok mællti⁴: «Heyrit mik, hinir sætu synir, hugsit eigi minn litilleik vidlikan⁵ lifnade heilagra fedra.»

Var hinn virduligzti madr Mucius at nafni i þessarri eydemork fyrstr allra fedra. Sia sami Mucius synde oss ollum hialpsemdar 15 götu guds þionustu. Hinn fyrra lut æfe sinnar var hann heidinn ok höfdingi annarra illvirkia, hinn frægazti⁶ at utisetum ok allskonar odadum, en leidrettiz med þessum hætti, sem nu munu þer heyra. Einhveria nött⁷ er hann for at ræna meynunnu nockura

1 várr B. 2 i B. 3 [saal. B; en sik, ok liez eigi A. 4 [álf. B.
10 5 samlikan B. 6 frægsti B. 7 natt B.

byter, Copres nomine, in ipsa eremo habens monasterium, vir sanctus annorum circiter octoginta, et ipse multas virtutes faciens, languores curans, et efficiens sanitates, sed et dæmones fugans, et multa mirabilia faciens; ex quibus nonnulla etiam in nostri præ- 25 sentia effecit. Is ergo cum vidisset nos, et osculo salutasset, atque ex more post orationem etiam pedes lavisset, requirebat a nobis, quæ gererentur in sæculo. Nos autem rogabamus eum, ut ipse magis nobis de suis gestis aliqua narraret, et ex quibus actibus quibusve meritis Dominus ei tantam gratiam contulisset, exponeret. 30 At ille nihil dedignatus est, et suæ vitæ et priorum suorum narrare nobis ordinem cœpit, quos tamen longe illustriores fuisse perhibebat, seque ipsorum parva vix exempla sectari. Dicebat ergo: «Nihil magni est, o filioli, quod in nobis videtis, ad comparationem sanctorum patrum.»

35 Erat enim quidam ante nos vir nobilissimus, pater nomine Mutius. Hic fuit primus in hoc loco monachus, et in omni hac eremo viam salutis omnibus nobis primus ostendit. Hic autem primo gentilis fuit, latronum maximus et sepulcrorum violator,

med allzkonar [tækium, er þeim þiofunum voru bæði hellzti kunn ok kær¹, komz hann upp a husit, hugsandi um sidan fyrir ser, hvern veg vænaz munde at riufa riafrit, virdiz torsottlig miok framkvæmd starfsins, dvaldiz þar þo vid alla nottina. Ok er hann hugsade her um kostgæfliga², fellr a hann omegin, ok því næst svefn.⁵ I svefþinum sa hann koma at ser konungligan mann med virdu- ligum bunade. Draummadrinn mælti til hans: «Lett af nu um sidir manndrapum ok rans udadum, er þu hefir her til i stadi, en snu nu vökunum hedan af til himnesks hofsidar ok engiligrar þionustu, mun ek gera þik yfir þesskonar radasyslu³ hertoga ok¹⁰ höfðingia.» En er hann tok med þöckum þetta fyrirheit, var honum syndr mikill herr munka ok bodit at halda þar yfir höfðingskap. I þessu vaknar hann ok ser standa hia ser mey eina. Hon frettir eptir, hverr hann væri, eda hvadan hann væri, ok hvi hann væri þangat kominn. En hann vard okvædi vid ok svaradi¹⁵ ongu, beiddi hana [at hvaru⁴ visa ser til kirkiu. Guds ambatt skildi skiott, at hans var af gude vitiat, leidir hann til kirkiu ok feck prestum i hendr. Hann fell þegar til fota þeim ok bad þa

1 [klokskáp B. 2 med kostgæfligri astundan B. 3 syslu B. 4 [þo B.

30

atque in omnibus flagitiis opinatissimus; ad quem tali ex modo occasio salutis advenit. Nocte quadam ad domum cuiusdam virginis Deo sacratæ exspoliandi causa perrexit, cumque machinis quibusdam, quæ huiusmodi artificibus satis notæ sunt, domus eius tecta conscendisset, quærens quali arte vel quo aditu ad penetralia eius irreperet, difficultate perpetrandi operis innexus, plurimum¹⁵ noctis tempus in tectis positus sine ullo transegit effectum. Post multos vero animi conatus frustra adhibitos, veluti fessus somno opprimitur, et per visum assistere sibi videt quendam regio habitu fulgentem et dicentem: «Desine iam ab his flagitiis, et ab effusione humani sanguinis cessa, atque ab execrabilibus furtis ad laborem²⁰ religiosum converte vigilas, et suscipe cælestem angelicamque militiam, atque ex hoc iam animi virtutibus vive, et ego te huius militiæ ducem atque principem faciam.» At ille cum gratanter, quæ sibi offerebantur, audisset, ostenditur et exercitus monachorum. et principatum super eos iubetur tenere. In his evigilans astantem²⁵ videt sibi virginem, et requirentem, quis, aut unde, vel cur ille advenisset. At ille quasi amens effectus, nihil ei respondit, sed tantum ut ecclesiam sibi ostenderet, rogat. Illa vero cum intell-

skira sik ok skripta. Prestarnir furdudu, ef hann talade alvöru, vissu hann gerla hviætna sleginn verit¹. En hann tiade þeim stadfastliga [öruggleik sinnar truar², en þeir beiddu hann bæta þat, er hann hafde brotit, við gud. Hann æsti³ af þeim þar i mot einhveria aminning til örugdar sins efnis. Þeir gördur þat þegar, fengu honum i hond þriu vers fyrsta salltarasalms, ok badu hann þau hversdagliga hugleida. Hann dvaldiz .iii. daga sidan med þeim prestunum ok reiknade þesse þriu vers sid ok snemma, ok kvad þau mega þörf vinna til eilifrar hialpsemdar med guds full-
¹⁰ tinge. Þvís næst ferdadiz hann til eydemerkrinnar ok var þar hardla langan tima, sva at hann kende ongva fædu utan grasarætr, en badz fyrir nött ok dag med algerri idran.

Eptir þat for hann til fundar við þessa sömu presta, ok presentade þeim eigi at eins ord versanna helldr ok þar med fullkom-
¹⁵ liga framkvemd verkanna. Prestarnir furdudu, hversu skiott hann hafde a hendr tekiz ina beiskuztu bindende, ok beiddu hann dveliaz med ser, at þeir lærde hann enn innvirdiligar af gudligum ritningum. En at hinn helgi Mucius syndiz eigi ohlydinn, dvaldiz

¹ hafa verinn(!) B. ² [sina tru B. ³ eksti(!) B.

10

isset, esse in re aliquid operis divini, hominem perducit ad ecclesiam ac presbyteris offert. Ad quorum ille vestigia prouens, rogabat Christianum se fieri et illico sibi pœnitentiam dari. Presbyteri vero, qui cognoscebant virum hunc esse omnium flagitiorum principem, mirabantur, si hæc vera loqueretur. Et cum perse-
¹⁵ verantia sui fidem rei fecisset, monent eum, ut si hæc vellet, illa penitus omitteret. Dehinc cum religionis initia suscepisset, orat sibi præcepta dari, quibus viam salutis deberet incedere. At illi tres ei primi psalmi versiculos tradunt. Quibus ille diligenter consideratis, sufficere sibi ait eos ad viam salutis et scientiam pietatis.
³⁰ Tribusque diebus permanens apud eos, ad eremum proficiscitur, ubi plurimo tempore demoratus, et die et nocte in oratione cum lacrymis perdurans, cibum ex radicibus accipiebat herbarum.

Regressus autem ad ecclesiam, tres versiculos psalmi, quos a prebysteris perceperat, non solum verbis, sed et rebus atque operi-
³⁵ bus reddidit. Presbyteri vero mirabantur, quod subito conversus acerrimam statim ingerit sibi abstinentiam, et instruantes eum plenius divinis scripturis, hortabantur secum demorari. At ille ne videretur esse inobediens, unam apud eos exigens hebdomadam

hann með þeim viku eina, for síðan aptr til eydamerkrinnar, ok var þar .vii. ær i samt með allzkonar athallde. Almatigr gud veitti honum sva mikla miskunn her i mot, at hann hellt nær allar ritningar i minni utan bokar¹. Sunnudag at eins bergde hann braude ok með þeim hætte, at þa er hann stod upp af bæni⁵ sinui, fann hann braud yfir borde, þat er engi manna hafde þangat flutt, helldr hinn hæsti himnakonungr sent sinum vin. En er hann neytti þess með guds þöckum, sem verdugt var, vann honum sa snædingr þorf til sunnudags.

Heilagr Mucius af margri bindendi mæddr, þa er langr tími¹⁰ var hedað lídinn, gekk af morkinni ok eggjaðe mikinn mannfílda at sinu dæmi at fyrirlata² heimsins hegoma. Milli annarra manna gekk fram einn ungr drengr, sa er girntiz at geraz hans lærisveinn. En hinn helgi Mucius hafde fulluliga³ fengit honum munkaklæðnað með geitskinnzkufli ok kent honum reglunnar reison⁴. Getr þesse¹⁵ unge maðr heilags Mucij lærisveinn lítit, hve með mikilli vandvirkt ok athygli meistare hans Mucius gerði gropt ok alla umbuð utferðarinnar, [hvargi er⁵ kristnir menn onduduz. (Þa) mælti hann til heilags Mucij⁶: «Villde ek giarna, at þu græfir mik,

¹ bækr *B.*

² fyrirlita *B.*

³ fulluliga *B.*

⁴ reison *B.*¹⁰

⁵ [hvar sem *B.*

⁶ Mucium *B.*

rursus pergīt ad eremum, atque ibi per septem continuos annos in omni abstinētia degens, plenitudinē gratiæ consequitur a Deo, ita ut pæne omnes scripturas memoriter teneret. Panem vero Dominica tantum die sumebat, et hunc divinitus delatum Nam²⁵ cum oraret, surgens ab oratione inveniebat panem positum, quem nemo hominum detulerat. Hunc ubi cum gratiarum actione sumisset, sufficiebat usque ad alteram Dominicam diem.

Post multum vero temporis iterum regressus a deserto, exemplo abstinētiæ suæ quamplurimos ad imitationem sui invitavit; inter³⁰ quos accessit ad eum adolescens quidam, cupiens eius esse discipulus. Cui ille cum habitum monachorum, hoc est lebetam, et cucullam, ac melotem, quæ est caprina pellis, imposuisset, docere cum de ceteris monachorum institutionibus cœpit. Multa tamen cum sollicitudine curabat, sicubi Christianorum quis fuisset³⁵ defunctus, ut sepeliret eum. Quem cum vidisset adolescens ille discipulus suus summa cum diligentia mortuis indumenta aptantem, dicit ad eum: «Vellem, ut et me mortuum ita indueres ac sepelires,

meistare minn, þa er ek em daudr, ok hnystir sva um mik, sem nu gðrir þu.» Heilagr Mucius mælti: «Sva skal ek gera, son, ok sva nogliga skal ek at þer hnyssa, at þu segir sialfr, at þörf vinni².» Litlu sidarr andadiz þesse hinn unge brodir, kom þa fram forspá heilags födur Mucij med þessum hætti, at þa er heilagr fadir hafde at honum hlætt³ ollum megin hardla athugatsamliga, mælti hann, sva at allir heyrdur, þeir er vid voru: «Heyr þu sæti son! vinna þer þörf þessir lutir til graptarins, eda villtu enn, at ver leggim nockut til?» Hinn andadi hafdi hulda asionu⁴, er at
 10 var sveipat andlitinu, svaradi þo skyrt ok skilit at ollum aheyrundum: «Þörf vinnr nu, fadir, ok fylldir þu þat, er þu hafdir fyrir heitit.» Allir undruduz, þeir er vid voru þenna faheyrdas⁵ atburd, ok dadu⁶ hardla miok, sem verdugt var. En hinn helgi Mucius skundade aptr til eydemerkrinnar, þegar er hann hafde grafit hinn
 15 unga mann, flyiande ok undan hneigiandi hræsninni.

Enn barst sva at einn tima, at heilagr Mucius for af morkinni at vitia þeira brædra, er hann hafde lærda. Ok med því at einn af þeim læ á nástram, var honum vitrat af gudi, at sia munde⁷ frammlida. En komit var at kveldi dagsins. Heilagr

20 1 man B. 2 vinnr B. 3 hnysst B. 4 asianona B. 5 tilf. B.
 6 saal. B; badu A. 7 myndi B.

magister.» At ille ait: «Ita faciam, fili mi, et tam copiose te induam, donec dicas Sufficit.» Post non multum vero temporis defunctus est adolescens, et prædictus sermo completur. Cum enim
 25 plurima ei circumdedisset indumenta, ait ad eum coram omnibus: «Sufficiunt tibi hæc ad sepulturam, filiule, an adhuc vis, ut aliquid addamus?» Tunc defunctus vocem cunctis audientibus emisit, obvelata iam facie vultuque constricto, et dixit: «Sufficit, pater, implesti quod promiseras.» Obstupuerunt autem, qui præsentibus
 30 erant, et admirati sunt valde super tam mirabili facto eius. At ille, sepulto adolescente, continuo ad eremum rediit, summo studio iactantiam declinans.

Quodam autem tempore iterum de eremo venit ad visitandos fratres, quos ipse instituerat. Et cum quidam ex eis in extremis
 35 ageret, revelatum est ei a Deo, quod esset moriturus. Hora autem iam erat ad vesperam declinans; festinabat ergo, ut cum videre posset. Vicus autem, ubi decumbebat æger, longo adhuc aberat spatio, et nolens noctu introire vicum, simul et salvatoris sermonem

Mucius skundadi þa miok ferdinni ok villde sia hinn siuka. Bærrinn var miok fiarri, sa er hinn siuki hvildi i. En heilagr Mucius villdi eigi ganga a nottina til bæiarins, hugsadi ok med ser þat sama mál, er sialfr lausnarenn talar sva: «Gangit, medan þer hafit lios, at eigi taki ydr myrkr, þviat eigi stakar hverr er i liose gengr.» Nu sa heilagr Mucius setiaz solina ok mællti til hennar: «I nafni drottins vars Jesus Kristz, stattu skamma stund i veg þinum ok bid min, þar til er ek kem til bæiarins.» Solin hafde sum sva setz i siainn, en sumt hiolet stod i sama stad, þar til er heilagr madr náde til bæiarins. Þetta vard þegar opinbert ok augliost aullum þeim, er vid voru, þviat þeir stodu ok stördur¹ upp æa dvalsamligt setr solarinnar, furdudu allir ok undruduz, hvat a mundi l[ei]ta², er solin geck eigi i ægi a sva mörgum dagstundum. En er þeir sæ helgan guds mann Mucium kominn af mörkinni, frettu þeir hann eptir, hvi gegndi nyiung solargangsins. En hann³ andsvarar þeim sva: «Mune þer eigi vars herra mál, þat er sva segir, ef þer hefdit sva megna tru sem mustardz korn, munde þer gera meire lute þeim⁴. Ok er þeir skildu fyrir hans tru solina stadit hafa, urdu þeir miok ottafullir, ok gerduz þegar margir af þeim hans lærisveinar ok fylgdu honum sidan. En er⁵

1 stirdu B. 2 mgl. B. 3 myndi B. 4 þessum B.

intra semet ipsum meditans, quo dixit: Ambulate, dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant, et, qui ambulat in luce, non offendit. Et cum videret iam solem demergi, ait ad eum: «In nomine Domini nostri Jesu Christi sta paulisper in itinere tuo, et exspecta me, donec ad vicum perveniam.» At ille, cum aliqua iam mergi cœpisset ex parte, restitit, nec prius occubuit. quam homo Dei perveniret ad vicum. Hoc autem manifestum factum est omnibus illis, qui ibidem consistebant. Stantes enim et intuentes moras solis in occasum, mirabantur omnes, quid sibi³⁰ vellet hoc, quod tot horis in occasum suum non descenderet sol. Videntes autem patrem Mutium de eremo venientem, quærebant ab eo, quid hoc eßet signi, quod ostenderat sol. At ille respondit eis: «Non meministis vocem Domini et salvatoris nostri dicentem: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, maiora horum signa³⁵ facietis.» At illi, cum intellexissent ad eius fidem solem stetisse, timore magno exterriti sunt, plurimique eorum iunxerunt se ei discipulos et sequi eum cœperunt. Cum autem ingressus fuisset

heilagr Mucius kom i þat herbergi, er brodirinn læ i, sa er heilagr fadir hafde til ferdaz, ok hitti hann andadan, badz hann fyrir ok geck sidan at sænginni ok minntiz til hins andada, ok mælti: «Heyr þu brodir, hvart hefir þu meire girnd at fara brott af ver-
 5 olldinni ok vera med Kriste eda dveliaz med oss i verolldinni?» En brodirinn tok þegar til lifsanda ok settiz upp ok svarar: «Heyr þu fadir, hvat kallar þu mik aptr, betra er mer at hverfa i brott or heiminum ok vera med Kriste, þviat mik helldr enge naudr til at vera lengr i likamanum.» Heilagr Mucius mælti þa:
 10 «Sof þu i guds fride, son, ok bid fyrir mer.» Brodirinn hneigðiz i [hvilunni aptr at hægindinu] ok sofnade sva til guds. En allir, þeir er vid voru, undrudu ok sögdu: «Sannliga er þesse guds madr.» Þvi næst klæddi heilagr Mucius hinn unga brodur hardla somasamliga eptir veniu sinni ok vakti alla nattina i guds lofi, en
 15 grof at morni.

Heilagr Mucius hitti enn einn tima annan krankan brodur; hann sa, ath þesse tok torvelliga hvilld andlazins ok sakadz miok af eiginligri samvitzku ok mælti til hans: «Heyr þu, son, hvi ertu obuinn til þinnar algerve? ek se med þer eiginligan akiærara
 20 oþrifnadar sealfs þins samvizku.» Brodirinn mælti: «Beide ek
 1 [hviluna aptr *B.* 2 [saal. *B.* allt til morgins *A.* 3 fyrir sakir *tilf. B.*

domum illius fratris, pro quo festinaverat, et invenisset eum iam defunctum, oratione facta, accedens ad lectum, osculatus est eum et ait: «Quid magis desiderii habes, frater, abire et esse cum
 25 Christo, an permanere in carne?» Tunc ille, recuperato spiritu, paululum resedit et ait ad eum: «Quid me revocas pater? melius est mihi redire et esse cum Christo, permanere autem in carne, mihi necessarium non est.» Cui pater Mutius: «Dormi ergo, in-
 quit, in pace, fili, et ora pro me.» At ille continuo reclinans se
 30 in lecto, dormivit. Hi autem qui aderant, obstupuerunt, dicentes: «Vere Dei homo est hic.» Tunc ille induit adolescentem, ut sibi moris erat, satis decore, et totam noctem psalmis hymnisque per-
 vigilem ducens, honeste iuvenem tradidit sepulture.

Alium autem fratrem cum visitasset decumbentem, ubi vidit
 35 eum quietem mortis difficulter accipere et graviter conscientiae suae metu redargui, ait ad eum: «Cur imparatus es, fili, ad profectionem tuam? Accusatrix, ut video, ignaviae tuae tecum pergit consci-
 entia.» Tunc ille exorabat eum dicens: «Obsecro te, pater, intercede

pik, fadir, bid fyrir mer til guds, at hann liae mer leidrettu tima, a hverium er ek mega bæta syndir: mins leidelega lifnadar.» Heilagr Mucius mællti: «Beidir þu nu hit fyrsta fresta, er lokit er lifstundunum? Hvat gerdir þu adr a ollum þinum lifðögum? Mattir þu eigi græða þin synda sár eptir villd? Iokt æ [fular 5 odadir² med nyium ovenium.» Brodirinn bad med mikilli stadfesti hins sama. Heilagr Mucius mællti þa um sidir: «Ef þu heitr at leggja eigi löst a löst ofan, eða lyti a lyte, þa mun ek gud fyrir þer bidia, þviat hann er godr ok þolinmodr ok vill giarna lia þer lifsins lengd, at þu leidrettis.» Ok þegar er heilagr Mucius [hafdi 10 nockura hrid bedit fyrir honum³ til guds, reis hann upp af bæn-inni ok sagdi til brodurins: «Se her, þriu ár veitti varr herra þer til leidrettu, ef þu villdir af ollum hug idraz þinna annmarka.» Tok sidan i hond honum ok reisti hann upp heilan af reckiunni. En munkrinn fylgde þegar hinum helga Mucio til eydemerkrinnar. 15 Ok er lidin voru .iij. ár, kallade heilagr Mucius munkinn aptr i þann sama stad, er hann hafde hann uppreistan, ok nu nær sem engill af manni gervan fyrir gudi, sva at allir furdudu hans algerve. En er mikill fiólde brædra var samt kominn, setti hann þenna munk mitt framm a motid ok hof af honum efni orðræðunnar ok 20

1 lyti B. 2 [udadir fornar B. 3 [bediz fyrir B.

pro me apud Deum, ut mihi parvi temporis spatium largiatur, quo possim emendare vitam meam.» At illo dixit ad eum: «Nunc spatium pœnitentiæ requiris, ubi vitæ tempus implesti. Quid faciebas in omni hoc vitæ tuæ tempore? Non potuisti vulnera 25 tua curare? Quin immo et recentiora semper addebas.» At ille cum permaneret exorans, ait ad eum senex: «Si ultra non addas malis tuis mala, orabimus pro te Deum; bonus est enim et patiens, et indulget tibi parum aliquid temporis vitæ, ut omnia debita tua persolvas.» Et cum post hæc orasset Deum, surgens de oratione 30 ait ad eum: «Ecce tres annos Dominus tibi concessit in hac vita; tantum, ut ex animo ad pœnitentiam convertaris.» Et apprehensa manu eius elevavit eum de lecto. At ille surgens, sine aliqua dilatione secutus est eum in desertum. Et ubi completi sunt tres anni, revocabat eum ad locum, unde eum assumserat, iam non 35 quasi hominem, sed quasi angelum ex homine Deo consignans, ita ut omnes mirarentur de conversatione eius. Cumque convenissent ad eum fratres plurimi, statuit eum in medio, atque ex ipso

predicade alla nottina af idranar avöxtum ok algerleik athæfissins. En sva sem leid predicanen¹, sva syfiade brodurinn smam ok smam, þar til er hann andadiz af ut. En heilagr Mucius lyktadi², sem hann var vanr, liksöng hans ok [grepti, enda³ skundar sidan, aptr til eydemerkrinnar.

Heilagr Copres prestur sagdi ok sva, at optliga vod guds madr Mucius yfir hina miklu Nil, sva at honum tok [i kne⁴.

Fyrsta tima sinnar snuningar, er heilagr Mucius hafdi eina viku fastat i eydemorkinni, rann i mot honum madr med vatn ok vistir, ok bad hann kenna þau föng, er af himni voru til hans flutt. Annat sinn sa hann standa hia ser uhreinan anda; fiande hrosade fyrir honum utalligum fehirðzlum, þeim er Pharao konungr hafde fordum attar ok nu lagu nidre æ marabotnum. Fader Mucius er flutt, at sva hafe sagt ok svarat: «See fe þitt med þer, fiande, i eilifri fyrirdæmingu.» Slika lute⁵ ok adra þeim lika virdiz varr herra at veita fyrir födur Mucij verdleika.

Margir voru ok adrir merkiligir fedr oss fyrr, segir heilagr Copres, hveria er heimrinn var overdr med ser at hafa; þeir gerdu allzkonar takn ok iartegnir; eda hvat undriz þer, þott ver litils

¹⁰ 1 predikaninni *B.* 2 merkiliga *tílf. B.* 3 [greftri, en *B.* 4 [vel til kne *B.* 5 sem nu hafi þer heyrd *tílf. B.*

materiam sumens, per totam noctem doctrinam de fructibus pœnitentiæ et conversionis eius produxit ad fratres. Ipso vero sermonem faciente, quasi dormire frater ille cœpit paululum, et
²⁵ continuo in perpetuum quievit. Tunc facta oratione super eum, et omnibus, quæ ad sepulturam pertinent, ex more completis, ad eremum properanter abscedit.

Frequenter autem et Nilum fluvium hunc immanem pedibus transivit aquam usque ad genua habens.

³⁰ Primo adhuc tempore conversionis suæ, cum esset in eremo et hebdomadam ieiunasset, aiunt, occurrissæ ei hominem in deserto, habentem panes et aquam, qui exhortatus est eum accipere cibum, qui de cœlo ei fuerat destinatus. In alio quoque tempore dæmon assistens, thesauros auri plurimos, quos Pharaonis fuisse per-
³⁵ hibebat, ostendit ei sub terram demersos. Cui respondisse fertur pater Mutius: «Pecunia tua tecum sit in interitum et perditionem.» Hæc ergo et his similia plurima effecit per eum Dominus.

Sed et alii nihilominus fuerunt ante nos multi patres, quorum

hattar menn gerim sma lute eina grædande hallta menn ok blinda, þat er læknar geta iafnan vel gert med sinni list.

Sva bar til, segir sæll Jeroninus, þa er hinn helgi Copres tiade slíka lute, at einum vorra brædra leiddiz lengd framburðarins ok tortrygde nockut sögn prestzins, at hann syfiade, ok i omeginsdurinum sa hann bok gullstöfum ritada: millum handa hins helga prestz Copris, ok taldi hann þar af hvert ord sinnar aminningar; þar med sa hann mann standa hia ser virduligan asyndar², en biartan at bunade, sa mællti til hans [hardla beiskliga³: «Pu tortryggvi madr, hvat himir þu, en heyrir eigi innvirduliga þessa heilags mannz ord. Brodirinn skelfdr vaknar skiott ok segir oss a latínu þegar a launungu inniliga allan atburdinn.

Medan þessir lutir görduz, segir sæll Jeronimus, saam ver heradskarll nockurn, er geck at dyrunum med trog eitt, er fullt var af sande. Hann beid þar til þess, er heilagr Copres hafdi lyktad sinu erinde. Ver frottum eptir prestinn, hvat heradskarlinn villde, sa er æa troginu heilt. Heilagr Copres svarar: «Heyrit þer, synir, trautt byriar oss ydr slíka lute at tia, at ver synimz eigi

1 ritna B. 2 at asion B. 3 [tilf. B.

præsentia dignus non fuit mundus, signa cælestia et prodigia facientes. Quid ergo miramini, si nos parvi homines parva faciamus, claudos et cæcos curantes, quod et medici ex arte facere possunt?

Et cum hæc nobis senex Copres enarraret, unus ex fratribus nostris, quasi incredulitate eorum, quæ dicebantur, tædiare cœpit et præ tædio dormire. Cumque somno fuisset oppressus, vidit per visum librum aureis litteris scriptum in manibus senis Copretis, ex quo narratio eius deduci videbatur, et assistentem quendam clarissimi aspectus virum, canitie venerandum, comminatione sibi magna dicentem: «Cur non audis intente quæ recitantur, sed incredulus dormitas?» At ille conturbatus evigilat, et statim nobis secretius latino sermone quæ viderat enarrabat.

Inter hæc autem vidimus rusticanum quendam accessisse ad ostium senis, habentem vas arena plenum, et expectantem, donec senex sermonem suæ narrationis expleret. Nos autem videntes cum, interrogavimus presbyterum, quid sibi vellet rusticanus ille stans et arenam tenens in vase. Respondit ad nos senior, dicens: «Non quidem oportebat me, o filioli, hoc vobis prodere, ne vide-

dyrkaz af guds gernninge, ok fyrirfariz aaúke vars erfíðiss; en þo þviat þer hafit hígat langan veg sottan, þa nenni ek eigi undan draga vars drottins verk ydvarre nytsemd ok naúdsyn at inna, þau er hann vinnr fyrir oss þo at oúvrduga.»

5 Iord herads þessa her hia oss var [oavaxtsóm, þurlent², sva at vinnumennirnir hellduz varla [víð af kostzins áauka³, lágu madkar nðekurir í ðxunum uppi, þeir er eyddu avextinum. Akrkarllarnir aller voru heidnir. En er ver höfðum kent þeim kristiliga tru, komu þeir til vor ok badu oss bidia fyrir sæðum þeira. Ver
10 hetum þeim bæninni, en badum tru þeira öðlaz avðxtinn. Þeir söfnudu þa saman sandinum undan fotum oss ok fylldu fyrir skaut sin, fellu framm fyrir oss ok badu oss blezanar⁴ í guds nafni. Ek mællta til þeira: «Þetta verði ydr eptir tru ydvarre.» Bændrnir baru þa brott sandinn ok blendu⁵ víð sádkornit, en seru⁶ síðan,
15 ok fengu sva mikinn avðxt, at alldrigi gallt Egiptalandz iord þvilikan. Nu er sa síðr bondanna síðan at sækia oss heim tysvar a tveim misserum ok bida⁷ æ hins sama.

1 at tilf. B. 2 [ofríö, sum þurrlend B. 3 [af kostarins avexti B
4 bleza B. 5 blondudu B. 6 sadu B. 7 rettet; bídí A; bídí B.

20 amur in Dei opere gloriari, et merces laboris nostri pereat; tamen pro ædificatione vestra et utilitate, qui tam longo itinere venistis ad me, non patiar etiam hoc abscondi a vobis, sed enarrabo opera Domini, quæ dignatus est implere per nos.»

Terra regionis huius, quæ in vicino nobis posita colitur, sterilis
25 valde et infructuosa fuit ita, ut si quando a colentibus semina ex necessitate suscepit, duplicata vix redderet; vermes enim quidam nascebantur in ipsis germinum culmis, et ascendentem segetem succidebant. Erant enim agricolæ loci ipsius gentiles. Hos cum docuíssemus Deum credere et fidem Christi recipere, christiani
30 iam facti veniunt ad nos, rogantes ut oraremus Dominum pro segetibus ipsorum. Et cum diceremus eis, nos quidem oraturos, sed fidem ipsorum requiri apud Deum, quæ hoc percipere mereatur; illi ex arena hac, quæ calcatur a nobis, sinus suos replentes obtulerunt nobis rogantes, ut in nomine Domini benediceremus. Et
35 ego aio ad eos: «Secundum fidem vestram fiat vobis.» Tunc illi auferentes arenam secum, miscuerunt seminibus, quæ seminaturi erant, et sparserunt per agros suos, et tantum fructum collegerunt, quantum nulla usquam potuit Ægypti terra colligere. Ex eo ergo

Eigi mun ek ok undan draga vid ydr þat, er drottinn veitte mer sins signada nafns til dyrdar. Þat barz at einn tíma, er ek for ofan til borgarinnar, at ek hitta þar einn villumann meistara Manicheorum, hann sveik fiölda folks. Ek hafda vid hann langt ordastrid, en er ek feck hann eigi med einum samt ordum sigr, at ne saman rekit, þviat hann var hardla ordslægr, þa ottudumz ek efaz mundu tru folksins, ef vid skildim sva, at hann væri sem efri¹ i ockrum vidskiptum; þa bad ek gera bál mikit a midiu stræti borgarinnar, ok gengim² vid badir inn i elldinn; visse þa sidan allir þess tru sanna, er obrunninn kæmi³ þáþan. Þesse raun likade¹⁰ vel lydnum. Var iafnskiott slegit elldi i eitt mikit bál. Þvi næst tok ek at draga Manicheum med⁴ mer til elldzins. Manicheus mællti þa: «Eigi sva, eigi sva, sagdi hann, helldr gangi sitt sinn hvarr ockarr, ok gack þu fyrr, er fant þenna leik.» Ek gerda þa, sagdi hinn sæli Copres prestr, krossmark fyrir mer, ok geck ek¹⁵ sidan þruggr framm i midian elldinn ok logann. En elldrinn flyde þegar tvo vega ut ifra, ok stod ek nær halfa stund dags i midium loganum med ollu oskaddr. Allt folkit, er vid var, furdade ok gorde þackir vorum herra Jesu Kristo, ok kölludu hátt ok mælltu:

1 ædri B. 2 saal B; gengu A 3 kiemiz B. 4 saal. B; at A. 10

consuetudo est eis, bis per annos singulos venire ad nos et eadem exspectare a nobis.

Sed et illud non celabo a vobis, quod mihi Dominus ad gloriam nominis sui præstitit. Descenderam aliquando ad civitatem. et inveni ibi virum quendam doctorem Manichæorum seducentem²⁵ populos. Cum hoc habui conflictum sermonis; sed quia erat verusutus nimis, et concludere eum verbis non poteram, veritus ne auditorum turbæ læderentur, si ille quasi superior abscessisset in verbis, audientibus turbis dixi: «Accendite ignem plurimum in medio plateæ, et ambo intremus in flammam: si quis nostrum ex³⁰ ea non fuerit adustus, huius vera fides esse credatur.» Quod cum dixissem, valde placuit populo, et continuo ignis accenditur plurimus. Tunc ego apprehendens eum, cœpi mecum pertrahere ad ignem. Et ille: «Non, inquit, ita, sed unusquisque nostrum singulariter ingrediatur: primus tamen tu debes intrare, qui hoc proposuisti:»³⁵ Et ego in nomine Christi consignans memet ipsum, medias flammæ ingressus sum; flamma vero huc illucque dispergi ac fugere penitus a me cœpit; steti in medio ignis dimidia fere hora, et in nomine

«Dasamligr er drottinn með sinum helgum monnum.» Sidan þrönguð þeir Manicheo¹ at ganga í elldinn; hann fordadiz ok villdi flyia; þeir toku hann þá með valde ok köstudu honum frammi í midian logann; elldinn lagde þegar at honum ollum megin, komz hann vid illan leik or í brott. Folkit allt rak hann ut af stadnum með sköllum mikilli ok skemd, badu [eylifa]n elld² brenna slíkan svikara. En mik höfdu þeir til musteriss með sér, ok dyrkudum allir samt almatkan gud³.

Audrum tíma sa ek, segir sæll Copres prestur, er ek gekk hía¹⁰ hófi einshveriu⁴, hvar heidingiar fornferdu, ok mællta ek til þeira: «Hörmung er þat, er skynsamir menn blota skurdgod mallaus ok utan skilningar, eða hvart skilit þer ydr eigi verda⁵ vitstolnare þeim gudum, er þer dyrkit.» Vid þesse min ord veitti skaparinn þeim sanna⁶ skilning, ok fyrirletu þeir þegar villu vandskapar fulla,¹⁵ en fylgdu mér takande trú varð herra Jesu Kristz.

Fyrir sakir káls ok tilkomande bræðra átta ek, segir heilagur Copres prestur, einn tíma grasgárd lítinn þann nær minni munklífi. Heidingi nokkurr gekk um nátt í gárdinn ok stál brott kálinu.

¹ Manicheum til *B.* ² [lifanda *B.* ³ fyrir lydsins leiddettu tilf. *B.*

⁴ nokkoro *B.* ⁵ vera enn *B.* ⁶ sannan *B.*

Domini in nullo penitus læsus sum. Videntes autem populi cum ingenti admiratione acclamaverunt, et benedixerunt Deum dicentes: «Mirabilis Deus in sanctis suis.» Cœperunt etiam iurgare Manichæum, ut introiret in ignem; at ille reluctari cœpit et subtrahere²⁵ se. Tunc comprehendentes eum turbæ iniecerunt in medium ignis, et statim circumdans eum flamma atque adurens semiustum reddidit. Et illum quidem cum dedecore ex urbe populus eiecit, clamans et dicens: «Vivus ardeat seductor.» Me vero assumentes secum, et benedicentes Dominum, ad ecclesiam perducunt.

³⁰ Alio quoque tempore dum transirem iuxta templum quoddam, vidi ibi sacrificare gentiles, et aio ad eos: «Cur vos, cum sitis homines rationabiles, immolatis mutis et insensibilibus simulacris? Nonne enim vos multo magis sine sensu estis, quam illi, quibus immolatis?» Ad hunc sermonem Dominus aperuit eis intellectum,³⁵ et relinquentes errorem suum, quem agebant, secuti sunt me et crediderunt salvatori nostro Deo.

Fuit mihi aliquando hortulus monasterio vicinus, in quo propter adventantes fratres olæra colere videbamur. Quidam autem

Hann bar þat heim til hus sins ok villde sioda; en hvarki kunni kalit at sodna¹ ne vatnit flona² allar þrjar stundir dags yfir hinum bezta elldi ok biartazta, ok þar fyrir kenniz³ þiofrinn vid skiott, tok kalin or katlinum ok bar aptr til min, ok fell til fota mer leitandi liknar ok þar med at geraz kristinn, ok feck hvarttvegia. Þat sama kveld barst sva at, at fiolde brædra kom til vor a gisting, ok voru þau kæl þa hinu sömu vidkvæmiliga matbuin. Gerdum ver því gudi þackir fyrir tvifalldan fagnad, [bordzins bunadar⁴ ok dasamliga mannzins leidretting.

10. Heilagr prestur Copres segir enu sva, at einn tima hittuz þessir .iii. fedr a backanum ærinnar Nilar, aboti Syrus, Ysayas ok Paulus. Þessir allir voru hinir mestu bindendismenn ok fullkomnir i ælri sidsemd. Þeir foru at finna nockurn helgan mann Anuph at nafni til klaustrs hans, þat var eigi skemra en þrjar fullar dagferdir. Nu villdu þessir helgu fedr komaz yfir æna, en rikdomsleyse dvalde frammkvemd ferdarinnar. Mælltu sidan millum sin: «Bidium vars [herra Jesu Kristz⁵ miskunn, at eigi talmiz fyrir

1 folna B. 2 hitna B. 3 komz B. 4 [saal. B; brodurins
budarbeina A 5 [drottins B.

gentilis ingressus est nocte et furatus est olera. Quæ cum pertulisset ad domum suam, igni apposuit, ut coqueret; cumque tribus horis continuis ingenti igne suggesto, neque fervere, neque molliri aut calefieri^a aliquatenus potuissent, sed permansissent eadem viriditate, qua in ollam missa sunt, et neque aqua quidem ipsa vel leviter calefieri potuisset, in semet ipsum regressus ille, qui furatus est, erepta rursus de foco olera reportabat ad nos, et prosternens se ante pedes nostros rogare cœpit, ut peccati sui veniam mereretur, et fieret christianus; quod et impetravit. Accidit autem eadem die hospites venire ad nos plurimos fratrum, quibus opportune olera ipsa parata sunt; gratias ergo referentes Domino pro mirabilibus suis, duplicem lætitiā gessimus, et pro salute hominis et pro beneficiis divinis.

10. *De Syro abbate, Isaiā et Paulo.* Addebat et adhuc etiam hæc: Abbas Syrus aliquando et Isaias et Paulus occurrerunt sibi invicem ad ripam fluminis. Erant autem viri isti iusti, summæ abstinentiæ et totius religionis. Hi pergebant visitare sanctum quendam virum nomine Anuph. Aberat autem monasterium, ad quod ibant, mansionibus tribus. Cum ergo vellent transire fluvium, nec esset copia

oss gods verks vegr.» Viku þeir Paulus ok Ysayas at abota Syro ok beiddu hann einna mest bidia fyrir sér af gudi, «þviat við vitum, sögdu þeir, at hann heyrir þik giarna ok veitir þegar þat er þu bidr.» Heilagr Syrus fell iafnskiott til bænar ok [beidde þa ok
 5 bada a kne at¹ falla ok bidia með sér. En er þeir risu upp at lyktadre bæninne, sa þeir eitt fley bera at backanum buit með ollum reida sva sem til vega þeira; þvi næst stigu þeir a skipit. Þat bar² þa sva skiott i gegn megni³ ok straume ærinnar, at þeir lyktudu þeim veg nu a litille stundu dags, er von var, at þeir fengi
 10 varla sottan fulla .iiij. daga. En er þeir höfdu lent, mælti hinn helgi aboti Ysayas: «Þenna hinn helga fódur, er ver ferdumz til, synde drottinn mer rennanda i mot oss ok birtanda leynda lute serhvers vars.» Þa mælti heilagr Paulus: «En varr herra synde mer, at hann munde eptir þria daga lidna lykta lifdögum þessa mannz.»
 15 Ok er þeir höfdu ferdaz nockut sva a þann veg, er [vendir fra sanni⁴ til klaustrsins, rann hann Anuph i mot þeim ok heilsade þeim fyrre með þessum hætte⁵: «Blæzadr se drottinn, sa er ydr

¹ [bad þa bada a kne *B.* ² *saal. B;* var *A.* ³ *saal. B;* vinde *A.*

⁴ [liggr framm *B.* ⁵ ordum *B.*

20 transmeandi, aiunt inter semet ipsos: «Petamus a Domino gratiam, ne impediatur nobis boni operis iter.» Et conversi ad abbatem Syrum: «Tu, aiunt, præcipue pete a Domino, scimus enim audiri te, quia præstabit tibi quæ petes.» At ille cohortatus etiam ipsos secum genua figere, in oratione prostravit se in faciem
 25 coram Domino. Et cum completa oratione surrexissent, ecce vident appelli navigium ad ripam fluminis paratum ad iter, quod acturi erant, et expeditum. Hoc ascendentes adversus fluminis cursum ita velociter ferri cœperunt, ut inter horam unam totius itineris, quod acturi per triduum erant, conficerent spatium. Cum
 30 que applicuissent ad terram, Isaias ait: «Dominus mihi ostendit virum, ad quem properamus, occurrentem nobis, et uniuscuiusque nostrum secreta cordis aperientem.» Sed Paulus ait: «I't mihi ostendit Dominus, quod post triduum educat eum de hoc mundo.»

Cum ergo iter, quod ducit ad monasterium de flumine, in-
 35 cedere cœpissent, progressique essent paululum, occurrit eis supradictus vir, ad quem visitandum pergebant, et salutans eos ait: «Benedictus Dominus, qui vos mihi nunc in corpore, et ante iam ostendit in spiritu.» Et tunc cœpit de uniuscuiusque eorum meritis,

synde mer nu [sialiga i likam¹, en fyrr i andanum.› Tok hann þa ok tinde upp serhvers þeira verdleika ok verk, er þeir höfdu fyrir gudi. Paulus tok þa undir talit med honum ok mællti: «Vær bidium ydr helldr, hinn helgi fadir, birta oss þin kraptaverk, fyrir hver er þu hefir þegit sva vollduga vars herra vinattu godum monnum til minnis ok eptirlikingar, ok ottaz eigi hræsni löst, þviat varr herra vitrade mer, at þu munt þria daga hedan af lifa i heiminum, en eigi lengr.› Heilagr Anuph svaradi: «Ecki man ek mik mikils hattar gert hafa, utan þess geymda ek, sidan² ek var i ofride kristninnar, iatada ek gudi avallt, sem verdugt var, ok alldri kom lygilt ord³ mer or munni, elskade ek ok engan iardligan hlut, sidan er ek hlaut ast himneska. En guds velgærningar gnættu mik⁴ sva, at ek þurfta engis vid veralligs, þviat alla fædu, þa er ek girntumz, baud hann bera til min fyrir engiliga þionkan. Allt þat⁵ er æ iörduinni barst at, birte hann mer, lios hans var æ i hiarta mer. Vid þat leiddumz ek likams svefn ok hvíld, en girntumz iafnan vakrliga til sialfs hans synar. Engil sinn let hann ok iafnan standa hia mer, þann er nær kendi serhver kraptaverk veralldarinnar. Mins hugskotz fegrd folnadi alldri. Hvers er

¹ [nyliga *B* ² *saal. B*; at sidan at *A.* ³ [*saal. B*; at lygilt ord kom alldri *A.* ⁴ mer *B.* ⁵ ok *tilf. B.*

quæ habebant apud Deum, atque actibus memorare. Tunc Paulus ait: «Quoniam et nobis Dominus ostendit, quod post triduum te de hoc mundo assumat, petimus a te, ut etiam de tuis nobis virtutibus et actibus, quibus Domino placuisti, enarres, nec verearis iactantiæ notam. Abscessurus enim de hoc mundo, ad imitationem posteris, gestorum tuorum memoriam derelinque.› Tunc ille: Nihil, inquit, magnum fecisse me memini, hoc tamen custodivi, ex quo nomen salvatoris nostri in persecutione confessus sum, ne post confessionem veritatis mendacium de ore meo procederet, neque post amorem cælestium terrenum aliquid amarem. Sed nec gratia Domini in his defuit mihi: numquam enim me fecit egere aliquo terreno, omnem quem desideravi cibum, angelorum mihi deferens ministerio. Nihil a me occultavit Dominus eorum, quæ geruntur in terris: numquam defuit cordi meo lux eius, per quam suscitatus somnum corporis non requirebam, desiderium habens semper videndi eum. Sed et angelum suum assistere mihi semper fecit, edocentem me de singulis quibusque virtutibus mundi. Lux

ek beidda af drottne, feck ek án dvöl. Optliga synde hann mer mergd engla sinna standandi hia ser. Ek sa sveitir rettlatra manna, pislurvotta ok munka, conventur klaustramanna ok samseti allra heilagra manna, hverra er su er ein idn ok venia at
 5 vegsama ok dyrka drottin almattkan med [traustri trulynde¹ ok hiartans heilagleik. Nu þa er hinn helgi Anuph hafdi slíka lute framm talat ok adra þvilíka um alla .iii. daga, segir sæll Jeronimus, selldi [sæll Anuph² gudi sinn anda, ok sæ þeir .iii. 3 fedr, er fyrr voru nefndir, öndina af englum upphafda til himins, sva at
 10 þeir heyrdur hans sal samt med englunum varn lavard lofande.

11. Var ok annarr heilagr madr Helenus at nafni; hann hafdi gudi pionad fra blautu barnsbeini hardla hreinliga med allzkonar athaldi, ok hlaut af þesskonar hattum hina mestu verdleika. Fyrst er hann var smasveinn heima i munklifi, ef elldz þurfti vid, bar
 15 heilagr Helenus i kyrtilsskauti sinu at klædinu med ollu osköddu af næsta þorpi. Þetta dadu allir brædr, þeir er þar voru, ok girtuz mikilliga eptir at líkia hans hugarkrapt ok lífsins verdleik. Nockurn tíma er heilagr Helenus var einn samt i eydemörkinni, kom at honum hunangs fyst mikil, ok þegar er hann litadiz um,
 20 sá hann, hvar lóddi vid bergit sem hunangs seimr. Hann skildi
 1 [trulyndu trausti B 2 [hann B 3 hinu saumu B.

mentis meæ numquam extincta est. Omne quod petii a Domino, sine mora consecutus sum. Ostendit mihi frequenter multitudines angelorum assistantium sibi. Vidi et cætus iustorum, congrega-
 25 tionesque martyrum, monachorum conventus, omniumque sanctorum, eorum dumtaxat, quorum opus non est aliud, nisi laudare semper et benedicere Dominum in simplicitate cordis et fidei. Cumque hæc et multa alia his similia per totum triduum enarrasset eis, tradidit spiritum. Et continuo vident ipsi ab angelis suscipi eius
 30 animam, atque ad cælos ferri, ita ut vocem hymnorum audirent etiam ipsi, quibus una cum angelis anima eius abscedens Dominum collaudabat.

11. *De Heleno.* Fuit et alius vir sanctus, Helenus nomine; hic a pueritia in servitio Domini cum omni continentia et castis-
 35 simis institutionibus enutritus ad summa merita pervenerat. Denique cum adhuc puer esset in monasterio, si necessarius fuisset ignis, ut e vicino peteretur, ardentes prunas vestimento ferebat illæso. Quod admirantes omnes, qui aderant fratres, studium animi

skiott þetta vera fiandans [flærd, ok hardiakadi nockut sialfum ser¹ ok mællti: «Þu hin bleckiliga lostagirnd, hverf braut fra mer, þviat sva er ritat, gangit þer i andanum ok fylgit eigi holldzins girndum. Ok þegar iafnskiott fyrirlet hann þann sama stad ok for enn lengra i eydemorkina, mædandi sialfan sik med margfalldri föstu⁵ sva sem pinande holldzins teygingar. En er hann hafde .iii. vikur i samt fastat, sa hann, hvar lágu i mörkinni ymislig epli miok dreift sva, ok skilde hann þegar ovinarins svik ok mællti: «Eigi mun ek nær koma ne eta þesse eple, at ek reiti eigi brodur minn, þat er sal sialfs mins; þviat sva er enn ritat, at eigi lifir madrinn¹⁰ vid eina saman fædu, helldr vid hvert ord guds.» Hof þessu næst föstu hinnar .iiii. vikunnar. Ok eitt sinn er hann sofnade littat, vitradiz honum guds engill ok mællti til hans: «Helene, ris upp nu, ok et þa lute, sem þu finnr þer fyrirbuna utan tortrygd» En er hann stod upp, sa hann brunn einn med hinu skiserazta vatne.¹⁵ Backar brunnzins voru ollum megin blomgadir einskyns ilmande grósum. Heilagr Helenus geck þagat til, sleit upp grósin ok át sidan, ok drack vid vatnit or brunninum; ok sagdi sva sidan sialfr,

1 [*saal. B*; freistne ok hartandi(!) nockut sialfan sik *A*.

vitæque eius ac meriti imitari cupiebant. Huic quodam tempore,¹⁰ cum solus esset in eremo, desiderium vescendi mellis exortum est; et conversus vidit in saxo favum mellis inhærentem, sed intelligens inimici hanc esse fallaciam, continuo semet ipsum increpans ait: «Discede a me, deceptrix et illecebrosa concupiscentia; scriptum est enim, spiritu ambulate et desideria carnis ne perfe-¹⁵ ceritis.» Et statim derelinquens etiam locum ipsum, discessit et abiit in desertum, atque ibi tamquam pro concupiscentia carnis punienda, ieiuniis semet ipsum cœpit affligere. Tertia autem septimana ieiunii sui videt in deserto iacere diversa poma sparsa; et intelligens dolos inimici, ait: «Non manducabo neque contingam,²⁰ ne fratrem meum, hoc est animam meam, scandalizem; scriptum est enim: Quia non in cibo solo vivit homo, sed in omni verbo Dei.» Cumque et sequenti septimana ieiunaret, paululum in somno deductus est, et ecce angelus Dei astitit ei per visum dicens: «Surge iam, et quæ tibi apposita inveneris, nihil dubitans vescere.»²⁵ Surgens autem vidit aquæ fontem lenibus repletum fluentis, eiusque ripas in circuitu herbis quibusdam teneris odoratisque prætextas. Et accedens decerpere cœpit et edere, similiter et ex fonte

at þesskonar [ilms ne sæti hefði hann alldri¹ kent, sem þessi fædu² var. Þar nær hitti hann a hellisskuta einn, ok dvaldiz þar i nockura hrid. En hvern tima er natturlig naudsyn likamans beidde næringar, þa feck hann þegar af guðligum krapte hvers³ er hann krafde.

Eitthvert sinn er hinn helgi Helenus for at finna hina fatækare⁴ brædr med einhver þarfinde buksins beidne; ok er hann mæddiz a veginum undir mikilleiká byrdarinnar, sa hann, hvar villinaut hlupu i morkinni. Hann mælti þa til þeira: «Nu i nafni⁵ drottins komi hingat eitthvert ydvert ok taki vid byrde minni.» Þegar i stad for eitt⁵ af þeira flokki med allri hogvære til hans ok beygdi bakit undir byrde guds mannz. En hinn helgi Helenus settiz sidan sa ofan, ok for sidan hardla flíotliga fram a leid þar til, er hann kom til klaustrs þeira brædra, er hann gerdiz finna.

¹⁵ Nockurn tima bar enn sva til einn sunnudag, at hinn helgi Helenus kom til munklifis einshvers, ok er hann ssa, at þeir [inntu eigi sva⁶ hatidliga af hendi, sem til heyrde deginum, sina tidagerd,

1 [ilm hefði hann alldrigi B. 2 fæda B. 3 hvat B. 4 fatækri B.
5 saal. B; einn A. 6 [saal. B; innte eigi A.

²⁰ poculum sumere. Confirmabat autem, se nunquam in omni vita sua tantæ dulcedinis aliquid et tantæ suavitatis hausisse. Invenit autem in ipso loco etiam speluncam quandam, intra quam aliquamdiu requievit. Et cum reficiendi corpusculi tempus et necessitas adfuisset, per Dei nihilominus gratiam nihil deerat²⁵ eorum, quæ poscebat a Domino.

Quodam vero tempore pergebat ad visitandos fratres incommodos, quibus etiam, quæ necessaria erant ad refectionem corporis, deferebat; et cum in itinere eorum, quæ portabat, onere gravaretur, vidit eminus onagros transire per desertum, et exclamavit dicens:
³⁰ «In nomine Domini nostri Jesu Christi veniat huc unus ex vobis et suscipiat sarcinam meam.» Et ecce unus ex omni grege tota cum mansuetudine pergit ad eum. Tunc ille præbenti se sponte et onus imponit et ipsi insedit, et cum omni velocitate ab eo ad cellulas fratrum, quo pergebat, evector est.

³⁵ Alio rursus tempore dominica die venit ad quoddam monasterium fratrum, et cum vidisset eos non agentes solemnitatem diei, causam requirit. Cum autem dixissent, pro eo quod presbyter non adesset, qui trans flumen maneret, propter metum enim crocodili

spurde hann eptir, hvi gegnde. En þeir sögdu honum, at prestrinn var odrum megin ærinnar, ok þordu menn eigi at sækia hann fyrir korkodrillo einum undarlíga miklum ok mannskædum, er meinade flutninginum. Heilagr Helenus mælti þá til þeira: «Ek vil fara eptir prestinum, ef ydr syniz.» Skundade hann þá þegar framm æ ærbackann, ok med akalli til vars herra kemr korkodrillus þegar i stad ok nu med blidskap ok fararbeina; sa er fyrr var vanr at koma til klatrs mönnum eda meins, draps eda dauda, sa sami veitir nu vingiarnliga sitt bak ok sidur til asetu þessum helga guds manni. En er hinn helgi Helenus kemr yfir æna, ferr hann til fundar vid prestinn¹, bidr hann koma heim til brædra. Nu med því at hinn helgi Helenus hafdi audgætligzta² buning ok hinn afleitligzta, furdar prestrinn, hverr eda hvarðan eda hvi hann mundi kominn. En iafnskiott er hann kennir guds mann vera, fylgir hann honum framm at ænni; sakaz sidan um nockut sva, letz ecki hafa skip til yfirferdar. Heilagr aboti Helenus mælti þá: «Ottaz þu ecki, fadir, ef þu ser fleyit.» Kalladi sidan hátt ok bad þar koma dyrit. Korkodrillus kemr skiott, þegar hann heyrir röddina ok breidir blidliga bakit til flutnings helgum fedr. Aboti Helenus stigr þá a bak, en bidr prestinn rida at baki ser utan³

¹ Her ender B. ² ægætligzta Cd.

transire nullus audebat; tunc ille dixit: «Si vultis, ego vadam et adducam eum ad vos.» Et continuo ad ripam fluminis pergit, ubi cum nomen Domini invocasset, præsto fuit bellua, et quæ solebat adesse ad perniciem hominum, adfuit tunc ad vehiculum iusti, tergo quoque suo suscipiens eum, cum omni metu subiecta usque ad partem ripæ ulterioris evexit. Adiit continuo Helenus presbyterum et exorare eum cœpit, ut veniret ad fratres. Erat autem indutus vilissimo et abiectissimo indumento. Super quo miratus presbyter, quis aut unde esset, vel quid sibi vellet, inquit. Ubi vero cognovit esse hominem Dei, sequi eum cœpit ad flumen. Et cum causaretur non inveniri navigium, quo transiri posset, tunc abbas Helenus dixit ad eum: «Nihil verearis, pater; ego iam nunc parabo vehiculum.» Et exclamans voce magna, adesse bestiam iubet. Quæ statim voce eius audita affuit, ac dorsum suum ad vehendum placide præparavit. Prior ipse conscendens invitat et presbyterum, dicens: «Ascende, nihil formidans.» At ille, visa bellua, exterritus retrocedere ac refugere cœpit. Omnes autem,

allan otta. En prestrinn varð þegar felmsfullr við eina saman
 5 gyn dyrsins, flyrr ok felmir fra i brott hinn enn harda. Allir, þeir
 er vid voru ok vissu þenna atburð, undruduz þeir ok ottuduz, er
 sa hann rida dyrinu yfir megn ok streing ærinnar. Ok er heilagr
 10 Helenus ste af baki dyrsins a þurru landi, mællti hann til þess:
 «Betri er þer daude en lengra lif med mörgu manndrape.» Dyrir
 fell þa þegar i stad dautt nidr at ollum aseandum.

En heilagr Helenus dvaldiz nockura þria daga i samt sidan i
 munklifinu ok styrkte þa brædr, er þar voru med andligri aminn-
 10 ing; sva ok nockurra [rad leynd] eda hiartans hugrenningar bar
 hann upp, sagdi þenna þröngdan af horanar ureinsan i sinni hug-
 renning, hinn bolginn af ofbelde ok rymiane reide, annan af
 agirne, suma svikna af sealfra sinna dul ok drambi fyrir fiandans
 fortölur. Hinum betrum brædrum bar hann ok þat vitni, kvat
 15 hinn hogværisman, annan rettlatan, þridia þolinmodan, let sva
 ganga ut ok ut til beggia handa; tiade hins dadir ok dygdir, annars
 löst ok lyte, hvarumtveggium til hialpsamligrar heilsu ok eilifrar
 ömbunar. Brædrnir sögdu sik sönnu sagda, komuz vid af ollu
 hiarta, bættu brotin afbrigde. En er heilagr Helenus var buinn
 20 til heimferdar, mællti hann til brædra: «Buit kæl tilkomande
 i [radlynde Cd.

qui aderant, stupor ingens et metus apprehendit, videntes hominem
 Dei crocodilo evectum fluminis alveum transmeare. Qui ubi des-
 cendit, secum pariter in siccum educit etiam belluam dicens ad
 25 eum: «Melior est tibi mors, quam tot scelerum et tot homicidiorum
 involvi reatu.» At ille statim corruens expiravit.

Interea per triduum in monasterio sanctus Helenus permanens,
 docebat fratres spiritalem doctrinam, ita ut etiam nonnullorum
 cogitationes cordis et secreta consilia proferret in medium, et alium
 30 quidem proderet spiritu fornicationis urgeri, alium spiritu iracundiæ,
 alium vero cupiditate pecuniæ, nonnullos autem iactantiæ ac
 spiritu superbiæ illudi. Alterius vero mansuetudinis, alterius
 iustitiæ, alterius patientiæ testimonium dabat, et sic ex utraque
 parte aliorum vitia, aliorum virtutes animi exaggerans, ad omnes
 35 eos profectus mirabiliter excolebat. Agnoscentes vero singuli qui-
 que ita agi inter semet ipsos, ut ille annuntiaverat, corde com-
 puncti emendabantur. Profecturus autem ait ad eos: «Præparate
 olera ad adventum fratrum.» Et illis præparantibus, continuo

bræðrum.» Ok er þeir höfdu kalin bleytt, komu þegar bræðr ok fengu godar vidtökur. En hinn helgi Helenus skundadi aptr i eydemorkina.

Einn ungr brodir bad hinn helga Helenum, at hann leyfði honum at fara með sér i eydemorkina. Heilagr fadir Helenus svaradi, sagði honum erfitt veita mundu i mot allre fiandans freistne. Hinn ungi brodir bad æ því stadfastligar, sagðiz giarna fyrir guds sakir allt þola skyldu, ef hann veitti honum at eins heimoleik sins samlags. Heilagr Helenus tok við honum, hafde hann með sér til eydemerkrinnar at byggia i helli einum skamt frá sér. Fiandr flugu þegar næstu nött at unga manni, eigi at eins með saurugligum hugrenningum hann hristande, helldr ganga þeir upp a hann berlande ok beystande. Þegar um morgininn skundar brodirinn til fundar við hinn helga Helenum, kynnir honum, hver oskil diöflarnir gerdu við hann. Heilagr Helenus huggar hann með samum orðum, biðr hann hafa styrka tru ok þolinmæði, leidir hann síðan heim aptr til sama hellis, sem hann hafde frá flýit, ok gerir sva sem for með fingri sér i sandinum umhverfum helli hins unga mannz, baudi því næst, at diöflarnir þyrde eigi inn at ganga um skipadan þrösköld. Sva mikill kraptr fylgde orðum þessa hins helga fôdur, at hinn ungi brodir bio ðruggr allar stundir þáðan frá.

supervenerunt fratres, quibus honorifice susceptis, ipse contendit ad eremum.

Rogabat autem eum quidam de fratribus, ut permitteret eum secum degere in eremo. Cumque respondisset ei, grave esse negotium et plurimi laboris obsistere tentationibus dæmonum, eo contentiosius iuvenis persistebat, promittens se cuncta tolerabiliter perlaturum, tantum ut præberet ei copiam consortii sui. Et cum permisisset, secutus est eum ad eremum, quem ille in vicina sibi spelunca habitare iubet. Tunc dæmones advolant per noctem: primum fœdis et turpibus eum cogitationibus exagitant, post hæc vero etiam violenter irruere et necare eum aggrediuntur. Effugiens autem iuvenis et pervolans ad cellulam sancti Heleni, quibus malis urgeretur, exponit. Tunc senior consolatus est eum paucis verbis, et de virtute fidei ac patientiæ commonens, statim revocat ad speluncam, de qua effugerat, et tamquam sulcum quendam per arenam extra cellulam iuvenis digito suo ducens, præcepit in nomine Domini, ne audeant dæmones statutum transgredi limitem; et ita verbi eius virtute adolescens permansit de reliquo securus.

Þat er enn flutt af hinum helga Heleno, at optliga hafði hann himneska fæðu af mörkinni. Einn tíma er hann hafði enga atvinnu framm at bera fyrir bræðr, er til hans voru komnir, sögdu þeir bræðrnir, at einn ungr madr flytti heim at hellisdyrum hans
5 braud ok allar nandsynligar vistir, ok hvarf þá hinn ungi madr þegar i brott. Heilagr Helenus sagði þá til hinna nykomnu bræðra: «Görum ver gudi þackir, er oss bio braud i eydemörk.»

Þessa lute ok marga adra af medferd heilagra fedra ok lifnadi tiade oss agætr madr Copres prestr, segir sæll Jeronimus, ok at
10 lyktadri predican leiddi hann oss inn i grasgerd sinn ok syndi oss morg palmtre ok onnur alldintre, er hann hafði sialfr plantat ok mællti til vor: «Trua heradskarllanna hvatti mik þesse morgu tre at planta, þviat sidan er ek sa þá taka sandinn undan fotum mer ok bera yfir akra sina, ok fengu þar fyrir af ofriorri iordu allz-
15 konar avöxtu, þá treystumz ek tru ok fulltingi vars herra at veita mer enn meire avöxtu en hinum, er æa hann trudu fyrir mina kenning.»

12. Heilagr Jeronimus prestr segir ok fra því, at hann (sa) i halfum hofudborgar þeirar Thebaidis, er Antinum heitir, einn
20 virduligan mann Heliam at nafni. Alldr hans var tirætt .c. ok

Ferebatur de eo, quod et ipse adolescens in eremo positus cælestes sæpe percepisset cibos, et fratribus ad se venientibus, cum nihil habuisset quod apponeret, affuisse quendam adolescentem panes ei et quæ erant necessaria deferentem, eaque cum ante
35 speluncam eius deposuisset, ultra nusquam comparuisse; dixisse vero eum ad fratres: «Benedicamus Dominum, qui præparavit nobis mensam in deserto.»

Hæc et alia plurima de sanctorum patrum vita et conversationibus enarrans nobis pater Copres, et cum omni affectu instru-
30 ens, post ædificationem vero sermonum introducit nos in hortulum suum, ostendit nobis arbores palmarum, aliorumque pomorum, quas ipse plantaverat, et dicebat: «Hæc me in eremo plantare rusticano-
rum fides admonuit. Ut enim vidi eos tantam fidem habere, ut arenam sub nostris vestigiis colligentes per agros suos spargerent
35 et terram sterilem ad totius fecunditatis verterent ubertatem, pudor, inquam, est, si nos inferiores his inveniamur in fide, quorum fides per nos consignata est Deo.»

12. *De Elia.* Vidimus et alium senem venerabilem, Eliam

enn .x. vetr. Söguðu þat allir, þeir er skyn kunnu a honum, at yfir honum hefde i hellzta lagi hvílz heilagrar ande. Margir merkiligir lutir voru af honum fluttir; .lxx. ára i samt hafde hann vid hafz i þeiri rumu eydemork, at ecki mannz mál færri verdugliga talt hennar audn ok ogn. Þar sat þesse hinn helgi madr Helias 5 allan þenna tíma ok vissi ecki til manna bygda. Vegrinn var ok sva þröngur þangat ok gliufrottr, at varla matti a hans bygd hittaz, þott menn ferdadiz til hans fundar. Einn hrædiligr hellisskute var þessa manz heimile, sa er monnum matti naliga hniosa hugr vid. Fyrir sakir mikils alldrs skalf a honum leggr ok lidr; hvers- 10 dagliga at hvaru gerde hann utallig takn i heilsugiðfum vid þa menn, er a hans fund sottu, hvat sem at meini var adr. Þat sönnudu margir helgir fedr ok fluttu, at engi madr mundi, nær þesse guds madr Helias hefde til merkrinnar gerz. Allt til daudadags hellt hann þessum hætti um fædufang, þat var halfærit braud 15 ok kvistir af olifutre. En i æsku sinni fastadi hann vikum samföstum.

13. Sidan er ver hurfum heim a leid af Thebaida, sam ver fiall eitt hardla hátt, fell ein undarlíga mikil sa med hinu stridazta

nomine, in finibus civitatis Antinoo, quæ est metropolis Thebaidis, 20 centum fere iam et decem, ut dicebatur, annorum, super quem dicebant, quod vere spiritus Eliæ in eo requievisset. Multa enim de eo et magnifica referebantur. Septuaginta namque annos in solitudine vastissima eum transegisse perhibebant; cuius deserti horrorem terroremque nullus sermo digne poterit exponere. Illic 25 ergo sedebat senior tota hac ætate, humanæ habitationis nesciens loca. Semita autem erat angusta et scrupæa, quæ ad eum ducebat, quæ vix inveniri a comitantibus posset. Locus vero ipse, in quo sedebat, spelunca erat terribilis quædam, et intuentibus plurimum horroris incutiens. Ipse autem trementibus iam membris præ 30 matura quatiebatur ætate. Incessabiliter tamen per singulos dies signa faciebat, et advenientes ad se quacumque incommoditate constrictos omnimodis resolvebat. Cuncti vero patres confirmabant, quod nullus omnino meminisset, quando hic secessisset ad eremum. Cibus ei erat panis exiguus et paucissimæ olivæ usque ad ultimum 35 senectutem. Nam in iuventute septimanas frequenter ieiunasse perhibebatur.

13. *De Pithyrione.* Interea redeuntes ex Thebaide vidimus

straumbrote ok forsalle her ok hvar yfir gliufrum ærinnar, ok i flugum fiallzins voru hræðiligir hellisskutar bæði til st[ig]ningar ok til synar. I þessum hellum bygdu(!) mikill fiolde munkar, ok var þeirra allra andligr fadir ok formadr heilagr Pi(ti)rion; hann var læriveinn hins helga Antonij, en eptir frafall lærifödur sins hafði hann byggt með hinum helga Ammone. En eptir andlat hins helga guds mannz Ammonis hafði hann hidz i þessu sama fialle, er fyrr var fra sagt. En sva mikil gnægd guds miskunnar var með honum i heilsugiöfum við menn ok mætti mot ollu diöfla velleðum ok illvilja, at sva matti synaz, sem hann hefde einn samt tvefallda erfð ödlaz þeirra hinna hæstu guds vina Antonij ok Ammonis. Heilagr Pitirion tiade marga lute fyrir oss til varrar þurftar með hialpsamligri kenningu, ok einna hellz af skilgreinligri skynsemd uhreinna anda, sagði hann ymisliga fiandr fylgia serhverium lestinum, ok þegar er þeir sea elskhuga hins idra mannzins rangliga hræraz, snua þeir honum bratt til hverrar uhæfu ok vandskapar. Nu ef nöckurr vill dioffinum drottna, segir heilagr Pitirion, drottni hann fyrr með kyrkingu kiözins kveikingar, þviat hverr sem fra ser rekr einhveria ödad ok hennar piningar, þa ma hann audmiuk-

-
- ²⁰ montem quandam præruptum fluvio imminentem elatione minacis saxi, aspectu etiam ipso terribilem, in quo erant per ipsa præcipitia speluncæ difficilis adscensus. In his monachorum plurimi commanebant, quorum pater erat nomine Pithyrion. Hic ex discipulis beati Antonii fuit, et post illius obitum cum sancto habitaverat
- ²⁵ Ammone. Post huius quoque abscessum in hoc se constituerat monte. Sed et tanta in eo erat virtutum copia, tanta gratia sanitatum et potestas adversus dæmones, ut duorum merito summorum virorum solus hæreditatem consecutus duplicem videretur. Hic ergo multis monitis nos ædificans multaque doctrina instruens,
- ³⁰ præcipue tamen de discretione spirituum nos docebat, dicens esse quosdam dæmones, qui certis quibusdam vitiis obsequantur, quique cum affectus animæ passibiliter et vitiose viderint moveri, convertunt eos ad omne facinus malum. Si quis ergo est, qui vult dæmonibus dominari, prius vitiis suis et passionibus dominetur.
- ³⁵ Quodcumque enim vitium propriæ passionis abieceris, huius vitii dæmonem poteris etiam de obsessis corporibus effugare. Et ideo conandum est paulatim propria vitia superare, ut possimus etiam dæmones superare, qui huiusmodi vitiis obsequuntur. Hic secundo

ligara diðful fra odrum reka, nær sem þurft beiddi. Ok því skyldim ver smam þeim kostgæfa yfir at stiga eiginliga okoste, at ver mættim þar næst sigra fiarlæga fiandr, þa er æ efla odadir med mðnnunum. En heilagr Pitirion, er vær hófum nu af sagt um hrid nöckut, segir sæll Jeronimus, kende einn tima a vikunni kazu af miðlvi gerva milli sunnudaga, þvíat hann matti ðngva adra fædu hafa hvarki fyrir alldrs sakir ne langrar veniu.

14. Vær sām einn heilagan fōdur Eulogium at nafni, hann hafði sva mikla þesskonar giðf almattigs guds þegit, at hann skildi þegar af einu saman yfirþagde, hvart verdugr eda syndugr geck¹⁰ til heilags embettis, ok því hellt hann marga af munkum aptr af því, þa er til villde ganga gudligrar þionustu, ok mælti: «Hvadan dirfiz þer at drygia drottinleg stormerki, þar sem ydvarð hugskot ok fyrirætlan er full illzku ok odada.» Sagði sidan fra serhverium i augu upp: «Þu hafdir a þessarri natt horanar hugrenning, en þu¹⁵ sagdir i þínu hiarta, at engi grein være æ, hvart grandvarr eda gudligr gengi til heilags alltariss.» Einn hafde enn efan i sinu hiarta sva segiande: «Hvat mun mik helga mega þessi berging eda samtenging.» Þessa alla hellt hann fra ok fyrirbaud þeim berliga at bergia hollde ok blode vars herra ok sagði sva: «Hverfit heim¹⁰

reficiebatur in septimana, pulticulas accipiens ex farina, nec poterat iam accipere aliam escam, neque ætate neque consuetudine permittente.

14. *De patre Eulogio.* Vidimus et alium sanctum patrem, Eulogium nomine, qui in offerendis sacramentis tantum gratiæ¹⁵ acceperat a Domino, ut uniuscuiusque accedentium ad altare Dei merita culpasque cognosceret. Denique ex monachis quosdam volentes accedere ad communionem retinebat dicens: «Quomodo ausi estis accedere ad sacramenta divina, cum mens vestra et propositum sit in malo?» Denique aiebat: «Tu hac nocte habuisti¹⁰ cogitationes fornicandi. Tu vero dixisti in corde tuo: nihil interest, sive iustus ad sacramenta sive peccator accedat.» Et alius dubitationem habuit in corde suo dicens: «Quid enim me sanctificare communio potest?» Hos ergo singulos removebat a communione sacramenti, et dicebat eis: «Secedite paululum et agite¹⁵ pœnitentiam, ut purificati per satisfactionem et lacrymas digni habeamini communionem Christi.»

15. *De sancto Apellen.* Vidimus et alium presbyterum in

litla hrid ok hreinsit ydr nu með yfirbragðligri idran, at þer verðit þar fyrir makligir almattigs guds stormerkium.»

15. Eige langt þadan sáam ver einn virduligan prest, Apellen at nafni, ráðvandan ok rettlatan, hann var iarnsmidr ok smidadi þa lute, er þurft brædra beiddi. Nöckurn tíma nær midnætti sneri fiandinn a sik furduligri fegrd einnar ungrar konu, sotti sidan a fund guds mannz Apellen, þar er hann vakti at smidiuverke sinu, sva sem bidiande smidar. Heilagr Apellen greip þegar gloanda iarnit or affinum berri hende ok rak framan a kvefit þesse nykomnu 10 konu. En hon flyde þegar i brott ylande ok emiande, sva at allir brædr er umhverfiss biðggu heyrdu hennar aumlíga op ok emian. Þadan af hafði heilagr Apellen alldri tóng, helldr hellt i veniu með berri hende at halda á gloanda iarne, ok sakade hann ecki. Til þessa helga mannz Apellen komum ver, segir sæll Jeronimus, 15 ok tok hann við oss með allri blidu. Þvi næst beiddum ver hann segia oss nöckut af sinum verkum eda annarra heilagra fedra, þeira er hann visse haft hafa hialpsamligt meðferdi við tru ok taknagerd. Heilagr Apellen svarar þa ok mælti:

Her nær i mörkinni er einn agætr brodir, er heitir Johannes, 20 alroskinn at alldri, en fyrir bindendis sakir ok sáamlígs sidferdis

vicina regione nomine Apellen, virum iustum. Hic faber erat ferri, et quæ necessaria erant fratribus operabatur. Quodam autem tempore, cum ad fabrilis opera vigilaret in silentio noctis, conversus 25 diabolus in formam mulieris speciosæ venit ad eum tamquam ali- quid operis ei deferens. Tum ille arreptum manu nuda de fornace ferrum candens, in faciem eius iecit. At illa clamans et eiulans aufugit, ita ut omnes fratres, qui in circuitu commanebant, eiulatum eius fugientis audirent, et ex eo iam vir ille in usu habuit, ferrum candens manu nuda tenere nec lædi. Ad hunc ergo cum 30 venissemus, et humanissime nos suscepisset, poscebamus ab eo, ut nobis vel de suis gestis vel de eorum, quos præcipuos in conversatione sancta sciret, virtutibus loqueretur. Tunc ille:

Est, inquit, in hac eremo vicina frater quidam nomine Joannes, ætate proventus, vita et moribus atque abstinencia cunctos 35 præcellens. Hic primum cum accessisset ad eremum, tribus continuis annis sub cuiusdam saxi rupe stans semper oravit, ita ut numquam omnino resederit neque iacuerit. Somni autem tantum cepit, quantum stans capere potuit. Cibum vero numquam sum-

ollum fedrum fremri, þeim er nu ero. I fyrstu .iii. ær, er hann var i mörkinni, badz hann fyrir iafnan standandi undir hamre einshverium, sva at hann settiz alldri nidr hvarki nott ne dag. Svefn hafdi hann eigi meira, en sva sem standanda manni er mattuligt, matar neytti hann alldri nema sunnudaga; en a hvern sunnudag kom prestur til hans ok færde fyrir honum helga alltaris forn, su ein var honum fæda ok heilaglig hreinsan hugskotzins.

Einnhvern sunnudag gerdiz fiandinn at fallera hinn helga Johannem med þessum hætti, at hann sneri a sik prestzins asionu ok letz fyrir messu skyllt kominn. En hinn helgi Johannes skildi iafnskiott fyrir hinn helga anda fiandans flærd, ok mælti til hans sem mednockurs konar athlati a þessa lund: «Heyrdu, hverrar flærdar fadir ok allrar undirhyggju, uvinr allz rettlætis! Hvi lettir þu eigi af um sidir at svikia kristinna manna salur, heldr dirfiz þu iafnvel at dreckia þer til þeira hræðiligu ok helgu helgari stormerkia.» Diðfullinn svaradi honum diarfliga, lez hyggia, at hann mundi hann á vinna sem annat litlu adr: «Blektu ek einn af ydrum felögum fyrir skömmu, sva hann trude mer, ok tok ek þegar fra honum bædi vitid ok skilningina. Feck fioldi rettlatra manna varla þat þegit af gudi fyrir heilags mannz bænir, at hann tæki sanna tru, vit sitt ok fyrri verdleika.» At sva mælltu hvarf ohreinn ande fra hans fundi.

serat nisi die dominica. Presbyter enim tunc veniebat ad eum. et offerebat pro eo sacrificium, idque ei solum et sacramentum erat et victus.

Huic quodam die satanas subripere volens, transfiguravit se in presbyterum, qui venire ad eum solebat, et præveniens horam solitam simulabat se sacramentorum gratia venisse. At ille vigilantè intelligens diaboli fraudem, cum indignatione quadam ait ita ad eum: «O omnis doli omnisque fraudis pater, inimice omnis iustitiæ, non desinis seducendo animas christianas, sed ausus es etiam ad ipsa te immergere terrifica et sacrosancta mysteria.» At ille respondit ei: «Putavi, inquit, quod possim te lucrificare; sic enim et alium quendam ex vestris decepi, ita ut mente excederet et perderet sensum. Quem cum credentem mihi insanum reddi disse, tot iusti orantes pro eo vix eum et loco et sanitati restituere potuerunt.» Et hæc cum dixisset dæmon, aufugit ab eo.

Erat autem supradictus vir persistens in opere cepto atque in

En heilagr Johannes var þá enn sem fyrr stadfastr i guds
 pionustu ok helgu bænahaldi. Hvervetna fellu stor sár a fotum
 Johannis med mikilli blodras fyrir þat sama, er hann hafdi sva
 lengi i sama stad stadið upp. Ok er þriu sár voru lidin, vitradiz
 5 honum engill guds ok mælti til hans: «Drottinn Jesus Kristr ok
 heilagr ande hefir heyrt bænir þinar ok þegit, gefr hann þer heilsu
 allra likamligra sára, þar med veitir hann vitzku gudliga ritninga,
 himneska fæðu, eigi sidr þer til hugganar.» Eptir þat tok engillinn
 fota sárin, ok vurdu þau þegar heil; því næst þreifadi hann i
 10 munninn hins helga Johannis, ok vard þá fullr af hialpsamligri
 gipt heilagrar aminningar. Kendi ok heilagr Johannes hvarki
 sidan hungers ne þorsta, ok því for hann þadan fra vida fram um
 mörkina at vitia annarra brædra ok styrkia þá at hallda guds bod-
 ord med hialpsamligri aminning. En hvern sunnudag hvarf hann
 15 aptr til sins heimilis at heyra embætti heilagrar messu af hinum
 sama presti sem fyrr, en adra daga vann hann þesskonar verk
 veralligt, at hann gördi gyrdla eða giardir af palmlaufi, sem tídt
 er þar med þeim.

Nöckurn tíma gerdiz einn halltr madr til fundar hins helga
 20 Johannis, at hann fengi bot heilsunnar. Sva bar til, at reidskiote
 hins hallta mannz var giordr(!) med giörd þeiri, er hinn helgi Johannes
 hafdi gert. En er hann var upphafdr a reidskiotann, þá namu

oratione perdurans. Pedes vero eius, ex eo quod multo tempore
 immobiles fuerant, disrumpebantur, ita ut sanies ex eis proflueret.
 25 Tres autem cum complerentur anni, affuit angelus Domini et ait
 ad eum: «Dominus Jesus Christus et spiritus sanctus suscepit ora-
 tiones tuas et corporis tui cicatrices sanat, et cælestis cibi, id est
 verbi et scientiæ suæ, tibi abundantiam donat.» Et contingens os
 eius ac pedes, et ab ulceribus eum sanum reddidit, et repletum
 30 scientiæ et doctrinæ gratia cibi famem sentire non fecit. Iubet
 autem transire eum ad alia loca et eremum circumeuntem visitare
 etiam alios fratres, et ædificare eos in verbo et doctrina Domini.
 Dominica autem die ad eundem semper revertebatur locum, simili
 modo sacramentorum gratia, reliquis vero diebus etiam opus manu-
 35 um faciebat et operabatur iumentorum cingula ex palmarum foliis
 texens, ut in illis locis haberi moris est.

Quodam tempore claudus aliquis ire ad ipsum voluit, ut ab eo
 curaretur. Contigit autem, ut animal, quod ascensurus erat, cin-

fætrnir gerdina ok iafnskiott varð hinn hallte heill, sem honum hefde ecki at meini verit. Sva ok ef menn bergdi vidsmiðrvi, því er hinn helgi Johannes sendi siukum mönnum eda signdi sialfr, þa vurdu þegar heilir, er þat kom innan tanna þeim, hvat er adr var at meini. Marga adra dasamliga lute veitti varr herra fyrir hins sæla Johannis verdleika i heilsugiðfum eda óðrum velgerningum vid menn.

Þess hattar miskunnargiðf guds hafði heilagr Johannis umfram alla fedr ok hvern dauðligan mann, at varr herra vitrade honum verdleika ok atferdi nær allra brædra af nalægum munk-¹⁰ lifum, sva at hann ritadi til andligra fedra þeira ok formanna, hvat hinir gördu vangeymiliga æn guds otta i sinu athæfi, sva ok at þeir þroiz i stadfesti truarinnar ok hugarins heilagleik. Nöckura kvat hann ok vera aungværa ok þollitla vid brædr sina. Minnte hann ok, hverir hinir voru, eda hvat þeir gerdu, er med¹⁵ godfysiligri stadfesti huggudu brædr sina med blidskap ok ahyggia. Þar med innte hann, hvat hverge hlaut hirtingar af gudi fyrir sealfs sins ahyggiur, eda hveria verdleika ok kraptaverk hinir óðluduz fyrir hversdagliga athygle ok gaumgæfi. En heilagr Johannes, hvat sem hann tiade eda tinde med sealfs sins riti verd-²⁰

gulum manibus hominis Dei factum haberet. Cum ergo imponeretur supra iumentum, statim ut contigerunt pedes eius illud cingulum, sanus effectus est. Sed et quibuscumque ægris benedictum panem misit, statim ut ex eo perceperunt, sanati sunt. Et alias multas virtutes et sanitates per eum Dominus implevit.²⁵

Habuit autem et hanc gratiam super omnes patres et ceteros homines, ut uniuscuiusque fratrum de vicinis monasteriis conversatio ei revelaretur, ita ut scriberet ad patres ipsorum et commoneret, quod illi et illi segniter agerent, nec rectum in timore Dei propositum gerunt, illi vero et illi in fide et animi virtute proficiunt.³⁰ Sed et ad ipsos fratres scribebat, aliis quidem quod multum tædiosi essent erga fratres, et pusillo animo erga patientiam, aliis vero quod bene, constanter et sollicite agerent, et sufficienter consolarentur fratres. Et quid huic meriti pro virtutibus, quid vero illi correptionis immineret a Domino pro ignavia, prædicabat, et ita³⁵ eorum, qui absentes erant, actus et causas ac merita vel negligentiam describebat, ut audientes hi, de quibus dicebat, conscientia convicti negare non possent.

leika eða vangeymslu fyrirverande brædra, þat sama sannadi hvers þeira samvitzka, er heyrdur, sva at þeir mattu ongu moti neita ne ni kveda.

En til allra manna iafnsaman mælti heilagr Johannes sva:
 5 «Hefit upp hugiun, brædr minir, til himneskra luta ok andligra, en fyrirleitit likamliga lute ok syniliga, þviat allmal er nu, at ver leitim at, segir hann, þess hattar athöfnum. Verum eigi iafnan smasveinar, vist eigi skyldim ver iafnan börn vera, brædr minir, helldr stiga upp um sidir til himneskra luta andligs algerleiks, at
 10 ver mættim haleitum hugarkrapti skina fyrir skyrleik skilningarinnar ok stadfesti heilagrar athafnar.» Marga adra lute innte heilagr Apellen guds madr fyrir oss, segir sæll Jeronimus, með fullkominni tru ok öruggum godvilja af þessum helga guds manni, þa er fyrir mikilleika munu ver lata undan lida, þviat ek uggi, at
 15 alþyðunni virdiz varla truanligt¹.

16. I heradinu Heracleos nær höfudborgum Thebaidis sam ver, segir sæll Jeronimus prestr, munklif eins guds mannz Paphnucii; þesse sami Paphnucius var hinn frodasti ok hinn frægasti allra fedra ok einsetumanna. Hafdi hann lengi æfi vid hafz i
 20 1 virdanligt Cd.

Docebat autem omnes, ut a visibilibus et corporeis rebus animos ad invisibilia et incorporea transferrent, «tempus enim, inquit, est, ut ad huiusmodi studia transeamus; neque enim semper pueri et semper infantes esse debemus, sed aliquando iam ad
 25 spiritalia et altiora conscendere, et virorum sensus capere atque ad perfectiorem subire intelligentiam, ut possimus virtutibus animi enitescere.» Sed et multa alia de hoc viro sanctus homo Dei Apelles narratione nobis fidelissima commendavit, quæ cuncta conscribere et longum videtur, et pro magnitudine sui nonnullis
 30 audientium vix credibile.

16. *De Paphnutio.* Vidimus et monasterium sancti Paphnutii hominis Dei, qui nominatissimus in illis locis anachoretas, et ultimi habitator fuerat deserti in regionibus Heracleos, splendidæ apud Thebaidam urbis. De hoc ergo fidelissima patrum narratione com-
 35 perimus, quod cum fuisset vitæ angelicæ, quodam tempore oraverit Deum, ut sibi ostenderet, cui sanctorum similis haberetur. Assistens vero angelus Dei respondit ei, quod similis esset symphoniaci cuidam, qui in vico illo cantandi arte victum quæreretur. Tunc

hinni yztu eydemorkinni með engiligu athæfi. Sva fluttu helgir fedr fyrir oss hardla truanliga, at einn tima bad hinn helgi guds madr Paphnucius varn herra syna ser, hverium helgum manni hann være likr at verdleikum. Vars herra engill vitradiz honum þegar i stad ok sagdi hann likan at verdleikum likara einum, þeim 5 er med simphons list aflar ser atvinnu þar i næsta þorpi. Heilagr fadir furdar hardla miok þessa orlausn, skundar til bæiarins ok leitar eptir leikaranum, ok er heilagr fadir feck hann fundit, frettir (hann) eptir vandliga, hvat heilagleiks athæfis hann hefði med ser. Hinn svarar, sagdiz hinn syndugazti madr er vera matti, þat til 10 marks, at litlu adr en hann hof list þessa, letz hann illvirki verit hafa. Heilagr Paphnucius grefr þa eptir glögligar, ef hann hefði nðkut miskunnarverk framit hia framm leyniliga, þann tima er hann var stigamadr. Hann kvez upp a sealfs sins samvitku synd- ugr ok sekr, skildr hafa verit vid allzkonar velgerna, «utan 15 þat man ek eitt sinn, sagdi hann, at ver felagar höfðum handtekit meynunnu eina gudi gefna, ok er þeir kumpanar minir adrir ill- virkiarnir villdu skedia skirlifi meyarinnar, hliop ek framm mille þeira ok tok ek hana or þeira klande», leidda ek hana a þeiri sömu natt heila ok oskadda til sins heima.» 20

Annan tima fann ek eina konu hardla fagra, er villtiz um
: blande Cd.

ille obstupefactus novitate responsi, cum omni properatione pergens ad vicum, perquirat hominem. Et cum invenisset, studiosissime percontatur ab eo, quidnam sancti et religiosi operis gestum sit ei, 25 omnesque actus eius curiosius discutit. At ille respondit, quod res erat, se esse indignissimæ vitæ hominem peccatorem, atque ante non multum temporis ex latrone ad istud, quod nunc exercere videretur, fœdum artificium devolutum. Paphnutius eo magis instabat, requirens, si quid ei forte vel inter latrocinia pii operis 30 fuisset admissum. «Nihil, inquit, mihi conscius sum boni; hoc tamen scio, quod cum inter latrones essem, capta est aliquando a nobis virgo Deo consecrata, cuius cum ceteri collegæ mei latrones cuperent eripere pudorem, obieci me in medium et eripui eam de contaminatione latronum, et nocte deducens eam usque ad vicum 35 domui suæ restitui intactam.»

Alio quoque tempore inveni mulierem honestæ formæ in eremo oberrantem. Hæc cum interrogaretur a me, cur aut quo-

mörkina, en er ek spurda, fyrir hvi eda hvadan hon være at komin, svarar hon sva: «Hird eigi þu eptir at fretta, hvat til helldr mins rekstrs ok vesalldar, haf mik helldr at þeim hætti er þu villt fyrir þionustukonu eda ambatt, ok vit at hvaru, at ek a mer bonda lögligan; sa sami er iduliga halldinn fyrir landskylldar sakir i myrkvastofu, ok því at eins þadan leiddr, at hann þoli þa a nyia leik plagur ok piningar ok allzkonar meinlæti. Þria sonu attu vid, ok ero þeir fyrir þessa skyld allir i þrældom selldir ok æfinliga anaud. En min er leita farit, ok hugdar þvilikar kvalir, ef ek finnumz, sem þeir hafa; fer ek fyrir þessa sök stad af stad dag ok nætr hversvetna andvana, hefi ek med ollu mist matar .iii. daga i samt her i eydemörkinni.» Ok er ek hafda heyrt konunnar kveinan, leiddi ek hana inn i helli minn aumkande hennar eynd, bar ek framm fyrir hana mat ok dryck, ok hepta ek hungur hennar, þar med gaf ek henne .ccc. aura silfrs, ok bad ek hana sidan skunda aptr i borgina ok leysa ut bonda sinn af bardögum, en sonu fra þian ok þrældomi. En hon inti þat hvartveggia fegin ok fus. Heilagr fadir Paphnucius mælti þa: «Enga þvilika lute, sem nu endir þu, man ek mik gert hafa; trui ek þo at hvaru, komit hafa fyrir þik, hversu heyrinkunnigt er milli munka nafn Paphnucii; hefi ek þar ok alla stund a lagit at plaga mik upp a þesskonar mun *Cd.*

modo in hæc loca advenisset, respondit: «Nihil me interrogas infelicissimam mulierem, nec causas requiras, sed si ancillam placet habere, abducito quo vis. Mihi enim infelici est maritus, qui debiti fiscalis gratia sæpe suspensus et flagellatus, ac pœnis omnibus cruciatus servatur in carcere, nec aliam ob causam producitur, nisi ut tormenta patiatur. Tres autem nobis filii fuerunt, qui iam pro eiusdem debiti necessitate distracti sunt. Ego quoque miserrima, quia ad similes pœnas inquiror, de loco ad locum fugitans, inedia miseriaque confecta, per hæc nunc latitans oberro loca, triduum iam sine cibo ducens.» Ego ubi hæc audivi, miseratus adduxi eam ad speluncam, et reficiens animam eius fame collapsam, dedi etiam trecentos ei solidos, pro quibus se ac maritum et filios non solum servituti, sed et suppliciis asserebat obnoxios; et revocata ea ad civitatem, omnes eos data pecunia liberavit. Tunc pater Paphnutius: «Ego, inquit, nihil tale feci; tamen credo etiam ad te pervenisse, quod celebre Paphnutii nomen inter monachos habeatur.

idn. En þu vit, at gud hefir þat birt mer, at þu ert eigi minna verdleiks fyrir gudi en ek i hans augliti. Nu með því, brodir, at þu ser þik eigi milli minztu munda i hans hall skipadan, þa vanræk eigi sialfs þins þurft. Leikarinn kastadi þegar pipunum, er hann hellt æ, ok fylgdi hinum helga fedr Paphnucio til eyde-
merkrinnar, tok nu i sinphons stad söngfære sæmiligs sidferdis, pionade .iii. ær i samt almatkum gudi i allzkonar bindendi, vökum ok föstum ok heilögu bænahalldi, bædi nött ok dag. En er .iii. ær voru lidin, sa sialfr fadir Paphnucius hans heilaga sæl af eingilum flokkum til himins flutta.

Sidan er heilagr Paphnucius hafdi heim sent til himinrikis fyrr nefndan leikara, leggrr hann sik undir strangare bindende ok meire meinlete en fyrr. Bidr því næst gud vitra ser, hvern iardligr manna honum væri þa likr at verdleikum. Gudlig rödd kom þegar yfir hann ok sagdi sva: «Vit þik likan at verdleikum þeim bezta bonda, er her byrr a næsta bæ.» Heilagr Paphnucius riss upp þegar, er hann hafdi heyrt þenna orskurd, skundar til bæiarins, berr a dyrr bondans herbergis. Husbonde gengr sialfr til hurdar hardla rissnuliga, leidir inn þann er kominn var, þværr fetr, byrr bord ok alpydligt bod, pionar sialfr hardla vakrliga at

Fuit enim mihi non mediocris studii, ut vitam meam in huiusmodi excolerem disciplinis. Deus igitur de te mihi revelavit, quia nihilo minus apud ipsum meriti habeas quam ego. Quia ergo, frater, vides te non minimo loco haberi apud Deum, non negligas animam tuam. At ille statim fistulas, quas manu gerebat, abiiciens, secutus est eum ad oremum, et artem musicam in spiritualem commutans vitæ mentisque harmoniam, per integrum triennium arctissimæ se tradidit abstinentiæ, in psalmis et orationibus semet ipsum die noctuque exercens, atque iter cæleste animi virtutibus agens, inter sanctorum angelicos choros reddidit spiritum.

Posteaquam Paphnutius prædictum symphoniacum omni exercitio virtutum consummatum præmisit ad Dominum, ipse acrioribus semet ipsum studiis, quam prius exercuerat, agens, iterum Domino supplicavit, ut sibi ostenderet, quis sibi similis esset super terram. Fit ergo vox Domini ad eum dicens: «Similem te esse nosce primario vici illius, qui est in proximo.» Quibus auditis Paphnutius sine mora ad eum properans, pulsat ad ostium domus eius. Ille vero, cui moris erat suscipere hospites, occurrit ei, atque

veitzlunni, sem hann var iafnan vanr. Fadir Paphnucius frettir
 eptir yfir bordum bonda, hveria athöfn eda idn hann hefði hvers-
 dagliga. En er hinn sagði sik sma lute eina drygia, villde reyndar
 leynaz lata fyrir litillætis sökum at sinum velgerningum, ok er
 5 heilagr fadir Paphnucius finnr þat, grefr hann því fast at, segir
 ser sva vitrat af gudi, at hann se makligr munka meðferði. Bondi
 tok því litillatligarr æ sinu efni ok sagði sva: «Med því at sa sami
 gud, er alla lute veit, hafe vitrad þer, enn helgi fadir, af minu
 meðferði, þa þori ek eigi ok eigi vil ek leyna þik, þo at syndugr,
 10 minni astundan milli fiolmennis ok alþydu þyss. Næstu .xxx. sara
 hefir ek hreinan hug haft a husfru minni utan alla lostagirnd. En
 gladliga at greina attu vid þria sonu adr samt, en fyrir adra skylld
 em ek skildir vid allan þesskonar felagskap, eigi at eins vid hana,
 helldr ok til allra kvenna annarra adr ok sidan. Gestrisni geymde
 15 ek sva, at hvern tima vard ek skiotaztr at herbergia öreiga eda
 utlendan, hvart er þeir koma kunnu sid eda snemma, ok let ek
 ongvan þo nestlausan i brott fara. Fataëkan mann fyrirleit ek
 alldrigi, helldr veitta ek þeim iafnan, er þurft beiddi. Ef ek sat
 i domi, sveigða ek hvergi rettlætis sann, þott synir minir sætti i
 20 i leyndar Cd.

introduxit in domum suam, lavans quoque pedes eius, apposuit
 mensam, agitque convivium. Inter epulas vero percontari Paph-
 nutius cœpit ab hospite, qui actus ei, quod studium, cuiusque
 operis haberet exercitia? Ille vero cum de se humilia responderet,
 25 et latere in bonis quam publicari mallet, perurgebat Paphnutius
 dicens, revelatum sibi esse a Domino, quod dignus esset consortiis
 monachorum. At ille eo magis humiliora de se ipso sentiens, aie-
 bat: «Ego quidem in nullo mihi sum boni alicuius conscius, verum
 quia verbum Dei factum est ad te, eum quem nihil latet, celare
 30 non possum. Hæc ergo quæ mihi in medio multorum posito in
 usu sunt, loquar. Triginta iam completi sunt anni, quod conti-
 nentiæ consensum habere me cum coniuge mea nullus agnovit.
 Suscepi autem ex ea tres filios, horum enim causa solummodo
 cognita est mihi uxor, nec præter eam alia, nec ipsa ultra iam
 35 cognita. Suscipere hospites numquam cessavi, sed ita, ut neminem
 ante me paterer advenienti occurrere peregrino; non dimisi um-
 quam de domo mea hospitem sine viatico; pauperem nullum despexi,
 sed quæ necessaria fuerant, præbui. Si in iudicio sedi, nec filii

hlut. Alldri kom inn i mitt hus avoxtr annars erfdis. Hvar ok sem ek spurda þrætu eda þiörku milli manna, letta ek eigi fyrr, en fridr var festr eda sökum sett. Engi kærði enn um alldr æ minna þionustumenn eda þræla ne hitti þa at einhveriu okynni. Alldri let ek ok hiörd mina spilla akr ne eng annars eigins, sæd- iörd mina sparda ek vid ongvann mann, eigi valda ek mer avaxt- samare nylende, en hinum ofriorre fornlende. Litilmagnan let ek alldri þröngdan af mattugra manni, ef ek feck því radit. Hinu red ek, at ek hrygdi ongvann mann um alldr i minu lifi, því sem enn er lidit. Ongvann mann fyrirdæmda ek i minu lifi, ef i minu valldi var doms atkvædi, helldr samda ek iafnan samþyckiliga sett milli missattra. Nu med guds miskunn ok atferd, enn helgi fadir, hefir þesse verit mins lifs háttir her til.»

En (er) guds madr Paphnucius hafdi heyrt þessa orðræðu, minntiz hann til hans ok gaf honum blezan med þessum orðum: «Blezi þik drottinn af Syon, at þu siair, hverir godir lutir ero i himneskre Hierusalem. Nu med því at þu intir alla þessa lute, þa vantar þik þat eina, er mest er ok æzt allra mannkosta, at fyrirlata iardliga lute fyrir guds ast, en leita leyndra luta almattigs guds, þeira er engi færri fyrr fengit, en hann hafnar sialfum sér»

mei personam contra iustitiam accepi. Alieni laboris fructus numquam introierunt in domum meam. Litem si vidi, numquam præterii, donec reconciliarem dissidentes ad pacem. Nemo umquam deprehendit in culpa famulos meos. Numquam greges mei læserunt fruges alienas; volentem seminare in rure meo numquam prohibui, nec uberiora mihi novalia elegi, steriliora illis dereliqui. Quantum in me fuit, numquam permisi, ut potentior infirmum premeret. Semper studui in vita mea, ut neminem contristarer. In iudicio si fui caput, neminem condemnavi, sed dissidentes revocare in concordiam studui. Hæc interim mihi vitæ institutio, Deo donante, hactenus fuit.»

Audiens autem hæc beatus Paphnutius, caput eius exosculans benedixit eum dicens: «Benedicat te Dominus ex Sion, et videas, quæ bona sunt in Jerusalem. Quia ergo bene hæc et convenienter implesti, illud tibi deest, quod bonorum omnium summum est, ut omittens cuncta ipsam veram iam sequaris Dei sapientiam et secretiores inquiras thesauros, ad quos non aliter poteris pervenire, nisi abneges te ipsum et tollas crucem tuam et sequaris Christum.»

ok tekr kross sinn ok kemr til Kriz fylgðar. Iafnskiott sem bondi heyrde þessa orðræðu hins helga fodor Paphnucij, dvelr hann eeki, snyz þegar a ferd med honum til merkrinnar, öngvan lut skodandi ne skipandi i sinu herbergi. Ok er þeir höfðu farit um 5 hrid, vard æ ein undarliga mikil fyrir þeim, hvarskis var þar kostr fleyss ne feriu. Kvedr því fadir Paphnucius hinn kunnazta, kallar a Kriz nafn ok bidr forunaut sinn fylgia ser; vodu sidan badir samt yfir æna, sva at þeim tok vatnit vart i miadmir. En er þeir komu i eydemörkina, feck fadir Paphnucius einn kofa hin- 10 um nykomna broður eigi langt fra ser, kennir honum reglu ok hversdagliga hattu heilagligrar athafnar med skynsamligum skyrleik andligra idna.

At því lyktudu herdir heilagr fadir gialldit, virðir litils umlidit erfide, þat er veralligir menn mattu iafnbioda þröngde(r) heimsins 15 faskrudligum fiölskyll(d)um. Eigi leid langt þadan, adr avöxtr algers lifnadar birtiz yfir hinum unga manni med þessum hætti, at einn dag, er heilagr fadir Paphnucius sat i sinu herbergi, sa hann uppnumna til himneskra fagnada sæl þessa signada mannz, er vær sögdum fyrri fra, af engiligum flokkum sva segiandum: «Sæll er 20 sa, er þu valdir ok hoft upp, drottinn, þvíat hann mun byggia i

At ille cum audisset hæc, nihil moratus, nec omnino aliquid in domo sua ordinans, secutus est virum Dei pergens cum ipso ad desertum. Cumque venissent ad flumen, nusquam ad transmeandum reperto navigio, Paphnutius præcepit intrare secum pedibus 25 fluvium, cuius in illis locis profunda habebatur altitudo. Transierunt ergo pariter fluvium, ita ut aqua eis vix ad latera perveniret. Ubi vero venerunt ad desertum, collocat hominem Paphnutius in cellula quadam, haud procul a suo monasterio posita, et conversationis spiritualis ordinem tradidit, perfectorumque studiorum exercitia docet, scientiæ quoque secretiora concedit. 30

Cumque eum in omnibus instruxisset, semet ipsum denuo maioribus exercitiis dedit, exiguos priores deputans labores, quibus conferri poterat is, qui sæculi videbatur actibus occupatus. Tempore autem aliquanto in his transacto, et ad scientiæ perfectionem eo 35 perducto, quem perfectum iam in operibus assumserat, quadam die Paphnutius sedens in cellula sua, videt animam eius inter angelorum choros assumtam, dicentium: «Beatus quem elegisti et assum-

pinum landtíolldum.» Skilr hann skiott af þessu lадordi himnesk heimboд vid brodurinn.

Hefr þesse helgi fadir enn af nýiu faheyrdari föstur en fyrr med briostfastara bænahalde, ef þat mætti æxla hans verdleika; orkar enn á af nýiu ok biðr, at guð birti, hverium iardligra manna; hann væri nu iafn. Drottinlig röðð svarar honum sva: «Vit at þu ert nu likr at verdleikum kaupmanni nöckurum æskudum af Alexandria, er her kemr skiott þik at finna; en þu dvel ecki, ris upp ok renn i mot honum, þviat hann er nalægr.» Fadir Paphnucius skundar ferðinni, finnr kaupmanninn af Thebaida atkominn¹⁰ med .iii. skip hlaðin af sialfs sins lest. Ok med því at þesse dyrdligi kaupdrengr var bæði skynsamr ok sidlatr, presentadi hann .x. grasa secke hinum helga Paphnucio med sveinum sinum; voru þesse erindi á hans fund. Heilagr Paphnucius heilsar honum fyrri ok segir sva: «Furðar ek athöfn þinnar signudu sælu¹ ok dyrd-¹⁵ ligrar fyrir drottne; hvat erfiðar þu i iardligu efne gæddr med guðligri giöf ok himneskri hæð? Leif iardliga lute iardligum monnum, þeim er hima ok hugsa af iardligu efni, en vel þer til efnsvistar eilifa fostriörð skambragz af sialfum lausnaranum lадadr til him-

1 sælur Cd

30

sisti; habitabit in tabernaculis tuis.» Et cum hæc audisset, agnovit assumtum esse ex hoc mundo virum.

Tunc vero Paphnutius persistebat in ieiuniis et orationibus, semet ipsum ad maiora et perfectiora extendens? Et rursus orabat Dominum, ut sibi ostenderet, cui similis haberetur inter homines.¹⁵ Rursus ei divina vox respondit, dicens: «Similis es negotiatori, quem videris ad te venientem; sed exsurge velociter et occurre ei, adest enim vir, cui te similem indicavi.» Et Paphnutius sine mora descendens occurrit cuidam negotiatori Alexandrino viginti millibus solidorum mercimonia tribus navibus deferenti ex Thebaida.¹⁰ Et quoniam erat religiosus et honorum operum studium gerens, decem leguminum saccos pueris suis impositos ad monasterium Dei hominis deferebat; et hæc ei causa adeundi Paphnutium fuit. At ille continuo ut eum vidit: «Quid agis, inquit, o pretiosissima et Deo digna anima? Quid tibi cum terrenis est labor, cui sors¹⁵ et societas cum cælestibus data est? Relinque hæc illis, qui de terra sunt et de terra cogitant; tu autem regni Dei, ad quod vocatus es, negotiator efficere, et sequere salvatorem, a quo paulo

neskrar hvíldar. Hinn drygdi ongvan undandratt, fordaz þegar i eydemorkina með hinum helga fedr Paphnucio, en biðr sveinana veita öll sin auðræði rettum þurfamonnum, hafði hann ok fyrir mestum luta sva seod sialfr. Heilagr fadir Paphnucius skipar honum þar næst eða þat id sama herbergi, er hinir tvennir höfdu adr haft, skýrir sidan ut fyrir hinum nykomna idn gudligrar spektar. Lidr ok eigi langr timi, adr hann feck hin sömu laun fyrir sina tilstandan sem hinir, þat er himinriki.

Heilagr Paphnucius hefr þessu næst herði athalldzins, pinir likamann með erfíði athafnarinnar, þviat guds eingill vitradiz honum ok mælti til hans: «Heyr þu, hinn blezade guds dyrdlingr, kom nu ok gack inn i eilífdar landtiöld, þau er þer ero af sialfum gudi gefin, dvel ecki; her ero nu heilagir höfudfedr ok spamenn hia mer, þeir er þik taka fegnir i fylgd ok fullkominn felagskap. En þvi var þer þat eigi fyrr vitrad¹, at þu fengir eigi fyrir dramban tion² þinnar gæzku. Vit þat ok nu, at þu sætt nu einn dag olífat. En með þvi ath nockurir prestar voru komnir at hitta þeina hinn helga fodur, þa tiade hann þeim allan hátt drottinligrar vitranar ok lagdi þat til, bad þa ongvan veralligan mann

¹⁰ 1 vid ráð Cd. 2 þo Cd.

post assumendus es. At ille nihil omnino differens, præcepit pueris suis, ut omnia quæ superessent, multa enim iam ipse per se distribuerat, pauperibus erogarent. Ipse vero sequens sanctum Paphnutium ad desertum, in eodem ab eo constitutus est loco, ex quo et priores ad Dominum fuerant assumpti, et similiter ab eo de omnibus instructus, in exercitiis spiritualibus et divinæ sapientiæ studiis permanebat. Brevi autem tempore consummato, etiam hic translatus est ad congregationem iustorum.

Et non multo post ipse etiam Paphnutius in ipsis summæ abstinentiæ exercitiis et laboribus vitam ponit; astitit enim ei angelus Domini, dicens ad eum: «Veni iam, benedicte Domini, et ingredere ea, quæ tibi debentur, æterna tabernacula. Ecce enim mecum adsunt prophetæ, qui te in suum suscipiant chorum. Hoc autem tibi prius idcirco non revelavi, ne forte elatus damnum aliquod tui laboris incurreres. Et unam post hæc in corpore adhuc positus diem ducens, cum quidam presbyteri ad eum visitandum venissent, omnia eis, quæ sibi Dominus revelaverat, nota fecit, dicens ad eos, nullum in hoc sæculo debere despici, etiamsi latro

fyrirlita, þott hann se illvirki eda utilegumadr, saurlifr eda annan veg syndafullr, ongván kvangadan eda þorpkarll, eigi ok heilðr kaupmenn ne mangara, þott ovarliga syniz ut veria, þviat hverr i sinni stett hefir æ nockur leynd verk, þau er gudi gezt at, þeim er eigi hyggr sva miok a haleit fyrirheit eda buksins bunad sem gods verks endalykt ok hugarins hreinleik með ást ok einfelldi. Þann tima er heilagur fadir Paphnucius hafði einvirdiliga ut skýrt serhveria þessa lute, þa skildiz hans heilög önd vid þenna heim, sva at þeir tilkomnu kennimenn, sem fyrr gatum ver, ok allir bræðr, er umhverfis bygðu, sa upp a, (at) almattigs guds einglar lof syngiandi hofu hans signudu sæl til himneskra fagnada.

17. Vid Thebaidam sáam ver, segir sæll Jeronimus prestur, hit frægazta munklifi hins ágæta födur Ysidori. Þat var murat ollum megin með nogligum spazum. Nær .m. var þar bræðra, ok höfðu allir nog herbergi innan klaustrs. Þar matti sia brunna með blomgöðum grasgöðum ok adra luti likamligrar þurftar, eigi eptir naudsýn at eins heilðr nogliga inn aktada af fedr munklifisins, mest fyrir þa skyld, at enge af þeira sveit þyrftu ut reika til nöckurs naudsýnialaust. Einn allðrænn maðr goðr ok gamall i

sit aliquis aut in scena positus, etiamsi cultum ruris exerceat et coniugio videatur adstrictus, etiamsi negotiator dicatur et mercimoniis serviat, tamen in omni ordine humanæ vitæ sunt animæ Deo placentes et habentes actus aliquos occultos, quibus delectatur Deus: unde constat, non tantum professionem vitæ aut habitus speciem Deo esse placitam, quantum sinceritatem atque affectionem mentis operumque probitatem. Et cum similia de singulis quibusque disseruisset, tradidit spiritum. Evidenter autem presbyteri, qui aderant, et omnes fratres viderunt eum ab angelis suscipi, hymnum canentibus et collaudantibus Deum.

17. *De sancti Isidori monasterio.* Vidimus apud Thebaidam etiam Isidori nominatissimum monasterium, amplissimis spatiis circumseptum muroque circumdatum, in quo habitantibus viris larga præbebantur habitacula. Intrinsecus putei plures, horti irrigui, omnium quoque pomorum arborumque paradisi, et quæcumque necessaria usibus erant, sufficienter, immo et abundanter provisæ; ob hoc ut nulli monachorum habitantium intrinsecus necessitas ulla fieret exeundi foras ad aliquid requirendum. Senior quidam vir gravis, et de primis electus ad ianuam sedens, hoc

munkasíðum hafði þat embætti, at hann tok við tilkomandi bræðrum með þeim hætti, at hverr er villdi gengi inn en allðri ut síðan. En þar fylgde furðuligr lutr ok faheydr, at hverr er innan klausturs kom, helldr andlig algerleiks unadsemd en (eigi) skyllða sva skilvisrar skipanar. Þesse hinn gamli madr, er ver gatum fyrr, er valdr var til portzins, hafði hia ser eitt heimolligt herbergi, ok nærði hann þar i tilkomande með hinum mesta mann-
 10 domi. Ok er hann tok við oss, segir sæll Jeronimus, var engi kostr innkvomu i klaustrit, helldr heyrdum vær af honum, hver hialpsemd guds miskunnar gnætti fyrir innan. Tvo eina sagði hann þa gamla menn, er leyppt var at ganga ut ok inn at reikna athafnir bræðra til þarfenda þeim, en allir adrir höfðu hvíllð ok hoglife ok heilagra boka [lesning, ok¹ skinu þar með hverskonar taknum ok faheyrdum iartegnum, ok þat eitt er miok er minn-
 15 ingar vert, at engi þeira kendi nockurskonar kvelling eða krankleika, helldr visse hverr sem einn at vera sína endalykt, ok gerði bræðrum i kunnleika með blidligri kvediu, gallt sva síðan gudi gladr sína sæl utan sottar.

¹ [lesninga Cd.

10 habebat officii, ut adventantes ea lege suscipiat, qua ingressi ultra non exeant. Si ergo semel ingredi placuerit, stat immobilis lex; sed quod est admirabilius, ingressos non iam legis necessitas, sed vitæ beatitudo retinet ac perfectio. Hic ergo senior in ianua, ubi ipse commanet, adhærentem sibi habebat hospitalem cellulam, in
 25 qua adventantes hospitio recipiat, et omni humanitate refoveat. Ut ergo et nos ab eo suscepti sumus, introeundi nobis quidem copia nulla fuit, ab ipso autem didicimus, quæ institutionum beatitudo gereretur intrinsecus. Duos aiebat esse solos seniores viros, quibus permissa est egrediendi ingrediendique libertas, qui opera
 30 fratrum dispensare et quæ necessaria sunt inferre curarent; ceteros vero ita esse in silentio et quiete, orationibus et religiosis studiis operam dantes atque animi virtutibus pollentes, ut omnes signa faciant; et quod vere omnium mirificum signum fit, nullus eorum ægritudinem cuiusquam infirmitatis incurrit, sed cum unicuique
 35 vitæ finis affuerit, omnimodis prænoscens, et indicans ceteris fratribus suis de suo exitu atque omnibus vale dicens, ad hoc ipsum recubans spiritum lætus emittit.

18. *De sancto Serapione.* Sed et in regione Arsenoite Sera-

18. I því heradi a Egiptalandi, er Arseontus heitir, sáam ver, segir heilagr Jeronimus, einn virduligan prest Serapionem at nafni. Hann hafði undir sér i ymsum klaustrum allz nær x.m.¹ munka, þeira er lifdu af eiginligu² handa erfíde, en afnámit veittu þeir fátækum monnum. Sá var þeira sídr, ok eigi þeira at eins helldr³ ok nær allra egipzakra munka, at þeir auktudu sík til verks hvern kornskurðar tíma, ok feck hverr þeira at verklaupi .lxxx. mæla hveitis, sumir³ litlu minnr, en sumir meira, sendu síðan mestan luta fátækum monnum, eigi at eins þar innan herads, helldr hlöðu þeir mörg skip af hveiti ok sendu allt i Alexandriam at leysa¹⁰ menn or myrkvastofum, hepta eða herleidda ok öreiga. Eigi fenguz fátækir menn sva margir a Egiptalandi, at upp gæsti eytt þeira örlígu avöxtu.

I herudum Mempheos ok Babilonis borgar sáam ver ok, segir heilagr Jeronimus prestr, mikinn fiölda munka gædda rued ymis-¹⁵ ligum guds giöfum ok kraptaverkum ok síðanna somasemd. Þar segia þeir þa stadi vera, er Joseph varðveitti i flurin forðum, ok kalla þeir þat febyrdur Joseph. Adrir sögdu, at stolpar þeir dígru,

1 .xx. Cd. 2 engilígu Cd. 3 ok Cd.

pionem quandam presbyterum vidimus multorum monasteriorum²⁰ patrem, sub cuius cura plura et diversa monasteria, quasi decem millium, habebantur monachorum, qui omnes ex laboribus propriis, quos præcipue messis tempore mercede manuum conquirebant, partem plurimam ad supradictum patrem conferentes in usus pauperum destinabant. Hoc autem moris erat non solum ipsis, sed et²⁵ omnibus pæne Ægyptiis monachis, ut messis tempore elocent ad metendum operam suam, atque ex ea mercede octogenos unusquisque modios frumenti plus minus conquireret, et horum partem plurimam pauperum usibus offerant, unde non solum regionis ipsius indigentes alantur, sed et Alexandriam naves frumento onustæ,³⁰ dirigantur, vel in carcerem conclusis, vel reliquis peregrinis atque egentibus prærogandæ. Neque enim intra Ægyptum sufficiunt pauperes, qui possint misericordiæ eorum fructus et largitates absumere.

Vidimus autem et in regionibus Mempheos et Babylonis innu-³⁵ meras multitudines monachorum, apud quos et diversas virtutum gratias ac morum ornamenta perspeximus. Ibi autem tradunt esse loca, in quibus Joseph fertur recondidisse frumenta, quos et the-

sem þar eru, se þeir sömu, er saman voru i dregin hveitekorn, þa er Joseph var formadr Egiptalandz.

19. Helgir fedr fluttu sva, segir sæll Jeronimus, at æ ufridartima kristinnar var einn merkiligr madr ok mikils hattar Apollonius at nafni, ok fyrir sakir lifsins verdleika ok bæn brædra var hann vigdr til diakns. Nu er ofridrinn geystiz upp a guds kristni, lagdi heilagr Apollonius allan hug á at eggja brædr til piningarvættis ok hitti serhveria, hvar sem þeir voru. Þvi næst vard hann handtekinn af heidingium ok i myrkvastofu settr, hæddr ok
10 hræktr ok alla vega afvirdr.

Einn af heidingium sa er Philemon het, hinn fragazti ok elskadr af öllu folkinu, meiddi med allzkonar meinmælum hinn helga Apollonium, sagdi hann svikara ok fullan galldra ok gerninga ok af öllum monnum hats ok háds verdan. En er Philimon
15 taladi slíkt ok annat ferligr, svaradi sæll Apollonius um sidir ok mællti: «Gud miskunni þer, son, ok virði þer ecki til syndagialldz þat er þu talar.» Ok er Philimon heyrdi þesse hogværliku orð, kendi hann þegar i sialfs sins brioste aff ordanna ok kemz vid miok, sva at hann kalladi þegar ok sagdi sik kristinn vera, rennr

20 sauros Joseph vocant; alii vero Pyramidas, quas dicunt ipsas esse, in quibus, ut putant, frumenta tunc congregata sunt.

19. *De sancto Apollonio.* Tradebant ergo seniores horum fuisse quendam persecutionis tempore monachum, nomine Apollonium, qui cum vitam magnificam egisset inter fratres, etiam
25 diaconus ordinatus est. Tempore ergo persecutionis erat ei studium singulos quosque circumire fratres, et cohortari eos ad martyrium. Cumque fuisset etiam ipse comprehensus et in carcerem trusus, gentilium plurimi tamquam insultantes veniebant ad eum, et verbis blasphemis et impiis confutabant.

30 Inter quos fuit quidam Philemon nomine choraula famosissimus et omni populo amabilis. Qui cum multis eum fatigaret iniuriis, impium, et scelestum et seductorem eum vocans, multorumque mortalium deceptorem, dignumque esse ab omnibus odio haberi; cumque hæc et multa alia adversus eum graviora loqueretur,
35 respondit ei Apollonius dicens: «Misereatur tibi Deus, fili mi, et nihil tibi horum, quæ locutus es, reputet ad peccatum.» Hæc cum audisset Philemon, corde compunctus est, vimque verborum eius supra humanum morem in sua mente persensit in tantum, ut

þegar i brott hart þadan ok fyrir domstol höfðingja þeira heidinna manna, er þar voru, ok talar til hans a þessa leid: «Heyr þu, domande, rangliga fyrirdæmir þu kristna menn astvine guds, ok gera þeir gæzku ok godlife ok kenna slíkt hit sama öðrum.» En i fyrstu er heidinginn heyrd þesse hans ord, hugdi hann, at hann ; mælti kærsku, sva sem þesskonar menn voru vanir. En er hann sá, at þesse var hans alvara med stadfestu, sagdi hann sva: «Æriz þu allr, Philimon, ok skiott hughverfi hefir þu hitt fra heilögum godum.» Philemon mælti þa: «Eigi ærumz ek, helldr ertu hinn oheilsmidazte domare, ranglætis fullr, er sva morgum rettlatum 10 rædr rangliga bana. En ek er sannr kristinn madr, ok er su hin bezta tegund iardlegra manna.» Domandinn leggrr þar næst a allan hug at kalla hann aptr i felagskap vid sik med blidligri ord-rædu. En er hann feck því eigi orkat ok hann sa Philemonem stöðugan i kristiligri tru, lætr hann hans likama kenna allzkonar 15 kvalakyn ok pislarfæri þenna tima. Frettir hann at af ordum Apollonii, hvi um hafdi turnat tru Philemonis. Tekr hann þa hondum hinn helga Apollonium ok pinir miskunnarlaust sva sem fyrir flærdarfullar fortölur vid Philemonem. Heilagr fadir Apollonius sagdi þa til domandans: «Være sva vel, at gud gæfi þer ok 20

christianum se repente fateretur. Et inde statim pervolat ad tribunal iudicis, atque in conspectu totius populi proclamans: «Iniuste, inquit, agis, o iudex iniquitatis, viros religiosos et Deo amabiles puniens, nihil enim mali christiani vel faciunt vel docent.» At ille hæc audiens, primo quidem putabat, utpote loci illius 25 hominem, ioci aliquid proponere. Sed cum vidisset hæc eum serio prosequentem et cum omni constantia asserentem: «Insanis, inquit, Philemon, et mente captus es subito.» At ille: «Ego, inquit, non insanio; sed tu iniustissimus atque insanissimus iudex es, qui tot iustos iniuste perimis viros. Ego enim christianus sum, quod est 30 hominum genus optimum.» Tunc ille coram populo coepit eum primo plurimis blandimentis revocare velle in id, quod eum noverat; sed ut immobilem vidit, omnia intendit in eum genera tormentorum. Cognito vero, quod ex verbis Apollonii hæc facta ei fuerit permutatio, correptum etiam Apollonium gravioribus subdidit 35 tormentis, et deceptoris in eum crimen exaggerat. Apollonius vero dixit ad eum: «Utinam et tu, iudex, et omnes, qui assistant et audiunt me, hunc meum quem dicis errorem deceptionemque se-

ollum þeim, sem her eru vid staddir ok heyra mitt mæl, at fylgia þeiri sömu tru, er þu kallar nu villu.» Domandinn stodst þetta eigi, lætr skiota framm i eitt mikit bæl hinum helga Apollonio ok Philemone med honum, sva at allt folkit sæ upp sæ. Heilagr 5 Apollonius kalladi a guds nafn, sva at allir heyrdur, er hann geck ut a bælit, ok mælti: «Heyr þu, drottinn, sel eigi þu undir valld dreyrugra dyra þær salar, er þer iata, helldr syndu oss innvirduliga þitt hialpræde.» Iafnskiott sem heilagr fadir hafdi þesse ord mællt, sva at folkit heyrdur upp sæ, kom regn mikit or skyium, 10 sva at bælit vard allt at kölldum kolum. Domandinn sialfr ok folkit allt, er þetta sa, undruduz ok kölludu sem eins mannz munni: «Einn er odaudligr mikill ok mattugr gud kristinna manna.» Þessir lutir allir samt voru skiott sagdir greifanum, er red fyrir borginni Alexandria; verdr hann odr vid ok velr af þionustu- 15 monnum sinum hina grimmuztu menn ok bidr þa bundna leida til borgarinnar bædi karlla ok kvende, fyrst at upphafe fodur Apollonium, domandann ok alla þa adra, er sva audmiukliga höfdu truat drottinligri dyrd, ok þott þeir være hondladir af heidingium, predicadi heilagr Apollonius at hvaru guds erynde med mikilli 20 stadfesti fyrir þeim, er hann bundu ok handtoku. Var sva því

queremini.» At ille ubi hæc audivit, et ipsum et Philemonem ignibus tradi in conspectu populi iussit. Illi vero postquam ingressi sunt flammæ, beatus Apollonius, cunctis audientibus, clamabat ad Dominum dicens: «Non tradas, Domine, bestiis animas 25 confitentium tibi, sed ostende nobis evidenter salutare tuum.» Igitur ubi hæc in auditu populi et iudicis ad Dominum locutus est Apollonius, repente nubes repleta rore circumdedit viros et flammæ accensi ignis extinxit. Super quo stupefacti et iudex et populus, una omnes voce clamare cœperunt: «Magnus et unus est 30 Deus christianorum, solus immortalis.» Sed hæc cum fuissent præfecto Alexandriæ nuntiata, semet ipso truculentior redditur, et electis quibusdam de officio suo crudelissimis et sævissimis, non tam hominibus quam bestiis, mittit, qui et ipsum iudicem, qui mirabilibus divinis crediderat, et eos, per quos virtus Dei apparuerat, 35 vinctos Alexandriam deducerent. Igitur cum adducerentur omnes pariter vincti, affuit gratia Dei in verbo, et cœpit Apollonius eos, qui se vinctos ducebant, fidem Dei docere. Quique cum Dei misericordiam credidissent, et fidem Dei tota cordis firmitate

næst med guds miskunn, at þeir toku allir retta tru ok presentudu sik bæði bundna ok kristna fyrir greifans kne. En er greifinn skilde þá alla örugga i sinum atrunade, bydr hann, at þeim skyldi dreckia i siofar diup; veitti þeim sva vesall velgerna, þviat þeim var þetta helldr skirn en þisl, helldr dyrd en dande. Litu sidarr med guds forsia bar likami þeira at landi heila ok oekadda; taka þvi næst kristnir menn, þeir er næst voru staddir ok mestan vord höfdu ~~aa~~ halldit þeira lifate, ok grofu þá alla samt vegliga, sem verdugt var. Vinnr varr herra þar otallig takn fyrir þeira verdleika ok bænir allt til þessa dags vid alla þá menn, er med rettri tru ok ifalausri heita a þá til fulltings i sinum nandsynium. Varar bænir ok aheit virdiz varr herra at heyra, en um sidir at skipa oss i sveit ok samsess dyrum dreingium, er nu var fra sagt, ok ollum helgum. Amen.

20. Einn dyrdligan prest Dioscorum hittum ver vid Thebaidam, segir sæll Jeronimus prestr. Þesse virdulíge fadir hafdi nær .c. munka i sinu munklife, hans athygli ok gaumgæfd sam ver einna mest upp a messunnar stormerki. Fyrir þvi minnte hann munka ~~aa~~ margfalliga, at engi gengi med syndugri eda saur-

ewentus *Overskr.*

20

recepissent, semet ipsos cum his, quos exhibere venerant, vinctos offerunt iudici, et christianos se esse pariter profitentur. Quos cum præfectus in fide Domini pertinaces et immobiles pervidisset, universas pariter iubet in profundum maris demergi, ignorans impius, quid ageret. Hoc enim sanctis non mors, sed baptismus fuit. Sed et horum corpora, sine dubio Dei providentia, integra illibataque maris unda reportavit ad littus, quæque ab his, qui obsequii causa simul venerant, suscepta ac revocata sub uno sepulchri domicilio collocata sunt; a quibus usque ad præsens tempus virtutes multæ et signa miranda omnibus consummantur, sed et vota omnium atque orationes suscipiuntur ab eis, et cum fructu petitionis implentur, quo etiam nos dignatus est Dominus adducere et vota nostra orationesque complere.

20. *De sancto Dioscoro.* Vidimus et alium venerabilem patrem apud Thebaidam, Dioscorum nomine, presbyterum, habentem in monasterio suo centum fere monachos, quem tempore eo, quo acceditur ad sacramenta, summam curam summamque perspeximus adhibere diligentiam, ne quis eorum, qui accedunt, in aliquo deferret

ugri samvizku til þessa hins helga embættis, einkannliga greinde hann um þa lute er i svefninum synaz, hvart er þat verde med kvenaligum asionum eda annarskonar sionhverfingum, eda geriz þat af vöku eda nöckleika likamans, ok mællti sva: «Ef utan
 5 kvenna syn fellr saurgan til med sofanda manni, er þat eigi synd, þviat su vaka er: sez med manninum i eiginlig idr eda ædar, þa rekr naudr til sinn veg ut at verpaz, ok snyz þat eigi i synd.» En hvargi er holldzins blidingar birtaz med monnum eda sauruglig kvenna syn, þa bad hann brædr hafa hina mestu varygd vid þess-
 10 hattar girnd ok vandfyst, kvat þat fullkomliga skylldu allra munka at reka fra huginum þesshattar ohreinsanir ok lata engiskonar skridna sina skilning af hugarins skirleika, ella er engi skilgrein milli munka ok hinna er holldliga lifa. Baud hann þvi ok beiddi brædr med þæna krapte ok bindendi ok hversdagligu athæfi heil-
 15 agrar föstu fyrirkoma natturligri nægd holldligrar uhreinsanar, ok sagdi sva: «Nu ef þeir þarnaz optliga likamligrar fædu, er lystög- lica lifa, fyrir læknisins bodskap ok likamans krankleika, hvi skal eigi munkrinn þa miklu meirr þat gera, er at eins heyrir til at stunda a andar heilsu ok ins idra mannzins.»

20 1 eigi tilf. Cd.

conscientiæ maculam, in tantum ut etiam de his eos commoneret, quæ accidere per somnia hominibus solent, vel per phantasias mulierum apparentium, vel etiam per naturalis humoris abundan-
 25 tiam. Dicebat ergo: «Siquidem absque mulierum phantasiis tale aliquid eveniat, non esse peccatum, congenitus enim humor in corpore, ubi propria repleverit conceptacula, suis necesse est ut meatibus egeratur, et ideo non trahitur ad peccatum.» Ubi vero visus mulierum et blandimenta carnis occurrunt, in hoc iam desi-
 30 dis animæ et erga huiusmodi cogitationes atque illecebras occu- patæ dari confirmabat indicia. Debere ergo monachos, aiebat, omni genere a cogitationibus suis repellere huiusmodi simulacra, nec indulgere omnino in hæc dilabi blandimenta sensus suos, alioquin nihil interesse videbitur inter eos et illos, qui in sæculo vivunt. Sed laborandum est monachis, ut etiam naturalem humorem per
 35 multam ieiuniorum abstinentioniam et frequentes orationes doment ac superent, fluxamque eius labem orationis et ieiunii continuatione restringant. Denique aiebat: «Hi qui in deliciis vivunt, si forte corporis sui ægritudo deponat, ab omnibus, quæ noxia esse iudica-

21. Vær komum ok, segir sæll Jeronimus, til hins frægasta klausturs allz Egiptalandz i Nitria heradi, þat er nær .xl. milna af Alexandria, ok hefir heradit þar fengit af nafn bæ þeim, er þar er nalæg ok nogt nitrum finnz, ok hygg ek senniliga af guds forsia þenna stad þat nafn fengit hafa, at þar hreinsadiz sva i þeim stad ; misgerningar manna, sem saurar eda ohreinsan nemz af klædum manna i nitro. I þeim stad eru nær .l. munklifa, litlu minnr, ser nalæg, ok luta öll til þess eins, voru i sumum miok margir munkar en i sumum færri. En þar bygdu sumir ser einsliga, ok þott þeir være skildir at likams vist, þa voru þeir þo samtengu i ást 10 ok tru ok hugarins hreinleik.

Þann tíma er ver nalgudumz þenna stad, ok þeir höfdu heyrt, at ukunnir brædr voru okomnir at eins, skundudu þeir ut i mot oss, hvern af sinu herbergi, sem byflygis fylking væri, med gleði ok gudhrædzlu. Baru margir af þeira landi med ser vatnkarla 15 ok vistir, i gegn því er prophetinn asakar nöckura um þat, er þeir gengu eigi i mot Israels folki med vatni ok braude. Þvi næst leiddu þeir oss med psalmasöng til guds musteris, þogu fætr vara,

verit medicus, abstinebunt; cur non hoc multo magis monachus faciat, cui animæ et spiritus sanitas expetenda est? 20

21. *De Nitriæ monasteriis.* Venimus autem et ad Nitriæ famosissimum in omnibus Ægypti monasteriis locum, qui quadraginta fere millibus abest ab Alexandria, ex nomine vici adiacentis, in quo nitrum colligitur, Nitriæ vocabulum trahens, prospiciente hoc, credo, iam tunc divina providentia, quod in illis locis peccata 25 hominum tamquam nitro sordes abluenda essent et abolenda. In hoc igitur loco quinquaginta fere, aut non multo minus, cernuntur vicina sibi et sub uno patre posita monasteria, in quibus aliqui plures simul, aliqui pauci, nonnulli etiam singulares habitant, et mansione quidem aliqui divisi, animo autem et fide et caritate 30 coniuncti et inseparabiles manent.

Huic ergo cum appropinquaremus loco, ubi peregrinos fratres advenire senserunt, continuo velut examen apum, singuli quique ex suis cellulis proruunt, atque in obviam nobis læto cursu et festiva alacritate contendunt, portantes secum quamplurimi ipsorum 35 urceos aquæ et panes, secundum quod propheta corripiens quosdam dicit: Quia non existis filii Israel in obviam cum pane et aqua. Tunc deinde susceptos nos adducunt primo cum psalmis ad ecclesiam,

serhverir ok þerdu með þeim dukum, er hverr hafði með sér heiman haft, lettu (leidar erfidi) þesskostar þeckiligri þionustu.

Eda hvat mun ek af þeira manndomi ok mildi sagt fá, þar er hverr sem einn baud oss til sín. Þeira likami var æ með litillæti, 5 þriostid birtiz ok hiartat af hofsamligri hofsemd, samþykkt var líf þeira tale tungunnar, hvartveggja heilagt ok með haleitri heims hafnan. Alldri sa ek um alldr astina slíkt blom bera, alldri sa ek um alldr sva fagrlega fyllaz hreystinnar hialpsemd eda sva vella verk miskunnar með monnum sem þar. En upp a hugsan heilagra 10 ritninga ok skilneng himneskrar hyggendi þa sa ek, segir sæll Jeronimus, ongvan þann af þeira sveit, at eigi væri bæði sniallr ok snotr i gudligri spekt.

22. Er annarr stadr i idri eydemörkinni nær .lxx. mílur af þeim stad, þann er þeir kalla celularum celiam fyrir fiolda sakir 15 klaustra þeira er þar eru. Til þessa stadar radaz þeir, er einslagra líf elska ok innvirdiliga eru adr lærdir i Nitria. Þesse eydemork er víð miok, er þar sva langt milli hvers klaustrsins, at syn félr ok engis manz mál ma nema.

lavant pedes, ac singuli quique linteis, quibus utebantur, abstergunt, 20 quasi viæ laborem levantes, re autem vera vitæ humanæ ærumnas mysticis traditionibus abluentes.

Quid ergo nunc de humanitate eorum, quid de officiis, quid de caritate loquar, cum omnes gestirent nos ad suam quisque intro-ducere cellulam, et non ea solum, quæ hospitalitati debentur ex- 15 plere, sed insuper aut de humilitate, qua ipsi pollebant, docere, aut de mansuetudine atque aliis huiusmodi bonis, quæ apud illos, velut ad hoc ipsum de sæculo sequestratos, diversa quidem gratia, una tamen eademque doctrina discuntur. Nusquam sic vidimus florere caritatem, nusquam sic vidimus opus fervere misericordiæ 30 et studium hospitalitatis impleri. Scripturarum vero divinarum meditationes et intellectus atque scientiæ divinæ nusquam tanta vidimus exercitia, ut singulos pæne eorum oratores credas in divina esse sapientia.

22. *De loco qui dicitur Cellia.* Post hunc vero alius est 35 locus in deserto interiori, decem fere ab hoc millibus distans, quem locum pro multitudine dispersarum in eremo cellularum Cellia nominaverunt. Ad hunc locum hi, qui ibi prius fuerunt imbuti et secretiorem iam depositis indumentis ducere volunt vitam, secedunt;

Byggir þar hverr í sinum kofa eða klaustri leyniliga með høglife ok hofsemd. Laugardag hvern hittaz þeir at heilagri kirkiu, ok eru allir samt á sunnudaginn. Fagnar þá einn ok einn annars fundi, sva sem af himni se til heimtr, ok er nöckurr or þeiri conventu, þá skilia hinir skiott, at honum helldr nöckurskonar krankleiki eða akvama, ferdaz því næst allir á fund hins siuka, ok einn ser eða tveir með þesskonar þarfinde, er hans krankleika heyre hellz til. En fyrir adra sök dirfiz engi at okyrra naungsins nadir eða þaugn, nema naudsyn nemi, (at) guds orðz aminning endræyz hans riddara til andligs strids með blidskap ok brodurligri ást. 10 Margir sottu þar þriar þúsundir skrefa eða .iiii. til einnar kirkiu, ok þott langleide skilde þeira samvist eða herbergi, þá var þó elskhugi brodurligrar astar stödugr ok stadfastr í þeira brioste ollum megin upptendradr til einkannligrar eptirlikingar, þat til marks, ef þeir vissu brodur með ser byggja vilia, þá budu allir sinn 15 kost ok klaustr til eiginligrar æfinvistar.

23. Vær sam, segir sæll Jeronimus, hinn virduliga födur Ammonum, þann mann er gud hafde sva fullkomliga gefit miskum

eremus enim est vasta, et cellulæ tanto inter se spatio diremptæ, ut neque in conspectu sibi invicem neque in vocis auditu sint positæ. 10

Singuli per cellulas commanent, silentium ingens et quies magna inter eos est: die tantum sabbati et dominica in unum ad ecclesiam conveniunt, et ibi semet ipsos invicem tamquam cælo redditos vident. Si quis forte in conventu illo defuerit, intelligunt statim eum corporis aliqua inæqualitate detentum, et ad visitandum 15 eum non omnes quidem simul, diversis tamen temporibus omnes abeunt, portantes unusquisque secum, si quid apud se est, quod ægro possit gratum videri. Aliam vero ob causam nullus audet proximi sui obturbare silentium, nisi forte quis possit verbo instruere, et velut athletas in agone positos sermonis consolatione 20 perungere. Multi ipsorum a tribus et quatuor millibus passuum ad ecclesiam conveniunt; ita longo a semet ipsis spatio habitationis eorum cellulæ dirimuntur, sed caritas in eis tanta est, et tanto inter semet ipsos et erga omnes fratres constringuntur affectu, ut in admiratione et exemplo sint omnibus. Unde et si quis forte 25 voluerit habitare cum eis, ubi intellexerint, unusquisque cellulam offert suam.

23. *De sancto Ammonio.* Vidimus quendam apud eos vene-

sins andligrs aurleika, at, ef þu vaktadir astargiöf guds vid hann, þa mundir þu þat sanna, at þu hefdir alldri hans nota hitt; litir þu litillæti hans, þa iatadir þu hann langt umframm adra; gætir þu þekt þolinmædi hans, hogvære ok huggæde, þott adrir væri
 5 afburðar menn, þa mundir þu þeygi þora til at iafna; en allir sögdu eitt, er hann höfdu heyrt, at þeir vissu ongvan mann dyrdligr (eda) sva miok i gegnum genginn höll himneskrar speki ok skilningar ok inntekinn i gæzku guds. Heilagr Ammonus atti .ij. bræðr, het annarr Eusebius, en annarr Eutimius; en Dioscorus,
 10 er stöttærrir var i adra kynkvisl, hlaut fyrir heilagra manna bæn byskups tign. Þessir allir voru eigi at eins holldligrir bræðr, helldr lærðu þeir alla naverande bræðr sem rettir formenn, dag ok nott þa huggande ok styrkiande til andligrs efnis ok algervi.

Sia hinn helgi fadir Ammonus hafdi eitt klaustr, þat er ver
 15 sam, segir sæll Jeroninus, murat ollum megin ok unnit einkar vel af grioti ok leiri, sem þar geriz lettliga; hann sialfr hafdi þar brunn grafit, ok allir naudsynligir lutir voru þar nogliga innan klaustrs. En þa bar sva til, at brodir nöckur beiddi, er med hon-

rabilem patrem, Ammonium nomine, virum in quem Deus omnem
 20 plenitudinem spiritalium contulerat gratiarum. Caritatis in eo gratiam, cum videres, nihil tale usquam vidisse te diceres. Sed et si humilitatem considerares, longe eum in hoc dono præstantiorem ceteris æstimares. Et rursus si patientiam, si mansuetudinem, si
 benignitatem, in singulis eum virtutibus ita præcellere iudicares,
 25 ut quid cui præferre debeas, ignorares. Donum vero sapientiæ et scientiæ tantum ei contulerat Dominus, ut nullum fere ex omnibus patribus ita penetrasse aulas totius scientiæ crederes, sed nec ita aliquem receptum esse intra cubiculum sapientiæ Dei, omnes qui eum viderant, fatebantur. Huic erant duo fratres, Eusebius et
 30 Euthymius; nam Dioscorus, qui maior natu in eis fuerat, ad episcopatus officium raptus est. Hi ergo fratres erant ei non solum carne, sed etiam vita atque institutione et tota animi virtute germani, qui omnes simul eos, qui in illis locis habitabant fratres, tamquam si nutrix foveat filios suos, ita unumquemque instruentes
 35 consolabantur, et docentes ad summam perfectionem nitebantur educere.

Vidimus ergo supradictum hominem Dei Ammonium habentem monasterium inter eos muro circumdatum, quod in illis locis ex

um villde hvilaz, at hann lanadi honum einnhvern audan kofa, ef hann hefði til. Heilagr fadir lez eptir mundu reikna, ef hann hitti, en bad hann dveliaz her i þessu klaustri, þar til er hann kæmi aptr. Þar næst geck heilagr fadir brott fra sinu klaustri ok ollu því godzi, er þar fylgdi, sva at inn komni brodir tok vid ollu ; samt utan sialfs sins (vitand) eda skilning. En sia hinn dyrdligi drengr Ammonus bygdi einn minzta kofa, er hann kunni finna, langt þadan i brott. Sva for þat, at þott fleire kæmi, þeir er nær honum villdu byggia, at hann heimte samt alla brædr ok gerdi þeim upp herbergi, er til komnir voru. Ok er sitt klaustr hafði 10 hverr hinna nykomnu brædra, kölludu hinir þa til kirkiu sva sem fyrir snædings sakir eda eigi sidr samsætis, at þa er þeir væri þar halldnir, [þa færði ser¹ hverr brædra af sinu herbergi þat, er hinum nykomnum henti hellz at hafa i allzkonar þarfendum, en hvers þeira velgerningr være leyndr at hvaru. En er hinir nykomnu 15 brædr voru komnir fra bodinu hverr heim til sins herbergis, attu þeir þar at lita alla lute astsamliga (ok) at heimta, er hversdagligri þurft heyra til med nyium klaustrum.

¹ [ok verdi sidr Cd.

lateribus crudis fieri facile solet, amplum et omnibus necessariis 20 instructum, in quo etiam puteum ipse foderat. Venit autem quidam frater, salvari apud eum volens, adiitque eundem Ammonium rogans, sicubi esset cellula vacans, in qua habitare posset. Tunc ille: «Ego, inquit, inquiram, sed donec inveniam, hic esto in hoc monasterio; ego enim iam nunc egrediar, ut requiram.» Et relin- 25 quens ei omnia pariter cum monasterio, ipse procul ab eo loco parvissimam cellulam reperit, atque in ea se constituit, fratrique, qui nuper advenerat, nec intelligenti, ex integro cum omnibus, quæ in eo fuerant, cessit monasterio. Sed et si plures fuissent, qui forte venientes salvari cuperent, supradictus vir fratribus con- 30 gregatis omnibus, cum alacritate iuvantibus, sub die una monasterium construebat. Et cum singulis quibusque explevisset numerum monasteriorum, invitabantur hi, qui mansuri erant, ad ecclesiam quasi refectionis gratia, quibus inibi occupatis, unusquisque fratrum de cellulis suis proferentes, quæ necessaria erant, singulorum novas 35 cellulas instruebant, ita ut ex collatione caritatis, nihil omnino, vel utensilium vel quæ ad victum requiruntur, deesset, nec tamen manifesta fieret uniuscuiusque oblatio. Regressi ergo ad vespeream

24. Einn godan mann Didimum at nafni sām ver, segir sæll Jeronimus, bar sialft vidrlitit þegar vitni hans verdleikum. Þesse helgi madr trad sem madka undir fotum ser ok deyddi, sva at hann sakadi ecki, haldreka ok höggorma ok kvikendi, þau er þeir 5 kalla cerastes, ok eru þar fyrir sakir mikils solar hita eitrvikendin einkannliga grimm.

25. Einn fornazta födur Choronium at nafni sām ver, segir sæll Jeronimus, algervan fyrir alldrs sakir ok stadfesti gods medferdið, þviat sva segia helgir fedr, at hann hefði tirætt .c. alldrs 10 ok enn .x. vetr. Þesse var enn eptir af lærisveinum hins helga Antonij, ok sām ver milli annarra dasamligra luta med honum hit lofsamligzta litillæte.

26. Var ok enn annarr af lærisveinum hins helga Antonij Origenis at nafni, merkiligr madr fyrir alla lute, fullr af snilld ok 15 snotrleik; orðræða hans¹ ok framburdr kraptaverka hins² bezta meistara, guds mannz Antonij, tendradi sva astsamliga upp þa er til heyrdur, ok hellz merkiliga i minni, sem augun mattu sia þa hlute, er hann flutte.

¹ þeira Cd. ² sins Cd.

20 hi, quibus fuerant cellulæ præparatæ, inveniebant posita omnia, quæ ad usus erant necessaria, et ita instructa habitacula, ut nihil prorsus deesse perspicerent.

24. *De sancto Didymo.* Vidimus quendam inter eos ex senioribus virum bonum, nomine Didymum, in quo multa erat Domini gratia, 25 quam in eo etiam vultus ipse indicabat. Hic scorpiones et cerastas, id est bestias quas cornutas vocant, et angues, qui in illis locis præ fervore solis acerrimi habentur, tamquam terræ quosdam vermiculos pedibus conculcabat, et ita exinguebat, ut nihil ab eis omnino pateretur.

25. *De sancto Cronio.* Vidimus apud eos et alium summæ 30 antiquitatis patrem, Cronium nomine, in senectute bona et perfecta ætate durantem, centum namque et decem ætatis agebat annos. Hic ex discipulis adhuc beati Antonii supererat, cuius inter ceteras animi virtutes humilitatis gratiam vidimus immensam.

26. *De sancto Origene.* Erat autem et alius adhuc ex dis- 35 cipulis Antonii, Origenes nomine, vir per omnia magnificus et summæ prudentiæ, cuius sermo et narratio de virtutibus optimi magistri, hominis Dei, ædificabat omnes audientes et inflammabat vehementer, ita ut oculis cerni, quæ ab eo narrabantur, putares.

27.¹ Þar sáam ver hinn vitrazta mann Evagrium at nafni, dasamligan i allzkonar dygdum, ok milli annarra krapta þa hafde hann sva mikla miskunn upp a andanna skilgrein þegar ok hugarins hreinsan, sem postolinn segir, at til andligrar skilningar gudligns styrks var engi sva haleitliga upphafidr sem hann af ollum fedrum. Eykr þat ok miok hins helga Evagri verdleika, at hinn frægazti guds madr Macharius bædi at kröptum ok lifnadi var lengi hans lærifadir.

Otruanlig mun helldr heyraz hans bindendi, ok því hverf ek þar fra, segir sæll Jeronimus. En fyrir alla lute framm minnte hann brædr æ, ef þeir gir(n)tiz at lægia eda litillæta likamann eda diöfulligar vælar ok sionhverfingar yfirkoma, at þeir drycki eigi vatn yfir veniu framm eda annan dryck. Sva sagdi hinn helgi Evagrius, ef vatnit verdr akafiga kent, at þat eykr miok likamans ostyrkleik ok osæmiligar fiandans sionhverfingar hæðiliga hugrenninga. Marga adra lute innti hann upp hardla hoskliga af heilagri bindendi. En sialfr hann neytti eigi at eins litils vatn, helldr baz nær med ollu byggbraudsins. Sva faheyrd bindendi var

1 af einum vitrum manni *Overskr.*

27. *De sancto Evagrio.* Vidimus ibi et sapientissimum virum, ac per omnia mirabilem, Evagrium nomine; cui inter ceteras animi virtutes tanta concessa est gratia discernendorum spirituum, et purgandarum, sicut apostolus dicit, cogitationum, ut nullus alius putaretur ex fratribus ad tantam subtilium et spiritualium rerum scientiam pervenisse. Cui quamvis rebus ipsis et experimentis, et quod est super omnia, per gratiam Dei magna collata fuerit intelligentia; accessit tamen et hoc, ut multo tempore instructus fuerit a beato Macario, quem famosissimum in Dei gratia signisque et virtutibus insignem fuisse, omnibus notum est.

Hic ergo Evagrius incredibilis erat abstinentiæ, super omnia tamen monebat fratres, si qui forte studium gererent vel humiliandi corporis vel phantasias ab eo dæmonum propellendi, ne in bibenda aqua largiore mensura uterentur; dicebat enim, quia si aqua multa corpori infundatur, maiores phantasias generat, et largiora receptacula dæmonibus præbet. Sed et multa alia de abstinentia summa cum deliberatione edocebat. Ipse autem non solum aqua parcissima utebatur, sed et pane penitus abstinebat. Alii vero, qui in illis locis morabantur fratres, pane solo et sale

nær allra brædra þeira, er þa stade bygdu, at varla i þeira ollum fiölda (matti) finnaz sa, er vidsmiors kendi, helldr voru þeir halldnir salte ok braude¹, ok þotti þat sætt fyrir guds sakir. Svefn toku þeir sitiande með hugsan ok athyggle guds orða, eða höfdu ella
5 öngvan, þviat þeir villdu hvarki hvilaz ne nadugliga nidr leggiaz.

28. Brædr nockurir fluttu fyrir oss, segir sæll Jeronimus, þeir er þar voru, at tveir, hinn helgi Macharius hvartveggi, lystu þa stade ok birtu sem t(v)au himintungl. Annarr þeira var egiptzkr at kyni ok lærisveinn hins helga födur Antonij, en annarr var af hinni
10 miklu borg Alexandria ættadr. Mikilleikr guds miskunnar ok astundan andligs efnis concorderade eigi minnr með þeim nær en nöfmin. Hvartveggi þeira var afbragd annarra brædra at bindende ok hugarins heilagleik, nema i því einu matti annan framarr meta, at hann hafði sva (sem) at erfdum eignaz dygdir ok kraptaverk
15 hins agæta guds manz Antonij.

Nöckurn tíma i nalægd við bygd þessarra manna vard vig eitt. Eptirmælendr hins vegna toku einn meinlausan mann ok syknar ok villdu binda ok beria; hinn saklausí flyde til herbergis ins helga

¹ vatne Cd.

20 contenti erant, ita ut in illa omni multitudine vix invenires aliquem, qui oleo saltem uteretur. Plures autem in eis nec iacentes somnum, sed sedentes, et, ut ita dicam, in meditatione divinorum verborum positi capiebant.

28. *De sancto Macario Ægyptio.* Narrabant autem nobis qui-
25 dam ex patribus, qui ibi erant, quod in locis illis duo Macarii quasi duo cæli luminaria refulsissent, ex quibus unus Ægyptius genere et discipulus beati Antonii fuit, alius Alexandrinus. Quibus ut vocabula nominis ita virtutes animi et cælestium gratiarum magnificentia concordabat. Uterque enim Macarius ab continentie
30 exercitiis et virtutibus animi æqualiter pollens, hoc solo alius præcellens, quod quasi hæreditatem gratiarum et virtutum beati Antonii possidebat.

Hinc denique ferunt, aliquando cum homicidium in locis vicinis fuisset admissum, et innocenti cuidam impingeretur crimen admissi,
35 confugisse ad eius cellulam eum, qui calumniam patiebatur; affuisse etiam eos, qui perurgebant, allegantes et dicentes periclitari se ipsos, nisi comprehensum legibus traderent homicidam. Is vero cui crimen impingebatur, cum sacramentis affirmabat, conscius se,

födur Macharij; hinir i annan stad, kvadu lif sitt við liggja, ef manndrapsmadrinn setti undan. Sá er fyrir sökinni var hafdr lezt buinn at sverja sik syknar af dauða hins drepna. Ok er hvarratveggju fulltingiarar þreyttu sín a milli, spurde heilagr fadir Macharius, hvar hinn vegni væri grafinn. En er þat var sagt, foru þeir allir samt til þess takmarks; guds madr Macharius fell a kne ok kallade a Kriz nafn ok mælti til þeira, er hia voru: «Nu mun sialfr gud syna, ef sia er sekr, er þer segit upp sa.» Þvi næst nefnde hann hinn dauða stundar hátt sva; hann svarar. Þa mælte guds madr: «Ek (særi) þik fyrir tru vars herra Jesu Kristz, at þu segir, ef þesse er sekr þins dauða, er fyrir er hafdr.» Hann svaradi skiott ok skilit or grófinni, kvat hann hlutlausan vera síns vigs. Allir furdudu, er við voru, ok fellu til fota heilögum fedr Machario, ok badu hann spyria, hverr hinn dauða hafdi drepit. «Þat er eigi mitt, sagdi heilagr fadir, at selia hinn seka til draps, hins girntumz ek at frelsa þann, er saklauss var.»

Annarskostar gerdi iartegn hinn helgi Macharius a þenna hátt. Ein bonda dottir i næsta bæ varð fyrir vandra manna folkyngundarliga armsköput, sva at alþydu mannz syndiz hon ein hryssa. Fadir ok modir leiddu meyna fyrir guds mann Macharium ok

non esse sanguinis illius. Et cum diu ab utraque parte certamen haberetur, interrogabat sanctus Macarius, ubi sepultus esset, qui dicebatur occisus. Cumque designassent locum, cum omnibus, qui ad perurgendum hominem venerant, pergit ad sepulcrum, atque ibi fixis genibus invocato Christi nomine, ait ad eos, qui astabant: «Nunc Dominus ostendet, si vere reus est hic, qui perurgetur a vobis.» Et elevata voce ex nomine clamat defunctum. Cumque ei de sepulcro vocatus respondisset, ait ad eum: «Per fidem Christi te obtestor, ut dicas, si ab hoc homine, qui calumniam patitur, occisus es.» Tunc ille de sepulcro clara voce respondit, dicens: non se esse ab eo interfectum. Et cum stupefacti omnes decidissent ad terram, ac pedibus eius advolverentur, rogare coeperunt, ut interrogaret eum, a quo esset occisus. Tunc ille: «Hoc, inquit, non interrogabo, sufficit enim mihi, ut innocens liberetur, non est autem meum, ut reus prodatur.»

Aliud quoque eius genus miraculi ferebatur. Cuiusdam in vicino oppido patrisfamilias virgo filia per phantasias magicas videbatur hominibus in equinum animal versa, ut putaretur equa esse

mæltu til hans: «Hryssa þesse, er þu ser her, var fyrrmeirr ein mæ'r dottir ockur, en fordædur hafa: henne rangsnuit i þat efne, sem nu ser þu; því beidum vid, at þu beidir gud fyrir henne, at hon fæ hina fyrri sina asionu.» Þa mælti guds madr: «Mer syniz mæ'r þesse, er ek se, hardla ohrosslig, eru falsligar fiandans sionhverfingar i augum yckr, en eigi med meyarinnar asionu.» Leidir hann þau sidan öll samt inn i sitt herbergi ok fellr til bænar, eggjar ok þess þau bæde meyarinnar fedgin at bidia med ser; sidan smyrr hann meyna med vidsmiðrvi kallandi a Kriz nafn, ok
 10 syndiz þa þegar ollum monnum at sönnu mæ'r vera, sem var, dottir bonda utan svik ok sionhverfing.

Aunnur mæ'r vard enn fyrir mikilli meinsemd, sva at hörundit funade ollum megin getnadarlimsins, fell þar or holldfue ok vág'r med madkfullum fnyk, sva at engi madr þottiz mega nær
 15 henne koma, matti ok audmiukliga sia inn idrin ok natturlig inn-yfle. Hon var færd af fedr ok mædr fyrir herbergisdýrr þessa hins helga mannz Macharij ok þar nidr laugd. Heilagr fadir aumkade kvöl hennar ok bad hana vera hughressa, sagdi sva, at henne hagade til saluhialpar þesskonar afelli, en hitt hættara at sia sva
 20 i hafde *Cd.*

et non puella. Hanc adduxerunt ad eum. Tunc ille porcontatus, quid vellent, aiunt parentes eius: «Equa hæc, quam vident oculi tui, puella virgo et filia nostra fuit, sed homines pessimi magicis artibus in animal hoc, quod vides, mutaverunt eam. Rogamus
 25 ergo, ut ores Dominum, ut commutet eam in hoc, quod fuit.» At ille ait: «Ego hanc, quam ostenditis mihi puellam, video nihil in se pecudis habentem; hoc autem, quod dicitis, non est in eius corpore, sed in oculis intuentium. Phantasie enim demonum sunt istæ, non veritas rerum.» Et cum introduxisset eam cum paren-
 30 tibus suis intra cellulam, fixis genibus orare Dominum cœpit, simulque et parentes hortatur secum Domino supplicare, et post hoc perungens eam oleo in nomine Domini, omni fallacia visus expulsa, virginem videri omnibus, ut etiam sibi videbatur, effecit.

Alia quoque minor puella ad eum deducta est, cuius obscœna
 35 corporis ita omni ex parte computruerant, ut consumptis carnibus interiora quoque et secreta naturæ nudarentur, ac vermium ebulliret inde innumera multitudo, ita ut nec accedere quidem quisquam ad eam posset præ fœtoris horrore. Hæc cum allata a parentibus et

fyrir i heilsunni, at þat yrði lytalaust. Sidan stod hann a þæn .vij. daga i samt, ok at þeim lidnum signade hann vidsmiðr med akalli drottinligs nafns ok reid því a hina sárúztu lime meyarinnar, ok gerði hana sva alheila þegar i stad, at engi asiona eða augastadr hittiz med henne kvensligrar natturu, helldr hafði hon sitt medferde þadan fra mille karllmanna utan allan grun sinnar fyrri stödu eða stettar.

Eitt sinn sögdu þeir, at villumadr nöckurr Jerachita¹, þess hattar villa hittiz i Egiptalandi, kæmi a fund födur Macharij. Þesse villumadr var med margskonar málkrokum ok snilld, ukyrde eigi¹⁰ at eins hina yngri bræðr i eydemorkinni, helldr dirfdiz hann ok iafnvel at sanna sina villufulla aftru fyrir hinum helga fedr med hattudu munnskalpi. Hinn gamli guds madr Macharius sannade hofsamliga sina kenning med einfalligum málshætti mot klokligum kyflingum villumannzins; ok (i) því seer hann, at nær tækr at eydaz¹⁵ tru fyrir munkum, ok mællti med miklu trausti til villumannzins: «Hvat gott gerir ordabang þetta nema háðung þeim er a heyra, förum helldr þagat til, er guds vinir eru grafnir, ok hvarr ockarr sem upp reisir hinn dauda til lifs, viti allir, at þess trua er sönn

¹ i ieratthia Cd.

20

proiecta fuisset ante fores eius, miserans virginis cruciatus: «Æquo animo, inquit, esto, filia, hæc tibi ad salutem Dominus, non ad interitum dedit; unde providendum est magis, ut sanitas tua nullum tibi periculum conferat.» Et cum institisset orationibus per septem continuos dies, et oleum benedicens, in nomine Domini¹⁵ perungeret membra eius, ita eam sanam reddidit, ut muliebris in ea naturæ nulla forma, nulla species appareret, sed esset ei inter viros conversatio absque femineæ suspicionis obstaculo.

Aiebant præterea et aliquando venisse ad eum hæreticum quendam hieracitam, quod genus hæreseos invenitur apud Ægyptum.¹⁰ Hic cum per multam loquendi artem plurimos fratrum, qui habitabant in eremo, conturbaret, ausus est etiam coram ipso fidei suæ asserere pravitatem. Cui cum resisteret senior et contradiceret, ille verba simplicia argumentis callidis eludebat. Sed cum videret sanctus fidem fratrum periclitari: «Quid opus est, inquit, nos verbis¹⁵ contendere ad subversionem audientium. Exeamus ad sepulcra fratrum, qui nos præcesserunt in Domino; et cui nostrum concesserit Dominus suscitare mortuum de sepulcro, sciant omnes, quia

fyrir gudi ok monnum, (er) kalla (mun) a Kriz nafn ok reisa upp enn dauda.» Allir þeir munkar, er vid voru, lofudu miok þessa orlausn. Sidan gengu þeir þagat til, er brædr eru iardadir, ok eggjade Macharius miok villumanninn. Villumadrinn bad hann
 5 fyrr freista sinnar frammkvæmdar. Heilagr guds madr fell þegar framm ok badz fyrir sva lengi, sem hann villde. Eptir bænina leit hann upp augum til himins ok sagdi sva: «Syndu, drottinn minn, med upprisú þessa manz, hvarr ockarr Jerachita: hefir ok helldr falslausan atrunat.» Þessu næst nefnde hann hinn andada
 10 brodur a nafn. Sa svarar þegar or grófinni; (gengu) brædr þa ok bratt til ok iosu molldu af honum, leystu likbóndin, syndu hann sidan lifanda. Villumadrinn vard felmsfullr, flyde þegar af heradinu i brott. Allir beindu hans ferd med hædiligu brigzle ok brottrekstri.

Margir mikiligir luter ok merkiligir voru af þessum guds
 15 manni fluttir, þeir er miok eru hofgir at rita, segir sæll Jeronimus, ok því latum ver þa undan lida, ma af þessum fæam, er nu eru ritadir, marka sa er vill hans dygdarfullu dæmi ok agæti.

29. Annarr hinn helgi Macharius guds madr gerdi ok mikil ok morg kraptaverk. En med því at hans dygdardæmi eru

10 1 ierachlie Cd.

illius fides probatur a Deo.» Sermo hic omnibus, qui aderant, fratribus placuit. Processerunt ad sepulcra, et hortatur Macarius hieracitam, ut evocaret mortuum in nomine Domini. At ille: «Tu, inquit, domine, qui proposuisti, prior evoca.» Et Macarius proster-
 15 nens se in orationem ante Dominum, ubi sufficienter oravit, elevatis sursum oculis suis, ait ad Dominum: «Tu, inquit, Domine, quis ex duobus nobis rectam fidem teneat, ostende, elevato mortuo hoc.» Et cum hæc dixisset, fratris cuiusdam nomen, qui nuper fuerat sepultus, evocavit. Cui ille cum de tumulo respondisset, accedentes
 30 fratres continuo, quæ superposita fuerant, auferunt, et eductum eum de sepulcro, resolutis fasciis, quibus constrictus erat, exhibuerunt viventem. Hieracita vero, ubi hæc vidit, obstupefactus in fugam vertitur. Quem fratres quoque omnes insequentes, extra terminos terræ illius exturbaverunt.

35 Multa etiam alia ferebantur de eo, quæ nimis proluxa sunt ad scribendum, sed ex his paucis etiam cetera eius opera noscuntur.

29. De Macario Alexandrino. Alius vero sanctus Macarius magnificas etiam virtutes consummavit, de quibus et alii nonnulla

driugt ritud af odrum, at hann kenniz þar af, læt ek þau undan lida.

Sva fluttu helgir fedr, at hinn merkiligi guds madr Macharius elskade einna mest allra fedra eydemorkina, þvíat hann kannadi hana alla i uthorn, þar til er hann hitti i yztum lutum eyde- merkrinnar einn stad blomgadan allzkonar alldintream ok annarri gæzku. Þar hitti hann ok a bygd tveggja brædra. Hann beiddi þa þegar, ef þeir villde lofa bræðrum bygd þar i hia ser, sagdi, sem var, stadinn nogan ok fagran ok blomasamligan. Bræðrnir lauttu, at fleire fære þangat, sögdu hætt verda mundu þeim, er okunnir 10 kæmi til, kvadu marga i eydemörkinni fiandr ok önnur skrimsl, þau er þungt var at þola þeira umsatir ok araser munka mug. Ok er Macharius kom apr ok flutti fyrir bræðrum fegrd landlegsins ok nægd allzkonar avaxtar, urdu margir hardla farfusir. Fyrr greindir fedr afluttu ferdina miok forsialiga ok sögdu sva: 15 «Þesse stadr, er þer girniz, er sagdr grodrsettr i fyrstu af hinum verstum villumonnum Jamne ok Mambre, ok því eigi odru af tru- ande þar, en oss mune þeira flærd til saluhaska draga. Nu ef stadinn er ser nogr, sem sagt er, hvat hirdum ver annars heims,

scripserunt, quæ sufficere possint ad virtutum eius magnitudinem 20 contuendam, et ideo nos ea compendio præterimus.

Ferebant autem eum amatorem fuisse eremi super omnes ceteros, ita ut etiam ultima et inaccessibilia deserti perscrutatus sit loca, usquequo inveniret locum quendam in ultimis eremi con- stitutum, diversis pomiferis arboribus consitum et omnibus bonis 25 repletum; ubi etiam duos fratres invenisse ferebatur, quos cum rogaret, ut paterentur ad se deduci illuc monachos, ut ibi habita- rent, quoniam quidem locus ille et amœnus esset et abundans in omnibus necessariis; responderunt, non posse adduci illuc plures, ne forte venientes per eremum a dæmonibus deciperentur; multos 30 enim dicebant esse dæmones in deserto ac monstra, quorum molestias et calliditates ferre multitudo insueta non posset. Regressus tamen ad fratres, cum indicasset de opportunitate loci, multorum inflammati sunt animi, ut pergerent illuc cum eo. Sed ubi patres reliqui senserunt animos iuvenum concitados, repræsserunt eos 35 salubriore consilio, dicentes: «Locus iste si vere, ut iactatur, a Jamne et Mambre consitus est, non aliud de eo credendum est, nisi quod diaboli opere ad deceptionem nostram præparatus sit.

ef ver girnumz her gialfis. Nu þott hinir yngri brædr girtiz miok fyrrmeirr a ferdina, þa hellt þeim þo nu aptr þesshattar af flutningr ok fedranna fortölur.

Stadr sa, er hinn helgi Macharius bygde, kallaz Scitium. Her er tveggja dagra ferd fra klaustrum Nitrie herads, engi er þangat viss vegr i þa vidu eydemork, engi kennir leiti a leidinni, helldr verdr þangat at stefna eptir stiörnugang. Vatn er þar sialldfengit, en biksvart ok beiskt bæde þat er fæz, ecki grand gerir þat þeim er dreckr. I þeim stad Scitio verda hardla dyrmætir menn, en 10 öngvir ráðast þangat, fyrr en algörvir eru fyrir bindendis sakir ok annars erfidis, sva er stadrinn rædiligr. Ast gengr þar mille munka ok annarra brædra hæst allra mannkosta.

Sva er sagt, at einn tima presentadi munkr nöckurr vinber vel mikit fedr Machario. (Hans) brodurlig ást ætlade annan ser ustyrkara 15 sinna fostræna, ok berr til næsta brodur vinberit. Sa segir gramerz fyrir heilags födur velgerning, en flytr vinberit til sins næsta nagranna. Inn þride med sliku mote vikr til sins vinar med vinberit. Med þessum hætti baru brædr þetta vinber til hvers klaustrs ok hafa um alla morkina, þar til er um sidir kom þeim i hendr helg-

20 Si enim vere, ut perhibent, deliciosus est et abundans, quid sperabimus in futuro sæculo, si hic deliciis fruimur? Et hæc atque alia huiusmodi dicentes iuvenum ferventes animos represserunt.

Locus autem, in quo habitabat ipse sanctus Macarius, Scithium appellatur. Est autem in eremo vastissima positus, diei et noctis 25 iter habens de Nitriæ monasteriis; et illuc nulla semita, neque terrenis aliquibus colligitur vel monstratur indiciis, sed stellarum signis et cursibus pergitur. Aqua raro invenitur, et sicubi inventa fuerit, odoris quidem dirissimi est et quasi bituminea, sed saporis innoxii. Sunt ergo ibi viri valde perfecti, nec enim patitur tam 30 terribilis locus nisi perfecti propositi habitatores summæque constantiæ, caritatis tamen inter se et erga omnes, si qui forte ad eos accesserunt, summum studium gerunt.

Fertur denique cum sancto Macario uvam quis aliquando detulisset; ille, qui secundum caritatem, non quæ sua sunt, sed quæ 35 alterius cogitaret, ad alium fratrem detulit eam, qui quasi infirmior videbatur. Tunc ille gratias egit Deo pro fratris officio, sed et ipse nihilominus plus de proximo quam de semet ipso cogitans, ad alium pertulit, et ille item ad alium; et sic per omnes cellulas,

um födur. Guds mádr Macharius gladdiz miok, er sva mikil bind-
endi ok brodurlig ást birtiz með bræðrunum, herdir þar fyrir i
huginum sialfan sik upp til himneskz athæfis.

Sva sögðu ok með fullkominni tru, segir sæll Jeronimus, þeir
menn, er af munni ins helga mannz Macharij hefde heyrt, at einhveria
natt knude ohreinn ande hurd hans herbergis kallande: «Ris upp þu
Macharius, ok förum bádir samt með bræðrum til nattida.» En sa
matti eigi af diöfulligri flærd dáráz, er gæddr var guds miskunn, ok
mællte: «Heyr þu hinn lygni sannleiksins ovin, hvat skylldu krefr
þik til samkundu eða conventar klaustramanna?» Fíandinn svaradi: 10
«Veiz þu eigi, Macharius, at milli munka geriz engi su samkunda, at
ver komim eigi til. Gack með mér ok muntu sia, hvat ver höfumz
at.» Macharius mællti þá: «Gud verðe þér reidr, hinn illi vik-
ingr.» Sneriz hann til bænar ok báð, at gud skyllde birta honum,
hvaðan af diöfullinn drambade sva mikinn. Fór því næst þá 15
til, er bræðr sungu nattidir, ok æsti þar gud syna sér sannleik af
þessu efni. Heilagr Macharius gat þá at lita laga ok liota, grimma
ok gudrækiliga blamenn, er flugu eða floktu fyrir hvern bræðra
um alla kirkiuna hígat ok þá gat. Sa síðr er þar, at einn segir

quæ longe a semet ipsis per eremum dispersæ erant, uva circumlata 20
est, ignorantibus eis, quis eam primo misisset; ad ultimum ipsi
defertur, qui eam miserat. Gratulatus est autem sanctus Macarius,
quod tantam viderat in fratribus continentiam tantamque caritatem,
ad aciora semet ipsum spiritalis vitæ extendit exercitia.

Ad fidem namque confirmandam nobis affirmatum de eo est 25
ab his, qui ex ore eius audierant, quod quodam tempore noctis
dæmon ad ostium cellulæ eius pulsaverit dicens: «Surge, abba
Macari, et eamus ad collectam, ubi fratres ad vigilias congregantur.»
Sed ille, qui gratia Dei repletus falli non poterat, intellexit diaboli
esse fallaciam, et ait: «O mendax et veritatis inimice! quid enim 30
tibi consortii, quid societatis est cum collecta et congregatione
sanctorum?» At ille: «Latet ergo te, inquit, o Macari, quod sine
nobis nulla collecta agitur, nullaque congregatio monachorum?
Veni denique et videbis opera nostra.» Tunc ille: «Imperet, in-
quit, tibi Dominus, dæmon immunde!» Et conversus ad oratio- 35
nem, petiit a Domino, ut sibi ostenderet, si hoc verum esset,
quod gloriatus est dæmon. Abiit ergo ad collectam, ubi a fratribus
vigiliæ celebrantur, et iterum in oratione Dominum deprecatur, ut

- salm, en adri þeyra eða annstefia. Nu komu þessir blamenn fyrir sérhvern brædra, þeira er satu með lausungarfullum leik. Færdu þeir samir fingra framan at augunum, ok syfiade þá þegar; en ef þeir færdu inn fingrinn i munninn, þá hrækti sa þegar ok hostade.
- 5 Sva ok þá er brædr fellu fram til bænar at sögdum salmunum, ruanu þessir eilitlu blamenn at öðrum megin fyrir kvenna asionum, þá enn fyrir annan sem flytiande eitthvat sva sem til hus upp-timbranar eða annars einshvers hattar. Brædrnir hugsudu af hiart-anu a heilagri bæn eptir þeira bleckiligri formeran ok fortölum.
- 10 Voru ok hinir nockurir, er sva röskliga raku i brott ina svörtu smasveina, at þeir þorðu hvergi þeim nær at koma. En um bakit sumra brædra, herðarnar ok halsinn hliopu þeir. Heilagr Macharius harmade hardla miök, er hann sa þetta, framfellande mörg tær i guds augliti, ok mælti: «Heyr þu, drottinn, lit higtat til, hefu
- 15 ok hæg; ris up þu, drottinn, ok eydiz ovinir þinir ok flyi fyrir þinni asionu, þviat vart lifer leitt lygiligum löstum.» Ok er hann hafde lyktat bæninni, kallade hann til sin sérhveria brædr ok bad þá segia, ef þeir hefde þess hattar hugsanir haft, sem honum var
- i kunnu *Cd.*

- 20 *sibi veritatem verbi huius ostendat. Et ecce vidit per totam ecclesiam quasi parvulos quosdam puerulos Æthiopes tetros discurrere huc atque illuc, et velut volitando deferri. Moris est autem inibi, sedentibus cunctis, ab uno dici psalmum, ceteris vel audientibus vel respondentibus. Discurrentes ergo illi Æthiopes pueruli singulis quibusque sedentibus alludebant, et si cui duobus digitulis oculos compressissent, statim dormitabat; si cui vero in os immer-*
- 25 *sissent digitum, oscitare eum faciebant. Ubi vero post psalmum ad orandum se proiecissent fratres, percurrerant nihilominus singulos, et ante alium iacentem in oratione quasi mulierum specie*
- 30 *ferebantur, ante alium quasi edificantes atque portantes aliquid, aut diversa quæque agentes apparebant. Et quæcumque dæmones quasi ludendo formassent, hæc orantes illi in cordis sui cogitatione versabant. A nonnullis tamen, ubi aliquid horum agere cœpissent, quasi vi quadam repulsi præcipientes deiiciebantur, ita ut nec stare*
- 35 *quidem prorsus aut transire iuxta eos auderent; aliis vero etiam infirmis fratribus supra cervices et dorsa ludebant, quia non erant in oratione sua intenti. Hæc cum vidisset sanctus Macarius, ingemuit graviter et lacrymas profundens ad Dominum: «Respice,*

vitrat ok fiandrnr höfdu hellz af, telr upp fyrir þeim, ef flokran eda ferdir, husan eda uhreinsan være þeim hugfast bænartima þeira. Þeir iatudu sva allir verit hafa, sem hann kærde. Ma þar af marka, at af fiandans fortölum ok væl verda allar vorar hugrenningar vansligar, allra hellz þær er bænartimann takaz inn af oss, ok talma ok tefia heilaga tidagerd. Fra hinum i annan stad, er hiartans geyma med horskum athuga, hverfa þegar i fyrstu blamenn i brott, sva ok hitt hugskotit, er gudi er samtengt, tekr vid öngu því, er þarflauslikt er, allra hellz sialfan bænartimann.

Hitt er þo enn hrædilgra, er heilagr fadir sagdiz seod hafa.¹⁰ Þann tima er brædr skyldu bergia vars herra likama, syndiz honum sem blamennirnir skyti elldibröndum i hendr brædrum, en drottinligr likami, er prestrinn hafdi æ halldit, hyrfi nidr aptr til alltarissins. Hvar ok sem hinir betri brædr med villdare verðleikum höfdu sinar hendr at helgu embætti, hrucku blamennirnir¹⁵ þegar i brott med otta ok hrædzlu. Sa heilagr fadir glöggliga guds engil standa hia altarinu med sinni hendi samvinnanda, er

ait, Domine, et ne sileas neque mitigeris, Deus. Exsurge, ut dispergantur inimici tui, et ut fugiant a facie tua, quoniam anima nostra repletur illusionibus. Post orationem tamen examinanda²⁰ veritatis gratia seorsum evocatis singulis quibusque fratribus, ante quorum faciem viderat dæmones diverso habitu et variis imaginibus ludentes, requirit ab eis, si in oratione vel ædificandi cogitationes habuerint vel iter agendi, vel alia diversa, quæ unicuique imaginata per dæmones viderat; et singuli eorum ita confitebantur²⁵ in corde suo fuisse, ut ille arguebat. Et tunc intellectum est, quod omnes vanæ et superfluæ cogitationes, quas vel psalmodum vel orationum tempore unusquisque conceperit, ex illusionem dæmonum fiant. Ab his autem, qui omni custodia cor suum servant, tetri repelluntur Æthiopes. Deo enim coniuncta mens, et in ipsum³⁰ tempore præcipue orationis intenta, nihil alienum, nihil superfluum recipit.

Aliud quoque multo terribilius addebat, quod vidisset eo tempore, quo fratres accedebant ad sacramenta. Ubi porrexissent ad suscipiendum palmas, in nonnullorum manibus prævenientes Æthi-³⁵ opes carbones deponere, corpus autem, quod tradi sacerdotis manibus videbatur, redire ad altare; aliis vero, quos meliorum merita iuvabant, extendentibus manus ad altare, longe recedere dæmones

brodirinn braut vars herra likama. Iafnan sidan, nærgi er sva bar til natstíma eða dagtíðir, at munkar hugsudu meirr affandzligum fortölum heimligan¹ hegoma en heilagt embætti, þá var bæde, at hann skildi skiott af guds giöf, hverr i hlut atti eða hvers at
 5 kendi verdleiks eða vangeymslu.

Sva bar enn til eitt sinn, at bádir Macharii ferduduz at finna einn agætan brodur, at veginum veik sva víð, at yfir eina æ var feruflutningr. Þar innan borðz voru völdugir menn ok foru mattuligir með hestum ok hvershattar hofslekt. Einn af þeim
 10 hugleidde, at níðri i skutinum lagu munkar með herfiligum bunade. Herrann mællti til munkanna: «Sælir eru þeir, er hæda at heiminum², at þeir gírnaz ecki af honum at hafa utan audgætligan bunad ok feingminztu fædu.» Mále hans herrans mætti annarr Macharius ok mællte: «Satt er þat, er þú sagðir, at þeir eru sælir, er gudi þiona
 15 ok hafna heiminum. En hitt aumkum ver munkarnir þar í mot miok, er hörmuligt (er), at heimrinn hlær at ydr ok spottar.» Þegar
 1 heimliga *Cd.* 2 heidninum *Cd.*

et cum ingenti metu refugere. Angelum enim Domini assistere cernebat altari, qui cum sacerdotis manu suam quoque manum in
 20 sacramentorum distributione superponeret. Ex hoc iam permansit ei a Deo gratia ista, ut in vigiliis fratrum, psalmorum et orationis tempore, si quis aliud aliquid secundum illusionem dæmonum in corde cogitasset, agnosceret, et accedentium ad altare vel indignitates vel merita eum non laterent.

Quodam autem tempore ambo Macarii homines Dei, cum fratris cuiusdam videndi gratia iter agerent, ascenderunt navigium, quo fluvius transiri solet; in quo navigio erant simul quidam tribuni, divites homines et præpotentes, equos plurimos ac pueros et multa secum ministeria habentes. Horum unus, cum videret
 30 in ultima navigii parte vilibus indumentis atque ad omnia expeditos iacere monachos, ait ad eos: «Beati estis vos, qui huic sæculo illuditis nec quidquam ex eo requiritis nisi indumentum vilissimum et parcissimum victum.» Tunc unus de Macariis respondit ad eum: «Vere quidem, ut dicis, qui Deum sequuntur, illudunt mundo; sed miseremur vestri, quod vobis econtrario mundus illudit.» Tunc ille compunctus super hunc sermonem, statim ut pervenit ad domum suam, derelictis omnibus vel distractis, quæ

er herrann hafde heyrt þenna malsenda gudz mannz, ok hann var heim kominn, fyrirlet hann allt sitt goz ok gaf fatækum monnum ok tok munks meðferde elskande gud um alla lute framm.

Margir hafa morg tak(n), sem ek innta, segir sæll Jeronimus, skrad ok skrifat (um) dyrdarverk hins helga Macharij, nöckur af þeim ma hverr er vill hitta i elliptu bok Ecclesiastice Historie.

30. Heilagir fedr fluttu ok sva fyrir oss, segir sæll Jeronimus, at i Nitria heradi hefdi i fyrstu hafiz hattr ok heilagleikr munkligs meðferdis af hinum agæta guds manni Ammone. Þessa sama manz sæl sa inn sæle Antonius, er hon skildiz vid sinn likama, til himins upphafda, sva sem i sögu Antonij innir. Fedgin hins helga Ammonis voru veralldar rik, ok fyrir þa skyld neyddu þau sveininn til at fa einnar iungfru i hans barnæsku. Þann tima er hann var i brudhvilu kominn, ok allir menn voru i brott gengnir nema brudr ok brudgume hardla naduliga, hefr Ammon hátt sinnar ordrædu a þa leid, at hann eggjar meyna miok at hallda sinum skirleika, segir sva, at «æ hittir spell (spell) fyrir, en hreinleikr hefr himneskra dyrd; er þat því miklu dyrmetara, at vid halldim hreinleika likamans, en hvart ockart spilliz af odru.» Mærin þeckiz

habebat, et pauperibus datis, ipse Deum sequi cœpit, et ad monachorum exercitia properavit.

Sed et multa, ut diximus, alia de operibus sancti Macarii Alexandrini mirabilia feruntur, ex quibus nonnulla in .xi. libro Ecclesiasticæ Historiæ inserta, qui requirit inveniet.

30. *De Ammone primo Nitriæ monacho.* Initium sane habitationis monasteriorum, quæ in Nitria sunt, sumptum tradebant ab Ammone quodam, cuius animam, cum exisset de corpore, vidit ferri ad cælum sanctus Antonius, sicut refert scriptura illa, quæ vitam describit beati Antonii. Hic igitur Ammon locupletibus et generosis parentibus natus est, a quibus invitatus ad nuptias coge- batur. Et cum vim parentum non posset effugere, accepta virgine, cum intra nuptiales thalamos convenissent, et data eis essent cubiculi secreta silentia, alloquitur puellam de pudicitia et de conservanda virginitate cœpit cohortari, dicens: «Quia corruptio sine dubio invenit corruptionem, incorruptio vero incorruptionem sperat. Multo ergo melius est, si uterque nostrum in virginitate perduret, quam ut alter corrumpatur ex altero.» Acquiescit ei virgo, silentio tegitur incorruptionis thesaurus. Cumque plurimo tempore solius

þetta heilræði. Voru þau hardla langan tíma sva ásamt at guds vitne utan hiuskaparfar. Eptir andlat födur ok modur for Ammon þegar i mörkina með miok marga munka, en mærin safnar saman ei sidr heima i sinum herbergium mikinn fiölda meýia.

- 5 Sva barst at einn tíma, at mannföldi mikill dro nockurn ungan mann a fund heilags födur Ammonis. Hundr nockurr hafde bitit þenna hinn unga mann, en hann ærdiz sidan, var nu því bæde bundinn ok fastliga fiötradr. Fedgin ok frændr hins fiötrada fylgdu honum ok beiddu hinn helga Ammonem bidia fyrir hinum oda.
- 10 «Heyrit mik menn, sagdi Ammon, hvat hrelli þer mik. Langt er umfram mina verdleika þat, er þer beidiz. En segia hann ek ydr, at þer hafit valld a heilsu sveinsins; gialldit aptr eckiunni uxu þann, er þer stalut fra henne, ok er sveinninn sonr ydvarr senn heill.» Nu með því at Ammon visse þat, er sva leyniliga var gert,
- 15 hrædduz þeir hardla miok, fögnudu at hvaru heilsuvan sveinsins. Vard hann ok iafnskiott alheill fyrir bæn guds mannz, sem heim var sendr uxian eckiunni.

Tveir brædr komu enn annan tíma til heilags födur Ammonis. Hann girtiz at prova godvilld þeira við sik. Beiddi þa bræðrna

- 20 Dei contenti testimonio spiritu magis essent quam carne sanguineque coniuncti, post obitum amborum parentum, ille quidem ad vicinum deserti secedit locum, virgo vero intra domum residens in brevi et ipsa multitudinem virginum, et ille multitudinem congregat monachorum.

- 25 Cumque iam secretus sederet in eremo, adolescens quidam, qui morsu canis rabidi in rabiem versus est, multis vinctus catenis ad eum deducitur, prosequentibus eum parentibus suis et rogantibus pro eo. At ille: «Quid, inquit, mihi molesti estis, o homines? supra merita mea est, quod petitis; sed tamen hoc vobis
- 30 indicare possum, quod in manibus vestris est eius sanitas. Reddite viduæ bovem suum, quem furati estis, et sanus reddetur vobis filius vester.» At illi extimuerunt quidem valde, quod ea quæ secrete gesta sunt, non latuerunt hominem Dei. Gavisi sunt tamen, quod hanc eis viam salutis ostendit, et sine mora, ut reddiderunt
- 35 direpta, orante homine Dei, etiam iuveni sanitas redditur.

Alio quoque tempore, cum venissent ad eum quidam, probare volens animos ipsorum, dicit dolium sibi esse necessarium, ubi aquam pro advenientibus congregaret. Et cum polliciti fuissent

bera til sin eda flytia eitt vazker, þat er þurft einkannliga þann tima, er bræðr kæmi til hans. Hvertveggi het her godu um, en þo sagði annarr við meizl ganga mundu, er hann legðe sva mikinn ofþunga á ulfallda sinn, ok mællti til hins brodurins, bað hann bera, ef hann villde eda þottiz mega, «ok deydi ek alldri her fyrir minn ulfallda.» Hinn brodirinn svarar þa: «Veiz þu sialfr þat, segir hann, at ek æ asna en eigi ulfallda, ok er þat omattuligt asnanum at bera, er auðvælligt ok liett er ulfalldanum.» Hinn svaradi: «Se þetta, sem þer likar bez, ecke tortime ek her fyrir ulfallda minum.» «Skal ek sannliga, segir hann brodirinn, þann þunga æ asna minn leggja, er þu segir ulfallda þinum umattuligan, ok munu verdleikar guds manz gera þat liett, sem þungt er.» Eptir þat flutti hann kerit á asnanum allt heim til herbergis heilags födur, sva at asninn kendi engis þunga af kerinu. Ok er guds madr Ammon sæ þat, mællti hann: «Haf þu nu þöck, brodir, fyrir þat, er þu fluttir kerit heim á asnanum, sva at hann skadadi ecki; en vit þat, at ulfalldi kumpans þins er nu daudr.» En er brodirinn kom heim, var ulfalldinn daudr, sva sem guds madr hafði fyrir sagt.

Undarlig dainde gerde varr drottinn optliga fyrir hinn helga Ammonem, segir sæll Jeronimus, þviat iafnvel þa er hann ferdadiz

perlaturos se, unus ex ipsis grave sibi duxit, dicens periclitari posse camelum suum, si ei tam grave onus imponeret. Et ait ad alterum: «Tu si vis aut potes, defer, ego camelo meo parco, ne moriatur.» Tunc alter: «Mihi, inquit, ut ipse nosti, camelus non eet, sed asinus. Numquid potest, quod camelus portare non valet, asinus portare?» At ille: «Facito, inquit, ut voles; tu videris; ego enim non interimam camelum meum.» Tunc ille: «Ego, inquit, imponam asino meo pondus, quod tu camelo tuo onerosum dicis, et merita hominis Dei facient, quod impossibile est esse possibile.» Et ita impositum dolium asino suo, perrexit usque ad monasterium hominis Dei, ita ut nec sentiret asinus se aliquid oneris portare. Quem ut vidit Ammon: «Bene fecisti, inquit, in asino deferens dolium; collegæ enim tui camelus mortuus est.» Et regressus invenit ita gestum, ut prædixerat famulus Dei.

Sed et multa alia per eum signa Dominus ostendit. Nam et fluvium Nilum cum transire vellet, et exuere se erubesceret, virtute Dei subito in alteram ripam translatus dicitur. Beatus autem

yfir hina miklu æ Nil ok skamfyllidiz at afklædaz, var hann skiotliga numinn upp af guds krapte ok settr nidr ôdrum megin ærinnar. Er þat ok sannflutt, at hans gudræzlu, retlæte ok hugarkraft undradiz hinn agæti madr Antonius hardla miök.

5 31. Einn lærisveinn heilags Antonij het Paulus, hann var kalladr Paulus simplex. Tilstada hans snuningar var með þessum hætti, at hann sá upp æ, er þorpkarl osæmdi husfru hans. Hinn helgi Paulus geck fra i brott þegiande með miklu hugarangri, ok snere veg sinum til eydemerkrinnar, ok er hann hugsiukr miök
10 villtiz um mörkina, kom hann til klaustrs ius agæta guds manz Antonij. Þar nam hann stadar ok tok vidkvæmiligt ráð, bad hinn helga Antonium vísa sér hialpsæmdar veg. Antonius þekte skiott einfelldi manzins, kvat hann víst hialpaz mundu um sidir, ef hann geymde allz þess, er hann legde fyrir hann. Paulus simplex liez alla
15 lute geyma mundu ok gera, er hann legdi fyrir hann. Antonius bad hann standa ute þar fyrst ok bidiaz fyrir, þar til er hann kæmi til motz vid hann. Sidan dvaldiz Antonius inni allan þann dag ok nottina með, leit þó íafnliga nidr um glugginn, er hann sat vid, ok sá æ, at Paulus badz fyrir, sva at hann hrærdiz hvergi or stad fyrir
20 hita dagsins ok dögge nætrinnar, ok innte bodord heilags fôdur.

Annan dag geck Antonius ut ok kendi Paulo ymissa munka

Antonius in summa admiratione vitæ eius iustitiam atque animi virtutes habuisse memoratur.

31. *De Paulo simplice.* Fuit quidam inter discipulos sancti
25 Antonii, Paulus nomine, cognominatus simplex. Hic initium conversionis suæ huiusmodi habuit. Cum uxorem suam oculis suis cum adultero cubantem vidisset, nulli quidquam dicens, egressus est domum, et mœstitia animi tactus in eremum semet ipsum dedit, ubi cum anxius oberraret, ad monasterium pervenit Antonii, ibique
30 ex loci admonitione et opportunitate consilium capit. Cumque adisset Antonium, ut iter ab eo salutis inquireret, ille intuens hominem simplicis naturæ esse, respondit ei, ita demum eum posse salvari, si his, quæ a se dicerentur, obediret. Tunc ille omnia, quæcumque sibi præciperet, facturum se esse respondit. Ut ergo
35 promissionem eius probaret Antonius, ante fores cellulæ stanti: «Hic, inquit, expecta me orans, donec egrediar.» Et ingressus Antonius mansit intrinsecus per totam diem et noctem; per fenestram tamen ex occulto frequentius respiciens videbat eum inde-

háttu, bad hann með handanna erfðe ok þían líkamans fyrirkomu heimsins ahyggju, en gera guds bodord æ með alvöru hugarins ok hiartans astundan. Fæzlu baud hann honum at kenna eigi fyrr en at kveldi, ok sia þá sva fyrir at hann sediz alldri þar af, minnigr ok þar með at hann varadiz vazins nogleika, kalladi ei minar gera ; gnægd vatzens fiandans sionhverfingar huginum en vin með verma líkamans. En er heilagr fadir hafde fulluliga lært guds kapp, feck hann honum kofa einn þriar mílur frá sin, bad hana þar fremia þat er hann feck fengit. Optliga gerdiz guds madr Antonius at vitia hans ok gladdiz mikilliga, er hann hitti hinn athenglan 10 ok ahyggiufullan um sitt atferde.

Einn dag bar sva til, at nockurir mikils hattar bræðr komu at hitta hinn helga Antonium, at Paulus simplex var þar við staðr. Nu er adrir töludu um taknsamliga lute með mayrkri ok diupætti skilning af varum herra ok prophetunum ok margt annat mikils 15 hattar, ok spurde Paulus með einfelldi sinni ok fafræði Antonium, hvart fyrr hefde verit Krístr eda spamenn. Fadir Antonius rodnadi nær við, er læriseveinn hans spurdi sva faskyrliga, ok sagdi til hans, sem hann var vaxr til hinna favisare, bad hann þegja ok

sinenter orantem et nusquam prorsus moveri, sed stare in æstu 20 diei et rore noctis, et ita esse mandati memorem, ut ne parum quidem loco moveretur.

Egressus autem die postero Antonius instituere eum et docere cœpit de singulis, quomodo opere manuum solitudinem solaretur: et digitis quidem corporis opus carnale, cogitatione vero mentis 25 et animi intentione operaretur quæ Dei sunt. Cibum quoque in vesperam ei sumere præcepit, sed observare, ne umquam ad satietatem usque perveniret, et præcipue in potu: confirmans, non minus per aquæ abundantiam phantasias fieri animi, quam per vinum calorem corporis crescere. Et ubi plene eum, qualiter in 30 singulis agere deberet, instruxit, in vicino ei, hoc est tribus a se millibus, cellulam constituit, ibique eum exercere, quæ didicerat, iubet. Ipse tamen frequentius visitans gratulabatur, deprehendens eum in his, quæ sibi tradita fuerant, tota intentione et sollicitudine permanentem.

Quadam die, cum venissent ad sanctum Antonium fratres, magni quidem et perfecti viri, accidit etiam Paulum adesse pariter cum eis. Et cum sermo de rebus profundis et mysticis haberetur, 35

ganga i brott. Paulus simplex var því vanr at (geyma sem) glögg-
ligaz boðskapar ins helga Antonij, ferdandiz heim skiott, ok er
hann var heim kominn, bað hann alla bræðr hallda hina hæstu
þaun ok tala með ollu ecki. Þetta fregnar Antonius skiott ok
5 furdade ok spurde at, hvi gegndi nyiung þesse þagnar þeira, þar
er hann (vissi) öngvan sinn boðskap til hafa komit. Paulus
simplex svarar, þa er hann var sva skylldr til, ok sagdi: «Þu
mællter, at ek skyllda brott ganga ok þegia.» Heilagr Antonius
undradiz nu einna mest, er hann hafdi at því hans male sva mikit
10 geymt, er hann þottiz engri alvöru mællt hafa, ok segir sva:
«Þesse madr fyrirdæmir alla oss. Ver hirdum varla eða heyrum,
þott af himne se til vor talat, en þesse hlydir hvivetna því, er oss
berr a goma.»

Heilagr fadir Antonius kende Paulo sva marghattada hlydne,
15 at op(t)liga bað hann honum þa lute at inna, er hvarki sættu skyn-
semd ne nockurri nytsemd, at hlydne hans hugar profvadiz þar af.
Allan dag utrettan bað hann honum einn tíma at bera upp vatn
or einum brunni ok hella þegar þar nær nidr i iordina; algerva
laupa bað hann honum sundr at taka ok setia sidan saman; (kyrtil)

20 cumque de prophetis et salvatore plurima tractarentur, Paulus ex
simplicitate animi interrogat, si Christus prius fuerit, an prophetæ.
Beatus vero Antonius, cum pro eo, quod tam absurde interrogaverat,
quasi erubisset, blando nutu, ut erga simpliciores solebat, silere atque
abire eum iubet. Et ille, quia omne, quodcumque ab eo dictum
25 fuisset, tamquam præceptum Dei servare instituerat, abscedens ad
cellulam suam, tamquam mandato accepto silentium gerere instituit
nec omnino aliquid loqui. Quod cum comperisset Antonius, mirari
cœpit, unde hæc illi observantia placuisset, quam a se sciebat non
esse mandatam. Cumque iussisset eum loqui, et cur sileret indicare,
30 dixit ei Paulus: «Tu pater, dixisti, ut irem et silerem.» Et ob-
stupefactus Antonius, ita ab eo sermonem, quem ille negligenter
protulerat, observatum: «Omnes, inquit, nos iste condemnat; cum
enim nos de cælo nobis non audiamus loquentem, ab isto qualis-
cumque sermo, qui ex ore nostro ceciderit, observatur.

35 Multa tamen et sanctos Antonius eum docere volens de obe-
dientia, præcipere ei solitus erat etiam, quæ ratio et causa non
posceret, in quibus eius animus erga obedientiam probaretur.
Haurire namque aliquando eum aquam iussit ex puteo et in terram

saumadan let hann Paulum sundr rekia ok saman sauma ok þa enn sundr rekia. Slika lute ok marga enn torþreytiligri færði hinn helgi Paulus til lyktar utan vidbarur, þott eigi þætti með allri skynsæmd a hann lagdir. Vard hann því a skamri stundu inn algervazti maðr. Bad¹ Antonius því þess hvern, er algörvina girntiz at dæmum þessa ins agæta guds manz Pauli, at hann skyldi ei sialfan sik vera lata sva sem meistara, helldr fyrir alla lute framm afneita (sialfum ser) ok eiginligri girnd, þvíat varr lavardr ok lausnare Jesus Kristr segir sva af sialfum ser: «Eigi kom ek til þess i heiminn at gera minn vilia, helldr hins er mik sendi.» Var þo¹⁰ eigi vars herra vili fiarlægr födurins vilia, en meta mætti þat til uhlyðne, ef guds son likamligr gerði sina girnd, sa er lyðinn lærði algervan með heilagri hlyðne. Megum ver þar af marka, hversu miklu ver munum metaz ohlyðnare, ef ver gerum varn vilia gudi gagnstædligan. Er þar einna mest til dæmis settr þesse Pall, er¹⁵ fyrr var nefndr, þvíat hann feck fyrir einfelldi ok hlyðne upp stigit til sva storra guds gíafa andligrar miskunnar, at varr herra hefir meire ok mattkare kraptaverk fyrir hann unnit en inn helga Antonium.

¹ Rad Cd.

20

tota die effundere; et contextas sportellas resolvere ac denuo contexere, et vestimentum dissuere atque iterum resuere, et rursus resolvere, et in pluribus huiusmodi exercitiis ab eo memoratur imbutus, ut in nullo prorsus etiam eorum, quæ contra rationem imperari videbantur, disceret contradicere, et ita per hæc omnia¹⁵ informatus brevi ad perfectionem venit. Ex cuius exemplo docebat beatus Antonius, quod si quis velit ad perfectionem velociter pervenire, non sibi ipse fieret magister, nec propriis voluntatibus obediret, etiam si rectum videretur esse quod vellet, sed secundum mandatum salvatoris observandum esse, ut ante omnia unusquisque abneget²⁰ semet ipsum sibi, et renuntiet propriis voluntatibus, quia et salvator ipse dixit: «Ego veni, non ut faciam voluntatem meam, sed eius qui misit me.» Et utique voluntas Christi non erat contraria voluntati patris; sed qui venerat obedientiam docere, non inveniretur obediens, si propriam faceret voluntatem. Quanto ergo magis nos²⁵ non iudicabimur inobedientes, si faciamus proprias voluntates? Denique supradictus Paulus exemplo nobis est, qui obedientiæ et simplicitatis merito in tantum spiritualium gratiarum culmen

Nu með því at menn sattu hvadanæfa a fund þessa manz Pauli fyrir otalligar heilsugiafir, ottadiz Antonius, at hann mundi eigi vid halldaz fyrir fiolda sakir mannfólksins, feck hann honum þar klaustr i hinni idre eydemörkinni, þar at eins er menn mattu
 5 eigi sva audmiukliga hann heim.sækia, en Antonius sialfr tæke meirr vid tilkomendum. En þa, er Antonius þottiz eigi græda mega, sende hann til Pals, sem hann hefði enn haleitare gipt heilsugiafanna, ok urdu þeir af honum heilir görvir. Af einum atburd megit þer heyra, segir sæll Jeronimus, eptir því sem oss
 10 var flutt, truar traust ok vid drottin dælleika, þa er Pall simplex hefir haft med einfelld. Nöckurn tima var diöfulodr madr fluttr til hans, sa er hve(t)vetna beit, þat er fyrir var, villdi bædi ser illt ok odrum. En er Paulus simplex badz fyrir, ognade hann monnum oreina anda, ok vard seinni ordanna frammkvæmd, en hann
 15 ætlade; þa tok hann med halfhermd þeire at breka sem born, ok mællti til guds: «Sannliga skal ek ongu bergia i dag, drottinn, nema þu grædir þenna.» Varr herra sa herde hans athalldz: ok heyrdi hans akall; vard iafnskiott hinn odi alheill.

32. Eige virdiz mer verdugt, segir sæll Jeronimus, leyna med
 20 : athalldi Cd.

ascendit, ut multo plures et potentiores virtutes per ipsum Dominus, quam per sanctum Antonium faceret.

Et quoniam pro affluentia gratiarum multi ad eum ex omnibus terræ partibus confluebant, ut curarentur ab eo, verens beatus
 25 Antonius, ne molestia multitudinis fugaretur, in interiori eremo, quo accedi facile ab aliquo non posset, commanere eum fecit, ut venientes magis ipse susciperet Antonius. Si quos vero ipse non potuisset curare, hos ad Paulum tamquam prolixiorum sanitatum gratiam habentem mittebat, et ab illo curabantur. Tantam
 30 autem eius simplicitatis apud Dominum fiduciam fuisse tradunt, ut quodam tempore, cum quidam rabiem patiens in modum canis lanicaret omnem, qui ad se ausus fuisset accedere, et perductus ad eum fuisset, insistebat orationi, ut dæmonem, qui eum urgebat, fugaret. Et cum mora fieret nec celer sequeretur effectus, quasi
 35 infantum more indignatus ad Dominum dixisse fertur: «Vere non manducabo hodie, si eum non curaveris.» Et continuo quasi delicioso domino satisfactum est a Deo; et statim curatus est rabidus.

32. De sancto Piamone. Non autem mihi videtur dignum,

þaun þa menn ok þeira kraptaverk, er nærtmeirr bygdu sionum i þorpe þvi, er Deulcho er kallat, þviat ver sœm þar einn dasamligan prest, Piamon at nafni, fullan litillætis ok godvilia, marghattadar vitranir voru honum ok veittar med vars herra milde. Einn tima er Piamon prestr stod at helgu embætti, sa hann guds engil þann er ritadi a bok þeiri, er hann hellt sa, nockurra brædra nöfn, ritud þeira er bergia skylldu, en sumra let hann oritud. Guds madr geymdi at vendiliga, hverir þeir væri, er engillinn hafði eigi ritna, kalladi eptir messuna einsliga til sin ok fann(i) iatning þeira af leynd hvern sem einn sekan daudligtar syndar. Heilagr fadir eggjar þa til idranar, hann pinir sik i idranar tærum, sem hann væri sekr þeira synda nött ok dag, allt þar til er hann sa inn sama engil standa hia alltarinu ok skrasetia hvers þeira nafn, er bergia skylldu. Skildi hann þvi, at idran brædra mundi avöxtud ok þacklæte þegit, ladar þa nu alla gladr giarn- samliga til guds þionustu.

Þat var ok flutt, at oreinir andar hefði barit ok beyst þenna inn helga födur einn tima, sva at hann matti hvarki standa ne or stad hræraz. En er hann sa á næsta sunnudag brædr bera vars

etiam eremi habitatores, quæ Parthenio mari adiacet et vicina est oppido, quod dicitur Diolcho, silentio præterire. In quo vidimus quendam presbyterum admirabilem, nomine Piamonem, totius humilitatis et benignitatis virum, habentem etiam revelationum gratiam. Denique cum quodam tempore Domino sacrificium offerret, vidit angelum Dei stantem iuxta altare, et uniuscuiusque monachorum accedentium ad altare scribentem nomina in libro, quem tenebat in manibus, quorundam tamen nomina non scribentem. Cumque diligenter observaret senior, qui essent, quorum nomina non scripsisset, posteaquam sunt completa mysteria, unumquemque eorum seorsum vocans percontatur, quid eis in occulto peccati fuisset admissum. et invenit ex confessione unumquemque eorum mortalis peccati obnoxium. Tunc hortatur eos agere pœnitentiam, et semet ipsum cum eis ante Dominum prosternens, die ac nocte, tamquam ipse in eorum peccatis esset obnoxius, flebat, et tam diu permansit cum eis in luctu et lacrymis, donec iterum videret eundem angelum stantem et scribentem nomina accedentium, et posteaquam omnium scripsit, tunc etiam illos ex nominibus evocantem atque ad reconciliationem altaris invitantem. Ubi hoc vero senior vidit, intellexit

herra líkama til alltaris, bad hann flytja sík nærrmeirr alltarinu; ok íafnskiott er hann badz fyrir sva nær, sa hann inn sama engil hía alltarinu, sem optlígá var þar vanr at vera hía messu embættinu, retta til sín hondina ok letti honum sva af iórdunni. Hvarf þá ok þegar af honum allr krankleike, sva at hann kendi sér hvergi meins, helldr var hann þá heille ok sterkare en fyrr.

33. Þar var ok í þeim stóðum dyrdligr madr ok agætr, Jóhannes at nafni, fullr af guds miskunn, hann huggaðe sva hryggva ok hugsiuka, hvat sem at angri var adr, (at þá er) a hans fund
 10 kom, vard hverr senn gladr. Utalligar heilsugiafir vit menn veittuz fyrir hann af gudi.

(Epilogus).

Hvervetna sáam ver í odrum stóðum Egiptalandz heilaga menn guds, þá er gerdu otallig takn ok faheyrd daindi, fyllða af
 15 guds miskunn. En þó mun ek farra minnaz, segir sæll Jeronimus, þviat af allra þeira, er ver sáam, mikilleika ok mærgd at

eorum susceptam esse pœnitentiam, et sic eos altari tota cum gratulatione restituit.

Hunc etiam quodam tempore ferebant a dæmonibus ita ver-
 20 beratum, ut stare aut moveri omnino loco non posset. Et cum dies adesset dominica, et res posceret offerri sacrificium, iussit se fratrum manibus ad altare portari. Ubi cum in oratione iacuisset, astantem continuo vidit angelum Domini, qui astare solebat altari, et porrigentem sibi manum atque elevantem se de terra, et statim
 25 dolor omnis ita ab eo discessit, ut solito sanior redderetur.

33. *De sancto Joanne.* Erat in ipsis locis vir sanctus ac totius gratiæ dono repletus, Joannes nomine, in quo tanta erat consolationis gratia, ut quacumque mœstitia, quocumque tædio oppressa fuisset anima, paucis eius sermonibus alacritate et lætitia
 30 repleretur. Sed et sanitatum gratia plurima ei a Domino donata est.

EPILOGUS.

De periculis itineris ad eremos. In aliis quoque quamplurimis locis Ægypti sparsim vidimus sanctos Dei, virtutes multas et mirabilia facientes et totius gratiæ Dei plenos, sed paucos ex multis
 35 memoravimus, de omnibus enim explicare supra vires nostras est.

segja, er langt umfram minn matt ok megin. Höfðum ver ok þa allra þeira, er i hinni efri Thebaida eru vid sialfa Sienem, heym eina, spurdiz oss sva til, at þeir være þo þeim ollum agætare ok frægri, er ver fundum. Var oss þo enge forsio fyrir haska sakir lengra ferdinni at hallda, þvíat þott þar se allir stadir vissir ok anefndir¹ til ofridar, þa eru þo enn okunnir illvirkiar ok meirr mannskædir fyrir utan borgina Ligo. Höfðum ver ok sva marghattadan mannhaska a fund þessarra fedra, er ver höfum fra sagt, at af mergd meinbuga fyrr inntra syndiz helldr heilsuligt heim at aka, ok þo sva at .vij. sinnum hittum vær i lifs haska a þesse¹⁰ leid, en i atta stad, sem ritat er, fengu ver því eigi lifs tion, at guds miskunn barg oss.

Einn tima gengum ver sva .v. daga i samt ok nætnar med um mörkina, at ver mæddumz hardla miök af þreytleika ok þorsta. Annat sinn hittum ver a dal nöckurn, þann er med sinni sallz upp¹⁵ sprettu ok sinum² akaufum solarhita sveid sva, at sæ sa litit, er þar for um; læ þar ok korn nockut, þat er likara var hagle eda hælu, höggr þat eigi at eins skolausa menn, sem ver vorum, helldr meidir

¹ anefnadir *Cd.*

² sidan *Cd.*

Nam de his qui in superiore Thebaida, id est circa ipsam Syenem¹⁰ habitare dicuntur, auditu solo comperimus, quod his pæne omnibus, quos vidimus, celsiores illi et magnificentiores habebantur. Accedere vero ad ipsos pro itineris periculo nequivimus, quia quamvis omnia illarum partium loca latronibus incursentur, illa tamen, quæ ultra civitatem Lyco sunt, etiam barbaros patiuntur. Et ideo nullus¹⁵ nobis ad eos accessus fuit, quia revera nec eos, quos superius memoravimus, absque periculo vidimus. Septies namque in hoc itinere periclitati sumus, in octavo autem, sicut scriptum est, non obtinuit nos malum, Deo nos in omnibus protegente.

Denique semel per quinque dies ac noctes incedentes per²⁰ eremum siti ac lassitudine periclitati sumus. Alio quoque tempore incurrimus loca, in quibus est convallis quædam, humorem ex semet ipsa gignens salsum, quem continuo calor solis, velut hiemalis pruina in glaciem, ita in salem stringit, et tamquam sudes acutas ex ipso sale efficit; atque ita omnia illa exasperantur loca, ut²⁵ non solum nudos pedes, ut habebamus nos, sed et calceamentis munitos terebret ac secet. In his ergo inventi magno cum periculo vix evasimus. Tertio cum nihilominus per eremum pergere-

þat menn ok særir, þott skoklæddir se. Komumz ver því med inu mesta erfide af þessu torleide. A hinn þridia haska hittum vær i dalverpi einu; þar¹ var stöduvatn eitt fullt ok blautt, sva at oss tok nær upp undir hendr, at ver skylldim yfir fara, ok er oss
 5 hellt vid andhlaup ok drucknan, kölludum ver a Kriz nafn med salmsins sögn: «Heyr þu, drottinn, vinn mik holpinn, þviat vötn sottu allt at life minu; fastr em ek i diupsins leire, sva at eigi er vid vært.» Hinn fiorda haska veittu oss vötn sárinna Nil, þau er eptir höfdu stadið hennar áfallz; mæddumz ver þar miok um
 10 .iij. daga i samt, sva at ver komumz varla yfir vötnin. Enn .v.^{ta} haska fengum ver af illvirkium þeim, er eptir oss sottu um fimtan .m. skrefa, þa er ver ferdudumz med sionum, ok alla þa, er þeir fengu eigi drepit, gerdu þeir fyrir flottann nær halfdauda. Id setta sinn vard oss nær komit i sialfri anne Nil, er ver skyllðum sigla
 15 yfir, sva at ver drucknadum næsta. Id .vij. sinn bar sva til, er ver forum yfir flíot eda stöduvatn, þat er egipzkir menn kalla Maria, at oss rak i ey eina med miklum storme ok vetra hrid, þviat þat var i nand .xij. degi iola. I hinn atta haska hittum
 1 þat *Cd.*

20 mus, incurrimus vallem quandam, humorem ex semet ipsa similiter quidem gignentem, sed intra semet ipsam eum servantem, cuius solum saxis et foetido cæno repletum transire cupientes, usque ad latera descendimus. Cumque pæne ibidem in eadem mergeremur, exclamantes ad Dominum vocem psalmi protulimus dicentes:
 25 «Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, et non est substantia.» Quartum periculum pertulimus in aquis quibusdam, quæ ex inundatione Nili remanserant, in quibus triduo continuo afflictus vix evadere potuimus. Quintum periculum fuit nobis a latronibus,
 30 cum secus mare iter ageremus, qui per decem millia passuum insequentes nos, quos perimere ferro non poterant, pæne exanimis reddiderunt per fugam. Sextum discrimen nobis in ipso flumine Nilo fuit, in quo navigantes pæne submersi sumus. Septimum, in stagno, quod Mariæ vocabulo appellatur, vento sæviente in insulam quandam
 35 eiecti sumus, hieme gravissima super nos et tempestate fervente. Erat enim tempus, quo Epiphaniorum dies celebrantur. Octavum autem fuit, quod cum ad Nitriæ monasteria veniremus, locum quendam incidimus, in quo refluentis Nili aqua residens velut

ver nær klaustrum Nitrie, þviat uppganga ærinnar Níl hafði leift oss eitt mikit flíot til yfirferdar af sinum grepte. Lagu i morg mannskæd kvíkendi ok einna mest korkodrilli. Nu höfdu þeir farit af flíotinu at flétiaz fyrir solarhita vit osa flíozins, hellz til þess at ver hygdim þa dauda vera. En er ver gengum undrandi, at sia mikilleik kykvendanna, er ver hugdum halfdaud, hlupu þeir þegar, er þeir heyrdu hlíod fota varra, með allri akefd ok sattu eptir oss. Ver fengum id bezta fangarád, kölludum a nafn vars herra Jesu Kristz; þess sama miskunn var oss hardla nalæg, þviat oll þau dyr, er oss höfdu danda hætt, voru sva sem af guds engli aptr rekin i flíotzins forad. En ver skundudum, sem mest mattum ver, framm til klaustrsins Nitrie, ok gerdum vorum gudi þackir, þeim er oss hialpade i sva marghattudum háskum, en syndi oss sva otólulig takn; þeim sama gudi se vegr ok dyrd um veralldir verallda. Amen.

stagnum quoddam effecerat, in quo multæ bestiæ præcipue crocodili plurimi erant. Qui cum tempore solis exissent, resoluti circa oram stagni iacebant, ita ut ignorantibus nobis mortui viderentur. Et cum accederemus ad videndam mirandamque magnitudinem bestiarum, quas exanimas putabamus, continuo ut sonitum pedum senserunt, excitati irruere et insectari nos vehementer cœperunt. Nos autem cum magno clamore et gemitu nomen Christi Domini invocavimus, cuius misericordia affuit, et bestiæ, quæ contra nos insurrexerant, quasi ab angelo repellente in stagnum protinus proiectæ sunt, nos autem cursu intento ad monasteria festinavimus, gratias agentes Deo nostro, qui nos de tantis periculis liberavit, et tanta nobis ostendit mirabilia. Ipsi gloria et honor in sæcula sæculorum. Amen.

VITÆ PATRUM II.

Her byriaz upp annarr: partr vite patrum.

(Prologus).

Hverr mun sva heimskr, at heiminn efi halldaz ok hialpaz
5 heilagra manna verdleikum, þeira sömu brædra, er þesse bok berr
lif ok lofsemd; þvíat þeir höfnudu med ollum hug allri heimsins
ofrægd ok fleckan, völdu ser til æfinligrar vistar auræfe (ok) obygdar
eydemerkr; þeir voru i hræðiligum hellum eða hreyseligum hamar-
gnipum. Hvarki hungrar þa þo ne þystir, þvíat vars herra hægri
10 hond stydr þa ok styrkir. Nu ok iafnan se vorum drottni, lof ok
dyrd fyrir bænir ok bindende þessarra blezudu brædra, en oss sekium
ok syndafullum aflausn ok líkn varra annmarka. Fyrirlit eigi þu,
drottinn, einfelldi ok okænsku mins malshattar, þvíat ek veit
1 þridi Cd.

15

PROLOGUS

IN

PARTEM SECUNDAM DE VITA SANCTORUM PATRUM.

Vere mundum quis dubitet meritis stare sanctorum, horum
20 scilicet, quorum in hoc volumine vita præfulget, qui omnem luxu-
riæ notam tota mente fugerunt, mundoque relicto eremi vasta se-
creta rimantur, ibique per terribiles rupes formidolosis antris ex-
cubantes, non esuriunt neque sitiunt, quia dextera Dei sustentat et
pascit eos. Horum meritis subleveris, horum supplicationibus
25 peccatorum veniam merearis, mi domine Fidose. Non ergo sper-
nas simplicitatem et impolitos sermones; nec enim mei operis est
divinæ doctrinæ scripturæque sophistice et eloquenter signare ser-
mones, sed suadere mentes hominum in fide et operibus veritatis.

skilning skaparans umframm ordfære, snotr(leik) ok snilld mannligrar mælsku meirr þydaz hugarins hreinsan (ok) truarinnar traust med ufalsadri framkvemd verkanna. Ok er eigi því fyrst atferdi heilagra höfudfedra ok prophetanna Abrahe, Ysaac ok Jacob ok Helie ok Johannis, (ok) tru¹ skrad ok skrifin, at ver skylddumz 5 sva miok þeim virding at veita, er sialfr gud hafde adr audgat ok dyrkat himneskri hæd, heldr til hins at hverr, er heyrde þeira heilagleik, hitti þar af hialpsamlig hagfelli heilsmidrar kenningar.

1. Einn af hinum ellrum helgum fedrum² veitte þesse svör, er munkar spurdu heilagrar bindendi: «Heyrit mik, synir! þat 10 byriar, at ver hafim hatr a allre hvilld nærverandi veralldar eda likams fystum, kvidarins eda buksins blidu, leitum ok eigi metorda af monnum, ok mun drottinn varr Jesus Kristr gefa oss himneskan veg ok hvilld i endalausú life ok dyrdliga gledi med sinum helgum englum.» Enn segir hann: «Nu med því at natúrligt hung³ 15 er med manni, þa byriar at neyta fædu til letta natúrligra naúsynia likamans en eigi til oro(f)s. Svefn er ok naúdsynligr mannzins natturu at lægia manzins lostagirnd ok kiozins 3 kveikingar med þess hattar náðum, hafa hann þo hvarke til gnættar ne onenningar,

1 trum Cd.

2 fedra Cd.

3 kuzins Cd.

20

Patrum denique, sanctorum patriarcharum et prophetarum, id est Araham, Isaac et Jacob, Moysi et Eliæ et Joannis, ideo descripta est fides et conversatio, non tantum ut illos glorificaremus, quos certe Deus glorificaverat et in regno suo gloriosos habebat, sed ut legentibus posteris conferrent veritatis doctrinam et exempla salutis. 15

1. Quidam sanctorum seniorum patrum, interrogantibus se monachis de causa abstinentiæ, dixit: «Oportet, filioli, ut odio habeamus omnem requiem præsentis vitæ sive delectationes corporeas ac ventris suavitatem, et honorem ab hominibus non requiramus, et dabit nobis Dominus Jesus cælestes honores et requiem 20 in vitæ æterna gloriosamque lætitiæ cum angelis suis». Idem autem senior dixit: «Quia naturaliter inest homini esurire, oportet sumere cibum ad necessitates corporis sustentandas, non tamen in passione seu saturitate ventris. Nam et somnus naturaliter inest homini, sed non in satietate sive resolutione corporis, quo pos- 25 simus humiliare passiones ac vitia carnis. Satietas enim somni mentem sensumque hominis stupidum pigrumque reddit, vigiliæ autem tam sensum quam etiam mentem subtiliorem ac puriorem

þviat sadleike svefnsins gðrir manninn latan ok stutta skilningina mannzins, en med vðkunni verdr mannzins vit vakrt ok smasmugallt, en hugrinn hreinne. Hafa sva helgir fedr sagt, at optligar vðkur hreinsa hugakot mannzins ok birta. Med manninum er ok heima
 5 alin natturulig reide (eigi) til olyndar vid annan, helldr at reidaz i mote sialfum ser, betra ok bæta med afsnidning eiginlig okynne. Sva skulum ver ok ei sidr hvern tima, hvervetna þar er vær siam adra gagnstadliga standa guds bodordum, reidaz i mot afgerdinni en minna æ misgerandann med alvöru eda hirta ei sidr, at hann
 10 mege hialpaz um sider med sealfum gudi (ok) id endalaus lif eignaz.

2. Einn alldradr madr var enn i eydemorkinni morg ær i allzkonar erfide andligs strids ok athallde. Tilkomande brædr frettu hann med furdan, hversu 1 hann hell(d)e sva hardan ok uhreinan
 15 stad til bygdar. Hann svaradi þeim sva: «Allt erfidi, [er ek drygi ok 2 ma þola her mina lifdaga, er litils virdanda hia eilifri girnd himneskra krassa. Skyldum ver þvi hug a leggja, brædr, at þola 3 her litla stund likamans löstu ok leidindi, at ver mættim eilifa hvilld uordinnar veralldr finna fyrir stundligt starf.»

20 1 hafdi Cd. 2 [drygi ek þat ek Cd. 3 leggja Cd.

efficiunt. Ita enim sancti patres dixerunt, quia vigiliæ sanctæ purificant et illuminant mentem. Sed etiam irasci naturaliter inest homini, non in commotione passionis, sed ut irascatur contra semet
 15 ipsum ac vitia sua, ut facile emendare et a se abscindere possit. Nec non etiam si quid pravum et contra præcepta Dei videamus
 agere alios, oportet nos contra vitia eorum vehementer quidem irasci, ipsos vero diligenter corripere et increpare ac monere, ut
 emendati salventur et ad vitam æternam perveniant.

2. Erat quidam senior in eremo interiori, per multos annos
 30 in abstinencia et in omni studio spiritali nimis laborans. Advenientesque ad eum quidam fratres, admirati sunt eius perseverantiam dicentes: «Quomodo toleras istum tam aridum et squalidum locum, pater?» Quibus ille respondens ait: «Omnis labor totius temporis, quo hic dego, nondum unius horæ tormentorum æternorum gehennæ
 35 spatium habet. Oportet, inquit, nos in parvo tempore vitæ istius sustinere laborem et macerare passiones corporis nostri, ut inveniamus in illo futuro ac æterno sæculo, quod nunquam deficit, perpetuam repausationem.»

3. Heilagir fedr fluttu oss sva, at einn brodir var sa, er fiandr striddu miok upp æa med matar fyst ok vanmegne likamans, sva at hann þottiz öngum koste þola mega utan snæða þegar primatid dags. Honum brodurnum þotti þetta miok afskapligt, mællte i hug ser, at hitt munde athæfligra at draga at dagmalum¹ dag-
verdinn. Nu komu dagmál, ok sagdi hann sva: «Æ skal ek þola framan til midsdags.» Nu kom middege. Þa bar brodir braud i vatn ok mællte fyrir munne ser: «Bida verdr nu til nons, fyrst þar til er braudit blotnar.» Þvi næst kom non, ok lyktade brodir bænahalde ok salmasöng, sem venia munka var til. Sidan setr¹⁰ hann bord ok berr braud til. Þesse var hans hattr miok marga daga. Einn dag bar enn sva til, at hann beid bordzins allt fra fyrstu tid til nons. Ok er hann sat yfir bordum nær none, sa hann, at reykh mikinn lagde ut um liorann, er á var herberginu, þadan er braudmeiss hans heck. Kendi hann fra þeim degi hvarki¹⁵ hungurs ne þorsta ne likams vanmegn, helldr hafdi hann sva sterkan buk til bindende allar stundir sidan, at eptir .ij. daga samfasta fysti hann eigi til fædu. Fæck hann þessum hætte yfirstigit ætnelöstinn med guds miskunn ok sialfs sins tilstille.

¹ dagmalanna Cd.

20

3. Referebant nobis sancti seniores de quodam fratre, dicentes, quomodo quodam tempore ita impugnabatur a dæmonibus, ut statim hora diei prima tantam famem et defectionem corpori eius facerent, ut penitus sustinere non posset. Verumtamen ille dicebat in corde suo: «Quia qualitercunque esurio, oportet me vel usque¹⁵ ad horam tertiam exspectare, et tunc cibum sumere.» Cumque facta fuisset hora tertia, iterum dicebat cogitationibus suis: «Etiam et nunc violenter oportet me sustinere usque ad horam sextam.» Cumque advenisset hora sexta, infundebat panem in aquam, dicens: «Dum hic panis infunditur, oportet me etiam horam nonam ex-²⁰ spectare.» Cumque hora nona advenisset, secundum consuetudinem complebat omnes orationes suas et psalmodiam secundum regulam, et ponebat panem ut comederet. Hoc ergo per plurimos dies sustinuit. Quadam ergo die similiter ab hora prima usque ad nonam fecit; cumque hora nona sedisset, ut cibum caperet, vidit de spor-²⁵ tella, ubi panis id est paximatia reposita erant, surrexisse fumum magnum, et egressum esse per fenestram cellulæ eius. Itaque ex illo die nec esuries nec defectio corpori facta est, sed magis ita corroboratum est in fide et abstinencia cor eius, ut etiam nec post

4. [Brædr nöckurir¹ af einhverju munklife gerduz² enn eitt sinn ath finna andliga fedr, er i eydemorkinni höfduz vid. Ardegis komu þeir til eins einsetumannz alldrads, hann tok hardla fagna(da)r-samliga þeira kvomu ok setti þeim þegar bord fyrir nontima dagsins, því at hann sa, at þeir voru vegmodir, þar at þeim hve(t)vetna godz, er hann hafde i sinu herberge. Ok er þeir höfdu lyktat tidagerd ok bænahalldi, sem munkar eru vanir um kvelldit ok nattina, heyrdi þesse helge fadir, hvat þeir töludu brædrnir, þar er þeir svafu einir ser i odrum kofa. En þeira ordræða var a þenna hátt: «Þessir bua allt betr til bordz ok hallda snæding rikuligra einsetumennirnir en ver munkarnir at klaustrunum.» Inn gamli fadir skildi glögggt hatt hialsins ok þagdi. Um morg-uninn eptir er vel var liost, foru brædr veg sinn til annars ein-setumannz, er þadan bygdi skamt i brott; ok er þeir gengu ut, mællti hinn gamli fadir þetta: «Segit honum guds qvediu af minni alfu, ok þat med at hann geymi at dögga eigi kalin.» Brædrnir helldu framm ferdinni, fundu einsetumann, þann er þeir gerduz til, bera honum bodskap fyrr sagdz fódur. Þesse skildi, þegar hann heyrdi, hvat i var folgit malinu, hellt brædr þar hia ser, baud

¹⁰ 1 [Brodir nöckurr *Cd.* 2 gerduz *Cd.*

biduum delectaret eum cibum accipere. Ita gratia Dei auxiliante certamini eius, per patientiam suam frater exstinxit gastrimargiæ, id est gulæ et concupiscentiæ, passionem.

4. Egressi sunt aliquando de monasterio fratres ad visitan-
²⁵ dum eos, qui in eremo commorabantur, patres. Cum autem venis-
 sent ad quendam eremitam seniore, suscepit eos cum grandi
 gaudio, et sicut consuetudo est, apposuit eis mensulam. Videns
 enim eos fatigatos de itinere, ideo ante horam nonam fecit eos
 reficere, et quidquid habebat in cella sua, apposuit, ut ederent, et
³⁰ repausavit eos. Facto autem vespere orationes et psalmos secundum
 consuetudinem compleverunt, similiter etiam et nocte fecerunt.
 Supradictus autem senior separate in alio loco quiescebat sibi, et
 audiebat loquentes inter se et dicentes: «Quoniam isti eremitæ
 magis et melius ad refectionem cibantur quam qui in monasteriis
³⁵ conversantur.» Hæc autem senior audiens tacuit. Et cum illux-
 isset dies, arripuerunt iter, ut ad alium eremitam pergerent, qui
 in vicino eiusdem senis habitabat. Cum autem egredierentur, dixit
 eis senior: «Salutate eum ex me et dicite ei: observa, et noli irri-

þeim at vefa vandlaupa, sat þar hia þeim sialfr ok letti alldri handanna erfide. Sid um kvellidit tendradi hann lios ok lyktade bænahallde, ok ei sidr lagdi hann til nöckura salma um veniu framm. Þar eptir sagdi hann til þeira: «Vita skotot þer, brædr, at ver höfum ongván vanda at mataz hversdagliga, en þó fyrir ydra skyllid munum ver nu snæða.» Þvi næst bar hann fyrir þa þurt braud ok þar sallt vid. Sidan sagdi hann: «Æ skulum ver nöckvi framarr snæða, er þer erut komnir.» Leggr framm hia salltinu litit af dregg ok nöckut af oleo. Eptir matmalit risa þeir ok upp, ok tok þesse helgi fadir þegar at syngia fyrir þeim um alla nöttina ok letti eigi fyrr, en nær var dagr lioss. Þa sagdi hann til þeira: «Fyrir ydrar sakir vil ek eigi lykta ollu canone ut, þvi at þer erut vegmodir, ok er vel, at ydr höfgi nöckut af því.» En er þeir vöknudu ok komit munde primamál, beidduz brædr i brott. Heilagr fadir let þess ongván kost: «Munu þer dveliaz eina .iiij. daga fyrst fyrir astar sakir her hia mer, en betr at lengr se, fari þer at hvaru hvergi daglengis.» Brædrnir sa nu, at seinkaz munde orlofit, risu þvi upp leyniliga a næstu nött ok urdu a brottu.

5. Einn af hinum ellrum monnum merkrinnar gerðiz at finna

gare olera. Cum autem pervenissent ad illum seniore[m] alium, dixerunt ei mandatum. Ipse vero intellexit causam, et tenuit eosdem fratres, deditque eis ut operarentur texentes sportas, sedensque cum eis ipse non cessavit de opere manuum. Vespere autem ad luminaria addidit super consuetudinem alios psalmos, et post completas orationes dixit eis: «Nos quidem consuetudinem non habemus cibari quotidie, sed propter vestrum adventum oportet nos hodie cœnare.» Et apposuit eis panes siccos et sal, dicens: «Quia propter vos debemus amplius aliquid cœnare.» Misit autem modicum acetum et sal et modicum olei. Et cum surrexissent de mensula, cœpit iterum psallere usque ad prope lucem, et dixit eis: «Non possumus propter vos omnem canonem psallere, ideoque repausate modicum, quia de itinere fatigati estis.» Cum autem factum fuisset mane hora prima, voluerunt recedere ab eo, sed non permisit eos senior dicens: «Magis iubete facere nobiscum aliquantos dies; non enim dimitto vos hodie, sed propter caritatem teneo vos vel alios tres dies.» Illi autem hæc audientes, surrexerunt nocte, et antequam illucesceret, latenter fugerunt ex eodem loco.

5. Quidam de sanctis senioribus salutandi causa profectus

einn alldradan einsetumann; sa tok við honum hardla hæverskliga, let ertr til grytu til sadningar; sögdu þeir þó síðan sín í millum, at hitt mundi athæfiligra at lykta fyrr salmasöng ok bænahallde en ganga til bordz. Því næst gengu þeir inn báðir samt at syngja, ok sögdu ut allt psalterium, þar eftir toku þeir at tala af gudligum ritningum sva sem tvennar spasögur senn. Nu var lokit deginum, en lidin nottin. Næsta (dag) báduz þeir fyrir id sama sitt ok sungu; skildu þó, at lokit var nattinne. Toku nu af nýiu tal sín í mille, ok skyrde hvarr odrum ut andliga skilning gudligrar ritninga, þar til er nær var none, kvadde hvarr annan. Hvarf hinn tilkomni sva mettr heim til síns herbergis, þvíat þeir gleymdu líkamfígrí fædu, þa er þeir bergdu inni andligu. Síð um kveldit fann heilagrar fadir hvernu fulla, sva sem hann hafði buit; verdr nu hryggur miok ok mællte: «Hossun, er ver gadum eigi snæðingarrett þenna at kenna!»

6. Zemon aboti sagði oss af því, er hann ferdadiz einn tíma til Palestine borgar, er hann settiz níðr undir tre einu fyrir mæði sakir. Þar var akr fullgerr af grase því er cubi kallaz. Nu hugs-
1 einn Cd.

20 est ad alium seniore[m] eremitam, qui cum omni gaudio susceptum; pro cuius adventu paravit ad refectionem lenticulæ cibum coctum, dixeruntque inter se, ut prius ex more complerent orationes et psalmodiam, et postea cibum caperent. Cum autem ingressi fuissent, psallebant, totumque psalterium compleverunt. Nam et
25 de scripturis sanctis, tamquam legentes, duos prophetas absentes habentes, recitaverunt. Jamque dies abierat, nox similiter recedebat. Dum ergo orarent et intente psallerent, illuxit alia dies, et tunc intellexerunt, quod iam nox transisset. Iterum autem inter se de verbo Dei loquentes et spiritales sibi sensus exponentes, factum
30 est, ut circa horam nonam salutarent se invicem. Ita reversus est qui venerat senex ad cellulam suam; nam refectionem cibi, qui paratus fuerat, obliti sunt accipere, dum cibum spiritualem perceperunt. Vespere autem facto, invenit senior ollam plenam, sicut parata fuerat, et contristatus dixit: «Heu! quomodo obliti sumus
35 pulmentum istud?»

6. Referebat nobis abbas Zenon, quia aliquando dum proficeretur ad Palæstinam, fatigatus de labore itineris resedit sub arbore. Erat autem in proximo ager plenus cucumeribus. Cogi-

adi heilagr fadir at taka nôckut af cubis sér til snáds ok mælti i hug sér: «Ecki er her sva mikilligt, at nockur slægja se at taka.» Þvi næst svarar hann sialfr hugsan sinni ok segir sva: «Veistu eigi, Zemon, at rettir domendr hegna þiofa ok hvinn? Hygg at fyrst, hversu vel þu munir þola hefndina þyfskunnar.» Eptir þat riss hann upp ok stod .v. daga samfast i solar hitanum ok brendi sva bukinn a sér, sagdi sidan til hugsanar sinnar: «Nu skil ek, at vid þolum hvarki atgerdir ne hegningar, ok þvi skulo vid eigi stela, helldr auka or hversdagligri veniu handanna erfidit ok af þvi sama¹ snæda, sva sem i psalminum segir: «Sæll ertu, ok vel mun² þer vera, þviat þu etr erfidi eiginligra handa. Þetta sama syngium ver hversdagliga i guds auglite.»

7. Saurganar andi striddi a lærisvein [eins heilags³ fôdur. Enn ungi maðr med guds miskunn stod i mot sterkliga hugarins ohreinsan ok pindi sik miok i optligu erfidi handanna med fôstu¹⁵ ok bæn. Enn alldradi fadir sa, at sveinninn erfidadi miok, ok mællte til hans: «Villtu, son, at ek bidia gud tak(a) brott af þer abarning þessa?» Sveinninn svarar: «Ek sæ³ ok kennig a mer

¹ sveita tilf. Cd. ² [ins h. Cd. ³ sæf Cd.

tavit autem in corde suo, ut surgeret et tolleret sibi ad refectionem » de ipsis cucumeribus: «Nihil enim, inquit, grande est, quod habeo tollere.» Respondensque ipse sibi in cogitationibus suis, ait: «Quia fures præcipientibus iudicibus in tormenta mittuntur, oportet et ego me ipsum probare, si possim sustinere tormenta, quæ latrones patiuntur.» Surgens autem eadem hora, stetit in æstu quinque¹⁵ dies, frixitque corpus suum, et dixit cogitationibus suis: «Quia non possum sustinere tormenta, ideo oportet me furtum non facere, sed magis exercere secundum consuetudinem opera manuum, et de laboribus meis reficere, sicut sancta scriptura dicit in psalmis: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi » erit; quod certe quotidie in conspectu Domini psallimus.»

7. Discipulus cuiusdam sancti senioris impugnabatur a spiritu fornicationis, sed auxiliante gratia Domini resistebat viriliter pessimis et immundis cogitationibus cordis sui ieiuniis et orationibus, et in opere manuum affligebat se vehementer. Beatus autem senior vi³⁵ dens eum ita laborantem, dixit ei: «Si vis, o fili, deprecor Dominum, ut auferat a te istam impugnationem.» Ille vero respondens, dixit: «Video, pater, quia etsi laborem sustineo, sentio tamen

aukandligns avaxtar fyrir þat erfiðe er ek ber, þvíat ek fasta meira ok syng fleira, en vakig leingrum, siz þesse leidinde lagu a mer. En þo at hvaru beide ek, at þu bidir mer þeirar miskunnar vid gud, at hann gefi mer matt til karllmannligrar motstöðu ok lofligrar endalyktar.» Þa sagði hinn gamli guds madr: «Nu se ek, son, at þu hefir her upp a sanna skilning, at þesse andliga þraut eykr þer þolinmæði (ok) aflar eilifa hialp öndunni. Þar af segir Pall postoli sva af ser: Ek þreytta goda þraut ok lyktada ras, en vardveitta tru; fyrir þetta eitthvat er rettlætis korona mer fengin, ok eigi at
 10 eins mer, helldr ollum þeim, er elska higatkvomu vars herra Jesu Kristi.»

8. Annarr brodir var sa, er akafliga var kafidr af uhreinsan horanar-anda. Brodirinn reis upp nær midnætti ok for til eins heilags fodur hardla kraptaudigs ok iatadi fyrir honum öhreins
 15 anda akefd, þa er hann þoldi. En er heilagr fadir hafði heyrð hann, kendi hann brodurnum med andligri aminning kapp algers þols, ok sagði sva til hans, sem ritat er: «Heyrit þer allir, er væntit i gudi, vinnit þer karllmannliga, ok mun hressaz hiarta yd-
 vart.» Þar eptir for brodirinn heim til sins herbergis. Ok litlu

10 fructum in me proficere bonum, quia per occasionem impugnationis huius et amplius ieiuno et amplius in vigiliis et orationibus tolero. Verumtamen deprecor te, ut exores pro me misericordiam Do-
 mini, ut det mihi virtutem, quatenus possim sustinere et certare legitime. Tunc senior sanctus dixit ei: «Ecce nunc cognovi, fili,
 15 quia fideliter intelligis, quod hoc spiritale certamen per patientiam ad salutem æternam animæ tuæ proficiat. Ita enim sanctus apo-
 stolus dixit: Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; de cetero, reposita est mihi corona iustitiæ; non solum autem mihi, sed et omnibus, qui diligunt adventum eius.»

30 8. Et alius etiam frater vehementer impugnabatur ab im-
 mundo spiritu fornicationis. Exurgens autem noctu abiit ad quen-
 dam sanctum et probatum in virtutibus seniore, et confessus est ei,
 quia patiebatur impugnationem a spiritu fornicationis. Hæc cum
 audisset senior, consolabatur eum, docens spiritualibus verbis de
 35 virtute patientiæ, dicens, sicut scriptum est: Viriliter agite, et con-
 fortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino. Reversus est
 frater ad cellulam suam, et ecce iterum impugnatio insistebat ei.
 Ipse autem festinavit denuo pergere ad supradictum seniore.

sidarr kom at honum id sama akast ok fyrr. Hann skundar til hins sama faður, ok þegar er hann sa hann, bad hann brodurinn bera sik þrekmannliga, ok sagði sva: «Trúi þu son, at drottinn Jesus Krístr mun fa þer fullting af sinum helga himni, at þu megir upp stiga yfirstigandi þessa mæding.» Brodirinn styrknadi nu mikit, vid amíuning heilags fodur ok for heim til kofa sins. Id þridia sinn a þeiri sömu natt sotti hann id sama afelli. Hann ferr nu ok skiott til sama mannz sem fyrr, ok beidir hann (bidia) fyrir ser til guds med ollu kostgæfi. Hinn gamli madr segir sva til hans: «Ottaz þu eigi, son, ne gefz upp, fel alldri hugsanir þinar, ok mun med þessum hætti ohreinn andi yfirstiginn fra þer hverfa, þviat engi lutr brytr iafnmiok nídr ovinarins matt allan, sem þa er einnhverr opinberar fyrir helgum fedrum leyniliga lymsku hugarins (ok) ohreinsun. Vinn þu vaskliga, son, ok hress upp hiartad, ok bid sva guds miskunnar, þviat þar sem ernare er orrostan, þar er dyrdligri koronan. Þvi segir hinn helgi Ysayas sva: Hyggi engi, segir spamadrinn, vanmegna vera hond drottins at hialpa, eda eyra hans sva þungt, at hann heyri eigi; hugleid hitt helldr, son, at drottinn byrr þer ok bydr eilífdar coronu fyrir stundligt strid ok starf, ef

Videns autem eum senior, iterum docebat eum, ut patienter et indefesse sustineret, dicebatque ei: «Crede, fili, quoniam mittet tibi Dominus Jesus Christus auxilium de caelo sancto suo, ut possis superare passionem hanc.» Confortatus autem frater, monente sancto seniore, remeavit ad cellulam suam, et iterum impugnatione valde conturbabat cor eius. Et statim eadem hora noctis reversus est ad seniore, et deprecabatur eum, ut intentius pro eo Dominum exoraret. Dixit ei senior: «Ne pertimescas, fili, neque resolveris, neque abscondas cogitationes tuas; ita enim confusus spiritus immundus discedit a te; nihil enim ita allidit virtutem daemonum, quomodo si quis secreta immundarum cogitationum revelaverit sanctis ac beatissimis patribus. Viriliter age, fili, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum. Ubi enim durior est pugna, ibi gloriosior erit et corona. Denique sanctus propheta Isaias dicit: Numquid invalida est manus Domini ad salvandum, aut aggravata est auris eius, ut non exaudiat? Considera ergo, filiole, quia tamen tuum expectat Dominus, tibi contra diabolum dimicanti parat aeternitatis coronam. Ideo monet nos sancta scriptura dicens: Quia per multas tribulationes oportet nos introire in regnum caelorum.» Hæc autem audiens frater, confirmatum est cor eius in

hann hittir þik öngværdan í andligri orrostu fyrir komanda fianda's flærd. Segir ok sva heilog ritning ok minnir oss merkiliga æ, at ver verðum í guds ríki inn at ganga með margskonar meinlætum.» En er brodirinn hafði heyrt þessa aminning heilags fodur, herði hann hiartat með guds trausti ok var æfinliga með hinum alldrada manni, en villði eigi hverfa heim til síns heimilis.

9. «Einn heilagr aboti het Moyses, hann bygði þann stad er Liger kallaz. Nöckurn tíma varð hann fyrir sva mikille freistne til munudlifs mest af akasti öhreins anda, at hann flyði or sinu herbergi a fund hins helga Ysidori abota ok sagði honum, hvern agang hann þöldi af öhreinsanar anda. Agætr guds máðr Ysidorus bar framm mörg aminningar vitne guðligra ritninga, bað abota Moysen síðan hverfa heim til síns herbergis. Aboti Moyses villde þat með öngu mote. Því næst leiddi hinn helgi Ysidorus abota Moysen með sér upp í hit hæsta herbergi sitt, ok sagði til hans: «Littu í vestríð ok síaz um.» En er aboti Moyses litadiz um, sa hann fiandaflokk mikinn sva sem til bardaga buna með akafligri fylkingu¹. Þá mællti inn helgi Ysidorus: «Lit nú í austríð.» Ok

¹ Af abota einum ewentus *Overskr.*

² sylfingu *Cd.*

10 Domino, et permansit 'apud seniore[m] noluitque ultra reverti ad cellulam suam.

9. Beato abbati Moysi, qui habitabat in loco qui appellabatur Petra, quodam tempore intantum imposuit durissimam impugnationem dæmon fornicationis, ut non prævaleret sedere in cellula sua, sed abiit ad sanctum abbatem Isidorum, et retulit ei violentiam impugnationis suæ. Cumque de scripturis sanctis abbas Isidorus proferens testimonia consolaretur eum, et ut ad cellulam suam reverteretur, rogaret eum, noluit abbas Moyses pergere ad cellulam suam. Tunc abbas Isidorus pariter cum abbate Moyse ascenderunt in superiora cellulæ suæ. Et dixit ei Isidorus: «Respice ad occidentem, et vide.» Cumque respiceret, vidit multitudinem dæmonum vehementer cum furore perturbari, et quasi ad prælium præparatos festinantesque pugnare. Dixit autem ei abbas Isidorus: «Respice iterum ad orientem, et vide.» Cumque respiceret, vidit innumera-
bilem multitudinem sanctorum angelorum, gloriosum et splendidum super lumen solis cælestium virtutum exercitum. Ait autem ei abbas Isidorus: «Ecce quos in occidente vidisti, ipsi sunt qui etiam impugnant sanctos Dei. Nam quos ad orientem conspexisti,

er guds madr Moyses sa i austrit, gat hann at lita otalligan fiölda itarligra engla solu biartare af drottinligri dyrd. Hinn agæti guds madr Ysidorus mællti þa til Moysen: «Hygg at nu þvi, er fyrir þik berr. Þeir er þu satt i vestrid, strida upp æ heilaga menn guds, en hina, (er) i austrid voru (senir), sendir gud til fulltings vid sina þiona. Vird nu med vitru, at fleire eru fulltingiarar vorir, sva sem segir Heliseus propheta, ok eigi sidr hinn helgi Johannes, at meiri er sa, er med oss er, en hinn, er med heiminum er.» Heilagr aboti Moyses styrknade sva mikit af þesse syn ok abota Ysidori aminning, at hann hvarf aptr heim til herbergis sins ok gördi margfalldar þackir gudligri godgirnd vars herra Jesu Kristi.

10. Brodir nockurr var enn gladr ok godfuss til andligrar idnar a eydimorkinni Sithie. Hinn forni fiandi ovinr allz mannkyns taladi fyrir honum, at hann skyldi minnaz a fegrd einnar konu, ok þar af tekr hann at aungværæz miok i hiartans hugrenningum. Nu med guds forsia bar sva til, at annarr brodir egiptakr at ætt gerdiz at finna hann fyrir sakir gudligrar astar, ok er þeir töludu med ser eitt ok annat, kom þat upp, at hinn egipzki brodir sagdi andada þa konu, er brodirinn hafdi adr opt æst æ haft fyrir

ipsi sunt, quos ad adiutorium sanctis suis mittit Deus. Cognosce ergo, quia plures sunt nobiscum, sicut dicit Elisæus propheta. Verum etiam sanctus Joannes dicit: Quia maior est qui in nobis est, quam qui in hoc mundo. Et his auditis confortatus in Domino sanctus abbas Moyses, reversus est in cellulam suam, gratias agens et glorificans Domini nostri Jesu Christi bonitatis patientiam.

10. Erat quidam frater in eremo Scythiæ promptus et alacer in opus Dei et spiritali conversatione. Huic autem inimicus generis humani diabolus immisit cogitationes, ut recordaretur cuiusdam notæ sibi mulieris pulchritudinem, et conturbaretur in cogitationibus suis vehementer. Contigit autem ex dispensatione Domini Jesu, ut alius quidam frater de Ægypto veniret ad visitandum eum in caritate Christi. Et dum inter se loquebantur, evenit sermo, ut diceret ille frater de Ægypto: Quia mortua est illa mulier. Ipsa autem erat, in cuius amore impugnabatur supradictus frater. Hæc cum audisset ille, post paucos dies abiit ad locum illum, ubi positum erat corpus illius defunctæ mulieris, et aperuit noctu sepulcrum eius, et cum pallio suo tersit saniem putredinis eius, et

fiandliga fýst. Ok er brodirinn heyrði þat, for hann fæm dögum sidarr til þess sama stadar, er likami hennar var iardadr, lykr upp grofina ok þerdi holldfua konunnar a kyrtle sinum, for heim sidan til herbergis sins, ok let þat olyfian iafnan ser fyrir augum, hialade
 5 ok vid sina hugsan a þessa leid: «Se nu hefir þu girnd þina, sedz þar af um sidir.» Pindi brodirinn sik i því, allt þar til er fra honum hvarf öll ohreinsan sörugligr hugrenninga.

11. Tveir brædr munkar merkrinnar foru þar i nalæga borg, at þeir verdi því, er þeir höfdu idnat allt sárit ut. Annarr brodirinn for ut af herbergi þeira at kaupa eitthvat, þat er naudr of
 10 nam, en annarr var einn samt eptir. Nu med fiandans fortölum ok umsat fell hann i ohreinsan. En er hinn annarr kom heim aptr, sagdi hann til hans: «Se nu, brodir, nu höfum vid keypt þat, er naudsyn krafði, hverfum nu heim aptr til kofa ockars.» Brodirinn
 15 svarar ok segir: «Ek ma eigi heim fara.» En brodirinn bad hann þrasamliga heim hverfa. Jatadi hann fyrir honum ok sagdi sva: «Ek lögðumz med konu, brodir minn, siz vid skildum, ok ma ek nu því eigi heim fara.» Brodir hans kostgæfði eigi at minnr at hialpa sál hans ok sagdi sva: «Slikum sama hætti fell ek i

20 reversus est ad cellulam suam, ponebatque foetorem in conspectu suo, et dicebat cogitationibus suis: «Ecce habetis desiderium quod quærebatis, satiate vos ex eo.» Et ita in illo foetore cruciabat semet ipsum, usquequo cessaret ab eo sordidissima impugnatio.

11. Duo fratres monachi abierunt in proximam civitatem, ut
 25 distraherent, quæ manibus suis per totum annum operati essent. Unus autem ex eis egressus est, ut quædam sibi necessaria emeret, alius autem solus in hospitio remansit, et instigante diabolo cecidit in fornicationem. Cum autem reversus venisset frater, dixit ei: «Ecce distraximus quæ necessaria erant, revertamur nunc ad cel-
 30 lulam nostram.» Respondens autem frater dixit ei: «Non possum reverti.» Cumque deprecaretur eum frater suus dicens: «Quapropter non reverteris ad cellulam?» Hic confessus est ei dicens: «Quia ego, cum discessisti a me, cecidi in fornicationem, ideo nolo reverti.» Volens autem lucrari et salvare animam eius frater suus,
 35 cum sacramento dixit ei: «Quia et ego cum separatus fuisset a te, lapsus sum similiter in fornicationem; verumtamen revertamur ad cellulam, et ponamus nos in pœnitentiam; omnia enim possibilia sunt Deo, ut pœnitentibus nobis indulgentiam donare dignetur, ut

ohreinsan, siz vid skildum, gerum þó at hvaru fyrir guds sakir, ok hverfum heim ok gefum okkr idran, þvíat allir luter eru gudi mattuligir at veita okkr idrundum, synda aflausn ok líkn, at vid forðimz þar fyrir endalausaa kvöl helvitis pinu, þvíat þar er eigi yfirberlig idran, helldr æ grimligr gratr med tanna gnistan.» At sva mælltu hurfu þeir heim til kofa sins. Foru sidan ok fellu fram fyrir fætr helgum fedrum med sut ok sorg ok iatudu greiniliga allan tilgang sinnar ahleckingar. En hver hardinde er helgir fedr færdu þeim a hendr, þa fylldu þeir hve(t)vetna fusir ok fegnir; ongar voru ok latar a hinum brodurnum, er sykn var, helldr innti¹⁰ hann iafngiarna allan idranar hætt, sem hinn er misgert hafði fyrir astar sakir vid brodur sinn. Eigi leid ok langr timi þadan, adr lausnarinn let (i lios) hans astudliga erfide ok vitradi helgum fedr, hvilikr var hvars þeira tilverki, ok þat med at fyrir þa miklu elsku, er hann birti med brodur sinn, var hins mæl leyst ok¹⁵ líknat af gudi, er misgert hafde. Nu vard her eptir, sem ritningin vottar, at hann lagði lif sitt brodur sinum til hialpsamligrar heilsu. Leggium því allan hug æ at hallda brodurliða ast, er hon ma sva mikit, sem nu er tiad, annars löst leysa. Þesse sama ast losadi löst

in æterno igne tormentis et pœnis inferni in tartaro non cruciemur,²⁰ ubi pœnitentia non est, sed ignis semper sine cessatione et dira tormenta.« Ita ergo reversi sunt ad cellulam suam. Abierunt autem ad sanctos patres et prostraverunt se ad vestigia eorum cum multo ululatu et lacrymis gementes, et confessi sunt illis, quæ evenisset eis ruinæ tentatio. Quidquid autem præceperunt²⁵ sancti seniores et docuerunt eos in causa pœnitentiæ, ita omnia fecerunt. Ille ergo alius frater, qui non peccaverat, pro fratri qui peccaverat pœnitentiam agebat, quasi et ipse peccasset, eo quod multam caritatem circa eum haberet. Videns autem Dominus laborem caritatis eius, infra pauca tempora revelavit sanctis patribus,³⁰ qualis esset causa, et quia propter caritatem illius, qui non peccaverat et se affixerat pro salute fratris, idcirco indulgentiam donavit ei Dominus, qui peccasset. Ecce hoc ita sicut scriptum est, quia posuit animam suam pro salute fratris sui.

12. Alius etiam frater molestiam sustinebat a spiritu fornicationis. Abiit autem ad quendam probatissimum seniore et precabatur eum dicens: «Pone tibi solitudinem, beatissime pater, et ora pro me, quia graviter me impugnat passio fornicationis. Hæc

Davids konungs, er hann rann i mot englinum, þeim er folkit felldi, ok afsakadi undirmenn sina, en sagdiz sialfr sekr, bad því engilinn snua ser a hals sverdinu. Fœck folkit þar fyrir frelsi ins grimmazta afellis, en konungligr löstr likn ok leidretting.

- 5 12. Uhreinsanar andi veitti enn mikla mæding einum munk i morkinni. Bróðirinn kom enn til heilags fôður ok beiddi hann setia sik sorgmodan fyrir sina skyld, sagdiz þola þungl(iga) þunga uhreinsauar anda. Heilagr fadur, siz hann heyrdi þetta, letti eigi af nött ne dag at bidia fyrir brodurnum vars herra miskunn.
- 10 Bróðirinn kom enn til heilags fôður ok bad hann bidia fyrir ser enn innvirduligarr. Hinn gamli guds madr setr sik nu miok sorgmodan sakir brodurins ok bidr fyrir honum med allri æst. En er heilagr fadur sa brodurinn opt koma ok veit sik bidia fyrir honum, furdar hann ok verdr hryggr vid, er gud vill eigi heyra bæn hans
- 15 fyrir brodurnum. Þa sömu nött syndi gud hinum gamla fôður likamligar girndir munksins (ok) gedleyse med þarflausri onenning a þenna hætt, at heilagr fadur sa hvar munkrinn sat, en ymisligir ohreinir andar leku fyrir honum i kvensligum likneskium, en hans galauslig girnd geck æ eptir þeira leik. Hann sa ok eigi sidr

- 20 cum audisset senior, orabat intente diebus ac noctibus pro eo deprecans Domini misericordiam. Iterum autem veniebat idem frater et rogabat seniore, ut magis intentius pro eo oraret. Similiter autem cum omni sollicitudine beatus senior orabat intentius pro eo. Frequenter autem venientem ad se monachum videns senior et deprecantem se, ut oraret, valde contristatus mirabatur,
- 25 quia non exaudiret Dominus orationem eius. Eadem autem nocte revelavit ei Dominus, quæ circa illum monachum erat negligentia et ignavia resolutio, et delectationes corporeæ cordis eius. Ita autem ostensum est sancto seniori: Vidit sedentem illum monachum et spiritum fornicationis in diversis mulierum formis ante
- 30 illum ludentem, et ipsum cum eis delectari. Videbat autem et angelum Domini astantem et indignantem graviter contra eundem fratrem, quia non surgebat neque prosternebat se in orationibus ad Deum, sed magis delectabatur in cogitationibus suis. Hæc
- 35 autem ostensa sunt per revelationem sancto seniori. Cognovit autem, quia culpa et negligentia illius monachi erat, ut non exaudirentur orationes eius; et tunc dixit ei senior: «Quia tua culpa est, frater, qui condelectaris cogitationibus malis, impossibile est enim discedere

engil guds standa til hægri handar brodurnum ok benda honum til bænar. Upöckadiz einglinum miök, er brodirinn villdi hvarki upp risa ne fram falla til heilags bænahalldz, helldr girntiz æ ohreinsan sinna hugrenninga. Sva sem hann vaknar, hugsar hann fadirinn, at gaumgæfðarleyse brodurins velldr, er bænir hans eru 5 eigi heyrdar fyrir honum, sagði honum sidan sva sialfum, at hann heyrdi upp æ, at omattuligt var fyrir annars bæn fra honum hverfa ohreinsanar anda, þar er hann glæpskufullr girntiz a horan hiartans, «veiz þu ok þat, brodir, þott likams læknað geri smyrsl ok hafa haleita athyggle, ef inn siuki helldr sik eigi af meinsligri fæðu 10 eda odru því, er krankleikann eykr, þa görir ecki gott læknissins kostgæflig astundan; þeima hætti er ok farit andar sarunum: þott heilagir fedr, er vorir eru andligir læknað, bida af ollu hiarta miskunnar vars herra Jesu Kristi fyrir þeim, er þurftugir eru þess, þa stodar þat hardla litit, nema sialfr leggi nidr onenningar leti, en vakti sik æ 15 allzkonar idn andliga með heilagri hugsan ok iduligri bæn.» Jafnskiott er brodirinn hafði þessa fðdurins fortölu heyrt, keraz hann vid afollu hiarta ok tekr hardla athugasamliga vid heill(i) kenning, snyr þegar meðferdinu til fðstu ok bindende, lætr þat fylgia með

1 fedr Cd.

a te spiritum fornicationis immundum, aliis orantibus et Deum pro 20 te deprecantibus, nisi et tu ipse laborem assumas in ieiuniis et orationibus, et in vigiliis multis, cum gemitu deprecans, ut misericordiam suam et adiutorium suæ gratiæ præbeat tibi Dominus Jesus Christus, ut possis resistere cogitationibus malis. Nam et 25 medici, qui corporibus hominum medicamenta conficiunt et adhibent, quamvis omnia cum summa diligentia faciant, verumtamen si ille, qui infirmatur, a noxiis cibis vel de aliis, quæ solent lædere infirmitates, abstinere noluerit, nihil ei proficit cura et diligentia et sollicitudo medicorum. Similiter etiam et in animæ languoribus 30 eveniet. Licet enim omni intentione et ex toto corde sancti patres, qui sunt medici spirituales, exorent misericordiam Domini salvatoris nostri pro eis, qui orationibus eorum se postulant adiuvari, nisi et ipsi cum omni intentione mentis, tam in orationibus quam in omni opere spirituali, quæ Deo placita sunt, fecerint, non eis proficient negligentibus et resolutis, et de salute animæ minime cogitantibus, 35 orationes sanctorum. Et hæc audiens frater compunctus est corde, et cum omni sollicitudine secundum doctrinam senioris, tam in

mikilli bindende ok mæðu, bænahalld ok vökur, til þess er af honum hvarf ohreinsanar hrelling i briostinu (ok) birtiz lausnarans læringar lios.

13. Munkr nökurr bygdi ser einn i eydemorkinni. En mæ
 5 ein i sæku vid hann gerdiz i morkina til motz ved munkinn
 miök miklu sidarr, hittir a hans herbergi ok gengr inn diarfliga,
 lez skyllð honum. Þar var hon um hrid med munkinum. En
 um sidir fell hann af fianda freistni i þyndagialld ok lagdiz med
 henne. Annarr munkr bygde þadan miök langt i mörkinni. Sva
 10 þar at nockura daga, at þann tima er munkrinn geck til matar,
 slagnádiz nidr vazkoppr sa avallt, er hann skyllði drecka af.
 Hann hugsar nu, hvat til ráds se; görir þat af, at hann ferr til
 fundar vid hinn munkinn, er fyrr var getit, frettir hann eptir, hvi
 gegna munde, er vatnkopprinn vallt. Nu er apnaz ok hann er
 15 vegmodr, fann hann hofsbrott eitt fornt, ok legz þar nidr til svefns.
 Hann heyrd, er fiandr fluttu sin i mille med miklu fleyme:
 «A þesse sömu nætt felldu ver munkinn til munudar, þann er þu
 ferr at finna,» sogdu þeir. Hann hrygdiz miök vid hol þeira,
 helldr þo framm ferdinni ok finnr munkinn þegar særdegis. Hann

20 ieiuniis quam in orationibus et vigiliis semet ipsum afflixit, et
 meruit misericordiam Domini. Et recessit ab eo spiritus immundæ
 passionis.

13. Erat quidam monachus, et habitabat in eremo. Quædam
 autem puella ex genere et cognatione eius post plurimos annos
 25 comperit, in quo loco supradictus monachus habitaret, et instigante
 diabolo abiit in desertum requirens eum. Quo invento, ingressa
 est cellulam eius, asserens ei, quia ex genere et parentela eius
 fuisset, mansitque ibi apud eum, et cecidit in ruinam peccati
 cum ea. Erat autem alius monachus et ipse in eremo degens, qui
 30 cum ad refectionis horam venisset, gello cum aqua, quem ad potum
 sibi præparaverat, vertebat se, et tota illa aqua fundebatur in ter-
 ram. Hoc autem per aliquot dies, cum ad refectionem venisset, ita
 fiebat, et effundebatur aqua in terram, ut non posset bibere. Cogitavit
 autem apud semet ipsum, ut abiret ad illum alium monachum
 35 et diceret ei de gellone, qui vertebat se, et tota aqua effundebatur.
 Igitur cum in itinere, vespere facto, in quodam antiquo et diruto
 templo idolorum dormiret, audivit dæmones inter se loquentes:
 «Quia in ista nocte præcipitavimus illum monachum in fornica-

engil guds standa til hægri handar brodurnum ok benda honum til bænar. Upöckadiz einglinum miök, er brodirinn villdi hvarki upp risa ne fram falla til heilags bænahalldz, helldr girntiz æ ohreinsan sinna hugrenninga. Sva sem hann vaknar, hugsar hann fadirinn, at gaumgæfðarleyse brodurins velldr, er bænir hans eru 5 eigi heyrdar fyrir honum, sagði honum sidan sva sialfum, at hann heyrdi upp æ, at omattuligt var fyrir annars bæn fra honum hverfa ohreinsanar anda, þar er hann glæpskufullr girntiz a horan hiartans, «veiz þu ok þat, brodir, þott likams læknað geri smyrsl ok hafa haleita athygile, ef inn siuki helldr sik eigi af meinsligri fædu 10 eda odru því, er krankleikann eykr, þa görir ecki gott læknissins kostgæflig astundan; þeima hætti er ok farit andar sarunum: þott heilagir fedr, er vorir eru andligir læknað, bida af ollu hiarta miskunnar vars herra Jesu Kristi fyrir þeim, er þurftugir eru þess, þa stodar þat hardla litit, nema sialfr leggi nidr onenningar leti, en vakti sik æ 15 allzkonar idn andliga með heilagri hugsan ok iduligri bæn.» Jafnskiott er brodirinn hafði þessa fðdurins fortölu heyrt, keraz hann vid af ollu hiarta ok tekr hardla athugasamliga vid heill(i) kenning, snyr þegar meðferdinu til föstu ok bindende, lætr þat fylgia með 1 fedr Cd.

a te spiritum fornicationis immundum, aliis orantibus et Deum pro 20 te deprecantibus, nisi et tu ipse laborem assumas in ieiuniis et orationibus, et in vigiliis multis, cum gemitu deprecans, ut misericordiam suam et adiutorium suæ gratiæ præbeat tibi Dominus Jesus Christus, ut possis resistere cogitationibus malis. Nam et medici, qui corporibus hominum medicamenta conficiunt et adhibent, 25 quamvis omnia cum summa diligentia faciant, verumtamen si ille, qui infirmatur, a noxiis cibis vel de aliis, quæ solent lædere infirmitates, abstinere noluerit, nihil ei proficit cura et diligentia et sollicitudo medicorum. Similiter etiam et in animæ languoribus eveniet. Licet enim omni intentione et ex toto corde sancti patres, 30 qui sunt medici spirituales, exorent misericordiam Domini salvatoris nostri pro eis, qui orationibus eorum se postulant adiuvari, nisi et ipsi cum omni intentione mentis, tam in orationibus quam in omni opere spiritali, quæ Deo placita sunt, fecerint, non eis proficient negligentibus et resolutis, et de salute animæ minime cogitantibus, 35 orationes sanctorum.» Et hæc audiens frater compunctus est corde, et cum omni sollicitudine secundum doctrinam senioris, tam in

mikilli bindende ok mæðu, bænahalld ok vökur, til þess er af honum hvarf ohreinsanar hrelling i briostinu (ok) birtiz lausnarans læringar lios.

13. Munkr nöckurr bygdi ser einn i eydemorkinni. En mæ
 5 ein i æsku vid hann gerdiz i morkina til motz ved munkinn
 miök miklu sidarr, hittir a hans herbergi ok gengr inn diarfliga,
 lez skyld honum. Þar var hon um hrid med munkinum. En
 um sidir fell hann af fianda freistni i þyndagialld ok lagdiz med
 henne. Annarr munkr bygde þadan miök langt i mörkinni. Sva
 10 þar at nockura daga, at þann tima er munkrinn geck til matar,
 slagnádiz nidr vazkoppur sa avallt, er hann skyldi drecka af.
 Hann hugsar nu, hvat til ráds se; görir þat af, at hann ferr til
 fundar vid hinn munkinn, er fyrr var getit, frettir hann eptir, hvi
 gegna munde, er vatnkopprinn vallt. Nu er apnaz ok hann er
 15 vegmodr, fann hann hofsbrott eitt fornt, ok legz þar nidr til svefus.
 Hann heyrde, er fiandr fluttu sin i mille med miklu fleyme:
 «A þesse sömu nætt felldu ver munkinn til munudar, þann er þu
 ferr at finna,» sogdu þeir. Hann hrygdiz miök vid hol þeira,
 helldr þo framm ferdinni ok finnr munkinn þegar ærdegis. Hann

20 ieiuniis quam in orationibus et vigiliis semet ipsum afflixit, et
 meruit misericordiam Domini. Et recessit ab eo spiritus immundæ
 passionis.

13. Erat quidam monachus, et habitabat in eremo. Quædam
 autem puella ex genere et cognatione eius post plurimos annos
 25 comperit, in quo loco supradictus monachus habitaret, et instigante
 diabolo abiit in desertum requirens eum. Quo invento, ingressa
 est cellulam eius, asserens ei, quia ex genere et parentela eius
 fuisset, mansitque ibi apud eum, et cecidit in ruinam peccati
 cum ea. Erat autem alius monachus et ipse in eremo degens, qui
 30 cum ad refectionis horam venisset, gello cum aqua, quem ad potum
 sibi præparaverat, vertebat se, et tota illa aqua fundebatur in ter-
 ram. Hoc autem per aliquot dies, cum ad refectionem venisset, ita
 fiebat, et effundebatur aqua in terram, ut non posset bibere. Cogitavit
 autem apud semet ipsum, ut abiret ad illum alium monachum
 35 et diceret ei de gellone, qui vertebat se, et tota aqua effundebatur.
 Igitur cum in itinere, vespere facto, in quodam antiquo et diruto
 templo idolorum dormiret, audivit dæmones inter se loquentes:
 «Quia in ista nocte præcipitavimus illum monachum in fornica-

engil guds standa til hægri handar brodurnum ok benda honum til bænar. Upöckadiz einglinum miök, er brodirinn villdi hvarki upp risa ne fram falla til heilags bænahalldz, heldr girntiz æ ohreinsan sinna hugrenninga. Sva sem hann vaknar, hugsar hann fadirinn, at gaumgæfðarleyse brodurins velldr, er bænir hans eru ; eigi heyrdar fyrir honum, sagði honum sidan sva sialfum, at hann heyrdi upp æ, at omattuligt var fyrir annars bæn fra honum hverfa ohreinsanar anda, þar er hann glæpskufullr girntiz a horan hiartans, «veiz þu ok þat, brodir, þott likams læknað geri smyrsl ok hafa haleita athyggle, ef inn siuki heldr sik eigi af meinsligri fædu¹⁰ eda odru því, er krankleikann eykr, þa görir ecki gott læknissins kostgæflig astundan; þeima hætti er ok farit andar sarunum: þott heilagir fedr, er vorir eru andligir læknað¹, bida af ollu hiarta miskunnar vars herra Jesu Kristi fyrir þeim, er þurftugir eru þess, þa stodar þat hardla litit, nema sialfr leggi nidr onenningar leti, en vakti sik æ¹⁵ allzkonar idn andliga með heilagri hugsan ok iduligri bæn.» Jafnskiott er brodirinn hafði þessa fðdurins fortölu heyrt, keraz hann vid af ollu hiarta ok tekr hardla athugasamliga vid heill(i) kenning, snyr þegar meðferdinu til föstu ok bindende, lætr þat fylgia með

1 fedr Cd.

a te spiritum fornicationis immundum, aliis orantibus et Deum pro²⁰ te deprecantibus, nisi et tu ipse laborem assumas in ieiuniis et orationibus, et in vigiliis multis, cum gemitu deprecans, ut misericordiam suam et adiutorium suæ gratiæ præbeat tibi Dominus Jesus Christus, ut possis resistere cogitationibus malis. Nam et medici, qui corporibus hominum medicamenta conficiunt et adhibent,²⁵ quamvis omnia cum summa diligentia faciant, verumtamen si ille, qui infirmatur, a noxiis cibis vel de aliis, quæ solent lædere infirmitates, abstinere noluerit, nihil ei proficit cura et diligentia et sollicitudo medicorum. Similiter etiam et in animæ languoribus eveniet. Licet enim omni intentione et ex toto corde sancti patres,³⁰ qui sunt medici spirituales, exorent misericordiam Domini salvatoris nostri pro eis, qui orationibus eorum se postulant adiuvari, nisi et ipsi cum omni intentione mentis, tam in orationibus quam in omni opere spirituali, quæ Deo placita sunt, fecerint, non eis proficient negligentibus et resolutis, et de salute animæ minime cogitantibus,³⁵ orationes sanctorum.« Et hæc audiens frater compunctus est corde, et cum omni sollicitudine secundum doctrinam senioris, tam in

mikilli bindende ok mædú, bænahalld ok vðkur, til þess er af honum hvarf ohreinsanar hrelling i briostinu (ok) birtiz lausnarans læringar lios.

13. Munkr nöckurr bygdi ser einn i eydemorkinni. En mæ
 5 ein i æsku vid hann gerdiz i morkina til motz ved munkinn
 miök miklu sidarr, hittir a hans herbergi ok gengr inn diarfliga,
 lez skyld honum. Þar var hon um hrid med munkinum. En
 um sidir fell hann af fianda freistni i syndagialld ok lagdiz med
 henne. Annarr munkr bygde þadan miök langt i mörkinni. Sva
 10 bar at nockura daga, at þann tima er munkrinn geck til matar,
 slagnädiz nidr vazkoppr sa avallt, er hann skyldi drecka af.
 Hann hugsar nu, hvat til ráds se; görir þat af, at hann ferr til
 fundar vid hinn munkinn, er fyrr var getit, frettir hann eptir, hvi
 gegna munde, er vatnkopprinn vallt. Nu er apnaz ok hann er
 15 vegmodr, fann hann hofsbrott eitt fornt, ok legz þar nidr til svefn.
 Hann heyrde, er fiandr fluttu sin i mille med miklu fleyme:
 «A þesse sömu nætt felldu ver munkinn til munudar, þann er þu
 ferr at finna,» sogdu þeir. Hann hrygdiz miök vid hol þeira,
 helldr þo framm ferdinni ok finnr munkinn þegar ærdegis. Hann

20 ieiuniis quam in orationibus et vigiliis semet ipsum afflixit, et
 meruit misericordiam Domini. Et recessit ab eo spiritus immundæ
 passionis.

13. Erat quidam monachus, et habitabat in eremo. Quædam
 autem puella ex genere et cognatione eius post plurimos annos
 25 comperit, in quo loco supradictus monachus habitaret, et instigante
 diabolo abiit in desertum requirens eum. Quo invento, ingressa
 est cellulam eius, asserens ei, quia ex genere et parentela eius
 fuisset, mansitque ibi apud eum, et cecidit in ruinam peccati
 cum ea. Erat autem alius monachus et ipse in eremo degens, qui
 30 cum ad refectionis horam venisset, gello cum aqua, quem ad potum
 sibi præparaverat, vertebat se, et tota illa aqua fundebatur in ter-
 ram. Hoc autem per aliquot dies, cum ad refectionem venisset, ita
 fiebat, et effundebatur aqua in terram, ut non posset bibere. Cogitavit
 autem apud semet ipsum, ut abiret ad illum alium monachum
 35 et diceret ei de gellone, qui vertebat se, et tota aqua effundebatur.
 Igitur cum in itinere, vespere facto, in quodam antiquo et diruto
 templo idolorum dormiret, audivit dæmones inter se loquentes:
 «Quia in ista nocte præcipitavimus illum monachum in fornica-

engil guds standa til hægri handar brodurnum ok benda honum til bænar. Upockadiz einglinum miök, er brodirinn villdi hvarki upp risa ne fram falla til heilags bænahalldz, helldr girntiz æ ohreinsan sinna hugrenninga. Sva sem hann vaknar, hugsar hann fadirinn, at gaumgæfðarleyse brodurins velldr, er bænir hans eru ; eigi heyrdar fyrir honum, sagði honum sidan sva sialfum, at hann heyrdi upp æa, at omattuligt var fyrir annars bæn fra honum hverfa ohreinsanar anda, þar er hann glæpskufullr girntiz a horan hiartans, «veiz þu ok þat, brodir, þott likams læknað geri smyrsl ok hafa haleita athyggle, ef inn siuki helldr sik eigi af meinsligri fædu¹⁰ eda odru því, er krankleikann eykr, þa görir ecki gott læknessins kostgæflig astundan; þeima hætti er ok farit andar sarunum: þott heilagir fedr, er vorir eru andligir læknað¹, bida af ollu hiarta miskunnar vars herra Jesu Kristi fyrir þeim, er þurftugir eru þess, þa stodar þat hardla litit, nema sialfr leggi nidr onenningar leti, en vakti sik æ¹⁵ allzkonar idn andliga með heilagri hugsan ok iduligri bæn.» Jafnskiott er brodirinn hafði þessa födurins fortölu heyrt, keraz hann vid af ollu hiarta ok tekr hardla athugasamliga vid heill(i) kenning, snyr þegar meðferdinu til föstu ok bindende, lætr þat fylgia með¹

1 fedr Cd.

a te spiritum fornicationis immundum, aliis orantibus et Deum pro²⁰ te deprecantibus, nisi et tu ipse laborem assumas in ieiuniis et orationibus, et in vigiliis multis, cum gemitu deprecans, ut misericordiam suam et adiutorium suæ gratiæ præbeat tibi Dominus Jesus Christus, ut possis resistere cogitationibus malis. Nam et medici, qui corporibus hominum medicamenta conficiunt et adhibent,²⁵ quamvis omnia cum summa diligentia faciant, verumtamen si ille, qui infirmatur, a noxiis cibis vel de aliis, quæ solent lædere infirmitates, abstinere noluerit, nihil ei proficit cura et diligentia et sollicitudo medicorum. Similiter etiam et in animæ languoribus eveniet. Licet enim omni intentione et ex toto corde sancti patres,³⁰ qui sunt medici spirituales, exorent misericordiam Domini salvatoris nostri pro eis, qui orationibus eorum se postulant adiuvari, nisi et ipsi cum omni intentione mentis, tam in orationibus quam in omni opere spirituali, quæ Deo placita sunt, fecerint, non eis proficient negligentibus et resolutis, et de salute animæ minime cogitantibus,³⁵ orationes sanctorum.« Et hæc audiens frater compunctus est corde, et cum omni sollicitudine secundum doctrinam senioris, tam in

mikilli bindende ok mæðu, bænahalld ok vökur, til þess er af honum hvarf ohreinsanar hrelling i briostinu (ok) birtiz lausnarans læringar lios.

13. Munkr nöckurr bygdi ser einn i eydemorkinni. En mæ-
 5 ein i æsku vid hann gerdiz i morkina til motz ved munkinn
 miök miklu sidarr, hittir a hans herbergi ok gengr inn diarfliga,
 lez skyld honum. Þar var hon um hrid med munkinum. En
 um sidir fell hann af fianda freistni i syndagialld ok lagdiz med
 henne. Annarr munkr bygde þadan miök langt i mörkinni. Sva
 10 bar at nockura daga, at þann tima er munkrinn geck til matar,
 slagnädiz nidr vazkoppr sa avallt, er hann skyldi drecka af.
 Hann hugsar nu, hvat til ráds se; görir þat af, at hann ferr til
 fundar vid hinn munkinn, er fyrr var getit, frettir hann eptir, hvi
 gegna munde, er vatn kopprinn vallt. Nu er apnaz ok hann er
 15 vegmodr, fann hann hofsbrot eitt fornt, ok legz þar nidr til svefn.
 Hann heyrd, er fiandr fluttu sin i mille med miklu fleyme:
 «A þesse sömu nætt felldu ver munkinn til munudar, þann er þu
 ferr at finna,» sogdu þeir. Hann hrygdiz miök vid hol þeira,
 helldr þo framm ferdinni ok finnr munkinn þegar særdegis. Hann

20 ieiuniis quam in orationibus et vigiliis semet ipsum afflixit, et
 meruit misericordiam Domini. Et recessit ab eo spiritus immundæ
 passionis.

13. Erat quidam monachus, et habitabat in eremo. Quædam
 autem puella ex genere et cognatione eius post plurimos annos
 25 comperit, in quo loco supradictus monachus habitaret, et instigante
 diabolo abiit in desertum requirens eum. Quo invento, ingressa
 est cellulam eius, asserens ei, quia ex genere et parentela eius
 fuisset, mansitque ibi apud eum, et cecidit in ruinam peccati
 cum ea. Erat autem alius monachus et ipse in eremo degens, qui
 30 cum ad refectionis horam venisset, gello cum aqua, quem ad potum
 sibi præparaverat, vertebat se, et tota illa aqua fundebatur in ter-
 ram. Hoc autem per aliquot dies, cum ad refectionem venisset, ita
 fiebat, et effundebatur aqua in terram, ut non posset bibere. Cogitavit
 autem apud semet ipsum, ut abiret ad illum alium monachum
 35 et diceret ei de gellone, qui vertebat se, et tota aqua effundebatur.
 Igitur cum in itinere, vespere facto, in quodam antiquo et diruto
 templo idolorum dormiret, audivit dæmones inter se loquentes:
 «Quia in ista nocte præcipitavimus illum monachum in fornica-

engil guds standa til hægri handar brodurnum ok benda honum til bænar. Upöckadiz einglinum miök, er brodirinn villdi hvarki upp risa ne fram falla til heilags bænahalldz, helldr girntiz æ ohreinsan sinna hugrenninga. Sva sem hann vaknar, hugsar hann fadirinn, at gaumgæfðarleyse brodurins velldr, er bænir hans eru ; eigi heyrdar fyrir honum, sagði honum sidan sva sialfum, at hann heyrdi upp æ, at omattuligt var fyrir annars bæn fra honum hverfa ohreinsanar anda, þar er hann glæpskufullr girntiz a horan hiartans, «veiz þu ok þat, brodir, þott likams læknað geri smyrsl ok hafa haleita athygle, ef inn siuki helldr sik eigi af meinsligri fæðu¹⁰ eda odru því, er krankleikann eykr, þa görir ecki gott læknissins kostgæflig astundan; þeima hætti er ok farit andar sarunum: þott heilagir fedr, er vorir eru andligir læknað¹, bida af ollu hiarta miskunnar vars herra Jesu Kristi fyrir þeim, er þurftugir eru þess, þa stodar þat hardla litit, nema sialfr leggi nidr onenningar leti, en vakti sik æ¹⁵ allzkonar idn andliga með heilagri hugsan ok iduligri bæn.» Jafnskiott er brodirinn hafði þessa fôdurins fortölu heyrt, keraz hann vid afollu hiarta ok tekr hardla athugasamliga vid heill(i) kenning, snyr þegar meðferdinu til fôstu ok bindende, lætr þat fylgia með

1 fedr Cd.

a te spiritum fornicationis immundum, aliis orantibus et Deum pro²⁰ te deprecantibus, nisi et tu ipse laborem assumas in ieiuniis et orationibus, et in vigiliis multis, cum gemitu deprecans, ut misericordiam suam et adiutorium suæ gratiæ præbeat tibi Dominus Jesus Christus, ut possis resistere cogitationibus malis. Nam et medici, qui corporibus hominum medicamenta conficiunt et adhibent,²⁵ quamvis omnia cum summa diligentia faciant, verumtamen si ille, qui infirmatur, a noxiis cibis vel de aliis, quæ solent lædere infirmitates, abstinere noluerit, nihil ei proficit cura et diligentia et sollicitudo medicorum. Similiter etiam et in animæ languoribus eveniet. Licet enim omni intentione et ex toto corde sancti patres,³⁰ qui sunt medici spirituales, exorent misericordiam Domini salvatoris nostri pro eis, qui orationibus eorum se postulant adiuvari, nisi et ipsi cum omni intentione mentis, tam in orationibus quam in omni opere spirituali, quæ Deo placita sunt, fecerint, non eis proficient negligentibus et resolutis, et de salute animæ minime cogitantibus,³⁵ orationes sanctorum. < Et hæc audiens frater compunctus est corde, et cum omni sollicitudine secundum doctrinam senioris, tam in

mikilli bindende ok mædú, bænahalld ok vökur, til þess er af honum hvarf ohreinsanar hrelling i briostinu (ok) birtiz lausnarans læringar lios.

13. Munkr nöckurr bygdi ser einn i eydemorkinni. En mæ
5 ein i æsku vid hann gerðiz i morkina til motz ved munkinn miök miklu sidarr, hittir a hans herbergi ok gengr inn diarfliga, lez skyldd honum. Þar var hon um hrid med munkinum. En um sidir fell hann af fianda freistni i þyndagialld ok lagðiz med henne. Annarr munkr bygde þadan miök langt i mörkinni. Sva
10 bar at nockura daga, at þann tima er munkrinn geck til matar, slagnáðiz nidr vazkoppr sa avallt, er hann skylddi drecka af. Hann hugsar nu, hvat til ráds se; görir þat af, at hann ferr til fundar vid hinn munkinn, er fyrr var getit, frettir hann eptir, hvi gegna munde, er vatnkokprinn vallt. Nu er apnaz ok hann er
15 vegmodr, fann hann hofsbrott eitt fornt, ok legz þar nidr til svefns. Hann heyrde, er fiandr fluttu sin i mille med miklu fleyme: «A þesse sömu nætt felldu ver munkinn til munudar, þann er þu ferr at finna,» sogdu þeir. Hann hrygdiz miök vid hol þeira, helldr þo fram ferdinni ok finnr munkinn þegar ærdegis. Hann

20 ieiuniis quam in orationibus et vigiliis semet ipsum afflixit, et meruit misericordiam Domini. Et recessit ab eo spiritus immundæ passionis.

13. Erat quidam monachus, et habitabat in eremo. Quædam autem puella ex genere et cognatione eius post plurimos annos
25 comperit, in quo loco supradictus monachus habitaret, et instigante diabolo abiit in desertum requirens eum. Quo invento, ingressa est cellulam eius, asserens ei, quia ex genere et parentela eius fuisset, mansitque ibi apud eum, et cecidit in ruinam peccati cum ea. Erat autem alius monachus et ipse in eremo degens, qui
30 cum ad refectionis horam venisset, gello cum aqua, quem ad potum sibi præparaverat, vertebat se, et tota illa aqua fundebatur in terram. Hoc autem per aliquot dies, cum ad refectionem venisset, ita fiebat, et effundebatur aqua in terram, ut non posset bibere. Cogitavit autem apud semet ipsum, ut abiret ad illum alium monachum
35 et diceret ei de gellone, qui vertebat se, et tota aqua effundebatur. Igitur cum in itinere, vespere facto, in quodam antiquo et diruto templo idolorum dormiret, audivit dæmones inter se loquentes: «Quia in ista nocte præcipitavimus illum monachum in fornica-

ser, at hann er greypiliga ogladr, ok mællti til hans: «Hvat skal ek at hafaz, fadir? hvert sinn er ek gengr til bordz, þa velltr þegar þat ker, er ek hefe med vatn, ok slagnar nidr, ok hefi ek eeki at drecka.» Heimamunkrinn svaradi: «Þu undraz, brodir, er vazker þitt velltr, ok kemr af því higat; seg mer hitt helldr, hvat skal ek gera, ek fell i nott i hordomliga atferd.» Inn tilkomni brodir svarar honum: «Veit ek þetta adr.» «Hversu mattu þat vita,» segir hinn. «I nott höfgadi mer, segir hann, i hofi einshveriu, ok heyrda ek diöfla dramba eigi litt, er þeir töludu um folsku þina ok fall, en vittu þat, at ek vard hardla hryggr.» Heima-¹⁰ munkrinn mællti: «Seed er mitt ræd, aptr verd ek at hverfa til veralldar.» «Nei, segir hinn, ger þat med öngum kosti, ver helldr her i sama stad fyrir mina bæn fyrir þock ok þolinmædi, en rekum konuna aptr til veralldarinnar. Vit þat vist, at þesse fortölu-list var fullkomliga af fiandanum fundin, haf mitt rad, ver her i sama¹⁵ stad, ok tak upp af ollu hiarta hardretti tærafullz trega, ok bid, medan þu lifir, vars herra millde, at þu megir miskunn ödlaz a hinum ogurliga degi ins efzta doms.» En er munkrinn heyrde sva hialpsamlig heilræde, herdir (hann) huginn til athaldz med sorg ok

tionem.« Et hæc audiens admirabatur. Cum autem illuxisset²⁰ dies, pervenit ad monachum et invenit eum gravissima tristitia oppressum, et dixit ei: «Quid faciam, frater, quia qua hora reficere voluero, statim gello, quem ad usum aquæ habeo, vertit se, et effunditur aqua, et non habeo quid bibere?» Tunc respondit ei supradictus monachus dicens: «Tu quidem venisti ad me interro-²⁵ gare, quia gellunculus vertit se, et effunditur aqua; ego autem quid habeo facere, quia hac nocte cecidi in fornicationem?» Respondensque frater dicit ei: «Ego et hoc iam cognovi.» Dixit autem ei ille: «Et unde hoc potuisti cognoscere?» Et ille ait: «Dum in itinere noctu quiescerem, audivi dæmones inter se loquentes et glo-³⁰ riantes de lapsu tuo, et nimis contristatus sum.» Tunc respondit ei ille monachus dicens: «Ecce ego egredior, et vado in sæculum.» Hæc ille audiens deprecabatur eum dicens: «Noli hoc agere, frater, sed magis patienter sustinens permane in hoc loco. Nam mulierem expellamus, et revertatur ad locum suum. Manifeste enim ista³⁵ exquisitio ars maligni diaboli est. Magis autem oportet, ut maneat in hoc loco in afflictione cordis et corporis, et cum intimi cordis gemitu ac lacrymis usque ad exitum vitæ deprecare Domini ac

sut, þar til er hann feck aptr þegit allan sætleik sins fyrra andligrs yndis.

14. Einn brodir bygdi þann stad merkrinnar, er Cellia het. Þesse þoldi enn hart strid af oreinsanar anda. Hann hugsar með sialfum sér, hvart eigi mun hinn til at vinna meirr með höndunum ok mæda sva holldzins hugsan. Nu með því at hann var steypimeistare upp æ manel, formerar hann sva sem til likneskiu einhverrar konu, segir ok sva til hugrenninga sinna: «Se nu hefir þu þer her husfru; naudsyn krefr nu at leggja nöckut við um verkit.» Lidr enn stund nöckurra daga, ok görir hann með sama hætti sér af leire likneskiu, ok segir til hugsanar sinnar: «Hygg at þu, nu hefir husfru þin alit þer dottur, því helldr rekr nu naudr til at auka erfidit, at þu megir þar fyrir klæða þik, husfru þína ok dottur.» Þar næst af öllu samt hardretti ok handanna erfide, legz hann fyrir ok segir til hugrenningar sinnar: «Nu se ek, at við megum hvarki þola erfidi ne andstreymi, því skulo við nu knyta upp við konurnar ok gírnaz ecki til þeira.» Enn miskunn-samazte gud leit þessa hiartnæmu astundan reinleikans, tekr af
1 merkit *Cd.*

- 20 salvatoris nostri pietatem, ut possis invenire misericordiam in die illo terribili magni iudicii Dei.»

14. Erat quidam frater in eremo, habitabat autem in loco qui dicebatur Cellia, et impugnabant eum dæmones in passione fornicationis. Cogitavit autem apud semet ipsum dicens: «Quia forsitan oportet me magis in opere manuum laborare, ut extingatur carnalis sensus meus.» Erat autem idem frater arte figulus. Exsurgens autem fecit in luto et plasmavit quasi figuram mulieris, et dixit cogitationibus suis: «Ecce uxor tua, necessarium est ergo, ut super consuetudinem addas in opere manuum tuarum.» Et post aliquantos dies iterum similiter fecit ex luto et plasmavit quasi filiam sibi, et dixit cogitationibus suis: «Ecce generavit uxor tua filiam, necessarium est ergo, ut magis magisque amplius exerceas opera manuum tuarum, ut possis pascere et vestire et te et uxorem et filiam tuam.» Et ita præ nimio labore maceravit corpus suum, ut non prævaleret iam supportare tantum laborem. Tunc dixit cogitationibus suis: «Quia si non prævalet nimium istum sustinere laborem, neque mulierem requiras.» Videns autem Deus fervens propositum mentis eius pro certamine castitatis, abstulit

honum flærdarfulla freistni hins forna fianda. Gelldr brodirinn þar fyrir margfallda dyrd drottinligri miskunn.

15. Brodir nockurr spurde hinn helga abota Pemenem a þenna hætt: «Hvert ræð gefr þu mér, fadir, hvat ek góre, þar er mik meidir munudar girnd, ok hristumz allr af reidefullri æde?» 5 Heilagr guds madr svarar honum sva: «Inn dyrdligi spamadr drottins David (sagdi), at hann lez liosta leonem til dauds en kefia ulf optliga.» En ver tókum þa skilning or þessum ordum, at madr skule med þolinmæde af snida æde, en med piniligu erfide handanna hordæmiliga uhreinsan. 10

16. Sva fluttu heilagir fedr af einum munk öldrudum, þeim er bygdi i morkinni Sithie, at hann hafdi verit þræll nockurra manna, ok því for hann um sinn æ hverium tveim misserum af morkinni til Alexandriam, þar er þeir voru, ok færði þeim allan afla sinn, sva sem þrælar eru vanir. Meistaramennirnir i annan 15 stad fyrir guds sakir villdu veita honum vegsemd, runnu ut i mot honum ok heilsudu fyrr ok badu hann bidia fyrir ser til guds. Munkrinn hellte vatni i munnlaug, skundar þegar at þva fætr meistara sinna med hinu pionuztufullazta litillæte. Þeir þagu vist

ab eo molestiam impugnationis dæmonum. Et glorificavit Deum 20 super magnitudine gratiæ eius.

15. Quidam frater interrogabat beatum abbatem Pømenem dicens: «Quid faciam, pater, quia impugnatus me passio fornicationis, et rapior in passionem furoris?» Et respondens dixit ei sanctus senior: «Ideo utique David propheta dicebat: Quia leonem qui- 25 dem percutiebam, nam et ursum frequenter suffocabam.» Hoc autem ita intelligitur, quia furorem ab animo meo abscindebam, fornicationem autem in laboribus affligebam.

16. Dicebant sancti seniores patres de quodam monacho iam seniore i Scythi eremo commanente, quomodo servus quorundam 30 erat, et per singulos annos descendebat de eremo in Alexandriam. ubi commanebant domini eius, deferens eis pensionem, sicut solent servi dare dominis suis. Sed domini eius magis reverentiam pro timore Dei habentes circa eum, honorabant occurrentes et salutantes eum, petentesque ut pro eis Dominum exoraret. Ille 35 autem mittebat aquam in pelvim, et festinabat lavare pedes dominorum suorum, cum omni humilitate obsequium eis exhibere cupiens. Ipsi vero volebant acquiescere, ut pedes eorum ablueret, sed dicebant

eigi þessa þionustu ok sogdu til hans: «Vil eigi, inn helgi fadir, at þyngja sva miok þer.» Hann svarar þessu i mot: «Sva hefir almattigr gud skipat, at ek em ydvarr þræll, en þer minir drottmar. Nu göre ek ydr þackir, ef þer gefit mer orlof til at þiona lifanda
 5 gudi ok sönnum skapara himins ok iardar, virdiz mer þat skyllt at vakta ydr allan erfidis avøxt minnar þionkanar.» Herrarnir höfnudu at hvaru hvivetna því, er hann hafdi heim flutt til þeira. Nu er munkrinn sa þat, sagdi hann þeim: «Ef þer vilit eigi taka leigu mina ok aminning, sem ek skipada til, er senn kostur, at ek
 10 hverf til heimligs athæfis ok hrumz her hia i ydvarre þionustu.» Ok er meistaramennirnir heyrdur hans ord, toku þeir fusir ok fegnir vid honum ok fluttu fiarlut, helldr en þeir hrygdi heilagan fodur. Hvarf hann heim i morkina at sva mælltu til sins herbergis. En meistaramennirnir veittu iafnskiott fatækisfolki fiarhlut þann, er
 15 þeir höfdu halfnaudgir þegit. Her eptir frettu brædr hinn alldrada munk a þenna hætt: «Heyr, heilagr fadir, bidium ver, at þu segir oss, af hvi þu lagdir sva mikla stund upp sa at selia fe þitt af höndum, þar er þu satt, at meistaramennirnir mælltu sva miok i mote ok villdu öngum kosti vid taka.» Munkrinn mællti: «Þat fær

10 ei: «Noli, beatissime pater, gravare animas nostras.» At ille respondens dicebat eis: «Ego servus vester sum, nam vos esse dominos meos omnipotens deus constituit; et gratias ago dominio vestro, quia dignati estis me permittere, ut serviam Deo vivo et vero, creatori ac dominatori cæli et terræ, et ideo detuli vobis
 25 pensionem servitutis meæ.» Domini autem eius contendebant, nolentes accipere, quam detulerat pensionem. Respondens autem monachus dixit eis: «Si nolueritis accipere pensionem meam, ita decrevi, ut non revertar in eremum, sed hic in præsentī permaneo et servio vobis.» Hæc autem audientes domini eius acquieverunt
 30 suscipere pensionem, ne contristaretur, sed magis ut reverteretur ad loca eremi ad cellulam suam. Illud autem quod in pensionem suam etiam nolentibus dabat dominis suis, statim ut accipiebant, pauperibus erogabant. Interrogantes autem eundem seniore fratres, dixerunt ei: «Obsecramus te, pater, ut dicas nobis, cur
 35 cum tanta intentione pro servitio tuo pensionem etiam nolentibus et nimis resistantibus tibi dominis ingessisti?» Ad hæc respondens senior dixit: «Ego, fratres, ideo festino pro servitio, quod tamquam dominis meis debeo pensionem per singulos annos adimplere eis,

ek skiott sagt ydr; því skunda ek sva miðk eitt sinn æ ærinu með leigu mina til minna meistara fyrir þionkan stundligs starfs, þess er ek em þeim skyldr, at allt þat er ek snudga með guds fulltinge i föstum ok vökum ok heilogu bænahaldi eda odru andlugu erfíde, at þat mætti þroaz til eilífrar sælu salu minni, en eigi 5 verði hizig, ef ek geri þeim óngva minning, er mik gafu upp til guds þionostu, at minn andligr avóxtr verði allr þeira upptekia.»

17. Tveir heilagir brædr bygdu með munksbunade i morkinni eitt herbergi. Uvinr allz mannkyns lagði mikinn hug (a) at spilla þeira samþycke með einhverium hætti. Eitt kveld sidla tendradi 10 hinn yngri brodirinn kerti ok setti a stiku. Nusa fiandinn færístad, fellir stíkuna, sva at sloknar líosít, til þess at þeim yrde þetta til sundrþykis. Hinn ellri brodirinn bregdr víð skiott ok slær hinn yngra fyrir forz sakir. Hinn, er bardr var, brodirinn fellr þegar framm fyrir hinn ællra ok mællte: «Heyr mik, herra minn, 15 ver hugsterkr meðan at bida, er ek tendra líosít.» Nu fyrir þat sama er hann svarar honum eigi styggiliga ne snellt, hvarf ohreinn andi íafnbratt i brott fra þeim hneycktr ok yfirstiginn. For

i f i d. e. fyrir Cd.

ut quidquid iam cum adiutorio Domini in ieiuniis et orationibus, seu in sanctis vigiliis, vel in omni opere spirituali, Christo Domi- 10 no adiuvante, laboravero, hoc mihi in æterna vita et ad salutem animæ meæ proficiat, ne forte, si pensionem pro servitio meo minime intulero, iam totus spiritalis labor meus ad illorum mercedem proficiat, qui me permiserunt Christo Domino deservire et 25 spiritaliter conversari.

17. Erant duo fratres, secundum carnem quidem germani, verumtamen uterque in spiritali proposito monachi existentes, insidiabaturque eis malignus diabolus, ut quomodocunque eos separaret ab invicem. Quadam igitur die ad vesperam secundum 30 consuetudinem ille iunior frater accendens lucernam, posuit super candelabrum. Faciente autem malitia dæmonum, ruit candelabrum, et exstincta est lucerna. Per hanc occasionem insidiabatur eis malignus diabolus, ut in litem eos incenderet. Surgensque senior, cœpit percutere cum furore fratrem suum. Ille vero prostratus in terram deprecabatur germanum suum, dicens: «Magnanimus 35 esto, domine, et ego rursus accendo lucernam.» Ergo quia non respondit ei turbulentum sermonem, statim malignus spiritus con-

hann þá þegar um nöttina á fund höfðingja fianda ok flutti sínar farar eigi slettar, lez fyrir litillæti þat id mikla, er hinn bardi bad liknar af broður sinum með frammfalli, fullkomliga fyrirrekinn ok kvolum selldr, kvat ok sialfan gud sed hafa þegar hiartans
 5 miukleika¹ ok midlat honum sína miskunn. Hvert ord, er nu heyrðum ver, lez heyrð hafa einn hofprestr þar nalægr ath likams vist, komz hann vid af ollu hiarta af hræzlu vars herra Jesu Kristi, hugleiddi hann þat sem sagt er, at skurdgoda göfgan er fullkomin flærd ok salunnar tion, tok þat ræds, at hann fyrirlet alla veralldar
 10 ivasan ok for á fund heilagra fedra ok flutti þeim greiniliga, hvat hann hafði heyrð af viddale ohreinna anda. Heilagir fedr veittu honum fegnr hialpsamliga aminning gudligra mala. Var hann því næst skirðr, tok hann þá ok þegar munkaklædnad ok fylgdi sva bunadinum, at með guds miskunn vard hann skammbragðs inn
 15 agætazti einsetumadr, ok þann tíma er honum var verdug virding veitt af margmennis muginum, þá dadu allir með odrum dygdum hans litillæti. Orðræða hans aminningar þar með var, [at kraptr² ovinarins matti yfirkomaz fyrir ofalsada litillætis astundan; þat til
 1 meinkleika *Cd.* 2 [ok su kvöl *Cd.*

20 fusus recessit ab eis. Et pergens eadem nocte nuntiavit principi dæmonum, dicens: «Quoniam propter humilitatem illius monachi, qui prostratus in terra veniam postulabat a fratre suo, non prævalui in eis. Vidensque Deus humilitatem eius effudit super eum gratiam suam; et ego sentio me valde torqueri atque cruciari, quoniam
 25 non prævalui eos separare ab invicem.» Hæc autem omnia verba audiens sacerdos idolorum, qui ibi commanebat, compunctus est in timore Domini et amore Jesu Christi; considerans enim, quam magna seductio et perditio animarum est cultus idolorum, relinquens omnia, festinanter perrexit ad sanctos patres ad monasterium, et
 30 retulit eis omnia, quæ per malitiam dæmones inter se loquebantur. Cumque monitis salutaribus instruxissent eum sancti patres de doctrina Domini salvatoris, baptizatus est, et sancti propositi monachorum vitam arripuit, et adiuvante et cooperante gratia Dei, factus est probatissimus monachus, tantumque veneratus est et
 35 tenuit virtutem humilitatis, ut omnes nimiam humilitatem eius admirarentur. Dicebat enim, quoniam omnem virtutem adversariorum nostrorum dæmonum solvit humilitatis intentio. Denique et Dominus noster Jesus Christus per humilitatem triumphavit dia-

marks, at vorr herra Jesus Kristr, sagdi hann, heriade helviti ok fiotrade fiandann med einkann(ligu) litillæti. Þesse helge fadir lagde ok þat til, at hann kvez optliga heyrt hafa, þa er fiandr þingudu, at þeir taladi a þenna hætt: «Hvargi er ver belgium briost mannz af brædi eda rangsnuinni reide, ok verdi sa nöckurr, 5 er bannan eda brigzli berr sva lundgodliga, at hann kallaz misgert hafa, ok bidi þann blidskapar, er brigzlit vakti, þa morknar þegar allr var mattr, þviat gudligrar miskunnar megn nalægiz þeim, er samþyckit semia sin i mille.» Ma her af marka, hve ohreina anda skelfir idran ok litillæti med þolinmædi, ok þat at eigi er(u) uhreinir ¹⁰ andar miðk ottandi, þviat eigi hellz lengi vid þeira abarning, adr sialf þeira skeyti verda þeim til plagu, ef litillætid er meistare med manninum. Segir hinn helgi Sincleriten i sinni kenning, hversu audsyniligt þat er guds þione, ok tekr sva til ordz: «Sem med sliovu iarni ma eigi skip smida, sva er omattuligt, at madrinn ¹⁵ hialpiz utan litillæti; liki madr þvi eptir hinum bersyndugu(m) i litillætinu, at ¹ hann fyrirdæmiz eigi med yfirgang, ok fylgi hogværi Moysi, at hann snui ² herdina af hiartanu ok megi sidan snua hardleik bergsins i blautliga vatzens natturu. Heyri höfðingiar, hversu Moyses med hogværi sins bro(t)z gerdi blautan biargsins ²⁰ hardleik, ok ef þeir vilia rettliga fa hans tignarsess, þa stundi þeir helldr a hogværi en grimmleik, ok ef þeir hafa hegndarsprotann, hafi þeir þa ok sætu himnamiðlsins, þat er miskunn, med ser.» Skilz þat ok i ordum ins helga Sincleriten, hversu naudsyniligt höfðingjunum er litillætit sem odrum. Ma þat ok hvervetna heyra, ²⁵ hve frabæra forprisan þat fær mille annarra dygda.

1 af Cd. 2 syndi Cd.

bolum et omnem eius virtutem contrivit. Addebat etiam dicens, quoniam frequenter audisset daemones inter se loquentes, quia quando ad iracundiam succendimus corda hominum, si quis susti- ³⁰ nuerit patienter convicia iniuriarum, et conversus magis rogaverit ea quæ ad pacem sunt, dicens: Quia ego peccavi, statim sentimus omnem nostram virtutem marcescere, quia approximatur eis gratia divinæ potentiæ.»

18. Referebat autem beatus senior Pœmen fratribus, dicens: ³⁵ Quoniam fuit quidam nuper monachus in Constantinopoli temporibus Theodosii imperatoris. Habitabat autem parva cella foris civitatem prope proastium, qui vocatur in Septimo, ubi solent impera-

18. Einn dyrdligr fadir Pemen at nafni sagði bræðrum opt-
 liga æfintyr þetta, at a dögum ins goda keisara Theodosi i hinni
 miklu borg Constantinopolim var nockurr merkiligr munkr, hann
 bygde einn litiun kofa fyrir utan borgina við völl þann er Septimus
 5 heitir. I þeim sama stad spazera keisarar i iafuliga, er þeir rida (eda)
 ganga ut af borginni. Konungr hafði heyrn af, at þar var munkr
 einn, sœ er alldrige geck ut af sinu herbergi. Ferdadiz keisarinn
 i þann sama stad, er munkrinn bygde, ok baud sinum mōnnum
 bida sin, medan hann hitti munkinn, en hann einn for sœ hans
 10 fund, ok knudi hann herbergis dyrr. Munkrinn reis upp ok
 lauk upp dyrin, kvaddi hinn komna, þott hann kendi eigi keisarann,
 þviat hann hafði tekit koronu af höfði ser, at munkrinn fengi (eigi)
 þekt hann. Þvi næst settuz þeir nidr, ok satu badir samt. Sidan
 er þeir höfdu bediz fyrir, frettir þa þegar keisarinn at, hvern lifs-
 15 hatt heilagir fedr helldi, þeir er i Egiptalandi voru. Munkrinn
 svarar ok segir sva: «Allir þeir bidia til guds ydr æ heilsu ok
 hialpar.» Keisarinn litaz nu um ok ser ecki i kofa munksins
 nema einn meis hanganda ok þar i fa braudleifa, segir þo sva:
 i keisarinn *Cd.*

20 tores egressi de civitate libenter degere. Audiens autem imperator,
 quod ibi esset quidam monachus solitarius, qui numquam egredie-
 batur de cella, cœpit deambulando pergere ad eum locum, ubi erat
 supradictus monachus, præcepitque sequentibus se eunuchis, ut
 nullus approximaret ad cellulam monachi illius. Ipse autem solus
 25 perrexit, pulsavitque ostium. Surrexit autem monachus et aperuit
 ei, et non cognovit eum, quod esset imperator. Tulerat enim
 sibi coronam de capite suo, ut non cognosceretur. Post orationem
 autem sederunt pariter, et interrogavit eum imperator dicens:
 «Quomodo sancti patres degunt in Ægypto?» Respondensque
 30 monachus ait: «Omnes exorant Deum pro salute vestra (v. l. sua).»
 Aspiebat autem imperator intente cellulam ipsam, et nihil in ea
 vidit nisi paucos panes siccos in sporta pendentes, et dixit ei:
 «Da mihi benedictionem, abba, ut reficiamus.» Statimque festinavit
 monachus et misit aquam et sal, et misit buccellas, et comederunt
 35 pariter, porrexitque ei calicem aquæ, et bibit. Tunc Theodosius
 imperator dixit: «Scis quis ego sum?» Respondens monachus dixit:
 «Nescio quis sis, domine.» Dixit ei: «Ego sum Theodosius im-
 perator, et ob devotionem veni huc.» Hoc cum audisset monachus,

«Gef mer blezan, herra aboti, ok mautumz badir samt.» Munkrinn setr þegar framm vatn ok sallt, brytr braudit fyrir þa, ok mataz sidan. Munkrinn retti at keisara ker með vatni ok bad hann drecka. Keisare mællte til hans: «Veiz þu, hverr ek em?» Munkrinn svarar ok segir: «Herra, eigi veit ek, hverr þu ert.» Konungrinn svaradi: «Ek em Theodosius keisari, ok kom ek fyrir godvilldar sakir higat at hitta þik.» Þegar er munkrinn heyrde þetta, fell hann framm fyrir fætr keisaranum. Theodosius konungr mællti þa: «Sælir erut þer, munkar, er frelsit ydr af ahyggjum veralldarinnar, hafit þar i mot hvilld ok hoglifi, en öngva með öllu önnina nema at eins fyrir saluhialp ydvarre, hversu þer skulot i himinriki ödlaz eilifdar ömbun. En ek ma þat með sannleik segia þer, at ek em ættborinn til veralligs rikis, at ek em þurftugr sva, at ek sit allðrugi yfir minum mat utan andvara ok ahyggju.» At sva mælltu kvaddi keisarinn einsetumanninn hardla vegsamliga ok geck i brott sidan. Þa næstu nött tok guds madr munkrinn at hugleida með sér, at honum mundi eigi lengr hæfa at hallda kyrru fyrir, «þviat ek veit, segir hann, at eigi at eins veralldar muga-menn, helldr af höll keisarans sialf ölldungasveitin at dæmi konungs-

prostravit se ante illum. At ille dixit ei: «Beati estis vos monachi, qui securi ac liberi de negotiis sæculi tranquilla et quieta perfrui mini vita, et solummodo de salute animarum vestrarum habetis sollicitudinem, quomodo ad vitam æternam et ad cælestia præmia pervenire possitis. In veritate enim dico tibi, quia certe in regno natus sum et nunc in regno dego, et numquam sine sollicitudine cibum capio.» Post hæc autem valde honorifice salutavit eum imperator, et ita egressus est ab eo. Eadem autem nocte cœpit intra se cogitare famulus Dei, dicens: «Quoniam non oportet iam me in hoc loco esse; multi enim non solum de populo, sed etiam de palatio et de senatoribus quamplurimi, exemplum imperatoris secuti, ad videndum me venturi sunt, et honorem mihi tamquam servo Dei deferendo non cessabunt. Et illi quidem hæc propter nomen Domini facturi sunt; ego autem timeo, ne forte diabolus malignus mihi subripiat, et libenter incipiam eos suscipere, et condelectetur cor meum laude et honore eorum, et per hæc iam incipiam virtutem humilitatis perdere, et laudibus atque honoribus hominum delectari.» Hæc igitur omnia homo Dei secum cogitans, eadem nocte fugit inde, et perrexit in Ægyptum ad sanctos

ins munu gðraz mik at finna ok lata eigi vinnaz virðing at veita sem guds þion, ok þott þeir geri þetta fyrir vars herra skyllð, þa kann vera, at því næst girniz ek mannligs eptirmælis ok veralligrar vegsemdar, en tynag þar i mot litillætis dygdinni.» Nu þa sömu
 5 natt eptir fund þeira konungsins, neytir hann hugsanar sinnar æ þenna hætt, at hann flyði a fund heilagra fedra i egipzka eydemork. Nu hinir kærustu brædr, hugsum her af, hverssu mikilli ahyggiu guds madr villði geyma litillætis krapztins, at hann hitti þar fyrir i himnaríki eilífa dyrd af erfði sins athæfis, þat er hann
 10 hafði her stundliga starfat fyrir vars herra nafn.

19. Þ(ess)u næst fysumz ver fra því at segia, at heilagir fedr fluttu, at einn ríkr domande ok völdugr girtiz at sia Pemenem fyrir margfallðri frægd, er hann hafði heyrt af hans athæfi. Heilagr fadir Pemen ogladdiz miok af þessu, hugsar abyrgð med ser, at
 15 göfgir menn koma a hans fund at veita honum vegsemd, at margmugrinn alþyðunnar mun þar miok eptir vikiaz ok geraz hann at hitta, eigi síðr þíckiz (hann) nu ok vita, at einvis(t) hans meðferdis her af þessu mun unadaz, en litillætis kraptrinn sturlaz, sa er hann veit hvert erfði hann hefir til þolt af blautu barnsbeini,

20 *patres in eremo. Itaque consideremus, dilectissimi fratres, quanta sollicitudine virtutem humilitatis custodire famulus Dei studuit, ut in cælesti regno æternam gloriam pro labore sanctæ vitæ suæ, quem propter nomen Domini exercuerat, percipere a Christo Domino mereretur.*

25 19. De hoc autem ipso sancto Pœmene referebant alii sancti seniores dicentes: Quia quodam tempore, cum advenisset iudex provinciæ audissetque sanctam opinionem beati Pœmenis, desiderabat videre eum, misitque nuntium ad deprecandum, ut susciperet eum. Beatus autem Pœmen contristatus est valde, cogitans
 30 apud semet ipsum: «Quia si cœperint personæ nobiles venire ad salutandum et honorandum me, manifestum est, quia et alii multi etiam populares homines frequentabunt me; et necesse est, ut per hoc perturbetur secreta vitæ meæ conversatio, et humilitatis gratiam, quam cum labore tanto auxiliante Domino a iuventute
 35 mea studui custodire, forsitan surripiente maligno diabolo perdam, et vanæ gloriæ incurram laqueos.» Hæc ergo apud semet ipsum pertractans, definivit quatenus excusaret magis et non susciperet iudicem. Contristatus autem iudex, quia non eum suscepisset, ait

«ræðiz ek ok, ef þetta tvent tyniz, at fiandinn mun freistnistad finna med mer¹ til hegoma dyrdar.» Górir nu ræð sitt ok tekr þat til, at hann knytir² upp ok vill eigi hitta höfðingiann. Hoam fyrir þickir þetta miok domandanum, geriz nu hryggr, villði þa leita i nöckurra bragða, þeira er hann fengi fundit helgan fodur: tekr hondum systurson hins helga Pemenis ok lætr setia i myrkva-stofu, hyggr at guds madr muni fyrir þessa sök koma a hans fund at bidia sveininum miskunnar; bydr nu þionustumonnum sinum fyrir allt framm, at heilagr fadir fengi eigi her hrygd af, at sveinninn skyldi þegar ut leida, er guds madr kæmi a fund domandans. En segir (sva) sök sveinsins, at eigi ma uhegnt vera allt. Heyrir modir sveinsins þetta, systir ins sæla Pemenis, ferr i morkina miok af skyndingu at finna broður sinn, nemr eigi fyrr stadar en vid hurd herbergis hans, knyr i akafa, grætr ok snóktir, beidir hann fara a fund domandans at bidia fyrir syni hennar. Heilagr guds madr svarar henne at sidr, at hann górir eigi uppluka hurdina, at hon mætti inn komaz. Þa tekr hon at banna honum, kallar hann harðbrystan ok iarnhiartadan, er villði eigi miskunn

¹ honum *Cd.* ² hnytir *Cd.*

ad officium suum: «Quoniam non merui videre hominem Dei, peccatis meis imputo.» Verumtamen nimis desideravit per quancumque occasionem videre sanctum virum. ExcoGITAVIT ergo huiusmodi causam, quæ occasionem ei præberet videndi eum. Comprehendens enim filium sororis beati Pømenis, misit in carcerem. ut per istam occasionem aut susciperet iudicem, aut certe ipse veniret ad rogandum iudicem. Dixitque ad officium suum: «Ut non contristetur sanctus senior, mandate ei, si voluerit venire ad me, necesse est ut statim educamus eum de carcere. Talis enim est causa eius, quæ non possit impune transire.» Audiens autem hæc mater iuvenis, id est soror sancti Pømenis, abiit in eremum, ubi erat frater suus, stabatque ad ostium cellulæ eius cum multo fletu et ululatu, rogans eum, ut descenderet ad iudicem et rogaret pro filio suo. Beatus autem Pømen non solum ad eam nihil dixit, sed nec ostium ei aperuit, ut ingrederetur ad eum. Tunc cepit illa maledicere ei, ac dicere: «Durissime et impiissime, et ferrea viscera gerens, quomodo te tantus dolor fletus mei non flectit ad misericordiam, quoniam unicum ipsum filium habeo, quem in periculo mortis video constitutum?» Tunc senior mandavit ei per

veita grat hennar ok vesolld, kvez þenna einn son eiga, er hon ser nu nær til dauda dæmdan. Inn gamli guds madr segir þá til brodur þess, er honum þionadi: «Far ok flyt fyrir henni, at Pemen atti ongva sonu, því sytir hann þa ecki.» Þetta allt saman kom fyrir domandann, ok mællte hann til vina sinna: «Riti þer til heilags fodur, at hann sendi mer bænarbref, at ek megi þar fyrir frelsa sveininn.» Nu med margra manna bæn ok aeggian fekk þat um sidir, at guds madr ritadi til höf(d)ingians a þenna hætt: «Valld þitt ok virding lati vandliga verda eptirleitad um sök sveinsins, ok ef hann sannaz dauda verdr¹, lat hann deyia, at hann reinse nu her veralldar² sinn glæp, at hann fordiz þar fyrir eilifu(r) pinu(r) ins heita helvitis; en ef hann er eigi draps verdr, lykta³ sva hans male, sem rettaz er at landzlögum. Lif heill herra.»

15 20. Einn mikilligr fadir ok miok alldradr het Agathon, hann var allra fedra frægaztr af þessum tveim dygdum litillæti ok polinmæde. Nöckurn tima sottu brædr eigi allfaer samt hans fund. Þeir höfdu heyrtr, at hann hefði mikinn litillætis kraptr med ser,
1 verda Cd. 2 ver allir Cd. 3 lyktar Cd.

20 fratrem, qui ei ministrabat, dicens: «Vade, dic ei: Pœmen filios non genuit, et ideo non dolet.» Hæc audiens iudex, dixit amicis suis: «Scribite ad eum, ut vel epistolam precatoriam faciat ad me, quatenus possim eum dimittere.» Tunc iam quamplurimis suadentibus, sanctus senior scripsit ad iudicem dicens: «Iubeat nobi-
25 litas tua diligenter requirere causam illius, et si quid dignum morte admisit, moriatur, quatenus in hoc præsentis sæculo exsolvat crimen peccati sui, ut evadat æternas ac perpetuæ gehennæ pœnas; sin autem nihil dignum morte commisit, quod iustum videtur legibus, ita de eo iube discernere.»

30 20. Fuit etiam de magnis patribus quidam senior, nomine Agathon, nominatissimus in virtute humilitatis et patientiæ. Quodam autem tempore perrexerunt ad visitandum eum fratres. Audi- entes enim de eo, quod magnam humilitatem habuerit, volentes- que probare, si vere humilitatis patientiam possideret, dixerunt ei:
35 «Multi scandalizantur in te, pater, quia nimis vitio superbiæ tene- aris, et ideo alios despicias, et pro nihilo eos habeas, sed et detractationes adversus fratres non cesses loqui; affirmant etiam quamplurimi, quod hæc ideo agas, quia fornicationis vitio tenearis,

villdu prova, ef hann hefði þolinmæði þar með, ok sögdu sva til hans: «Vita skulot þer, fadir, at margir styggvaz vid þat, at þu ser drambsfullr ok forsmær adra, en talir iafnan til brædra umlestr eða aleitni; sanna þat sumir, at þu görir þat fyri þa skyld, at þu halldir med þer horanar glæp ok þickiz 5 verda oeinleitare, þa er adrir eru afvirðir.» Inn agæti guds madr Agathon svarar þa: «Eigi ma ek ok eigi vil ek afneita mer þau mannlyti, er þer töldut, þviat ek þickiumz allra þeira sekr.» Fell heilagr fadir þa þegar framm fyrir fætr þeim brædrunum hinum tilkomnum ok mællte: «Bid ek ydr, brædr, at án aflati miuklætid 10 þer varn herra, at hann mæ af med sinni likn minar sektir ok syndir.» Fyrr nefndir brædr lögdu enn til sva segiande: «Ecki skalltu ok dyliaz vid þat, Agathon, at flestir vilia þat sanna, at þu ser fullkominn villumadr.» Ok er heilagr fadir heyrde þesse þeira ord, svarar hann þeim: «Nu þott, brædr, at ek se marga synda 15 sekr, þa em ek eigi villumadr, langt ifra ok fiarlægt se þat minu lifi.» Inir tilkomnu brædr fellu þa allir samt til fota helgum fedr ok badu hann segia, hvi hann braz eigi fyrri vid sva margt ofarligt, sem þeir fluttu a hann upp at osönnu, en hann villdi med öngu

et ne solus videaris errare, idcirco aliis non cesses detrahere.» 20 Ad hæc respondens senior ait: «Hæc omnia, quæ dixistis, vitia in me esse cognosco, nec possum negare tantas iniquitates meas.» Procidensque pronus in terram adorabat eosdem fratres dicens: «Deprecor vos, fratres, ut intentius pro me misero et multis pec- 25 catis obnoxio Christum Dominum exorare non cessetis, ut indulgentiam tribuat iniquitatibus meis multis ac malis.» Ad hæc supradicti fratres addentes dixerunt ei: «Non te lateat etiam hoc, quia hæreticum te esse quamplurimi affirmare volunt.» Hoc autem cum audisset senior, dixit eis: «Licet in aliis multis peccatis obnoxius sim, tamen hæreticus penitus non sum, absit hoc ab anima 30 mea.» Tunc omnes fratres, qui ad eum venerant, prostraverunt se in terram ad pedes eius, obsecrantes eum ac dicentes: «Precamur te, abba, ut dicas nobis, cur tanta vitia et peccata dicentibus nobis de te, in nullo commotus es; de verbo autem hæretiei valde te commovisti, et abominatus es, nec sufferre potuisti auditum?» 35 Dixit eis senior: «Illas priores culpas et peccata propter humilitatem sustinui, ut peccatorem me esse crederetis; novimus enim, quod si custodiatur humilitatis virtus, magna salus est animæ.

moti villumanz nafnit heyra mællt, ok afvirdiz allr þar vid. Inu gamli guds madr mællti þa: «Hina löstu ok mannlyti þolda ek fyrir litillætis sakir, at þer trydit mik vera syndugan mann, þviat ver vitum þat allir, ef geymt verdr litillætis kraptzins, at þat er
 5 haleit hialp salunni. Tökum þau dæmi, er drottinn varr gaf, lavardr ok lausnare Jesus Kristr; þann tíma er gydingar mæddu hann med morgum motgerdum ok lygiligum löstum, þa bar hann allt þolinmodliga med litillæti, eigi sidr þa er falsvottar voru frammleiddir at segia martt osatt a hann, þoldi hann eigi sidr ok þar a
 10 ofan krossins pinu allt til daudans. Predikar Petrus postoli ok sva: Kristr var pindr fyrir vara skyllt ok feck oss dæmi, at ver fylgdim hans fotzporum. Heyrir oss því miök þat til munkunum, sagdi hann Agathon, at hera alla motbarliga lute med litillæte. En þat at þer kolludut mik villumann, villda ek vist eigi þola,
 15 ok gerda ek mik miök bradan ok byrstan, þviat villa ok hverr sem einn villumadr er fraskildr lifanda gudi en samtengdr diöfnum ok hans ærum; tiair honum ok ecki at bidia ser med sinum syndum liknar vid gud, medan hann stendr i því, þviat hann er af höggvinn heilagri kristni; en ef hann snyz med sannleik til
 20 sameiginligrar truar, þa verdr hann vid tekinn af vorum (drotni) Jesu Kristo ok samtengiz sva sönnnum gudi.» En er brædrnir höfdu heyrt þessa skyrligu skilgrein heilags fodur, fögnudu þeir miök ok hurfu heim huggadir.

Nam Dominus et salvator noster Jesus Christus, cum ei Judæi
 25 multas contumelias et convicia irrogassent, patienter cuncta toleravit, ut nobis humilitatis præberet exempla. Immissi enim falsi testes multa adversus eum falsa dixerunt, et usque ad mortem crucis patienter cuncta sustinuit. Ita enim et apostolus Petrus prædicabat, dicens: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens
 30 exemplum, ut sequamini vestigia eius. Oportet igitur, ut patienter cum humilitate cuncta adversa sustineamus. Sermonem autem, quem obiecistis de hæresi, non potui sustinere et valde abominatus sum, quia hæresis separatio est a Deo. Hæreticus enim separatur a Deo vivo et vero, et coniungitur diabolo et angelis eius.
 35 Alienatus enim a Christo, iam non habet Deum, quem exoret pro peccatis suis, quia ex omni parte periit. Si autem conversus fuerit ad veram et catholicam sanctæ ecclesiæ fidem, suscipitur a bono et pio salvatore nostro Christo, et reconiungitur Deo vero creatori et salvatori nostro Christo.»

21. Inir ellri bræðr með samþykkiande ollum munkum merkrinnar Scithie attu einn tíma þá radagerð, at sæll fadir Ysaach væri vigðr til prestz þeim at þeirri kirkiu, er í morkinni stod. Verðr þar nu at akvednum degi mikit munkamot. Fyrr nefndr fadir Ysaach verðr viss þessarrar tiltekið, flyr nu í Egiptaland ok falst í akri einshverium milli þyrna, ok hyggir sik overðan prestz-vigslunnar ok þeirar virðingar. Af þessu efni gerdiz mikill fjöldi munka at leita heilags fodur ok handtaka, ef þeir hitti. Um kvældit er þeir gerduz vegmodir, ok mál þotti matar, letu þeir lausan asna, þann er vistir þeira bar, til æifangs¹. Leitar hann¹⁰ síðan sva fyrir sér, at hann lettir eigi, fyrr en hann kom í þann stad, er heilagr aboti Ysaach hafði leynz í. En er lysa tok af degi, leitudu munkarnir at asna sinum ok hittu rett þar æ, er guds madr hafði folgiz; toku nu at da hardla miok drottins tilskipan ok toku hondum heilagan fodur, ok villdu binda ok leida¹⁵ sva síðan mille sín. Inn virðuligi karll villde þat eigi ok mællte: «Eigi ma ek nu, bræðr minir, meina ydr þetta, þvíat vera kann, at þat se guds vile, at ek taka prestz vigslu, þó at ek se overdugr.»

¹ ærfangs *Cd.*

21. Consilium inter se habuerunt seniores patres et omnes¹⁰ monachi habitantes in eremo Scythie, et consenserunt, ut pater Isaac presbyter eis ordinaretur in ecclesia, quæ in ipsa eremo sita est, ubi convenit die et hora statuta multitudo monachorum, qui in illa eremo conversantur. Audiens autem supradictus abbas Isaac huiusmodi consilium, fugit in Ægyptum, et abscondit se¹⁵ in quodam agro inter fruteta, arbitrans indignum se esse honore presbyterii. Quamplurimi autem fratres monachi sequebantur, ut comprehenderent eum. Cum autem applicuissent ad vesperam in eodem agro, ut reficerentur fatigati de itinere, erat enim nox, dimiserunt asellum, qui eis sumptus portabat in itinere, ut pascere²⁰ tur. Cum autem pasceretur asellus, pervenit in locum, ubi supradictus abbas Isaac latitabat. Cumque illuxisset dies, requirentes monachi asellum pervenerunt ad eundem locum, ubi se senior occultaverat, et admirantes valde dispensationem divinam, comprehendentes ligare et constringere eum voluerunt, et ita perducere.²⁵ Venerabilis autem senior non permisit dicens: «Iam non possum contradicere vobis, quia forsitan voluntas Dei est, ut licet indignus suscipiam ordinem presbyterii.»

22. Tveir bræðr voru þeir, er báðir samt bygdu eitt herbergi, þeira þolinmæði ok litillæti lofudu allir hardla mikit heilagir fedr. Þetta heyrdi einn forfridr fadir, ok for at finna þa fyrir þa skyld at prova, ef þeir hefði fullkomliga ofalsat litillæti. Bræðrnir toku
 5 feginsamliga við honum, ok þa er þeir höfðu at munka síð lyktad psalmasöng ok heilagri bæn, gengr þesse ut einn samt hinn tilkomni fadir ok litaz um, sér þar einn grasgard, er þeir höfðu fyrir kals sakir bræðrnir. Gripr hann síðan einn fork ok fæz um fast ok brytr niðr alla kalstökkana, þa er i gardinum voru, sva gersamliga,
 10 at engi var eptir olamdr. Þeir bræðrnir sia þetta ok tala at síðr um, at þeira blidufullt yfirbragd braz ecki her fyrir. Síðan gengu þeir inn allir samt ok lyktödu psalmasöng. Eptir þat fellu þeir a kne fyrir inn tilkomna fodur ok sogdu: «Lofar þu, herra, at við farim ok steikim þann kalbustinn er eptir stod, þvíat nu er fullr
 15 timi, at ver kennim fædu.» Inn gamli fadir fell þa framm fyrir fætr þeim ok segir: «Margfalldar þackir gere ek, inir kærustu bræðr, almatkum gude lausnara vorum fyrir þat, er ek se, at hinn helgi andi hefir herbergi með yckr. En eigi því síðr minni ek yckr ok aeggia ek, at æ, meðan þit lifit, geymi þit litillætis dygdarinnar ok þolin-

22. Erant duo fratres monachi pariter in cella commorantes, quorum humilitatem et patientiam multi etiam de sanctis patribus collaudabant. Audiens vero quidam sanctus vir, voluit probare, si veram perfectamque humilitatem haberent; venit ergo ad visitandum eos. Cumque cum gaudio suscepissent eum, et ex more
 25 complerent orationes et psalmodiam, egressus foris cellulam vidit parvum hortum, ubi sibi olera faciebant. Apprehensoque baculo, cum toto impetu cœpit omnia olera cœdendo confringere, ita ut nihil omnino remaneret. Videntes autem supradicti fratres, nihil penitus dixerunt, sed nec vultum tristem aut turbatum habentes.
 30 Et rursus ingressi cellulam vespertinas orationes complentes, adorantes eum dixerunt: «Si præcipis, domine, ibimus, ut eum qui remansit caulem coquentes gustemus, quia iam hora est, ut cibum sumamus.» Tunc senior adoravit eos dicens: «Gratias ago Deo meo, quia video spiritum sanctum requiescere in vobis; et ideo
 35 hortor vos ac moneo, fratres carissimi, ut usque in finem custodiatis sanctæ humilitatis et patientiæ virtutem, ut ipsa in regno cœlesti vos magnos et sublimes in conspectu Domini faciat apparere.»

mædis¹, at þesse tvö kraptaverk gere yckr mikla ok dyrmæta i himnesku ríki fyrir syn ok þionustu vars herra Jesu Kristz.»

23. I klaustri einhveriu var nöckurr alldradr munkr ins lofsamligzta lífs, ok þar með allzkonar ohægindum um langan tíma geriz nú fyrirkominn miðk, einna mest fyrir þa skulld at brædr⁵ kunnu öngir þær hialpir at veita krankleika hans, sem til heyrdu, enda höfdu þeir ok eigi fong æ i munklífinu því, er hinum siuka henti. Tilfelli þetta heyrði ein gudhrædd kona, ok bad formann klaustrsins, at hon flytti inn siuka munk heim i sitt herbergi, mest fyrir þa sok, at hon matte audmiukligar akta þa lute, er hinum¹⁰ siuka hentu, en þeir brædrnir, þar er hon var i fiðlmenntri borg. Fadir klaustrsins baud þa, at brædr bæri hann til guds ambattar. En hon tok at þiona honum af allri sinni kunnuztu, trudi hon, at hon mundi eigi missa verdkaups af vorum lausnara Jesu Kristo. Ok er her (hafði) sva frammfarit .iiij. ár eda meirr, at munkrinn var¹⁵ a hennar varnade, ok hon þionadi honum af allri athygli ok godvilld, toku margir meinsanir menn at ætla munkinn eptir ser ok sögdu, at hann hefde eigi hreinan hug a meyiú þeiri, er honum þionade.

¹ h. litillætis Cd.

23. Erat quidam in cœnobio iam senex et probatissimus monachus, et incurrit gravissimam ægritudinem; confectusque nimia et intolerabili infirmitate, per longum tempus laborabat in doloribus multis, nec invenire poterant fratres, qualiter succurrerent ægritudini eius, quoniam ea quæ necessitas infirmitatis eius expetebat, non habebant in monasterio. Audiens autem quædam famula Dei¹⁵ de afflictione infirmitatis eius, deprecabatur patrem monasterii, ut eum ad cellulam suam tolleretur, ut ministraret ei, maxime autem quia facilius invenire posset in civitate, quæ necessaria ægritudini eius videbantur. Præcepit ergo pater monasterii, ut portarent eum fratres ad cellulam famulæ Dei. Ipsa vero cum omni veneratione suscipiens senem propter nomen Domini ministrabat ei pro retributione mercedis æternæ, quam credebat a Christo salvatore nostro recipere. Cumque per tres et amplius annos sedule obsequeretur famulo Dei, cœperunt homines mente corrupti, secundum scabiem mentis suæ, suspicari, quod non sinceram haberet senior³⁵ conscientiam de virgine, quæ ministrabat ei. Audiens autem hæc senior, exorabat divinitatem Christi dicens: «Tu, Domine Deus noster, qui solus nosti omnia, et vides, quia multi sunt dolores

En er hinn gamle guds madr heyrd þetta, þá hann guddomligan
 vars herra matt á þenna hátt: «Þú drottinn gud vorr, er einn
 veiz alla lute, ok sér, at margir eru harmar mins krankleika ok
 vesallðar minnar, ok fyrir sva [langa kór¹, er mer meinar, þarf
 5 ek naudsynliga þionustu þinnar ambattar, er fyrir þína skyld
 þionar til min; gialltu ok ombuna henni, drottinn minn, í eilífu
 lífe, sva sem þú virdiz fyrir þína godgirnd þeim at veita, er sína
 þionkan veita siukum eda sárum af ast þins blezada nafns.» En
 er nalgadiz daudadagr þessa guds vinar, komu þar til margir helgir
 10 fedr með bræðrum af munklífinu. Þá sagði hinn gamli fadir sva:
 «Bid ek ydr, minir fedr ok bræðr, at þa (er) ek em andadr, takit þer
 staf minn ok plantid hann yfir leide minu, at þer vitit, þa er hann
 berr blom ok gefr af sér avöxt, at ek hefi reinan hug haft ok
 samyzku á þesse guds ambatt, er mer þionar fyrir guds nafn.
 15 En ef stafrinn blomgæz eigi, þa vitit til fullz, at ek hefi ohreinn
 verit af henni.» Nu er guds madr var frammlidinn af þessum
 heimi, toku heilagir fedr stafrinn ok plöntudu a leidi hans. En hann
 blomgædiz ok bar avöxt þann fyrstan tíma, er þess var von, sva
 1 [langar eyr Cd.

20 ægritudinis et miseræ meæ, et afflictionem consideras tantæ infirmita-
 tis, quæ me ita per tantum consumpsit tempus, ut necessarium habeam
 obsequium huius famulæ tuæ, quæ mihi propter nomen tuum mi-
 nistrat; tribue ei, Domine Deus meus, condignam mercedem in vita
 æterna, sicut dignatus es promittere propter bonitatem tuam his,
 25 qui propter nomen tuum exhibent egenis et infirmis suum mini-
 sterium.» Cum autem approximasset dies transitus eius, convene-
 runt ad eum quamplurimi sancti seniores et fratres de monaste-
 rio, et dixit ei senior: «Obsecro vos, Domini et patres et fratres,
 ut, cum defunctus fuero, tollatis baculum meum et plantetis eum
 30 super sepulcrum meum, et si radices fecerit miseritque fructum, tunc
 scietis, quia munda est conscientia mea a famula Dei, quæ mihi
 ministrabat. Si autem non fronderit, scitote, quia non sum mun-
 dus ab ea.» Cum ergo vir Dei exiisset de corpore, secundum
 præceptum eius sancti patres plantaverunt baculum eius super sepul-
 35 crum ipsius, et fronduit, accedenteque tempore protulit fructum;
 et admirati sunt omnes glorificantes Deum. Ad tale enim mira-
 culum etiam de vicinis regionibus multi convenientes magnifica-
 bant gratiam salvatoris, nam et nos ipsam arbusculam vidimus, et

at allir undruduz, er sa, ok gulldu gudi dyrd fyrir. Margir komu ok þar af nalægium herudum daandi drottins dyrd ok þesse takn. Vær sáam ok einn blomgadan kvist þessa stafs ok gerdum gudi þackir, þeim er alldri fyrirlætr þa, er honum þiona med hugarins reinleik ok sannleik verksins.

24. Nockurn tima var einn odr madr grimmliga kvaldr leiddr til herbergis ins helga fodur Apollonij abota, ok (er) hinir tilkomnu badu helgan fodur bidia fyrir munn hins æra til guds ok gefa honum heilsu, svarar fadir Apollonius, kvez ongan verdleik til þess hafa ne valld at drottna diöflum. En er hann kom eigi þessu einu vid, ok þeir badu hann med tærum, þa hlyddiz hann vid um sidir sigradr af bæn þeira, ok baud oreinum anda ut at ganga af guds skepnu fyrir nafn ok valld vars herra Jesus Kristz lausnara allz lyds. Þa svarar fiandinn honum sva: «Nu þo at ek verda fyrir valldi Kristz ut at ganga, þa mun ek fretta þik at hvaru eins æventyrs, þess er i gudspiallinu er skrifat: hver eru kid eda hverir eru saudir?» Guds madr Apollonius svarar honum sva: «Kidin megu at sönnu segiaz ranglatir menn, milli þeira em ek syndafullr ok sekr, meinsamr ok motgiarn almatkum gudi; en

benediximus Dominum, qui protegit in omnibus in sinceritate et veritate sibi servientes.

24. Quodam tempore ad beatum abbatem Apollonium duxerunt quendam vexatum, qui fortiter a dæmonio torquebatur. Cumque per triduum observarent, qui cum eo venerant, obsecrantes senem, ut eum in nomine Christi fuis ad Deum precibus curaret; respondens senior, dixit eis non esse se huius meriti, ut dæmonibus imperaret. Cum autem persisterent, qui venerant, rogantes eum, flentes et nimis deprecantes, tandem acquievit. Cum autem in nomine Domini salvatoris nostri imperaret dæmoni dicens: «Exi, immunde spiritus, de plasmate Dei!» Tunc respondens, dæmon dixit ei: «Ego quidem imperante virtute Christi egredior, tamen interrogabo te sermonem, ut dicas mihi: Quid est quod scriptum est in evangelio, qui sunt hædi, et quæ sunt oves?» Respondens autem senior dixit ei: «Hædi quidem iniusti sunt, inter quos et ego sum peccator, qui multis peccatis obnoxius sum; oves autem Deus novit quæ sunt.» Tunc exclamavit dæmon voce magna, dicens: «Propter humilitatem tuam stare omnino non possum.» Et statim egressus est de hoc homine, quem obsederat. Videntes autem omnes qui astabant, dederunt gloriam Deo.

- sialfr gud veit, hverir saudirnir eru.» Þá kalladi fiandinn hatt ok mællte: «Óngu moti ma ek her vid þola þínu lofigu litillæti.» Hvarf hann þá fra hinum oda. En madrinn varð þegar alheill. Lofdu allir gud ok hinn helga Apollonium, þeir er þessa iartein ssa.
- 5 25. Heilagir ok allradir fedr fluttu þat fyrir oss, at einn munkr var i morkinni Scithie, er fystiz at finna heilaga fedr, þá er gudi þionudu i þeim stad, er Cellia heitir, þviat þar byggja serhverir munkar i serhverium kofum. En (er) heilagr fadir fann óngvan audan kofa, þann er hann mætti herbergiaz i, lanadi
- 10 nóckurr gamall madr honum audan kofa, þann er hann mætti herbergiaz i, er hann atti, ok bad hann þar dveliaz þangat til, er hann fengi ser annan, þann er hann mætti vel i vera. Her ber nu sva til, at margir munkar girntuz heyra guds ord ok foru optliga flokkum a fund þessa helga fodur ins nykomna, þviat hann hafdi
- 15 mikla miskunnargiðf þegit af gudi til andligrar kenningar. Þetta fregnar inn gamle fadir, sa er honum hafdi herbergit lanad, ok færð ófundar mikillar ok afvirdingar vid hinn ok segir sva: «Þenna stad hefi ek nu bygðan sva margan (dag) ok dægr, at þat er tortalit, ok koma siallstundum at eins brædr a minn fund, ok þo þa a

- 20 25. Referebant sancti seniores nobis dicentes: Quia fuit quidam monachus in eremo Scythi; venit autem ad visitandos sanctos patres in loco, qui dicitur Cellia, ubi multitudo monachorum divisim habitabat cellulis. Cumque non inveniret ad præsens cellulam, ubi posset manere, quidam de senioribus habens aliam va-
- 25 cantem cellulam, dedit ei dicens: «Interim repausa in hac cellula, donec invenias ubi possis manere.» Cumque ad visitandum eum convenirent quamplurimi fratres, desiderantes ab eo audire verbum salutis æternæ, habebat enim spiritualem gratiam docendi verbum Dei; videns ille senior, qui ei ad habitandum præstiterat cellam,
- 30 invidiæ livore cor eius vulneratum est, et indignari cœpit ac dicere: «Quoniam ego tantis temporibus in hoc loco habito, et ad me non veniunt fratres nisi rarissime, et hoc in diebus festis, et ecce ad istum impostorem pæne quotidie fratres quamplurimi vadunt;» dixitque discipulo suo: «Vade, et dic ei, ut egrediatur
- 35 de cellula illa, quoniam necessaria est mihi.» Cum autem perrexisset discipulus eius ad illum fratrem, dixit ei: «Mandavit abbas meus sanctitati tuæ, iube ei per me mandare, qualiter habeas, audit enim te infirmari.» Ipse vero remandavit ei dicens: «Ora

hatidisðögum, en til nygernings þessa þeysiz nær hversdagliga muðr munkka.» Mællte sidan til lærisveins síns: «Gack ok seg honum, at hann verði brottu or kofa þeim sem hann byggvir, þvíat ek þarf at hafa hann at skylldu.» Sveinninn for, sem fyrir hann var lagt, ok sagði til broðursins: «Aboti minn segir þér guds qvediu ok baud mér eptir fretta, hversu þinn heilagleikr hefdiz vid, þvíat ek heyrda, at þu syktiz.» Heilagr fadir sendi þau ord aptr med sveininum, at hann bad hinn gamla fodur bidia fyrir sér, lez hann hafa hardla krankan kvid. Sveinn for aptr ok sagði sva abota sinum: «Hann bad þik þarflatliga sem guds engill, at þu mundir gefa honum .ij. daga frest, at hann mætti leita sér annars herbergis.» En er lidnir voru þadan þrir dagar, sendir hann svein sinn ok bad hann bera þat bod, at hann yrði brottu af herberginu: «Seg honum ok sva, ef hann dvelr or þessu, at þa mun ek koma med staf minn ok reka hann bardan a braut or kofanum.» Sveinn for ok bar fyrr inntum fôdur þesse ord: «Vita skaltu, at aboti minn er miok sorgmodr um krankleika þinn, ok þat villði hann vita, ef nôkut skadiz.» Guds madr mællte þa: «Þackir gere ek þinni ást, er þu elr sva mikla ônn at minum hag, ok vit, at fyrir þina

pro me, domine pater, quia valde stomachum doleo.» Reversus¹⁰ autem discipulus dixit abbati suo: «Nimis rogat sanctitatem tuam, ut vel duos dies iubeas ei inducias dare, ut possit sibi aliam cellam providere.» Transactis autem tribus diebus iterum misit discipulum suum, dicens: «Vade, dic ei, ut egrediatur de cellula mea; nam si rursus distulerit, dices ad eum, quia continuo venio, et cum¹⁵ baculo cœdendo expello eum de cella mea.» Pergens autem discipulus ad supradictum fratrem dixit ei: «Quoniam valde sollicitus est abbas meus de infirmitate tua, ideo misit me requirens, si melius habeas.» At ille hæc audiens dixit: «Gratias ago, domine sancte, caritati tuæ, quia sollicitus es de me, verumtamen preci-²⁰ bus tuis melius habeo.» Reversus autem discipulus dixit abbati suo: «Etiam et nunc deprecatur sanctitatem tuam dicens, ut usque ad diem dominicum exspectes, et statim egrediatur.» Cum autem advenisset dominicus dies, et non egrederetur, accipiens vectem senior, inflammatus invidiæ et iracundiæ spiritu pergebat, ut cœ-²⁵ dendo expelleret eum de cella sua. Accedens autem discipulus eius dixit: «Si iubes, pater, præcedo te et video, ne forsitan aliqui fratres ad salutandum eum venerint, et si viderint, scandalizentur.»

bæn betraz mikit um.» Sveinninn hvarf heim ok flutti fyrir abota sinum mæl munksins þessa kostar: «Enn beiddi hann, herra minn, at þu mundir bida hans framan til sunnudags, ok yrði hann þa i brottu.» Nu kemr drottinsdagr, ok brodirinn er eigi brottu or
5 kofanum. Tok inn gamli karll nu klædi sin ok gerdiz heiman med aufundar anda ok reide at reka brodurinn i brott med bardögum af herberginu. [Sveinninn gengr at honum ok segir: «Nu mun ek, fadir¹, fara fyrir, ef þu lofar, ok vita, ef nöckurir brædr eru komnir at hitta hann, þviat ef þeir sia þik, þa verdr þeim þat at mikilli
10 stygd.» Ferr hann ok framm kemr, talar sva til husbonda: «Aboti minn kemr her skiotliga at vitia þin, ok þvi bid ek, at þu gangir ut i mot honum, at hann kemr med raikilli ást þin at vitia.» Heilagr fadir gengr ut skiott ok gerer sik hardla gladan, rennr i mot hinum tilkomna, ok er hann sa hann, fyrr en þeir fyndiz,
15 fellr hann allr til iardar ok vegsamar inn gamla födur med sva sagdri þackagerd: «Ombuni þer almattigr gud, hinn kærasti fadir, med eilifri gæzku, ok bue þer biarta vist ok dyrdliga i himneskri Hierusalem milli sinna heilagra manna fyrir þat herbergi, er þu hefir mer lanad fyrir sakir hans dyrdarfullz nafns.» Inn gamli madr komz vid hardla miok i hiartanu, er hann heyrdi þesse hans ord, kastar þegar a brott stafnum ok hleypr a hals helgum fedr
20 1 þat *Cd.* 2 [retlet: Nu mun ek fadir sia þik *Cd.*

Præcessit ergo discipulus, et ingressus ad eum dixit: «Ecce abbas
meus venit ad salutandum te, egredere ergo celerius, et cum gra-
25 tiarum actione occurre ei, quia pro nimia caritate et dilectione venit ad te.» Qui statim surgens cum nimia alacritate occurrit ei. Cumque vidisset eum, antequam approximaret ad eum, prostravit se pronus in terram, adorabatque senem cum gratiarum actione, dicens: «Retribuat tibi Dominus, carissime pater, bona æterna pro
30 cellula tua quam mihi propter nomen eius præstitisti, et in cælesti Jerusalem inter sanctos suos Christus Dominus tibi gloriosam et splendidam præparet mansionem.» Hæc audiens senior, punctus est corde, et proiciens baculum cucurrit in amplexus eius, et osculatus est eum, et invitavit illum ad cellulam suam, ut pariter
35 cum gratiarum actione sumerent cibum. Vocavit autem senior supra memoratum discipulum suum, et interrogavit eum dicens: «Dic mihi, fili, si dixisti verba isti fratri, quæ propter cellulam mandavi ut diceres ei?» Tunc discipulus eius confessus est ei

ok bydr honum til sins herbergis með allri olværd, kallar síðan til sín sveininn ok spurdi, ef hann hefði flutt þau ferligu ord, er hann hafði fyrrmeirr bодit honum til þessa helga manns. Sveinninn segir honum þa allt íd sannazta af, hve farit hafði, kvez eigi nenna ne treystaz at kveda nei víð hans bодskap fyrir hlydni ok ok litillæti þat, sem hann var skylldr honum at veita sem höfðingia sinum ok herra, ok lez þo engi þau ord hafa framm flutt, er fyrir hann voru lögð. Inn gamli fadir þetta heyrandi fell framm fyrir fætr lærisveinsins ok sagði sva: «Nu rett í dag ok hеdan fra skalltu vera minn lærifadir, en ek þinn lærisveinn, þvíat fyrir þína stundan ok stilling, ást ok otta til guds hefir varr herra Jesus Krístr holpit hvarstveggia sa(l) fra syndagialldi, mina ok þessa meinlausa munks.» Heyrit þer ágætan mann ok þo lærisvein, þann er með algerri ást Kríz elskadi sinn abota, sva at hann ottadiz eigi íafnmiok sína synd sem hitt, ef hans andligr fadir felli í reidinnar fen еda ófundarinnar forað, ok fyrirfariz þar af allr avóxtr hans andligrs starfs ok еrfidis, þess er hann hafði þolt fra bernsku til еlli til hins еilífa lífs; lyktadiz af því helldr hízig, at með miskunnargiðf vars drottins glódduz þeir badir samt í guds fríde.

26. Paulus aboti atti enn at sogn heilagra fedra einn ágætan
í mínu *Cd.*

dicens: «Vere, domine, dico, quia propter humilitatem, quam tibi exhibere debeo tamquam patri et domino, ideo non audebam respondere tibi aliquid, quando me mittebas ad eum; verumtamen nihil eorum dixi ei, quæ mandabas ad eum.» Hæc audiens senior, statim prostravit se ad pedes eius dicens: «Ex hodierna die tu meus pater esto, et ego discipulus tuus; quoniam te festinante et moderante ac cum timore et caritate Dei agente, et meam et illius fratris animam de peccati laqueo Christus Dominus liberavit.» Pro fide enim et sancta sollicitudine et intentione discipuli, qui perfecte in caritate Christi diligebat abbatem suum, et anxie timebat, ne per invidiæ et iracundiæ vitium aliquid tale ageret pater suus spiritualis, ut perderet omnes labores sanctos, quos ab ineunte ætate in Christi servitio pro vitæ æternæ præmiis laboraverat. Ideoque Dominus donavit gratiam suam, ut in pace Christi pariter lætarentur.

26. Dicebant sancti seniores de discipulo abbatis Pauli, nomine

lærisvein ath hlydni ok litillæti, þann er Johannes het. Sa var hans hattr, þott aboti Paulus byði honum miok torbreytiliga lute, at hvarki heyrdi af honum mögl ne motmæli. Nöckut sinn bar sva til, at aboti sendi hann i næsta bæ, sem naudsyn krafði til 5 klaustrsins, eptir uxna myke, ok bad hann bera heim hvatliga til munklifissins. En i þeim stad var leona ein mannskæd miök. Þesse sami Johannes (geck) ut, sem aboti baud, ok er hann var a ferd kominn, segir hann til abota sins: «Heyrt hefi ek, fadir, miok marga menn segia, at leona ein ill ok grimm se a veginum.»

10 Aboti Paulus sagði þa til hans med keski nockurri þessa kostar: «Rennr hon a þik, bitt hana ok leid sva til min.» [En at aptni dags er brodirinn kom til þess stadar, er leona var, rann hon a hann.¹ Brodurnum var obilt, þrifr til hennar ok villdi hallda henne. Hon sleiz or hondum honum ok flýr i morkina. En hann sækir eptir 15 ok segir sva: «Aboti minn baud, at ek skyllða þik bundna leida til hans.» Dyrit nam þa stad, sva at honum var þa hægt at höndla þat; hverfr hann heim sidan. I annan stad var aboti heima hardla hugsuokr, hversu honum tækiz til, er stundin dvaldiz; þar næst gat

¹ [mgl. Cd.]

20 Joanne, quoniam magnam haberet humilitatem et virtutem obedientie, ut etiam difficiles causas imperante ei abbate, in nullo penitus contradiceret, sed nec leviter in aliquo murmuraret. Cum autem necessarius esset in monasterii utensilibus finis boum, misit eum abbas in proximum vicum, ut requireret ibi finem boum et 25 cum celeritate afferret ad monasterium. Erat autem in loco illo mala bestia læna. Statim egressus discipulus eius Joannes, ibat secundum præceptum abbatis; cumque pergeret, dixit abbati suo: «Domine pater, audiui quamplurimos dicentes, quia in illo loco mala bestia læna sit.» Tunc senior, quasi ioculariter dicit ei: 30 «Si venerit super te, tene et alliga eam, et adduces eam tecum.» Cum autem venisset ad locum iam vespere, statim egressa læna irrui super eum. Et ille comprehendens tenere eam voluit, illa vero excutiens se de manibus eius aufugit. Sequebatur autem ille dicens: «Quia abbas meus præcepit, ut alligatam te perducam 35 ad eum.» Continuo autem stetit bestia, et tenens eam revertebatur ad monasterium. Dum autem retardaret in itinere, abbas nimis sollicitus pro eo tristabatur graviter; et ecce subito supervenit

hann at lita, hvar lærisveinn hans var ok leonan med honum. En er hinn gamli fadir feck seed ferd hans, undradiz hann hardla miok ok gerdi gudi drottni vorum lof, sem verdugt var. Lærisveinn mællte þa til hans: «Se her, fadir, nu leidda ek heim, sem þu bault, bundna leonuna.» Inn gamli fadir villdi lægia skilning; hans, at hann drambadi eigi her af ne upp hæfiz i hugsan sinni, ok sagdi sva: «Rett sem þu ert utan skyn ok skilning, slikum sama hætti leiddir þu higat þetta skynlausa kvikende. Nu far ok leys hana ok lat fara, hvert er henni likar.»

27. Einn alldradr madr ok heilagr sendi lærisvein sinn eptir 10 vatni; brunnrinn var miok langt af herbergi heilags fodur. En sveinn gleymdi at taka taug, þa er hann var vatnit vanr upp med at draga. Nu er hann kom til brunzins, vard hann bryggr hardla miok, þvíat langt var heim til herbergis þeira, veit nu eigi giörla, hvat til rada er, eda hvert æ skal snua; þickir langt heim at 15 hverfa, ok ferst þat því fyrir, fellr nu framm med tærum ok miklum hugartrega, ok mællti sva: «Miskunna mer, drottinn, eptir miskunn þinni, þu er gördir himin ok iörd, hafit ok hveria lute, er i þeim eru; þu er einn samt görir mikla miskunn vid þion þinn, þann er

discipulus eius tenens ligatam lænam. Quod cum vidisset senior, 20 admiratus valde gratias agebat salvatori nostro Domino. Dicit autem discipulus eius: «Ecce, domine, sicut præcepisti, adduxi lænam ligatam.» Volens autem humiliare sensum eius senior, ne extolleret se in cogitationibus suis discipulus suus, ait ei: «Sicut tu insensibilis es, ita etiam et istam insensibilem bestiam adduxisti; 25 solve ergo et dimitte eam, ut pergat ad locum suum.»

27. Quidam de sanctis senioribus misit discipulum suum ad hauriendam aquam. Longius autem erat puteus a cella senioris. Oblitus est autem secum tollere funem discipulus eius, quo hauriret aquam. Cumque pervenisset ad puteum, contristatus est valde, 30 quia longe erat cellula eorum; quid ageret, quo se verteret, nesciebat, dubitabat enim ad cellulam sine aqua reverti. Tunc anxius nimis prostravit se in orationem cum lacrymis dicens: «Domine, miserere mei secundum magnam misericordiam tuam; qui fecisti cælum et terram, mare, et omnia quæ in eis sunt, qui fecisti 35 mirabilia magna solus, miserere mei propter servum tuum, qui misit me.» Et cum exsurrexisset ab oratione, exclamavit dicens: «O putee, putee, servus Christi abbas meus misit me, ut hauriam

þu sendir.» Her eptir stendr hann upp af bæninni ok kalladi hatt: «Heyrit, brunnarnir, segir hann, mik sendi Kriz þionustumadr aboti minnu at taka vatn.» Þegar skiott springr vatnit upp, sva at læ a böckum brunnzins, fyllir hann fötu sína ok ferr heim sidan dyrkandi drottins matt lausnara vars. En brunnvatnit veik ser aptr i sinn stad.

28. Var brodir nöckurr i munklif einu, Eulalius at nafne, pryddr med mikilli litillætis miskunn. Mörg þau misfelli, er til fellu med hinum vangeymnorum brædrum, þa sögdu þeir upp a þenna hinn meinlausa mann Eulalium, er fyrr var nefndr. En hinir lagu i hleinu, er valldit höfdu. Her fyrir var hann optliga asakadr af inum ellrum brædrum. En hann neitadi alldrigi, fellr helldr framm fyrir fætr þeim ok sagdiz sekr, lez vanvirkliga gert hafa. Nu er þetta barst at opt, var (hann) iafnan asakadr, ok eigi sidr, sem reglan baud klaustrsins, lagdar a hann föstur ferdægurr eda þridægurr i samt. Þetta allt bar hann med þolinmædi. Þvi næst komu i einn stad hinir ellri brædr ok kærdu fyrir fodur munklifissins ovisir litillætis dygdar ok þols þess, er brodirinn hafdi, ok sögdu sva: Hugleid, fadir, hvat til er, hversu lengi ver skulum

20 aquam.» Statim autem ascendit aqua sursum usque ad os putei. Et cum implesset lagenam suam frater, abscessit glorificans potentiam Domini salvatoris; aqua autem putei reversa est in locum suum.

28. Fuit quidam frater in monasterio, nomine Eulalius, nimis gratia humilitatis ornatus. Si quid igitur, ut solet, culpabile admisissent fratres negligentiores, excusantes semet ipsos supradictum fratrem asserebant esse culpabilem. Cumque argueretur a senioribus fratribus, non negabat, sed prosternebat se in terram, et adorans eos se dicebat peccasse et negligenter fecisse. Cum autem iterum ac frequenter accusarent eum, et secundum regulam monasticam biduana ac triduana ieiunia ei indicerentur, ille omnia patienter tolerabat. Ignorantes autem fratres, quia hæc omnia pro humilitatis virtute patienter sustineret, convenientes pariter, et maxime seniores fratres ad patrem monasterii, dixerunt: «Considera, pater, quid faciendum sit; quamdiu enim possumus sustinere negligentias et damna, quæ frater ille Eulalius facit in monasterio? Iam pæne omnia vasa et utensilia monasterii confracta sunt et exterminata per negligentiam eius. Quomodo ergo iste talis tolerandus est?» Respondens pater monasterii ait: «Interim pau-

pola oskil þau ok skada, er brodir Eulalius¹ gorir her innan klausturs. Nu eru þrotin nær oll ker klaustrsins ok þarfindi stadarins eydd fyrir hans vangeymslu. Nu siai þer, herra, hversu hann skal þola hedan af.» Fadir klaustrsins sagdi þa: «Ver skulum fæm dögum lengr þola brodurnum, ef her geriz eigi annarr utvegr ^{aa}.» At sva mælltu skildu þeir ræduna. For brodir i brott, en aboti geck inn i kofa sinn ok bad til guds, at hann birti honum, hveria endalykt hann skyldi a fella efni brodur Eulalij. Eigi var langt at bida, adr gud birti orskurd þessarra mala. Let aboti þa kalla saman brædr ok talar a þessa leid til þeira: «Truit mer, brædr, at ek ¹⁰ anza meirr matduksposa brodur Eulalij med litillæti hans ok þoli en ollu þvi gods, er þer gerit med hiartans hviskri ok mogli þvi, er þer synit i mot honum i munklifnu; þat til marks, at gud mun birta ydr nu skiott, hvers verdleiks þesse madr er. Ok þvi byd ek, at þer latid higat bera matduksposa hvers ydvars.» En ¹⁵ er þeir komu þar, let hann tendra lios ok kastadi þar ut aa öllum senn posunum. Brunnu þegar allir a einu augabragdi utan þann einn, er heilagr Eulalius atti, sa hittiz oskaddr ok med ollu

3 Eusebius *Cd.*

cos dies sustineamus fratrem, et postea ordinavimus de eo, quod ²⁰ competit fieri.» Hæc dicens dimisit fratres. Ingressus vero cellulam prostravit se in orationibus obsecrans misericordiam Domini, ut ei manifestare dignaretur, quid ordinare aut definire posset de sæpe dicto fratre. Tunc revelatum est ei, quid ageret. Convocavit ergo omnes fratres abbas, dixitque eis: «Credite mihi, fratres, ²⁵ quia magis opto mattulam fratris Eulalii cum humilitate et patientia eius, quam omnia opera eorum dumtaxat, qui murmurantes in cordibus suis operantur in monasterio. Ut autem ostendat vobis Dominus, quale meritum habet ipse idem frater apud Deum, præcipio vobis, ut deferantur mihi mattulæ omnium fratrum.» Quas ³⁰ cum detulissent, iussit ut accenderent ignem, et misit in eum omnium fratrum mattulas; quæ statim combustæ sunt, præter mattulam fratris Eulalii, quæ integra reperta est, et non est combusta. Cumque hoc vidissent fratres, timuerunt valde, et prostraverunt se in terram, veniam et indulgentiam a Christo Domino ³⁵ postulantes, et collaudantes admirabantur nimis patientiam et humilitatem fratris Eulalii. Denique ex eo honorabant et magnificabant eum tamquam unum de magnis patribus. Istos autem ho-

obrunninn. Bræðrnir urdu hræddir miok ok ottafullir við þessa syn, fellu framm ok badu miskunnar vars herra, en lofudu, sem verdugt var, ok dadu þol ok litillæti brodur Eulalij, vegsömudu hann þadan ifra ok mikludu sem einn völdugan födur. Virðing
 5 þessa matti brodir Eulalij med öngu moti þola ok sagdi med sialfum sér: «Vei mer veslum manni, hversu hormuliga ek hefi tynt litillæti minu, því er ek lagða langan tíma allan kost til at öðlaz med guds fulltingi.» Tok síðan þat ráðs, at hann leyndiz eina nött i brott or klaustrinu, ok letti eigi fyrr farlengd sinni,
 10 en hann kom i eydemork, þa er engi kendi hann, ok bygdi þar eitt litit hreysi. Hafnadi hann sva, sem nu var heyrt, heimligt lof maninna, at hann öðladiz i oordinni veröld eilifa dyrd ok oþrotnandi vegsemd af vorum herra Jesu Kristo.

29. Þat heyrir miok til at hafa kunnleika af lofsamligu
 15 litillæti ins sæla abota Anastasij, þess er ver skapadim hug varn ok hiarta eptir dasamligri hans hogværi. Heilagr fadir Anastasius atti einn texta med einvala bokfellum ok hinum bezta penna ritinn, þann er eigi var verri en attian aurar silfrs, þvíat þar var æ allt hit forna lögmál ok id nyia. Nu bar sva til, at brodir nockurr
 20 gerdiz at vitia heilags födur Anastasij fyrir astar sakir, at hann

nores et laudes non poterat sustinere frater Eulalij dicens: «Væ mihi infelici, quia perdedi humilitatem meam, quam tantis temporibus acquirere, auxiliante et adiuvante me Christo Domino, festinaui.» Consurgens itaque nocte, egressus de monasterio fugit in
 25 eremum, ubi nullus eum agnosceret, et ibi in spelunca habitavit. Noluit enim temporales hominum laudes, sed cælestem æternamque gloriam a salvatore nostro Christo in futuro sæculo percipere.

29. Beati abbatis Anastasii laudabilem humilitatem et patientiæ virtutem oportet ut cognoscamus, quatenus admirabilem magnanimitatem et tranquillitatem animæ eius considerantes, imitemur exemplum. Hic itaque Anastasius habebat codicem in pergamenis valde optimis scriptum, qui decem et octo valebat solidis, totum enim vetus et novum Testamentum continebat. Cum autem quidam frater venisset ad eum visitandi gratia, vidit in cellula eius
 35 codicem ipsum, et concupivit, furatusque est eum, et abiit. Supra memoratus autem abbas Anastasius, cum requisisset eadem die ad legendum codicem suum et non invenisset, intellexit, quia frater ille furatus esset eum, et noluit mittere post ipsum nec requirere

brodirinn bra augum til bækrinnar, girntiz þar næst, en stal i brott sidan ok for heimleidis. Fyrr inntr fadir Anastasius leitadi hinn sama dag textans ok villdi sia upp æa, ok fann eigi; þóttiz nu þegar vita, at brodirinn mundi tekit hafa, villdi þó eigi senda eptir honum, at eigi kæmi meinsære ok biati a mistekiuna. Brodirinn for i næstu borg med bokina ok villdi selia ok mat fyrir .xvi. aura. Sa er til kaups var talar sva: «Lia mer, brodir, bokina, at ek prova, ef hon er þessa verd.» Hann gerir þetta. Brodirinn fær honum i hendr textann. En hann for þegar æa fund hins helga fodur Anastasij med bokina ok bad hann segia, ef honum þætti ¹⁰ verd .xvi. aura, sagdi at sva var metin. Heilagr aboti Anastasius sagdi, ath bokin var hardla god, ok hon var vist ecki verri en sva. Hinn ferr heim ok segir til þess brodur, er bokina let fala: «Se her bokarverdit, ok vit, at ek sagda hinum (helga) Anastasio um bokina, ok kvat hann hana þess vel verda.» Hinn fretti at ¹⁵ brodirinn, ef fadir Anastasius hefði þar ecki ord fleira um. «Tru mer, sagdi hinn, at hann taladi öngu ordi framarr.» Ok þa er hinn hvinski heyrdi þetta, sagdi hann sva: «Eigi vil ok nu selia

1 Med dette Ord begynder et Membranfragment i 668 qv.

eum, ne post furtum etiam periuria adderentur. Descendens autem ²⁰ frater ille in eam, quæ in proximo erat, civitatem, voluit distrahere codicem illum, petebat autem in pretio eius solidos sedecim. Dicit ei ille, qui eum emere volebat: «Da mihi codicem, ut possim probare, si tanti pretii valet.» Dedit ergo ei codicem, ut probaret eum. Statim autem frater ille cum ipso codice perrexit ad ²⁵ sanctum Anastasium, et rogabat eum dicens: «Tibe considerare, pater, codicem istum, et æstimare eum, si valeat solidos sedecim, quoniam tantum pretii petit, qui distrahit illum.» Dixit autem abbas Anastasius: «Quia bonus est codex, et valet tanti.» Reversus autem qui eum emere volebat, dixit distrahenti: «Ecce accipe ³⁰ pretium, quia ostendi codicem abbati Anastasio, et dixit mihi: quia bonus est codex, et valet tanti.» Interrogavit autem frater ille, si nihil beatus Anastasius dixit aliud. Cui respondens ille ait: «Crede mihi, quia nihil penitus mihi aliud dixit.» Hæc cum audisset frater ille, dixit ei: «Quia iam recogitavi, frater, et nolo ³⁵ distrahere codicem meum.» Compunctus enim corde festinanter perrexit ad abbatem Anastasium, et prostravit se in terram ad pedes eius, et precabatur cum fletu et lacrymis pœnitendo, ut re-

þer hana ¹, brodir, þviat ek þickiumz nu skilia, hvers [verd er ².>
 Komz hann þa vid af ollu hiarta, ok for iafnskiott a fund ins
 helga Anastasij ok fell til fota honum ok bad hann med tærum
 taka aptr vid bokinni. En aboti Anastasius villdi þat vist eigi,
 5 bad brodurinn fara i guds fride, «ok haf nu bokina med villd
 minni.» Brodirinn bad hann æ idrandi med tærum, at hann tæki
 aptr vid textanum, lez hvergi hugro hafa mega, fyrr en þat væri
 þegit. Feckz þat þa um sidir, at aboti tok vid bok sinni. En
 brodirinn var med hinum helga Anastasio allar stundir sidan, meðan
 10 hann lifde.

30. Þar var nockurr einsetumadr, Peor ³ at nafni, af inum
 fornum fedrum, þenna hafdi hinn helgi Antonius lærdan nær
 frumvaxta ok kent heilaga ⁴ munka hatt. Hann dvaldiz ok fa
 þau misseri med hinum helga Antonio. Ok er Peor var halfpritögr
 15 at alldri, for hann a brott i morkina at byggia einn ser med villd
 ok samþycki ins helga Antonij. Heilagr fadir Antonius taladi sva
 til hans at skilnadi þeira: «Far nu, Peor, ok hidst þar er þer

¹ bok *Fr.* ² [hun er verd *Fr.* ³ Peior her og senere *Fr.* ⁴ saal. *Fr.*;
 honum *A.* ⁵ dvelzt *Fr.*

20 *susciperet codicem suum. Sed non acquiescebat ei abbas, dicens:*
«Vade cum pace, frater; ecce iam cum voluntate mea habe ipsum
codicem.» Ille autem persistebat cum lacrymis petendo eum di-
cens: «Quia si non susceperis codicem, domine pater, nullo modo
requiescet anima mea.» Post hoc ille recepit codicem suum; nam
 25 *frater ille permansit apud beatum Anastasium in cellula eius usque*
in exitum vitæ suæ.

30. Fuit quidam eremita, Pior nomine, de antiquis patribus,
 quem beatus Antonius adolescentem in sancto proposito monacho-
 rum instruxit. Demoratus est autem apud beatum Antonium
 30 annos paucos. Cumque viginti et quinque esset annorum, abiit
 ad alium secretum eremi locum, ut solitarius habitaret, hoc etiam
 volente et consentiente beato Antonio. Dixitque ei sanctus Anto-
 nius: «Vade, Pior, et habita ubi volueris; et cum tibi per ali-
 quam rationabilem occasionem revelaverit Dominus, venies ad me.»
 35 Cum autem pervenisset hic ipse Pior ad locum, qui situs est inter
 Nitriam et eremum Scythie, effodit puteum, cogitans apud semet
 ipsum: «Quoniam qualemcunque aquam invenero, oportet me ipsa
 contentum esse.» Quod et factum est ad augmentum meritum

likar, ok skalltu þegar sækja á minn fund, er vars herra vili vitraz þer til þess fyrir nockur skilvislig tilfelli. En er heilagr Peor kom í þann stad, er liggr í mille Nitrie herads ok merkrinnar¹ Scithie, þá grof hann þar einn brunn ok hugsadi adr med ser, at hann mundi hlita slíku vatni, er hann hitti. Þadan af feckz honum² [dygdar ok sva mikit,² at þat vatn, er hann fann³, var bædi beiskt ok sallt, sva at hverigir menn er á hans fund sottu sidan, þá baru í byttum vatn med ser⁴. Þriatigi ára dvaldiz hann í þessum stad. Optliga badu brædr hann at hvoru hverfa af þessum stad fyrir beiskeika vatzins. En hann sagdi þeim sva: «Ef ver vilium her¹⁰ hvilld hafa í þessum heimi, brædr minir, utan [beiskeik ok bindendis erfidis, þá er engi von, at ver nalgimz eilífd þess sama sætleiks ne neytim þeira gírníligu krasa, er inn eru aktadar í himneska paradís.»

Sva fluttu heilagir fedr, at hinn heilagi Peor geck uti, meðan¹⁵ hann matadiz, en neytti eigi meira en eitt kaukukorn⁶ ok .v.

¹ saal. Fr.; morkina A. ² [sva mikit dygdar Fr. ³ fleck þar ok hitti Fr. ⁴ til dryckiar tilf. Fr. ⁵ [rottet; bindendis A.; beiskei . . . drygi Fr. ⁶ paximatx tilf. Fr.

eius talis occasio; tantum enim salsa et amara inventa est aqua,²⁰ ut si quis ad eum visitandi gratia veniret, in proprio vasculo sibi aquam deportaret. Remoratus est in eodem loco annis triginta. Dicebant ergo ei fratres, ut recederet de loco ipso propter amaritudinem aquæ. Ipse autem dixit eis: «Si amaritudinem et laborem fugimus abstinentiæ, et volumus in hoc mundo requiem ha-²⁵ bere, post exitum vitæ huius non percipiemus illa æterna et vere dulcia bona, nec fruemur illis perpetuis beati paradisi deliciis.

Dicebant ergo fratres, quia tantum unum paximatum et quinque olivas in cibo accipiebat, et hoc deambulando foris. Etiam et hoc affirmabant de eo multi sanctorum patrum, quia triginta et³⁰ amplius annis, ex quo egressus est de domo parentum suorum, numquam ei suasum fuisse; etiam cum defunctos audisset parentes suos, ut pergeret ad requirendum seu visitandum propinquos suos. Verumtamen soror eius, cum esset vidua, habens duos filios iam adolescentulos misit eos in eremum ad requirendum fratrem³⁵ suum Pior. Qui cum diversa monasteria circuissent requirentes eum, vix tandem invenientes illum dixerunt ei: «Nos filii sororis tuæ sumus, quæ nimio desiderio optat te videre ante exitum

- olifuber. 1 Heilagir fedr sönnuðu þat ok, at guds madr Peor hefði
eigi a þrimtigum sara eda meirr, siz hann gekk heiman or fódurtuni,
sed fedgin sin ne frændr, ok eigi helldr feks þa, at hann færi at
vitia frænda sinna, er 2 þau voru bædi öndut flutt fadir hans ok
5 modir. Systir ins sæla Peors atti .ij. sonu, þa sömu sendi hon at
leita brodur sins Peors i morkina, nu er hon var eckia ordin.
Ok er þeir höfdu kannat morg klaustr ok umkringt i hans eptir-
leitan, vard varla, at hann leti 3 siz um sidir. Sveinarnir töludu
til hans þessa kostar: «Vid erum synir systur þinnar, er hardla
10 miok girntiz til at [sia þik, adr en hon andiz 4.] Heilagr Peor
villdi ecki heyra a bæn þeira. Sveinarnir foru þa a fund ins helga
fodur Antonij ok sögdu, fyrir hveria skyllð þeir höfdu hittan hann.
Inn sæli Antonius sendi þa þegar eptir Peor ok sagði til hans:
«Fyrir hvi komtu eigi til min sva langan tima, sem nu er lidinn?»
15 Peor svarar: «Þu hinn helgazti fadir bautt mer því at eins þinn
fund sækia, ef gud birti mer þat med einskonar tilfelli 5, en þat
vard ecki allt her til.» Sæll Antonius sagði þa: «Far ok lat
systur þina na at sia þik.» Heilagr Peor tekr til fylgdar med ser
.ij. munka ok for sidan til klaustre ok herbergis systur sinnar,
20 1 oliober Fr. 2 ok er A og Fr. 3 mætti Fr. 4 [hon mætti sia
þik, adr en hun andazt Fr. 5 atfelli Fr.

- suum.» Ipse vero non acquievit petitioni eorum. Perrexerunt autem
adolescentes ad hominem Dei beatum Antonium, indicantes ei,
pro qua causa venerant. Misit autem beatus Antonius et vocavit
25 eum ad se, dixitque ei: «Quare, frater, tanto tempore non
venisti ad me?» Qui respondens dixit ei: «Præcepisti mihi,
beatissime pater, ut cum per aliquam occasionem revelasset mihi
Dominus, venirem ad te, et ecce usque hactenus non mihi
revelatum est.» Dixit ei beatus Antonius: «Vade, ut videat
30 te soror tua.» Tunc assumpsit secum alium monachum, et per-
rexit ad locum et domum sororis suæ; et stans foris prope ianuam
atrii, clausis oculis, ut non videret sororem suam, stetit. Illa autem
veniens proiecit se ad pedes eius, de nimio enim gaudio angustia-
ta est. Dicit ei Prior: «Ecce ego sum Prior frater tuus, vide ergo
35 me, quantum volueris.» Et post hoc statim reversus est ad eremum
in cellulam suam. Hoc autem fecit ad erudiendum monachos, ut
non daretur eis licentia, cum libitum eis fuerit, visitare parentes
vel propinquos suos.

nemr stad i gardinum utan hurd klaustrsins ok blundar badum augum, at hann gæti eigi seed systur sina. Hon geck ut ok fiell¹ framm fyrir fætr honum þegar, þviat briostit þröngdiz af mikilleik fagnadarins. Sæll fadir Peor sagdi sva til hennar: «Se ek em Peor brodir þinn, lit nu a mik² sva lengi sem þer likar.» Skiott³ eptir þetta hvarf heilagr Peor heim i morkina til kofa sins Kendi⁴ hann þetta dæmi munkum til eptirlikingar, þott eigi gæfiz hvert sinn orlof, er þa lystir, at finna frændr sina eda kunningia.

31. Aboti Johannes er var i munklif þvi, er Kvistr er kalladr, atti hann ok eina systur, þa er af unga alldri hafdi i guds þionustu¹⁰ stadi. Þesse sama hafdi i fyrstu lærdan brodur sinn Jon abota, ok eggjadi hann i klaustr at ganga en fyrirlata allan þessa heims hegoma. Fiogur ær ok .xx. siz heilagr Johannes [kom i klaustr, þa geck hann alldri ut af klaustrinu⁴, ok eigi vitiadi hann systur sinnar. Hon girntiz þa hardla miok at sia hann, ok þvi sendi hon optliga bref¹⁵ til hans ok bad, at hann mundi gera fyrir guds sakir at vitia hennar, adr hon lidi hedan, at þau gleddiz bædi samt af guds lofi. Heilagr Johannes færdiz alla vega undan ok villdi eigi ganga ut af klaustrinu. Hin virduliga guds ambatt ritade þa enn bref til hans ok segir, ef hann vill eigi hitta hana, at þa rekr naudr til, at hon komi til klaustrs hans²⁰ eptir sva langan tima lidinn at veggama hans heilugu ast. En er

1 saal. Fr.; geck A. 2 saal. Fr.; þik A. 3 Giordi Fr. 4 [saal. Fr.; geck i klaustr A.

31. Etiam abbas Joannes, qui commanebat in monte, qui vocatur Calamus, habebat sororem, quæ ex infantia in sancto pro-²⁵posito conversabatur, ipsa enim erudit et docuit fratrem suum eundem abbatem Joannem, ut relinqueret vanitates sæculi huius, et ingrederetur monasterium. Cum autem ingressus fuisset monasterium, per viginti et quatuor annos non est egressus de monasterio, nec visitavit sororem suam. Illa vero nimis desiderabat³⁰ videre eum, nam frequenter scribebat et mittebat ad eum epistolas, petebatque, ut ante exitum eius de hoc corpore veniret ad eam, ut in caritate Christi de præsentia sua lætaretur. Ille autem excusabat, nolebatque de monasterio egredi. Venerabilis autem famula Dei et soror eius iterum scripsit ad eum dicens: «Quia si nolue-³⁵ris venire ad me, necesse habeo, ut ego veniam ad te, ut post tantum temporis adorare merear sanctam caritatem tuam.» Hæc cum audisset supra dictus Joannes, contristatus est nimis, et cogi-

fyrir nefndr Johannes aboti heyrði þetta, varð hann hryggr miok ok hugsar nu með sér þessa kostar: «Ef ek leyfi systur minni at koma hingat til mín, þá kann vera, at adrer¹ kunningiar minir ok nafrændr sæki ok higat a minn fund ei sidr.» Gerir hann nu þat ráð, at hann vill helldr fara sialfr at hitta hana; tok upp tva brædr i fylgd með sér af klaustrinu. En er hann kom fram til klaustsdyra systur sinnar, kalladi hann hatt ok mælti: «Benedicite ok heyrir utan huss menn.» Systir hans sialf geck ut ok ein nunna með henne ok lauk upp hurdina ok kendi eigi brodur sinn, enda kendi hann hana giörla, ok taladi hann² ecki til hennar, at hon skyldi eigi mega i malinu þeckia hann. Munkar þeir er i för voru með honum, sögdu þessa kostar til hennar: «Heyr herra modir, ver bidium, at þu latir gefa oss vatn at drecka, þvíat ver erum vegmodir miok.» Ok er þeir höfdu druckit, sem þeim likade, baduz þeir fyrir um stund ok gerdu gudi þackir, hurfu sidan heim aptr til klausts sins. Nockurum dögum sidarr ritar systir ins sæla Johannis enn til hans ok bad hann koma til klaustr(s) sins at bidiaz þar fyrir, adr en hon lyki nausum. Hann ritar þá aptr til hennar með einum munk af sinu klaustri ok segir sva:

«Sannliga kom ek, systir, til þins fundar³, ok gektu sialf ut til

¹ tilf. Fr. ² saal. Fr.; þat A. ³ saal. Fr.; stadar A.

tabat apud semet ipsum, dicens: «Quoniam si permisero, ut ad me veniat soror mea, de cetero licentia datur, ut et alii parentes et propinqui nostri veniant ad visitandum me.» Ideoque tractavit apud se, ut magis ipse pergeret et visitaret sororem suam; accepit etiam alios duos secum fratres de monasterio. Et cum venisset ad ianuam monasterii sororis suæ, clamavit dicens: «Benedicite, et audite peregrinos.» Egressa est autem soror eius cum alia famula Dei, et aperuit ianuam, et penitus non cognovit fratrem suum; ipse autem cognovit sororem suam, sed non est locutus verbum, ne forte cognosceret in voce eum. Monachi vero qui cum ipso erant, dixerunt ad eam: «Rogamus te, domina mater, ut iubeas nobis aquam dare ad bibendum, quia de itinere fatigati sumus.» Cum autem accepissent et bibissent, facientes orationem et gratias agentes Deo, discesserunt et reversi sunt ad monasterium suum. Post aliquantos autem dies iterum scripsit ad eum soror sua, ut veniret et videret eum ante exitum suum, et orationem faceret in monasterio eius. Tunc ille rescripsit ad eam et direxit epistolam per monachum de monaste-

vor, ok tok ek vatn or þinni hendi, ok drack ek gudi þackir gerandi, sem verdugt var, einna hellzt fyrir þat at ek komumz sva heim, at þer kendut mik eigi. Lat þer nu þörf vinna þat, systir, er þu satt mik, lett af hedan fra at angraz þar af, bid fyrir mer helldr an aflati til drottins vars Jesus Kristz.»

32. Einn munkr for at finna systur sina i eitthvert klaustr, þviat hann heyrði hana kranka. Þesse guds þionustukona var hardla nafnfræg af heilögu medferdi. Hon alyddiz¹ ecki vid hans kvomu ok villdi vist eigi sia þegar brodur sinn, sva at hann gengi fyrir þetta tilfelli² inn i kvenna klaustr. Bad hon honum þesse³ sin ord bera: «Far brott, herra brodir, ok bid fyrir mer, at ek fa seed þik i oordinni verolld i riki drottins vars Jesus Kristz.»

33. Af hinum helga Theodoro byriar oss framm at bera morg dygdardæmi. Þesse sami Theodorus var lærisveinn ins dyrdliga guds manz Paphnucij.⁴ Sa sami Paphnucius var fadir otalligs⁵ fiölda munka ok margra munklifa i halfum Thebaidis. Þann tima er hinn helgi Paphnucius skein i allzkonar kröptum, odladiz hann

¹ saal. Fr.; olyddiz A. ² mgl. Fr. ³ þvi at ek true, at guds myskum lausnara vors mun þat veita mier tilf. Fr. ⁴ Pachuncius her og senere Fr.

rio suo, dicens: «Quia præstante gratia Christi ego veni ad te, et nullus me cognovit; ipsa vero egressa es ad nos et dedisti nobis aquam, et accepi de manibus tuis et bibi, et gratias agens Deo reversus sum in monasterium. Sufficiat ergo tibi, quia vidisti me, et non sis ulterius mihi molesta, sed ora pro me incessanter ad Dominum nostrum Jesum Christum.»

32. Sed et alius quidam monachus abiit ad sororem suam, ut visitaret eam; audierat enim eam ægotantem in monasterio. Erat autem ipsa famula Dei nominata in sancta conversatione. Itaque non acquievit illa suscipere et videre fratrem suum, ut non per occasionem eius ingrederetur monasterium feminarum, sed mandavit ei dicens: «Vade, domine frater, et ora pro me; præstante enim gratia Dei et salvatoris nostri, videbo te in futuro sæculo in regno Domini nostri Jesu Christi.»

33. Etiam de abbate Theodoro oportet nos exempla virtutum proferre. Hic itaque beatus Theodorus discipulus fuit sancti Paphnucij viri de sanctis patribus, qui fuit pater infinitæ multitudinis monachorum, multorumque monasteriorum pater in partibus Thebaidæ. Cum enim in omnibus sanctitatis fulgeret virtutibus, etiam

- af gudi þar med miskunnargiöf spadoms anda, þviat gud vitrade honum marga oordna lute. Nöckut sinn kom systir ins sæla Theodori, er fyrr var nefndr, til þess klaustrs, er hann þionade at, at hon nædi eptir sva langan tíma lidinn mali hans eda syn.
- 5 Ok er hennar kvama var flutt fyrir¹ hinum helga Theodoro, sendi hann þegar .ij. munka i mot henne, þa er geymdu klaustraporzins, ok bad þa þesse sín ord bera henne: «Se systir, nu hefir þu heyrð ok veiz med sönnu, at ek life; haf önga hrygd af, þott þu siair mik eigi, hu(g)leid helldr heimsins hegoma ok lausget², ok turna sva
- 10 fra honum hiarta þínu; hef þvi upp hætt heilags³ sidferdis, at þu megir þar fyrir nalgaz endalaust lif ok þau himnesk gædi, er gud hefir þeim fyrir buit, er hans vilia ok bodord göra. Reikna sva med þer, systir, at engi er önnur vis von [styrk ne staudug⁴ nema su, at madrinn geri guds bodskap ok fai þar fyrir eilifa dyrd af
- 15 varum lavardi ok lausnara Jesu Kristo fyrirheitna.» Skíott er hon hafdi heyrð þessa aminning, komz hon við akafliga⁵ af ollu hiarta ok hellir ut morgum tærum i guds augliti. Gaf hon sik

¹ mgl. Fr.² lausged Fr.³ rettet; heilagleik A; sees ikke i Fr.⁴ tulf. Fr.⁵ tulf. Fr.

- 20 prophetiæ gratiam a Deo promeruit, multa enim futura revelabat ei Dominus. Quodam autem tempore supradicti Theodori soror germana venit ad monasterium, in quo idem beatus Theodorus conversabatur, ut post multa tempora videret germanum suum. Cumque nuntiassent ei de adventu sororis eius, misit continuo duos
- 25 monachos, qui observabant ad ianuam monasterii, mandavitque per eos sorori suæ dicens: «Ecce soror, audisti et cognovisti, quia vivo, ne contristeris, quia minime me vidisti, sed magis considera vanitatem et instabilitatem præsentis mundi, et converte cor tuum; et apprehende sanctæ vitæ conversationem, ut possis pervenire ad
- 30 æternam vitam et cælestia bona, quæ præparavit diligentibus se Dominus et facientibus mandata eius. Tracta ergo apud te, quia hæc est sola vera et firma spes, ut faciat homo præcepta Dei, ut mereatur homo pervenire ad gloriosa et æterna promissa Domini salvatoris nostri Christi.» Hæc autem cum audisset illa, statim com-
- 35 puncta est corde, lacrymasque fundebat in conspectu Domini. Et post paululum ingressa est in monasterium virginum famularum Dei, quod in eodem vico constructum erat, et procedenti tempore multiplicabatur in sancto proposito famula Christi.

ok inn litlu sidarr i eitt nunnuklaustr þar innan bæiar, leid ok eigi langt þadan, adr klaustr þat varð bæði fiólment ok feríkt.

Nu at þessu sva gervu kemr modir þeira syskina ok beidir byskupa fa ser bref eitt til ins helga Paphnucij, ok þat greidiz skiott. Hon hafði leitat i id næsta lægi nunnuklaustrinu, ok sendir þadan bænabref byskupanna með sinu riti til Paphnucium, at hon næði at sia son sinn. Sæll guds madr Paphnucius kallade sinn andaligan son Theodorum ok sagði sva til hans: «Þat vil ek, at þu vitir, son, at modir þín er komin at vitia þín. Nu vil ek, at þu farir til fundar, vid hana fyrir byskupa bref, er til min eru komin.» Heilagr Theodorus svarar þa: «Þer biodit, fadir, at ek fari i syn vid modur mina. En ek uggi, at ek verði eigi usekr af þesse ferd fyrir gudi eptir sva mikla miskunn andliga af honum þegna, þvíat mer virðiz sva, sem ek være skylldr at syna mina styrkt odrum bræðrum til eptirdæmis.» Þessa varð modir ins helga Theodori vis, at hann vill eigi vitia hennar; þverr ecki því helldr girnd hennar astudar vid hann, vill hon nu ok öngum kosti heim hverfa til sins herbergis, helldr dvaldiz hon þar i nunnu-

1 Her ender Fr. i 668 qu.

Hæc itaque gesta cum audisset mater eorum, deprecata est episcopus, et dederunt ei epistolas ad supradictum sanctum Pachonium patrem monasterii pro filio eius. Cumque venisset, applicuit in monasterio famularum Dei, et direxit epistolam ad patrem monasterii, obsecrans ut videret filium suum. Beatus autem Pachomius vocavit eius filium Theodorum et dixit ei: «Audi, fili, quia mater tua advenit propter te. Itaque propter epistolas episcoporum, qui scripserunt ad me, vade, et videat te mater tua.» Dixit ei Theodorus: «Præcepisti mihi, domine, ut videam matrem meam; si ergo abiero videre eam post tantam scientiam spirituum, vereor ne culpabilis inveniar apud Deum; etenim oportebat me fortitudinem animi mei ad exemplum aliorum fratrum demonstrare.» Audiens autem mater, quia non acquievit videre eam, nimio affectu fervens in filium, noluit remeare ad domum suam, sed permansit in monasterio virginum, dicens: «Quoniam si permansero hic, sæpe etiam videbo filium meum, cum inter alios fratres egredietur ad necessarias monasterii causas, et monitis et exhortatione eius proficere possum in sancta conversatione, doctrinaque eius spiritualis confirmabit cor meum, ut merear pervenire ad

setri því, er hon hafði við lent, ok sagði sva: «Veit ek, ef ek dveliumz her, at ek mun dveliaz at sia son minn, er hann gengr ut með odrum bræðrum sakir naudsynia stadarins, ok mun ek þa mega af hans aminning ok formæli við ganga i guds augliti, þvíat
 5 hans andlig kenning mun bressa hiarta mitt ok styrkia, sva at örugliga ma mér þat koma til eilífrar hvíldar ok oendilígs unads, þess sama er varr herra hefir þeim heitit, er hann dyrka með ast.»

Morg ok mikil eru þau dæmi at inna, er drottinn varr vann fyrir hinn helga Paphnucium, þvíat með einu samt akalli guds
 10 nafns rak hann diöfla frá odum monnum optlaga, allzkonar sottir ok sarleikar hlutu þar af heilsu, sva at íafnvel kararmennirnir fengu þar miskunn af gudi fyrir hans bæna krapt.

34. Sæll fadir Paphnucius sva sem sannr guds kappi þreytti mikit stríð langan tíma moti ákefd öhreinna anda, eigi ólíkt ok
 15 inn helgi Antonius. Su var hans alvörulig astundan ok bæn til guds, at hann gæfi honum þat þol, at hann sofnadi hvarki nött ne dag, fyrr en hann fengi yfirkomit krapt öhreinna anda ok undirlagit, sem i psalminum segir, at ek mun eigi fyrr frá hverfa, en þeir luta undan. Þessa bæn veitti gud honum. Eru ok allir diöflar

20 *eternam requiem, quam promisit Dominus noster Jesus Christus diligentibus se.*

Multa autem et magnifica per sanctum Pachomium fecit Dominus mirabilia. Nam et a dæmonibus obsessos frequenter invocato Christi nomine curavit. Multis etiam diversas ægritudines
 25 *sustinentibus et paralyticis orationibus eius misertus est Dominus.*

34. Multo tempore beatus abbas Pachomius contra immun-
 dissimas dæmonum impugnationes certamen bonum certavit sicut athleta veritatis, tamquam et beatus Antonius. Denique inten-
 tissimis precibus exoravit Dominum, ut somnum non caperet per
 30 aliquod tempus, quatenus diebus ac noctibus pervigil permaneret contra adversarios dæmones dimicando, donec prosterneret et superaret eos, sicut dicitur in psalmo: Et non convertar, donec deficiant. Præstitit ergo et concessit ei Dominus petitionem eius. Impossibiles enim et imbecilles sunt dæmones, cum quis nostrum
 35 ex tota fide et ex tota intentione cordis, fervente sancto desiderio et adiuvante nos virtute salvatoris nostri Jesu Christi, contendimus contra eos.

meyrligir ok vanmegnir, þegar er einnhverr vorr leggr allt traust til ok tru ok hitnan hiartans a þa strida, allra hellz ef vorri girnd ter fullting hialpara vars Jesu Kristi.

Sva fluttu brædr fyrir oss af hinum helga fodur Paphnucio, er formadr var margra munklifa, sem ver inntum fyrr, i þeiri sveit er Tabiensis heitir; þa(t) sögdu þeir, at optliga teldi hann þessa kostar fyrir brædrum: «Gud er vottr minn til þess, at ek hefi osialldan heyrð oreina anda kæra sin i mille af morgum ok miklum listum, er þeir hafa mot kristnum monnum, ok sögdu sva nöckurir af þeira lidi: Ek hefi mitt efni vid hinn hardazta mann, þviat 10 iafnskiott er ek legg til med honum ohreinsanar hugrenning, þa bregdr hann vid ok fellr fram med vidkomning til bænar, ok beidir gudligt fullting koma at hialpa sér. En þviat hann riss alldri upp, þa verd ek a brott at fara med inni mestu sneypu. Annarr ovinnr hof sva sitt mal: Ek æa vid einn mann mitt strid, at iafnskiott er 15 ek sendi i hans hiarta oreinsanar hugsan, þa tekr hann vid henne ok samþyckir þvi næst i verki. Iafnskiott læt ek hann hitna til reide, osialldan þeysi ek hann framm til þrætufullrar fasthelldi; hann segir ok alldri mer i mot, hvart ek eggja hann til athuga-

Referebant autem nobis fratres de eodem beatissimo patre Pa- 20 chomio, qui fuit, ut diximus, monasteriorum multorum in regione Tabennensiotarum præpositus. Referebant ergo de eo, quoniam frequenter dicebat fratribus: «Quia, sicut mihi testis est Dominus Deus, sæpe audiui immundos spiritus dæmonum loquentes inter se 25 diversas ac varias artes suas, quas contra servientes Deo maximeque contra monachos habent. Quidam enim dicebant: Quia ego certamen contra durissimum hominem habeo, et quoties ei immitto perversas cogitationes, ille statim surgit, et prosternit se in ora- 30 tione cum gemitu orans adesse sibi divinum auxilium. Ego autem, minime illo exsurgente, cum grandi confusione egredior. Item alius dæmon dicebat: Ego ad illum quem observo, cum ei cogita- 35 tiones immisero in corde, consentit et suscipit et facit eas. Sæpe enim exardescere eum in iracundia facio, et in contentiones rixæ et pigritiam orationis, et dormitionem in psalmodia, et non contradicit mihi. Ideoque, fratres mei dilectissimi, semper oportet, ut 40 custodiatis sensum et animum vestrum, invocantes nomen Domini nostri Jesu Christi, et secundum præcepta Dei conversamini tam in orationibus quam psalmodia, sicut dicit apostolus: Instantes ora-

leysis bænahalldz eda syfianar um salmasöng. Fyrir því, [minir
 inir¹ elskuligztu brædr, segir heilagr Paphnucius, byriar, at þer
 geymit iafnan hugskotz ydvars ok skilningar, kallandi a nafn vars
 herra Jesu Kristz, ok meðferdaz eptir hans bodskap, einkannliga
 5 bænar stundina sialfa ok salmasöngs, sva sem hinn sæli Pall
 postoli bydr oss, at ver seem stadfastir a bæn vorri ok vakrir.
 Skyldi ok hvarttveggja fylgia hræzla hiartans ok vakrlig vid-
 komning varu hiarta, þvíat þa er vist, at inir oreinu andar munu
 oss öngva meinsemd vinna mega.› Sealfr fadir varr hinn sæli
 10 Paphnucius kendi ok sva brædrum, at þeir skyldu fyrir sakir salna
 sinna hafa þeim til hialpar iafnan i munni guds ord. Eptir slikar for-
 tölur hurfu brædr heim hverr i sinn kofa, ok höfdu tvennar athafnir
 handanna erfide ok hugsanir heilagra ritninga. Omattuligt var, at
 15 nokkurr þeira mundi mæla onytt ord, helldr hin ein, er þeir höfdu
 numit af heilögum ritningum, baru þeir framm sin i millum med
 gudhrædzlu til styrktar þeira hugskota, er heyrdur.

35. Af helgum fedrum var einn mikilligr madr, sa er þa
 miskunnargiöf hafdi þegit af helgum anda, feck hann seed þat sumt,
 er adrir mattu eigi sia. Hann flutti þat helgum fedrum, at nokkut
 20 sinn höfdu margir brædr setid samt ok talat med ser um skyringar
 heilagra ritninga þa lute, er þeim heyrdur til saluhialpar. En guds
¹ [minnir ek Cd.

tioni et vigilantes in ea. Ideoque cum compunctione et timore
 cordis vigilantibus non prævalebunt nocere nobis adversarii et im-
 25 mundissimi dæmones.› Ipse autem beatus pater Pachomius doce-
 bat fratres, ut semper memores essent verbi Dei in salutem ani-
 marum suarum. Postmodum vero discedebat unusquisque fratrum
 in cellulas suas, operantes manibus suis, et meditantes, quæ de
 sacris scripturis didicerant. Impossibile est enim aliquem apud
 30 eos verbum otiosum loqui, sed ea tantum, quæ de sanctis scriptu-
 ris didicerant, erant inter se conferentes, et exponentes de capitu-
 lis scripturarum, quæ ad timorem Domini confirmarent et illumi-
 narent animas eorum.

35. Fuit quidam vir magnus de sanctis senioribus, cui talem
 35 gratiam donaverat Christus, revelante ei spiritu sancto, ut videret,
 quod alii non videbant. Referebant ergo sancti seniores, quia ali-
 quando quamplurimi sedebant fratres, et simul loquebantur inter
 se et conferebant de sanctis scripturis, quæ ad salutem pertinent

englar stodu hia þeim með blidu andliti ok hugleiddu¹ ordræduna hardla hyrliga, þviat þeir girntuz upp æa gudligt viðmæli. En iafnskiott sem þeir höfdu nockura adra ordrædu sin i milli, þa hurfu þegar hinir helgu englar með opockan til brædranna, en i stadinn komu hin saurguztu svin full af fnyk ok fylu ok hlöckudu⁵ yfir hegomafullri ordrædu ok þarflausligri. Sa hinn dyrdligi fadir, er þessa lute sa, for heim i herbergi sitt ok badz fyrir alla nottina með geysiligum grat tærafullz trega, sytandi eymdir brædranna ok misgördir. Her eptir minte² heilagr fadir brædr á i hveriu munklife ok bad þa, sva segiandi: «Varit ydr, brædr, við marg-¹⁰ mælgí ok allri onytri ordrædu, þviat þadan geriz tion salunnar, ok verðum ver hatrligir fyrir sialfum gudi ok hans helgum englum. Minnir ok a þat heilög ritning: Vit þu madr, at þu munt eigi með margmælgí fa fordaz misgerning; margmælgí³ gerir ostyrka önd mannzins en tomt ok hegomligt hugskotit.»¹⁵

36. Var nockur madr haleitr i höll virduligs herra Theodosij keisara, Arsenius at nafni, hann tok fra skirnarfot bada konungana sonu keisarans Honorium ok Archadium. Þesse sami

¹ hugleiddi *Cd.*

² innte *Cd.*

³ ordmælgí *Cd.*

animarum. Stabant autem circa eos sancti angeli lætantes in hilari²⁰ vultu, considerantes, delectabantur enim de eloquiis Domini. Cum autem aliud quodcunque inter se loquerentur, statim sancti angeli recedebant longius, indignantes contra eos; veniebant autem porci sordidissimi et morbo pleni, et volutabant se inter eos; dæmones enim in specie porcorum delectabantur per superflua et vaniloquia²⁵ eorum. Beatus autem senior hæc videns abiit in cellulam suam, et per totam noctem cum grandi fletu et ululatu gemendo deflebat miseria nostras. Exhortabatur ergo sanctos patres per monasteria et commonebat fratres dicens: «Cavete, fratres, a multiloquio. et ab otiosis sermonibus linguam prohibete, per quam malus inte-³⁰ ritus animæ generatur, et non intelligimus, quoniam per hæc et Deo et sanctis angelis odibiles sumus. Dicit enim scriptura: Per multiloquium non effugies peccatum. Hæc enim infirmam et vacuam efficiunt mentem atque animam nostram.»

36. Fuit quidam vir in palatio sublimis sub Theodosio impe-³⁵ ratore, nomine Arsenius, cuius filios, id est Arcadium et Honorium, augustus de baptismo suscepit. Hic itaque Arsenius desiderio divini amoris accensus, relinquens omnem sæculi gloriam tempo-

Arsenius girntiz af guds astarhita at hafna allri heimsins dyrd her veralligri ok for i morkina Cithie at byggia þar mille heilagra fedra, til þess at hann hefði leyniligt líf ok naduligt fyrir ollu heimsins harki, skilðr ok við allar lystiligar girndir likamans, en
 5 samtengdr með allri hugarins athyggju varum herra Jesu Kristo, sva sem ritad er: Samteng(d)iz sal min þer, ok hin hægri hond þin tok við mér. Þat sögdu með sannindum inir ellri fedr af inum helga Arsenio, at því miklu dyrmætara klædabunad er hann hafði her en adrir verallðar menn, því ollu afleitligri ok herfiligri
 10 var hans klædnadr nu i morkinni Cithie af því sem allra annarra munka, þeira er þar bygdu.

37. Daniel aboti merkiligr madr flutti fyrir bræðrum af hinum helga Arsenio, at hann hefði einn tíma sva sem af odrum sagt hiaverandi bræðrum þesse eptirfarandi dæmi; en ver vitum
 15 þó með sannleik, at sialfr fadir Arsenius sa þessa lute, er her eru sagdir. Veit ek, sagði Arsenius, at hann sat heima i herbergi sinu einn af hinum ellrum munkum merkrinnar, at rödd kom yfir hann, su er sva sagdi: «Gack ut, ok mun ek syna þer athafni
 1 þann Cd.

20 ralem, perrexit ad eremum Scythiæ, ut inter sanctos patres secretam et quietam ab omni strepitu huius mundi ageret vitam, ut separatus ab illecebris et delectationibus corporalibus cum tota mentis intentione adhæreret Domino salvatori, sicut scriptum est: Adhæsit anima post te, me suscepit dextera tua. Dicebant ergo de
 25 eo sancti seniores, quia sicut cum in sæculi conversatione esset, nimis pretiosis vestimentis præ omnibus utebatur, ita postmodum in eremo Scythiæ degens, studebat ut ab omnibus monachis viliora et despectiora vestimenta haberet.

37. Dicebat etiam abbas Daniel, quoniam sanctus Arsenius
 30 referebat fratribus dicens, quasi de alio audisset, sed quantum datur intelligi, ipse talem vidit visionem. Sedebat, inquit, quidam de senioribus monachis in cellula sua, et subito venit ad eum vox dicens: «Egredere foras, et ostendam tibi opera hominum.» Et surrexit, inquit, et egressus est foras. Duxit autem eum et ostendit
 35 ei Æthiopem nigrum cum securi cædentem ligna et facientem grandem sarcinam. Et tentabat sublevare sarcinam illam, et præ magnitudine non poterat portare eam; sed redibat et cædebat iterum alia ligna, et addebat super sarcinam illam. Iterum autem

mannanna.» Munkr einn reis upp ok geck ut. Hinn tilkomni leiddi hann i einn stad ok syndi honum þar nokkurn dökkvan blamann, þann er hio upp tre med bolðxe til byrdar mikillar. Sidan freistadi blamadrinn at letta upp byrdinni ok matti med öngu moti fyrir mikilleika sakir. Hann höggr þa önnur tre ok 5 bindr þegar a byrdina. Þvi næst syndi hann honum annan mann, þann er bar upp vatn or gryfju nokkurri, en hann hellti því sva nær nidr i tvíbyttu nöckura, at id nedra leggri iafnskiott apr i sama stad. Inn tilkomni mælti þa enn: «Fylg mer, ok mun ek syna þer annat efni.» Hann gat þa at lita musterisgerd eina, 10 ok sa þar tvo menn a hestum, þa er reiddu millum sin eina langa troðu, ok villdu þessir rida inn iafnframm um port musterissins, en þeir mattu þat eigi fyrir trenu, er þeir höfdu a herdunum; villdi ok hvargi litillæta sik fyrir odrum, sva at fara mætti, stritadiz hvarr vid annan, ok villdu badir iafnframm inn komaz. 15 En þat matti öngum kosti leikaz, er hvargi villdi lægia sik odrum ne litillæta. Heilagr fadir Arsenius skyrde sva þessar synir: Þeir menn er tre fluttu, hafa heilagt reglulif munkligs sidar, en því at þeir rettlæta sialfa sik ok tigna med upphafning hiartans ok dramban,

ostendit ei alium hominem stantem super lacum et haurientem 20 aquam de lacu, et mittentem eam in collectaculum, et de alia parte per foramina defluebat aqua desubter in eodem loco. Iterum dixit ei: «Veni, sequere me, et ostendam tibi aliud.» Et vidit quasi quoddam ædificium templi, et duos sedentes in equis, portantes super scapulas suas uterque lignum unum, id est perticam longam, 25 volentes pariter ingredi portam templi illius, et non permittebat eos lignum, quod ex adverso portabant, ingredi per portam illam; non enim humiliabat se alter alteri, sed contendebat uterque, pariter ingredi volentes; et non prævalebant, nec enim humiliabat se unus eorum, ut alteri locum daret. Exponit ergo ei has visiones, 30 dicens: Hi qui lignum portant, hi sunt qui habent iugum sanctum monachorum, sed iustificantes se ipsos in cordibus suis cum exaltatione superbiæ, non humiliantur invicem, noluerunt enim ambulare in humilitate viam salvatoris Domini nostri Jesu Christi, qui dixit: Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem 35 animabus vestris. Ideoque propter superbiam cordis sui remanserunt foris de regno regis cælorum Christi exclusi. Qui autem cædebat ligna et super sarcinam adhuc addebat, homo est, qui one-

en litillætaz eigi ne lægiaz sin a meðal, hafna þeir ok fyrirsma at ganga litillætis götu hialpara vars ok herra Jesus Kriz, er sva sagdi: «Nemi þer at mer, þviat ek em miuklyndr ok litillatr i hiarta, ok munud þer finna hvilld öndum ydrum.» Verda þeir af
 5 þvi utluktir af ríki himnakonungs, at þeir draga dramb ok dul a sialfs sins hiarta. En hinn er trein dro ok iok ofan a byrdina, hefir merking þess mannz, er hleðr margskonar misgerningum ok leggr þo iafnan adrar syndir a ofan a framdar afgerdir, þar er honum hæfði hitt helldr, at gera idran fyrr unninna afbrigða. En hann
 10 gerir þvi verr, at hann vanrækir eigi at eins at bæta þat, er brotid er, helldr eykr hann nyium löstum a forn misfelli. En hinn madrinn er vatnit ios or kelldunni, hefir þess mannz merking, er göðir nöckur god verk, (en god verk), þau er hann vinnr, (eydaz) ok fyrirfaraz, þvi at misgerningarnir megu meira, þeir er hann vinnr, ok
 15 eru fleiri saman. Byriar þvi mannum sva at gera, sem postolinn kennir, at leggja allan hug a sialfs sins heilsu at gera med otta ok gudhrædzlu.

38. Aboti Daniel sagdi þat fra hinum helga Arsenio, at sa var hattr hans, þott hann væfi vandlaupa or palmlaui, at hann

20 ratus est multis peccatis, et super sarcinam peccatorum suorum addit semper alia peccata; quem oportebat magis, ut poenitentiam ageret de prioribus peccatis. Sed negligens vitia emendare peccatorum priorum, magis et alia addit supra priora peccata. Ille autem qui aquam de lacu hauriebat, homo est, qui aliqua bona
 25 operatur, sed quia mala etiam amplius per peccata operatur, ideo pereunt et delentur etiam bona opera quæ facit. Oportet ergo hominem, sicut dicit apostolus, cum timore et tremore salutem suam operari.

38. Dicebat autem abbas Daniel de abbate Arsenio, quia cum
 30 operaretur sportas ex palmarum foliis, mittebat aquam in pelvim, ut infunderentur palmæ; et cum foeteret brumosa aqua odore, non permittebat, ut aliam aquam mutarent, sed super illam foetidam aliam addebat aquam, ut semper foeteret. Interrogabant autem fratres eum dicentes: «Cur non permittis, pater, ut aqua mutetur,
 35 sed pessimo foetore tota cellula tua repletur.» Respondens autem beatus senior ait: «Quoniam propter thymiamata et muscata et alia diversa, quibus in seculari conversatione sine intermissione fruebar, oportet nunc me, dum in hoc corpore sum, sustinere istius-

hellti vatni i munnlaug at vökva palmvidinn; en er vatnit tok at fulna ok fyrnaz, þa tok hann æ annat æ annat, at iafnan deyndi, en villdi alldri lata umskipta ne uthella vatnino. Brædr spurdu hann þessa a þenna hatt: «Hvi lætr þu eigi, inn helgi fadir, skipta vatninu, ok hefir i herbergi þinu þetta oþefian?» Inn sæli Arsenius svarar þa: «Fyrir þat sama muscat ok thimiamat, er ek hafda i herbergium minum um allt hof utan aflaz, þa skal ek nu þola æ, medan ek lifi i heiminum, þesskonar oþefian ins heita helvitis, at: önd min fyrirdæmiz eigi med hins audga mannz, þess er flutt er at fagrliga kræstiz her i heimi ok rikmannliga.» 10

39. Nöckurr brædra sagdi sva til ins helga Arseni: «Ek girnumz hvatliga, inn helgi fadir, at hugsa afgudligri ritning þat er ek hefi numit, en ek kenni eigi vidrkomning i hiartanu at hvaru, þviat ek skil eigi krappt guðligrar ritningar, ok verdr þvi hugr hardla hryggr af.» Sæll Arsenius svarar honum sva: «Per byriar, 15 son, at hugsa vars herra mál at hvaru án aflati, þviat ek hefi heyrt, hvat sagdi inn helgi aboti Pemen ok margir adrir helgir fedr, at hlíodamenn, þeir er vanir eru at hvæsa at höggormum eða gala til gorunar galldz, þa skilia þeir eeki mart annat en ordin, þau er þeir segia framm. En höggormarnir verða af því þegar afíma, 20 er þeir skilia iafnskiott, er þeir heyra, dygd ok krappt ordanna.

i en Cd.

modi foetorem pro suavissimo illo odore, ut indie iudicii de illo gehennæ inenarrabili foetore liberet me Dominus, et non cum illo divite, qui epulabatur in isto mundo deliciose et splendide, con- 25 demnetur anima mea.

39. Quidam de fratribus dixit beato Arsenio: «Ecce, beatissime pater, meditari festino de scripturis sanctis, quæ didici, et non sentio compunctionem in corde meo, quoniam non intelligo virtutem divinæ scripturæ, unde et valde contristatur anima mea.» 30 Respondens autem beatus Arsenius ait: «Oportet te, fili, incessanter meditari eloquia Domini; audiivi enim, quia dixit beatus abbas Pæmen, et alii multi sanctorum patrum, quoniam incantatores illi, qui serpentes solent incantare, non intelligunt ipsi verba illa, quæ loquuntur, sed serpentes audientes intelligunt virtutem verborum 35 illorum, et conquiescunt et subduntur eis. Sic etiam et nos faciamus; quamvis enim non valeamus intelligere divinarum scripturarum virtutem, tamen dæmones audientes divini verbi virtute

Skolum ver ok sva gera; þott ver megin eigi skilia megn gudligna ritninga, þa ræðaz þo ok hverfa osynligir fiandr, þviat þeir skilia gæzku guds ordz ok megu eigi standaz snilldarmal ins helga anda, er talat hefir fyrir prophetana eða adra guds þræla.

- 5 40. Nöckurr veralldar madr atti þria sonu, þesse hafnadi heiminum ok redz i klaustr, en let sveinana eptir i borg þeiri, er hann hafdi vid hafdz. Ok er hann hafdi .iij. ær verit i munklifinu, toku hugrenningar hans optliga at leida fyrir hugskotz augu honum sveinana. Her af verdr hann hryggr hardla, hafdi hann ok eigi
 10 sagt abota sinum, at hann ætti sveinana. Aboti ser bratt, at brodirinn er hryggr af einhveriu ok frettir eptir, hvat olli ogleði hans. Hann sagdi honum þa, at hann atti .iij. sonu i borginni, ok hann villdi þa alla hafa til munklifis með ser. Aboti bad þa, at hann gerdi þat, sem honum likadi. Brodirinn ferr nu til borg-
 15 arinnar ok verdr viss, at andadir eru tveir sveinarnir, en einn at eins lifir eptir, tok hann þann þegar i fang ser ok for til munklifis með. Brodirinn leitadi þa at abota ok fann hann eigi heima. Hann fretti þa brædr at, hvar aboti være. En þeir sogdu honum, at hann hefði farit til bakstrsofns. Brodirinn tok þegar sveininn
 20 ok for þangat með hann til fundar vid abota. Aboti heilsadi þeim, þegar er hann sa þa. Fadirinn fadmar sveininn, er hann hafði þangat haft, klappar ok kyssir. Aboti sagdi þa til hans: «Elskar

terrentur, et effugati discedunt a nobis non sustinentes eloquia spiritus sancti, quæ per servos suos prophetas et apostolos lo-
 25 cutus est.

40. Quidam secularis vitæ habens tres filios, renuntiavit sæculo et venit ad monasterium relinquens filios suos in civitate. Et cum fecisset tres annos in monasterio, cœperunt ei cogitationes sæ filios ad memoriam frequenter adducere, et contristabatur pro
 30 eis valde, neque enim dixerat abbati filios se habere. Videns autem eum abbas tristem, dicit ei: «Quid habes, quod tristis es?» Et narravit ei, quia tres filios haberet in civitate, et quia vellet eos ad monasterium eius adducere. Præcepit autem abbas, ut adduceret eos. Qui cum perrexisset ad civitatem, invenit duos ex eis
 35 iam esse defunctos, unum vero solummodo remansisse. Quem assumens venit ad monasterium, et requirens abbatem, non eum invenit illic. Interrogavit autem fratres, ubi esset abbas. Et illi dixerunt: «Usque ad pistrinum perrexit.» Ille vero tollens filium

þu sveininn?» Hann sagði, at þat var at visu. Abotinn sagði þa enn: «Anntu honom allmikit?» Fadirinn kvat sva vera. En er aboti heyrði þetta, mællti hann: «Nu ef þu ant honum sva mikit, tak ok kasta honum i ofninn framm, nu er hann logar sem mest ok akafaz.» Fadir sveinsins dvelr ecki, kastadi þegar sveininum i ofninn loganda. En iafnskiott vard ofninn allr med elldinum sva kalldr sem dögg, feck hann því af þessu tilfelli likan veg sem hinn haleiti höfudfadir Abraham fordum.

41. Einnhverr brodir fretti at abota Sisonium, hversu hann skyldi medferdaz i kofa sinum. Heilagr fadir svarar sva: «Et braud þitt vid vatn ok sallt, ok hefir þu ongva naudsyn at reika vidara ne rekaz.»

42. Þa er aboti Pemen var eptir frettr, hve munk byriade at fasta, svarar hann sva: «Þat villda ek, at munkr æti sva litid hversdagliga, at hann seddiz alldri, en tvidægrur eða þridægrur at fasta i samt hniga til hozanar eða hegoma dyrdar. En þessa alla te hafa heilagir fedr provat, ok fannz þeim þat, at gott være hversdagliga at fasta ok eta sva litid, at hvern dag hungri ok þyrsti. Þenna konungliga veg syndu þeir oss sem slettan ok auðveldan.

suum, quem adduxerat, abiit in pistrinum. Et videns eum abbas venientem, salutavit, et tenens infantem, quem adduxerat, amplexatus est eum et osculabatur. Et dixit patri eius: «Amas eum?» Et ille dixit: «Etiam.» Rursum dixit ei: «Omnino diligis eum?» Et respondit: «Etiam.» Hæc audiens abbas, dixit ei: «Tolle ergo, si amas eum, et mitte in furnum, sic modo dum ardet furnus.» Et tenens pater filium suum, iactavit eum in furnum ardentem. Statim autem factus est furnus velut ros; ex qua re acquisivit gloriam in tempore illo, quemadmodum Abraham patriarcha.

41. Quidam frater requisivit abbatem Sisoium, quemadmodum in cella propria degere deberet. Cui ille respondens dixit: «Comede panem tuum cum sale et aqua, et non erit tibi necessitas aliquid coquendi aut longius evagandi.

42. Requisitus abbas Pømen, quemadmodum oporteat ieiunare, respondit: «Ego volo monachum ita quotidie parum comedere, ut non satietur, nam biduana et triduana ieiunia vanæ gloriæ vacant. Hæc enim omnia examinaverunt sancti patres, et invenerunt, quia bonum est quotidie ieiunare et parum comedere, ut sitiant quotidie et esuriant. Hanc enim viam regiam levem nobis esse demonstraverunt.

43. Nockurn tima er aboti Silvanus ok Zacharias sveinn hans hafði farit til munklifis einshvers, gerdu (munkar) þeim litinn þann snæding, adr þeir ferduduz. Ok er þeir voru farnir fra klaustrinu nockut sva, fann sveinn Zacharias vatn a veginum ok 5 villdi drecka. Heilagr aboti Silvanus sagði þa til hans: «Zacharia, fasta er i dag» [Zacharias sagði: «Atum ver eigi i dag?»]. Inn gamli madr mællti þa: «Þat var astar snædingr, son minn, en nu skulum vid hallda heima föstu ockra.»

44. Nöckurr fadir af þeim stad, er Panephus het, for at 10 hitta inn helga abota Joseph ok fretta at, hversu þeir skylldu hatta, þa er brædr kæmi til þeira, hvart þeim væri þann tima lofat at hafa gleði (eda) traust med þeim, er tilkomnir væri. En heilagr aboti Joseph taladi til lærisveins sins, adr hiur fedrnir fretti hann at: «Eigi skalltu furda, son, þat, er ek mun gera i dag.» 15 Sidan setti hann tvo setuknacka þeim, er tilkomnir voru, til sinnar handar serhvarn, ok sagði til hinna nykomnu: «Setiz nidr.» Sidan gengr hann inn i kofa sinn ok tok ser slitit klædi, geck ut apr ok settiz sva milli þeira. Hann geck þa enn inn ok klæddiz 1 [rottet; atum er Zacharias s. Cd.]

20 43. Abbas Silvanus dum cum discipulo suo Zacharia ad quodam monasterium pervenisset, antequam egredierentur, fecerunt eos monachi parum comedere. Postquam ergo egressi sunt, invenit discipulus eius aquam, et volebat bibere. Cui abbas Silvanus: Zacharia, hodie ieiunium est.» At ille dixit: «Numquid hodie non 25 comedimus, pater?» Et dixit ei senex: «Illa esca caritatis erat, fili, nos autem nostrum ieiunium teneamus.»

44. Quidam de fratribus in Panepho ad abbatem Joseph perrexerunt, ut eum requirerent de susceptione fratrum. si liceret cum his illo tempore vel fiduciam habere vel lætitiā. At ille 30 antequam requirerent eum, dicit discipulo suo: «Quod facturus sum hodie, fili, ne mireris.» Et posuit duo sedilia illis, qui venerant, et dicit eis: «Sedete.» Et posuit unum a dextris suis et alterum a sinistris. Et ingressus cellulam suam misit sibi vestimenta corrupta, et egressus transiit in medio eorum. Et iterum 35 ingressus misit alia meliora, quibus solebat die festo uti, et egressus est postea ad eos. Iterum autem ingressus quotidiano vestimento suo vestitus venit et sedit inter eos. Illi autem mirati sunt et obstupuerunt propter hoc factum. Dicit eis senex: «Vidistis

nöckuru villdara klædi, því er hann var vanr at hafa, þa er heilagt var. Geck því næst ut til þeira. Hit þridia sinn geck hann inn i kofann ok klæddiz hversdags bunadi sinum, kom sidan ok settiz nidr mille þeira. Þetta hans tiltæki furdudu fedrnir miok ok undruduz. Heilagr aboti Joseph sagdi þa til þeira: «Hugleiddu þer hvat ek gerda?» Þeir letuz vist hugleitt hafa. Hann sagdi: «Hvat syndiz ydr sem ek görði?» Þeir segia þa: «Fyrst syndiz oss, sem þu klæddiz miok slitnum buningi, en id sidazta sinn odrum villdara.» Hann talar þa til þeira: «Sva sem ek em hinn sami i hvarumtveggja buninginum ubreytiligr, obættir med ollu af hinum betra bunadinum ok eigi afvirðr af hinum hneppra, sva skulum ver gera um vidtöku brædra varra, at hafa örugliga gleði hvern tima, er þeir eru hia oss, en nærgi er ver erum einir samt, þa krefr vor skyllða, at vor verk se med beiskleik ok bindendi.» En iafnskiott er inir tilkomnu höfdu heyrt af honum utan ef þa lute, er þeir höfdu innan briostz, gulldu þeir gudi þackir ok hurfu heim gladir.

45. Einn heilagr fadir sagdi sva, at madr ma finnaz, sa er mikit etr ok helldr þo hungur med ser, at hann sediz eigi; en (einn)-hverr annarr, er litid etr, ok verdr saddr af. Nu sa er hungur helldr med ser ok neytir mikils, þa hefir sa meira verdkaup en hinn, er litils neytir ok er þo saddr.

quid feci?» Cum autem illi annuissent, dicit eis: Et quid feci?» Et dicunt ei: «Primum vestimento corrupto usus es, et postea alio meliori.» Et dicit eis: Numquid mutatus sum ex illo inhonesto aut ex illo meliore?» Dicunt ei: «Non.» Quibus senex ait: «Si ergo idem ego sum in utrisque, et non sum mutatus, et sicut illud primum non me nocuit, ita nec secundum mutavit: sic ergo debemus facere in occursione fratrum, ut quando praesentes sint, cum fiducia et laetitia suscipiamus eos, quando autem soli sumus, opus est, ut luctus et abstinencia permaneant in nobis.» Illi vero audientes quæ in cordibus suis habebant, antequam requirerent eum, glorificaverunt Deum, et læti discesserunt.

45. Dicebat unus ex patribus: Quia invenitur homo multum comedens, et adhuc esuriens se continet, ne satietur; alter autem parum comedit, et satiatur. Qui ergo multum comedit, et adhuc esuriens se continet, maiorem mercedem habet, quam ille qui parum comedit et satiatur.

46. Nockurr alldradr fadir sagdi sva: «Et alldri þat er þik gírnir til, et¹ hitt helldr, er þer er lofat ok sent af gudi, ok ger honum þackir utan aflat.»

47. Sva fluttu brædr, at einn alldradr madr girntiz nockut sinn at eta cucumeres, en er hann tok grasit, hellt hann fyrst upp at augum ser, en at hann sigradiz eigi af agirndar glæpinum, pinadi hann helldr sialfan sik fyrir eina samt hefd fystarinnar.

48. Einn af hinum ellrum monnum merkriunnar vard krankr miok, sva at hann matti marga daga öngan mat kenna. Lærisveinn hans skylladi hann til ok spurde, ef hann le(y)fdi, at hann gerdi honum kalldel nockut litid. En er heilagr fadir lofadi þat, tok sveinninn eitt litit ker hunangs ok hugdiz milska því vid kazuna karllz. En her bar sva til, at hann atti annat ker med lükyns oleo, þat er til engis var hæft nema brenna i lampa þeira fyrir sakir öfeðianar. Nu blecktiz hann brodirinn ok villtiz um kerin, tok þat id öfeðianarfulla oleum ok bar i matinn heilags fodur ok hugdiz hunang tekit hafa. Heilagr fadir at þegiandi tvo tima ok taladi ecki um. En id þridia sinn er hann bar þetta at honum, þa mællti inn gamli fadir: «Eigi ma ek nu eta, son,» sagdi hann.

20 1 er Cd.

46. Dixit quidam senex: «Ne quod desideraveris aliquando manduces, comedens autem quod tibi a domino transmissum fuerit, gratias age sine intermissione.»

47. De quodam sene referebant fratres, quia desiderasset cucumerem; quem cum attulisset, suspendit ante oculos suos; et ne vinceretur a cupiditate, non tetegit eum, sed magis agebat poenitentiam, puniens se ipsum ab hoc, quia ipsum desiderasset.

48. Quidam ex senioribus factus est infirmus, et per multos dies non poterat escam ullam percipere. Compulit autem eum discipulus dicens: «Si iubes, pater, facio tibi parum placentæ.» Et ut annuit ei, fecit. Erat autem ei vasculum parvum habens mel, et aliud vas simile habens oleum de lini semine expressum, et erat foetidum, et in re nulla alia proficiebat nisi forte in lucerna. Et deceptus frater misit in escam senis de illo, sperans quia mel misisset. Cum autem gustasset senex, nihil locutus est, sed tacens comedit. Tertia vero vice cum ei daret, dixit ei: «Non possum comedere, fili.» Ille vero tamquam volens adhortari eum, dixit: «Ecce abba, bona sunt, et ego comedo ex ipsis.» Et postquam

Sveinninn villdi enn eggja hann til atzins ok mællti: «Se herra aboti, þetta er hardla gott, ok et ek her af sialfr.» Kennir nu sidan ok verdr viss, hversu miok honum hafdi mistekiz til; fell þegar allr til iardar fyrir fætr heilögum fedr ok sagdi: «Vei mer, heilagr fadir, hversu hörmuliga ek hefi tortimt þer, en þessa synd ; eflidir þu med mer, þar er þu þagdir ok taladir ecki um.» Hinn alldradi fadir sagdi þa: «Hrygz eigi her af; son, þviat ef gud villdi, at ek hefda gott eitt, þa hefdir þu at sönnu helldr hunangi dreypt i fæduna en þvi, er nu vard fyrir »

49. Heilagr aboti Pemen sagdi sva: «Eigi hefdi musteri ¹⁰ drottins i elldi brunnit, nema Nabuzardan steikarahöfdingi hefdi komit til Jorsalaborgar.» Þat ma sva skilia, at eigi mundi mannzins samvizka yfirkomaz af ureins anda akefd, nema girnd settiz adr a öndina.

50. Su var venia ins virduliga abota Macharij, at hvern tima ¹⁵ er hann snæddi med brædrum fyrir astar sakir, þa hafdi hann þat hiartfest med ser, at iafnmorg vinker sem hann drycki med þeim, þa skyldi hann missa iafnmarga daga vatzdryckiarins ei sidr en annars dryckiar heima at sealfs sins. Nu gerdi hann þetta, at hann tok med fagnadi vid hveriu vinkeri, er brædr budu honum, ²⁰ at hann mæddi sik þvi meirr i þorsta eptir dryckinn. Þessa vard varr lærisveinn heilags fodur ok gerdi þegar inum ellrum brædrum

gustavit et sensit rem, quam fecerat, cecidit in faciem, dicens: «Væ mihi, abba, quoniam occidi te! istud peccatum posuisti super me, quia locutus non es.» Dicit ei senex: «Non contristeris, fili, ²⁵ propter hoc; si enim voluisset Deus, ut bonum comederem, tu mel misisses, et non hoc quod misisti.»

49. Dixit abbas Pömen: «Nisi Nabuzardan princeps cocorum venisset in Jerusalem, templum Domini non arsisset igne.» Hoc autem est, quia nisi desiderium gastrimargiæ in animam venerit, ³⁰ sensus hominis non succenderetur impugnatione diaboli.

50. Abbas Macarias, quotiescumque cum fratribus facta caritate reficiebat, hoc in proprio corde statuerat, ut quantos vini calices oblatos hausisset, tantis diebus nec et ipsam aquam gustaret omnino. Cum ergo ei fratres vinum porrigerent, cum gaudio sume- ³⁵ bat, ut postea se siti maceraret. Quod cum discipulus eius didicisset, patefacto senis consilio, ne ei vinum porrigerent, coniurabat, tormenta illi potius esse quam pocula manifestans.

i kunnleika, hver kvöl her kveiktiz honum af. Ok er þeir þottuz þetta sannspurt hafa, letu þeir iafnan fodur Macharium þadan fra missa vinsins.

51. Einhveria hatid, þa er convent brædra kom saman i heilagri kirkiu, ok margir munkar mautuduz, taladi brodir nöckurr til þess, er þionadi: «Ek et ecki sodit, bid bera til min litit af sallti.» Ok er þionustumadrinn hafdi þetta heyrt, taladi hann med hareysti ok kalladi sva, at allir heyrdur, þeir er hia voru: «Þesse brodirinn etr ecki sodit, ber at honum litit af sallte.» Sæll fadir 10 Theodorus sagdi þa til hans: «Betr byriadi þer, brodir, at sioda kiöt heima i kofa þinum en lata her heyrar þenna malshatt at ollum brædrum hiaverondum.»

52. Einn utlendr brodir kom til abota Silvanum i fiallit Synay. Þesse sa, at brædr unnu, ok taladi til þeira: «Hvat 15 vinni þer fædu, þa er fyrir fêrst? Maria valdi hinn bezta lut ser til handa.» Guds madr Silvanus sagdi þa lærisveini sinum Zacharie: «Fa honum brodurnum bok, ok lat hann fara i einn audan kofa ok studera þar.» Nær none dags skimadi hinn nykomni brodir a veginn, ef heilagr fadir mundi kalla hann til matar med munkum. 20 At lidinni nontid ferr hann a fund heilags fodur ok sagdi sva: «Mautuduz brædr ecki i dag?» Heilagr fadir Silvanus sagdi þa vist mataz hafa. «Ok hvi kölludu þer ecki mik?» Aboti Sil-

51. Facta congregatione in ecclesia, cum esset festivitas, et ceteri monachi comederent, unus ministrantibus dicit: «Quia nihil 25 coctum comedo, sal mihi deferri præcipito.» Quo verbo minister audito, cum clamore audientibus ceteris alii imperavit, dicens: «Quoniam coctum ille frater non comedit, parum illi salis afferto.» Tunc beatus Theodorus dixit: «Oportuit te magis, frater, car- nes in cella tua comedere, quam hunc præsentibus fratribus audire 30 sermonem.»

52. Quidam peregrinus frater venit ad abbatem Silvanum in monte Sina, et vidit quod fratres operabantur, et dicit eis: «Quare operamini escam quæ perit? Maria enim bonam partem elegit.» Tunc senex dicit discipulo suo Zachariæ: «Da illi codicem, ut le- 35 gat, et mitte illum in cellulam, quæ nihil habet.» Hora autem nona circumspiciebat frater ille viam, si forte vocaret eum senex ad comedendum. Postquam vero transiit hora nona, venit ad senem, dicens ei: «Numquid hodie non comederunt fratres, abba?»

vanus sagdi þá til hans: «Þú ert andligr madr, brodir, ok þarftu ecki at hafa þess hattar fædu með oss, en ver erum hollðligir menn, ok verðum ver því at vinna oss til forlags; en þú valdir godan lut þér til handa, last i allan dag, ok því þarftu ecki þessa fædu ne hafa villt.» At þessu heyrdu beiddiz brodirinn líknar af heilögum fedr. Guds madr Silvanus sagdi þá til hans: «Vit, brodir, at Martha er hardla naudsýnlig Marie, þvíat fyrir Martham var Maria lofut af gudi.»

53. Aboti Jon skammi sagdi sva til brodur sins, er þeira var ellri ok ædri: «Villdi ek íafnan vera orugg sem englar, er þeir lofa gud an aflati utan otta, en vinna ecki þat er erfitt er.» Kastadi því næst af sér yfirklaðinu ok geck ut einn samt i eydimorkina. En er hann hafði þar dvaliz nær viku, hvarf hann heim aptr til brodur sins. Ok er hann knudi hurdina opt, adr hinn lyki upp, spurdi hann þessa kostar: («Hverr ertu?» Hann sagdi: «Ek em Johannes.» Brodirinn svaradi:) «Johannes varð at engli ok villdi ecki lengr hía monnum vera.» Johannes knudi hurdina sem adr ok sagdi til sín id sama. Hinn lauk eigi lengi upp ok let hann pinaz uti. En um sidir er hann lauk upp, sagði hann sva til hans: «Ef þú ert madr, þá hefir þú þörf at vinna þér til atvinnu, en ef þú ert engill, hvat hefir þú þá at kriupa inn i kofa þenna?» Johannes gaf sik þá undir skript ok idran

Cumque senex fateretur, ait ille: «Quare me non vocasti?» Tunc dixit ei abbas Silvanus: «Tu homo spiritualis es, et non habes necesse hanc escam; nos autem tamquam carnales opus habemus comedere, ideo operamur; tu autem bonam partem elegisti, legis enim omni die, et non vis carnalem escam accipere.» Quod cum audisset, cœpit pœnitere ac dicere: «Indulge mihi, abba.» Tunc respondit illi Silvanus: «Ergo necessaria est Martha Mariæ, propter Martham enim et Maria laudatur.»

53. Dicebant de abbate Joanne brevis staturæ, quia dixerit aliquando fratri suo maiori: «Volebam esse securus sicut angeli sunt securi, nihil operantes, sed sine intermissione deum laudantes.» Et proiecto pallio suo egressus est in eremum. Factaque illic septimana reversus est ad fratrem suum. Et dum pulsaret ostium, respondit ei, antequam aperiret, dicens: «Quis es tu?» Et ille dixit: «Ego sum Johannes.» Et respondens frater dixit ei: «Johannes angelus factus est et ultra inter homines non est.» Ille

ok mællte: «Fyrirgef mer, brodir, þvrat ek syndgudumz.» Hinn gamli fadir mællti þa: «Bid ek ydr, brædr, at sva sem ver snidum af oss vond verk, þröngum ok eigi sidr hædiligum hugrenningum.»

54. Einn brodir var bardr af gudlastanar anda ok skammadiz
 5 til at segia, en hvar er hann heyrdi, at voru mikilligir fedr, for hann til fundar vid þa at gera þeim i kunnleika ræd sitt. En þegar er hann kom or forinni, þa þordi hann eigi. Nu barst sva at optliga, at hann sotti heim inn helga abota Pemen. En hinn godi guds madr sa, at hann hafdi hugrenningar med ser, ok mællte
 10 til hans: «Þu kemr iafnan higat, brodir, ok hefir hugrenningar, ferr þu ok hryggr i brott, ok hefir þær sömu med þer i ferd. Seg mer, son, hvat hefir þu um at vera?» Brodirinn svaradi: «Medr gudlaustun stridir ohreinn andi a mik, ok hefi ek skammaz upp at bera her til.» Þegar er hann hafdi upp sagt sökina, þa
 15 lettiz undan ok linadiz abarningin. Inn helgi Pemen sagdi: «Hræz eigi, son, seg mer helldr, med hverium hætti þesse hugrenning kom til þin i fyrstu.» Broderinn lez eigi vita sökina til ne sitt samþycki. Guds madr Pemen mællti þa: «Gudlastan þin, Sathan, se yfir sealfum þer til eilifrar fyrirdæmingar, þvrat sal brodurins er
 20 saklaus fyrir þessa skyld. Hver sem ein su sök, er sala mannzins samþyckiz eigi vid med villd, þa mun eigi lengi vid halldaz.» Her eptir kvaddi brodir inn helga Pemen ok hvarf heill heim aþtr.

autem pulsabat dicens: «Ego sum.» Et non aperuit ei, sed dimisit eum affligi. Postea vero aperiens dixit ei: «Si homo es, opus
 25 habes iterum operari, ut vivas; si autem angelus es, quid quæris intrare in cellam?» Et ille pœnitentiam agens dixit: «Ignosce mihi, frater, quia peccavi.»

54. Quidam frater impugnabatur a spiritu blasphemie, et erubescerebat dicere; et quoscumque audisset magnos senes, pergebat
 30 ad eos, ut illis declararet, sed mox cum pervenisset, iterum verecundabatur illis dicere. Cum ergo frequenter ad abbatem Pœmenem veniret, vidit eum senex habentem cogitationes, et dicit ei: «Ecce, frequenter venis ad me habens cogitationes, et sic iterum remeas tristis tecum illas reportans; dic ergo mihi, fili, quid habes.»
 35 At ille dixit: «In blasphemia impugnatur me diabolus, et erubescerebam dicere.» Et mox ut aperuit causam, levior impugnatio eius apparuit. Et dicit ei senex: «Non contristeris, fili. Quando hæc cogitatio ad te venit, dic: Ego causam non habeo, blasphemia

55. Moyses aboti sagdi sva: «Fyrir þessa .iiij. lute geriz pining med manninum, afgnott fædu ok dryckiar, ok svefns sadleika, sidan fyrir idnarleysi ok leik, ok skrautgirnd klæðabunings.»

56. Pemen aboti sagdi sva: «Sem vopnberari keisarans stendr iafnan fyrir honum lidugr til hans þionustu, sva skyldi önd mannzins iduliga vera örugg mot ohreinsan fiandans.»

57. Nockurr gamall madr sagdi sva: «Sem sterk gros eda megn smyrsl reka brott eitrvikende or sinum hreysum, slíkt sva rekr brott bæn med föstu or brioste mer oreinligar hugrenningar.

58. Þann tima er aboti Macharius bygdi einn ser i hinni ytri eydemorkinni, þeiri er full var af brædra bygd innarrmeirr, sa hann sidla a veg þann, er vendir til merkrinnar, ok leit fianda einn fara at ser i mannz mynd, klæddan bladakyrtli einum, ok hengu smaker med serhverium opunum. Guds madr Macharius mælti þa til hans: «Þu hinn mikli, hvert geriz þu at fara?»¹⁵ Fiandinn svarar, kvez fara at okyrra brædr þa, er innarrmeirr bygdu morkina. Inn gamli fadir sagdi þa til hans: «Hvi flytr þu kerafiölda sva mikinn med þer?» Fiandi svarar, letz þar med bers næring brædrum, «ok hefi ek því sva morg, at ef einhverium afþockaz

tua super te sit, Satanas, hanc enim causam anima mea non vult.²⁰ Quamcumque autem causam anima non voluerit, non diu permanebit.» Et ita sanus factus frater ille discessit.

55. Dixit abbas Moyses: «Per has quatuor res passio gignitur: per abundantiam escæ et potus, et per satietatem somni, et per otium et iocum, et ornatis vestibus incedendo.²⁵

56. Dixit abbas Pemen: Quemadmodum imperatoris spatharius semper illi assistit armatus, ita et animam adversus dæmonem huiusmodi oportet esse semper paratam.

57. Dixit quidam senex: Sicut venenata animalia fortiores herbæ vel pigmenta expellunt, ita cogitationes sordidas oratio cum³⁰ ieiunio repellit.

58. Abbas Macarius, dum in illa solitudine, in qua solus erat, maneret, inferior autem plena esset multis fratribus, sero per viam circumspiciebat, et vidit dæmonem venientem in figura hominis, vestitum tunica linea perforata, et per singula foramina vas-³⁵ cula parva dependebant. Et dixit illi senex: «Quo vadis, maligne?» Et respondit ei: «Vado commovere fratres hos, qui sunt inferius.» Cui senex dixit: «Et propter quid tot vascula fers

eitthvert kerit, þa læt ek þegar i tæri annat, en ef eigi getz at
 því, þa er id þridia til reidu. Nu er þat omattuligt, at öll fyrir-
 virdiz ok afleitiz. At sva mælltu for fiandi farveg sinn. En
 guds madr var i sama stad ok beid þar til þess, er fiandi færi
 5 aptr hia, ok sa upp a veginn. En er fiandinn for aptr hia, mællte
 guds madr: «Kom heill!» Fiandi svarar: «Hvi heilsar þu mer
 þessa kostar?» Guds madr sagdi: «Hvi ei sva?» «Þvi ei sva,
 sagdi fiandinn, at allir gördur mer motbarligir, sva at öngvir
 fylgdu minum fortöllum.» (Guds madr sagdi:) «Hefir þu þar öngan
 15 vin med ollu?» Nidingr svarar: «Einn at eins æ ek þar vin,
 sva at mik sæmir, þvíat hvert (sinn) er hann ser mik, snyz hann higat
 ok þagat.» Guds madr fretti þa eptir, hversu sa heti. Ohreinn
 andi sagdi, at hann het Theopencius. Hvarf oreinn andi sidan
 allr i brott. En guds madr Macharius ferdadiz þegar i stad nidr
 15 i ina idri eydimorkina. Ok er brædr heyrdur heilags fodur tilkvomu,
 flyektuz þeir ut i mot honum, ok vænti hverr ser hans navistu,
 biðgguz vid af villduztum efnum, er kostur var. En guds madr
 Macharius fretti eptir þegar i fyrstu, er þeir funduz, hvar væri
 herbergi brodur Theopencij, letz hann hans fund kominn at sækia.

20 tecum?» At ille dixit: «Gustum fero fratribus, et ideo tanta
 fero, ut si unum displicueret, ostendam aliud, et si illud non pla-
 cet, porrigam aliud; et fieri non potest, nisi unum ex ipsis aliquod
 placeat eis.» Et hæc dicens discessit. Permansit autem senex
 iterum viam circumspiciens, usquequo rediret. Et cum rediret,
 25 dicit ei: «Salveris!» Dicit et ille: «Quomodo istud mihi verbum
 dicis, quia omnes mihi contrarii facti sunt, et nullus meis consiliis
 acquiescit.» Et dicit ei senex: «Ergo nullam habes amicum?» At
 ille respondit: «Unum habeo amicum, vel ipse consentit mihi, et
 quoties me viderit, huc atque illuc cito convertitur.» Cumque
 30 nomen eius ab eo requisisset, ait: «Quia Theopemptus dicitur.»
 Discedente illo, mox surrexit abbas Macarius et descendit ad infe-
 riorem eremum. Quod cum audissent fratres, egressi sunt illi ob-
 viam, et unusquisque sperans, quod apud se maneret, præparavit
 se. At ille requirens cellam Theopempti, ad eum profectus est.
 35 Cumque cum gaudio illum suscepisset, et essent utrique simul
 soli, dixit ei senex: «Quemadmodum est tecum, fili?» At ille
 respondit: «Orationibus tuis bene sum.» Et ait senex: «Non te
 impugnant cogitationes?» At ille respondit: «Interea bene sum.»

min, þa hygg nu at sem giörst.» En mærin matti hvarki auga upp hefja fyrir skammfyllu ok ofremd. Þa mællti hinn gamli fadir: «Hefir þu öngva frett fra verkum minum, verkin væri þer eptir likiandi; eða fyrir hveria skyllt dirfdiz þu at sækia um sva morg storhöf minn fund? Kennir þu þik eigi vera konu, þa er fyrir kvedin er utganga ok langferdir? Eða var hitt helldr, at þu hygz hælaz af syn Arsenij fyrir odrum konum, er þu kemr heim i Rom, at hafit verdi gagnfleygt konum higat koma a minn fund?» Mærin mællti þa: «Gera mætti gud þat, at engi sækti higat at helldr, en hins beidi ek þik, heilagr fadir, attu virdiz at gera minna minning ok bidia fyrir mér til guds.» Arsenius sagdi þa: «Bid ek gud minn, at hann mae þina minning af hiarta minu.» Ok er hon heyrdi þetta, bra henne miok vid, verdr i brott skiott, ok legz i reckiu af ollu samt krankleika ok hugar angri. En er erkibyskup Theophilus heyrdi hennar krankleika, geriz hann at vitia hennar ok frettir eptir, hvi gegnir. Hon segir ok kvez giarna vilia deyia af hrygd fyrir þat id sidarsta ord ins helga Arsenij, er hann hafdi til hennar talat. Herra byskup (huggar) hana þa a þenna hætt: «Veiz þu eigi þik vera konu, ok þat með, at fyrir

i fyrr tilf. Cd.

20

cum festinatione sustentans, ita compellabat dicens: «Si faciem meam tantum videre desideras, ecce, intuerere.» Illa vero præ verecundia oculos non audebat attollere. Dicit ei senex: «Si quid de meis actibus comperisti, hoc debueras intueri. Quomodo ergo et tantum pelagus navigare præsumpsisti? An ignoras te mulierem esse, quibus quocunque non licet exire? An ideo huc venisti, ut Romam rediens aliis te feminis glorieris vidisse Arsenium, ut fiat pervium mare ad me venientium feminarum?» At illa respondens ait: «Si vult Deus, nullam huc venire permittat. Sed ut pro me ores, et in memoria me habere digneris, exoro.» Cui Arsenius dixit: «Oro Deum meum, ut deleat tuam ex corde meo memoriam.» Quo illa verbo percepto in civitatem regrediens, ægritudine præ tribulatione correpta est. Ad quam cum visitationis causa venisset episcopus, et quid rei esset inquireret, illa sermonem senis, quem ultimum de memoria sui dixerat, enarravit, ac propterea se velle mori præ tristitia confitetur. Sed episcopus tali eam consolatur alloquio: «Numquid nescis te esse mulierem? Et quia per feminam solet inimicus hominem impugnare, ideo

kvenna fegrd er fiandinn vanr at strida upp a guds þiona; því bad hann vidrlit þitt af matz sinu hiarta. En vittu hitt vist, at hann bidr án aflatil til guds fyrir önd þinni.» Af þesse fortölu byskups vard bradliga mærin aptrbata, ok for heim.

5 63. Moyses aboti sagdi sva: Ef keisare vill einhveria borg ovina sinna undir sik leggja, þa mun hann fyrr leita at setia þeim vistir ok dryck, en sidan verda ovinir hans at gefaz i hans valld naudgir af hungri ok þorsta. Sva verda ok vanmegnar ok aflima holldzins piningar, þegar er einnhverr vill lifa vid hungr ok þorsta.
10 Eda hverr er sva sterkr sem leo, ok gengr hann at hvaru inn holuna fyrir kvidarins skyld, þar er allt hans afl verdr audvelliga yfirkomit.

64. Einn ungr madr girntiz at hafna heimi, en ymisligar hugrenningar helldu honum aptr optliga med veralligri ivasan, 15 þvíat hann var ríkr miok. Einn dag er hann geck ut, gerdu fiandr hring at honum ok impudu upp fyrir honum allzkonar oþeckiligar ivasanir veralldarinnar. En hann tekr þat bragdz, at hann kastar af ser klædum ollum med skyndingu, rennr sidan nauktr til munklifs. I annan stad vitradi gud einum gömlum fedr ok sagdi 20 sva: «Ris upp ok tak vid kappa minum.» Inn gamli fadir for

vultum tuum de corde suo delere dixit. Nam pro anima tua Dominum deprecatur.» Quibus verbis mulier recreata est.

63. Dicebat abbas Moyses: Si voluerit imperator inimicorum civitatem aliquam expugnare, prius escam eorum et aquam interdicit, et ita inimici eius fame ac penuria compulsi subiiciunt se regno eius. Et ita passionibus carnales, si in ieiunio et fame velis vivere, decrescunt, et non sunt fortes adversus animam. Quis enim tam fortis ut leo? Et tamen propter ventrem suum intrat in caveam, et omnis virtus eius humiliatur.
25

64. Quidam iuvenis volebat renuntiare mundo, et frequenter egressum revocabat eum cogitationes involventes eum variis negotiis; erat enim dives. Una ergo die egressus cum domesticis circumdederunt, et multum pulverem ante eum excitaverunt. Ille vero confestim expositiis suis et nudatus vestimenta sua circumibat nudus ad monasterium. Deinde ait ei Dominus unusquisque dicens: 30 «Surge et accipe athletam meum.» Exurgens ergo tenebat obviam illi nudo, et cognoscens causam admiratus est, et obdidit illi habitum monachicum. Quando autem veniebant aliqui fratres ad

ut i mot hinum unga manni ok furdadi miok, er hann var klædlauss, feck honum þa þegar munkabunad. En hvenærr sem brædr komu at fretta hann eptir um æfintyr, þa sagði hann sva af heimshafnan: «Spyrit þenna inn unga brodur her af, því at eigi hefi ek enn heyrt hætt hans heimshafnanar.» 5

65. Nockurr brodir hafnadi verolldinni ok gaf fatækum monnum suma sva eigu sina, en suma hellt hann eptir i sialfs sins vardveizlu, ok for til fundar vid hinn helga abota Antonium. Heilagr fadir skodar skiott efni hans ok segir sva: «Ef þu vill geraz munkr, far i bæinn nidr ok kaup þer kiôt, ok ber þat a buk þer nòktum, 10 ok kom sidan sva buinn til min.» Ok er hann hafdi þetta gert, sottu alla vega at honum til bradarinnar hundar ok fuglar, særdur ok slitu allan hans likam med tønnum ok klom, ok er hann kom framm til heilags fodur, fretti guds madr, ef hann hefði gert þat er hann baud honum. Brodirinn syndi honum bukinn a ser særdan 15 ok slitinn. Þa sagði hinn helgi Antonius: «Þannig særæz af ohreinum öndum þeir, er heiminum hafna ok vilia þo hafa iardlig audæfi hia framm.»

66. Nockurr brodir leitadi opt vid einn alldradan mann: «Villtu, fadir, sakir siukleika likamans, at ek halldi eptir hia mer 20 i heimskan Cd.

ipsum senem perquirere eum de conditionibus variis, respondebat eis; de renuntiatione autem sciscitantibus dicebat: «Hunc requirite fratrem, quia ego ad renuntiationem ipsius nondum perveni.»

65. Quidam frater renuntiavit sæculo, et cum dispersisset 25 res suas pauperibus, quædam sibi retinuit in propria ratione, et venit ad abbatem Antonium. Quod cum senex comperisset, dixit ei: «Si vis, vade in vico, et eme tibi carnes, et impone tibi corpori tuo nudo, et veni ad me.» Cum ergo hoc fecisset frater, tam canes quam aves omne corpus suum propter carnem rapiendam 30 tam dentibus quam unguibus diruperunt. Cum ergo venisset ad Antonium, requisitus est, si fecisset, quod ei præceperat. Illo autem demonstrante corpus suum laceratum, dicit ei sanctus Antonius: «Quicumque renuntiant sæculo, et volunt adhuc habere pecunias, sic a dæmonibus lacerantur.» 35

66. Quidam frater requisivit senem dicens: «Vis ut retineam mihi duos solidos propter infirmitatem corporis?» Et videns senex cogitationes eius, quod vellet retinere eos, dixit: «Retine.» Re-

tva¹ aura silfrs.» Guds madr sa² gerla hugsan brodur til at hallda hia ser penningunum, ok sagdi til hans: «Haf hia þer, ef þer likar.» Brodirinn hvarf heim aptr i kofa sinn ok striddi vid hugsanir sinar þessa kostar: «Hvart hyggr þu hinn gamla fôdur
5 heillt hafa radit mer eda eigi?» Ris upp því næst, ok for til ins alldrada fodur ok sagdi sva: «Gör fyrir guds sakir, fadir, ok seg mer sannleik her af, þvíat mer er angr mikit i hugsan minni at þeim .ij. aurum.» Guds madr sagdi þa: «Þvi bad ek þik hallda hia þer penningunum, brodir, at ek sa vilia þinn til ok hugsan at
10 hallda. En eigi er gott at hafa hia mer meira en naudsyn beidir. Von þin eru þessir .ij. aurar; nu ef þeir fyrirfaraz, hyggr þu, at gud hugleidi eigi þurft þina? Kasta hugsan þinni til guds, þvíat honum er hardla mikil rækt a oss.»

67. Munkr nöckurr var sa, er gudspiallataxta. einn atti
15 femætan, ok selldi hann, en gaf verdit fatækum monnum. Minntiz munkrinn i þessu merkiligs mals lausnara vars i eptirliking, þess er sva sagdi: «Sel þa lute er þu att, ok gef fatækum monnum.» Hafdi brodirinn ok iafnan þetta heilrædi i ordstefi.

68. Einn veralldar madr bad mikilliga hinn helga abota
20 Agathonem, at hann skyldi taka vid penningum hans til eiginligna

1 tvau Cð. 2 sea Cð.

versus ergo in cellam frater, cœpit cum cogitationibus propriis col-
luctari, dicens: «Putas bene dixit mihi senex an non?» Exsur-
gens ergo iterum venit ad senem rogans et dicens: «Propter Deum
25 dic mihi veritatem, quia conturbor a cogitationibus meis propter illos duos solidos.» Dicit illi senex: «Quia vidi cogitationem tuam volentem retinere eos, dixit tibi, ut retineres, nam non est bonum tenere plus quam necesse est corpori. Duo ergo solidi sunt spes tua; et si contigerit, ut pereant, numquid Deus non cogitat de nobis?
30 Iacta ergo cogitationem tuam super Deum, quoniam ipsi cura est de nobis.»

67. Quidam monachorum tantum evangelium possidens, ven-
didit illud, et esurientibus dedit, dignum memoriæ sermonem imi-
tans: «Ipsum, inquit, verbum venundavi, quod mihi semper dice-
35 bat: Vende quæ possides, et da pauperibus.»

68. Cum quidam vir rogaret abbatem Agathonem, ut pecu-
niam illius susciperet in propria ratione, nolebat ille dicens: «Non est necesse mihi, quia opera manuum mearum me pascunt.» Cum

þarfenda ok sinna naudsynia. Guds madr villdi þat eigi, lez öngva naudsyn til hafa, sagdi sva, «at handa verk min hallda mik hardla vel.» En er hinn sotti fast malit ok bad hann þiggja til þurftar fatækra brædra, guds madr Agathon svarar þa: «Ef ek tek vid penningum þessum, geriz mer þar af tvífold ofremd: su er önnur, 5 at ek þigg þat er ek þarfe eigi, en hin önnur, at ek hreppa hegoma-dyrd fyrir þat, er ek veiti annars.

69. Aboti Paulus sagdi sva: «Ef munkr vill einhveria mune hafa i herbergi sinu, utan þat er lif hans liggr æ, þa lockar hann þat til utgöngu optliga, ok fyrirferst hann sva af fianda freistni.» 10 Þesse guds madr hellt sik sva eina langaföstu alla utretta, at hann hafdi eigi meira til atvinnu ser en sextan ertr um dag ok eilitid vasker vid. En hann idnadi þat, at hann vaf einn duk sundr eða saman fyrir þat eina, at hann gengi þa sidr ut en adr.

70. Þat barst at einn tima, þa er aboti Macharius bygdi i 15 Egiptalande, at hann (var) utgenginn af herbergi sinu, at þiofr einn kom ath kofanum ok stal hvivetna, því er hann hitti, j þann punkt, er heilagr fadir kom heim apr. Guds madr Macharius stod þa sem okunnr madr, ok hof upp med hinum klyfiarnar i godu tomi ok veik honum a veginn. Macharius sagdi sidan fyrir 20 munni ser a þenna hatt: «Ecki höfum ver med oss i heiminum, helldr veitir varr herra eignir þeim, er hann vill, verdr ok med

autem ille persistens diceret: «Vel propter indigentes dignare susci-
pere,» respondit: «Duplex verecundia est, quia non indigens susci-
pio, et aliena præstans vanæ gloriæ subiacebo.» 25

69. Dicebat abbas Paulus: «Si aliquas res voluerit monachus in cella sua habere præter eas, sine quibus non potest vivere, fre-
quenter cogitur de cella sua egredi, et ita a dæmone decipitur.» Hæc autem ipse Paulus observans, in una quadragesima cum sex-
tario lenticulæ et parvo aquæ vasculo perduravit, et unam mattam 30 faciens, eandem texebat et retexebat, ne tantummodo foris exiret.

70. Abbas Macarius cum esset in Ægypto, et egressus fuisset de cella sua, reversus invenit quendam furantem id, quod in cella sua habebat. Stetit ergo et ipse tamquam peregrinus, et carria-
vit animal cum illo cum multa requie, et perduxit. cum diceret: 35 «Nihil in hunc mundum intulimus. Dominus dedit, Dominus ab-
stulit, sicut et ipse voluit, ita factum est. Benedictus Dominus in omnibus.»

hans villd feit fra oss tekit. Blezadr se gud eilifr i ollum lutum.»

71. Nockurr brodir kom til kofa eins virduligs munks, geck inn ok tok i brott fædu heilags fodur gersamliga. Inn gamli fadir vann því meira, er hann varð þessa viss, en villdi alldri kæra brodur, sagði með sér, at þat matti vera, at þesse brodir være honum naudsynligr. Nu kemr sva, at guds madr tekr at hafa hardangr mikinn fyrir vista þrot, sva at hann er nær kominn bana. En er þeir stodu umhverfis hann at bida hans endalyktar, þa feck hann seð þar þann brodur, er fædunni hafði fra honum stolit fyrrmeirr, ok sagði til hans: «Gack higat til mín, brodir.» Þvi næst tok heilagr fadir hond hans ok minntiz til ok mællte: «Margfalldar þackir gere ek þessum höndum, þviat ek hygg, at ek hafi fyrir þær himinrikis inngöngu.» Brodirinn kemz vid miok af þessarri aminning heilags fodur ok gerde margfallda idran sins glæps, sva at hann varð hinn vaskazti munkr sidan fyrir sakir polinnmædi heilags fodur.

72. Aboti Agathon skipadi sva sinum lifshætti, at skilriki skein æ ollu hans athæfi bædi handaverkum hans ok klædabunadi. Bar hann þann klædnad, at engi var vandadr, enda matti öngum manni synaz miok afleitr.

73. Einn alldradr madr sagði: Af þessum .iiij. lutum riss

71. Quidam frater veniens ad cellam cuiusdam magni senis, ingrediebatur et furabatur ei victum. Cum autem videret senex, non arguebat illum, sed amplius operabatur, dicens: «Puto, frater ille necessarius est.» Habebat autem grandem tribulationem senex ex penuria panis. Cum autem idem senex moreretur, et circumdassent eum fratres, ille videns eum fratrem, qui solebat furari ei panem suum, dicit ei: «Accede huc ad me, frater.» Et apprehendit manum eius, et osculatus est dicens: «Gratias ago manibus istis, fratres, quia per eas arbitror me intrare in regnum cælorum.» Ille autem compunctus de hoc verbo et agens poenitentiam, factus est et ipse strenuus monachus ex actibus senis, quos vidit.

72. Abbas Agathon dispensabat semet ipsum, et in omnibus cum discretionem pollebat, tam in opere manuum suarum quam in vestimento. Talibus enim vestibus utebatur, ut nec satis bonæ, nec satis malæ cuiquam apparerent.

73. Dixit quidam senex: Ira per has quatuor res exsurgit:

reidi upp með manningum: fyrir agirndar tæyging til at gefa eda þiggja; ok ef einnhverr elskar eiginligan orskurd sialfs sins með fasthelldi, at metiz annathvart omætilligr eda ella formannligr; ef madr vill synaz sva sem vænligr til virdingar; eda væntir hann, at hann skuli virdaz ollum vitrare eda betr til fallinn fyrir frodleiks sakir frammburðar heilagrar kenningar. Sva id sama sliovar reidin mannliga skynsemi þessum .iiij. hattum: Ef madr hefir hatr við naung sinn, eda hann fyrirlitr hann ok afvirðir, eda hann hefir ófund við hann, eda affoekar fyrir honum með aleitni. Þadan af er þat, at mæding þessarrar piningar hefir .iiii. hatu upp a sik: Inn fyrsti er af hiartanu, annarr af asionunni, þridi af tungunni, fiordi af verkinu. Nu ef einnhverr fær sva borid meingerd, at eigi hræriz hiartat, þa er órugt, at eigi kemr i asionuna. En ef i asionuna kemr, þa geymi hann tungunnar, ok tali eigi þar af. En ef sva illa tekz til, at talat verde um þat er þickir, þa geymi hann sin at giallda eigi i verkinu, helldr felli hann niðr þegar. Reidinnar pining hefir .iiij. palla með manningum. Hverr sa madr er meinadr verdr eda angradr af naungi sinum utan tilgerd, ok þolir honum ok þyrmir, hefir vars herra Jesu Kristz natturu. [En sa hefir Adam i sinni natturu, er ongvan vill angra, vill hann 20

1 [rettet; sa er ok af gudi Cd.

per cupiditatem avaritiæ, dando et accipiendo; et si quis propriam sententiam amans, ut nec satis bona nec satis mala cuiquam appareat, defendat; et si quis vult se honoribus sublimari; et si quis se doctorem esse vult, et plus omnibus sapientem sperat. Ira etiam 25 per hæc quatuor humanos sensus obscurat: Si odio habuerit homo proximum suum, aut si illi inviderit, aut si pro nihilo duxerit, aut si detraxerit ei. Ideo autem passionis huius retributio quatuor modos habet: Primum ex corde, secundum ex facie, tertium ex lingua, quartum ex facto. Si ergo potuerit quis ita portare ma- 30 lum, ut ne ingrediatur in cor, non pervenit usque ad faciem; si autem venerit in faciem, custodiat linguam, ne loquatur illud. Quod si locutus fuerit, vel hoc custodiat, ne reddat in facto, sed mox dimittat. Tres enim gradus hominum sunt in passione iræ. Nam cui voluntarie nocetur et iniuriatur, et parcit proximo suo, hic se- 35 cundum naturam Christi est. Qui autem non lædit, nec lædi vult, hic secundum naturam Adam est. Qui vero nocet aut iniuriatur, aut calumniam ingerit, aut usuras exigit, hic secundum diabolum est.

ok eigi vera meinadr af öðrum monnum. En hinn hverr er eptir sialfum diöflinum nattradr, er giarna gerir öðrum angr, ef hann ma, ok mein, ok kreft okrlegar leigur.

74. Einnhverr brodir varð fyrir meingerd af öðrum brodur.
- 5 Þesse sotti fund heilags fodur abota Sisosij ok sagði honum greiniliga hatt meingörðarinnar; hann lagði þat til, at kvez giarna vilia hefna sin, ef heilagur fadir leyfði. Inn gamli fadir bað broðurinn spara gudi til handa¹ hefndina. Broðerinn sagði hins meire von, at hann letti eigi fyrr, en hann hefði tállausliga hefnt sin.
- 10 «Ma, sagði guds madr, attu hafir þetta bradræði einn tíma hugsat, ok bidiumz þvi fyrir baðir samt.» Þvi næst riss guds madr upp af bæninni ok mælti þessa kostar: «Heyr þu gud, eigi ertu oss nu naudsýnligi at áhyggiaz um varn hag, þviat ver görum þat sialfir, sva sem þesse brodir segir, þviat ver skulum vilia, þott
- 15 ver megim, hefna² harma varra.» Þegar i stad er brodir heyrdi þesse ord heilags fodur, fell hann fyrir fætr honum ok bað ser miskunnar, het ok þvi þar með, at hann skyldi þegar við broður fridmælaz, at fengi hann fundit utan alla akærslu.

75. Einn brodir meinade öðrum brodur. Hinn er fyrir varð
- 20 for til fundar eins alldrads mannz, ok feck þar þesse andsvör:

1. handara *Cd.* 2. hafna *Cd.*

74. Quidam ex fratribus passus ab alio iniuriam, venit ad abbatem Sisoium, et contumeliæ genus exponens addebat: «Cupio me vindicare, pater.» Senex autem rogare eum cœpit, ut relinqueret
- 25 Deo vindictam. At ille inquit: «Non desistam, nisi fortiter vindicavero.» Cui senex ait: Quatenus semel hoc in animo statuisti, vel nunc oremus.» Exsurgens autem senex his verbis cœpit orare: «Deus, iam non es nobis necessarius, ut pro nobis sis sollicitus, quia nos ipsi, sicut frater iste dicit, et volumus et possumus nos
- 30 vindicare.» Quod cum ille frater audisset, ante pedes senis effusus veniam postulabat, promittens se cum illo, cui irascebatur, numquam deinceps certaturum.

75. Quidam frater, dum ab altero iniuriaretur, venit et nuntiavit seni. Cui ille respondit: «Satisfac cogitationi tuæ, quoniam
- 35 niam non vult te frater iniuriari, sed peccata tua. Nam in omni tentatione, quæ tibi contingit per hominem, non arguas eum, sed tantummodo dic: Quia propter peccata mea contingunt mihi hæc.»

«Hept hugrenning þína heima ok hallt hía þer, ok hugleid hitt, at brodir vill eigi þer meina, helldr syndum þínum. Ger sva ok við hvern mann, er þer meinar, at þú asaka hann alldri, helldr mæl þú þessa kostar við hugrenning þína: fellr slíkt til mín.»

76. Aboti Pemen sagði sva optlga: «Alldri [stigi illzka¹ yfir illzku; ger helldr hverium gott, þott þer gere ill(t), at þú sigrer svo illzku annars meðr gæzku þinni.»

77. Sa var einnhverr brodir, at því optar sem nóckurr meinadi hann eða hæddi, því gladari ok giarnara geck hann til hans íafnan. Sia sami brodir sagði sva: «Umlesendr vorir veita oss nídran til vorrar framkvæmdar, en hinir er oss hoza, þeir veita oss aptrkast; þvíat sva er ritat: þeir bleckia ydr, er ydr segia sela.» Annarr alldradr madr var sva, ef hann spurdi til einshvers þess, er affockadi fyrir honum, þa for hann til fundar við hann með [einhveria þocka-bot², ef hann var í nand honum; en ef hann var fiarlægr, þa sendi hann honum fiarmune eða onnur hlunninde.

78. Nockurr brodir spurdi abota Sisosium þessa kostar: «Hvart skal ek, ef grimmir illvirkiar eða okunnir hermenn koma at mér ok vilia vega mik, veria hendr minar ok drepa þa, ef ek ma?» Guds madr svarar: «Skalltu vist eigi vega, helldr gefa þik allan a guds valld; sva sem þer berr at hendi, þa eigna þat allt

¹ [stigr hrædzla *Cd.* ² [einhver þocka hó... *Cd.*

76. Dicebat frequenter abbas Pœmen: «Malitia numquam exsuperet malitiam. Si quis tibi malum fecerit, tu illi bonum redde, ut per bonitatem vincas malitiam.»

77. Quidam frater, quanto plus eum aliquis iniuriabatur aut deridebat, tanto plus ille gaudebat, dicens: «Isti sunt qui nobis occasionem præbent ad profectum nostrum; qui autem beatificant nos, conturbant animas nostras. Scriptum est enim: Quoniam hi qui beatificant vos, decipiunt vos.» Alter senex, si quis detraxisset ei, ille festinabat, si vicinus ei erat, per se ipsum bene illum remunerari; quod si longius manebat, trans mittebat ei munera.

78. Quidam frater rogabat abbatem Sisoium, dicens: «Si latrones aut barbari super me irruerint occidere me volentes, et ego si prævalere potuero, iubes occidam eos?» Cui ille respondit: »Ne facias omnino, sed totum Deo te committe. Quidquid enim tibi adversi contigerit, proficere hoc tibi propter peccata tua venire, divinæ enim dispositioni debes totum ascribere.»

guds forsia ok mildi, ok seg, at fyrir sakir synda þinna harkar þer¹.»

79. Nockurr mikils hattar einsetumadr var i fialli því er Atlides het. En er stigamenn sottu hann heim, þa kalladi hann 5 a brædr at biarga ser. Þvi næst sottu þeir at fiolment, ok toku illvirkiana hondum ok letu flytia þa til borgar þeirar, er þar var nalæguz. En domande, sa er yfir borginni var, let kasta þeim inn. Þetta frettu bratt brædrnir, þeir er holpit höfdu helgum fedr, at illvirkiumum var innkastad fyrir þeira skyld; sottu sidan fund 10 ins helga abota Pemenis, ok sögdu honum vöxt malsins. Inn helgi Pemen ritadi til einsetumannzins a þenna hatt: «Minz þu ins fyrra sviks, hvar hofz, ok fær þu þa skiott seed id sidarra svikit. Hefdir þu eigi sviksamliga fyrst fyrir þina bæn sellda til bana illvirkiana, þa hefdir þu alldri adra flærd framit.» Einsetumadrinn 15 komz miok vid, er hann hafdi yfirlsit brefit, sva at hann vard frægr um allt heradit, þvíat hann geck eigi ut langan tima sidan af sinu herbergi, utan þegar i stad er brefit vard at honum borit hins helga Pemenis, for hann til borgarinnar ok tok ut med valde illvirkiana opinberliga af allri kvöl ok klandri domandans.

20 80. Johannes aboti sagdi brædrum af því efni, er .iij. spekingar höfdu vinattu sin a mille, ok er einn þeira læ a nastram, þa feck
1 því Cd.

79. Erat quidem eremita magnus in monte qui dicitur Athlibeus, et venerunt super eum latrones. Cum autem ille vocem 25 fecisset, de vicinis locis fratres alii confluentes comprehenderunt eos. Quos transmissos in civitatem iudex misit in carcerem. Fratres ergo illi mœsti facti sunt, quia propter ipsos latrones traditi essent iudici; et venientes ad abbatem Pœmenem, renuntiaverunt ei factum. Qui scripsit ad eremitam dicens: «Reminiscere, prima pro- 30 ditio unde facta est? et tunc videbis secundam. Nisi enim proditus fuisses ab interioribus tuis, secundam proditorem numquam perpetrasses.» Quo ille sermone cum compunctus esset, in omni illa regione nominatus, et per multum tempus de cella sua non exiens, surrexit statim et venit in civitatem, et excutiens latrones 35 publice de carcere liberavit eos a tormentis.

80. Dicebat abbas Joannes quibusdam fratribus, quia fuerunt tres philosophi amici, quorum unus moriens alteri reliquit filium suum commendatum; qui in ætate iuvenili proventus, nutritoris

hann odrum spekinginum son sinn i hendr til umsiar. En er sveinninn var ordinn roskinn madr, lagdiz hann med eiginkonu fostra sins. Þegar er þessa vard vist, var honum ut kastat. Nu þott hann idradiz þessa miok, þa villde hans meistare eigi taka hann aptr, ok mællte til hans: «Ef þu vill, at ek gefa þer upp glæp þinn, þa far ok ver .iij. ár mille þeira manna, er fyrir-dæmdir eru til malmverks i sanne Nil.» Þa er inn ungi madr kom heim aptr, ok .iij. ár voru lidin at intri þesse forsending, sagdi meistarinn til hans: «Þvi at eins vil ek þer enn upp gefa, nema þu ser önnur .iij. ár vid malmverkit, ok gef nu allt, þat er þu vinnr til, þeim er þik mæda i motgerdum ok meinyrdum.» Sidan hann hafdi þetta int, ok glæpr hans var uppgefinn, sagdi meistari hans til hans: «Far ok gack til skola i Athenisborg, ok nem þar speki at þeim, er hana byggia.» Þann tima var einn alldradr madr i Athenisborg fenginn namgiarn ok spakr at geyma portz, sa er fyrir provanar skyld mæddi meinmælum þa menn, er þangat gerduz til náms. Nu er hann gerdi þetta vid þenna mann, skelldi hann upp ok hló. Inn gamli madr spurdi eptir, hvi hann leti sva, «ek göre þer skapraum, en þu hlær.» «Bannar þu mer,

sui adulteravit uxorem. Quo scelere cognito missus est foras. Deinde cum plurimum poeniteret, non ei concessit regressum, sed ait illi: «Vade et esto tribus annis inter damnatos, qui metalla in flumine deponunt, et sic indulgeo tibi culpam tuam.» Quo post triennium redeunte, rursus ait: «Vade alios tres annos, da mercedem his, qui te iniuriis et conviciis affligunt.» Quod etiam cum ille complisset, remisso peccato eius, dicit ei magister: «Veni modo et ingredere Atheniensium civitatem, ut illic sapientiam possis discere.» Erat autem ibi quidam senex sapientiæ studiosus et sedebat ad portam, omnesque ingredienti experiendi causa conviciis affligebat. Qui cum idem iuveni illic ingredienti faceret, illi exorto cachinno risit. Cui senex ait: «Quid est quod agis? ego te iniurior, et tu rides?» Cui iuvenis ait: «Non vis ut rideam, cum tribus annis mercedem dederim, ut hoc paterer, quod hodie a te gratis patior?» Tunc senex dixit ei: «Ingredere ergo civitatem, quia dignus es.» Hoc autem solebat abbas Joannes referre, et his ipse addebat dicens: «Hæc est porta Dei, per quam patres nostri per multas tribulationes et iniurias gaudentes ingressi sunt civitatem Dei.»

sagði inn ungi madr, at ek hlæia, þar sem ek hefi .iij. (ar) i samt gefit þeim erfðislaun min, er slikt sva gerdu.» «Gack inn i borgina sagði hann, þviat ek skil, at þu ert þess verdr.» Jon aboti var þvi vanr at leggja þessi ord þar til: «Þetta er guds hlid, sagði hann, 5 fyrir þat gengu fedr vorir inn gladir i guds borg mæddir morgum motmælum ok meingerdum.»

81. Nockurr brodir fretti eptir einn gamlan fodur: «Seg mer nœkurn þann lut, fadir, at ek verði holpinn, ef ek geymi.» Guds madr segir: «Ef þu getr borit brizli ok meingörd, svat þu 15 talir eeki um, þa er þesse lutr odrum ædre.»

82. Eitt sinn er brædr spurdu abota Moysennockurs, bad hann lærisvein sinn Zachariam, at hann segði þeim eitthvat. Zacharias tok þa yfirkyrtil sinn ok kastadi nidr a iörd undir færtr (ser) ok sagði sidan: «Engi madr ma munkr geraz, nema hann 15 vili sva vera undir fotum troðinn ok fyrirlitinn.»

83. Moyses aboti sagði þá: Sa einn madr ma verða munkr, er sik sigrar i ollum lutum; en hverr sem annan reitir til reide eda asakar, þa innir hann eiginliga þionustu. En þat skal engi gera at græða sva annan, at hann glati sialfum ser. Einn tima 20 lofudu brædr miok einn munk, sva at hinn helgi Antonius vard vidridinn. En er guds madr Antonius hafði provat brodur, fanz

81. Quidam frater requisivit senem, dicens: «Dic mihi, pater, unam rem, quam custodiam, et salver per eam.» Respondit ei senex: «Si potueris iniuriari et affici conviciis, et portare ac tacere, 25 magna est hæc res et super alia mandata.

82. Interrogantibus quibusdam fratribus abbatem Moysen sermonem, ille hortatus est discipulum suum Zachariam, ut eis aliquid diceret. Tunc ille pallium suum deposuit subtus pedes suos, et conculcavit illud, et dixit: «Nisi quis sic fuerit conculcatus, 30 monachus esse non potest.»

83. Dicebat abbas Macarius: «Ille vere est monachus, qui se in omnibus vincit; nam si quis alium arguens ad iracundiam movetur, propriam passionem implet. Nec enim ut alterum salvet, se ipsum debet perdere. Quendam fratrem sub præsentia abbatis Antonii alii fratres collaudabant. Sed cum tentasset eum senex, reperit 35 quod non sufferret iniuriam. Et dicit ei senex: «Tu quidem, frater, similis es ædificio, quod quamvis habeat ingressum ornatum, per postica tamen a latronibus expugnatur.

hann sem hann mundi eigi fullkomliga fa borit meingerdir, sagði sidan til hans: «Þu brodir ert líkr upptimbran þeire, er [skreytt er] vel ok skorin um inngöngu, en unnin auðvelliga um idre stofu eda hus af þiofum ok illvirkium.

84. Nockurr brodir fretti fodur Ysaach þessa kostar: «Hvi ottaz fiandr þik sva miok, son minn.» [Hann svaradi: «Sidan er ek gerdumz munkr, þa let ek alldri reidi mina komaz ut um barkann a mer.»

85. Þann tíma er brodir nockurr kom til fundar við broður Achillam, sa hann brodirinn, at heilagr fadir spytti blodi, ok spurdi, hvi gegndi. Guds madr sagði: «Einn brodir rygdi mik sva með ordræðu sinni, en ek hefi bariz i mot at kveda þat efni eigi upp, helldr bad ek til guds, at hann tæki af mer minni malssins. Nu varð þat sama mal at blode i munni mer, en sidan er ek spytti því nidr, þa hafða ek hvíld. En hvarki feck ek gleymt malinu brodurins ne hiartans hrygd með mer.»

86. [Nöckurir bræðr komu til eins gamals mannz, ok hittu þar i nand börn nöckur, er gættu hiardar ok töludu optliga eitthvát ofagrt ok ferligt með sér. Bradliga er bræðrnir höfðu ymisligar hugsanir upp borit fyrir helgan fodur ok fengit hallkvæmar orlausnir,

1 [skreyttr Cd.

2 [at Cd.

3 [Nockurr brodir kom Cd.

84. Quidam frater requisivit abbatem Isaac, dicens: «Abba, quare te ita dæmones timent?» Respondit senex: «Ex quo factus sum monachus, statui apud me, ut iracundia mea foris gutturr meum non procederet; et ideo timent me dæmones.»

85. Cum venisset quidam de patribus ad abbatem Achillam, vidit eum sanguinem exspuentem, et requisivit, quid hoc esset. At ille respondit: «Sermo erat fratris, qui me contristaverat, et repugnavi ut non illum dicerem, sed petivi Dominum, ut tolleretur a me, et factus est ille sermo sanguis in ore meo, et postquam exspui, requievi; sed et ipsam tristitiam et sermonem istum oblitus sum.»

86. Quidam fratres venerunt ad quendam sanctum senem sedentem in solitudine, et invenerunt infantes pecora pascentes, et aliquoties inter se loquentes verba turpia. Postquam autem de singulis cogitationibus requirentes, a sene acceperunt responsum, dicunt ei: «Quemadmodum potes sustinere, abba, voces infantium istorum, et nec præcipis eis, ut non ita vociferentur.» Et dicit eis senex: «In veritate, fratres, plurimos dies habuit cogitatio mea

sögdu þeir til hans: «Hversu fær þu, fadir, borit gaudyrði barna þessarra, sva at þu þaggir þau ecki?» Inn gamli fadir mællti: «Margan dag hefi ek hugsat þat, brædr minir, at tala nockut til þeira, en ek hepti hvert sinn sialfan mik a þenna hatt: hversu 5 munde ek þola, ef nockur mikil freistni felli til med mer, þar er ek þole eigi þetta. Nu villda ek, at venia yrdi med mer til þolsins, ok vanda ek því eigi um vid þa.» Þesse sami fadir sagdi sva: «Hverr sa madr er eigi fær halldit ne stillt tungu sina a tima reidinnar, þa er omattuligt, at sa sami mege hugsa sins holldz 10 piningar nockut sinn ne yfirkoma.»

87. Eitt sinn er brædr baru upp fyrir hinn helga abota Johannem a þenna hatt [ymisligar hugrenningar], ok hann veitti ollum þeim avaxtsamlig andsvör, sagdi einn alldradr madr af öfund til hans: «Johannes þesse er sem ein oradvond puta, þvíat hon 15 prýdir sik til þess, at þa unni henne enn fleire.» Johannes aboti sagdi þa: «Satt flytr þu, fadir, ok eigi er odruviss, ok þat hygg ek, at gud hafi þetta vitrad þer.» «Þat see ek, sagdi inn gamli madr, at hiartaker þitt, Johannes, er fullt eitrs ok olyfians.» Johannes aboti svarar þa: «Satt er þat er þu segir, aboti, ok tekr 20 1 [ymisligra hugrenninga Cd.

volens illis aliquid dicere, sed redargui memet ipsum, reputans mihi: Si parum hoc non porto, quomodo, si maior mihi tentatio advenerit, portabo? Et ideo illis nihil dico, ut fiat mihi consuetudo portandi.» Item dixit: «Si quis linguam suam non tenuerit in 25 tempore iræ, nec passionem carnis suæ aliquando poterit continere.»

87. Abbas Joannes dum sederet inter fratres, et singuli eum de propriis cogitationibus inquirerent, atque ille responsum omnibus daret, quidam senex ex invidia dicit ei: «Sic est hic Joannes, quomodo mulier meretrix ornans semet ipsam, ut congreget sibi 30 amatores.» Cui abbas Joannes ait: «Verum dicis, abba, et non est aliter; nam et hoc ipsum Deus tibi revelavit.» Respondit illi iterum ille senex, dicens: «Nam et vas tuum, Joannes, veneno plenum est.» At Joannes ait illi: «Sic est, abba, ut dixisti, et hoc dicis, quia illa tantummodo, quæ de foris sunt, vides; nam si 35 ea, quæ intrinsecus sunt, videres, quanto plus haberes quod diceres?» Et post hoc quidam ex discipulis eius dixit ei: «Non es conturbatus interiorius, abba, in verbis senis huius?» Cui ille respondit: «Non; sed sicut sum de foris, ita sum de interioribus.»

þu þo litinn af, þviat þu ser mik fyrir utan, en ef þu sæir mik, hvílikr ek em fyrir innan, þa hefdir þu meira efni til ordræðunnar.» At sva mælltu talar einn af lærisveinum abota til hans: «Hefir þu eeki, fadir, rærz til reidi fyrir innan við illyrði þessa ins alldrada mannz?» «Vist eigi, sagði inn helgi Johannes, helldr em ek allr ; hinn sami fyrir innan, sem ek synumz utan.»

88. Einn alldradr madr var sa i Egiptalandi, er mikla virding hafdi af ollum bræðrum, adr hinn helgi aboti Pemen kom þangat. En er guds madr Pemen kom þangat af morkinni Scithi, þa fyrirletu allir munkar hinn gamla mann, en sottu þa fiólment miok 10 a fund ins helga Pemenis með allri virding. Fyrir þetta ófundadi hinn gamli madr miok inn helga abota Pemen. Hann varð rygg, er hann fretti þetta, ok sagði til brædra sinna: «Meingerd mikla hafa þeir gert við oss, brædr, þat er þeir fyrirlata þenna inn gamla guds vin, en vegsama oss, er vettugis erum verdir. Hversu 15 skulum ver þa nu vingaz við þenna inn gamla mann ok inn mikilliga. Er þat mitt ræd, at ver allir samt brædr farim ok berim með oss nockurar vistir ok litid af vine til ástarsnædings, ok kennim allir samt, at vita, ef ver mættim þannig blidka hug heilags fodur.» Foru þeir ok framm komu, knudu herbergis hurd 20 ins gamla mannz. En er sveinn hans heyrði þat, frettir hann eptir, hverir þeir væro. Þeir sögdu til sin ok badu hann bera abota sinum þau ord, at fadir Pemen er kominn ok villði taka

88. Erat quidam senex in Ægypto, et antequam veniret illuc abbas Pømen, grandi veneratione habebatur ab omnibus. Cum 25 autem abbas Pømen de Scythi illuc subiisset, multi, relicto illo sene, veniebant ad hunc, et propterea cøpit illi invidere et detrahare. Quod audiens abbas Pømen, contristatus est, et dixit fratribus suis: «Quid facimus? quia in tribulationem miserunt nos homines, ut illum senem tam sanctum relinquerent, et nos, qui nihil sumus. 30 respicerent? Quomodo sanabimus hunc virum magnum? Venite ergo, faciamus parvas escas, et portantes pergamus ad eum, et parum vini, ac pariter cum eo gustemus, forsitan in hoc possumus animum eius placare.» Profecti ergo pulsaverunt ostium eius. Audiens vero discipulus illius senis dixit: «Qui estis?» At illi dixerunt: 35 «Dic abbati tuo, quoniam Pømen venit, ut benedicatur ab eo.» Quod cum ille per discipulum suum audisset, respondit ad eum: «Vade, dic eis: Ite hinc, non enim mihi vacat.» Illi tamen re-

blezan af honum. Ok er hinn gamli fadir heyrði þetta af sveininum, bad hann Pemen verða í brottu, lez ecki lidugr til tals við hann. Þeir Pemen stodu þá íd sama sitt, ok letuz hvergi frá mundu hverfa hurðinni, fyrr en þeir være þess verdir at vegsama hans
 5 heilagleik. Nu síðan er inn gamli fadir sa bæði samt þol þeira ok litillæti, þá lauk hann upp hurðunni ok minntiz til þeira, ok mótuduz allir samt. Þar eptir sagði inn gamli fadir til ins helga Pemenis: «Fagna ek því, fadir, at ek se með sannleik hundrætföld frægðarverk yður a þat upp, sem oss var frá flutt af yðvarre gæzku.»
 10 Voru þessir frá þeim degi inir kærustu vinir sín í mille, meðan þeir lifðu.

89. Í heraði því, er Heratheone er kallat, smíðaði aboti Motheis ser upp nockurn kofa eitt sinn. En er hann var þar mæðdr meingerdum af mörgum mönnum, þá fór hann í annan
 15 stað ok smíðaði ser þar herbergi. Í þeim sama stað með fiandans umsat var broðir sa einn, er af ófund hafði íafnan reide a þessum helga fodu; fyrir þat sama fór hann enn í brott, ok gerde hann ser þar einn kofa í æthaga sínum við sialfs sins bæ, ok byrgði sík þar inni einn samt. En er largar stundir líðu, fóru heilagir
 20 feðr miok margir saman af þeim stað, er heilagr aboti Motheis hafði frá horfit, ok villdu flytia hann aptr í kofa sinn, ok hófðu með ser þann broður, er forþockat hafði fyrir helgum fodu. En er þeir komu þar í næsta bæ, letu þeir þar eptir skinnkúfla sína

stiterunt in isto, dicentes: «Quia non hinc discedimus, nisi digni
 25 fuerimus adorare eum.» Quorum cum ille humilitatem et patientiam pervidisset, compunctus aperuit ostium, et osculantes se invicem, gustaverunt pariter. Dixit ergo eis ipse senex: «In veritate non sunt ea sola, quæ audivi de vobis, sed et centuplum opera vidi in vobis.» Et ab illo die amicus carissimus factus est ei.

89. Abbas Muthues aliquando ædificavit sibi cellulam in loco, qui dicitur Heracleona. Et dum ibi a multis molestaretur, alterum
 30 locum introgressus est, et similiter etiam ibi construxit habitaculum. Sed per insidias diaboli quidam frater inventus est ibi, qui per invidiam semper iram cum eo habuit; propter quod surrexit inde,
 35 et ad proprium reversus est vicum, et fecit sibi illic quoque cellulam, et reclusit se in eam. Post tempus autem aliquantulum congregati sunt senes de illo loco, unde egressus est, deducentes eum etiam illum fratrem, cum quo habuit litem, quatenus rogarent eum,

ok hinn reidna brodur, en foru sidan frialsir fram a fund heilags fodur ok knudu hurd hans herbergis. Guds madr Motheis leit ut til þeira um glugginn, er opinn var a herberginu, ok kende þa görla, frettir at, hvar være kufar þeira. Þeir letu þa vera i næsta bæ ok brodur þann, er iafnan hafdi reidi a þeim haft. Guds madr 5 Motheis, er hann heyrði þetta, hio hann upp med bolöxi dyrnar, þær er hann hafdi inn: gengit, for sidan fagnadarfullr til fundar vid brodurinn, ok fell allr til iardar ok bad hann liknar, fadmadi hann sidan ok leiddi heim i sitt herbergi, ok gerdi þeim þriggia daga veizlu. Var þat þo utan hans veniu at bregda sva miok 10 sinni meinlætsamligri bindende. For hann sidan til sins heimilis fyrra med þeim fedrum, er hann höfdu heim sottan.

90. Þessi sami aboti Agathon var þetta vanr at segia: Alldri svaf ek, sva at ek hefði vid nöckurn mann þrætu; let ek þo öngvan mann sofa sva, at vid mik helde misþocka, helldr lagda ek allan 15 krapr a at koma honum til fundar vid mik.

91. Tveir menn voru i morkinni alldradir ok bygdu einn kofa, er alldrigi höfdu nockurskonar kærslu eda misþycke mille
: upp *Cd.*

ut rediret ad cellulam suam. Postquam autem in vicinum locum 20 venerunt, tam melotes suas quam illum fratrem ibidem dereliquerunt; ipsi vero profecti sunt ad senem, et pulsantibus illis, aperta fenestra respexit eos, et cognovit, et dixit eis: «Ubi sunt melotes vestræ?» At illi responderunt: «Ecce hic in vicino sunt una cum fratre illo, qui tecum iram habebat.» Hoc postquam senex audivit 25 et illos cognovit, præ gaudio ostium, per quod ingressus fuerat, cum securi confregit, et egressus cucurrit usque ad locum, ubi erat ille frater, et cœpit prior pœnitentiam apud eum agere, et amplexus est eum, et introduxit illos in cellam suam; et per tres dies convivatus est cum eis, qui numquam habebat consuetudinem, ut ieiunium 30 solveret. Et postea surrexit et profectus est cum illis.

90. Abbas Agathon solebat dicere: Numquam litem habens cum aliquo dormivi; sed nec permisi aliquam mecum litem habentem dormire, quantum ad virtutem meam pertinuit, nisi prius cum illo in pace reverterer. 35

91. Erant duo senes in una cella pariter sedentes, et numquam inter se vel qualemunque parvam contentionem habuerant. Dixit ergo unus ad alterum: «Faciamus et nos vel unam litem,

sin haft. Eitt sinn sagði annarr þeira til annars: «Gerum ockr nu um sinnsakir eina þrætu, a þann hatt sem adrir menn hafa.» Hinn annarr svarar: «Eigi veit ek, hversu verða þræturnar.» Hinn annarr sagði: «Setium tiglstein þenna millum ockar, ok mun ek segja, at minn se; en þu eignu þer, þviat þadan af geraz þrætur ok hareyste eða hárreytur.» Nu settu þeir tiglsteininn mille sin, ok sagði annarr at fyrstu, at minn er. Annarr svarar, letz helldr hyggja, at hann sette. Þa sagði sa, er fyrr hafði a orkat, kvad hann eigi eiga, kvat hann helldr at sönnu sinn vera.
 10 «Nu ef hann er þinn, hvi hefir þu eigi.» Þessa kostar for iafnan med þeim, at þeir hittu alldri hatt deilunnar.

92. Nockurn tima er hinn helgi Macharius aboti badz fyrir, kom rödd yfir hann, su er sva sagði: «Eigi ertu enn kominn til iafna verdleika við þær tvær konur, er her byggja i næstu borg.»
 15 En er guds madr Macharius heyrdi þetta, tok hann staf sinn þegar i stad ok for til fyrr intrar borgar. Hann lettir eigi fyrr, en hann hittir a herberge þat, er þessar konur bygdu, ok kvedr dyra. Aunnur þeira geck til dyra ok tok við honum med fullkomligum fagnadi. Hann heimte þær til sin badar ok hefr sva malit: «Fyrir

10 sicut et alii homines.» At ille alter dixit ei: «Nescio quemadmodum fit lis.» Dixit ei ille: «Ecce ego pono laterem in medio, et dico: quia meus est, et tu dic, quia non est tuus, sed meus. Et ex hoc fit contentio et rixa.» Et cum posuissent laterem in medio, dicente uno: «Quia meus est,» ille alter primo respondebat: «Ego
 25 meum esse spero.» Cum ille alter iterum diceret: «Non est tuus, sed meus,» tunc ille respondit: «Et si tuus est, tolle illum.» Quo dicto, non invenerunt, quemadmodum litigarent.

92. Quodam tempore orante beato Macario abbate, vox ad eum personuit dicens: «Macari, necdum ad mensuram duarum mulierum pervenisti, quæ in proxima pariter habitant civitate.» Quo
 30 audito, senex exurgens, arrepto baculo, in designatam pervenit civitatem. Cumque ostium quæsitiæ domus atque inventæ pulsaret, egressa una ex illis cum magna exultatione eum suscepit. Quas utrasque senex convocatas ita est allocutus: «Propter vos tantum
 35 laborem veniens ex solitudine longinqua sustineo, ut opera vestra cognoscerem; quæ mihi vos concedet enarrare.» Cui illæ sic dixerunt: «Crede nobis, sanctissime pater, quia nec præsentī nocte a maritorum lectulis fuimus separatæ. Qualia ergo opera a nobis exquiris?»

yckra skyld hefir ek sott sva langs vegar vás af eydimorkinnui. Nu bid ek yckr segia mér inniliga idnir yckrar ok athæfe.» «Tru þvi, hinn helgi fadir, sogdu þær, at vid höfum eigi mist a næstu nött samsængar ockarra unnasta, eda hver vor verk villdu heyra?» Hann bad þær þa mikilliga segia sér sitt athæfi. Nu er þær 5 þickiaz¹ nær neyddar til, segia þær sva: «Vid erum med ollu vandalausar ockar i millum. En þat bar sva til, at .ij. brædr fengu ockar, ok bygdu ver sidan eitt herbergi .xv. ær, sva at hvargi ockur mælti ferligt ord til annarrar, eda sagdi sva svarta sem er, helldr höfum vid iafnan allt her til halldit millum ockar 10 samþyckiligan frid ok nadir. Badar beiddu vid bendr ockra orlofs til skilnadar, at vid redimz i klaustr, ok feck hvargi. At þessu efni sva komnu gerdu vid þat fastradit med ockr ok hietum þvi gudi, at vid skyldim alldri, medan vid lifdim, veralligt ord mæla millum ockar.» Ok er hinn helgi Macharius heyrdi þetta, sagdi 15 hann sva: «Sannliga er eigi mær, (eigi) manni gipt, eigi munkr ne veralldarmadr afvirðr fyrir gudi, helldr helprr varrr herra hvers fyrirheite ok gefrr lifs anda öllum fyrir fagrliga astundan.»

93. Sa var einn brodir i klaustri nockuru, at optliga rærdiz til reide ok orda; sagdi hann brodir þvi næst til sialfs sins: «Eda 20 1 þigkiaz Cd.

Sed senex in precibus persistebat, ut ei vitæ suæ ordinem declararent. Cui tunc illæ compulsæ dixerunt: «Nos nulla inter nos sumus consanguinitatis affinitate coniunctæ; contigit autem, ut duobus fratribus iungeremur, et cum his quindecim annis in domo 25 una pariter permanentes, neque turpe verbum altera dixit ad alteram, neque litem aliquando commisimus, sed in pace hactenus viximus, et pari consensu tractavimus, quatenus, pariter relictis maritis, in congregatione religiosarum virginum proficisceremur, et multis precibus hoc a coniugibus non valuimus obtinere. Quo non 30 adepto, inter nos et Deum posuimus testamentum, ut usque ad mortem nostram sæculare verbum non loqueremur omnino.» Quæ cum audisset beatus Macarius, dixit: «In veritate non est virga, neque maritata, neque monachus, neque sæcularis, sed Deus tantum propositum quærit, et spiritum vitæ omnibus ministrat.» 35

93. Quidam frater, dum esset in cœnobio et frequenter ad iram moveretur, dixit ad semet ipsum: «Vadam in solitudinem; et cum non habeam cum quo litigem, forsitan requiescet a me hæc passio.»

mun ek verða at fara til eydemerkr, þvíat þar mun batna þessarrar piningar, er ek hefi öngvan þann, er ek megi þræta við.» Gengr því næst út í morkina ok byggir þar eitt litit hreyse einn samt. Nu bar sva til, at hann fylldi eitt ker ok setti hia ser, at kerit
 5 vallt. Hann fylldi þegar annat sinn, ok fór a sömu leid. En er hann hafði fyllt id þridia sinn, ok vatzerit vallt, gripr hann þat ok keyrir niðr í reidebolu, sva at þegar brotnadi. Ok er hann hvarf aptr til sin, hugleiddi hann, hversu reide andi hafði hann yfirkomit, ok sagði sva: «Se nu verð ek einn samt, ok verð ek
 10 enn sigradr af reidinni; ok verð ek at hverfa aptr í klaustr mitt, þvíat ek skil, at hvervetna er orrostan naudsynlig, ok þarf því þolinmæði ok allra mest vidhialp vars herra.» Snere brodirinn sidan heim til munklifis sins.

94. Sæll guds madr Macharius sagði af sialfs sins meðferde
 15 þessa kostar: Þa er ek var ungr, bygda ek einn litinn kofa í Egiptalandi, toku menn mik naudgan, ok var ek vigdr. Af því villða ek eigi vera þar lengr, ok flyða ek í annan bæ. Sidan vandiz til einn veralldarmadr vel sidadr at veria vinnu minne mer til atvinnu. En þat bar sva til, at mær ein varð kvíðug af

20 Egrediens ergo manebat in spelunca solus. Una autem die implens sibi surisculam aquæ, posuit illam in terram; contigit autem, ut subito versaretur. Ille vero implevit secundo, et iterum versata est. Cumque tertia vice repletset, ac similiter contigisset, arrepto ipso vase, fregit illud iratus. Cum autem ad se reversus fuisset,
 25 cogitabat, quia a spiritu iracundiæ esset deceptus, et dixit: «Ecce et solus sum, et tamen ab iracundia victus sum. Revertar in cœnobium, quia ubique pugna opus est et patientia, et maxime Dei auxilium.» Et ita exurgens, reversus est ad locum suum.

94. Beatus Macarius de semet ipso referebat, dicens: Dum
 30 essem iuvenis, et tamen in cella residerem, invitum me tenentes clericum ordinaverunt in vico. Cum autem nolens illic esse, in vicum alterum effugissem, et quidam mihi sæcularis religiosus opere meo vendito ministraret, contigit quandam virginem per stuprum ventris onus accipere. Quæ dum a parentibus, a quo fuisset com-
 35 pressa, requiritur, dixit illa: «Anachoreta ille vester hoc in me facinus perpetravit.» Egressi vero parentes puellæ, comprehendentes me suspenderunt meo collo vasa fictilia, et per singulas semitas circumducebant me cæde mactantes, atque insuper his voci-

sinu tilstille. En er hon var eptir frett, hverr i lut ætti með henne, sagði hon: «Einsetumadr ydvarr framde þenna fordæduskap vid mik.» Fedgin meylarinnar foru því næst a minn fund, handtoku mik ok fíðrudu, fustu vid hals mer þungt tigl mer til meinlætis. En fyrir hveriu gardzhlidi bördu þeir mik ok kolludu með hareysti ok brizlan: «Þesse munkriinn hefir neyddu meyna dottur vora til saurlifis.» En er mer var nær at komit dauda, mælti einn af ellrum fedrum til þeira: «Hættid um sidir, sagði hann, eda hversu lengi ætlit þer at meida þenna munk inn utlenda?» Æ ok æ veittu þeir meingerdir þionustumanni minum, er mer fylgdi, sva at hann fyrirvard sik af ofremd, ok sögdu sva til hans: «Se nu, hvat sagði munkriinn, er þu bartt æ vilmælis vitne?» Fedgin meylarinnar sögdu þa til ins gamla fíður, letuz mik alldri mundu lausan lata, nema nockurr vörðlumadr gengi i ved at veita vist konunni. Ok er ek beidda þann manninn, er mer þionadi, þa tok hann mik þegar a sinn varnat ok gaf þeim trausta tru til mutu meylunni. En er ek kom heim i kofa minn, dro ek hvern laup honum i hendr, at husfreyia min være vel halldin. Mæltu ek sidan með sialfum mer: «Se Machari, nu fantu þer husfru, naudsyn nemr nu at vinna nöckuru meirr, at þu megir hallda hana vel at mat ok klædnadi.» Vann ek því nottum ok dögum, sagði Macharius,

i ef Cd.

bus una cum cachinno insultantes: «Hic monachus filiæ nostræ vim intulit.» Cumque me usque ad necem fustibus pæne mulcassent, quidam ex senioribus dixit ad eos: «Usquequo hunc peregrinum monachum cæde mactatis?» Sed et ministrante mihi sequente et rubore perfuso, iniurias irrogabant dicentes: «Ecce quid fecit hic, pro quo tu testimonium perhibebas?» Parentes autem puellæ dixerunt: «Nulla hunc ratione dimittimus, nisi pro alimentis puellæ præstandis aliquis pro ipso satisfactor accesserit.» Quod dum ministranti mihi, ut faceret, innuissem, interposita me sua fide suscepit. Itaque regressus ad cellulam, quantascunque inveni sportellas ei contribuebam, quibus venditis victum mihi coniugique meæ ministraret. Dicebam autem: «Ecce, Macari, invenisti tibi uxorem, necesse est ergo amplius operari, ut eam valeas enutrire.» Et tam diebus quam noctibus operabar, ut ei quotidie victum ministrarem. Sed quando illi tempus pariendi advenit, diebus plurimis magnis stridoribus cruciata parere non potuit. Quæ, quid rei

at ek mætti midla henne nockut hversdagliga til atvinnu. Þar kom um sidir, at þesse kona skyllde lettare verda; en er þat droz undan marga daga med miklu meinlæte ok kvöl konunni, spurdu menn hana, hvat til helldi. «Vita þickiumz ek, sagdi hon, hvers ek mun at giallda.» «Hvers helldz,» sögdu þeir, er vid voru. «Þess, sagdi hon, at ek hefir logit mannlesti med mer upp a einsetumann þenna inn meinlausa, þar sem einn ungr madr nagranni minn bio hia mer.» En er þetta heyrði hinn madrinn, er mer þionadi, vard hann fagnadarfullr, kom sidan ok sagdi mer allan atburdinn, at mærin matte öngum koste fyrr lettare verda, en hon hafði adrtiad, hversu meinsamliga hon villde mer fyrirkoma med ollu meinlausum. Nu þottumz ek, sagdi hinn helgi Macharius, marka mega, at allir minir nagrannar mundu mik heim sækia ok miskunnar bidia med mikilli virðing, ok matta ek þess hattar unadir eigi bera, ok eigi villda ek. Skundada ek því skiott i brott ok i þenna stad, er nu byggi ek; er nu ok sagt, hvat til helldr, er ek kom i þessar halfur heimsins.

95. Nöckurr brodir frettir abota Pemenem þessa kostar: «Hvat rædr þu mer, fadir, hversu skal ek hatta, þar er ek hrædumz ok oroumz af hrygd optliga.» «Fyrirlit öngvan mann ne forsma, sagdi heilagr fadir, affoeka ok fyrir öngum, ok mun gud gefa þer hvilld; svat þinn sess se fyrir utan rygðar hræring.»

96. Heilagr aboti Pemen flutti þat af fedr Ysodoro, er hann

esset, requisita, respondit: «Quia anachoretæ illi causam non habenti crimen imposui; nam me iuvenis vicinus noster ille compressit.» Quod cum ille, qui mihi ministravit, audisset, gaudio repletus advenit, infelicem illam puellam, priusquam fateretur, quod tibi calumniam frustra contexit, parere nullatenus potuisse vociferans, sed et omnes vicinos venire et te commissi veniam postulare. Quæ ego cognoscens, ne me et ipsi homines molestant, festinus abscedens in hunc locum perveni; et hæc est causa mei in istis locis adventus.

95. Quidam frater requisivit abbatem Pœmenem, dicens: «Quid faciam, pater, quoniam conturbor a tristitia?» Dixit ei senex: «Neminem pro nihilo despicias, nullum condemnes, nulli detrahas, et dabit tibi Dominus requiem, et erit sessio tua sine perturbatione.»

96. Dicebat abbas Pœmen de abbate Isidoro, quia solus ipse

hafdi af honum einsliga viss ordit, at sva opt sem hugsan ins helga Ysidori¹ tiadi fyrir honum, at² hann væri mikill ok megn, mællti hann med ser: «Hvat mun ek meire nu vera en aboti Antonius eda fadir Pemen eda adrir heilagir fedr, þeir er vist er at guds vilia hafa gert.» Eptir þessa hugsan feck hann iafnan⁵ hvilld. En nær sem ovinrinn eggjade hann a örventan eda skelfdi hann med ogn pininga þeira, er hann let hann þola mundu at lidnu þessa heims life, svarar inn agæti Ysidorus honum sva: «Þat er til hugganar, þott ek fara til kvala, at þu fiande ert þar fyrir i meire kvöl ok nedri.¹⁰

97. Abota Moysi birtuz iafnan ovinir med bannanarordum ok sogdu: «Þer megum ver ecki meina, Moyses, þviat hvern tima er vær hyggium at [lægja þik³ til örventingar, þa hefz þu upp; en þott þu hefir þik upp, þa lægir þu þik, svat oss er ofrett at freista atgongu.»

98. Einn brodir fretti optliga inn helga abota Sisosium, hvat¹⁵ hann skylldi idna, lez fallit hafa i synd. «Ris upp sem bradaz, brodir, þa,» sagdi fadir Sisosius. «Nu hefi ek þat gert, sagdi brodir, ok fallit þa þegar i annat sinn.» Sisosius svarar, bad hann upp risa iafnan sem bradaz. Nu er sva farit, sagdi hann brodirinn, at ek hefi optliga upp risit ok fallit þo iafnan eigi sidr.» Þa²⁰

¹ Theo. Cd.

² ok Cd.

³ [leggja oss Cd.

se cognovisset. Nam quoties illi cogitatio sua dicebat: «Quia magnus es;» tunc et ipse respondebat ad se: «Numquid talis sum qualis Antonius, aut certe abbas Pambo, vel reliqui patres, qui Deo placuerunt?» Quoties ergo hæc cogitabat, requiescebat. Quando²⁵ vero inimicus conturbans eum suggerebat ei desperationem et pœnas, dicens: «Quoniam post hæc omnia iturus es in tormenta,» dicebat iterum ipse: «Quia quamvis ego in tormenta mittar, tamen vos subtus me invenio.»

97. Abbati Moysi frequenter apparuerunt dæmones maledi-³⁰ centes ei ac dicentes: «Prævaluisti nobis, Moyses, et nihil tibi possumus facere, quoniam quoties te in desperationem humiliare volumus, exaltaris; quoties autem exaltaris, ita te humilias, ut nullus de nobis accedat ad te.»

98. Cum quidam frater abbatem Sisoium frequenter talem³⁵ sermonem requireret, dicens: «Quid faciam, pater, quoniam cecidi?» respondit: «Surge.» At ille respondit: «Exsurrexi», et iterum se cecidisse confessus est. Ait senex: «Et iterum surge.» Cum

kalladi guds madr hatt ok bad brodur alldri at letta at risa upp. «Grein þat fyrir mer, fadir, hve lengi ek skal sva lata.» Sisosius aboti sagði: «Vit þat vist, brodir, at hvert sem þu hittiz a andlaz-tidinni med synd eda gæzku, þa lattu þer alldri aorkaz upp at
5 risa, at eptir þinum daudadegi verdr þu dæmdr.»

99. Nockurr gamall madr vard grimliga freistadr um .x. ær i samt af hugrenningum, svat hann fyrirlagdiz ðrvæntande ok hugdiz tapat hafa heimvon sinnar salu, mællte þo med ser: «Nu þoat ek se her fyrirlatinn i morkinni, þa mun ek þo vera mega i
10 veröldinni, ef ek vil.» Ok er hann ferdadizt til veralldarinnar, kom rödd ifvir haun, su er sva sagde: «A þessum .x. ærum er þu hefvir þreytt, hafa blomgast koronur þinar; hverf því aftr i stad þinn ok herberge, at ek mun nu frelsa þik fra allre illzku [þinnar hugsanar].» For brodir sidan aptr somu leid ok var
15 stadfastr i uppteknu athæfe. Sagdi því sva sa, er bokina hefir dictat, at hann bidr fyrir þat ðngvan upp gefast, hvat sem i huginn kann at koma, þvíat hugsanir, ef ver berum þær þrekmannliga, veita oss med gudligre godgirnd eilifdar koronur.²

100. Nockurn tima er aboti Antonius sat eitt sinn einn samt
20 i eydemorkinni, vard hans freistat af anda onenningar, svat hann
1 [þinar hugsanir *Cd.* 2 *Fra mællte þo Linie 8 hertil med en anden Haand.*

autem frater frequenter se surrexisse et frequenter se cecidisse nar-raret, eodem sermone senex utebatur exclamans: «Non cesses exsur-gere, fili.» Cui frater ait: «Usquequo possum surgere, pater, ex-plana.» Tunc senex ait: «Quousque aut in bono opere aut in
25 malo deprehensus occumbas; in quo enim opere homo deprehensus fuerit, in eo iudicabitur.»

99. Quidam senex tentabatur a cogitationibus graviter per annos decem, ita ut desperaret, dicens: «Perdidi iam animam meam;
30 sed quia semel perii, revertar ad sæculum.» Cum autem profici-sceretur, venit ad eum vox dicens: «Decem anni, in quibus cer-tatus es, coronæ tuæ erunt. Revertere ergo in locum tuum, et ab omni mala cogitatione libero te.» Et statim regressus, permansit in incepto opere.» Non est ergo bonum desperare se quemquam
35 propter cogitationes. Illæ enim magis nobis coronas provident, si utiliter eas pertractantes transierimus.

100. Quodam tempore abbas Antonius, dum resideret in eremo, spiritu tentatus acediæ cogitationibusque diversis implicatus dicebat

feck her af ymisligar hugrenningar. Sidan sagdi hann sva til guds: «Veiz þu, gud, at ek girnumz a þína grædzlu, en hegoma-samligar hugrenningar meina mer. Hvat skal ek gera, eða hversu skal ek hialpaz af þesse kvöl, syn mer þat.» Litlu sidarr reis hann upp af bæninni ok sa þar sitia einn mann ser likan, þann 5 er vatt eina basttaug; því næst reis sa upp ok badz fyrir um stund, þar eptir settiz hann nidr ok gerði einn beyging af palmvide. Litlu sidarr stod hann enn upp af bæninni. En þetta var reyndar guds engill sendr til endrbætingar Antonio. Af þeim sama engli heyrði inn helgi Antonius þessa aminning: «Haga sva hattum 10 þinum, sem nu ser þu, at ek hefi gert, ok muntu holpinn vera.» Her af tok Antonius traust fullkomins fagnadar, ok vard a einni stundu albætt.

101. Nockurr brodir fretti eptir einn gamlan fodur, hverssu hann skyllde hatta: «Ek geri, sagdi hann, engi munks verk, helldr 15 heptumz ek af hegomligri hugsan stund fra stund, (sva) at ek et ok dreck ok sef, ok af þessu þrennu fyrirleggjumz ek af rygd.» Inn gamli fadir sagdi: «Sit i kofa þinum, brodir, utan oroa andarinnar, þvíat ek treysti því fyrir gudi, at hvern sa er sitr i sinu herbergi fyrir guds sakir, mun i þeim sama stad finnaz, er 20 fyrir sitr inn sæli Antonius.»

1 hlepti Cđ. 2 litr Cđ.

ad Deum: «Domine, salvari desidero, sed cogitationes variæ non me permittunt. Quid faciam in tribulatione mea, vel quomodo salvari valeam, dignanter ostende.» Et post paululum surgens, 25 quendam sibi similem conspicatur sedentem, torquentem funiculum, et surgentem ex opere, et orantem. Erat autem angelus ad emendationem Antonii destinatus, a quo etiam hunc sermonem audivit: «Et tu ita faciens, Antoni, salvaberis.» At ille summo gaudio cumulatus, accepta confidentia salvatus est. 30

101. Quidam frater requisivit senem dicens: «Quid faciam, pater, quoniam nulla opera facio monachi, sed in negligentia constitutus comedo, et bibo, et dormio, et de hora in horam transgredior de cogitatione in cogitationem, et propterea contristor et deficio.» Cui senex ait: «Tu sede in cella tua, et fac quod potes 35 sine perturbatione animi, et confido in Deum, quia qui sedet in cella sua propter Deum, invenietur in loco illo, ubi est abbas Antonius.»

102. Annarr brodir fretti eptir abota Achillam þessa kostar: «Hvi mun ek þola, þar er ek sit i kofa minum, idnleyse eda onenning?» «Þvrat þu satt enn eigi, son, sagdi Achilles, þa hvilld, er ver væntum, ne þær kvalar, er ver ettim at ottaz. En ef þu 5 sæir þetta tvent, ok hugleiddir þu, mundir þu utan onenning liggia i kofa þinum, þott hann være fullr af mödkum upp til halsins a þer.»

103. Þa er einn brodir hafdi beiz aminning af abota Moysi, mællti hann sva: «Far ok sit i kofa þinum, brodir, hann kennir 10 þer alla lute, ef þu villt þar med stadfesti vera. En sva sem fiskr fyrirferst skiott ok deyr, ef hann er or vatninu tekinn, sva fyrirferst munkr, ef hann hindrar fyrir utan sitt herbergi ok heima.»

104. Einnhverr brodir fretti eptir inn helga abota Antonium: «Hvers skal ek þess geyma, fadir, at vist se, at ek lika gudi þar 15 fyrir.» «Haf ræd þat, er ek gef þer, ok geym þess. Hvert ertu ferr, haf iafnan gud fyrir augum þer, ok hvert verk er þu vinnr, þa tak þer dæmi gudliga ritninga. En i hverium stad er þu sitr, þa rekz eigi skiott þadan i brott, helldr sit þar med þolinmæde. En ef þu geymir þessa þria lute, þa verdr þu heill ok holpinn.»

20 102. Alter frater requisivit abbatem Achillam dicens: «Cur sedens in cella mea patior acediam?» Cui senex ait: «Quia necdum vidisti requiem, fili, quam speramus, neque tormenta, quæ timemus. Si enim ea diligenter inspiceres, etiam si vermibus plena 25 esset cella tua usque ad collum, tu tamen in ipsis iaceres permansens sine acedia.»

103. Quidam frater, cum expetisset sermonem ab abbate Moyse, dicit ei senex: «Vade, et sede in cella tua. Cella autem tua omnia te potest instruere, si ibi permanseris. Sicut enim piscis 30 cellam suam voluerit tardare.»

104. Quidam frater abbatem Antonium requisivit, dicens: «Quid observando Deo placebo?» Respondit senex: «Quod dico tibi, custodi. Quocumque vadis, Deum semper habeto præ oculis tuis. Et quocumque opus exerces, sume ex divinis scripturis exempla; et in quocumque loco resederis, ne inde citius movearis, sed 35 patienter in eodem loco consiste. Hæc enim tria custodiens salvus efficieris.»

105. Einn brodir fretti eptir abota Pemenem, hvart betra være at byggja einsliga eda vera með fleirum. Inn helgi Pemen svarar: «Hvervetna ma madr vel vera, ef hann heldr sér saman ok lægir sik; en ef hann miklar sik, þa ma hann hverge hialpaz, þvíat hvat gods sem madr görir, ok stæriz af því ok gledz, þa glatar hann því þegar ok tynir.»

106. Einn egipzkr brodir kom einn tíma í Syrland til abota Zenon ok tok at asaka² sitt eiginligt athæfi, svat inn helgi fadir Zenon heyrði. Þetta furdadi guds madr ok mællti: «Þat er hatr egipzkra manna at opinbera ok predica löstu, þa er þeir hafa eigi, en leyna dygdum sínum ok mannkostum; en girzkir menn ok syrlendzkir segja a sik þær dygdir, at þeir hafa eigi, en leyna löstum sínum.»

107. Nockurr alldradr madr sagði sva: «Hverr sem almanna lof hefir ok vegsemd, hann færri eigi smaskada salu sinnar; en hinn er öngva virðing hefir af monnum, sa færri af sialfum gudi himneska dyrd.» Enn mællti hann sva: «Eigi ma bæði samt vel vaxa gras ok sæd; sva er ok omattuligt, at nockurr megi hafa samt sæmd ok virðing veralligra manna, enda andaligan avöxt

² afsaka *Cd.*

105. Quidam frater requisivit abbatem Pemenem: «Si melius est remotius an cum aliis manere?» Respondit senex: «Homo si se ipsum reprehendit, ubique potest persistere; si autem se magnificat, nusquam stat. Quidquid enim boni fecerit homo, ne exsultet in eo, quia mox perdet illud.»

25

106. Aliquando venit ad abbatem Zenonem in Syriam aliquis frater Ægyptius, et cepit cogitationes proprias accusare præsente sene. Ille autem admirans dixit: «Ægyptii virtutes, quas habent, celant, et vitia, quæ non habent, manifestant; Syri autem et Græci virtutes, quas non habent, prædicant, et vitia, quæ habent, abscondunt.»

107. Quidam senex dixit: «Qui ab hominibus amplius honoratur aut laudatur, non parvum animæ damnum patitur; qui autem penitus ab hominibus non honoratur, desuper gloriam a Deo accipiet.» Idem dixit: «Fieri non potest, ut simul et herba nascat³ur et semen; ita impossibile est, ut laudem et gloriam sæcularium habentes, simul etiam et fructum faciamus cælestem.» Idem dixit: «Sicut thesaurus manifestus minuitur, ita et virtus deperit publi-

35

himneskrar astundanar.» Ok enn mællti hann: «Sva sem skiott minkaz almennilig fëhirdzla, slikt fyrirferst hvers manz kraptr, er hann verdr alræmdr.» Þesse sami madr sagdi enn: «Hvenær sem hugsan hegomadýrdar stridir a þik, þa rannsaka þu sialfan þik vandliga, hvart þu hefir geymt allra guds bodorda; vit enn (ef) þu elskir ovine þina, eda hvart þu fagnar af uppgöngu ovinar þins eda hryggviz af hans ahlecking. Vit ok med þer, hvart þu þickiz onytsamligr þræll þins lausnara, eda hvart þer virdiz, attu misgerdir meirr en adrir menn. Hallt ok eigi sidr þik fyrir þat, at þu hafir litla skilning, þott þu gerir eitthvert dygdarlikt, þviat þu veiz, at ollu þvi, er þu gerir gods, fyrirferr med mannum hræsnilig hugrenning.»

108. Þa er einn alldradr madr for at finna annan alldradan mann, sagdi hann sva: «Daudr em ek nu fra þessa heims girndum.» 15 Hinn annarr svarar: «Hallt ecki traust af sialfum þer, medan þu lifir her i heime, þviat ohreinn andi er eigi daudr, þott þu sirt daudr.»

109. Þa er einn gamall madr hafdi .l. sara verit i eydimorkinni ok kent hvarki til nægdar braud ne vatn, sagdi hann 20 sva af ser: «Drepi þefi ek nu ohreinsan, agirnd ok hegomadýrd.» En er hinn helgi aboti Abraham heyrdi þetta flutt, for hann at finna þenna sama fôdur ok sagdi til hans: «Er þat satt, at þu

cata. Nam sicut cera a facie ignis solvitur, ita et anima per laudem resoluta perit ab intentione sua.» Idem dixit: «Quando cogitatio vanæ gloriæ vel superbiæ te impugnat, perscrutare te ipsum, si omnia Dei mandata servasti, si inimicos tuos diligis, si gaudes in gloria inimici tui, et contristaris in deiectione eius; si apud te habes: Quoniam servus inutilis sum, et plus omnibus hominibus peccans; et neque tunc tamen aliquid grande sapias, tamquam aliquid 30 boni feceris, sciens quod elata cogitatio omnia illa bona dissolvit.»

108. Quidam senex, cum venisset ad alium senem, dicit ei: «Ego iam mortuus sum sæculo huic.» At ille alter respondit: «Ne confidas in te ipsum, donec egrediaris de corpore hoc; nam si dicis de te, quia mortuus es, diabolus autem mortuus non est.» 35 109. Quidam senex cum quinquaginta annis esset in deserto neque panem gustans neque aquam ad satietatem accipiens, dicebat ipse: «Exstinxi fornicationem, avaritiam et vanam gloriam.» Quod cum audisset abbas Abraham, veniens ad eum dixit: «Tu

hefir sva mællt, sem flutt er.» Hann let sva vera. Aboti Abraham mællti þa: «Nu kemr þu inn i kofa þinn ok finnr þar a flattu þinni forfagra konu, mattu eigi hugsu, at þat er kona?» «Hugsa ma ek þat, sagdi hann, at (kona er), en þo beriumz ek i mote hugsaninni, svat ek hondla hana eigi.» «Hygg at því, fadir, sagdi aboti Abraham, at þu drapt enn eigi ohreinsan, þvíat lifir piningin med þer, þott hon se bundin.» «Nu ferr þu veginn, sagdi aboti Abraham, ok ser griot a götunni ok hellnabrot, hvart hefir hugsan þin iafna girnd til hvarstveggja, ef þar liggja gullbutar hia?» Inn gamli fadir kvat þat eigi, en letz þo þegar i mot beriaz at gera gongu sina til gullz þess ne taka þat upp. «Se nu, sagdi fadir Abraham, at lifir piningin med þer, en bundin er hon.» Nu heyrir þu, sagdi hinn helgi Abraham, af tveim bræðrum, at annarr elskar þik, en annarr hatar ok afvirdir; hefir þu iafnan hug til hvarstveggja eda asionu, ef þeir koma at finna þik?» «Eigi er þat, sagdi guds madr, en þo helld ek þegar huginn at elska þann, er mik hatar.» «Lifa piningar holldzins enn med þer, sagdi aboti Abraham, en bundnar eru þær sva sem af odrum helgum monnum, þeim er þvílíkir eru fyrir heilagð sidferde.»

110. Nockurr gamall madr bygdi helli einn i hinum idrum
1 dract Cd.

dixisti hunc sermonem?» Et ille respondit: «Etiam.» Et dixit ei abbas Abraham: «Ecce intrans in cellam tuam et inveniens super mattam tuam mulierem, potes non cogitare, quia mulier est?» Et ait: «Non; sed repugno cogitationi meæ, ut non tangam illam.» Dicit ei abbas Abraham: «Ecce non interfecisti fornicationem, quia vivit passio ipsa, sed alligata est.» Iterum dum per viam ambulans, vides lapides et fragmenta laterculorum, et inter hæc massam auri, nec potest cogitatio tua illud simile illis aliis iudicare?» Dixit ei senex: «Non, sed iterum pugno cum cogitationibus meis.» «Ecce ergo vivit passio, sed alligata est.» Et dixit iterum abbas Abraham: «Si audieris de duobus fratribus, quia unus diligit te et bona loquitur de te, alius autem odit et detrahit tibi; si utrique veniunt ad te, non utrosque æqualiter aspicias?» Dixit ei senex: «Non, sed extorqueo animo meo, ut similiter beneficium ei, qui me odit.» «Vivunt ergo passionem in te adhuc, sed tantum a sanctis viris quodammodo alligantur.»

110. Quidam senex habitabat in inferioribus partibus eremi,

halfum merkrinnar. Einn veralldarmadr sidlatr vandiz til at þiona honum. Sva bar til, at son hans syktiz þionustumanzins, ok beiddi hann heilagan fodur, at hann mundi koma til hans huss at bidia fyrir barninu. Heilagr fadir het honum því, ok ferdadiz litlu
 5 sidarr a veginn med honum. Þvi næst for husbondi heim fyrir ok bad folkit fara ut i mot einsetumanninum. Þetta feck heilagr fadir seed bradliga um langan veg, hvar folkit for, ok skildi skiott, at þat þeystiz a hans fund med lömpum ok lioskerum; kastar því af ser klædunum, ok stod því næst nöktr vid æ þa, er a veginum
 10 var. Þionustumadrinn feck þetta bratt seed, ok skamfyllidiz fyrir hond heilags fodur ok bad folkit aptr hverfa, kvat hinn aldrada mann örvita ordinn. Sidan er hann kom framm a fund heilags fodur, sagdi hann sva: «Hvi gördir þu þetta, heilagr fadir? allir, þeir er þik sa, ætludu, at þu værir vitlauss.» «Til þess gerda ek,
 15 son, sagdi guds madr, at ek villda þetta heyra.»

III. Þa er aboti Moyses vard þess viss, at einnhverr borgar domande gerdiz a hans fund, flydi hann sitt herbergi ok villdi eigi hitta höfdingiann. Nu bar sva til, at þeir hittuz a veginum, er heilagr fadir hugdiz flyia, ok fretti, hvi þeir gerdiz a hans fund,

20 et sedebat quiescens in spelunca; unus autem sæcularis religiosus ministrabat ei. Contigit autem, ut filius sæcularis istius infirmaretur. Multis ergo precibus postulabat senem, ut veniret in domum suam et faceret orationem pro infante. Exsurgens autem senex ambulabat cum eo. Ille autem præcessit, et ingressus in domum
 25 suam dixit: «Venite in occursum anachoretæ.» Quos cum vidisset de longe egressos cum lampadibus, sensit, quod ad se venirent. Despolians itaque se vestimenta sua misit in flumen, et cœpit ea lavare stans nudus. Ille autem, qui ministrabat ei, videns hæc erubuit, et rogavit homines, dicens: «Revertimini, senex enim
 30 noster sensum perdidit.» Et veniens ad eum, ait illi: «Abba, ad quid hoc fecisti? Omnes enim, qui te viderunt, dixerunt: Quia dæmonium habet senex.» Cui ille: «Et ego hæc volebam audire.»

III. Cum quidam iudex provinciæ abbatem Moysen vellet
 35 adorare, audiens ille fugiebat de loco suo. Et cum obviam forte illi fuisset, requisivit iudex ab eo, dicens: «Dic nobis, ubi est cella abbatis Moysis?» At ille respondit: «Quid illum vultis videre hominem stultum et hæreticum?» Quod cum audisset iudex, ve-

kvat hann vera heimskan ok villumann. En er höfðinginn heyrði þetta, for hann til kirkiu ok sagði klerkum frá þeira víðspalli þessa kostar: «Ek hefir heyrt ymislig agæti af abota Moysi, ok fýsumz ek at taka blezan af honum. En einn munkr rann í moti mer a veginum ok kvat hann vera villumann.» Klerkarnir urðu 5 hræddir af þesse heyrn ok frettu at vandliga, hversu hattat var þessum manni. Domandinn let hann vera langan ok svartan ok með hinum fornazta klædabunadi, er vera matte. «Her hefir þu hitt, sögðu þeir, sialfan abota Moysen. En fyrir því hefir hann þetta sagt af ser, at hann hirtte ecki at hitta ydr.» Domandinn 10 furdadi þetta hardla miok, for heim apr, þottiz nu þo af þeira sögn her af frett hafa fullkomin sanninde.

112. Þann tíma er hinn helgi Sisosius bygde í því sama fialle, er sæll fadir Antonius var inne luktr, þa for einn veralldar-madr með barne sinu at taka blezan af honum. Sva barst at, 15 (at) barnit andadiz í förinni. Fadirinn at hvaru bar barnit utan hræring hugskotzins með fullkominni tru framm til fundar heilags fodur, ok lagði níðr a iörð í hans herbergi barnit, sem síðr þeira manna er til, er blezannar bíð(i)a. En er þeir höfðu lýktat, reis

niens ad ecclesiam retulit clericis, dicens: «Ego quidem diversa 20 audiens de abbate Moyse, volui ab eo benedici; sed quidam veniens mihi obviam monachus retulit de eo, quod esset hæreticus.» Quod cum audissent clerici, contristati sunt, et cœperunt interrogare eum, qualis esset monachus ille, qui hoc dixisset. Ille autem respondit: «Senex erat et veterrimis indutus vestimentis, longus 25 et niger.» Et illi dixerunt: «Ipse est abbas Moyses; et quia noluit videri a vobis, ideo hæc vobis ipse de se dixit.» Et multum miratus iudex discessit.

112. Abbas Sisoius cum habitaret in monte, in quo erat beatus Antonius reclusus, quidam sæcularis ad eum cum filio proprio 30 percipiendæ benedictionis gratia properabat. Contigit autem, ut infans moreretur in via. Quem pater sine ulla perturbatione mentis sublatum cum fide portavit ad senem; ingressusque cellulam tam se quam infantem proiecit in terram, ut est moris postulantium benedictionem. Oratione autem expleta, exurgens pater egres- 35 sus est foras, filii corpusculo derelicto ante pedes abbatis; quem cum adhuc senex orandi causa iacere speraret: «Surge, inquit, fili, et egredere.» Defunctum enim esse nesciebat. Confestimque puer

fadirinn upp ok geck ut, en let barns likit þar liggja eptir fyrir fotum heilags fodur. Ok er hinn alldradi Sisosius hugdi, at barn lægi a bæn sinne, sagdi hann til þess: «Ris upp, son, ok gack ut.» Visse hann eigi, at þat være andat. Allt at einu fylgdi
 5 framkvæmd male, þviat þegar reis sveinninn upp heill ok geck i brott. En er fadirinn sa sveininn heilan, undradiz hann miok ok for aptr til heilags fodur med dyrkan, sagdi honum þa inniliga hvarntveggia atburdinn af andlati sveinsins ok sva þat, at hann lez likit fyrir hans fætr flutt hafa med fullkominni tru. Guds madr
 10 gerdiz nu hardla bryggr, þviat eigi matte hann heyra, at hann hefði framt nöckut þess hattar verk. Baud þvi skylduliga i hlydni fyrir lærisvein sinn, at hann segdi ongum, medan hans lif være, þenna atburd.

113. Einn veralldarmadr vard gripinn af oreinum anda i
 15 heilagri kirkiu. En er brædr þeir allir, er vid voru, badu fyrir honum, ok geck ovinrinn eigi ut, tolotu brædr med ser af þessu efni sva nöckut: «Hvat skulum ver gera þessum anda, sannliga ma engi madr hann ut reka nema abote Besarion. En ef ver kynnim med honum hátt efmissins, þa görir hann eigi koma til kirkiu med
 20 odrum monnum, þvi skulum ver hafa annan hatt, at ver latim enn oda sitia a millum vor, þa er vær komum til kirkiu, ok lata sem hann sofe, en bidia sidan abota Besarionem at vekia hann upp.» Sva gerdu þeir. Þann tima er abote Besarion stod a bæn

exsurgens egressus est. Cumque vidisset pater eius, obstupuit,
 25 regressusque in cellulam, adorato sene, tam causam filii quam lucum cum fide narravit. Sed senex valde mœstus effectus est, non enim a se quidquam tale volebat audiri factum. Sed per discipulum suum homini illi, ne cuiquam usque ad transitum suum hæc diceret, imperavit.

30 113. Cum quidam sæcularis in ecclesiam veniens ab immundo spiritu teneretur, et omnes orationem fecissent, et nullatenus spiritus immundus ab eo egrediretur, dicunt ergo inter se fratres: «Quid possumus huic spiritui facere, nemo potest illum excutere nisi abbas Besarion. Sed si dixerimus hoc illi, nec ad ecclesiam
 35 acquiescet venire, sed faciamus taliter, quoniam ante omnes solet ad ecclesiam venire, hunc qui patitur faciamus sedere, et postea dicamus abbati: Abba, nunc suscita hunc dormientem.» Fecerunt ita. Et veniente abbate Besarione, steterunt omnes in oratione,

med odrum bræðrum, sögdu þeir til hans: «Reis upp, abote, þenna, er sefr sva óþrífuga.» Besarion abote mælti til hans: «Ris upp, madr, ok verd i brottu.» Þegar i stad hvarf oreinn (andi) fra hinum oda, ok vard madrinn a sömu stundu alheill ok górdi gudi þackir ok heilögum fedr.

114. Var nöckurr madr i Egiptalandi, sa eratti siukan svein, þann er i kaur lá. Fadir bar svein þenna til kofa heilags abota Besarionis, ok let þar eptir fyrir herbergis dyrum heilags fodur, ok for i brott sealf. Sveinninn tok at syrgia ok at grata. Guds madr feck þetta seed um glugginn ut ok spurdi, hverr sveinninn hefði þangat flutt. Sveinninn sagdi, at fadir hans hefði þat gert, en farit i brott sidan. Guds madr mælti þa: «Ris upp þu, son, ok skunda framm eptir fôdur þinum.» Sveinninn reis þegar upp heill ok sotti fund fodur sins eptir bodskap ins helga abota Besarionis.

115. Aboti Motheis sagdi sva: Þvi nalægri er hverr madr gudi, sem hann ser sialfan sik syndugra. Þvi segir inn sæli Ysayas spamadr sik syndugan ok ureinan, þa er hann sa sialfan gud. Er oss ok engi von þess, segir fadir Motheis, at ver sem her utan andvara ok ahyggiu. Er þvi sva ritad: Sa er stendr, siaiz hann fyrir, at hann falli eigi. Þvi at ymsar siglingar voru i verold þessi, ok ma þo sva synaz, sem ver siglim hægian sio, en veralldar-

et dicunt ei: «Abba, suscita etiam istum dormientem» Ille autem excitavit eum dicens: «Surge, et egredere foras.» Et mox ab eo egressus est spiritus immundus, et sanus effectus est ex illa hora.

114. Erat quidam habens filium paralyticum in Ægypto, et attulit eum in cellam beati Besarionis abbatis, et reliquit eum super ostium plorantem, et discessit longe. Cœpit ergo infans flere. Cum autem senex per fenestram vidisset eum, dixit: «Quis te huc detulit, fili?» Cui infans respondit: «Pater meus detulit me, et ipse discessit.» Cui senex dixit: «Surge, et adiungere illi.» Et mox sanus effectus surrexit, et pervenit ad patrem suum.

115. Dixit abbas Muthues: Quantum homo Deo appropinquaverit, tantum se peccatorem videbit. Isaias enim propheta videns Deum, miserum se et immundum vocavit. Nos ergo non simus hic sine sollicitudine. Dicit enim scriptura: Qui stat, videat ne cadat. Incerti ergo navigamus in hoc mundo; sed nos quidem quasi in tranquillo mari navigare videmur, sæculares vero quasi in

mennirnir haska hafsins. Vær siglum ok sva sem liosan dag lystir af sialfri rettlætis solinni, þar er hinir hafa æ myrkr uvizku nætrinnar. En þat kann optliga verda¹, at veralldarmadrinn, sa er syniz sigla i dimmu nætrinnar, at hann helldr heilu skipi til
 5 hafnar, því at hann kallar vakrliga a gud til hialpar; en ver fyrirlatum litillætis styrit ok fyrirförumz sva af varri vangeym(n)i (ok) ovarugd, þott ver hafim þar til blid sævid(ri) siglt². Er þat ok omattuligra, at nöckur madr megi hialpaz utan litillæti, en skipit verdi³ traust ok sterkt⁴ utan þess neglingar.

115. Einn morgin arla er aboti Macharius hvarf heim til kofa sins med palmlaufs byrði, kom uhreinn andi i mot honum med einn hærhvassan lia ok villdi höggva til hans, en matti eigi. Þa kalladi uvinr hætt ok sagði sva: «Mikit ofressi þoli ek af þer, Machari, því at ek ma öngu mote þer meina, sva giarna sem ek
 15 girnumz þess, þar er ek göri þo nær hvetvetna framarr en þu. Þu fastar stundum, en (ek) kennir alldri fædu; optliga vakir þu, en mer höfgar alldri. En því iati ek, at i einum lut sigrar þu mik.» «Hverr einn er sa hlutr?» sagði guds madr Macharius. «Litillæti þat er þu hefir, þat eitt saman sigrar mik.» En uhreinn
 20 andi leid i loptit upp annan veg yfirstiginn.

1 vita hverr Cd.

2 siglt Cd.

3 vardi Cd.

4 sterkr Cd.

periculosus locis. Nos quasi in die sole iustitiæ illustrati, illi vero in ignorantia quasi per noctem. Sed frequenter contingit, ut sæcularis in tenebrosa nocte navigans, vigilans autem et clamans, pri-
 25 priam navim salvet; nos autem dum in tranquillo navigamus, sæpius ex ipsa securitate negligimus et perimus, humilitatis gubernaculum relinquentes; sicut enim impossibile est navim firmam fieri sine clavis, ita impossibile est hominem sine humilitate salvari.

116. Abbas Macarius, dum diluculo palmarum folia portans
 30 ad cellam suam reverteretur, occurrit ei diabolus cum falce præacuta, volensque eum percutere, non valebat. Qui exclamans dixit: «Magnam a te vim patior, o Macari, qui cum te cupio nocere, non valeo; dum quæcunque tu facis, ego magis ex opere facio. Tu ergo ieiunas interdum, ego nullo umquam cibo reficior; tu sæpe vigi-
 35 las, me vero sopor numquam oppressit. Sed in una re me vincis, ipse profiteor.» Cum ab eo rem ipsam beatus Macarius requisisset, «Humilitas tua, dixit, sola me vincit.» Hæc dicente inimico, et

117. Einsetumunk nockurn af inum ellrum monnum laust einn odr madr ok ærr, sa er fell frodan or munninum, einn mikinn pustr a kinnarkialkann. Inn gamli fadir retti þegar framm annan, at hinn odi mætti sla. Hita sva mikils litillætis feck fiandinn ei stadiz ok geck ut af hinum oda.

118. Nockurr af heilögum fedrum sagdi sva: Allt erfitdrygi mannz an litillæti er hegomligt. Litillætit er fyrirrennari astarinnar; sva sem Johannes var fyrirrennari Jesu ok dro alla honum til handa, sva dregr litillætit alla til astarinnar, þat er til guds sialfs, þviat gud er astin.

119. Nockurn tima er aboti Macharius ferdadiz upp til fiallzins Nitrie med lærisveini sinum, bad hann sveininn fara a veginn framm fyrir. Þvi næst rann i moti sveininum hofprestr einn miok geystur, ok hafði fork mikinn um ðxl ser. Sveinninn kalladi til hans: «Hvert rennr þu, diðfull?» Hofprestrinn reiddiz miok vid þesse ord ok lamdi lærisvein Machari nær til dauds, ok læ hann þar eptir. En hofprestrinn rann framm lengra ok hitti skiott hinn helga Macharium a veginum. Guds madr Macharius kvaddi hann fyrre þessa kostar: [«Frelsaz muntu, erfidari.»] Hofprestrinn furdadi þetta ok spurdi heilagan fodur, hvat gods hann

1 Af þvi hvat satt litillæti er *Oversk.* 2 [mgl. *Cd.*

extendente beato Macario manus suas ad orationem, spiritus immundus inter auras evanuit.

117. Quidam ex senibus monachorum eremita fuit, quem quidam a spiritu malo correptus et spumans, fortiter eum in maxillam percussit. Senex autem præbuit illi alteram maxillam, ut feriret. Diabolus autem non sufferens incendium humilitatis eius, statim discessit.

118. Quidam ex patribus dicebat: Omnis labor monachi sine humilitate vanus est. Humilitas enim præcursor est caritatis; sicut Joannes erat præcursor Jesu, omnes trahens ad eum, ita et humilitas attrahit ad caritatem, id est ipsum Deum, quia Deus caritas est.

119. Quodam tempore abbas Macarius dum ad montem Nitrie ascenderet, discipulo suo, ut parum præcederet, imperavit. Qui cum ante illum pergeret, obvium habuit quendam sacerdotem idolorum, cursu concito venientem et lignum grande portantem. Cui exclamans ait: «Quo curris, dæmon?» At ille iratus tantis eum

sæi með honum, er hann kvaddi hann sva hyrliga.» «Ek sa þik
 erfða, er þu rennr ovisa veg.» Hofprestrinn sagði: «Senniliga
 kenni ek þik vera mattugan guds þionustumann, ok því kennumz
 ek við mikilliga af þinni qvediu; en hitt veit ek eigi, hverr munkr
 5 rann i mote mer ok illyrði mik, en ek veitta honum meidzlor
 malum i mot.» Þessu næst fell hofprestr framm fyrir fætr heilags
 fodur Machari, ok letz hann eigi mundu lausan lata, fyrr en hann
 gördi hann munk. Foru þeir sidan framm til þess stadar, er hinn
 lamdi brodir læ, ok baru hann millum sin til heilagrar kirkiu,
 10 þvíat hann matte öngu mote ganga. En er brædr sa þenna sama
 hofprest fylgia heilogum fedr Machario, gera þeir hann at munk
 ok marga adra, er fyrir hann sneruz til kristiligs fridar, furdudu
 þo hardla miok hans leidretting. Her fyrir sagði hinn helgi
 Macharius, at ill ok drambvis ordræða snyr godum monnum til
 15 vandskapar, en god ok litillat setning snyr vondum monnum bratt
 til betranar.

120. Sæll fadir Antonius sagði sik seed hafa allar snörur
 ovinarins uppegndar a ollu iardriki, ok við þa syn sagðiz hann
 andvarpa sarliga ok fretti, hverr manna þær mundi allar mega

20 plagis affect, ut exanimem pæne relinqueret. Et relicto eo sacer-
 dos iterum currebat, progressusque parum, obviavit beato Macario.
 Qui ait ad eum: «Salveris, laborator, salveris.» At ille admiratus
 respondit: «Quid in me boni conspexisti, ut me ita salutare?»
 Cui senex ait: «Quia vidi te laborantem, et curris ignoranter.»
 25 Cui sacerdos dixit: «Et ego salutatione tua compunctus magnum
 servum Dei te cognovi; nam alter nescio quis miserabilis mona-
 chus occurrens mihi iniurias fecit, sed et ego plagas illi pro ver-
 bis imposui.» Tunc apprehendens pedes beati Macarii clamabat,
 dicens: «Nisi me monachum feceris, non desistam.» Pergentesque
 30 pariter venerunt ad locum, ubi cæsus frater iacebat; quem utrique
 tollentes, quoniam gradi non poterat, manibus in ecclesiam pertu-
 lerunt. Cum autem fratres vidissent sacerdotem illum beatum
 Macarium comitantem, stupefacti, cum admiratione monachum illum
 perficiunt, et multi propter illum ex paganis facti sunt Christiani.
 35 Dicebat ergo abbas Macarius, quia sermo superbus et malus etiam
 bonos viros convertit ad malum, sermo vero humilis et bonus etiam
 malos mutat in melius.

120. Beatus Antonius retulit se vidisse omnes laqueos ini-

fordaz. Þá kom rödd yfir hann, su er sva sagdi: «Eitt saman litillæti lidr um þær allar snörur, sva at ongu mote ma þat meinaz her af ne fyrirkomaz.»

121. Einn tíma er hinn helgi aboti Antonius badst fyrir i kofa sinum, kom rödd yfir hann, su er sva sagdi: «Eigi komtu, 5 Antoni, enn til íafns verdleiks við skinnara, þann i Alexandria er.» Ok er hinn gamle fadir Antonius heyrde þetta, reis hann upp snemma um morgininn, ok tok staf sinn ok skundadi ferdina, ok letti eigi fyrr, en hann fann þenna sama mann, er honum var til visat. Hinn er fyrir var, furdadi kvomu heilags fodur hardla 10 miok. Abote Antonius bad hann bratt segia sér af sinum verkum ok athæfum, lez fyrir þa skyld af mörkinni sott hafa. Hinn lez ecki gods nokkurn tíma gert hafa, «utan su er hugsan min hvern morgin, er ek ris upp i minu herbergi, adr en ek tek at vinna eitt-hvat, at öll þesse borg med meira manni ok minna mun ganga 15 inn i guds ríki fyrir sitt rettlæti, en ek muna einn fyrir sakir minna synda vera skyfdr undir eilífa pinu. Þetta sama hugsa ek ok hvert kveld, adr en ek sofna.» Sæll guds madr Antonius

i eingis Cd.

mici super universam terram extentos. Et cum suspirans dixisset: 20 «Qui hos poterit transire?» vocem ad se dicentem audivit: «Humilitas solæ pertransit, Antoni, quam nullo modo valent superbi contingere.»

121. Item beatus Antonius dum in cella propria oraret, venit ad eum vox dicens: «Antoni, nondum pervenisti ad mensuram 25 coriarii, qui est in Alexandria.» Quo audito senex surgens mane, arrepto baculo, in civitatem Alexandriam festinus venit. Cumque ad designatum hominem fuisset ingressus, ille viso tanto viro obstupuit. Cui senex dixit: «Refer mihi opera tua, quia propter te relicto deserto huc veni.» Qui respondens ait: «Nescio me ali- 30 quando aliquid boni perpetrasse; unde et ex cubili proprio mane consurgens, antequam in opere meo resideam, dico quod omnis hæc civitas a minore usque ad maiorem ingrediuntur regnum Dei propter iustitias suas, ego autem solus propter peccata mea pœnam ingrediar sempiternam. Quod verbum antequam quiescam sero, 35 ex cordis mei recenseo veritate.» Quod audiens beatus Antonius, respondit: «In veritate, fili, sicut bonus aurifex sedens in domo tua cum requie regnum Dei adeptus es; ego autem yeluti sine

svarar, þa er hann heyrdi þetta: «Sannliga ertu, son, sem einn godr gullsmidr, sitr heima i huse þinu ok hefir sva himinriki; en ek em sem eitt dyr utan skyn ok skilningar, þar er ek hefi allan minn alldr i eydemork vid hafdz, ok hlaut ek enn eigi sannsæi
5 þessarra orða með mér, er þu tær af þer.»

122. Einn brodir fretti eptir hinn helga abota Pemen, hversu hann skyldi þat skilia, er Pall hafði sagt, er allir lutir væri hreinir hreinum. Guds madr Pemen svarar honum sva brodurnum: «Ef
10 nockurr madr kemz til sannrar skilningar af þesse sögn postolans, mun sa vakta sik minna allri skepnu ok sia sik syndugra.» «Hversu ma ek, sagdi brodirinn, mik minna sia eða syndugra en hinn, er ek veit manndrapsmann?» Guds madr svarar: «Ef madr mætti til þessa mals postolans koma, þa mundi sa sva segia með sér, þott hann lite manndrapsmann: þesse hefir at sönnu þessa eina synd
15 gerva, en ek frem hveria stund manndrap ok tortíming sialfum mer.» Þvi næst fretti brodir heilagan fódur, hversu þetta mætti verða. «Þessum hætti, sagdi heilagr fadir, at mædrinn færirdæmi sialfan sik ok sínar syndir, þvíat þat eina er manzins rettlæti her a iardriki at fyrirsma sialfan sik ok sínar atgördir.»

20 123. Þa er nöckurir brædr satu hia abota Pemene, heyrdi hann annan þeira lofa einnhvern brodur, ok sagdi sva: «Sæll er

discretionem omne tempus meum in solitudine conversatus necdum verbi tui assumpsi mensuram.»

122. Quidam frater requisivit abbatem Pæmenem dicens:
25 «Quid est, pater, quod ait apostolus: omnia munda mundis?» At ille dixit ei: «Si quis ad hunc sermonem poterit pervenire, ut eum intelligat, videbit se minorem esse totius creaturæ.» Cui frater: «Et quomodo possum me minorem videre ab eo qui homicida est?» Respondit senex: «Si potuerit homo ad hunc sermonem
30 apostoli pervenire, et viderit hominem, qui forte occidit alium, dicit in semet ipso: iste quidem hoc solum peccatum fecit, ego autem omni hora homicidium committo, me ipsum peccando interficiens.» Et cum frater requireret, quomodo hoc posset fieri, respondit: «Hæc sola iustitia est hominis, ut semet ipsum reprehendat. Tunc enim
35 iustus est, cum sua peccata condemnat.»

123. Cum sederent quidam fratres prope abbatem Pæmenem, unus alium quendam fratrem laudavit, dicens: «Bonus est ille frater, quoniam mala horret.» Cui senex ait: «Et quid est mala

hann, þviat hann afvirðir odadarnar.» Þá mællte guds madr Pemen: «Hversu skal þat göra, sagði guds madr, at afvirða odadarnar?» Brodir kunni eigi at svara ok bad heilagan foder segia ser, hversu odadarnar skyldi afvirða. «Sa afvirðir rett odadarnar, sagði heilagr Pemen, er sialfs sins syndir hræðiz ok fyrirsmar, en elskar hvern brodur sinn ok sælkar.» 5

124. Nöckurr brodir fretti födur Pemenem þessa kostar: «Hversu skal madr þat fordaz, at hann tali eigi umlestr eda illzku til naungs sins?» Inn gamle fadir svarar: «Ek ok naungr minn erum sva sem tvær likneskiur. En er ek lit mina likneskiu ok afvirðig hana, þa finnz þegar brodur mins likneskia virdulig, at henne [se sæmd]; en þa er ek lofa mik sialfan, þa fyrirlit ek bradliga brodur mins likneskiu, ok hafna ek henne. En þvi sidr fyrirlitr hverr aunan, sem hann finnr fleire lyte a sialfum ser ok atfyndiligri.» 15

125. Abote Tepericius sagði sva: Betra er fyrir gudi at eta kiöt ok drecka vin en tögla með umlestri ok aleitne kiöt brædra sinna, þviat sva sem hurrandi höggormr skyfði Evu af paradiso, sva id sama glatar sa bædi sinni sæl ok aheyrandans, er með umlestri ok aleitne affoekar fyrir brodur sinum. 20

1 [sæmd Cd.]

horrere?» At ille nesciens, quid ei responderet, petebat dicens: «Dic mihi, abba, quid est malum horrere.» Cui senex ait: «Ille horret mala, qui sua peccata propria horret et omnem fratrem suum beatificat et diligit.» 25

124. Quidam frater requisivit abbatem Pömenem dicens: «Quomodo potest homo vitare, ne loquatur malum de proximo suo?» Respondit senex: «Ego et proximus meus duæ imagines sumus. Cum ergo meam prospexero et reprehendero, invenitur imago fratris mei apud me venerabilis. Quando autem meam laudavero, tunc fratris mei imaginem pravam respicio. Tunc ergo de alio non detracto, si semper me ipsum reprehendo.» 30

125. Dixit abbas Hyperichius: Melius est comedere carnes et vinum bibere, quam comedere in vituperatione carnes fratrum; sicut enim susurrans serpens Evam de paradiso excussit, ita qui de fratre suo detrahit, non suam solum, sed et audientis animam perdit. 35

126. Heilagr abote Johannes var því vanr at segja sva: Litla byrði fyrirletum ver, þat er at taka opt sialfa oss atfyndli; en tókum þunga upp a oss, þat er at rettlæta oss sialfa, en fyrirdæma adra ok forsma.

5 127. Einn tíma er bræðr höfðu att samkundu mille sin i morkinni Scithi ok talat mart af meðferði heilagra fedra ok af odru ymisligu efni, þa þagði hinn helgi aboti Peor. Þvi næst reis hann upp ok geek ut ok tók einn miok mikinn seck ok fyllde af sande, bar síðan seckinn a baki ser; þar eptir tok hann annan
10 litinn seck ok liet þar i sand, ok bar þann fyrir ser. Þeir frettu hann þegar, er þeir sa hans þetta tiltæki, hvat þat hefði at merkia. Heilagr fadir Peor svarar þeim sva: «Sia seckr, er mikinn sand berr, hefir at merkia illzkur minar margar ok miklar; en ek fyrirlet þær allar at baki mer, ok vil ek hvarki grata þær ne syta ne sia
15 þær. En þesse hinn litle sandr er syndir broður mins fær ok smár, ok seer ek þær þó fyrir augum mer, ok kveliumz þar af fyrirdæmandi broður minn. En þó byriar mer þat eigi at dæma sva, helldr skyldi madr setia sealfs sins synd fyrir sik ok hugsa þar af ok bidia gud líknar utan aflat.» Allir þeir fedr, er heyrt
20 höfðu þesse hans ord, sogðu sva: «Med sannindum er þesse heilsu gata.»

126. Solebat dicere abbas Joannes: Parvam sarcinam dimissimus, id est nos ipsos reprehendere; et gravem portare elegimus, id est ut nos iustificemus et alios condemnemus.

25 127. Peracta congregatione semel in Scythi, dum patres de multorum vita et de rebus plurimis loquerentur, abbas Peor tacebat. Postea vero egressus tollens saccum, implevit eum arena, et portabat in dorso suo; et iterum in alio parvo panno misit alteram arenam, et portabat ante se. Videntes autem ceteri fratres, requisierunt ab eo, quod esset hoc exemplum; et respondit dicens:
30 «Iste saccus, qui habet multam arenam, mea peccata sunt, quoniam plurimæ sunt iniquitates meæ, et ecce dimisi ea post dorsum meum, nolens illa videre, ut pro illis doleam vel plangam. Et ecce pauca hæc delicta fratris mei ante oculos meos posui, et crucior in ipsis condemnans fratrem. Sed non oportet sic iudicare,
35 sed magis ante me peccata mea adducere, et de ipsis cogitare et rogare Deum, ut indulgeat mihi.» Quod audientes patres dixerunt: «In veritate hæc est via salutis.»

128. Aboti Ysaach kom einn tíma af Thebaida í klaustr brædra nockurra, ok sa þar einn brodur vanrækin, hann bauð þegar með reide at reka brodurinn ut or klaustrinu. En er hann skyldi aptr til herbergis ganga, kom guds engill í mot honum ok stóð fyrir dyrum ok sagði til hans, at engi von var, at hann næði inngöngu. Abote Ysaach beiddi engilinn, at hann gerði honum glæp sinn augliosar, þann er honum bannadi inngöngu. Engillinn svarar þa: «Gud sendi mik a þinn fund at fretta, hvi þu rakt brodurinn a brott, þann er misgert hafði, eða bault þat.» Heilagr abote Ysaach bað þa þegar gud líknar ok sagðiz sekr, ok syndi a ser sanna idran. Engillinn sagði þa til hans: «Ris upp þu, þviat gud gaf þer líkn fyrir glæp þinn. En sia við, ok gör þat eigi hedan af at fyrirdæma nöckurn, fyrr en gud dæmir hann, þviat þu veiz, at gud sagði sva: toku menn dominn upp a sialfa sik, en letu eigi min bida.» En af því er sva sagt, at trautt misgörir inn algerve madrinn sva litid, at hann se eigi þegar fyrirdæmdr.

129. Einhverium brodur barst at glæpr í klaustri, ok er hann var asakadr af bræðrum, ferdadiz hann til fundar ins helga Antoni. Brædr af klaustranum sottu eptir honum ok letu, sem þeir villdi leida hann aptr, ok toku at kæra a hans misgerninga. En hann neitadi ok sagðiz sykn þessa glæps. Þann tíma hittiz þar inn

1 nöckurn *Cd.* 2 fyrirdæminn ok *tilf. Cd.* 3 klaustrunum *Cd.*

128. Venit aliquando abbas Isaac in cœnobium, et vidit illic fratrem negligentem, et iratus iussit eum expelli de cœnobio. Cum ergo egredereetur ad habitaculum suum, venit angelus Domini et stetit ante ostium cellulæ eius, dicens: «Non te permittam ingredi.» At ille rogabat, ut eius culpa manifestaretur. Et respondit angelus et dixit: «Deus transmisit me dicens: Vade et dic Isaac: ubi iubes, ut mittamus illum fratrem, qui peccavit?» At ille mox egit pœnitentiam, dicens: «Peccavi, Domine, indulge mihi.» Et dixit illi angelus: «Exsurge, indulget tibi Deus. Sed ne iterum hoc facias, ut quemcunque condemnes, antequam Deus illum iudicet. Tulerunt homines iudicium, et non mihi illud permittunt,» dicit Dominus. Hoc autem dictum est, quia si contigerit de illis perfectis aliquem vel in parvo peccare, mox prodatur.

129. Contigit fratri cuidam culpa in cœnobio, et dum a ceteris increparetur, ad abbatem profectus est Antonium. Et assecuti sunt eum fratres volentes eum reducere, œperuntque ei culpas

helgi fadir Paphnucius, er odru nafne var kalladr Cephalus, ok bar upp fyrir brædrunum þess hattar dæmi: «Þar var ek staddr, er ek sa einn mann standa i leirmodu sár einnar allt upp til knia; því næst komu þar menn at ok letu, sem þeir skyldu draga hann upp or leirinum sárinna. En er þeir toku til, þa drektu þeir honum nidr i leirinn allt upp at halsinum.» Heilagr fadir Antonius sagdi þa þegar af hinum helga fodur Paphnucio: «Her er sa madr, er med sannleik kann at hialpa vid salum manna.» Af þessu male heilags fodur komuz brædrnir vid ok ger(du) idran, en budu
 10 brodurnum þeim nu heim med ser, er fyrr hafdi undan stockit.

130. Nockurr alldradr madr sagdi sva: Ef nockurr madr ser annan misgera, þa asaki hann þann eigi, helldr hinn er hann eggjar til glæpsins, ok segi sva med sialfum ser: «Vei mer syndugum, þesse er neyddr undir syndabandit: sva sem ek.» Grati
 15 sidan ok syti ok leiti hugganar af gudi, þvíat allir föllum ver ok verdum blektir.

131. Einn anachorita het Timotheus, honum var flutt vanrækni brodur nöckurs. Ok er aboti klaustrans redz um vid hann, hver hegning brodurnum hæfði, þa gaf Timotheus þat ræd, at hann
 20 tæki brodurinn brott or klaustrinu, ok þat for framm. En iafnskiott sem brodirinn var a brottu, kom freistni at hinum helga Timotheo.

1 syndir bandit *Cd.*

exprobrare. Ille vero fecisse culpam denegabat. Inventus est ibi abbas Paphnutius, cui cognomen erat Cephalus, qui talem retulit
 25 in congregatione fratrum inauditam parabolam: «Vidi, inquit, in ripa fluminis hominem usque ad genua in limo demersum. Venientes autem quidam, ut eum porrecta manu extraherent, usque ad collum demerserunt.» Tunc beatus Antonius de beato Paphnutio ait: «Ecce homo qui ex veritate potest animas salvare.» Quo
 30 fratres illius sermone compuncti agentes poenitentiam, eum qui discesserat ad cœnobium revocaverunt.

130. Dixit quidam de senioribus: Si videris aliquem peccantem, ne mittas culpam in eum, sed in eum qui impugnat eum, dicens: «Væ mihi, quia iste nolens victus est, sicut et ego»; et plange, et
 35 inquire Dei solatium, quia omnes decipimur.

131. Quidam Timotheus anachoreta negligentem fratrem aliquem audiens, interrogante ipsius abbate, quid illi fratri faceret, dedit consilium, ut eum expelleret de cœnobio. Cum ergo ille

En er hann aumkadi sik ok gret i guds augliti ok sagdi sva: «Misgerda ek, drottinn minn, miskunnadu mer,» þá kom rödd yfir hann, su er sva sagdi: «Timothee, fyrir þat sama kom þesse ostyrkt at þer, er þu fyrirleiz brodur þinn a hans freistni tima ok ostyrktar.»

132. Einn af hinum ellrum heilögum fedrum varð fyrir omegni ok hugarins upphafning. I þessu sa hann sva sem .iiii. fylkingar fyrir gudi. En fyrsta var sveitin af þeim monnum, er fyrir krankleika verða eða ostyrkleik, ok gera gudi þackir; onnur sveitin var þeira manna, er æ standa undir gestrisni ok þiona odrum með gleði ok godvillia; hin þridia sveitin var skipud með þeim monnum, er radaz i eydemork, ok eru þar stadfastir, en firraz manna fund ok navistu; en hinn fiorda sveitin var skipud af þeim monnum, er með alvöru gefa sik fyrir guds sakir undir hlydni heilagra fedra. Ok var þesse æzt ok hæst ok gudi næst, er hlydnina varðveitti, ok hafði i ollu meire dyrd en hinar þrennar sveiternar, ok þar með eitt gullmen á halse eða sapol. Sa alldradi madr er þetta syndi heilögum fedr i leizlunni, sagdi sva til hans: «Hvi hefir þesse hin .iiij. sveitin meire vegsemd en hinar þrennar?»

fuisset expulsus, tentatio venit ad Timotheum. Et cum ploraret in conspectu Dei et diceret: «Miserere mei,» venit ad eum vox dicens: «Timothee, ideo tibi hæc causa venit, quia fratrem tuum in tempore tentationis suæ despexisti.»

132. Quidam ex patribus in extasi positus vidit quatuor ordines ante Deum. Et primus quidem erat hominum infirmantium et gratias agentium Deo; secundus vero erat eorum, qui hospitalitatem sectantur, et in hoc stant et ministrant; tertius vero illorum, qui solitudinem sectantur, et non vident homines; quartus vero illorum, qui propter Deum et obedientiam solliciti, et subiecti sunt patribus. Erat ergo illis tribus ordinibus hic ordo superior, qui obedientiam exhibebat, et utebatur torque aurea, et maiorem gloriam præ ceteris possidebat. Dixit autem senex ei, qui sibi hoc in exstasi demonstrabat: «Quare hic ordo quartus maiorem ceteris gloriam habet?» Ille autem respondit ei, dicens: «Quia isti alii omnes habent aliquam requiem adimplendo, quamvis in bonis operibus, voluntates suas; obediens autem, propriam voluntatem relinquens, pendet in patris voluntate iubentis, et ideo maiorem præ ceteris gloriam est sortitus.»

Hann lez eigi vita. Þá sagði sa er honum syndiz: «Því at allir adrir hafa nockura hvíld ok naddir, þó at i godum lutum, at gera sinn eiginligan vilja; en hin sveitin, er sik heldr undir hlyðni, fremr æ fôdur vilja ok yfirbod, en leggir at baki ser sialfs sins vilja ok eiginlaga girnd, ok hefir því af almatkum gudi þar fyrir enn meire dyrd ok fæheyrdre en hiner.»

133. Nockurr gamall madr sagði sva: Ef einnhverr bydr med gudrædzlu einskostar athöfn, þá geriz sva, at med gudhrædzlu ok litillæti verdr þat vid tekit ok fyllt i hlydninnar frammkvæmd, er fyrir guds sakir geck ut af munni bodandans. En ef einnhverr girniz af sialfs sins rikdomi at bода sinum eiginligum brædr meirr en med gudhrædzlu, þá litr lausnarinn a leynd hiartans ok lætr hinn eigi heyra þat, er hardudliga var til hans mællt, þvíat mannzins röksemd er auglios, ok opinber er ok sva inn gudligri gerningrinn; þvíat allr sa bodskapr er af gudi geriz, hefir litillætis upphaf, en reidin mannlig(r)ar rauksemdar hræriz æ af uvinarins oroa ok akefd.

134. Aboti Silvanus atti einn lærisvein, er Marcus het. Abote Silvanus elskade hann miok, þvíat hann var honum hardla hlydinn.

133. Quidam senex dixit: Quia si quis fratri suo iniunxerit causam cum timore Dei et cum humilitate, sermo ille, qui propter Deum fit, compellit fratrem obedire et facere, quod iniunctum est ei. Si autem iubere quis cupiens, non secundum timorem Dei, sed ex auctoritate et propria voluntate fratri voluerit imperare, qui videt absconsa cordis, non illum permittit, ut audiat, ne faciat quod illi præceptum est, quia manifestum est opus Dei, quod fit propter Deum, et manifesta est hominis auctoritas, quæ per iactantiam ordinatur. Quæcunque enim ex Deo sunt, a principio humilitatem habent; quæ autem ex auctoritate et iracundia vel conturbatione, ex inimico sunt.

134. Abbas Silvanus habebat discipulum, nomine Marcum, cuius obedientia erat magna, et propterea senior diligebat eum. Habebat autem et alios undecim discipulos, qui contristabantur eo, quod illum plus diligeret. Quod postquam alii senes audierunt, mœsti venerunt ad eum, ut ei nuntiarent, quia fratres illi, qui cum eo erant, contristabantur. Sed antequam illi aliquid faterentur, ipse cum illis ad singulorum cellas profectus est, et unumquemque nomine proprio vocavit, dicens: «Egredere foras, frater,

Þesse sami abote Silvanus atti ok adra .xi. lærisveina, þa er hrygduz af því, at hann elskadi Marcum öllum þeim meirr. Þetta heyrdi heilagir fedr ok foru a fund ins helga Silvani at gera i kunnleika ogleði bræðranna, þeira er honum hlyddu. En fyrr en þeir flytti fyrir helgan fodur eitthvat her af, þa geck hann med þeim til herbergis hvers þeira brædra .xi., ok kalladi þa ut alla med eiginglum nöfnum, lez hafa þörf þeira til starfs nockurs. En engi af öllum þeim gerdi ut ganga. Þar eptir koma þeir til kofa Marci ok knyia hurd, beiddi abote Silvanus fundar Marci. En þegar er hann heyrdi rödd ins gamla fodur, for hann ut til motz vid hann. Abote 10 Silvanus geck þa inn med Marco i hans herbergi ok sæz um. En med því at Marcus var ritari, þa fann Silvanus, at hann hafdi sva skiotliga nidr lagit þat kvaterni, er hann ritadi æ, (at) hann hafdi halfgervan stafinn; þvíat hann villdi hann eigi fullgera, sidan er hann heyrdi rödd heilags fodur, fyrir þat at hann fylldi hlydnina. 15 En er heilagir fedr sa þetta, sögdu þeir til hins sæla Silvani: «Senniliga elskum ver med þer þenna sama Marcum, þvíat fyrir sina hlydni ann gud honum.

135. Nockurr alldradr madr einsetunnar atti þionustumann i þorpi nockuru. Einn tima vard heilagr fadir hardla hryggr, þvíat 20 þionöstumadrinn seinkade til hans med naudsynlig þarfinde. Hafdi heilagr fadir hvarki nöckut til vinnu ser ne vidrlifnadar; sagdi

quia opus te habeo.» Et nullus ex illis voluit egredi. Venerunt autem post omnes ad cellam Marci, et cum pulsassent ostium, vocavit abbas Silvanus nomen eius. Ille autem mox ut audivit 25 vocem senis, foras egressus est. Et ingressus abbas in cellam Marci, quoniam scriptor erat, reperit quaternionem, quem scribebat, et invenit, quod in qua hora vocatus est, litteram, quam faciebat, mediam dereliquit, tantummodo ut obedientiam adimpleret. Noluit autem post auditam vocem senis litteram, quam coeperat, 30 percomplere. Unde illi alii senes dixerunt ei: «In veritate, quem tu diligis, et nos iam diligimus, quia et Deus eum propter suam obedientiam diligit.

135. Quidam senex solitarius habebat quendam ministrantem sibi, manentem in vico. Cum autem ille tardasset per dies aliquot, 35 et seni necessaria defecissent, et neque quod operabatur haberet, et quo reficeretur, et propter hoc tristaretur, dixit discipulo suo: «Vis ut vadas in vicum illum, et voces nobis ministrum, qui solet

sidan til lærisveins sins: «Villtu fara at sækja þionustumann ockarn til þorpsins með þarfindum þeim er ockr heyra til?» Sveinninn svarar, lez fara mundu, hvert er hann villdi. Guds madr dvaldi at hvaru ferd sveinsins. Ok er þeir höfdu lengi þolat mikit
 5 hungur ok marghattað meinlæte her fyrir, sagdi heilagur fadir til sveinsins: «Villtu fara, son, i þorpit at kalla hann heim þionustumanninn?» Sveinninn lez giarna gera vilia, hvat sem hann beiddi, en ottadiz þo fyrir ordz sakir, (en het) at fara fyrir hlydninnar skyld. Guds madr Silvanus sagdi þa: «Far nu, son, ok treyst
 10 upp æ gud fedra vorra, þvíat hann mun hialpa þer i hverri freistni, sem þu kant verða.» Ok er þeir höfdu bediz fyrir, ferðadiz sveinninn. Ok er hann kom i bæinn, frettiz hann fyrir, hvar þionustumadrinn mundi vera, finnr hann því næst hans herbergi ok kvaddi þar dyra. En þar var engi madr heima nema dottir hans
 15 þionustumanzins. Hon lykr upp hurdu ok bidr hann inn ganga. Brodirinn fretti eptir, hvi fadir (hennar) væri sva seinn til heilags fodur með fædu hans ok önnur þarfindi. Bonda dottir eggjar þa brodurinn mikilliga inngongu, ok þar með dregr hon hann ok lockar með ser til lostasemdar. Brodirinn sperriz vid, slikt er hann matti,
 20 en hon var styrkri ok togadi hann at ser. Nu hugleidir hann gðrla, at hann er til glæps dreginn, þar með þröngva at honum nu sialfs hans hugrenningar. I þessu ollu samt kallar hann sva til

afferre quæ opus sunt nobis?» Et ille respondit: «Quomodo iubes facio.» Differebat adhuc senex, non præsumens mittere fratrem.
 25 Et cum diu sustinerent et tribularentur non veniente ministro, dixit iterum senex ad discipulum suum: «Vis ire usque ad vicum et adducere eum?» Et ille respondit: «Quid vis facio.» Timebat autem frater accedere ad vicum propter scandalum, et tamen, ut obediret patri, promisit se iturum. Dixit ei senex: «Vade, fili, et
 30 confide in Deo patrum nostrorum, quia proteget te ab omni tentatione.» Et facta oratione transmisit eum. Cum autem venisset frater in vicum, et requisisset, quo maneret ille, qui seni ministrabat, inventa domo, cum pulsasset ostium, contigit, ut nemo ex illis inveniretur in domo præter unam filiam illius ministrantis.
 35 Quæ cum aperuisset ostium, et frater eandem de patre eius interrogaret, cur tot diebus tardasset, illa hortabatur eum ingredi domum, simul et trahebat eum. Cum autem ille non acquiesceret, illa invaluit, et traxit eum ad se. Cum autem vidisset ille, quia

guds: «Heyr þu, drottinn minn, hialp mer nu a þesse tíð fyrir bænr þess helga mannz, er mik sendi.» Ok íafnskiott er hann hafði þetta mællt, var hann kominn at æ einni skamt fra klaustri þeira, for hann sidan heim til heilags fodur utan fleck ok fall allrar saurganar.

136. Tveir kiðtligir bræðr komu i klaustr nockut til vistar ok þionðstu. Annarr þeira var hardla sidlatr, en annarr var hlydinn. Nu er abote baud inum hlydna broður eitt ok ymist at gera, þa fyllði hann þat þegar med fagnadi. Her af var hann vegsamadr af allri sveit klaustrsins. Hinn sidlati broðir ófundar þetta 10 ok segir med ser: «Æ verd ek at reyna, hvart broðir minn hefir med ser sva faheyra hlydni.» For sidan a fund abota ok sagði sva til hans: «Ek þyrfta, at þer sendit broður minn med mer i einn stad i orlofi.» Aboti lez þat giarna vilia. Nu ferduduz þeir ok komu at æ einni, er a veginum vard, þar var fiöldi mikill kvik- 15 venda, þeira er korkodrilli heita, ok bad hann vada yfir fyrir provanar sakir. Korkodrilli komu íafnskiott, ok eru at sleikia hans likama utan alla grimd. Ok er broðir sa þetta, þa bad hann hann upprisa ok ferdaz. Ok sua gerdu þeir, foru nu þar til, er þeir fundu

ad peccatum trahebatur, et urgebant eum cogitationes, ingemuit et clamavit, dicens ad Deum: «Domine, propter orationem eius, qui me misit, salva me in hac hora.» Et cum hoc dixisset, subito inventus est ad flumen iuxta monasterium suum, et reversus est ad patrem suum sine macula.

136. Duo fratres carnales venerunt in quoddam monasterium 25 habitare, et unus ex ipsis erat religiosus valde, alter habens obedientiam grandem. Cum ergo abbas præciperet illi: «Fac hoc,» et faceret; et iterum: «Fac illud,» et faceret, et in hoc gloriificabatur in monasterio, quod talem obedientiam haberet. Invidens vero frater eius ille religiosus dixit intra semet ipsum: «Tentabo 30 hunc fratrem meum, si habet certam obedientiam.» Et veniens ad abbatem dixit ei: «Transmitte fratrem meum mecum, quoniam necessarius sum in quodam loco.» Et dimisit eum abbas. Cum autem pariter proficiscerentur, volens tentare eum, cum pervenissent ad flumen, in quo erat multitudo crocodilorum, dixit 35 ei: «Descende in fluvium, et transi.» Et descendit ille, et venerunt crocodili et cœperunt lingere corpus eius, et non ei nocuerunt. Quod cum vidisset ille, dixit ei: «Ascende de fluvio, et

einn andadan mann liggja æ veginum fyrir ser nauktan. Þa mælti hinn sidlati brodir: «Höfu vid nöckut fornt klædi at kasta yfir likit.» Inn hlydni brodir svarar: «Bidium helldr bádir, at gud reise manninn upp til lifs.» Ok þegar er þeir höfdu bediz fyrir, reis upp
 5 inn daudi. Her af hrosadi ser hinn sidlati brodir ok sagdi: «Senniliga lifnadi þesse madr fyrir sidlæti mitt.» Bada atburdi þessa sva komna birti gud fedr klaustrsins, hversu hann hafdi freistad (h)ins vid æna ok korkodrillos, ok sva id sama af uppreist ins dauda. En er þeir komu framm til klaustrans, sagdi abote til ins sidlata
 10 brodur: «Hvi gördir þu sva vid brodur þinn? Vit þu þat vist, at fyrir hans hlydni reis inn daude upp, en eigi fyrir þitt sidlæti.»

137. Einn af ellrum fedrum merkrinnar Scithi sendi lærisvein sinn til Egiptalandz med ulfallda, at hann verdi laupum þeim, er hann hafdi gerva til atvinnu honum. Ok er hann var a veg kom-
 15 inn, mætti hann einum alldrödum manni a veginum, þeim er sva sagdi: «Ef ek visse, brodir, nær þu færir a Egiptaland, þa munda ek beida þik at bera þangat annan ulfallda af miinni halfu.» Eptir þat hitti hann brodir abota sinn ok flutti honum ord ins gamla fodur. «Far, sagdi abote, ok ger hans þurft. En seg, at

20 eamus.» Et dum irent, invenerunt corpus mortuum iacens in via. Et dixit ille religiosus: «Si haberemus aliquid ex veteramentis, mitteremus super illud.» Cui frater dixit: «Oremus, si forte suscitetur eum Deus.» Et stantibus illis in oratione, suscitatus est mortuus, et laudavit se ille religiosus, dicens: «Propter religionem meam
 25 surrexit hic mortuus.» Manifestavit autem Deus patri in monasterio eorum omnia, et quemadmodum tentavit fratrem de crocodilis, et quomodo mortuus surrexisset. Et postquam venerunt in monasterium, dixit abbas ad istum religiosum: «Quare hæc fecisti fratri tuo? Cognosce, quia propter obedientiam eius surrexit mortuus ille.»

30 137. Quidam ex senibus de Scythi discipulum suum transmisit in Ægyptum, ut ei camelum deduceret, qui sportellas, quas fecerat, portaret in Ægyptum. Cum autem deduceret camelum, alter senex obvians eum dicit ei: «Si scissem, frater, quando ibas in Ægyptum, dixissem tibi, ut et mihi alterum camelum adduce-
 35 res.» Quod cum ille frater proprio abbati dixisset, præ multa caritate dicit ei: Vade, fili, et duc camelum ad illum, dicens ei: quia nequam parati sumus, comple necessitatem tuam, et vade tu cum ipso camelo usque in Ægyptum, et iterum reduc nobis came-

vid seem eigi bunir. En kom sidan aptr ok flyt laupa ockra, þegar er því er lyktat. Her eptir ferr brodir til fundar ins gamla mannz ok bad hann bera laupa sina, sem betz henti honum, til Egiptalandz, en kvat abota sinn inn helga Pambonem vera obuinn. Ok sva gerdu þeir. For þesse helgi fadir sidan til Egiptalandz, sem honum henti, ok vardi laupum sinum. En er hann kom aptr, feck hann af hondum ulfalldann brodurnum. Þegar i stad klyfiadi hann eykinn ok bad þenna helga fodur bidia fyrir ser. Guds madr spurdi, hvert hann gerdiz. En (hann) lez skyldu fara i Scithim ok þadan i Egiptaland at veria laupum ins helga abota Pambonis. Ok er hinn helgi fadir heyrdi þat, bad hann brodur med vidrkomning fyrirgefningar, ok kvat ast ins helga Pambonis ollum sinum avexti eytt hafa.

138. Þa er annarr alldradr madr hafdi sina vandlaupa albuna ok med þeim tögum stangada, er þar til heyra, vard hann viss, at einn nagranni hans sagdi sva: «Hver(t) skal mitt ræd verda, þar er kornskurdartimi kemr skiott, en ek hefi öngar taugir at lata i laupa mina.» Þegar i stad eyddi brodirinn laupa sialfs sins ok hafdi tauginnar til hins brodurins, ok mællte: «Se brodir, þesse bönd hefi ek afgangs, tak þau ok lat i laupa þina.» Þetta sama gerdi brodir fyrir astar sakir, at obirgia sialfan sik, en stetta sva audmiukliga brodurins þurft.

lum, ut et nostra vasa portemus» Cum ergo fecisset frater sic, et ivisset ad illum senem, dicens: «Abbas Pambo dicit: quia nos needum parati sumus, tolle et comple necessitatem tuam.» Carri-
cavit autem senex camelum, et ivit in Ægyptum. Cum autem discarricasset, iterum ille frater reducebat camelum, et dixit: «Ora pro me, pater.» Cumque senex requisisset, quo pergeret, respondit: «In Scythim vado, ut etiam nostras sportellas huc afferam.» Quod cum audisset senex, compunctus cœpit pœnitere, dicens lacrymando: «Indulgete mihi, dulcissimi, quia caritas vestra fructum meum abstulit.»

138. Alter senex cum perfecisset sportellas suas, et iam retinacula misisset earum, audivit vicinum suum dicentem: «Quid faciam, quoniam nundinæ prope sunt, et non habeo, unde mittam retinacula in sportellas meas.» Et mox ingressus dissipavit propria retinacula et attulit ad fratrem, dicens: «Ecce ista superflua habeo, tolle et mitte in sportellas tuas.» Et ita præ nimia caritate fecit, ut fratris opera complerentur, sua autem imperfecta reliquit.

139. Heilagr abote Johannes gleymde allri illzku fyrir astargíðf gudligrar miskunnar. Nockurn tíma tok þesse sami Johannes einn eyri silfrs at lani af brodur nockurum at kaupa ser med lin til verknadar. En er brædr vissu þat, kom bratt einn brodir ok
 5 þad abota Johannem gefa ser litit þat af lini at gera ser seck. Guds madr gaf honum þegar med fagnadi. Þvi næst kom annarr brodir ok þad lins. Guds madr gaf enn. Þar eptir kom inn þridi, ok hverr at öðrum, ok þadu lins. Heilagr fadir Johannes feck ollum med fagnadi, unz lokit var. En eptir þat kom hinn brodir-
 10 inn, er silfrid hafdi lanat helgum fedr, ok beiddiz fiar sins. Johannes vard vel vid, lezt giarna giallda skylldu, en hafdi raunar ecki til; riss upp þa þegar i stad ok ferr til fundar abota Jacobi, er kalladr var inn forsiale skipare, at vita, ef hann mætte lana honom silfr til giallzins. Ok er hann var a veginum, fann
 15 hann einn eyri silfrs fyrir fotum ser a iördunni. Heilagr Johannes fell þa þegar til bænar ok hvarf heim aptr, en tok eigi upp silfrit. Broderinn kom i annat sinn ok kvaddi af helgum fedr lamsins hardla alhugliga. Heilagr Johannes lez þa þegar i stad skylldu akta til gialldzins, riss upp; ok ferr sömu leid ok fyrr, at
 20 hann fann silfrit a veginum, ok tok enn eigi upp, helldr hvarf hann heim aptr, er hann hafdi þar bediz fyrir. Id þridia sinn sækir brodir

139. Abbas Joannes gratia caritatis omnem malitiam est oblitus. Hic cum a fratre quodam mutuasset solidum unum, et comparasset linum, unde operaretur, venit unus frater petens eum pa-
 25 rum lini, ut faceret sibi saccum. At ille dedit ei cum gaudio. Item alter venit petens eum linum, et dedit ei. Necnon et aliis plurimis venientibus et petentibus, dedit omnibus cum gaudio. Post hoc ille, qui mutuaverat solidum, venit repetens eum. At ille dixit: «Ego vado, et afferam tibi.» Et non habens, unde
 30 redderet, surrexit et profectus est ad abbatem Jacobum, ut peteret eum, quatenus redderet illi, a quo mutuaverat. Et dum iret per viam, invenit solidum iacentem, et non eum tetigit; sed facta oratione reversus est in cellulam. Et cum iterum frater ille repeteret rationem suam, dicit ei: «Undecunque modo defero illum.»
 35 Et iterum profectus invenit solidum, ubi antea positus erat; et facta oratione, reversus est. Et ecce iterum venit frater ille molestans eum pro solido. Tunc senex dixit modis omnibus: «Modo vado, et affero illum.» Et dum proficisceretur, invenit eodem loco

hann heim, ok er angradr miok fyrir sakir silfrsins. Heilagr fadir sagdi sva: «Ek skal, brodir, ollum hæm at roa, at þu fair þitt.» For sidan sômu leid ok fyrr ok fann enn silfrid a veginum, bidz nu fyrir, en tekr upp sidan silfrit ok ferr framm til fundar vid abota Jacobum, ok segir til hans: «Ek fann, aboti, þenna eyri 5 silfr: a veginum. Nu bid ek, at þu görir fyrir astar sakir at predica i borginni, at ef einnhverr hefir tynt honum, at sa taki sitt.» Abote Jacobus for þegar ok predicadi þria daga i samt, ok hittiz engi sa, er þessu silfri hefdi tapat. Þa sagdi guds madr Johannes abota Jacobo: «Nu med því at engi segiz þessu silfri tynt hafa, þa 10 mun ek giallda eyri þenna brodurnum, er ek er skuldbundinn vid, þott ek hafa fundit hann, þvíat ek hitta ydr fyrir þa skyld, herra, at taka þar læn, er þer erud.» Abote Jacob undradiz þetta mikilliga, er fadir Johannes hafdi fundit silfrid ok atti skuldina til, en hann tok eigi þegar upp ok gallt fyrir sik, nema hann hyrfi heim tysvar, 15 en id þridia sinn leti hann predica. Nu var þesse nattura hins helga Johannis, sem fyrr var tiad, at hann let hvern taka sialfan þat, sem hafa villdi, ef hann var kvaddr, en feck honum eigi sialfr. Bar (h)inn brodir nockut aptr, bad fadir Johannes hann leggja þar, sem hann tok; en ef hinn bar ecki aptr, þa let Johannes med öllu ordalaust 20 140. Aboti Pemen sagdi sva: Fullkomdu alldri vilia þinn,

solidum iacentem; et facta oratione tulit eum, et venit ad abbatem Jacobum, et dicit ei: «Abba, veniens ad te inveni hunc solidum in via. Fac ergo caritatem, et prædica hic in civitate, ne forte aliquis perdiderit illum, et si inventus fuerit dominus eius, 25 redde illum.» Profectus est ergo senex, et per tres dies prædicavit, et nemo inventus est, qui perdidisset solidum illum. Tunc ergo Joannes dicit ad abbatem Jacobum: «Si nemo illum perdidit, redde illum fratri illi, quoniam debeo illi; et veniens ad te mutare, aut certe tollere in caritate, et reddere illi debitum meum, 30 inveni illum.» Et miratus est senex, quemadmodum et debens et inveniens non statim tulit eum, et reddiderit, nisi bis reversus esset, et tertio prædicasset. Hoc autem erat eius mirabile, quia si quis volebat ab illo aliquid mutuari, non dabat per manus suas, sed dicebat fratri: «Vade et tolle tibi, quod opus habes.» Et cum 35 reportaret iterum, dicebat: «Vade et reporta in loco, unde tuleras.» Si autem nihil detulisset, nihil ille penitus dicebat.

140. Abbas Pæmen dicebat: Voluntatem tuam numquam

læg þik helldr til litillætis, at þu gerir villa naungsins. Þesse sami Pemen for gratandi, utan sialfs sins vilia ef hann var til bordz kalladr, fyrir þa eina skyld at hann hlyddi brædr sinum, en hrygdi sialfan sik ok fyrirliti sinn vilia med litillætis lægd
 5 sialfan sik undir annan okandi.

141. Einn anachorita bygdi eitt hreyse i nand klaustri nockuru ok gerdi margskonar iarteinir. Eitt sinn barst sva til, at brædr nockurir komu til klaustrsins ok neyddu hann at eta utan sialfs sins sidvanda, ok sôgdu sva til hans eptir: «Ertu hryggr nu, herra
 10 aboti, er þu brautz sva miok i dag sidvanda þinn?» Guds madr svarar: «Þa er mer pina, brædr minir, er ek gere minn vilia.»

142. Abote Paphnucius var því vanr at drecka alldri vin. En einn tima er hann for veg sinn, hitti hann a illvirkia. Höfdingi illvirkianna bar kenzl a heilagan fodur, ok vissi, at hann drack
 15 alldri vin. Nu med því at þeir satu yfir dryck illvirkiarnir, en hann sa heilagan fodur vegmodan miok, þa fyllir hann eitt mikit ker af vini ok retti at heilögum fedr, en annarri hendi hellt hann a brugdnu sverdi, ok mællti til heilags fodur: «Um .ij. kosti er at velia, annattveggia dreck af kerinu, ella drep ek þik.» Inn
 20 gamle fadir þottiz skilia, at hinn gerdi af guds bodordi dryckiarbodit vid hann, ok villdi giarna hann ævinna, ef sva villdi verda, tekr vid kerinu ok dreckr af. Illvirkia höfdinginn idraz þa ok þegar

adimpleas, sed magis humilia te ipsum, ut facias voluntatem proximi tui. Item abbas Pœmen, quando vocabatur, ut extra voluntatem
 25 suam comederet, ibat plorans, ne inobediens fratri suo contristaret eum. Idem mactans propriam voluntatem humiliatus, voluntatem sequebatur alterius.

141. Quidam anachoreta sedebat in spelæo iuxta cœnobium, multas virtutes faciens. Et cum aliqui monachi venissent de cœno-
 30 bio, compulerunt eum hora non consueta comedere; et post hoc dicunt ei fratres: «Contristatus es aliquid, abba, quia hodie extra consuetudinem fecisti?» Quibus ille respondit: «Tunc mihi est tribulatio, quando propriam fecero voluntatem.»

142. Abbas Paphnutius non gustabat vinum aliquando. Sæmel
 35 autem ambulans devenit super latrones. Et cum in via eos invenisset bibentes, cognitus est a principe latronum, qui sciebat eum, quod vinum non biberet. Sed videns quia ex labore itineris fatigatus esset, implevit calicem grandem vino, et gladium tenens in

þess, er hann hafði helgum fedr misbodit, ok mæltte: «Liðnit mer, herra abote, þviat ek pinada ydr hardla miok.» Guds madr sagði: «Senniliga treyste ek upp æ gud minn, at hann gere sina miskunn med þer nu ok at ey lifu fyrir þetta sama vinker.» Illvirkia höfðinginn svarar þa: «At sönnu segi ek þer med guds trauste, at ek skal öngum manni meina hedan af.» Med þessum hætti, sem nu var flutt, snere heilagur fadir til guds allri sveit illvirkianna, af því at hann gaf sik einn tíma undir þeira valld ok vilia.

143. Tveir brædr voru þeir, atinn ellri bad inn yngri at byggja hia honum. Hinn yngri svarar, lez vera syndugr, ok kvat honum þat eigi hent at vera hia honum. Hinn ellri bad eigi at minnar, lez vel mega þola þat, ok sagði því sva, at hann visse, at inn ungi brodir hafði stundum ohreina hugrenning, ok villdi heyra hana af honum. Hinn ungi brodir beiddi þa, at hann munde lia honum, at hvíla eina vikú til umræds, hvart af skyldi taka. En er vika var lidin, kom inn ellri brodir at akvednu ok beiddi sambudar. Inn ungi brodir lez fallit hafa i freistni mikla, siz þeir skildu, kvez farit hafa til bæiar ok misgert nöckut sva af nandsyn. Inn ellri spurdi, ef hann

manu sua dixit seni: «Nisi biberis hunc calicem, occidam te.» Cognoscens senex, quia ex mandato Dei vult facere, volens eum lucrari, tulit et bibit. Princeps autem latronum cœpit ei dicere: «Indulge mihi, abba, quoniam tribulavi te.» Cui senex ait: «Confido in Deum meum, quia propter unum calicem vini faciat tecum misericordiam et in præsenti sæculo et in futuro.» Dicit ei princeps latronum: «Et ego confido in Deo, quia ab hodie nemini malefacio.» Et sic lucratus est senex omne collegium latronum.

143. Erant duo fratres. Unus ex ipsis senex erat, qui rogabat iuniorem, dicens: «Rogo, ut pariter habitemus, frater.» Ille autem respondit: «Ego peccator sum, et non potes mecum habitare.» Ille vero rogabat eum, dicens: «Possumus.» Erat autem ille senior mundus, et nolebat audire, quia monachus habebat aliquando cogitationem pravam. Et dicit ei ille iunior: «Permitte quiescere hac una septimana, et iterum loquemur.» Cum ergo post septimanam senex venisset ad eum, ille volens experiri eum, dixit ei: «In grandem tentationem incidi in septimana hac, abba. Profectus enim in vicum propter necessitatem, peccavi.» Et dixit ei senex: «Et vis pœnitere?» Cum autem ille promississet, ait senex:

villdi idraz. Hann lez þat giarna vilia. «Þa mun ok, sagdi inn ellri, bera með þer helming þessa misfellis.» «At þeim hætti, sagdi inn ungi brodir, megu vit hardla vel bua samt.» Ok sva gerdu þeir, at þeir bygdu eitt herbergi, meðan þeir lifdu badir.

5 144. Nockurr gamall madr sagdi sva: Gæti madr ok geri eigi þat odrum, er hann ottaz sialfum sér at gera. Þu ottaz, at annarr afþocki fyrir þer, varaz þu af því at afþocka fyrir honum. Þu ottaz, at annarr take eign þína eða annars kostar meini þer með aleitni, ger eigi odrum slíkt id sama eða annat þvílíkt. Hverr
10 er þessa ordz (mun) geyma ok giæta, þa verdr hann holpinn her af.

145. Modir heilagra guds manna abota Pemenis ok abota Anuph girntiz mikilliga at sia þa, sidan þeir redz i morkina, ok því kom hon optliga til kofa þeira, at hon mætti hitta þa. Eitt sinn rann hon i moti þeim, er þeir foru til kirkiu. En iafnskiott
15 er þeir fengu sed hana, hurfu þeir aptr i kofa sinn ok byrgdu hurdina. Hon hlaut nu utan vid at mælaz ok bad með tærum inngöngu. Þa mællti abote Anuph til ins helga Pemenis: «Hvat skulum vid gera af þessarri modur ockarri, er vid hurdina grætr ok snóktir?» Abote Pemen riss þa upp ok gengr til dyra, ok

20 «Ego tecum porto medium peccati illius.» Tunc ille frater dixit: «Modo possumus ambo pariter manere.» Et manserunt pariter usque ad tempus transitionis suæ.

144. Quidam senum dicebat: Quidquid horret homo, alii
omnino non faciat. Horres enim, si quis detrahit tibi; tu ne de-
25 trahas alteri. Horres, si quis tibi calumniam fecerit, vel si quis tibi aliquid abstulerit; et tu sive hoc sive alia his similia ne facias alicui. Qui enim hoc verbum servaverit, potest illi sufficere ad salutem.

145. Abbas Pømen et abbas Nuph, postquam in desertum
30 venerunt, desiderabat mater eorum videre eos, et sæpe veniebat ad eorum cellam, nec tamen potuit illic contemplari eos. Captato itaque tempore, occurrit eis, cum ad ecclesiam festinarent; qua visa, reversi velociter ostium cellæ clauserunt. Illa vero stans foris cum lacrymis quærebat eos. Tunc abbas Nuph egressus ad beatum
35 Pømenem, ait: «Quid faciemus de hac matre nostra, quæ plangit ad ostium?» Tunc exurgens abbas Pømen vadit ad ostium. Quo non aperto, audiens eam iugiter lamentari, dixit ei: «Cur tantos clamores, cum iam ætate defessa sis, et planctus effundis?» Illa

lykr þó eigi upp, heyrir, at hon grætr i akafa, spyrr hana sidan sva: «Hvat kallar þu, kona, ok grætr, sva alldri komin sem [þu ert?】 En er hon heyrði rom ins helga Pemenis ok kendi, kalladi hon halfu hærri ok kvez gírnaz at sia sonn sina þvilika, «en ef ek se yckr eigi, hvat er þa nema þat, at ek bera eigi mod- 5 dur nafn sidan, eðr eru eigi her þau briostin, er þit sugut, inir sætuztu synir? Eru ok öll min idr naliga hrærd², nu er ek heyrda þina rödd, son minn.» Guds madr mællti þa: «Gírnir þik meirr, modir, at sia ockr her en annars heims?» Hon svarar: «Er þat vist, at ek se yckr þar, ef ver siaumz her eigi?» Pemen mællte 10 þa: «Utan ef er þat med guds trausti þer heitanda, ef þu helldr þik her fra ockarri syn, at þu ser ockr þar.» Hon hvarf þa þegar fra hurduinni ok mællte: «Ef þat er vist, at ek se yckr þar, synir, þa hirti ek ecki at sia yckr her.»

146. Johannes inn minni ættadr af Thebaida var lærisveinn 15 ins helga abota Ammonis. Þesse sami Johannes þionadi einum öldrudum manni ok krönkum .xii. ær, svat in gamle madr taladi alldri blitt ord til hans, þott hann sæe hann erfida. En er hinn gamle fadir var atkominn liflate ok heilagir fedr satu umhverfis hia, tok hann hond ins helga Johannis ok sagdi þrysvar: «Heill, 20

1 [hon er Cd. 2 hrædd Cd.

autem voce filii cognita, amplius exclamavit, dicens: «Quoniam vos videre desidero, filii. Quid est enim, si vos videro? nonne sum vestra genitrix? nonne vos his meis lactavi uberibus? Iam omni morarum contractione repleta sum, et audita voce tua omnia 25 viscera mea præ desiderio conturbata sunt.» Cui Poemen ait: «Hic nos magis an in futuro sæculo videre desideras?» At illa dixit: Quid ergo si vos hic non videro, quasi illic pro certo visura sim? Sene autem respondente: «Quod si te hic cohibere potueris, ne nos videas, illic nos procul dubio semper videbis.» Tunc illa disces- 30 sit cum gaudio, dicens: «Si pro certo illic vos visura sum, hic vos videre iam nolo.»

146. Joannes minor Thebæus, discipulus abbatis Ammonis, per duodecim annos cuidam seni infirmanti fecit obsequium. Senex tamen cum vidisset eum laborantem, numquam illi sermonem blan- 35 dum aut placidum locutus est. Cum autem transiret de corpore, sedentibus aliis senibus, tenuit manum eius et dixit ei tertio: «Salveris, salveris, salveris.» Et tradidit illum senibus dicens:

heill, heill. « Ok feck hann i hendr inum ellrum fedrum ok mællte :
 « Þesse madr er engill, er sva morg ær hefir mer þionat, þar er
 ek hefir alldri til hans talat gott ord ne blitt. »

147. Nockut sinn er abote Agathon kom til bæiar af morkinni
 5 at selia handaverk sin, fann hann einn fatækan mann krankan,
 er læ vid gardzhlid eitt ok hafdi ðngvan hialparmann; ok fyrir
 því leigdi heilagr fadir ser kofa þar, en veitte hinum valada þat,
 er hann hafdi unnit til, þionadi honum sialfr þar med .iiij. manudu
 i samt, svað hann for eigi fyrr til sins herbergis heim, en hinn
 10 var alheill.

148. Einn alldradr madr taladi sva til lærisveins sins siuks:
 « Son minn, hrygdz eigi af plagu eða likamans krankleika, þvíat
 su er ein in hæsta skynsemd at gera gudi þackir fyrir krankleika
 likamans. Ert þu iarn, þa etr elldrinn rydit af þer; en ef þu ert
 15 gull, þa verdr ok þu fyrir elldinn provadr, sva at þu verdir af
 miklum meire. Nu þar fyrir, inn kæri brodir, hrygdz eigi. Vill
 gud kvelia þik her veralliga, hvat manna ertu þess, at þu angraz
 þar af; þol þrekmanliga ok bid gud, at hann gere þat, sem honum
 þickir blidaz af ollu þínu efne.

20 149. Einn alldradr madr var sa, er optliga syktiz. En nu
 1 minn *Cd*.

«Iste non homo sed angelus est, qui tot annis mihi infirmanti, nec
 tamen bonum sermonem a me audiens, fecit obsequium.»

147. Abbas Agathon veniens in civitatem, ut opera sua ven-
 25 deret, invenit quendam peregrinum iacentem in angiportu infirmum,
 nullum habentem, qui ei curam adhiberet; et permansit ibi senex,
 et conduxit sibi cellam, et ex opere manuum suarum præstabat
 infirmo illi obsequium. Permansit autem ibi mensibus quatuor,
 donec sanaret infirmum, et sic ad cellam suam regressus est.

30 148. Quidam magnus senex infirmanti discipulo suo dixit:
 «Non contristeris, fili, ex infirmitate vel plaga corporis tui, summa
 enim religio est, ut in infirmitate quis agat Deo gratias. Si fer-
 rum es, per ignem æruginem amittis; si vero aurum es, per ignem
 probatus a magnis ad maiora procedis. Ne anxieris ergo, frater;
 35 si enim Deus te vult in corpore torqueri, tu quis es, ut moleste
 feras? Sustine ergo, et roga Deum, ut quæ ipse vult illa concedat.

149. Senex quidam cum frequenter infirmaretur corpore et
 langueret, contigit, ut uno anno nulla eum ægritudo contingeret.

bar sva til ein missare, at hann kendi ser engis krankleika. Her til gret hann hardla sjarliga ok sagdi sva: «Heyr, drottinn minn, hvi fyrirlez þu mik a þessu næsta sære ok vitiadir min eige?»

150. Þa er einn gamall madr i morkinni Sciti var kominn at bana, ok brædr stodu umhverfis hans sæng ok syttu miok ok gretu, þa bra þesse alldrade madr upp augum ok tok at hlæia miok þrysvar sinnum. Brædr badu þenna helga fodur segia ser sök hlatrsins, þar er þeir gretu miok allir. Guds madr svarar þa: «Þvi hlo ek i fyrstu, at þer hræddiz allir daudann; en þvi annan tima, at allir þer erud obunir vid honum; en þvi hlo ek id þridia sinn, at ek veit vist, at ek fer til hvilldar fra erfide, er þer gratid þat.» Þegar iafnskiott er heilagf fadir hafdi þetta mællt, þa lauk hann aptr augum ok andadiz.

151. A þeirri stundu er aboti Pambo andadiz, þa taladi hann sva til brædra sinna, þeira er hia honum voru: «Siz ek kom i þenna stad eydemerkinnar, þa man ek mik öngva fædu kent hafa, nema þa er ek tok fyrir handaverk min; hefe ek ok til þessarrar stundar ecki ord þat mællt er mik idrar, sva at ek mune. En nu fer ek af heiminum til vars herra, sva sem ek hafa trautt til tekit hann at dyrka.»

20

Et propterea flebat et graviter ferebat, dicens: «Reliquisti me, Domine, et noluisti me præsentem hoc anno visitare.»

150. Quidam senex cum moreretur in Scythi, et circumdassent lectulum eius fratres, et composuissent eum atque plangerent, aperuit ille oculos suos et risit; et iterum aperuit et risit; et tertio similiter fecit. Cum autem rogarent eum fratres, dicentes: «Dic nobis, abba, cur nobis flentibus ipse rides?» Respondit et dicit eis: «Primo risi, quia omnes timetis mortem; et secundo risi, quia non estis parati; tertio vero risi, quia a labore vado ad requiem, et vos ploratis.» Hoc cum dixisset, statim clausit oculos in mortem.

151. Abbas Pammon in ipsa hora, quando transibat iam de corpore, dixit aliis viris sanctis astantibus sibi: «Ex quo veni, fratres, in hunc locum eremi, et ædificavi mihi hanc cellulam, extra opera manuum mearum nescio me panem gustasse, nec poenitui super sermonem, quem locutus sum, usque in hanc horam; et tamen sic vado ad Deum, tamquam si nec inciperem colere eum.»

152.¹ Eitt sinn spurdi abote Pambo abota Antonium, hvat hann skyldi göra. Guds madr Antonius svarar honum sva: «Hallt ecki traust rettlæte sialfs pins, enda syrg eigi særliga eitthvat.» At sva mælltu bad fadir Antonius abota Pambonem koma til sin
 5 skiotliga i lopthus, þat er hann stod i, ok bad hann hafa med ser skæal þa eina, er i var oleum allt, þat sem þeir höfdu i morkinni til sinna þurfta eda tilkomandi manna, ok baud honum kasta ofan or glugginum, er a var herberginu. Inn helgi Pambo bra vid skioott ok for upp til hins helga fodur Antonij, tok skalina ok kastadi nidr
 10 til iardar, svat þegar brotnadi, ok geymdi eigi, hve ovidrkvæmilig(a) honum hafdi bodit verit, eda (at) hversdagligri naudsyn, ostyrkt likamans eda audn merkrinnar, helldr at hinu at hann helldi hlydnina ok fylldi bod heilags fodur, hvat er til fædu eda fiar yrði.

153. En at adrir brædr helldi því giarnara hlydnina at hans
 15 dæmi, þa kalladi heilagr fadir Antonius abota Johannem, er þa var vid staddr, ok bad hann vellta til sin þeim steini eda biargi, er þar stod hia þeim. Heilagr Johannes rann þegar at steininum med allri astundan, ok þott hann væri sva mikill, at mugr mannz mætti honum öngu mote vellta, þa hefir hann þo at herdarnar ok
 20 halsinn, en stundum briostit ok bringuna, med ollu kostgæfe, svat allr var hann i einum sveita, ok sva steinninn. Reiknadi hann i þessu hardla litt omattuligleik bodeskaparins edr frammkvæmd, helldr hitt eina, at hann veitti virding heilögum fedr ok helldi
 25 hlydnina med þeim skirleik ok einfelldi, at hann trydi heilagan foder ecki bida mega omattuligt, þott odrum syndiz eigi öll sannsæe a vera.

154. Þessa þria lute heimtir gud at hverium manni kristnum, sva sem sagde inn sæli Gregorius pafi, af allri ond retta tru ok ofalsada, ok sannleik tungunnar, reinleik ok samhalld likamans.
 30 155. Abote Joseph sagdi sva, at i guds auglite eru þrir virdulegir pallar mannzins medferdis. Er sa inn fyrste, ef einnhverr tekr med guds þöckum, þott hann hitte i krankleika, ok fälle þar freistnanir³ med honum, [þær er⁴ optliga fylgia vanmegninu ok likams krankleika. [Annarr pallr er hinn, ef⁵ einnhverr gerer öll
 35 sin verk rein fyrir gudi, ok leitar ongrar virdingar ok ömbunar af monnum þar fyrir nema af gudi sialfum. En hinn er inn þride pallrinn, ef nöckurr afneitar sinum eignar vilia ok gefr sialfan sik i guds valld ok undir andligs fodur forsia, ok sitr sva.

1 Similiter *Overskr.* 2 helldu *Cd.* 3 fyrstnanir *Cd.* 4 [þær eptir *Cd.*
 5 [annat er honum at þa er *Cd.*

156. Einnhverr heilagr madr var sva spurdr: «Hverr er sa einn goðr lutr, fadir, ef ek gere hann, at ek hafi þar fyrir eilíft líf.» Guðs madr svarar: «Guð veit þat, son, en heyrt hefe ek, at einn fadir spurdi þessa Nísteronem inn mikla abota, hvað honum vere gott at gera, ok svaradi hann sva, at miok mætti mislík vera hin goðu verkin, þvíat sva sem heilog ritning vottar, þa var Abraham höfudfadir gestrisinn, ok var því guð með honum; en Helias elskadi hoglife, ok var guð með honum; David konungr var lítillatr, ok þar fyrir elskadr af gude; Job var þolinmodr. Nu geym þin við hræsni, ok hallt hiartanu frá dramban, ger sidan þat sem þu seer salu þinni hialp ok samþykkt til með guðligri hialp.

157. Inn helgi abote Pastor sagði þessar þrennar vera andarinnar idnir, at madr geymi sialfs sins ok giæte, hugleide ok kenniz við sik, ok hafe skynsamliga skilreiknan a öllu sinu tiltæki. En er hann var spurdr, hversu hann skyldi meðferðaz, þa sagði hann sva: «Þat sem þu frettir, siam ver frammkomit með propheta Daniele, þvíat fyrir þat sama asökudu hann oradvandir menn ok rægdu¹, er hann fyllði goðfusliga sins guðs þionustu, en fundu honum ongya sök adra. Þesse sami abote sagði enn sva: «Einstummannz lífnadr a þesse at vera, meinlæti ok fatækt, þvíat sva² er ritad af hinum fyrrum fedrum þeim Noa Job ok Daniele, ok hefir Noe með sér þeira manna mynd³, er eeki eignaz, en Job meinlætismanna, en Daniel þeira, er skilríka skynsemd hafa með sér. Nu hverr er þessa goðgerninga hefir, þa er at sönnu guð með honum.» Sia helgi abote Pastor tekr enn sva til orðz: «Lof⁴ samligt er at firraz líkamliga lute, þvíat sa madr, er sik helldr lítt frá líkamligri teyging, hefir þa merking, sem hann stande við veisu nöckura diupa, ok megi þegar ovinr hans, er hann kemr at, fella hann ofgan aptr i veisuna. En hinn er sik helldr fírlægan heimligum lutum, er sem se langt i brott frá brunninum⁵; þott ovinr hans vili steyta honum ut a ofærana, þa verðr þat ótliga, at guð sendir honum fyrrum sitt fullting⁵, en hann fyrirfariz. Virdiz mer ok, sagði aboti Pastor, Pall postoli oss firt hafa þess hattar vafellum varudliga, þa er hann sagði sva: «Flye þer öbreinsan ok horan, þvíat öruggra er i upphafinu at varaz vandskapinn en grata sik gert hafa þat, er hann villde eigi varaz; er því allra bezt fírlægd veralligra luta með hvíld ok hoglife.»

1 parabola abotans *Överskr.* 2 hrægdu Cd.; *först skrevet* hrygdu. 3
meynd Cd. 4 brunanum Cd. 5 fullteing Cd.

158. Einn heilagr fadir flutti af þrimr monnum, er elskuduz mikilliga sin i mille, at þeir görduz munkar, at einn þeira valldi ser þat til verks at sætta missatta menn, en annarr at vitia siukra marna, en inn þridi for i einsetu. Nu inn fyrste þessarra, sa er 5 i þrætunum starfadi, lagdiz fyrir, þviat hann feck litlu a leid komit at sætta hina missáttu; for hann þvi at finna þann, er þionadi inum siukum monnum, ok fann þann fyrirkominn. Foru sidan badir samt til fundar vid hinn, er i eydemorkinni hafdz vid ok einsetunni, ok baru upp fyrir hann sin leidindi ok meinlæti, 10 ok spurdu, hversu honum færi at. Einsetumadrinn þagdi um stund, rendi sidan vatni i bolla sinn ok sagdi til þeira: «Hyggit at vatninu gerla.» Þeir gördu² sva, ok sa, at vatnit hrærdiz miok ok barade. Litlu sidarr bad hann þa til lita. Ok er þeir gerdu sva, sa þeir³ vatnit stadnat ok skært, sva at þeir mattu sia sik 15 i sem skuggsion. Þa taladi hann til þeira: «Slikt sama er sa, er med mōnnunum er, ma eigi sia syndir sinar fyrir marghattudum monnum heimligs atferdis; en hinn ma miklu audmiukligarr sia þær, er hvilld ok hoglife hefir ok einna mest i eydemörk.»

159. Ein virdulig fru abbatissa sagdi sva: Margir fyrirforuz 20 þeir i fialle voru skipadir, þviat þeir gerdu folslig verk; er þvi betra at vera med fleirum ok hafa einsetuliga astundan ok lifnat, en at byggia einum samt ok vera i huginum med muginum.

160. Eitt sinn sagdi Abraham lærisveinn ins helga Sisosij sva til hans: «Villtu fara, fadir, nærrmeirr vid heiminn, er þu 25 tekr nu at elldaz miok?» Aboti svarar: «Förum vid, son, þar sem engin er konan fyrir.» «Hvar mun sa stadr, sagdi lærisveinn Abraham, at eigi se konur fyrir, nema her i morkinni.» «Muntu mik hitta fyrir þat sama,» sagdi inn alldradi Sisosius.

161. Brodir nöckurr kom ok spurdi einn alldradan mann: 30 «Hvert rád gefr þu, hvat ek gere, fadir! hugrenning min lætr mik eigi eina stund sitia med nadum heima i kofa minum.» Guds madr svaradi: «Hverf heim aptr, son, i kofa þinn ok erfida med hondunum, bidz fyrir an aflat, ok kasta hugsan þinni a guds valld, ok geym, at engi komi (þer) aptr hedan af.»

35 162 Einn ungr madr var sa, at girntiz at geraz munkr, en fadir hans var veralligr madr ok aftaldi þat miok fyrir honum, ottadiz, ef hann felle. Nu med þvi at margir vinir hans badu þessa med sveininum, þa kom um sidir, at hann leggir her orlof til ok tregliga þo. En er sveinninn var munkr ordinn, þa tekr hann

40 1 Similiter parabola *Overskr.* 2 sögdu *Cd.* 3 at *úlf. Cd.*

sik sva hart þegar i fyrstu i ollum lutum nær sem algervir menn; hversdagliga fastadi hann eda æt sinn a tveim dögum, en hitt var optliga, at hann æt eitt sinn i viku. Aboti klaustrains undradiz bindendi brodurins ok gerdi gudi þackir fyrir hans erfidi margfalldligt ok athalld. Her eptir bidr brodir abota, at hann gefe honum orlof at fara til eydemerkrinnar. Abote innir upp fyrir honum i fyrstu einkannliga akefd fiandans freistni, þeirar er þar barst optliga at, en hitt med, segir hann, at þar er engi til hugganar aminningarmadr. Inn ungi brodir bidr því öruggligarr ok akafligarr. Þar kom um sidir, at abote gaf honum orlof ok blezan sina, feck honum ok .ij. brædr til fylgdar ok leidsagnar. Þat barst at einn dag fyrir sakir mikils solar hita, at þeim gerdz svefnhöfugt, ok lögduz þeir nidr. Þvi næst kom at þeim aurn einn ok vakti þa upp med vængium sinum; ok er þeir höfdu upp stadi, sögdu brædrnir til ins unga mann: «Þesse er engill þinn, haf hann fyrir leiddoga ok fylg honum.» Sidan flaug aurninn framm skamt þat ok settiz. En inn ungi brodir kvaddi brædrna astsamliga ok tok at fylgia fram fuglinum, ok er hann kom at honum, flaug (hann) enn framm nockut sva ok nemr stad; slikt sva id þridia sinn, en hvarf sidan i brott. Inn ungi madr for fram þangat, ok fann þar þriu palmtre ok brunn einn fagran, ok þar hia helle. Þenna stad sva sem af gudi gefinn velr hann ser til bygdar .vj. ær i samt, at hann etr alldinit af treanum, þat er dagtilus het, ok dreckr vid vatnit or brunninum. Einn dag bar sva til, at oreinn andi sotti hans fund i asionu ok yfirbragdi nockurs hrædiligs abota. Brodirinn fell þegar framm ok badz fyrir. Fiandin mællte þa til hans: «Bidiumz enn fyrir, brodir.» Ok sva gerdu þeir. Þar næst fretti fiandi, nær brodir hefði þar komit. Brodirinn sagdz þar sex ær verit hafa. Diöfullinn mællte: «Ek hefe her bygt i hia þer ok vordit ecki varr vid pik fyrr en nu fyrir fiorum dögum, at þu værir her. En ek ottumz miok einn hlut i atferdi ockru, er vid tókum alldri holld ok blod Jesus Kristz, ok förum þenna sunnudag eda annan til kirkiu ok bergium því, en sidan heim higat badir samt til kofa ockarra.» Brodurnum þockaz vel æggian ovinarins. Ok því at hann kom a næsta sunnudag, fylgir hann honum til kirkiu. En er tidum var lokit ok eptir var leitad, þa fannz hvergi förunautr brodurins. Nu truer hann þo brodirinn, at hann hafe hans þurftar beidz i þagatkvomunni, ok fretti því brædr at, ef þeir hefði þekt þann mann, er kom med honum. Brædr kvaduz öngvan mann seed hafa koma med honum nema

hann einn samt. Her af kannaz brodirinn vid ovinarins slægd, en idraz þo eigi sva nyttsamligrar sinnar þarkvomu, hugsar nu heimferd sina þegar eptir messuna. Brædr gengu til hans því næst ok skylddudu hann at mataz med ser, adr hann fære heim. Þar
 5 eptir gengr ovinrinn enn at honum brodurnum sva sem i asionu eins ungs sveins af verolldinni ok stod fyrir honum, ser a hann upp mille höfuds ok hæls sva sem ifandi, hvern hann sæe. Brodirinn sagdi þa til hans: «Þu inn ungi madr, hvi hyggr þu sva vandliga at mer?» «Þvi at ek hyggr, segir hann, at þu kennir
 10 mik eigi, hefir nu ok langt lidit, sidan vid samz ok þu þektir mik. Ek er einn nagranni fodur þins, þess mannz son er þu kant vel, eda hefir eigi fadir þinn ok modir þetta nafn, eda segiz eigi systir þin sva, edr heitir þu eigi sva, eda voru eigi ydur kvikendi sva kend? Nu er þat þer at segia, at modir þin ok systir onduduz
 15 fyrir þrim vetrum, en fadir þinn gördi þik fyrir skömmu sinn erfingia ok sagdiz öngum odrum vilia i valld gefa alla sina eign nema sialfs sins syne, þeim er hafnar heiminum, en gerdiz guds sporgongumadr; vill hann, at þu veitir feit fatækisfolki fyrir sæl hans. Eru ok margir þeir menn, er þin bida fyrir þa skyld, ok
 20 fa eigi fundit þik. En ek kenda þik þegar, er ek kom higat fyrir sakir eins hattar vinnu; litz ok mer þat gott ræd, at þu farir at gera vilia födur þins.» Brodirinn svarar sva, let öngva þörf þess, at hann hyrfi aptr til veralldar. Fiandinn mællti þa til hans: »Senniliga hlytr þu at giallda skyn fyrir, ef ferst [fe þitt; en eigi
 25 er illmennis ræd¹, þot þu veitir eign þina fatækum monnum fyrir guds sakir sem godr forsiamadr, helldr en ribballdar ok portkonur eyde henne ok sundre.» Eigi þarf þar lengra um, af hans aeggian ok fortölum hverfr brodirinn aptr til heimsins. Ok þegar hann kom i borgina, gengr fadir hans i mot honum ok fretti, hvern hann
 30 være. Broderinn blecktr ok skelfdr feck öngu svarat. Fadir hans frettir þa i annat sinn, hvi gegni þar hans kvoma², eda hvat til helldi. Brodirinn sagdi þa inniliga, at engi annærr lutr kom honum or einsetunni nema ást födur sins ok girnd hans synar. Var brodir sidan i verolldu ok fell i oreinsan, ok feck þar fyrir af fedr
 35 sinum mörg meinyrdi ok miklar skakrædur³, en hitt hörmuligra, at hann vesall gerdi þo eigi idran, helldr lyktadi hann i heiminum sinni lifstund. Her af hyggium ver at, hverri varud geymande er heimsins hafnan eitt sinn upphafin; iafnan er heimrinn hafnande, ok þott skylddulig naudsyn syniz til vera, öngum koste aptr tak-

40 1 [er nöckut illins Cd. 2 kvomu Cd. 3 skaskreidur Cd.

ande. Mætti þetta eptir stoda oss til þess, at ver hefim eigi ofhart i fyrstunni, medan ver erum oradnir, helldr provi madr sialfan sik, ok gangi sva til, en eigi eptir vaveifligu hugarins akaste, helldr skoda sem vandligaz tilheimtingarnar, hvart af gudi geraz. Ætlumz ok eigi óruggir þegar af upphafe gods verks, þviat þott sæl syniz sigling farmanzins, þa (er) hon þo litt (sæl), nema hon hafe höfn eptir hafit.

163. Annat dæmi ferr her næst af þeim brodur, er hardliga hof upp sitt athæfi, vard hann fyrir freistne ok falle, en feck endalykt lofliga, þviat hann reis upp hraustliga. Einsetubrodir nockurr var i Ramath, þar voru .lxx. palmtrea. Vid þann sama stad lendi Moyses, þar er hann for ut af Egiptalandi. Þesse sami brodir for einn tima i ina idre morkina at finna einsetumenn. Þar hitti hann a hellisskuta einn ok spor manz. En er hann kvaddi dyra, þa vard ecki upp lokit. Lykr hann upp sialfr ok gengr inn, setz nidr, bidr sva bonda; seer sidan, hvar hann ferr, ok i ferd med honum villenaut merkrinnar. Þat sa hann ok, at þesse madr var klædlauss med ollu, utan hær huldi hans likama, þat er mestu vardadi. Husbondi hugdi, at inn tilkomni brodir være andi, þviat hann hafdi opt ordit fyrir þess hattar freistni, sem hann sagdi sialfr sidan. Enn tilkomni tok þa enn til ordz ok sagdi sva: «Se, guds þionn, at ek er madr, hondla mik ok hygg at fotsporum minum, ok prova sva til sanz.» At þvi kenðu leidir bonde hann inn, frettir, hvi hann se þar kominn. Hinn sagdi, at gud hafdi nu fullgert girnd hans, lez farit hafa at forvitnaz um bygdir guds piona. Spyrr sidan, nær þesse gamle madr hefði þar komit, eda hve langan tima hann hefði þar vid hafdz, sva ok, hvat hann hefði til fædzlu, eda hvi hann þyrft eigi klædnat. Inn gamle fadir fær þa sva til ordz komiz: «Fyrst var ek i einu klaustre Thebaide herads þess hattar athafnar, at ek vaf lin; þar næst tok ek at hagleida, at hitt munde athæfligra at fara helldr þagat, er ek mætte sitia einsliga enn naduligarr, ok munde ek mer ok odrum nytamligri, ef ek tæke vid fleirum af erfide minu. Þessa sama hugsan fullkom ek med samvitzkunnar samþykt. Geck ek ut or klaustranum, ok gerda ek mer einn litinn kofa; komu þar iafnan menn til min med einhveria vinnu. En allt þat er ek dro fyrir, feck ek fatækum monnum. Ohreinn ande ófundadi þetta athæfi mitt ok uordna ómbun, leitadi þvi med sinni smidvæl at talma mitt athæfi. Þar bar sva til, at ek sa meynunnu eina, er feck

(mer) eins konar athafnir, þær¹ er ek gerda hardla gladdiga, sva feek ek henne eigi sidr önnur æfintyr, at hon ynni mer. Her vard vandi ok traust til optligrs tals, þar næst hlatr ok handanna atekning, at lyktum gatum vid harm ok gatum vid illzku ockar i mille. Seau
 5 manudr var ek i þesse nidrrapan, adr ek tok at hugleida fyrirheit mitt eda hvat fyrir hondum munde, ef ek öndudumz i þessu, at þat være eilífs dauda pina, þott ek hefda horat annars manz husfru, en nu hardnar, er ek hafda spillt Kristz festarmey. Tok ek því þat ráð, at ek flyða fra konunni i morkina af leynd ok ollu því,
 10 er ek atti, henne til hugganar; fann ek sidan helle þenna ok keldu² ok palmvidinn, er mer veitir atvinnu med sinum avexte; gerir hann a hverium þrimtigum daga einn ridul, vinnr mer sa þörf, medan annarr vex. En er langr time leid, toku klædi min at slitna ok fyrnaz, en hærit at vaxa, sva at ek hyl med því þat
 15 buksins, er mest vardar. Brodirinn fretti þa, hviligt hardretti hann hefði þolt. En hann lez i fyrstu kent hafa miok kvidsottar, ok virkte i lifrina, sva at hann matte trautt standa a bæn sinni. Þar af kvedz hann þa falla til bænar ok kalla a gud til miskunnar med miklum harme, er hann matte hvergi hræraz fyrir vanmætti
 20 ok meginleyse. Þa þegar sa hann einn mann koma at sér, þann er spurdi at meininu, ok at sögdu, kvat hann enn tilkomna taka lifrina med hondum sér i brott fra briostinu ok opna sva sárit, skafa sidan lifrina yfir einn duk, en leggja sidan aptr i eiginligan stad, ok sagði sva: Þiona hedan af drottni vorum Jesu Kristo,
 25 sva sem þer heyrir til, þvíat þu ert nu heill. «Hefe ek sidan, sagði hann fadirinn, verit her íafnan heill utan allt erfide. Se her, hversu hrærd hvíldin ok hoglifr med mikille varud feek fallit, þat er aptr heimtr (!) af þer med algerre idran.»

164. Dyrdligr prestir Jeronimus hefir dictat sögu ins sæla
 30 Malchi i þesse bók, er heitir Vitas Patrum, mille lífs annarra fedra. Hafði hann af honum sialfum frettina, þar til er hann kannadi klaustr Egiptalandz, ok hefr sva: Einn gamall madr var i Egiptalandi, sa er Malcus het; en vid nidrlagit getr hann þess, at inn godi madrinn ma her taka dauda af vondum monnum eda onnur
 35 harmkvæle, en hafa þo sialfr siginnn hverr, er hreinleikann elskar örugliga. En þo er þat augliost af hegningu þeire, er hann þoldi, hversu haskasamligt er at bregda lofsamligu fyrirheite. Af þeire sögn ma ok nema af reinleikans samhalldi, (hversu) til avaxtar ok ömbunar þat stendr.

¹ þar Cd. ² helldu Cd.

165. Brodir nockurr spurdi abota Ammonem þessa kostar: «Fadir, seg mer nockut.» Guds madr svarar: «Far ok ger hugsan þina a þann hatt sem bandingiar þeir, sem er inn kastad. Þeir fretta iafnan menn at, hvar domandi se, eda nær hann mune koma, grata þeir þar fyrir okomnar kvalir. Sva skyldi ok munkr vera iafnan ottafullr ok athugall ok asaka sialfs sins sal þessa kostar: 5 Vei mer syndugum, hversu mun ek mega standa fyrir domstole Kriz ok giallda þar fyrir öll min verk skilrika skynsemd. Ef þu hugsar þetta, þa verdr þu holpinn.» Aboti Helias sagdi eva: «Þria lute ottumz ek: þann fyrstan, er önd min skilz vid likamann; 10 annan hinn, hverssu ek mun renna i mot gudi; hinn þridia, hversu doms ordi verdr a orpit mitt mál.» Hrædz daudann, son, þviat herra Theophilus erkibyskup heilagrar minningar mællte(z) sva fyrir a deyianda dege: «Sæll ertu, abote Arseni, þviat þu hafdir þessa stund æ þer fyrir augum.» Sincreticen heilagrar minningar sagdi 15 sva: Allir þeir menn er til guds snuaz hafa þraut mikla ok erfide i fyrstu, en eptir þat ounrædiligan fagnat; þviat sva sem þeir er elld tendra upp, grata fyrr fyrir remmu reyksins, adr en þeir næ væru, slikt id sama skulu vær tendra upp med oss gudligan elld fyrir optligt erfide ok hversdaglig tær; þviat sva er ritad, at gud 20 vorr er upptendradr elldr; skulum ver þvi med tærum hann upp-tendra, at hann vitradiz fyrir elldligar tungur guds postolum, sa er sva er af ritad: elld senda ek til iardarinnar, at ek vil, at hann brenni.

166. Einn tima er abote Silvanus sat hia brædrum, þa vard hann fyrir omegni ok fell aframm, ok gret miok, þa er hann reis 25 upp. Brædr spurdu, fyrir hvi hann grete. Abote Silvanus svarar öngu, en gret id sama sitt. Þeir skyldudu hann til þa at segia ser til sök grátzins. Hann sagdi þa: «Ek þottumz leiddr til doms, ok sa ek marga med vorum bunadi fara til kvala, en ek sa marga veralldarmenn fara til himinrikis.» Her fyrir sytte hinn helgi 30 abote Silvanus, ok villdi alldri sidan ut ganga.

167. Brodir nockurr spurdi einn alldradan mann: «Hvadan af truir þu, fadir, (at) ek ottumz eigi gud fyrir herdi hiartans?» Guds madr svarar: «Þat hygg ek, ef madr helldi med ser asakan, at honum kæmi gudhrædzla.» «Hvers hattar asakan,» sagdi brodir. 35 Guds madr svarar: «At madr asaki i hvivetna sal sialfs sins ok sege sva til hennar: ver þu minnig, at þer byriar at renna i mot gudi.» Segir hann ok þetta: «Hvat a ek at skyllða vid menn? þat hygg ek, at gudhrædzla komi til þess manz, er þetta hugsar opt.»

168. Brodir nockurr spurdi einn gamlan fodur: «Hardla mikla 40

girnd hefir önd min til gratz, ok færri eigi, sva sem ek heyri gamla menn grata, ok her af mædiz hon.» Inn gamle madr svarar: «Synir Israels folks komu eptir .xl. ára til fyrirheitz iardar; eru ok tarin su fyrirheitz iörd, at þu ottaz ecki orrostuna, ef þu eignaz þau. En til þess vill gud mæda önd manzins, at girne iafnan til þeirar iardar.»

169. Brædr nöckurir komu a skippe til ins helga Antonium, ok vard honum talad mart af helgum ritningum, um handaverk sin ok heilagra fedra setningar. Þar innan bordz var ok einn alldradr madr, sa er ferdadiz a fund ins helga Antonij ok lagdi ecki til talsins. Þat vissu hinir brædrnir eigi, medan þeir voru a veginum. En er þeir komu framm til ins helga Antonium, taladi hann til þeira: «Þer fundut forunaut godan, þar er sia er inn gamle madr.» Sidan sagdi hann sva til ins alldrada manz: «Þer, herra, hittud ok brædr goda.» «Godir eru þeir vist, sagdi inn gamle madr, en eigi hefir herberge þeira hurdir, þviat hverr er vill gengr inn ok leysir asna þeira af stalle.» Þvi sagde hann sva, at þeir töludu um allt, hvat sem þeim bar a goma. Her af megum ver skilia, at eigi skal iafnan tala af godum lutum. Þar af segir David: «Aþr hellt ek mer, ok þagda ek af godum lutum.» Jacobus sagdi sva: «Litill limr med manni er tungan, en sva stiornar hon öllum likamanum sem styrit skipinu.»

170. Abote Daniel sagdi sva af inum sæla fedr Arsenio, at hann vakti a bæn sinni allar nætr, en er mornade, þa neydde natturan hann at sofa, ok sagdi hann sva til svef(n)sins: «Kom, inn vände þræll.» Sat hann þa upp litla hrid ok svaf, en stod upp sidan. Sialfr fadir Arsenius sagdi sva: Þörf vinnr munk at sofa eina stund nætr, ef hann er utan ef orrostunnar. Annarr heilagr abote het Agathon, hann hafdi stein i munni ser .iij. ár, at honum vendiz þagnarhalldit. En hvilik dygd þat er at hallda vel þögnina en fordaz margmælge, þa höfum ver lesit i bok heilags Gregorij pafa, þeire er Dialogus heitir, at tvær systir voru þær i einu klaustri, er helldu reinleika likamans, ok pottuz eigi uvarfærar um adra löstuna nema margmælge, ok hitt med, at þær höfdu optliga veralliga ordædu. En er þær önduduz ok voru grafnar i kirkiu, en kirkiupion syndiz, sem diöflar græfe þær upp ok skære i sundr i midiu ok lete liggia fotahlutinn med heilu, en brendi hveria natt höfudlutinn. Inntu þeir þvi upp sundrskurdinn ok brenning buksins til ognar inum efra lutanum. Vard þetta ok med sannleik sagt klerkum kirkiunnar, þviat þeir sa öskuna.

171¹. Einn brodir bad gud birta fyrir sér utferð andarinnar af líkamanum ins rettlata manns ok ins synduga; ok þetta var honum veitt, þvíat fyrir hans bæn sendi gud varg einn til motz við hann. Vargrinn tók með kjaftinum kyrtilskaut brodurins ok leiddi hann til borgar nokkurrar, ok lét hann þar lausan² fyrir hlíð borgarinnar, en leitar síðan fyrir sér þar utan borgar. Í klaustri einhverju sat einsetumadr nokkurr at kominn bana, sa er mikit orð hafði upp á sik. Her af geriz mikil motrás með kertum ok líoskerum, þar fylgir ok sut ok sorg folksins hans utferð; þekkir sem þessa manns bæn mune í mesta upphaldi veitt hafa borginni.¹⁰ Þessu næst sér brodirinn einn herviligan mann með þrúgdum í krok loganda stiga niðr þangat, er brodirinn læ; hann heyrði ok ródd, þa er sva sagde: «Sva sem þesse sál lét mik óngar stundir hvíld

¹ En anden Recension af denne Legende meddeles nedenfor efter Cd. 657^a qv.

² laugar Cd. ³ þrúgdum Cd.

15

171. Af brodur einum einsetumanni. Sva er sagt frá brodur einum, þeim er var í einsetu ok lífdi heilaglega, hann bad þess gud, at hann skyldi vírdaz at syna honum rettlata ónd ok eigi síðr synduga ónd, hversu þær væri útleiddar, eða hversu víð hvar væri gort. Ok gud heyrði þen hans, honum til hugg-²⁰ anar en áðrum til eptirðemis. Þat var einn dag, at vargr kom or skogi ok gekk at honum hogvarlega, hann beit í mauttulsskaut hans, ok heimti hann með þessu moti fram í veginn. Broder skildi, at hann mundi vera sennr sva sem til hans, ok gekk með honum, hvert er vargr villdi fara. Vargr fór með honum til borgar nokk-²⁵ urrar, ok þar víð borgarhlíðit lét hann brodur lausan¹ ok hliopp í brautt. Þessi sami broder sat þar nærri klaustri einu. Þar víð klaustrið var einsetumadr, hann var morgum miðg kunnigr, ok ætludu menn, at hann mundi heilagr vera. Þessi einsetumadr læ í kór kominn at anlati. Sem þetta spurðiz um borgina, kom saman³⁰ mart folk sem buið at þóna honum ok hans utferð, sumir með storum tortisum, sumir með sut ok harm eða tara úthellingu, sva sem borgin af hans godleika mundi hialpaz, eða fyrirfaraz af hans frakalli. Á meðal þessara hluta sýr þessi sami broder, sem ver gatum, einn helvítisanda niðr stiganda yfir þenna einsetumann,³⁵ hafandi þrennar tenn elldlegar, ok her með heyrðu þeir, er hía voru, ródd sva meðandi: «Sva sem þesse en vesla ónd lét mig

¹ lausar Cd.

hafa með sér, sva skildi hon miskunnarlaust við líkamann.» Þar
 eptir tók inn helvitlige madr í kíapt inum síuka ok kvaldi hann
 lengi sárliga, adr salin gekk brott af bukinum. (Brodirinn gekk)
 inn frá nóckuru lengra ok sa einn utlendan mann fatekan liggja
 5 a strætinu at kominn bana, ok hafði óngvan hialparmann, ok því
 dvaldiz brodirinn einn dag hia honum. En er daude for at honum,
 sa hann Michaellem ok Gabrielelem stiga nídr til fulltings við salina,
 ok settiz annarr til hægri handar inum síuka, en annarr til vinstri,
 ok bidu sva, meðan salin seinkadi. Síðan sagði Gabriel til Mi-
 10 chaele: «Tak salina til þín ok far síðan.» Inn helgi Michael
 svarar: «Ockr er sva bodit, at við skulum eigi með afle taka hana,
 ok því bid ek þik, drottinn Jesús Krístr, at þú gerir þínn vilia.»
 Þá kom rödd, su er sva sagði: «Ek mun sända David með hörpu
 sína ok alla söngara himneskrar Hierusalem, at hon gange þá ut,
 15 er hon heyrir hörpuhljóðið ok sönghljómið.» Her fylgir fram-

eigi hvíla eina tíð með sér, sva skaltu eigi miskunna honum
 upp rætandi hann.» Ok þessi helvítzki andi kvéliandi þann vesla
 líkama um margar stunder heimti út hans aumu sall dragandi til
 helvítis. Eptir þessa ena hina ógurlegu sýn brodurins gekk hann
 20 inn í borgina ok fann æ stræti utlendan mann kominn at bana, eigi
 hafandi þann þionostumann er honum veitti hialp. Broderinn harm-
 adi vesolld þessa mannz. Sier fyrr nefndr broder tva ei(n)gla Mi-
 chaelem ok Gabrielelem nídr stigandi af himni, setz annarr til hægri
 handar honum, en annarr til vinstri handar, búnir til víðtöku,
 25 þegar salin leysiz af líkamanum. Ok sem dvöl varð æ, ok hann
 var leingi í anlati, mœlti Gabriel við Michaellem: «Tak út af
 honum öndina, ok fœrum ver.» Hinn helgi Michael svarar: «Okkr
 er bodet, at við skulum hana eigi út leida með nóckuru afli. En
 þú, enn sête herra Jesu Kríste, gíör vilia þínn.» Ok þegar kom
 30 rödd af himni sva mœlandi: «Ek sendi David með hörpu sína ok
 allan syngianda her himneskrar Hierusalem, at heyrð verði himnesk
 söngfœri minna valdra manna í utgöngu minnar kíerstu unnostu.»
 Ok þessi dyrdarfullu raust fylgdi þegar framkvæmd, þvíat sagdr
 broder sva nídr stiga marga flokka með óumræðiligri gleði, ok
 35 með þeira haleitum söng leid þess(i) hin helga önd út af líkamanum
 ok í hendr Michaelle höfudengli, ok lídr sva með dyrdarfullr(i)
 gleði til eilífs fagnadar. En broderenn hvarf aftr til sinnar einsetu
 ok þakkadi gudi fyrir þessa vítran.

kvæmd fyrirheite, þviat vid hinn himneska hliom gengr öndin gláðliga ut, for til handa inum helga Michaelæ. En hann hof hana upp til himna med ousmæðiligum fagnadi. Nu er þat augliost af þessu dæmi, hverssu veralldarmadr ma öðlaz meira verdleik en munkr.

172. Brodir nockurr spurdi abota Ysidorum sva: «Hvi hræðaz fiandr þik sva furduliga?» Fadir Ysidorus abote svarar: «Þvi at sidan er ek gerdumz munkr, þa drottname reidin mer allðri.»

173. Þat er flutt, at inn helgi Johannes var heimoligr inum helga Arsenio, at hann spurdi hann sva af truleiks trauste: «Hvat gördir þu þess, at þu fær af öngum manni andæru eða aleitne eptir sva langa einvist.» Inn sæle Arsenius svarar: «Siz ek hof einsetu mina, þa sa sol mik allðri yfir mat, helldr fastada ek hvern tima allt til nætr.» «Sva sa sol mik allðri reidan,» sagði inn sæli Johannes med idetting.

174. Abote Moyses sagði, at inn sæli Serapion aboti hafe sva sagt af ser, at: «Þa er ek var a æskualldri med abota Theona, tok ek vin ok braud eptir mat ockarn, ok mótudumz ek af leynd, svat aboti minn visse eigi. En er löstrinn tok at herra med mer, þa skömmudumz ek ok fyrirdæmdumz af sialfs mins samvizku, en ek dirfdumz þo eigi til at segia abota minum. Einn dag komu til abota mins bræðr nöckurir at heyra hans aminning. En þat vard i ræðu hans, at hann kvat ongván lut iafnskadsamligan munkum eða sva gledia ovininn sem þat, ef þeir leyndi oreinum hugsonum fyrir helgum fedrum, innte þa ok einkannliga til bind- ende bræðra. En er ek heyrda þetta, hugleidda ek eigi annat, en gud mundi vitrad hafa helgum fedr af efni minu. Tok ek því at grata med inni mestu vidkomning, ok kastada ek nidr stumpinum, er ek hafða i serk mer, med frammfalle, ok bad ek liknar fyrir allan minn misgerning, en bæn heilags fodur fyrir uordit til varudar. Inn gamle fadir sagði til min: Vit þat, son, at gud hefir nu frelst þik fyrir litillata iatning af þesse ahlecking, ok þott þaugin daukdi miok þitt briost, þa hefir þu nu fyrir eitt iatningar-ord vegit þinn astridara, svat hann skal hedan af öngvan stad med þer eignaz. En þegar er guds madr hafði mællt þetta, þa flaug ut af serk mer elldr, sa er fylldi allt husit med hinu mesta öfufiane, svat þat hugdu þeir, er vid voru staddir, at inn meste brennusteinn hefði verid brændr. Þa sagði heilagr fadir: Heyr son, se nu, at þetta mark veitte gud þer, at þu trydir þik frelstan, eptir því sem ek hefe flutt.»

175. Eitt sinn sendi Epiphanius byskup i Kipr eptir inum helga Ylarione abota ok bad hann koma til fundar vid sik, adr en hann andadiz. Ok er þeir hittuz, vard þar inn meste fagna-fundr. En er þeir satu yfir bordum, var borit fyrir þa fuglakiöt. 5 Tok byskup eitt mossel ok bad inn helga Hylarionem kenna. Inn gamle fadir svarar: «Varkynnit mer, herra, þo at ek vilia eigi þetta, þviat ek hefi engis drepins kvikendis kiöt kent, sidan ek tok þenna bunad.» «En ek hefe alldri, sagdi inn sæle Epiphanius, latit nöckurn sva sofa, at hann hefði eitthvat at kæra vid mik, 10 siz ek tok þenna klædnad; svaf ek ok alldri sva, at ek hefda nockut at kæra a einnhvern.» Hinn alldradi Hylarion sagdi þa: «At sönnu er þitt atferde betra en mitt, ok þvi bid ek ydr fyrir-gefningar med varkynd.»

176. Einn brodir spurdi abota Ysidorum sva: «Hvi ottaz 15 fiandr þik sva miok?» Fadir Ysidorus sagdi: «Þvi at sidan ek gerdumz munkr, kom reidin alldri upp um kverkrnar a mer.» Hann sagdi ok sva af ser, at meirr en .xl. æra lez hann alldri hafa samþykkt vid synd i huginum, þott hann kende med ser ræring til reide eða annarra annmarka.

20 177. Inn helgi abote Pastor for naudigr ok gratandi, ef honum var til bordz bodit, hann sagdi ok, at vin være (eigi) munkadryckr.

178. Inn helgi abote Peor matadiz, svat hann geck. En er hann var spurdr, hvi hann gerdi sva, sagdi hann, at þat være eigi geranda² sva sem nyttsamlig athöfn, helldr sem aukagerd edr 25 þarfleysa.

179. Inn dyrdligi fadir Antonius abote sagdi sva: Þat hygg ek, at likame mannz hafe natturliga ræring med ser at fullkoma. ecki þat i verke, at miok se i mot huginum; þviat sa madr ma 30 audvelliga hittaz, þott hann neyte fædu eða dryckiar, at hans likama veckr þat upp til vinnu, en blodit til verma. Þar sagdi postolinn: Vile þer eigi at gera ydr ginta af vine, þviat losta lif liggir þar i. En sialfr drottinn gaf þetta bodord i gudspiallinu sinum lærisveinum: Siaiz þer sva um, sagdi hann, at hiörtu ydur þyngiz eigi af istru eða ofdryckiu. Er ok annarr hattr sa, er til kann falla med guds 35 þionustumonnum fyrir öfundarfulla umsat inna fornu fianda. Þat hæfir ok at vita, at þrigreindar eru likamans hræringar; er su ein, sem fyrr var greind, at ecki fullkemr til verks, nema med villd hugarins, en önnur göriz af fædu fylling, en hin þridia af oreinum öndum. I mote þossum þrennum ræringum³ skylldim ver iafnan

40 1 Jvf. ovenfor Cap. 84 og 172. 2 gratanda Cd. 3 næringum Cd.

beriaz ok bidia gud fulltings; þviat megum ver at standa i mot vöndum hugrenningum með sorgmodligu erfíde, en eru ver menn til at ræta þær upp eða brott reka. Skyldi þvi íafnan reins mannz hugakot erfíða i einhverju ok ahyggiaz, at idiuleysit er einn inn mesti ovinr andarinnar. Þar af sagdi nockurr einsetumadr einum, brodur: Hygz þu sofande hialpaz munu? gack ok erfíða, bidz fyrir ok vake; veiz þu, at dysterarar eða adrír kappar heyia orrostur opt inar hörduztu, ok ef þeir sigraz, verða þeir vegsamadir ok koronadir fyrir sitt erfíde ok starf. Nu fyrir þvi, brodir, statt ok stadfestz i godu, þviat ovinr þinn mun auðvelliga yfirkomaz ok sigraz af sialfum gudi. Fyrlit þik eigi, brodir, þviat annarr alldradr madr bar þat vitne, kvad oss alla abarning ovinarins þola með vangeymslu vestre, þviat ef ver hugleiddim, at gud byggir með oss, þa mundim ver eigi íafnan leida inn til vor annat efne. Þar fyrir geymum ver karllmannliga, ok gerim oss helga helgum gudi til handa, at ver megin sælliga ok dyrdarsamliga syngia psalminn: Allir þeir sem treystaz i drottnei, sva sem frídar synar fíall, munu eigi at eilífu oroaz eða ræraz. En eptirfarande dæmi birta þat, hvert kostgæfe hinir helgu mennirnir hafa tillagt at geyma reinleikans.

180. Einn brodir var hardla athugall sínu meðferde, en þesse vard hrelldr miok af oreinsanar anda, ok þvi for hann at hitta einn alldradan mann ok sagdi honum greiniliga, hversu hans var freistad af oreinsanar anda i hugsansinne. Inn gamle madr hafði alldri þesshattar freistne kent, ok þvi tok hann nauturliga a brodurnum, kalladi hann auman mann ok vesalan ok oviduligan at bera munks bunad, er hann tok við þesshattar hugsanum. En er brodirinn heyrde þetta, fell hann i órvæntan, fyrirlet kofann en ferdadiz til veralldar. En af gudligri villd rann i mot brodurnum fadir Apollo ok sa hann hryggan miok, ok spyrr hann sva: «Heyr, son, hvi ertu sva hryggr?» Brodirinn skammadiz i fyrstu at segia ok þagdi þvi við. En er heilagr fadir fretti, hversu hann hefði sik, þa íatar hann, at oreinsanar andi hafði hann okyrðan, innir ok upp, hversu hann hafði ok órvæntat ok ferdaz til veralldar fyrir þat eina, at fyrr minntr fadir kvat honum óng(r)ar hialpar von fyrir oreinsan sína. En er fadir Apollo heyrde þetta, eggjar hann brodurinn sem einn snotr læknir at inna fyrirheit sitt, segiz optliga sa æsku alldri hafa onadaz af þesshattar freistne, ok sagdi, at þat var ófært at leggiaz fyrir af þessu tilfelle, at omattuligt

var, at af mannligri astundan mætte audmiukliga grædaz, nema med guds miskunn, «ok því gef mer, brodir, bæn mina, þa er ek bid þik i dag, at þu hverf heim aptr i kofa þinn.» Broderinn gerde sva. Þvi næst for fadir Apollo til kofa þess brodur, er örvæntan
 5 hafði gert inum unga manni, nemr stad fyrir dyrum uti ok bidz þar fyrir sva gratande: «Heyr þu, drottinn, er nytsamliga flytr freistnanirnar til med monnum, snu upp a þenna alldrada mann þeire þraut, er hinn unge brodir hefir borid, at hann neme nu um sidir i elle sinni, hveria varkynd hann skal veita þeim, er
 10 starfa undir oroa þesshattar akastz.» Ok er hann hafði lyktad bæninni, sa hann einn blamann standa hia herberge ins alldrada manz ok skiota at honum listaskeytum¹ i akafa af handboga. Þessa sama kennir inn gamle madr a ser, snyz því higat ok þagat sem vindruckinn madr, en at lyktum þolir hann eigi vid ok gengr
 15 ut af kofanum, ferdaz þann sama veg til veralldar, sem unge brodir hafði fyrr farid. Abote Apollo rennr þa a mot honum ok spyrr, hvert hann gerdiz fara, eda hvat til helldi hans ræring. Inum gamla manni vard² ordfall a munne, þvíat hann þottiz skilia, at fadir Apollo visse allt hans efne. Fadir Apollo sagði þa til hans:
 20 «Hverf heim aptr i kofa þinn, ok kannaz vid ostyrkleik þinn hedan fra med sialfum þer, ok vit, at allt higat til hefir annathvart diöfullinn (verit) duldr³ þins efnis, eda þu hafnadr af honum, þar er þu hefir eigi verit verdr at þola slikar þrautir sem adrir dygdarmenn, þar er þu fekt eigi stadiz eina dagstund hans arás. En
 25 vit þu, at því hefir þetta at boriz, er þu slott örvæntan a inn unga mann, þar er þu skylldir allan lofa vid hafa lagt at styrkia hann mote freistne med hugganarordum; eigi hugsadir þu þat ok merkiligt ord, er oss er bodit at frelsa þa, er til dauda eru dæmdir, ok hafa eigi vangeymslu vid at hialpa þeim, er til högs eru leiddir.
 30 Eigi minntiz þu ok vars lausnara, þar er hann sagði sva, at þu skallt (eigi) hrista brotinn reyr ok knosadan ne slökva reykianda lin; þvíat enge madr ma bera umsatir fiandans ne slökva bolgnanda elld likamans natturu, utan guds miskunn kome til vid veykleik mannzins at hefta oreinsanirnar. En med því at gud hefir matt
 35 at greida ok meida, hefia manninn, ok leggja dauda ok lifga snauda, leida til helvitis ok aptr þadan, þa skulo vid nu bidia, at eptir gudligri gæzku ok miskunnsemd hverfe fra þer þesse hegndarsprote likamligrar oreinsanar, er þu hefir þolt.» Ok þegar er fadir Apollo lyktadi bæn sinni, þa frelste gud inn gamla mann af allre oreinsan.

40 1 sagittas lat. 2 ecki Cd. 3 dustr Cd.

181. Einn brodir varð broddadr af oreinsan sva beiskliga, sem freistnebroddrinn være brennande elldr nött ok dag i hans hiarta. Hann stridde sva karllmannliga i mot hugsan sinne, at hann samþyektiz henne alldrigi, ok fyrir þat hvarf freistnebroddrinn i brott fra honum um sidir, ok hellz eigi vid fyrir hans stadfesti, 5 birtiz þa ok i hiarta brodurins gudligt lios.

182. Annarr brodir bardr oreinsanar brodd reis upp þegar sömu natt ok for til fundar eins alldrads mannz ok sagdi honum greiniliga alla sina hugsan. Feck hann þar fyrir af honum fagrlega huggan, hvarf sidan heim aptr huggadr til sins innis albætt. Annan 10 tima er hans var freistad, for hann enn til ins alldrada manz ok feck þar aminning. Ok þetta sama gerdi hann optliga, þviat heilagr fadir hrygde hann alldri, bad hann helldr koma sva opt, sem hann þættiz þurfe, ok sagdi sva: «Le eingis fangstadar fiandanum a þer, brodir, hleyp hverge huginum, helldr sva opt 15 sem hann mædir þik, asaka hann, ok hverfr hann vid þat i brott. Kom ok birt hátt freistne þinnar, þviat enge lutr rekr oreinsanar anda iafnbratt i brott sem þat, ef hans broddar eru birtir. Gledr hann ok ecki meirr, en þat ef hann leynir oreinsanar hugrenningum med ser.» Ellifu sinnum kom brodir til ins alldrada mannz ok 20 kiærde æ a sinar hugrenningar. Um sidir sagdi inn gamle madr til brodur sins: «Heyr mik, son, gefe gud mer orlof til at telia þer minar hugsanar, eda ef mins hugar [oreinsanar broddr] hyrfe i þitt hiarta, þa fengir þu fallit utan ef.» At sva mælltu af hinum alldrada manni, hvarf oreinsanar broddr a brott fra brodurnum 25 fyrir sva miklu ok faheyrdur heilags fodur litillæte.

183. Annarr brodir var broddadr af oreinsan, hellt sik fra fiortan ær undir ina beiskuztu bindende ok samþyektiz-alldri oreinsanar girnd sinne fyrir heilagt athalld. En hann frelstiz med þessu mote, at hann sette til heilagrar kirkiu ok gerdi þar augliosa 30 fyrir fiölda brædra alla sina ostyrkt, ok badu þeir fyrir honum til guds.

184. Einn madr var sa i morkinni Scithi, er fra modur miolk var med munkum, ok sa alldri konu ne visse, hvat kona var. En er hann var vaxinn madr, þa syndu fiandr honum um 35 nætr kvenbunad. Hann flytr þetta fyrir fedr sinum, ok furdar hann hardla miok. Eitt sinn ferduduz þeir nidr i Egiptaland badir samt, ok sa kvende fyrir ser. Þa mællte hinn unge madr: «Þetta sama folk kom til min um nætrnar i Scithi, er nu siam

1 [broddr oreinsanar brodir Cd.

2 brot tilf. Cd.

vid.» «Þessir eru munkar veralldarinnar, son minn, sagði fadir hans, ok hafa annan bunad en eydemerkr mennirnir.» Undradiz þó inn alldrade fadir, hvi fiandr skylldu kvensligar asionur synt hafa í svefninum. Ferdadiz skiott heim aptr til sins herbergis. Her
 5 af ma marka, hverssu varudliga ver eigum at fordaz kvennanna felagakap eda blidmæle eda saurugliga tilsyn, er oreinir andar presentudu þeim lygiligar kvenna likneskiur, er alldri hafdi fyrr konur seed.

185. Brodir nockurr kom í morkina Scithi at geraz munkr.
 10 Þesse hafdi með sér son sinn, þann er nyttekinn var af modur kvide. Ok er sveinninn varð munkr, þoldi hann miklar sarsir oreinna anda, sva at hann gafz upp um sidir ok sagði til fedr sinum: «Eigi ma ek standaz lengr, fadir, holldzins teygingar, ok mun ek fara til veralldar.» Fadir hans huggar hann fagrliga ok
 15 bad hann halldaz í uppteknum hætte lifnadarins. En sva for optliga með þeim. Þá sagði sveinninn um sidir: «Gef mér orlof, fadir, þviat lokit er um þat, at ek vilia her lengr vera.» «Heyr mik enn einn tima, son minn, ok haf rad mitt; tak þér .xl. brauds ok .xl. daga vinnu palmlaufs, far eptir þat í idre morkina, ok
 20 ver þar .xl. daga, ok bid gud gera sinn vilia.» Sveinninn gðrir fodur sins vilia, ferr í morkina ok gðrir beyging af palmlaufinu með miklu erfide, en etr þurt braudit. Nu er lidnir voru .xl. daga, sér hann standa hia sér blalenzka konu afseitliga tillitz, fula ok ferliga, svat hann þottiz eigi þola mega ofefian þat, er af henne
 25 stod, ok þvi rak hann hana fra sér. Hon mællte þá: «Ek synumz allt sætt hiarta margs mannz, en fyrir hlydni þina ok erfide, þat er þu þolir, þá bannar gud mér at bleckia þik, helldr hefir hann odaunan mitt gert þér opinbert ok augliost.» Her fyrir hvarf brodir heim aptr ok gerde gudi þackir, ok sagði fedr sinum greiniliga allan atburdinn, let þat fylgia þar með, at hann kvez horfinn
 30 vera heimsins aptrhvarfe, sagðiz seed hafa odaunan fiandans ok hans vandskaparfull verk. Fadir hans með fagnadi skilr glögt hans efne allt, ok sagði sva: «Hefdir þu, son, sem ek baud þér, dvaliz .xl. daga í morkinni, þá mundir þu seed hafa meira hattar eitthvat.»
 35 Her af þessarre sögu ma marka, hverssu eiginligt erfide barg brodurnum með fðurligri fortölu ok ofalsadri tru.

186. Eitt sinn kom brodir nðckurr at hitta einn gamlan mann ok mællte til hans: «Ek þole naud mikla fyrir skyllð brodur mins, er gengr ut ok inn, en bidr hvergi: ro af reikan

sinni ok lausleika.» «Ber þu, brodir, lundgodliga, sagde inn gamle madr, þviat gud mun sia þol þitt ok erfide ok snua honum til sins samþyckis. En hitt er omattuligt, at nøckurr madr batni af girnd ok hardindum, sva sem fiande fare fianda ut at kalla, helldr (kalla þu hann) med vægd ok godgirnd til þin at gudligum dæmum, 5 er med huggan helpr vid mönnunum ok heimtir at ser.» Sidan sagdi inn alldradi madr brodur einum fra því, er tveir brædr höfdu bygt i Thebaida heradi; en er annarr þeira fell i oreinsanar hugsan ok sagdiz hverfa mundu aptr til heimsins, svarar hinn, er reinn var, med grate: «Enge von er þess, at ek gefa þik upp, at þu 10 glatir meydome þinum ok astundan.» Brodirinn vill eigi heyra hann, lez sannliga fara skylldu, bad hann gera hvart er hann villde, at fara med ser eda vera eptir. Þetta kostabod berr brodirinn upp fyrir einn alldradan mann. En hann sagdi sva: «Far med honum, brodir, ok mun gud frelsa hann fra falle fyrir þina fylgd 15 ok farmædu.» Nu gerde hann sva, for hann med brodur, unz þeir koma til bæiar nøckurs. Þvi næst ser gud ást ok erfide hins, er fylgde brodur sinum, ok frelste brodur hans¹ af allri likamligri girnd, sva at hann iate þat fyrir honum þessa kostar: «Nu skil ek, brodir, þott ek saurgumz med konu, at þat er engi avinningr helldr 20 sialfum ser svivirding.» Hurfu þeir sidan heim til sins herbergis at öllu ospilltu.

187. Brodir nøckurr sagdi sva einum olldrudum manni: «Hvat skal ek gera fyrir, oreinsanar hugsan hefir fyrirkomit mer.» Inn gamle madr sagdi: «Ger, brodir, vid þik, sem modir gorir 25 vid barnit; er hon venr þat af brioste, þa bregdr hon einhveriu beisku undir briostin a ser, at barnit kenne fyrr beis(k)leikans en briostzins, er þat kemr at suga.» «Hvat beisku bidr þu mik helldz hafa, fadir?» kvat brodir. «Hugsa [þu iafnan², kvat fadir, daudastund þina ok þær kvalar, er syndugum monnum eru bunar i 30 oordinni verollid.»

188. Annarr fretti at einn helgan fodur, hvat hann skyldi gera, kvat hugsan sina æ stunda a oreinsan. Heilagr fadir bad brodur standa i mot oreinsaninne þegar i upphafinu, þviat þott oreinir andar kostgæfi at sa sörleik at hugskotinu, þa er þitt at 35 samþyckiaz þar eigi vid, helldr med guds fulltinge at reka hann brott fra hugskotinu; edr veiz þu, brodir, sagdi heilagr fadir, hvat heradsmenn af Madians folki gördur Israelitis? þeir skreyttu dætr sinar ok letu þær leika fyrir lydnun; en þeir einir saurguduz

¹ sinn *Cd.* ² [kvafnan *Cd.*

med þeim, er syndinni samþyktiz af eiginligri villd, en hinir, er guds vinir voru, gerdu ina greypiligztu hegning vid horkarllana. Nu skaltu ok sva gera, brodir, þott hiarta þitt hræriz til oreinsanar.» «Ek em breyskr, fadir, sagdi brodirinn, ok þott ek beriumz i 5 mot, þa verd ek yfirstiginn.» Guds mádr mællte: «Verttu æ andvigr andekotanum, en einkannliga i fyrstunni, er horan hefdz til tals i hiartanu, þa svara henne eigi, helldr ris upp ok bidz fyrir þessa kostar: Heyr, guds son, miskunna þu mer.» Inn freistade sagdi þa: «Iafnan hugsa ek slikt, herra abote, en þo kann ek eigi 10 krapt ordanna, ok því komumz ek ecki vid.» Abote mællte: «Hugsa æ at hvaru heilagt guds ord, þvíat ek hefe heyrt, at abote Pastor ok margir adrir fedr sögdu fra því, at optliga kann sa eigi krapt kvæðissins, er at orminum kvedr hlíodit eda galldrinn. En ormrinn ræðiz ok hröckr undan, þvíat hann skilr afl ordanna, þegar 15 hann heyrrir. Eru þesse var orrostulig vapn ok hvöss skeyte ins mattuga guds. Skeytit hefir þa natturu, at þat særir eigi at sidr, þott sa æ okænn, er því skytr; er þat ok eigi furda, þott dygs mannz bæn hafe mikit megn med ser, þar sem ver lesum i Dialogo, hveria hialp hinn helgi kross veitti trulausum gyðinge signudum, 20 er hann vann hann ðruggan af all(r)e áraas ohreinna anda.»

189. Tveir brædr hreldir af oreinsan toku ser husfreyiur. Þvi næst töludu þeir med ser, hvat þeir höfdu snudgaz eda hvi þeir höfdu tynt. Reiknadiz þeim sva til, at engiligu² athæfe var utkastat, en oreinsan inntekin; redu því þat af at gera idran fyrir 25 unnin afbrigde ok hverfa i morkina apr. Helgir fedr luktu (þa) inn i kofa sinum ein missere, svaþ þeir gafu hvarumtveggia med iafnadarmæling braud ok vatn. Brædr þessir voru idlika asionum. En er ærit var lidit, foru helgir fedr at forvitnaz til þeira, ok fundu annan fólleitan ok hryggiligan, en annarr var ríodr ok biartleitr 30 i yfirbragde. Þetta fundu þeir fedr ok frettu, hvat hvarr þeira hafdi hugsat. Inn bleike brodir lez iafnan hafa hugsat eynd sialfs sins ok okomna pinu, þa er hann munde þola, kvez af þeira hrædzlu sva þurr, sem kastat være skinne a bein. Þvi næst spurdu þeir hinn, hvat hann hafdi hugsat. (Hann sagdi:) «Ek gerda æ gudi 35 þackir fyrir þat, er hann hafdi frelst mik fra heimsins hegoma ok oreinsun (ok) annars heims pinu, en ladat³ til engiligs lifnadar. Nu fyrir þat sama, sagdi brodir, hefir ek iafnan gladz, er gud virðiz at syna sina sva miskunnarfulla huggan til min.» Fedrnir sögdu, at iðfu være beggia þeira idran brædra fyrir gudi. Birtiz her af, 40 1 hefe *Cd.* 2 eiginligu *Cd.* 3 ladaz *Cd.*

hverssu gðfugligt er at grata gðrvar syndir ok vænta liknar. Innir ok þat psalmaskalldit, er hann segir sva: Þione þer gudi i otta, en fagnit honum med rædzlu, þviat fyrr verdr at þiona med ugd pinunnar, adr madr geriz verdr at glediaz af von liknarinnar. En þat verdr opt, at (sva sem) bustinn leidir i ledrit þradinn, sva snyr þrelslig þionkan huginn til eylifrar elsku. Snuum ver oss a þessa sama þionkan vid hans gudliga vegsemd, ef ver girnumz iafnfusliga at endrgetaz vid hans fðdurliga frændsemi, sem nu krefr skyllða, at hvers mannz hugskot ottiz hann sem herra.

190. Einsetumadr nockurr bygde ina idre halfu Egiptalandz sva frægr ok anafnadr, sem hann sæti einn i eydemork. Nu med fiandligri fortölu fretti ein oráðvönd kona, at þesse gamle guds vin atte ser ðfundarmenn, ok þvi slo hon kaupé vid þa, at þeir gafu henne eitthvat, en hon het at fell(a) heilagan fodur fra einsetunni. Ferr hon sidan ok kom at kvældi til heilags fodur. Hann frettir, hvi hon se þar komin. Hon kvez villz hafa i morkinni; en þviat hon gret amedan, þa beidde guds madr hana ganga inn um gardinn, þann er gætti herbergissins. Gerir hann þetta fyrir godvilldar skyllð. Kona kallar ser kastat ut fyrir dyrr ok grætr nu halfu meirr en fyrr. Guds madr hugleidir nu med ser, hvat hæfa mun, ok segir sva: «Hvadan til helldr mer, (at) reide þesse ok hugarherde hafa flogit at mer?» Tekr hann sidan til hennar ok leidir hana inn i kofann. Þvi næst tok oreinn ande at sveigia hug hans til samrædis vid konuna, ok er hann skilr fiandans fortölu, sagdi hann med ser: «Uvinarins vegar eru myrkr, en guds son er satt lios.» Reis hann þvi upp ok tendrar ser lios, ok gengr þo eigi undan girndar hitinn vid þat, helldr vex hann ok ohægiz. Þa sagdi heilagfadir: «Senniliga verd ek at prova mik, hverssu ek mun þola eilifan elld, þviat ifalaust hliota þeir hann, er starfa i horaninni.» Tekr hann nu ok rettir ymissa fingrna framm i liosit allt til morgins, ok for sva, at hann kendi eyfit ins ytra brunans fyrir idri girndinne. Nu er hon salug kona sa þetta hans tiltæke, vard hon sva rædd, at sortnade um hana, stirdnade þar næst sem steinn, en andadz sidan. Um morgunenn snemma kvomu ðfundarmenn munksins ok frettu hann, hvart enge kona hafði þangat horfit af morkinni um kvældit. Hann visar þeim til, hvar hon svaf. Ok er þeir ganga til at vekia hana, finna þeir, at hon er daud, ok segia honum sva komit. Hann skok þa af ser yfirklædit ok retti framm fingrna i syn vid þa ok sagdi: «Her megít

þer sia, hvat þessa diöfulsins dottir hefir mer gert; ok þviat ek em skylldr at giallda goðu illt, þa mun ek bidia fyrir henne.» Ok er lette bæninni, reis hon upp heit ok hellt sik hreinliga, meðan hon lifde. Se her, hverssu loflig ok smasmugal guðlig tilskipan er ok glögg, at faskyrlig vandfýst konunnar gerdi helgan helgara, en snere henne rettleidiss, en tok illvilja af öfundar- (monnum) guðs vinar. Sva varð Saulus forðum limr krizninnar, sa er stridde a hana. Inn loflige maðr Job hugleidde ok þesshattar tilfelle, þa er hann sagði sva: «Þu guð minn gördir mik gagnstad-
 10 ligan þer, ok varð ek þar fyrir þungr monnum.» David konungr sagði sva her af: «Þarflausliga vakir sá, er borgarinnar gætir, nema guð gæte hennar.» Sva ferr oss ok, at ver faullum ok faam eigi upp risit fra fallinu af voru afle utan veitandi guðs miskunn.

191. Broðir nöckurr varð barðr af oreinsan, þviat hann bra
 15 augum ok hugþöckka til dottur hofprez eins heidins, ordadi sidan fyrir henne, at hann villde fa hennar til eiginnar konu. Hofprestrinn svarar, lez eigi mega festa meyna fyrr ne heita, en hann hefði adr blotad guð sinn. For þessu næst til diöfuls þess, er hann dyrkadi, ok sagði til hans: «Skal ek gefa dottur mina
 20 munkinum?» Fiandinn svarar: «Vittu, ef hann vile adr neita guði sinum, skirn ok munkligu meðferde ok fyrirheite, ok seg mer sidan.» Allt þetta samþykke munkrinn við hofprestinn. En i því er hann iatte, sa hann dufu fluga upp til himinssins fra munne ser. Her eptir tiade hofprestrinn þa þria lute, er munkrinn hafði heitit
 25 honum at afneita. Fiandinn svarar: «Gef honum eigi enn meyna, þviat guð hans er enn eigi horfinn honum, helldr helpr hann honum.» Ok er hofprestrinn flutti fyrir honum, at guð hans hafði fyrirkvedit honum kvanfangit, sagði guð honum eigi ordinn enn afhuga, þa hvarf hann aptr til sin broðirinn, er hann heyrde þetta,
 30 ok mællte: »Ef guð minn synir mer sva mickla godvilld, þar sem ek vesall hefir neitad honum, skirninni ok munksins frammiatan, þa er (hann) sannliga goðr, ok hvi muna ek snuaz fra honum, ef hann helpr mer enn, slika odygd sem ek hefe drykt ok vandskap við hann.» Görir hann því næst i kunnleika allt efnit einum
 35 andligum fedr. En hann baud broður at sitia hea ser þriar vikur i sialfsins herberge með fostu, ok lezt mundu iafnliga bidia til guðs fyrir honum. Broðir þektizt þetta. Lidr þar næst ein vika, frettir þa heilagr faðir, ef broðir hefde nöckut sed til nylundu s

1 hann Cd. 2 ok Cd. 3 gerðu Cd. 4 mæga Cd. 5 nylunda Cd.

Hann lezt sed hafa dufu ofarlíga við himni at *sea gagnvart höfðinu* a ser. Guds madr bad hann *bidiaz* fyrir með *gaumgæfd* ok athygla. Lidr sidan önnur vika, adr inn gamle fadir fretti, ef brodir hefði nökkut seed nys. Brodir kvez sia, at dufan flaug nidr ok nam stad nær höfðinu a ser. Guds madr baud honum þa enn 5 at vera a bæninni með hogværðum hug. Nu at lidinni inni þridiu viku flytr brodir helgum fedr, hversu dufan hafði komit ok stad numit i höfðinu a ser, «en er ek tok hendinni til at halda henne, let hon skridnaz i munninn a mer.» Heilagur fadir görde þa gudi þakir ok sagði til brodurins: «Þegit hefir gud idran þina, ver nu 10 athugall ok ahyggiufullr hedan af um þitt efni.» Af þessu dæme ma marka, hverssu nalæg guds miskunn er inum goda mannum, þott hann misgere, ef hann er buinn at bæta með bænarrinnar alvörligri astundan. Ma ok her af marka, hverssu meyrigr er mattr ovinarins utan guds orlof, edr hversu þungt missfelle fyrir- 15 gefdz skiotliga af gudi, ef örugg er idranin.

192. Einsetumadr nökkurr var dasamlígs meðferdis at manna yfirsyn, ok er hann stod i þesse gezkú, riss i gegn honum ovinarins öfund eggjande hans hugsan upp æ at þiona öðrum helldr en taka þionustu af monnum, en at minnzta koste at þiona sialfum ser; 20 talar sidan sva til sin: «Far til borgar með laupa þina ok kaup þer þat er naudsyn beidir, at þu sert eigi öðrum monnum erfidr ne höfugr.» Með þessu atferle öfundade ovinrinn hans hoglife ok vidrkvæmiligan velgærning i guds auglite fyrir margs mannz hialp, astundadi hann at veida með sinum vöndskap. Þar næst fullkom 25 munkr sva sem þessa goda hugsan, ferdadz frá klaustrinu til borgar ok fann konu eina a veginum fyrir ser. Foru sidan um morkina bæði samt, þar til er æ ein vard fyrir þeim, þar lagdz hann með henne; hugsadi sidan, hve miök fiandinn munde fagna af hans falle, tekr nu at örvænta, er hann hafði hrygt guds anda ok helga 30 engla ok virduliga fedr, þa er borgir bygdu ok stigit þo yfir fiandann margir. Gördiz nu bryggtr miök, en öminnigr hins, at gud gefr kraptr hverium, er til hans snyz. Hugsade nu helldr at göra fullkominn fagnat fiandanum ok dreckia ser i æna blindadr athugaleyse sialfs sins syndar. I þenna punkt vitar hans guds miskunn 35 ok snere honum heim aptr til klaustrs sins með miuklatligri rett-leiding sorgligrar idranar; lykr hurdina ok rekr stock fyrir; ok sva sem hann fyrrmeirr hafði alsargaz ok örvæntaz, sva leggr hann sik nu undir andvarpliga idran. Hann vakir ok fastar ok þynnir

1 þridia Cd.

2 andans Cd.

likamann med allzhattar þröngving, ottaz þó iafnan, at nœkut mune a skorta algerva idran. Brædr komu at hitta hann ok beidduz inngongu. En hann bad þá bidia fyrir ser, lez því hafa heitit gudi at gera godfusliga idran in næstu missere, finnr þó nu varla, 5 hversu hann skal fordaz þeira fund misþyckiulaust. Paschanottina fyrstu setr hann kerte¹ yfir stiku lioslaust, fellr sidan til benar ok sagdi sva: «Milldr ok miskunnsamr gud, er öllum vill hialp(a) ok til vidrkenningar² koma ins sanna, til þin flyða ek grædara godfusra manna. Miskunna mer, er þik hefig reittan margfalliga, 10 en ovininn gladdan. Se nu, at ek em því dauðr, er ek hlyddak honum. Þu drottinn, er miskunnar þeim, er overdir eru fyrir sina umilldi þinnar miskunnar, ok bydr at (g)netta naung sinn med miskunn, miskunna nu minu litillæte, þvíat þer er ecke um megn, þott önd min se eydd til helvitis nærr sem dupt iardarinnar; ger 15 miskunn vid skepnu þína, er a upprisudege mun(t)u upp vekia likame dauðra manna, þá er nu eru fyrirordnir; heyrðu drottinn, þvíat ande minn er þrotinn, en önd salug svikin, likame spilltr, ok því at ek hefir tapat tru minne, ma ek eigi lifa. Varkynn mer tvifallt misfelle örvæntanar ok oreinsanar, lifga mik latinn, biod, 20 at þetta kerte tendriz af þinum elldi, at ek fáe þar af traust þinnar liknar ok miskunnar at lifa hedan af godfusligarr en her til i þinni þionustu.» Ok er hann hafdi þessa lute talt med mörgum tærum, fann hann kertid loglaust, er hann reis upp af bæninne. Döggvir þá enn andlitit med tærum ok bidz sva fyrir: «Veit ek, drottinn 25 minn, at ek verd þraut at þola, adr en lifs korona ödliz, þvíat ek fell fyrir holldzins girnd undir vandra manna pislir ok kval(ir); varkynn³ mer, drottinn, þó, þvíat ek iate sekt mina ok afgerd þinni godgirnd ok heilagra engla ok allra rettlatra manna þinna, þvíat ek veit, at þeir eru rettir af minne rasan. Miskunna mer, 30 drottinn, at ek mege adra læra; lifga mik, drottinn.» A þenna hátt badz hann fyrir þrysvar, ok feck seed um sidir, er hann reis af bæninni, at kertid var med loge; fagnadi þá mikilliga ok gerdi þackir gudi med margföldu lofe ok hiartans örugligri van, sva at fyrir guds lofe ok andligri gleði gleymir hann girnd likamligrar 35 fæðu um daginn. En alla sina lifdaga geymde hann at loge kertissins ok rende vid vidsmiörvi, at eigi mætti slokna. Bygdi ok þadan af æfinliga guds ande med honum, sva at hann vard af öllum vegsamadr fyrir sitt litillæte ok gudligar þackir med andligri gleði; var honum ok birtt af andlatztid sinne nœkcurum dögum

fyrir en framm kvæme. Mæ af þessu dæme skilia, hversu inn rettlata madrinn riss styrkliga upp, þott hann falle, þegar er gud er i fulltinge; syna þat næstu tvenn dæmi, hversu órvæntanin ma geraz þyngri en afneitanin, ok hversu leynd synd hefz verr en greidiz seinna, þar er afneitanin var uppgefin i fyrra dæminu a þrim vikum fyrir sanna idran, en her gerdiz idranin allt ærit fyrir eina samt órvæntanar þauginna. 5

193. Einn madr af veralldar lifnade sneriz til munkligs sidlætis. Þesse tiade þat fyrir helgum fedrum, hversu uvinrinn eggiadi hann at girnaz eiginkonu sinnar, er verid hafde. Fedrnir sa, at hann framdi iafnan hofgara, en honum var a hendr lagit, ok budu honum því sva þungt um sidir, at hann syktiz af. En med guds forsia kom til hans einn heilagr fadir, er ferdadiz i morkina Seithi ok undradiz, er opid var herbergit, hvi ecke var utgengit i mot honum, ok geck inn ok fann bondann siukan, ok sagdi til hans: «Hversu hefdz þu vid, fadir?» Hinn svarar, lez verit hafa af veralldar lifnade, en kvez nu kenna freistne til hiuskaparfars vid husfreyiu þa, er hann hafdi att, «hafa ok helgir fedr, þa er ek hefi þeim sagt, ymisligar þunganir a mik lagt; en þott ek villda þær fylla, þa fær ek eigi fyrir vanmegne; en freistnebroddrinn vex, en ek fyrirverdu(m)z.» At sva heyrdur varð guds madr ryggr, sagdi helga fedr sem mattuga menn hafa höfga lute honum a hendr lagda, «en haf hedan af mitt tillag, ger smam þeim guds verk, en tak fædu a tilsettum tima, at þu hafir af þitt ok styrk þar af, en gef hugsan þina a guds valld, þvíat her er þat efni, er þu matt eigi med sialfs þins erfide yfirkoma; þvíat kiöt yart er sem klædi, ef þu hondlar þat athugasamliga, þa hefdz vel ok er sæm- 15 iligt, en fólnar skiott, ef þess er eigi geymt.» Ok er guds madr gerde, sem heilagr fadir hafdi fyrir sagt, hvarf fra honum freistnebroddrinn at fram dögum lidnum. 30

194. Aboti Daniel flutti af inum helga Arsenio abota, at nockut sinn kom til hans med testamentum einn madr, þat er einn öldlungr nafrændi hans hafdi sent honum. Guds madr villdi þegar skipta i sundr ollum audinum. Enn tilkomne madr fell til fota honum ok mællte: «Ek bid þik, fadir, at þu skiptir eigi 35 fjarhlutinum ne logir, þvíat þar liggir vid lif mitt.» Abote Arsenius sagdi þa: «Hversu ma hann gera mik erfingia, þar sem ek var fyrir daudr af heiminum en hann.» Sendi sidan aptr oll audæfin ok villdi eigi vid taka. Syndi heilagr fadir i þessu þat, at þeir, er um sinn hafna heiminum, eigu nöcktir at fylgia Kriste 40

en lita eigi aptr til iardligrá lúta, ok at þeir heyrði eigi þat brigðli af Kríste, er brodir Sinelicius heyrði af hinum helga Basilio byskupi.

195. En brodir Sinelicius: þesse hafnaðe heiminum en hells hía ser eiginlig auðæfe, en veitti sum fatækum monnum, ok hugðiz med þessum hætti mundu odlaz litillæte munkligrs meðferðiz. En Basilius byskup bar honum þetta vitni: «Þú Sinelicius sætlaðir þik öldlung, en gerðir eigi sannan munk.»

196. Einn dyrdligr abote het Agathon, hann smíðaði ser upp langan tíma klaustr eitt við fullting lærisveina sinna. Ena fyrstu viku sa hann eitthvat, þat er honum var óskapfellt innan klaustrs, ok talaði til sveina sinna: «Risum upp ok ferdumz í brott heðan.» Sveinarnir urðu ryggvir ok sögðu: «Hví lögðu ver her sva mikít starf ok stundan fram, faðir, ef ver skulum eigi niota mega, at menn stygdiz við oss ok segði, at ver þolim hvergi kyrrir.» Ok er hann sa, at þeir rygdiz ok óngrudiz, svarar hann sva: «Nu þótt nóckurir ryggiz her af, þa munu nóckurir endrbætað ok segia: Sælir eru þessir, er hafna herbergi sínu fyrir guðs sakir ok ganga fatæker fra í brott. Nu fare sa með mér, er vill.» Þar næst fellu þeir fram fyrir helgan fofur ok baðu fyrirgefningar (ok) at fylgia honum, ok fengu hvarttveggia. Her af ma heyra, hve heilagrar maðr geymði eigi um gnadd þeira ok gáði helldr þess ráðs, er nytsemd kendi ok avísar í spektarbókinni þessa kostar: Heil sæst hefir eigi óþol, en rangr romr verðr skiott ræktr, þvíat eptirkomanda líf er vattr ins fyrra, er ok omattuligt, at utan allan umlestr vandra manna mege nóckurr þetta líf til lykta leida, þvíat þat er huggan illmennis at tögla um hæl heilagra, ok hyggiaz sva munu minka sín misfelle með mergð syndugra; en halmelldr verðr harðla skammærr, ok mikít bæll sloknar skiott, þegar víðinn vantar; hyggium sva fyrir, at flandinn hirðir eigi sva miok at fyrirfara forðædum eðr illmenne, helldr er hans fæða ágætismenn, sem Abbauc propheta innir. A Job girtiz hann, ok er hann hafði solgít Judam, beiddiz hann mattar til at sællða postolana eða hrísta sem hveite, at þat sanniz, er lausnarinn lez til þess komít hafa at senda sverð a iörðina helldr en fríð.

197. Vinnumaðr nóckurr var í Jorsalaborg, Pilagrus at nafni, sa er lífðe við handaverk sín. Einn dag er hann stóð a stræti at selia handaverk sín, bar sva (at), at fesiðr fell níðr fyrir einhverium manni með .m. skillinga silfrs, ok hann Pilagrus; sagði síðan með ser, at þeim være nauðsyn þar at koma, er flarins hafði

40 1 Simplicius Cð.

fiandinn i hugskot hans þesshattar hugsan, at hann skyldi halda hia ser nöckurum fiarmunum fyrir elle sakir, eda ef hann syktiz, ok fyllði hann byttu eina penningum. Barst þat ok bratt at, at hann tok krankleika med því mote, at fotrinn funade, ok feck hann læknum
 5 feit; en þat kom fyrir ecke, ok var æ at verr. Penna tima sotte einn reyndr læknir ok lofigr hans fund ok (sagdi), at funade allr hans bukr nema af honum være höggvinn fotrinn, ok stad(di) þat med ser. Um nottina sneriz allr vinnumadrinn til idranar med sut ok sorg, ok sagdi sva: «Minnztu, drottinn, inna fyrre verka, er ek
 10 erfidada i vingarde minum ok þionad(a) ek fatækum monnum.» At sva mælltu stod hia honum guds engill ok sagdi: «Hvar eru penningar þeir, er þu drott saman, eda van su er þu talar af.» Hann skilde þetta ok sagdi: «Ek misgerda, drottinn, varkynn. mer, en ek heit at gera eigi hedan af.» Engillinn tok þa þegar til fotarins,
 15 ok vard hann heill. Reis hann upp um morgininn ok for til verks sins. En læknirinn kom um morgininn, sem þeir höfdu vid melltz, ok hugdiz höggva skylldu af honum fotinn, unz honum var flutt, at hann være farinn i vingard til verks; for sidan furdande til motz vid hann ok sa, at hann var heill ok osakadr af gröft gardzins, ok
 20 gerdi þar fyrir þackir guds miskunn.

202. Brodir nockurr bygde einn ser, sa er rærdiz af hugsan sinni ok sagdi inum helga abota Theodoro til sva komins. Inn gamle fadir bad hann fara ok byggia hia odrum brædrum med litillæti ok undirgefning. For hann því næst til annarra brædra,
 25 ok dvaldiz þar um hrid hia þeim, hvarf sidan aptr til heilags fodur ok kyndi honum sitt efne, kvez hvarki fæ nadir einn samt ne hia odrum. «Hvi gerdiz þu munkr, sagdi guds madr Theodorus, ef þu færst hvarki hvilld einn saman ne med odrum, nema til þess at þola andæru» ok kvöl utan kvein? eda hve morg ær hefir þu borid,
 30 brodir, bunad þenna?» «Atta,» sagdi hann. «En ek hefe nu sea(u)tige æra verit med munkaklædnade, ok feck ek enn alldrigi fengit eins dags ro; en þu villdir nu hafa hvilld þegar fyrir ein atta ær.» Her af ma marka, hverssu styrkliga madr æ at strida ok göra med ást ok elsku guds verk, þvíat algörr ást rekr ut ottann, sem
 35 birtiz i því dæme, er her fylgir.

203. Penna sama Theodorum spurde brodir einn þessa kostar: «Hvart mundir þu ottaz, abote, ef gnyr nöckurr eda rapan yrði vaveifiga.» Guds madr Theodorus svarar: «Þott bæði brenni himin ok iörd, þa ottaz Theodorus eigi,» sagdi hann. Þvi sva at

hann hafde fyrir helga bæn þat þegit af gudi, at allr otti var fra honum numinn, spurde ok því brodir þessa.

204. Abote Theodorus ok abote Lucius þoldu fimtíge sara enu sômu freistne ok sôgdu sva a hausttimum: «A(t) sumarmalum munu vid andaz.» En er sumar kom, sôgdu þeir sva: «At sumartima lidnum munu vid andaz.» Þessa kostar gördur þeir allan tíma síns meðferdis, þar til er freistnin let undan. Nu líknade þeim her langt þol, er heimslig heit velktu uvisliga.

Voru ok þeir þrír fedr adrir, er fyrir bræðrum höfdu þess-hattar orðslattu allan sinn lífstíma: «At lidnum vetri munu ver luka nausum,» en eptir vetrinn sôgdu þeir mundu andaz um haustit. Þetta mælltu þeir eigi af því, at þa mæddi þesshattar aslatta, helldr til hins at auka odrum ynde ok samhallda stadfestu.

205. Ammonas abote sagdi þat af sér, at hann lez fiortan sár hafa bedit gud i morkinni, adr hann feck, at hann gæfe honum dygd at sigra reidilóstinn.

206. Abote Besarion stod yfir þyrne a bæn sinne .xl. natta at leysa einhveria löstu með fullu fra sér.

207. Nockut sinn er Macharius abote for nidr fra morkinni Scíti, lagdiz hann til svefnis i leide einhveriu, þar sem heidingiar höfdu grafnir verit fyrrmeirr, ok dro undir höfud sér einn bukinn, sem dunkoddi¹ være. En er fiandr² sa þetta hans traust, [öfundudu þeir³ hann miok ok villdu hræða hann, kölludu því næst sem konu nockura ok mælltu: «[Na na fostra⁴, villt þu fara til bads⁵ með oss?» Annarr oreinn ande svarar sva sem fyrir buk þann inn dauda, er guds madr svaf yfir, ok mællte: «Ek ma eigi koma fyrir einum utlendum manni, er liggr a mer.» Inn gamle fadir utan allan otta laust bukinn ok sagdi: «Gack, ef þu matt.» Ok er fiandr⁶nir heyrdur þetta, kölludu þeir með hareyste: «Sigradir þu oss,» ok flydu fra honum yfirstignir.

208. Þa er abote Milido bygde, ok [tveir læresveinar⁶ hans hia honum, i [Serklandz endemorkum⁷, þa foru .ii. synfir Serkia konungs eptir veniu sinni at dyraveidum a skoginn, þann er heilagur fadir leyndiz i, ok slogu netium sinum. En er þeir sa guds mann hræðiligan i vidrlite ok lodinn allan, þa undruduz þeir ok mælltu til hans: «Hvart ertu madr eda ande nockurr?» Guds madr svarar: «Ek em syndugr madr, ok for ek ut i morkina at grata syndir

¹ dunhoddi *Cd.* ² fiandinn *Cd.* ³ [öfundade *Cd.* ⁴ [Nonna illa *lat.*
⁵ bods *Cd.*; ad balneum *lat.* ⁶ [var lærisveinn *Cd.* ⁷ [Serklände
eydemork *Cd.*; in finibus Persarum *lat.*

minar ok dyrka Jesum Krist son guds lifanda.» Þeir sögdu þa: «Eigi er sannr gud nema sol ok elldr ok vatn, fær þeim fornir med dyrkan.» Hann svarar: «Þer villiz, þviat þetta eru skepnur guds; en ek bid ydr, at þer vitkiz ok kenniz vid sannan gud, þann 5 er þessa lute hefir skapat ok alla adra.» Þeir hlogu þa at honum ok mælltu: «Segir þu þann sannan gud, er fyrirdæmdr var ok krossfestr?» Hann svarar: «Þann sege ek sannan gud, er krossfeste syndina, en drap daudann.» Þa neyddu þeir hann at blota ok þa brædr, er med honum voru, med morgum særligum piningum ok 10 harmkvælum, en halshöggu brædrna bada, þviat þeir villdu eigi blota; en sidan pindu þeir helgan fodur marga daga, en at lyktum höfdu þeir hann at skotspæne, ok skaut annarr þeira til baks en annarr til bringu. I þenna punkt sagdi guds madr sva: «Nu med þvi at þid hafid eitt samþycki til at hella ut saklausu blode, þa 15 mun þar fyrir a morgin modir yckur vera san sonum, ok mun hvars yckars skot veita öðrum bana.» Þeir gerdu op at ordum hans; en foru um morgininn eptir at veidum eptir veniu. En sva bar til, at hiörtr einn komz fra þeim, ok lupu þeir a hesta ok ridu eptir honum, skutu þvi næst badir senn til hans, svat hvars 20 skot kom i briost öðrum; letu sva lif sitt, eptir þvi sem guds madr hafde fyrir sagt.

209. Einn brodir vard barðr .ix. sár af hugsanum sinum, sva at hann tok hvern dag skinnklædi, þat er hann hvíldi i, ok sætlade brott fra brædra sambud, sagdi hann sva med ser um kvældit: «A 25 morgin mun ek fára.» En um morgininn sagdi hann sva æ: «Skal ek vera i dag fyrir guds sakir.» En er .ix. sár voru lidin þessa kostar, þa tok gud fra honum alla freistni. Ma her af marka, hve hversdaglig stadfeste ok gudligt traust styrkte ok endrbætte krankan hug ok skridnadan af langri þraut.

30 210. Var ok annarr brodir, sa er i freistne fell ok dasadiz miok i stadfestinni, svat hann hafdi tapat af vanrækt munkareglunni ok hversdagligu sidlæte, ok þott hann villde nu æptr hverfa til fyrra sidferdis, þa heck hann af ser ok himde ok feck eigi snuiz fra hversdagligum ohattum, ok sagdi sva med ser: «Nær mun ek 35 finna mik þvilikan, sem ek var fyrr.» Lægð hann nu fyrir med öllu ok gerir ecke til gods af þvi, er munk heyrdi til, þar til er hann flytr um sidir fyrir einum helgum fedr allt sitt tilfelle; en hann sagdi honum þetta dæme.

Einn madr atti iörd, þa er af vangeymd geck klungrum ok

þyrnum ok odru illgrese. Nu syndiz honum at faga iðrdina um sidir ok sagde¹ til sonar sins, at hann skyldi faga iðrdina. Sveinn for ok lagdiz nidr til svefns, þviat hann ðrvænte frammkvomu starfsins ok a auka erfidissins, ok svaf hann þvi sva miok marga daga. Um sidir kom fadir hans at sia verkit sveinsins, asakar hann, hvi hann læge. Hann svarar sva: « Mergd þistla ok þykd þyrna² gafu mer ðrvæntan gerningsins. » Fadir hans sagdi: « Far nu, son, ok ryd³ hvern dag lengd þina af iðrdinni, en eigi meira. » Ok var skambragds eignin alrudd.

« Nu ger þu ok sva brodir, sagdi guds madr, vinn smam þeim gott; ok mun gud med sinni miskunn leidretta mál þitt. » Brodir hlyddi þvi, er honum var kent, for i brott fra helgum fedr ok feck skiott endrbætt allan sinn krapt ok lifnad. Skilz her af, hve avaxtaligt ðndinni er at standa i mot himanda hug, ok hve audvelliga aptr heimtiz athæfissins hattr med stöðugligri astundan. Birtir þat ok eptirkomanda dæme, hve nyttsamligt er at neyda huginn stundum til nytsemdar fra eiginligri villd.

211. Einn allðradr madr bygdi hellisskuta nockurn i Thebaida herade, sa er atte inn lofsamligzta lærisvein. Þat var hattr þessa helga mannz, at hann lærði sveininn sid a kvelldum greiniliga af þeim lutum, er saluhialp hans heyrde til, en sidan lyktudu þeir bænahallde badir samt, fyrr en sveinninn fære at sofa. Skynsamir leikmenn voru ok vanir optliga at finna helgan fodur. Nu bar sva at eitt kvelld, er hann kende sveininum, en hinir voru heim hofnir, at honum höfgadi vid talit ok sofnade hann. Brodirinn beid, ef hann vaknade, ok lyktade þeir bæn badir samt eptir veniu; sitr lengi sva ok hugsar at hverfa heim, berst þo i mote oroa hugsanar ok sitr kyrr. Lidr nu framm stundin, ok sefr heilagr fadir, kemr in sama hugsan at brodur, ok sigraz (hann), þott hon mædi hann þa enn meirr en fyrr. Sva for .iiii. sinnum, at hann sigradi hugsanir sinar þesshattar. En er mid natt munde vera, þa vaknade karl ok sagdi til sveinsins: « Hvi fortu eigi heim i natt? » « Þviat ek villda eigi reita pik, » sagdi sveinninn. Lyktudu þeir ottusöng, adr hann gaf orlof sveininum, en sidan sat guds madr einn samt, ok seig a hann omegin; ok i þvi synde einn madr honum nockurn dyrligan stad, ok þar i sæte, ok .vij. koronur yfir sætinu. Inn gamle fadir fretti, hverr ætte koronurnar. Honum var sagt, at lærisveinn hans ætte, ok þat med, at þenna sess ok stad hafdi gud honum veitt fyrir sitt medferde, en koronur þær .vii. hafdi

1 lagde Cd.

2 ok tilf. Cd.

3 hryg Cd.

hann ódlaz a næstu natt. Því næst vaknar guds madr med otta miklum ok rædzlum, kallar til sin sveininn ok frettir, hvat gods hann hafdi gert um nattina. Sveinninn svarar litillatliga, lez ecki til gods gert hafa, villde helldr raunar hylia hliode godgerning
 5 sinn en hafa hol fyrir hræsnina, ok bad helgan fodur varkyndar. Guds madr lez eigi mundu fyrr af lata, en hann segdi. Brodir bad liknar, kvez ecki kunna at segia þar af. Heilagr fadir ferr þa eptir allt hardara ok bad hann segia. «Eingis gods veit ek mik gert hafa, sagdi sveinninn, nema þat eitt, at ek hvarf eigi heim
 10 utan þitt orlof, sva lenge sem þu svaft, þar er ek var .vij. sinnum knuidr af hugsanum minum.» Ok er heilagr fadir heyrde þetta, skildi hann, at sveinninn var sva opt koronadr af gudi, sem hann hafdi hugsanar reiting fyrir hans skyld sigrad, leynde þo sveininn þessu, þviat hann hugde honum þetta henta; en hann flutti fyrir
 15 helgum fedrum, at ver næmim her af, hver ómbun veitiz af gudi þeim er ecke gott lætr olaunad fyrir smaligar hugsanir. Ma her af hugsa, hver nytseme óndinni er at bera afle inn ytra manninn, eptir því sem gudspiallit vattar, at afi þolir himnariki, ok ofgír hliota þat. Ma þat ok marka, hversu sa munde miok afle bera
 20 buksins beidne osiuks, er hvarke kveinade af krankleikanum ne beiddi fodur fulltings, sem birtiz i eptirfaranda dæme.

212. Einn aldradr madr syktiz, ok hafdi ongvan þann, er fædu færde honum eda veitti annat fullting, ok því tok hann þat, er hann hitti i herberginu, utan skilgrein i slikri naudsyn, visse,
 25 at i tilbodinu var synd en eigi i fædunni. At honum sva hölldnum þriatige daga utan mannz þionkan, vitiar guds engill hans ok þionar honum .vij. daga i samt, i því er hann þurfte, stod yfir honum ok huggade hann. I þann punkt sottu brædr a hans fund, þott þeir visse eigi krankleika hans, ok kvóddu dyra. Bondi þegar
 30 hann heyrde, þa bad hann þa alhugliga eigi inn ganga. Þeir gafu óngar geymdir at því ok hofu hurdina af hiðrrum, gengu inn ok frettu helgan fodur því næst, hvi hann bannadi þeim inngongu. Hann greinir þa fyrir þeim allan hatt glöggliga, hverssu guds engill hefde um .vij. daga i samt þionad honum. Ok er hann hafdi þesse
 35 ord talat, þa skilz hans heilog ónd vid sinn likama, feck þann leidtoga til himins, sem honum hafde þionad i sottinne, sva (at) hann hefde til þess fiarlægt sik, er brædr beiddu inngongu, at hann ryddi veg til himins helgum fedr. Segir her til, hvern verdleik ok huggan hverr fær, sa er þröngvir likams rækd, ok beidiz eigi

40 1 ofgír Cd. 2 hann Cd. 3 hann Cd.

fædu ne næringar honum til letta, helldr hins eina at lykta lifnu med lofigri þraut. Þat er ok her skyrt, hve verdug er kiotzins mæda, þott alikir lutir mege utan avaxta a likam leggiaz, sem her segir. Haurd bindende med frammretting er af diöfuls akaste, ok hann fylgir at hana gera, en hverr mun kunna at greina, segir sa 5 er þetta hefir diktad, gudliga ok konungliga bindendi af diöfulsins drepi vikingligu ok haschafullu, ok því er betra at hafa mundangliga bindende allan tima sins meðferdis a einn¹ hatt föstunnar reglu, nema opinberliga se birtt af gudi; fasta eigi .iiii. daga edr .v. i samt ok leysa eigi likamans dygd fyrir fiöld fædu eda krassa, þvíat þat 10 gleðr fiandann; er þat ok flest med spelle, er eigi hefir mundanghofit. Kasta því eigi hvatskeytliga² fram vopnum þinum, at þu verdir eigi fanginn slyppr i orrostunni; en vopn var er likame vorr, en öndin riddarinn. Þa skyllði þat hvarr her hvarum veita, at hvarr gæti³ sinnar þionustu halldinn i sinum naudsynium. Er 15 allt bindende med tempran upptakande en eigi med akefd med drottinligu bode, er sva segir: Sa er þarnaz, forsmar eigi þann, er neytir med reinne samvizku. Dyrkit hann sva af mætri giöf, at hann hafne eigi adra, ok minniz þess, er þat bar at, er her næst verdr af sagt. 20

213. Tveir brædr komu i eina convent mikils lifnadar, er hverr sa guds miskunnargiöf med ödrum. Einn tima bar sva til, at annarr þeira geck ut af klaustrinu a föstudag ok sa nöckurn mann snæda snemma, ok sagdi til hans: «Hvi etr þu þenna tima a föstudege?» Um morguninn eptir er fyrr inntir brædr stodu at 25 messu, vard hinn ryggir brodir, er heima haf(d)e verid, þvíat hann sa guds miskunnargiöf fra honum horfna, er ut hafde gengit, ok frette hann at, hvi gegnde. Hann lez eigi vita sokina til hvarke i hugsan ne verke. «Ok ecke ord idiulaust hefir þu mællt,» sagdi hann. Nu mintiz hann a brodir ok mællte: «Þat er satt, 30 sagdi hann, at ek sa einn mann mataz snemma i gær, ok spurda ek, hvi hann æte sva ærla; nu er þesse min synd. Beide ek þik, at þu, brodir, bidir fyrir mer liknar vid gud ok erfidir med mer halfan manud.» En er sva langt var lidit, sa hann guds miskunn aptr koma til brodur, ok gerdu sidan badir gudi þackir. Þat 35 er umfram alla lute, er godr er (gud); ok hugguduz badir mikilliga sin i mille. Nu ma her af marka, hve ovarligt er at dæma diarfliga annarligan lifnad, þvíat eigi er öllum einn heilsustigr, helldr hlytr at skoda skyrligarr asionur mannanna til sidlætis ok

1 eitt Cd. 2 hatt skiotliga Cd. 3 gæði Cd.

bindende, þvíat þott líft syniz i morgu lage mislíkt, þa ma þo verða verdleikrinn víðlíkr, sem óptirfaranda dæme innir.

214. Nockut sinn kom munkr nockurr af Romaborg, sa er mikinn stað hafðe haft i keisarans hall, en bygðe nu i nand einne 5 kirkiu, ok hafði einn svein með sér til þionustu. Prestir kirkiunnar sa krankleika hans ok þekkte, at hann hafði sællífe vanr verid, ok þionar honum því af sinu gozi ok alltarins offre. En er þesse madr hafði verid halfan þridia tög sara i morkinni Scithi, gerdiz hann mikilligr tilliz ok inn frægaste a godgerninga, ok eigi síðr 10 frammsynn¹ um oordna lute. En er þesse himneska frægd heyrdiz af honum, gerdiz einn egipzkr munkr til motz við hann til upp-smíðanar sialfum sér at sia athæfe hans, er hann hugði enn hardara en reyndiz. Ok er hann er kominn, ok þeir höfðu hiart-aliga² heilsaz, at lýktadre bæn settuz þeir níðr. Sér egipzkr munkr 15 inn romverska klæddan blautliga, ok breitt skinn undir hann, ok kaprun a höfde, reina fætr með hosum; stygdiz hann víð ok sagði með sér, at onnur var venia egipzkra munka, strangare bindende með enn meira hardretti. Þetta skilr inn romverske munkr af skyrleik sinum, at brodir reitiz ok hugði a heimferð. Bíðr þion sinn kalla 20 hann aptr, ok sagði til hans sveinsins: «Fyrir skyllð ins tilkomna broður ger oss goðan dag.» Var síðan seytt lítid af kale fyrir sakir kviðar krankleika, er hann hafði munkrinn, eigi síðr var ok sett fyrir þa vin nöckut; segia síðan psalma, ok líðr sva til kvellðz. En er lokit var aptansöng i sinn tíma ok nattidum, riss 25 inn egipzke munkr upp ok tekr orlof með blezan, ferr i brott síðan utan aminning. Inn romverske munkr harmar hugrenning broðurins, kallar hann aptr ok frettir, hver athöfn hans hefði verid i veröldinni fyrrmeirr, eðr hvar hann hefði verid i borg eðr hofgarðe eðr þorpi, hvat hann hefði til fæðu eðr dryckiar, hvilika 30 hvilu eðr framiatan. Brodir svarar, lez egipzkr munkr at sett, segiz alldri borg hafa bygt, helldr hafa gert akra ok haft þurt braud til atvinnu, sialðan salselad³, en vatn til dryckiar, legít a berre iörðu. Inn romverske fretti þa, hve opt hann hefði bað. Brodirinn lez eigi baðaz hafa utan i ainne. Heilagr fadir telr þa 35 sitt líf, þat er líðit var, til aminningar, er hann sa hann reittan, ok sagði sva: «Ek syndugr er þu sér, em fæddr i inni miklu borg Roma, var ek i keisarans hall hæst víðr af sialfum honum, þar atta ek haleitt herberge ok otalligan fiarhlut með gullofnum klæðum, utan hin er ek bar sialfr a mer, er yfir gengu verð eðr vírding,

40 1 frammsýnē Cd. 2 heitteliga Cd. 3 salsamenta lat.

þar með öll katel umframm allt hóf, þionustumenn margir ok optligt bad, sva ok allzhattar söngfære, er heyra girnte, er ek girntumz upp æ. Nu fyrirlet ek Roma, herbergin, frændrna, ok skipta ek sva keisarans höll i hreyse, ym(is)ligum krasum i eylitid vin ok kál, er ek hefe fyrir kvidarins krankleika; en fyrir gull-
buna reckiu þessir skinnleppar, er þu ser her, fyrir utalliga þiona þenna einn, er gud hefir gefit litillætis anda til þionostu vid mik; fyrir þat optliga bad, er ek hafdi þa, þetta litla vatn, er ek þvæ i fætr mina; fyrir skinandi klædi, er ek skryddumz þa, hosur þessar, er her ser þu; þa girntumz ek or hofe leikfære ok saung-
raustir, en nu hugsa ek psalma; þat er fyrr var ohof ok ofgeytla, er nu inn minnzte þarfvinningr. Her af, herra abote, sagdi hann til ins egipzka, bidit fyrir mer, en styggiz eigi vid mina ostyrkt. Öll þesse ord med hugvære tölud heyrir inn egipzke munkr, ok komz vid miok med sialfum ser ok sagdi: «Vei mer, er munks
medferde valdag mer til hvilldar, ok forðu(du)mz sva margfallda naud ok erfide veralldarinnar, hefe ek nu þat mart til eptirlifis, er þaurnudumz ek utan allan oroa heimiigs athæfis. En þu skiptir krasum i fatækt med vilianligri lægd; þar er fyrr hafdir þu heimsins blidu ok virding ok upphafning, hefir þu höfga af honum ok þvingan.»
Geckz brodir mikit vid til mannkosta ok var hardla kær vin ins romverska fódur, ok for opt til hans fundar fyrir sialfs sine saluhialp, þviat hann flaut allr i ilme heilags anda fullr af skilgrein ok skynsemd. Segir i þessu dæme til, hversu skodande er stundum af manna mun hatr sidlætis, þviat þo kann verda vidrlikt verd-
leika, þott sidferdit mannzins verde sundrleitt, sem sagde abote Pastor: «Ef einn af þrimr velr hoglife ok hvilld, ok annarr sykiz ok görir gudi þackir, en inn þridi þionar þeim af einkannligri ást, þa eru þessir þrir iafnan fyrir gudi, sem þeir se einnar at-
hafnar.» Þetta heyrir ok eigi minnr þeim til, er einne frammiatan fylgia, þott ymisligar asionur athæfissins edr natturur gere suma at lifa þröngligarr en suma, þa er iafnan þröngva hlydninnar geymslu(r); en hvers verdleiks hon er, opinberaz i því er eptir ferr, segir ok hve naudsynlig hon er heims hafnendum.

215. Madr nockurr kom til abota Sisosij ok villde geraz munkr. Abote spurde, hvat hann ætte um at vera i verolldunni. Hann lez eiga son einn. «Far þa, sagdi abote, ok kasta sveininum a sæna ut, ok gerst sidan munkr.» Veralldarmadrinn villde giarna fylla þenna bodeskap. Sidan sendir abote eptir honum mann at

skoda, hvat hann hefðiz at. Hann hitti hinn i því, er hann ætladi at kasta sveininum a sæna, ok bad hann eigi tortima barninu. Hinn kvat abota þat bodit hafa ok villdi eigi at lata. «Vit þat, sagði inn tilkomne brodir, at abote kvat þetta sidarr, þott hann 5 byði hitt fyrr.» Let fadirinn því sveininn frid hafa, en gerdiz sialfr inn lofsamligzte munkr.

216. Einn brodir het Jon skamme, þesse for til eins alldrads manz tebuerescz¹ at ætt, er bygdi i morkinni. Inn alldradi madr villdi prova einfelldi ok hlydni Johannis ok tok eitt þurt tre ok 10 grof nidr i iðrd, bad hann sidan bera til hversdagliga fotu² fulla vatz rotum tressins, þar til er þat blomgadiz ok bære avøxt. En eptir vatni var sva langt, at varla komz aptr um kvelldit, ef um morguninn var farid. En er þriu sár voru lidin, leit gud hlydne sveinsins ok godfyse, ok blomgadiz treit ok gerde avøxt. Tok 15 abote sidan avøxt af þeima sama avexte, ok bar til brædra ok bad þa snæda af hlydne avexte. Nu fagnade abotinn mikilliga bædi af lydne brodurins ok taknsamligum avøxt tressins, er sprottid hafði utan alla natturu ok edle. En hve mikill kraptr fylgir hlyd- 20 einn var af lærisveinum heilags fodur Antonij.

217. Nockut sinn komu þrir brædr til eins alldrads mannz i morkina Scithi, ok sagðiz inn fyrste fest hafa i minne utan bokar bæde in fornu lög ok in nyiu. Guds madr spurde, ef hann hefði fyllt loptid af ordum. Annarr brodir sagði helgum fodur: «Ek 25 hefe sialfs mins hendi ritad allt id forna logmal ok id nyia.» Guds madr sagði: «Fylldir þu gluggana af brefum?» Inn þride sagði: «Vit þat fadir, at ek hefe allt herberge mitt hladið af grósum upp at reykhafinum.» «En þu geymdir þo ecki gestrisninnar,» sagði guds madr. Ok svaradi því sva hverium þeira, at hann skilde, at hinir tveir hælduz af sinni athöfn, en hinn þride, sa er grósin 30 hafði saman borit til gesta vidtöku, þa girntiz eigi sva miok guds þar fyrir sem mannligs eptirmælis ok ömbunar. Var því miklu lofsamligri einfalleikr Pals en drambande smasmygle þessarra i því, at einfelldinnar krefr gud af oss meirr en smasmygle, sem hann vattar sialfr, er hann sagði: «Yfir hverium mun hvilaz ande 35 minn nema yfir litillatum ok hogværurum ok ottanda min ord?» Skipade hann ok því smasveine mille lærisveina, at hann lofadi hans einfelldi þeim til eptirlikingar, ok sagði til þeira: «Nema þer algeriz sem þesse smasveinn, þa munu þer eigi inn ganga i himnariki.»

Þat er sva skilianda: Smasveinn fylgir þeim, er hann skedr, ok varkynnir audmiukliga, hugsar eigi annat, en hann talar utan alla flærd. Þar af segir Pall postole: «Þer skulot vera smasveinar at illzkunne, at þer seed algervir i skilningu.» Þat heyrir því til, er Salomon segir sva: «Eigi mun spekin ganga inn i illviliadan 5 mann»; þat ma sva skilia, at guds son, er speki er fôdur, verdr eigi skildir ne inntekinn af illgiörnum monnum. Þadan af segir David: «Þugud algerdir lof þitt af barna munne ok miolk drecka.» Ok i odrum stad telr hann, hverium audvelligaz veitiz innganga himinrikis, ok einkannar þa til, er meinlausar hendr hafa ok reint 10 hiarta. Nu hvern er hallda girniz guddoms hæd, þa fylge hann veg litillætissins, þvíat fyrir litillæte ok hlydne kemz madr til himinrikis, ok med einfelldi skal þangat ferdaz, ok sva sem daudinn kom i heiminn fyrir uhlydnina, sva leitaz guds miskunn fyrir hlydnina. Ma þat ok marka, hve miklu kostgæfe inir helgu menn- 15 irnir hafa hennar geymt, sva sem lesit er af Marco lærisveine Silvani abota fyrr i bokinni ok morgum odrum munkum ok einsetumonnum, er iafnvel hafa lifit ut lagt at fylla lydnina. Er hon ok, sva sem einn heilagr fadir hefir flutt, heilsa allra trullyndra manna, modir dugande manna ok dadanna, fundning himinrikis; 20 lykr hon upp himna, hefir upp manninn af iordunni, hon er ok sameiginlig guds englum; hon er ok fædzla allra heilagra, ok fyrir hana (geta) allir helgir algerleik ok afmædraz heiminum, sva sem eptirfaranda dæme segir, at þeira er því ollu þyngra fallit, sem frabærre er koronan. 25

218. Einn af hinum ellrum monnum Thêbaide borgar sagdi af sialfum ser, at hann hafdi verid son hofprestz nôckurs, ok sa hann optliga fodur sinn ganga inn i hofit at fornfæra skurdgodinu. En(er) hann sat hia einn tima, geck hann inn eptir honum leyn- 30 iliga ok sa andskotann sitia ok alla hans hird standa fyrir honum, þa hann sa ok, hverssu einn af hans höfðingium kom til hans ok dyrkade hann. Uvinrinn spurde, hvadan hann være kominn. Hann svarar, lez verid hafa i borg einne ok vakit þar upp orrostur ok margar styrialldir med mikilli blods uthelling, ok kom nu at segia honum þat sama. Uvinrinn spurde, hve langan tima hann hafdi 35 þat gert. Hann lez þriatige daga verid hafa i þessu starfe. Uvinrinn baud þa, at hann skyllde hudstrykia, ok kvad hann allitid hafa idnad a sva langre stundu. Kom sidan annarr til hans ok dyrkade hann. Uvinrinn fretti, hvadan hann være at kominn. Hann kvez upp hafa vakt storma ok hafgialfr, drekt skipunum 40

en drepit mennina, ok kominn nu at segia honum. Fiandinn
frettir nu at timanum, en er hann heyrd e .xx. daga, vard hana
reidr miok, ok bad fiandinn fa (hann) kveliörum. Þa geck hinn þride
framm; er hann var (frettr), hvat hann hafdi gert, sagdiz hann at
5 brudlaupum¹ verid hafa ok vakt upp þrætur ok drepit margan
mann ok iafnvel sialfan brudgumann. En (er) hann var frettr at
stundinne, ok heyrduz x dagar, afvirde ovinrinn hann ok bad beria
med svipum, sem hann hefði litit snudgat a sva langri stund. Þar
næst kom einn ok var frettr, hvar hann hafdi verid edr hvat hann
10 hafdi gert. Hann kvez verid hafa i eydemork ok stritt a einn munk
.xl. sara, ok lez varla því a leid hafa komit, at hann saurgadiz med
konu þa næstu nött, er þa var lidin. Ok er fiandinn heyrd e þetta,
reis hann upp i mot honum ok minntiz til hans, tok sidan koronu,
þa er hann hafde, ok setti a höfud honum, ok let hann sidan sitia
15 hia ser, ok kvat hann hafa unnit mikinn lut ok mattuligan. En
er ek hafda þetta seed ok heyrte, sagda ek med mer, at hardla
mikil være munkanna stett, ok likade gudi sva at gefa mer heilsu,
geck ek sidan ut ok gerdumz munkr. Nu heyrdiz, hversu mikilliga
at gudi er þeck hlydnin, þott hon se þa enn avaxtsamare, er hon
20 samtengiz litillætinu, sem kynniz i því, er her fylgir. Hversu
mikil litillætis dygdin er, þa sannar inn helgi Antonius, er hann
sagdi sik allar snörur ovinarins seed hafa uppegndar a iörduinni,
ok mællte hann med miklum grate ok sut: «Hvat hyggr þu, hverr
þessar allar mune fordaz fa, sva at hann skade ecke.» En hann
25 heyrdi mikla rödd er sagdi, at þat være litillæte eitt saman. Nu
ma síá, hve mikil dygd er þesse gr(e)ind af slíks fódur vitne, ok
þat sem meira er af vitni gudligrar raddar. Mattu ok heyra,
hversu eptirkomanda dæme birtir, hversu fiandrnr ottaz² krapt
litillætissins.

30 219. I borginni Babilon var dottir höfðingia eins diöfulod.
En fadir hennar elskadi munk einn, þann er sva sagdi fodur
meyiarinnar: «Sannliga true ek, at dottir þin ödliz heilsu, ef ein-
setumunkar merkrinnar bidia fyrir henne; en þetta muntu eigi
fa af þeim, þottu farir til þeira, þvíat þeir vilia fordaz allt mann-
35 ligt lof fyrir litillætis skyld at selia verk sin. Lat, at þu vilir
kaupa nöckut at þeim, en er þeir koma i þitt herberge at taka
andverdit, þa mæl, at þeir gere bæn fyrir meyiunne.» Fadir hlydir
þessu ræde ok fann einn þann, er selldi vandlaupa, ok leidir hann
til innar siuku meyar eptir fyrirhugsudu ráde. En er munkrinn

¹ brandlaupum *Cd.* ² ok predica *tílf. Cd.*

geck inn, rann i mot honum in diöfuloda ok slo hann pustr. En munkrinn snere at henne öðrum kinnarkialkanum. En pukinn tok at kalla at senu sva miklu litillæte ok sagde: «Ho, hversu hardudliga bodord Jesus Kriz rekr mik i brott.» Vard mærin skiott alheil. Var þetta flutt helgum fedrum, ok dyrkudu þeir 5 gud ok sögdu, at þat er venia diöfulligrar drambanar at falla fyrir tru kristinna manna ok litillæte.

220. Nockurum bræðrum birtiz fiandinn med eingiligri asionu biart ok blidigr i yfirbragde, ok sagdi: «Ek em Gabriel sendr til þin.» Brodir svarar: «Se, hvart muntu eigi til annars sendr, 10 þvíat ek em eigi verdr, at engill sendiz til min.» Hvarf fiandinn sidan skiott i brott. Ma her sia, hverssu audvelliga litillæte brodur sigrade drambanda diöful, er sik hof upp i lioss eingils asionu. Er su sama dramban iafnan med diöflinum, er heima hofzt med honum a himnuenum, þa er hann sagdi: «Ek mun setia sess minn 15 i nordre ok vera likr hinum hæsta.» Ok þat sama, er hann matte eigi vid höfudit fremia, freistadi hann vid hans lim at göra.

221. Einn alldradr madr fastadi .lxx. vikna ok snæddi eitt sinn i viku, at gud birti honum skyring ordz þess, er hann efadiz adr i, ok feck (eigi) fyrir föstuna. Sidan sagdi hann med ser: «Nu 20 hefe ek langan tima stundat til þydingar ordz þessa ok fengit eigi, því mun ek fara til brodur mins ok fretta hann ordzins.» Ok er hann var a veginum, vitradiz honum guds engill ok sagdi til hans: «Þu hefir fastad .lxx. vikna mædiliga ok fengit eigi bæn þina, en þvíat þu litillætir þik nu ok villt hafa ráð vid brodur þinn, þa se 25 her ordit med sinni skyringu.» Hvarf sidan eingillinn brott fra honum. En brodir feck skilt, at gott er at spy(r)ia brodur sinn þess, er hann skilr eigi, ok naudsynligt heilsu mannz ok hialp. Ma her af skilia, at stundum er (meirr) leitanda fulltings mannligs, en beidanda gudligra iarteina til allra luta, þar sem litillætid ödladiz 30 her þat, er hvarke feck fyrir bæn ne föstunnar krapt.

222. Einn brodir hrygdiz vid annan brodur. Sidan kom sa, er hann hafde hrygt, ok bad liknar, en hinn villde eigi luka (upp). Þetta flytr sa er hurdarinnar hafdi kvatt fyrir einum gömlum manni. En hann sagdi sva: «Sia vid, at þu hafir eigi sva komit sem at 35 kiera a brodur þinn til annarrar handar ok syna hann sekian en rettlæta sialfan þik: ovidrkvæmiliga, ok mætti at því geraz, at þaðan af tendrade upp hardare reide, ok kann vera, at gud hafe því eigi vitiað hiarta hans til upplökningar vid þik. Nu skil þat

er ek sege: hefde hann misgert við þig, skyldir þu rettlæta gern-
ing broður þins ok setia i hiarta þer, sem fyrir þína synd hafe
þer þat at boriz, ok munde þa gud gefa hans hiarta frid við þik.»
Sidan sagði heilagur fadir bræðrum slíkt dæme. Veralligir menn
5 tveir voru þeir sidlatir ok sömdu þat með sér at ganga ut i mork-
ina ok geraz munkar. En þeir höfdu lettliga skilning upp a
gudspiallit með vandlæte, en eigi þa ina andligu, er þeir skyldu
haft hafa i þeim stad er sva segir: Ef limr þinn stýggir þik,
snid hann af ok kasta brott fra þer. Nu limudu þeir sik sva, sem
10 þeir munde at þessum koste hafa himinriki. En er þetta heyrði
erkebyskup stadarins, skilde hann þa fra samneyte manna. Þeir
trudu sik vel hafa gert ok vanvirdu vinmæle hans ok sögdu:
«Við höfum afímat oss fyrir guds sakir, en byskup þesse skilr
oss fra samneyte manna. Nu förum til Jorsala byskups ok app-
15 ellerum erkebyskup þenna fyrir honum.» Ok sva gerdu þeir. En
hann svaradi ok lez skilia þa fra samneyte manna. Nu hrygduz
þeir ok foru til byskups Anthiochiæ borgar ok fengu þar vidrlikt
doms atkvæde. At sva komnu sögdu þeir með sér: «Förum til
herra pafans, ok mun hann leysa ockr en hegna byskupa ok hefna
20 ockar.» Eggja hann sidan þess ok segia honum allan malavóxt,
sva sem hæfde, ok herra byskupa með fullkomnum flutt(n)inge, ok
fengu þar in sömu hardinde ok af hinum. Þar af forþockadiz þeim
miok ok mælltu: «Byskupar þessir hafa samband með sér, er þeir
hittaz a þingum; nu skulu við fara til guds manz Epiphanium a
25 Egiptaland, þviat hann er spamadr ok virðir eingis manna mun.»
En er þeir komu i nand borginne, þa var honum vitrad af þeira
efne, ok sendi hann menn til þeira ok bad þa ecke koma inn i
borgina, þviat þeir voru i forbode. Þa hurfu þeir aptr til sin ok
sogdu: «Sannliga eru við sekir, ok til hvers rettlættu við ockr,
30 þviat þott þeir hefði rangliga forbodat ockr, þa munde eigi þesse
spamadr þat gera, ok sannliga hefir gud vitrad honum af ockro
efne.» Toku þeir nu bræðrnir ok idruduz beiskliga sins glæps.
Ok þat sa gud ok birti inum helga Epiphanio, at hiörtu þeira voru
bleytt, kallar hann þa aptr til sin ok huggar ok tekr i samneyte,
35 ritar sidan með þeim til byskups Alexandrie ok bad hann taka
við sonum sinum, þviat þeir hafa nu með sannleik gert idran sins
glæps. Slíka lute sagði fyrr minntr fadir bræðrum, ok lagde þetta til,
at þat vill gud, at þat hialpe manninum, at hann asake sialfan
sik ok gefe glæpinna a guds dom með litillætis asakan, en steriz

eigi til verndar med dramban. Ok er brodir hafdi þetta heyrt, gerde hann eptir ordum ins gamla mannz ok aminning, tok a sik fullkomliga idran med vidrkomning, hvarf aptr ok kvaddi hurdar herbergis brodur. Brodirinn er fyrir var skilde þetta ok bad gud fyrst liknar fyrir innan, en sidan lauk hann upp hurdunni, ok mintuz (þeir) til semiande med ser inn sterkazsta frid i guds auglite. Birtiz þat her af, hvat vinnr satt litillæte, er hurdin laukz upp litillatum, su er byrgd var fyrir drambsaumum. En ef hann hefði viliat rett hugleida, þa skyllde hann þegar med litillæte hafa kvatt hennar ok erfidre asakan vid sik, at hann fengi med fride heim farid; er ok her nær sa meistare er þat kennir, heyrum hann. 10

223. Brodir nöckurr spurde einn alldradan mann: «Seg mer einn þann lut, at ek life eilifliga fyrir, ef ek geyme.» Inn gamle fadir mællte: «Ef þu mættir þola vel meingerd ok bera hana sidan, þa er þesse lutr mikill ok umfram allar dygdir heil kenning, en sialldfeingr sa er geymie, ok því fagiætare er sa er, þa er dyrmætare kraptrinn. Berr sa vegsamligt vitne þessum krapte, hvers verdleiks hann se, er sik setr herviligan ok lagan i sialfs sins augum. Ok hviliks verdleiks þesse dygd se ok kraptr, þa gengr framm ein styrk kona ok provar þat, su er eigi sparde at verda her afleittlig ok brigzle annarra manna fyrir guds sakir. 20

224. I einu nunnusetri var mær nockur, su er sik likte sva sem heimaska ok diöfuloda. Enge systir samneytti henne, lifnadr hennar var sa, at hon for alldri brott fra steikarahuse, fyllði hon þar embætti allrar þionustu, svat eptir almenniligum orðskvid mætte hon kallaz niardarvöttr allz hussins. Reynde hon þat med ser, er ver lesum i heilagri ritning: ef nockurr ydvarr hyggir sik spakan vera, se hann heimskr þessa heims, at hann verde spakr. Opt hugde þesse in helga mær at ritningum ollum. Þionade hon med huldu höfde ok sveipadre asionu. Enge af .iiij. .c. meyia, er þar var, sa hana nockut eta edr vid bord sitia, alldri þa hon fædu af nöckurri þeira, helldr lifde hon vid þat eina, er hon hendi mola þann, er fell af borde, ok þo fonta edr grytur. Óngri þeira gerde hon nockut (i) meingerd edr mællte, enge heyrdi hana mögl- 25 ande edr med gnadde, ok þar er hon lifde vid allra þeira hatr ok barsmidir, bannan ok meingerdir, þa bar hon þat med þolinmæde þeire, at hon talade alldri hvarki miok ne litt i mein nockurre þeira, er hana aleitudu. I þenna punkt stod guds engill hia einum helga manni, er Ipoterius het ok iafnan hafdi i eydemork lifat

1 erat secundum vulgare proverbium universæ domus spongia lat. 2 hatt Cd. 40

- med inu lofsamligzta meðferde, ok talar til hans þesse ord: «Hvi hygg þu þik mikit nockut vera edr þa brædr, er þenna stad byggja? Far til nunnusetrs kvenna tabennensiotarum, þeira er sva eru kendar, ok muntu þar finna eina mey med koronudu höfde, ok
- 5 vit hana vera þer betri; þviat þar er hon gengr nott ok dag fyrir mannföldda, þa berst hon sva i mot huginum, at alldri hverfr ne skiptiz hiarta hennar fra gudi; en þu sitr i einum stad ok hræriz hverge, ok reikar þo i hugskotinu ok hiartanu her ok hvar um borgir.» Ok er hann heyrir þetta, skundar hann ferdinni til fyrr
- 10 nefn(d)s klaustrs. Var þar tekit vid honum vegsamliga af meistörum stadarins ok rædismonnum, fock hann ok inngongu i klaustrid, er hann beidde. Ok er hann var inngenginn i klaustrid, bydr hann, at öll conventin kome i syn vid hann. Mædr munklifissins flyttu þvi miok ok sögdu honum, þa er allar voru þar komnar. En hann
- 15 ser eigi fyrr nefnda mey ok ser fyrirheitna, ok frettir hver fra se. En þær kvadu allar þar vera. Þa grof hann at enn glöggligarr.» «Heyr, heilagr fadir, sögdu þær, ok true, at öll convent vor er her samankomin. Enn höfum vær eina heimaska i sodhuse.» Sa var sidr þeira at kalla hana diöfuloda. En er hann heyrdi þetta,
- 20 bad hann leida hana i syn vid sik. Ok er hon var kollut, færiz hon undan ferdinni, þviat hon vissi reyndar af gudligri vitran, hvar af gerdiz. Þar næst var hon skylldut til ok sagt, at inn helgi Ipoterius girntiz at sia hana, en hann var hardla heyrinkunnigr ok mikils nafns. En er hon var færd framm fyrir hann,
- 25 ok hann sa asionu hennar vafda med tautre, fell (hann) til fota henne ok bad hana blezanar. Hon fell þa framm ok mællte: «Þer eigut, herra, mik at bleza.» Systrnar furdudu ok sögdu til hans: «Vil eigi, heilagr fadir, at þer sva mikla meingerd, þviat þesse er heimsk, er þu ser.» Hann mællte þa til þeira: «Þer erut at sönnu
- 30 helldr heimskar, en þesse er allra var drottning, ok þess bid ek gud, at ek audlimz at vera henne likr a domsdege.» Ok er systr heyrdi þetta, fellu þær framm serhveriar fyrir hana ok iatudu grein(i)liga syndir sinar ymisligar ok badu liknar. Önnur sagdiz hellt hafa yfir höfud henne sodinu, er hon hafdi skolat skutil sinn;
- 35 önnur kvez hafa halslostid hana, en önnur fyllt nós hennar af mustard; iatudu sva sidan ymissar ut ok ut. Hinn helgi Ipoterius bad þeim öllum liknar, ok for heim sidan. En guds ambatt þottiz eigi mega bera dyrd þa ok vegsemd, er² systr veittu henne ok trude sik mundu þyngiaz af ymissum þeira undanfærslum ok
- 40 1 þvi Cd. 2 ok Cd.

afsakan, ok því geck hon ut leyniliga af klaustrinu. En hvert er hon hefir farit, veit enge madr, edr hvar hon hefir stadar numit, edr hverium enda hon hefir lyktad sinu life. Heyrdu þer nu, hversu verdugr ok þægr er litillætis kraptr fyrir gudi, ok hversu þesse audgætliga mær þoldi med lægd meinmæle ok motgördir, högg ok hraka, ok gördiz þar af verdug eingiligrar hugganar, svat öll conventin hirtiz af hennar einnar styrkd. En hinn helgi guds madr gerdiz af godum betri. Kynniz her af nogliga, hve naudsynlikt er litillætid, ok flytr þat þa enn meira verdleik til formanna ok undirmanna, ef þeir geyma þessa vandliga ok elska þat mikilliga, svat sa er stionnar, biode med litillæte ok gudrædzlu, en eigi med grimd edr akefd. Stendr her ok nær heyrande vottr, er þar af kennir.

225. Sva sagdi einn gamall madr: Ef nockurr vill boda brodur nockura athöfn med gudrædzlu ok litillæte, þa gerir brodur þat mal fusan at fylla med godfyse hitt, er bodit er, þvíat eigi ma oavaxtsamt vera mal kennandans, þat er dygd gudligs elskuga tendrar upp fyrir innan. En ef einnhverr vill syna matt sinn ok rikdom ok boda brodur utan gudrædzlu, þa lætr gud hann hvarke heyra ne gera þat, er hann bydr, þvíat opinbert verdr þat verk, er af gudi geriz, ok sva verdr opinbert þat, er af valde ok villd legz æ; þvíat þat er af gudi, er byz af litillæte ok bæn, en hitt geriz af oreinum anda, er fram ferr med valde, æde edr oroa. En þat er embætte inna ædre manna at ahyggiaz um þat iafnan, at þeir mege at rettu meirr af formenzkunni elskaz en ottaz, ok syne helldr undirmonnum sætleik litillætis en matt velldissins, svat af snidiz hiartarotinni riklyndissins herde, (ok) veki af þeira kostgæfe briostföst elska undirmennina til kraptaverka utan drambanar stærð; stille hogvære reide hugskotzins med afle ofalsadrar astar, þvíat vitleyse er þat likt, ef einnhverr girniz at drottna odrum ok drotne eigi adr reidne [sialfs sins. Skal þat godr hirdir eigi syna greimleiks þunga, hve mikit hann ma, helldr hve miok hann elskar, þvíat því meirr sem hann elskaz, því lofigri provaz hann, þa er raundagrinn kemr. Heyre höfdingiar þat, er fyrir nöckurn snotran mann er mællt til þeira: sem einn af þeim verande settu þeir þik hertuga mille sin, þvíat oreinn er hverr, er upp hefr hiarta sitt. Minniz stionarmenn, at þeir eru iörd, ok stæriz eigi, helldr nemi þeir at mer, þvíat ek em miuklyndr ok litillatr i hiarta; ok ef þeir vilia þiona til litillætis konungs, þa siaz þeir vel um iafnan at varaz drambanar skeyte. Ma nu sa sem less skoda, hveria godfyse gerir undirmanninum litillæte bodandans; batnar

þar fyrir hvorr af annars gætzku, at annarr bydr med litillæte, en annarr hlydir med godfyse. Fare því framm tveir lampar ok tvær kertistikur, þat eru þeir menn .ii., er reyna, hverssu annarr batnar af annars litillæte, ok annarr af annars hlydne.

- 5 226. Brodir sa, er Pistus het, kallaz komit hafa, ok .vii. brædr med honum, at sia .ij. fedr, er sva hetu Or ok Atrem, ok batna af þeira gæzku. Abote Atrem hafdi ina hæstu lydne, en Or id mesta litillæte. Þesse brodir Pistus segiz verid hafa nockura daga at skoda dygdir þessa fedra, ok lez seed hafa einn furduligan
 10 lut, er Atrem gerde. Nöckurr madr hafdi fært þeim fisk, ok villde Atrem matbua hann fodur Or, er þeira var ellri, ok hafdi knifinn i fiskinum til sundrskurdar, er abote Or kallar med nafne tysvar. Nu skundade hann sva miok ferdinni, at hann let knifinn standa i fiskinum ok villdi eigi i sundr skera. «Þessa hlydne hans furd-
 15 ada ek, sagdi brodir Pistus, hvi hann bad hinn eigi bida, medan hann sundrade fiskinn, ok spurda ek, hvar hann hefde fundit sva mikla miskunn lydninnar.» Hann svarar ok kvat eigi sina vera, helldr þess gamla fodur, er allt tok med litillæte þat, er hann gerde, «ok iafnvel muntu þat mega (sia), sagdi abote Atrem, med
 20 raun, hverssu hann lofar med sinne hlydne ok litillæte min mistæke.» Steikir hann sidan fisk med villd sinne, svat onytt var, ok setti fyrir abota Or. En hann át ok talade ecki um. «Syniz þer eigi gott, fadir?» sagdi Atrem. Hinn kvad: «Hardla gott.» Eptir þat steikte hann litid af fiske hardla vel, ok kvez því tapat hafa i
 25 i steikingu. Abote Or svarar, kvat þa hafa illa tekiz. Sidan sneriz abote Atrem til min, sagdi brodir Pistus, ok sagde: «Nu mattu sia, sagdi hann, at hlydne, þa sem þu eignadir mer, vinnr litillæte þessa ins gamla fodur, þvíat ecki gere ek sva litilliga, at eigi taki hann med þöckum, ok vænte ek fastliga, ok true ek mik
 30 munu hialpaz af hans litillæte, þvíat ek verd af því lydinn.» «Nu mun ek, segir brodir Pistus, þvíat ek hefe hugfest þeira litillæte, kostgæfa¹ at fylgia hvarstveggia fotsporum, sem ek pickiumz mega.» Ma her heyra menn mikillar styrktar, er hvarr predicar annars dygd, en hylr sina hlydne; forduduz þeir sva ræsnina, at hvarr
 35 eignade odrum annars dygd sinn verdleik. Skile því sa er less, hvat² gods vinnr midlan astarinnar, þa er annarr tekr med þöck annars yanhyggiur sem godfusliga þionustu, ok hverr er sterkan hug vill hafa af sinne lægd en annars hæð³, þa (heyri) hann þat, er her fylgir.»

40 1 kostgæfe ek Cd. 2 hvart Cd. 3 hat Cd.

227 Brodir nökkurr kom til ins sæla abota Sisosij i fiall ins helga Antonij, ok er þeir töludu, sagði brodir til abota Sisosij: «Komtu enn eigi, fadir, til iafns verdleiks við abota Antonium.» Fadir Sisosius svarar: «Ef ek fengi eina hugrenning ins helga Antonij, þá munda ek þíckiaz sva heitr sem elldr ok ottaz ecki tilfelle þadan fra, en þó veit ek deile a þeim manni, er með erfíde færri borit hugsanir sínar.» Skodaz her af, hverssu þesse helgi madr provade annars verdleik en lægde sinn. Heyrum annat líkt dæme, er her fylgir.

228. Eitt sinn er inn helgi Arsenius frette nökkurn egipzkan mann olærdan af hugsanum sinum, heyrde þat annarr madr ok mællti til heilags fodrur: «Hvi spyrdur þorpara þenna at hugsanum sinum, sva róskr sem þú ert upp a girzka tungu ok latina ok sialfs þíns samvizku?» Arsenius svarar: «Hefe ek kunnleik hvarstveggia mals til veralldarinnar girz(!) ok romverskz, en til verdleiks kann ok eigi stafrof þessa þorpara.» Se her, hverssu þesse afvirðir eiginligan verdleik ok lægir sik, at hann mikle annars gæzku með affockan til naungsins, er sva algerver(!) skipade annan i sinum dome at (gera) audgætligan sialfan sik ok afleitligan. Fagne af slíku trulýndir leikmenn, þeir er verdleik mega framm bera fyrir bokliga skilning, sem skylda krefr; skíle ok klerkar, at truan samtengd litillætinu helpir mannum meirr en boklig skilning. En hvat litillætid se, þá er her nærr meistar, er þat kennir.

229. Einn alldradr madr var spurdr, hvat være litillæte. Litillæte, kvat hann, er mikit verk ok gudlíkt, en þesse er gata litillætis at taka upp líkamlíkt erfíde ok skília sik þá syndugan ok lágan ok ollum audgætligra. «Hvad er þat, fadir, kvat brodir, at vera undir ollum.» «Þat, sagði hann, at vera lægri ok afleitligri odrum ok hyggia helldr at sialfs síns syndum en annarligum, ok bídia gud líknar an aflate, þvíat sva lengi ser madr eigi sialfs síns syndir, sem hann aktar annarligar.»

230. Einn alldradr madr var sa i morkinni, er sagði með sialfrum ser, at hann munde vera algerr i dygdum, ok því bad hann sva til guds: «Syndu mér drottinn, ef mik vantar nökkut a algerleik, at ek inne þat i verke.» En gud litillætte hugskot hans sem með varygd, at honum yxi eigi af algerve sinni stærðedr ræsne, ok sagði til hans: «Far til hiardreka, þess er ek vísa þer, ok mun hann segia þer, hvat þú skalt gera.» Ok hann fór

þegar. En er hann er á ferdinni, kom rödd yfir hirdinn, sú er sva sagdi: «Einsetumadr, sa er þú kant, kemr til þín skíott at leita ráds við þik um saluhjálp sína; en þú skalt bía honum at taka svipu ok fara at gíeta svina þína.» Þessu næst kom inn gamli fadir ok kvaddi dyra, geck inn því næst, ok heilsuduz þeir; bad þá þegar heilagr fadir fíhirdinn hjálpræds fyrir sal sinni. Fíhirdirinn fretti, ef hann munde hafa þat, er hann legdi til. Heilagr fadir lez vist hafa mundu. «Tak her þá svipu, kvat hjardrekinn, ok far at geyma svina minna.» Þetta sama hefir einsetumadr. En allir þeir, er kunnu ok heyrte höfdu kraptr hans ok nú sa, at hann gíette svina, sogdu sva með ser: «Se þenna mikla einsetumann, er slík frægd var með sannindum frá flutt; hræriz hjarta hans ok kvelz af díofle, er hann gætir nú svina.» Einsetumadr fagnade, er hann heyrde slíkt, ok rygdiz hvarki í hjarta ne asionu. Nú sa gud, með hverju þole hann bar brígzle manna ok meinmæle, ok baud honum at hverfa aptr til einsetu sinnar. Gerdz her sva, at sa sem lofígr fór í brott, hvarf enn lofsamlígrí aptr.

231. Eítt sinn komu illvírkíar til klaustrs eins alldrads mannz ok sogdu til hans með æde mikille: «Til þess eru ver her komnir at eyða ollu þínu goze ok hafa brott með oss.» «Takít synir, kvat hann fadirinn, þat sem ydr syniz.» Þeir ræntu hann ollu því, er þeir fundu, ok fóru í brott síðan. Ok er þeir voru í brottu, fann heilagr fadir síð nóckurn, er folginn hafde veríð, ok fór eptir þeim með kalle miklu ok mællte: «Heyrit, synir, takít þat er þér hafít gleymt.» En (er) þeir sa sva mikla þolínsmæde heilags fodur, baru þeir aptr allt þat er þeir höfdu rænt, ok sogdu sva með ser: «Sannlíga er (sía) guds madr.» Gerdu þeir síðan íðran ok bættu: sítt síðferde at senu sva miklu þole heilags fodur. Vard her sva, at af eins trúartrausti ok algerleík leíðrettuz margir til lífs. Ma þá enn auðmíuklígar slíkt trúaz, ef fleíre kompanar ganga frammi klæddir með þessum krapte þolsins. Ok er því (næst) íð fiórða dæme, þat er her fylgír.

232. Eínn gamall madr var í kofa sínum, sa er lítt geymde at heílsu síalfs síns líkama ok hafði þat til atvinnu, er hann gerde [fle]ttur eðr duk um daga. Þá er sva hafði frammi farít um híð, kom broðír nóckurr at byggía hía honum, ok gerde sa ok duk á dag, ok neytti inn gamle madr verð hans í víne, en broðír lítít af braude á kvelldítt, þótt hann ynni á dagínn. Ok er broðír hafði

40 1 hættu Cd. 2 her Cd. 3 broður Cd.

þolat .iij. vetr, talar hann med ser: «Ek em klædlauss ok mæddr af matleyse ok hungri, mun ek verda at fara i brott hedan.» Þvi næst hugsar hann med ser: «Hvert mun ek fara? Ma at betra se at sitia med brodur þessum sameiginliga, þviat ek sit fyrir guds sakir, þess er mer ma senda þegar nöckura hialp ok huggan, er hann vill.» Ok er hann hugsar þetta med ser af ollu hiarta, vard honum eigi at valiug, þviat guds engill stod hia honum ok bad hann alldri brott hverfa, «þviat ver munum koma til þin a morgin, ok mun geraz hialp af vorre vitran.» Um morgininn sagdi hann til ins gamla mannz: «Far eigi fra mer i dag, þviat ek vænte, at englar guds mune koma at skilia mik fra heiminum.» En er sa time kom, at inn gamle madr var vanr at kaupa vin i bænum, sagdi hann til brodur: «Eigi munu þeir koma i dag eptir þer, þviat nu er lidinn timinn.» Brodirinn kvad þa sannliga koma mundu, þviat hann trude fastliga, at sa var enge falsare, er honum het þvi. Ok er þeir mælltuz þetta vid, sofnade brodir sælliga til guds. En inn gamle madr flaut allr i tærum ok sagdi: «Hosson mer, son minn, hosson mer veslum, er sva lengi hefir lifat vid vanrækt, en þu eignadiz önd þina i þolinmæde fyrir skamma tilstundan.» Vard sidan inn gamle munkr hofsamr ok lofligs lifnadar, leidde hann sva brodur þol til heilsu ok hialpar. Fylgir her ok likt dæme, hversu þol lærisveinsins med lægd veitir meistaranum betr-anliga hæd.

233. Einn alldradr madr atti lærisvein lofsamligs lifnadar, ok þott inn gamle madr ræke hann ut stundum i reidebolu, þa beid hann uti iafnan. Eitt sinn er sva hafdi farid, ok inn gamle madr fann sveininn ute sitianda, komz hann vid fyrir hans þol ok bad liknar med tarum ok sagdi til sveinsins: «Sannliga ertu minn fadir, þviat þol þitt sigrar litilleik minn. Gacktu nu inn, ok skalltu hedan fra vera minn fadir, en ek þinn son, þu meistare, en ek lærisveinn, þviat þin verk syna þik ellra, ok æska þin sigradi elle mina.» Hugleiddi inn ungi madr her af, at ver skyldim helldr af meinmælum fagna en kveina.

234. Einn alldradr madr sagdi sva, at sa brodir hefir meira verkkaup, er allan hug leggr undir hlydni andligs fodur, en hinn er einn samt rædz i eydemork.

235. Abote Antonius sagdi, at sva sem fiskar deyja skiott a þurru etcet.; þviat sva byriar oss at fara til kofa vars sem fiskinum til siofarins, at vær gleymim eigi inni idre geymslu af seinkan

aptrhvarfsins. Ok enn sagdi hann, at sa er sitr i einsetu, er frials fyrir þrimr abarningum, heyrnar, mals ok synar, en hann heyrir at eins ok hefir hiartans orrostu.

236. Abote Arsenius, þa er hann var enn i keisarans höll, 5 badz hann sva fyrir til guds: «Greidtu mik, drottinn, til heilsu.» Þa kom yfir hann rödd, su er sva sagdi: «Arseni, fly mennina, ok muntu hialpaz.» Ok sidan sneriz hann til munkligs meðferdis ok hvarf or hallinni. Sidan badz hann sva fyrir sem fyrr: «Heyr þu, drottinn, ger mik heilan.» Þa mællte enn gudlig rödd til 10 hans: «Fly, þege, hvilz, þessar eru rætr til at misgera eigi.»

237. Abote Daniel af þeim stad er Fara het, lærisveinn ins helga Arseni, sagdi sva: Aboti Arsenius fadir vorr flutti oss af 15 nöckurum Scithiocus manni, þeim er mikilligr verkmadr var, en faskyrr i tru, ok villtiz af vankunнан ok sagdi: «Eigi er braud þat er ver bergium likame Kriz.» Tveir gamlir fedr heyrdur þat, er hann mællte, ok vissu verk hans skir ok rein, ok vissu at hann talade þetta meinlausliga fyrir favitru, ok komu til hans ok sögdu: «Abote, vid höfum heyrt otru ord af einum manni, sva at hann sagdi, at braud þat er vær bergium, se eigi Kriz likame, helldr 20 mynd likams.» Inn gamle madr svarar: «Ek em sa er þetta hefir mællt.» Þeir badu hann ok mælltu: «True eigi sva, abote, helldr hizig sem almennilig kristne bydr oss, at ver truim þat vera holdd Kristz, er ver bergium i brauds asionu. En þat er med sannleik en eigi mynd blods hans, er ver bergium af kalek, ok 25 sva sem gud gerde i upphafe manninn eptir sinni likneskiu, sva skulum vær trua med sannleik, at þat er holdd ok blod Jesus Kriz, er ver berg(i)um i asionu brauds ok vins.» Inn gamle fadir mællte: «Eigi mún ek trua, nema ek verda myktr med skynsemd.» Þeir sögdu þa til hans: «Bidium ok til guds þessa viku, ok truum 30 ver, at hann birtir oss af þessu stormerke.» Inn gamle fadir tok þessu med fagnade, ok foru þeir heim med fagnade i kofa sina. Ok bad inn gamle fadir sva til guds: «Drottinn, þu veitz, at ek em eigi af illzku otrurr, helldr bleckiumz ek af ovitru, birtu mer, drottinn Jesus Kristr, þetta stormerki.» En hinir ellri badu sva: 35 «Drottinn Jesus Kristr, birt inum gamla fedr þetta, at hann true ok glate eigi erfide sinu.» Gud heyrde bæn þeira. Ok er vika var lidin, komu þeir til kirkiu a sunnudag, ok satu allir samt a einum bed, ok inn gamle madr a millum þeira, ok lukuz upp skilningar augu þeira, svat þa er sa heilagtr alltare var framm latin

oblatan, syndiz þeim þrimr, sem sveinn einn være, ok er prestrinn retti framm hondina at briota heilagt braud, þa steig guds engill nidr af himne ok hellt a sverde, ok sneid i sundr sveininn ok steyppte blodinu i kalekinn, ok braut prestrinn af helgu braude litla limu, sva at hratt holld ok blodugt var gefit inum gamla fedr, er hann geck innar mille annarra heilagra manna. Ok er hann sa þat, kallade hann hátt ok mællte: «True ek, drottinn, at þetta er holld þitt ok blod.» Ok þegar er hann hafdi þetta mællt, þa vard þat holld, er hann hellt æa, med stormerke at braude, ok bergde hann þvi ok gerdi gudi þackir. Þa sögdu hinir gömlu fedr þessum hætti til hans: «Gud veit natturu mannzins, at hann ma eigi eta hratt holld, ok þvi snyrr hann holldi sinu i braud, en blodi i vin, til handa þeim er med tru taka.» Ok gerdu þeir gudi þackir fyrir inn gamla fodur, er hann let eigi fiandann fyrirfara ollu hans erfide. Ok foru þessir þrir fedr allir samt heim i kofa sina med vinattu.

238. Þesse same abote Daniel sagdi af odrum miklum fedr i inum idrum halfum Egiptalandz, at hann mællte medr einfellde, at Melchisedech være guds son. Þetta var flutt fra hans fyrir inum sæla Cirillo erkibyskupi Alexandrie borgar, ok kendi hann vera kraptamann sva mikinn, at hvad sem hann bæde af gudi, mundi hann birta honum, þott hann segdi honum med einfellde; ok þvi lagde erkibyskup hug æa at snua honum rettleidis ok sagdi sva til hans med spekt sinni: «Abote, hugsan min sagdi mer, at Melchisedech er guds son, en önnur hugsan sagdi, at hann se eigi guds son, helldr höfdinge kennemanna guds. Nu senda ek þvi til þin, at þu bidr gud birta þer, hvart Melchisedech se gud edr madr.» Enn gamle madr frammeggiadr sva diarfliga med trauste, at gud munde veita honum, hvat er hann beidde, bad byskup gefa sér þriggia daga frest, lez þa mundu segia honum sannleik af þessu. For hann sidan brott ok bad til guds. Inn sæle Cirillus visse, at mikils verdleiks var inn gamle fadir, ok at gud mundi birta honum þetta. Eptir þria daga kom inn gamle fadir ok sagdi byskupi, at sannliga var Melchisedech madr. »Hvar af veiztu þat?» sagdi byskup. Heilagr fadir svarar: «Gud birte mer alla höfudfedr fra Adam til Melchisedech, sva at þeir stodu fyrir mer. Sidan sagdi engill guds mer, hverr Melchisedech var, ok treystumz ek þvi, at hann er madr.» For inn gamle fadir sidan braut fra bysk-

upi ok predicadi sialfr, at Melchisedech være madr. En inn sæle Cirillus vard því hardla feginn.

239. Abote Arsenius sagdi optliga: Ek idrumz, er ek hefe talat, en ef ek hefe þagat, þa em ek i hvilld, ok idrar mik eigi, s ok ef vær höfum leitad drottins, mun hann birtaz oss, en ef vær höfum halldit honum, er hann med oss.

Explicit vitas patrum.

Navneregister.

(b betegner anden Del).

- Abaciensis, þorp, 628.
 Abagarus 24.
 Abbacuc 216. b 7. 248. 647.
 Abel 298. 299. b 262.
 Abiathar b 260—262. 271.
 Abibas b 299. 301.
 Ablavius b 82. 83. 102—108.
 Abraham 75. 190. 244. 247. 428. 482.
 602 (686). 604. 665. b 47. 81. 263.
 293. 294. 490. 552. 624.
 — abóti, b 593. 594; lærisveinn
 Sisosii b 625.
 Abrincus, staðr, 704. 707. Abrincensis
 byskup 705. 708.
 Achasius b 198.
 Acheron 337.
 Achilles b 578. 591.
 Adam 284. 298—300. 350. 568 (592.
 628). 678. 680. b 1—3. 6—9. 11.
 12. 17. 18. 102. 670.
 Adriaticus Sinus 698.
 Adriaticus, höfn, b 31. 98. 107. 121.
 148.
 Adrianus, 869. 870. 874. 876. 202. 210.
 Aelli 385.
 Affrica 47. 129. 662. b 85. 55. 141.
 Afrodisia 1. 2. 7.
 Agapitus, pávi, 221; subdjakn, 174.
 422—425; son Eustachius b 195.
 200. 209.
 Agareni = Saraceni 546.
 Agatha 1—6. 7—14. 393. 433.
 Agathon b 517—519. 569—571. 582.
 621. 631. 647.
 Agannum, staðr, 646. 651.
 Agbanes b 177.
 Aglais 23.
 Agnes 15—22. 569 (593. 624). b 255.
 Agricolaus 257. 260. 265. 266. b 211. 5
 214. 216.
 Agulandus 690.
 Alani 36. 43. 60 (Halani).
 Albanus b 289—291.
 Alexander b 289—291. 10
 Alexander ok Sisinnius, píslarváttnar,
 50. 51.
 Alexandria 82. 99. 101. 400. 486. 609.
 b 107. 187. 372. 448. 452. 455.
 508. 565. 602. 670. 15
 Alexis, Alexius 23—27.
 Alfífa b 172. 173.
 Alippius 128. 129. 132—136.
 Alkon, bær, b 128.
 Alleburgis 550. 20
 Allisium 550.
 Amachius 285—298.
 Alphe 42.
 Amalphim b 151.
 Amandus 644. 645. 25
 Ambrosiana, kirkja, 49. 50.
 Ambrosius, abóti, 653; byskup, 15. 28
 —54. 128. 135. 142. 514. 605. 615.
 — jarl 29.
 Amesia, borg, b 310. 30
 Ammon, munkr, 92. 98. b 378. 406—
 410. 435. 476—478. 620. 630.
 Ammonus (Ammonas) b 460—462. 650.
 Amon prestur b 86. 121—123.
 Amoti b 29 s. Amon. 35
 Anastasius 189; i Lucrina, 365. 366;
 aboti b 533—535.
 Anatholius 563 (586. 619).

- Anconitana, borg, 186. 187. b 150.
 Andegaunensis, herað, 666.
 Andreas, byskup, 222 - 224; postoli,
 380. 382.
 — Guthormsson b 179.
 Andracacius, Androgacius 36. 53. 616.
 Andronika, herað, b 25.
 Angli 384.
 Annennimus 31.
 Ansegarius 672.
 Antikristus 712. b 8. 13.
 Antinum, borg, b 433.
 Antiochia 311. 437. 475. b 55. 148.
 245. 661.
 Antiochus 360. b 85. 198.
 Antonius 55—121. b 183. 185—191. 435.
 436. 465. 476. 479—483. 535. 537.
 568. 577. 589—591. 597. 601. 602.
 606. 607. 628. 631. 635. 659. 666. 668.
 — blindr maðr, b 115. 116.
 — þómverskr höfðingi, b 185.
 Anuph b* 424—427. 619.
 Anþekia = Antiochia 363. b 40. 44.
 Apelles b 437. 441.
 Apollo, goð, 105. 419.
 — abóti, b 636. 637.
 Apollonius b 383—408. 524. 525;
 djákn b 453—455.
 Appia, leib, 388. 425. b 234.
 Appodonia, kirkja, 697.
 Aqvensis, borg, 547; herað 548.
 Aqvilegia 37. 38. 43. 617.
 Aqvina, Aqvinnensis 168 (212). 224.
 Aqvinius 661.
 Aqvitania 313. 532. 547. 552.
 Arabia b 55.
 Aran b 293.
 Arbogastes 41—44.
 Arborius 562 (584. 616). 630.
 Arcadius 46.
 Arcadius ok Honorius 23. 25. 45. 148.
 b 546.
 Archelaus 94.
 Archemius b 86. 123.
 Archiman b 86. 88. 89. 90. 95. 121
 —123. 125.
 Arelaten, Arelatensis 313. 532. 533.
 Arena 704. 706. 710.
 Argentarius, fjall, 227.
 Arimathia b 8. 17.
 Ariston b 229.
 Armenia b 55. 85.
 Arnaven, Arniven, b 114. 118.
 Aroel b 260. 268. 272.
 Aron 300. b 295. 332.
 Arpinio b 97.
 Artheman b 29. s. Archiman.
 Arriani, Arrianite, Arrius menn 99.
 100. 111—113. 116. 144. 611.
 Arrius 609.
 Arsenius b 546—550. 565. 566. 630.
 631. 634. 646. 666. 669. 671.
 Arseontus, herað, b 452.
 Arusica 532. s. Aurasicensis.
 Asia 365. b 55. 139.
 Askalena b 304.
 Assiria b 55.
 Aspasius 19. 20.
 Ásta 396.
 Asverus 464—467.
 Athanasius 110. 112. 119. 421. 609. b 189.
 — munkr b 50. 52.
 Athenis borg 312. 513. b 576.
 Athesis, á, 229.
 Atlides, fjall, b 575.
 Atrem b 665.
 Attaphala, þjóð, b 97.
 Audbertus 704. 706—708.
 Audurus (Auductus), boer, b 307.
 Augustinus 47. 122—152. 513. 521. 525.
 — byskup b 302. 308.
 Aunan b 260. 264. 265. 271.
 Aurasicensis 537.
 Aurei Sancti 654.
 Aurelianus 604 (639).
 Auspicius 571 (596. 628).
 Austeriacus, þorp, 703. 710.
 Austrhalfa 643.
 Autisiodorensis, þorp, 664.
 Avianus 673.
 Avicianus 570 (595. 626). 628.
 Avinion (Avicnon) 533. 536.
 Avitus b 302.
 Auxons (Auxanus) 29.
 Babilon 368. 479. 690. b 384. 659.
 Baiuno 707.
 Balacius 113. 114.
 Baldilo 548.

- Baldo 370. 417.
 Baldvini 693.
 Bannadius b 223.
 Bar (Bór), Barim b 40. 41. 44. 147.
 150—152.
 Baresnes b 148—150.
 Barbara 153—157.
 Barrochia, þorp, b 151.
 Basiliscus b 60. 61.
 Basilius 185. b 647.
 Bassus b 307.
 Beatrix b 229.
 Beda 513. 526. b 297.
 Beelzebub b 6. 12.
 Beluacensis, borg, 313.
 Benedictus, af Nursia, 158—178. 200
 —219. 239. 642. 659—665. b 41.
 147; pávi 385. 386; ungr maðr i
 Campania 228. 229.
 Beniamin b 260. 267. 272.
 Benus b 379.
 Bereroina, staðr, 440.
 Bergr Sokkason b 49. *jvf.* Sokkason.
 Berithus, borg, 308.
 Berticiamnus 660. 665.
 Bertulphus 670. 673. 675.
 Besarion b 597. 598. 650.
 Bethania 513. 514. 521. 522. 535.
 Bittinia b 55. 56.
 Bizancium b 277. 278.
 Björn stallari b 168.
 Bláland 72. b 341. 394.
 Blasius 256—271.
 Blazon, þorp, 673.
 Blókumanna vellir b 175.
 Bonachum, dýr, 534.
 Bonifacius 190—193; pávi b 53. 54.
 Bonus 700—703.
 Bor s. Bar.
 Boskus, þorp, 671.
 Brandanus (Brendanus) 272—275.
 Brandr Þórarinsson 295—297.
 Bretar 330.
 Bretland 85.
 Brictius 574 (600. 683).
 Brinka b 310. 311.
 Britannia 532. 652.
 Brúsi b 160. 161.
 Buccellinus 182.
 Burgundia 547.
 Caldea b 293.
 Calisti kirkjugarðr 425.
 Calpurnius b 274. 275.
 Calvarie locus 306.
 Campania 182. 218. 223. 368.
 Candidus 645. 646. b 212. 213.
 Canuscia, borg, 221.
 Cappadocia 260. 322. b 55. 211.
 Capua, Capoborg, 219. 239. 253.
 Caria b 55.
 Caricius 645. 652.
 Caritas 369. 371. 374. 375.
 Carnotinum, borg, 594 (625).
 Cartago 51. 125. 126. b 308.
 Cassinum (Montakassin) 165 (208).
 Cassius 645. 651.
 Castorius 185. b 229. 231.
 Castrum Lantonis (Nautonis) 549.
 Castulus b 233. 234.
 Catacumbas b 235.
 Catanensis (-sium), borg, 6. 713. 433
 436.
 Cecilia 276—297; kona Harderadi
 666.
 Cedron b 140. 141.
 Celestinus 122.
 Celius, fjall, b 237.
 Cellia b 459. 507. 525.
 Celsa b 226.
 Cendimus, býr, b 119.
 Cennonicus, borg, 628.
 Cenomannum 532.
 Centucelensis, borg, 243.
 Ceren, staðr, 114.
 Cernobius 225.
 Cesar Augusta, borg, 545.
 Cesaria 322. b 306.
 Chore, á, 547.
 Choroniub b 463.
 Cicero 123.
 Cilicia b 55. 293.
 Cilinia b 222 223.
 Cimera, fjall, b 56.
 Cinomamnica 660, *jvf.* Cenomannum.
 Ciparicus, býr, b 119.
 Cipr 525, *jvf.* Kipr.
 Ciprianus 126. b 183.
 Cirene, Cirenenses b 293. 341.

- Ciriacus, boer, 424.
 Cirilla, 431. 432.
 Cirillus b 303. 305. 670. 671.
 Cirinus b 245.
 Clarus Mons 703.
 Claudiomacus 567 (591. 623).
 Claudius b 228. 229, s. Klaudius.
 Clemens 313. 418. 421.
 Clemens kirkja b 173.
 Cleonicus b 313.
 Cleopatra b 185.
 Cololensis 686. *jvf.* Kaselensis.
 Colonia Agrippina 651. 654. 655.
 Comestor 515. 520. 524. 527.
 Concober 353.
 Concordia 431.
 Condarensis (Condatensis), borg, 601 (635).
 Constancia 21. 22. b 255.
 Constancia, kirkja, b 255.
 Constancianes b 305.
 Constancius, byskup, 168 (212). 224; frændi Bonifacius 192. 194. 195; heilagr maðr 186. 187; konungr, 302. 607. 653; son Constantini keisara 609. b 256.
 Constans 609. b 256.
 Constantinus keisari 109. 256. 302. 303. 575. 607. 609. 653. 654. b 80. 33. 85. 97. 101. 103. 105. 107. 249—259. 273. 276—278. 305. — son Constantini keisara 609; son Eraclii b 54.
 Constantinopolis b 85. 513.
 Copiosus 383. 384.
 Copres b 410. 411. 419—424. 433.
 Corinthis 221.
 Cornelius, pávi, b 183; hunðraðshöfðingi b 193. 204.
 Crescencia b 333.
 Crescencianus 424. b 229.
 Crisconius 45.
 Criserius 251.
 Cromatius b 229.
 Crux Christi, kirkja, b 154.
 Cura Pastoralis, bók, 390.
 Dacianus, dómandi b 99; jarl 321—325.
 Dacius 221.
 Dagr b 165. 166. 168.
 Dalmatica, staðr, b 151.
 Damascus 205.
 Damasus, pávi, 611.
 Dane (Danae) 104.
 Daniel, spámaðr, 80. 110. 216. 247. 441. 649. b 87; ábóti, b 547. 549. 631. 646. 669. 670.
 Danir b 158.
 Danmörk b 174. 176.
 Danubius (Duná) 36. 53. 303.
 Dathan, Choreb ok Abiron b 261.
 David 39. 73. 86. 98. 213. 388. 526; b 5—7. 109. 266. 357. 624. 633. 643. 658.
 Debathalia b 301.
 Decius 422. 424. 426—432. b 183. 236—239.
 Defensor, byskup, 558 (579).
 Deiri 385.
 Delagabri, akr, b 299.
 Deligandus 690.
 Deulchum, þorp, b 484.
 Dialogus, bók Gregorius, 390. b 141. 631. 641.
 Diana 105; b 90. 91.
 Didimus b 463.
 Dioclecianus 301. 302. 363—365. 400. 436. 643. 644. 714. b 234. 327. 330. 331. 332.
 Dionysius, byskup, 29. 312—321. 532; pávi 432.
 Dioscorus 153—156; prestur b 456. 461. Dioscorus ok Crescencius b 86. 115. stræti Dioscori b 99.
 Doek b 260. 266. 272.
 Domicianus 315. 321.
 Dompnulus 665.
 Donatistæ 144.
 Donatus, prestur, 51; konungr 353.
 Dorathus 323. 324.
 Dorothea, Doratheia, 322—323.
 Dram (Dröfn) 397. 399.
 Draumar b 86. 87.
 Duggall 330—362. 686—688.
 Duná s. Danubius.
 Dyrumdali, sverð, 691.
 Ebbo 671.
 Ebron 298. 300.

- Ecclesiastica Historia b 53. 476.
 Ecclesiasticus, bók, 63, 236.
 Edissa, borg, 24, 440.
 Effesus b 55. 236. 238. 239.
 Effide 158 (200).
 Effron b 294.
 Egenus 464.
 Egiptaland, Egiptus 73. 437. b 55.
 107. 183. 335. 485. 613. 638. 642.
 661. 670.
 Egiptium Mare b 55.
 Einarr Guthormsson b 179. 180.
 Einarr Þambaskelfir b 171—173.
 Eindriði ungi b 174.
 Eleanus 644. 645.
 Elena s. Helena.
 Eleusinus b 307.
 Eleutherius, ábóti, 230; byskup, b 302;
 djákn 241. 313. 315—321; munkr
 381.
 Elgfróði, centaurus, b 186.
 Elias, ábóti, b 41. 45.
 Elisabet 75. b 64.
 Elisea (Elisia) 268. 271.
 Eliseus s. Heliseus.
 Eliveus b 31.
 Emanuel b 267.
 Emerenciana 20.
 Emeus b 29.
 Emilia, herað, 29.
 Emiliana 377—379.
 Emilius b 222.
 Emor b 294.
 Encaita, staðr, b 314.
 England 302. 330. 384—386. 391. 395.
 Englar b 158.
 Enoch b 7. 8. 262.
 Epaphras 542. 545.
 Epiphanius, faðir Nicholás, b 59. 60.
 61. 63. 66. 77; byskup b 635.
 661.
 Equitius (Evicius) 161 (205); heilagr
 maðr 185. 186.
 Eraclio b 54.
 Eraclius, keisari, b 54. 56. 85.
 Erasmus 363—368.
 Ermes b 86.
 Esau b 216.
 Ethiopia 300.
 Etneus, fjall, 6. 13.
 Eudochius 542. 545.
 Eugenia b 35. 123.
 Eugenius 41—43; víkingr b 372.
 Eufrosinus 248.
 Eukarius b 306.
 Eulalius b 531—533.
 Eulogius b 436.
 Eumorphius 248.
 Euphimianus 23. 25. 26.
 Euphrates 299.
 Europa 36. b 55.
 Eusebia b 314.
 Eusebius 45; byskup, b 305; bróðir
 Ammoni, b 461.
 Eustachius, jarl, b 85. 100.
 Eustachius s. Placidus.
 Eustasius b 31.
 Euticia 433.
 Euticius 225; faðir Mauri, 659.
 Eutimius 32. b 461.
 Eutropius (Eutrophius) 532. 537. 669.
 Eutychius 386.
 Euxinum, mare, b 55.
 Eva 298. b 604.
 Evagrius b 464.
 Evandi, staðr, b 27.
 Evantius 565 (588. 621).
 Evergiselus 653.
 Evodius 136. 562 (585. 617.)
 Exorincum, borg, b 379.
 Exuperius 645. 646.
 Ezechiel 64. 247.
 Fabianus b 231—234.
 Fabricius 323—328.
 Falkomus s. Valkomus.
 Fara, staðr, 669.
 Fargus 338.
 Fauskonius b 275.
 Faustinianus 313.
 Faustus 125. 149.
 Favencium, borg, 42.
 Felicissimus 422—425. 661. b 229.
 Felix, byskup, 242. 573 (599. 632);
 pávi, 377. 378; son Claudii b 229.
 Ferucius 532.
 Fescennius Sisinnius 315.
 Fides 369. 371. 372.
 Finnur Arnason b 166. 168.

- Firmitana, borg, 367.
 Fjórir tígir riddara b 85; s. Quadraginta miites.
 Flaminea, gata, 383.
 Flavianus 42. 43.
 Flodegissus 668.
 Florenciana, Florentisborg 44. 50.
 Florencius, prestr, 163. 164 (507. 208). 255; riddari, 645. 651.
 Florianus 675.
 Florus 666—672.
 Flæmingjar b 176.
 Formiana, borg, 368.
 Foka, keisari, b 53. 54.
 Fortunatus, djakn, 51; prestr Manicheorum 140; aubigr maðr, 193.
 Frakkar 182. b 158. 176.
 Frakkaríki 547.
 Frakkland 313. 555 (576. 610). b 222.
 Francia 544. b 222. Franzeisar 645.
 Freyja 2. 370. 417. 569. 618. b 233. 328. 330.
 Freyr 422. 423. 425. b 328. 330.
 Frigg 13. 370. 618. b 328. 330.
 Frigida, Frigialand, b 30. 31. 55. 97. 98. 101. 103.
 Frigidianus 224. 225.
 Fritigil 45. 46.
 Fronto 90. 532. 539. 540. 542—544.
 Fundana, borg, 222. 223.
 Fundis, staðr, 181.
 Færeyjar b 159.
 Gaius b 232.
 Gabriel 75; a 62. 638. 660.
 Galathia 534; Galacia b 55.
 Galerius, konungr, 302. 653.
 Galicialand b 288.
 Galilea 528. 529; b 55.
 Galla, ríks manns dóttir í Rómaborg 241; ekkja, 248.
 Gallia, 120. 532. 644; b 222; af Gallis b 152.
 Gallinaria, ey, 556 (578).
 Gallus 569 (593).
 Gamaliel b 288. 297—299. 300. 301.
 Gandiacus 672.
 Garðaríki b 161. 162. 163.
 Garganus 693; fjall, 693. 695. 703. 704. 708. 711.
 Gefjon 16. 17. 370. 372. 373. 374. 417; b 30.
 Geirarðr, hertogi, 547. 548.
 Gelasius, pávi, 395.
 Geon, á, 299.
 Georgius Velliacensis, 532. 539.
 Germanus, byskup, 177 (219). 239. 253. 542. 545.
 — borgargreif 387.
 Gereon 645. 651. 622. 654. 655.
 Gervasius ok Protasius 33.
 Gildo 50.
 Gilhelms lector, 148.
 Gillibjarkr b 319.
 Gizurr gullbrá b 168.
 Glannafolium, boer, 667.
 Glöð, klukka, b 174.
 Gnarim (Gnarum) Húna konungr 35. 53.
 Godolias b 260. 264.
 Gomorra b 47.
 Gordiana 377—379.
 Gothi 35. 36. 53. 167 (211). 182. 197. 228. 611; b 141.
 Gotland 397.
 Gracianus 29. 31. 34. 35. 36. 37. 52. 53. 54. 611. 616.
 Greci b 97. 118. 146.
 Gregorius 32. 179—255; 377—395. 515. 683. 685. 711; b 110. 112. 141. 143. 623; - enn fjórði, 395. - lærisveinn Benedictus 239.
 Grikkir b 175. 176.
 Grikkland 221. 513; Grikklandshaf b 158.
 Grimkell, byskup, b 159. 171. 172.
 Grímr Þorgilsson b 169.
 Grœningar b 161.
 Guðbrandr kúla 396.
 Guðrún Óspakadóttir 295.
 Guenelun 690.
 Guncilinus b 317.
 Guthormr Gunnhildarson b 175; Guthormr grábarðr b 179.
 Hákon konungr 329.
 Halani s. Alani.
 Hallbjörn á Hvítársðu í Hvammi 296.
 Halldórr b 179.

Hallvarðr 396—399.
 Hálogaland b 164.
 Haraldr konungr Sigurðarson 396.
 b 177; Haralds synir gilla b 174.
 179.
 Hardemarus 666.
 Harderadus 661. 662. 666. 667. 673.
 Heinrekr, konungr í Englandi, b 315.
 317. 319; byskup b 318.
 — Gauta konungr b 225.
 Hel, óx, b 174.
 Helena 302—308. 607. 654. b 54. 257.
 258. 270. 274. 276.
 Helenus b 427—433.
 Helias 49. 183. 261. 423. b 7. 8. 190.
 400. 624; ábóti, b 433. 434. 564.
 630.
 Heliseus 74. 183. 215. 423.
 Heracles (Heracleon), herað, b 441.
 581.
 Herasmus s. Erasmus.
 Herbert, byskup af Norvík, 703.
 Herculus 643.
 Herena b 234.
 Herenus b 307.
 Heritus 125.
 Hermon b 86. 121.
 Hermopolis b 383.
 Herodes 204.
 Hiberia, herað, 249.
 Hilarius byskup í Frakklandi 556
 (577. 610); byskup af Ciscestare,
 b 317.
 Hilas (Hylas) b 327—330.
 Hirennius 532.
 Hispania 120. 546.
 Hjatland b 159.
 Hlíðir 396.
 Hneitir, sverð, b 173. 174.
 Homerus 404. b 72.
 Honoratus, prestr, 49. 661; heilagr
 maðr, 180—183.
 Honorius b 298.
 Hortensius, bók, 123.
 Hostia, borg, b 256.
 • Hrafn 297.
 Huni (Hyni) 36. 53. 611.
 Húsabœr 396.
 Húsafell 295—297.

Hylarion b 635.
 Hylas s. Hylas.
 Hörðar b 168.
 Illiriko 120.
 India b 55.
 Ingigerðr b 161.
 Innocencius 517. 640. 642; í her Mau-
 ricii, 645.
 Intertrina, dalr, 199.
 Ipoterius b 662. 663.
 Írland 330. b 159. 175.
 Isaac 190. s. Ysaac.
 Isachar b 258. 260.
 Ísland 330.
 Ismael 546. .
 Ispanialand 429. b 321. 326.
 Isuria b 55.
 Italia, Ítalialand, 37. 120. 365. b 55.
 146. 147.
 Ithacius 597 (630).
 Jacob 98. 390. b 68. 216. 294.
 Jacobus postoli b 248; ábóti b 616.
 Jairus 515.
 Jamne ok Mambre b 470.
 Jambri b 260. 270. 271.
 Januarius 650.
 Japhet b 263.
 Jarizleifr (-lafr) b 161.
 Jatmundr 690.
 Jerachita b 468.
 Jeremias b 62.
 Jerico b 302.
 Jeronimus 143. 437. b 183. 185—187.
 192. 336. 339. 372. 380. 390. 393.
 401. 629.
 Jesus son Nave 65. 80.
 Job 67. 71. 80. 257. 386. b 196. 330.
 624. 643. 647.
 Johannes, ábóti, 491. 494; b 579. 580.
 605. 616. 623.
 — í Kvisti b 538. 539.
 — baptista 65. 75. 121. 154. 181.
 482. b 2. 62. 64. 85. 190.
 — barensis, meistari, b 50. 56. 69. 64.
 70. 71. 80. 128. 129. 136. 145.
 — eremiti, b 340—372.
 — evangelista 254. 519. 525.
 — kennimaðr, b 195.
 — lærisveinn Pauli ábóta b 529.

- Johannes, munkr, b 437—441.
 — pávi 220. 245.
 — Jón (skammi, minni), b 556. 575. 620. 657.
 — ok Philippus, postolar 42.
 Jokell, erkiþyskup, b 319.
 Jón s. Johannes; byskup b 298. 299. 302. 303.
 Jonas, spámaðr, 247; lærifaðir b 260. 262. 263. 271.
 Jordan 183. 387. 482. 489. 490—493. b 2. 3. 9. 29. 122. 253.
 Jork b 319.
 Jorsalaborg 303. 487. 514. b 4. 29. 55. 121. 401. 647. 661.
 Jorsalaland (Jorsalir) 298. 303. 487.
 Joseph 307. b 87. 216. 294. 452.
 — ábóti b 553. 554. 623.
 — af Arimathia, b 8.
 Josephus (Josippus) b 261.
 Jovinus, byskup, 224.
 Jubal b 260. 268. 272.
 Judas 64. 80. 525. b 404. 647.
 — son Simonar 304—308.
 Judea 520. b 55.
 Julia 659.
 Juliana b 302—305.
 Julianus 28. 555 (575. 610). b 387.
 Julius, pávi, b 248.
 Juno 105.
 Justina, dróttning, 28. 29. 31—34. 52. 136. 615. 616; móðir Silvestri b 245.
 Justinianus 121. b 54. 107.
 Justinus, konungr, 220. 221; prestur, 424. 428. 430—432.
 Justus, munkr, 383. 384.
 Juvenalis, píslarváttr, 241; skald 449.
 Kacianus 532.
 Kain 298.
 Kalcedon b 304.
 Kalextina 322.
 Kalfr Arnason b 166. 168.
 Kantarabyrgi b 315. 317. 318. 320.
 Kanumerum b 151.
 Karinus ok Lencius b 1. 8. 14. 17.
 Karlamagnús 690. 693.
 Karra b 293.
 Kaselensis, borg, 330.
 Katerina 400—421.
 Katula 320. 321.
 Kipr 635. s. Cipr.
 Kiriaka 424. 430.
 Kirialax b 173—175.
 Kjölir b 163.
 Klaudius 432. s. Claudius.
 Klodoveus 544.
 Knútr konungr b 160. 171.
 Kohel (Koel) 302.
 Kolbeinn b 179.
 Kolbjörn á Velli 396.
 Kolne 35.
 Konall 338.
 Kormakr 353.
 Kosdroe b 54.
 Kosti 401. 403.
 Kraton b 258—262. 264. 265. 269. 271. 272. 274.
 Kristikerka b 57.
 Kristekirkja b 182.
 Kristina 322.
 Krit, ey, b 230.
 Kurtein, staðr, b 150.
 Kusi b 260. 266. 367. 272.
 Kvincianus s. Qvincianus.
 Kvistr (Calamus), munklífi, b 538.
 Laban 98.
 Landramnus 671.
 Langavöðllr, bærr, 673.
 Langbarðar 169 (213). 186. 232. 234. 242. 370. 390.
 Langbarðaland 554 (575, 607). 563 (586; b 158).
 Laodicia 94.
 Larcia 316. 318. 320.
 Latini b 97.
 Latran 30.
 Laudaticus, höfn, b 29.
 Laudunum, staðr, b 57.
 Laudunenses b 57. 58.
 Laurencius 353; erkiðjakk 423—430; b 255.
 Lavikana, gata, b 233. 255.
 Lazarus 228. 244. 246. 247. 366. 513. 521—526. 531. 536; b 4. 10. 19. 261.
 Lemovidas 532.
 Leo, pávi, 395.

- Leobrandus 148.
 Leucadius 572 (598, 631).
 Leonsius 30.
 Leonti, staðr, b 99.
 Leviathan, 534.
 Libanus, skógr, b 155.
 Liberius 177 (218).
 Libertinus 182—184; Libertini b 293.
 Libia b 55.
 Liborius, pávi, b 248.
 Licia b 55. 56. 62. 76. 90. 107. 108.
 110. 123. 126. 133. 139. 140.
 Licinius 256; b 85.
 Licontius 574 (600. 634).
 Licus, á, 93.
 Lidda b 302.
 Liger, Ligeris, á, 549. 558 (580); b 499.
 Ligo, borg, b 340. 486.
 Liguria 29.
 Linus 663.
 Liparis, ey, 245.
 Lisbius 314. 320.
 Lisias b 214. 215.
 Locus Calvarie 306.
 Lodoveus b 224.
 Loth 64; b 81. 403.
 Lotarius 672. 673.
 Lucanus 452.
 Lucas 180. 526. 643 b 297.
 Lucia 433—436.
 Lucianus 313; b 298—302.
 Lucifer 67. 349. 677. 678.
 Lucillus 425. 426; b 306.
 Lucina b 229. 235. 650.
 Lucrina, borg, 365.
 Ludovicus, konungr, 546.
 Lugduna borg, Lugdunum 36. 532.
 Lundúnaborg b 317.
 Lupicinius 557.
 Macedonius 36. 54.
 Macezel 50.
 Macharius patriarcha b 127; heilagr
 maðr, b 465—476. 556. 557. 560
 —563. 570. 583—587. 599—601.
 650.
 Madian b 295. 640.
 Magdalum, kastali, 513. 514.
 Magnencius, hervikingr, 609.
 Magnús konungr b 174. 177.
 Malcus 437—446. b 629.
 Mallusius 645.
 Mambres ok Jambres 404. s. Jamne
 ok Mambre.
 Mammona b 47.
 Manichei 99. 139. 144. b 422. 423.
 Marcellianus b 228. 229. 234.
 Marcellinus, pávi, 714—716.
 Marcellus, byskup, 187; píslarváttr,
 313; pávi, 715. 716; prestir 571
 (596. 628); i Tudercina 197. 198.
 Marcialis 532. b 306.
 Marcilla 542. 545.
 Marcus 180. 517. 526; lærisveinn
 Silvani b 609. 610. 658; pávi,
 b 248.
 Mardagi b 175.
 Margareta (Margrét) 474—481.
 Merentonia b 318.
 María egipzka 484—494. 497—509.
 513.
 — Magdalena 513—553. b 57. 558.
 Maro b 72.
 Maronia, tún, 437.
 Marsilia, borg, 532. 658.
 Marsirius 690. 691.
 Marteinns, Martinus 36. 37. 47. 54.
 145 (209); 554—642; einsetumaðr
 226. 227.
 Martha 513—515. 520—524. 530—537.
 539. 540. 542—545. b 558.
 Martinianus 83.
 Martina b 54.
 Martinus s. Marteinns.
 Martirius 198.
 Maternus 654. 655.
 Matheus 524. 526. b 142.
 Mathias b 23. 76.
 Mauricius, keisari, 387; jarl, 645—
 654. 657.
 Mauritania 652.
 Maurus 161 (205). 162 (206). 169 (207).
 659—675.
 Maxentius 302. 400.
 Maxima, borg, 475.
 Maximianus 91. 153. 302. 366—368.
 400. 436. 643—653. 656—658.
 Maximinus 532. 533. 535. 536. 538.
 539. 546. 609.

- Maximus**, djakn, b 260; fabir Probus 241; höfðingi, 35—38. 53; keisari 302. 562 (585. 610). 572. b 310; son Criserius 251; þjónn Almachius 288. 289.
Media b 55.
Mediolanum = Melansborg 653.
Megalius 140.
Melans (Meilans) borg 29. 31. 33. 39. 46. 127. 135. 151. 221. 556. 577. 603. 637.
Melchiades b 245. 246.
Melchisedech b 670. 671.
Melga 35.
Mellitus 242.
Memphis b 452.
Mesopotamia 23. b 55. 293.
Methodius b 51.
Michael (Mikael) 605. 676. 689. 690. 692 693—700. 702—713. b 2. 7. 86. 89. 633.
Micheas b 7.
Miðgarðsormr b 4. 10. 20.
Migecius b 301.
Miklagarðr 41. 121. 221. 886. b 8. 30. 31. 107. 174. 278. 303. 304.
Militon b 217. 218. 220. 650.
Mirrea b 23. 31. 34. 35. 37. 40. 44. 55. 56. 76. 79. 91. 98. 110. 120. 122. 123. 126. 129—133. 135. 140. 141. 146—149.
Modestus b 327. 330—333.
Monica 47. 122—125. 136. 137.
Montacassin s. Cassinum.
Montanus b 222. 223.
Moralia, bók, 386.
Motheis b 581. 582. 598.
Moyseis 181. 202. 300. 461. 472. 473. 677. b 72. 294. 295. 628; ábóti, 679. 680. b 499 500. 560. 567. 577. 588. 591. 595. 596. 634.
Mucius b 411—419.
Murannus 51.
Mœri b 160. 181.
Nabogodonosor b 87.
Nabuzardan b 556.
Narbona 532.
Narnus, borg, 222.
Narsicus, fjall, 226.
Nazareth 520.
Nazarius, píslarváttr, 44.
Neapolite 695. 696.
Nebridius 128. 129. 132.
Nectapoleus b 119.
Neimans, borg, 593. 625.
Nepocianus b 31—33. 104—106.
Neptalim b 1.
Neptunus 105.
Nero 315. 321.
Nestorius 113. 114.
Nicholaus (Nicholás), erkibyskup b 21—53. 60. 63 - 86. 88—101. 104—158. — archidiaconus b 123. 125. — byskup Paterensis b 60. 63. 67. 68.
Nicecius 48.
Nicodemus b 8. 299. 301.
Nicomedia 653. b 55.
Nicostratus b 228. 231.
Nið, á, b 177.
Niðaróss b 171. 174. 178. 181.
Níl 72. 77. b 338. 391. 424. 479. 487. 488. 576.
Ninive 388. 437.
Nistero, ábóti, b 624.
Nitria 92. 93. b 458. 459. 471. 476. 488.
Noaman b 253.
Noctifer 678.
Noe b 262. 264.
Norðmenn 165. 209. b 61. 119. 158. 176. 278.
Norðrlönd 243. b 175.
Noregr b 159. 161. 163. 164.
Normandi b 317.
Norrœnn b 142.
Notarius 37.
Numentana, gata, 20.
Nunnosus 187. 188.
Nursia, herab, 158. 200. 239. 240.
Octodorus, staðr, 646. 647.
Octovianus Augustus 643.
Óbinn 2. 13. 287. 288. 321. 370. 417. 569. 618. b 230. 233. 328. 330.
Ólafr konungr — helgi 396. b 159—182. — — Tryggvason b 160. 162.
Ólafshellir b 161. Ólafshlíð b 173.
Olegius 664.
Olibrius 475. 476.
Olivant, horn, 690. 691.

- Omerus s. Homerus.
 Orkneyjar b 159.
 Ormr 396.
 Or b 373—377. 665.
 Origenis b 468.
 Osló 396.
 Ostratim, borg, b 648.
 Padus, á, 225.
 Palestina 482. 495. b 55. 495.
 Páll s. Paulus.
 Palladia b 308.
 Palladius 370.
 Pambo b 614. 622. 623.
 Pamphilia b 55.
 Panephus, staðr, b 553.
 Pantheon b 53.
 Paphnucius 91. b 441—450. 540. 542—545. 617.
 — kallaðr Cephalus 607.
 Papia, borg, 148.
 Paradisus b 55.
 Paramoniarus 24.
 Paris, Parisius 313. 315. 320. 561 (584. 616).
 Parmenas 542. 545.
 Parthemius 425.
 Parthia b 55.
 Paschasius, djákn, 252—254; jarl, 434. 435.
 Pastor, ábóti, b 624, 635; 641. 656.
 Patera b 21. 55. 56. 59. 61. 65. 67. 76.
 Patricius, faðir Augustinus, 122; heilagr maðr 354.
 Patritus, boer, 424.
 Paulinus, fóstbróðir Ambrosius 51; biskup 219. 220; augnaveikr maðr, 562 (584. 616).
 Paulus 34. 52. 66. 199. 200. 205. 213. 237. 240. 252. 312. 381. 441. 454. 464. 482. b 59. 78. 109. 193. 246. 251. 497.
 — ábóti, b 424—426. 528. 529. 570.
 — eremiti b 183—192. 657.
 — simplex b 479—488.
 — sveinn b 308.
 Peitu, borg, 603 (637) s. Pictavis.
 Peizinavellir b 175.
 Pelagius 386. 387.
 Pemen b 508. 513—517. 550—552. 556. 559. 560. 564. 574. 575. 580. 581. 587. 588. 592. 603. 604. 616. 617. 619.
 Penitencialis, bókk, 642.
 Peor b 535—538. 605. 635.
 Perpetuus 606 (640).
 Persida b 55.
 Petra, staðr, 679.
 Petragoricas 532. 542.
 Petriskirkia í Róma b 53.
 Petrus 199. 200. 304. 331. 340. 267. 269. 313. 385. 423. 528. 530. 714. 715. b. 251.
 — einsetumunkr 249; fóstri Gregorius 179—255. 395; höfðingi, 250.
 Pharao 644. b 216. 294. 391. 419.
 Philemon b 453—455.
 Philippus 313; Fellitonensis biskup b 126.
 Piamon b 484.
 Pictavis, Peitu 556 (577. 610).
 Pilagius b 647. 648.
 Pilatus 283. 411. 412. b 287. 289. 290.
 Pistus b 665.
 Pitirion b 435. 436.
 Placencia, borg, 225.
 Placidus, Placidus (Eustachius) b 193—210.
 Placidus lærisveinn Benedictus 161 (205). 162 (206). 163 (207).
 Plato 130. 404.
 Platomeus (Platentatus, Flacontanis) b 98.
 Plodegarius 660. 661.
 Pluvit, kastali, 113. Pluvitani b 113.
 Policratia 94.
 Polikarpus b 228. 229.
 Pompeianus 161. 162 (205. 206).
 Populonia, borg, 225.
 Porphirius (Portfirius) 409. 410. 412. 413. 419. b 275.
 Possedonius b 310.
 Possideus b 306.
 Preciosus 384.
 Preiectus b 306.
 Prenestina, borg, 231.
 Pretextati kirkjugarðr 425.
 Pricilla b 279.
 Primus 673.
 Priscillianus 572 (597. 630).
 Pristinus 341.

Probatas, byskup, 241; dómandi, 866;
greifi 29. 31. 37; munkr 661.

Proculus 193.

Propontis b 55.

Prosper 143.

Provincia 547.

Publius b 311. 312.

Pul 693. 714. b 147.

Quadragesimus 227.

Quadraginta milites b 211—221.

Qvincianus, iarl, 1—6. 7—12.

Qvirion b 212—215. 217. 220.

Ramath b 628.

Ravenna, borg, 182. 195.

Reatina, borg, 241.

Redemptus 233.

Redigaisus 50.

Refrigerius 597.

Regulus 521.

Reimsborg 544.

Remicia 663.

Remigius 544. b 222—227.

Remisborg b 222. 223.

Riggo 167. 168 (211).

Rikarðr b 179. 180.

Rodanus, á, 533. 536. 646. 653.

Rollann 690. 691.

Róma, Rómaborg 18. 20. 21. 23 120.
127. 311. b 566. 655. 656.

Romania b 146.

Romanus, munkr, 195 (201). 664.
665; riddari, 428; kristinn maðr,
b 260.

Rufo 478.

Runzival 690—692.

Rusticus, prestr, 213. 315—321.

Rygir b 168.

Rönd, vatn, b 180.

Sabacianus b 67.

Sabinus 221. 222. 225.

Salaria, stræti, 428. 432. b 279.

Salomon 236. 237. 252. 300. 301. 348.
441. 443. 479. 514. 518. b 48.
109. 658.

Samaria b 55. 297.

Samnia 180. 182. 289.

Samson 441.

Samuel 98.

Sancta Jerusalem, munklífi, b 86.

Sancta Syon, kirkja, b 85. 86. 118. 124.
127. 132. 134. 137. 139. 146. 148.

Sanctolus 232. 233.

Santonas 582.

Sara 546.

Saraceni s. Sarraceni.

Sardinarey 148.

Sarmati 36. 53.

Sarraceni 84. 85. 546. 547. 690. b 190.

Satan, Satanas 479. b 3—7. 9. 10. 12.

Saturninus 313. 582.

Saturnus 104.

Saul b 262.

Saulus 228. 305. b 287. 297. 643.

Saurhlíf b 171.

Saxar b 158.

Saxland 85.

Scindecia 481.

Scitium, Sciti, b 471. 500. 508. 547.
580. 613. 622. 638. 639. 646. 648.
655. 657.

Scolastica 176 (217. 218).

Sebastia, borg, 256, 271. b 85. 211.

Sebastianus 195. 393. b 228. 229. 234.
235. 316.

Sefsúrð b 160.

Seia, Sia, á, 703. 706.

Seleon b 260. 268.

Seleus, fjall, 424.

Sem b 263.

Seneca 448. 452.

Sennna, á, 708. 706.

Seor b 294.

Separatus 245. 246.

Sepontinus 694—699. 709.

Sepontus, borg, 693. 695. 709.

Seps 239.

Septem dormientes b 236—240.

Serapion 110. 119. b 452. 634.

Serentis, borg, 190. 192.

Sergius ok Bachus b 85.

Serglus 662.

Serkland b 650.

Servandus 177 (218. 219).

Seth 298—300. b 2. 3. 9. 17. 18.

Severa 28. 29.

Severinus 605. 606. 638. 655. 669.

Severus 33 199.

Sibilla, dróttning. 800; spákona 404.

- Siene b 486.
 Sigurðr, bys'tup, b 171; konungr
 munnr b 179.
 Sigvatr prestur 297.
 Sikiley 1. 6. 13. 25. 168 (212). 239.
 245. 248. 390. 433.
 Siler, á, b 330.
 Silvanus b 553. 557. 558. 609—611.
 630.
 Silvester 302. 654. 697. b 97. 245—255.
 260—281. 284—286.
 Silvia 377—379. 381. 382. 392.
 Silvinus 5. 11.
 Simacus, greifi, 41. 42. 127. 245; pávi
 253. 395.
 Simeon b 1.
 Simitheus, Semitheus, á, 6. 12.
 Simon, phariseus, 514—516. 518; le-
 prosus, 518. 524.
 Simonides b 31. 101.
 Simphronius 16.
 Simphorianus b 231.
 Simphoriosa b 229.
 Simplicianus 49. 130. 131.
 Simplicius, munkr, 668. 669. 672; pávi,
 335.
 Sinay b 72. 295. 557.
 Sincleriten b 512.
 Sincleritcen b 630.
 Sinclicius b 647.
 Sinecensis, kastali, b 306.
 Sion s. Sancta Syon.
 Siracusa, borg, 433.
 Siria 513. b 55. s. Syrland.
 Siriensis, munkliff, 664.
 Sisinnius 315—318; borgargreifi, b 278.
 (Sisonius), Sisosius, b 552. 573. 574.
 598. 599. 596. 597. 656. 666.
 Sivin, boer, b 118.
 Sixtus 422—425. 432.
 Skiptisandr b 180.
 Skotar 330.
 Skothrgar á b 174.
 Slavonia 545.
 Smyrnium (? Sirmium), borg, 31.
 Sodomá 251. b 47.
 Sokkason 718 s. Bergr.
 Sólar áss 165 (209).
 Solodorum, kastali, 658.
 Sophia 369—376.
 Soractis (Seractis), fjall, 187 b 251.
 Sosorianus b 255.
 Sostines 542. 545.
 Spanialand 318. s. Ispanialand.
 Speciosus 239.
 Speculum Ecclesie 525.
 — Historiale 530. 692.
 Spes 369. 371. 373.
 Spolitana, borg, 230.
 Stafamýrar b 164.
 Stephanus, frumváttr, 186. 306. 531.
 b 85. 287. 292—309; jarnsmíðr,
 250; prestur 229. 242.
 Stiklastaðir b 165. 170. 171.
 Stiliko 45. 48. 50.
 Stratilates b 97.
 Straturium b 306.
 Sublacus, staðr, 159 (201). 178.
 Sula b 164.
 Sulpicius Severus 569 (593. 624). 593.
 604. 639.
 Sveinn jarl b 161.
 — konungr b 172.
 Svíþjóð b 161. 163. 178.
 Sydon 308.
 Syrland 24. 306. b 185. 592.
 Syrus, ábóti, b 424.
 Tabiensis, sveit, b 544.
 Tabennensiote, konur b 663.
 Tagastensis, borg, 122.
 Tare b 298.
 Tarasconus, dreki, 534; staðr, 535. 543.
 Tarqvinus b 245. 246.
 Tarqvinus 288.
 Tekla 569 (598. 625.)
 Tepericius b 604.
 Terracinensis, borg, 215. 239.
 Tervacensis, herað, 318.
 Testis, staðr, 666.
 Tetradius 561 (583. 614).
 Thara b 260. 268. 272.
 Tharsilla 377—379.
 Thebaida 72. 84. b 183. 340. 372. 378.
 399. 434. 450. 486. 606. 623. 640.
 652. 658.
 Thebæi 644.
 Thelonearius (Telonearius) b 142. 144.
 Theobertus 667. 672.

- Theo(de)baldus 670. 672.
 Theodimus 474.
 Thodora, kona Dorathi 822; kristin
 kona b 245; stjúp dóttir Maxi-
 miani 302.
 Theodora (Theodane) b 245. 280.
 Theodorus, félagi Ammonis 98; læri-
 sveinn Paphnucii b 540—542. 557.
 649. 650; ríkr maðr b 51; rit-
 gerðamaðr Ambrosii, 45; píslar-
 váttr b 85. 116. 310—314; varð-
 veizlumaðr Petriskirkju í Prene-
 stina 281. 282.
 Theodosia, borg, 86. 53.
 Theodosius, 37. 38. 41—43. 45. 58.
 60. 617. b 8. 298. 341. 372. 518.
 514. 546.
 — faðir Margrétar 474.
 Theon b 381—383. 634.
 Theopensius b 561. 562.
 Theophanius 248.
 Theophilus (Theodimus) 474. 481.
 Theophilus (Theopholus) 827. 328;
 erkibyskup, b 565. 566. 680,
 Theophimus s. Trophimus.
 Theopista b 195. 205. 209.
 Theopistus b 195. 200. 201. 209.
 Theoprobns 169 (218).
 Theospitem, Theospitus s. Theopista,
 Theopistus.
 Thessalonía, borg, 39.
 Theotonia 544.
 Thobias b 880.
 Tholosa 532. s. Tolosa.
 Thomas, erkibyskup, b 315—320.
 Thuscía s. Tuscia.
 Tiberis, á, 387. s. Tífr.
 Tiberius, keisari í Miklagarði, 386;
 í Rómaborg b 267. 287—289. 291.
 Tiburcius b 232.
 Tiburtina, gata, 480. 431. b 255.
 Tiburtine, vötn, b 806.
 Tiburtius, prestr, 245. 246; bróðir
 Valerianus 279—289.
 Ticinum, Ticinoborg 48. 148.
 Tífr, á, 136. 229. b 231. s. Tiberis.
 Tigris, 299.
 Tikona (Ardinacha), borg, 330.
 Timotheus b 34. 119. 245. 246; ana-
 choreta, b 607. 608.
 Tiphon 104.
 Tirrenum, haf, 599.
 Titus 301. b 297; lærisveinn Pauli
 b 78.
 Tolosa, borg, b 225. s. Tholosa.
 Torqvatus b 282. 275. 276.
 Totila 167. 168 (211. 212). 221. 222.
 225. 228.
 Traianus b 198. 196. 198. 204. 206.
 Tranqvillinus b 228—231.
 Treveris, borg, 36. 560 (583. 614).
 567. 584. 654.
 Triphonia 431. 432.
 Tripolitana, borg, 91.
 Troea 652.
 Troia 306. b 55.
 Trophimus (Theophimus) 532. 537. 542.
 Tudercina, borg, 195. 197.
 Tullianus b 260.
 Tullius 452.
 Tumba 710. 711.
 Turonsborg, Turonum, 46. 582. 557
 (579) 558 (580. 611). 603 (687).
 Turpin 692.
 Tuscía 42. 50. 195.
 Tyrkja herr b 148; tyrkneskir menn
 b 148.
 Tyrus 308.
 Ungaraland 554 (575. 607).
 Upplönd 396. b 159.
 Uppreistar saga, Genesis, 251.
 Urbanus 277. 278. 280. 281. 391. 294.
 Ursula 35. 53.
 Ursus b 31. 97.
 Vagionum (Vangianum) 576 (610).
 Valens 31. 35.
 Valentiniani, villumenn, 88.
 Valentinianus, keisari, 28—31. 611;
 enn yngri 29. 37. 41. 567. 590.
 611. 615—617.
 — byskup, 570 (594. 625); lærisveinn
 Benedictus 167 (210).
 Valentinus, ábóti, 242.
 Valeria, dóttir Diocleiani, 302.
 Valeria, herað, 185. 186. 198. 229.
 230. 242. 246.

- Valerianus, brúðgumi Ceciliu 276—289; greifi, 422. 424—481; ríkr maðr, 248.
 Valerius 188. b 821. 822.
 Valesar 880.
 Valkomus 5. 11.
 Valland 29. 86. 41.
 Valtari (af Salliburg?) 446.
 Vandali b 141. 142. 222; Vandalus b 148.
 Vaskonia 532.
 Vastes 464.
 Vebjörn 896—898.
 Velliacum 532.
 Veneciani b 148
 Veranus, akr, b 255.
 Vercelli, borg, 148. 661.
 Verdala (Verðæla) fylki b 164.
 Verluc 585.
 Vernonis, herað, 708.
 Verona, Veronensis, borg, 229, 651. 655.
 Veronica b 290. 291.
 Vespasianus 801. b 288. 297. 298.
 Vestfold 396.
 Vestmusteri b 817.
 Vestrhalfa 648.
 Vesuncio 532.
 Viceliacus 547—552.
 Victor 645. 651. 652. 655; son Maximi 87.
 Victoricus 818.
 Victorinus b 231.
 Victricius 570 (599. 625).
 Vík 896.
 Vilborg 297.
 Vincencius b 221—326; byskup, 51.
 Vincestari b 817. 818.
 Vindland b 177.
 Vindr, Vindar b 174. 179.
 Virgilius 404. 449.
 Virra, staðr, b 99.
 Visbius 820.
 Vitalis 645; Vitalis ok Agricola, pisl-arváttar, 44.
 Vitas patrum, bók, b 629.
 Vitus b 827—834.
 Voleia, boer, 661.
 Vulcanus 105. 846.
 Vulgaria b 161.
 Vulturnus, á, 182.
 Væringiar b 178. 174. 176.
 Völlr, á Velli, 896.
 Ypolitus 425. 426. 428. 480—482.
 Yppon, borg, 188—140. 148.
 Ysaac 190; prestr, b 520. 578. 606.
 Ysaías b 1. 5. 893. 498. 598; ábóti b 424. 425.
 Ysidorus 142 ábóti 679. 680. b 56. 60. 450. 499. 500. 587. 684. 685.
 Zabulon b 1.
 Zacharias 75. b 64; lærisveinn Silvani 553. 557. 577.
 Zalla 175 (216).
 Zenon (Zemon) 229. b 495. 496. 592.
 Zenobius 50.
 Zenophilus b 259—262. 264. 268. 271. 272.
 Zosimas 482—485. 487—494. 495—512.
 Zoticus 288.
 Þelamörk b 181.
 Þeoprobis s. Theoprobis.
 Þiodbaldus b 815. 817.
 Þjóðrekr 245.
 Þóra, móðir Sigurðar konungs Jórslafara, b 179.
 Þórarinn a Húsafelli 296.
 Þórðr b 167.
 Þorfinnr munur b 167.
 Þorgeirr flekkir b 164; af Kvistöðum b 166. 167.
 Þorgils 294—296.
 Þorgisl Hjálmsun b 165. 169. 170—172.
 Þórir hundr b 166—169.
 Þorný 296.
 Þórr 289. 367. 370. 417. 419. 569. 618. b 230. 238. 328. 330.
 Þorsteinn knarrarsmiðr b 168.
 Þrándheimr b 164. 171.
 Þyðeska = lingua Bulgarica 243.
 Öngulsey b 175.

Rettelser.

I.

10 ³⁸	gat hana	læs	gat hann
15 ⁹	Agnes;	«	Agnes; 1
21 ²⁴	konnungs	«	konungs
33 ³²	giæzkueingli	bør rettes til	giæzlkueingli
41 ¹⁵	vagsama	læs	vegsama
42 ¹	ordsendingu	«	ordsendingu
44 ²⁷	sigriztb i ardogum	«	sigrizt i bardogum
49 ³⁴	liki lans	«	liki hans
52 ³⁴	semt	«	sem
65 ²⁸	reibinnar 1	«	reibinnar 2
65 ³⁵	þessa 2	«	þessa 3
87 ²⁷	vlfvallda 1	«	vlfvallda 2
87 ³²	öpolandligr 1	«	öpolandligr 3
87 ³⁹	her Cd.	«	her Cd. 3
97 ³⁴	samblandaban	«	samblandaban
100 ¹⁴	stopli	«	stolpa
101 ¹⁰	miskvnnur	«	miskvnnar
115 ⁷	han(s) eptir	«	han(s)
119 ²⁰	verbveittv	«	varbveittv
142 ²²	eabsentm	«	absentem
143 ²³	var A	«	var a
186 ¹⁵	heriudu i	«	heriudu
188 ²⁴	bad hans	«	bad hann
198 ²⁹	dege	«	degi
198 ³²	górpi	«	górpi
229 ¹⁷	at comasc	«	ut comasc
235 ⁴	o segi	«	oc segi
239 ³²	þa atti	«	sa atti
279 ²²	þefa	«	þurfa
281 ³⁰	hrendir	«	brendir
312—321	i <i>Overskriften</i> Dionynius	«	Dionysius
331 ¹¹	þria dag	«	þria daga
335 ⁴⁰	C	«	A
344 ²⁸	poddur 1	«	poddur 2
344 ³⁵	hendr 2	«	hendr 3
344 ³⁷	ok 3	«	ok 4
354 ³⁰	Patricii 3	«	Patricii 4
365 ¹⁴	hir.a i <i>nogle Exemplarer</i>	«	hirs
452 ¹⁷	drepa	bør rettes til	drvpa
453 ⁶	sem orskvrör	« « «	seinn orskvrör
453 ²⁴	Nv er farið	« « «	Sva er farið

466 ³⁵	Myrra	<i>læs</i>	Dyrar
505 ²⁹	þa þeim	"	þa heim
513 ¹⁴	for hon	"	for hann, <i>saaledes har B.</i>
601 ²⁴	sidan med	"	[sidan med
609 ²³	fyrir lata	<i>bör rettes til</i>	fyrirlata <i>eller</i> fyrirlata
683 ⁸	gefin abr	" " "	gefin an
685 ⁹	er freistar	" " "	er freistaðr

II.

17 ¹⁸	i secula	<i>læs</i>	in secula
35 ¹⁰	presti	"	prestum
47 ⁴⁰	<i>Her et Par</i>	"	<i>Her er et Par</i>
59 ³⁸	sennillga	"	sennilliga
73 ²¹	faganarmenn	"	faganarmann.
93 ¹⁸	hvirfli.	"	hvirfli.
139 ²¹	þessarr arbækr	"	þessarrar bækr
161 ¹³	ner nidri	"	ner midri
316 ¹⁶	annarskyn	"	annarskyns
328 ¹²	nefnda svo morg	<i>bör rettes til</i>	nefnd svo morg
433 ¹⁰	grasgerd	<i>læs</i>	grasgard
442 ⁵	likara	"	leikara
458 ¹⁰	samtengd	"	samtengdir
471 ²⁶	mostratur	"	monstratur
477 ¹¹	hann ek	"	kann ek
488 ¹⁰	danda	"	dauda
496 ¹¹	handa.	"	handa.
496 ¹²	anglite.	"	anglite.
502 ³⁷	solitudinem	<i>bör rettes til</i>	sollicitudinem
547 ¹⁸	athafni	<i>læs</i>	athafnir
552 ¹⁷	ute	"	lute
567 ⁶	setia þeim	"	sitia þeim
584 ³⁸	virga	"	virgo
603 ¹⁷	fæirdæmi	"	fyrirdæmi
620 ⁴	sonn	"	sonu
625 ²⁰	þeir i fialle	"	þeir (er) i fialle
636 ²⁴	hafdi ok	"	hafdi
640 ⁴	girnd	"	grimd
645 ²⁹	rettir	"	re(i)ttir
664 ³¹	greimleiks	"	grimleiks
666 ¹⁶	kann ok	"	kann ek

Dragon book of vol. i. p 67.
20 mitzerzern

1. Biology & Parasite

3 Saline 3 head.

1. Gefahren- u. Beschädigung

EE 5.21,

